Библіотека Литовской
Духовной Семинаріи.
Зала Б
Шкафъ 1
Полка 2
Мѣсто 7

CODEX
DIPLOMATICVS
REGNI POLONIÆ
ET
MAGNI DVCATVS LITVANIÆ
TOMVS IV.
IN QVO
TOTIVS PRVSSIÆ RES
CONTINENTVR.

Bibl. N=292

CODEX
DIPLOMATICVS
REGNI POLONIÆ
ET
MAGNI DVCATVS
LITVANIÆ

IN QVO

PACTA, FOEDERA, TRACTATVS PACIS, MVTVÆ AMICITIÆ, SVBSIDIORVM, INDVCIARVM, COMMERCIORVM

NEC NON

CONVENTIONES, PACTIONES, CONCORDATA, TRANSACTIONES, DECLARATIONES, STATVTA, ORDINATIONES, BVLLÆ, DECRETA, EDICTA, RESCRIPTA, SENTENTIÆ ARBITRALES, INFEVDATIONES, HOMAGIA

PACTA ETIAM

MATRIMONIALIA ET DOTALIA

LITERÆ ITEM

REVERSALES, CONCESSIONVM, LIBERTATIS, IMMVNITATIS, DONATIONVM, OPPIGNORATIONVM, RENVNTIATIONVM, ERECTIONVM, OBLIGATIONVM, VENDITIONVM, EMPTIONVM, PERMVTATIONVM, CESSIONVM PROTESTATIONVM

ALIAQVE OMNIS GENERIS

PVBLICO NOMINE ACTORVM ET GESTORVM

MONVMENTA

NVNC PRIMVM

EX ARCHIVIS PVBLICIS ERVTA

AC IN LVCEM PROTRACTA

REBVS ORDINE CHRONOLOGICO DISPOSITIS

EXHIBENTVR.

TOMVS IV.

IN QVO

TOTIVS PRVSSIÆ RES CONTINENTVR.

VILNÆ

Ex Typographia Regia & Reipubl. CC. RR. Scholarum Piarum. Anno MDCCLXIV.

Prostat etiam Regiomonti & Lipsiæ in Officina Libraria Joannis Jacobi Kanteri.

Инв. № 292

91785

PRÆFATIO.

Quid juris Brandeburgicis Ducibus in Pruſſiam Polona conceſſerit Reſpublica, quidve Ei reſiduum ſit, Tomus hic Monumentorum, qui præ manibus eſt, tam abunde indicat, ut nihil omnino ultra deſiderari videatur. Jam enim inde, a quo Boruſſi Chriſtianæ fidei ſacris imbui cœperant myſteriis, Polonorum Imperio eos paruiſſe ſatis ſuperque compertum eſt, vel ex illa Summi Romanorum Antiſtitis Epiſtola (*a*), qua commonendam eſſe cenſuit Polonorum Gentem, ne nimis Boruſſis (ſicut ejus priſcæ ætatis adhuc truculentior ferebat genius) oneri eſſent, nec plus juſto moleſtia afficerent, quo illi a propoſito in gremio Eccleſiæ permanendi deterrerentur, ipſa barbarie, nec non æthnica ferocitate ſeſe efficacius tuituri

Nec vero ſolum in primordiis, ſed etiam toto progreſſu temporum jus ſuum in Pruſſiam egregie ſuſtinuerunt Poloni; cum & Ordo Teuthonicus non a quoquam alio (*b*) illuc fuerit introductus, quam a Polonis, nec a quoquam alio, niſi a Polonis, quod ſuum erat vendicantibus, deturbaretur.

(*a*) Pag. 1. Tomi hujus.

(*b*) Teſtatur id, præter omnes Polonos Scriptores, Ordinis Teuthonici Hiſtoriographus PETRUS DE DUSBURG, cum pag. 35. ſui Chronici diſertis afferat verbis: CONRADUM Poloniæ Ducem (*agebat is tum* BOLESLAI PUDICI *Regis in juvenili ætate Tutorem*) dediſſe Fratribus Teuthonicis Terram, quam favente Domino in poſterum de manibus infidelium eriperent, cum omni jure & utilitate, quibus ipſe & Progenitores ſui poſſiderunt. Teſtimonium hoc DUSBURGII eo majoris debet eſſe ponderis, quod illud ab homine, nocendi non favendi cupido, veritas ipſa expreſſerit, & quod omnium pene ſit antiquiſſimum; ſiquidem Chronicon illud lucem aſpexit Anno Domini M. CCC. XXVI. prout apparet ex Epiſtola Dedicatoria Operi illi præfixa.

Equidem videre eſt non obſcura veſtigia, Romanorum Imperatores pro ſolemni more ſubinde in Pruſſiam quoque juris aliquid ſibi protendiſſe: cum & FRIDERICUS II. CONRADI Ducis Ordini Teuthonico factam Inſcriptionem invalidam fore putaverit, niſi ejus confirmaretur Diplomate (*c*), & Succeſſores ſui Gedanum, Elbingam, Thorunium, aliasque Civitates Boruſſicas identidem inquietaverint, tum ad Judicia ſua illas provocando (*d*), tum quoque auxilia bellica contra hoſtes ſuos exigendo (*e*); & denique CAROLUS V. Imperator ſua intereſſe plurimum cenſuerit, impedire, quo minus regio hæc ALBERTO Brandeburgenſium Marchioni in Feudum concederetur (*f*).

At vero jure ne id, an injuria potius attentatum fuerit, eventus ipſe meridiana luce clarius comprobavit. Agnoverunt enim ipſimet Imperatores Auguſtiſſimi errorem ſuum, atque quod inique factum erat, infectum eſſe voluerunt. Nam & ALBERTUS pacifice tunc Ducatum Pruſſiæ obtinuit, defendente cauſſam ejus in Comitiis Imperii Ratisbonenſibus Poloniæ Legato (*g*), & Gedanenſes in mittendis auxiliaribus copiis minime obtemperarunt (*h*), & ſancitum, ne unquam in poſterum Civitates Pruſſiæ ultra fas & æquum ad Judicia Cameræ Imperialis evocarentur (*i*), & inſuper MAXIMILIANUS Imperator de veritate rei, quam nunc aſſerimus, adeo perſuaſum ſe exhibuit, ut Ducatum Pruſſiæ ejusque tum feudatarium Ducem ALBERTUM nemini homini, præter Poloniæ Reges atque Rempublicam, obnoxium eſſe, publice declarare non hæſitaverit (*k*): in qua ſententia CAROLUS quoque V. fuiſſe ulteriori tempore cenſendus eſt, cum ab eo etiam prædictum ALBERTUM, ut juramentum fidelitatis Polonis præſtaret, hortatum fuiſſe, liquido conſtet (*l*). Cæterum non ſubit adeo mirari arrogantiam FRIDERICI II. Imperatoris, qui, petitis Fratrum Teuthonicorum auſcultans, fecit id, a quo commode & nullo prorſus cujuspiam detrimento abſtinere potuiſſet. Ita etenim a natura plerumq; comparati ſumus, ut quaqua arte auctoritatem nobis aucupemur, & ubi certa deſunt momenta, quibus firmiter fulciamur, dubiæ ſorti plurimum tribuamus; piſcatorum more, qui retia hamosve non ſemper illis tantum immergunt vadis, unde continuo ſe præda potituros in comperto habeant. Nec abs re fuerit ſuſpicari, Fratres Ordinis Teuthonici natione Germanos a Germanis Principibus potius, quam a Polonis dependere maluiſſe, atque prout aſtutam

---

(*c*) Vid. Chronic. DUSBURG. pag. 35. & pag. 3. hic.
(*d*) Vid. pag. 308. hic.
(*e*) Ibid. & pag. 187.
(*f*) Pag. 303. Tom. h. & 269.
(*g*) Vid. pag. 283.
(*h*) Vid. pag. 188.
(*i*) Pag. 201.
(*k*) Pag. 200.
(*l*) Pag. 205.

tam gerebant in pectore vulpem, sic quæsiisse cuniculos, quibus, si possent, Poloniæ jugum excuterent, legitimamque illorum eluderent auctoritatem. Uno verbo: FRIDERICI II. Confirmatio sperabatur fore Imperatori ipsi perhonorifica, Fratribus Teuthonicis perutilis, at nullo sequuto effectu; CONRADO vero Duci totique Polonorum Genti superflua prorsus erat, nulloque modo necessaria.

Hæc de auctoritate in Prussiam Augustissimorum Imperatorum. Alia vero est ratio, cur Summi Romanæ Ecclesiæ Pontifices suam hoc in negotio vicibus bene multis interposuerint auctoritatem. Cum enim Fratres Teuthonici Religiosam (saltem nominetenus) profiterentur vitam, atque hanc ob caussam Ecclesiasticæ adnumerarentur Hierarchiæ, fieri non potuit, quin publicæ Transactiones statum eorum concernentes a Supremo confirmarentur Moderatore.

Quoniam vero hoc in Tomo Fratres Ordinis Teuthonici peramplam occupant scenam, rem non injucundam me facturum existimo, si eorum originem, in Prussiam adventum, atque inde egressum paucis breviterque perstrinxero. Et primo quidem originem illis præbuit circa exitum Sæculi XII. bellum illud, quod collatis viribus Christiana Respublica Mahumedanis edixerat. In expugnatione etenim Civitatis Ptolomaidis, seu alio nomine Acconitanæ, viri quidam Nationis Germanicæ Christianæ Religionis (quæ post DEUM, amorem proximi summopere commendat) impulsu ducti, vulneratos, vel alio quocunque morbo laborantes in unum congregarunt tentorium, ibique non modo illis ad recuperandam valetudinem necessaria ministrarunt, verum etiam a barbarorum injuriis stricto defenderant ense. Inde illis duplex officium, fovendi scilicet infirmos, & bellandi cum infidelibus, inde nomen quoque adhæsit: *Fratrum Militiæ Hospitalis Jerosolymitani Beatæ Virginis MARIÆ Ordinis Teuthonicorum* (*m*). Tam piam intentionem omnibus non tantum collaudantibus, sed & locuplete juvantibus eleemosyna, brevi tempore in tantum excreverat novellus Ordo, ut ipse solus manus cum hoste conserere par esse videretur, ac proinde a pluribus amplo proposito præmio invitaretur. Paucis post hæc annis (*n*) accidit,

(*m*) DUSBURG. Chronic. Pruss. Part. I. cap. 1.

(*n*) DUSBURGIUS his annum assignat 1226. *Part. II. cap.* 5. DLUGOSS. vero *Annal. Tom. I. Lib. VI. fol.* 644. refert ad Annum 1230. quem sequuntur cæteri Scriptores Poloni.

Vocaverat primum CONRADUS Ensiferos ex Livonia, inscribens illis Castrum *Dobrzyń* (unde Fratres Dobrzynenses appellati sunt a pluribus) & villam *Cedelicze* in Cujavia; verum cum hi refringendis Borussorum viribus haud sufficerent, visum erat hosce Fratres Teuthonicos advocare. DLUGOSSUS *ad Annum* 1224. *Tom. I. Annal. Lib. VI. fol.* 631. *Edit. Lipsien.* 1711. Illud quoque notare juvabit, a Scriptoribus Polonis tam Ensiferos quam Fratres Teuthonicos communi nomine Cruciferos passim appellari, eo, quod veste cruce signata utrique uterentur. Ensiferi autem, seu Gladiferi Livonienses institutionem suam debebant ALBERTO Rigensi Archiepiscopo (ARNOLD. *Lubec.*

cidit, ut Thronus Poloniæ in BOLESLAUM dictum *Pudicum* delaberetur, qui cum ob puerilem ætatem regendo clavo non esset idoneus, summa rerum CONRADUS Masoviæ Dux pro eo potiebatur. Is cum subaudisset, Teuthonicorum Ordinem sibi otium amanti contra inquietos tunc utpote idololatras Borussos præsidio esse posse, eos sine mora advocat, pingues assignat reditus, lætus quod se tam facile, prout cogitabat, tutum ab hostili effecerat impetu, reapse vero infinitis prope stragibus sementem dederat. Elati enim opibus, & comitante illas sæpesæpius superbia homunculi, quid in injuriam Polonorum non attentaverint? quibus sacris profanisve pepercerint? quam divinam humanamve legem non contempserint? adeo, ut post ingentem sanguinis effusionem, cruentasque bellorum cædes, præcipue sub VLADISLAO JAGELLONE, CASIMIRO ejus Filio, & SIGISMUNDO Nepote, tandem Ordo ille in ordinem vix redactus fuerit, atque Gens Polonorum vix invenerit modum reprimendi eos, qui ad tuendas illorum oras a barbarorum incursibus invitati sunt, amplissimisq; aucti beneficiis. Ad extremum commodam nactus oportunitatem ALBERTUS, e Familia Ducali Electorum Brandeburgicorum, ultimus eorundem Fratrum Teuthonicorum Ordinis Magister Generalis, exuta, ut ajunt, cuculla, Feudum Prussiæ, Ducalis ex eo tempore appellatæ, pro se suisque masculis Successoribus a Rege nec non a Republica Poloniæ impetravit, præcluso in ævum Fratribus Teuthonicis in illam reditu.

Jam ne quis Polonæ Genti vitio vertat, atque improbet, quod Religiosos homines sedibus suis propulsaverit, expediamus. Neque vero objicere nobis non nemo bonæ frontis audebit, violatam hoc loci fuisse Romanorum tum Antistitum, tum Imperatorum auctoritatem, qui Terras Borussiæ Fratribus Teuthonicis attribuerant; non, inquam, aliquis objicere id nobis audebit, nisi superiorem, quam hac de re pertexuimus paginam, non satis æquo animo perlegerit. Eam itaque, si libuerit, repetat, æquitatemque, quam rogamus, adjiciat, sic indubie confidimus, omnem hac in parte ab illo depositum iri dubitationem.

Unum

Lubec. Libr. VII. Cap. IX.) initio Sæculi XIII. & quoniam Fratribus Theutonicis professione consimiles erant, ideo non multis post annis illis conjuncti sunt. DUSBURG. *Chron. Pruss. Part. III. Cap. XXVIII. fol.* 116. *Edition. Jenens. An.* 1679. Quibus perpensis facile est componere pugnam Chronologicam inter DUSBURGIUM nostrumque DLUGOSSUM. Nam quoniam ætate DUSBURGII duo isti Ordines, Ensiferorum scilicet Livonienſium & Fratrum Teuthonicorum, in unum coaluerant, ideo ille nullo facto inter eosdem discrimine ingressui eorum in Prussiam annum 1224. assignat, quem DLUGOSSUS accuratior solis attribuit Ensiferis, ut paullo ante meminimus. Fuisse autem CONRADO non incognitos eo tempore Ensiferos Livonienses, vel exinde liquet, quod in quodam Diplomate (*fol.* 5. *Tomi hujus*) Fratres Teuthonicos contra Pruthenos more Livonienſi militaturos dicit; quod ego non aliter interpretandum esse præsumo, nisi quod CONRADUS relegatis in Livoniam Ensiferis, in Terris antehac illis concessis Fratres Teuthonicos collocaverit, paribus, prout & illi erant, conditionibus.

Unum reſtat, ut videamus, quo pacto Gens Polona fidem ſuam emancipare potuerit, quam CONRADUS in conceſſis Pruſſiæ Terris Ordini Teuthonico obligaverat. Nam præter ea, quæ hoc Tomo extant pagina 5. 7. 9. 10., aliaque non pauca Diplomata, quibus variæ Terræ Fratribus Teuthonicis in perpetuum inſcribuntur, teſtatur DUSBURGIUS fol. 35. ſui Chronici, præcipuum fuiſſe Diploma CONRADI, quo Ordini ſubjuganda Pruſſia cedebatur. Neque noſtri Scriptores id inficias eunt (*o*), verum ultra conjiciunt, fuiſſe inibi quidpiam, quod palato Fratrum non adeo arriſerat, conditiones ſcilicet quasdam, quas illi implere neglexerant. Accedit his non poſtremum DLUGOSSI (*p*) argumentum, CONRADUM nempe, utpote ea tempeſtate BOLESLAI dicti *Pudici* Poloniæ Regis in juvenili ætate Tutorem, nihil in præjudicium ejus & Gentis totius agere potuiſſe, quod firmum & imperfractum haberet robur. Quid ſi cum toties citatis CROMERO, DLUGOSSIO, aliisque optimæ notæ Polonis Scriptoribus rem non prorſus creditu difficilem fidenter aſſeveremus? Fratres ſcilicet Teuthonicos de induſtria (*q*) Diploma illud ſuſtuliſſe, cum probe noverint cauſſam ſuam eo non fultum ſed vitiatum iri. Cur enim in tot tricis & perplexitatibus conſtituti illud nunquam exhibuerint? cur, ut alia omnia, quæ hucuſque extant, & hoc Tomo continentur, a blattis, aqua, igne, vel quacunque injuria, quæ illi interitum procuraverat, non defenderint? niſi quod perditum illud voluerunt, cauſſam non invenio. Itaque quod argumentum DUSBURGIUS pro ſe maxime pugnare putaverat, in eummet ipſum ſumma vi retorſimus, Polonamque Gentem ab injuſtitiæ ſuſpicione in propulſatis e Pruſſia Teuthonicis Fratribus egregie defendimus.

Quod ad integritatem hujus Operis pertinet, omnia diligenter, ſicut ex Archivo Reipublicæ Cracovienſi, Senatus Conſilii permiſſione, tum aliis Magnatum noſtræ gentis peculiaribus, ſumma fide excerpta ſunt, hic prælo mandavimus, ſervato ordine chronologico, juxta methodum a primo ejus Compilatore adornatam: ita, ut ne quidem Fœderis a FRIDERICO VILHELMO cum CAROLO GUSTAVO initi, quamvis, illud Pactis Olivenſibus annullatum ſit, memoriam omittere auderemus. Deeſt quidem, neſcio quo fato, Renovatio Feudi eidem FRIDERICO VILHELMO per VLADISLAUM IV. Poloniæ Regem data; verum damnum hoc nihili æſtimandum eſt, cum eo tempore nullæ novæ additæ fuerant conditiones, ſed antiquiores tantum recoquebantur, ut ſæpius in aliis quoque ſequioris ævi Feudorum eorundem Renovationibus videre contingit. Omnem

(*o*) DLUGOSSUS Tom. I. Libr. VI. Annal. Polon. ad An. 1230. MARTIN. CROMERUS Lib. VII. *in fine*. STANISLAUS SARNICKI Annalium fol. 272.

(*p*) Vid. DLUGOSS. Hiſt. Polon. pag. 644.

(*q*) DLUGOSS. loc. cit. CROMERUS Libr. VII. *in fine*.

denique impendimus ſollicitudinem, ut Tomus hic tam chartæ, quàm caracterum nitore duobus, qui illum præceſſerunt, non eſſet deterior; eandem operam ſpondentes in ſubſequentibus edendis quantocyus, quantum per facultates noſtras licebit: quod publico bono obſequendi ſtudium noſtrum, Cives, ſi lubuerit, æqui bonique conſulite.

AP.

APPROBATIO.

Tomum quartum *Codicis Diplomatici Regni Poloniæ*, in quo continentur res totius Pruſſiæ, legi, & cum nihil contrarium reperi, ideo typis mandari permiſi. In cuius rei fidem ſubſcribo. Actum Vilnæ die 27. Menſis Auguſti Anno Domini 1764.

THOMAS IGNATIUS ZIENKOWICZ
Eppus Ariopolitanus, Secretarius M. D. Lit. Suffragan. & Decan. Vilnenſ. (L.S.)

Ego infra ſcriptus notum facio omnibus has literas viſuris, quia authoritate publica mihi commiſſa, Tomus quartus *Codicis Diplomatici Regni Poloniæ*, in quo totius Pruſſiæ res continentur, per me fuit reviſus, & diligenti facta collatione approbatus, eumque evulgandi facultatem dedi. Act. Vilnæ die 17. Menſ. Auguſt. A. 1764.

ALEXANDER HORAIN *Eppus Hirenenſ. Referendarius M. D. L. C. L.* (L.S.)

ERRATA.

Pag. 212. poſſeſſiouem *lege* profeſſionem. Pag. 412. Ganez, liber, *lege* Gantz Liber. Pag. 213. Reymer *lege* Reymar.

INDEX CHRONOLOGICUS

LITERARUM, DIPLOMATUM, TRANSACTIONUM, DOCUMENTORUM, MONUMENMENTORUMQUE, QUÆ IN HOC IV. VOLUMINE CONTINENTUR.

Ad Ann. 1212. *Innocentii III. Papæ ad Duces Poloniæ & Pomeraniæ Epiſtola, qua eos monet, ne Pruſſis ad fidem converſis onera ſervilia imponant.*

1222. *Conradi Ducis Maſoviæ & Cujaviæ Literæ, quibus partem Territorii Culmenſis, cum ſuis Caſtris & villis, item alias centum villas Chriſtiano I, Pruſſiæ Epiſcopo donat.*

1223. *Honorius III. Papa donationem Conradi Ducis Maſoviæ Epiſcopo Pruſſiæ factam confirmat.*

1226. *Friderici II. Romanorum Imperatoris Diploma, quo donatio Terræ Culmenſis, a Conrado Duce Maſoviæ & Cujaviæ Hermanno a Saltza promiſſa, confirmatur, eidemque poteſtas conceditur, Terram Pruſſiæ cum omnibus ſuis pertinentiis oppugnandi, ipſaq; Terra acquirenda dicto Hermanno, ſuisq; Succeſſoribus cum omnibus Regalibus confertur.*

1228. *Donatio Terræ Culmenſis & Villæ Orłow, a Conrado Duce Maſoviæ Hoſpitali S. Mariæ Domus Teutonicorum facta.*

——— *Chriſtiani I. Pruſſiæ Epiſcopi donatio decimarum in Territorio Culmenſi Ordini Teutonico facta.*

——— *Conradus Dux Maſoviæ Caſtrum Dobrzyn cum ſuo Territorio Magiſtro Militum Pruſſiæ, contra Prutenos more Livonienſi militaturo, donat.*

1230. *Chriſtianus I. Epiſcopus Pruſſiæ transfert in Fratres Ordinis Teutonici omnes donationes, a Conrado Duce Maſoviæ & ab Eccleſia Plocenſi ſibi factas.*

——— *Procuratores Chriſtiani I. Epiſcopi Pruſſiæ teſtantur, donationem ab Eo Fratribus Ordinis Teutonici factam eſſe conditionibus intro contentis.*

Conradi Ducis Maſoviæ & Cujaviæ donatio Terræ Culmenſis, facta Hoſpitali S. Mariæ Domus Teutonicorum. 1230.

Guntheri Epiſcopi Plocenſis Literæ, quibus bona ad Epiſcopatum ſuum pertinentia, ſita in Territorio Culmenſi, cum decimis ac jure Patronatus Ordini Teutonico donat. ———

Conradus Dux Maſoviæ & Cujaviæ recognoſcit donationem Territorii Culmenſis, Ordini Teutonico a ſe factam. ———

Idem donat Ordini Teutonicorum Caſtrum Nieſzovienſe cum quatuor Villis. ———

Gregorii XI. confirmatio donationum, ab Epiſcopo Pruſſiæ, & Conrado Duce Maſoviæ Ordini Teutonico factarum. ———

Idem confirmat donationem Territorii Culmenſis a Conrado Duce Maſoviæ Ordini Teutonico factam, & Articulum in ea comprehenſum, ut quidquid in Terra Paganorum prædictus Ordo obtinere poterit, totum ei cedat. ———

Chriſtiani I. Epiſcopi Pruſſiæ donationum Ordini Teutonico in Territorio Culmenſi a ſe factarum recognitio. 1231.

Gregorii XI. ad Conradum Ducem Maſoviæ Literae, quibus, collaudata ejus pietate, Pruſſiam tum ſubjugandam Ordini Teutonico confert, eamque in jus & proprietatem S. Petri ſuſcipit. 1234.

Ejusdem approbatio compoſitionis de Caſtro Dobrzyn, inter Conradum Ducem Maſoviæ & Ordinem Teutonic. factæ. 1236.

Bulla Gregorii XI. Papæ, qua Ordinem Militiæ Chriſti unit cum Ordine 1237.

dine Fratrum Domus Theutonicorum.

1238. *Vladislai Ducis Majoris Poloniæ Privilegium, quo Cruce ſignatis in Pruſſiam tranſeuntibus, item Civibus de Terris Fratrum Domus Teutonicæ, neceſſaria Domui ſuæ comparantibus, immunitatem teloneorum in ſuis ditionibus concedit.*

—— *Pactum Caſimiri Ducis Cujaviæ cum Fratribus de Domo Teutonica, quo ille nullam pacem vel inducias ſine ipſis ſe facturum, juſtitiamque in mutuis controverſiis adminiſtraturum promittit, idque ſub pœna Excommunicationis D. Papæ, per Epiſcopum Cujavienſem publicandæ, quam in judicem quoque pro transgreſſionibus Pactorum conſtituit.*

1243. *Innocentius IV. Papa acquiſita & acquirenda Fratribus Teutonicis in Pruſſia confirmat, & de eisdem Magiſtrum Ordinis inveſtit.*

1248. *Concordia per Jacobum Archidiaconum Leodienſem, Legatum, Capellanum Papæ, ejusque in Polonia, Pruſſia & Pomerania Vicesgerentem, inter Sventopelcum Pomeraniæ Ducem ex una, ac Magiſtrum, Ordinemq; Teutonicum parte ex altera, conſtituta, qua Ordo Duci Pomeraniæ Inſulam Nerie, Dux Caſtrum Pin cum villis ad Culmen ſitis Ordini reſtituit, & inter poſſeſſiones utriusque partis certi limites aſſignantur.*

1249. *Privilegium ab eodem Jacobo Archidiacono Leodienſi, Legato Pontificio, Neophytis Prutenis conceſſum, in quo etiam multa ſtatuuntur, quæ extirpationem Idololatriæ concernunt.*

1251. *Renovatio & Confirmatio Privilegii ab Hermanno de Saltza Ordinis Teutonici Magiſtro, Culmenſis Torunenſisque civitatis incolis conceſſi.*

1253. *Sventopelci Ducis Pomeraniæ Litteræ, quibus pacem & concordiam cum Ordine Teutonico opera Iacobi Archidiaconi Leodienſis initam ſe ſervaturum promittit.*

1255. *Conventio inter Caſimirum Ducem Cuiaviæ & Magiſtrum Ordinis Teutonici, qua medietatem terræ Lubaviæ idem Magiſter praefato Duci cedit, & certus injuriarum judicandarum modus praeſcribitur.*

—— *Alexandri Papæ IV. Epiſtola, qua Regem Ottogarum ad ferendam Fratribus Ordinis Teutonici contra Pruſſos opem hortatur.*

—— *Alexander PP. IV. mandat Epiſcopo Culmenſi, ut Conventionem, inter Caſimirum Cujaviæ Ducem & Magiſtrum ac Ordinem Cruciferorum de terra Lubaviæ factam, curet inviolabiliter obſervari.*

Privilegium Samborii Ducis Pomeraniæ, quo telonii libertatem in terris ſuis Elbingenſibus concedit. 1255.

Conventio Caſimiri Cujaviæ & Lenciciæ Ducis cum Fratribus Ordinis Teutonici in Pruſſia de non impetendis eorum poſſeſſionibus præcipue vero terra Sauſin nuncupata, item de villa Rogow pro qua ſexaginta marcas argenti dictis Fratribus perſolvit. 1257.

Alexander Papa IV. donationem Terræ Culmenſis Ordini Teutonico a Conrado Duce Maſoviæ factam confirmat, omniaque tam acquiſita, quam in poſterum ab eodem Ordine acquirenda in jus ac proprietatem Sedis Apoſtolicæ ſuſcipit. ——

Caſimirus Dux Cuiaviæ Eccleſiæ S. Trinitatis in Culmen donat mediam partem Terræ Lubaviæ. ——

Alexander PP. IV. ſub ſpecialem Sedis Apoſtolicæ protectionem ſuſcipit omnes Terras & Regiones, quas Ordo Teutonicus de manibus Paganorum eripuerit, dummodo conſtet dictas Terras ad Chriſtianos nunquam pertinuiſſe, easq; Fratribus ejuſdem Ordinis in perpetuum poſſidendas concedit. 1260.

Caſimiri Lanciciæ & Cujaviæ Ducis Compromiſſum cum Magiſtro Ordinis Teutonici Hanno de Sangerhauſen in Arbitros mutuarum controverſiarum. 1263.

Tranſumptum Donationis partis Territorii Culmenſis cum Caſtro Grudenz, aliisque centum villis in eodem Territorio per Conradum Ducem Maſoviæ Chriſtiano I. Epiſcopo Pruſſiæ factæ. 1264.

Inſtrumentum Concordiæ inter Boleslaum Ducem Poloniæ & Theodoricum de Gadersleben Magiſtrum ac FF. Ordinis Teutonicorum in Pruſſia, opera Epiſcopi Vladislavienſis ſancitæ, quo Boleslaus pro illatis damnis dictis Fratribus centum ſexaginta marcas argenti ſe ſoluturum promittit. 1271.

Samborii Ducis Pomeraniæ donatio Terrae Wenzeke, aliarumque illi adjacentium cum pleno jure ac dominio Ordini Teutonico. 1276.

Rudolphi Imperatoris confirmatio privilegiorum & donationum a Ducibus Pomeraniæ Ordini Teutonico factarum. ——

Concordia inter Meſtwinum Ducem Pomeraniæ & Magiſtrum ac Fratres Ordinis Teutonicorum in Pruſſia, auctoritate Legati Apoſtolici facta, ope cujus Terram Meve, nec non Ducatum Svecenſem, aliaque bona idem Dux præfato Magiſtro & Fratribus cedit. 1282.

Martini Papæ IV. confirmatio concordiæ inter Ducem Pomeraniæ Meſtwinum & Ordinem Teutonicum opera Legati Apoſtolici factæ. ——

Ve-

1293. *Vesimiri Ducis Pomeraniæ Privilegium, quo Elbingenses in suis ditionibus negotiantes ab omni exactione telonii immunes facit, passosque naufragium gravari in corpore, seu aliis rebus quibuscunque prohibet.*

1294. *Premislaus Dux Majoris Poloniæ libertatem telonii in terris Pomeraniæ, a Vesimiro Elbingensibus concessam, confirmat.*

1298. *Vladislai Loctici Regis Poloniæ approbatio Privilegiorum Elbingensibus a Vesimiro Pomeraniæ & Premislao Poloniæ Ducibus indultorum.*

1304. *Oppignoratio Territorii Michaloviensis a Lescone Duce Cuiaviæ Ordini Teutonico facta pro trecentis Marcis Denariorum Thorunensium, quae summa, si intra biennium non fuerit exsoluta a Duce & Fratribus ejus, dictum Territorium ad præfatum Ordinem hereditarie devolvetur; interea Magister & Fratres nullam munitionem in eodem Territorio contra voluntatem Ducis construent.*

——— *Conradi Sacci Magistri Ordinis Teutonici in Prussia recognitio, quod Terram Michaloviensem a Lescone Duce pro summa trecentarum Marcarum denariorum Thorunensium oppignoratam acceperit conditionibus supra expressis.*

1309. *Clementis Papæ V. Bulla Commissionis ad inquirendum in maleficia Fratrum Ordinis Teutonici.*

1311. *Diploma Henrici VII. Romanorum Regis, quo bona & possessiones, tam acquisitas, quam inposterum a Fratribus Ordinis Teutonici in Pomerania acquirendas, eidem Ordini Teutonico confirmat.*

——— *Valdemarus Marchio Brandeburgensis pro decem millibus Marcarum Brandeburgensium vendit Ordini Teutonico Castra Gedanense, Dirschovienſe atque Suecense cum suis Territoriis.*

1312. *Pactum Joannis Episcopi Plocensis cum Carolo de Treviris Magistro Ordinis Teutonici de ducentis mansis, ad Castrum Xenite pertinentibus, ratione quorum, elapsa septem annorum libertate, prædictus Ordo singulis annis nonaginta Marcas monetæ Culmensis Episcopo & suis Successoribus, nomine fructuum decimalium, pendere tenebitur. Episcopus & sui Successores in Territorio Michaloviensi pleno jure in Spiritualibus fruentur, & bona Ecclesiæ Plocensis, ibidem sita, justis limitibus circumscribentur.*

1317. *Venditio & Resignatio Terræ Michaloviensis pro quingentis sexaginta duabus Marcis, a Lescone Duce Cujaviæ Ordini Teutonico facta.*

Sententia Judicum Apostolicorum, qua Ordo Teutonicus ad restituendam Regno Poloniæ Pomeraniam, damnaque refundenda condemnatur. 1322.

Frater Wernherus Ordinis S. Mariæ Domus Teutonicæ Magister, promittit, se Henrico Duci Wratislaviensi opem esse laturum contra Wladislaum Regem Cracoviæ. 1326.

Johannes Bohemiæ Rex donat Pomeraniam Magistro & Fratribus Ordinis Teutonici. 1329.

Idem dat potestatem Magistro Ordinis Teutonici, novas villas in Terra Dobrzynensi ædificandi, ac deserta extirpandi, exceptis his, quæ ad Castrum Dobrzynense pertinent. ———

Idem Terram Dobrzynensem pro quatuor millibus & octingentis sexagenis denariorum Pragensium Magistro & Ordini Cruciferorum vendit, utque idem Ordo a præstatione decimarum ex præfata Terra sit immunis, curaturum se promittit. Cum Vladislao Rege Cracoviæ non prius pacem faciet, nisi ipse, & Semoviti Fratris illius Filius, juri suo ad Terram Dobrzynensem renunciaverint. 1330.

Bulla Excommunicationis Apostolicæ contra Magistrum, Provincialem, & Commendatores Ordinis S. Mariæ Teutonicorum Jerosolymitanorum latæ, pro devastatione hostili Episcopatuum Vladislaviensis & Culmensis. 1331.

Literæ Theodorici, Ordinis FF. Teutonicorum Magistri Generalis, super cessione ipsius de Terris Brestensi & Dobrinensi. 1334.

Sententia arbitralis a Carolo Hungariæ, & Johanne Bohemiæ Regibus lata, qua Pomerania Cruciferis, Dobrzynensis vero & Cujaviensis Terra Regi Poloniæ adjudicatur. 1335.

Casimiri Regis Poloniæ ratihabitio sententiæ, per Carolum Hungariæ & Joannem Bohemiæ Reges latæ. 1336.

Casimirus Rex Poloniæ Vladislao Duci Dobrzynensi, a quo Terram Dobrzynensem jure donationis acceperat, Terram Lancicienſem ad vitæ tempora tenendam confert. 1337.

Sententia definitiva, qua Commissarii & Judices, a Sede Apostolica delegati, Casimiro Regi & Regno Poloniæ Pomeraniam, nec non Culmensem, Michaloviensem, Cujaviensem, Dobrinensem Terras adjudicant, & ratione damnorum perceptorum ad centum nonaginta quatuor millia & quingentas Marcas Polonici ponderis, & ad mille sexcentas Marcas ratione impensarum, Magistrum & Cruciferos condemnant. 1339.

INDEX

1342. *Commissio Benedicti Papæ XII. a Clemente VI. innovata, qua Dobrzynensis & Cujaviensis Terra, & decem millia Florenorum a Magistro Cruciferorum Regi & Regno solvi jubentur.*

1343. *Pax & concordia inter Casimirum Regem Poloniæ, & Ludolphum Kœnig Ordinis Teutonici Magistrum, qua Pomeraniæ, Culmensis, Michaloviensis Terræ, nec non Nieszovia, Orłow & Ogorin Cruciferis relinquuntur.*

——— *Ejusdem Literæ Assecurationis, quibus cessionem Terrarum Pomeraniæ, Culmensis, Michaloviensis, nec non Castri Nieszoviæ, Orłow & Ogorin se manutenturum contra Ludovicum Hungariæ Regem promittit.*

——— *Literæ Episcoporum Regni Poloniæ, quibus recognoscunt cessionem Terrarum Pomeraniæ, Culmensis & Michaloviensis, a Casimiro Rege Poloniæ Ordini Teutonico factam.*

——— *Literæ Procerum sæcularium Regni Poloniæ, quibus prædictam Concordiam se manutenturos promittunt.*

——— *Episcopus & Capitulum Culmense, nec non Monasteria Prussiæ condonant Casimiro M. Regi Poloniæ damna & injurias, belli tempore sibi illatas.*

1349. *Pacta inter Casimirum M. Regem Poloniæ, & Henricum Dusnerum Ordinis Teutonici Magistrum, quibus Limites inter Terram Cujaviæ, & Terras Pomeraniæ ac Culmensem designantur.*

1375. *Bulla Gregorii Papæ XI., qua designatio limitum ab Arbitris facta, inter Episcopi ac Ecclesiæ Varmiensis ac Ordinis Teutonici Terras ratihabetur.*

1394. *Henricus Episcopus Vladislaviensis promittit fidelitatem Vladislao Regi ac Regno Poloniæ.*

1396. *Sigismundus Rex Hungariæ consensum præbet Vladislao Duci Opoliensi, ut Terras Dobrzynensem & Cujaviæ Ordini Cruciferorum vendere possit.*

1404. *Vladislaus Rex confirmat pacem & concordiam, a Casimiro Antecessore suo cum Crucigeris initam.*

——— *Conventio Vladislai Jagellonis cum Cruciferis de Terra Dobrzynensi & districtu Złotoria.*

——— *Pax & Concordia inter Vladislaum Regem Poloniæ, & Conradum de Jungingen Magistrum Prussiæ, de limitibus inter Lithuaniam & Prussiam.*

1405. *Vladislaus Rex approbat Pacta, inter se & Conradum Magistrum Prussiæ de Terra Dobrzynensi inita.*

——— *Recognitio Conradi de Jungingen Magistri Prussiæ, quod 50000. Floren. ratione Terræ Dobrzynensis & Castri Złotoria a Vladislao Rege acceperit.*

Transumptum Literarum Vladislai Jagellonis Regis Poloniæ, quibus cum Ulrico de Jungingen, Ordinis Teutonicorum Magistro Generali, in Venceslaum Romanorum ac Bohemiæ Regem compromittit. 1410.

Henrici Episcopi Sambiensis subjectio Vladislao Regi & Regno Poloniæ. ———

Privilegia & donationes Civitati Gedanensi a Vladislao Rege factæ. ———

Arnoldus Episcopus Culmensis promittit se Vladislao Regi & Regno Poloniæ subjectum ac fidelem fore. ———

Pax & Concordia inter Henricum de Plauen Magistrum Prussiæ, & Vladislaum Regem Poloniæ, ac Vitoldum Ducem Lithuaniæ. 1411.

Fidejussio Sigismundi Romanorum Regis, qua pollicetur Vladislao Poloniæ Regi, & Alexandro alias Vitoldo Magno Lithuaniæ Duci, quod Cruciferi intra certum tempus in se compromittent, & ejus parebunt sententiæ. 1412.

Compromissum Vladislai Regis cum Henrico de Plauen Magistro Cruciferorum in Sigismundum Regem Romanorum. ———

Sententia arbitralis Sigismundi Romanorum Regis, inter Vladislaum Regem Poloniæ & Ordinem Teutonicum super Articulo Episcopi, Præpositi & Capituli Vladislaviensis. ———

Declaratio Vladislai Regis & Vitoldi M. D. Lithuaniæ, qua Archiepiscopo Gnesnensi & Archidiacono Lencicienſi, tanquam Procuratoribus, plena tribuitur potestas tractandi cum Crucigeris super negotiis Samogitiæ. 1413.

Testimonium Benedicti de Marca Subarbitratoris, quod Vladislaus Rex & Vitoldus ejus Frater sententiæ Sigismundi Romanorum &c. Regis, tanquam amicabilis Compositoris, paruerint in iis, quæ quosdam captivos concernebant Crucigeros: quodque protestatio nomine Filiæ Regis Poloniæ, & Filiae Vitoldi facta sit, ne de Terra Samogitarum aliquid disponeretur. ———

Reclamatio Ejusdem contra calumnias in Vladislaum Poloniae Regem, & Vitoldum ejus Fratrem per Crucigeros sparsas. ———

Literae Provisionales Martini Papae V. quibus declaratur, testimonium a Legatis suis in rem Crucigerorum datum nullum esse & invalidum, neque per id Polonis Litvanisque praejudicari posse. 1419.

Transumptum alterius sententiae arbitralis, per Sigismundum Imperat. latae. 1420.

Donatio Nieschovienſis Arcis cum quatuor villis, facta Cruciferis a Conrado Duce Masoviae & Cujaviae, sub Transumpto Episcopi Pomesanienſis. 1421.

Fœdus

1422. *Fœdus perpetuae pacis, unionis & concordiae inter Vladislaum Regem Poloniae, ac Vitoldum M. Ducem Lithuaniae, Ducesque Masoviae ab una, & Paulum de Rusdorf Magistrum Crucigerorum & suum Ordinem parte ab altera.*

1423. *Martinus Papa V. absolvit Vladislaum Regem, & omnes Adjutores & subditos ejus ab Excommunicatione, propter bellum contra Cruciferos gestum incursa.*

—— *Testimonium Guillerini Tituli S. Marci Presbyteri Cardinalis, de magno regestro Actorum super causis inter Vladislaum Regem Poloniæ, & Ordinem Teutonicorum in Prussia coram Martino Papa V. pendentibus, ex Commissione ejusdem conscripto, & in formam publicam redacto.*

1424. *Vladislai Regis Poloniæ Confirmatio & Declaratio Pactorum cum Paulo de Rusdorf Magistro Ordinis Teutonici initorum.*

—— *Albertus Archiepiscopus Gnesnensis ratam habet, & promittit se servaturum pacem & concordiam supra Ossam fluvium ad lacum Melnam inter Vladislaum Regem & Magistrum Ordinis Cruciferorum initam.*

1428. *Compromissum Vladislai Regis cum Magistro Prussiæ, super arce ac territorio Drzen in Vitoldum Ducem Lithuaniae.*

1433. *Induciae duodecim annorum inter Vladislaum Regem Poloniae & Duces Lithuaniae, Masoviae, Stolpensem ab una, & Paulum de Rusdorf Magistrum Generalem, Magistrosque Almaniae & Livoniae Ordinis Teutonicorum ab altera parte constitutæ.*

1436. *Perpetua Pax & Fœdus inter Vladislaum Jagiellonis Regem, Regnumque Poloniae, ejusdemque Principes tam Ecclesiasticos quam Saeculares ex una, & Magistrum Generalem, nec non Magistros Almaniae & Livoniae Ordinis Teutonici, eorundemque Praeceptores, adhaerentes ac subditos, & ipsorum haeredes ac successores ex altera partibus constitutum.*

—— *Literae Reversales Vladislai Regis Polon,*

—— *Literae Reversales Pauli de Rusdorf Ordinis Teutonici Magistri Generalis.*

1440. *Bund der sämtlichen Stände des Landes Preussen, worinnen sie unter gewissen Bedingungen versprechen, dem Hochmeister und gantzen Teutschen Orden allen schuldigen Gehorsam zu leisten.*

—— *Confœderatio omnium Ordinum & Statuum Terrarum Prussiae, per quam sub certis conditionibus Magistro & Ordini Teutonico obedientiam & subjectionem promittunt.*

Concilium Basileense testatur, se non absolvisse Ordinem Teutonicum a juramento de servanda perpetua pace cum Polonis. 1446.

Ejusdem Concilii ad Magistrum Ordinis Teutonici Epistola, in qua testatur, de absolvendis a juramento Cruciferis Sanctam Synodum nunquam fuisse requisitam. ——

Casimiri Regis Poloniae Mandatum ad exigendum jusjurandum a Conrado de Erlichshausen Magistro & Fratribus Ordinis Teutonici de servanda pace. 1448.

Oratio Legatorum Terrarum Prussiae ad Casimirum Regem in Conventu Cracovienſi habita, qua se in fidem & ditionem Regni Poloniae recipi rogant. 1454.

Casimiri Regis Poloniae ad Magistrum & Ordinem Teutonicorum Epistola diffidatoria. ——

Ordinum Prussiae confœderatorum Literae, quibus homagium & omnia obsequia Magistro Ordinis Teutonici renunciant. ——

Diploma Incorporationis Regno Poloniae recuperatae a Cruciferis, & ad Corpus Regni sponte redeuntis Prussiae & Pomeraniae. ——

Ordinum Prussiae & Pomeraniae subjectio Casimiro Regi & Regno Poloniae. ——

Gubernator & Palatini Prussiae fidejubent pro Episcopis Prussiae de praestando ab illis Casimiro Regi fidelitatis juramento; quod si non fecerint, declarant se eos pro hostibus habituros. ——

Recognitio Ordinum & incolarum Terrae Culmensis de praestito a se Casimiro Regi Poloniae subjectionis & fidelitatis homagio. ——

Literae homagiales Terrae Elbingensis. ——

Gedanenses recognoscunt subjectionem perpetuam Regi & Regno Poloniae, cum solutione duorum millium Flor. Hung. singulis annis, Curiamque cum granario & stabulo Regi aedificare promittunt. ——

Literae homagiales Terrae Koenigsbergensis. ——

Privilegium Casimiri Regis, quo statuitur, ut tenutae civitatum aliorumque locorum in Prussia nulli extraneo, sed solis indigenis conferantur. ——

Privilegium Casimiri Regis datum Civitati Gedanensi super Commendatoriam Gedanensem, & Officium Magistri Piscatoris, ac villam Leiba. 1455.

Literae Casimiri Regis ad Philippum Burgundiae Ducem, ut Gedanensibus libertatem mercandi in Hollandia & Zelandia concedat. 1456.

Philippi Ducis Burgundiae ad Literas praecedentes Responsum. ——

Rex Casimirus dat facultatem Magistratui 1457.

INDEX

& Communitati Gedanenſium caera rubri coloris in ſigillis utendi, coronam auream in ſuperiori ſtemmatis parte adhibendi, & veſtes auro ornatas portandi.

1457. *Juramentum Gedanenſium.*

——— *Statutum Caſimiri Regis, quo prohibet ſub privatione bonorum omnium, & bannitione de Regno, ne quis Incolarum ſpiritualium vel ſæcularium de Judicio Civitatis Gedanenſis ad Imperatorem, aut ad Urbem Romanam in quibuscunque cauſis citare audeat.*

1463. *Pactum Bernardi de Szimberg Capitanei Chelmenſis in Pruſſia cum Caſimiro Rege.*

1466. *Pax perpetua inter Caſimirum Regem Poloniæ, & Ludovicum de Erlichshauſen Magiſtrum Generalem & Ordinem Domus Jeroſolymitanæ Teutonicorum in Thorun, qua Terræ Culmenſis, Michalovienſis, Pomeraniæ, Mariæburgum, Stuma, Chriſtburgum, Elbinga, cum aliis compluribus locis jure perpetuo Regno Poloniæ addicuntur, & incorporantur, reliqua vero pars Pruſſiæ lege beneficiaria Ordini Teutonico confertur, Magiſterque Generalis in Vaſallum & Feudatarium Principem Regni Poloniæ aſſumitur, primusque Regni Poloniæ Conſiliarius conſtituitur.*

——— *Ludovicus de Erlichshauſen Magiſter Generalis Ordinis Teutonicorum remittit culpam ſuis ſubditis, quod belli tempore partibus Caſimiri Regis adhæſerint.*

——— *Caſimirus Rex Poloniæ promittit Ludovico de Erlichshauſen Magiſtro Teutonicorum in Pruſſia quindecim millia Flor. Hungar.*

——— *Recognitio Ludovici Magiſtri de acceptis centum quinquaginta Florenis ex ſumma quindecim millium Florenorum Hungaricalium, ſibi & ſuo Ordini a Caſimiro Rege inſcripta.*

——— *Magiſter Ordinis Teutonici teſtatur, Pruſſiæ Terrigenas per annos 24. ab oneribus bellicis per Caſimirum Regem Poloniæ eſſe diſpenſatos, niſi eo caſu, quo Turci vel Tartari Regnum Poloniæ infeſtarent: eosque ipſe Magiſter liberat a tributis pendendis ſpatio annorum 25.*

1467. *Capitulum Varmienſe ſpondet ſe Pacem Thorunenſem in omnibus punctis & articulis obſervaturum.*

1470. *Teſtimonium Joannis Archiepiſcopi Gneſnenſis, & Primatis Regni Poloniæ, de præſtito per Henricum Richtenbergium, in Magiſtrum Generalem Cruciferorum noviter electum, fidelitatis juramento.*

1473. *Remiſſio indignationis Regiæ incolis Epiſcopatus Varmienſis.*

1476. *Privilegium Caſimiri Regis, quo Conſulibus Elbingenſibus datur poteſtas, villas a ſe eis donatas jure, quo ipſi velint, regendi.*

Caſimirus Rex, abrogatis cæteris juribus, 1476.
Culmenſe Jus per univerſam Pruſſiam ſervari jubet. Præterea in recognitionem dominii ſui quotannis cenſum ſolvi conſtituit. Item ne lacus fiſcales quisquam ſibi uſurpare audeat, cavet.

Confirmatio Iurium & Privilegiorum Terrarum Pruſſiæ. 1477.

——— *Statutum de non faciendis Appellationibus a Iure Civitatis Gedanenſis, tam ſpiritualium quam ſæcularium Proceſſuum.*

Nicolaus Epiſcopus Varmienſis cum ſuo 1479.
Capitulo facit obedientiam Caſimiro Pol. Regi, Succeſſoresque ſuos ad eam faciendam Regibus Poloniæ, pro tempore exiſtentibus, adſtringit & obligatos facit: juramentorumq; modum & formam per eos ipſos Succeſſores ſuos Epiſcopos, Prælatosque & Canonicos, ac quamcunque Perſonam Eccleſiaſticam beneficiatam Eccleſiæ & Diœceſis Varmienſis, circa receptionem beneficii cujuslibet faciendorum dat & inſcribit, contentaq; omnia in Inſcriptione Pacis perpetuæ facere promittit.

——— *Remiſſio indignationis Regiæ Nobilitati Diſtrictuum Brodnicenſis & Culmenſis, quam incurrerunt bello ultimo, ad Ordinem Teutonicum deficiendo.*

Martini Truchſes Magiſtri Pruſſiæ Reco- 1480.
gnitio de concordia inita cum Caſimiro Rege, & de compenſatione damnorum per Polonos illatorum.

Joannis Alberti Regis Confirmatio jurium 1494.
& libertatum Terrarum Pruſſiæ.

Maximiliani Imperatoris ad Gedanenſes 1502.
Literæ, quibus eos ad generalem contra Turcas expeditionem hortatur.

——— *Alexandri Regis Poloniæ ad præcedentes Literas Reſponſum.*

Alexandri Regis Poloniæ Confirmatio ju- 1504.
rium Oppidi Gdanen.

——— *Idem confirmat jura Terrarum Pruſſiæ.*

Ejusdem Donatio Inſulæ Neringa dictae 1505.
Civitati Gedanenſi.

Tranſumptum proteſtationis & informa- 1506.
tionis, coram Summo Pontifice & Cardinalibus a Procuratoribus Ordinis factæ, quod non ſit neceſſe mittere Nuntium Apoſtolicum ad Regnum Poloniæ & ad Pruſſiam pro facienda pace, quæ jam facta fuit Thoruniæ.

Bulla Leonis X., qua Juadet Sigismundo 1513.
Polonorum Regi, ut cauſam cum Cruciferis Lateranenſi Concilio ſubjiciat dijudicandam.

Articuli pro parte Sereniſſimi Principis 1515.
Domini Sigismundi Regis cum Reverendiſſimo Domino Matthæo Cardinali Gorcenſi, Oratore Imperiali concordati in Conventu Poſoniano. Ma-

1515. *Maximilianus Imperator declarat, se nolle Magistrum & Ordinem Teutonicum in Prussia subtrahere ab observantia Pactorum, cum Casimiro Rege Pol. initorum*

—— *Kayser Maximilianus spricht die Einwohner derer Städte Dantzig und Elbingen vom Reichs-Bann, und andern ihnen vom Kayserlichen Reichs-Kammer-Gericht auferlegten Strafen frey und los, befiehlet auch, hinführo gegen solche auf keine Weise mehr gerichtlich zu verfahren.*

—— *Maximilianus Electus Imperator absolvit Gedanenses & Elbingenses a banno & aliis pœnis Cameræ Imperialis, vetatq; ne contra ipsos ullo modo procedatur.*

1517. *Commissio S. R. Majest. in causa Episcopi Varmiensis ratione Districtus Scharsaw.*

—— *Sigismundi I. Regis Poloniæ sententia, qua Episcopus Varmiensis in possessionem Districtus Scharsaw restituitur.*

1519. *Carolus V. Imperator hortatur Albertum Magistrum Prussiæ, ut juramentum fidelitatis Regi Poloniæ præstet.*

—— *Idem Præsidentibus Cameræ Imperialis inhibet, ne contra Civitates Prussiæ in Iudicio Imperiali procedere audeant.*

1520. *Sigismundi I. Regis Poloniæ ad Leonem X. Literæ, in quibus de Alberto Magistro in Prussia & Ordine Crucigerorum conqueritur.*

—— *Mandatum Caroli V. Imperatoris Oratoribus suis datum, ad tractandum de pace inter Sigismundum Regem & Albertum Magistrum.*

—— *Idem Sigismundo Regi significat missos esse ad eum Oratores suos, eumque ad pacem hortatur.*

—— *Legatio Oratorum S. Cæs. & Cath. Maj. ad Sigismundum I. Regem de componenda pace cum Magistro & Ordine Crucigerorum in Prussia.*

—— *Leonis X. ad Carolum V. Imperatorem Breve in eodem negotio.*

1521. *Articuli inter Majest. Reg. Poloniæ, & DD. Oratores tam Cæs. Majestatis, quam Sereniss: D. Hungariæ & Bohemiæ Regis, in negotio conficiendæ pacis cum Magistro & ejus Ordine acti & concluſi.*

—— *Summarium Relationis DD. Oratorum S. Cæs. Majest. & Sereniss. Hungariæ & Bohemiæ Regis, factæ coram Majest. R. de his, quæ cum Illustri D. Magno Magistro egerunt.*

—— *Sereniss. Majest. Regia Poloniæ, ad instantiam Summi Pontificis, S. Cæs. & Cath. Majestatis ac Sereniss. D. Hungariæ & Bohemiæ &c. Regis, tanquam Fratrum suorum, & ob salutem Reipublicæ Christianæ, contenta est arma deponere, & cum Illustri Domino Magno Magistro inducias & pacem inire infra scriptis modis.*

Literæ Universales post suspensionem armorum restitutam ad Capitaneos & cæteros incolas Terrarum Prussiæ, ut denuntient inducias & armorum suspensionem inter Reg. Majest. & Magistrum Prussiæ. 1521.

Oratores Sac. Cæsareæ, & Regiæ Hungariæ ac Bohemiæ Majestatis testantur, se impetrasse a Sigismundo I. Rege Poloniae suspensionem armorum contra Magistrum Ordinis Teutonici. ——

Sigismundi I. Regis Literae suspensionis armorum & inductarum Alberto Mag. Ord. Teutonici a Feria quarta post Festum S. Mathiæ Apostoli ad Dom. Palm. exclusive concessarum. ——

Ejusdem salvus Conductus Alberto Magistro Ordinis Teutonici datus. ——

Mandatum Magistri Ordinis Teutonici Nuntiis suis datum, ad tractandam pacem cum Regia Majestate Poloniae. ——

Induciae quatuor annorum inter Albertum Magistrum Ordinis Teutonici & Sigismundum I. Regem Poloniae concluſae. ——

Ratificatio earundem induciarum ex parte Sigismundi I. Regis Poloniae. ——

Albertus Magister Ordinis Teutonici confirmat Articulos, a suis Nuntiis cum Consiliariis Reg. Majest. concluſos de captivorum ex utraque parte dimissione. ——

Sigismundi I. Regis Confirmatio jurium, privilegiorum & libertatum Terrarum Prussiae.

Pax perpetua inter Sigismundum I. Regem & Regnum Poloniae, ac Albertum Magistrum Prussiæ, qua Ordo Hospitalis B. Mariae proscribitur, & penitus aboletur; Albertus Prussiae partem titulo Ducis obtinet, & Regis Poloniae imperio simul cum Provincia subjicitur, eique primus locus in Senatu constituitur. 1525.

Approbatio eorundem Pactorum per Proceres & incolas Ducatus Prussiae.

Diploma Sigismundi I. Regis, quo Terrae Prussiae Alberto, atque deficiente ejus prole masculа, tribus ejus Fratribus, Georgio, Casimiro & Joanni in Feudum traduntur. ——

Sigismundus I. assignat pensionem annuam Alberto Duci Prussiae quatuor millium Florenorum Rhenensium ad vitae ejus tempora. ——

Literae Sigismundi I. Regis Poloniae ad Clementem VII. P. quibus ei de negotiis cum Alberto Duce transactis significat. ——

Responsum nomine Sigismundi I. Regis Poloniae Episcopo Pomesanienſi datum contra novatores Fidei. 1526.

INDEX

1526. *Responsum nomine Sigismundi I. Regis Poloniae Alberto Duci Prussiae datum de restituendis munimentis Ordinis Teutonici, de finium ordinatione, & de cudenda moneta.*

—— *Aliud nomine Sigismundi I. Regis I. Alberto Duci Prussiæ Responsum, quo illum ab Hæresi Lutherana dehortatur.*

—— *Sigismundus I. Rex Poloniæ ratam habet Investituram Terrarum Prussiæ per Legatos Ejus Alberto factam.*

—— *Auctio Privilegiorum Alberto Duci Prussiæ per Sigismundum I. Regem Poloniæ concessa.*

—— *Sigismundus I. Rex Poloniæ confirmat Privilegia Civitatis Gdanensis.*

—— *Donatio perpetua oppidi & bonorum Hela, Civitati Gedanensi una cum vectigali, quod a mercatoribus in Portu Gedanensi exigitur, facta per Sigismundum I. Poloniæ Regem, ubi quoque de mercibus per naufragium ad littus delatis & de bonis, quorum nulli extant hæredes, disponitur in rem fisci Regii.*

—— *Edictum Sigismundi I. Regis, quo Gedanensibus prohibetur lectio librorum hæreticorum.*

—— *Constitutiones a Sigismundo I. Rege pro Pruthenis latæ.*

—— *Decretum Sigismundi I. Poloniæ Regis, quo inhibetur Thorunensibus, ne merces personarum Ecclesiasticarum & Militarium, Gedanum, vel ultra deportandas, detineant.*

—— *Statuta & Ordinationes a Sigismundo I. Poloniæ Rege Gedanensibus latæ, tam in his, quæ rem Ecclesiasticam, quam quæ bonum Ordinem concernunt.*

—— *Ordinationes per Commissarios Regios pro Civitate Brunsbergensi factæ, quibus ea, quæ rem tam Ecclesiasticam, quam civilem concernunt, disponuntur, & Civitas ipsa in potestatem Episcopi dimittitur.*

1529. *Responsum nomine Sigismundi I. Regis, datum Oratoribus Alberti Ducis Prussiæ, super facultate eligendi Regis, & Appellationibus ab eo ad Regem, ut supremum Dominum, non denegandis.*

—— *Renovatio perpetuæ Pacis & Concordiæ inter Serenissimum Regem D. Sigismundum, ejusdemque S. R. Maj. Filium D. Sigismundum Augustum, in M. Ducem Lithuaniæ electum ex una, & Illustriss. Principem D. Albertum Marchionem Brandeburgensem & in Prussia Ducem ex altera partibus facta.*

—— *Exemplar ejusdem Renovationis ex parte Alberti Ducis.*

—— *Sigismundus I. Rex designat Commissarios ad renovandos limites inter Lithuaniam & Prussiam.*

Sigismundus I. Rex confirmat donationem 1530.
ab Alberto Duce Conjugi suæ factam, promittitque se ejus Tutorem futurum, Marito vita defuncto.

Edictum Sigismundi I. Regis contra invehentes in Prussiam monetas adulteratas, vel quoquo modo eis abutentes. ——

Constitutio Sigismundi I. Regis, qua declaratur, quod Ordines Prussiæ ad Electionem novi Regis admitti debeant, & quod Sigismundus Augustus, postquam ad ætatem justam pervenerit, jurare debebit, se jura & privilegia Statuum Prussiæ servaturum. ——

Monitorium pœnale contra Albertum Ducem Prussiæ, una cum citatione ejus ad Judicium Cameræ Imperialis. ——

Oratio nomine Alberti Marchionis Ducis Prussiæ ad Sigismundum I. Regem Poloniæ, coram Rege & Senatu dicta per Cancellarium Ducis, Duce ipso præsente, in qua petit suffragium eligendi Regis, admonet de periculo Terrarum Prussiæ, ex nova Magistri Cruciferorum per Cæs. Majest. creatione. ——

Responsum nomine Sigismundi I. Regis Poloniæ Alberto Duci Prussiæ datum.

Quietatio Directoris Officinae monetariæ 1531.
Torunensis.

Sigismundus I. Rex Poloniæ hortatur & mandat Alberto Duci Prussiæ, ne, sub amissione Feudi, Mandato pœnali Imperatoris, ejusdemque citationi pareat. ——

Legatio Ducis Prussiæ ad Regem contra bannum Cæsaris, ubi quoque de coæquatione monetæ & de quibusdam aliis minutioribus agitur. ——

Responsum datum Oratori Ducis Prussiæ nomine Majestatis Regiæ. ——

Constitutio Sigismundi I. qua valor Aureorum in Prussia designatur. ——

Manifestatio Legati Poloniæ nomine Regis sui facta contra bannum Imperiale, in Albertum Ducem Prussiæ editum. 1532.

Supplicatio Administratoris Magistratus Ordinis Teutonicorum in Prussia, Cæs. Majestati oblata, contra præcedentem Oratoris Poloni Manifestationem. ——

Apologia Alberti Ducis Prussiæ Ratisbona ad Comitia Imp. missa, in qua adducuntur caussae, ob quas ille ab Ordine desciverit, Ducatum Prussiae in Feudum acceperit, & uxorem duxerit. ——

Responsum nomine Sigismundi I. Legato Alberti Ducis Prussiae datum, quo culpa nondum determinatorum limitum inter Prussiam & Lithuaniam in Commissarios Prussicos rejicitur. ——

Epistola Sigismundi I. ad Carolum V. Im- 1534.
peratorem, qua eum hortatur, ut bannum in Albertum Ducem Prussiae latum aboliri faciat.

Ejus-

1534. *Ejusdem Epistola ad Ferdinandum Romanorum atque Hungariae & Bohemiae Regem in eodem negotio.*

—— *Eiusdem Epistola ad Præsidentes Cameræ Imperialis in eodem negotio.*

—— *Ejusdem Epistola ad Electores R. I. in eodem negotio.*

—— *Ejusdem ad Civitates Imp. in eodem negotio.*

1535. *Approbatio a Sigismundo Rege data oppignorationis per Albertum Prussiæ Ducem Districtus Preuschmark.*

1537. *Supplex Libellus Consiliariorum Prussiæ Sigismundo Regi porrectus, quo rogant Eum, ut Officia in illis Terris, nisi indigenis non conferantur.*

1538. *Constitutiones Terrarum Prussiæ, in publicis Comitiis Thorunensibus Sigismundi Regis auctoritate confirmatæ.*

1539. *Instructio D. Stanislao Laski data, cum apud Joachimum Bran. Elect. Nuntium ageret, in qua exponuntur causæ, cur Filio ejus Prussiæ Feudum collatum non fuerit.*

1540. *Exemplar Epistolæ Sigismundi I. Regis ad Abbates Prussiæ, in qua eos hortatur, ut partem proventuum ad promovenda literarum studia convertant.*

1541. *Literæ Alberti Ducis Prussiæ ad Sigismundum I. Poloniæ Regem, in quibus de re monetaria præcipue, & de nonnullis aliis negotiis agitur.*

1542. *Literæ Sigismundi I. ad Ferdinandum Romanorum Regem, quibus eum monet, ne aliquid sibi juris in Civitates Prussiæ usurpare velit.*

—— *Statutum Sigismundi I. Regis, quo præcipitur, tres ad summum judiciarias instantias in Civitatibus Prussiæ observari debere.*

—— *Formula Gubernationis Ducatus Prussiæ ab Alberto Seniore concepta.*

—— *Articuli gubernationem Ducatus Prussiæ continentes, ex Testamento Alberti Ducis Prussiæ excerpti.*

1545. *Ratificatio Pactorum inter Sigismundum I. Regem & Albertum Sen. Ducem Prussiæ initorum, per Albertum Iuniorem facta.*

1548. *Oratio Stanislai Laski Pol. Legati in Comitiis August. pro jure Polono in Prussiam.*

—— *Responsum Administratoris Magistratus Teutonicorum ad præcedentem Poloni Legati Orationem.*

—— *Sacræ Cæs. Majestatis Responsum Regis Poloniæ Oratori Domino de Lasco &c. in negotio Prussiae Augustæ datum.*

—— *Literæ ad Sigismundum Augustum Poloniæ Regem, in quibus ei nuntiatur, quid cum Duce Prussiæ de juribus ejusdem Ducatus actum sit.*

1549. *Recognitio Consiliariorum Prussiæ de præstito Sigism. Aug. fidelitatis juramento.*

—— *Postulata ad Cæs. Maj. per Oratorem Regis Poloniæ in negotio Prusiæ.*

Sac. Rom. Regiæ Majestatis Responsum, datum Oratori Regis Poloniæ in negotio Prusiae. 1549.

Commissio S. Cæs. Majest. ad Sereniss. Romanorum, Hungariae ac Bohemiae Regem &c. de suscipienda amicabili tractatione (absque tamen praejudicio, vel judiciarii processus impedimento) inter Regem Regnumque Poloniae, & ab eodem causam praetendentes ex una, & Administratorem Ordinis Teutonicorum ex altera partibus, super proprietate jure & dominio Provinciae Prusiae. ——

Exemplum Literarum S. Rom. Reg. Maj. ad Regem Poloniae, praefixionem diei ad tractandam concordiam in caus. Prussiae continens. —

Exemplum Literarum Sigismundi Augusti Regis Poloniae ad S. R. Majest. quo ejus arbitrium in negotio Prusiae respuit. ——

Libellus Oratorum Ducis Prusiae, quo ejus absentiam excusant, & renovationem Feudi postulant a Sigismundo Augusto Poloniae Rege. 1550.

Ceremoniale pro renovatione Feudi Ducatus Prusiae, conferenda per Sigismundum Augustum Poloniae Regem, praesentibus Legatis Marchionum Brandeburgensium. ——

Petitio Alberti Junioris per Legatos suos, ut ad Investituram Prusiae admittatur. ——

Plenipotentia ab Alberto Seniore Duce Prusiae data Legatis ejusdem, ad renovandam Investituram Ducatus Prussiae per Sigismundum Augustum Poloniae Regem. ——

Renovatio Feudi Ducatus Prusiae per Sigismundum Augustum Poloniae Regem Alberto Duci facta, ubi etiam Georgius Fridericus & Albertus Junior ad Feudum admittuntur. ——

Sigismundus Augustus Pol. Rex approbat inscriptionem dotis, per Albertum seniorem Ducem Prusiae Conjugi suae factam. 1552.

Responsum S. R. Majestatis Duci Prusiae super loco & suffragio in consultationibus, super appellationibus & jure cudendae monetae datum. 1553.

Decretum Sigismundi Augusti Poloniæ Regis super nullitate Appellationum, a colonis Elbingensibus fieri solitarum. 1554.

Idem Privilegium Gedanensibus datum. 1555.

Responsum S. R. Maj. ad consueta Ducis Prusiae postulata. ——

Literae Plenipotentiae a Joachimo Marchione Brandeburgensi datae Oratoribus ad petendam Investituram Ducatus Prussiae in Comitiis Petricov. Regni. 1562.

Promissio & obligatio Joachimi Electoris Brandeburgensis citra servanda fideliter

liter omnia, quae illi, ſuisque Succeſſoribus a Rege & Ordinibus Regni praeſcripta ac impoſita fuerunt.

1563. *Admiſſio Joachimi Marchionis & Electoris Brandenburg. ad ſimultaneam Inveſtituram Ducatus Pruſſiæ; quæ etiam extenditur ad alterum Joachimi Filium Sigismundum Archiepiſcopum Magdeburgenſem, facta a Sigismundo Auguſto & Ordinibus Regni, cum obligationibus & conditionibus in ſucceſſores Electores Brandeburg. impoſitis.*

—— *Inſtructio Legatorum ad petendam Inveſtituram ſimultaneam in Comitiis Petricovienſibus.*

—— *Confirmatio ratihabitionis Illuſtriſſ. Principis D. Georgii Friderici Marchionis Brandeburgenſis.*

1569. *Libellus a Conſiliariis Pruſſiæ Sigismundo Aug. Pol. Regi porrectus, in quo primum de libero Auguſtanæ Confeſſionis exercitio, tum de quibusdam aliis ſit poſtulatio.*

—— *Reſponſum S.R. Maj. ad præcedentem Conſiliariorum Pruſſiæ Libellum.*

—— *Edictum Sigismundi Aug. Pol. Regis, quo Senatoribus & Legatis Pruſſiæ injungitur, ut illi in ſenatu & illi in ſtuba, quoties opus fuerit, adeſſe non omittant.*

—— *Cauſæ, ex quibus Conſiliarii Terrarum Pruſſiæ in conſeſſu Regni ſedere non teneantur.*

—— *Reſponſum Conſiliariorum Regni Pol. ad præcedentia Nuntiorum puncta.*

—— *Replicatio Conſiliariorum Pruſſiæ ad præcedens Polonorum Reſponſum.*

—— *Decretum Sigismundi Auguſti Pol. Regis, quo ſtatuitur, Conſiliarios & Legatos Pruſſiæ in Comitiis Regni de negotiis tam Reipul. quam Ducatus Pruſſiæ ſimul tractare debere.*

—— *Proteſtatio DD. Conſiliariorum Terrarum Pruſſiæ contra præfatum S.R.M. Decr.*

—— *Proteſtatio Legatorum Nobilitatis & minorum Civitatum Pruſſiæ contra idem Regium Decretum.*

—— *Altera eorundem proteſtatio, poſtquam Conſiliarii Pruſſiæ in Senatu Regni conſederunt.*

—— *Tertia eorundem proteſtatio, cum ipſi inter Nuntios Regni conſedere juſſi ſunt.*

—— *Proteſtatio Nuntiorum Civit. Thorun. & Elbing. contra præfatum S.R.M. Decr.*

—— *Literæ Sigismundi Aug. Pol. Regis ad Albertum Iun. Pruſſiæ Ducem, in quibus de adventu ejus perſonali ad reddendum homagium, & de quibusdam aliis agitur.*

—— *Petitio Illu. D. Georgii Friderici March. Brandeb. &c. nomine.*

—— *Petitio nomine Illuſtr. Domini Joachimi Electoris Brandeb. & Filii ejus Ioannis Georgii per Nuntios in theatro habita.*

Petitio Inveſtituræ nomine Illuſt. Principis 1569.
D. Georgii Friderici March. Brandeb. publice in Theatro habita.

Reſponſio Marchionibus, id eſt tam Illuſt. ——
Duci Pruſſiæ, quam cæteris Marchionibus Brandeb. nomine S. R. Maj. poſt petitionem Feudi data.

Actus Inveſtituræ Ducatus Pruſſiæ in per- ——
ſona Alberti Iunioris.

Literæ Inveſtituræ ſeu Homagii Ill. Prin- ——
cipi D. Alberto Friderico March. Brandeb. Duci Pruſſiæ a S.R. Maj. datæ.

Confirmatio S. R. M. ſummariorum, & ——
præcipuorum Capitum Commiſſionis Pruthenicæ.

Renovatio ſimultaneæ Inveſtituræ poſt mor- 1571.
tem Ioachimi II. Ioanni Georgio data.

Declaratio Sigismundi Aug. Regis, Electo- 1572.
rem Ioannem Georgium poſt obitum D. Parentis Ioachimi Electoris, cum antea ſimultanee inveſtitus ſit, ad alia præſtanda obligatum non eſſe.

Reſponſum nomine Henrici Regis Pol. da- 1574.
tum Oratoribus Ioannis Georgii Electoris Brandeb., in quo de Feudo Pruſſiæ, de limitibus, de negotio Sophiæ, Brunſvic. & de vectigali pro 300. bobus peragitur.

Stephanus Pol. Rex Marchioni Anſpacenſi 1577.
permittit curationem Ducatus Pruſſiæ ob ægritudinem mentis Alberti Iunioris Pruſſiæ Ducis.

Legati Ducis Ansbacenſis pro præcedente ——
Curationis promiſſione gratias agunt, & eum impleturum omnia, quæ ibi continentur, promittunt: Additur quoq; mentio de permutatione arcis Memelianæ.

Regia Majeſtas Ansbachio ſignificat diem ——
& locum Comitiorum.

Plenipotentia ab Electore Brandeb. Nuntiis 1578.
ipſius ad accipiendam Renovationem ſimultaneæ Inveſtit. Ducat. Pruſſiæ data.

Petitio & gratiarum actio Illuſtr. D. Ioa- ——
chimi Electoris Brandeb. & Filii ejus Ioannis Georgii per Nuntios in Theatro habita.

Diploma Stephani Pol. Regis, quo conce- ——
ditur Georgio Friderico Curatio Ducatus Pruſſiæ, Alberto infirma mentis ægritudine afflictante: & in caſum, quo is ſine prole maſcula decederet, Inveſtitura illi confertur, cum futura ſucceſſione cæterorum Principum ex Familia Brandeburgica.

Proteſtatio Nuntiorum terreſtrium contra ——
ſucceſſionem Familiæ Electoralis Brandeburgicæ in Ducatu Pruſſiæ.

Proteſtatio Legatorum Brandeburgenſium ——
contra præcedentem proteſtationem.

Reſponſum S. R. Majeſtatis, ad Legatio- ——
nem Illuſtriſſ. DD. Marchionum Brandeburgenſium, Electoris S.R. Imp. Patris

tris, & Administratoris Magdeburg. Filii, in quo refellitur facta protestatio: agitur quoque de navigatione Gedanensium, & de navigatione Wartæ & Oderæ.

1579. *Cavet Regia Majestas Duci Prussiae de voluntario subsidio ab eodem Duce ad expeditionem Polocensem Majestati suae misso.*

1580. *Quietatio Georgio Friderico Duci in Prussia de persolutis Stephano Polon. Regi de ducentis florenorum millibus.*

1589. *Responsum Sigismundi III. Polon. Regis, Legatis Ioachimi Electoris Brandeb. in quo promittitur ei Invest. Duc. Prussiae.*

—— *Transumptum Constitutionum Ducatus Prussiae Anno 1563. factarum.*

—— *Diploma Sigismundi III. Pol. Regis, quo confirmatur Curatio & Infeudatio Ducatus Prussiae, Georgio Friderico per Stephanum Poloniae Regem facta, cum simultanea ejusdem Ducatus infeudatione Ioanni Georgio Electori Brandeb. & successoribus ejus masculis.*

—— *Responsum Regis Sigismundi III. Legatis Illust. Marchionum Brandeb. post Investit.*

1592. *Literæ Sigismundi III. Pol. Regis, quibus significatur, Ducem totamq; Nobilitatem Prussiae a teloneis solvendis immunes esse pro illis, quae non mercandi caussa, sed ad usum proprium e Poloniae ditionibus illuc devehuntur.*

1593. *Privilegia minoribus Civitatibus Prussiae concessa a Sigismundo III. Pol. Rege.*

—— *Confirmatio Decreti Commissorialis, quo donationes ab Alberto sen. factae cassantur.*

1605. *Plenipotentia Nuntiorum March. Brandeburgensis in negotio Prussiae.*

—— *Tractatus & conditiones habitae cum Internuntiis Brandeb. in negotio Prussiae.*

—— *Diploma Sigismundi III. Pol. Regis, quo vita functo Georgio Francisco, Curatio Ducis & Ducatus Prussiae confertur Ioachimo Friderico Electori Brandeb.*

—— *Ratificatio Ioachimi Friderici Elect. Brandeburg. ac conditionum, ab ejus Legatis cum Rege Regnoque Pol. conventarum: ubi quoq; usurae summae Piltensis tam praeteritae quam futurae condonantur.*

1609. *Responsum Sigismundi III. Polon. Regis datum Nuntiis Nobilitatis Prussiae.*

—— *Ejusd. Responsum Legatis Civitatum Prussiae datum.*

—— *Diploma Sigismundi III. Pol. Regis, quo defuncto Ioachimo Friderico, curatio ac gubernatio Ducis ac Ducatus Prussiae Filio ejus Ioanni Sigismundo defertur.*

—— *Cautio Ioannis Sigismundi de conditionibus servandis, exercitioq; Catholicae Religionis non impediendo.*

—— *Acta & Decreta Commissariorum Sigismundi III. Polon. Regis.*

Constitutio Comitiorum Regni Pol. generalium habitorum Varsaviae. 1611.

Transumptum Plenipotentiae Internuntiorum Ioannis Sigismundi Electoris Brandeb. in negotio simultaneae Investiturae Ducatus Prussiae. ——

Legati Brandeb. spondent pro Ioanne Sigismundo, quod conditiones simultaneae Investiturae observabit. ——

Sigismundus III. Polon. Rex supradictam sponsionem acceptat & approbat. ——

Literae Consiliariorum Ducatus Prussiae & universae Nobilitatis & Civitatum, ad S. R. M. in negotio Feudi datae. ——

Descriptio, quo ordine Feudum Illust. Ioanni Sigismundo March. & Electori Brandeburg. collatum.

Diploma S. R. M. pro Investitura Ducatus Prussiae, Illustriss. Ioanni Sigismundo Marchioni & Electori Brandeb. & tribus ejus Fratribus simultaneo jure Feudi concessa. ——

Transumptum protestationis Nuncii Apostolici circa praestitum per Elect. Brandeb. ratione Ducatus Prussiae homagium, de juribus in eo Ducatu S. Pontificibus & Ecclesiae. ——

Transumptum plenipotentiae Internuntiorum Marchionum Brandeburgensium ad contactum Vexilli. ——

Diploma Sigismundi III. Pol. Regis, quo Joannes Georgius, Ernestus & Christianus Marchiones Brandeb. ad simultaneam Investituram Ducatus Prussiae admittuntur. ——

Responsum S. R. M. datum Magnificis, Generosis & Nobilibus Abrahamo a Dhona Baroni & Burgrabio, Ioanni Truchses & Ioachimo Hubnero, Illustriss. Princ. D. Marchionis Brandeb. in Prussia Ducis Oratoribus. ——

Instrumentum Commissionis S. R. Maj. in Prussiam. 1612.

Sigismundus III. Pol. Rex promittit juribus Ducatus Prussiae per Investituram, Electoribus Brandeb. datam, nihil derogatum iri, quamvis Nuntii Ordinum non adfuerint. ——

Transumptum Literarum Ioan. Sigismundi Elect. Brand. quibus promittit navigationem fluvii Warthae facilitatum iri. ——

Oblatae Literarum, quibus assignatur stipendium pro Parocho Ecclesiae in suburbio Sackheimiano Regiomontano extructae. ——

Literae Reversales, DD. Commissariis Regni Pol. ab Ordin. Ducat. Prussiae datae. ——

Formulae Iuramentorum S. R. M. & Illust. Electori praescriptorum, ex praescripto Dominorum Commissariorum. ——

Cautio DD. Commissariorum causa Marchionum Franconicorum. ——

INDEX CHRONOLOGICUS.

1612. *Recognitio de acceptis Literis reversalibus ab Ordinibus Ducatus Prussiæ.*

——— *Recessus Commissionis Regiomontanæ.*

——— *Confirmatio Commissionis Regiom. S. R. M.*

1613. *R. Majestas concedit Regiomontanis fossam fodere ad facilitandam navigationem ex Lithuania.*

1614. *Decretum Sigismundi III. Pol. Regis de Appellationibus incolarum Prussiæ ad Iudicia S. R. M. Relationum.*

1621. *Transumptum Literarum Georgii Vilhelmi, quibus conditiones Feudi Prussiæ approbantur.*

——— *Diploma Sigismundi III. Pol. Regis, quo Feudum Ducatus Prussiæ Georgio Vilhelmo confertur.*

——— *Cautio S. R. M. de corrigendo defectu in Diplomate præcedenti.*

1639. *Oblata Literarum confirmationis generalis jurium Civit. Elbingensi servientium.*

1641. *Diploma Vladislai IV. Pol. Regis, quo Friderico Vilhelmo Investitura in Ducatum Prussiæ confertur.*

1649. *Confirmatio jurium Ducalis Prussiæ.*

——— *Confirmatio Privilegii Sereniss. olim Vladislai IV. Civitati Elbingensi super bona in eadem Civitate vacantia, & absq; hærede derelicta.*

——— *Confirm. feudi Frid. Guilhelmo Duci Prus.*

1656. *Pacta inter Carolum Gustavum, Sueciæ Regem & Fridericum Vilhelmum Electorem Brandeb. quibus hic Ducatum Prussiæ pro Feudo Regni Sueciæ recognoscit.*

——— *Fœdus inter Eosdem contra quosvis, tam in terris eorum propriis, quam in illis, quas sibi in Polo. appropriaverant, militantes.*

——— *Excerptum Fœderis inter Carolum Gustav. Sueciæ Regem ab una, & Belgium Fœderatum parte ab altera concluſi.*

——— *Fœdus inter Carolum Gustav. & Frideric. Vilhelmum, quo Pacta feudalia abolentur, atque Domui Brandeb. absolutum in Ducatu Prussiæ dominium attribuitur.*

——— *Dilucidatio quorundam Articulorum in præmisso fœdere contentorum.*

1657. *Fœdus perpetuum, quo Domui Brand. Ducat. Prussiæ in Supremum & absolutum, certis conditionibus, dominium ceditur.*

——— *Specialis Conventio inter Pol. Regem & Brandeb. Marchionem de conjungendis armis ad expurgandam quibusvis hostibus Poloniam, Prussiamq; Regiam & Ducalem per eosdem Plenipotentiarios, iisdem loco, anno & tractata & concluſa.*

——— *Confirmatio Pactorum Velav. ubi quoque Præfecturæ Bytow & Lavenburg Duci Prussiæ in feudum conferuntur, atq; Elbinga cum territorio in possession. ceditur.*

——— *Literæ Ioan. Casimiri Pol. Regis, quib9 de subsidio bellico sibi invicem per decennium dando cum Duce Prussiæ convenitur, eiq; Præfectura Drahim. ceditur pro 120000 Tal. Imper.*

Cautio juris in Ducalem Prussiam Illustriss. Principi D. Christiano Wilhelmo Marchioni Brandeburgensi. 1657.

Exemptio incolarum Ducalis Prussiæ a priori juramento. ———

Reversales Electoris Brandebur. Friderici Vilhelmi Regi Pol. traditæ, quod solutis sibi a Rege & Regno Pol. 400000. Talerorum Imper. Urbem Elbingam retradere debeat. ———

Formulæ jurisjurandi, qua tam a Rege & Electore, quam a Senatoribus Pol. omnia Pacta præmissa confirmata sunt. ———

Puncta 2. ex Tractatu Leopoldi Hung. & Bohemiæ Regis, atq; Friderici Vilhelmi Elect. Brand. Poloniam concernentia. 1658.

Approbatio per Leszczynium Posnanienſ. Palatinum, nomine Regis Pol. facta. ———

Declaratio, quod pax Olivensis juribus Ducis Prussiæ, præcipue quoad traditionem Elbingæ, nocere non debeat. 1660.

Ratificatio ejusdem Art. per Ordines Reip. ———

Caroli II. Magnæ Britanniæ Regis privilegium Civit Gedan. concessum, de commercio libere in Anglia ejusdemque portubus exercendo. 1661.

Literæ Ioan. Casimiri Regis Pol. ad Electorem Brandeb. de causis dilatæ restitutionis Summæ Elbingensis & Drahimensis. 1667.

Renovatio Feudi super Lavenb. & Bytaw. 1670.

Oblata renovationis Pactorum cum Serenissimo Electore Brandeburgico. 1672.

Oblata recognitionis Feudi super Præfecturas Lavenburg. & Bitovienſ. 1677.

Oblata ratificationis Pactor. Velav. & Bydgostien. sub Ioanne III. Rege Pol. 1688.

Renovatio recognitionis Feudi super Præfecturas Lavenburg. & Bytovienſem. 1698.

Literæ ad Ser. & Pot. Polon. Regem ac M. Ducem Lith. a Seren. Electore Brandeb. datæ de occupatione Urbis Elbingæ. ———

Literæ ejusdem ad Cardinalem Primatem, ut & ad singulos Senatores Regni Pol & M. D. L. Elbing. occupatam concernentes. ———

Responsum Regis Pol. ad Electorem Brandeburg. in causa Elbingensi. ———

Declaratio Consilii Varsavienſis super negotio Elbingenſi. 1699.

Statuta Commissionis Elbingenſis. 1700.

Literæ Regis Pol. ad Electorem Brandeb. auxilium contra Svecos petentis. ———

Aliæ Regis Pol. ad Electorem Brand. Literæ circa transitum militiæ Maj. suæ. ———

Reversales Reipubl. Pol. ab Electore Brandeb. datæ, quod Regalis, quem assumsit Titulus nullum Reip. adferet præjudicium. ———

Declaratio Electoris Brandeb. Polonis ratione Regni Borussiæ facta. 1701.

Confirmatio generalis jurium Terrarum Prussiæ. 1734.

Confirmatio Privilegii omnibus minoribus Civitatibus Prussiæ servientis. 1739.

)o(

PRIVILEGIVM.

AVGVSTVS III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Kijoviæ, Volhyniæ, Podoliæ, Podlachiæ, Livoniæ, Smolenſciæ, Severiæ, Czernichoviæque, nec non Hæreditarius Dux Saxoniæ, & Princeps Elector.

Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis & ſingulis. Omnes quidem bonarum Artium, Literarumque Cultores, præſertim vero eos, quorum ſtudia ad publicam Patriæ utilitatem collimant, ſingulari complectimur benevolentia. Cum igitur cura & labore Religioſorum Scholarum Piarum præparatur luci publicæ Codex Diplomaticus Regni Poloniæ, ſeu Collectio omnium Tractatuum Regni cum Exteris: decere bonitatem & æquitatem Noſtram duximus: ut intentionem & induſtriam Auctoris egregiam, Opusque ipſum pro uſu, & commodo publico non utile duntaxat, verum & maxime neceſſarium diſerto Gratiæ & Benevolentiæ Noſtræ proſequeremur teſtimonio: illudque Typis publicis quantocius mandari non modo libenter concederemus, ſed quod rei præſtantia a Nobis expoſcit, etiam optaremus; prout quidem proſequimur, concedimus, atque optamus præſentibus Literis Noſtris. Edicentes, atque prohibentes, ne quiſpiam alius, qui non ſit ex prælibato Scholarum Piarum Inſtituto, Opus ſimilis Argumenti & Materiæ, idque ſive in toto, ſive in parte, Typis publicis excudere audeat, tam in Regno Poloniæ & Magno Ducatu Litvaniæ, annexisque Provinciis, quam in reliquis Dominiis & Ditionibus Noſtris Hæreditariis, ſub mulcta mille Aureorum Hungaricalium, cæterisque pœnis, contra convulſores Mandatorum Noſtrorum Lege publica ſancitis. Quod omnibus, quorum intereſt, præſertim vero ordinariis Librorum Cenſoribus & Typographis ad notitiam deducentes, mandamus, quatenus præmiſſa & ipſi obſervent, & ab aliis obſervari faciant, ſub pœnis ſimilibus contra ſe extendendis, & pro Gratia Noſtra Regia. In quorum fidem Præſentes Manu Noſtra ſubſcriptas Sigillo Regni communiri juſſimus. Dat. Varſaviæ die X. Menſis Decembris Anno Domini MDCCLIV. Regni vero Noſtri XXII. Anno.

AVGVSTVS Rex.

Joannes Klossowski *Canonicus Cathedralis Premisliensis, Sac. Regiæ Majeſtatis Sigilli Regni Secretarius. mppr.*

***

ATTE-

ATTESTATIO ILLVSTRISSIMORVM DD. COMMISSARIORVM.

Nos infraſcripti teſtatum eſſe volumus, quod, cum apertio Archivi Regni vigore Reſultatorum Senatus Conſiliorum Cracoviæ ſubſecuta eſſet, & A. R. P. Mathias Dogiel copiam Inſtrumentorum Originalium ſibi factam haberet, Exemplaria eorundem Inſtrumentorum Originalium ſumma fide confecit, Nobisque præſentibus eadem Exemplaria cum ſuis Originalibus diligentiſſime, ſummaque fide contulit, quibus Exemplaribus, quod eadem fides, ac ipſis Monumentis Originalibus haberi debeat, præſens teſtimonium manibus noſtris ſubſcripſimus, & Sigillis noſtris munivimus. Dat. Cracoviæ die 4. Octobr. 1755.

Georgius Antonius Mieroſzewſki Canon. Cath. Crac. Cuſtos Coron. Reg. mppr. (L.S.)

Petrus Cœleſtinus de Roxyce Zapolſki Tribunus Terræ Cernenſis, Caſtrenſis Ravenſis, ac Supremus Theſauri Notarius, ab Illuſtriſſimo, Magnifico, Supremo Regni Theſaurio delegetus. mppr. (L.S.)

Mathias Franciſcus in Boguty Bogucki Vice-Notarius Juratus Caſtrenſis Cracovienſis, ab Illuſtriſſimo Magnifico Vexillifero Regni, Capitaneo Cracovienſi, ad hunc Actum delegatus. mppr. (L.S.)

APPRO-

CODEX DIPLOMATICVS

REGNI POLONIAE

ET

MAGNI DVCATVS LITVANIAE.

PRVSSIA.

I.

ANNO 1212. INNOCENTII III. *Papæ ad Duces Poloniæ & Pomeraniæ Epistola, qua eos monet, ne Prussis ad fidem conversis onera servilia imponant.* Datum Signiæ Idib. August. Pontificatus Anno decimo quinto. *

Nobilibus Viris Ducibus Poloniæ & Pomeraniæ.

LICET, teste Apostolo, impossibile sit Deo sine fide placere, ad placendum tamen ei fides sola non sufficit, sed caritas est præcipue necessaria, de qua idem testatur Apostolus: quod si quis linguis hominum, & Angelorum loquatur, & si habeat omnem fidem, ita ut montes transferat, & in cibos pauperum omnes suas distribuat facultates, caritatem autem non habeat, ei penitus nihil prosit. Cum autem hæc exercenda sit sollicite erga omnes, utpote mandatum Domini latum nimis, quod etiam ad inimicos extenditur, circa eos tamen, qui nuper relicto gentilitatis errore ad cognitionem veritatis, quæ Christus est, pervenerunt, eo debet propensius exerceri, quo facilius retro aspicerent inhumane tractati. Hoc utique quidam vestrum, sicut accepimus, minime attendentes, & quærentes quæ sua sunt, non quæ Christi, quam cito intelligunt, aliquos e gentilibus per Prussiam constitutis novæ regenerationis gratiam suscepisse, statim oneribus eos servilibus aggravant, & venientes ad Christianæ fidei libertatem deterioris conditionis efficiunt, quam essent, dum sub iugo servitutis pristinæ permanserunt, per hoc multorum impedientes salutem, qui fuerant credituri, & temporale commodum Angelorum gaudiis præferentes, qui super pœnitentiam agentibus gloriantur. Ideoque Universitatem Vestram monendo rogamus, & exhortamur in Domino, per Apostolica Vobis scripta mandantes, quatenus intuitu eius, qui venit salvum facere, quod perierat, & dare

ANNO 1212.

* Epist. INNOCENTII III. Edit. Baluz. Tom. 2. fol. 669.

ANNO 1212. dare animam ſuam redemptionem pro multis, huiusmodi novellæ plantationis Filios non gravetis, ſed agatis tanto clementius cum eisdem, quanto memoria priſtinæ converſationis infirmi facilius in antiquum relaberentur errorem, cum veteres utres vix novum vinum contineant iuxta Evangelicam veritatem. Nos enim Venerabili Fratri noſtro H. Gneſnenſi Archiepiſcopo noſtris damus litteris in mandatis, ut tales foveat propenſius propter Deum, & defendat eosdem a moleſtiis indebitis, & preſſuris, oppreſſores eorum indebitos monitione præmiſſa per cenſuram Eccleſiaſticam, ſublato appellationis impedimento, compeſcens. Datum Signiæ Idibus Auguſti, Pontificatus noſtri anno decimo quinto.

II.

1222. CONRADI *Ducis Maſoviæ & Cuiaviæ Literæ, quibus partem Territorii Culmenſis, cum ſuis Caſtris & Villis: item alias centum Villas* CHRISTIANO I. *Pruſſiæ Epiſcopo donat.* Actum Lovicii Anno 1222. Non. Aug. *Ex Archivo Regni.*

EGo CONRADUS Dux Maſoviæ & Cuiaviæ notum facio omnibus fidelibus tam præſentibus, quam futuris, quod Venerabili Domino CHRISTIANO Epiſcopo Pruſſiæ primo, & ſuis Succeſſoribus, pro eo, quod H. Ducem Sileſiæ LL. Wratiſlavienſem, & L. Lubuſzenſem, Epiſcopos cruce ſignatos, & eorum Barones, cæterosque cruce ſignatos verſus Pruſſiam, ad petitionem meam, meorumque Baronum, Caſtrum Culmenſe, per multos annos a Prutenis deſtructum, & totaliter deſolatum, reædificare cum eius bona voluntate permiſit; partem prædicti Culmenſis Territorii, quondam Caſtra Grudenc, Wabſko, Koprywno, Wilczylas, Colno, Ruck, Kyſzyn, Glębokie, Turno, Pin, Plotch, cum omnibus eorum villis, & attinentiis, cum utilitate libera, & cum iure Ducali in remiſſionem peccatorum meorum liberrime donavi, dedi etiam ſibi in eodem Dominio Culmenſi centum villas ac poſſeſſiones, & hæreditates cum eorum attinentiis, iure prædictorum Caſtrorum, quarum poſſeſſionum, & villarum, villas iſtas ad præſens confero, videlicet Coſelko, Naorſine, Mirſche, Harneſe, Bolmuno, Oſtromeres, & omnes villas, quas Comes Syro circa Culmen habuit, Samek, Reniz, Croſcino, Paſceno, Wetzwino, Wnyſlaw, Benkono, Glonino, (Glomno) Polanſche, Nenaugenez, Nedalyno, Crobno, Tuſeph, Kelz, Dambens, Selnovis, Poſtolko, Pomzmo, Duc, Pojeſib, Ceredche, Unizhe, Parchenne, Gelez, Gleſzowar, Oſtrowick, omnesque hæreditates meas circa Loram, cum earum attinentiis, uſque ad centum hæreditates in Culmenſi Terra, cum omni libertate contuli. Ut autem prædicti Epiſcopi Pruſſiæ ad reædificandum Caſtrum Culmen. bona voluntas, ac conſenſus accederet, Reverendus Dominus Gechko *, Epiſcopus Plocenſis, cum ſuo Capitulo de Carnowo & Papowo, & de omnibus villis, & poſſeſſionibus, & de omni iure tam ſpirituali, quam temporali, quod idem Epiſcopus, & ſuum Capitulum in prædicto Culmenſi Dominio olim habuerunt, videlicet ab eo loco, ubi Drewanza de Pruſſia egreditur, iuxta terminos Pruſſiæ in Oſſam, & ſic inferius per Oſſam in Viſlam, & ſic per Viſlam ſurſum ad Drewanzam, & ſic per Drewanzam ſurſum ad locum, ubi Drewanza egreditur de Pruſſia, ad Epiſcopatum ſæpe dicti Epiſcopi reſignarunt. ANNO 1222.

Præterea autem in Caſtro Culmenſi Curiam propriam, & quicquid ad Dominium Culmenſis Territorii pertinet, exceptis bonis prædictis, quæ ſupra dictus Epiſcopus Pruſſiæ ibi habet, aut in poſterum quocunque iuſto modo, aut emptione, aut fidelium donatione habiturus eſt, quicunque Terram Culmenſem habuerit, omnes proventus ipſius Terræ cum Epiſcopo Pruſſiæ dimidiabit. Inſuper decimam temporalium de parte ſua Epiſcopo Pruſſiæ dabit, excepto Duce Sileſiæ H. qui faciet cum Epiſcopo, ſecundum quod iis duobus viſum fuerit expedire. Ne itaque mea, & ſupradicti Epiſcopi Plocenſis, & ſui Capituli donatio in poſterum, quod abſit, duci poſſit in irritum, ipſam præſentis ſcripti atteſtationem tam mei Sigilli, quam etiam Plocenſis Epiſcopi, & ſui Capituli, nec non Illuſtrium Ducum L. L. Poloniæ, & H. Ducis Sileſiæ, & Venerabilium Patrum V. Gneſnenſi Archiepiſcopo conſentiente, J. Cracovienſ. P. Poznanſ. V. Wratiſlavienſi, L. Lubuſzenſi, M. Cujaviæ, eorum Sigillorum impreſſione, dignum duxi roborare. Imo & aliis teſtibus ſubnotatis: Gotthardo Cancellario Maſoviæ, Nicolao Cancellario Cracovienſi, Arnoldo Maſoviæ, Marco Cracov. Jacobo Sandomiriæ, Birſcone Wratiſlaviæ Palatinorum: Pacoſlao Cracov. Miſtwino Sandomiriæ, Oſtaſio Wiſliciæ, Cle-

* Gedeon. vid. Cromer, libr. 7. de orig. & rebus geſt. Polon.

ANNO Clemente Plocinenſ. Theodoro Cruſwic.
1222. Stephano Poleſlav. Petricone Lenciniæ Caſtellanorum. Acta ſunt hæc in Lonyſ* Anno ab Incarnatione MCCXXII. Nonis Auguſti, regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto.

III.

1223. HONORIUS III. *Papa donationem* CONRADI *Ducis Maſoviæ Epiſcopo Pruſſiæ factam confirmat.* Dat. Lateran. XIV. Kal. Maji, Pontificatus anno ſeptimo. *Ex Archivo Regni.*

HONORIUS III. Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Venerabili Fratri Epiſcopo Pruſſiæ Salutem, & Apoſtolicam Benedictionem. Cum a Nobis petitur, quod iuſtum eſt & honeſtum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut id pro ſollicitudine officii, ad debitum perducatur effectum. Ex litteris ſane tam Nobilis Viri CONRADI Maſoviæ, & Cujaviæ Ducis, ac Venerandi Fratris noſtri Guthko Epiſcopi, & dilectorum Filiorum Capituli Plocenſis, quam aliorum plurium Epiſcoporum & Nobilium Sigillis munitum accepimus, quod cedentibus tibi prædictis Epiſcopo, & Capitulo decimas & omnia iura ſpiritualia cum poſſeſſionibus, quæ in Terra Culmenſi, ut dicitur, obtinebant, idem Dux Terram eandem cum quibusdam villis conſiſtentibus in eadem Culmenſ. videlicet, Mirſche, Harneſe, & Bolemino, nec non Caſtra Grodzancz, Wabſk, & Cobrinen, ac poſſeſſiones villarum ſcilicet Kyſin, & Plot ab omni exactione libera, cum ſuis pertinentiis, tibi & per te Eccleſiæ tuæ, ac tuis ſucceſſoribus contulit intuitu pietatis; Nos ergo tuis iuſtis precibus inclinati, Terram, Caſtra, & alia ſupradicta, ſicut ea omnia, iuſte, canonice, & pacifice poſſides, & in prædictis litteris plenius continetur, tibi, per te ipſi Eccleſiæ, ac tuis ſucceſſoribus auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Laterani XIV. Kalendas Maji Pontificatus noſtri anno ſeptimo.

* Lovicii vid. Cromer. loc. cit.

IV. ANNO 1226.

FRIDERICI II. *Romanorum Imperatoris Diploma, quo donatio Terræ Culmenſis a* CONRADO *Duce Maſoviæ & Cujaviæ Hermanno a Saltza promiſſa confirmatur, eidemque poteſtas conceditur, Terram Pruſſiæ cum omnibus ſuis pertinentiis, oppugnandi, ipſaque acquirenda Terra dicto Hermanno, ſuiſque Succeſſoribus cum omnibus Regalibus confertur.* Datum Ariminæ Anno Domini 1226. *Ex Originali.*

In Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Amen.

FRIDERICUS Secundus, Divina clementia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Hieruſalem, & Siciliæ Rex. Ad hoc Deus Imperium noſtrum præ Regibus orbis terræ ſublime conſtituit, & per diverſa mundi climata noſtræ ditionis terminos ampliavit, ut ad magnificandum in ſæculis Nomen eius, & fidem in gentibus propagandam, prout ad prædicationem Evangelii Sacrum Romanum Imperium præparavit, ſollicitudinis noſtræ cura verſetur, ut non minus ad depreſſionem, quam ad converſionem gentium intendamus, illius proviſionis gratiam indulgentes, per quam viri catholici, pro ſubiugandis barbaris nationibus & divino cultui reformandis, inſtantiam diuturni laboris aſſumant, & tam res, quam perſonas indeficienter exponant. Hinc eſt igitur, quod præſentis ſcripti ſerie notum fieri volumus, modernis Imperii, & poſteris univerſis, qualiter Frater Hermannus, Sacræ Domus Hoſpitalis Sanctæ Mariæ Theutonicorum in Hieruſalem Venerabilis Magiſter, Fidelis noſter, devotam animi ſui voluntatem attentius reſerando propoſuit coram Nobis, quod devotus noſter CONRADUS Dux Maſoviæ & Cujaviæ promiſit, & obtulit ei providere, & Fratribus ſuis, de terra, quæ vocatur Culmen, & in alia terra, inter Marchiam ſuam videlicet, & confinia Prutenorum, ita quidem, ut laborem aſſumerent, & inſiſterent opportune, ad ingrediendum, & obtinendum terram Pruſſiæ, ad honorem & gloriam veri Dei: quam promiſſionem recepiſſe diſtulerat, & Celſitudinem noſtram ſuppliciter implorabat, quod ſi dignaremur annuere votis ſuis, ut authoritate noſtra fretus inciperet aggredi,

ANNO 1226. & prosequi tantum opus, & ut nostra sibi, & Domui suæ concederet, & confirmaret Serenitas tam terram, quam prædictus Dux donare debebat, quam totam terram, quæ in partibus Prussiæ per eorum instantiam fuerit acquisita; & insuper Domum suam immunitatibus, libertatibus, & aliis concessionibus, quas de dono terræ Ducis præfati, & de Prussiæ conquisitione petebat, nostræ munificentiæ Privilegio muniremus, ipse oblatum donum dicti Ducis reciperet, & ad ingressum, & conquisitionem terræ, continuis & indefessis laboribus bona Domus exponeret, & personas. Nos igitur attendentes promptam & expositam devotionem eiusdem Magistri, qua pro terra ipsa suæ Domui acquirenda ferventer in Domino æstuabat, & quod terra ipsa sub Monarchia Imperii est contenta, confidentes quoque de prudentia Magistri eiusdem, quod homo sit potens opere, & sermone, & per suam, & suorum Fratrum instantiam potenter incipiet, & conquisitionem terræ viriliter prosequetur, nec desistet inutiliter ab inceptis, quemadmodum plures multis laboribus in eodem negotio frustra tentatis, cum viderentur proficere, defecerunt, autoritatem eidem Magistro concessimus, terram Prussiæ cum viribus Domus, & totis conatibus invadendi, concedentes & confirmantes eidem Magistro, Successoribus eius, & Domui suæ in perpetuum, tam prædictam terram, quam a præscripto Duce recipiet, ut promisit, & quamcunque aliam dabit, nec non totam terram, quam in partibus Prussiæ conquiret, Domino favente, velut vetus, & debitum ius Imperii in montibus, planicie, fluminibus, nemoribus, in mari, ut eam liberam ab omni servitio & exactione teneant, & immunem, & nulli respondere proinde teneantur. Liceat insuper eis de concessione nostra per totam terram conquisitionis eorum, sicut acquisita per eos, & acquirenda fuerit, ad commoda Domus, passagia, & thelonea ordinare, nundinas, & fora statuere, monetam cudere, talliam, & alia iura taxare, directorium per terram, in fluminibus, & in mari, sicut utile viderint, stabilire, fodinas, mineras auri, argenti, ferri, ac aliorum metallorum, ac salis, quæ fuerint & invenientur in ipsis terris, possidere perenniter, & habere. Concedimus insuper eis Judices, & Rectores creare, qui subiectum sibi populum, tam eos videlicet qui conversi sunt, quam omnes alios in sua superstitione degentes, iuste regant, & dirigant, & excessus maleficiorum animadvertant & puniant, secundum quod ordo exegerit æquitatis. Præterea civiles & criminales causas audiant, & dirimant secundum calculum rationis. Adjicimus insuper ex gratia nostra, quod idem Magister, & Successores sui iurisdictionem, & potestatem illam habeant, & exerceant in terris suis, quam aliquis Princeps Imperii melius habere dinoscitur in terra sua, quam habet, ut bonos usus & consuetudines ponant, assisias faciant, & statuta, quibus & fides credentium roboretur, & omnes eorum subditi pace tranquilla gaudeant, & utantur. Cæterum auctoritate præsentis Privilegii prohibemus, ut nullus Princeps, Dux, Marchio, Comes, Ministerialis Scultetus, Advocatus, nullave persona sublimis, vel humilis, ecclesiastica, vel mundana, contra præsentis concessionis, & confirmationis nostræ paginam audeat aliquid attentare, quod qui præsumpserit, pœnam mille librarum auri se noverit incursurum, quarum medietas Cameræ nostræ, reliqua passis iniuriam persolvetur. Ad huius itaque concessionis, & confirmationis nostræ memoriam, & stabilem firmitatem, præsens Privilegium fieri, & Bulla aurea typario nostræ Maiestatis impressa, fecimus communiri. Huius rei testes sunt Magdeburgen. Ravenen. Turen. Panormitanus, & Reginus Archiepiscopi: Bononiensis, Ariminensis, Cesanus, Mantuanus & Tortosanus, Episcopi: Saxoniæ, & Spoleti Duces: Marchio de Monte Ferrato, Salingirra de Ferraria, Henricus de Schwartzburg, Guntherus de Keverenburg, Vuernherus de Kyburg, Albertus de Habspurg, Ludovicus & Hermannus de Froburg, & Thomasius de Acerris Comites, Albertus de Arnstein, Gotfridus de Hohenloe, Rucardus Marscalcus, & Ricardus Camerarius Imperialis Aulæ, & alii quam plures. Acta sunt hæc Anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo vicesimo sexto, Mense Martii, decima quarta Indictione, imperante Domino FRIDERICO Dei Gratia Serenissimo Romanorum Imperatore semper Augusto, Hierusalem & Siciliæ Rege, Romani Imperii eius Anno sexto, Regni Hierosolimitani primo feliciter Amen. Datum Ariminæ, Anno, Mense & Indictione præscriptis. ANNO 1226.

V.

Donatio Terræ Culmensis, & Villæ Orlaw a CONRADO *Duce Masoviæ Hospitali S. Mariæ Do-*

ANNO 1228. *Domus Teutonicorum facta.* Dat. in Breſze Anno 1228. IX. Kal. Maji *Ex Original. ſub Sigill. 3.*

In Nomine Domini Amen.

NOS CONRADUS Dux Maſoviæ & Cujaviæ notum facimus tam præſentibus quam futuris, quod Hoſpitali S. Mariæ Domus Teutonicorum Fratrum Jeruſalem, pro ſalute animæ noſtræ, & Parentum noſtrorum, Terram Culmenſem cum omnibus attinentiis ſuis, tam in aquis, quam in agris & nemoribus nihil utilitatis Nobis reſervantes, vel in futurum ſperantes, & villam Orlaw nuncupatam, in Cujavia iacentem, contulimus in perpetuam proprietatem integraliter poſſidendam, omnium Hæredum noſtrorum accedente conſenſu. Sed ne vetuſtas mater oblivionis hanc donationem poſſit in poſterum perturbare, hanc paginam Sigillis noſtro, & Fratrum noſtrorum, omnium Ducum Poloniæ, nec non Epiſcoporum, & Teſtium, qui prædictæ donationi interfuerunt, ſubſcriptione duximus roborare. Quorum hæc nomina ſunt: Dominus Michaël Cujavienſis Epiſcopus, Dominus Guntherus electus Plocenſis Epiſcopus, Comes Arnoldus Palatinus Cujav. Comes Cethegus Zechæus Judex Curiæ, Stephanus Frater eius, Comes Thomas Caſtellanus Breſcenſis, Comes Golutz, Comes Andreas, Comes Mauricius Venator, Albertus Frater eius, Comes Portreck Agazo, Comes Thomas, Comes Krinozudus, Crimiſlaus Frater eius, Joannes Subcamerarius, Albertus Subagazo, Ziros Subpincerna. Nicolaus Cefim Ztralk, Boguſlaus Bogunidus, Boguſlaus, Dominus Gregorius Subcancellarius, Jacobus Presbyter, Nicolaus Nicult, Anshelmus &c. Datum in Breſze Anno Incarnationis Dominicæ 1228. Nono Kal. Maji.

VI.

CHRISTIANI I. *Pruſſiæ Epiſcopi donatio decimarum in Territorio Culmenſi Ordini Teutonico facta.* Actum Anno 1228. quinto Nonas Maji. *Ex Archivo Regni.*

In Nomine |*S. & Individuæ Trinitatis.*

EGO CHRISTIANUS, Divina miſeratione primus Prutenorum Epiſcopus, notum facio univerſis, tam præſentibus, quam futuris, quod contuli Militibus de Domo Teutonica pro defenſione Chriſtianitatis, decimam in Territorio Culmenſi, in iis bonis, quæ Dux CONRADUS Maſoviæ & Cujaviæ dictis Militibus, ſalvo iure noſtro, licite conferre potuit. Acta ſunt autem hæc Anno ab Incarnatione Domini milleſimo ducenteſimo vigeſimo octavo, quinto Nonas Maji, in Domo Ordinis Ciſtercienſis, quæ vocatur Clara Tumba, præſentibus P. Abbate, primo eiusdem loci Priore, & Conventu, & Fratribus de Domo Teutonica, Philippo de Halle, & Heinrico Boëmo, Conrado Monacho, Legatis Pruſſiæ. ANNO 1228.

VII.

CONRADUS *Dux Maſoviæ Caſtrum Dobrzyn cum ſuo Territorio Magiſtro Militum Pruſſiæ contra Prutenos more Livonienſi militaturo donat.* Actum in ripa fluminis Viſla IV. Non. Iulii Anno 1228. *Ex Originali Sigill. 4.*

In Nomine Domini Noſtri JESU Chriſti Amen.

NOtum ſit omnibus præſentem Litteram inſpecturis: Quod Ego CONRADUS Dux Maſoviæ & Cujaviæ, Filiis meis Boliſlao, Caſimiro, Semovito, bona, ac ſpontanea voluntate conſentientibus, intuitu Dei, & ſalvationis animæ meæ, & Provinciæ Maſoviæ, contuli Magiſtro Militum Pruſſiæ, & Fratribus eius militaturis contra Prutenos more Livonienſi, Caſtrum Dobrin cum ſpatio Terrarum, quæ continentur inter hos duos rivulos Camenicam, & Culmenicam, uſque in Pruſſiam, hæreditarie, ſub pleno Jure libertatis ab eo, & ſucceſſoribus eorum perpetuo poſſidendum, cum parte Villæ, quæ vocatur Qwercz inter Viſtulam & villam Siedlce conſtitutæ ante Junivladiſlaviam; Abſolvi etiam eos ab omni ſolutione teloneorum, ubicunque pertranſierint, ſive per terram, ſive per aquam. Statuimus etiam, quod nullus habeat ius iudicandi in habitatores earundem terrarum, niſi iidem Fratres, excepta tantum Familia Ducis. Ego quoque Guntherus, electus Eccleſiæ Maſovienſis, cum conſenſu Fratrum meorum ceſſi eiſdem Fratribus de Villa Eccleſiæ meæ in Dobrin, & cum Inſula magna ei pertinenti. Ceſſi quoque eis de decimis ſupra dictarum Terrarum, quas excoluerint Viri linguæ Teutonicæ. Exceptis duntaxat cultoribus Polonis. Nos quoque Canonici Eccleſiæ Vladiſlavienſis pro Cambio, quod Dux Conradus Nobis fecit, ceſſimus Fratribus de omni iure,

ANNO quod habebamus in Villa Wiſzyn. & e-
1228. ius attinentiis. Acta ſunt hæc publice in ripa fluminis dictæ Wiſlæ, contra Civitatem Plocko, Anno Incarnationis 1228. menſe Julio, quarto Nonis eiuſdem menſis, Feſto Vdalrici eo die occurrente. Teſtes vero huius facti ſunt: Michael Epiſcopus Cuiavienſis, Micul Archidiaconus, Magiſter Joannes Dobroſlaus, Magiſter Petrus, Canonici Plocenſis Eccleſiæ. Gotthardus Cancellarius, Gregorius Subcancellarius, Joannes Abbas B. Adalberti Plocenſis, Wenceſlaus Abbas, Gerhardus Præpoſitus, Petrus Prior Cirvenſis Eccleſiæ, Boguſſa (Boguſlaus) Palatinus Mazoviæ, Comes Arnoldus, Cethegus Judex, Abraham Pincerna, Martinus Dapifer, Vitus Caſtellanus de Płonſk, Matthæus Caſtellanus de Raciąz, Seguła Dapifer, Barta (Bartholomæus) Succamerarius, Adalbertus Caſtellanus antiquæ Vladiſlav. & alii Nobiles quam plures. Ne vero aliquis in poſterum contra has donationes rite celebratas aliquatenuns venire præſumat, formam ipſarum conſcribi, & Sigillorum noſtrorum de communi conſenſu, auctoritate fecimus corroborari.

VIII.

1230. CHRISTIANUS I. *Epiſcopus Pruſſiæ transfert in Fratres Ordinis Teutonici omnes donationes a* CONRADO *Duce Maſoviæ, & ab Eccleſia Plocenſi ſibi factas.* Actum Anno 1230.

In Nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis Amen.

EGo CHRISTIANUS primus Pruſſiæ Epiſcopus, notum eſſe volo univerſis præſens ſcriptum inſpecturis, quod propter Deum, & ob defenſionem Sacroſanctæ Matris noſtræ Eccleſiæ, heu! iam pene in partibus illis depopulatæ a Paganis, videlicet Territorio Culmenſi Fratribus de Domo Teutonica, quicquid habui, dati mihi a Duce CONRADO, vel ab Eccleſia Plocenſi, vel empti, libere contuli, ut ipſi mihi, omnibus meis Succeſſoribus ſint parati, contra Paganos pugnaturi. Ipſi vero mihi in eodem Territorio iam ſupra dicto contulerunt de omni aratro unam menſuram tritici, & aliam ſiliginis, & ducenta aratra, & quinque hologia, unumquodque de quoquo aratro, cum omni utilitate. Teſtes autem huius donationis & promiſſi: Henricus Abbas de Lugna, Frater H. Sacerdos, Frater H. converſus, Fratres Milites Chriſti, Andreas Gœtz, cæterique quam plures, Alexander Sacerdos, Cives Albertus Scultetus, Mauricius, ANNO Hildebrand, & quam plures. Et ut 1230.
hæc permaneant inconvulſa, Sigillorum noſtrorum præmunivimus appenſione. Acta Incarn. Domini MCCXXX.

IX.

Procuratores CHISTIANI I. *Epiſcopi Pruſſiæ teſtantur donationem ab Eo Fratribus Ordinis Tentonici, factam eſſe conditionibus intro contentis.* Actum Vladiſlaviæ Anno 1230. *Ex Archivo Regni.*

In Nomine Domini Amen.

EGo Frater Henricus, dictus Abbas de Lugna, & ego Frater Joannes dictus Abbas de Linda, univerſis Chriſti Fidelibus, præſentibus ac futuris notum facimus, quod cum Ven. Pater CHRISTIANUS D. G. Pruſſiæ Epiſcopus operam daret omnimodam, ut Pagani, qui nimis invaluerant in partibus Pruſſiæ, extirparentur, zelo fidei & Eccleſiæ S. ductus, terram, quam in Culmenſi Territorio, tum per titulum emptionis, tum per collationem CONRADI Ducis Cuiaviæ, Lenciciæ, & Maſoviæ, tum per conſenſum Venerabilis Patris Epiſcopi, & Capituli Plocenſis, pleno Jure, tam in temporalibus, quam in ſpiritualibus legitime, & rationabiliter fuerat adeptus, Virisreligioſis Fratribus Domus Teutonicae, nobis mediantibus, & pro poſſe noſtro cooperantibus contulit. Ita ut ſibi, & ſucceſſoribus ſuis, de Terra prædicta, ſingulis annis, unam menſuram tritici, & alteram ſiliginis de quolibet aratro Teutonicali, & de quolibet aratro Slavico, unam menſuram tritici, qualis menſura communiter in Wratiſlavia fuerit uſitata, in toto Culmenſi Territorio in perpetuum perſolvere deberent. Et hæc promiſerunt ſolvere ipſi Fratres tam de terris arabilibus, quam de omnibus terris in Culmenſi Territorio de novo in culturam redigendis. Inſuper promiſerunt de terra prædicta CC. aratra Teutonicalia, cum omnibus rebus ad ipſa pertinentibus, vel plenarie hominibus locare, vel Epiſcopo dimittere locanda, ſi vellet, & ubicunque ei placeret; item promiſerunt ei & Succeſſoribus ſuis quinque Curtes, quamlibet de quinque Teutonicalibus aratris in Culmenſi Terra, ubicunque ei placeret, ita quod præfata CC. aratra, & dictas quinque Curtes cum omnibus ſuis pertinentiis, pratis, paſcuis, fluminibus, lacubus, piſcationibus, molendinis, ſylvis, venationibus, ſalis fodinis, auri fodinis, argenti fo-

Anno 1230. fodinis, vel cuiuscunque metalli fodinis, & breviter cum omni utilitate, seu proventibus, qui tunc fuerunt, vel poterint provenire in posterum de ipsis, tanquam Dominus in suo Dominio, habens in eis iurisdictionem temporalem, & spiritualem, & libere pro sua voluntate, nullo habito respectu ad Fratres sæpedictos dispensare debeat; promiserunt nihilominus, quod quicquid Episcopus in memorato Territorio nomine feudi concesserat, Vasallos suos, quiete permitterent possidere, ita, ut ipsi Episcopo & suis Successoribus, tanquam Vasalli Domino suo, deberent esse subligati, & quod nulli in eadem terra quicquam nomine feudi darent, vel præstarent, sine consensu prædicti Episcopi, & omnes eandem Terram inhabitantes tam feudales, quam alii, Prutenos expugnare in propriis expensis & Episcopatui ipsius subiicere deberent, et in expeditionibus vexillum prædicti Episcopi, tam in eundo, quam redeundo, ante vexillum sæpe dictorum Fratrum incedere. Item promiserunt homines eiusdem Episcopatus, tam feudales, quam cæteros cum omnibus ad eos pertinentibus, & omnia quæ habuit, et habiturus fuit, & omnem iurisdictionem Episcopi, & Successorum suorum contra omnem hominem bona fide, consilio & auxilio sine dolo tanquam bona propria fovere, pro toto posse suo, ac defensare, & nihilominus ubicunque veniret Episcopus ad bona ipsorum debito honore, tanquam Episcopum & Dominum suum recipere, ac eidem necessaria subministrare. Item promiserunt omnia Instrumenta, & autoritates, quas in cruce signatis, & signandis ab Apostolicis felicis memoriæ Dominis, Innocentio & Honorio habuit, & insuper omnia Instrumenta negotium Prussiæ tangentia, propriis impensis & laboribus, sub Bulla Sanctissimi Patris ac Domini Gregorii IX. Romanæ Sedis Summi Pontificis procurare, innovare, hoc adiecto expresse inter ipsos, quod si iidem Fratres memorato Episcopo pensiones simul, & exactiones promissas suo tempore non solverint, ex tunc ipse de possessionibus sæpe dictis, tanquam suis, licite se intromittere haberet fcultatem. Acta sunt hæc in Wladislavia, Anno Gratiæ 1230. Mense Januario præsentibus testibus subnotatis, Joanne Priore, Hermanno Monacho Lugnensi, Fratribus de Thimau, Gerhardo & Conrado Militibus Christi de Prussia, Andrea Wernero, Joanne Albrando, Conrado, feliciter Amen.

X.

Anno 1230.

Conradi *Ducis Masoviæ & Cuiaviæ donatio Terræ Culmensis facta Hospitali S. Mariæ Domus Teutonicorum.* Actum in Cruswitz ante pontes Anno 1230. *Ex Archivo Regni Lib. 3. n. 4. f. 133.*

In Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis Amen.

Quoniam iuxta verbum Viri Sapientis: Generatio præterit, & generatio advenit, nihilque est stabile, vel permanens sub sole, sed vanitati atque mutabilitati subiacent universa, ne cum labentibus annis rerum magnifice seu utiliter gestarum labatur pariter & aboleatur memoria, munificentias & libertates, præsertim in pias causas, loca religiosa collatas, scriptura convenit perpetuari, quæ non solum omnem emergentem inposterum præcidat & tollat ambiguitatem, verum etiam universis, ad quorum notitiam pervenerit laudabilis, & imitatione digni exempli speciem repræsentando commendet, & ad similia invitando accendat. Cum enim omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum sit a Patre luminum descendens, qui dat omnibus affluenter, & nemini improperat, hominibus concedens temporalia, non ut placeant, aut delectent, quia in sui natura, vana, vaga sunt & córruptibilia, sed tanquam semen & materia exercendo misericordiæ opera benigne subministrans, oportet diem extremæ missionis, quando omnes similiter in unum dives & pauper stabunt ante Tribunal districti Judicis rationem de omnibus gestis strictissime reddituri, operibus caritatis praevenire, in huius vitæ via seminando, quod tunc metatur in patria, quando in exultatione reportabuntur manipuli bonorum operum cum fructu centumplato. Ea propter ego Conradus Divina miseratione Dux Masoviæ & Cuiaviæ cunctis præsentibus, & futuris præsens scriptum inspecturis notum esse volo, quod cum Pruteni, aliique Christi nominis inimici magnam partem Terrarum mearum ipsis adiacentium deprædationibus, incendiis tam Ecclesiarum, quam aliorum locorum, interfectionibus & captivationibus virorum, mulierum & parvulorum, peccatis hominum, qui Altissimum in vanitatibus suis irritaverunt, exigentibus, miserabiliter divina permissione vastaverint, eorumque, qui Christum oderunt, semper ascendens & superascendens superbia

ANNO 1230. invaluerit adeo, ut nec adhuc ipſum in membris eius perſequi ceſſent, aut deſiſtant; non ſolum res, immo magis ipſum ſanguinem fidelium inter infinitas, & horrendas auditu & dictu abuſiones, quas in contumeliam exercent Creatoris, ſitientes, ſperans per Viros Religioſos manum Domini, quæ nos tetigit, & flagellum ſuæ indignationis placari, ejusque favente gratia, qui ſuis adeſſe conſuevit per Chriſti Milites, quorum ſpes, virtus & gloria Deus eſt, brachium fortitudinis Saracenorum conterendum, ſalutis animæ meæ ac meorum, æternæque retributionis intuitu, ac ob defenſionem fidelium in Polonia, Uxore mea Agafia, Filiisque meis Boleslavo, Kazimiro, Semovito expreſſe de bona & ſpontanea voluntate conſentientibus, accedente quoque conſilio & conſenſu Epiſcoporum, Magnatum, ac Maiorum Terræ meæ, dedi & contuli Hoſpitali S. Mariæ Domus Teutonicorum, & Fratribus eiusdem Domus totum & ex integro Culmenſe Territorium cum omnibus ſuis attinentiis ab eo loco, ubi Driwancza egreditur terminos Pruſſiæ, & per deſcenſum eiusdem fluminis uſque in Viſlam, & in deſcenſu Viſlæ uſque ad Oſſam, & per aſcenſum Oſſæ uſque ad terminos Pruſſiæ, in veram & perpetuam proprietatem poſſidendum pleno iure cum omni libertate, fructu & utilitate, totam Terram cum aquis, aquarumque decurſibus, ſtagnis, paludibus, montibus, vallibus, ſaltibus, nemoribus, ſylvis, arbuſtis, pratis, paſcuis omnibus cultis & incultis, viis & inviis, cum omni eorum libera & plena utilitate & fructu, quæ in prædictis omnibus ſunt, vel fuerunt inventa, apparentia vel occulta, & ſpecialiter ſive aurum, ſive argentum, vel alia quæcunque ſpecies æris, vel metallorum, aut gemmarum, fontes, vel venæ ſalis, & quicquid omnino in terra vel ſupra, vel in aquis inventum fuerit, caſtores, & omnes venationes quarumcunque ferarum, piſcationes quoque piſcium omnis generis, cum ipſis aquis prædictis, & omni earum proventu & utilitate, in piſcationibus, navigiis, paſſagiis, pontibus, molendinis & inſulis cum Villis, Caſtris, Oppidis, Grangiis, Foris, monetis, pedagiis, teloneis terrarum & aquarum, & omnino cum omnibus continentiis intra limites prædictos, & pleno iure, & integra libertate, ipſorum etiam limitum ſine qualibet diminutione, cum omni honore & iurisdictione perfecta, ac vero dominio, proprietate, ac poſſeſſione omnium prædictorum & aliorum omnium quæ in Privilegiis largitionum, in favorabiles quaslibet perſonas vel loca, in favorem, commodum, & cautelam eorum, quibus confertur, conſcribi ſolent aut poſſunt, ita ut beneficium meæ collationis, largiſſimam ad omne commodum, honorem & utilitatem Domus, & Fratrum eorundem recipiat interpretationem. Nihil prorſus iuris, utilitatis, Advocatiæ, Patronatus, vel cuiuslibet alterius iurisdictionis aut poteſtatis, quocumque nomine cenſeri poſſit vel appellari, mihi, Hæredibus, vel Succeſſoribus meis, in omnibus ſupradictis, vel quolibet eorum retinens aut reſervans, ſed omnia ea cum libertatibus, cum pleno & integro iure, ſine omni dolo, fraude, captione ac captioſitate, ſine diminutione ac coarctatione, cum bona & exuberante fide, & largiſſimo intellectu Domui, & Fratribus memoratis contuli, & collata recognoſco, me, Hæredes & Terram eam obligans, & teneri volens de evictione. Præterea quicquid de perſonis vel bonis omnium Saracenorum, captivatione, deprædatione, extorſione, occupatione, vel ſubiugatione mobilium ſive immobilium, terrarum vel aquarum atq; omnium in eis contentorum, quolibet modo Fratres prædicti adipiſci potuerint, cum omni & integro iure, ac libertate ſuperius præmiſſæ donationis, nulla prorſus diminutione, coarctatione vel impedimento ipſis a me, Hæredibus meis, vel quolibet alio, quem nos prohibere, vel coarctare poſſimus, præſtando vel procurando, eisdem conceſſi, cum vera proprietate & perfecto Dominio quiete poſſidendum: & in hoc conſenſi, cum Uxoris meæ & Filiorum meorum, Epiſcoporum, Baronum & Magnatum Terræ meæ conſenſu, contra omnem hominem ad obſervationem, & defenſionem omnium ſupradictorum, ſecundum omne poſſe & totas vires meas, eisdem auxilium & conſilium bona fide firmiter promittens, omnes Hæredes & Succeſſores meos, & Terras meas obligans mecum & adſtringens ad ratihabitionem, obſervationem & conſervationem donationum, conceſſionum, obligationum, & promiſſionum omnium ſupradictarum. Fratres quoque prædicti bona fide repromiſerunt mihi, Hæredibusque meis, ſecundum Dei honorem & timorem, contra Prutenos, & alios Saracenos Nobis conterminos, Terram noſtram impugnantes, quamdiu hoſtes fidei ſunt, & inimici cultus Chriſti, aſſiſtere, & ſine dolo ac fictione una nobiſcum omni tempore militare. Ne igitur donationes & conceſſiones prædictæ, celebri dignæ memoria, tam utiles, quam neceſſariæ, non ſo-

ANNO 1230.

ANNO 1230. ſolum ſecuritati fidelium in Polonia, qui graves impugnationes & oppreſſiones ab hoſtibus Chriſti iam dudum ſuſtinuerunt, in præſenti proficientes, verum etiam propagationi & ampliationi Ss. Fidei Catholicæ, ut etiam ad ipſos infideles, quorum exinde ſperatur converſio, per Dei gratiam profuturæ abeant in oblivionem, aut cuiuscunque calliditate, dolo, verſutia, ſiniſtra interpretatione debilitari, pervertí, frangi, violari valeant vel immutari, vel ſaltem malevola machinatione attemptari, ſed potius piæ meæ donationes factæ firmæ permaneant & inconvulſæ; ad perpetuam præfatorum geſtorum memoriam præſentem paginam teſtium inſcriptione, mei, Uxoris meæ, Epiſcoporum & Magnatum Terræ meæ Sigillis roborari feci atque communiri. Acta ſunt hæc in Cruſzwiz ante pontes, ab anno Incarnationis Dominicæ MCCXXX. Menſe Junii, Indictione tertia. Teſtes horum ſunt: Guntherus Epiſcopus Maſoviæ, Michael Epiſcopus Cuiav. Chriſtianus Epiſcopus Pruſſiæ. Barwoldus Præpoſitus, Wilhelmus Decanus, Pacoſlaus ſenior, Pacoſlaus iunior, Comes Dirſchovienſis, Nicolaus Cancellarius, Magiſter Johannes Cancellarius, Gregorius Subcancellarius, & quam plures alii tam Religioſi, quam Sæculares.

XI.

GUNTHERI *Epiſcopi Plocenſis Literæ, quibus Bona ad Epiſcopatum ſuum pertinentia, ſita in Territorio Culmenſi, cum decimis ac iure Patronatus Ordini Teutonico donat.* Actum in Plotzk Anno Domini 1230. *Indidem.*

In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Amen.

NOs Divina miſeratione G. Epiſcopus, V. Decanus Plocenſis cum noſtro Capitulo univerſis Chriſti Fidelibus tam præſentibus, quam futuris in perpetuum. Quia religioſam vitam eligentibus congrua conſideratione conſpiciendum eſt & providendum, ne unquam a Dei ſervitio & devotione per illicitas controverſias abſtrahantur, & maxime Militibus Chriſti, qui perſonas ſuas pro Chriſti amore periculo ſupponere non formidant; Ideo Nos, zelum Dei habentes ad honorem & commodum S. Eccleſiæ Dei, Milites Chriſti, ſcilicet Fratres de Domo Teutonica Hieroſolymitana, qui inimicis Chriſti audacter reſiſtunt, & eos etiam fortiter impugnant, in quantum poſſumus, in ſua conſtantia fovere volumus & manutenere. Cum igitur Illuſtris Dux CONRADUS Maſoviæ & Cuiaviæ Terram Culmenſem cum omni utilitate ac proventu, qui nunc eſt ibidem, vel in poſterum inveniri poteſt, cum omnibus Caſtris ac prædiis, & omni libertate & immunitate, nihil ſibi in prædicta Culmenſi Terra iuris aut patrimonii reſervando, dictis Fratribus perpetualiter contulerit poſſidendam, videlicet intra terminos Drewentzæ defluentis in Wislam, & Wislæ inferius uſque in Oſſam, & Oſſæ ſuperius uſque in Pruſſiam; Nos quoque conſiderantes devaſtationem Epiſcopatus noſtri ibidem per Paganos Pruſſiæ, volentes etiam prædictos Fratres noſtris donationibus ad pium propoſitum, quod habent ſuper commodo & pace fidelium, ardentius incitare, omnia prædia & poſſeſſiones in prædicta Terra Culmenſi ad Epiſcopatum noſtrum pertinentes, tam in Caſtris, quam in villis, agris, paſcuis, ſylvis, aquis, cæteriſque appendiciis, & omnes decimas & Eccleſias, & earum patronatum cum omni iure ac libertate, quod ibidem habemus, vel habere poſſumus, dictis Fratribus liberaliter conferimus in veram proprietatem, eisdem Fratribus perpetualiter poſſidenda infra terminos ſupra dictos; hoc duntaxat excepto, quod Criſma & Conſecrationes Abbatum, Monialium, Eccleſiarum, & alia Sacramenta Eccleſiæ a Nobis expoſcentur, per quæ protaxatæ noſtræ donationi eisdem factæ Fratribus in nullo aut derogari queat, aut deperire. Ut autem hæ noſtræ donationes ratæ ſint in poſterum, & a nullo hominum poſſint violari, præſentem paginam noſtris Sigillis, ſcilicet Epiſcopali, & Chorali communivimus. Actum in Plotzk, Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo ducenteſimo trigeſimo. ANNO 1230.

XII.

CONRADUS *Dux Maſoviæ & Cuiaviæ recognoſcit donationem Territorii Culmenſis Ordini Teutonico a ſe factam. Indidem.*

In Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis.

EGo CONRADUS Divina miſeratione Dux Maſoviæ & Cuiaviæ, cunctis præſentibus & futuris præſens ſcriptum inſpecturis notum eſſe volo, quod intuitu Divinæ retributionis, meæque ſalutis animæ, & propter defenſionem Fidelium, Uxore mea Agafia, Fi-

ANNO 1230. liisque meis, Boliſlao, Kaſimiro, Semovito conſentientibus, dedi Beatæ Mariæ & Fratribus de Domo Teutonica totum ex integro Culmenſe Territorium, cum omnibus ſuis appendentiis, ab eo loco, ubi Drewantza egreditur terminos Pruſſiæ, per ipſum fluvium uſque ad Wiſlam, & per Wiſlam uſque ad Oſſam, & per aſcenſum Oſſæ uſque ad terminos Pruſſiæ, in perpetuum poſſidendam, cum omni utilitate, & omnimoda libertate & iure eorum, quæ eſſe poſſunt in terra, ut eſt aurum, argentum, cæterorumque metallorum genera, caſtores, aliæque venationes quarumcunque ferarum, ſive in aquis, aquarumque decurſibus, foris, moneta, teloneis, & in cæteris, quæ ſcribi ſolent in Privilegiis. Promiſi etiam ut quicunq; prædictos Fratres impedierit in præfata poſſeſſione, quod ego tota mea virtute defendam eos. Ipſi quoque Fratres cum omni fidelitate promiſerunt mihi, cunctis meis Hæredibus, ſecundum Deum & eorum poſſe, contra inimicos Chriſti, & noſtros, videlicet omnes Paganos, ſine fictione & omni ſimulatione, etiam uno eorum ſuperſtite una nobiſcum omni tempore fore militaturos. Teſtes donationis huius & promiſſi ſunt: Michaël Epiſcopus Cuiaviæ, Chriſtianus Epiſcopus Pruſſiæ, Pacoslaus ſenior, Comes Dirſchov. Nicolaus Cancellarius, Magiſter Joannes Cancellarius, Gregorius Subcancellarius. Ne igitur hæc donatio tam utilis & neceſſaria aliquorum calliditate & verſutia irritari valeat, ſed potius integra permaneat & inconvulſa, ipſam Teſtium inſcriptione, meique Sigilli, & eorum appenſione ſollicite curavimus præmuniri. Acta ſunt hæc Anno Incarnationis Dominicæ 1230. Ego Guntherus Epiſcopus ſubſcribo.

XIII.

Idem donat Ordini Teutonicorum Caſtrum Nieſzovienſe cum quatuor Villis. Indidem. fol. 132.

EGO CONRADUS Divina miſeratione Dux Maſoviæ & Cuiaviæ, univerſis tam præſentibus, quam futuris ſcriptum præſens inſpecturis notum fieri volo, quod de conſilio proborum virorum, magnaque neceſſitate urgente, divinæ retributionis intuitu meaeque ſalutis animae, de conſenſu Haeredum meorum, nemine contradicente, omnique ſemoto impedimento, libere & abſolute dedi B. Mariae, & Fratribus de Domo Teutonica Caſtrum, quod dicitur Nieſzowa, cum his quatuor villis: Oſzchotyno, Wyſne, Miſnete, Okrola; cum omni utilitate, iure, libertate, cum cunctis attinentiis eidem Caſtro, & villis in campo, agris, pratis, ſylvis, nemoribus, deſertis, venationibus quorumcunque animalium, ſive ferarum, in aquis, aquarum decurſibus, piſcationibus quorumcunque piſcium, & eorum omnium, quae in Privilegiis inſcribi ſolent. Igitur ne haec donatio tam utilis & perneceſſaria aliquorum calliditate & verſutia irritari valeat, ſed potius integra permaneat & inconvulſa, ipſam Teſtium ſubſcriptione, Sigilli mei, eorumque appenſione curavimus praemuniri. Pro hac etiam donatione Fratres ſaepedicti cum omni fidelitate contra Paganos quoslibet una nobiſcum ſpoponderunt, omni tempore ſe militaturos ſecundum Deum & eorum poſſe. Eorum hi ſunt Teſtes: Michael Epiſcopus Cuiaviae, Chriſtianus Epiſcopus Pruſſiae, Magiſter Joannes Cancellarius de Cracow, Gregorius Subcancellarius; Frater Heinricus Sacerdos. Acta ſunt haec Anno Incarnationis Dominicae 1230. ANNO 1230.

XIV.

GREGORII IX. *confirmatio donationum ab Epiſcopo Pruſſiæ & CONRADO Duce Maſoviæ Ordini Teutonico factarum.* Datum Anagniæ ſexto Kalend. Septembris, Pontificatus Anno quarto. *Indidem.*

GREGORIUS IX. Epiſcopus Servus ſervorum Dei dilectis Filiis, Magiſtro & Fratribus Militiae Chriſti in Pruſſia Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Juſtis petentium deſideriis dignum eſt Nos facilem praebere aſſenſum, et vota, quae a rationis tramite non diſcordant, effectu proſequente complere. Eapropter dilecti in Domino Filii, veſtris iuſtis poſtulationibus grato concurrentes aſſenſu, poſſeſſiones et alia bona, quae Venerabilis Frater noſter Epiſcopus Pruſſienſis, et Nobilis Vir CONRADUS Dux Maſoviae et Cuiaviae, Vobis pia liberalitate donarunt, ſicut eas iuſte, ac pacifice poſſidetis, Vobis et per Vos Ordini veſtro auctoritate Apoſtolica confirmamus, et praeſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino homini liceat hanc paginam noſtrae confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praeſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Anagniae VI. Kalendas Sept. Pontificatus noſtri anno quarto.

XV.

ANNO 1230.

XV.

Idem confirmat donationem Territorii Culmenſis a CONRADO *Duce Maſoviæ Ordini Teutonico factam, & Articulum in ea comprehenſum, ut quidquid in Terra Paganorum prædictus Ordo obtinere poterit, totum ei cedat.* Datum Anagniæ IV. Idus Septembris, Pontificatus anno quarto. *Indidem.*

GREGORIUS IX. Servus ſervorum Dei, dilectis Filiis, Magiſtro et Fratribus Hoſpitalis S. Mariae Teutonicorum in Jeruſalem, Salutem et Apoſtolicam Benedictionem. Veſtrae devotionis ſinceritas et laudabilis intentio dilecti Filii Nobilis Viri Ducis Maſoviae promerentur, ut pia et liberalis gratia ab ipſo vobis et Ordini veſtro facta, favore Apoſtolico fulciatur. Ex ipſius ſane Litteris intelleximus, quod Paganis Prutenis deſaevientibus nimis crudeliter in Chriſtianos in eorum finibus exiſtentes, cum ipſe et Chriſtiani praedicti eis obſiſtere non valerent, idem ad auxilium potentiae divinae confugiens, Ordinem veſtrum in terram ſuam ad Chriſtianorum auxilium introduxit, quaſi plene confidens, per Fratres ipſius Ordinis dextra Domini in eis faciente virtutem Paganorum ſaevitiam comprimendam. Et eidem Ordini Caſtrum, quod Culmen dicitur, cum pertinentiis ſuis pia liberalitate conceſſit, conſtituens inſuper, ut quicquid Fratres veſtri in Terra Paganorum poterint obtinere, cedat Ordini memorato. Nos igitur ipſius Ducis ſupplicationibus annuentes et cupientes Ordinem veſtrum in illis partibus propagari, quod ab eodem Duce pie, et provide factum eſſe dinoſcitur in hac parte, ſicut in ſuis Litteris et Privilegiis plenius continetur, dum tamen talis ſit Terra Paganorum, in qua nondum cultus Chriſtianae Religionis fuerit introductus, auctoritate Apoſtolica confirmamus, et praeſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praeſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, et Beatorum Petri et Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Anagniae 4. Idus Septembris, Pontificatus noſtri anno quarto.

XVI.

ANNO 1231.

CHRISTIANI I. *Epiſcopi Pruſſiæ donationum Ordini Teutonico in Territorio Culmenſi a ſe factarum recognitio* Actum Anno 1231. *Indidem.*

In Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Amen.

CHRISTIANUS primus Pruſſiae Epiſcopus omnibus in perpetuum. Evaneſcunt cum tempore, quae geruntur in tempore, niſi recipiant a viva voce teſtium, aut a ſcripti memoria firmamentum. Proinde ad notitiam tam praeſentis aetatis, quam futurae poſteritatis praeſenti ſcripto cupimus pervenire, quod Nos Fratribus Hoſpitalis S. Mariae Teutonicorum Jeroſolymitani, qui ſe abiectis illecebris mundi Deo ſacrificium obtulerunt, ſe murum pro Domo Domini ponentes, atque ad humiliandos Crucifixi hoſtes, et ad ampliandam nominis ſui gloriam ſe viriliter accinxerunt, in Territorio Culmenſi contulimus totum, quod abEpiſcopatu Plocenſi in ſubſidium Epiſcopatus Pruſſiae ſuſcepimus et habuimus, videlicet de Eccleſiis conferendis, et decimarum proventibus, Nobis in reliquis Epiſcopalem iurisdictionem reſervantes. Dictis quoque Fratribus omnem CONRADI Ducis Maſoviae donationem in eadem Terra Nobis collatam, cum omni iure et proprietate, ſicut ab eo accepimus, bona voluntate donavimus, nec non praedium in Rezin, quod ab Haeredibus Chriſtianis comparavimus, cum omni utilitatis proventu, ſaepe dictorum Fratrum uſibus cedere volumus in perpetuum. Ut autem noſtrae largitionis traditio in perpetuum firma omnibus modis permaneat, nec ab aliquo valeat infirmari, praeſentem paginam Sigilli noſtri duximus impreſſione roborari. Huius rei Teſtes ſunt: Albertus Abbas Velegradenſis, Conradus, Geroldus, Ditmarus SubPrior de Sancta Cruce, Henricus Sacerdos, Gebolfus Fratres Domus Teutonicorum, Fridericus, Henricus, Ulricus, et alii quam plures. Acta ſunt haec anno ab Incarnatione Domini 1231. Domini GREGORII Papae IX. quarto, imperante Domino FRIDERICO Glorioſiſſimo Romanorum Imperatore feliciter Amen.

XVII.

GREGORII IX. *ad* CONRADUM *Ducem Maſoviæ Literæ, quibus collaudata eius pietate,*

ANNO 1234. *Prussiam tam subiugatam, quam subiugandam Ordini Teutonico confert, eamque in ius & proprietatem S. Petri suscipit.* Datum Spoleti quinto Kalendas Septembris. Pontificatus Anno octavo.

GREGORIUS IX. Servus servorum Dei, dilecto Filio, Nobili Viro, CONRADO Duci Masoviae Salutem et Apostolicam Benedictionem. Multorum instructi relationibus didicimus, quod sis in conspectu Dei et hominum gratiosus, pietatis vacando cultui, ut possis aeterna Christi munera promereri, gaudium exinde grande excipimus, et ut semper ad meliora proficias, affectamus, Nobilitatem tuam gratiarum pulchritudine prosequentes, quod ad S. Romanam Ecclesiam, Matrem tuam filialem reverentiam habere dinosceris, et acceptos sibi fructuosa dilectione diligere delectaris. Hinc est, quod cum dilectos Filios, Fratres Hospitalis S. Mariae Teutonicorum Jerosolymitani fidei negotium in Prussiae partibus pro Redemptoris gloria magnanimiter promoventes, tuorum bonorum liberali largitione refeceris, sicut ipsorum iucundo relatu didicimus, et in tuo Privilegio perspeximus contineri, Sinceritatem tuam rogamus et obsecramus in Domino Jesu Christo, in remissionem tibi peccaminum iniungentes, quatenus prudenter advertens, quod quanto promptior ad Superioris honorem quis redditur, tanto eiusdem gratia plenius providetur, memoratos Fratres ita supremi Regis intuitu assiduo favore confoveas, ipsos tuae protectionis munimine roborando, ut tam in personis, quam bonis eorum, et praecipue in illa parte Prussiae, quam per ipsos defensioni fidelium desudantes Dei et Christiani exercitus faciente subsidio Christiano nomini subiugatam, vel ab aliis in posterum tuentibus familiam Redemptoris Auctore Domino subiugandam, in ius et proprietatem S. Petri suscepimus, ipsisque cum omni iure, et proventibus suis concessimus in perpetuum libere possidendam, nullam ab aliquo patiantur iniuriam vel iacturam, sed potius pace gaudeant et quiete, sicque fiat, quod eisdem cum caeteris Christi fidelibus Christiani exercitus in praedictis Prussiae partibus constitutis, quos tibi in Domino, sicut possumus, fiducialiter commendamus existentibus ab omni adversitate liberis, per ipsos amplietur gloria Creatoris, sicque tibi exinde felicitatis aeternae perceptio, et favor Sedis Apostolicae in tempore proveniat opportuno. Datum Spoleti 5. Kalendas Sept. Pontificatus anno VIII. ANNO 1234.

XVIII.

Eiusdem approbatio compositionis de Castro Dobrzyn inter CONRADUM *Ducem Masoviae, & Ordinem Teutonicum factae* Datum Viterbii secundo Idus Januarii Pontificatus anno nono. *Ex Originali.* 1236.

GREGORIUS Episcopus Servus Servorum Dei. Dilectis Filiis Praeceptori, et Fratribus Hospitalis S. Mariae Teutonicorum in Prussia salutem et Apostolicam benedictionem. Omnia, quae iudicio vel concordia terminantur, firma debent et illibata persistere, et ne in recidivae contentionis scrupulum relabantur, Apostolico convenit praesidio communiri. Exhibita siquidem Nobis vestra petitio continebat, quod cum inter vos ex parte una, et Nobilem Virum CONRADUM Ducem Masoviae ac Cuiaviae, ac Filios eius ex altera, super Castro de Dobrzyn quaestio fuisset exorta, tandem amicabilis inter partes compositio intervenit, prout in literis confectis exinde dicitur plenius contineri, quas Apostolico petivistis munimine roborari. Nos igitur vestris iustis precibus inclinati compositionem ipsam sicut rite, sine pravitate, provide facta est, et ab utraque parte sponte recepta, et hactenus pacifice observata, authoritate Apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Viterbii secundo Idus Januarii, Pontificatus nostri Anno nono.

Bulla GREGORII IX. *Papae, qua Ordinem Militiae Christi unit cum Ordine Fratrum Domus Teutonicorum.* Vide Tom V. ad hunc Annum. 1237.

XIX.

VLADISLAI *Ducis Maioris Poloniae Privilegium, quo Cruce signatis in Prussiam transeuntibus,* 1238.

ANNO 1238. *bus, item Civibus de Terris Fratrum Domus Teutonicæ, neceſſaria Domui ſuæ comparantibus immunitatem teloniorum in ſuis ditionibus concedit.* Datum in Gneſna Anno 1238. XV. Kalend. Martii. *Ex Originali.*

NOS VLADISLAUS Dei Gratia Dux Poloniae notum eſſe cupimus univerſis, qnod cum ab honeſtis Viris Fratribus Domus Teutonicae, et ab aliis pluribus audiſſemus quaerelas multimodas ſuper exactionibus teloneorum indebitis in Terra noſtra, viſum eſt Nobis cum deliberatione, quod iura conſcribi de talibus faceremus, ut ſciat diſtincte, quis de quibus teloneum ſolvere teneatur et quantum, ne vano timore percuſſi tam Cruce ſignati peregrini, quam negotiatores, a ſuis intentionibus deſiſtendo, itinera ſua mitius peragant, & ut Tellonearii extorquere plus quam debeant, non præſumant. Statuimus igitur, ut omnes tam peregrini cruce ſignati, quam qui cum familiis & ſuppellectilibus tranſeunt ad Prutiam, vel ad Terram Culmenſem, omnimoda gaudeant libertate, niſi ſi in reditu talia duxerint, de quibus negotiatoris evidens ſuſpicio habeatur. Si vero evidens non extiterit, is, cuius ſunt illa, iuramenti cautione præſtita, quod ad uſus proprios habere propoſuit, ſe abſolvat. Item cum cives de Terris Fratrum, quos prædiximus, exire voluerint ad Domus ſuæ neceſſaria comparandum, ſi unus, vel duo, ſeu plures cum literis teſtimonialibus eorundem Fratrum venerint, in quibus ipſorum nomina ſunt notata, de huiusmodi neceſſariis nihil ſolvant. Et cum ad ultimum revertentur Telloneum, ſuas literas debebunt Telloneario reſignare. Hoc autem Telloneum eſſe factum ſancimus in Gneſna, & in Poſnan, ut negotiatores quidquid in curribus ſuis duxerint, præter ſalem & allecia, debent de quolibet equo curruum duos ſcotos tantum, niſi de pannis unam ulnam longam ad totum brachium de optimo panno, quem habuerint ſub ſcarlato, & marcham piperis ſuperaddant Telloneo memorato. De ſale vero pro quolibet equo Teutonico unum cribrum cum cumulo dabitur. De alleciis quoque, ſi currus Polonicus fuerit, pro equo ſex verua alleciorum, ſed ſi Teutonicus extiterit, pro ſingulis equis novem verua. Item ſi quis in curru, in quo ducit neceſſaria ſupradicta, pannos decem ad maius, quam vendere voluerit, vel etiam totidem ad maius pannos cum aliis mercationum generibus duxerit, de quolibet panno dabit duos denarios Thorunenſes præter Telloneum ſupradictum. His adiicimus inſtitutis, quod quidquid comparaverint, cum omnibus primo dictis, niſi allecia, nihil ſolvent. Harum inſtitutionum teſtes ſunt hi Fratres Ordinis prædicti: Jażco tunc in Miniſterio Sanctæ Crucis conſtitutus, & Joannes, & Nobiles Magiſtri Domerat, Cicerat, Caſtellanus Gneſnenſis, Mileſa, Caſtellanus in Ożgowe Hebora, Caſtellanus in Oberyż Zbilut, & alii quam plures. Datum in Gneſna Anno gratiæ milleſimo ducenteſimo trigeſimo octavo, Indictione undecima, quindecimo Kalendas Martii. ANNO 1238.

XX.

Pactum CASIMIRI *Ducis Cuiaviæ cum Fratribus de Domo Teutonica, quo ille nullam pacem, vel inducias ſine ipſis ſe facturum, iuſtitiamque in mutuis controverſiis adminiſtraturum promittit, idque ſub pœna Excommunicationis D. Papæ per Epiſcopum Cuiavienſem publicandæ, quem in Judicem quoque pro transgreſſionibus Pactorum ſibi conſtituit.* Actum in territorio villæ Piſkowe. Anno 1238. tertio Kalend. Julii. *Ex Originali. Sigill.* 2.

NOS KASIMIRUS Dei Gratia Dux Kuiaviae praeſentium proteſtamur tenore, quod talibus obligavimus Nos promiſſis Fratribus de Domo Teutonica in Culmenſi terra, & in vicinis eidem, ſive Polonia, ſive Prutia, quod eorum honorem in terra ipſorum, & in hominibus & in ipſis debeamus fideliter contueri ſecundum iuſtitiam, quantum dinoſcitur expedire. Et quod a Nobis, & a noſtris hominibus, & etiam de Terra noſtra ipſis, & eorum hominibus, & etiam bonis, quae habent in poſſeſſione, vel privilegiorum authoritate in terris praedictis, vel ſunt in poſterum iuſto titulo habituri, gravamen iniuriae, quantum cavere poterimus, nunquam fiat, ita ut hoc pactum nequaquam propter aliquem hominem propinquum Nobis ſanguine, vel amicitia violemus, ſed & cum Paganis, aliisque treugas, vel pacem ſine ipſis nullatenus faciemus. Etſi aliquam quaerelam eorum homines contra noſtros ventilaverint, benigne talem eis facere iuſtitiam erimus obligati, qualis in Terra noſtra fuerit conſveta. Si autem diſcepta-

ANNO 1238. verint Nobiſcum dicti Fratres pro aliquibus bonis in Terra noſtra, debemus cum eis ad eadem convenire, & ſecundum notitiam hominum terrae ipſorum & noſtrae amicabiliter cedere ab ea parte, in qua Nobis audierimus dictam notitiam obviare. Caeterum ſi unquam contra aliquem articulum praedictarum praeſumptuoſe venerimus pactionum, & hoc Nobis notum factum fuerit, Ven. Patri Cuiavienſi Epiſcopo, ſi ab eo & ab aliis viris idoneis commoniti fuerimus, ſique infra ſpatium unius anni et diei non emendaverimus eis ſecundum iuſtitiam vel gratiam, voluntarie Nos ſub cenſuram Excommunicationis Domini Papae ſubiicimus, ita ut in ea tamdiu ſimus, quouſque Nos exceperit emendatio ſupradicta. Ad promulgandum vero Excommunicationem huiusmodi, & in Judicem pro transgreſſionibus, quas prædiximus, pactorum, Epiſcopum eligimus memoratum. Harum obligationum teſtes ſunt hi: Michael Cuiavienſis Epiſcopus, Comes Boguſſa Palatinus Maſoviae. Abraham Pincerna eiusdem Provinciae, Vitus Martinus Caſtellanus Kruſwicenſis, Johannes Subcamerarius Kuiaviae, Opachalz Petrus Subcamerarius Maſoviae, Gozzlaus Caſtellanus de Budogatt, & alii quam plures. Actum in territorio villae, quae Piſkowe dicitur, Anno gratiae milleſimo ducenteſimo trigeſimo octavo. Indictione undecima, tertio Kalen. Julii.

XXI.

1243. INNOCENTIUS IV. *Papa acquiſita, & acquirenda Fratribus Teutonicis in Pruſſia confirmat, & de eisdem Magiſtrum Ordinis inveſtit.* Datum Anagniæ Kal. Octob. Pontificatus anno primo. *Ex Originali.*

INNOCENTIUS IV. Servus ſervorum Dei. Dilectis Filiis Magiſtro & Fratribus Hoſpitalis S. Mariae Teutonicorum Ieruſalemitanae Salutem et Apoſtolicam Benedictionem. Pietati proximum, et rationi conſonum arbitramur, quod vobis, qui voluptatibus ſaeculi derelictis tollentes crucem, ſecuti eſtis Dominum crucifixum, omnem, quam cum Deo poſſumus gratiam favoris liberaliter impendamns, præſertim cum, licet immeriti, eiusdem Domini vicem geramus in terris, qui ſua veſtigia ſequentibus perennia vitæ præmia largitur in cœlis. Sane vero relatu didicimus, quod vos ad Pruſſiæ partes Salvatoris virtute præambula procedentes, in terra nomine Culmen, quam a Chriſtianis longis retro temporibus habitatam, Prædeceſſoribus dilecti Filii Nobilis Viri CONRADI Ducis Poloniæ donantibus in eadem, idem Nobilis vobis pro ſalute ſua & fidelium in confinio dictarum partium poſitorum pia liberalitate donavit, prout in eiusdem privilegio ſuper hoc confecto plenius dinoſcitur contineri, conſtructis per vos caſtris & villis non abſque multis laboribus & impenſis, & Prutenorum impetu divina propitiante gratia refrænato, & dictorum ſalute procurata fidelium, quos a multis temporibus afflixerat eorundem inſania Prutenorum, Pruſſiæ partem reddidiſtis Chriſtiano nomini ſubiugatam. Nos itaque adinſtar piæ recordationis GREGORII Papæ Prædeceſſoris noſtri digne volentes, ut pro acquiſitione Terræ Pruſſiæ eo plenius veſter animus invaleſcat, quo vos & exiſtentes ibidem Fidei Catholicæ profeſſores a Nobis obtinebitis gratiam ſpecialem, quod a vobis ſuffragante Exercitu Chriſtiano iam de ipſa Terra auctore Domino dinoſcitur acquiſitum, in ius & proprietatem D. Petri ſuſcipimus, & eam ſub ſpeciali Sedis Apoſtolicae protectione & defenſione perpetuis temporibus permanere ſancimus. Ipſamque vobis & Domui veſtrae cum omni iure & proventibus ſuis concedimus in perpetuum libere poſſidendam. Te dilecte in Domino Fili CONRADE, Magiſter Domus eiusdem annulo noſtro de Terra inveſtimus eadem, ita, quod ipſa, pro qua fidelitatem Sedi Apoſtolicae promiſiſti, per vos, aut alios nullius unquam ſubiiciatur dominio poteſtatis. Quae vero in futurum largiente Domino inſiſtendo defenſioni Chriſtianitatis, de Terra Paganorum in eadem Provincia vos contigerit adipiſci, firma & illibata vobis, veſtrisque Succeſſoribus, ſub iure & proprietate Sedis Apoſtolicae eo modo ſtatuimus permanenda. Caeterum in eadem Terra diſpoſitioni Apoſtolicae Sedis reſervamus, ut per ipſam, cum Vos propitiationis divinae munimine, optata eiusdem Terrae ſpatia contigerit obtinere, ac de ſtatu ipſius per vos plenius fuerimus informati, ordinetur de conſtituendis in ipſa Eccleſiis, & inſtituendis ibidem Clericis, Epiſcopis, & Praelatis aliis, nec non de providendo, quod iidem habeant de praefata Terra congruam portionem, & quod promiſſiones & pactiones, quas praeſentibus habitatoribus eiusdem Terrae feciſſe noſcimini, aut futuris facietis in poſterum, a vobis valeant obſervari, & quod in recognitionem dominii, & perceptae a Sede Apoſtolica libertatis, Eccleſiae Romanae ANNO 1243.

ANNO manae cenſus annuus perſolvatur, ſicut in
1243. Domino ad honorem Eccleſiae, ac utilitatem veſtram viſum fuerit expedire. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae protectionis, conceſſionis & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praeſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Anagniae Kal. Octob. Pontificatus noſtri anno primo.

XXII.

1248. *Concordia per* JACOBUM *Archidiaconum Leodienſem Legatum, Capellanum Papæ, eiuſque in Polonia, Pruſſia & Pomerania Vices gerentem inter* SUENTOPELCUM *Pomeraniæ Ducem ex una, ac Magiſtrum Ordinemque Teutonicum parte ex altera conſtituta, qua Ordo Duci Pomeraniæ Inſulam Nerie, Dux Caſtrum Pin cum villis ad Culmen ſitis Ordini reſtituit, inter poſſeſſiones utriuſque partis certi limites aſſignantur &c.* Actum in harena iuxta Inſulam Fabri, An. 1248. *Ex Originali.*

Vniverſis praeſentes Litteras inſpecturis, JACOBUS Archidiaconus Leodienſis, Domini Papae Capellanus, ac eiusdem in Polonia, Pruſſia, Pomerania Vices gerens, ſalutem in ſalutis Auctore. Noverit Univerſitas veſtra, quod, cum graves diſcordiae exortae eſſent inter Religioſos Viros Magiſtrum & Fratres Domus Teutonicae in Pruſſia ex parte una, & Nobilem Virum SUENTOPOLCUM Ducem Pomeraniae ex altera, ſuper terris, villis, ſylvis, aquis, piſcationibus, venationibus, teloneis, nec non & detentione Filii dicti Ducis, & ſuper damnis illatis propter hoc tunc inde, ac rebus aliis ortæ fuiſſent, & per ea, quae pro utralibet partium fuere propoſita, coram Sanctiſſimo Patre nôſtro INNOCENTIO Papa quarto, cum non fuiſſet facta ſuper his omnibus plena fides, idem Sanctiſſimus Pater & Dominus optans dictarum diſcordiarum fomitem extinguere, & diſcordes ipſos reducere ad concordiae unitatem, Nos ad partes illas transmiſit, datis Nobis Litteris in mandatis, ut praedictis Partibus ad noſtram praeſentiam vocatis, eas revocare ad concordiam ſollicite ac prudenter ſtuderemus. Nos igitur ad partes illas pro bono obedientiae perſonaliter accedentes, dictisque Partibus ad noſtram praeſentiam evocatis, poſt proANNO 1248. ceſſus multiplices & tractatus, tandem Deo & Nobis mediantibus, talis inter eos amica compoſitio intervenit. Videlicet quod praefati Vice-Magiſter & Fratres praedicto Duci Pomeraniae SUENTOPOLco et Haeredibus ſuis inſulam, quae vocatur Nerie, et ſylvam in eadem inſula comprehenſam, nec non et harenas ſitas iuxta eandem ſylvam a flumine, quod Tuja vocatur, uſque ad locum, qui dicitur Camtzilkim, cum piſcationibus marinis, et venationibus in inſula ſupradicta libere in perpetuum conceſſerunt habere et pacifice poſſidere. Praefatus vero Dux locum, in quo fuit Caſtrum, quod vocabatur Pin, et omnes villas ſitas iuxta villam, quae vocabatur Culmen, quas dicti Fratres conceſſerunt dicto Duci, quamdiu viveret poſſidendas, eisdem Vice-Magiſtro et Fratribus coram Nobis libere reſignavit. Qui etiam Dux coram Nobis promiſit et conceſſit, quod nec ipſe Dux, nec Haeredes eius accipient de caetero aliquod teloneum ſuper flumine, quod Viſla appellatur, per totum ſuum Dominium et Diſtrictum a ponte et ſupra. In ponte vero recipient teloneum conſvetum, ita tamen, a rebus immediate ad ipſos Fratres pertinentibus nullo modo teloneum percipient, ſed libere abſque telonio pertranſibunt. Conceſſit etiam eisdem Dux et promiſit, quod ipſe vel Haeredes eius in praedicta inſula, quae Nerie vocatur, viam feris et beſtiis non praecludet, quin ad partem praedictorum Fratrum poſſint libere pertranſire. Conceſſit etiam res eorum in utroque littore Viſlae abſque impedimento aliquo applicare, et habere liberum tranſitum et transductum. Et tam dictus Dux, quam Fratres praedicti conceſſerunt et acceptarunt, quod profunditas Viſlae a Zantir ſupra ſit inter ipſos omnium inſularum terminus, et terrarum. Conceſſerunt etiam, et ad invicem ſibi promiſerunt, quod omnes captivos, quos ipſi tenent, libere abire permittent, et pro illis captivis, quos homines eorum in dominiis ſuis tenent, bona fide liberabunt, vel ut pro pretio redimant, et ubicunque fuerit alicuius ſervus inventus, ſecundum ius terrae, in qua invenitur, reſtituetur. De Caſtro vero Wiſſegrode, quod ad præſens tenet Dux Cuiaviæ & Lanciciæ Caſimirus, promiſit Dominus Dux Pomeraniæ Swentopolcus coram dicto Archidiacono, quod nihil petet, nihil requiret a Fratribus ſupra dictis, et ipſi Fratres Duci Pomeraniae promiſerunt, quod ſi illud Caſtrum a dicto Duce requiſierint, ipſi Fratres dicto

ANNO 1248. CASIMIRO poſſeſſionis ſuae titulum non dabunt, hoc tamen ſalvo, quod ſi per ſuperiorem aliquem iurare ſuper hoc compellantur, liceat eis impune dicere veritatem, compromiſſione, ſeu promiſſione huiusmodi edicti non obſtante. Et ut omnis fomes diſcordiae inter Partes easdem eſſet ſublatus, penitus & exemptive, omnia damna hinc inde illata, occaſione dictarum diſcordiarum coram Nobis ſibi invicem remiſerunt, et firmiter promiſerunt, quod occaſione omnium diſcordiarum, quae in praeſentem uſque diem inter ipſos quomodolibet contigerunt, una pars malum alterius non procurabit de caetero publice, vel occulte, imo ſi ſciret una pars, quod malum alteri ab aliquo deberet provenire, illud pro poſſe impediet, vel ſignificabit fideliter, et prudenter, quod pars illa ſibi poſſit ſuper hoc praecavere. Praeter haec dictus Dux Pomeraniae promiſit fideliter, et expreſſe, quod neque cum Neophytis Prutenis, nec Paganis erit de caetero fœderatus contra praedictos Fratres Domus Teutonicae, vel quoscunque Chriſtianos, nec eosdem Neophytos ſubtrahet ab obediendo Fratrum dominio, auxilio vel amore. Sane de futuris diſcordiis inter praedictas partes ſic condictum eſt et conceſſum, ut qualiscunque inter ipſas, quod abſit, diſcordia in poſterum oriretur, nequaquam ultra igne vel gladio proſequantur ius ſuum, ſed una pars eliget unum bonum virum, alia alium, et illi duo tertium, et in illos tres, tanquam in arbitros compromittent ſub certa pœna in compromiſſo exprimenda, et ſi duo in electione tertii, vel tres in unam ſententiam non poſſunt conſentire, tam Dux Pomeraniae ſupradictus, quam dicti Fratres iura ſua cum caritate in Romana Curia perſequantur. Conceſſit praeterea dictus Dux Pomeraniae coram Nobis, ſi ipſe non vult facere cum Domino Samborio Fratre ſuo, et cum Domino Caſimiro Duce Lanciciae, et cum Dominis P.* et B.** Fratribus ſuis, Ducibus Poloniae, compoſitionem amicabilem, vel ſtare iuri coram iudice competenti ſuper diſcordiis, quas habent contra ipſum dicti Fratres, ſalva in omnibus iſta compoſitione, et ..... nec eosdem Duces contra ipſum Ducem Pomeraniae de ſe et Caſtris, rebus et hominibus ſuis licite poterint adiuvare, et ipſe Dux Pomeraniae Terram ipſam Fratrum cum armis hoſtiliter propter hoc non intrabit. Et ipſe Vice-Magiſter et Fratres ſimiliter promiſerunt, ut quamdiu Dux Pomeraniae compoſitionem amicabilem, vel ſtare iuri, ut dictum eſt, voluerit cum praedictis, ipſe Vice-Magiſter et Fratres praefatis Ducibus contra ipſum auxilium non praeſtabunt. Praedictis ergo omnibus conceſſis ab ipſis partibus, ut dictum eſt, et promiſſis Frater Henricus Vice-Magiſter dictae Domus Teutonicorum in animam ſuam et Fratrum ſuorum, tactis S. Sanctis Reliquiis, et victorioſiſſimo Signo Crucis, et ipſe Dux, tactis eisdem Reliquiis et latere Crucifixi, in animam ſuam et Succeſſorum ſuorum, coram Nobis et multis aliis ex deliberatione animi ſolemniter iuraverunt, quod omnia ſupra dicta et ſingula, ſicut ſupra dictum eſt, in perpetuum inviolabiliter obſervabunt, concedentes, et per ſtipulationem ſibi ad invicem cum ſolemnitate debita promittentes, quod pars illa ex illis, quae contra praedicta, vel aliquid ex promiſſis venerit, vel fecerit in futurum, 2000. Marcarum parti alteri compoſitionem iſtam ſervanti reddere et perſolvere teneatur, et nihilominus teneant et valeant ſupra dicta virtute praeſtiti iuramenti. Et quoniam ſupra dictus Dux Pomeraniae litteras praefatorum Fratrum, quas ei dederunt ſuper Terram quae vocatur Lauſania, loco Caſtri Pin, quamdiu viveret poſſidendam, prae manibus non habebat; Idcirco eisdem renunciavit litteris coram Nobis, et promiſit ſe in poſterum illis non uſurum. Igitur ſupra dictis omnibus expeditis, praefati Fratres et Vice-Magiſter Meſtwinum Filium dicti Ducis, quem obſidem tenuerunt per 6. annos eidem Duci Pomeraniae Patri ſuo ſanum, et incolumem reddiderunt, qui penitus liberatus praedicta omnia conceſſit et approbavit, et rata habuit et iuravit, quod ea inviolabiliter ſub pœna praedicta in perpetuum obſervabit, nec per ſe, nec per alium veniet contra illa, vel aliquid ex praemiſſis. In quorum omnium teſtimonium, et munimen, praeſentes Litteras Sigillo noſtro, et Sigillis Venerabilium Patrum N. Cuiaviae, et H. Culmenſ. Epiſcoporum, qui praeſentes fuerunt omnibus ſupra dictis, nec non Sigillo dicti Ducis Pomeraniae, et Fratris H. Vice-Magiſtri praedicti, ad petitionem dictarum partium fecimus roborari. Et quoniam dictus Dux S. Pomeraniae aliud Sigillum rotundum, ut dicebat, quo in Curia Romana ſaepius erat uſus, et ad praeſens illud Sigillum apud ſe non habebat, idcirco idem Dux coram Nobis et praedictis Epiſcopis recognovit, quod Sigillum ſuum, quod cum noſtro et aliis

ANNO 1248.

ante

* Premiſlao.

** Boleſlao Maioris Poloniæ Ducibus, Filiis Vladiſlai dicti Sputatoris ex matre Helinga ſorore Sventopolconis. Vid. Dlugoſſ. lib. 6. ad Ann. 1232. & lib. 7. ad Ann. 1243. & ſeq.

ANNO 1248. ante dictis praesentibus Litteris est subappensum, suum verum et proprium est Sigillum, impressum in Sigillo aureo, quod in manibus suis in modum annuli portat. Et iuravit coram Nobis, et Episcopis supra dictis, quod contra istud suum Sigillum, quod cum nostro praesentibus Litteris est appensum, nunquam excipiet, nec diffitebitur esse suum, imo constanter voluit et consensit, ut tantum robur, et maius etiam habeat hoc Sigillum solum cum nostro et aliis supra dictis, quod si adiunctum esset illud Sigillum rotundum superius memoratum, cum plus confideret, ut dicebat, de illo, quod ipse, quam de eo, quod alius in sua absentia portat. Acta sunt haec in Harena iuxta insulam Fabri Feria tertia post Festum Clementis An. Domini 1248. Mense Novembris, Pontificatus Domini INNOCENTII Papae IV. anno eius 6.

XXIII.

1249. *Privilegium ab Eodem* JACOBO *Archidiacono Leodiensi Legato Pontificio Neophytis Prutenis concessum, in quo etiam multa statuuntur, quæ extirpationem Idololatriæ concernunt.* Datum An. 1249. VII. Id. Febr. *Ex Archivo Regni.*

Universis praesentes literas inspecturis JACOBUS Leodiensis Arhidiaconus, Domini Papae Capellanus, ac eiusdem in Polonia, Prussia et Pomerania Vicem gerens, in Domino salutem. Noverit universitas vestra, quod cum inter Neophytos Prussiae ex parte una, et Religiosos Viros Magistros et Fratres Domus Teutonicae in Prussia ex altera, graves discordiae ortae essent super hoc, quod dicti Neophyti dicebant, quod licet a felicis recordationis INNOCENTIO Papa III. HONORIO et GREGORIO Romanis Pontificibus Praedecessoribus Patris nostri INNOCENTII IV. qui nunc divina clementia providente praeest Ecclesiae S. Dei, ipsis Neophytis esset concessum, ut cum vocati essent in libertatem filiorum Dei ex aqua et Spiritu S. renati, in libertate sua manentes nulli alii essent, quam soli Christo, & obedientiæ Rom. Ecclesiæ subiecti; dicti tamen Magistri, & Fratres contra huiusmodi concessionem venientes . - . . . tollere supra se suave jugum Domini formidabant. Et cum super hoc fuisset coram Ss. Patre per Procuratores partium prædictarum diutius altercatum, & per ea, quæ pro utralibet partium fuere proposita coram ipso, plene non potuerit scire veritatem, ipse huiusmodi dissensionis extinguere fomitem, & discordes ipsos optans ad concordiæ reducere unitatem, Nos ad partes illas transmisit, dans Nobis Literis Apostolicis in mandatis, ut partibus ad nostram præsentiam convocatis sollicite tractaremus de facienda concordia inter ipsos. Nos igitur ad partes Prussiæ de mandato Apostolico pro solo bono obedientiæ Papæ huc specialiter accedentes, partibus ad nostram præsentiam convocatis, de dicta concordia tractavimus diligenter, & easdem partes Domino favente ad concordiæ unitatem reduximus sub hac forma. Inprimis siquidem dicti Magistri & Fratres ardenti desiderio affectantes, ut negotium Fidei Christianæ libere in partibus illis currat, & nomen Domini nostri Jesu Christi in gentibus dilatetur, & hoc præcipue quærant in illis partibus, sicut dicunt neophytis supradictis iam ad fidem conversis & baptizatis, nec non & paganis omnibus in eisdem circumiacentibus partibus convertendis & baptizandis in nostra, & Venerabilis Patris Herdueri Culmensis Episcopi, ad hoc a Nobis specialiter vocati, præsentia, præsentibus & pluribus aliis bonis viris talem libertatem concesserunt, ut videlicet licitum sit iisdem Neophytis emere res quascunque, a quibuscunque voluerint, aliisque modis iustis acquirere, prout voluerint & valuerint, sibique viderint expedire, & quod quid emerint vel acquisiverint, sibi ipsis acquirant & hæredibus suis legitimis. Ita videlicet, quod quando aliquis ab eis recesserit ab hac vita habens filium vel filiam, quæ nunquam fuerit maritata, vel utraque, isti succedant iisdem. Et si filium vel filiam non habuerit, & adhuc parentem & matrem habeat, succedent isti suo filio morienti. Si vero nec filium, nec filiam, nec patrem, nec matrem, & adhuc filius sui filii sit superstes, succedat avo suo. Porro si nullum habuerit superstitem de prædictis, & habuerit fratrem, succedat & idem frater, & si ipse frater morte præventus reliquerit filium, idem filius fratris succedat patruo moriente. Quæ prædicti Neophyti gratanter acceptarunt, cum in paginis hæc non habuissent, ut dicebant, nisi solos filios successores, & concesserunt iidem Neophyti coram Nobis & aliis antedictis libera voluntate, ut si quis ex eis vel successoribus suis obierit, & nullum superstitem reliquerit, de omnibus hæredibus antedictis, omnia bona ipsorum immobilia ad Magistrum & Fratres prædictos, & Domum eorum, & alios dominos, sub quibus iidem Neophyti

ANNO 1249.

91785

ANNO 1249. phyti manſerint, libere devolvantur. Et idem de mobilibus, niſi ipſi Neophyti in vita vel in morte de illis aliud duxerint ordinandum. Conceſſerunt etiam prædicti Magiſtri & Fratres Neophytis antedictis, ut libere poſſint expendere, dare, erogare, vendere, & alia quæcunque facere tam in vita, quam in morte de mobilibus bonis ſuis; & inſuper quod licitum ſit eisdem pro neceſſitate ſua, vel pro ſua etiam utilitate immobilia bona ſua vendere paribus ſuis, vel etiam Teutonicis ſeu Prutenis Chriſtianis vel Pomeranis, dum tamen perſonis præfatis Magiſtro & Fratribus ſufficientem faciant cautionem ad valorem immobilis rei vendendæ, quod poſtquam vendiderint ad Paganos non fugient, vel ad hoſtes, quos manifeſte ipſorum Fratrum conſtiterit eſſe hoſtes. Conceſſerunt præterea præfati Fratres Neophytis, ut licitum ſit eis condere teſtamentum de bonis ſuis mobilibus, & etiam immobilibus, ita tamen, quod ſi aliquis aliqua immobilium teſtamento legaverit alienæ Eccleſiæ vel perſonæ Eccleſiaſticæ, eadem Eccleſia vel perſona illa immobilia infra annum vendere teneatur hæredibus defuncti, vel aliis ſupradictis, & habeant ſibi illa Eccleſia vel perſona pecuniam, quam ex venditione receperant pro iisdem. Alioqui anno elapſo illa immobilia ſic legata, & per negligentiam non vendita per annum, ad dictos Magiſtros & Fratres libere devolvantur, cum idem Magiſter & Fratres unam faciant Eccleſiam, & terram, quam habent in Pruſſia, a Romana Eccleſia teneant: credunt & dicunt, quod licitum non ſit eis, ut terram eandem in dominium alterius Eccleſiæ, vel perſonæ Eccleſiaſticæ transferant abſque Summi Pontificis conſenſu & licentia ſpirituali. Quæ omnia Neophyti gratanter receperunt, & conſenſerunt coram Nobis & aliis ſupradictis. Si in prædictis omnibus faciendis præfati Magiſtri & Fratres de quacunque re vendenda tantum voluerint dare, quantum alius, ipſi Fratres omnibus aliis præferantur. Et iidem Fratres fideliter promiſerunt, quod ipſi non impedient, vel procurabunt publice vel occulte, ut ab alio de re illa minus, quam valeat, offeratur. Item conceſſerunt Fratres prædicti Neophytis ſupradictis, ut liceat eis libere contrahere matrimonium cum quibuscunque legitimis ad legitimum matrimonium contrahendum, & ut poſſint eſſe procuratores in omnibus cauſis, & adverſus quoſcunque agere, & iure repetere, ut tanquam perſonæ legitimæ ad omnes actus legitimos admittantur coram Judicibus quibuscunque, tam in foro Eccleſiaſtico, quam in Sæculari. Et ut ipſi & filii eorum legitimi poſſent eſſe Clerici, & religionem intrare, & quod filii ex ipſis Neophytis, qui ſunt, vel erunt ex nobili proſapia prognati, accingi poſſint cingulo militari, & ut omnia breviter comprehendantur, iidem Fratres ſæpe dictis Neophytis conceſſerunt libertatem omnimodam probabilem, quamdiu fidem Catholicam obſervabunt, & in ſubiectione & obedientia Romanæ Eccleſiæ permanebunt, & erga ipſum Magiſtrum & Fratres, & Domum ipſorum fideliter ſe habebunt. Et conceſſerunt iidem Neophyti requiſiti a Nobis, quam legem intendant, vel vellent eligere, vel quæ vellent ſæcularia iudicia obſervare, habito inter ſe conſilio petierunt & elegerunt legem mundanam, & ſæcularia iudicia Polonorum vicinorum ſuorum, & prædicti Fratres conceſſerunt eis benigne. Et ad petitionem ipſorum, & ad mandatum noſtrum ferri candentis iudicium, & omnia alia, ſi qua ſunt in eadem lege contra Deum vel Romanam Eccleſiam, ſive contra libertatem Eccleſiaſticam, ab eadem lege penitus removerunt, & conceſſerunt penitus non ſervari. Et promiſerunt iidem Fratres coram Nobis & aliis antedictis, quod bona dictorum Neophytorum indebite non accipient, nec eis auferent, niſi ſecundum rationabilia iudicia dictæ legis. Porro Neophyti ſæpe dicti, ſpecialiter autem illi de Pomezania, Warmia & Nattania a Nobis inſtructi, quod pares ſunt omnes homines, dum non peccant, & quod ſolum peccatum miſeros facit homines & ſubiectos, & etiam quod quilibet quantumcunque ſit liber, ſi facit peccatum, ſervum ſe facit peccati, nolentes perdere ſupradictam libertatem, nolle ſe de cætero ſubjicere homini pro peccato; coram Nobis & aliis ſupradictis Deo ac Rom. Eccleſiæ, ac Fratribus ſupradictis voluntate ſpontanea firmiter & fideliter promiſerunt, quod ipſi & hæredes eorum in mortuis comburendis & ſubterrandis cum equis ſive hominibus, vel cum armis ſeu veſtibus, vel quibuscunq; aliis rebus pretioſis, vel etiam in aliis quibuscunque ritus gentilium de cætero non ſervabunt; ſed mortuos ſuos iuxta morem Chriſtianorum in cæmeteriis ſepelient, & non extra: idolo, quod ſemel in anno collectis frugibus conſueverunt confringere, & pro Deo colere, cui nomen Curche impoſuerunt, vel aliis diis, qui non fecerunt cœlum & terram, quibuscunque nominibus appellarentur, de cætero non libabunt, ſed in fide Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Eccleſiæ Catholicæ, & obedien-

ANNO 1249.

ANNO 1249. dientia & ſubiectione Romanæ Eccleſiæ firmi & ſtabiles permanebunt. Promiſerunt etiam, quod inter ſe non habebunt de cætero Tiluſſones & Linguſchones, homines videlicet mendaciſſimos, hiſtriones, qui quaſi gentilium ſacerdotes in exequiis defunctorum, in tormentorum infernalium pœna promerentur, dicentes malum bonum, & laudantes mortuos de ſuis furtis & ſpoliis, immunditiis & rapinis, ac aliis vitiis & peccatis, quæ dum viverent perpetrarunt, ac erectis in cœlum luminibus clamantes mendaciter aſſerunt, ſe videre præſentem defunctum per medium cœli volantem in equo armis fulgentibus decoratum, uſum in manum ferentem, & cum comitatu magno in aliud ſæculum procedentem, talibus & aſſimilibus mendaciis populum ſeducentes, & ad ritus gentilium revocantes. Hos, inquam, promiſerunt ſe numquam de cætero habituros. Item promiſerunt, quod duas vel plures uxores ſimul de cætero non habebunt, ſed una ſola contenti cum ipſa contrahent unuſquisque ſub teſtimonio competenti, & matrimonium illud in Eccleſia ſtatutis temporibus ſolemnitate debita publicabitur. Promiſerunt etiam, quod nullus eorum de cætero filiam ſuam vendet alteri matrimonio copulandam, & quod nullus uxorem filio ſuo emet vel ſibi. Nam ex hoc inter illos talis conſvetudo, ſicut intelleximus, inolevit, qualis nec inter gentes, ut videlicet uxorem patris ſui aliquis habeat. Cum enim pater aliquam uxorem de pecunia communi ſibi & filio emerat, hactenus ſervaverunt, ut mortuo patre uxor eius ad filium devolveretur, ſicut alia hæreditas de bonis communibus comparata. Et ne quis hac de cauſa novercam ſuam poſſit ſibi vendicare ulterius in uxorem, uxores nec vendere nec emere promiſerunt. Si tamen a ſponſo patri, vel ſponſæ matri, vel e converſo, veſtes & alia elenodia data fuerint, vel promiſſa, vel ſi dos viro, vel donatio propter nuptias uxori data fuerit vel promiſſa, ſecundum quod iura permittunt, hoc nullatenus prohibemus. Inde promiſerunt dicti Neophyti, quod nullus ex eis quacunque de cauſa novercam ſuam de cætero ducet in uxorem, vel uxorem fratris ſui, vel etiam aliam ſibi in primo, ſecundo, tertio, quarto conſanguinitatis, vel affinitatis gradu attinentem abſque Summi Pontificis diſpenſatione ac licentia ſpeciali, & quod nullum utriusque ſexus hæredem legitimum reputabunt, vel ad ſupradictam hæreditatis ſucceſſionem admittent, niſi illos ſolos, qui de legitimo matrimonio ſecundum Statuta Romanæ Eccleſiæ fuerint procreati. Et quod nullus filium ſuum vel filiam quacunque de cauſa per ſe, vel per alium abjiciet, vel occidet de cætero publice vel occulte, vel ab alio talia quocunque modo fieri conſentiet vel permittet. Promiſerunt etiam, quod quam cito puer alicuius natus fuerit, vel ad minus infra octo dies, ſi tamdiu poteſt abſque mortis periculo reſervari, ipſum baptizandum facient ad Eccleſiam deportari, & a Presbytero baptizari facient, immergendo puerum ter in aquam, & dicendo: Puer ego te baptizo in Nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti. Et quia longo tempore Presbyteris & Eccleſiis caruerunt, & idcirco multi non baptizati ad inferos deſcenderunt, & multi adhuc inter eos remanent baptizandi, facient intra menſem in forma Eccleſiæ baptizari, alioqui conſenſerunt, ut bona parentum, qui natos ſuos infra dictum tempus ex contemptu non fecerint baptizari, & etiam bona illorum, qui adulti baptiſmum pertinaciter recipere noluerint requiſiti, publicentur, ipſique extra Chriſtianorum fines nudi in tunica expellantur, ne boni aliorum mores ex eorum pravis colloquiis corrumpantur. Promiſerunt & illi de Pomezania, quod infra proximum Pentecoſten Eccleſias ædificabunt in locis inferius nominatis. Primam in villa, quæ vocatur Pogolowe alio nomine Puleus, ſecundam in villa, quæ vocatur Paſtellivan, tertiam in loco, qui vocatur Lingves, quartam in loco, qui dicitur Liopiez, quintam in Chomor S. Alberti, ſextam in Probis, ſeptimam & Octavam in Gezia, nonam in Proſile, decimam in Reſia, undecimam circa antiquum Chriſtburg, duodecimam in Rerdiz, tertiam decimam in novo Chriſtburg. Illi autem de Warmia promiſerunt, quod infra terminum ante dictum ædificabunt Eccleſias in locis inferius notatis. Primam in villa, in qua ſedet Jedu, vel prope locum illum, ſecundam in Sutimes, tertiam in Bandadis, quartam in Stivia, quintam in Vuntenone, ſextam in Bronsberg. Illi vero in Natania promiſerunt, quod infra eiusdem terminum ædificabunt Eccleſias in Labegano, aliam in vicinia Thumonis, tertiam in Sveviert, & quamlibet iſtam Eccleſiarum tenebuntur ædificare & ornare ornamentis, calicibus, & libris, & aliis neceſſariis, prout decet. Illi de villis, qui ſunt, vel erunt ad quamlibet Eccleſiam aſſignati, ut ad illam conveniant, & in ea vel ex ea Eccleſiaſtica ſuſcipiant Sacramenta. Et promiſerunt omnes prædicti, quod dictas Eccleſias

ANNO 1249. ædificabunt adeo honorabiles & decoras, quod plus videbuntur delectari in orationibus factis in Ecclesiis, quam in sylvis. Si autem prædictas Ecclesias non ædificaverint infra terminum supradictum, consenserunt, ut præfati Magistri & Fratres accipiant, vel accipi faciant ab unoquoque ipsorum, secundum proprias facultates aliquam rationabilem portionem, & ex his ædificare facient Ecclesias antedictas. Et promiserunt prædicti Frarres, quod dictis Ecclesiis ædificatis ipsi bona fide easdem Presbyteris conferent infra annum, eisque infradicta beneficia assignabunt. Et ipsi Neophyti promiserunt, quod ædificatis dictis Ecclesiis ipsi singulis diebus Dominicis & Festivis ad minus suas Parochiales Ecclesias frequentabunt. Præterea præfati Fratres cupientes, ut dicunt, ut in dictis Ecclesiis perpetuis temporibus digne Deo & laudabiliter serviatur, singulas Ecclesias supradictas sic in rerum praesentia dotaverunt ad praesens; quod vero ad sustentationem Presbyteri uniuscuiusque Ecclesiae, de praedictis promiserunt & concesserunt octo mansos terrae, quatuor videlicet in campis, & quatuor in sylvis, & decimam viginti uncorum, duos boves, unum equum, vaccam, & si decima Presbyteri, quando advenerit, parata non fuerit, dabit ei etiam annonam, bladum ad faciendum pro se tertio & pro equo praedicto, & etiam pro seminandis agris sibi assignatis, quousque tempus advenerit percipiendi decimam sibi assignatam, & insuper oblationes & legata, & alia, quae ei collocata fuerint intuitu pietatis. Promiserunt insuper dicti Fratres, quod quando ad maiorem pacem, & meliorem fortunam venerint, in duabus partibus terrae, postquam eis fuerint assignatae, & numero & beneficiis ampliabunt. Praeterea promiserunt Neophyti saepe dicti, quod omnes utriusque sexus, tam iuvenes, quam adulti in quadragesima a carnibus & lacticiniis abstinebunt, & in sexta feria similiter abstinebunt, et prout poterunt, ieiunabunt, et dies Dominicos et festivos ab omni servili opere servabunt. Et confessiones suas ad minus semel in anno facient proprio Sacerdoti, et in Pascha recipient Sacrosanctum Corpus Christi, et alia facient et cavebunt, quae debent boni cavere et facere Christiani, prout a Praelatis suis, et aliis viris bonis Catholicis fuerint eruditi. Cæterum ne Neophyti videantur ingrati libertatis et gratiae supradictae optaverunt, ut dicebant, concesserunt coram Nobis et aliis supradictis, et firmiter promiserunt, quod quia difficile esset nimis Magistro et Fratribus ante dictis omnes villulas Prussiae circumire pro suis decimis triturandis et adducendis, ipsi Neophyti et successores eorum decimam in horrea dictorum Fratrum annuatim conferent trituratam. Et insuper promiserunt, quod praedictorum Magistrorum et Fratrum omnium et singulorum vitam, membra, honorem et iura pro posse, et bona fide observabunt, nec consentient vel promittent tacite vel expresse, publice vel occulte, quod aliqua fiat proditio contra ipsos, et quod si ipsam noverint factam vel faciendam, eam pro posse impedient, vel ita prudenter revelabunt, quod ipsi Magistri et Fratres sibi poterunt praecavere, et quod cum Christiano vel Pagano fœdera indebita, sive colligationes et conspirationes contra eosdem Magistrum et Fratres de cætero non facient, vel habebunt, et quod ad omnes expeditiones ipsorum ibunt decenter parati, et armati iuxta proprias facultates, et dicti Fratres coram Nobis et aliis ante dictis firmiter promiserunt, quod si qui ex supradictis Neophytis in expeditione ipsorum Fratrum a paganis vel hostibus captivati, ipsi Fratres sine suo damno ad liberationem illorum fideliter laborabunt. Et ut praedicta omnia firmiter et inviolabiliter in perpetuum observentur, Frater Hermannus Vice-Magister dictae Domus in Prussia pro se et universis Fratribus dictae Domus fidem dedit. Et praedicti Neophyti coram Nobis corporaliter iuraverunt, quod omnia et singula supradicta, sicut promissa sunt et concessa, in perpetuum inviolabiliter observabunt. Et haec omnia facta sunt de consensu partium, et concessa salvis in omnibus Apostolicae Sedis auctoritate, obedientia, dominio et iure, et salvo iure Praelatorum Patriae praesentium et futurorum, et salva omni Ecclesiastica libertate, et salvis omnibus privilegiis et libertatibus dictorum Magistrorum et Fratrum. Denique in signum quod praefati discordes reducti sunt ad verae pacis et concordiae unitatem, omnes offensas praeteritas perpetratas hinc inde Magister et Fratres dictis Neophytis de Pomesania penitus remiserunt, et illi eis similiter vice versa, et se invicem coram Nobis ad pacis osculum receperunt. In quorum omnium memoriam et testimonium praesentes literas Sigillo nostro et Episcopi supra dicti, qui Nobiscum in omnibus praesens fuit. Et quia Religiosus Frater Hermannus, Magister dictae Domus in Prussia, praesens non erat, Sigillis praefati Hermanni Vice-Magistri et Conventus in Balga et Henrici Marscalci di-

ANNO 1249.

ANNO 1249. dictæ Domus in Prussia fecimus roborari. Actum Anno ut supra MCCXLIX. VII. Idus Februarii.

XXIV.

1251. *Renovatio & Confirmatio Privilegii ab* HERMANNO de SALTZA *Ordinis Teutonici Magistro, Culmensis Torunienſisque civitatis incolis concessi.* Datum in Culmen An. 1251. Kalend. Octobr. *Indidem.*

Frater Eberhardus dictus de Seyne, Præceptor Domus S. Mariæ Teutonicorum per Alemanniam, & Vices gerens Magistri Generalis per Livoniam & Prussiam universis Christi fidelibus præsentem paginam inspecturis, orationes in Domino Jesu Christo. Noverit universitas vestra, quod Nos, cum ad partes Prussiæ pro negotiis plurimis venissemus promovendis, inter alia, quæ Nobis diffinienda occurrerunt ibidem negotia, cives Culmenses ac Thorunienses turbatos invenimus pro eorum Privilegio, quondam eis a Magistro bonæ memoriæ Fratre Hermanno dicto de Saltza, & Fratre Hermanno Balkone, primo eiusdem Terræ Commendatore, donato, & postmodum per incendium civitatis Culmensis amisso, cuius rei veritatem a Fratribus nostris ac aliis Viris honestis Nos plenius cognoscentes, de communi consilio Fratrum nostrorum ibidem existentium, pariter & consensu, dictos cives lætificantes, Privilegium prædictum ipsis restaurandum duximus, in hunc modum.

Frater Hermannus Domus Hospitalis S. Mariæ Teutonicorum Hierosol. Magister, & Frater Hermannus Balko eiusdem Ordinis in Prussia Provisor, nec non totus eiusdem Domus Conventus, universis Christi fidelibus hanc paginam inspecturis salutem in vero Salutari. Quanto plura, quantoque maiora Culmensis Terræ, ac præcipue civitatum nostrarum incolæ Culmensis scilicet & Thorunensis tum pro Christianitatis defensione, tum pro Domus nostræ promotione discrimina sustinebant, tanto ardentius atque efficacius in omnibus, quibus cum justitia possumus, eis adesse volumus, & debemus. Hinc est quod eisdem civitatibus hanc indulsimus perpetualiter libertatem, ut earum cives eligant sibi in iisdem civitatibus singulos Judices annuatim, qui Domui nostræ & communitati civitatum competant earundem.

II. Eisdemque Judicibus cessimus perpetualiter de parte tertia mulctarum judicialium pro culpis maioribus pensatarum; pœnam minorum excessuum, quæ quotidiana dicitur, videlicet XII. nummos & infra, eis totaliter concedendo. Ita ut quidquid de talibus Judex infra Tribunal indulserit, de quatuor solidis videlicet & infra, id etiam ex parte Domus nostræ sit indultum. Verumtamen de maioribus culpis, ut sunt homicidia, sanguinis effusio & his similia, Judex absque Fratrum nostrorum assensu nihil remittat. Nos etiam partes illas, quæ Nos contigerint, in eisdem judiciis vendere & infœdare cuiquam non debemus. ANNO 1251.

III. Igitur civitati Culmen dedimus ad prata, pascua & alios usus communes, a terminis cuiusdam villæ, quæ Ust appellatur per descensum Vistæ, usque ad terminos cuiusdam lacus, qui dicitur Rensehe, & de ipso lacu ascendendo usque ad villam, quæ Rude vocatur, & juxta terminos eiusdem villæ usque ad aliam villam Lunave dictam, & sic directe ad viam, quæ ducit ad Insulam S. Mariæ, per viam vero directe usque ad terminos cuiusdam villæ, quæ Grobene dicitur, & sic ulterius ad vallem, quæ Browina nuncupatur.

IV. Nec hoc tacendum est, quod liberum erit piscari sæpe dictis civibus in prædicto lacu, qui dicitur Rensehe, sicut & Nobis. Præterea supradicta bona tam in sylvis, quam in pratis & agris cum omni utilitate, quam Domus nostra percipere posset exinde, dicti cives in perpetuum libere possidebunt. Flumen vero Wistam a villa quadam, quæ dicitur Topulna, per descensum usque ad lacum, qui Rensehe vocatur, cum omni utilitate, exceptis insulis & castoribus, ad communes usus piscandi prædictis civibus & peregrinis duximus assignandum.

V. Civitati vero Thorun idem flumen in longitudine ac terminis Domini Cuiavienſis Episcopi ad unum milliare descendendo, & in terra in latitudine circa Wistam circumquaque per dimidium milliare cum omni utilitate, exceptis insulis & castoribus, ad communes usus civium & peregrinorum duximus assignandum.

VI. Statuimus autem in eisdem civitatibus Jura Megdeburgensia in omnibus sententiis in perpetuum observari, hoc indulto, ut cum reus aliquis Megdeburch in sexaginta solidis puniri debeat, hic in triginta solidis Culmensis monetæ mulctetur. Eodem modo in culpis aliis proportionaliter observando,

VII. Si vero aliquis dubietatis scrupulus de jure judiciario vel de juris judiciarii sententiis civitatibus emerserit, in

ANNO 1251. eisdem idem articulus a Culmenſis civitatis Conſulibus requiratur.

VIII. Quia eandem civitatem capitalem eſſe volumus, ac digniorem inter alias jam conſtructas, & ſi quæ adhuc infra Wiſſam, Ozzam & Driwanzam conſtruentur.

IX. Dicti vero cives ac fædales earundem civitatum de communi conſenſu ceſſerunt de jure, quod in Wiſla ſuper navigio hactenus habuerunt, ipſum cum omni utilitate Domui noſtræ libere reſignando.

X. Hac tamen coditione præmiſſa, quod nos dictum navigium pro ſumma, quanta volumus & poſſumus locare ſeu vendere debeamus hominibus, quibus voluerimus, qui in civitatibus, Culmenſi videlicet & Thorunenſi, reſidentes juſtitiam exhibeant unicuique, & accipiant coram civitatum judicibus earundem & naulum uſque ad præſens conſuetum debeamus abſque augmento aliquo deinceps obſervare.

XI. Hiemali vero tempore, cum fuerit glacies, Fratres de conſilio Judicum & Conſulum earundem civitatum naulum ſtatuant, ut eorum diſcretioni videbitur expedire.

XII. Statuimus etiam, ut omnes Clerici & Viri religioſi, de quacunque Religione exſtiterint, abſque omni naulo perpetualiter cum rebus eorum, quas ſecum habuerint, traducantur.

XIII. Quod ſi quis ex ductoribus navium ex prædictis aliquem traducere auſu temerario contradixerit, leviori culpæ ſubiaceat, quali ſcilicet quatuor ſolidorum pæna conſvevit aſſcribi.

XIV. Promiſimus etiam, ut in eisdem civitatibus nullas domos emere debeamus.

XV. Si vero aliquis domum aut aream ſuam Domui noſtræ contulerit intuitu pietatis, eam ad alios uſus conſtruere non debeamus, niſi ad quos aliquis ex civibus conſtruet domum ſuam, & eadem exinde jura & conſvetudines obſervare, quæ & quas alii de ſuis domibus obſervabunt.

XVI. In his tamen conditionibus munitiones noſtras, quas in eisdem civitatibus jam habemus, volumus non includi.

XVII. Parochiam in Culmine dotavimus quatuor manſis juxta civitatem, & aliis quadraginta, ubi eisdem fuerint demonſtrati.

XVIII. Parochiam vero Thorunenſem dotavimus quatuor manſis juxta civitatem, & aliis quadraginta, ubi ei fuerint aſſignati. Et in eisdem Eccleſiis Jus Patronatus noſtræ Domui retinemus, eis in Plebanis idoneis proviſuri. ANNO 1251.

XIX. Cæterum ſi aliquæ Parochiæ in villis ſupradictorum civium fabricatæ fuerint, ſi tum villarum ſingulæ earundem octuaginta manſos vel amplius habuerint, promiſimus Parochiarum quamlibet prædictarum quatuor manſis de noſtra ſpeciali parte dotare, & Jus Patronatus habebimus perpetuo in dotatis, eis etiam in idoneis Sacerdotibus proviſuri.

XX. Ad hæc ſtatuimus, ut ſi qua forte quæſtio contra aliquem de bonis ſuis orta fuerit, ſi poſſeſſor vicinos ac alios conterraneos ſuos, quibus notum fuerit rem taliter ſe habere, & teſtimonium juſtæ poſſeſſionis habuerit, potius debeat obtinere bona illa, quam is, qui eum impetit, ab ipſo eadem bona alienet.

XXI. Abſolvimus autem prædictos cives ab omnibus Collectis iniuſtis, & hoſpitationibus coactivis aliiſque exactionibus indebitis, ad omnia bona eis attinentia hanc gratiam extendentes.

XXII. Porro eisdem civibus noſtris vendidimus bona ſua, quæ a Domo noſtra habere noſcuntur ad hæreditatem Flammingicalem, ipſis & eorum hæredibus utriuſque ſexus ea cum omnibus proventibus in perpetuum libere poſſidenda, ſalvis tamen his, quæ Domui noſtræ per totam terram duximus retinenda.

XXIII. Retinemus enim Domui noſtræ in bonis eorum omnes lacus, caſtores, venas ſalis, auri argentique fodinas, & omne genus metalli præter ferrum, ita, ut tamen inventor auri, ſive is, in cuius bonis inventum fuerit, idem jus habeat, quod in terra Ducis Sleſiæ in huiusmodi talibus eſt conceſſum.

XXIV. Inventor autem argenti, ſive is, in cuius agris inventum fuerit, Jus Friburgenſe in huiusmodi inventione perpetualiter obtinebit.

XXV. Quod ſi lacus aliquis ad tres tractus ſufficiens agris alicuius prædictorum civium adiunctus fuerit, ſi is, cuius agri ſunt, eundem lacum loco agrorum acceptare voluerit, in ſua ponimus optione. Si vero maior fuerit, quocunque inſtrumento in eo piſcari voluerit, ad commodum duntaxat menſæ ſuæ, præter rete, quod Newod dicitur, habeat liberam facultatem.

XXVI. Item ſi rivus aliquis agros alicuius civis attigerit, ei, cuius agri fuerint, ſolummodo molendinum ædificare liceat in eodem: ſi vero idem fluvius aptus fuerit pluribus molendinis, Domus noſtra in conſtruendis eisdem aliis tertiam partem priorem ſumptuum faciat, & per-

ci-

ANNO 1251. cipiat perpetualiter tertiam partem usuum de constructis.

XXVII. Volumus etiam, ut de qualibet fera, quam ipsi vel eorum homines ceperint, exceptis ursis, porcis & capreolis, armum dextrum Domui nostræ reddere teneatur. Sane quod de lacubus, molendinis, seu feris posuimus, ad illos duntaxat cives extendimus, qui a Domo nostra, sicut supra dictum est, hæreditati esse noscuntur.

XXVIII. Ipsis etiam hanc contulimus libertatem, ut bona sua, quæ a Domo nostra possident, vendendi talibus sane, qui Terræ ac Domui nostræ bene competant, habeant facultatem, ita, ut hi, qui ea emerint, de manu Fratrum suscipiant, & Domui nostræ ad idem jus, idemque servitium teneantur, quod illi Nobis exinde facere debuerunt, & Nos ea ipsis porrigere sine ulla difficultate debemus.

XXIX. Licentiamus etiam, si forte aliquis antedictorum civium necessitatis causa allodium suum, vel X. mansos ad majus, ab aliis bonis suis separare voluerit, & vendere separatim, is idem jus, idemque servitium Domui nostræ debebit facere de reliquo, quod prius de toto noscitur debuisse. Is vero, qui idem allodium vel X. mansos emerit, debet ratione eiusdem allodii cum armatura, quæ Plata vulgariter dicitur, & aliis levibus armis, & uno equo ad arma talia competente Domui nostræ ad tale obsequium esse adstrictus, quale inferius plenius describetur.

XXX. Addentes, ut nullus eorum, qui nunc a Domo nostra hæreditati esse noscuntur, hæreditatem aliquam possit emere, præter unam.

XXXI. Statuimus siquidem, ut quicunque XL. mansos vel amplius a Domo nostra emerit, is cum plenis armis & dextrario operto, & armis talibus competente & aliis duobus ad minus equitet.

XXXII. Qui vero pauciores mansos habuerit, cum Plata & aliis levioribus armis, & uno equo ad arma talia competente debet cum Fratribus nostris in expeditionem, quoties ab eis requisitus fuerit, pergere contra Pruthenos, qui Pomezani largo vocabulo nuncupantur, & contra omnes Terræ Culmensis turbatores.

XXXIII. Cum vero præfati Pomezani in Terra Culmensi, præstante Domino, fuerint ulterius merito non timendi, omnes cives prædicti ab omnibus expeditionibus sunt exempti, ad defensionem tamen Terræ, videlicet usque ad Wislam, Ossam & Driwanzam cum Fratribus procedere tenebuntur, ut prædictum est, contra Terræ quoslibet invasores. ANNO 1251.

XXXIV. Item statuimus, ut quilibet homo, hæreditatem a Domo nostra habens, Fratribus nostris solvat exinde unum nummum Colonienſem, vel pro eo quinque Culmenses, & pondus duarum marcarum ceræ in recognitionem dominii, & in signum, quod eadem sua bona habet a Domo nostra, & nostræ debeat jurisdictioni subesse, & Nos eum favorabiliter confovendo contra eos, qui sibi injuriam intulerint, debemus, in quantum possumus, nostrum præsidium impertiri. Prædictum autem censum singulis annis in die Beati Martini vel ab ipso ad XV. dies dare debent.

XXXV. Quicunque autem in prædicto termino non dederit censum suum, taliter puniatur: Post primos XV. dies in X. solidis; elapsis vero aliis XV. nisi persolverit, X. solidorum debito sit adstrictus; item evolutis aliis XV. diebus tertio in aliis X. solidis, si non solverit censum suum, puniatur, & nunc pro his XXX. solidis, & pro censu suo tempore non soluto, eius pignora sine omni contradictione accipi faciet, & habebit accepta, donec ei satisfaciat Domus nostra.

XXXVI. Item si forte aliquis debitum obsequium suum, quod Domui nostræ debere dignoscitur in expeditionibus peragendis, non impenderit, & absens fuerit, Provisor Terræ de bonis absentis alium statuat loco sui, sic ut Domus nostra sui juris in hac parte sentiat nullatenus detrimentum.

XXXVII. Item statuimus, ut si forte aliquis ex supradictis civibus recedens a Terra pactiones suas Domui nostræ non fuerit prosecutus, eidem infra XVIII. septimanas tres termini cum sententia præfigantur.

XXXVIII. Quod si infra easdem 18. septimanas non satisfecerit, pœnae XXX. solidorum nostræ Domui reddendorum subiacebit; & si nec tunc emendaverit, singulis sex septimanis ad satisfactionem in totidem Culmensis monetæ solidis compellatur. Si vero infra annum neglexerit emendare, Domus nostra se de omnibus bonis suis, donec satisfaciat ei de omnibus, intromittat.

XXXIX. Volumus autem, ut de bonis prædictorum civium de quolibet aratro Teutonicali unus modius tritici, & unus siliginis in mensura Vladislavienſi, quæ vulgari nomine Scheffel dicitur, cui mensura Culmensis est adæquata, & de Polonicali aratro, quod Hacke dicitur, unus modius tritici, in eadem mensura annuatim Diœcesis Episcopo pro Decimis

ANNO 1251. persolvatur. Si vero idem Episcopus prædictos homines pro aliis decimis angariaverit, pro his Domus nostra tenebitur respondere.

XL. Item statuimus, ut una moneta, Culmensis videlicet, sit per totam Terram, & ut de puro & mundo argento denarii fabricentur, ipsi quoque denarii in tanto valore perpetualiter perseverent, ut eorum LX. solidi ponderent unam marcam: & dicta moneta non nisi semel in singulis decenniis renovetur, & quoties renovata fuerit, XII. novi nummi pro XIV. veteribus cambiantur, ut unusquisque libere emat quamcunque rem, quæ venalis in foro portari consvevit.

XLI. Item quantitatem mansorum juxta morem Flammingicalem statuimus observari.

XLII. Absolvimus etiam totam Terram prædictam ab omni penitus telonei exactione.

Et ne præmissæ constitutiones, promissiones ac pactiones ab aliquo Successorum nostrorum infringi valeant aut mutari, præsentem paginam conscribi fecimus, eam bullarum nostrarum appensionibus roborando. Huius rei testes sunt Fratres nostri, Poppo de Osterna, Albertus de Langenberch, Theodoricus Marschalcus, Berlewinus in Culmine, Ludowicus in Quidzin Provisores; Seculares vero Burchardus Burggrafius Megdeburgensis, Joannes de Pach, Fridericus de Scherwest, Bernardus de Kamentz, & alii quam plures, tam religiosi quam seculares. Acta sunt hæc in Thorun Anno Incarnationis Dominicæ millesimo ducentesimo trigesimo tertio, quinto Kalendas Januarii. Quoniam igitur hoc Privilegium per Nos Fratrem Eberhardum de Seyne est renovatum, de consilio Fratrum nostrorum, civiumque sæpe dictorum consensu quædam in eo sunt mutata, articulis scilicet quibusdam exceptis & quibusdam interpositis, qui in Privilegio non continebantur antiquo. Ut autem hæc nostra felix donatio firma & inconcussa permaneat, ne in posterum ab aliquo possit infringi, cives quoque dicti super hac sui mutatione Privilegii nullum penitus gravamen sustineant, præsentem paginam Sigilli nostri munimine roboramus. Huius rei testes sunt Fratres nostri Ludovicus Provisor Prussiæ, Henricus Commendator Terræ Culmensis, Henricus Marschalcus, Henricus Stango in Christeburg, Harthmundus in Elbingo, Mengotus in Balga, Zuhalo in Zantir, Joannes in Culmine, Ravino in Thorun, Hertwicus in Redino Commendatores, Fratresque Domus seniores, Theodoricus de Sulinge, Conradus de Norenberch, Volpettus de Marpurg, Henricus de Moguntia: Seculares vero Joannes Scultetus, Reinico, Razo, Radolphus, Ludeko, Eckhardus, Wasmundus, cives Culmenses: Fædales vero Hildebrandus Senior, Gotfridus, Fridericus de Neu, Wilhelmus, Hermannus Schultetus in Thorun, Dithardus, Conradus, Lampertus, Lutdechus, & alii quam plures tam Religiosi quam Seculares. Datum in Culmine Anno Incarnationis Dominicæ millesimo ducentesimo quinquagesimo primo, Kalendis Octobris. ANNO 1251.

XXV.

SUENTOPELCI *Ducis Pomeraniæ Literæ, quibus pacem & concordiam cum Ordine Teutonico opera* JACOBI *Archidiaconi Leodiensis initam se servaturum promittit.* Actum in Harena juxta Insulam Fabri Anno 1253. III. Kal. Aug. *Indidem.* 1253.

Universis Christi fidelibus præsentem paginam inspecturis S. Dei Gratia Dux Pomeraniæ salutem in Domino. Noverit Universitas vestra, quod Nos pro reconciliationis fide jam dudum inter Nos ex parte una, & Religiosos Viros Magistrum & Fratres Domus Teutonicorum in Prussia ex altera, mediante Honorabili Viro, Magistro JACOBO Archidiacono Leodiens. nunc Lundun. Domini Papæ in Polonia & Prussia Legato unita, observanda promittimus, quod Nos de cætero universa & singula, quæ in ipsius Magistri JACOBI Litteris super habitis discordiis confectis continentur, servabimus illibata, superaddentes illi pœnæ in Litteris prælibatis contentæ, quod si Nos Terram prædictorum Magistri & Fratrum cum centum viris equitibus vel pluribus hostiliter invaserimus, vel fœdus societatis occulte vel manifeste cum aliquibus Paganis vel Christianis inierimus contra ipsos, Castrum Dantzig, & Terra cum pertinentibus omnibus ad prædictorum Fratrum dominium devolvatur, cedentes omni juri, quod in ipsis habere dignoscimur vel habemus. Soluturi nihilominus 2000. Marcarum, quæ jam nomine pœnæ pro eo, quod compositionem inter Nos initam non observaverimus, supradictis Fratribus solvere debebamus, quam pœnam pro bono pacis relaxarunt, si, ut prædiximus, compositionem inter Nos initam, & sub Sigillis authenticis consignatam, studuerimus observer-

ANNO 1253. ſervare. Præterea omnes quæſtiones, quæ in ipſis moveri poſſunt ſuper damnis & iniuriis, a quibuscunque perſonis de noſtro diſtrictu, abſolvimus, & promittimus Nos pro ipſis Fratribus, ſi contra eos in judicio contendere quis voluerit, judicium ſubituros, ac ſoluturos quidquid ſententiatum fuerit contra eos, excepto eo, quod ſi Dominus Epiſcopus Cuiavienſis ſuper aliquibus articulis voluerit contendere, ipſi Fratres pro ſe reſpondebunt, & faciant, quod de jure ſit faciendum. Fratres vero ſupradicti ſimiliter ab omnibus impetitionibus eorum deſtructivis abſolvere Nos promiſerunt. Acta ſunt hæc coram Filio meo Meſtwino, eo conſentiente & Nobiſcum jurante, ſe ſervaturum ſingula ſupradicta. Primiſlao Palatino, Swetzo Pantino Pincerna, item Dapifero, Caſtrone, Paulo Militibus, & pluribus aliis præſentibus. In Harena juxta Inſulam Fabri Anno Domini 1253. 3. Kal. Aug. in die Sanctorum Abdon. &c.

XXVI.

1255. *Conventio inter* CASIMIRUM *Ducem Cuiaviæ & Magiſtrum Ordinis Teutonici, qua medietatem terræ Lubaviæ idem Magiſter præfato Duci cedit, & certus iniuriarum judicandarum modus præſcribitur.* Actum in Juvene Vladiſlavia Anno 1255. *Ex Originali Sigill.* 5.

In Nomine Domini Amen.

NOs Frater POPPO, Hoſpitalis S. Mariæ Jeroſolimit. Magiſter, notum facimus omnibus præſentem noſtram paginam inſpecturis, quod cum inter Illuſtrem Principem KASIMIRUM Ducem Kuiaviæ & Lanciciæ ex una parte, & Nos ex alia, ſuper diverſis Articulis quæſtio verteretur, tandem prudentium virorum conſilio mediante, de conſenſu & voluntate Partis utriuſque, nec non & Fratrum noſtrorum conſilio, talis inter Nos amicabilis ordinatio intervenit, quod Nos mediam partem Terræ Lubaviæ, ſecundum tenorem Privilegiorum olim inter Dominum Boleſlaum Fratrem dicti Principis quondam Ducem Maſoviæ, & inter Nos conceptorum, dimittimus pleno jure, dominio & poteſtate præfato D. CASIMIRO, quam etiam medietatem Terræ Domini Ducis KASIMIRI magis vicinam, & melius adjacentem juſta facta diviſione eidem curavimus aſſignare. Nobis etiam vice verſa dictus Dominus promiſit omnia adimplere, ad quæ per Privilegia Patris ſui bonæ memoriæ, vel ipſius eſt Nobis & Fratribus obligatus. De iniuriis vero & damnis inter Nos factis per Nos vel noſtros eſt taliter ordinatum, quod ad ea, quæ non ſunt in forma judicii, vel per alium modum deciſa, eligantur quatuor viri, duo videlicet Frater Henricus Commendator Terræ Culmenſis, & Reinco civis oppidi Culmenſis ex parte præfati Ducis in noſtra Terra. Nos vero & Fratres, duos Bugoſſa Comitem Palatinum Cuiaviæ, & Vitrannum Scultetum de Gnewkaw duximus eligendos, coram quibus decidantur omnia juſtitia mediante. Quæcunque vero poſtmodum emerſerint, inter homines ſæpius nominati Ducis & noſtros, actor forum rei ſequatur, ubi ſi juſtitiam non invenerit, recurſus habeatur ad ſuperiorem. Piſcatura etiam in Wiſla, ubi communiter aquam habemus cum præfato Duce, libera erit per totum dicto Domino CASIMIRO & Nobis. Ordinatum eſt etiam inter dictum Ducem & Nos, quod quicunque ſervorum præfati Ducis in terram noſtram confugerit, & ipſe per literas ſuas Nobis ſignificaverit, dicens bona fide ipſum ſibi eſſe ſervitutis vinculo obligatum, ipſe ſervus ei ſine omni contradictione reſtituatur. Si vero ſervus ſuus eidem incognitus eſt, per ſex teſtes, quos dicet fide dignos, ipſius conditio probabitur ſervitutis, ac nunc dicto Duci cum uxore & pueris & bonis ſuis omnibus ſalvo jure matrimonii in omnibus dimittetur. Quæ omnia dictus Dux Nobis promiſit vice verſa obſervare. In Wiſla vero, quæ ipſi & Nobis eſt communis, nec per eum, nec per Nos clauſura aliqua conſtruetur. Inſuper promittimus, quod nulli volenti impugnare dictum Ducem, vel terram ipſius impedire, nec per Nos, nec per noſtros impendemus auxilium, conſilium & favorem, quæ etiam dictus Dux Nobis bona fide promiſit. Præterea dictus Dux omni juri, actioni, vel commodo, quod ſibi ex donatione Domini Papæ ſuper terris Polexia & Galenz competebat, renunciavit, & Nos noſtræ appellationi ſimiliter renunciavimus, in cuius rei memoriam perpetuam, præſentem noſtram paginam noſtro, & Venerabilium Patrum Cuiavienſium & Lubicenſium Epiſcoporum, qui huic negotio interfuerunt, & Fratris Erhardi Cuſtodis Poloniæ, Ordinis Fratrum Minorum Sigillis duximus confirmandam. Acta ſunt hæc in Juvene Wladiſlavia, Anno ab Incarnatione Domini MCCLV. præſentibus Godofredo Sacerdote dicto è Mulifin, Borcardo Vice-Magiſtro Pruſſiæ, ANNO 1255.

BIBLJOTEKA w Wilnie. Im. Wróblewskich

Anno 1255. siæ, Henrico Commendatore Terræ Culmensis, Burchardo dicto de Parcha, Fratre Birslawo, Conrado dicto de Nurberg, Rabnone Commendatore de Thorn, & aliis pluribus Fratribus de Domo Teutonica.

XXVII.

ALEXANDRI *Papæ* IV. *Epistola, qua Regem* OTTOGARUM *ad ferendam Fratribus Ordinis Teutonici contra Prussos opem hortatur. Indidem.*

Illustri Regi Bohemiæ.

Regis aeterni benignitas magnitudinem suae gratiae circa Te multipliciter noscitur effudisse, sed in eo potissimum, quod Te in piis operibus reddidit studiosum: ex quibus datur plenitudo fiduciae, quod Tu in praesenti vita, Regia dignitate praefulgens, & copiosus in prosperis, tandem cœlestis coronae gloriam apud ipsius Regis clementiam consequeris, tuo claro nomine, ob illam tamen in multis partibus interim relucente, quod Tu olim pro fide Catholica in Prussiae partibus ad honorem Divini Nominis, magnifice promovenda, Crucis assumpto signaculo, illuc personaliter cum magna & famosa bellatorum multitudine processisti, Paganos in Terra Sambiae constitutos conterendo taliter virtute tui brachii, quod ipsam per Dei gratiam Christiano Dominio subiugasti. Processu vero temporis Tu pie considerans, quod ex multiplicato studio beatorum operum maior proveniat cumulus praemiorum perennium, denuo Crucis characterem tuis humeris affixisti, ut Divinae Tibi suffragante potentia Maiestatis Fideles Christi defendas a discrimine, quod eis posset per saevitiam Paganorum, aut aliorum infidelium imminere. De tanta siquidem tuorum excellentia meritorum Nos in Domino multa jucunditate perfusi Serenitatem tuam affectuose rogandam duximus & monendam, in remissionem Tibi peccatorum iniungentes, quatenus delicioſum Tibi constituens, quod semper fervens & stabilis in iis, quae Deo sunt placita & opportuna salute Fidelium, habearis, dilectis Filiis Fratribus Hospitalis S. Mariae Teutonicorum, quorum plurimi pro defensione fidei Catholicae per manus infidelium in eiusdem Prussiae partibus denuo crudelissime sunt occisi, reliqua parte ipsorum mortis periculum habente prae oculis propter obsidionem durissimam, quam sustinent a Paganis, dextra triumphali sine dilatione subvenias, & tui laboris pristini fructum amœnissimum de Paganorum ipsorum spurcida potestate resumas, ita, quod & Nos, qui Te Filium benedictionis & gratiae paterna in Domino sinceritate diligimus, ad ea, per quae Tibi secundum Deum, honoris & prosperitatis augmentum provenire valeat, esse promptissimi gaudeamus, & pietas regnantis in saecula Domini Jesu Christi, qui effectum placendi ac serviendi sibi diligenter Tibi contulit, post decursum feliciter praesentis vitae spatium, Te clementer aggreget Collegio Principum supernorum. Anno 1255.

XXVIII.

ALEXANDER *PP. IV. mandat Episcopo Culmensi, ut Conventionem inter* CASIMIRUM *Cujaviæ Ducem & Magistrum ac Ordinem Crucifcrorum de terra Lubaviæ factam curet inviolabiliter observari.* Datum Neapoli VII. Id. Maii, Pontificatus Anno primo. *Ex Originali.*

ALEXANDER Episcopus Servus Servorum Dei Venerabili Fratri Episcopo Culmensi Salutem & Apostolicam Benedictionem. Exhibita Nobis dilectorum Filiorum Magistri & Fratrum Hospitalis S. Mariae Teuton. in Prussia petitio continebat, quod cum inter ipsos ex parte una, & Nobilem Virum K. Ducem Cuiaviae & Lanthitiae super possessionibus Lubaviae, ac diversis aliis articulis ex altera, materia qæstionis fuisset exorta, demum bonis viris mediantibus amicabilis inter Partes compositio intervenit, prout in patentibus Literis confectis exinde, ac dicti Ducis, & Venerabilium Fratrum nostrorum Cuiavienſis & Lubicensis Episcoporum Sigillis munitis plenius continetur. Quare humiliter petebant a Nobis, ut eandem compositionem Apostolico curaremus munimine roborare. Nos itaque ipsorum supplicationibus inclinati, Fraternitati tuae per Apostolica scripta mandamus, quatenus compositionem ipsam sicut rite sine pravitate, provide facta est, & ab utraque parte sponte recepta, & hactenus pacifice observata, facias per Censuram Ecclesiasticam Appellatione remota inviolabiliter observari. Datum Neapoli septimo Idus Maji, Pontificatus nostri Anno primo.

XXIX.

Privilegium SAMBORII *Ducis Pomeraniæ, quo telonii libertatem in*

ANNO 1255 *in terris ſuis Elbingenſibus concedit.* Datum in Dirſove Anno 1255. XVII. Kal. Jun. *Ex Tabulario Illuſtriſſimi ac Excellentiſſimi Comitis Zaluſcii Epiſcopi Kiiovienſis.*

In Nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis Amen.

SAMBORIUS Dei gratia Dux Pomeraniæ univerſis Chriſti fidelibus, præſentem paginam inſpecturis, ſalutem in Domino. Notum eſſe cupimus, tam præſentibus, quam futuris, quod Nos Civitati Elbingenſi propter ſervitia ſpecialia, quibus Nobis ſæpius parata fuit, contulimus in perpetuum talem telonei libertatem, quod unusquiſque civium prædictæ civitatis per totum Dominium noſtrum tranſeat, tam in terra, quam in aqua, abſque omni telonei exactione. Ut autem hoc factum a poſteris ratum maneat & inconcuſſum, præſens ſcriptum noſtri Sigilli munimine roboravimus ad cautelam. Datum in Dirſove Anno Domini milleſimo ducenteſimo quinquageſimo quinto, decimo ſeptimo Kalendas Junii.

XXX.

1257. *Conventio* CASIMIRI *Cuiaviæ & Lenciciæ Ducis cum Fratribus Ordinis Teutonici in Pruſſia de non impetendis eorum poſſeſſionibus, præcipue vero Terra Sauſin nuncupata, item de villa Rogow, pro qua ſexaginta marcas argenti dictis Fratribus perſolvit.* Actum in Antiqua Vladiſlavia Anno 1257. pridie Non. Aug. *Ex Originali Sigill. 1.*

In Nomine Sanctæ Trinitatis Amen.

NOverint omnes CHRISTI fideles tam præſentes quam futuri, quod Nos KAZIMIRUS Dei Gratia Dux Cuiaviæ & Lanthiciæ cum Fratre Gerhardo Præceptore Fratrum Domus Theutonicæ in Pruſſia & Fratre H. Commendatore Terræ Colmenſis, & Fratre H. Commendatore de Crienburg, & Fratre H. Commendatore de Thorun, & quibusdam Fratribus eiusdem Ordinis in Antiquam Vladiſlaviam ex mutuo condicto convenientes omnem controverſiam, quæ ſuper diverſis quæſtionibus, quæ inter Nos & ipſos dudum verſata eſt, per amicabilem compoſitionem amputavimus, pace & concordia perpetua inter Nos & dictos Fratres ſtabilita. Sed quia acta mortalium delet oblivio, niſi ſcripturarum perennentur teſtimonio, quædam quæ ibidem ordinata ſunt, ut concordia perhennius obſervetur, de mutuo conſenſu utrarumque Partium conſcripta ſunt in hæc verba. Nos KAZIMIRUS prædictus Dux ſufficienti cautione præſtita ſpopondimus pro Nobis & Hæredibus noſtris, quod omnes terras ſive hæreditates, quæ ſæpe dicti Fratres in præſenti poſſident, & terras, quas labore bellico expugnabunt, ſive quocunque alio juſto titulo in futurum poſſidebunt, nullatenus deinceps impetemus, ſed ipſos Fratres in omnibus, quæ conſervandæ concordiæ opportuna fuerint, ſtudebimus efficaciter promovere. Præterea ſæpe nominati Fratres de Lubovia Nobiſcum concordaverunt, ſicut in Litteris ex utraque Parte confectis plenius continetur, & Nos ceſſimus de impetitione Terræ, quæ Sauſin vulgariter nuncupatur. Item pro villa Rogov ſita prope Juvenem Vladiſlaviam ſolvimus ſexaginta marcas antefatis Fratribus uſualis argenti, renuntiantibus eisdem omni quæſtioni, quæ ſuper eiusdem villæ proprietate ipſis competebat. Acta ſunt hæc mediantibus Religioſis Viris Gardianis Vladiſlavienſibus & Thorunenſibus, præſentibus multis Nobilibus Viris & honeſtis. Ut autem omnia ſupra ſcripta inviolabiliter obſerventur, præſentem paginam Sigillo noſtro duximus roborandam. Datum in Antiqua Vladiſlavia Anno Domini milleſimo ducenteſimo quinquaſimo ſeptimo pridie Nonas Aug. ANNO 1257.

XXXI.

ALEXANDER *Papa IV. donationem Terræ Culmenſis Ordini Teutonico a* CONRADO *Duce Mazoviæ factam confirmat, omniaque tam acquiſita, quam in poſterum ab eodem Ordine acquirenda in jus ac proprietatem Sedis Apoſtolicæ ſuſcipit.* Datum Viterbii VII. Kal. Aug. Pontificatus Anno tertio. *Ex Orig.*

ALEXANDER Epiſcopus Servus Servorum Dei. Dilectis Filiis Magiſtro & Fratribus Hoſpitalis S. Mariæ Teutonicorum Jeroſolymitanorum Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Pietati proximum & rationi conſonum arbitrantes, ut vobis, qui voluptatibus ſæculi derelictis tollentes Crucem, ſecuti eſtis Dominum Crucifixum, omnem quam cum Deo poſſumus favoris gratiam liberaliter impendamus, præſertim cum Nos licet immeriti vices eiusdem Domini geramus in

ANNO 1257. terris, qui ſua veſtigia ſequentibus perennis vitæ præmia largietur in cœlis. Hinc eſt, quod ſicut veſtro relatu didicimus, cum vos ad Pruſſiæ partes Salvatoris virtute præambula procedentes in Terra nomine Colmen, quam a Chriſtianis longis retro temporibus habitatam, Prædeceſſoribus claræ memoriæ CONRADI Ducis Poloniæ dominantibus in eadem, idem Dux vobis pro ſalute ſua & fidelium in confinio dictarum partium poſitorum, pia liberalitate donavit, prout in eiusdem Privilegio ſuper hoc confecto plene perſpeximus contineri, conſtructis per vos Caſtris & Villis non abſque multis laboribus & expenſis, & Prutenorum impetu Divina propitiante gratia refrænato, ac dictorum ſalute procurata fidelium, quos a multis temporibus afflixerat eorundem inſania Prutenorum, Pruſſiae partem Chriſtiano nomini reddideritis ſubiugatam. Nos ad inſtar felicis recordationis J. Papae Praedeceſſoris noſtri volentes, ut pro eiusdem acquiſitione terrae eo plenius veſter animus invaleſcat, quo vos & exiſtentes ibidem fidei Catholicae profeſſores a Nobis obtinebitis gtatiam ſpecialem, quod a vobis ſuffragante exercitu Chriſtiano jam de ipſa terra Auctore Domino noſcitur acquiſitum, in jus & proprietatem Beati Petri ſuſcipimus, & eam ſub ſpeciali Apoſtolicae Sedis protectione ac defenſione perpetuis temporibus permanere ſancimus, ipſamque vobis & Domui veſtro cum omni jure & proventibus ſuis concedimus in perpetuum libere poſſidendam, ita, ut per vos aut alios dicta terra nullius unquam ſubjiciatur dominio poteſtatis. Quae vero in futurum largiente Domino, inſiſtendo defenſioni Chriſtianitatis, de terra Paganorum in eadem Provincia vos contigerit adipiſci, firma & illibata vobis veſtrisque ſucceſſoribus ſub jure ac proprietate Sedis Apoſtolicae eodem modo ſtatuimus permanſura. Caeterum in eadem terra diſpoſitioni Sedis Apoſtolicae reſervamus, ut per ipſam, cum vos propitiationis Divinae munere optata eiusdem terrae ſpatia contigerit obtinere, ac de ſtatu ipſius per vos plenius fuerimus informati, ordinetur de conſtituendis in ipſa Eccleſiis & inſtituendis ibidem Clericis, Epiſcopis & Praelatis aliis, nec non de providendo, quod iidem de praefata terra congruam habeant portionem, & quod promiſſiones ac pactiones, quas praeſentibus habitatoribus eiusdem terrae feciſſe noſcimini, aut futuris facietis, in poſterum a vobis valeant obſervari, & quod in recognitionem dominii, & perceptae a Sede Apoſtolica libertatis Eccleſiæ Romanæ cenſus annuus perſolvatur, ſicut in Domino ad honorem Eccleſiæ, ac utilitatem veſtram viſum fuerit expedire. Tenorem autem prædicti Privilegii vobis a præfato Duce conceſſi de verbo ad verbum præſentibus fecimus annotari, qui talis eſt: ANNO 1257.

In Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis Amen. Quoniam juxta Verbum &c. Vide ad An. 1230.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ protectionis, conceſſionis & conſtitutionis infringere. vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum Eius ſe noverit incurſurum. Datum Viterbii ſeptimo Kalendas Auguſti, Pontificatus noſtri Anno tertio.

XXXII.

CASIMIRUS *Dux Cuiaviæ Eccleſiæ S. Trinitatis in Culmenſehe donat mediam partem Terræ Lubaviæ.* Actum An. 1257. XVI. Kal. Sept. *Ex Originali.*

In Nomine S. & Individuæ Trinitatis, Amen.

Noverint univerſi tam præſentes quam futuri, quod Nos KAZIMIRUS D. G. Dux Cuiaviæ & Lanciciæ de conſenſu & voluntate dilectorum Filiorum noſtrorum Leſticonis & Semomiſlonis, nulla cogente neceſſitate, imo ſpontanea voluntate, Deo theſaurizare cupientes, pro ſalute animæ noſtræ, nec non liberorum noſtrorum, & pro redemptione animæ Patris noſtri & Uxoris noſtræ CONSTANTIÆ mediam partem Terræ Lubaviæ, quæ noſtra fuit, Eccleſiæ S. Trinitatis in Culmenſehe contulimus perpetuo poſſidendam. Fratres autem dictæ Eccleſiæ de liberalitate ſua unam Miſſam ſingulis diebus pro anima Uxoris noſtræ defunctæ dicere non omittent. Ad maius ergo robur ſuper præmiſſis confectum præſens Inſtrumentum noſtri Sigilli charactere duximus roborandum. Acta ſunt hæc ſuper fluvium Wel, Anno gratiæ 1257. die B. Eufemiæ Virginis 16. Kalendas Septembris. Teſtes autem huius rei ſunt Senior Boguſa Palatinus Cuiavienſis, Johannes Caſtellanus Lancicienſis, Albertus Caſtellanus Wladiſlavienſis, Noworid Caſtellanus Dobrinenſis, Jacobus Plenus Plonicenſis, Euſtachius Eberhardus, Conradus Cives Culmenſes, Laurentius Miles, & Joannes Marcerarius.

XXXIII.

ANNO 1260.

XXXIII.

Idem sub specialem Sedis Apostolicæ protectionem suscipit omnes Terras & Regiones, quas Ordo Teutonicus de manibus Paganorum eripuerit, dummodo constet dictas Terras ad Christianos nunquam pertinuisse, easque Fratribus eiusdem Ordinis in perpetuum possidendas concedit. Datum Anagniæ VIII. Kalen. Feb. Pontificatus Anno sexto. *Ex Originali.*

ALEXANDER Episcopus Servus Servorum Dei Dilectis Filiis Magistro & Fratribus Hospitalis S. Mariæ Teutonicorum Iherosolimitani Salutem & Apostolicam Benedictionem. Operis evidentia declarante, quod vos ad hæc ferventer insistitis, ut cultum Catholicæ fidei tam in Orientis, quam Prussiæ ac Livoniæ & in conterminis eis partibus ad Dei gloriam amplietis, Sedi Apostolicæ delectabile redditur, ut vos gratiosi favoris affluentia prosequatur. Hinc est, quod Nos vestris supplicationibus inclinati omnes terras, regiones, castra, villas seu oppida, & quæcunque loca, quæ vos adiuti subsidio exercitus Christiani eripere poteritis de manibus Paganorum, dummodo non pertineant ad aliquos Christianos, vel Christiani ea non possederint a tempore, cuius memoria non existit, ex nunc in jus & proprietatem B. Petri suscipimus, & illa sub speciali protectione ac defensione Apostolicæ Sedis, postquam ad Christianum cultum reducta fuerint, perpetuis temporibus permanere sancimus, ipsaque vobis & Domui vestræ cum omni jure & proventibus ac decimis exinde proventuris concedimus in perpetuum libere possidenda, ita, quod terræ, regiones, castra, villæ aut oppida & loca huiusmodi per vos, aut quoscunque alios nullius unquam subjiciantur dominio potestatis: volumus tamen, quod postquam illa Deo propitio a vobis fuerint acquisita & possessa pacifice, vos ipsorum omnium & praedictarum etiam decimarum certam partem Ecclesiis, earumque Praelatis constituendis ibidem, juxta providentiam Sedis Apostolicae, teneamini assignare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae protectionis & concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Anagniae, octavo Kalendas Febr. Pontificatus nostri Anno sexto. ANNO 1260.

XXXIV.

CASIMIRI *Lanciciæ & Cuiaviæ Ducis Compromissum cum Magistro Ordinis Teutonici Hanno de Sangerhausen in Arbitros mutuarum controversiarum.* Actum in June Vladislaw An. 1263. *Ex Originali. Sigil. 2.* 1263.

NOS KASIMIRUS Dei Gratia Lanchiciae & Cuiaviae Dux notum volumus esse universis praesentem paginam inspecturis, quod cum inter Nos ex una parte, & Magistrum summum nomine ANNO, & Fratres Domus S. Mariae Teutonicorum in Prutia ex altera, multae discordiae fuissent exortae super dampnis & iniuriis hinc inde illatis ad perpetuam paoem inter Nos & Fratres praedictos firmandam, ad instantiam proborum virorum Nos KASIMIRUS Dux praedictus pro Nobis & nostris Haeredibus in Nobilem Virum Ducem SAMBORIUM, & in Venerabilem Patrem Dominum VELIMIRUM Vladislavienſem Episcopum ex una parte, & Magister ANNO praedictus pro se & Fratribus suis tam praesentibus quam futuris, in Fratrem Fredericum de Husen, & Fratrem Johannem de Wegeleyben ex altera, nec non & in Venerabilem Patrem Henricum Culmensem Episcopum de communi consensu Partium tanquam in veros Arbitros compromisimus sub pœna mille marcarum argenti, ratum habituri & firmum, quidquid dicti Arbitri super praemissis duxerint arbitrandum, ita tamen, quod ad quamcunque Partem dictus Culmensis Episcopus cum duobus ex istis Arbitris se inclinaverit, illorum praevaleat sententia, si omnes in unam non poterunt sententiam concordare; damus eis auctoritatem continuandi diem dici usque in diem Dominicam, nisi de consensu Partium in ulteriorem terminum prorogetur. Et quia judicia Fratrum Terrae Prutiae discordant a juribus Terrae nostrae, damus eisdem potestatem jus aliquod commune nostris & eorum hominibus statuendi, quod juri sit consonum & aequitati. Insuper pœna appositа arbitrium non tenenti & non servanti applicetur. In cuius rei testimonium praesens scriptum nostrorum Sigillorum appensione duximus roborandum. Actum in June Vladislaw Anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo tertio.

ANNO 1264.

XXXV.

Transumptum donationis partis Territorii Culmensis cum Castro Grudenz, aliisque centum villis in eodem Territorio per CONRADUM *Ducem Masoviæ* CHRISTIANO I. *Episcopo Prussiæ factæ.* Datum Thorun. Anno 1264. *Ex Originali Sigilla 5.*

ANSELMUS Dei Gratia Episcopus Warmiensis, Apostolicae Sedis Legatus universis, ad quos praesens scriptum pervenerit, salutem in Domino sempiternam. Litteras subnotatas veris sigillis subscriptorum munitas vidimus & perlegimns in haec verba: *In Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis Amen. Ego* CONRADUS *Dei Gratia Dux Mazoviæ & Cuiaviæ notum facio omnibus fidelibus tam futuris quam præsentibus, quod Venerabili Domino* CHRISTIANO *Episcopo Prussiæ primo &c.* Vid. ad An. 1222. pagina 2.

In huius rei testimonium praesens scriptum nostri ac Honorabilium Virorum Fratris Annonis Hospitalis Sanctae Mariae Teutonicorum Jerosolimitani Magistri, Fratris Conradi de Nüremberg Praeceptoris Allamanniae, & Fratris Lodewici de Battenscheim Magistri Prussiae & Commendatoris Bohemiae, qui etiam suprascriptas Litteras viderunt & perlegi fecerunt Sigillorum munimine roboramus. Datum Thorun Anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo quarto, Mense Februarii

XXXVI.

1271. *Instrumentum Concordiæ inter* BOLESLAUM *Ducem Poloniæ &* THEODORICUM *de Gadersleben Magistrum ac Fratres Ordinis Teutonicorum in Prussia opera Episcopi Vladislavienſis sancitæ; quo* BOLESLAUS *pro illatis dammis dictis Fratribus centum sexaginta marcas argenti se soluturum promittit.* Actum in Juvene Vladislavia An. 1271. d. 31. Octobr. *Ex Orig.*

NOS BOLESLAUS Dei Gratia Dux Poloniae. Ad notitiam universorum harum testimonio reducimus profitentes, quod inter Nos & dilectum Amicum nostrum Fratrem Th. de Gadersleben Magistrum Ordinis Teutonicorum & Fratres suos super dampna sibi per nostros homines Polonos illata super bonis suis in Orłow, Murin & Slesow, ac in villis suis adiacentibus tempore guerrae & obsidionis per Nos Terrae Cuiaviae & civitatis Juvene-Vladislavienſis compositionem fecimus infra scriptam. Praesente Venerabili Patre nostro Domino VELYMIRO Ecclesiae Vladislavienſis Episcopo mediatore ac interlocutore salubriter existente, caeterisque nostrae Curiae fidelibus ad hanc concordiam dantibus operam efficacem videlicet in hunc modum: Nos dabimus dictis Fratribus pro dampno eorum in supradictis locis per nostros homines ipsis illato centum & sexaginta marcas argenti usualis in tribus terminis deputatis, scilicet in Purificatione S. Mariae Virginis sexaginta marcas, item infra Octavas Paschae quinquaginta marcas, item in Octava Beatorum Petri & Pauli Apostolorum quinquaginta marcas, ad huius pecuniae persolvendae plenam securitatem ipsis obligavimus una Nobiscum personas inferius annotatas pro fidejussoria cautione, Petrum nostrum Cancellarium, Tomislaum Pincernam Poznanienſem, Venceslaum de Starigrod, Zementam de Dussin, Nicolaum de Zarnkow, Sbilutum de Razim, Slasanum de Brod Castellanos, Rosconem Subcamerarium Gneznenſem, Sandivogium Marschalcum, Nicolaum Subdapiferum, Mathiam Palatinum, Rozzalium de Juvene Vladislavia, Bezzadonem de Zagople, Petrum de Razegow, Albertum Thesaurarium, & Nicolaum Subjudicem Castellanos Cuiavienſes. Caeterum aliquos homines & Prutenos de Terra Domini M. Ducis Pomeraniae ibidem fuisse super dampnis saepedictorum Fratrum praesentibus contestamur, de quibus justitiam consequendi ipsis consilium promittimus & juvamen. Fratres vero singuli fidelitatem Nobis & amicitiam promiserunt. Et quia Sigillo proprio caruimus, Sigillo Venerabilis Patris nostri Episcopi Vladislavienſis usi sumus. Actum in Juvene Vladislavia Anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo primo, in Vigilia omnium Sanctorum. ANNO 1271.

XXXVII.

SAMBORII *Ducis Pomeraniæ donatio Terræ Wenzeke, aliarumque illi adiacentium cum pleno jure ac dominio Ordini Teutonico.* Datum in Elbingen An. 1276. IV. Kal. Apr. *Ex Origin.* 1276.

VNiversis Christi fidelibus tam praesentibus, quam futuris praesentem paginam

ANNO 1276. nam inſpecturis, SAMBORIUS D. G. Dux Pomeraniae ſalutem in omnium Salvatore. Quoniam univerſorum Creatori non poſſumus ſollicitudine debita deſervire, nec ipſius benignitate quotidianis nos ſupplicationibus commendare, ſaluberrimum arbitramur illis Eleemoſinarum praebere ſubſidia, qui in Dei ſervitio, devotis orationibus, caeterisque ſpiritualibus exercitiis ſuccincti baltheo Militiae Jeſu Chriſti ſtrenue occupantur. Ad notitiam igitur univerſorum cupimus devenire, quod Nos Terram noſtram Wenzeke alio nomine vocatam Meweict, & Terras adiacentes diſtinctas ſub terminis infra ſcriptis, ob honorem & reverentiam Jeſu Chriſti, ac ipſius Matris Virginis Glorioſae, pro animae noſtrae remedio & ſalute, Hoſpitali, Domui ac Ordini Domus Teut. damus, conferimus ac tradimus in manus Fratris Conradi de Thierberch Magiſtri Pruſſiae in veram ac puram Eleemoſynam perpetuo poſſidendas, quarum terminos ſic duximus diſtinguendos: Primus terminus eſt a Weriſſa, ubi Wiſlam influit, deſcendendo inferius circa Wiſlam ad villam Roſſizina, & villam eandem cum Terra adiacente uſque ad vallem Garzeke, & ab illa directe uſque ad villam Monachorum Raychowe, & ab eadem directe uſque ad Veriſſam, & ab illa directe aſcendendo uſque ad Caſtrum Staregarde, & a ponte ibidem tranſeunte Veriſſam & publicam ſtratam, quae tendit verſus Sweze uſque ad Granizam Timow, & ab illa uſque Wangremiza, & eandem aquam & Terram inferius deſcendendo uſque Veriſſam, ubi Wiſlam influit, in primo termino ſupraſcripto, omnia haec praedicta bona libere & ſine omni onere cum omnibus ſuis pertinentiis, terris cultis & incultis, pratis, paſcuis, ſylvis, nemoribus, ſaltibus, paludibus, ſtagnis, piſcariis, caſtoribus, ac omnibus venationibus quarumcunque ferarum, cum fluvio Wiſla & aliis fluviis, aquis, aquarumque decurſibus, navigiis, paſſagiis, pontibus, molendinis, inſulis, foris, monetis, teloneis terrarum & aquarum, montibus, vallibus, argentique fodinis, & omne genus aeris ſive metalli ac gemmarum, fontes vel venas ſalis, & quidquid omnino in terra, vel ſupra terram ſeu in aquis inventum fuerit, cum omni utilitate, quae nunc eſt, vel in poſterum apparebit, ſub praedictis terminis in longum, latum & profundum, cum omni jurisdictione, judicio & diſtrictu, quo Nos eadem poſſedimus, nec Advocatia, vel ullo prorſus jure vel obſequio quocunque nomine cenſeatur, Nobis, vel noſtris Haeredibus in eisdem reſervatis, omne plenum & integrum jus proprietatis & poſſeſſionis praefatorum bonorum, in Hoſpitale, Domum & Ordinem antedictorum Fratrum, cum omni vero rerum dominio transferentes. Praeterea de decimis Wladiſl. Eccleſiae praedictos Fratres de bonis ſupradictis, ſicut & totam Terram noſtram exſolvimus, perſolvendis, pleno jure, quo Nos gaudemus in iisdem liberos eſſe volumus, & exemptos: caeterum ſi eosdem Fratres ſuper praedictis bonis quiſpiam impetierit, vel aliquod jus ſibi uſurpare praeſumpſerit, ac etiam evincere acceptaverit, de evictione cautionem eis firmiter praeſentibus pollicemur. In huius rei teſtimonium & perpetuam firmitatem Sigillum noſtrum praeſentibus eſt appenſum. Huius rei teſtes ſunt Dominus Wernherus Epiſcopus Culmenſis, Frater Ludolphus Ordinis Ciſtercienſis Abbas in novo Dobran, Frater Staniſlaus Ordinis Praedicatorum Prior in Elbingen, Frater Conradus de Tierbergk Marſchalcus Pruſſiae, Frater Bertholdus Commendator Provincialis Terrae Culmenſis, Frater Helboldus Commendator in Elbingen, Frater Hermannus de Schonenberg Commendator in Chriſtburg, Frater Manegoldus Commendator in Königsberg, Frater Fridericus de Holdenſteten Commendator Nathangiae, Frater Diedericus Commendator in Balga, Frater Diedericus Commendator in Santiro, Frater Albertus de Ipillensdorff Commendator in Thorun, Frater Arnoldus Crop Commendator in Birgelow, Frater Henricus de Wilnowe, Frater Engelhardus, Frater Synndoldus, Dominus Gerhardus Plebanus in Culmine, Dominus Ludolphus Plebanus in Thorun, Dominus Gottfridus Plebanus in Elbingen, Marckt Heintze de Eſſede, Joannes de Hadersleve Conſules in Elbingen, Ludeke de Brunſchweig, Kuntz in Hohenburg, Henricus de Neuenburg Civis in Lübecke. Datum in Elbingen Anno Domini 1276. IV. Kal. April. ANNO 1276.

XXXVIII.

RUDOLPHI *Imperatoris confirmatio Privilegiorum & donationum a Ducibus Pomeraniæ Ordini Teutonico factarum.* Datum Bopardiæ IV. Kal. Aprilis Anno 1276. *Ex Originali.*

RUDOLPHUS D. G. Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, univerſis Sancti Romani Imperii fidelibus Gratiam ſuam

Anno 1276. & omne bonum. Cum Perſonis Eccleſiaſticis, locisque Deo dicatis quid honoris & gratiæ impenditur, & præſentis vitæ ſolatia, & futuræ beatitudinis præmia impendenti apud largitorem ſupremum, bonorum omnium datorem optimum ex impenſo largitatis munere reſpectum gratiæ gratioſæ, multiplicis boni fructum, tam in præſenti ſæculo quam futuro credimus, imo certum gerimus provenire. Id attendens noſtra Serenitas, preces Religioſorum Virorum, Fratrum Domus Teutonicæ ſuper confirmatione Privilegiorum eorundem & donatione bonorum quorundam in partibus Terræ Pomeraniæ liberaliter duximus admittendas; habentes igitur gratam & ratam donationem ſive collationem Caſtrorum, Terrarum, Poſſeſſionum & Jurium, dictis Fratribus ab Illuſtribus Principibus Mestwino Duce Pomeraniæ, & Ratiboro ipſius Ducis Conſanguineo, pro ſuarum ac Parentum ſuorum animarum remedio traditorum, donationem ipſam cum omnibus ſupradictis Poſſeſſionibus, Caſtris, Terris & Juribus auctoritatis noſtræ munimine confirmamus. Privilegia quoque dictis Fratribus ſuper his tradita, robur obtinere volumus firmitatis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtram conceſſionis gratiam infringere, aut ei auſu temerario contraire. Quod qui facere præſumpſerit, gravem noſtræ Maieſtatis offenſam ſe noverit incurriſſe. Datum Bopardiæ 4. Kal. Aprilis, Indictione quarta, Anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo ſexto, Regni vero noſtri Anno tertio.

XXXIX.

1282. *Concordia inter* Mestwinum *Ducem Pomeraniæ, & Magiſtrum ac Fratres Ordinis Teutonicorum in Pruſſia, auctoritate Legati Apoſtolici facta, ope cuius Terram Meve, nec non Ducatum Svecenſem, aliaque bona idem Dux præfato Magiſtro & Fratribus cedit.* Datum apud Caſtrum Miltz An. 1282. d. 18. Maji. Pontificatus Martini Papæ IV. Anno ſecundo. *Ex Originali.*

Vniverſis præſentes Litteras inſpecturis, Philippus miſeratione Divina Firmianenſis Epiſcopus, Apoſtolicæ Sedis Legatus, Salutem in omnium Salvatore. Noverit univerſitas veſtra, quod cum inter Nobilem Virum Mestwinum, D. G. Ducem Pomeraniæ ex una parte, & Religioſos Viros, Magiſtrum & Fratres Domus S. Mariæ Teutonicorum Jeroſol. Pruſſiæ ex altera, jam dudum ſuper quibusdam poſſeſſionibus, prædiis, honoribus, jurisdictionibus, ac aliis bonis & juribus, quæ Magiſter & Fratres jam dicti in Terra ſive Ducatu ejusdem Ducis ad ſe de jure ſpectare dicebant, multarum quæſtionum & litium fuiſſet exorta materia, per quam non ſolum Magiſtro & Fratribus ac Duci prædictis, verum etiam Fidei Chriſtianæ & habitatoribus partium prædictarum multa damna, graviaque pericula & ſcandala poterant veriſimiliter evenire, poſt plures monitiones & citationes, ad petitionem & inſtantiam dictorum Fratrum, ſuper poſſeſſionibus, prædiis, juribus & honoribus ante dictis auctoritate noſtra emiſſas & factas, Magiſter & Fratres ac Dux præfati inter ſe de compoſitione habuere Tractatum. Qui tandem Nobis mediantibus, ad infra ſcriptam compoſitionem, tranſactionem & concordiam pervenerunt, videlicet, quod idem Dux eisdem Magiſtro, Fratribus ac Domui S. Mariæ Teut. de Pruſſia, in manus Religioſi Viri Fratris Manegoldi Magiſtri Pruſſiæ & Livoniæ ſupra dicti, recipientis nomine ſuo ac nomine prædictorum Fratrum & Domus in veram proprietatem, jus atque dominium, tranſactionis nomine, contulit, reſignavit, reliquit, dedit & ceſſit totam Terram Venzeke vulgariter dictam, quæ Meve alio nomine nuncupatur, prout extenditur & diſtinguitur terminis & limitibus infra ſcriptis, exceptis & reſervatis poſſeſſionibus & juribus, quas Monaſterium de Oliva Ordinis Ciſtercienſis habet, tenet & poſſidet, intra confines prædictos, quas poſſeſſiones & jura idem Dux voluit eidem Monaſterio, prout ad ipſum pertinent, remanere. Primus quidem terminus eſt a Veriſſa, ubi Viſlam influit, inferius deſcendendo Viſlam ad villam Roſizina, ac villam eandem cum terra ſibi adjacente, uſque ad vallum ſeu locum Caſtri Garzeke nominati, & a loco illo directe uſque ad villam Monachorum Raichove, & ab illa villa directe uſque ad præfatam Veriſſam, & ab illa directe aſcendendo uſq; ad Caſtrum, quod dicitur Staregarde, & a ponte ibidem tranſeunte, Veriſſam & publicam ſtratam, quæ tendit verſus Sweze, uſque ad Graniciam ſive metam Timowe, & ab illo loco uſque Wangromadize, & eandem aquam & terram inferius deſcendendo uſque Veriſſam, ubi Viſlam influit, in primo termino ſupra dicto. Et quoniam, Anno 1282.

ANNO niam,ut dicebatur,eisdem Magiſtro&Fra-
1282. tribus in Ducatum Swecenſem,& Neuenburg&Timove,occaſione cuiusdam donationis eis factæ perDucem eundem,de prædictis bonis, ac etiam de quadam parte Pomeraniæ, quæ ad eosdem Fratres devoluta fuerat, ut dicebant ex collatione quadam RATIBORII Patrui dicti Ducis, qui per ingreſſum Religionis eorundem Fratrum ſe & ſua Deo, & ipſi Domui S. Mariæ dedicaverant, actio competebat, præfatus Dux transactionis nomine Magiſtro, Fratribus & Domui ſupra dictis in jus & veram proprietatem contulit, tradidit & dedit, atque ad terram & conceſſiones ac reſignationes prædictas addidit quandam villam, Medilanze vulgariter dictam, cum Granitiis ſive terminis ſubnotatis. Primus terminus eſt a villa Roſizina Wiſlam deſcendendo uſque Slantzam, & ab eo loco ad locum Caſtri Garzeke, item eodem modo contulit, tradidit & donavit ipſis Magiſtro, Fratribus & Domui ſupra dictis, aquas videlicet, maiorem & minorem Kabell cum inſula intercluſa. Item ſimili modo contulit, tradidit & donavit, iisdem omnia bona ſita inter villam Lichtenove & Miloradesdorp. Item ut ſupra contulit, donavit & tradidit Magiſtro, Fratribus, Domui ſupra dictis, duas aquas, videlicet Olſchiza & Barſitza cum fluentibus & omnibus utilitatibus eorundem, contulit etiam & donavit Dux præfatus eisdem in Neria a Granitia ſive termino eorum aſcendendo juxta mare ſalſum verſus Gdanſk in longitudine duo milliaria, & triginta funes in latitudine Neriæ per transverſum, prædicta namque omnia bona libere & ſine omni onere, cum omnibus ſuis pertinentiis, terris cultis & incultis, pratis, paſcuis, ſylvis, nemoribus, ſaltibus, ſalicetis, paludibus, ſtagnis, piſcariis, caſtoribus,atque omnibus venationibus,quarumcunque ferarum in fluvio Wiſla & aliis fluviis, aquis, aquarumque decurſibus, navigiis, paſſagiis, pontibus, molendinis, inſulis, foris, monetis, teloneis terrarum & aquarum, montibus, vallibus viis & inviis, auri argentique fodinis, & omne genus æris ſive metalli, aut gemmarum, fontes vel venas ſalis, & quidquid omnino in terra vel ſupra terram, in aquis inventum fuerit, cum omni utilitate, quæ nunc eſt, vel in poſterum erit, quæ nunc apparet, vel in poſterum apparebit, ſub eisdem terminis in longum, latum atque profundum, cum omni jure, jurisdictione, honore, ſeu judicio atque diſtrictu, idem Dux contulit, tradidit, dedit & ceſſit Magiſtro, Fratribus & Domui ſupra dictis in perpetuam proprietatem atque generale dominium, nullis juribus, honoribus, jurisdictione ſeu obſequiis, aut ſervitutibus, quibuſcunque nominibus cenſeantur, ſibi vel Hæredibus aut Succeſſoribus ſuis in prædictis, vel eorum aliquo reſervatis. Promiſit & aſſumpſit etiam Dux præfatus abſolvere & expedire omnia bona prædicta a ſolutione & præſtatione decimæ cujuscunque, & ab omni impetitione & exactione Hæredum ſuorum, ac aliarum perſonarum et Clericorum ſæcularium, ſeu Religioſorum, ipſos Fratres et Terram facere liberos et immunes. Praedicti quoque Magiſter et Fratres verſa vice conceſſerunt, et pariter conſenſerunt Duci praefato, quod homines ſui piſcari poſſint in eorum recenti mari cum retibus, quae Nywoch et Storknetze vulgariter appellantur, a Campenkne ſub Neria deſcendendo verſus Lypam, unum milliare in longitudine, et a Neria uſque ad medium recentis maris. Veruntamen magna retia, quæ Lancken vulgariter dicuntur, nullatenus ibi ponent, nec aquas ſupra dictas, quas memoratus Dux Fratribus contulit, ut ſupra, et tradidit, ſaepedictis huiusmodi retibus aliquatenus præoccupabunt. Promiſerunt etiam dicti Magiſter et Fratres omnia Privilegia, quæ ab ipſo Duce M. vel Patruis eius,ſeu quibuscunque aliis habent et obtinent ſuper terris, poſſeſſionibus, prædiis et juribus, quæ dictus Dux detinet, ſeu habet, vel quæ ipſius nomine detinentur, aut habentur, Privilegio Ducis quondam SAMBORII de terra vel ſupra terram, quoniam dictis Magiſtro, Fratribus et Domui contulit, tradidit, reſignavit et dedit idem SAMBORIUS, duntaxat excepto, quod Privilegium penes Fratres eosdem pro ſua debet remanere cautela, in noſtris manibus libere reſignare, hac expreſſe conditione adiecta, quod poſtquam præfatus Dux M. liberam et expeditam poſſeſſionem omnium prædictorum Magiſtro, Fratribus et Domui tradiderit ſupra dictis, quorum poſſeſſionem infra ſcripto modo tradere aſſumpſit, atque promiſit, deſertorum ſcilicet et eorum, quæ in eiusdem Ducis libera poteſtate, proprietate et poſſeſſione conſiſtunt, uſque ad 14. dies a praeſentium data, et aliorum omnium uſque ad Calendas Auguſti, ſive feſtum B. Petri ad vincula proxime venturum, ex tunc Nos eadem Privilegia praefato Duci, vel ſuo certo Procuratori ſeu Nuntio, aut cui mandaverit, aſſignare ſeu reſignare, aut dare et reſtituere debeamus. Praefati quoque Dux, pro ſe, et nomine ſuo,ac Haeredibus et Succeſſoribus ſuis, et Magiſter

ANNO 1282.

ANNO 1282. giſter praefatus, ac Frater Conradus de Thierenberg Marſchalcus Pruſſiae pro ſe ac Fratribus et Domo praedictis, et Succeſſoribus eorundem ſe et omnia bona ſua, ſub pœna mille marcarum auri puri expreſſius obligarunt, ad omnia et ſingula ſupra dicta facienda, implenda, ac inviolabiliter obſervanda, quae pœna mille marcarum auri totiens comitari, peti ac exigi poſſit cum effectu, quotiens per alterutram partium contra factum fuerit, in praedictis, vel aliquo praedictorum, ſeu ea impleta non fuerint, et ſervata, ut ſuperius continetur. Et eius quidem pœnae medietas Eccleſiae Romanae, reliqua vero medietas cedat parti ſervanti praedicta, ipſaque pœna a parte non ſervante, ſeu violante praemiſſa ſolvatur. Qua pœna ſoluta, vel non ſoluta, contractus compoſitionis et tranſactionis huiusmodi in ſuo ſtatu & robore perſeveret. Et nihilominus praefati Dux, Magiſter et Marſchalcus ſe ad praemiſſorum impletionem et obſervantiam ſub pœna excommunicationis, quam ipſo facto ipſe Dux, Haeredes ac Succeſſores eiusdem, nec non Magiſter et Marſchalcus, ac Praeceptores dictæ Domus in Pruſſia, qui nunc ſunt, vel pro tempore fuerint, incurrant, ſi contra fecerint, vel non ſervarint ſupra dicta, ſpecialiter et expreſſius adſtrinxerunt. Ad maiorem autem praedictorum omnium firmitatem, praefatus Dux pro ſe, Haeredibus et Succeſſoribus ſuis, cum Andrea Caſtellano ſuo in Gdanſk, et Magiſter et Marſchalcus praedicti pro ſe, et in animabus ſuis, ac Fratrum praedictorum, tactis corporaliter ſacroſanctis Evangeliis juraverunt, et inter ſe mutuo ſolenni ſtipulatione interpoſita, promiſerunt praedicta omnia et ſingula, ut ſuperius annotantur, implere, et perpetuo inviolabiliter obſervare, nec ullo unquam tempore contra ea facere, vel modo aliquo, ſeu cauſa venire. In quorum omnium teſtimonium et perpetui roboris firmitatem, Nos praedictus Legatus ſupra ſcriptas Litteras infra ſcriptum Philippum Notarium noſtrum, noſtro, et praefati Dux et Magiſter ac Marſchalcus ſuis Sigillis fecimus communiri. Datum et actum apud Caſtrum Militz, Wrat. Diœceſis, Anno Domini 1282. Indictione decima, die decimo octavo menſis Maji, Pontificatus Domini MARTINI Papæ quarti anno ſecundo. Praeſentibus Patre Domino Thoma Epiſcopo Wrat. et diſcretis Viris, Magiſtro Simone Praepoſito Opolien. Fratre Joanne Abbate Monaſterii de Oliva, Ordinis Ciſterc. Wladiſlav. Diœceſis, Fratre Lipoldo Priore Domus S. Spiritus de Vienna, Magiſtro Antonio Archipresbytero Firman. et Canonico Wrat. Fratre Goſlao quondam Provinciali Priori, et Fratre Petro Lectore Ordinis Fratrum Praedicatorum de Wrat. Nicolao de Regio Rectore Eccleſiæ de Winn, Wrat. Diœceſis, Luca Jaurem. et Alben. Can. de Hungaria, Paulo Caſtellano in Sweze Wlad. Diœceſis, et Antonio de Laude Notario, ac pluribus aliis teſtibus ad hoc vocatis, et rogatis. Et ego Philippus de Flechis, de Cramonia, publicus tam ſacroſanctae Romanae Sedis, quam Imperiali auctoritate Notarius, praedictis interfui, et de mandato praefati Reverendi Patris Domini Legati ſupra ſcriptas Litteras ſcripſi, publicavi, me ſubſcripſi, meoque conſueto ſigno ſignavi rogatus. ANNO 1282.

XL.

MARTINI *Papæ IV. confirmatio concordiæ inter Ducem Pomeraniæ* MESTWINUM *& Ordinem Teutonicum opera Legati Apoſtolici factæ.* Datum apud Montem Fiaſconem VIII. Idus Novemb. Pontificatus an. ſecundo. *Ex Originali.*

MARTINUS Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis Filiis Magiſtro & Fratribus Domus S. Mariae Teutonicorum Jeroſolymitan. in Pruſſia Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Cum a Nobis petitur, quod juſtum eſt & honeſtum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per ſollicitudinem officii noſtri ad debitum perducatur effectum. Exhibita ſiquidem Nobis veſtra petitio continebat, quod, cum olim inter vos ex parte una, & Nobilem Virum MESTWINUM Ducem Pomeraniae ſuper quibusdam poſſeſſionibus, honoribus, jurisdictionibus, juribus & rebus aliis ad vos ſpectantibus ex altera, orta eſſet materia quæſtionis, tandem ſuper iis, mediante Venerabili Fratre noſtro PHILIPPO Firmiano Epiſcopo, tunc in illis partibus Apoſtolicæ Sedis Legato, amicabilis inter Partes compoſitio intervenit: prout in patentibus Litteris inde confectis, veſtro ac Epiſcopi & Ducis praedictorum ſigillis ſignatis, plenius dicitur contineri. Nos itaque veſtris ſupplicationibus inclinati, compoſitionem huiusmodi, ſicut rite, ſine pravitate, provide facta eſt, & ab utraque parte ſponte recepta, & hactenus pacifice obſervata, ratam & gratam habentes, eam auctoritate Apoſtolica confirmamus, & praeſentis ſcripti patrocinio communimus.

ANNO 1282. mus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praeſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum apud Montem Fiaſconem VIII. Idus Novemb. Pontificatus noſtri anno ſecundo.

XLI.

1293. VESIMIRI *Ducis Pomeraniæ Privilegium, quo Elbingenſes in ſuis ditionibus negotiantes ab omni exactione telonii immunes facit, paſſosque naufragium gravari in corpore, ſeu aliis rebus quibuscunque, prohibet.* Actum & datum in Gdanſk An. 1293. *Ex Originali.*

In Nomine Domini Amen.

Memoriae oblivio novercatur, & longinquitate temporis geſtorum ſeries obſcuratur, niſi vivacibus literarum indiciis propaletur. Quare praeſentium & futurorum indagine declaramus, quod Nos VESIMIRUS Dei Gratia Dux Pomeraniae, reſpectis fidelibus ſervitiis civium de Elbingo, quae Patri noſtro ſimul & Nobis ſaepiſſime impenderunt, contulimus eisdem pro quadam pecuniae ſumma omnimodam libertatem tam in aquis, quam in aliis partibus noſtris, quae ad noſtrum ſpectant dominium, videlicet terram noſtram intrandi, tranſeundi, merces ſuas vendendi & emendi quaſcunque voluerint, & nihilominus ad ſuas Provincias, unde veniunt, redeundi, ſine omni exactione telonii & ſolutione. Adjicientes autem ipſis Burgenſibus de noſtra liberalitate, ne aliquis hominum noſtrorum ipſos Burgenſes, ſi aliquis ipſorum a latere noſtri dominii, tempeſtate agitante, (quod abſit) naufragium pertulerit, gravare praeſumat in corpore, ſive in rebus aliis quibuſcunque, nec etiam aliquam ſummam pecuniae extorquere audeat, in tali periculo a Burgenſibus praedictis. Volumus inſuper & inhibemus, ut nullus omnino noſtrorum Succeſſorum, ſeu Officialium noſtrorum, hanc noſtram rationabilem donationem & factum infringere audeat, vel ei auſu temerario contraire. Teſtes autem donationis ſunt: Dominus Henricus Abbas de Polpelin, Dominus Viſlaus Eccleſiae Caminenſis Cuſtos, Dominus Swencza Palatinus Danenſis, Dominus Paulus Palatinus Sweczenſis, Dominus Andreas Caſtellanus Danenſis, Dominus Staniſlaus Caſtellau. Sweczenſ. Dom. Meſlaus Succamerarius Danenſis, & alii quam plures Viri fide digni. Ut autem haec noſtra donatio omni aevo inviolabilis perſeveret, hanc paginam noſtri Sigilli munimine contulimus roboratam. Actum & datum in Gdanſk per manus Domini Theodorici, Capellani Curiae & Notarii. Anno Domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo tertio. ANNO 1293.

XLII.

PREMISLAUS *Dux Maioris Poloniæ libertatem telonii in terris Pomeraniæ, a* VESIMIRO *Elbingenſibus conceſſam, confirmat.* Actum & datum in Dantzich in die Beati Callixti Papæ & Martyris, An. Domini 1294. *Ex Originali.* 1294.

In Nomine Domini Amen.

Dum vivunt literae, vivit & actio literis commiſſa, cuius aſſertio nutrit memoriam, & roborata ſuſcipit incrementa. Nos igitur Secundus PRZEMISLAUS, Dei Gratia Dux Maioris Poloniæ notum eſſe volumus univerſis tam præſentibus, quam futuris, praeſentem paginam inſpecturis, quod dilectus Patruus noſter, magnificus Dominus Princeps VESIMIRUS, Dei Gratia Dux Pomeraniæ inſpectis fidelibus ſervitiis Civium de Elbingo, quae ſibi ſaepiſſime fideliter impenderunt, & adhuc impendere non omittunt, contulit eisdem Civibus omnimodam libertatem, tam in aquis, quam in aliis partibus ſuis, quae ſpectant ad dominium ipſius, videlicet terram ſuam intrandi, tranſeundi, merceſque ſuas vendendi & emendi ibidem, quascunque voluerint, & nihilominus ad Provincias ſuas, unde veniunt, redeundi, ſine omni exactione telonii & ſolutione. Adjiciens ipſis Burgenſibus de ipſius Patrui mera liberalitate, ne aliquis hominum ipſius ipſos Burgenſes, ſi aliquis ipſorum a latere ſui dominii, tempeſtate agitante (quod abſit) naufragium pateretur, gravare praeſumat in corpore, ſive in rebus aliis quibuſcunque, nec etiam aliquam ſummam pecuniae audeat extorquere in tali periculo a Burgenſibus ſupra dictis. Inſuper voluntatis ipſius eſt, & inhibet, ut nullus omnino ſuorum Succeſſorum, ſeu Officialium ſuorum rationabilem donationem per ipſum factam infringere audeat, vel ei auſu temerario contraire. Praeterea Nos memoratos ſupra Cives El-

Anno bingenſes cupientes omni noſtra proſequi
1294 gratia, qua poſſumus, & favore, jam annotatam libertatis donationem, quam ipſis Inclytus Princeps, Dominus Vesimirus, Patruus noſter, Dux Pomeranorum, ut ſupra habetur, contulit, habito maturo Baronum conſilio, præſentibus confirmamus. Volentes inviolabiliter, tempore procedenti, per Nos & noſtros Succeſſores dictam libertatis plenitudinem obſervari. In cuius rei teſtimonium præſens ſcriptum noſtri Sigilli munimine fecimus roborari. Præſentibus his teſtibus, videlicet Domino Ruthigero Abbate de Oliva, Domino Henrico Abbate de Polpelin, Fratre Gerhardo de Cholbach, Fratre Conrado Roze dicto, Fratribus Ordinis Domus Teutonicæ, Domino Paulo Palatino Sweczenſi, Domino Swencza Palatino Danenſi, Domino Andrea Caſtellano Danenſi, Domino Staniſlao Caſtellano Sweczenſi, Domino Alberto Caſtellano de Buthin, Domino Boguſlao Caſtellano de Uſthe & Succamerario Poſnanienſi, Domino Kelkone Caſtellano de Santhok, & Domino Swenthemiro Caſtellano de Rechav, & aliis quam plurimis fide dignis. Actum & datum in Dantzich, in die Beati Calixti Papæ & Martyris. Anno Domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo quarto, per manus Domini Henrici Capellani Curiæ.

XLIII.

1298. Vladislai *Loctici Regis Poloniæ approbatio Privilegiorum Elbingenſibus a* Vesimiro *Pomeraniæ &* Premislao *Poloniæ Ducibus indultorum.* Actum & datum in Dantzg, in Octav. Epiphan. D. Anno 1298. *Ex Originali.*

In Nomine Domini Amen.

Quoniam facta mortalium oblivionem inducunt, vel morte intercepta (ſicut experientia docuit) ſolent annullari, ſi non fuerint legitimo virorum proborum teſtimonio roborata. Ea propter Nos Vladislaus Dei Gratia Dominus Regni Poloniæ, Dux Pomeraniæ, Lanciciæ, Cuiaviæ & Siradiæ, notum eſſe volumus univerſis, tam præſentibus, quam futuris præſentem paginam inſpecturis, quod Magnifici Principes, ſcilicet Vesimirus, Dei Gratia Dux Pomeraniæ, & eadem *D*ei Gratia *D*ux Maioris Poloniæ Przemislaus & Dominus eiusdem Pomeraniæ, inſpectis fidelibus ſervitiis Civium de Elbingo, quæ eis ſæpiſſime fideliter impenderant, contulerunt eisdem Civi- Anno
bus de Elbingo omnimodam libertatem 1298.
tam in aquis, quam in aliis partibus, quæ ſpectant ad eorum dominium, videlicet terras eorum intrandi, tranſeundi, merces vendendi & emendi ibidem, quaſcunque voluerint, & nihilominus in partes quas velint, ſine omni exactione telonei, & ſolutione redeundi. Inſuper adiicientes de ipſorum mera liberalitate, ſi prædicti cives ad latus ipſorum dictorum dominiorum, hoc eſt ad litus Pomeraniæ, tempeſtate agitante (quod abſit) naufragando, pervenire contigerit, nullus omnino ſubditus fidelis memoratos cives gravare præſumat in corpore, ſive in rebus aliis quibuſcunque, nec etiam aliquam ſummam pecuniæ audeat extorquere in tali periculo. Deinde etiam voluntatis ipſorum eſt, ut nullus omnino Succeſſorum eorum, aut Officialium ipſorum rationabilem donationem per ipſos factam infringere audeat, vel ei auſu temerario contraire. Prætera Nos Vladislaus, Dei Gratia nunc Dominus Regni Poloniæ &c. memoratos Cives de Elbingo cupientes omni noſtra proſequi gratia qua poſſumus & favore, jam annotatam libertatis donationem, quam Inclyti Principes felicis memoriæ, Anteceſſores noſtri, ſuperius nominatis Civibus contulerunt, habito Baronum noſtrorum maturo conſilio, præſentibus confirmamus, volentes, ut per Nos & noſtros poſteros inviolabiliter obſervetur, eam Sigillorum noſtrorum munimine roborando. Actum & datum in Danczk, in Octava Epiphaniæ Domini. Præſentibus his teſtibus: Fratre Rudigero dicto, Abbate de Oliwa, Fratre Henrico dicto, Abbate de Polpelin, & Domino Swencz Caſtellano de Stholpen, Domino Adamo Caſtellano de Swanttz, Comite Mathia Judice, Comite Kelchone Caſtellano Gneſnenſi, Comite Alberto dicto Gąſka Denſthwalna, Domino Rudigero Vicecancellario Cuiavieſi, qui tenet Sigillum Dei, Domino Theſlao Succamerario Pomeraniae, ſub Anno Incarnationis Domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo octavo.

XLIV.

Oppignoratio Territorii Michalovienſis a Lescone *Duce Cuiaviæ Ordini Teutonico facta pro trecentis Marcis Denariorum Thorunenſium, quæ ſumma, ſi intra biennium non fuerit exſoluta a Duce & Fratribus eius, dictum Territorium ad præfatum* 1304.

ANNO 1304.

tum Ordinem hæreditarie devolvetur; interea Magiſter & Fratres nullam munitionem in eodem Territorio contra voluntatem Ducis conſtruent. Datum Thorunii An. 1304. *Ex Originali Sigill. 1.*

LESKO D. G. Dux Cuiaviæ, & Dominus Juvenis Wladiſlaviæ, univerſis Chriſti fidelibus, ad quorum audientiam præſentes pervenerint, S. in omnium Salvatore. Ad notitiam univerſorum cupimus devenire, quod cum Nobis in neceſſitatis articulo Religioſi Viri Frater Conradus Saccus Magiſter Pruſſiæ, cæterique Fratres ſui ad inſtantiam noſtram centum & octoginta marcas denariorum Thorunenſium Nobis fideliter conceſſiſſent, ac demum idem Magiſter & Fratres ad requiſitionem noſtram centum & viginti marcas Denariorum Thorunenſium ſimiliter mutuaſſent, Nos eorundem bonam voluntatem viciſſitudinaliter proſequi cupientes, ipſis obligavimus nomine pignoris, pro ſupra dicta pecunia in ſolidum Territorium noſtrum *Michelau* cum omnibus terminis & gadibus ſuis, prout ad Nos pertinet, & in partem noſtram ex diviſione Terræ Cuiaviæ facta cum Fratribus noſtris Inclytis Principibus & Ducibus Cuiaviæ PRIMISLAO & CASIMIRO eſt hæreditarie devolutum, & cum omnibus fructibus & uſibus, qui interim percipi poterunt, quos eidem Magiſtro & Fratribus in veram Eleemoſynam donavimus, ipſis in ſortem minime computatis, ab eis tenendum & habendum a Feſto Nativitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti proxime venturo, per duos annos continue, donec prædicta pecunia reſtituta, idem Territorium a dicto Magiſtro & Fratribus per Nos, ſeu Fratres noſtros ſupra dictos, & penitus per nullum alium, infra duos annos ſupra dictos, quocunque tempore fuerit, redimatur. Promiſimus etiam, & promittimus prædicto Magiſtro & Fratribus, quod bona in Oſiek, quæ ad prædictum Territorium pertinent, a Patruo noſtro Domino S. * Duce Dobrinenſi, qui ipſa ſibi uſurpavit, expedire & repetere volumus toto poſſe, & ſi ipſa intra biennium præfatum rehabebimus, prædicto Territorio apponemus, ut ſimul loco pignoris, vel perpetuo habeantur, promittentes nihilominus omnia bona in prædicto Territorio ſic expedita & libera facere, ut nullus ibidem teneat aliqua bona in feudum, excepto Bartuſcho Milite, qui magnum Zelet cum ſuis terminis obtinebit, & Magiſtro, Fratribusque ſupradictis jura & ſervitia Nobis debita exhibebit. Promiſerunt Nobis etiam prædicti Magiſter & Fratres, quod infra prædictum biennium contra noſtram voluntatem nullam munitionem conſtruant, & nullos ſumptus in eodem faciant Territorio, ad quorum ſolutionem faciendam compelli poſtmodum deberemus. Porro ſi, quod abſit, intra praedictum biennium, ſupradictum Territorium a Magiſtro & Fratribus prænotatis, per Nos, ſeu Fratres noſtros ſupra dictos non fuerit exſolutum, cum nullus alius exſolvere debeat, ex tunc præfatum Territorium prædicto Magiſtro & Fratribus proſtabit, & ad ipſos, Ordinemque ipſorum eſt hæreditarie devolutum, idemque Territorium Michelow cum omnibus ſuis terminis & gadibus, juribus, proprietatibus, utilitatibus ac dominio, quibus ad Nos pertinebat, conferimus, & conferemus prædicto Magiſtro & Fratribus ac Ordini ipſorum, ad honorem Dei & Beatæ Virginis Mariæ, ac ratione ſupra dictæ pecuniæ, in remiſſionem noſtrorum ac Progenitorum noſtrorum peccaminum, ac in veram Eleemoſynam, perpetuo poſſidendum ex tunc, prout ex nunc a noſtra proprietate & dominio abdicantes, & in dictorum Magiſtri & Fratrum, ac Ordinis dominium & proprietatem perpetuo transferentes, renuntiantes omni actioni, impetitioni, repetitioni, dolo, juris Civilis ac Canonici, & quibuslibet aliis adminiculis, quæ contra prædictam collationem, ſeu contra præſens Inſtrumentum poſſent objici, vel opponi; In quorum omnium memoriam & firmitatem Sigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. Teſtes ſunt Dominus Jeſcho de Plumkow, Caſtellanus noſter in Wiſſegrod, Dominus Siffridus Plebanus in Gniwko & Michael. item Thorunenſ. Johannes Rubitz, Hermannus de Neſſe, Tidemannus de Palſode in Colmenſ. Johannes Albus in Elbingo, & plures alii fide digni. Actum & datum Thorun, milleſimo trecenteſimo quarto, Kalixti Papæ & Martyris.

ANNO 1304.

* SEMOVITO CASIMIRI Ducis Cuiaviæ & Lanciciæ Filio.

XLV.

CONRADI SACCI *Magiſtri Ordinis Teutonici in Pruſſia recognitio, quod Terram Michalovienſem a* LESCONE *Duce pro ſumma trecentorum Marcarum denariorum Thorunenſium oppignoratam habuerit.*

Anno 1304. *gnoratam acceperit conditionibus ſupra expreſſis.* Datum An. MCCCIV. *Ex Originali.*

Vniverſis præſentium inſpectoribus Nos Frater Conradus Saccus, Magiſter Fratrum Domus Teutonicæ per Pruſſiam, notum eſſe volumus, quod cum de conſenſu Fratrum noſtrorum Illuſtri Principi Domino Lestkoni Duci Cujaviæ, & Dom. Juvenis Vladiſlaviæ, ad inſtantiam ipſius centum & octoginta marcas Torunenſium denariorum, ac demum centum & viginti marcas denariorum eorundem fideliter mutuaſſemus, ipſe Nobis & noſtris Fratribus pro eadem pecunia Territorium ſuum Michelow cum omnibus terminis ſuis nomine pignoris obligavit, ita videlicet, quod ſi idem Territorium a proximo Feſto Nativitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti infra biennium per ipſum, aut Fratres ſuos Premislaum & Casimirum, Inclytos Duces & Dominos Cuiaviæ, a Nobis & noſtris Fratribus per ſolutionem ſupra dictae pecuniae non fuerit exſolutum, cum nullus alius exſolvere debeat, extunc Nobis & Ordini noſtro non præſtiterit, & ſit ad Nos & Ordinem noſtrum devolutum perpetuo poſſidendum. Si autem intra præfatum biennium, quocunque tempore fuerit, Nobis prædictus Dominus Lestko aut Fratres eius Principes prædicti pecuniam ſolverint ſupra dictam, extunc ipſis prædictum Territorium, prout ad ipſos pertinet, reddemus, & tenebimur reddere bona fide. Promiſimus etiam & promittimus prædicto Domino Lestkoni, quod interim, quod tenemus & habemus nomine pignoris prædictum Territorium, in eo contra voluntatem eius nullam faciemus munitionem, nec ſumptus aliquos, ad quorum ſolutionem faciendam ipſum poſtmodum compellere deberemus. In quorum omnium memoriam & tutelam Sigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. Teſtes ſunt Frater Guntherus de Schwarzburg Provincialis Terræ Colmenſis, Frater Henricus de Dubin Commendator in Thorun, Frater Otto Commendator in Scheven, Frater Henricus Dewedert Commendator in Neſſow, Frater Gozwinus Vice-Commendator, Frater Petrus Commendator in Redino, & plures alii Ordinis noſtri Fratres. Datum Thorun An. Domini MCCCIV. Kalixti Papæ Martyris.

1309. Clementis *Papæ V. Bulla Commiſſionis ad inquirendum in maleficia Fratrum Ordinis Teutonici.* Datum Avinione die 19. Junii An. 1309. *Ex Originali.* *Vide Tom. V. ad hunc ann.* Anno 1309.

XLVI.

Diploma Henrici VII. *Romanorum Regis, quo bona & poſſeſſiones tam acquiſitas, quam in poſterum a Fratribus Ordinis Teutonici in Pomerania acquirendas eidem Ordini Teutonico confirmat.* Datum in Caſtris ante Brixiam IV. Id. Julii Ann. 1311. *Ex Originali.* 1311.

Henricus Dei Gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, univerſis Sacri Romani Imperii fidelibus, præſentes Literas inſpecturis, gratiam ſuam & omne bonum. Regalis providentia illos conſuevit donis prævenire potioribus, & ſpiritualibus honorare beneficiis, quibus inſtitutionis ſuæ primordium, Divorum Anteceſſorum noſtrorum Imperatorum Romanorum & Regum infallibiliter auctoritas condidit & donavit. Tunc enim virtutis & rectitudinis cultum exequimur, cum bonorum actuum eorundem Anteceſſorum noſtrorum formam & calcaneum obſervamus. Sacrum igitur & Deo dicatum Ordinem S. Mariæ Teutonicorum, plantulam Imperii, puriſſimis affectibus amplectentes, in operibus virtuoſis Religioſorum Virorum, quos idem Ordo producit, multipliciter delectati, ſpe retributionis æternæ, ac obtentu devotorum & fidelium ſervitiorum, quæ per Religioſos Viros, Fratrem Conradum de Gundelfingen Commendatorem Provincialem per Franconiam, & quosdam alios Confratres ſuos ex parte Ordinis Nobis exhibentur, ad præſens in partibus Italiæ, laudamus confirmamus in perpetuum eisdem Fratribus, & Ordini ſuo omnia bona, jura, omnesque poſſeſſiones, quocunque vocentur nomine, cum omni utilitate & honore ipſorum in Terra Pomeraniæ, quas aut quæ legitimo emptionis, aut alio juſtæ acquiſitionis titulo jam poſſident, aut in poſterum poterunt adipiſci. Concedentes iisdem Fratribus, qui pro tempore fuerint, jurisdictionem ac merum & mixtum Imperium exercendi, monetas cudendi, prout hactenus conſuetum eſt obſervari, ac conſtituendi & deſtituendi plenam & liberam poteſtatem; & ut amplioris dona gratiæ de legali largitione ſe percepiſſe gaudeant, mineras ſalis, & omnium metallorum locis Terræ prædictæ ad ipſos Fra-

ANNO 1311. Fratres pertinentibus ad præſens, vel quæ in poſterum pertinebunt, ut præmittitur, inventas aut inveniendas donamus liberaliter Fratribus & Ordini prænotatis, ſalvo tamen jure & honore Imperii in omnibus ſupra dictis. Cuius tamen rei teſtes ſunt Venerabiles Balduinus Treverenſis Archiepiſcopus Germanus noſter, Theobaldus Leodenſis, Philippus Aiſtetenſis, & Gerardus Conſtantienſis Eccleſiarum Epiſcopi, ac Illuſtres Lupoldus Auſtriæ & Stiriæ, & Amedeius Comes Sabaudjæ Principes noſtri dilecti. Nec non Spectabiles & Nobiles Viri Waltherus de Lutzenburg, Frater noſter, Wernherus de Herenberg, Rudolphus de Werdich, & N. de Katzenellenbogen Comites; Anshelmus & Henricus de Rapoltſtein, Hugo de Geraltſecken & quam plures alii fide digni. Et ut omnia præmiſſa rata & inconvulſa permaneant, præſens ſcriptum exinde conſcribi, & noſtro Majeſtatis Sigillo juſſimus roborari. Datum in caſtris ante Brixiam quarto Idus Julii, Indictione nona, Anno Domini milleſimo trecenteſimo undecimo, Regni vero noſtri anno tertio. Ego Frater Henricus Tridentinus Epiſcopus, Sacræ Imperialis Aulæ Cancellerius vice Domini Henrici Colonienſis Archiepiſcopi, Sacri Imperii per Italiam Archicancellarii, recognovi.

XLVII.

VALDEMARUS *Marchio Brandeburgenſis pro decem millibus Marcarum Brandeburgenſium vendit Ordini Teutonico Caſtra Gedanenſe, Dirſchovienſe atque Suecenſe cum ſuis Territoriis.* Actum in Curia Bredenſi in Vigilia B. Jacobi Apoſt. An. 1311. *Ex Archivo Regni.*

In Nomine Domini Amen.

Quoniam juxta verbum Viri ſapientis, generatio praeterit, & generatio advenit: nihil ſtabile, nihilque permanens eſt ſub ſole, ſed vanitati, atq; mutabilitati ſubjacent univerſa: Et ne cum labentibus annis, rerum magnifice geſtarum & perutiliter, pariter labatur & aboleatur memoria, munificentias & libertates, præſertim in pias cauſas & loca religioſa collatas, ſcriptura convenit perpetuari. Nos igitur WALDEMARUS D: G. Brandeburgenſis, Luſatienſis Marchio, Tutorque Illuſtris JOANNIS Marchionis Brandeburgenſis, ad univerſorum notitiam præſentium & futurorum cupimus devenire. Attendentes, quæ, quanta & qualia virtutum Religionis ac Devotionis beneficia, per Religioſos Viros Chriſti Milites, Magiſtrum & Fratres Ordinis Hoſpitalis S. Mariæ Teutonicorum Hieroſolymitanenſium Eccleſiæ Chriſti in ſuis membris in Pruſſiæ partibus, maxime in plantanda extenſione Fidei Chriſtianæ, ac ejusdem plantatæ defenſione, continue impendantur: quemadmodum tam eorum ſanguis, qui pro Chriſti Nomine ſigna ſuæ Militiæ, proprio ſanguine rubricantes, ad Dominum emigrarunt, quam eorum vita, qui in negotio fidei adhuc fruentes ſpiritu, ſub continua expectatione Martyrii, pro æterno gaudio gladios & tormenta infidelium ſubire non metuunt, quotidiana facti evidentia ſatis perlucide manifeſtat. Proinde ad brachium fortitudinis Paganorum conterendum, & ob ſalutem et proſperum atque pacificum ſtatum Chriſti fidelium, Terræ Pomeraniæ incolarum, de noſtrorum Conſiliariorum ſano conſilio et conſenſu, ad laudem et honorem Dei, et Glorioſæ Matris ejus Virginis Mariæ, et in remiſſionem noſtrorum, et Progenitorum noſtrorum peccaminum, ac etiam ut præfatorum Fratrum bonorum operum nonnihil participetur, eisdem Chriſti Militibus, quorum ſpes verus Deus eſt, videlicet Magiſtro et Fratribus, ac eorum Ordini partem prædictæ Terræ noſtræ Pomeraniæ, videlicet Caſtra et Civitates Danczik, Derſchoviam atque Szweycam, nec non omnem terram circumjacentem, quæ ad dicta Caſtra ab antiquo pertinebat, pro decem millibus Marcarum Brandeburgenſium argenti et ponderis, pure, rite, ac rationabiliter vendidimus ac vendimus cum Caſtris, Caſtellis, Villis, monetis, teloneis, vectigalibus, foris, cum agris cultis et incultis, viis et inviis, paſcuis, ſylvis, nemoribus, lacubus, paludibus, venationibus, piſcationibus, borris mellificiis, cum omni utilitate et fructibus, quæ de dicta Terra in præſenti percipi poterint in his, quæ ſuper terram humano ſe repræſentant conſpectui, aut qui percipiendi ſub terra futuro tempore apparebunt, videlicet in ſale, plumbo, ferro, cupro, argento, auro, aut in cujuslibet generis metallo, quocumq; nomine cenſeatur, et ſi in ea quomodolibet poterint reperiri, cum omni jure, dominio, judicio ac proprietate in perpetuum libere poſſidendam. Quam nominatam pecuniam Nobis recognoſcimus eſſe ſolutam, integraliter ex toto, et ad uſus noſtros, et Inclyti JOANNIS Marchionis Brandeburgenſis, cuius tutelam gerimus, eſſe converſam. Sæpe dictam vero terram præfatis Magiſtro et Fratribus, ac ipſorum

Anno 1311. Ordini voluntarie reſignamus, ipſosque ac ipſorum Ordinem in poſſeſſionem ejusdem quietam et pacificam inducimus, cum omni pleno dominio, et integrali libertate et proprietate: renuntiantes nihilominus pro Nobis, ac pro Illuſtri Joanne Marchione Brandenburgenſi ſuperius nominato, ac pro noſtris ſuiſque Succeſſoribus et Hæredibus legitimis in perpetuum omni actioni, impetitioni, defenſioni, exceptioni, omnibuſque Privilegiis ac Litteris gratiam et juſtitiam continentibus, jam impetratis, ſeu impetrandis, ſeu jam habitis, vel habendis, ac omnibus, quæ in poſterum quocunque Jure Canonico vel Civili cautelis, contra præſens Inſtrumentum de facto, vel de jure poſſent objici vel opponi; nihil prorſus juris, dominii, utilitatis, Advocatiæ, Patronatus, vel cujuslibet alterius jurisdictionis vel poteſtatis, quocunque nomine poſſit appellari, Nobis, ſeu Inclyto Joanni Marchioni Brandeburgenſi, et Hæredibus ſeu Succeſſoribus noſtris, in omnibus contentis in parte prædictæ Terræ noſtræ ſic venditæ, retinentes: ſed omnia et ſingula cum libertatibus, ac pleno jure, proprietate, poſſeſſione et dominio, in prædictos Magiſtrum et Fratres, ac ipſorum Ordinem in perpetuum transferentes. Inſuper profitemur et recognoſcimus, Nos ſæpe dictis Magiſtro et Fratribus, a Sereniſſimo noſtro Domino Henrico D. G. Romanorum Rege ſemper Auguſto ſuper hujuſcemodi noſtro Contractu confirmationis Litteras impetraſſe. Ut autem hæc omnia piæ donationis noſtræ facta rata permaneant, et inviolabilia perpetuo tempore perſeverent, præſens Scriptum ſuper his confectum noſtri Sigilli appenſione duximus roborandum. Quod etiam dictus Marchio Joannes ſui etiam Sigilli patrocinio, cum ad annos ætati legitimæ deputatos pervenerit, confirmabit. Teſtes autem hujuſmodi Contractus ſunt noſtri Fideles, Domini Henricus de Regeſtein, et Ulricus de Lindow Comites, Ludolphus et Haſzo de Vedele, Bernardus de Płoſzek, Henricus et Fredericus de Helvenſleve, Droyſeco de Chrache, Henricus Heningus, et Henricus de Slegeli, Bernardus de Bruk, et Henricus de Verbin Milites. Henricus de Gradzon Præpoſitus, Slateto noſtræ Curiæ Prothonotarius, et quam plurimi alii, nihilominus fidei teſtimonio decorati. Actum et datum in Curia Bredenſi in Vigilia B. Jacobi Apoſtoli, Anno Domini 1311.

XLVIII.

Anno 1312.

Pactum Joannis *Epiſcopi Plocenſis cum* Carolo *de Treviris Magiſtro Ordinis Teutonici de ducentis manſis ad Caſtrum Xenite pertinentibus, ratione quorum, elapſa ſeptem annorum libertate, prædictus Ordo ſingulis annis nonaginta Martas monetæ Culmenſis Epiſcopo & ſuis Succeſſoribus, nomine fructuum decimalium, pendere tenebitur. Epiſcopus & ſui Succeſſores in Territorio Michalovienſi pleno jure in ſpiritualibus fruetur, & bona Eccleſiæ Plocenſis ibidem ſita juſtis limitibus circumſcribentur.* Actum & Datum apud Plozek Anno 1312. XV. Kalend. Julii. *Ex Originali. Sigil. 2.*

In Nomine Domini Amen.

Officii noſtri debitum Nos ammonet et invitat pro ſtatu Eccleſiæ Nobis commiſſæ ſatagere, et ejus quieti ac tranquillitati ſalubriter, auxiliante Domino, providere. Dignum namque et honeſtati conveniens eſſe dinoſcitur, ut qui ad regimen ipſius aſſumpti ſumus, redditus ejus jugi ſolicitudinis ſtudio, quantum Nobis ex alto conceſſum fuerit, dilatemus, proinde noverint univerſi præſentes ac poſteri, quorum notitiae praeſens Scriptum fuerit demonſtratum. Quod Nos Joannes Dei Gratia Plocenſis Eccleſiae Epiſcopus, habito maturo ac ſalubri Fratrum noſtrorum conſilio et aſſenſu, cum Reverendo ac Religioſo Viro Domino Carolo de Treviris, Magiſtro Generali Hoſpitalis S. Mariae Domus Teutonicae Jeroſolimitanae, et cum ejusdem Domus et Ordinis Fratribus ſuper Territorio Michalovienſi, et ſuper ducentis manſis, ad Caſtrum Xenite pertinentibus, locandis, ad talem devenimus unionem et infra ſcriptam ordinationem: videlicet quod elapſa ſeptem annorum libertate praefatus Magiſter, Fratres et Succeſſores eorum, ratione fructuum decimalium, nonaginta marcarum monetae Culmenſis ſingulis annis in perpetuum ſolvere tenebuntur. Quas quidem nonaginta marcas in villis tribus vel duabus, villis Eccleſiae noſtrae contiguis, Nobis et Succeſſoribus noſtris in cenſu dicto tenebuntur aſſignare. In praefata vero Ordinatione villas Eccleſiae noſtrae dudum habitas includi nolumus, imo penitus

ANNO 1312. nitus amovemus. Illae vero villae, in quibus nomine fructus decimalium Nobis census assignabitur, liberae erunt ab omni Fratrum exactione quomodolibet nominata, praedictas siquidem villas, et omnes alias villas Ecclesiae nostrae, in saepe dicto Territorio sitas, ita libere possidebimus in iudicio et in censu et in omnibus aliis utilitatibus et proventibus, sicut possidemus villam Ozechowo, sitam in Terra, quae Culmensis nuncupatur, si vero, quod absit, timor sive clamor ad terram pervenerit, quod pagani inimici fidei Christianae Terram nostram invadere vellent, et eam devastare, inhabitatores villarum nostrarum cum caeteris praefati Territorii incolis ad defensionem Terrae venire, et eis occurrere tenebuntur. Insuper ad Munitiones et Castra reformanda sive construenda, ad quae concurrere voluerint, necessitate suadente, tenebuntur suum dare subsidium, prout alii inhabitatores territoriorum praenotati. Quodsi inhabitatores villarum nostrarum praedictarum secus egerint in praemissis, Nobis et Successoribus nostris juxta Terrae consuetudinem in utroque casu pœna cedet in eisdem. Insuper omne et plenum dominium villarum Nobis assignandarum tam spirituale, quam temporale in judicando, corrigendo, mandando, signando habebimus Nos et nostri Successores. In praefato vero Territorio scilicet Michałoviensi Nos et Successores nostri Jus spirituale, cum sit Diœcesis nostra, pacifice gubernabimus, et quiete: promiserunt etiam praefati Domini Magister videlicet et Fratres bona Ecclesiae nostrae, in dicto Territorio sita, absque damno nostro limitare. Insuper in ordinationem deduximus & in pactum cum eisdem, si prædicti inhabitatores villarum nostrarum in civitatibus, castris, seu villis prædictorum Dominorum seu Fratrum delinquerint, per eorum judicabuntur Advocatos, homines vero praefati Domini Magistri videlicet & Fratrum suorum, ac etiam nostri in villis cum terminis villarum nostrarum delinquentes, per nostros judicabuntur quantum ad omnem pœnam Advocatos. Cæterum promiserunt Domini prænotati Magister videlicet & Fratres, bona nostra, in praefato territorio sita, contra omnem hominem, tanquam propria, defensare. Litus vero Drywanhe, quod est Ecclesiae nostrae quoad piscaturam, & alias utilitates, quæ in nemoribus & sylvis fieri possunt, Nobis & Successoribus nostris non aufferre, nec in aliquo turbare promiserunt. Cæterum si prædicti Domini seu Fratres decreverint unum ædificare molendinum apud dictum Castrum Xenite in litore nostro, promiserunt Nobis tantum de terra propria bonis nostris contigua, sicut occupaverit domus jam dicti molendini, in loco congruo assignare, ut autem prædicta omnia robur experiantur perpetuo valiturum, præsentes Literas nostri & Capituli nostri Sigillis duximus roborandas. Actum & Datum apud Płoczek Anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, decimo quinto Kalendas Julii. Indictione IX. Præsentibus Domino Floridno Præposito, Domino Clemente Decano, Domino Alberto Scholastico, Domino Noe Archidiacono, Domino Petro Cantore, Domino Martino Custode, Domino Volcmaro, Domino Nemya, Domino Preczlao, & aliis quam plurimis Canonicis nostris, & certis testibus fide dignis, ad prædicta vocatis specialiter & rogatis. ANNO 1312.

XLIX.

Venditio & Resignatio Terræ Michalovienſis pro quingentis ſexaginta duabus marcis a LESKONE *Duce Cujaviæ Ordini Teutonico facta.* Actum & Datum Neſſau An. 1317. XVI. Kal. Auguſt. *Ex Originali.* 1317.

LESKO D. G. Dux Cujaviæ, & Dominus Juvenis-Wladislaviæ, universis Christi fidelibus, ad quorum audientiam præsentes pervenerint, salutem in omnium Salvatore. Ad notitiam universorum cupimus devenire, quod cum Anno Domini 1303. intra Octavas B. Martini Episcopi ad nostram instantiam Religiosi Viri Frater Conradus Saccus Magister Prussiæ, cæterique Fratres sui Nobis centum & octoginta marcas denariorum Thorunensium fideliter concesserint, & Nos econtra ipsorum bonam voluntatem vicissitudine prosequentes, pro eisdem denariis obligassemus nomine pignoris Territorium nostrum Michelow, quod Nobis cessit ex divisione Terræ Cujaviæ, facta cum Fratribus nostris Inclytis Ducibus PREMISLIO & CASIMIRO, ita, quod si post præfatum tempus B. Martini, & proximo Festo Nativitatis Domini infra triennium præfata pecunia a Nobis, vel a nostris Fratribus non solveretur, extunc ratione illius pecuniæ, & in veram Eleemosynam idem Territorium ad Magistrum & Fratres suos hæreditarie devolveretur; & cum demum Anno Domini millesimo trecentesimo quarto Kalixti Papæ idem Magister & Fratres ad requisitionem nostram Nobis centum & viginti

Anno 1317. ginti marcas denariorum Thorunenſium ſimiliter mutuaſſent. Nos ipſorum occurrentes bonæ voluntati ſupra dicta bona in Michelow, quæ ad Nos pertinebant, ut dictum eſt, obligavimus cum omnibus terminis & gadibus ſuis, ſic', quod ſi a Nobis & noſtris prædictis Fratribus a Feſto Nativitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti proxime venturo, per duos annos continuos, eadem pecunia non redderetur, extunc memorata bona cum omnibus utilitatibus Magiſter & Fratres prædicti perpetuo poſſiderent. Attamen deinceps Anno Domini 1304. Mariæ Virginis, Religioſo Viro Fratri Gunthero de Schwartzburg, Provinciali Terræ Culmenſis, ejusdem Territorii quadraginta manſos, ſitum ſuum habentes ſuper fluvio Drwanza, contra Civitatem Strâsburg, in longitudine, & per transverſum, pro 62. marcis prædictorum denariorum impignoraſſemus, tali conditione, quod ſi a proximo Feſto Paſchæ ad duas ſeptimanas immediate ſequentes eosdem manſos non exſolveremus, deberent ad ipſum Provincialem, & ſuum Ordinem pleno jure perpetuo pertinere, prout de promiſſis mutuationibus & impignorationibus, ac diverſis aliis in Literis deſuper prædictis temporibus confectis plenius continetur. Tandem cum poſt elapſos terminos ſolutionis faciendæ prænominatæ pecuniæ, Reverendo Viro, Fratri Magiſtro Ordinis Domus Teutonicæ, ac aliis Fratribus ſuis aliquoties inſtaremus, ut ſæpe dictum Territorium Michelow Nobis redimendum concederetur, nec obtinere poſſemus, eo, quod ad ipſos Fratres, & ſuum Ordinem jam devolutum perpetualiter extitiſſet, convenientes cum Religioſo Viro Fratre Henrico de Gera, Provinciali Terræ Culmenſis, ac aliis ſuis Fratribus, quibus incumbebat nomine Ordinis, primo Thorun deinde Neſſau, præmiſſis diverſis Tractatibus, in hoc concordavimus, quod ipſi, tanquam utique Religioſi, & conſcientoſi, Nobis ad ſupra dictas ſummas pecuniæ integrales addiderunt ducentas marcas denariorum Thorun. ut ita eſſent ſimul quingentæ & ſexaginta duæ marcæ & ſic ſæpe dictum Territorium emptionis titulo perpetuo poſſiderent, æſtimantes, quod eadem bona, quando ipſis ea primitus obligavimus, vix valerent pecuniam jam prædictam. Nos itaque præfatam pecuniam placide acceptantes, ac ipſam jam Nobis ſolutam integraliter præſentibus proteſtantes, eisdem Fratribus Domus Teuton. ac Ordini ipſorum, prædictum Territorium Michelow damus & conferimus pro antedicta pecunia plenum & integrum, cum omnibus ſuis terminis, Anno gadibus, juribus, proprietatibus, utili- 1317. tatibus ac dominiis, cum agris, pratis, paſcuis, ſylvis, nemoribus, arbuſtis, virgultis, mellificiis, fluviis, rivis, aquis, aquarumque decurſibus, lacubus, piſcationibus, venationibus, judiciis, jurisdictionibus, auri argentique fodinis, ac metallis æris, cupri, ferri, & venis ſalis, ac omnibus utilitatibus aliis, quocunque nomine cenſeantur, quæ ſunt in terra, & ſupra terram, aut quæ fuerunt & nunc ſunt, vel in futurum dici poterunt, quibus ad Nos pertinuerunt, jure hæreditario poſſidendum, ex nunc idem Territorium, ſeu bona in Michelow, a noſtra proprietate & dominio excludentes, & in prædictorum Fratrum & Ordinis ipſorum veram proprietatem & dominium perpetuum transferentes, renuntiantes omni actioni, impetitioni, exceptioni, repetitioni, dolo, ac omni adminiculo utriuſq; Juris, tam Canonici, quam Civilis, ſeu quibuslibet aliis adminiculis, quæ contra prædictam emtionem, ſeu præſens Inſtrumentum poſſent objici vel opponi. Porro de ſupra dictis bonis Michelow excipimus magnum Zeleth, quæ bona Bartuſcho cum ſuis terminis obtinebit, & prædictis Fratribus & Ordini jura & ſervitia Nobis debita exhibebit. Poſtremo proteſtamur, Nos prædictis Fratribus ac ipſorum Ordini ſæpe dicta bona, & veram noſtram hæreditatem in Michelow rite & rationabiliter vendidiſſe, quod coram noſtris Fratribus, Dominis ac Ducibus ſupradictis fateri promittimus, & ubique. In cujus emptionis, & omnium prædictorum memoriam & robur perpetuum, Sigillum noſtrum præſentibus duximus appendendum. Teſtes ſunt Dominus Bogitz Sub-Camerarius noſter, Proſriboſant Subjudex, Gerwinus Advocatus noſter, Theodoricus Proconſul, & Martinus Feodarius noſter, ac plures alii fide digni. Actum & datum Neſſau Anno D. 1317. XVI. Kalend. Aug.

L.

Sententia Judicum Apoſtolicorum, qua Ordo Teutonicus ad reſtituendam Regno Poloniæ Pomeraniam damnaque refundenda condemnatur. Lata hæc Sententia in Eccleſia S. Nicolai Juveni - Vladiſlaviæ IV. Id. Febr. An. 1322. *Ex Archivo Regni Lib. Inſcr. Lit. C. fol. 136.* 1322.

In

ANNO 1322. *In Nomine Domini Amen.*

Exorta coram Nobis JANISLAO Divina & Apoſtolicæ Sedis providentia Sanctæ Eccleſiæ Gneſnenſis Archi-Epiſcopo, DOMARATO D. G. Poſnanienſi Epiſcopo, & Fratre NICOLAO Abbate de Mogilno Diœceſis Gneſnenſis, Ordinis S. Benedicti, Judicibus a Sede Apoſtolica deputatis & delegatis, inter Inclytum Principem D. WLADISLAUM Poloniæ Regem Illuſtrem ex parte una: Religioſos Viros Magiſtrum & Fratres Domus S. Mariæ Teutonicorum parte ex altera, ſuper Terra Pomeraniæ, materia quæſtionis: Sanctiſſimus Pater D. JOANNES Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Summus Pontifex ſuas Nobis direxit Litteras in hæc verba:

„ JOANNES Epiſcopus Servus Servorum Dei, Venerabilibus Fratribus, Archiepiſcopo Gneſnenſi, & Epiſcopo Poſnanienſi, ac Dilecto Filio Abbati Monaſterii S. Benedicti de Mogilno Gneſnenſis Diœceſis, Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Gravem Illuſtris Dilecti Filii Nobilis Viri WLADISLAI Ducis Poloniæ quærelam accepimus, continentem, quod Magiſter & Fratres Domus S. Mariæ Teutonicorum, non attendentes, quod quondam CONRADUS Dux Poloniæ, Avus ejusdem Ducis, eosdem Magiſtrum & Fratres, quos veros credebat Catholicæ Fidei defenſores, & ad partes illas pro defenſione ipſius Fidei primitus advocavit, & nonnulla mobilia, & immobilia bona liberaliter conceſſit iisdem, alias eos dictus CONRADUS, & Succeſſores ſui benigne & favorabiliter proſequendo. Sed ipſi dicto Duci ſe reddentes ingratos, & ad bona ipſius rapacitatis manus extendentes, illicite Ducem ipſum Terra ſua Pomeraniæ Wladiſlavienſis Diœceſis, quæ de Regno Poloniæ fore dinoſcitur, temeritate propria ſpoliantes, illam cum hominibus, vaſallis, caſtris, villis, poſſeſſionibus & bonis exiſtentibus in eadem, contra juſtitiam occuparunt, & detinuerunt jam per octo annos, & amplius, ſicut adhuc detinent violenter, fructus, proventus ac reditus provenientes ex illa percipientes indebite & injuſte, illam ſibi reddere contradicunt, in ipſius Ducis grave diſpendium, & Regni prædicti diminutionem enormem, & ſcandalum manifeſtum. Quare Nobis Dux præfatus humiliter ſupplicavit, ut providere ſibi de opportuno ſuper hoc remedio dignaremur. Nos igitur nolentes eidem Duci in ſuo jure deeſſe, in quo ſumus omnibus debitores, diſcretioni Veſtræ per Apoſtolica Scripta committimus & mandamus, quatenus vos, vel duo veſtrum per vos, vel per alios ſuper præmiſſis, auctoritate noſtra, ſummarie de plano, ſine ſtrepitu & figura Judicii procedentes, ſi rem inveneritis ita eſſe, Magiſtrum & Fratres prædictos, ad reſtituendum dicto Duci Terram, homines, vaſallos, caſtra, villas, poſſeſſiones, & bona prædicta cum fructibus, redditibus, proventibus medio tempore perceptis, per Cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compellatis, invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis. Non obſtantibus de duabus dietis editis in Concilio Generali, & felicis recordationis BONIFACII Papæ VIII. Prædeceſſoris noſtri, per quas Judices a Sede deputati prædicta, extra Civitatem & Diœceſim, in quibus deputati fuerunt, & alibi quam in Civitatibus & locis inſignibus, procedere, aut vices ſuas committere, vel aliquos ultra unam dietam a finibus ſuæ Diœceſis trahere prohibentur, & aliis contrariis Conſtitutionibus quibuſcumque, dummodo ultra tertiam vel quartam quis extra ſuam Diœceſim ad judicium non trahatur: ſeu ſi dictis Magiſtro & Fratribus, ſeu quibuſvis aliis communiter, vel diviſim a Sede Apoſtolica ſit indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari, aut extra, vel ultra certa loca trahi, vel ad judicium evocari non poſſint per Litteras Apoſtolicas, non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem: Et quibuslibet Privilegiis, Indultis, & Litteris Apoſtolicis generalibus vel ſpecialibus, eiſdem Magiſtro & Fratribus ac Ordini conceſſis communiter, vel diviſim, quorumcunque tenorum exiſtant, per quæ veſtræ Jurisdictionis explicatio poſſit hac in parte quomodolibet impediri, & de quibus quoque, eorumque tenoribus de verbo ad verbum habenda ſit in noſtris Litteris mentio ſpecialis. Datum in Avinione tertio Idus Septembr. Pontificatus noſtri Anno quarto. “

ANNO 1322.

Nos igitur juxta formam Mandati Nobis directi, præfatos Magiſtrum & Fratres ad noſtram fecimus præſentiam evocari. In termino itaque peremptorio, ipſis Partibus per nos aſſignato, Diſcreti Viri, Dominus Philippus Cancellarius Regni Poloniæ, & Sbiſco Cancellarius Siradienſis, tunc Subcancellarius, et Magiſter Joannes Canonicus Rudenſis, Procuratores ejusdem Domini Regis, nomine procuratorio ipſius comparuerunt coram Nobis, ſuum Procuratorium exhibentes, ejus tenor eſt talis:

ANNO 1322. „ Vniverſis præſentes Literas inſpecturis VLADISLAUS, Dei Gratia Rex Poloniæ, ſalutem in omnium Salvatore. Noverit Diſcretio Veſtra, quod Nos in cauſa ſeu cauſis, quam, vel quas habemus, ſeu Nos habere ſperamus cum Religioſis Viris, Magiſtro et Fratribus Domus Ordinis S. Mariæ Teutonicorum per Pruſſiam ſuper Terra Pomeraniæ, et fructibus inde perceptis, ac quibuscunque aliis rebus coram Venerabilibus Patribus Dominis JANISLAO Archiepiſcopo Gneſnenſi, DOMARATO Epiſcopo Poſnanienſi, ac Religioſo Viro Fratre NICOLAO Abbate de Mogilno, Ordinis S. Benedicti, Judicibus a Sede Apoſtolica delegatis, et coram quocunque alio Judice, vel Judicibus ab ipſis ſubdelegatis, vel ſubdelegandis, Diſcretos Viros: Philippum Cancellarium noſtrum in Regno Poloniæ, et Sbiſconem Subcancellarium, ac Johannem Canonicum Rudenſem, Capellanum noſtrum, fecimus, conſtituimus et ordinavimus veros et legitimos Procuratores et Nuntios ſpeciales, et quemlibet eorum in ſolidum, ita, quod non ſit melior conditio occupatorum, ſed quod unus inceperit, alii vel alius valeat reſumere, proſequi et finire. Dantes eisdem et cuilibet eorum plenam et omnimodam poteſtatem ad agendum et defendendum, petitionem ſeu libellum dandi et recipiendi, exceptiones dilatorias et peremptorias proponendi, litem conſtituendi, juramentum de calumnia ſeu malitia, ac de veritate dicenda, et cujuslibet alterius generis in animam noſtram proteſtandi, articulos et poſſeſſiones faciendi, et ad eas reſpondendi, teſtes, Inſtrumenta, et quaslibet alias probationes producendi, allegandi, ſententiam ſeu ſententias interlocutoriam ſeu diffinitivam audiendi, et ab eis vel ea, ſi opus fuerit, appellandi, Apoſtolos petendi, et appellationem proſequendi, beneficium reſtitutionis in integrum poſtulandi, alium Procuratorem ſeu Procuratores loco ſui ſubſtituendi, ad omnem et quemlibet prædictorum ſubſtitutum vel ſubſtitutos revocandi, et in ſe procurationem reſumendi, quando, et quotiens eis, vel cuilibet ipſorum videbitur expedire, nec non et ad omnia alia et ſingula faciendum, quæ circa præmiſſa, et quodlibet præmiſſorum opportunum fuerit, etiamſi mandatum exigant ſpeciale. Promittentes ratum et firmum habere et tenere, quicquid per eosdem Procuratores noſtros, et quemlibet ipſorum ſubſtitutum ſeu ſubſtitutos ab eis in præmiſſis, et quolibet praemiſſorum fuerit procuratum. Inſuper volentes eosdem Procuratores noſtros, ſubſtitutos ſeu ſubſtitutum ab eis et quolibet ipſorum relevare ab omni onere ſatisdandi, promittimus eis judicato ſiſti, et judicatum ſolvi, pro omnibus ſuis clauſulis, ſub rerum noſtrarum omnium Ipoteca. In cujus rei teſtimonium et evidentiam pleniorem praeſentes Literas ſcribi, ſeu fieri mandavimus, et Sigilli noſtri, quo hactenus uſi ſumus, et in praeſenti utimur, appenſione communiri. Actum, et Datum in Sandomiria decimo Kalendas April. Anno *D*omini milleſimo tricenteſimo vigeſimo. Praeſentibus *D*omino Nankero electo in Epiſcopum Cracovienſem, Ivano Cantore Gneſnenſi, Prandotha Archidiacono Buſvizienſi, Gunthero *D*ecano Sandomirienſi, - - - - - - - - - Cracovienſi Caſtellano, ac Thomiſlao Palatino Sandomirienſi, ac aliis pluribus fide dignis. “ ANNO 1322.

Ex parte vero dictorum Magiſtri et Fratrum, Frater Siffridus de Papow, ejusdem Ordinis Procurator eorum ſimiliter comparuit, et Procuratorium exhibuit in hæc verba:

„ *In Nomine Domini Amen.*

Noverint univerſi præſentem Literam inſpecturi, quod Nos Frater FRIDERICUS Praeceptor & Magiſter Fratrum Teutonicorum Domus S. Mariae per Pruſſiam & Pomeraniam, in cauſa vel cauſis, quae Nobis & Fratribus Ordinis noſtri moventur, & ſpecialiter in cauſis, quae moventur, vel moveri ſperantur Fratribus noſtris Commendatoribus Domorum in Gdanſk, in Gurewa, & in Swiecze, coram Venerabilibus Patribus Dominis: JANISLAO Archiepiſcopo Sanctae Gneſnenſis Eccleſiae, DOMARATHO Poſnanienſis Eccleſiae Epiſcopo, & Fratre NICOLAO Abbate de Mogilno Ordinis S. Benedicti, ſpecialiter evocatis, qui ſe aſſerunt Judices a Sede Apoſtolica delegatos, aut quibuſcumque ſubdelegatis ab eis, de conſenſu Fratrum noſtrorum facimus & conſtituimus Dominum Siffridum de Papow, Fratrem Ordinis noſtri Sacerdotem praeſentem, & mandatum in ſe ſponte ſuſcipientem noſtrum, & dictorum de Gdańſk, Gurewa & de Swecza Commendatorum Procuratorem, concedentes eidem liberam poteſtatem agendi, defendendi, Literarum Apoſtolicarum copiam cum debita ad deliberandum dilatione petendi, excipiendi, & contradicendi, litem conteſtandi, in animam noſtram & eorum jurandi, teſtes & inſtrumenta & alias probationes producendi, concludendi, interlocutoriam & diffinitivam ſententias audiendi, & ab eis & earum qualibet, quum ſibi videbitur, appellandi, Apoſtolos petendi, ab appella-

Anno 1322. pellatione recedendi, cum ſibi videbitur expedire, appellationem proſequendi, alium vel alios Procuratorem vel Procuratores ſubſtituendi, in ſolidum vel diviſim ad omnia ſupra dicta, vel quodlibet praemiſſorum ſubſtitutum vel ſubſtitutos revocandi, quum, & quando ſibi videbitur etiamſi mandatum exigatur ſpeciale. Ratum habituri, quicquid per ipſum Procuratorem noſtrum, vel quemlibet ſubſtitutum ab eo factum fuerit in praemiſſis & quolibet præmiſſorum. Renuntiantes omni ſolennitati juris vel facti, qua omiſſa præſens procuratorium impugnari poſſet, vel quomodolibet ſugillari, promittentes ſub hypoteca bonorum noſtrorum pro ipſo Procuratore noſtro, vel quolibet ſubſtituto ab eo judicato ſiſti, & judicatum ſolvi, ſi litem ſubierit coram Dominis ſupra dictis agendo, vel etiam defendendo, & hoc tam eisdem Dominis, qui ſe dicunt Judices delegatos, quam Parti, cujus intererit, oſtenſione praeſentium volumus eſſe notum. In cujus facti evidentiam pleniorem praeſentem literam inde conſcriptam noſtro Sigillo duximus conſignandam. Dat. Anno Domini M. tricenteſimo viceſimo, IV. Idus Aprilis.

Praeſentibus Viris honeſtis, & diſcretis Dominis: Jordano Praepoſito Varmienſis Eccleſiae, Magiſtro Fredrico Doctore Decretorum Canonico Glogoviens· & Joanne Rectore Eccleſiae Culmenſis, & aliis pluribus fide dignis ad haec vocatis & rogatis.“

Quibus procuratoriis exhibitis, memoratus Procurator Magiſtri & Fratrum ex cauſa minus rationabili, & frivola a Nobis ad Sanctam Sedem Apoſtolicam appellans, a praeſentia noſtra receſſit. Nos itaque attendentes, quod in eadem cauſa, non obſtante ejusdem Procuratoris abſentia, procedere poteramus, praefatis Procuratoribus Domini Regis inſtanter petentibus, petitionem ipſorum recepimus in haec verba:

„Coram Nobis Venerabilibus Patribus Dominis: Janislao Archiepiſcopo Gneſnenſi, & Demarato Epiſcopo Poſnanienſi, & Fratre Nicolao Abbate de Mogilno, Judicibus a Sede Apoſtolica deputatis: Nos Philippus Cancellarius Regni Poloniae, & Sbiſco Subcancellarius, ac Johannes Canonicus Rudenſis, Procuratores Illuſtris Principis Domini Vladislai Regis Poloniae, procuratorio ipſius nomine proponimus, conquerendo, quod idem Rex, tunc tamen adhuc Dux exiſtens, cum eſſet in poſſeſſione Terrae Pomeraniae, quae Principes Regni Poloniae, & Illuſtres Principes Primislius & Casimirus eam ipſius nomine poſſederint, Religioque vel Magiſter & Fratres Ordinis S. Mariæ Teutonicorum Domus, ipſos Principes de poſſeſſione ejusdem terræ, caſtrorum, civitatum, oppidorum & villarum ipſius per potentiam & violentiam ejecerunt, memoratum Dominum Regem ipſa terra ſic injurioſe & indebite ſpoliantes, quam adhuc occupatam detinent, in ipſius Domini Regis grave dampnum, & magnum præjudicium & diminutionem dicti Regni. Quare petimus nomine, quo ſupra, conditione ex canone reintegranda, eundem Magiſtrum & Commendatores de Gdańſk, de Gniew, & de Swecze, qui ipſam poſſident, quod eam, & fructus inde perceptos, & qui percipi potuerunt a tempore dejectionis, quos æſtimamus ad triginta millia marcarum monetæ & ponderis Regni Poloniæ, per Vos procedendo ſummarie & de plano, ac ſine ſtrepitu & figura judicii dicto Domino noſtro Regi reſtituant, æternaliter condemnari. Petimus etiam expenſas in lite factas, & proteſtamur de faciendis.“

Anno 1322.

Qua recepta, & diligenter diſcuſſa, conſiderantes juxta tenorem Litterarum Apoſtolicarum, quod in cauſa eadem poſſet, lite non conteſtata, procedi, receptis teſtibus pluribus idoneis pro parte dicti Regis, & eis ſecreto & ſigillatim examinatis, atteſtationibuſque ipſorum apertis & publicatis, ac ipſius cauſæ meritis plene diſcuſſis, parte dictorum Magiſtri & Fratrum citata, ad audiendum ſententiam diffinitivam, & præſente ipſorum Procuratore prædicto, coram Nobis in termino ad hoc præfixo conſtituto, & prahabita Nobiſcum deliberatione ſufficienti, & communicato ſapientum conſilio, Procuratoribuſque præfati D. Regis præſentibus, & ſententiam proferri cum inſtantia poſtulantibus; DEI nomine invocato; quia iidem Procuratores Domini Regis intentionem ſuam clariſſime comprobaverunt, prædictos Magiſtrum & Fratres Domus S. Mariæ Teutonicorum, ac dictum Ziffridum Procuratorem ipſorum præſentem, eorum nomine, & Commendatorum de Gdanſk, de Gniewa & Swecze, qui dictam Terram Pomeraniæ poſſident, ad reſtitutionem ejusdem Terræ cum ſuis pertinentiis, & ad ſolutionem triginta millium marcarum monetæ & ponderis Regni Poloniæ, ratione fructuum perceptorum, & qui percipi potuerunt ex illa, prout Procuratores de violentia illata, probata per teſtes, quantitatem prædictam fructuum per ſuum juramentum legitime comprobaverunt, & ad ſatisfactionem expenſarum in cauſa factarum, præfato D. Regi

Annogi Poloniæ, ſeu Procuratoribus ipſius
1322. prædictis faciendam, in his ſcriptis ſententialiter condemnamus. Quas quidem expenſas ad centum quinquaginta marcas Groſſorum Pragenſium taxamus, eo quod Procuratores præfati D. Regis ſe eas dixerunt in hac cauſa expendiſſe, prout ſuis declaraverunt juramentis. Lata eſt hæc ſententia in Eccleſia S. Nicolai Juveni Vladiſlaviæ Wladiſlavienſis Diœceſis, poſt Miſſam, quarto Idus Februarii, Anno Domini 1322. Præſentibus Fratribus noſtris Nicolao Decano, Gerlibo Scholaſtico Gneſnenſibus, Joanne Archidiacono Poſnanienſi, Petro Cantore Wladiſlavienſi, Michaele Præpoſito Kruſzwicenſi, Venceſlao Caliſſienſis, Potentiano Unieiovienſis Eccleſiarum Archidiaconis, Vincentio Alberto Gneſnenſis, Voiſlao Poſnanienſis, Joanne Plocenſis Eccleſiarum Canonicis. Et Religioſis Viris Franciſco Priore Poſnanienſi Ordinis Fratrum Prædicatorum, Wirhoſlao Cuſtode Provinciali, Michaele Guardiano Wladiſlavienſi Ordinis Fratrum Minorum, & aliis quam plurimis Sæcularibus & Religioſis. In quorum omnium teſtimonium & evidentiam certiorem, prædictam ſententiam per ſubſcriptum publicum Notarium ſcribi, & in publicam formam redigi fecimus, & ad majorem cautelam noſtrorum Sigillorum appenſione muniri.

Ego Boguslaus de Sandomiria Cracovienſ. Diœceſis, Canonicus Gneſnenſis, Imperiali Auctoritate publicus Notarius, una cum prædictis teſtibus, tempore, quo præfata ferebatur & legebatur ſententia, præſens fui, ſubſcripſi, & in hanc publicam formam redegi, & de mandato dictorum Dominorum Judicum, ad petitionem prædictorum Domini Regis Poloniæ Procuratorum, meis conſueto nomine & ſigno conſignavi in teſtimonium veritatis.

Ego Nicolaus, Filius quondam Ludovici dicti de Strigonio, Clericus Poſnanienſis, publicus Imperiali Auctoritate Notarius, tempore, quo dicta ſeu præſcripta ferebatur & legebatur ſententia, una cum prædictis teſtibus interfui, ideo me hic ſubſcripſi, meoque ſigno conſueto & nomine ſignavi, rogatus in teſtimonium veritatis.

LI. Anno 1326.

Frater Wernherus *Ordinis S. Mariæ Domus Teutonicæ Magiſter promittit ſe* Henrico *Duci Wratiſlavienſi opem eſſe laturum contra* Wladislaum *Regem Cracoviæ.* Actum & datum Thoren Anno 1326. Feria 2da infra Octavas Aſſumptionis Domini Noſtri *Ex Origin.*

Noverint univerſi præſentium notitiam habituri, quod Nos Frater Wernherus, Fratrum Ordinis S. Mariæ Domus Teuton. Hoſpitalis Jeroſolymitani Generalis Magiſter, cum Wladislao Rege Kracoviæ olim gratiam boni communis, & auxilium Terrarum omnium ubicunque confirmatum in ſalutem & augmentum conſervationis omnium Chriſti fidelium, fœdera pacis & concordiæ modo inviolabili firmaveramus, cenſentes, ut exinde tranquillitatis quietudo, nec non vigor cunctis temporibus utrobique continue perduraret; qui quidem Rex, pacis pactatæ curſu durante, diffidatione nulla prorſus præcedente, quam tamen tenor juris & juſtitiæ exigebat, ejusdem pacis ſic compromiſſæ fœdera pluries per ſuos temerarie & perfide violavit, requiſitione quoque noſtra rationabili interveniente, ſuper eodem Nobis obſervationes juſtorum placitorum frequentius denegavit, promiſſiones ſuas ſuggeſtione malefica ſemper velut auctor dolum ſub dolo infringendo, quod efficaciter ex re geſta oſtenditur & patet, nam idem Rex, prælibatæ pacis tempore proſiſtente, manum in Fratres noſtros & eorum familiam in finibus propriis miſit, enſi crudeli ipſos hoſtiliter occidendo, veris abjectis armis juſtitiæ Chriſtianæ in fideles Chriſti rabie gentilium deſæviens furenti, cum Paganis fœdera mortis compangendo, homines Chriſtianos nuperrime abominabiliter devaſtavit, quosdam eorum nece ferociſſima perimi permittendo, alios vero in captivitatem lugubrem ſinendo duci, doloſe dominii exterminium noſtri & Ordinis toto conamine machinando, præterea cum Dominus Henricus, Honoris Vir & fidelis, Dux Zleziæ, & Dominus Wratiſlaviæ, pluribus viribus juſta placita ſupra dicto Regi exhibuerit, illa ab eo & ſuis ſatis proterviter recipere ..... propter quendam latronem inſignem in latrocinio publice deprehenſum, ob ejus demerita juſto judicio ſuſpenſum, ipſum aſſidue ac ſuos deſtruere irrecuperabiliter machinatur, tyran-

ANNO 1326. tyrannidem propriam inhumaniter exercendo: ſane cujus inſultui periculoſo, ac in tempore mihi & vobis adhærere volentium impetuoſius concedenti reſiſtere cupientes, de maturo Fratrum conſilio, deliberatione habita diligenti, bona fide, cuiuſvis doli ſcrupulo circumſcripto, promittimus firmiter per præſentes Inclyto Principi D. HENRICO, Duci Wratiſlaviæ prius nominato, certum & inviolabile præſtare auxilium cum tota noſtra potentia contra WLADISLAUM Regem ſupra dictum, & hoc tempore Treugarum per modum pacis inter ipſum & Nos firmatarum, quæ uſque ad Nativitatem Domini proxime affuturam ſe extendunt finaliter exſpirante, quodcunque ex tunc idem Rex eundem Dominum HENRICUM & ſuos invadere hoſtiliter attemptaverit, aut quovis alio modo voluerit aggravare, ſi quod ipſum guerrarum diſcordias cum eo neceſſitate compulſum habere contigerit, quia formam juris, & juſtorum contemnit ab eodem recipere placitorum, ut prædiximus, conſilio, auxilio, ac toto poſſe noſtro, nullatenus ad alicujus inſtantiam deſiſtemus ad culmen honoris, & juſtitiæ ſæpe dicti Domini HENRICI fideliter pro viribus anhelando terminum, guerra dicti Domini HENRICI Ducis cum eodem Rege durante nullas treugas duntaxat præſentibus excluſis, nec Tractatus amicabiles, neque aliquam habere debebimus compoſitionem, nec concordiam cum ſupra dicto Rege, Domino eodem HENRICO, & ſuis expreſſius non incluſis, conditione cum hujusmodi advecta, quod tempore guerrarum ſtante, Nobis tempore aggreſſus & invaſionis per ipſum D. HENRICUM declaretur, quo hoſtiliter inſultemus vaſtatum fines Regios Nobis propius adjacentes: In cujus Compromiſſi valetudinem firmiorem præſentes ſubſcribi fecimus, atque dari noſtri robore Sigilli publice conſignatas. Actum & datum Thoren. Anno Domini milleſimo trecenteſimo vigeſimo ſexto, Feria ſecunda infra Octavas Aſſumptionis Domini noſtri.

LII.

1329. JOANNES *Bohemiæ Rex donat Pomeraniam Magiſtro & Fratribus Ordinis Teutonici.* Actum & datum in Thorun Dominica INVOCAVIT An. 1329. *Ex Originali.*

NOS JOANNES D. G. Bohemiæ & Poloniæ Rex, ac Lucemburgenſis Comes, ac ELISABETH per eandem Gratiam eorundem Regnorum Regina, ac Comitiſſa Lucemburgenſis Contoralis ſua, ad univerſorum notitiam, tam præſentium, quam futurorum, tenore præſentium in perpetuum volumus pervenire. Quod cum inter ſingula pietatis opera, quibus ad æterni Regis pervenitur ſolium, illud maxime animarum ſaluti prodeſſe credamus, cum Religioſis locis aut Deo dicatis hominibus, qui Domino quotidie famulantur, aliquid, de quo proficientes in melius, augmentum accipiant, datur liberaliter & confertur. Sane quia Religioſi Viri, Frater videlicet VERNHERUS de Orſzela, Fratrum Ordinis Hoſpitalis S. Mariæ Domus Teutonicorum Hieroſolymitanæ Magiſter Generalis, ipſi quoque Fratres Pruſſiæ, quorum conditio laudabilis, vitæque & Religionis ſacræ geſtant exercitium memorabile, Nos allicit, graves & intolerabiles pro dilatatione Fidei Orthodoxæ, ob cujus defenſionem contra Litvanos, & ipſorum ſecutores quoslibet hoſtes Chriſti peſtiferos, prout ipſi vidimus, murum inexpugnabilem ſe exponunt, anguſtiati, ſecti, cæſi, & irremediabiliter ſæpius ſunt afflicti, Nos, ut Magiſter & Fratres prædicti labores & expenſas, ac curas hujusmodi in ſe, ac ſuis adjutoribus & ſubditis ferre, ipſisque intendere ut antea, & reſiſtere Fidei Chriſtianæ oppreſſoribus poſſint uberius, participationem bonorum, quæ per eos fiunt ubilibet, operum affectantes, ut de bonis hujus mundi cœleſtia nanciſci, & Regum Domino congregare æternaliter mereamur, pro Prædeceſſorum, Primogenitorum ac Hæredum noſtrorum, noſtræque animarum ſalute, nec non peccaminum noſtrorum remedio, ipſis Magiſtro & Fratribus, ac toti Ordini, communicata manu, pari conſenſu, ac unanimi voluntate, nulla fraude inducti, ſeu dolo aliquo circumventi, pure, libere, & irrevocabiliter inter vivos, nomine ſimplicis puræque Eleemoſynæ propter Deum, & venerationem glorioſæ Virginis Mariae, de liberalitate & munificentia Regia, conſenſu noſtrorum fidelium accedente, damus, donamus & conferimus Terram Pomeraniae, & quicquid ad eam, vel in ea, in toto, vel in ejus parte Nobis, Haeredibus & Succeſſoribus noſtris Bohemiae & Poloniae Regibus aut Reginis, juris, proprietatis, dominii, aut actionis competiit hactenus, aut competere poterit quomodolibet in futurum, ad habendam, tenendam & regendam, uti fruendam & poſſidendam per eosdem Magiſtrum & Fratres, Succeſſoresque eorum, ANNO 1329. ac totum Ordinem, jure proprietatis perpetuo, pacifice & quiete,

ANNO 1329. Annote, quicquid eis, aut ſuis Succeſſoribus deinceps placuerit, in perpetuo faciendum, cum omnibus & ſingulis, quae infra praedictam terram, ſeu intra, aut ſupra, vel etiam ſubtus terram eandem, cum acceſſibus & regreſſibus ſuis continentur, cum omnibus videlicet ſuis juribus, appendiis, pertinentiis, civitatibus, oppidis, caſtris, villis, allodiis, campis, agris cultis & incultis, pratis, hortis, montibus, vallibus, planis, rubetis, deſertis viis & inviis, fluminibus, ripis, rivis, ſtagnis, aquis, aquarum decurſibus, molendinis in aqua, vel ad ventum expoſitis, venationibus, aucupationibus, piſcationibus, piſcinis, jurisdictionibus, monetis, ſeu teloneis, juris patronatibus Eccleſiarum, feudis, vaſallatibus, militiis, clientibus cenſitis, agricolis, ſervitoribus, omagio quocumque, ſeu alio quovis titulo, cenſibus, redditibus, proventibus & fructibus, & univerſaliter cum omnibus & ſingulis utilitatibus, quae habentur ſupra, infra, vel intra terram praedictam, vel etiam ſub terra eadem mineris, vel metallis, auri, argenti, cupri, ſtanni, plumbi, ferri, vel generis alterius cuiuscunque, ut puta, lapidibus, ſale, vel aliis obventionibus quibuscunque, & in quibuscunque rebus conſiſtant, in integrum cum omni uſu ſeu requiſitione Nobis, aut alteri noſtrum, Succeſſoribus, aut Haeredibus noſtris ex eis, vel pro eis rebus, aut aliqua earum modo quolibet pertinente. Nihil in eadem terra, aut ſuis pertinentiis Nobis, Haeredibus, vel Succeſſoribus noſtris, proprietatis, juris, actionis vel dominii penitus reſervantes. Ut autem haec praeſens donatio noſtra pure & ſimpliciter propter Deum, ſicut provide & rationabiliter, ac juſtae donationis titulo celebrata & conſummata, robur perpetuae obtineat firmitatis, promittimus noſtro, Haeredum ac Succeſſorum noſtrorum nomine, contra eam nullo unquam tempore facto aut jure facere, vel venire per Nos, vel alios, publice aut occulte, in toto vel in parte, nec eam revocare in vita vel in morte, occaſione ingratitudinis cujuscunque, ſeu tam praeſentium, quam ſupervenientium liberorum. Volentes ad majorem certitudinem, ſeu etiam cautelam, ut ex nunc Inclytus CAROLUS Primogenitus noſter, fide praeſtita, corporalis loco juramenti, ſpondeat & promittat dictis Magiſtro & Fratribus, pro ſe ſuisque Succeſſoribus ſtipulans, quod dictam terram, ſeu aliquam ejus partem, per ſe, vel alios, nullo unquam tempore impetet, de jure vel de facto, modo aliquo, ſeu inquirat: ſed ipſe cum omnibus ſuis conterminiis, donationem hujusmodi ratam, gratam habeat firmiter in futurum. Renuntiantes ſponte & expreſſe pro Nobis, noſtrisque Succeſſoribus & Haeredibus univerſis exceptioni doli mali, ac in factum actioni, beneficio reſtitutionis in integrum, conſtitutionis & conſuetudinis cujuslibet contrariae, Litteris & Indulgentiis Apoſtolicis, Imperialibus, ſeu a Romanis Regibus impetratis, vel etiam impetrandis, omnique Juris Canonici vel Civilis auxilio, per quod Nobis, Haeredibus, aut Succeſſoribus noſtris ſaepe fatis poſſet aliquo modo ſuffragium, Magiſtro vero ac Fratribus, ſeu ipſi etiam Ordini praejudicium quomodolibet generari: Imo etſi ipſa terra, ſeu aliqua ejus pars Pomeraniae, per Inclytam Dominam ELISABETH Bohemiae & Poloniae quondam Reginam, relictam quondam recolendae memoriae VENCESLAI, olim Bohemiae & Poloniae Regis, Soceris & Praedeceſſoris noſtri Filiam, vel Haeredes ejus, fuerit impetita, ipſam terram, & quamlibet ejus partem ab impetentibus, & quolibet impetente, disbigare & liberare noſtris promittimus laboribus & expenſis. In quorum omnium teſtimonium & cautelam praeſentia ſcripta fieri, & Sigillis noſtris juſſimus communiri Actum & datum in Thorun Dominica *Invocavit*. Anno Domini 1329. Praeſentibus Spectabilibus et Nobilibus Viris, Fidelibus noſtris, Jofrido Comite de Liningen, Henrico Comite de Wilnow, Ulrico Domino de Hanow, Petro de Hezeburg, Henrico de Lippa Juveni, Vilhelmo de Landenſteyn, Thunone de Colduz, Othone de Bergaw, Bernardo de Sumeburg, et aliis plurimis fide dignis, quos in omnium ſupradictorum, teſtes duximus requirendos. ANNO 1329.

LIII.

Idem dat poteſtatem Magiſtro Ordinis Teutonici novas villas in terra Dobrzynenſi ædificandi ac deſerta extirpandi, exceptis his, quae ad Caſtrum Dobrzyn. pertinent. Datum Thoruni Anno 1329. ſecunda feria poſt Domicam LÆTARE. *Ex Originali.*

NOS JOHANNES Dei Gratia Boemiae et Poloniae Rex ac Lucemburgi Comes praeſentibus publice profitemur. Quod Nos Viro Conſpicuo Fratri WERNHERO de Orſzela, Fratrum Domus Teutonicae Magiſtro Generali, Amico noſtro dilecto, per Terram Dobrzynenſem villas novas plantandi, deſerta extirpandi, et in

ANNO 1329. & in eisdem homines libertandi, ac eadem in ipsis novis & veteribus villis aut ipsorum pertinentiis, eis, quæ ad Castrum Dobrin pertinent, duntaxat exceptis, si qua bona seu villæ modo quocunque vacant, vel fortasse vacare contigerit usque ad nostrum beneplacitum infeudandi plenam damus & liberam potestatem.. Ratum & gratum habituri, quidquid per ipsum Magistrum actum fuerit in præmissis, aut aliquo præmissorum, harum testimonio Literarum. Datum Thoruni Anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo nono, secunda Feria post Dominicam *Lætare.*

LIV.

1330. *Idem Terram Dobrzynensem pro quatuor millibus & octingentis sexagenis denariorum Pragensium Magistro & Ordini Crucigerorum vendit, utque idem Ordo a præstatione decimarum ex præfata Terra sit immunis, curaturum se promittit. Cum* VLADISLAO *Rege Cracoviæ non prius pacem faciet, nisi ipse, &* ZEMOVITI *Fratris illius Filius, juri suo ad Terram Dobrzynensem renuntiaverint.* Datum & Actum Metis Anno 1330. decima sexta Martii. *Ex Originali.*

NOS JOANNES Dei Gratia Bohemiæ & Poloniæ Rex, ac Lucemburgensis Comes, ad universorum notitiam tenore præsentium volumus pervenire, quod Nos de maturo fidelium nostrorum consilio, ac diligenti & bona deliberatione præhabitis, dedimus, vendidimus, & tradidimus, jure proprio & in perpetuum Religiosis Viris Fratri WERNHERO de Orzela Magistro Generali Hospitalis S. Mariæ Domus Teutonicorum Ierozolimitani, nec non Fratribus Domus ejusdem pro se, suisque posteris & Successoribus recipientibus, & justo emptionis titulo ementibus Terram dictam Dobrim ad habendam, possidendam, tenendam, et quidquid eis suisque Successoribus deinceps placuerit, perpetuo faciendum cum omnibus et singulis, quæ infra prædictam Terram ab antiquo ex utraque parte fluvii dicti Vistæ continebantur, et nunc continentur, et cum omnibus appendiis et pertinentiis, civitatibus videlicet, castris, villis, allodiis, campis, agris cultis et incultis, pratis, ortis, montibus, vallibus, planis, pascuis, silvis, rubetis, deserto, viis, inviis, fluviis, rippis, rivis, stagnis, aquis, aquarum decursibus, molendinis in aqua, vel ad ventum expositis, venationibus, aucupationibus, piscationibus, piscinis, jurisdictionibus, monetis, theloneis, juris patronatus Ecclesiarum, feudis, vasallatibus, militibus, clientibus, censitis, agricolis, servitoribus, homagio quocunque, seu alio quovis titulo, censibus, redditibus, proventibus et fructibus, ac universaliter omnibus et singulis utilitatibus, quae habentur supra, vel infra, vel intra terram prædictam, vel etiam sub terra eadem in mineris et metallis auri, argenti, cupri, stanni, plumbi, ferri, vel generis alterius cujuscunque, ut puta lapidibus, sale, vel aliis obventionibus quibuscunque, in quibuscunque rebus consistant in integrum, omnique jure et actione, usu seu requisitione, sive ex eis, vel pro eis rebus, aut ex qualibet earum rerum modo aliquo pertinente. Pro quatuor millibus sexagenarum et octingentis sexagenis grossorum denariorum Pragensium. Quam pecuniam confitemur praesentibus Nos ab ipso Magistro et Fratribus habuisse et recepisse, ac Nobis integre datam, solutam et numeratam fuisse. Exceptioni Nobis non soluti et non numerati pretii omnino renuntiantes, renuntiamus etiam auxilio competenti circumventis ultra dimidium justi pretii: donantes dictis Magistro et Fratribus, ex certa scientia irrevocabiliter inter vivos, quod res nunc valet plus pretii, aut in futurum valebit. Et promittentes dictam rem venditam habere licere, dolum malum abesse, abfuturumque esse. Promittentes fide bona, dolo & fraude quibuslibet exclusis, pro Nobis, Hæredibus & Successoribus nostris Bohemiæ & Poloniæ Regibus, ac Comitibus Lucemburgensibus, & specialiter pro Clarissima Domina ELIZABETH Conthorali nostra legitima, licet nullum eis jus hypotecarium scilicet conthorali & liberis nostris procreatis, aut procreandis, in terra & pertinentis suis supra dictis competat, ex eo, quod prædictam terram cum suis appendiis armata & potenti manu potestati & dictioni nostræ subegimus, quod præfatis Magistro & Fratribus nullo unquam tempore per Nos, vel per alios movebimus, seu moveri faciemus de jure vel de facto litem, controversiam, seu quamvis aliam quæstionem. Insuper promittimus, & ad hoc Nos, Hæredes & Successores nostros prædictos firmiter obligamus, Nos apud Sedem Apostolicam partes nostras interposituros fideliter cum effectu, ut terra prædicta cum suis pertinentiis a præ-

ANNO 1330.

ANNO 1330. ſtatione decimarum ſicut aliæ terræ dictorum Magiſtri & Fratrum fiat libera & immunis, & per eiusdem Sedis Apoſtolicæ Privilegium eximatur. Promittimus etiam per præſentes, ut, ſi contingat Nos in poſterum cum Illuſtri Principe Domino VLADISLAO, qui ſe aſſerit Regem Cracoviæ, ſuper diſſenſionibus, controverſiis, ſeu quæſtionibus inter Nos verſantibus, inire amicabilem compoſitionem, quod eam prius non inibimus, niſi præfatus Princeps &..... Filius SEMOVITÆ Fratris ſui, quondam Dux Terræ Dobrinen. pro ſe, ſuisque Hæredibus & Succeſſoribus univerſis, ante omnia renuntient omni juri & actioni, ſeu impetitioni & rancori, quas ſe forte ad præfatam Terram, & quamlibet ejus partem, ac contra præfatos Magiſtrum & Fratres habere proponunt, ſeu propoſuerunt, pure, ſimpliciter & in totum. Ita quod prælibati Magiſter & Fratres a perturbatione dicti Principis, Hæredum et Succeſſorum ſuorum, occaſione dictæ Terræ, et cujuslibet ejus partis, ſint et permaneant tuti citra inquietudinem quamlibet et ſecuri. Hanc ſiquidem venditionem provide et rationabiliter factam, ac omnia et ſingula ſupra ſcripta promittimus, et ad hoc Hæredes et Succeſſores noſtros præfatos firmiter obligamus, ante dictis Magiſtro et Fratribus pro ſe, ſuisque Succeſſoribus ſtipulantibus perpetuo, firma, rata, grata habere, tenere, obſervare et adimplere, nec contra facere vel venire per Nos, vel per alios aliqua ratione, ſeu cauſa, aut ingenio, de jure vel de facto. Quæ eſſe volumus omnia circumſcripta. Renuntiantes in his omnibus et ſingulis fori privilegio, beneficio novarum conſtitutionum, nec non exceptioni doli mali, ac in factum actioni, Literis quoque et Indulgentiis Apoſtolicis et Imperialibus, ac a Romanis Regibus impetrandis, conſuetudinibus quibuſcunque præſcriptis, vel non præſcriptis, omnique juris Canonici vel Civilis auxilio, per quod Nobis, Hæredibus, noſtrisque Succeſſoribus ſæpe dictis ſuffragium, ipſisque Magiſtro et Fratribus jam dictis præjudicium poſſet quomodolibet generari. In cujus rei teſtimonium præſentes Literas fieri, et Sigillo noſtro majori fecimus communiri. Datum et actum Metis Anno Domini milleſimo trecenteſimo triceſimo, decimaſexta die Menſis Martii, Indictione decima tertia. Præſentibus Venerabili in Chriſto Patre Domino Witigo Epiſcopo Miſnenſi, ac Spectabilibus ac providis Viris Dominis Goffredo Comite de Liningen, Arnoldo Domino de Blanquenaw, Conrado Domino de Seleyda, Ulrico Domino de Hanowe, Hermanno de Columba dicto Birbe, Wilhelmo Landenſten, Thunone de Colduz, Ottone de Bergowe, Bernhardo de Suneburg, quos in omnium teſtes invocavimus prædictorum. ANNO 1330.

LV.

Bulla Excommunicationis Apoſtolicæ contra Magiſtrum, Provincialem, & Commendatores Ordinis S. Mariæ Teutonicorum Jeroſolymitanorum latæ, pro devaſtatione hoſtili Epiſcopatuum Vladiſlavienſis & Culmenſis. Datum Avinione pridie Kalendas Aprilis, Pontificatus Anno decimo quinto. *Ex Archivo Capituli Cracovienſ.* 1331.

JOHANNES Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopo Gneſnenſi, & Cracovienſi ac Poſnanienſi Epiſcopis ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem. Grave non immerito gerimus et moleſtum, cum Perſonæ jugo obſervantiæ regularis aſtrictæ, ac plantatæ in orto militantis Eccleſiæ, ut ſe defenſionis murum pro domo Domini exhibentes, reſiſtant viriliter hoſtibus fidei venientibus ex adverſo, convertunt in contrarium vias ſuas adverſus Eccleſias, et Perſonas Eccleſiaſticas, quibus præſtare deberent defenſionis præſidium, per hoſtiles et violentos incurſus, prædas, rapinas et ſpolia exercentes. Sane Venerebilis Fratris noſtri Epiſcopi Vladiſlavienſis lachrimabili propoſita in Conſiſtorio coram Nobis conqueſtione percepimus, quod nonnulli Fratres Domus S. Mariae Teutonicorum Jeroſolimitanorum in partibus, ſeu prope partes Poloniae commorantes, non attendentes, quod eadem Domus ad Dei laudem et gloriam, atque defenſionem fidelium, et liberandam Dei Eccleſiam extitit per Sedem Apoſtolicam ordinata, et quidem alii eorum miniſtri authoritate et mandato Magiſtri Generalis ejusdem Domus, ſicut aſſeritur, nec non Provincialis Terrae Culmenſis, ac de Naxonia et de Golub, ac de Svecze, ac de Coprzino ſive Engelberch Vladiſlavienſis et Culmenſis Diœceſis Commendatores Ordinis Domus ejusdem contra praefatum Epiſcopum ex eo odii rancore concepto, quod idem Epiſcopus diverſas executionum ſententias in eosdem Magiſtrum, nec non Provincialem et Commendatores, pro quadam contu-

ANNO 1331. contumacia eorundem per dilectos Filios Petrum de Alverna Ponomien. et Andream de Verulis Vratislavienſis Eccleſiarum Canonicos, in partibus illis Apoſtolicae Sedis Nuntios, et etiam tam in eos, quam in nonnullos Clericos et Perſonas Eccleſiaſticas civitatum, caſtrorum, villarum, et aliarum terrarum in dicto Regno Poloniae conſiſtentium, in quibus idem Magiſter, Provinciales et Commendatores exercent dominium temporale propter decimam ſexennalem dictae Sedi debitam, ſtatutis ad hoc terminis non ſolutam, ac etiam quandam aliam Excommunicationis ſententiam in laicos civitatum, caſtrorum et villarum praedictarum, propter denarium Sancti Petri Eccleſiae Romanae debitum non ſolutum, exigente juſtitia authoritate Apoſtolica promulgatas, tanquam devotionis Filius de mandato dictorum Nuntiorum pluries et ſolenniter publicavit, ac etiam pro eo, quod in Terra Pomeraniae Vladiſlavienſ. Diœceſis praedictae, quam dicti Magiſter, Provincialis et Fratres contra juſtitiam per violentiam occuparunt, & detinent occupatam, decimas praediales ad ipſum Epiſcopum et dictam Eccleſiam ſuam Vladiſlavienſem ſpectantes, eisdem Magiſtro et Fratribus, et habitatoribus dictae terrae remittere, vel in jus aliud pro voluntate Magiſtri et Commendatorum, in dampnum et praejudicium maximum ipſius Epiſcopi et dictae Eccleſiae ſuae Vladiſlavienſis, noluit commutare, prout etiam de jure non poterat, nec debebat, Epiſcopatum ſuum Vladiſlavienſem cum maximo Exercitu, et pene viginti vexillis nigra cruce ſignatis, quam contra Saracenos et paganos et infideles alios ſe aſſerunt aſſumpſiſſe, hoſtiliter intraverunt, cremando Eccleſiam, villas, et bona Epiſcopatus ejusdem, et alia eidem Epiſcopatui dampna maxima inferentes, quibus etiam non contenti poſt anni ſpatium revolutum vel citra, pejora cumulando pejoribus, Epiſcopatum eundem hoſtiliter invaſerunt, omnes fere villas campeſtres, grangias, aliasque poſſeſſiones ad menſam ſuam Epiſcopalem ſpectantes, nec non oppidum Raczaus, ad dictam menſam pertinens, dictae Vladiſlavienſis Diœceſis, cum plurimis villis circumjacentibus, ac civitatem ſuam Vladiſlavienſem depraedationibus, ſpoliis et rapinis quoque totaliter devaſtarunt, et quod gravius eſt, Eccleſias, ac aedificia etiam in dicta civitate, ac in ipſis villis, grangiis et poſſeſſionibus dictarum villarum conſiſtentia, et quod eſt auditui horribile, Eccleſiam Cathedralem Vladiſlavienſem, cui pagani ſaepius pepercerunt, Sanctorumque Reliquias, quae ſervabantur in ea, novo, quinimo nefando ſacrilegii genere cum omni decore et ornatu eorum, et nonnullos homines ignis incendio concremarunt, et quam plures alios etiam in cemeterio eiusdem Eccleſiae crudeliter occiderunt, eidem Epiſcopo et Canonicis ejusdem Eccleſiae, aliisque Clericis et Laicis, et habitatoribus dictae civitatis, poſt combuſtionem ipſius, ſub pœna capitis, et mutilatione membrorum prohibentes expreſſe, ne domos, ſeu quodvis aliud aedificium inibi aedificare praeſumerent quovis modo, qui eorum inhumanitatem et ſaevitiam formidantes non audent ipſorum juſſionibus contraire, ac demum dicti Magiſter, Provincialis, Commendatores et Fratres omnibus habitatoribus ejusdem territorii, quod dicitur ..... ad dictos Epiſcopum et Eccleſiam ſpectantis, expreſſe mandarunt ſub pœna corporum et bonorum ſuorum, ut de proventibus, cenſibus et redditibus eorundem, ad dictos Epiſcopum et Eccleſiam pertinentibus non eidem Epiſcopo, ſed Magiſtro, Commendatoribus et Fratribus ipſis tantummodo reſponderent, ac intenderent, et totaliter obedirent, nec adhuc finem praedictis enormitatibus imponentes, nuper dicti Magiſter, Commendatores et Fratres exercitu valido congregato dictum Epiſcopatum ſimiliter hoſtiliter invaſerunt, et Caſtrum Raczaus dictae Diœceſis, ad eosdem Epiſcopum et Eccleſiam pertinens pleno jure, in quo theſaurus ac nonnullae res et bona alia, nec non victualia reſidua Epiſcopi et Eccleſiae praedictorum, aliarum Eccleſiarum ejusdem Epiſcopatus, et perſonarum Eccleſiaſticarum, ipſiusque nondum occupata fuerant per manus ſacrilegas eorundem, quaeque pro majori ſecuritate ac tuitione ipſorum in Caſtro repoſita fuerant memorato, circumvallare hoſtiliter praeſumpſerunt, illudque cum machinis per quinque dies et ultra duriſſime impugnantes et tandem ſuffodientes, fontem ſeu puteum, de cuius aqua bibebant cuſtodes dicti Caſtri, et nonnulli nobiles, et quam plures alii utriuſque ſexus juvenes et infantes, qui dictorum perſecutorum faciem et ſaevitiam fugientes, ad dictum Caſtrum cum bonis et rebus ſuis, quae ipſis remanſerant, tanquam ad locum ſecurum pro tuitione perſonarum et rerum ſuarum duxerant recurrendum, toraliter deſtruxerunt, ſicque praefatis cuſtodibus et nobilibus juvenibus et pueris ſiti periclitantibus, et per hoc dictum Caſtrum non volentibus ulterius defenſare, dicti Magiſter, Com-

ANNO 1331.

ANNO 1331. mendatores et Fratres crudeliter occuparunt, ac theſaurum, res et bona omnia ſupra dicta, ſicut eis libuit, diſperſerunt totaliter, et etiam aſportarunt, ac villas circumjacentes, quæ poſt primum & ſecundum incendium paucæ remanſerant, ac alias, quæ aliqualiter fuerant reformatæ, cum rebus & bonis exiſtentibus in eisdem, animalibus tamen ſecum deductis, in prædam ignis incendio combuſſerunt, multis hominibus per eos in ore gladii interemptis, non parcendo ſexui, vel ætati, dictumque Epiſcopatum & ejus Eccleſias pro majori parte deſtruxerunt, & quaſi ad nihilum redegerunt ita, quod niſi eisdem Epiſcopo ac Eccleſiis, & perſonis Eccleſiaſticis, civitatis & Diæceſis prædictarum de opportuno remedio celeriter occurratur, eosdem Epiſcopum, & perſonas in Epiſcopalis dignitatis, & Ordinis Clericalis opprobrium oportebit neceſſario mendicare, ac dictis Eccleſiis ſine culpa ipſarum debita ſubtrahantur obſequia, & per conſequens in Epiſcopatu præfato creſcet indevotio populi, & infinita pericula inſurgent. Quare præfatus Epiſcopus pro ſe & Eccleſiis, ac perſonis Eccleſiaſticis ſupra dictis ſuper præmiſſis ad Nos devote recurrens, Nobis humiliter ſupplicavit, ut providere ſuper his paterna diligentia curaremus. Nos igitur præmiſſa, ſi eis veritas ſuffragetur, nolentes nec volentes conniventibus oculis ſalva conſcientia pertranſire, quin contra incendiarios, ſacrilegos & malefactores hujusmodi, prout prædictorum exceſſuum enormitates expoſcunt, ne ipſorum impunitas aliis tranſeat in exemplum, debite procedamus, Fraternitati veſtræ de Fratrum noſtrorum conſilio per Apoſtolica Scripta mandamus, quatenus vos, vel duo aut unus veſtrum, per vos, vel per alium ſeu alios, incendiarios Eccleſiarum prædictarum, cujuscunque ſtatus, ordinis & conditionis exiſtant, authoritate noſtra in Eccleſiis & locis, ubi expedire videritis, generaliter excommunicatos publice nuntietis, & faciatis per alios nuntiari; quorum abſolutionem Sedi Apoſtolicæ duximus ſpecialiter reſervandam, ac deinde de prædictis incendiis, nec non invaſionibus, deprædationibus, injuriis atque dampnis ſimpliciter & de plano ſine ſtrepitu & figura judicii notatis, qui fuerint evocandi, informari curetis, & ſi vobis legitime conſtiterit de invaſione, ſeu violentiis & incendiis ſupra dictis & perſonis, quæ talia perpetrarunt, eosdem incendiarios nominatim excommunicatos publice nuntietis diebus Dominicis & feſtivis, & per alios in locis, ubi expedire videritis, nuntiari faciatis, & ab omnibus artius evitari, & tam eos, quam alios invaſores, nec non violentiarum, rapinarum, & dampnorum hujusmodi illatores ad reædificationem Eccleſiarum, domorum, & aliorum ædificiorum per eos, vel occaſione ipſorum, ut præmittitur, deſtructorum, ad ſatisfactionem & emendationem aliorum bonorum immobilium prædictorum, nec non ad reſtitutionem rerum mobilium ablatarum ſeu amiſſarum, vel ſolutionem æſtimationis ipſarum, ſeu emendationem dampnorum ſuper dictis rebus mobilibus illatorum taxatione per vos prius facta, de dictis bonis mobilibus, pro perſonarum & negotii qualitate ac valore, ſeu æſtimatione ipſorum mobilium ablatorum, raptorum, ſeu incenſorum & deperditorum, ubi ipſorum mobilium valor ſeu exiſtimatio aliter probari non poterit, juramento ejusdem Epiſcopi, & aliorum, qui pertulerunt dampna hujusmodi declaranda, eisdem Epiſcopo, & aliis dampna paſſis integraliter faciendam, nullo ſuper hoc eisdem invaſoribus, incendiariis & violentiarum illatoribus appellationis ſuffragante remedio ſententialiter condempnetis, hujusmodi ſententiam, quam ſuper præmiſſis proferri contigerit, executioni debitæ demandantes, contradictores quoslibet, & rebelles cujuscunque ætatis, dignitatis, ordinis vel conditionis extiterint, per excommunicationes & ſuſpenſiones in perſonas, & interdictum in terras ſeu Eccleſias eorundem, ac univerſitates ſeu communitates dictarum tetrarum, ac alia juris remedia, prout expedire videritis, compeſcendo, invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis, non obſtantibus felicis recordationis BONIFACII Papæ VIII. Prædeceſſoris noſtri qua cavetur, ne aliquis extra ſuam civitatem & Diœceſim, niſi in certis caſibus exceptis, & in illis ultra unam dietam a fine ſuæ Diœceſis, ad judicium evocetur, ſeu ne Judices a Sede deputati prædicta extra civitatem & Diœceſim, in quibus deputati fuerint, contra quoscunque procedere, ſive alii vel aliis vices ſuas committere, aut aliquos ultra unam dietam a fine Diœceſis eorundem trahere præſumant, ac de duabus dietis in Concilio generali, & aliis quibuſcunque Conſtitutionibus, a Prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus tam de Judicibus delegatis, quam de perſonis ultra certum numerum ad judicium non vocandis, aut aliis editis, quæ noſtræ poſſent in hac parte jurisdictioni aut poteſtati, ejusque libero exercitio quomodolibet

ANNO 1331.

ANNO 1331. dolibet obviare, seu in eisdem Magistro, Provinciali, Commendatoribus & Fratribus, vel quibuscunque aliis communiter vel divisim ab eadem sit Sede indultum, quod excommunicari, suspendi, vel eorum Ecclesiæ, civitates, castra, & loca Ecclesiastico subjici interdicto, seu quod ultra vel extra certa loca ad judicium evocari non possint per Literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi, eorumque locis, personis, ordinibus & nominibus propriis mentionem, & quibuslibet aliis Privilegiis & Literis Apostolicis generalibus vel specialibus, cujuscunque tenoris existant, per quæ præsentibus non expressa, vel totaliter non inserta nostræ jurisdictionis explicatio in hac parte quomodolibet valeat impediri, & de quibus, quorumcunq; totis tenoribus de verbo ad verbum habenda sit in nostris literis mentio specialis. Cæterum volumus, & Apostolica Authoritate decernimus, quod quilibet vestrum prosequi valeat articulum etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico præpeditus, quodque vobis, & unicuique vestrum a data præsentium sit in præmissis omnibus, & eorum singulis perpetua potestas & jurisdictio attributa, ut eo vigore, eaque firmitate possitis in præmissis omnibus & singulis & pro supra dictis procedere, ac si prædicta omnia & singula coram vobis cœpta fuissent, & jurisdictio nostra super præmissis omnibus & eorum singulis per citationem vel modum alium perpetuata legitimum extitisset, quacunque constitutione contraria non obstante. Quod si præfati Magister, Provincialis, Commendatores & Fratres in hac parte processibus nostris efficaciter parere non curaverint, & etiam obedire, eos ex parte nostra peremptorie citetis, ut infra semestris temporis spatium prius citationem nostram cum omnibus eorum, & dictæ Domus exemptionum Privilegiis, si quæ habent, idem videlicet Provincialis, Commendatores ac Fratres, quos per informationem hujusmodi principales & præcipuos repereritis prædictorum excessuum patratores, dictus vero Magister per Procuratorem seu Procuratores idoneos plenum & sufficiens mandatum, ac plenam & liberam potestatem habentem, seu habentes ad obediendum & parendum ejus nomine, & pro parte sua super præmissis Apostolicis ordinationibus, beneplacitis & mandatis Apostolico conspectui se præsentent his, quæ super præmissis judicio vel concordia facienda, injungenda & statuenda duxerimus plenarie parituri, & alias facturi & recepturi, quod de Sedis ejusdem processerit beneplacito voluntatis, alioquin nisi comparuerint, & dicta privilegia portaverint, illa dictæ Sedi Apostolicæ ostensuri, ex tunc Privilegia ipsa suspendimus, & ipsos interim suis Ordinariis volumus esse subiectos, ac nihilominus contra eos, prout justum fuerit, & expedire viderimus, procedemus, eorum absentia non obstante. Cæterum si forte præfatos Magistrum Provincialem, Commendatores, & Fratres per vos vel per alium seu alios ausi non fueritis in domibus, seu domiciliis eorundem citare, vel ipsi impedimentum præstiterint, ne citari valeant, in eisdem volumus & decernimus vobis, & cuilibet vestrum præsentium authoritate licere, diebus aliquibus Dominicis & festivis, cum populus convenerit ad Divina, ut sic facta citatio ad eos pervenire verisimiliter præsumatur, citare vel citari facere publice in Ecclesiis civitatum, vel locorum insignium magis vicinorum, in quibus possitis tute morari, & deinde procedere contra illos, sive citati taliter statuto ipsis peremtorio termino competenti coram Nobis compareant, sive comparere contempnent juxta formam præsentium, ac si citati alias legitime extitissent; quem quidem citationis modum vobis sit licitum observare etiam in aliis citationibus faciendis de illis, seu contra eos, ut coram vobis debeant, ut præmittitur, comparere. Quas quidem citationes ita volumus & decernimus eosdem artare citatos, ac si eos personaliter comprehendissent, & in eorum præsentia factæ essent, quacunque constitutione contraria non obstante. Diem vero citationis illius, per quam prædicti Magister, Provincialis, Commendatores & Fratres citati fuerint, ut coram vobis debeant, ut præmittitur, comparere, ac formam, & quidquid super præmissis duxeritis faciendum, Nobis per vestras literas vel Instrumentum publicum, horum seriem continentia, fideliter intimare curetis. Datum Avinione pridie Kalendas Aprilis, Pontificatus nostri Anno quinto decimo. ANNO 1331.

LVI.

Literæ THEODORICI *Ordinis FF. Teutonicorum Magistri Generalis super cessione ipsius de Terris Brestensi & Dobrinensi.* Datum in Lessania 1334. *Ex Originali.* 1334

ANNO 1334. Noverint universi præsentium inspectores, quod Nos Frater THEODORICUS de Oldemburg, Ordinis Domus Teuton. Generalis Magister, pacis fœdera in Castro Wissegrad in Ungaria initiata, tempore præterito consumata in Lessan, ratificamus hoc modo, ut cum Litteræ Nobis promissæ sub eo tenore, prout in rotula sigillata, sigillis videlicet Illustris Principis Domini CASIMIRI D. G. Regis Poloniæ, ac nostro, ac Generosi Viri Domini Adolphi Comitis de Monte plenius continetur, Nobis in Thorun, vel alicui Mandatum nostrum super eo habenti infra hinc, & Festum Sanctæ Trinitatis proxime affuturum fuerint ptæsentatæ, ex tunc Nobilis Otto de Bergau nomine & vice Magnifici Principis Domini JOANNIS Regis Bohemiæ, & nostro, Civitatem & Castrum Brest cum omnibus suis appendiis, ex nunc manutenens Domino Regi Poloniæ prælibato, seu ei, quem ad hoc deputare putabit, & similiter Terram Dobrin, Domino Duci Dobrinensi cum suis pertinentiis assignabit, alioquin Nobis, vel ei, quem ad hoc deputaverimus idem Dominus Otto de Bergau, seu eius vicem tenens, Civitatem & Castrum Brest, & Terram Dobrin cum suis pertinentiis, ut praedicitur, pure & simpliciter sine aliqua contradictione tenebitur praesentare. In quorum omnium evidentiam pleniorem Sigillum nostrum praesentibus est appensum. Datum & actum in Lessania, Anno Domini millesimo trecentesimo trigesimo quarto, Dominica, qua cantatur: *Invocavit.*

LVII.

1335. *Sententia arbitralis a* CAROLO *Hungariæ, &* JOANNE *Bohemiæ Regibus lata, qua Pomerania Cruciferis, Dobrzinensis vero & Cujaviensis Terra Regi Poloniæ adjudicatur.* Actum & datum in Wischegrod, Anno 1335. Dominica proxima post Festum S. Elisabeth. *Ex Orig.*

In Nomine Domini Amen.

NOS CAROLUS & JOANNES D. G. Hungariae & Bohemiae Reges, perpetuae memoriae tenore praesentium notum facimus, quibus expedit, universis &c. Cum Magnificus Prinoeps CASIMIRUS eadem Gratia Rex Poloniae ex una, & Religiosi Viri, Magister Generalis, Praeceptores, & Fratres universi Ordinis Cruciferorum de *D*omo Teutonica, parte ab altera, super Terris, Provinciis, seu Districtibus Culmensi, Dobrzinensi, ANNO Cujaviae, Pomeraniae, & Thorunensi, 1335. super quibus a multo retroactis temporibus adhuc inter Excelsum Principem Dominum WLADISLAUM, quondam ejusdem Poloniae Regem, & tandem ipso feliciter migrante ad Dominum, inter ipsum Dominum CASIMIRUM Regem, & dictos Cruciferos materia dissensionis, & quaestionis suborta, dinoscebatur in Nos Reges Hungariae & Bohemiae, tanquam communiter Arbitratores & amicabiles Composítores, per eosdem jam dudum, & nunc, mediantibus legitimis Instrumentis, & Litteris compromissariis efficacibus electos, pacis alumni & amici fore invicem cupientes, se sponte & liberaliter commisissent, & pure compromisissent: Nos inter caetera, huius rei causa, circa Festum omnium Sanctorum Anno *D*omini 1335. in alto Castro Wischegrad in Hungaria simul in unum convenissemus, tractaturi de praemissis, & praedicto D. CASIMIRO Rege personali praesentia, & pro memoratis Magistro Generali, Praeceptoribus, & Universitate Fratrum Cruciferorum dictae Domus Teutonicae, Fratre Henrico Rutheno, Provinciali ejusdem Ordinis de Terra Culmensi, & Marquardo de Spaneberg Thorunensi, & Conrado de Brunestein Szwecensi, dicti Ordinis Commendatoribus & Confratribus, cum plenis & legitimis, & ad infra scripta cum plene sufficientibus Procuratoriis Litteris, comparentibus, assumptis Nobiscum Praelatis & Baronibus nostris, quos communiter voluimus, quibusdam diebus continuatis, utriusque partis, jura etiam infra scripta, quae habere dinoscebantur, diligenti & fideli perscrutatione examinassemus. Tandem favente Domino aciem mentium nostrarum aequo libramine dirigentes, taliter arbitrandum duximus, & pronunciando diffinimus inter Partes. Quod Dominus CASIMIRUS Rex Poloniae Terras Cujaviae & Dobrzinensem, cum Provinciis ac Districtibus, ac quibusvis utilitatibus et pertinentiis universis, ab antiquo ad easdem spectantibus, juxta limites ac metas sui antiquas cum plenitudine juris, et titulo pleni dominii, prout ad Progenitores et Praedecessores suos, et per consequens ad ipsum, justo et vero ac haereditario titulo, ab olim pertinuisse, et pariter pertinere cognovimus, et specialiter in eadem Terra Cujaviensi, cum portione Dueis CASIMIRI, quae ipsum contingit, cum pertinentiis in eadem debeat possidere, tenere pacifice, quiete, perpetuo, et habere in Filios, Filiorum et Successorum

Hae-

ANNO 1335. Haeredes, ſalvo, quod omnia bona et poſſeſſiones, quae et quas in Terris Cujaviae, Dobrzinenſique ante motam gueram pacifice et quiete Cruciferi poſſederint, ita et nunc, prout antea eas et ea cum omnibus juribus, juriſdictionibus, et pertinentiis quibuslibet poſſideant, habeant et teneant, ſub veris metis, et terminis antiquitus obſervatis. Magiſter vero Generalis, et Fratres Cruciferi Domus Teutonicae praenominati Terram Pomeraniae, cum ſuo diſtrictu, juxta antiquos limites ſuos, cum pertinentiis ſimiliter, et utilitatibus ejusdem univerſis, quam iisdem Fratribus et idem Dominus CASIMIRUS Rex Poloniae, cauſa divinae retributionis, et ob remedium animarum Praedeceſſorum ſuorum et Progenitorum, ac ſuae ſalutis, in perpetuam Eleemoſynam, nec non propter perpetuae pacis bonum, coram Nobis renuntiando omni juri, actioni, impetitioni et repetitioni, quod, vel quæ eidem D. Regi Poloniae in eadem Terra Pomeraniae ab antiquo competebat, vel competere poſſet, etiam ipſe promiſit, juxta ipſam noſtram arbitrariam pronuntiationem vel diffinitionem, eodem jure et modo, quo Terrae Culmenſis et Thorunenſis eisdem Fratribus per Progenitores et Praedeceſſores ſuos fuerunt legatae et donatae, eandem legationem et donationem eo jure et modo, quo fuerat tunc facta, ratam habendo, quiete, pacifice et perpetuo tenere debeant, habere pariter et poſſidere. Ordinavimus ad ultimum diffiniendo arbitrando, quod omnia damna, injuriae, et quaecumque moleſtiae, quocumque modo hinc inde illatae, vel Regi Poloniae, vel ejus ſubditis, ſive Cruciferis, vel eorum ſubditis, compeſcantur, et tollantur in totum: ſic quod de caetero inter ipſos ſuper eisdem nulla petitio et quaeſtio oriatur. Ne autem quicunque feudales, vel Regis Poloniae, ſeu Fratrum Cruciferorum, qui guerris pendentibus inter ipſos a bonis ſuis facti ſunt profugi, ſive de Cujaviae ſeu *D*obrzinenſi, vel de Culmenſi Pomeraniaeque, a noſtra diffinitione videantur excluſi: ordinamus et diffinimus, quod hujusmodi omnes profugi bonis ſuis omnibus, et gratiis Dominorum ſuorum ſint praeſentibus reformati: ſic, quod vel ad bona ſua libere revertantur, ſi velint, aut iisdem libere venditis ſe transferant, quo placebit. In quorum omnium teſtimonium atq; robur Sigilla noſtra praeſentibus ſunt appenſa. Actum et datum in Wiſchegrad in Hungaria. Praeſentibus R. R. in Chriſto Patribus, ac Magnificis et Nobilibus Viris infra ſcriptis: videlicet Chanadino, Strigonienſis, loci ejusdem Comite perpetuo, et Fratre Ladiſlao Colocenſis, et Aulae Regis ejusdem Regni Hungariae Cancellario, Eccleſiarum Archiepiſcopis, Villerino Drugenſi Palatino Regni Hungariae, Demetrio Magiſtro Tavernicorum, Thoma Voiewoda Tranſylvano, Comite de Zunnen, Mimethbano totius Slavoniae Comite, Paulo Judice Curiae Regis Hungariae. Nec non Vithgone Miſznenſis, et Joanne Olomucenſis Eccleſiarum Epiſcopis, Rudolpho Duce Saxoniae, Carolo Marchione Moraviae, Boleſlao Sleſiae, et Domino Legnicenſi, Thymone de Coldich, Henrico de Lippa, et quam plurimis aliis fide dignis, ad praemiſſa rogatis ſpecialiter et vocatis. Anno Domini milleſimo tricenteſimo trigeſimo quinto, Dominica proxima poſt Feſtum S. Eliſabeth. ANNO 1335.

LVIII.

CASIMIRI *Regis Poloniæ ratihabitio ſententiæ per* CAROLUM *Hungariæ &* JOANNEM *Bohemiæ Reges latæ.* Datum Cracoviæ in die S. Trinitatis An. 1336. *Ex Origin. Sigill. 1.* 1336.

KAZIMIRUS Dei Gratia Rex Poloniæ univerſis præſentes literas inſpecturis gratiam Regiam cum gaudio ſalutis. Univerſitatem veſtram publice ſcire volumus, quod Nos volentes præceptis ac ſalutaribus monitis Sereniſſimorum Principum Dominorum KAROLI Ungariæ & JOHANNIS Boëmiæ Regum Illuſtrium Fratrum noſtrorum inſiſtere, eorumque ordinationibus inter Nos parte ex una, ac Magiſtrum & Fratres Domus Teutonicæ parte ex altera factis ſuper controverſiis hinc inde agitatis firmiter diutius inhærere promittimus, bono & ſincero ſpiritu præfatis Dominis Regibus ipſorum laudum inter Nos & ipſos Magiſtrum & Fratres per eos laudatum, gratum, firmum, & inviolabile irrefragabiliter attendere, & inviolabiliter cuſtodire, promittentes expreſſe adverſus ipſos Magiſtrum & Fratres terras & bona eorum prius poſſeſſa per eos, & habita hinc a Feſto B. Johannis Baptiſtæ nunc inſtante per annum nullam movere, ſeu moveri procurare quomodolibet novitatem, nullamque eis inferre interim, ſeu inferri per quempiam permittere moleſtiam aliqualiter vel offenſam, verumtamen ſi ſecus fieri, quod abſit, evenire contigerit, ex tunc volumus fideliter & ſpondemus, ſuper offenſis & dampnis, ſi quæ noſtros per negligentiam perpe-

ANNO 1336. trare contingat, mandatis & arbitramentis prædictorum Dominorum Regum ſtare & attendere, ſatisfacereve, prout ipſi Nobis duxerint injungendum, totius moræ diſpendio penitus procul moto, quam cito ipſi Magiſter vel Fratres ſuper eo duxerint Nos requirendos, harum noſtrarum teſtimonio literarum. Datum Cracoviæ in die Sanctæ Trinitatis Anno Domini milleſimo trecenteſimo trigeſimo ſexto.

LIX.

1337. CASIMIRUS *Rex Poloniæ* VLADISLAO *Duci Dobrynenſi, a quo Terram Dobrynenſem jure donationis acceperat, Terram Lancicienſem ad vitæ tempora tenendam confert.* Datum in Pakoſz feria tertia in Carnisprivio Anno 1337. *Ex Originali. Sigill. 1.*

In Nomine Domini Amen.

Quod magnifica Regum fieri decrevit auctoritas, ratum atque ſtabile debet ubilibet permanere. Proinde Nos KAZIMIRUS, Dei Gratia Rex Poloniæ, notitiæ univerſorum præſentibus declaramus. Quod quia Excellens Princeps Dominus WŁODKO Dei Gratia Dobrinenſis & Lancicienſis Dux, Frater noſter cariſſimus, ſanus mente & corpore in noſtra noſtrorumque Baronum præſentia conſtitutus voluntarie Nobis Terram ſuam Dobrinenſem, quæ ipſum ex patria ſucceſſione contingebat, nunc per Cruciferos occupatam, noſtris in manibus reſignavit, volens a Nobis pro ea ſpecialiter præmiari, Nos vero ejus affectum & ſinceritatem, quam penes Nos habet, modo dilectionis fraternæ tacite præterire nequientes, ſed decernentes ſibi pro eo ulterius reſpondere, exnunc Terram noſtram Lancicienſem cum omnibus dignitatibus, caſtris, civitatibus, villis, theloneis, utilitatibus, ſingulisque pertinentiis ad ipſam & cum toto dominio, ſecundum quod in ſuis metis & terminis eſt circumferentialiter diſtincta & limitata circumquaque, damus, tradimus, donamus, & conferimus tenendam, regendam & habendam temporibus ſuæ vitæ. In horum igitur evidentiam præſentes ſcribi, & noſtri Sigilli munimine juſſimus roborari. Datum in Pacoſcz feria tertia in Carnisprivio Anno Domini milleſimo tercenteſimo trigeſimo ſeptimo. Præſentibus his Nobilibus Viris Venerabili in Chriſto Patre Domino Janiſlao, Divinæ & Apoſtolicæ Sedis Providentia S. Gneznenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo, Nicolao Poznanienſi, Alberto Cujavienſi Palatinis, Jaroſlao Archidiacono Cracovienſi, & Cancellario Cujavienſi, Otta Cancellario, Jaroſlao Caſtellano Poſnanienſi & aliis multis fide dignis. ANNO 1337.

LX.

Sententia definitiva, qua Commiſſarii & Judices a Sede Apoſtolica delegati CASIMIRO *Regi, & Regno Poloniæ Pomeraniam, nec non Culmenſem, Michalovienſem, Cuiavienſem, Dobrinenſem Terras adiudicant, & ratione damnorum perceptorum ad centum nonaginta quatuor millia & quingentas marcas Polonici ponderis, & ad mille ſexcentas marcas ratione impenſarum Magiſtrum & Cruciferos condemnant.* Actum Varſchoviæ An. 1339. *Ex Archivo Cancellar. Regn. Lib. 3. ſub Lit. C. num. 4. fol. 145.* 1339.

In Nomine Domini Amen.

Noverint univerſi, quod Nos Galchardus de Carceribus, Præpoſitus Titulen. Collocen. Diœceſis, & Petrus Gervaſi Canonicus Avicien. Eccleſiarum, Apoſtolicæ Sedis Nuntii, & Executores, & Judices in cauſa, quæ vertitur inter Magnificum Principem Dominum CASIMIRUM Dei Gratia Regem Poloniæ Illuſtrem ex una parte, & Venerabiles & Religioſos Viros, Magiſtrum & Fratres Ordinis Domus B. Mariæ Teutonic. in partibus Pruſſiæ ex altera, ab eadem Sede Apoſtolica ſpecialiter deputati, pridem Literas Apoſtolicas, veras & integras, ac omni ſuſpicione carentes, Bulla plumbea Sanctiſſimi Patris & Domini noſtri, Domini BENEDICTI, Divina Providentia Papæ duodecimi in filo canapi more Romanæ Curiæ bullatas, ut prima facie apparebant, cum ea qua decuit reverentia, recepimus, de verbo ad verbum tenorem, qui ſequitur, continentes:

„ BENEDICTUS Epiſcopus Servus Servorum Dei. Dilectis Filiis Magiſtris Galchardo de Carceribus, Præpoſito Titulen. Collocen. Diœceſis, & Petro Gervaſi Canonico Avicen. Eccleſiarum, Apoſtolicæ Sedis Nuntiis Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Querelam gravem

ANNO 1339. vem ex parte cariſſimi in Chriſto Filii noſtri CASIMIRI Regis Poloniæ Illuſtr. in Conſiſtorio coram Nobis & Fratribus noſtris propoſitam audivimus, continentem: quod olim Magiſter & Fratres Domus B. Mariæ Teutonicorum, qui tunc erant in Pruſſiæ partibus commorantes, nonnullas terras & dominia infra Regnum ſuum Poloniæ conſiſtentes, videlicet Culmenſis & Pomeraniæ dudum, nec non a paucis citra temporibus Magiſter, qui tunc erat, & Fratres dictæ Domus Vladiſlavien. Breſten. Dobrynen. & Michalovien. Terras ad Regem & Progenitores ejus de jure ſpectantes, infra ipſum Regnum conſiſtentes, non ſine magna ſtrage Chriſti fidelium, & concrematione centum Eccleſiarum, vel citra, hoſtiliter invaſerunt, & per violentiam occuparunt, & adhuc defacto detinent occupatas, in animarum ipſorum perniciem, & ipſius Regis, ad quem ratione dicti Regni ſui dictæ Terræ, ut præmittitur, ſpectare noſcuntur, ſicut etiam per ſententiam latam ſuper dicta Terra Pomeraniæ per certos Judices delegatos per felicis recordationis JOHANNEM Papam XXII. Prædeceſſorem noſtrum, dum adhuc ageret in humanis, ad inſtantiam claræ memoriæ VLADISLAI Regis Poloniæ, tunc viventis Genitoris CASIMIRI Regis prædicti deputatos ab olim dicitur liquido apparere, ac dicti Regni, quod eſt Romanæ Eccleſiæ cenſuale, quodque poſt Deum nullum, præter ipſam recognoſcit ſuperiorem in terris, nec non & eiusdem Eccleſiæ Romanæ, quæ propterea cenſu, qui denarius B. Petri dicitur, eidem Eccleſiæ in ipſo Regno debito, multipliciter extitit defraudata, in grave præiudicium atque damnum. Supplicatum igitur Nobis pro parte dicti Regis, ut providere ſuper his de opportuno remedio curaremus. Nos apud Sedem Apoſtolicam informari volentes: an Magiſter & Fratres prædicti ſuper præmiſſis infamia laborarent, dilecto Filio noſtro PETRO Tituli S. Praxedis Presbytero, & bonæ memoriæ JOANNI S. Theodori Diacono tunc viventi Cardinalibus, commiſimus oraculo vivæ vocis, ut ſe ſuper hoc apud Sedem Apoſtolicam plenius informarent, Nobiſque referrent, quæ per informationem huiusmodi reperirent, ac deinde per eos ſuper huiuſmodi infamia informatione recepta, dictoque JOANNE poſtmodum, ſicut Domino placuit, de hac luce ſubtracto, ipſoque PETRO Cardinalibus ſe de ſpeciali mandato noſtro de Romana Curia pro certis arduis negotiis abſentante, demum Venerabilis Frater noſter JOANNES Epiſcopus Portuenſ. de ſpeciali mandato per Nos vivæ vocis oraculo ſibi facto de informatione huiuſmodi per dictos Cardinales, ut præfertur, recepta, cuius acta ſibi fecimus aſſignari, fecit in Conſiſtorio coram Nobis & dictis Fratribus relationem plenariam & fidelem. Et quia per relationem huiuſmodi Nobis conſtat, quod Magiſter & Fratres prædicti ſuper præmiſſis noſcuntur infamia laborare, Nos nolentes nec valentes illa, ſi vera ſint, ſalva conſcientia conniventibus oculis pertranſire, quin contra invaſores, occupatores, incendiarios, ſacrilegos & malefactores huiuſmodi, prout prædictorum exceſſuum enormitates expoſcunt, ne ipſorum impunitas aliis in exemplum tranſeat, debite procedamus, Diſcretioni veſtræ, de dictorum Fratrum noſtrorum conſilio, per Apoſtolica ſcripta committimus & mandamus, quatenus vos, vel alter veſtrum per vos vel alium ſeu alios, incendiarios Eccleſiarum prædictarum, cuiuscunque ſtatus, ordinis, conditionis exiſtant, authoritate noſtra in Eccleſiis & locis aliis, ubi expedire videritis, generaliter excommunicatos publice nuntietis, ac faciatis per alios nuntiari, quorum abſolutionem Sedi Apoſtolicæ duximus ſpecialiter reſervandam. Ac deinde de prædictis invaſionibus, occupationibus & damnis ſive incendiis ſimpliciter, & de plano ſine ſtrepitu & figura judicii vocatis, qui fuerint evocandi, informari curetis, & ſi vobis conſtiterit legitime de invaſionibus, occupationibus, damnis & incendiis ſupradictis, & perſonis, quæ talia perpetrarunt, eosdem incendiarios nominatim excommunicatos publice nuntietis diebus Dominicis & feſtivis, & per alios in locis, ubi expedire videritis, nuntiare faciatis, & ab omnibus artius evitari, & tam eos, quam alios invaſores, occupatores, nec non damnorum hujusmodi illatores, ad reædificationem Eccleſiarum per eos, vel occaſione ipſorum, ut præmittitur, deſtructarum, & ſatisfactionem & emendationem aliorum bonorum immobilium, nec non ad reſtitutionem plenariam dictarum terrarum cum fructibus inde perceptis, & rerum mobilium exinde ablatarum ſeu amiſſarum, vel ſolutionem, æſtimationem ipſarum rerum mobilium, ſeu emendationem damnorum ſuper dictis bonis immobilibus illatorum, taxatione per vos prius facta de dictis bonis mobilibus, pro perſonarum & negotii qualitate ac valore, ſeu æſtimatione ipſorum bonorum mobilium ablatarum, ſeu incenſorum & deperditorum, ubi ipſorum mobilium valor ſeu æſtimatio aliter probari non poterit, juramento ejusdem

ANNO 1339.

ANNO 1339. Regis, & aliorum, qui pertulerunt damna hujusmodi declaranda, eisdem Regi & aliis damna passis integraliter faciendam, nullo super hoc eisdem invasoribus, occupatoribus, incendiariis, raptoribus, & damnorum hujusmodi illatoribus appellationis suffragante remedio, sententialiter condemnetis, hujusmodi sententiam, quam super præmissis ferri contigerit, executioni debitæ demandantes, contradictores quoslibet, rebelles quoscunque, cujuscunque status, dignitatis, ordinis vel conditionis extiterint, per excommunicationes & suspensiones in personas, ac interdictiones in Terras, seu Ecclesias eorundem, ac universitates seu communitates earundem Terrarum, & alia juris remedia, prout expedire videritis, compescendos, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis, non obstantibus felicis recordationis BONIFACII Papæ VIII. Prædecessoris nostri, qua cavetur, ne aliquis extra suam civitatem & Diœcesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra unam dietam a fine suæ Diœcesis, ad judicium evocetur, seu ne Judices a Sede deputati prædicta extra civitatem & Diœcesim, in quibus deputati fuerint, contra quoscunque procedere, sive alii, vel aliis vices suas committere, aut aliquos ultra unam dietam a fine Diœcesis eorum trahere præsumant, & de duabus dietis in Concilio Generali, & aliis quibuscunque constitutionibus, a Prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus tam de judicibus delegatis, quam de personis ultra certum numerum ad judicium non vocandis, aut aliis editis, quæ vestræ possent in hac parte jurisdictioni aut potestati, ejusque libero exercitio obviare, seu, si eisdem Magistro & Fratribus, vel quibusvis aliis communiter, vel divisim ab eadem sit Sede indultum, quod excommunicari, suspendi, vel eorum Ecclesiæ, civitates, castra & loca Ecclesiastico subjici Interdicto, seu quod ultra, vel extra certa loca ad judicium evocari non possint, per Literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi, eorumque locis, personis, ordinibus & nominibus propriis, mentionem, & quibuslibet aliis privilegiis, indulgentiis, & literis Apostolicis generalibus, vel specialibus, quorumcunque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa, vel totaliter non inserta vestræ jurisdictionis explicatio in hac parte quomodolibet valeat impediri, & de quibus, quorumque tenoribus de verbo ad verbum habenda sit in nostris literis mentio specialis. Cæterum volumus, & Apostolica authoritate decernimus, quod quilibet vestrum prosequi valeat articulum, etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico præpeditus, quodque vobis, & utrique vestrum a data præsentium sit in præmissis omnibus & eorum singulis perpetuata potestas & jurisdictio attributa, ut eo vigore eaque firmitate possitis in præmissis omnibus et singulis, et pro prædictis procedere, ac si prædicta omnia et singula coram vobis cœpta fuissent, et jurisdictio vestra super præmissis omnibus, et eorum singulis per citationem, vel modum alium perpetuata, legitime extitisset, quacunque constitutione contraria non obstante. Quodsi præfati Magister et Fratres in hac parte processibus vestris efficaciter parere non curaverint, et etiam obedire, eos ex parte nostra peremptorie citetis, ut infra semestris temporis spatium post citationem vestram hujusmodi, cum omnibus eorum et dictæ Domus exemptionum privilegiis, si quæ habent, idem Magister videlicet et Fratres, quos per informationem hujusmodi principales et præcipuos repereritis, prædictorum excessuum patratores personaliter, alioquin vero per Procuratorem, seu Procuratores, idoneum, vel idoneos, plenum et sufficiens mandatum, ac plenam et liberam potestatem habentem, seu habentes, ad parendum et obediendum eorum nomine, et pro parte sua super præmissis Apostolicis ordinationibus, beneplacitis et mandatis Apostolico conspectui se præsentent, his, quæ supra præmissis judicio, vel concordia facienda, injungenda et statuenda duxerimus, plenarie parituri, et alias facturi et recepturi, quod de Sedis ejusdem processerit beneplacito voluntatis, alioquin, nisi comparuerint, et dicta privilegia portaverint, illa dictæ Sedi Apostolicæ ostensuri, extunc privilegia ipsa suspendimus, et ipsos interim suis Ordinariis volumus esse subjectos, ac nihilominus contra eos, prout justum fuerit, & expedire viderimus, procedemus, eorum absentia non obstante. Cæterum, si forte præfatos Magistrum et Fratres per vos, vel alium seu alios ausi non fueritis in domibus, seu domiciliis eorundem citare, vel ipsi impedimentum præstiterint, ne citari valeant, in eisdem volumus, et decernimus vobis et cuilibet vestrum præsentium authoritate, licere ipsos diebus aliquibus Dominicis vel festivis, cum populus convenerit ad divina, ut sic facta citatio ad eos pervenire verisimiliter præsumatur, citare, vel citari facere publice in Ecclesiis ANNO 1339.

ANNO 1339. siis civitatum, vel locorum insignium magis vicinorum, in quibus possitis tute morari, et deinde procedere contra illos, sive citati taliter statuto ipsis peremptorio termino competenti coram Vobis compareant, sive comparere contemnant, juxta formam præsentium, ac si citati alias legitime extitissent. Quem quidem citationis modum vobis sit licitum observare etiam in aliis citationibus faciendis de illis, seu contra eos, ut coram vobis debeant, ut præmittitur, comparere. Quas quidem citationes ita volumus & decernimus eosdem artare citatos, ac si eos personaliter comprehendissent, & in eorum præsentia factæ essent, quacunque constitutione contraria non obstante. Diem vero citationis, per quam prædicti Magister & Fratres citati fuerint, ut coram vobis debeant, ut præmittitur, comparere, ac formam, & quicquam super præmissis duxeritis faciendum, Nobis per vestras literas, vel Instrumentum publicum, harum seriem continentia, fideliter intimare curetis. Datt. Avinione 4to Non. Maji, Pontificatus nostri anno quarto."

Quarum quidem Literarum Apostolicarum auctoritate ad instantiam dicti Domini Regis, seu Procuratoris ejusdem, prædictos Magistrum & Fratres dicti Ordinis, ac specialiter & nominatim Advocatos & Commendatores ejusdem Ordinis, videlicet Commendatorem Generalem, Advocatum Culmens. ac Commendatores de Thoron, de Grudentz, Lipavien. & Radinen. Chilpelgen. Goluben. Strosbergen. Papovien. Wenczlavien. ac de antiquo Castro Thoron, & in Terra Cujaviæ, Nesovien. Orłovien. Murinen. Brestен. Kowalovicen. Radzeovien. & Mosburgen., in Terra vero Pomeraniæ Svecen. Gdanen. Dersovien. & Caminen., in Terra autem Prussiæ Marienburgen. Stumen. Lesinen. Swinen. de Lesk, ac Rigen., ac quoscunque dictarum Terrarum Advocatos & Commendatores coram nobis in judicium, juxta mandatum Apostolicum, ad certum locum & terminum fecimus evocari. Comparente igitur in judicio coram Nobis, loco & termino peremptorio supradictis, Magistro Bertholdo de Ratibor nuncupato, Procuratore dicti Domini Regis Poloniæ nomine procuratorio ipsius, qui de mandato suo seu Procuratorio fidem faciens per publicum Instrumentum scriptum, & signatum per manus publici Notarii, & Sigilli dicti Domini Regis appensione munitum, cujus tenor talis est:

„ *In Nomine Domini Amen.*

Anno a Nativitate ejusdem millesimo trecentesimo tricesimo nono, Indictione septima, die septimo mensis Januarii, hora post Completorium, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris Domini nostri, Dni BENEDICTI, Divina Providentia Papæ duodecimi, anno quinto, in præsentia mei infra scripti Publici Notarii & testium subscriptorum, ad hoc vocatorum specialiter & rogatorum, Excellentissimus Princeps Dominus CASIMIRUS, Dei Gratia Poloniæ Rex Illustris, constituit, fecit, posuit, & ordinavit Honorabiles Viros, Dominos & Magistros: Jaroslaum de Boguria Archidiaconum Cracovien sem, Bertholdum de Ratibor Vratislavien s. Diœceses, præsentes, ac Albertum Plebanum de Bochna Ecclesiæ Cracovien s. Diœces. absentem, tanquam præsentem, & quemlibet eorum in solidum, ita, quod non sit melior conditio occupantis, sed quod unus eorum incepit, alter ex ipsis libere prosequi valeat & finire, suos veros & legitimos Procuratores, Actores, Defensores, & Nuntios speciales, in causa & causis, quam & quas habet & habiturus est cum Religiosis Viris Magistro & Fratribus Domus B. Mariæ Teutonicorum de Prussia super quibusdam Terris & dominiis, infra Regnum Poloniæ consistentibus, nec non super incendiis, rapinis, damnis, injuriis, & rebus aliis, coram Reverendis Viris Dominis: Galhardo de Carceribus Præposito Titulen. Collocen. Diœces. & Petro Gerwasi Canonico Avicien. Ecclesiarum, Apostolicæ Sedis Nuntiis, vel altero eorum, aut quovis alio Judice, seu Auditore, dato vel dando, tam in agendo, quam in defendendo, dans & concedens eisdem Procuratoribus suis, & cuilibet eorum in solidum plenam, liberam & omnimodam potestatem agendi, defendendi, excipiendi, replicandi, libellum, seu libellos & quascunq; alias petitiones dandi atque recipiendi, litem contestandi, de calumnia & de veritate dicenda jurandi, ac præstandi in animam suam, & cujuslibet alterius generis juramentum, & adversæ parti, si opus fuerit, deferendi, terminos & dilationes petendi, ponendi & articulandi, propositionibus & articulis respondendi, & exceptiones cujuspiam generis proponendi, testes, instrumenta, literas, & quascunque alias probationes legitimas producendi, alterius partis testes jurare videndi, eosque reprobandi, & suspectos dandi, loca, Judices & Notarios eligendi & recusandi, ac associari petendi, interlocutoriam vel diffinitivam sententiam audiendi, ab ipsis, vel earum altera, si necesse fuerit, appellandi, appellationes petendi, & ap-

ANNO 1339, pellationem prosequendi, restitutionis beneficium in integrum, & absolutionis ad cautelam, quotiescunque opus fuerit, implorandi, alium vel alios Procuratorem vel Procuratores loco eorum, & ipsorum cujuslibet constituendi, vel substituendi eum vel eos, quoties & quando eis vel alteri eorum videbitur, revocandi, & ipsam causam vel causas, & onus Procurationis huiusmodi resumendi, prout eis vel eorum alteri visum fuerit utilius expedire, & generaliter omnia alia & singula faciendi & exercendi, tam in judicio, quam extra, quæ causarum merita poscunt, & quæ veri & legitimi Procuratores & Defensores facere, procurare & exercere possent & deberent, & quæ ipsemet Dominus Rex facere & exercere posset, si personaliter præsens adesset, etiamsi mandatum exigant speciale, promittens solenni stipulatione idem Dominus Rex se ratum, gratum & firmum habere, quidquid per praedictos suos Procuratores, vel ipsorum aliquem, & substitutum vel substitutos, ab ipsis, vel ab altero ipsorum, in praemissis, & circa praemissa, actum, factum & procuratum fuerit sive gestum. Volens etiam idem Dominus Rex praedictos suos Procuratores, & eorum quemlibet, & substitutum vel substitutos ab ipsis vel eorum altero, ab omni satisdationis onere relevare, promisit mihi Notario Publico infra scripto, legitime stipulanti, vice & nomine omnium, quorum interest, vel interesse poterit in futurum, judicio sisti, & judicatum solvi, in omnibus clausulis opportunis, sub rerum suarum omnium hypotheca. In quorum omnium testimonium praesens Instrumentum publicum per me Notarium infra scriptum scribi voluit & rogavit, ac suo Sigillo Regio sigillari decrevit. Actum Cracoviae in domo habitationis Venerabilis in Christo Patris Domini Joannis, Divina & Apostolicae Sedis Providentia Episcopi Cracovienſis, Anno, Indictione, die, mense, hora, & Pontificatu quibus supra. Praesentibus Venerabili in Christo Patre Domino Joanne, Episcopo supra dicto, & Inclyto Principe Domino Nicolao, Dei Gratia Duce Oppavienſi, Domino Ottone Cancellario Poloniae, Domino Petro dicto Nossal Castellano Sandomirienſi, Domino Nicolao de Kossuchow Canonico Cracovienſi, & aliis multis testibus fide dignis.

Et ego Albertus Christini, Clericus Cracovienſis Diœcesis, publicus Apostolica & Imperiali authoritate Notarius, praedictorum Procuratorum constitutioni et substitutioni, ac relevationi et promissioni, nec non omnibus aliis et singulis, una cum supra dictis testibus, praesens interfui, et ea propria manu subscripsi et publicavi, meoque nomine et signo consveto sigillavi rogatus. "

ANNO 1339.

Dicto itaque Procuratorio producto, idem Procurator libellum suum, seu petitionem suam obtulit in scriptis, petens contra Magistrum et Fratres, ac Commendatores praedictos, vel personam aliam pro ipsis legitime intervenientem, procedi per Nos juxta tenorem petitionis ipsius, ac Literarum Apostolicarum continentiam praedictarum, quibus propositis et oblatis, comparuit etiam discretus Vir Magister Jacobus de Arnoldvilla, Plebanus Culmenſ. Diœceſis, Procurator, et nomine procuratorio Magistri et Fratrum praedictorum, qui de procuratorio suo fidem faciens per publicum Instrumentum scriptum, et signatum per manum Publici Notarii, et dicti Magistri Sigilli appensione munitum cujus tenor est talis:

„ *In Nomine Domini Amen.*

Anno Nativitatis ejusdem millesimo trecentisimo tricesimo octavo, sexta Indictione, quarta die Mensis Decembris, hora sexta vel circiter, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris ac Domini, Domini BENEDICTI Papae XII. anno quarto, in Ecclesia Parochiali antiquae civitatis in Thorun, Culmensis Diœcesis, in praesentia mei publici Notarii, ac testium subscriptorum, ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum, Magnificus ac Religiosus Vir, Dominus Theodoricus Burgravius de Oldenburg, Ordinis Hospitalis B. Mariae Domus Teutonicorum Hierosolimitanorum Generalis Magister de voluntate et expresso assensu suorum Compraeceptorum, videlicet Ludolfi Magni, Commendatoris, Henrici Mareschalci, Siffridi Hospitalarii et Commendatoris in Elbingo, Nartungii, Drapparii, et Commendatoris in Christinburg, Theodori Thesaurarii, Bauderi Commendatoris in Thorun, aliorumque Officialium et Fratrum sui Ordinis, tunc Conventum et Capitulum facientium, pro se et omnibus et singulis Praeceptoribus, Commendatoribus, Praelatis, Fratribus, Conventibus, Domibus, locis, membris, rebus, bonis et juribus sui Ordinis in Terris Prussiae, Culmensi, Pomeraniæ, Cujaviæ, ac Dobrinensi, tam conjunctim, quam divisim fecit, constituit et ordinavit discretos Viros Magistros: Jacobum de Arnoldvilla, Plebanum Culmenſ. Diœceſis, et Bandonem Clericum Posnanienſ. Diœceſis, et quemlibet eorum in solidum, ita,

ANNO 1339. ita, quod non ſit melior conditio occupantis, ſuos, et omnium et ſingulorum Praeceptorum, Commendatorum, Praelatorum, Fratrum, Domorum, Conventuum, locorum, membrorum praedicti ſui Ordinis, in Terris praedictis Procuratores et Nuntios, ſpeciales in omnibus et ſingulis cauſis, quas vel quam ipſe Magiſter et Compraeceptores, Commendatores, Praelati et Fratres, vel aliqui, vel aliquis ex eis, ſuo aut Ordinis ſui nomine, habet vel habent, habiturus eſt vel habituri ſunt, conjunctim vel diviſim, cum Magnifico Principe Domino CASIMIRO Rege Poloniae et ſuis ſubditis, nec non cum Venerabili Patre Domino JANISLAO, Sanctae Gneſnenſis Eccleſiae Archiepiſcopo, caeterisque Dominis Epiſcopis et Clericis, dicto Domino Archiepiſcopo Metropolitico jure ſubjectis, et aliis incolis Regni Poloniae tam Clericis, quam Laicis, coram quocunque vel quibuſcunque Judicibus ordinariis, vel etiam delegatis, dans et concedens ſuo et Praeceptorum ſuorum, et omnium praedictorum nomine et vice, dictis Procuratoribus, et cuilibet eorum in ſolidum, in cauſis et litibus praedictis plenam et liberam poteſtatem agendi, defendendi, excipiendi, replicandi, judices, terminos et loca, dilationes petendi et recipiendi, recuſandi et refutandi, juramentum calumniae, et de veritate dicenda, et quodlibet aliud in animas ſuas, et cujuslibet praedictorum praeſtandi, crimina et defectus opponendi et probandi, teſtes, inſtrumenta et juramenta, et eos vel ea improbandi, confitendi, negandi, ſententiam vel ſententias audiendi et appellandi, Apoſtolicas et alias quaſcunque literas teſtimoniales petendi et recipiendi, appellationem proſequendi, alium vel alios loco ſui ſubſtituendi et revocandi, quando et quoties ſibi videbitur expedire, et omnia et ſingula faciendi, exercendi, quae circa praemiſſa occurrunt facienda, et etiam quae veri et legitimi Procuratores, Actores, negotiorum Geſtores et Syndici facere poſſent, ſi, et quae ipſe conſtituens, et quilibet aliorum ſupra dictorum facere poſſent, ſi praeſentes adeſſent in praemiſſis, et quolibet praemiſſorum, etiamſi mandatum exigant ſpeciale, promittens ſe, nomine quo ſupra, ratum et firmum perpetuis temporibus habiturum, quidquid per dictos ſuos Procuratores et Nuntios, aut ſubſtitutos, ab eis factum et procuratum fuerit ſive geſtum. Actum Anno, Indictione, menſe, die, hora, Pontificatu et loco praedictis. Praeſentibus Honorabilibus Viris Dominis, Henrico Cuſtode, Nicolao Gardiano Fratrum Minorum in Thorun, et majori parte Conventus ibidem, Joanne Albo Priore Praedicatorum ibidem, Fratre Henrico Plebano ibidem, ac Conſulibus, Scabinis Civitatis ejusdem, et aliis multis teſtibus ad praemiſſa vocatis et rogatis, et in evidentiam majorem Sigillum dicti Generalis Magiſtri, de mandato ipſius praeſentibus eſt appenſum. ANNO 1339.

Et ego Enoch Luizmann de Bythom Clericus Cracovienſis Diœceſis, Publicus authoritate Imperiali Notarius creationi, conſtitutioni, ordinationi, ac omnibus aliis praemiſſis, una cum praeſcriptis teſtibus praeſens fui, praeſensque Inſtrumentum publicum feci, meq; meo nomine et ſigno, ad requiſitionem dicti Domini Magiſtri Generalis, hic ſubſcripſi rogatus. "

Producto etiam praedicto Procuratorio, dictus Procurator, proteſtatione praemiſſa, quod non intendebat in Nos conſentire, tanquam in Judices ſuos, ſeu Dominorum ſuorum, nec comparere, alias coram Nobis, ex cauſis frivolis et minus rationabilibus, a Nobis ad Sedem Apoſtolicam appellans, a praeſentia noſtra confeſtim illicentiatus receſſit. Nos vero attendentes, quod in dicta cauſa praedictorum Magiſtri et Fratrum, ac Commendatorum, ſeu Procuratoris, eorum abſentia non obſtante, de jure et vigore Apoſtolici Reſcripti procedere poteramus, inſtante Procuratore dicti Domini Regis, per Nos procedi, in cauſa praedicta petente, petitionem oblatam ipſius pro parte dicti Domini Regis recepimus, tenorem, qui ſequitur, continentem:

„ Coram Vobis Venerabilibus Viris, Dominis: Galchardo de Carceribus Præpoſito Titulen. Collocen. Diœceſis, ac Petro Gervazi Canonico Avicienſi, Apoſtolicæ Sedis Nuntiis, Executoribus & Judicibus in cauſa ſupra ſcripta a Sede Apoſtolica ſpecialiter delegatis, coram Vobis, vel altero Veſtrum, proponit Magiſter Bartholdus Alberti dictus de Ratibor, & Procuratorio nomine Sereniſſimi Principis Domini CASIMIRI, Regis Poloniæ Illuſtris, contra Fratrem Theodoricum dictum de Oldenburg Magiſtrum, & Fratres Domus B. Mariæ Teutonicorum in Pruſſiæ partibus commorantes, & contra perſonam legitime intervenientem pro eis, & dicit, quod dudum propoſito contra eos in Conſiſtorio coram Sanctiſſimo in Chriſto Patre & Domino, Domino BENEDICTO, Divina Providentia Papa duodecimo, & coram Reverendiſſimis Patribus Dominis Cardinalibus, qui tunc temporis in eodem Conſiſtorio erant,

ANNO 1339. erant, pro parte dicti Domini Regis, quod dicti Domini Magiſter & Fratres dictæ Domus, tunc temporis exiſtentes in partibus ſupra dictis, nonnullas Terras & dominia, infra Regnum ſuum Poloniæ conſiſtentia, videlicet non ſolum Culmenſem & Michałovienſem, quas detinent indebite occupatas, ſed & Pomeraniæ primo, & poſtmodum a certis temporibus citra Vladiſlavien. Breſten. & Dobrinen. Terras, ad Regem prædictum, & ad Progenitores ipſius de jure ſpectantes, & intra Regnum ipſum conſiſtentes, nec non per præclaræ memoriæ Dominum VLADISLAUM, olim Regem Poloniæ, Patrem dicti Domini CASIMIRI Poloniæ Regis, poſſeſſas, non ſine magna ſtrage Chriſti fidelium, & concrematione centum Eccleſiarum vel citra, hoſtiliter invaſerunt, & per violentiam occuparunt, & adhuc defacto detinent occupatas, in animarum ſuarum perniciem, & præfati Domini Regis, ad quem ratione dicti Regni ſui dictæ Terræ, ut præmittitur, ſpectare noſcuntur, ſicut etiam per latam ſententiam ſuper dicta Terra Pomeraniæ per certos Judices, delegatos per felicis recordationis Dominum JOANNEM Papam viceſimum ſecundum, cum adhuc ageret in humanis, ad inſtantiam claræ memoriæ dicti VLADISLAI, olim Regis Poloniæ tunc viventis, propoſitum fuit, liquido apparere, ac dicti Regni, nec non Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, quæ inde in cenſu denarii B. Petri ei debito multipliciter defraudata grave præjudicium atque damnum patitur, & prædictis omnibus & ſingulis, quæ vera erant & ſunt, in audientiam præfati Sanctiſſimi in Chriſto Patris deductis, ac ſupplicato eidem pro Parte dicti Domini Regis, ut providere ſuper his de opportuno remedio dignaretur, & deinde de mandato ejusdem Sanctiſſimi Patris, facta ſufficienti fide in Romana Curia, quod dicti Magiſter & Fratres erant ſuper prædictis graviter infamati, idem Sanctiſſimus Pater nolens prædicta facinora, ſi veritatem habent, conniventibus oculis pertranſire, inter cætera voluit, decrevit & ordinavit Vobis Dominis: Galchardo & Petro, Executoribus & Judicibus ante dictis, cum clauſula ſupra dicta, quatenus vos, vel alter veſtrum, per vos, vel alium ſeu alios, de prædictis invaſionibus, occupationibus & incendiis ſive dampnis ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu & figura Judicii, vocatis evocandis, informationem recipere curaretis, & ſi vobis legitime conſtiterit de invaſionibus, occupationibus, dampnis & incendiis ſupra dictis, & perſonis, quæ hujusmodi facinora perpetrarunt, dictos incendiarios nominatim excommunicatos publice nuntietis diebus Dominicis & feſtivis, & per alios etiam in locis, ubi expediens videbitur, faceretis publice nuntiari, & ab omnibus artius evitari. Cum igitur idem Procurator procuratorio nomine paratum ſe offerat, & ex nunc ſe offert paratum, de præmiſſis vobis plenam dare fidem, & vos ſuper eisdem ſufficienter informare, petit nomine quo ſupra, quatenus Magiſtrum & Fratres ſupra dictos, & tam ſuperſtites facinoroſos, quam Succeſſores illorum, juxta mandatum Apoſtolicum antedictum, per vos vel alios, & in locis, ubi videbitur expedire, faciatis excommunicatos nominatim & publice nuntiari, & ab omnibus artius evitari, & tam eos quam alios invaſores, occupatores, incendiarios ac damnorum hujusmodi illatores, ad reædificationem Eccleſiarum per eos, vel occaſione ipſorum, ut præmittitur, deſtructarum, & ſatisfactionem & emendationem aliorum bonorum immobilium, nec non ad reſtitutionem plenariam dictarum Terrarum, cum fructibus inde perceptis, & rerum mobilium inde ablatarum ſeu amiſſarum, vel ſolutionem ipſarum rerum, æſtimationem mobilium, ſeu emendationem damnorum, ſupra dictis bonis immobilibus illatorum, quæ omnia æſtimant ad centum nonaginta quatuor cum dimidio millia marcarum Polonici ponderis, & monetæ, ad hoc ipſos per vos ſententialiter condemnare, taxatione prius per vos facta de dictis bonis mobilibus, pro perſonarum & negotii qualitate & valore, ſeu æſtimatione ipſorum mobilium ablatorum, ſeu incenſorum & deperditorum, ubi ipſorum mobilium valor, ſeu æſtimatio aliter probari non poterit, juramento præfati Domini Regis & aliorum, qui pertulerunt damna huiusmodi, declaranda, eisdem Domino Regi, & aliis damna paſſis integraliter faciendam, nullo eisdem ſuper hoc appellationis ſuffragante remedio, petens hujuſmodi ſententiam, quam ſuper præmiſſis ferre contigerit, executioni debitæ demandari, nec non contradictores quoslibet & rebelles, cujuscunque ſtatus, ordinis vel conditionis exiſtant, per excommunicationis & ſuſpenſionis in perſonas, et interdicti in terras ſeu Eccleſias eorundem, ac univerſitates ſeu communitates earundem Terrarum, & alia juris remedia, prout expedire videritis, compeſcendo, invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis, cum non obſtante & clauſulis opportunis; petit etiam nomine quo ſupra, quod

ANNO 1339.

ANNO 1339. quod ſi prædicti Magiſter et Fratres in hac parte proceſſibus veſtris ac mandatis neglexerint efficaciter obedire, eos ex parte dicti Summi Pontificis peremptorie citetis, quod infra ſemeſtris temporis ſpatium poſt citationem hujuſmodi, cum omnibus eorum et dictæ Domus exemptionum privilegiis, ſi quæ habent, idem videlicet Magiſter et Fratres, quos per informationem præhabitam principales et præcipuos repereritis, prædictorum exceſſuum patratores perſonaliter, alioquin vero per Procuratorem, vel Procuratores idoneos cum pleno et ſufficienti mandato, ad obediendum et parendum eorum nomine ſuper præmiſſis Apoſtolicis ordinationibus, beneplacitis et mandatis Apoſtolico conſpectui ſe præſentent, plenarie, etiam parituri his, quæ in præmiſſis, & his circa præmiſſa, quomodolibet Sedes Apoſtolica duxerit facienda & ſtatuenda, & alias facturi & recepturi, quod de Sedis Apoſtolicæ proceſſerit voluntate, alioquin ſi deficerent in præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum, quatenus decernatis, ſicut & ipſe Summus Pontifex decrevit & voluit, quod omnia ipſorum præfata privilegia extunc ſint ſuſpenſa, quemadmodum ipſe ſuſpendit idem Pontifex, & voluit eos Ordinariis ſuis eſſe ſubjectos, prout prædicta omnia & ſingula in Literis Apoſtolicis, ſuper prædictis & prædictorum nomine confectis, et vobis Dominis præſentatis, plenius noſcitur contineri. Petit inſuper ſuper prædictis omnibus et ſingulis ſibi dicto nomine ſimul et ſeparatim fieri juſtitiæ complementum, prædicta omnia et ſingula, atque de prædictis omnibus et ſingulis, quantum melius poteſt, proponit, dicit et petit Procurator prædictus cum damnis, fructibus, intereſſe et expenſis factis, proteſtando de faciendis, et cum omni cauſa, omni modo et nomine, ac juris forma, quibus melius poteſt, veſtrum etiam officium implorando, ſalvo jure addendi, minuendi, corrigendi, ſupplendi et mutandi, cum aliis juris beneficiis opportunis. "

Recepta igitur petitione prædicta, præſtitoque juramento de calumnia, et de veritate dicenda, litem animo conſtanter conteſtandi per dictum Procuratorem dicti Domini Regis in contumaciam partis adverſæ, datis certis articulis, et teſtibus productis et examinatis, ipſisque et eorum atteſtationibus publicatis, productis etiam inſtrumentis, quibus uti voluit idem Procurator, tandem in cauſa prædicta pro parte dicti Domini Regis Poloniæ per dictum Procuratorem ipſius renuntiatum fuit, et ſtetit concluſum, et Nos in partis alterius contumaciam habuimus pro concluſo. Nos itaque viſis et auditis informationibus et probationibus, et aliis in dicta cauſa productis et acticatis, et juribus ipſius cauſæ et munimentis juſtitiæ lance diſcuſſis, et diligenter examinatis, deliberatione præhabita diligenti nobiſcum, et etiam peritis, dictiſque Magiſtro et Fratribus ac Commendatoribus citatis, ad audiendam noſtram diffinitivam ſententiam ad diem præſentem, dictoque Magiſtro Bertholdo, Ptocuratore dicti Domini Regis Poloniæ, ad hoc in noſtra præſentia conſtituto et præſente, ac proferri per Nos diffinitivam ſententiam poſtulante, præfatis Magiſtro et Fratribus ac Commendatoribus contumaciter abſentibus, quorum abſentia Dei præſentia repleatur, Sacroſanctis Dei Evangeliis poſitis coram Nobis, ut noſtrum de vultu Dei prodeat judicium, et oculi noſtri videant æquitatem, ſedentes pro Tribunali in loco ad hoc partibus aſſignato, Dei nomine invocato, qui præcepit juſte filios hominum judicare. ANNO 1339.

Fertur Sententia.

In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Amen.

Quia conſtat Nobis, informatione præhabita plenaria, et diligenti ex productis, et probatis legitime, et acticatis coram Nobis, pro parte dicti Domini Regis CASIMIRI Poloniæ Illuſtris, et Procuratoris ipſius in hac prædicta cauſa, quod Frater Theodoricus de Oldenburg, nunc Magiſter Domus Hoſpitalis B. Mariæ Teutonicorum, tunc Marſchalcus Fratris Luderi de Brunſwik, tunc Magiſtri Ordinis ſupra dicti, ac Commendatores et Advocati, Culmenſis et de Thorun, de Grudentz, Lipavienſis, Radinenſis, Chilpelgenſis, alias dictus de Koprzynica, Golubienſis, Strosbergenſis, alias dictus de Brodnica, Papovienſis, Venclavicenſis, et de antiquo Caſtro Thorun, et de Terra Cujaviæ Neſovienſis, Orłovienſis, Murinenſis, Breſtenſis, Kowalovicenſis, Radzeovicienſis et Mosburgenſis alias dictus de Przewoze, ac de Terra Pomeraniæ Sveeenſis, Gdanenſis, Karſzovienſis, Kamenſis, nec non de Terra Pruſſiæ Marienburgenſis, Stumenſis, Leſinenſis, Elbirienſis, de Leſk, ac Rigenſis, nec non Fratres dicti Ordinis prædictorum, et aliorum locorum partium prædictarum, qui tunc erant cum valido et hoſtili exercitu, et vexillis erectis, timore Dei poſtpoſito, et diabolo ſuadente Regnum Poloniæ devaſtando, Eccleſias videlicet

ANNO 1339. de Nakel, de Warta, de Schadèk, de Baldrzyczów, de Konin, de Słup, de Popedyszcz, de Kaczewo, nec non Fratrum Minorum et S. Crucis in Pyzdry igne incenderunt, et ablatis inde per eos penitus libris, calicibus, thesauris, et aliis depositis dictarum Ecclesiarum, eas cum sanctuariis et Sanctorum reliquiis et imaginibus penitus combusserunt. Idcirco praedictos Fratrem Theodoricum de Oldenburg, Magistrum Generalem nominatim, et Commendatores ac Advocatos ac Fratres dicti Ordinis, locorum et partium praedictarum, et quoscunque alios, qui dictas Ecclesias incenderunt et combusserunt, et quorum occasione incensæ et combustæ fuerunt, authoritate Apostolica, Nobis in hac parte commissa, denuntiamus in his scriptis excommunicatos, ae per Episcopos et Prælatos, et Ecclesiarum Rectores Civitatis et Diœcesis Gnesnen. Posnanien. Vladislavien. Plocen. et Cracovien. ac Lubicen. et Vratislavien. et Culmen., sub pœna suspensionis eorum officiis in Ecclesiis suis diebus Dominicis et festivis, dum populus ad Divina convenerit, mandamus publice nuntiari, absolutione ipsorum, Fratris Theodorici de Oldenburg Magistri, ac Commendatoris et Fratrum praedictorum, et aliorum dictarum Ecclesiarum incendiariorum, Sedi Apostolicæ tantummodo reservata, praedictosque Magistrum, Commendatores et Fratres, locorum et partium praedictarum dicti Ordinis Domus B. Mariae Teutonicorum de Prussia, ad reaedificationem Ecclesiarum praedictarum, per eos, vel occasione ipsorum destructarum et combustarum, et ad restitutionem et emendationem aliorum bonorum immobilium his scriptis sententialiter condemnamus. Praeterea, quia constat Nobis, praehabita informatione plenaria et diligenti, praedicta ex productis et probatis legitime, et acticatis coram Nobis, ex parte dicti Domini Regis Poloniae, in causa praedicta per Procuratorem ipsius Domini Regis, quod Terrae Culmensis, Pomeraniae, Vladislaviensis, Brestensis, Dobrinensis, et Michałoviensis, cum suis civitatibus, castris, oppidis et villis, et suis juribus et pertinentiis universis, sitae sunt infra metas Regni Poloniae, et infra ipsum Regnum, et tanquam de Regno et ad ipsum Regnum pertinentes, et Reges et Principes Regni Poloniae, Progenitores dicti Domini CASIMIRI Regis Poloniae Illustris, qui pro tempore fuerunt, eas tenuerunt et possederunt, constatque Nobis etiam ex praedicta informatione ex productis, probatis et acticatis coram Nobis, quia praedicti Magister, Commendatores et Fratres, qui pro tempore fuerunt, Domus sæpe dicti Ordinis B. Mariae Teutonicorum de Prussia, saepe dictas Terras Pomeraniae, Brestensem, Vladislavienſem et Dobrinensem, cum suis castris et villis, spectantes et pertinentes ad dictum Dominum Regem, et ad Progenitores ipsius, consistentes infra Regnum Poloniae, cum magna strage fidelium, in Dei offensam, ac ipsius Domini CASIMIRI Regis, et clarae memoriae Domini VLADISLAI Patris ipsius Domini Regis Poloniae, jacturam gravem et laesionem, hostiliter invaserunt et occupaverunt, et adhuc dictus Magister, qui nunc est, et Commendatores et Fratres praedicti Ordinis violenter terras Culmensem et Michałoviensem cum suis civitatibus castris et villis, ac juribus et pertinentiis universis, infra dictum Regnum Poloniae consistentes, ad Regnum ipsum pertinentes, indebite et injuste detinent occupatas, constat Nobis etiam, quod iidem Magister, Commendatores et Fratres dicti Ordinis Terram Magnae Poloniae, ad ipsum Dominum Regem spectantem, cum valido exercitu hostiliter, et vexillis erectis intrantes et invadentes, Terram ipsam, castra, villas, civitates et oppida igne penitus combusserunt, vastarunt et desolarunt, videlicet Gnesnensem Civitatem Metropolitanam dicti Regni Poloniae, Zneynam, Nakel, Laniciam, Unieiow cum Castro, Siradiam cum castro ibidem, Wartham, Schadek, Baldrzychow, Karholupa, omnes villas in territorio, seu districtu Calissiensii, Pizdry cum Castro et Claustro, seu Monasterio Fratrum Minorum ibidem, Konin, Słup, Srzodam, Kleczk, Pobedyszcze cum castro ibidem, et castra, civitates, seu oppida munita cum omnibus suis villis sibi adjacentibus, et in earum districtibus et territoriis constitutis, ipsis penitus spoliatis omnibus bonis mobilibus et semoventibus, et multis hominibus interfectis et pluribus e dicta Terra in captivitatem, deductis, denudatisq; mulieribus et oppressis, igne penitus combusserunt, vastarunt et desolarunt, et alia damna, dicto Domino Regi et Regno suo, suisque subditis plurima intulerunt. Ea propter ad restitutionem dictarum Terrarum Pomeraniae, Vladislavienſis, Brestensis, Dobrinensis, Culmensis et Michałoviensis, plenariam et integram faciendam dicto Domino CASIMIRO Regi Poloniae, ac fructuum, redituum et proventuum inde perceptorum, et bonorum mobilium ablatorum, incensorum et deperditorum, nec non ad emendationem damnorum super bonis immobilibus illatorum, seu ve-

Ann 1339. overam æstimationem valoris omnium tam fructuum perceptorum, quam bonorum mobilium ablatorum, perditorum & incensorum, & damnorum super bonis immobilibus illatorum, quæ omnia taxamus ad centum nonaginta quatuor millia, & quingentas marcas Polonici ponderis & monetæ, prout etiam dictus Dominus Rex in nostris manibus per proprium juramentum, Sacrosanctis Dei tactis Evangeliis, ipsa damna in præfata summa declaravit. Insuper & ad restitutionem expensarum factarum in dicta lite & occasione ipsius, per dictum Dominum Regem, seu Procuratorem ipsius faciendam dicto Domino Regi, quas in mille sexcentas marcas prædictorum ponderis & monetæ taxamus, prout dictus Procurator in nostris manibus, tactis prædictis sacrosanctis Dei Evangeliis, asseruit dictum Dominum Regem feciſſe & expendiſſe, & etiam declaramus prædictos Magistrum Generalem, Commendatores & Fratres Domus Ordinis B. Mariæ Teutonicorum prædictarum terrarum illicitos detentores & occupatores, dictorum damnorum illatorum & excessuum patratores, dicto Procuratori ipsius Domini Regis Poloniæ nomine procuratorio eiusdem his eisdem scriptis, per hanc eandem nostram diffinitivam sententiam sententialiter condemnamus. In quorum omnium testimonium & evidentiam, & certitudinem pleniorem præsentem Sententiam diffinitivam, una cum insertione Rescripti Apostolici, ac duorum Procuratoriorum, & Libelli supra insertorum & transcriptorum scribi, & in hanc publicam formam redigi mandavimus per Notarios Publicos, Scribasque nostros infra scriptos, & Sigillorum nostrorum appensione muniri, &, ut fides plenaria & indubitata transcripto Rescripti Apostolici, & Procuratoriorum prædictorum superius transcriptorum adhibeatur ubicunque, & coram quibuscunque, in Judicio, vel extra, ac si originalia apparerent, ac omnibus aliis & singulis supra dictis scriptis & narratis nostram authoritatem judiciariam interposuimus & decretum. Acta fuerunt hæc in Varschovia Posnaniensis Diœcesis, intra Ecclesiam Parochialem S. Joannis Baptistæ dicti loci, Anno a Nativitate Domini millesimo trecentesimo tricesimo nono, septima Indictione, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, Domini Benedicti Divina Providentia Papæ XII. Anno quinto, & die decimo quinto Mensis Septembris, circa horam Vesperarum. Præsentibus Reverendis in Christo Patribus & Dominis, Domino Janislao Archiepiscopo Gnesnensi, Domino Clemente Plocensi, Domino Joanne Posnaniensi, & Domino Stephano Lubucensi, Episcopis; ac Venerabilibus Patribus: Fratre Gvilelmino de Sulejow, Fratre Joanne de Mogiła, Abbatibus; & Domino Nicolao Agriensi, Gregorio Czamenensi Zagrabiensis Diœcesis, & Petro Lancicienſi, Præpositis; & pluribus aliis tam Clericis, quam Laicis in magna multitudine testibus fide dignis, ad præmissa vocatis specialiter & rogatis. Anno 1339.

Et ego Petrus de Montolio, Clericus Avicienſis, authoritate Apostolica & Imperiali Notarius publicus prolationi hujusmodi præsentis sententiæ diffinitivæ, dum per supra dictum Dominum Galchardum de Carceribus, de voluntate & expresso consensu præfati Domini Petri Gervasii Collegæ sui, recitabatur & legebatur, personaliter interfui cum Notario publico subscripto, & testibus supra scriptis, & de mandato eorum prædictas Commissionis Literas Apostolicas vidi & tenui, cum vera Bulla plumbea in filo canapis pendenti non cancellatas non vitiatas, nec abolitas in aliqua sui parte, ac Procuratoria & Libellum, & eorum tenores de verbo ad verbum in hac præsenti sententia diffinitiva apposui & transcripsi, nihil addens vel minuens, per quod rei veritas immutetur, & diligenter etiam auscultavi una cum Notario publico subscripto, & quia diligenti auscultatione cum originalibus de præsenti publico Instrumento ea concordare inveni, hic me subscripsi, & signum meum consvetum apposui requisitus, & præfati Domini Judices ad ipsius præsentis sententiæ diffinitivæ, & omnium & singulorum supra dictorum & scriptorum confirmationem & robur eorum, authoritatem judiciariam interposuerunt & decretum, & eorum sigillorum mandaverunt appensione muniri ad evidentiam & certitudinem omnium prædictorum.

Et ego Albertus Cristini Clericus Cracovienſis Diœcesis, publicus Apostolica & Imperiali authoritate Notarius, prolationi præsentis sententiæ diffinitivæ, dum per supra dictum Dominum Galchardum de Carceribus, de voluntate & expresso consensu præfati Domini Petri Gervasii Collegæ sui recitabatur & legebatur, una cum Notario publico & testibus supra dictis præsens interfui, & de mandato eorum prædictas Commissionis Literas Apostolicas vidi, & tenui cum vera Bulla plumbea in filo canapis pendenti, non cancellatas, non vitiatas, nec abolitas in aliqua sui parte, & Procuratoria ac Libellum, & eorum tenores in præsenti sen-

ANNO 1339. sententia diffinitiva scriptos diligenter auscultavi una cum Notario publico supra scripto, & quia facta diligenti auscultatione cum Originalibus, & præsenti publico Instrumento ea concordare inveni, hic me subscripsi, & signum meum consve. tum apposui rogatus.

LXI.

1342. *Commissio* BENEDICTI *Papæ* XII. *a* CLEMENTE VI. *innovata, qua Dobrzinensis & Cujavienſis Terra, & decem millia florenorum a Magistro Cruciferorum Regi & Regno solvi jubentur.* Datum apud Villam novam Avinionen. Diœcesſ. II. Non. Auguſt. Pontificat. An. primo. *Ex Originali.*

CLEMENS Episcopus, Servus Servorum Dei. Venerabilibus Fratribus Misnensi & Cracovienſi ac Culmensi Episcopis Salutem & Apostolicam Benedictionem. Dudum felicis recordationis BENEDICTUS Papa XII. Prædeceſſor noſter diligenter attendens, quod diſſenſionis materia, quam inter cariſſimum in Christo Filium Noſtrum CASIMIRUM Regem Poloniæ Illuſtrem ex parte una, & dilectos Filios Magiſtrum, Commendatores, & Fratres Domus Hoſpitalis B. Mariæ Teutonicorum, ex altera, ratione vel occaſione Terrarum, ſeu Ducatuum Culmenſis Pomeraniæ, Cujavienſis, Dobrzynenſis & Michałovienſis ſuſcitare procuraverat hoſtis pacis, nedum eidem Regi ac Magiſtro, Commendatoribus & Fratribus, ipſorumque ſubditis, ſed & Fidei Catholicæ periculoſa & diſpendioſa nimium exiſtebat, quodque hoſtes ipſius fidei blaſphemi nominis Chriſtiani vicini partium illarum exinde ſuperbiæ ſuæ cornua elevare, ac in Chriſticolas ſævire audactius præſumebant, & propterea cupientes diſſenſionem ipſam per viam juſtitiæ, & amicabilis concordiæ terminari, vobis ſuas direxit ſpeciales literas, quarum tenorem de regeſtro ipſius Prædeceſſoris ſumi de verbo ad verbum fecimus, qui eſt talis:

„ BENEDICTUS Epiſcopus Servus Servorum Dei, Venerabilibus Fratribus Miſnenſi & Cracovienſi ac Culmenſi Epiſcopis Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Dum diligenter commoda pacis & concordiæ bonum attendimus, ac diſſenſionum & diſcordiarum diſcrimina fidelium ſollicite cogitamus, deſideranter, prout ex debito, quod ex Apoſtolatus officio Nobis incumbit, appetimus pacem & concordiam in univerſos Sanctæ Matris Eccleſiæ filios, velut fluvium uberem derivare, libenter opem & efficacem operam impendentes, ut inter fideles quoslibet diſſidentes, & præſertim paganis & infidelibus contiguos, & vicinos cujuslibet diſſenſionis ſuborta ſuccidatur materia, & graviorum, quæ poſſent inſurgere, tollatur occaſio ſcandalorum. Dudum ſiquidem pacis æmulo, incentore malorum omnium procurante, inter Cariſſimum in Christo Filium noſtrum CASIMIRUM Regem Poloniæ Illuſtrem ex parte una, & dilectos Filios Magiſtrum, Commendatores & Fratres Hoſpitalis B. Mariæ Teutonicorum Jeroſolymitanorum ſuper Culmenſi, Pomeraniæ, Cujavienſi, Dobrzynenſi & Michałovienſi Terris ſeu Ducatibus, quos idem Rex ad ſe pleno jure ſpectare, dictosque Magiſtrum, Commendatores & Fratres illos contra juſtitiam occupaſſe, & occupatos detinere, ac fructus ipſorum a tempore occupationis hujusmodi recepiſſe & adhuc recipere, ſeque propterea multas expenſas & damna innumera pertuliſſe aſſerit; Magiſter vero, Commendatores & Fratres prædicti præfatas Culmenſem, Pomeraniæ ac Michałovienſem ſe juſto titulo poſſidere, Dobrzynenſem vero & Cujavienſem Terras, ſeu Ducatus præfatos, vigore Privilegiorum eis a Sede Apoſtolica & Imperio indultorum, per bellum juſte occupaſſe, & occupatas potuiſſe licite poſſidere, nec non eis damna gravia & innumera in perſonis & rebus per dictum Regem, & claræ memoriæ VLADISLAUM Regem Poloniæ Genitorem ſuum, aſſociatis ſibi Letwinis infidelibus contra Deum & juſtitiam intuliſſe prætendunt, ex altera controverſia, diſſenſione ac diſcordia gravibus, proh dolor! ſuſcitatis & multis damnis, expenſis, & periculis perſonarum & rerum occaſione hujusmodi hinc inde ſecutis, ex quibus graviora formidantur veriſimiliter ſubſequi, ſi non adhiberetur celeriter remedium opportunum, hujusmodi controverſia, diſſenſione ac diſcordia per ambaxiatores & nuntios utriusque partis ad Nos & Sedem Apoſtolicam propter hoc ſpecialiter deputatos, ſerioſe Nobis expoſitis. Nos, qui licet immeriti vices illius in terris gerimus, qui in ortu ejus pacem omnibus per Angelos nuntiavit, cupientes hujusmodi gravioribus ſcandalis obviare, ac ſuborta etiam ſummovere, ipſosque diſcordes ad pacem & concordiam Auctore Domino revocare, ac conſiderantes, quod Regis, Magiſtri, Commendatorum & Fratrum prædictorum diſcordia non ſolum in ipſorum & ſub-

ANNO 1342.

ANNO 1342. ſubditorum ſuorum damnum maximum, verum etiam in orthodoxæ fidei, & fidelium illarum partium detrimentum non modicum noſcitur redundare, quodque dicti pagani & infideles partium earundem propter hujusmodi diſcordiam ſumunt audaciam non ſolum indureſcendi fortius in eorum perfidia, ſed etiam contra fideles & Catholicos vicinos eisdem hoſtiliter inſurgendi, ac propterea credentes firmiter, quod dicti Rex, Magiſter, Commendatores & Fratres præmiſſis in debitam conſiderationem adductis, debeant eorum animos per viam amicabilem ad pacem & concordiam coaptare, deliberatione ac collatione diverſis vicibus cum dictis Nuntiis & Ambaxiatoribus ſuper his præhabitis diligenter de ipſorum Ambaxiatorum & Nuntiorum, licet, ut aſſeruerunt, ad hoc mandatum non haberent aſſenſum, Fraternitati Veſtræ per Apoſtolica Scripta diſtricte præcipimus & mandamus, quatenus vos, vel duo veſtrum, ſi de Regis & Magiſtri prædictorum proceſſerit voluntate, Cujavienſem & Dobrzynenſem Terras ſeu Ducatus prædictos, cum omnibus & ſingulis caſtris, oppidis & fortalitiis ac villis, aliisque locis, conſiſtentibus in eisdem juribus, jurisdictionibus ac univerſis pertinentiis eorundem, nec non decem millia florenorum auri per Magiſtrum, Commendatores & Fratres prælibatos vobis exhibenda, aſſignanda & perſolvenda ad manus veſtras noſtro nomine recipere, ipſasque Cujavienſem & Dobrzynenſem Terras ſeu Ducatus cum caſtris, oppidis, fortalitiis, villis & locis, juribus, jurisdictionibus & pertinentiis antedictis, nec non hujusmodi decem millia florenorum auri pro fructibus per ipſos Magiſtrum, Commendatores & Fratres prædictos ex hujusmodi Cujavienſi & Dobrzynenſi Terris ſeu Ducatibus perceptis, ac dampnis & expenſis, quæ dictus Rex propter hoc ſuſtinuiſſe ſe dicit, eidem CASIMIRO Regi ſeu certo ſuo Nuntio, ad hoc ab eo ſpecialiter deputato, absque moræ diſpendio aſſignare, ac reſtituere integraliter ſtudeatis, locis tamen & poſſeſſionibus, quæ ipſi Magiſter, Commendatores & Fratres ante generalem occupationem ipſarum Cujavienſis & Dobrzynenſis Terrarum ſeu Ducatuum in eisdem Cujavienſi & Dobrzynenſi Terris ſeu Ducatibus habuerunt, & poſſederunt ab antiquo, præfatis Magiſtro, Commendatoribus & Fratribus, ſicut illa tenebant, & poſſidebant hactenus ante generalem occupationem hujusmodi, tenendis & poſſidendis per eos pacifice remanſuris. Cæterum ut inter partes prædictas cujuslibet diſſenſionis occaſio ſopiatur, & mutua dilectio, firmaque concordia, ſicut appetimus, reformetur, & ſolidentur in pacis perpetuæ firmitate, volumus, & vobis diſtricte præcipimus per præſentes, quatenus, ſi quid fuerit, vel remanſerit quæſtionis inter partes ipſas ſuper ipſis Culmenſi, Pomeraniæ ac Michałovienſi Terris ſeu Ducatibus, & ſuper fructibus tam ex eis, quam ex Cujavienſi & Dobrzynenſi Terris ſeu Ducatibus præfatis per eosdem Magiſtrum, Commendatores & Fratres perceptis, nec non ſuper dampnis & expenſis hincinde ſecutis, vos ſuper his, tanquam pacis fervidi zelatores, juxta datam vobis a Deo prudentiam, viis & modis, quibus expedire videritis, pacem & concordiam amicabiliter tractare, ac nihilominus de jure, quod Regi, ſeu Magiſtro, Commendatoribus & Fratribus ipſis ſuper prædictis Culmenſi, Pomeraniæ, & Michałovienſi Terris ſeu Ducatibus competit, ſimpliciter & de plano, ſine ſtrepitu & figura judicii, auctoritate veſtra vos informare plenarie ac cum diligentia ſtudeatis, & quemcunque ſuper his vos tractare ac reperire continget, & ſi qua impedimenta vel obſtacula, & quorum occaſione ſeu cauſa forſan emerſerint circa ea, fideliter in ſcriptis redacta Nobis per veſtras patentes literas, harum ſeriem continentes, fideliter referre curetis. Contradictores per Cenſuram Eccleſiaſticam, appelatione poſtpoſita, compeſcendo. Teſtes autem, qui fuerint nominati, ſi ſe gratia, odio, vel timore ſubtraxerint, Cenſura ſimili, appellatione ceſſante, compellatis veritati teſtimonium perhibere. Non obſtantibus tam felicis recordationis BONIFACII Papæ VIII. Prædeceſſoris noſtri, qua cavetur, ne aliquis extra ſuam civitatem & Diœceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis ultra unam dietam a fine ſuæ Diœceſis ad judicium evocetur, & de duabus dietis in Concilio generali, quam aliis quibuscunque Conſtitutionibus a Prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus editis, per quas veſtræ jurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, ſeu ſi dictis Regi, Magiſtro, Commendatoribus & Fratribus, vel quibusvis aliis communiter vel diviſim a Sede Apoſtolica ſit indultum, quod interdici, ſuſpendi vel excommunicari, aut civitates, terræ, villæ, caſtra, & alia loca eorum Eccleſiaſtico Interdicto ſupponi non poſſint, per Literas Apoſtolicas, non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, & qui-

ANNO 1342.

Anno 1342. & quibuslibet indulgentiis, privilegiis, ac literis generalibus vel ſpecialibus, eis vel eorum alicui, ſub quacunque forma vel expreſſione verborum, ab eadem Sede conceſſis, de quibus, quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum ſpecialem oporteat in præſentibus fieri mentionem. Datum Avenione X. Kalendas Julii, Pontificatus noſtri Anno ſeptimo. " Cum autem vos Fratres Cracovienſis & Culmenſis Epiſcopi, prout juxta ſeriem & tenorem literarum hujusmodi poteratis ſuper eodem negotio, dicto Prædeceſſore adhuc in humanis agente, duxeritis, ut intelleximus, ad actus aliquos procedendum, quanquam tempore, quo ipſe, ſicut Domino placuit, ab hac luce ſubtractus extitit, nondum fuerit terminatum, Nos, qui Prædeceſſori prædicto in Apoſtolatus ſpecula ſucceſſimus, ex eadem diſſenſione formidantes, ſi perdurarent, quod abſit, ſimilia fidei & fidelibus proventura pericula, vel majora, & propterea volentes per vos ad exequendum & complendum contenta in literis ſupradictis fideliter & ſolerter procedi, Fraternitati Veſtræ in virtute obedientiæ diſtrictius injungendo mandamus, quatenus vos, vel duo veſtrum, proceſſum alias ſuper negotio ipſo per vos prædicti Cracovienſis & Culmenſis Epiſcopi, ut præmittitur, habitum, reaſſumentes, contenta in ejusdem prælibati Prædeceſſoris literis, nihil penitus omittendo, de contingentibus, juxta continentiam, omni prorſus alia interpretatione ſeu cunctatione moroſa ſemotis, quæ expeditionem executionis hujusmodi poſſent quomodolibet impedire, exequi & complere cum diligentia ſtudeatis. Ita quod inde potius commendari de diligentia, quam redargui de negligentia valeatis. Reſcripturi Nobis ſuper receptione præſentium, & his, quæ quomodolibet circa executionem hujuſmodi egeritis ſeu ordinaveritis in hac parte. Datum apud Villam novam Avinionenſis Diœceſis II. Nonas Auguſti, Pontificatus noſtri Anno primo.

LXII.

1343. *Pax & concordia inter* Casimirum *Regem Poloniæ, &* Ludolphum Koenig *Ordinis Teutonici Magiſtrum, qua Pomeraniæ, Culmenſis, Michałovienſis Terræ, nec non Nieſzovia, Orłow & Ogorin Cruciferis relinquuntur.* Datum in Kaliſz die B. Chriſtiani M. An. 1343. *Ex Archivo Regni.*

Casimirus D. G. Rex Poloniæ univerſis & ſingulis præſentium notitiam habituris ſalutem, & rei geſtæ noſcere veritatem; dudum de ſtatu Regni noſtri pacifico crebra meditatione revera ſolliciti, circa ſtabile bonum concordiæ inter Nos ex una, & Reverendos & Religioſos Viros, Ludolphum Koenig, Magiſtrum Generalem, & Fratres Ordinis B. Mariæ Teutonicorum Jeroſolymitanæ, parte ex altera, eo quod ex ipſius votiva ſolidatione tanto major permittitur ſecuritas, quanto gravior jacturæ diſcrimen ex diſcordiæ præparari deſidio providemus. Inter alia igitur votis noſtris accommoda ſalutarem concordiæ unionem perpetuam cum dictis Venerandis Viris Magiſtro & Fratribus, & toto Ordine, ac ipſorum ſubditis deſiderabiliter affectamus, ut noſtro felici tempore Regnum noſtrum rediviva quiete refloreat, & poſt diras longasque calamitates hoſtiles, anguſtias, & eximias bellici turbinis tempeſtates, in portu tranquillitatis, & pacis pulchritudine conquieſcat. Ideoque noverit præſens ætas, & ſucceſſura poſteritas, quod Nos pro Nobis, Hæredibus noſtris, & Succeſſoribus univerſis, & omnibus incolis Regni noſtri, tam ſublimibus, quam aliis facimus pacem perpetuam, finem, remiſſionem atque concordiam perpetuis futuris temporibus, irrefragabiliter duraturam de omnibus injuriis, maleficiis, offenſis, contumeliis, damnis & jurgiis dicto vel facto illatis viciſſim ab una parte alteri, promittentes fide corporaliter præſtiti juramenti, quod prædictam pacem, finem, remiſſionem atque concordiam perpetuo firmam, gratam & ratam habebimus, tenebimus & obſervabimus, nec unquam contraveniemus per Nos, vel alios aliqua ratione vel cauſa, de jure vel de facto, publice vel occulte, fraude & dolo penitus procul motis; præterea quia ad unius voti propoſitum convenimus, Altiſſimo inſpirante, ideo ex benigna noſtra proviſione, quæ perpetuationem & ſtabilitatem eorundem Venerabilium & Religioſorum Virorum, Magiſtri & Fratrum Ordinis prædictorum, ipſorumque libertatum, immunitatum, privilegiorum & gratiarum votive amplectitur donationem Terræ Culmenſis, & Caſtri Neſſow, & Curiarum Orlow & Ogorin cum ſuis juribus, libertatibus, utilitatibus, metis, gradibus & pertinentiis univerſis, & alia bona ac poſſeſſiones, quæ & quas de jure ante motam guerram iidem Magiſter & Fratres rite & rationabiliter poſſederunt, & ſpecialiter Terram Michałovienſem, quo modo & jure, quibus

Anno 1343.

ANNO 1343. quibus eam ab Illuſtribus Ducibus Cujaviæ hactenus poſſederunt, ratificamus, & præſentis ſcripti patrocinio confirmamus; & licet additione plenitudo non egeat, roboratur tamen interdum, quod per ſe firmitatem obtinet, ut vis roborantis affectus clareat, & ut beneficium cautelæ abundantioris accedat, unde ut ceſſet in antea omnis actionis, impetitionis & querimoniæ occaſio, quas Nos, vel noſtri Hæredes aut Succeſſores univerſi ad Terras Pomeraniæ, Culmen, aut Michałoviæ, ſeu earum quamlibet partem, ſive jure hæreditario devoluto, ſeu alio jure quocunque, ac conſuetudine quacunque ex nunc haberemus, ſive habere in futurum poſſemus, renuntiamus eisdem, & quibuslibet eorum expreſſe præſentibus pure, ſimpliciter & in totum. Renuntiantes inſuper ſponte & expreſſe, tam Nos CASIMIRUS Rex Poloniæ, quam Inclyta Domina ADELHEIT ejusdem Regni Regina, Conthoralis noſtra legitima, communicata manu, pari conſenſu & unanimi voluntate pro Nobis, noſtrisque Hæredibus & Succeſſoribus univerſis, exceptioni doli mali, in factum actioni, beneficio reſtitutionis in integrum, conſtitutioni & conſuetudini cuilibet contrariæ, litteris & indulgentiis Apoſtolicis, Imperialibus, ſeu a Romanis Regibus impetratis, omnisque Juris Canonici vel Civilis auxilio, per quod Nobis, & Conthorali noſtræ prælibatæ, ſeu Hæredibus & Succeſſoribus noſtris poſſet aliquo modo ſuffragari, Magiſtro vero & Fratribus, ſeu ipſi etiam Ordini præjudicium quomodolibet gravari in præmiſſis, & quolibet præmiſſorum; promittimus etiam inſuper non inferre Magiſtro & Fratribus prædictis in rebus ſeu perſonis eorum injurias violentas. Cæterum renuntiamus pro Nobis & Succeſſoribus noſtris univerſis titulo Ducatus Terræ Pomeraniæ prædictæ, qui ex nunc Sigillo majori eſt impreſſus, promittentes eundem titulum quoad Ducatum Terræ Pomeraniæ dicto Sigillo deponere, nec unquam ullo tempore eundem titulum reſumere, nec eo uti, nec Nos, nec noſtri Succeſſores ullo unquam tempore in futurum in literis vel ſigillis. In quorum omnium evidentiam præſentes ſcribi, & noſtri Sigilli munimine juſſimus roborari. Datum Kalis die B. Chriſtiani Martyris & ejus Sociorum Anno Domini 1343. præſentibus his teſtibus, Venerabili in Chriſto Patre ac Domino, Domino Jaroslao, S. Gneſnenſis Eccleſiæ Archi-Epiſcopo, Nicolao Palatino, Januſio Caſtellano Kaliſienſi, Iwone Præpoſito Gneſnenſi, Jarando Capitaneo, Wenceslao Caſtellano Siradienſi, & aliis multis fide dignis. ANNO 1343.

LXIII.

Ejusdem Literæ Aſſecurationis, quibus ceſſionem Terrarum Pomeraniæ, Culmenſis, Michałovienſis, nec non Caſtri Nieſzoviæ, Orłow & Ogorin ſe manutenturum contra LUDOVICUM *Hungariæ Regem promittit.* Datum in Kaliſz in die S. Chiliani An. 1343. *Ex Originali.*

NOS CASIMIRUS, Dei Gratia Rex Poloniæ, ad univerſorum notitiam præſens ſcriptum intuentium volumus devenire, quod ſi Illuſtris Princeps Dominus LUDOVICUS Rex Ungariæ, ſeu ELISABETH ejusdem Regni Regina, Conthoralis ipſius legitima, aut ipſorum Hæredes vel Succeſſores, Venerabiles & Religioſos Viros, Magiſtrum & Fratres Ordinis Hoſpitalis B. Mariæ Teutonicæ Jeroſolymitanæ, ſuper Terras Culmen & caſtro Neſlow, & curiis Orłow & Ogorin, ſeu Pomeraniæ aut Michałovienſis, cæterisque bonis per prædictos Fratres habitis juſte, & rationabiliter poſſeſſis, ante motam guerram inter Illuſtrem Principem recolendæ memoriæ Dominum WLADISLAUM Regem Poloniæ, & Venerabiles Viros, Magiſtrum Generalem & Fratres prædictos. Nobis ipſo vivente forte impeteret, ſeu actione contra eos in ſpirituali Judicio ſeu ſæculari, ſeu per alias vias quaſcunque inſtauraret, vel forte occaſione dictarum Terrarum eos per violentam potentiam opprimeret, promittimus pro Nobis, & hominibus noſtris amicis & fidelibus, quod Nos hujusmodi impetitiones, actiones, ſeu actionum inſtaurationes, & violentas potentiæ oppreſſiones penitus, juxta poſſe noſtrum, ſedare & disbrigare debemus bona fide, fraude & dolo omnino remotis in omnibus ſupra dictis, in quorum omnium teſtimonium & evidentiam firmiorem præſentes ſcribi fecimus, noſtri Sigilli munimine roboratas. Datum Kalis in die Chiliani & Sociorum ejus. Anno Domini 1343.

LXIV.

Literæ Epiſcoporum Regni Poloniæ, quibus recognoſcunt ceſſionem Terrarum Pomeraniæ, Culmenſis & Michałovienſis a CASIMIRO *Rege Poloniæ Ordini* S *Teu-*

ANNO 1343. *Teutonico factam. Ex Originali. Sigill. 3.*

In Nomine Domini Amen.

Noverint universi præsentium notitiam habituri, quod Nos Jaroslaus, Divina Providentia Sanctæ Gnesnensis Ecclesiæ Archi-Episcopus, Matthias Wladislaviensis, Joannes Posnanienſis, & Clemens Płocensis, per eandem Gratiam Ecclesiarum Episcopi, recognoscimus præsentibus, & publice profitemur, Nos interfuisse personaliter in Juveni Wladislavia in crastino B. Mariæ Magdalenæ, quando Serenissimus Princeps Dominus CASIMIRUS, Dei Gratia Rex Poloniæ, concordia celebrata inter ipsum, & Reverendum & Religiosum Virum, Fratrem LUDOLPHUM KOENIG Magistrum Generalem, & Fratres Ordinis Hospitalis B. Mariæ Domus Teutonicæ Jerosolymitanæ, juramento præstito corporali, renuntiavit Terris Pomeraniæ, Culmensi & Michalovienſi, suo & Successorum nomine, pure & simpliciter, nihil sibi in eisdem Terris juris vel dominii reservando, quinimo donavit eas iisdem Magistro & Fratribus supradictis, ac donationem factam per quoscunque alios ratificavit & approbavit, ratam & gratam habuit, ut in eisdem Domini Regis literis authentice confectis super hoc plenius continetur. Actum die quo supra & loco, Anno Domini 1343. In cujus rei testimonium nostra Sigilla præsentibus sunt appensa.

LXV.

Literæ Procerum sæcularium Regni Poloniæ, quibus prædictam Concordiam se manutenturos promittunt. Actum in Kalisz Anno 1343. *Ex Originali. Sigill. 10.*

In Nomine Domini Amen.

Quoniam omnium habere memoriam divinum est potius quam humanum, Nos Jaroslaus Posnanienſis, Nicolaus Kaliſienſis, Albertus Bresceſis, & Joannes Wladislavienſis, Palatini; Andreas Posnanienſis, Thomislaus Gnesnenſis, Januſſius Kaliſſienſis, Marko Landenſis, Siluts Naclenſis, Castellani; Nicolaus Posnanienſis, Dobeslaus Kaliſienſis, Judices: Ad universorum tam præsentium, quam futurorum notitiam deducimus per præsentes, quod ad mandatum speciale Sereniſſimi Principis Domini nostri CASIMIRI, Dei Gratia Regis Poloniæ, promittimus & spondemus ex certa scientia, bona fide Reverendo & Religioso Viro, Domino LUDOLPHO KOENIG Magistro Generali, & Fratribus B. Mariæ Domus Teutonicæ, quod si idem Dominus Rex Noster, vel quivis alii cujuscunque status, dignitatis, conditionis existant, concordiam initam, & feliciter consummatam cum prædictis Magistro & Fratribus violabunt, contraveniendo jure, vel facto quomodolibet contra ipsam occasione Terrarum Pomeraniæ, Culmensis & Michałovienſis, super quibus est concordia hujusmodi consummata, eidem Domino Nostro Regi. vel cuilibet alteri, qui occasione prædictarum Terrarum Magistrum & Fratres prædictos forte impeterent, non assistemus, nec eum vel eos juvabimus verbo, vel facto, consilio vel auxilio, publice vel occulte ad impediendum hujusmodi concordiam, vel totaliter dissipandum, sed potius manutenebimus, eum hortabimur fideliter, & consulemus salubriter, prout melius poterimus, bona fide, ad eandem concordiam firmiter, inviolabiliter observandam. Et ut hanc promissionem uostram juxta debitum plenius impleamus, præsentes literas in testimonium scribi fecimus, & sigillorum nostrorum munimine roborari. Actum Kalis, in die Beatorum Chiliani & Sociorum ejus, Anno Domini 1343. ANNO 1343.

LXVI.

Episcopus & Capitulum Culmense, nec non Monasteria Prussiæ condonant CASIMIRO M. *Regi Poloniæ damna & injurias belli tempore sibi illatas.* Datum in Thorun. An. 1343. *Ex Originali. Sigill.* 7.

Nos Otto, DEI & Apostolicæ Sedis providentia Culmensis Ecclesiæ Episcopus, Frater Johannes Præpositus, totumque Capitulum Ecclesiæ ibidem, Frater Eberhardus Ordinis Cistercienſis, Abbas Monasterii in Polpelin, totumque Capitulum Monasterii ejusdem: Cristina in Thorun, Margaretha in Culmin, Abbatissæ Sanctimonialium, cum Capitulis earundem, tenore præsentium in publicam deducimus notionem, quod postquam zizaniarum latore procurante inter Sereniſſimos Principes, olim Dominum VLADISLAUM piæ memoriæ, nec non Dominum KAZIMIRUM ejus Filium superstitem, Reges Magnificos Poloniæ ex una, & inter Venerabiles & Religiosos Viros, Dominos Magistrum & Fratres Ordinis Hospitalis

Anno 1343. ſpitalis B. Mariæ Teutonicorum Jeroſolymitani parte ex altera, occaſione diverſorum anfractuum hinc inde motorum, multitudo guerrarum, diſſenſionum, & diſcordiarum onuſtarum periculis pullulaſſent, tractu temporis longioris, donec pacis Auctor Dominus Jeſus Chriſtus, Zelator bonorum operum, exſtirpato diſcordiarum & tribulationum flamine, fructus pacis & tranquillitatis dulcifluos faceret ſalutifere efflorere, quod exinde gloria Deo Altiſſimo, ſalus & exultatio omnibus hominibus utrarumque Partium exuberat & reſultat. Quapropter Nos una cum ſubditis noſtris conſolatione, & gaudio receptis divinitus pia compaſſione, & ignoſcentia omnium injuriarum & dampnorum immemores durantibus guerris & diſcordiis eisdem nobis illatorum, & noſtris ab Illuſtri Principe Domino Kazimiro Rege Poloniæ ſupra dicto, vel quæ ab ipſius ſubditis quibuſcunque irrogata fuerunt, remiſſionem præmiſſorum in Nos & noſtros commiſſorum facimus generalem, & de quolibet ſpecialem, ipſi nunquam ad animum revocare, vel vindictam ſumere de eisdem, tenore præſentium promittentes, omni dolo & fraude excluſis, actione etiam injuriarum, vel impetitione qualibet in caſu ſimili uti nolentes in Foro Eccleſiaſtico vel Civili. Renuntiantes inſuper expreſſe tenore præſentium omnibus injuriis, dampnis, maleficiis, contumeliis, dicto vel facto Nobis, aut alicui noſtrum pendente guerra illatis, bonis, poſſeſſionibus & perſonis, quæ omnia ob Dei reverentiam, pacisq; & concordiæ unionem ſemper tenere promittimus illibata. In cuius rei teſtimonium & evidentiam pleniorem noſtra, & prædictorum Capitulorum noſtrorum Sigilla præſentibus ſunt appenſa. Datum in Thorun proxima Dominica ante diem B. Mariæ Magdalenæ, Anno Domini milleſimo trecenteſimo quadrageſimo tertio. Sigill. 7.

LXVII.

1349. *Pacta inter* Casimirum M. *Regem Poloniæ, &* Henricum Dusnerum *Ordinis Teutonici Magiſtrum, quibus Limites inter Terram Cujaviæ, & Terras Pomeraniæ ac Culmenſem deſignantur.* Datum in Marienburg Anno 1349. in Vigilia B. Joannis Baptiſtæ. *Ex Originali. Extat in Archivo Cancellariæ Regni Lib. 7. ſub Lit. G. fol. 8.* Anno 1349.

In Nomine Domini Amen.

Notum ſit univerſis tam præſentibus, quam futuris, notitiam præſentium habituris, quod Nos Frater Henricus Dusnerus, Ordinis Fratrum Hoſpitalis B. Mariæ Domus Teutonicæ Hieroſolymitani Magiſter Generalis, cupientes Nos Terraſque noſtras, ac incolas ipſarum in pacis amœnitate conſervare, de conſilio Fratrum noſtrorum fecimus, & ordinavimus pro Nobis & toto Ordine noſtro inter Magnificum Principem Dominum Casimirum Regem Poloniæ & ipſius Terras, Cujaviæ videlicet & Poloniæ parte ex una, & inter Nos & Terras noſtras, Culmenſem ſcilicet & Pomeraniam parte ex altera, veras granicies, & perpetuo duraturas, incipiendo ab ultima granicie diſtrictus noſtri Nieſchow, & demum deſcendendo per Viſtam uſque ad quandam villam, Bezendorf vulgariter dictam, ad Abbatem de Biſſovia pertinentem, ubi graniciæ reincipiunt Terræ Pomeraniæ ſupra dictæ, ita, quod ubicunque littus, Terræ Cujavienſis prædictæ infra præfatas granicies dicti D. Regis fuerit, ibi pro granicie medius Wiſta, ſive ejus alveus habeatur, & quidquid in inſulis & piſcaturis, & aliis utilitatibus quibuſcunque a medietate prædicta, noſtra ex parte utilitatis vel commodi poterit inveniri, ad Nos ac Ordinem noſtrum, & ad Terram Culmenſem prædictam debebit pertinere. Omnis tamen homo Wiſtam tranſiens infra granicies prænominatas, a coactione quacunque ad deponendum ipſius res, bona, ſeu merces, nec non & ab exactione & ſolutione pecuniæ cujuſcunque, atque impedimento quolibet liber erit, nec ad ſolvendum aliquid per quempiam compellatur. Limites autem Cujaviæ & Pomeraniæ ſunt hi: incipiendo a graniciebus villæ Tranſiecz, & deinde procedendo ad granicies villæ Włuki, & tunc ultra ad granicies villæ Czeczozew, ab inde autem tranſeundo ad granicies villæ Senno, & tunc ultra ad granicies villæ Mroczyno, deinde vero ad granicies villæ Noczyſſewo, & ab inde ad granicies villæ Wodzyno, & tunc eundo ad granicies villæ Glinki, ab inde vero ad granicies villæ Welimae, & tunc ultra granicies villæ Lachowo, deinde vero directe tranſeundo, ſi granicies non habentur antiquæ, uſque ad fluvium Debra dictum, ita, quod omnes villæ ſupra dictæ cum ſuis graniciebus ad Terram Cujaviæ ſpectare debebunt, ſicut ab antiquo ad eandem

Anno 1349. pertinuerunt, & tunc ultra prædictum fluvium Debra aſcendendo, uſque ad illum locum, ubi rivulus Kamiona dictus influit in præfatum fluvium Debra, deinde autem prædictum rivulum Kamiona aſcendendo, uſque ad illum locum, ubi fluvius Curvus dictus intrat memoratum rivulum Kamiona, et tunc eundem rivulum fluminis aſcendendo, uſque ad villam Grymowo, abinde vero procedendo per granicies ſignatas intermedias, uſque ad fluvium Nemońicz, et eundem fluvium deſcendendo, uſque ad illum locum, ubi influit in lacum dictum Sukow, et per lacum eundem procedendo, uſq; ad illum locum, ubi fluvius dictus Dobiernica exit prædictum lacum Sukow, et tunc eundem fluvium Dobiernica deſcendendo, uſque ad locum illum, ubi intrat fluvium dictum Groda, ita, quod omnium prædictorum fluviorum et lacuum, una medietas ad Poloniæ, & altera medietas ad Pomeraniæ Terras debebit libere pertinere. Si vero, quod abſit, inter incolas illarum ſupra dictarum, et inter incolas noſtrarum, et infra granicies noſtras prædictas villarum ſupra ſcriptarum, videlicet Bezendorf, villæ ſupra dicti Abbatis in Biſlovia et magna Supanin, Zambowa, Nebeſcyn, Zlotho, Pruſk, magna Lowin, Brezyn, Schroczk, Geſleńiecz, Danbogoru, quæ nunc deſerta eſt et Abbatem prædictum ad Monaſterium in Biſſovia pertinet, Lubiechorz villæ, Plebani in Schroczk, Sucha, et Klonowa, diſcordias, ſeu contentiones quaſcunque contigerit ſuboriri, extunc vocata condigna Partis utriuſque vicinia, debent eædem contentiones ſeu diſcordiæ ſopiri, ſeu etiam diſcorigari. Eandem igitur limitationem Terrarum prædictarum ratam et gratam habentes, promittimus abſque fraude et dolo pro Nobis et Succeſſoribus noſtris, totoque Ordine noſtro, contra prædicta omnia & ſingula non facere vel venire ullo unquam tempore, aliqua ratione vel cauſa, de jure vel de facto, ſed ea inviolabiliter perpetuis temporibus obſervare. In quorum omnium teſtimonium, et robur perpetuæ firmitatis noſtrum, et Religioſorum Virorum, noſtrorum Confratrum dilectorum, Vinrici de Knyprode Magni Commendatoris, et Hermanni Kuderfer Summi Hoſpitalarii Sigilla præſentibus ſunt appenſa. Datum in Marienburg Anno Domini milleſimo trecenteſimo quadrageſimo nono, in Vigilia B. Joannis Baptiſtæ. Præſentibus teſtibus Honorabilibus et Religioſis Viris noſtris Confratribus: Magno Commendatore, et ſummo Hoſpitalario prædictis, nec non Ludovico de Wolkinburg ſummo Ordinis Trappario, Joanne Nothaſth in Thorun, Henrico de Bonetnin & Grudentz, Henrico de Stockhein in Golubia, Alberto Schaff in Suecza, Conrado in Thuchola, Gereone in Schonſsże, Commendatoribus, Domino Joanne noſtro Capellano, Joanne de Bolanthin, et Erbrardo de Buhaim noſtris Sociis, Jahndo de Olementh, et Bartholdo de Theſchow noſtris militibus, Henrico et Nicolao noſtris Notariis, et aliis quamplurimis fide dignis. Anno 1349.

LXVIII.

Bulla Gregorii *Papæ* XI. *qua deſignatio limitum ab Arbitris facta inter Epiſcopi ac Eccleſiæ Varmienſis, & Ordinis Teutonici Terras ratihabetur.* Datum Avenione XIII. Kal. Martii, Pontificatus Anno quinto. *Ex Archivo Illuſtr. ac Excellentiſſimi Comitis Załuſcii, Epiſcopi Kiiovienſis.* 1375.

Gregorius Epiſcopus Servus Servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Suſcepti ſervitutis officii, quo ad bonum concordiæ inter fideles quoslibet propagandum, & Eccleſiarum ac Eccleſiaſticorum locorum, ac Prælatorum et perſonarum ipſarum bonum ſtatum et commoda procuranda ſumus univerſaliter obligati, quotidiana Nos cura ſollicitat, ut his totis ſtudiis intendamus, et ſeramus pacis germina inter omnes, et quam Eccleſiarum et locorum Eccleſiaſticorum, et Prælatorum et perſonarum ipſarum tranquillitatem et utilitatem reſpiciunt, paternis affectibus exſequamur. Sane dudum per Nos accepto, quod inter bonæ memoriæ Joannem Epiſcopum Varmienſem, et dilectos Filios, Præpoſitum, Decanum et Capitulum Eccleſiae Varmienſis ex parte una, ac Magiſtrum et Fratres Hoſpitalis Beatae Mariae Teutonicorum Jeroſolymitanorum, ſuper quibusdam terris, poſſeſſionibus et juribus ad dictam Eccleſiam, ut dicebatur, pertinentibus, et nonnullis aliis articulis ex altera, orta fuerat materia quaeſtionis. Nos ex certis cauſis Venerabili Fratri noſtro, Archi-Epiſcopo Pragenſi noſtris dedimus literis in mandatis, ut partes ipſas ad excipiendum, tranſigendum, et componendum ſuper omnibus litibus et controverſiis inter eos vertentibus, coram ſe evocaret, et ſuper praemiſſis omnibus, quantum poſſet,

ANNO 1375. posset, ad amicabilem concordiam & compositionem induceret, prout in nostris inde confectis literis plenius continetur, & deinde, sicut accepimus, Partes ipsæ, quas dictus Archi-Episcopus ad suam evocaverat præsentiam, in certos arbitros, arbitratores, & amicabiles compositores, post nonnullos actus inter Partes ipsas habitos, compromittere curarunt, qui æquum arbitrium tulerunt inter Partes, prout in literis authenticis inde manu publica confectis, dictorumque Arbitrorum, Arbitratorum, seu amicabilium Compositorum Sigillis munitis, quarum tenorem de verbo ad verbum præsentibus inseri fecimus, plenius continetur, ac subsequetur. Cum pro parte Venerabilis Fratris nostri Henrici Episcopi Varmiensis, de cujus persona prædicto Joanne Episcopo vita functo dictæ Ecclesiæ provideramus, ac Præpositi, Decani, & Capitularium, ac Magistri & Fratrum prædictorum Nobis fuisset humiliter supplicatum, ut præmissis robur confirmationis, adjicere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos Venerabili Fratre nostro Petro Episcopo Portuensi. & dilecto Filio nostro Jacobo S. Georgii ad Velabrum Diacono Cardinali, oraculo vivæ vocis commisimus, ut se de præmissis summarie informarent, & quæ super his reperirent, Nobis referre curarent. Qui quidem Petrus Episcopus & Jacobus Cardinalis super his, summaria informatione recepta, Nobis retulerunt, quod per hoc providebatur utilitati Partium prædictarum. Nos igitur hujusmodi supplicationibus inclinati, hujusmodi arbitrium, & alios per ipsos Arbitros, Arbitratores, & amicabiles Compositores in præmissis, ut præmittitur, acta, ratahabentes atque grata, illa authoritate Apostolica ex certa scientia tenore præsentium confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, supplentes omnem defectum, si quis forsan intervenerit in præmissis. Tenor autem dictarum literarum talis est:

In Nomine Domini Amen.

Etsi cujuslibet conditionis homines Creatori suo ad salutiferas gratiarum actiones humiliter astringantur, illi tamen præcipua quadam devotione ad laudandum nomen ipsius, & glorificandum obligantur fortius, qui in hac vita labili & miserabili, contigua in civitate, & contigua conhabitatione & conversatione, juncto pacis & tranquillitatis præeminente munere, ipsius clementia felicius perfruuntur. Sane cum jam dudum alias inter Venerabilem Patrem in Christo, & Dominum, Dominum Joannem bonæ memoriæ Episcopum, & honorificos Viros, Dominos, Præpositum, Decanum, totumque Capitulum Varmiensis Ecclesiæ ex una, & Magnificum & Religiosum Dominum Vinricum, Ordinis B. Mariæ Teutonicorum Magistrum Generalem, ac Præceptores & Fratres Ordinis dicti, ex altera parte, super quibusdam possessionibus, limitibus & terris se contingentibus, suborta fuisset materia quæstionis, quam tamen per Sanctissimum in Christo Patrem & Dominum, Dominum GREGORIUM XI. Summum Pontificem nostrum in Christo Patri ac Domino Domino Pragensi Archiepiscopo, authoritate Apostolica commissa fuisset: qui virtute Commissionis sibi factæ Partes coram ipso legitime evocavit, tandem comparentibus Partium Procuratoribus, placuit illis de quæstionibus, controversiis & litibus præfatis se amicabiliter expedire, & sic in nos Joannem Decanum Glogovien-sem, Jacobum Engilgen. Officialem Vratislavien-sem, Berehardum de Monte Canonicum Padibornen-sem, Joannem de Posilia Plebanum in Ilavia, Joannem de Leysa, Joannem de Heyda & Menczlinum pp. Sołdaw Milites, & Joannem Volmurstim Proconsulem in Elbingo, tamquam Arbitros, Arbitratores, & amicabiles Compositores super eisdem litibus & controversiis, sub certis modo, forma ac pœna compromiserunt, prout in Literis & Instrumentis publicis desuper confectis plenius continetur. Tandem licet secundum formam Compromissi prædicti, receptis testibus, juramentis, & aliis probationibus, quibus tunc Partes uti volebant, Terras ipsas, de quibus erat contentio, oculis subjecerimus, & plures limites & terrarum distinctiones posuerimus, tamen considerantes, si ulterius limites ponendo progredi secundum formam & modum Compromissi Nos contingeret, quod multæ novitates & mutationes subditis Partium multum periculose provenirent, & firma amicitia & constans unio inter Partes ipsas, & earum subditos, subsistere non valeret, demum relaxatis a Partibus nobis juramentis præstitis in Compromisso ad bonam nostram conscientiam, & ob tollendas difficultates & incommoda supradicta, iterum placuit Partibus ipsis sub pœnis in Compromisso contentis, in Nos compromittere, prout de præmissis omnibus & singulis sunt certi tenoris Literæ confectæ, ac etiam publica Instrumenta. Nos igitur sinceris affectibus desiderantes perpetuam pacem & inviolabilem tranquillitatem inter Partes prædictas, in quantum in nobis est Authore

ANNO 1375.

ANNO 1375. Domino ordinare, auctoritate arbitraria, qua fungimur in hac parte, multis præhabitis tractatibus, & pluries repetitis, & singulis circumstantiis rite pensatis, quid commodi, quid utilitatis ex concordia, & quid periculi & damni ex dissensione, si causa prædicta sopita non fuerit, posset procul dubio provenire, Partibusque in nostra præsentia personaliter constitutis, ac nostrum arbitrorium seu nostram pronunciationem ferri petentibus, Christi nomine invocato pro tribunali sedentes, & solum Deum præ oculis habentes, voluntate unanimi & concordi pronuntiamus, decernimus, arbitramur, dicimus, & in his scriptis sententialiter diffinimus, Dominum Episcopum, Capitulum & ipsam Ecclesiam Varmiensem permanere debere juxta antiquam & pristinam ipsorum possessionem, videlicet secundum limitationem & distinctionem infra scriptam. Incipiendo juxta literam Ansilmi a recenti mari, ubi fluvius Runa influit, idem recens mare transeundum est ad fossatum, quod a via antiqua incipit, quæ ducit in villam Rossien, ita quod prata & quidquid situm est inter Rünam & Zonam & recens mare et prædictam viam, ad Ordinem debet pertinere, et abinde sequendo fossatum prædictnm per viam, quæ est inter Brunsperg et Curiam Ensidel, vulgari nomine Steinweg nuncupatam, de cujus viae aggere transeundum est secundum possessionem et limitationem antiquas, usque ad fluvium, qui dividit villam Rogiten, et villam Hamersdorff, eundem fluvium ascendendo usque ad granitiem illorum de Grunaw, taliter tamen, quod antiquæ possessiones et limitationes observentur, et quod villa Rogiten Ecclesiæ, et Hamersdorff Ordini pertinebunt, deinde ad fluvium Pebir transeundum secundum antiquam possessionem, ita quod campus Bebernik Eccleſiæ, et villa Sennersturl Ordini permanebunt, eundem fluvium Bebir ascendendo usque ad campum villæ Blumenberk, et abinde ab fluvio dicto Bebir ad fluvium dictum Banaw, ita quod villa Blumenberg Ecclesiæ, et villa Breintolinde Ordini remanebunt secundum limitationem antiquam, et abinde eundem fluvium Banaw ascendendo usque ad granitiem Clausiten, et Buschenbach dividentem, ita tamen, quod Buschenbach in parte Ordinis, et Clausiten in parte Ecclesiæ remanebunt secundum limitationem antiquam, deinde transeundo ad granitiem illorum de Petersvalde, quæ est inter Clausiten et Buschenbach situata, abinde ulterius procedendo ad limitem villæ Jerdow more possessionis antiquæ, ita quod villa Petersvalde Ecclesiæ remanebit. Demum procedendum est secundum antiquam limitationem et granitiem illorum de Waldaw, ita quod Ferdow Ordini et Vlaben Ecclesiæ remanebunt, et abinde iterum procedendum est ad fluvium Varne, ita quod Walda et Wilkenike cum molendino et agris molendiatorum in parte Rosenwald Ordinis, et villa Rosenwald in parte Ecclesiæ permanebunt, ultra quem fluvium Varne procedendum est ad quercum signatam juxta viam, et abinde ad aliam quercum, quæ est sinus acialis, quod dicitur vulgariter Ortgrentze civium civitatis Melsac directe sive diametraliter, ita quod villa Penezim Ecclesiæ permanebit, abinde vero procedendum est ulterius secundum antiquas limitationes et possessiones, usque ad limitem in campo villae Pluten, ita quod nemus civitatis Melsac, Hagewald vulgariter nuncupatum Eccleſiae, sed villa Schoneborn Ordini remanebunt. Ulterius vero procedendum est ad limitem villae Gutenfeld, et abinde ad quercum inter bona illorum de Gutenfeld, Pluten et Sechfildt signatam, ita quod Gutenfeld Ordini, et Plutera Ecclesiae remanebunt, a qua quidem quercu ad palum prope viculum Walsche positum procedendum est, ita quod villa Wosekaim Ordini., et Sechfeldt Ecclesiae in suis antiquis limitationibus remanebunt. Deinde procedendum est super quendam montem et truncum ibidem signatum, ita quod Woppi et Pewle Ecclesiae, et Feronite ac Wadeke Ordini remanebunt. Ulterius tunc procedendum est ad quercum quandam signatam versus lacum Parkune dictum, procedendum demum directe ultra alium lacum Korothur nuncupatum, ad illum locum, ubi fluvius fluit ex lacu supra dicto, eundem fluvium descendendo ad illum locum, ubi villa Koythyr habet limitem ab illis de Stabomten, ita quod Koythyr Ordini et Stabomten Ecclesiae remanebunt. Et ab eodem procedendum est usque ad limitem Gladiamsdorff, ita quod Gladiamsdorff in parte Ordinis, et Stabomten ut praefertur Ecclesiae remanebunt secundum limitationes antiquas, deinde procedendum est ad granitiem acialem villae Gladiamsdorff, quae dividit villam Workaim et Gladiamsdorff, et abinde procedendum est ad limitem acialem Hanneshagen, ita quod villa eadem Hanneshagen Ordini et Workaim Ecclesiae remanebunt. Demum procedendum est ad arborem signatam, quae arbor vulgariter Hanbuhi dicitur, quae distinguit Willekaim ac Workaim, ita quod

ANNO 1375.

Anno 1375. quod villa Willikaim, alias Vilde nuncupata, Ordini, et Workaim ſecundum antiquam poſſeſſionem Eccleſiae remanebunt. Tranſeundo ulterius ad rivulum Groſſendorff et Rittersdorff ac Nerwiken dividentem, ita quod ambae villae Groſſendorff Eccleſiae, et Rittersdorff et Nerwiken et Rikawendorff Ordini remanebunt. Eccleſia vero prata ſua ultra rivulum praedictum usque ad rivulum Ilme ſupra dictum, usque ad limitem Borchardi de Spirow, ita quod molendinum Segelken, Móle nuncupatum, cum agris ſuis Eccleſiae, ex liberi ſeu vaſalli ibi prope morantis, ac Borchardisdorff Ordini, Curiae vero Regoſen Eccleſiae permanebunt. Et abinde procedendum eſt ad granitiem villae dictae Catzenum, et ulterius procedendo usque ad campum illorum de Setlauken, et abinde ad fluvium Aluan, ita quod Setlauken Ordini et Catzen Eccleſiae ſecundum poſſeſſiones antiquas permanebunt. Demum Aluam aſcendendo ad illum locum, ubi bona villae Lauterhagen terminantur, Etſantglobe vaſallus Ordinis, eadem bona Lauterhagen contingit, et inde procedendo ad limitem Craffeshein, Hermanshein et Lauternhagen, ita quod Lauternhagen Eccleſiae et Hermanshein Ordini permanebunt, et inde procedendo ad limitem acialem Galinden et Trutenau dividentem, ita quod Gallekolen, Palapen, et nemus dictum Hegowaldt, et villa Trutenaw Eccleſiae, et Crasftshaim, Galinden et Thungen Ordini juxta antiquas limitationes et poſſeſſiones remanebunt. Et ab eadem granitie aciali procedendum eſt ad limitem dividentem Galinden, Trutenaw et bona filiorum Clausborken. Deinde procedendum eſt uſque ad graniciem Pelin, ita quod filii Clausborken et Konigsdorff Ordini, et Wuſelauken et Plawſon Eccleſiae remanebunt. A granicie vero Pelen procedendum eſt ad limitem acialem, dividentem Sandersdorff et Paluſſenum, ita quod Paluſſen Eccleſiae, et Pelinslauke, Lauken et Lucelauken cum ſuis poſſeſſionibus Ordini remanebunt. Demum procedendum eſt ad limitem Sandersdorff et Stormhobel dividentem, ita quod Sandorff Ordini et Stormhobel Eccleſiae remanebunt. Deinde procedendum eſt ad bona Joannis militis, dicti Strupen, ſecundum poſſeſſionem antiquam, ita quod Paſſyn et Wederkayn Ordini, et villa Pleſſen Eccleſiae remanebunt, et ab illo loco ad graniciem villae Tolniken procedendo ſecundum poſſeſſiones antiquas, ita quod Joannes Stroupe cum bonis ſuis Ordini, et villa Pleſſen, ut praefertur, Eccleſiae remanebunt; ulterius vero procedendo ad graniciem illorum de Sparwein, ita quod Sogatiten Ordini et Tolnickendorff Eccleſiae remanebunt. Deinde procedendum eſt ad limitem dividentem Tolnickendorff, Warpelanken et Sparwein. ita quod Tolnickendorff Eccleſiae, ut praemittitur, et Sparwein Ordini permanebunt. Demum procedendum ſecundum antiquos limites ad graniciem ſignatam, ita quod Babacyn Ordini et Warpelauken Eccleſiae permanebunt. Item incipiendo a recenti mari verſus Elbingam, ubi fluvius Naruſſa influit idem recens mare, et abinde transeundum eſt ad fluvium dictum Bauda, et a Bauda uſque ad fluvium Paſſerium alias Seria nuncupatum, ſecundum poſſeſſiones antiquas et limites. Deinde Seria aſcendendo usq; ad ipſius ortum originalem, a quo ortu praefatae Seriae directe procedetur ad limitem in campo Korkaſadall, per Dominum Theodoricum de Aldenburg Generalem Magiſtrum Ordinis poſitum, a quo quidem limite tranſeundum eſt ſecundum diametrum ſeu lineam directam ad ſylvam Cracotyn, ita quod finis miliario a Caſtro Reſel per nos menſurati ſeu poſiti, prope lacum Veder tangatur diametro ſupra dicto, et in quacunque parte lacus per diametrum tanguntur, tunc quaelibet pars juxta lineam directam habeat partem ſuam, ſic ſimiliter fiat in lacubus, ubi Paſſeria influit in eosdem, ſic tamen, quod Eccleſia Varmienſis praedicta ſuas villas, videlicet Cathemedien, Ramoten et Clausdorff, integras, et ejus dominatione cum ſuis agris et poſſeſſionibus debeat obtinere directo tranſitu a fine dicti miliaris prope Weder, ad dictum nemus Cracotyn non obſtante. Item pronuntiamus ac etiam declaramus, quod recens mare inter Runam et Naruſſam uſque ad Nergum in aequali latitudine utriq; Partium praedictarum ſit commune, ſic ut et Seria ſeu Paſſeria ac alii fluvii, bona Eccleſiae et Ordinis dividentes, ſimiliter utriq; Partium ſint communes, ſicut de recenti mari ſuperius eſt expreſſum, cuilibet tamen Parti ſuo littore reſervato. Quicquid intra terminos noſtrae pronunciationis praeſcriptae includitur, ad Epiſcopum, Capitulum et Eccleſiam Varmienſem pro ſua parte ſive tertia ſuae Dioceſis; quicquid vero extra hos terminos, ad Magiſtrum, Praeceptores et Ordinem debet perpetuis futuris temporibus pertinere, arbitrantes et pronunciantes nihilominus, quod quaelibet Pars in ſuis terminis praeſcriptis contenta, aliam Partem in ſuis terminis non impediat nec perturbet, ſub pœnis in Compromiſſo expreſſatis, reſervatis etiam

Anno 1375.

ANNO 1375. tiam juribus ſpiritualibus Domino Epiſcopo Varmienſi praedicto, ac ſuis Succeſſoribus, qui pro tempore fuerint, prout in Literis Papalibus continetur. Quam quidem pronunciationem, laudum, arbitrium et diffinitionem per Nos Joannem Decanum Glogovienſem praedictum, de voluntate, juſſu et conſenſu aliorum noſtrorum Collegarum et Arbitratorum latis, ſententiatis, pronunciatis, et in ſcriptis declaratis; Reverendus in Chriſto Pater et Dominus Henricus Epiſcopus, et Honorabiles Viri, Dominus Henricus Praepoſitus, Michael Decanus, Otto de Ruſſis Canonicus, Procuratores Capituli Eccleſiae Varmienſis pro ſe et eadem Eccleſia ſua, nec non Magnificus et Religioſus Princeps Dominus Frater Vinricus de Knipprode Magiſter Generalis, et Honorabiles et Religioſi Viri Fratres Wolfferamus de Baldershaim Magnus Commendator, Rodigerus de Eluer Summus Mareſchalcus, Ulricus Uricke Summus Hoſpitalarius, et in Elbingo Conradus Zolner Summus Trapiarius, et in Chriſesborg Theodoricus de Budenberk, in Thorn Gotfridus de Lunde, in Galga Guntherus de Hohenſtein, in Branderburg Gerhardus, in Ragnite et Burhardus de Mansfeld in Oſterrode, Commendatores et Praeceptores Ordinis ſupra dicti pro ſe et Ordini ſuo ſupra dicto laudarunt, evulgarunt, et ex certa eorum ſcientia per ſolennes ſtipulationes approbarunt. Acta ſunt haec ſub Anno Nativitatis Domini milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo quarto, Indictione duodecima, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris et Domini noſtri, Domini GREGORII Divina Providentia Papae XI. Anno quarto, die 28. Menſis Julii, hora Tertiarum in Caſtris Elbingenſibus Varmienſis Diecaeſis, praeſentibus Honorabilibus et Diſcretis Viris Nicolao de Grodkaw Praepoſito in Gutſtadt, Petro Damonz Canonico Vladislavienſi, Alberto de Creuczborg, Joanne de Roſemberk Altariſta Vratislavienſis Eccleſiae, Baldovino in Widnolo Vratislavienſis Diœceſis, et aliis pluribus fide dignis teſtibus ad praemiſſa &c. Item pronunciamus, arbitramur et declaramus ſub pœnis Compromiſſi, quod prata prope Bebir, quae petit Strube, in parte Eccleſiae debeant permanere, item quod nemus, de quo eſt diſſenſio inter Eccleſiam et Nerwicken, ad Eccleſiam debeat pertinere, item quod Tolinne, ſervitor Commendatoris in Thron, in nemore prope Catzen, decem manſos a fine verſus Radenaw menſuratos obtinebit, ita quod homines, qui extirpatione arborum novos agros fecerunt, in eodem nemore per tempus tale, quod vulgo dicitur Hayniec, ad ſuos habebunt uſufructus, reliqua autem portio ejusdem nemoris in parte Eccleſiae permanebit. Item a limite, qui dividit Galliden, Trutenaw et Filios Clausborken, transeundum eſt usque ad graniciem in Pelicali tranſitu, ſicut Dominus Commendator de Elbingo, et Joannes miles de Leyſa ante aliquod tempora ordinarunt. Item quod villa Varpelanken ſuum limitem, quem dictae villae incolae demonſtrarunt, Commendator in Elbingo jugiter obtinebunt. Lata eſt haec noſtra declaratio per nos Ioannem de Ilavia, de conſenſu, juſſu et mandato aliorum Collegarum et Coarbitrorum noſtrorum, Anno, Indictione, Pontificatu et loco praemiſſis, die 29. Menſis Iulii praedicto, hora quaſi Veſperarum, praeſentibus Diſcretis Viris Dominis: Alberto de Creutzburg Altariſtae Vratislavienſi, Nicolao Longi de Fridecki Culmenſ. Diœceſis, Nicolao Iawer Sambienſis, Conrado de Czanſs Vladislav. Diœceſum Presbyteris, teſtibus, ad praemiſſa. Praeſentes quoque Literas, hoc praeſens publicum Inſtrumentum continentes, per Notarios infra ſcribi et publicari mandavimus, ſigillorumque noſtrorum appenſione fecimus muniri. In evidens teſtimonium omnium praemiſſorum, et conſtat in Notario de interlinealibus deſcriptionibus, videlicet ſecundum antiquos limites inter XLIV. et XLV. lineas, a capite Inſtrumenti computando, poſitis non vitii cauſa, ſed erroris. Et ego Conradus Sefridi de Teppewoden Clericus Vratislavienſis Diœceſis, publicus Imperiali auctoritate Notarius, praemiſſis dicto laudo, arbirrio, ſententiae, diffinitioni, pronuntiationi, approbationi, caeterisque aliis omnibus ſupra ſcriptis, una cum Nicolao Leonis de Biſchoffswerder Notario publico infra ſcripto, et teſtibus ſupra ſcriptis, dum ſic agerentur et fierent, praeſens interfui, eaque ſic fieri vidi et audivi, et ad mandatum dictorum Dominorum Arbitrorum et Partium praedictarum praeſens publicum Inſtrumentum propria manu conſcripſi, et in hanc publicam formam redegi, ſigno et nomine meis conſvetis conſignavi in fidem et omnium praemiſſorum teſtimonium.

ANNO 1375.

Et ego Nicolaus quondam Petri Leonis de Biſchoffswerder, Clericus Pomeſanienſis Diœceſis, publicus Imperiali authoritate Notarius, praemiſſis dicto, laudo, ſententiae diffinitioni, arbitrio, pronuntiationi, caeterisque omnibus aliis ſupra ſcriptis una cum Conrado de Teppewoden, Notario publico ſupra ſcripto,

et

ANNO 1371. et teſtibus ſupra ſcriptis, dum ſic agerentur, praeſens interfui, atque ſic fieri vidi et audivi, et ad mandatum dictorum Dominorum Arbitrorum, & requiſitionem Partium praedictarum hic me ſubſcripſi, et in hanc publicam formam redegi, ſigno et nomine meis ſolitis conſignando, in fidem et teſtimonium omnium praemiſſorum. Et conſtat mihi Notario de interlinealibus deſcriptionibus, videlicet ſecundum antiquos limites inter XLIV. et XLV. lineas, a capite Inſtrumenti poſitas computando, non vitii cauſa ſed erroris. „

Nulli ergo hominum omnino liceat hanc paginam noſtrae Confirmationis et Commiſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praeſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, et Beatorum Petri et Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Avenione XIII. Kalend. Martii, Pontificatus noſtri Anno quinto.

LXIX.

1394. HENRICUS *Epiſcopus Vladiſlavienſis promittit fidelitatem* VLADISLAO *Regi ac Regno Poloniæ.* Datum Poſnaniæ Feria ſexta proxima poſt Feſtum Reſurrectionis Domini. Anno 1394. *Ex Originali. Sigil.* I.

HENRICUS Divina et Apoſtolicae Sedis providentia Epiſcopus Vladiſlavienſis, univerſis et ſingulis praeſentium notitiam habituris, harum ſerie declaramus, quomodo attentis pietatis et benignitatis favoribus, quibus Sereniſſimus Princeps et Dominus noſter, Dominus VLADISLAUS Rex Poloniae Litvaniaeque Princeps ſupremus et Haeres Ruſſiae etc. Nos proſequi eſt dignatus, ipſi Domino noſtro Regi, ac Regno Poloniae, ſincero corde, pura mente, bona fide, matura deliberatione praehabita, ſponte ac libere fideliter promiſimus, tenoreque praeſentium promittimus ac ſinceriter pollicemur, fraude et dolo quibuslibet procul motis, meram et plenimodam fidelitatem, ac ſincerae et inconcuſſae fidei conſtantiam, eidemque Domino Regi ac Regno Poloniae in omnibus ſinceriter ac fideliter conſiliis, auxiliis et ſervitiis totis noſtris viribus aſſiſtere contra quamlibet perſonam, niſi talia ſint, quae noſtro honori deberent derogare, ad quae penitus non intendimus obligari harum, quibus ſigillum noſtrum appenſum eſt, teſtimonio literarum. Datum Poſnaniae feria ſexta proxima poſt feſtum Reſurrectionis Domini. Anno ejusdem Domini milleſimo trecenteſimo nonageſimo quarto. ANNO 1396.

LXX.

SIGISMUNDUS *Rex Ungariae conſenſum præbet* VLADISLAO *Duci Opolienſi, ut Terras Dobrzynenſem & Cujaviæ Ordini Crucigerorum vendere poſſit.* Datum in Wywar Fer. tertia proxim. Poſt Feſt. S. Dorotheæ An. 1396. *Ex Originali ſigil.* I.

SIGISMUNDUS Dei gratia Rex Ungariæ, Dalmaciæ, Croaciæ &c. ac Marchio Brandeburgenſis Notum facimus ad perpetuam rei memoriam tenore præſentium univerſis. Quod quanquam nos animo deliberato, beneplacitaque voluntate & conſenſu ſereniſſimæ principis Dominæ MARIÆ Reginæ Ungariæ Conſortis noſtrae Cariſſimæ, ipſa tunc in humanis agente maturo etiam conſilio & deliberatione Prælatorum, Baronum, Procerum, Nobilium Regni noſtri accedente Nos factum infra ſubſequenter conſcriptum perficere voluerimus & conſummare, tamen quibusdam obſtaculis intervenientibus, ipſo facto hucusque prorogato, Nos nunc eorundem Prælatorum, Baronum, Procerum & Nobilium Regni noſtri conſilio & deliberatione nihilominus accedente, idem factum modo inferius declarato conſummandum duximus & perficiendum, ut puta, Quod cum olim Sereniſſimus Princeps Dominus LUDOVICUS Rex Hungariæ &c. Socer noſter Cariſſimus, Terram Ruſſiæ cum ſuo dominio per modum commutationis pro Terra Capolchan & aliis Terris, quas Illuſtris Princeps Dominus LADISLAUS Dux Opoliæ ſuus et noſter Avunculus dilectus in Regno noſtro Hungariæ protunc poſſediſſet et tenuiſſet, eidem Domino LADISLAO Duci pridem legitime appropriaverit, demumque Ducatus, Terras et Dominia Cujavienſem et Dobrinenſem cum omnibus et ſingulis caſtris, civitatibus, diſtrictibus, iuribus, et Dominiis eorundem pleno jure, dominio et libertate, quibus eoſdem Ducatus et Terras ut verus Hæres et Dominus haereditarie ac libere poſſidebat, tam ex cauſa juſte, & ſimpliciter ac irrevocabilis donationis, quam etiam permodum legitimae permutationis pro dicta Terra Ruſſiae praefato Domino LADISLAO Duci Opoliae, ac ipſius Haeredibus et Succeſſoribus legitimis juſto et perpetuae donationis ac legitimae permutationis titulo, haereditarie ac libere appropriavit; quos quidem Duca-

Annn 1396. tus & Terras praefatus Dominus Ladislaus ut verus Haeres, et legitimus Princeps, et Dominus haereditarius recepit, tenuit, et poſſedit multis annis pacifice, et quiete; quapropter praefato Domino Duci Ladislao, ut praefatos Ducatus, Terras, et Dominia, videlict Dobrinenſem et Cujavienſem communiter vel diviſim ut verus Hæres et legitimus eorundem Dominus, Principibus Eccleſiaſticis, aut Saecularibus, ac aliis Viris Religioſis vel Laicis cujuscunque ſtatus, gradus, conditionis aut praeeminentiae exiſtant, et ſpecialiter Venerabilibus et Religioſis Viris Dominis Magiſtro Generali Ordinis Sanctae Mariae ſacrae Domus Theutonicae et eius Fratribus perpetuo vendere, obligare vel donare et reſignare, aut permutare, ac etiam in alios ſuos uſus iuxta ſuum beneplacitum libere convertere valeat, de noſtrae Regiae poteſtatis plenitudine, de certa noſtra ſcientia, ut praemittitur, ac Praelatorum, Baronum, Procerum, Nobilium Regni noſtri conſilio et deliberatione plenariam, liberam, et omnimodam damus, concedimus, et attribuimus facultatem. Jn cujus rei memoriam, evidensque, teſtimonium praeſentes literas noſtras ſub magni ſigilli Maieſtatis noſtrae appenſione roboratas, ipſi Domino Ladislao Duci duximus concedendas. Datum in Wywar alias Holicz Feria tertia proxima poſt Feſtum S. Dorotheae Virginis et Martyris Anno Domini Milleſimo trecenteſimo nonageſimo ſexto.

LXXI.

1404. Vladislaus *Rex confirmat Pacem & Concordiam à* Casimiro *Anteceſſore ſuo cum Crucigeris initam.* Datum in Raciąż feria 6ta proxima ante feſtum SSS. Trinitatis. Anno 1404. *Ex Originali. Sub Sigillo magno maieſtatis.*

Vladislaus DEI Gratia Rex Poloniae, Litvaniae Princeps Supremus, Ruſſiaeque etc. Dominus et Haeres. Significamus tenore praeſentium, quibus expedit, univerſis: Quod quanquam olim ſiniſtris ſe ingerentibus auſpiciis, quae ſtatum pacificum ob ſequelam et ſucceſſus ſemper felices oderunt, quae tranquillitatis temperiem diſtemperant, quaeque promiſcuae dilectionis dulcedinem in abſynthium odii ſaepe convertunt, inter Praedeceſſores noſtros, felicis memoriae Reges, et Regnum Poloniae noſtrum ab una, et Venerabiles Magiſtros Fratresque Ordinis Beatae Mariae Hoſpitalis Hieroſolimitanorum Domus Theutonicorum in Pruſſia, parte ab altera, illa antiqua pacis aemula diſcordiarum peſtis inoleverat, adeoque longo temporis tractu ipſius morbi furioſitas nullo lenitivae ſopiri tunc poterat beneficio medicinae, demum tamen divini intuitus interveniente proſpectu, qui ad cogitandas cogitationes pacis et non afflictionis humanae mentis retorquet aciem, diſcordiarum odioſa hujusmodi materia poſt multiplicium tandem guerrarum ac caedium turbidines, Sereniſſimi Principis Domini Casimiri Regis Poloniae Praedeceſſoris noſtri temporibus ſolempni ſtipulatione in confæderatae pacis unionem fuerat vix redacta. Ne igitur et nunc, ut in antea, tepeſcat, aut pacis aemulo procurante modo quolibet aboleatur, aut oblivionis ſeu negligentiae cujuslibet tempeſtate aliquatenus evaneſcat ipsa aſſumptae et conſcriptae pacis pulchritudo, plurimum ſuſpicantes, imo verentes, de Prælatorum, Baronum ac Procerum Regni noſtri conſilio praefatam perpetuam pacem recentibus pactis tenore praeſentium confirmamus, promittentes bona fide eandem irrefragabiliter observare, harum, quibus ſigillum noſtrum appenſum eſt, teſtimonio literarum. Datum in Raciąż Feria ſexta proxima ante diem Feſti Sanctae et Individuae Trinitatis. Anno Domini milleſimo quadringenteſimo quarto. Praeſentibus Reverendis in Chriſto Patribus, Dominis Nicolao Gneſnenſi Archiepiſcopo, Petro Cracovienſi, Alberto Poſnanienſi Epiſcopis, Johanne de Tenczyn Cracovienſi Caſtellano, Johanne de Tarnow Palatino Cracovienſi, Clemente de Moſkorzew Viſlicienſi, Michaele Lublinenſi Caſtellanis, Zbigneo Marſchalco Curiae noſtrae, Gnevoſſio de Dalenitz Succamerario Cracovienſi, Nicolao Aulae noſtrae Vice-Cancelario et Praepoſito Eccleſiae Sancti Floriani, Noſtris fidelibus dilectis, et aliis praeplurimis fide dignis. Anno 1404.

LXXII.

Conventio Vladislai *Jagellonis cum Cruciferis de Terra Dobrzynenſi & diſtrictu Złotoria.* Datum in Raciąz Feria Sexta proxima ante diem Feſti Sanctiſſimæ Trinitatis Anno. 1404. *Ex Origin.*

Vladislaus Dei Gratia Rex Poloniae, Lithvaniae Princeps Supremus Dominus et Haeres. Significamus

Anno 1404. mus tenore praesentium quibus expedit universis. Quod cum gravis inter Nos et Regnum nostrum ab una, Venerabiles Magistrum, Fratresque Ordinis Beatae Mariæ Hospitalis Jerosolimitanorum Domus Theotonicorum in Prussia, parte ab altera, ratione Terræ Dobrinensis ejusque dominii controversiarum dissensionisque penderet materia, inter Partes ipsas hucusque non poterat medium inveniri. Nunc autem Domini annuentibus auspiciis, quorum arbitrio dissona quæque concrepant, & ad pacis osculum amplectendum singula reducuntur, inter Nos, Regnumque nostrum, & Venerabilem Dominum Cunradum de Jungingen Ordinis prædicti Magistrum Generalem, Ordinemque suum super hujusmodi materiam Terræ ipsius Dobrinensis prædictæ per modum concordiæ taliter est conclusum: videlicet, quod Dominus Cunradus Magister Generalis prædictus cum Conpræceptoribus suis Terram prædictam Dobrinensem una cum castris, municipiis, fortaliciis, civitatibus, villis, vasallis & omagialibus, ac pertinentiis universis, nec non Castrum Złotoria cum suo Districtu in Festo Pentecostes proxime venturo Nobis & Regno Nostro dare, restituere, & resignare debent et debebunt totaliter cum effectu. Nos quoque medio tempore quinquaginta millia Florenorum * valoris expressi in primis literis obligatoriis præfati Domini Cunradi Magistri super obligatione ipsius Terræ Dobrinensis confectis pro ipsa Terra Dobrinensi, & duo millia sexagenarum cum quadringentis sexagenis grossorum in valore in litera obligatoria contento ipsius Magistri, pro Castro & Districtu Złotoriensi sive in auro sive in argento quocunque modo poterimus usque ad satisfactionis complementum Dominis Cunrado Magistro cum ordine suo prædictis dare, & solvere debemus & debebimus integraliter & ex toto. Quibus quidem videlicet solutione pecuniaria, & resignatione Terræ, Castri & Districtus praedictorum inter Nos, & Dominum Cunradum Magistrum cum Ordine suo prædicto mutuo factis, eundem Dominum Cunradum Magistrum et Ordinem suum praedictos a quibuscunque et ab omnibus omnino impetitionibus, inquietationibus, infestationibus et impedimentis quorumcunque Haeredum legitimorum Terrae Dobrinensis, nec non Castri Districtusque Złotoriensis prædictorum ratione Terræ Districtusq; prædictorum eorundem tueri, & pro ipsis videlicet Magistro cum Ordine suo intercedere debere, Nos una cum Regno nostro astringimus in perpetuum cum effectu harum, quibus Sigillum nostrum appensum est, testimonio Literarum. Datum in Raczanz Feria sexta proxima ante diem Festi Sanctissimæ & Individuæ Trinitatis Anno Domini millesimo quadringentesimo quarto. Anno 1404.

* Apud Dlugoss. lib. 10. Hist. Polon. ad An. 1404. legitur: quadraginta. Cromer vero asserit: quinquaginta Lib. 16. de Origine & reb. gest, Polonor.

LXXIII.

Pax & Concordia inter Vladislaum *Regem Poloniæ, &* Conradum de Jungingen *Magistrum Prussiæ, de limitibus inter Litvaniam & Prussiam.* Datum in fluvio Visla prope Castrum Raczansz, Feria quinta proxima ante Festum Sanctæ Trinitatis Anno 1404. *Ex Originali.*

In Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Amen.

Frater Conradus de Jungingen Magister Generalis Ordinis B. Mariæ Hospitalis Jerosolymitani de Domo Teutonica universis præsentibus et futuris, præsentium notitiam habituris salutem, & rei gestæ ad perpetuam memoriam cognoscere veritatem. Cum Auctor pacis ad unitatis & pacis spiritum suis rigorosis mandatis quotidie Nos invitet, dignum arbitramur, ut inveteratæ displicentiæ, guerræ & offensæ contra Serenissimum Principem & Dominum Vladislaum Regem Poloniæ, Supremum Ducem Litvaniæ, & Hæredem Russiæ, suosque Progenitores, quoad Terras Litvaniæ & Russiæ, per Nos, nostrum quoque Ordinem intuitu orthodoxæ fidei diutius exagitatæ in pacem perpetuam, remissionem & concordiam commutentur. Hinc est, quod Nos de expresso consensu Compræceptorum nostrorum, cum dicto Serenissimo Domino Vladislao, anno, die et loco infra scriptis certum terminum placitorum concorditer celebravimus super pace inter Nos & Terras Ordinis nostri ex una, & supra dictum D. Regem & Terras suas, videlicet Litvaniam & Russiam, parte ab altera, facienda perpetuo, & firmanda variis præmissis tractatibus, tandem, ut sequitur, concordavimus in hunc modum. Inprimis promisimus, & præsentibus bona fide promittimus, quod ex nunc & in antea tenebimus pacem inviolabilem, & con-

Anno 1404. cordiam cum ſupra dicto Magnifico Domino Sereniſſimo Vladislao Rege Poloniæ, ſuis Catholicis Hæredibus & Succeſſoribus, ac Prælatis & Eccleſiis, omnibus quoque Terris ſuis per Litvaniam & Ruſſiam, Terrarumque incolis perpetuis temporibus obſervabimus. Nec unquam volumus & debemus aliquam Ligam inire, aut facere contra dictum Vladislaum, ſuos quoque Catholicos Succeſſores Terrarum Litvaniæ & Ruſſiæ cum dominiis aut aliis hominibus, & rancore quolibet poſtpoſito, omnes & ſingulas injurias Nobis & noſtris per ſe vel per alios quomodolibet illatas remittimus penitus & offenſas. Inſuper limites & terminos inter noſtras & dicti D. Regis Terras, videlicet Litvaniæ & Ruſſiæ, diſtingui fecimus, & modis diſtinguimus infra ſcriptis. Inprimis incipiendo in quadam inſula Sawyn dicta vulgariter, ſita in fluvio dicto Memla habente in ſe inſulam Romeyweider, quæ quidem inſula tota apud Ordinem permanebit temporibus affuturis: abhinc directe progrediendo ad fluvium dictum Norveſſe in declivio, ſeu villa continua ſub ſylva dicta Heiligenwald; abhinc dictum fluvium ſequendo in mediis fluctibus usque ad Vyswitten, aſcendendo abhinc linealiter, & directe eundo ad quendam lapidem magnum dictum Roda jacentem in fluvio dicto, A. & Roda vulgariter nuncupatum; ab ipſo lapide aſcendendo ſuper ſtagnum dictum Sinarden, abhinc directe eundo uſque ad viam vulgariter nuncupatam der Brengeliſcher Weg, abhinc directe uſque in Novenrithen, abhinc linealiter procedendo verſus finem ſeu aciem mericæ *, dictæ vulgariter Heyde, ad locum, ubi fons oritur, a dicto fontis ortu procedendo per directum in ſolitudinem quandam communiter Wildniſſe dictam, ubi fluvius Egloſſe ortum habet, abhinc directe eundo per medium dictæ ſolitudinis usque ad terminos & gades ** illorum de Ploſchkow, & hi omnes termini ſiti ſunt verſus Livoniam. Aſcendendo vero verſus Pruſſiam, termini ſubſcripti per dictum Ordinem perpetuo ſine qualibet contradictionis obſtaculo habebuntur, incipiendo a ſupra dicta inſula Sawin in directum procedendo uſque ad fluvium dictum Suppe, abhinc procedendo ad locum ortus ſui, abhinc progrediendo uſque ad fluvium, qui effluit a lacu dicto Motenſehe, & dicitur communiter Metchensly, abhinc per deſcenſum fluvii usque ad fluvium dictum Deber, deinde dictum fluvium ſequendo usque in milliare prope fluvium, qui Nare dicitur, & abhinc directe eundo usq; in dictum fluvium Nare. Cæterum pro Nobis, noſtro Ordine, omnibus noſtris Succeſſoribus renuntiamus omni impetitione & jure, quæ in prædictis Domini Regis Vladislai Terris videlicet Litvaniæ & Ruſſiæ ſitis, terminos ſuperius expreſſos verſus dictas Terras habuimus, vel habere videbamur; inſuper Terræ & Dominia de magno Novohroden qualitercunq; ſive per Nos, noſtrum Ordinem, aut per ſupradictum Sereniſſimum D. Vladislaum, aut per ſuos conjunctim & diviſim acquiſitæ fuerint, vel alias qualitercunque ad noſtrum Ordinem devenerunt, easdem ac eadem dictus D. Rex obtinebit, nec unquam bona fide, quo minus easdem detineat, impediemus. Præterea volumus, quod homines ſæpe dicti Domini Regis & ſuorum Succeſſorum in Terris Litvaniæ & Ruſſiæ conſtituti, in omnibus Terris Ordinis mercari, & negotiari libere valeant absque teloneis, aliisque exactionibus, quos etiam defendere tenebimur ſicuti noſtros, ſalvis tamen teloneis ab olim inſtitutis, ac quibuslibet edictis noſtris editis, & edendis, in Terris Ordinis, quibus noſtri arctantur, & dicti D. Regis ſuorumque Succeſſorum homines per Litvaniam & Ruſſiam ſunt arctati. Item Ordine noſtro in expeditione communi, cum prænominato D. Rege & ſuis Succeſſoribus, & ipſorum hominibus per Litvaniam & Ruſſiam exiſtente, quotquot ipſi captivaverint, ſuos habeant ut captivos. Exceſſus quoque per dicti D. Regis ſuorumque Succeſſorum homines in prædictis Terris qualitercunque commiſſos, Capitaneus exercitus eorundem eosdem libere judicabit. Exceſſus vero communes per utriusque exercitus homines commiſſos, Capitanei utriusque exercitus ſimul & communiter judicabunt. Nullos inſuper armigeros, Dominos, milites, vaſallos, vel alterius cujuscunque generis homines, etiamſi Chriſti fideles fuerint, in damnum, ſeu præjudicium dicti Magnifici D. Vladislai aut ſuorum Succeſſorum unquam per Terras noſtras ſcienter ire permittemus, ſed impediemus & prohibebimus juxta poſſe. Denique omnes proſcriptos ſeu bannitos de ſupra dictis Terris præfati D. Regis non recipiemus ad Terras noſtras, maxime, qui in ſui vindictam homicidia, vel incendia ejusdem D. Regis vel ſuorum Succeſſorum hominibus in præmiſſis Terris Litvaniæ comminantur, & Ruſſiæ. Præterea per Terras dicti D. Regis ſuorumque Succeſſorum Catholicorum, vi-

Anno 1404.

de-

* Sylvæ. nemoris. Vid. Gloſſar. Dufreſne.
** Sepes.

Anno 1404. delicet Litvaniæ & Ruſſiæ, contra quoscunque nunquam traducemus exercitum, aut traducere per quemcunque faciemus; niſi expreſſe fuerit de voluntate dicti D. Regis ſuorumque Succeſſorum, qua obtenta damnum nequaquam ipſis ac ipſorum hominibus inferemus. Praeterea promittimus, quod nullos Fratres & Conſanguineos ipſius D. Regis fugitivos, ſeu alios quoscunque erroneos, per quos D. Rex & Regnum Poloniæ, ac Terræ Litvaniæ & Ruſſiæ poſſent moleſtari, durante pace debemus ad Terras noſtras recipere vel fovere. Omnia vero & ſingula præmiſſa in articulis præmiſſis, & eorum quolibet contenta bona fide promittimus pro Nobis, toto Ordine noſtro firmiter ac inviolabiliter obſervare, nec unquam contraveniemus, aut contraveniri procurabimus per quoſcunque arte, ratione, ingenio, de jure, vel de facto, conſilio vel auxilio, publice vel occulte. In quorum omnium evidens teſtimonium & fidem, de, et ſuper omnibus præmiſſis, præſentes literas noſtri majoris Sigilli munimine mandavimus communiri. Datum in fluvio dicto Viſla prope Caſtrum Raczanſz Diœceſis Vladislavienſis, Feria quinta proxima ante Feſtum S. Trinitatis An. Domini 1404. Harum rerum teſtes ſunt Reverendiſſimi in Chriſto Patres Domini, Dominus Arnoldus Epiſcopus Culmenſis, & Dominus Joannes Epiſcopus Pomezanienſis, ac Honorabiles & Religioſi Viri Fratres, Ordo & Commendatores.

LXXIV.

1405. Vladislaus *Rex approbat Pacta inter ſe, & Conradum Magiſtrum Pruſſiæ de Terra Dobrzynenſi inita.* Datum in Thorun feria 4ta infra Octavas Pentecoſtes Anno 1405. *Ex Origin. Sigillum.* I.

Vladislaus Dei Gratia Rex Poloniæ, Lithvaniæque Princeps Supremus & Hæres Ruſſiæ &c. &c. Ad univerſorum notitiam per hæc ſcripta deducimus. Quod cupientes in fœdere & pacis dulcedine inter Nos & Regnum noſtrum ab una, Venerabilemq; & Magnificum Dominum Conradum de Jungingen Magiſtrum Generalem Ordinis Beatæ Mariæ de Domo Theutonica & ejus Ordinem parte ex altera, gratuite firmatis & ſtabiliter roboratis jugiter permanere, Pactaq; anno præterito inter Nos prætextu Terræ Dobrzynenſis alterutrum ſolemniter concluſa ſervare fideliter & conſtanter, & prout juſtum eſt, ipſum Magiſtrum et ejus Ordinem reddere certiorem, eidem Magiſtro & ejus Ordini pura fide & in verbo Regio tenore præſentium promittimus, quod pro ipſo intercedere volumus, et omnium cauſarum actiones in Nos aſſumere, quae ſibi aut ejus Ordini moverentur per aliquos, qui jure haereditario, aut quocunque alio titulum proprietatis ejusdem Terræ Dobrzynenſis ſibi vendicarent, aut præſumerent vendicare, eumque et ejus Ordinem ab omnibus impetitionibus quorumcunque talium, ut præmiſſum eſt, jus ad eandem Terram habere volentium perpetuo liberare. Harum quibus ſigillum noſtrum appenſum eſt teſtimonio Literarum. Datum in Thorun Feria Quarta infra Octavas Pentecoſtes. Anno Domini milleſimo quadringenteſimo quinto. Anno 1405.

Ad relationem Nicolai Regni Poloniæ Vice-Cancellarii.

LXXV.

Recognitio Conradi *de* Jungingen *Magiſtri Pruſſiæ, quod quinquaginta millia florenorum ratione Terræ Dobrinenſis & Caſtri Złotoria a* Vladislao *Rege acceperit.* Datum in Caſtro Torun feria quarta infra Octavas Pentecoſtes. Anno 1405. *Ex Originali.*

Nos Frater Conradus de Jungingen Magiſter Generalis Ordinis Beatæ Mariæ Hoſpitalis Jeroſolimitani de Domo Theutonica univerſis. Recognoſcimus per præſentes quod ab Illuſtriſſimo Vladislao Rege Poloniae &c. ſummam & valorem quinquaginta millium Florenorum Hungaricalium pro Terra Dobrzynenſi & pro Caſtro Złotoria cum ipſius pertinentiis viginti quatuor centonibus ſexagenarum Bohemicalium, in quibus eas tenuimus obligatas per manum Venerabilium in Chriſto Patrum Dominorum Nicolai Dei Gratia Archiepiſcopi Gneſnenſis, Alberti Poſnanienſis Epiſcopi Eccleſiarum, recepimus & ſolutas habuimus, & habemus totaliter & ex pleno una cum Præceptoribus noſtris. Quem quidem Vladislaum Regem quietum & ſolutum reddimus, ipſumque ab eisdem tenore præſentium quietamus, harum quibus ſigillum noſtrum appenſum eſt, teſtimonio literarum. Datum in Caſtro noſtro Torun feria quarta infra Octavas Pentecoſtes, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo quinto.

ANNO 1410.

LXXVI.

Transumptum Literarum VLADISLAI JAGELLO *Regis Poloniæ, quibus cum* ULRICO *de* JUNGINGEN *Ordinis Teutonicorum Magistro Generali in* VENCESLAUM *Romanorum ac Bohemiæ Regem compromittit.* Datum Pragæ Anno 1410. die 5. Junii. *Ex Originali. Sigillum 1.*

VENCESLAUS Dei Gratia Romanorum Rex semper Augustus, & Bohemiæ Rex. Notum facimus tenore præsentium universis: Quod Serenissimus Princeps & Dominus, Dominus VLADISLAUS Rex Poloniæ Illustris, Frater noster Carissimus in, de, & super universis & singulis guerris, litibus, causis, displicentiis, rancoribus, dampnis et odiis inter ipsum & Regnum suum, ac etiam subditos suos ab una, & Venerabilem ULRICUM de JUNGINGEN Magistrum Generalem Ordinis Cruciferorum Beatæ Mariæ Jerosolimitanæ Domus Theutonicorum de Prussia, devotum nostrum dilectum, & Ordinem ejus parte ab altera, quomodolibet emersis vel subortis, Serenitati nostræ pro parte sua de alto, & basso arbitrandi & decidendi dedit plenam & omnimodam potestatem, prout id ipsum in suis patentibus literis Nobis desuper datis lucidius continetur, cuius literæ tenor talis est, & sequitur per omnia in hæc verba.

„ VLADISLAUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Lithvaniæque Princeps Supremus & Hæres Russiæ &c. Significamus tenore præsentium quibus expedit universis. Quod omnes guerras, lites, causas, displicentias, rancores, dampna & odia universa, quæ inter Nos, Regnum nostrum & subditos nostros ab una, Venerabilem ULRICUM de JUNGINGEN Magistrum Generalem Cruciferorum Ordinis B. Mariæ Jerosolimitanæ Domus Teutonicorum de Prussia, & Ordinem ejus parte ab altera emerserunt, quomodolibet contingenter accesserunt & venerunt, arbitrio & decisioni Serenissimi Principis & Domini, Domini VENCESLAI Dei Gratia Romanorum & Bohemiæ Regis, Fratris nostri carissimi, ab alto & basso commisimus, & tenore præsentium committimus, dantes & concedentes sibi in omnibus præmissis, auditis hinc inde nostræ partis propositionibus & allegationibus, & ipsius Magistri & Ordinis prædicti responsionibus & viceversa ipsorum propositionibus & nostris responsivis, arbitrandi, decidendi & concludendi plenam & omnimodam potestatem; sic tamen, quod omnia præmissa facta, & negotia nostra Regni & subditorum nostrorum prædictorum hinc ad Dominicam invocavit proxime venturam inclusive per ipsum Dominum VENCESLAUM Romanorum & Bohemiæ Regem prædictum finaliter concludantur, decidantur & tractentur, omnibus dilationibus amputatis. Quidquid autem per ipsum modo præmisso in præmissis decisum, edictum, decretum, laudatum, ordinatum, tractatum, pronuntiatum fuerit & conclusum, omnia rata, grata habentes, ipsa in omnibus punctis, conditionibus, articulis & clausulis firmiter, plene, integre & inviolabiliter, pura fide, dolo & fraude remotis, promittimus observare, nec eis verbo aut facto volumus contraire, vel ipsa in aliquo irritare harum, quibus Sigillum nostru appensum est, testimonio literarum. Datum in loco granicierum Regni nostri & Prutenorum terras dividente, Feria tertia proxima post Festum Beati Francisci Confessoris, Anno Domini millesimo quadringentesimo nono"

ANNO 1410.

Nos igitur non per errorem aut improvide, sed animo deliberato præfati VLADISLAI Fratris nostri carissimi literam, Maiestati nostræ super ea arbitratione & decisione præmissorum pro parte sua traditam, prout eadem de verbo ad verbum expressatur superius, ad supplicem prædicti ULRICI petitionis instantiam, transumi decrevimus, & præsentibus de certa nostra scientia integraliter intercludi, præsentium sub minori nostro appenso Sigillo testimonio literarum. Datum Pragæ Anno Domini millesimo quadringentesimo decimo, die quinta Junii, Regnorum nostrorum Anno Bohemiæ quadragesimo septimo, Romanorum vero tricesimo quinto.

LXXVII.

HENRICI *Episcopi Sambiensis subjectio* VLADISLAO *Regi & Regno Poloniæ.* Datum & actum in loco campestri ante Castrum Marienburg Dominico die proximo post Festum S. Jacobi Apostoli An. 1410. *Ex Originali.*

Nos Frater HENRICUS Dei & Apostolicæ Sedis Gratia Episcopus Sambiensis, nostro & Capituli ac subditorum nostrorum nominibus recognoscimus publice profitentes: Quod Illustrissimum Principem ac Dominum, Dominum VLADISLAUM Regem Poloniæ, Lithvaniæque Prin-

ANNO 1411. Principem Supremum & Hæredem Ruſſiæ &c. pro vero Domino & Poſſeſſore Terræ Pruſſiæ tenere & habere, eidemque & Sacræ Coronæ Regni Poloniæ fideliter in omnibus licitis & honeſtis adhærere bona fide promiſimus & promittimus per præſentes, quem etiam tanquam *D*ominum noſtrum gratioſiſſimum, cui ad præſtandum conſilia ſalubria juramentum præſtitimus corporale, debitis honoribus, favoribus, conſiliis & auxiliis proſequi volumus fideliter & conſtanter, & eum nunquam aliquibus exquiſitis coloribus deſerere, ſed ipſum ab omnibus adverſitatibus ſine dolo & fraude praemunire, juribus tamen, libertatibus & immunitatibus dictæ noſtræ Eccleſiæ in omnibus ſemper ſalvis. Promittimus inſuper literas præſentes confirmare, & Sigillorum noſtri & Capituli noſtri appenſionibus majoribus corroborare. In cujus rei teſtimonium Sigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. *D*atum & actum in loco campeſtri exercituum dicti *D*omini noſtri Regis ante Caſtrum Mariemburg *D*ominico die proximo poſt Feſtum S. Jacobi Apoſtoli, Anno *D*omini milleſimo quadringenteſimo decimo.

LXXVIII.

Privilegia & donationes Civitati Gedanenſi a VLADISLAO *Rege factæ.* Datum in Caſtro Marienburgienſi feria tertia, ipso die B. Dominici Confeſſoris Anno 1410. *Ex Originali. Sigillum.* I. *Parvum.*

VLADISLAUS Dei Gratia, Rex Poloniae, Lithvaniaeq; Princeps Supremus & Hæres Ruſſiæ &c. Significamus tenore præſentium, quibus expedit univerſis: Quomodo habito diligenti reſpectu ad conſtantis fidelitatis indicia, quæ Nobis Conſules, Communitas, Cives & incolæ civitatis noſtrae Gdanenſis exhibuerunt, & adhuc aucto fidelitatis ſtudio praeſtantius poterunt exhibere in futurum, horum intuitu, cupientes ipſos gratiarum noſtrarum proſequi favoribus, & ad fidelitatis conſtantiam Nobis et Coronae noſtræ Regni Poloniæ per ipſos exhibendam continuo reddere promptiores, prædictæque civitatis noſtræ Gdanenſis conditionem facere meliorem, Sibi ejusque Coſulibus, Civibus, Communitati, incolis, & eorum Succeſſoribus medietatem omnium emolumentorum molendini noſtri Gdanenſis, ubi farina moli ſolita eſt una cum terrae ſpatio unius miliaris circumquacunq; civitatem praedictam Gdanenſem, & utilitatibus in ipſo ſpatio terrae contentis ubilibet, excluſis tamen bonis tam ſpiritualium, quam ſæcularium perſonarum, quæ ſitum in eodem ſpatio terræ videntur obtinere, item Villas noſtras infra ſcriptas videlicet Pruſch, Hinriſchdorf, Ora, Wennenberg, Hochczit & Richemberg cum ipſarum omnibus utilitatibus, fructibus, cenſibus, proventibus, reditibus & obventionibus, videlicet agris cultis & incultis, campis, pratis, ſylvis, nemoribus, paſcuis, venationibus, aucupationibus, fluviis, rivulis, piscinis, lacubus, ſtagnis, piſcaturis, molendinis, & aquis earumque decurſibus, necnon jure, proprietate, & dominio, aliisque pertinentiis, attinentiis, & appendiis ad ipsas ſpectantibus ab antiquo, prout in ſuis metis & granitiis, longe, late & circumferentialiter ſunt limitatæ & diſtinctæ, damus, conferimus, & donamus donatione perpetua & in aevum, pratis duntaxat Caſtri noſtri Gdanenſis exceptis, quæ pro Nobis & Caſtro noſtro praedicto volumus reſervare. Concedimus etiam, damus, donamus, & largimur ipſis in mari per duo milliaria per littus maris in parte orientali portus noſtri Gdanenſis computanda in piſcaturis noſtris libere exercere piſcaturas, una cum liberis cæſionibus rubetorum & lignorum in terra penes littus maris ſpatii eorundem duorum milliarium, ubi piſcaturas exercebunt, in quibus tamen lignis & rubetis pro uſibus noſtris, & Caſtri noſtri jus pleni dominii Nobis reſervamus, ad hæc etiam ligna & rubeta excludimus, quibus portus maris hactenus reformabatur, & adhuc debebit reformari. Ut autem Civitas Gdanenſis prædicta, & ipſius Conſules, Cives, Communitas, incolæ et ſui Succeſſores a Nobis gratiarum munera ſe gaudeant recepiſſe ampliora, ipſis jus patronatus Eccleſiæ Sanctæ Mariæ in Danſke cum collatione Scalae & Campanaturæ ad noſtram pertinentes Majeſtatem damus, conferimus, aſcribimus, appropriamus perpetue & in aevum per ipſos regenda, diſponenda et temporibus gubernanda affuturis. Promittimus autem huiusmodi donationis noſtræ gratiam una cum aliis libertatibus, gratiis, & literis ipſorum, quas obtinent, dum primo dante Domino Cracoviam venerimus, ſigillo Maieſtatis noſtræ authentico, & majori roborando confirmare. Harum, quibus ſigillum noſtrum minus appenſum eſt, teſtimonio literarum. Datum in Caſtro Marienburgienſi Feria tertia ipſo die Beati Dominici Confeſſoris, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo decimo &c.

ANNO 1410.

ANNO 1410.

LXXIX.

ARNOLDUS *Episcopus Culmensis promittit se* VLADISLAO *Regi & Regno Poloniæ subjectum ac fidelem fore.* Datum in loco campestri ante Castrum Marienburgense in die S. Bernardi. *Anno* 1410. *Sigillum.* I.

NOS ARNOLDUS Dei Gratia Episcopus Culmensis, Nostro & Capituli nostri ac subditorum nostrorum nominibus recognoscimus publice per præsentes, quod Illustrissimum Principem ac Dominum Dominum VLADISLAUM Regem Poloniæ Lithvaniaeque Principem Supremum & Haeredem Russiae &c. &c. Pro vero Domino & Possessore Terræ Prussiæ tenere & habere volumus, eidemque & Sacræ Coronæ Regni Poloniæ fideliter in omnibus licitis & honestis adhærere bona fide promisimus & promittimus per præsentes, quem etiam tanquam Dominum nostrum gratiosissimum, cui ad præstanda consilia salubria juramentum præstitimus corporale, debitis honoribus, favoribus, consiliis & auxiliis prosequi volumus fideliter & constanter, & eum nunquam aliquibus exquisitis coloribus deserere, sed ipsum ab omnibus adversitatibus sine dolo & fraude præmunire, juribus tamen, libertatibus & immunitatibus dictæ nostræ Ecclesiæ in omnibus semper salvis. Promittimus insuper literas præsentes confirmare, & Sigillorum nostro & Capituli nostri appensionibus majoribus roborare. In cujus rei testimonium Secretum nostrum præsentibus est appensum. Datum & actum in loco campestri in exercitu dicti Domini nostri Regis ante Castrum Marienburgense in die Sancti Bernardi Anno Domini millesimo quadringentesimo decimo.

LXXX.

1411. *Pax & Concordia inter* HENRICUM *de* PLAUEN *Magistrum Prussiæ, &* VLADISLAUM *Regem Poloniæ, ac* VITOLDUM *Ducem Litvaniæ.* Datum in Thorun die Dominica 1. Febr. Anno 1411. *Ex Origin. Sigill.* 15.

NOS Frater HENRICUS de PLAUEN Ordinis B. Mariæ Theutonicorum Hierosolimitanorum Magister Generalis, Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis, quomodo pio compassionis affectu perpendentes, & salubris animadversionis miseratione in animo revolventes, quot & quanta mala procedunt ex guerrarum & dissensionum disturbiis, quantaque ex contentionibus immineant pericula animarum, & quot ex præliis sanguinis Christiani oriantur profluvia. In eo Creatori nostro specialis devotionis exhibere volentes bene dignum famulatum, a guerrarum prædictarum exercitiis, & a cunctarum displicentiarum enormitatibus inter Serenissimum Principem Dominum Dominum VLADISLAUM Regem Poloniæ, Lithvaniæque Principem Supremum et Hæredem Russiæ etc. et Praeclarum Principem *D*ominum ALEXANDRUM alias WITAUT Magnum *D*ucem Litvaniæ, et ipsius Regnum Terrasq; Litvaniæ, et alias omnes eisdem subjectas ex una, ac Nos et Ordinem nostrum, ac Terras ejusdem Ordinis nostri Prussiae et Livoniae, et alias omnes Nobis et Ordini subjectas parte ex altera, non sine gravi jactura occurrentes et exortas nostrae mentis propositum retrahere decrevimus, et ea, quae per dispendia controversiarum in factis boni communis sunt diruta et destructa, per pacem et integritatem ad statum cupientes reducere quietum et tranquillum, cum eisdem Serenissimo Principe et Praeclaro *D*uce, et ipsorum Terris, perpetuae pacis et inviolabilis fœderis fecimus unionem, quam sub fide et honore nostris sine dolo tenere promittimus et servare, cui quidem unioni omnes adjutores nostros, cujuscunque status et conditionis fuerint, et in quibuscunque terris demorentur, et signanter hos Praeclaros Principes et *D*ominos Illustres, videlicet Venerabilem Patrem et *D*ominum *D*ominum *D*ucem Wenczeslaum Episcopum Wratislavienſem, Kazimirum Stetinenſem, Conradum cum Filiis Olsnenſem, Warczeslaum de Wolgast, Johannem de Saxonia, Johannem cum Fratribus de Glogovia, Johannem de Monsterberg. Lodwicum de Brega, aliosque Principes, Comites, Barones, Militesque Clientes, *D*ominos nostros singulares inclusimus, nolentes ipsos ab hujusmodi unionis fœdere separari. Et ut ipsa unio cum tanta maturitate et tam sollicita deliberatione concepta ad firmum et constantem ordinem jugiter observandum reducatur, ipsam per articulos infra scriptos omnino decrevimus regulandam. Quos articulos in praesenti litera approbatos et concluſos Sigillo nostro majori, pollicemur sine fallo roborare. Hunc igitur pro primo et principali ponimus articulo, quod inter Serenissimum Princi-

pem

ANNO 1411. pem et *D*ominum Regem et Regnum Poloniae ſupra dictum, et Terras ſuas Litvaniae, et alios coadjutores ſingulos, et ſubditos ſuos ex una, et Nos et Ordinem et Terras noſtras, videlicet Pruſſiae et Livoniae et alias, coadiutores ſingulos, et ſubditos noſtros parte ex altera, omnes diſplicentiae, diſſenſiones, controverſiae et dampna dimiſſa et totaliter ſopita debent eſſe. Item quod omnes captivi, qui in hac guerra ſunt captivati, a captivitatibus ipſorum de ambabus Partibus fiant quieti, liberi et ſoluti ſine fraude, et quod omnes depactationes, exactiones eorundem, quae nondum ſunt exactae, deleantur, et in nihilum redigantur, et ſi aliqui pro ipſorum depactationibus cautiones fidejuſſorias fecerint, aut etiam literales, omnes omnino annullentur, et fidejuſſores ſint liberi, dolo et fraude quibuslibet procul motis. Item omnia Caſtra, Civitates, Terrae ab utraq; Parte in his guerris acquiſitae, debent unicuique reſtitui ſine dolo, et homines tam ſpirituales, quam ſaeculares a promiſſionibus et homagiis hinc inde praeſtitis ſint liberi, ſuper quo eisdem literae debent dari, ſic quod eadem caſtra et civitates circa reſignationem in aedificiis et aliis non deſolentur, et homines in diſtrictibus eorundem caſtrorum conſtituti non ſpolientur nec damnificentur. Sed quod Caſtritenae et Capitanei offendicula omnia, & res proprias recipiant, ipſas ſine impedimento ad propria deducendo. Item Terra Samagytarum excipitur, quam Dominus Rex & Dux WITAUDUS ad vitam utriuſque ipſorum in poſſeſſionem quietam tenere debent, niſi ipſam vellent Ordini dimittere ante mortem; hoc ſtet in ipſorum voluntate, & hoc debet literis patentibus roborari, quod poſt mortem ipſorum de eadem Terra Ordo ſe poterit intromittere ſine impedimento cum omnibus juribus, proprietatibus, juxta tenores litterarum, Ordini ſuper appropriatione ejusdem Terræ conceſſarum. Item Dux SEMOVITUS Mazoviæ debet libere obtinere Terrulam & diſtrictum Zawkrze, quam alias Ordini obligaverat, ita quod a ſolutione pecuniæ, in qua eadem Terra fuerit obligata, ſit ſolutus & quietus. Item Terra Dobrinenſis debet permanere circa Coronam Poloniæ, & omnes Terræ, quas Corona habuit ante iſtam guerram in poſſeſſione. Et iſtæ Terræ, Pomeraniæ Terra, Michelaw Terra, & Culmenſis Terra, Neſſaw, Murzynaw & Orłow cum ſuis attinentiis debent manere Ordini, & omnes aliæ Terræ, quas Ordo habuit ante iſtam guerram in poſ-

ſeſſione. Item facta Caſtrorum Dryzen & Santok, dum Magiſter per Dominum Regem fuerit requiſitus, debent remitti ad deciſionem duodecim perſonarum probarum per Dominum Regem & Magiſtrum eligendarum, quæ, ſi per ipſas ad finem deduci non poterint, extunc ad Super-Arbitrum Dominum Papam remittantur, ſimiliter de aliis Provinciis Regni & Terrarum Litvaniæ, ſimiliter & facta Dominorum Ducum Mazoviæ JOHANNIS & SEMOVITI, & Filiorum Succeſſorumq; ſuorum, & BOGUSLAI Ducis Stolpenſis ad deciſionem duodecim perſonarum probarum per Dominum Poloniæ Regem prædictum & Magiſtrum Ordinis Theutonicorum remitti debent, quæ, ſi per ipſas ad finem deduci non poterint, ad Super-Arbitrum Dominum Papam remittantur. Item de inſulis quibusdam prope Solicz, de piſcaturis ac navigiis, & de littoribus fluviorum tam Wiſlæ quam Drewanczæ, ſi aliquæ diſceptationes occurrerint, pari modo ad deciſionem duodecim perſonarum etiam remittantur. Item bona Eccleſiarum Gneznenſis, Vladislavienſis & aliarum, quæ jacent ſub protectione Ordinis & in Terris ipſius, debent circa jura conſervari, & quod non alienentur, niſi hoc fuerit de voluntate bona Prælatorum, ſimiliter fiat de bonis Magiſtri & Ordinis, quæ habent ſub Corona, quod circa jura relinquantur, & non alienentur ſine voluntate Prælatolatorum. Item violationes pacis & ſecuritatum, ſeu ſalvorum conductuum, quæ in iſta guerra ab utraque parte ſunt commiſſæ, debent eſſe ſopitæ ſine dolo, item mercatores ambarum Partium cum eorum bonis absque impedimento transire debent per terras & per aquas ſecundum antiquam conſuetudinem. Item ad hunc finem, quod perpetua amicitia permaneat inter Regnum Poloniæ & Litvaniam & omnes Terras, quæ eis ſunt ſubjectæ, & Ordinem ac omnes Terras Ordini ſubjectas, & quod unio fœderis perpetui per nullas penitus diſſenſiones violetur, quælibet Partium inſurgentibus aliquibus diſſenſionibus & impedimentis debent dare ſex perſonas, & quod eædem duodecim perſonæ habeant omnimodam poteſtatem per viam juris aut amicitiæ easdem diſſenſiones, diſturbia & impedimenta complanare. Et ſi in ſententia concordes non fuerint, ad Super-Arbitrum Dominum Papam cauſas debent remittere, & quod hoc perpetuis temporibus obſervetur. Si autem aliquæ cauſæ emerſerint hæreditatem, proprietatem, fundum & debita concernentes, hæ debent judicari & expediri in illius Diſtrictus judicio, in

ANNO 1411.

Anno 1411. quo jacent, quidquid autem concernit bona feodalia, hoc debet terminari ſub Domino Feodi Jure ibidem judicari ſolito & conſueto. Item Dominus Rex & Dux Witaudus omnes incredulos in terris eorum conſtitutos ad hoc debent tenere, quod fidem aſſumant Chriſtianam', & pro ampliatione fidei Eccleſias conſervare, Sacerdotes in eis locare, & omnes errores paganicos evellere. Similiter Magiſter & Ordo tam in Pruſſia, quam in Livonia incredulos ad fidem convertere tenebuntur. Item ambae Partes terris infidelium eis propinquis iſtam unionem & compoſitionem notificare debent, & quod fidem Chriſtianam aſſumant, ipſos ad hoc exhortari, & ſi hoc facere recuſarent, quod tunc ambae Partes ſe mutuo adjuvent, ut ipſos infideles ad fidem poſſint convertere Chriſtianam. Et ſi ambae Partes in hoc concordes fuerint, quod inſimul cum exercitibus tranſire deberent, tunc in omnibus negotiis & defectibus, et notanter pro divisione terrarum, quas ſibi poterint ſubjugare, illud ſervare debent et tenere, prout in literis eorum prioribus eſt expreſſum, niſi Partes praedictae aliud voluntarie decreverint faciendum. Item omnes profugi in hac guerra tam ſpirituales quam ſaeculares de ambabus Partibus redire ſine impedimento poterint ad eorum bona eadem poſſidenda, prout prius ea poſſidebant, et debent habere favorem et gratiam Dominorum ſuorum, prout prius habuerunt, excepto duntaxat Domino Epiſcopo Warmienſi, qui ſalvum et ſecurum conductum habere debet ad ſuum Epiſcopatum, cui Magiſter per violentiam nihil debet facere, niſi quod de jure facere poſſet. Item Dominus Sigismundus Rex Hungariae in hac compoſitione et pace debet includi, ſi velit, ſine dolo, cui per Magiſtrum intimari debet de modo unionis praedictae ſine mora. Et quod Dominus Rex Poloniae per Magiſtrum certificetur de ipſius Domini Regis Hungariae voluntate, ita tamen, quod interim Dominus Rex Poloniae non faciet dampna Regi Hungariae, nec guerras cum ipſo habebit, ſi ipſum Rex Hungariae non impedit, ſed ſi ipſum impediet, et guerras ſibi movebit, Dominus Rex Poloniae ſibi poteſt reddere rationem, et ſe defendere toto poſſe. Item ambae Partes debent etiam manere circa omnia eorum privilegia et litteras, laudabilesque conſuetudines atque jura, prout hucuſque permanebant, nulla tamen in eo fiat derogatio, articulis, qui hic purificati ſunt. Item etiam nunquam in perpetuum debet Corona Regni Poloniae cum Litvaniae Terris et gentibus ſuis eſſe contra Ordinem, nec adhaerere inimicis ejusdem. Simili modo nunquam in perpetuum Nos, Magiſter Generalis et Ordo eſſe debemus contra Coronam Regni Poloniae et Terras Litvaniae, nec ejus inimicis Coronae adhaerere ſine dolo et fraude. Praeterea Nos Frater Henricus de Plauwen Magiſter Generalis ſupra dictus una cum Reverendiſſimo in Chriſto Patre et Domino Domino Johanne S. Rigenſis Eccleſiae Archiepiſcopo, et Reverendis in Chriſto Patribus Dominis Johanne Herbipolenſis, Arnoldo Culmenſis, et Johanne Pomeſanienſis Eccleſiarum Epiſcopis, et Fratribus: Conrado de Eglofſtein per Almaniam et Italiam, Conrado de Witingshofen per Lyvoniam Praeceptoribus, nec non Nobilibus et Strenuis Viris Militibus Johanne Romplian de Kobern, et Wernhero Kothaſt, Conrado Trochſes teſtibus et fidejuſſoribus pura fide promittimus et ſpondemus, quod literam hanc ſub majori titulo tranſſumptam in omnibus ejus articulis, conditionibus et clauſulis majori noſtro ſigillo roborari et confirmari volumus. Et ad plenius teſtimonium eorum, quae in littera eadem ſunt conſcripta, ſigilla horum Praelatorum, Praeceptorum, Commendatorum, Advocatorum, Militum et Civitatum, videlicet Reverendorum Patrum et Dominorum Culmenſis, Pomezanienſis et Sambienſis Eccleſiarum Epiſcoporum, et Fratrum per Almaniam, Italiam et Lyvoniam Praeceptorum, Magiſtri et Commendatorum, Supremi Marſchalci de Elbingo, de Criſtpreg Theſaurarii, de Thorun Balifa Brandenburg', Ragnith, Oſterrode, Danczk, Axwa, Swecza, Grudencz, Redin, Slochow, Tuchol, Strasberg Schanſze Commendatorum, Lypa, Dyrſzaw, Brehn, Brathean et Rochnſzen Advocatorum, Auguſtini de Zegenberg, Conradi de Orſechaw, Nicolai de Schillingsdorft Henrici de Rankaw & Thomae de Teſchow Militum; Culmen, Thorun, Gdanczk Elbing, Konigsberg et Strasberg Civitatum, appendere faciemus ad eandem Slotoriam, in loco videlicet conventioni utriusque Partis, videlicet ipſius D. Regis Poloniae Conſiliariis et noſtris ad terminum ſcilicet Dominicam Cantate deputato harum, quibus ſigillum noſtrum una cum ſigillis Praelatorum, Praeceptorumq; ſuperius expreſſorum ſunt appenſa, teſtimonio literarum. Actum Thorun ſub Anno Domini milleſimo quadringenteſimo undecimo, die Dominica prima menſis Febr. praeſentibus praedictis Praelatis et Praeceptoribus, quorum, ut praemittitur, nomina ſuperius ſunt expreſſa.

Anno 1411.

Prae-

ANNO 1411. Praeterea ex errore ſcribentis obmiſſum eſt de termino conventioni aſſignato, qui terminus quatuor ſeptimanis poſt Feſtum Paſchae proxime futurae, in *Do*minica, qua cantatur in Eccleſia *DEI*, *Cantate*, circa Slotoriam pro eadem conventione et confirmatione literarum praeſentium eſt ſtatutus, prout in litera matrice hujus de praedicta *D*ominica Cantate eſt expreſſum. Ideo expreſſio hic facta de eodem termino non debet habere aliquam ſuſpicionem aut aliquod derogamentum.

LXXXI.

Fidejuſſio SIGISMUNDI *Romanorum Regis, qua pollicetur* VLADISLAO *Poloniæ Regi, &* ALEXANDRO *alias* VITOLDO *Magno Litvaniæ Duci, quod Cruciferi intra certum tempus in ſe compromittent & ejus parebunt ſententiæ.* Datum Caſſoviæ Anno 1412. Die Annuntiationis Virginis glorioſæ.

NOS SIGISMUNDUS Dei Gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, & Hungariae &c. Rex, tenore præſentium & in verbo noſtro Regio ſine dolo & fraude pollicemur, & Nos fidejuſſoria adſtringimus cautione Sereniſſimo Principi Domino VLADISLAO Regi Poloniæ &c. pro Cruciferis de Pruſſia, quod ipſi Cruciferi facta, & negotia ſua Ordinis ſui, & ſuorum ſubditorum, & coadjutorum, quæ inter Dominum VLADISLAUM Regem Poloniæ &c. prædictum, & Præclarum Principem ALEXANDRUM alias VITOLDUM Magnum Ducem Litvaniæ ac Terras, ſubditos, & coadjutores ipſorum ab una, & prædictos Cruciferos, ac eorum ſubditos, & coadjutores parte ab altera vertuntur, & verti ſperantur, pro literis pacis, fœderum, & pace perptua ad manus Noſtras ac de alto, & baſſo, in forma meliori compromittent, & in Feſto Pentecoſtes proximo in Buda in termino ipſis per Nos deputato cum plena, & commoda mandati poteſtate, & literis Compromiſſi ipſorum coram Nobis comparebunt, & omnia in dicto termino per Nos & noſtri decreti ſententiam pronuntiata, diſcuſſa, & deciſa cum adjectione paenae pro tunc exprimendæ exequentur, tenebunt, adimplebunt, & ſervabunt inconcuſſe. Si autem pronuntiatione, vel edicto hujusmodi noſtris in aliquo, vel in aliquibus punctis, articulis, clauſulis vel condicionibus contempnerent vel negligerent obedire, aut eis quovis modo contrairent, ex tunc ipsos ad obſervandum ea, & quodlibet eorum compellere, cogere, ſine aliqua dilatione, & arcere volumus fideliter & conſtanter, dolo et fraude quibuslibet procul motis. Datum Caſſoviæ Anno Domini milleſimo quadringenteſimo duodecimo Feria ſexta ipſo die Annunciationis Virginis glorioſæ, Regnorum noſtrorum Anno Hungariae 25. Romanorum vero ſecundo. ANNO 1412.

LXXXII.

Compromiſſum VLADISLAI *Regis cum* HENRICO *de* PLAVEM *Magiſtro Cruciferorum in* SIGISMUNDUM *Regem Romanorum.* Datum in Caſchovia Sabbato ante Dominicam Ramis Palmarum An. 1412. *Ex Originali. Sigil.* 1.

NOS VLADISLAUS Dei Gratia Rex Poloniæ Lithvaniaeque Princeps Supremus, & Hæres Ruſſiæ etc. Significamus tenore præſentium, quibus expedit, univerſis. Quomodo de iuſtitia & æquitate, ac iuris cultura & peritia Sereniſſimi Principis Domini SIGISMUNDI Romanorum Regis ſemper Auguſti & Hungariæ Regis et Fratris noſtri Cariſſimi plene confidentes, pro, & ſuper omnibus et ſingulis cauſis, litibus, diſſenſionibus, diſcordiis, controverſijs, contractuum, concordatorum, & pacis perpetuæ læſionis conceptorum, ſuſceptorum, promiſſorum, & ſtipulatorum inter Nos ex una HENRICUM de PLAVEN Magiſtrum Generalem, & Profeſſos Ordinis Cruciferorum de Pruſſia noſtrosque & ipſorum ſubditos, coadjutores, adhærentes, ac Terras, vel earum occaſione quomodolibet ortis vel orituris, motis vel movendis, ſolempniter ac de alto et baſſo in ipſum compromittimus, & conſentimus tenore præſentium mediante. Dantes & concedentes ei plenam poteſtatem infra quindecem dies a die Pentecoſtes proxime venturo ſtando vel ſedendo die feriato, vel non feriato, verbo vel in ſcripto, de facto vel de iure, partibus vel earum altera abſente vel præſentibus pronuntiandi, ſententiandi, diffiniendi, arbitrandi & laudandi, promittentes noſtro, & Regni noſtri nominibus ſtare & parere ipſius pronuntiationi, diffinitioni, deciſioni, ſententiae arbitrali vel amicabili, renuntiantes iuris vel facti exceptionibus, defenſionibus, quibus contra ea poſſimus, vel poſſemus tueri quomodolibet impoſterum ac etiam infuturum, harum, quibus Sigillum noſtrum eſt appenſum, teſtimonio Literarum. Datum in Caſchovia Sabbatho Ante Dominicam

ANNO 1412. ramis Palmarum Anno Domini milleſimo quadringenteſimo duodecimo.

LXXXIII.

Sententia arbitralis SIGISMUNDI *Romanorum Regis, inter* VLADISLAUM *Regem Poloniæ, & Ordinem Teutonicum ſuper articulo Epiſcopi, Præpoſiti & Capituli Vladiſlavienſis.* Datum Budæ Anno 1412 die 24. Auguſti. *Ex Original. cum Sigillo Regio.*

SIGISMUNDUS Dei Gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Hungariae, Dalmatiae, Croatiae &c. Rex, Arbitrator & amicabilis Compoſitor inter Sereniſſimum Principem Dominum VLADISLAUM Regem Poloniae Fratrem noſtrum cariſſimum, et inclitum Principem ALEXANDRUM alias VITOUDUM Magnum Ducem Lithvaniae, ac Praelatos, Barones, & ſubditos Regni Poloniae, Magnificosque SEMOVITUM & JOHANNEM Duces Maſoviae, et BOGUSLAUM Stolpenſem Ducem eorumque ſubditos, ac omnes coadjutores et adhaerentes dicto Domino Regi Poloniae ex una, et Venerabilem Fratrem HENRICUM de PLAVEN Hoſpitalis Sanctae Mariae Ordinis Theutonicorum Magiſtrum Generalem et ipſum Ordinem, Terras, ſubditos, et coadjutores eorum partibus et altera, ſuper omnibus diſplicentiis, limitibus, granitiebus, damnis, injuriis, rancoribus, diſſenſionibus, litibus, et odijs, pactorum ſtipulatorum, concordatorum et promiſſorum violationibus, quae inter dictas Partes vertebantur, et verti ſperabantur, prout in literis emanatis hincinde ſuper dicto Compromiſſo latino continetur. Quarum quidem literarum tenores infra ſequuntur unius videlicet.

„ Nos VLADISLAUS *DEI* Gratia Rex Poloniae Lithvaniaque Princeps Supremus ac Haeres Ruſſiae etc. Significamus tenore praeſentium, quibus expedit, univerſis. Quomodo licet noſtro et incliti Principis *D*omini ALEXANDRI alias VITOVDI Magni *D*ucis Lithvaniae, ac Praelatorum, Baronum et ſubditorum Regni noſtri, Magnificorumque Principum *D*ominorum SEMOVITI, et JOANNIS Maſoviae, et BOGUSLAI Stolpenſis *D*ucum, et eorum ſubditorum ac omnium coadjutorum et adhaerentium eorundem Nobis nominibus, in Sereniſſimum Principem *D*ominum SIGISMUNDUM Romanorum Regem ſemper Auguſtum, ac Hungariae, *D*almatiae, Croatiae etc. Regem Fratrem Noſtrum cariſſimum ſuper omnibus, diſplicentiis, limitibus, granitiebus, damnis, injuriis rancoribus, diſſenſionibus, litibus et odiis, pactorum ſtipulatoum, concordatorum et promiſſorum violationibus, quae inter Nos, ſubditos, adhaerentes et coadiutores noſtros ac Fratrem HENRICUM de PLAVEN Ordinis Hoſpitalis Sanctae Mariae Theutonicorum Magiſtrum Generalem, ac ipſius Ordinem Cruciferorum de Pruſſia, terras, ſubditos, et coadiutores eorum vertebantur, et verti ſperabantur, tanquam in Arbitrum, Arbitratorem, Judicem, et amicabilem Compoſitorem de alto, et baſſo abſolute, et ſine dolo compromiſerimus, et hujuſmodi Compromiſſum, et tempus in eo definitum lapſum, eiſq; protunc non comparentibus viribus evacuatum exiſtat, tamen diſſenſiones, bella, gverras, lites, et diſcordias volentes evitare, ad pacem aſpirare, et in quiete ac dulcedine pacis colere Auctorem, contemplatione ejusdem *D*omini SIGISMUNDI Regis, etc. praedicti plurimum de iuſtitia, et aequitate ipſius, iuris cultura, fide, prudentia et peritia, quibus multipliciter illuſtratur, confidentes, in ipſum praeſentem et Caput huiusmodi Compromiſſi pro bono pacis, et concordiae ſponte in ſe recipientem iterum, et de novo eorundem *D*ucum et Praelatorum, videlicet Gneſnenſis, Vladiſlavienſis, Poſnanienſis, Plocenſis, et Varmienſis Epiſcoporum, et Eccleſiarum ipſorum nominibus, et ſubditorum eorum, pro quibus omnibus et ſingulis ſupra nominatis Nos Rex VLADISLAUS praedictus bona fide et ſine dolo promittimus de rato hadendo, et procurabimus cum effectu, et quilibet ipſorum praeſens Compromiſſum, et omnia ſupra et infra ſcripta indeque ſecuta, ratum, rataque habebunt, et firmiter obſervabunt, nec non per praeſens Compromiſſum ratificabunt, et approbabunt infra annum facta pronuntiatione, fienda, vel non facta, compromiſimus, ac de alto et baſſo abſolute et ſine dolo compromittimus per praeſentes tanquam in arbitrum, arbitratorem, judicem, et amicabilem compoſitorem de et ſuper omnibus diſplicentiis, controverſijs, odijs, rancoribus, pactorum ſtipulatorum, contractuum, pacis, fœderum et confœderationum, libertatum et privilegiorum, cirographorum læſionibus et violationibus, ac de, et ſuper omnibus injurijs, damnis, limitibus, granitiebus, diffamationibus, detractionibus, offenſis, gravaminibus intereſſe, et expenſis hactenus factis, et debitis per Magiſtrum Generalem et Ordinem praedictos

ANNO 1412.

ANNO dictos. Et generaliter ſuper omnibus, et 1412. ſingulis actionibus, obligationibus, iuribus, quaerelis, conventionibus, petitionibus, et aliis rebus ac quaeſtionibus quibuscunque praeteritis et praeſentibus excepto pecuniarum debito et paenis appoſitis, ad quae ſe Magiſter et Ordo cum caeteris fidejuſſoribus per literas efficaces Nobis obligavit, pro quibus in eundem Dominum SIGISMUNDUM Regem compromittere nolumus, non etiam intendimus. Dantes et concedentes eidem *D*omino SIGISMUNDO Regi plenam poteſtatem, quod poſſit ſummarie, ſimpliciter, et de plano ſine ſtrepitu et figura iudicii lites, controverſias, et alias, ac omnia praedicta inter Nos praefatos Praelatos, *D*uces, Barones, coadjutores, et ſubditos noſtros ex una, ac dictos Magiſtrum et Ordinem Cruciferorum parte ex altera ſedare judicialiter, vel extrajudicialiter, et dictas diſſenſiones, diſplicentias, controverſias, lites et quaeſtiones, ac quaſcunq; cauſas praeteritas vel praeſentes, omniaq; alia contingentia et dependentia, incidentia ſeu forſitan de novo infra infracti Compromiſſi terminum occaſione praemiſſorum emergentia, oritura vel orta ex eiſdem per Nos proponenda audire, et legitime terminare in, et ſuper omnibus et ſingulis pro ſuæ libito voluntatis in quibuscunque horis et temporibus, diebus feriatis et non feriatis, Partibus praeſentibus vel abſentibus, vocatis tamen, lite conteſtata vel non conteſtata, juris ordine et ſolemnitate ſervatis vel non ſervatis, verbo vel in ſcriptis, ſtando vel ſedendo, ſimul vel diviſim diffiniendo, ordinando, arbitrando, tranſigendo, componendo, vel alias quomodolibet faciendo, prout ſibi melius videbitur expedire infra hinc et duos annos continue ſe ſequentes. Ita tamen, quod omnes cauſae quae quomodolibet poſſunt per ipſum *D*ominum SIGISMUNDUM Regem Romanorum etc. hac vice hic in Buda diffiniri et diſcuti, ſine ulteriori dilatione decidantur, reliquae autem aliae notabiles difficultates, et obſcuritates continentes, quae majori indagine et examine indigent, eorundem duorum annorum duntaxat durante ſpatio, et brevius, quo fieri poteſt, in Buda vel intra limites Regni Hungarici per ſe, vel alium ſeu alios, quem ad hoc idem *D*ominus Rex SIGISMUNDUS decrevit deputandos, terminentur. Et niſi infra terminum, et locum praedictos idem *D*ominus SIGISMUNDUS Rex etc. Arbiter et Arbitrator ſuam amicabilem ſententiam, ordinationem et compoſitionem amicabilem tulerit, Compromiſſum hujuſmodi ac omnia in eo contenta viribus non ſubſiſtant, nec ad ea vel earum aliquid tenenda, aut obſervanda aſtringamur, prolataque infra dictos terminos corrigere, declarare et interpretari valeat, ſi ex eis dubietas, vel obſcuritas imminebit inter Partes. Promittentes bona fide arbitrium, laudum, ordinationem et compoſitionem ac quicquam ſuper praemiſſis, et quolibet praemiſſorum idem D. SIGISMUNDUS Rex duxerit faciendum, acceptare, ratificare, emologare *, ratum et gratum habere et obſervare, eiſque parere et acquieſcere, nec in aliquo contravenire de jure vel de facto, quoquo modo nunquam a pronuntiatione, ſententia, ordinatione et compoſitione per dictum SIGISMUNDUM facienda appellare, ſuper his vel eorum aliquo reſiſtere ad arbitrium boni viri, aut ea petere revocari, emendari vel moderari, non ratione Perſonæ Domini SIGISMUNDI Regis prædicti Arbitri & Arbitratoris, nec ratione rerum & quæſtionum, de quibus compromiſimus, vel alia ratione opponemus contra dictum Compromiſſum, vel contra ſententiam, ordinationem & pronuntiationem dicti D. SIGISMUNDI Regis qualitercunque procedat, vel qualitercunque proferat arbitrium, vel ſua mandata, ſive ſervet juris ordinem, ſive prætermittat, ſub pœna per eundem D. SIGISMUNDUM Regem Arbitrum & Arbitratorem apponenda & vallanda. Quæ quidem pœna totiens committatur & exigatur, quoties contra præmiſſa vel aliquod præmiſſorum ventum, factum, non obtemperatum aut paritum fuerit per ſe vel alium ſeu alios quoquo modo. Qua pœna commiſſa & exacta, ſemel & pluries ſoluta vel non ſoluta, aut exacta, nihilominus omnia & ſingula præmiſſa in ſua ſemper remaneant firmitate. Renuntiantes inſuper omni juris auxilio Canonici vel Civilis, omnibus exceptionibus, membranarum allegationibus, rationibus & cæteris beneficiis juris, facti, & Patriæ legibus & conſuetudinibus, quibus poſſemus facere vel venire contra Compromiſſum prædictum, & omnibus, quæ hujusmodi Compromiſſo poſſent objici vel opponi, & ſpecialiter clauſulis, punctis & articulis in quibuſlibet literis, pacationibus, fœderibus, concordiis & contractibus præteritis, poſitis & expreſſis, ac aliis contrarium facientibus quibuscunque. Harum, quibus ſigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum, teſtimonio literarum. Datum Budæ ** ipſo die Nativ. S. Joannis Bapt An. Dom. 1412." ANNO 1412.

Al-

* Approbare. Vid. Gloſſar. Dufreſne.

** Quid Vladislaus Budæ egerit, vid. Dlugoſſ. lib. 11. ad an. cit.

ANNO 1412. Alterius vero Partis ex adverſo Principalis literæ Compromiſſi ſeries hæc eſt:

„ Nos Frater HENRICUS de PLAWEN, Ordinis Hoſpitalis Sanctæ Mariæ Domus Theutonicorum Jeroſolimitani Magiſter Generalis. Significamus tenore præſentium quibus expedit univerſis. Quod cupientes ex animo diſſenſiones et bella, guerras, lites & diſcordias evitare, ad pacem aſpirare, & in quiete & dulcedine pacis colere Auctorem, de Illuſtriſſimi Principis & gratioſiſſimi Domini noſtri, Domini SIGISMUNDI Romanor. Regis ſemper Auguſti, & Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ &c. Regis juſtitia & æquitate, juris cultura, fide, prudentia & peritia, quibus multipliciter illuſtratus, plurimum confidentes in ipſum abſentem tanquam præſentem noſtro, Ordinis, coadjutorum & ſubditorum noſtrorum nominibus, pro quibus omnibus & ſingulis bona fide & ſine dolo promittimus de rato habendo, & procurabimus cum effectu ſub obligatione omni bonorum noſtrorum, quod Nos, Ordo totus, & coadjutores noſtri ac ſubditi præſens Compromiſſum, & omnia ſupra & infra, indeque ſecuta ratum rataque habebimus & habebunt, ac firmiter obſervabimus & obſervabunt, nec non quod præſens Compromiſſum ratificabunt & approbabunt infra annum futura pronunciatione fienda vel non facta de alto & baſſo, & abſolute & ſine dolo compromittimus per præſentes tanquam in Arbitrum, Arbitratorem, Judicem & amicabilem Compoſitorem de, & ſuper omnibus diſplicentiis, controverſiis, odiis, rancoribus, pactorum ſtipulatorum, contractuum, pacis, fœderum, ac confœderationum, jurium, libertatum & privilegiorum, cirographorum læſionibus, violationibus, ac de, & ſuper injuriis, damnis, granitiebus, diffamationibus, detentionibus, offenſis, gravaminibus, intereſſe & expenſis hactenus factis & debitis, per Sereniſſ. Principem D. VLADISLAUM Regem Poloniæ, & coadjutores & adhærentes ſibi. Et generaliter ſuper omnibus & ſingulis actionibus, obligationibus, juribus, querelis, conventionibus, petitionibus, pecuniarum ſummis, ac quæſtionibus quibuscunque quomodolibet inter præfatum Dominum VLADISLAUM Regem Poloniæ, & inclitum Principem Dominum ALEXANDRUM alias VITOUDUM Magnum Ducem Lithvaniæ, ac Prælatos, videlicet Gneſnenſem, Vladislavienſem, Poſnanienſem, Płocenſem & Varmienſem Epiſcopos & Eccleſiarum ipſarum, Barones, terras & ſubditos eorumdem, Magnificosque Dominos Joannem & Semovitum Maſoviæ, ac Boguſlaum Stolpenſem Duces eorumque ſubditos ac omnes coadjutores & adhærentes eis, ex una, Nosque, noſtros Ordinem, Coadjutores & ſubditos partibus ex altera vertentibus, ſeu verti eſſe ſperantibus præteritis & præſentibus, dantes & concedentes eidem Domino SIGISMUNDO Regi plenam poteſtatem, quod poſſit ſummarie, ſimpliciter & de plano ſine ſtrepitu & figura judicii lites, attemptata, controverſias & cauſas, omniaque prædicta inter Nos, & Ordinem, ſubditos ac coadjutores noſtros ex una, ac præfatos Dominos Regem Poloniæ, Prælatos, Duces, Barones, coadjutores & ſubditos ſuos parte ex altera ſedare iudicialiter vel exiudicialiter, ac dictas diſſenſiones, diſplicentias & controverſias, lites, quæſtiones, ac quascunque cauſas præteritas vel præſentes, ac omnia alia contingentia & dependentia, incidentia, ſeu forſan de novo infra ſcripti Compromiſſi tum occaſione præmiſſorum emergentia, oritura vel orta ex eisdem per Nos proponenda audire & legitime examinare, in & ſuper omnibus & ſingulis præmiſſis pro ſuæ libito voluntatis, quibuscunque horis & temporibus, diebus feriatis & non feriatis, Partibus præſentibus vel abſentibus, vocatis tamen, lite conteſtata vel non conteſtata, juris ordine & ſolemnitate ſervatis vel non ſervatis, verbo vel in ſcriptis, ſtando vel ſedendo, ſimul vel diviſim, diffiniendo, ordinando, arbitrando, tranſigendo, componendo, vel alias quomodolibet faciendo, prout ſibi melius videbitur expedire, infra hinc & duos annos continue ſe ſequentes, ita tamen, quod omnes cauſæ, quæ quomodolibet per ipſum Dominum SIGISMUNDUM Romanorum Regem &c. hac vice hic in Buda diffiniri poſſunt & diſcuti, ſine ulteriori dilatione decidantur. Reliquæ autem aliæ difficultates & obſcuritates notabiles continentes, quæ majori indagine & examine indigent, eorundem duorum annorum duntaxat ſpatio duraturæ, & brevius, quo fieri poteſt, in Buda, vel infra metas Regni Hungariæ per eundem Dominum SIGISMUNDUM vel alium, quem ad hoc decreverit, ſpecialiter deputandum terminentur. Et niſi infra terminum & locum prædictum ſuam arbitralem ſententiam, ordinationem & compoſitionem amicabilem tulerit, Compromiſſum hujusmodi, & omnia in eo contenta viribus non ſubſiſtant, nec ad ea vel eorum aliquid tenenda vel obſervanda aſtringantur, prolataque infra dictos locum & terminum corrigere, declarare & interpretari valeat, ſi ex eis dubietas vel obſcuritas immi-

ANNO 1413.

ANNO 1412. minebit inter Partes promittentes bona-fide, quod tam Nos compromittentes, quam Succeſſores noſtri & Ordo noſter arbitrium, laudum, ordinationem & compoſitionem, ac quicquid ſuper præmiſſis & quolibet præmiſſorum idem Dominus SIGISMUNDUS Rex duxit faciendum, in perpetuum acceptabimus, acceptabunt, raificabimus & ratificabunt, ratum & gratum habebimus & habebunt, ac obſervabimus & obſervabunt, eisque parebimus & parebunt, ac acquieſcemus & acquieſcent inviolabiliter, nec in aliquo contraveniemus vel contravenient, de jure vel de facto quoquo modo nunquam a prænuntiata ſententia, ordinatione & compoſitione per dictum Dominum SIGISMUNDUM Regem facienda appellabimus vel appellabunt, & ſuper his vel illorum aliquo recedemus vel recedent ad arbitrium boni viri, aut ea petemus vel petent revocari, emendari vel moderari, non ratione perſonæ D. SIGISMUNDI Regis prædicti Arbitri & Arbitratoris nec ratione rerum & quæſtionum, de quibus compromiſimus, vel alia ratione opponemus vel opponent contra dictum Compromiſſum, vel ſummam, ordinationem & pronuntiationem dicti Domini SIGISMUNDI Regis qualitercunque procedat, vel qualitercunque proferat ſuum arbitrium vel ſua mandata, ſive ſervet juris ordinem ſive prætermittat ſub pœna per eundem Dominum SIGIMUNDUM Regem Arbitrum & Arbitratorem approbanda vel vallanda. Quæ quidem pœna toties committatur & exequatur, quoties contra prædicta vel aliquod præmiſſorum ventum fuerit, non obtemperatum aut non paritum fuerit per ſe, alium ſeu alios quoquo modo. Qua pœna commiſſa et exacta ſemel vel pluries ſoluta vel non ſoluta ac exacta, nihilominus omnia et ſingula præmiſſa in ſua ſemper remaneant firmitate. Renuntiamus inſuper omni juris auxilio Canonici vel Civilis, omnibus exceptionibus, membranarum allegationibus, rationibus, et cæteris beneficiis juris et facti, ac Patriæ legibus ſeu conſuetudinibus, quibus poſſemus facere vel venire contra Compromiſſum prædictum, et omnibus, quæ hujusmodi Compromiſſo poſſent objici vel opponi, et ſpecialiter articulis, punctis et clauſulis in quibuscunque literis, pactionibus, fœderum conventionibus, contractibus præteritis, poſitis et expreſſis, ac aliis in contrarium facientibus quibuscunque harum, quibus noſtrum et Ordinis noſtri Sigillum majus eſt appenſum, teſtimonio literarum. Datum in Caſtro noſtro Marienburg Pomeſaniensis Diœceſis, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo duodecimo, decima octava die Menſis Maji." ANNO 1412.

Viſis itaque Compromiſſis prædictis, ac intellectis et examinatis præſentium juribus, ipſisque Partibus auditis et intellectis, deliberatione prahabita diligenti pro bono pacis et concordiæ, vigore Compromiſſorum prædictorum, de, et ſuper nonnullis articulis et capitulis in cauſa ſeu cauſis, quæſtionibus et petitionibus pro parte Venerabilis Joannis Epiſcopi Vladislavienſis, ac Eccleſiæ ſuæ prædictæ, nec non Honorabilis Andreæ Præpoſiti, et Capituli ejusdem Eccleſiæ Vladislavienſis, contra et adverſus præfatos Magiſtrum et Ordinem Cruciferorum noſtri in præſentia in vim hujusmodi Compromiſſorum motis, ventilatis, examinatis et cognitis coram Nobis actis, acticatis, productis et probatis, Chriſti nomine, de cujus vultu omne bonum procedit judicium, devotiſſime invocato, inter Partes prædictas viam arbitrationis et amicabilis compoſitionis aſſumentes, et omnibus melioribus forma, jure, modo, quibus magis et melius poſſumus et debemus, laudamus, amicabiliter componimus, declaramus, arbitramur, diffinimus atque dicimus, & ſententiamus per hanc noſtram arbitramentalem & amicabilem compoſitionem, quod Eccleſiæ Vladiſlavienſi & Epiſcopo, ac Domino Andreæ Præpoſito, & Capitulo dictae Eccleſiæ reſtituantur per Magiſtrum & Ordinem omnia ſibi per eosdem aut ſuos oblata, atque ipſe Epiſcopus nomine ſuæ Eccleſiæ ab illis permittatur libere uti, frui Villis, Curijs, Decimis & omnibus obventionibus, ac juribus in Terra Pomeranienſi conſiſtentibus ad ipſam Eccleſiam de jure pertinentibus cum libera et plena jurisdictione ſpiritualium & temporalium, ac dictus Andreas Præpoſitus percipere quinquaginta marcas Pruthonicales per Commendatorem de Tuchol pro Decimis, quas idem colligit pro Eccleſia Vladiſlavienſi de certis villis in eodem Diſtrictu conſiſtentibus eidem Andreæ per dictum Epiſcopum conceſſis, etiam accedente confirmatione Apoſtolica prout, & ſecundum quod utebatur, fruebatur, & percipiebat ipſe Epiſcopus jam tribus annis elapſis, & etiam poſtea aliquo tempore. Et quod de cætero dicti Magiſter & Ordo nullum ex ipſis impediant, quominus poſſint & debeant omnibus prædictis libere uti, & quidem sub pæna Decem Millium Marcarum auri puri comittenda per partem contrafacientem applicanda pro tertia parte Cameræ Apoſtolicæ, pro alia tertia parte fiſco noſtro Imperiali, & pro alia tertia parte alteri

ANNO 1412. teri parti & totiens committenda, quotiens contra præmiſſa ventum fuerit, prædictis tamen in eſſe ſuo ſalvis ſemper remanentibus. Item quod ipſi Magiſter & Ordo dicto Domino Epiſcopo reſtituant omnia oblata in tribus ſuis Curiis, ut in Sobko, in Komurtzek, & Milebontz, ſub pæna decem millium Marcarum auri puri committenda per partem contrafacientem, applicanda pro tertia parte Cameræ Apoſtolicæ, pro alia tertia parte fiſco noſtro Imperiali, & pro alia tertia parte parti alteri, & totiens committenda quotiens contra prædicta ventum fuerit, prædictis tamen in eſſe ſuo ſalvis ſemper remanentibus. Item quod ipſi Magiſter & Ordo dictis Joanni Epiſcopo & Andreæ Præpoſito plene & integre ſatisfaciant de omnibus proventibus jam duobus annis elapſis Epiſcopo & Andreae Præpoſito anno uno tantum de ſublatis per eoſdem Magiſtrum & Ordinem, ſub pœna decem millium Marcarum auri puri committenda per partem contrafacientem, applicanda pro tertia parte Cameræ Apoſtolicæ, pro alia tertia parte fiſco noſtro Imperiali, & pro alia tertia parte parti alteri, & totiens committenda, quotiens contra prædicta ventum fuerit, prædictis tamen in eſſe ſuo ſalvis ſemper remanentibus. De dampnis vero & alijs pronuntiationes & ſententiæ noſtræ ſuper totali materia prolatæ plenius & latius videntur continere. Datum, latum & pronuntiatum fuit dictum arbitramentum ſeu amicabilis compoſitio, ſive ſententia arbitraria inter Partes praedictas ad petitionem & inſtantiam ſive auſcultationem praefati Joannis Epiſcopi & Andreæ Præpoſiti ex una, nec non ad petitionem et inſtantiam & auſcultationem Procuratorum partis ex adverſo Reverendiſſimi in Chriſto Patris Domini Joannis Dei & Apoſtolicae Sedis Gratia Archiepiſcopi Rigenſis, Domini Henrici Senioris de Plawen, fratrum Michaelis Kuchenmeiſter Supremi Mareſchalci, Wernheri de Tetinge Supremi Hoſpitalarii & Commendatoris in Elblingo, Frederici de Welle Supremi Trapiarii, & in Crisburg Gwerhardi de Walenfels Commendatorum Ordinis Sanctæ Mariæ Domus Theutonicorum Domini Joannis Abietzier Decretorum Doctoris & Præpoſiti Varmienſis, Joannis Hildebrandi Cappellani Magiſtri Generalis, Petri de Lapide Fratrum Ordinis ſupra dicti & Theodoreti Militis de Logendorff Pomeſanienſis Diœceſis, in Aula magna Regia Caſtri Budinenſis ſub noſtrae Majeſtatis Sigilli teſtimonio literarum, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo duodecimo, vigeſima quarta die Auguſti. Regnorum noſtrorum Anno Hungariæ. XXV. Romanorum vero ſecundo Præſentibus ibidem Reverendiſſimis in Chriſto Patribus Dominis, Domino Branda miſeratione Divina tituli Sancti Clementis Presbitero Cardinali Placentino ac Apoſtolicae Sedis in Regno Hungariae a latere Legato, Domino Joanne Archiepiſcopo Strigonienſi, Primate et in Strigonienſi ac Collocenſi Provinciis Legato nato, ac Aulæ Romanae Regiae Cancellario, Domino Andrea de Bentiis & Gwaldo Archiepiſcopo Spalatenſi, Comite Bertoldo de Urſinis de Urbe, Comite Soanenſi, Hugone de Heruorſt Ambaſſiatoribus Domini Papæ, Domino Simone Abbate Sancti Joannis Bromenſis Decretorum Doctore, Domino Joanne Præpoſito Sancti Stephani Regis Strigonienſis & Vice-Cancellario Imperiali, Domino Benedicto Præpoſito Albenſi ac Domini Papae praedicti Prothonotario, Domino Munaldo Stephani de Magalottis de Urbe Veteri, Magiſtro Benedicto de Maera Legum Doctoribus, Domino Philippo de Patavia milite, Domino Aræriarum Conſiliario ac Cambellario Regis Frantiae, Domino Brunone dela Schala de Verona, Domino Jacobo de Corraria de Padva Comite. Guilemmo de Prata de Ozowa Comite Themenſienſ. Henrico de Perin Secretario, Cancellario Regiæ Majeſtatis & alijs quam pluribus fide dignis teſtibus ad praemiſſa vocatis ſpecialiter et rogatis. ANNO 1412.

LXXXIV.

Declaratio VLADISLAI *Regis &* VITOLDI *M. D. L. qua Archiepiſcopo Gneſnenſi, & Archidiacono Lencicienſi, tanquam Procuratoribus plena tribuitur poteſtas tractandi cum Crucigeris ſuper negotiis Samogitiæ.* Datum Vilnæ die 6. Menſis Februarii Anno 1413. *Ex Originali. Sigilla.* 2. 1413.

NOS VLADISLAUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Litvaniaeque Princeps ſupremus & Haeres Ruſſiae &c. nec non ALEXANDER alias WITOWD eadem gratia Magnus Dux Litvaniae. Significamus tenore præſentium univerſis, quod ex certa ſcientia noſtra omnibus melioribus modo, via, et facto, quibus potuimus, fecimus, conſtituimus Reverendiſſimum in Chriſto Patrem & Dominum, Dominum NICOLAUM Divina providentia Archiepiſcopum Sanctae Eccleſiæ Gne-

Anno 1413. Gneznenſis, nec non Honorabilem Benedictum Archidiaconum Lencicienſem devotum noſtrum, abſentes tanquam præſentes, & eorum quemlibet in ſolidum in noſtros veros & legitimos Procuratores ad repræſentandum, exhibendum & tradendum Venerab. Viris, Fratri Henrico de Plaven Magiſtro Generali in Pruſſia Hoſpitalis Sanctae Mariae Ordinis Theutonicorum, Literas ſuper Terra Samaitarum noſtris Sigillis conſignatas, iuxta ſententiam arbitralem Sereniſſimi Principis Fratris noſtri Domini Sigismundi Romanorum ſemper Auguſti & Hungariae Regis, nec non ad faciendas quascunq; petitiones, proteſtationes, notitias circa praemiſſam exhibitionem & ſuper eiſdem Notarium ſeu Notarios publicos requirendi, ac etiam unum vel plures Procuratorem ſeu Procuratores ſubſtituendi, & eos revocandi totiens, quotiens fuerit opportunum, & generaliter omnia et ſingula faciendi, quae in praemiſſis et quolibet praemiſſorum neceſſaria fiunt, ſeu quomodolibet opportuna, etiamſi talia ſint, quae mandatum ad hoc magis exigant ſpeciale, promittentes tenere rata, grata, atque firma omnia et ſingula, quae in praemiſſis per præfatos Procuratores noſtros, aut Subſtitutos eorumdem acta fuerint, tenere et inviolabiliter obſervare. In quorum fidem et teſtimonium praemiſſorum Sigilla Noſtra præſentibus ſunt appenſa. Actum & datum Vilnæ die ſexta Menſis Febr. Anno Domini milleſimo quadringenteſimo tredecimo.

LXXXV.

Teſtimonium Benedicti *de* Macra *Subarbitratoris, quod* Vladislaus *Rex, &* Vitoldus *ejus Frater Sententiæ* Sigismundi *Romanorum &c. Regis, tanquam amicabilis Compoſitoris, paruerint in iis, quæ quosdam captivos concernebant Crucigeros: quodque proteſtatio nomine Filiæ Regis Poloniæ, & Filiæ* Vitoldi *facta ſit, ne de Terra Samogitarum aliquid diſponeretur.* Datum in Kowno Anno 1413. die 28. Februarii. *Ex Originali*

In Nomine Domini. Amen.

Nos Benedictus de Macra tenore præſentium declaramus quibus expedit univerſis. Quod cum in judicio ut Subarbiter Regis Romanorum in Kauwen judicaremus, coram Nobis Sereniſſimus Princeps Dominus Vladislaus Rex Poloniæ, & Præclarus Princeps Alexander alias Witoldus Magnus Dux Lithvaniæ paruerunt ſententiis & executionibus ipſarum de captivis in generali, ac captivis de Thamozo & Berviketen per Regem Romanorum latis ſufficienter. Item coram Nobis ibidem Procuratores Regis & Ducis prædictorum obtulerunt Procuratori Magiſtri & Ordinis literas ſuper Terra Samagittarum ſecundum tenorem ſententiæ Regis Romanorum, quibus literis Procuratores Filiæ Ducis Litvaniæ prædicti ac Procerum Terræ Samagittarum, ac Barones Regni Poloniæ in perſona *D*ominæ Hedvigis Filiæ Regis Poloniæ contradixerunt coram Nobis tanquam in præjudicium prædictorum datis, & prohibuerunt Parentes prædictarum Filiarum, ſcilicet Regem & Ducem, ne de Terra Samagittarum aliquid fiendum poſt mortem ipſorum diſponerent. Quia proteſtati ſunt, quod tali diſpoſitioni nullo modo valent conſentire. Item prædicti Procuratores ibidem reprobaverunt coram Nobis literas granitierum datas per Parentes ipſarum ipſi Ordini ſuper Terra Samagittarum contradicentes eisdem animo interrumpendi præſcriptionem, quæ contra ipſos & ipſas de prædictis granitiebus aut Terra Samagittarum currere cæpiſſet. In quorum omnium & ſingulorum præmiſſorum fidem & teſtimonium præſentes literas, ſeu publicum Inſtrumentum per Notarios inſcriptos ſcribi & publicari mandavimus, noſtriq; Sigilli, quo utimur, fecimus appenſione communiri. Actum & datum in Kauwen An. Domini milleſimo quadringenteſimo tredecimo, Indictione ſexta, die Saturni viceſima octava Menſis Februarii, hora tertiarum vel quaſi, in ſtuba lignea domus habitationis Domini Stanislai Czupurny dicti felicis memoriæ ſupremi Mareſchalci Terræ Lithvaniæ. Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri, Domini Joannis Divina Providentia Papæ viceſimi tertii Anno ipſius tertio. Præſentibus ibidem Honorablibus & Nobilibus Viris Dominis Nicolao Archiepiſcopo Gneſnenſi, Andrea Præpoſito Byſtricienſi, Swantoſlao Canonico Viſlicienſi, Stiborio Terræ Maſoviæ ſupremo Mareſchalco, Michaële Proconſule de Cracow Presbyteris & Laicis Gneſnenſis, Vilnenſis, Plocenſis & Cracovienſis Diœceſis, teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis.

Et ego Petrus Urbani de Miechow Clericus Cracovienſis Diœceſis, publicus Aſtoli-

ANNO 1413. postolica authoritate Notarius prædictæ declarationi, dum sic, ut præmittitur, fieret et ageretur, aliisque omnib9 præmissis una cum Notario infra scripto testibusq; supra dictis praesens interfui, eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, manuque propria conscribens in hanc publicam formam redegi, signoque et nomine meis solitis et consvetis una cum appensione sigilli dicti Domini Benedicti consignavi rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum praemissorum.

LXXXVI.

Reclamatio Ejusdem contra calumnias in VLADISLAUM *Poloniæ Regem &* VITOLDUM *ejus Fratrem per Crucigeros sparsas.* Datum Cracoviæ An. 1413. die decima Mensis Junii. *Ex Originali.*

Notum sit tam spiritualibus, quam sæcularibus Principibus & Prælatis, ac aliis Christi fidelibus universis, quod cum Nos Benedictus de Macra in utroque Jure Licentiatus, Magister in artibus, Dominusq; de Thuch, Judex delegatus, Subarbitrator ac Commissarius per Sereniſſimum Principem Dominum SIGISMUNDUM Romanorum Regem semper Augustum, ac Ungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ &c. Regem Arbitrum, Arbitratorem, & amicabilem Compositorem inter Sereniſſimum Principem Dominum VLADISLAUM Regem Poloniæ, & Præclarum Principem ALEXANDRUM alias VITOUDUM M. D. Lithvaniæ, eorumque adhærentes & subditos ex una, ac Venerabilem & Religiosum Fratrem HENRICUM de PLAVEN Ordinis Hospitalis S. Mariæ Domus Teutonicorum Jerosolimitani Magistrum Generalem, ejusque adhærentes & subditos, ac totum Ordinem ex alia partibus, deputatus mandato in scriptis susceptо tenoris infrascripti, juxta vim & formam ejusdem mandati & Commissionis Nobis factæ, ac vigore Compromissi tenoris subscripti pro executione arbitrariæ sententiæ per præfatum Dominum SIGISMUNDUM Regem Romanorum & Ungariæ Regem &c. inter dictas Partes latæ facienda processissemus, prout processimus in Terris Poloniæ, Prussiæ, Samagitarum, Kurlandiæ, Lithvaniæ, Russiæ, Masoviæ, Pomeraniæ &c. debitum nostri officii exequentes, expositoque inter cætera per Procuratorem ejusdem Sereniſſimi Principis Domini VLADISLAI Regis Poloniæ Nobis jam in itinere versus propria constituto, quomodo Nuntii Magistri & Ordinis praedictorum in diversis mundi partibus coram Regibus, Principibus, & aliis Christi fidelibus, & praesertim coram Sereniſſimo Principe Domino VENCESLAO Rege Bohemiae, in detrimentum laudabilis famae & honoris praelibati Domini Regis Poloniae, volentes, ut dicitur, sibi in auxilium Principes Catholicos, & alios Christicolas per hoc allicere, ac contra praefatum Dominum Regem Poloniae ipsorum animos provocare, asserere non verentur, quod praefatus Dominus Rex Poloniae arbitrali sententiae praefati Sereniſſimi Domini Regis Romanorum inter dictas Partes prolatae parere non curaret cum effectu, a Nobis dictus Procurator literas recognitionis nostrae, rei sive facti veritatem in se hujusmodi continentes, tanquam ab Executore dictae arbitralis sententiae, & ad hoc specialiter deputato sibi fieri postulavit. Nosque Benedictus praefatus veritatem hujusmodi rei ex acticatis & gestis coram Nobis et quae in dictis Terris hujusmodi executionis praefatae arbitralis sententiae agentes negotia rei experientia comperimus, & ut justitia in hoc cunctis eluceſcat fidei Christianae cultoribus, Vobis omnibus supradictis Illustriſſimis Dominis Regibus, Principibus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, Marchionibus, Burgrabiis, Comitibus, Capitaneis, Civitatum Rectoribus, Communitatibus, militibus & clientibus, ac omnibus & singulis Praelatis, & aliis personis tam Eccleſiaſticis, quam saecularibus declarare cupientes praesentibus recognoscimus publice profitentes, quod praefatus Sereniſſimus Princeps Dominus Rex Poloniae &c. tanquam Rex Catholicus, ac verus Cultor Fidei Orthodoxæ una cum Fratre suo praefato Domino ALEXANDRO alias VITOUDO Magno Duce Lithvaniae cum Christianis disturbia litium declinantes, & ut in effectu apparuit gverras cum praefato Ordine evitare volentes, ad requisitionem nostram sententiae, ac deffinitioni arbitrali praefati Domini Regis Romanorum Arbitri

ANNO 1413.

ANNO 1413. bitri praelibati per Nos executae ſuffi-cienter paruerunt in omnibus ſuis punctis & clauſulis, & nunc parent realiter cum effectu. Quodque Magiſter & Ordo praefati de juſtitia non contenti, per ſubterfugia recuſationis fraude volentes ſententiam praefati Domini Judicis & Arbitri, ac mandatum Regiae Majeſtatis eludere Domini Regis Romanorum antedicti, a veroque tramite juſtitiae declinantes, dictae arbitrali ſententiae parere non curarunt, neque curant uſque modo, pœnas appoſitas & adjectas in eadem ſententia minime formidantes, cujus quidem recognitionis noſtrae hujusmodi noſtras praeſentes literas ſubſcriptionibus tabellionum ad hoc requiſitorum, et teſtium annotationibus rogatorum infra ſcriptorum, ſigillique noſtri munimine fecimus roborari ad evidentiam omnium praemiſſorum. Tenores vero Literarum, de quibus ſupra fit mentio, & primo Compromiſſi, deinde Commiſſionis Nobis factae de verbo ad verbum ſequuntur, & ſunt tales.

„ Nos Frater HENRICUS de PLAVEN Ordinis Hoſpitalis Sanctae Mariae Domus Theutonicorum Jeroſolimitani Magiſter Generalis. Significamus tenore praeſentium quibus expedit univerſis: Quod cupientes ex animo diſſenſiones, bella, gverras, lites & diſcordias evitare, ad pacem aſpirare, & in quiete ac dulcedine pacis colere Auctorem, de Illuſtriſſimi Principis & gratioſiſſimi Domini noſtri, *D*omini SIGISMUNDI Romanorum Regis ſemper Auguſti, ac Hungariae, Dalmatiae, Croatiae &c. Regis juſtitia & aequitate, juris cultura, fide, prudentia, peritia, quibus multipliciter illuſtratur, plurimum confidentes, in ipſum abſentem tanquam praeſentem noſtro, Ordinis, Coadjutorum & ſubditorum noſtrorum nominibus, pro quibus omnibus & ſingulis bona fide & ſine dolo promittimus de rato habendo, & procuravimus cum effectu ſub obligatione omnium bonorum noſtrorum, quod Nos, Ordo totus, & Coadjutores noſtri & ſubditi praeſentes Compromiſſum, & omnia ſupra & infra ſcripta indeque ſecutura ratum rataque habebimus et habebunt, et firmiter obſervabimus et obſervabunt, nec non quod praeſens Compromiſſum ratificabunt et approbabunt infra annum facta pronuntiatione, fienda vel non facta, de alto et baſſo, abſolute et ſine dolo compromittimus per praeſentes tanquam in Arbitrum, Arbitratorem, Judicem et amicabilem Compoſitorem de, et ſuper omnibus diſplicentiis, controverſiis, odiis, rancoribus, pactorum ſtipulatorum, contractuum, pacis, fœderum et confœderationum, jurium, libertatum et privilegiorum, cirographorum laeſionibus, violationibus, ac de et ſuper injuriis, dampnis, granitiis, diffamationibus detractionibusque, offenſis, gravaminibus, intereſſe, et expenſis hactenus factis, et debitis per Sereniſſimum Principem *D*ominum VLADISLAUM Regem Poloniae etc., coadjutores et adhaerentes ſibi, et generaliter ſuper omnibus et ſingulis actionibus, obligationibus, juribus, querelis, conventionibus, petitionibus, pecuniarum ſummis, ac quaeſtionibus quibuscunque, quomodolibet inter praefatum Dominum VLADISLAUM Regem Poloniae etc., inclytum Principem *D*ominum ALEXANDRUM alias VITOWDUM Magnum *D*ucem Litvaniae, ac Praelatos, videlicet Gneznenſem, Vladislavienſem, Poznanienſem, Plocenſem et Varmienſem Epiſcopos, et Eccleſiarum ipſorum, Barones, Terras et ſubditos eorumdem, Magnificosque *D*ominos Joannem et Semovitum Mazoviae, et Boguslaum Stolpenſem *D*uces, et eorum ſubditos, ac omnes coadjutores et adhaerentes eis ex una, Nosque, noſtros coadjutores et ſubditos parte ex altera, vertentibus ſeu verti et eſſe ſperantibus, praeteritis et praeſentibus, dantes et concedentes eidem *D*omino SIGISMUNDO Regi plenam poteſtatem, quod poſſit ſummarie, ſimpliciter et de plano, ſine ſtrepitu et figura judicii, lites, attemptata et controverſias, et cauſas et omnia praedicta inter Nos, Ordinem, ſubditos et coadjutores noſtros ex una, ac praefatos Dominos Regem Poloniae, Praeclaros Duces, Barones, coadjutores et ſubditos ſuos parte ex altera, ſedare judicialiter vel extrajudicialiter, et dictas diſſenſiones ac displicentias et controverſias, lites, quaeſtiones & quaſcunq; cauſas præteritas vel præſentes et omnia alia contingentia, et dependentia, incidentia, ſeu forſitan de novo infra ſcripti Commiſſi tenore, occaſione praemiſſorum emergentia, oritura vel orta ex eisdem, per Nos proponenda audire, et legitime examinare in, et ſuper omnibus et ſingulis pro ſuae libitu voluntatis, quibuscunque horis et temporibus, diebus feriatis et non feriatis, Partibus praeſentibus vel abſentibus, vocatis tamen, lite conteſtata vel non conteſtata, juris ordine et ſolempnitate ſervatis vel non ſervatis, verbo vel in ſcriptis, ſtando vel ſedendo, ſimul vel diviſim diffiniendo, ordinando, arbitrando, tranſigendo, componendo, vel alias quomodolibet faciendo, prout ſibi melius videbitur expedire, infra hunc et duos annos continue ſe ſequentes. Ita tamen;

ANNO 1413.

ANNO 1413. tamen, quod omnes causae, quae quomodolibet per ipsum Dominum SIGISMUNDUM Romanorum etc. Regem hac vice hic in Buda diffiniri possint et discuti, sine ulteriori dilatione decidantur, reliquae autem aliae difficultates et obscuritates notabiles continentes, quae majori indagine et examinatione indigent, eorundem duorum annorum duntaxat spatio durante, et brevius, quo fieri potest, in Buda, vel infra metas Regni Hungariae per eundem Dominum SIGISMUNDUM, vel alium, quem ad hoc decreverit specialiter deputandum, terminentur. Et nisi infra terminum et locum praedictum suam arbitrariam sententiam, ordinationem, et compositionem amicabilem tulerit, Compromissum hujusmodi et omnia in eo contenta viribus non subsistant, nec ad ea, vel eorum aliqua tenenda vel observanda astringamur, prolataque infra dies, locum et terminum corrigere, declarare et interpretari valeant, si ex eis dubietas vel obscuritas imminebit inter Partes, promittentes bona fide, quod tam Nos compromittentes, quam Successores nostri et Ordo noster arbitrium, laudum, ordinationem et compositionem, et quidquid super praemissis et quolibet praemissorum idem *D*ominus SIGISMUNDUS Rex duxerit faciendum, in perpetuum acceptabimus et acceptabunt, ratificabimus et ratificabunt, emologabimus et emologabunt, ratum et gratum habebimus et habebunt, observabimus et observabunt, eis parebimus et parebunt, et acquiescemus et acquiescent inviolabiliter, nec in aliquo contravenientius vel contravenient, de jure vel de facto quoquo modo nunquam a pronuntiatione sententiae, ordinatione et compositione, per dictum *D*ominum SIGISMUNDUM Regem faciendo appellabimus vel appellabunt, et super his vel illorum aliquo recurremus vel recurrent ad arbitrium boni viri, aut ea petemus vel petent revocari, emendari vel moderari, nec ratione personae Domini SIGISMUNDI Regis praedicti Arbitri et Arbitratoris, nec in commune rerum et quaestionum, de quibus compromisimus, vel alia ratione opponemus vel opponent contra dictum Compromissum, vel contra sententiam, ordinationem et pronuntiationem dicti *D*omini SIGISMUNDI Regis, qualitercunque procedat, vel qualitercunque proferat suum arbitrium, vel sua mandata, sive servet juris ordinem, sive praetermittat, sub poena per eundem Dominum SIGISMUNDUM Regem Arbitrum et Arbitratorem apponenda et vallanda, quae quidem poena totiens committatur et exigatur, quotiens contra praedictam, vel aliquod praemissorum ventum fuerit, non obtemperatum aut non paritum fuerit per se, vel alium seu alias quoquo modo, qua poena commissa et exacta, semel vel pluries soluta vel non soluta aut exacta, nihilominus omnia et singula praemissa in sua semper remaneant firmitate, renuntiantes insuper omni juris auxilio Canonici vel Civilis, omnibus exceptionibus, membranarum allegationibus, rationibus, et caeteris beneficiis juris, facti, et Patriae legibus seu consuetudinibus, quibus possemus facere vel venire contra Compromissum praedictum, et omnibus, quae hujusmodi Compromisso possunt objici, vel opponi, et [illegible] titulis, punctis, et articulis in quibuscunque litteris, pactionibus, foederum conventionibus, et contractibus praeteritis, positis et expressis, ac aliis in contrarium facientibus quibuscunque harum, quibus nostrum et Ordinis nostri sigillum majus est appensum, testimonio literarum. Datum in Castro nostro Mariemburg Pomezaniensis *D*iocesis, Anno Domini millesimo quadringentesimo duodecimo, decima octava die Mensis Maji."

ANNO 1413.

„ Nos SIGISMUNDUS *D*ei Gratia Romanorum Rex semper Augustus, ac Hungariae, *D*almatiae, Croatiae etc. Rex, Arbiter, Arbitrator et amicabilis Compositor inter Serenissimum Principem Dominum VLADISLAUM Regem Poloniae et praeclarum Principem ALEXANDRUM alias VITOUDUM Magnum *D*ucem Litvaniae Fratres nostros carissimos, et Praelatos, Barones et subditos Regni Poloniae, Magnificosque SEMOVITUM et JOANNEM *D*uces Masoviae et BOGUSLAUM Stolpensem *D*ucem, eorumque subditos et omnes coadjutores dicto *D*omino Regi Poloniae ex una, et Venerabilem Fratrem HENRICUM de PLAUEN Hospitalis Sanctae Mariae Ordinis Theutonicorum Magistrum Generalem, et ipsum Ordinem, Terras, subditos, coadjutores et adhaerentes eorum partibus ex altera, super omnibus displicentiis et controversiis, quae inter dictas Partes vertebantur, et nunc vertuntur, electus et deputatus benivole, pariter et assumptus, notum facimus tenore praesentium quibus expedit universis, quod quia magna nobilis et egregii Viri Benedicti de Macra in utroque Jure Licentiati, *D*ominique de Thuch, fidelis nostri dilecti circumspectionis industria, quae in magnis et arduis quid expediat, quidve deceat, longe lateque circumspicit, non immerito Nos induxit, ut sibi, in quo secure quiescimus,

Anno 1413. scimus, quæ grandis sunt ponderis, & cordi nostro quam plurimum insident, committamus. Qua de re meliori jure, via, modo ac auctoritate, quibus melius possumus et efficacius, prædictum Benedictum deputamus ad omnia & singula infrascripta, & tantum in his nostras vices plenarie eidem committimus, nostrumque Judicem delegatum, Subarbitratorem ac Commissarium de nostra certa scientia ipsum præsentibus constituimus. Primo damus sibi authoritatem, quod sententiam & sententias per Nos Budæ Anno Domini millesimo quadringentesimo duodecimo 24. Mensis Augusti latam & latas cum omnibus suis articulis, punctis, clausulis, dependentiis & connexis valeat & debeat executioni demandare, testesque pro liquidatione ablatorum, & dampnorum illatorum pro ipsorum executione fienda recipere, & in illis partibus sententiæ, in quibus terminus executioni fiendæ per Nos assignatus non fuerit, ipsum terminum totiens, quotiens sibi visum fuerit, expedire, intra quem seu quos Partes parere prædictæ sententiæ nostræ debeant. Item damus eidem Domino Benedicto authoritatem in omnibus propositionibus utriusq; Partis per Nos ad Partes remissis, & per dictas Partes de novo proponendis, citandi testes & Partes, testibusque juramentum deferendi & ipsos examinandi, per subscriptiones audiendi, Instrumenta videndi, & generaliter omnia probationum genera recipiendi. Item metas & granicies atque nova opera respiciendi, & super illis probationes cujuscunque generis etiam recipiendi, & in illis, si fieri poterit, de communi Partium prædictarum consensu finem imponendi, & si non poterit finem imponere de communi Partium consensu, quæ invenerit, per probationes Nobis referendi. In his autem taliter agat, quod posterius majora valeant sibi committi per nostram Majestatem, & coram Deo & Nobis non patiatur detrimentum, nihil odio vel favore, nihil timore vel amore, munere vel obsequio. sed solius Dei amor & fidelitas, quam Nobis & Coronæ nostræ debet, sit in corde & operibus suis. Datum Budæ An. Domini millesimo quadringentesimo duodecimo prima die Octobris, Annorum vero Regnorum nostrorum Hungariæ &c. vicesimo sexto, Romanorum vero tertio."

Et sic finiunt tenores literarum prædictarum. Acta vero sunt hæc Anno Domini millesimo quadringentesimo tredecimo, Indictione sexta, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Domini Joannis Divina Providentia Papæ vigesimi tertii Anno quarto, die vero decima Mensis Junii, hora Tertiarum vel quasi, in Civitate Cracovienſi in Domo hospitii nostri, præsentibus Reverendo in Christo Patre Domino Alberto Episcopo Cracovienſi, Regni Poloniæ supremo Cancellario, nec non Venerabilibus Viris Dominis Nicolao Penaschonis Præposito, Magistro Paulo Vladimiri Decretorum Doctore, Custode Nemerza de Krzelow, & Magistro Nicolao Binczonis Canonico Ecclesiæ Cracovienſis, ac Strenuis & Nobilibus Viris Dominis Dobeslao de Bloge Castellano Spitmirienſi, & Joanne de Melesteyn Cracovienſis Diecesis. & aliis pluribus testibus fide dignis. Anno 1413.

Et ego Petrus Urbani de Michow Cler. Diœcesis Cracov. publicus authoritate Apostolica Notarius, quia prædictæ recognitioni præfati Dni Benedicti Executoris, & aliis supradictis, dum sic agerentur & fierent, una cum prænominatis testibus, & Notariis subscripsi præsens Instrumentum, eaque omnia & singula sic fieri vidi & audivi, & præsertim Literas Commissionis præfatæ sub sigillo Maiestatico Sereniſſimi Principis & Domini, Domini Sigismundi Romanorum Regis & Hungariæ &c. vidi. Ideoque me aliis occupato negotiis per alium fidelem præsentes literas scriptas in hanc publicam formam redigi, signoque & nomine meis solitis & consuetis manu propria, una cum appensione sigilli præfati Domini Benedicti, me huic subscribens consignavi rogatus & requisitus, in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum.

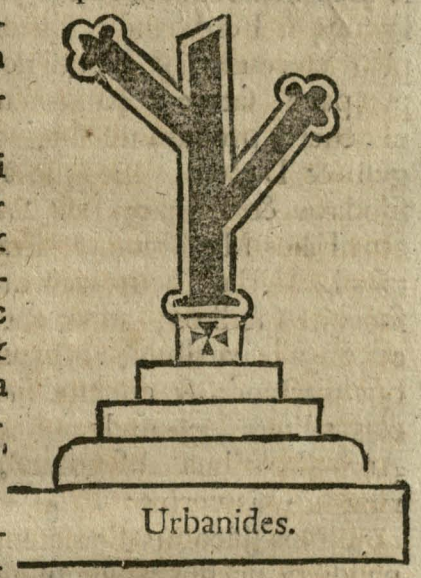

Urbanides.

LXXXVII.

Literæ Provisionales Martini *Papæ* V. *quibus declaratur, testimonium a Legatis suis in rem Crucigerorum datum nullum esse & invalidum, neque per id Polonis Litvanisque præjudicari posse.* Datum Florentiæ IX. Kal. 1419.

ANNO 1419. Kal. Auguſti, Pontificatus Anno ſecundo. *Ex Originali.*

MARTINUS Epiſcopus Servus Servorum Dei ad futuram rei memoriam. Ad Romani Pontificis Chriſti in Terris Vicarii providentiam circumſpectam ea, quæ per ejus Legatos ſeu Nuncios acta ſunt, & propter quæ non ſolum lites & jurgia, ſed hominum ſtrages & alia diſcrimina provenire poſſent, ſpectat dilucidare & declarare, prout locorum & temporum qualitate penſata id conſpicit expedire. Nuper ſiquidem pro parte Cariſſimi in Chriſto Filii noſtri VLADISLAI Regis Poloniæ, & Dilecti Filii Nobilis Viri ALEXANDRI dicti VITOLDI Ducis Lithvaniæ Nobis gravi cum querela expoſitum extitit, quod pridem de Menſe Maji Venerabiles Fratres Jacobus Spoletanus & Ferdinandus Lucenſis Epiſcopi, Referendarii & Nuntii noſtri per Nos pro pace, ſatore zizaniæ inimico humani generis procurante inter eosdem Regem & Ducem, ſuosque adhærentes, ſubditos & ſequaces ab una, & dilectos Filios Magiſtrum & Fratres Hoſpitalis B. Mariæ Theutonicorum de Pruſſia, ſuosque ſubditos, adhærentes & ſequaces ab alia partibus, exortis diſſenſionibus tractanda & concludenda deſtinati, certas literas, eorundem Regis & Ducis Ambaſiatoribus abſentibus, conceſſerunt ſub his verbis:

„ Nos Jacobus Spoletanus & Ferdinandus Lucenſis Epiſcopi, Sanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri, Domini MARTINI Divina favente Clementia Papæ V. Referendarii, & in Regno Poloniæ ac in partibus Pruſſiæ Apoſtolicæ Sedis Nuntii, univerſis & ſingulis Chriſti fidelibus, ad quos præſentes Literæ noſtræ teſtimoniales pervenerint, ſalutem in Domino ſempiternam, & veritatem agnoſcere ſubſcriptorum. Noveritis quantum alias pro pace procuranda inter Sereniſſimum Principem Dominum VLADISLAUM Regem Poloniæ, Illuſtremque Principem Dominum ALEXANDRUM Magnum Ducem Lithvaniæ ex una, ac Venerabiles & Religioſos Viros Magiſtrum & Fratres Hoſpitalis Sanctæ Mariæ Theotonicorum Jeroſolymitanorum parte ex altera, eorumque dominia, ſubditos, adhærentes & ſequaces per præfatum Sanctiſſimum Dominum noſtrum fuiſſemus deſtinati cum poteſtate, prout in Literis ipſius Domini noſtri Papæ continetur, ac tandem una cum nonnullis Reverendis Patribus, ac Spectabilibus & Venerabilibus Viris Dominis utriusque Partium prædictarum Ambaſiatoribus, Oratoribus & Nunciis in dicto Regno in loco communiter Gniewkow appellato, Vladislavienſis Diœceſis, ad tractandum pacem inter Partes hujusmodi perſonaliter congregati, Ambaſiatoribus, Oratoribus & Nunciis Dominorum Regis Poloniæ, & Magni Ducis Lithvaniæ ad tractatus hujusmodi ex eo, quod Prelati & Barones Regni forent ſufficienti poteſtate fulciti, verbo tantum aſſerentibus, Domini Ambaſiatores, Oratores & Nuncii Magiſtri & Ordinis ad hujusmodi pacem tractandam & concludendam plena poteſtate, quam in ſcriptis authenticis vidimus, ſuffulti, ibidem publice per organa Venerabilium Virorum Fratris Martini Kempmacher dicti Ordinis ſupremi Marſchalci, & Domini Gaſparis Churiemphlug Præpoſiti & Canonici Eccleſiæ Varmienſis, ipſo Domino Marſchalco primum in Theotonico, ac ipſo Domino Gaſpare poſtea in Latino ſua verba interpretante, in præſentia aliorum ſuorum Coambaſiatorum audientium & non contradicentium, coram Nobis & Notariis publicis expoſuerunt hæc, quæ ſequuntur. Et primo, quod ex quo per præfatos Oratores & Nuntios ſupraſcriptorum Dominorum Regis & Ducis nonnullæ Terræ dicti Ordinis nomine eorundem Dominorum Regis & Ducis, tanquam ad ipſos pertinentes, petitæ & poſtulatæ fuerunt, ad clare & manifeſte oſtendendum, quod ipſi Magiſter & Ordo hujusmodi Terras juſte & ſancte, ac titulis juſtiſſimis poſſediſſent & poſſiderent, parati eſſent præfatis Dominis Oratoribus & Nuntiis eorumdem Dominorum Regis & Ducis, ſi ſub ſufficienti Salvo Conductu ad oppidum Thorun Culmenſis Diœceſis, quod a dicto congregationis mutuo loco tantum per tria diſtat miliaria, omnes venire, vel aliquos ex eis mittere dignarentur, ipſis atque Nobis monſtrare & exhibere originalia, jura, privilegia, literas & munimenta, quibus ipſe Ordo, quoad Terras hujusmodi eſt fulcitus, eorundemque jurium, privilegiorum, literarum & munimentorum copias libenter eis tradere, in caſu quo jurisdictioni, cognitioni & deciſioni noſtris ſuper Terris hujusmodi ſe nollent ſubmittere, & hanc eorum oblationem petiverunt ad præfatorum Dominorum Regis & Ducis Oratorum & Nuntiorum prædictorum per Nos deduci notitiam ad finem & effectum, quod præfatos eorum Dominos Regem & Ducem diſtinctius informare poſſent de bono jure Ordinis ſuper Terris hujusmodi, ut Serenitates Eorum a poſtulatione Terrarum earundem, & infamia Ordinis, quod easdem Terras violen-

ANNO 1419.

ter

Anno 1419. ter & injuſte in præjudicium Regis & Regni occuparent, deſiſtere, & animos ſuos ad pacis unionem eo gratius dignarentur inclinare, quibus ſic, ut præmittitur, ad eorundem Dominorum Oratorum & Nuntiorum præfatorum *D*ominorum Regis & *D*ucis notitiam per Nos deductis, Oratoribus & Nuntiis *D*ominorum Magiſtrorum & Ordinis per Nos ſuper eisdem taliter reſponderunt, quod aliquos ex eis ad videndum privilegia hujusmodi verſus Thorun deſtinare decreverunt, ſi eisdem tradi deberet copia eorum, non tamen intendentes ſe per hoc nomine *DD.* ſuorum Regis & *D*ucis jurisdictioni & deciſioni ſuper Terras hujusmodi ſubmittere quovis modo. Secundo expoſuerunt iidem *D*omini Oratores dicti *D*omini Magiſtri & ſui Ordinis, quod licet a Nobis intellexerant de tribus viis in literis noſtræ poteſtatis comprehenſis, primo videlicet Tractatus compoſitionis amicabilis, ſecundo treugarum, aut pacis perpetuæ tractandarum ſeu indicendarum, tertio cognitionis de jure ſuper cauſis guerrarum inter ipſas Partes, præfati *D*omini Oratores & Nuntii Partis adverſæ ſolam viam primam, videlicet Tractatus amicabilis compoſitionis, aliis duabus rejectis penitus & recuſatis, acceptare vellent, ipſi nihilominus præfati *D*omini Magiſtri & Ordinis ſui nominibus propter bonum pacis & ad effectum, quod cunctis Chriſti fidelibus largius innoteſceret, quod per ipſos non ſtetiſſet neque ſtaret, quo minus pax hujusmodi haberetur, a nulla earundem viarum cum vellent declinare, ſed ipſarum quamlibet, & potiſſime viam juris amplecti & ingredi; ſed ex quo, ut præfertur, ſecluſis aliis ſolam viam primam videlicet Tractatus amicabilis Parti adverſæ acceptare placet, ſe ad eandem viam promptos eſſe obtulerunt & benivolos, a nulla tamen aliarum prædictarum quomodolibet recedendo, ad quam practicandam oblationes alias præfatis *D.* Regi & *D*uci per eundem *D*ominum Magiſtrum & Ordinem ſub Caſtro Velima factas & exhibitas, iterum tanquam ad pacem & concordiam neceſſarias & accommodas, præfatis *D*ominis Regi & *D*uci per Nos offerendas exhibuerunt in ſcriptura, præfatorum *D*ominorum Regis & *D*ucis Oratores & Nuntii, ad dandum pacem Parti adverſæ, nonnullas Terras, Caſtra, molendina, villas & poſſeſſiones alias per Ordinem poſſeſſas, & quadraginta milium ſexagenarum groſſorum Bohemicalium a præfatis Oratoribus & Nuntiis Magiſtri & Ordinis poſtularunt, qui ad deliberandum ſuper poſtulatione hujusmodi cum eorum Magiſtro Generali una Nobiscum ſe verſus oppidum Thorunenſe prædictum, ubi pro tunc Magiſter perſonaliter fuerat, tranſtulerunt, & ibidem Nobis multa & diverſa privilegia, literas et munimenta ſuper Terris ab eis per Partem adverſam poſtulatis, ut præfertur, aliqua de data longiſſimi temporis, videlicet vocationis Ordinis per *D*uces Mazoviæ ad illas partes pro defenſione eorum et Chriſti fidelium contra Prutenos tunc infideles, qui eo tempore *D*ominia prædictorum *D*ucum in Mazovia et Cujavia quaſi funditus deſtruxerant, quando nondum Polonia in Regnum erecta fuerat, ſed per *D*uces diverſos habita fuit et poſſeſſa, prout ex eis Nobis apparuit, quæ per Papam Gregorium IX. et Federicum II, Romanorum Imperatorem in Bulla ſua aurea dicta ſunt, aliqua per quondam Joannem et Carolum Ungariæ et Bohemiæ Reges, qui inter quondam Casimirum Regem Poloniæ et Ordinem, vigore ſufficientis Compromiſſi, ut prima facie apparebat, ſuper Terris hujusmodi pronuntiarunt et laudaverunt, aliqua vero ejusdem quondam Regis Casimiri, aliqua etiam omnium *D*ucum Maſoviæ, nec non Prælatorum et Baronum Majoris et Minoris Poloniæ, Abbatum et Abbatiſſarum, omniumque notabilium Civium totius Regni Poloniæ illo tempore tunc viventium, aliqua vero moderni Regis Poloniæ ratihabitionis ſeu confirmationis omnium privilegiorum Ordini per Prædeceſſores ſuos conceſſorum, aliqua vero ejusdem Regis Poloniæ, et *D*omini Alexandri alias Vitoldi Magni *D*ucis Litvaniæ, omniumque *D*ucum, Prælatorum et Baronum modo viventium in Regno Poloniæ. Poſtremo aliqua moderni Regis Romanorum et Hungariæ Regis confirmationis earundem coram Nobis produxerunt, quibus et eorum ſigillis diligenter per Nos inſpectis et intellectis, ſatis apparet „ fundata juſtitia Ordinis ſuper omnibus Terris illis, unde ad dandum reſponſum præfatis *D*ominis Oratoribus et Nuntiis *D*ominorum Regis et *D*ucis ſuper poſtulatione Terrarum, de quibus ſupra, nomine Ordinis ad ipſos *D*ominos iterum in Gniewkow reverſi fuimus, ipſisque reſponſionem Ordinis ſuper dicta eorum poſtulatione in ſcriptis præſentavimus, et multis inducturis rationibus perſuaſimus, ipſam ab eis fore acceptandam, cum ad redimendum tempeſtates litium et guerrarum et Chriſtiani ſanguinis Ordo ſe obtulerit, in eadem dimiſſurum ſe Terras ſatis notabiles præfatis *D*ominis Regi et *D*uci, et cum hoc triginta millium Flo-

Ann 1419.

Anno 1419. orenorum Hungaricalium ſummam ſoluturum, quae tamen acceptata non fuerunt a praefatis *D*ominis Oratoribus et Nuntiis praefatorum *D*ominorum Regis et *D*ucis aſſerentium ſe ad hoc a ſuis *D*ominis mandatum non habere, et ſic ſine optato fine pacis receſſum fuit a dictae conventionis termino inter Partes ipſas hac in re celebrato, ſuper quibus omnibus et ſingulis praefati Oratores et Nuntii *D*omini Magiſtri et Ordinis literas teſtimoniales a Nobis ſibi dari et concedi ſumma cum inſtantia poſtularunt. Nos igitur Jacobus et Ferdinandus Epiſcopi et Nuntii ſupradicti volentes, ut debemus, rei geſtae teſtimonium perhibere in fidem et teſtimonium omnium et ſingulorum praemiſſorum praeſentes literas, ſive praeſens publicum Inſtrumentum exinde fieri, et per Notarios publicos Scribasque noſtros infraſcriptos ſubſcribi et publicari noſtrorumque ſigillorum appenſione fecimus communiri. *D*atum in oppido Thorun ſupradicto ſub Anno a Nativitate *D*omini milleſimo quadringenteſimo decimo nono, Pontificatus praefati *D*omini noſtri Papae Anno ſecundo, die vero duodecima Menſis Maji, hora nona vel quaſi, praeſentibus ibidem tunc Honorabilibus et *D*iſcretis Viris, *D*ominis Jacobo Magno Officiali Curiae Epiſcopalis Varmienſis, Petro Stennebutte Plebano in Melzak Varmienſis *D*iœceſis, et Friderico de Penkzore Clerico Varmienſis *D*iœceſis, teſtibus ad praemiſſa.

Et ego N. Notarius et Scriba Reverendorum Patrum et *D*ominorum Spoletani et Lucenſis Epiſcoporum, ac Apoſtolicae Sedis Nuntiorum praedictorum, qui eorundem *D*ominorum confeſſioni, qua omnia et ſingula ſupraſcripta ſic, ut praeſcribuntur, coram eis et per eos dicta, acta et facta fuiſſe, ac ſe originalia, jura et privilegia dicti Ordinis, de quibus ſupra fit mentio, vidiſſe et intellexiſſe confeſſi ſunt una cum teſtibus ſupra, ac Notariis publicis infraſcriptis interfui, ipſamque confeſſionem per eos ſponte et libere factam audivi, ideo etc.“

Cum autem, ſicut eadem petitio ſubjungebat tam a Rege et *D*uce praedictis, quam a nonnullis aliis dubitetur, quod ex dictis literis praefatis Regi et *D*uci, ſuisque adhaerentibus, ſubditis et ſequacibus eorumque juribus praejudicium parari poſſit non modicum, praefati Rex et *D*ux humiliter ſupplicare fecerunt, ut ſuper his de opportuno proviſionis remedio providere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur attendentes, quod dictorum Regis et *D*ucis jura, denſiones et monimenta, propter quae Terras, de quibus in praeinſertis literis mentio habetur, ad eos pertinere aſſerunt, non fuerunt coram dictis noſtris Nuntiis producta, nec per eos viſa, quodque etiam ipſi eorumque Ambaſiatores et Procuratores in dictarum literarum conceſſione praeſentes non fuerant, et ulterius, quod Nos, qui ad inſtar illius, qui de ſinu Patris pro pace et humani generis redemptione in uterum Matris Virginis deſcendere dignatus eſt, et cujus licet immeriti Vices gerimus in terris, pacem inter junctos Chriſti fideles quaerimus ac concordiam, et praeſertim inter Partes hujusmodi, per quarum diſſidium Fidei Orthodoxae innumerabilia, quod abſit, diſcrimina, et per earum concordiam et conjunctionem fides ipſa non mediocriter dilatari, et inimici fidei quam plurimum opprimi poſſunt, hujusmodi etiam ſupplicationibus inclinati auctoritate Apoſtolica praeſentium tenore declaramus ac volumus, quod dictae literae et in eis contenta praedictis Regi et *D*uci, eorumque adhaerentibus, ſubditis et ſequacibus ac juribus praejudicium nullum afferant, ſed jus eorum perinde proſequi et aſſequi valeant, ac ſi eaedem literae minime emanaſſent, quodque per literas ipſas plus juris eisdem Magiſtro et Fratribus ſeu Ordini quam prius habebant, non acquiratur, ſed antiquum cuilibet ex Partibus tantummodo conſervetur. In contrarium facientibus non obſtantibus quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae declarationis et voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praeſumpſerit, indignationem Omnipotentis *D*ei et Beatorum Petri et Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. *D*atum Florentiae IX. Kalendas Auguſti, Pontificatus noſtri Anno ſecundo. Anno 1419.

LXXXVIII.

Tranſumptum alterius Sententiæ arbitralis per Sigismundum *Imperatorem latæ.* Datum Vratislaviæ Anno 1420. d. 4. Febr. *Ex Archivo Regni.* 1420.

Nos Conradus *Dei Gratia & Apoſtolicæ Sedis Epiſcopus Vratislavienſis: Notum facimus per hoc præſens publicum Tranſumptum quibus expedit univerſis. Quod conſtitutus coram Nobis Religioſus Vir Martinus Kempner, Mareſchalcus ſupremus Ordinis Beatæ Mariæ Domus Teutonicorum Jeroſolimitani, ac*

Ma-

ANNO 1420. *Magnifici Domini Fratris Michaëlis Kochmeister prædicti Ordinis Magistri Generalis, & jam dicti Ordinis Procurator & Syndicus, prout de suo Procurationis & Syndicatus mandato dixit constare publicis documentis quædam acta & actitata in causa, seu causis inter Serenissimum Principem Dominum* VLADISLAUM *Regem Poloniæ, & alios sibi adhærentes, ac Magistrum & Ordinem præfatos ab olim versa, & per Serenissimum Principem ac Dominum, Dominum* SIGISMUNDUM *Romanorum, Hungariæ Bohemiæque Regem per sententiam arbitralem decisa & terminata, in quatuor foliis pergamenis cum dimidio ad modum quaterni formati conscripta, in quibus inter cætera continentur duo Compromissa cum prorogatione ipsorum, & præfati Domini Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ Regis pronuntiatio super prædictis, nec non Sigillo Majestatis ipsius Domini Romanorum, Ungariæ & Bohemiæ Regis in cordula sericea crocei & nigri coloris impendente sigillata, Nobis exhibuit & præsentavit, & quatenus prædicta acta & actitata transcribi, & in publicam formam redigi nostra auctoritate ordinaria, & decenti interpositione mediante mandato dignaremur, cum instantia debita postulavit, cum prædicta acta & actitata sine periculo amittendi ad alienas partes faciliter non possint deduci. Nos igitur* CONRADUS *Episcopus præfatus reputantes postulationem hujusmodi fore justam & consonam rationi, prædictis actis & actitatis ad Nos receptis, visis & diligenter inspectis, ac veris & sine suspicione esse repertis, ipsaque acta transcribi per Notarios publicos infrascriptos, & publicari, collatione etiam cum prædictis actis facta, mandavimus, volentesque & tenore præsentium auctoritate ordinaria decernentes, quod Transumpto hujusmodi in omnibus & per omnia ubique locorum tam in judicio, quam extra, plena fides adhibeatur, sicut originalibus actis & actitatis antedictis, quibus omnibus & singulis auctoritatem nostram ordinariam & decretum interposuimus & interponimus per præsentes. Sigillum vero prædictis actis & actitatis appensum magnum & rotundum de cera glauca & communi erat, in cujus Sigilli medio apparuit imago Regis coronati in solio mundi quasi sedentis, sceptrum in dextra, & pomum cum cruce in sinistra manibus tenentis, & circa quodlibet latus dictæ imaginis duo clypei, & circa quemlibet pedem unus clypeus apparebat, in superiori clypeo lateris dextri forma aquilæ cum extensis alis, ad modum volantis, & in inferiore clypeo dicti lateris forma leonis erecti: In superiore vero clypeo lateris sinistri duæ cruces, & in inferiore tres lineæ videbantur: in clypeo circa dextrum pedem forma leonis, & in clypeo circa sinistrum pedem præfatæ imaginis tria capita leonum apparebant, clypei laterales extra ciborium supradictæ imaginis, & clypei circa pedes in ipso ciborio consistebant: Literæ circumferentiales sic legebantur:* SIGISMUNDUS Dei Gratia Romanorum semper Augustus, ac Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Serviæ, Halliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæque Rex: Marchio Brandenburgensis: Nec non Bohemiæ, & Lucemburg Hæres: *Tenores vero supradictorum actitatorum, de quibus supra fit mentio, sequentur, & sunt tales:*

In Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitats feliciter Amen.

SIGISMUNDUS *D.* G. Romanorum Rex semper Augustus, ac Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Serviæ, Halliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæque Rex, Marchio Brandeburgensis nec non Bohemiæ & Lucemburgi Hæres: ad perpetuam rei memoriam. Notum facimus tenore præsentium universis harum notitiam habituris. Rex Regum, & Dominus Dominantium, Dominus immortalis, ille Imperator æternus inæstimabili sua providentia in Majestatis Cæsareæ Nos sublimem potentiam pro consolatione Christianæ Fidei, & Christicolarum salute commodoque potenter erexit, ut ad instar Monarchiæ Cœlestis ubi cuncta suavi, dulci & æterna pace subsistunt Imperialis, Augusta potentia, terrestris Imperii gubernet habenas, commissique officii tam fideliter, tamque prudenter indefinenti studio, & quatenus possibilitas humanæ fragilitatis valet admittere, exerceat vires, ut terrena gubernatio cœlestis regiminis consideration pro suis viribus imitetur, sicque fiat, ut per vigilantis curam, & Celsitudinis Imperialis operationem pace orthodoxæ fidei cultores fruantur, lites, bella, controversiæ & dissensiones tollantur de medio, & in pacis amœnitate suum in devotione recognoscant colere Creatorem. Sane cum inter Serenissimum Principem Dominum WLADISLAUM Regem Poloniæ Magnumque Ducem Lithvaniæ, Fratrem nostrum carissimum, ac Illustres Principes, ALEXANDRUM alias WITOUDUM Majorem Ducem Lithvaniæ, & JOHANNEM & SEMOVITUM Duces Mazoviæ ex una, & Venerabilem MICHAËLEM KOCHMEISTER, Ordinis Hospitalis Sanctæ Mariæ Domus Theutonicorum Jerosolymitani Magistrum Generalem, ipsiusque Præceptores & Ordinem, parte ex altera, diu-

ANNO 1420.

ANNO 1420. tius contracta & suborta fuisset guerrarum & litium gravis materia, ex qua agnovimus Christiano populo pericula & caedes innumeras minari, Nos, qui gubernacula S. R. I. ex dispositione Divina ad servitium Christiani populi assumpsimus in humeros nostros, & cum nostri penitus interfit obviare scandalis, sedare lites, bella supprimere, seditiones succindere, dissensiones excludere, pacique & amœnæ tranquillitati fidelium undecunque intendere vigilanter, præmissa omnia in animo nostro sanius revolventes, studiis necessariis & opportunis implorate auxilio Divino, quibus tam gravia tamque pestifera genti fidelium pericula sopire, & de medio tollere valeremus, salutifera & honesta media, & non absque gravi personæ nostrae labore tenuimus, per quorum consideratione Pars utraque in Nos, tanquam Romanum ac Hungariæ, Dalmatiæ &c. Regem, Judicem, Arbitrum, Arbitratorem & amicabilem Compositorem de alto & basso compromisit, quorum Compromissorum primi videlicet series sequitur in hæc verba:

„ WLADISLAUS D. G. Rex Poloniæ, Lithvaniæque Princeps Supremus & Hæres Russiæ. Significamus tenore præsentium quibus expedit universis, quomodo dissensiones, bella, guerras, lites, rumores, questiones & odia volentes evitare, ad pacem adspirare, & in quietis dulcedine pacis colere Auctorem de justitia, æquitate, juris cultura, fide & peritia Sereniſſimi Principis Domini SIGISMUNDI Romanorum & Ungariæ Regis, Fratris nostri cariſſimi, quibus multipliciter illustratur, plene confidentes, in ipsum de alto & basso, dolo & fraude quibuslibet cessantibus, nostro et Illustrium Principum Dominorum ALEXANDRI alias WITOUDI Magni Ducis Litvaniæ, Fratris nostri cariſſimi, JOANNIS & SEMOVITI Ducum Mazoviæ, Coadjutorum & subditorum nostrorum nominibus compromisimus & compromittimus per præsentes, & hujusmodi Compromissi pro bono pacis & concordiæ sponte in se recipientem tanquam in Arbitrum, Arbitratorem & amicabilem Compositorem, de, & super omnibus & singulis Terris, castris, fortalitiis, grenitiis, limitibus, litibus, dissensionibus, discordiis, displicentiis, controversiis, rancoribus, odiis, pactorum stipulatorum, contractuum, fœderatoum, & pacis perpetuæ læsionibus, conceptorum, susceptorum, promissorum & stipulatorum, jurium, libertatum & privilegiorum, litterarum violationibus, diffamationibus, infamationibus, detractionibus, gravaminibus, interesse, damnis, impensis & expensis, & generaliter super omnibus & singulis actionibus, obligationibus, juribus, quaerelis, concordiis, tam in Thorun, quam alibi, quomodocunque petitionibus & aliis rebus ac quæstionibus quibuscunque præteritis & præsentibus inter Nos ex una, & Venerabilem Fratrem MICHAËLEM KOCHMEISTER Magistrum Generalem Ordinis Cruciferorum de Prussia, & ipsius Ordinem ex altera parte quomodolibet factis, motis & exortis, dantes & concedentes eidem Domino SIGISMUNDO Romanorum & Ungariæ Regi plenam & omnimodam potestatem, quod possit summarie, simpliciter & de plano, sine strepitu & figura judicii lites, controversias, contentiones, dissensiones, displicentias, questiones, & quascunque causas præteritas & præsentes inter Nos & prædictum Magistrum & Ordinem quomodolibet exortas, ut præfertur, & omnia alia contingentia & dependentia ex eisdem audire, & legitime examinare, & in & super omnibus & singulis declarare pro suæ libito voluntatis, quibuscunque horis & temporibus, diebus feriatis vel non feriatis, Partibus præsentibus vel absentibus, vocatis vel non vocatis, juris ordine et solemnitate servatis vel non servatis, verbo vel in scriptis, stando vel sedendo, simul vel divisim diffiniendo, ordinando, arbitrando, componendo, vel alias quomodolibet denuo faciendo, prout sibi melius videbitur expedire, infra hinc & Festum S. Michaëlis Archangeli proximum inclusive, prolataque corrigere, declarare & interpretari præfatus Dominus SIGISMUNDUS Romanorum & Ungariæ Rex valeat, qualiscunque ex eis dubietas vel obscuritas imminebit inter Partes, nostram videlicet & Magistri ac Ordinis prædictorum, promittentes pro Nobis ac supradictis Principibus Dominis ALEEXANDRO alias WITOUDO M. Duce Lithvaniæ, JOHANNE & SEMOVITO cæterisque Coadjutoribus nostris & subditis bona & sincera fide, absque dolo & fraude arbitrium, laudum, ordinationes, concordiam & compositionem amicabilem, & quicquid super præmissis & quolibet præmissorum idem Dominus SIGISMUNDUS Romanorum & Ungariæ Rex duxerit faciendum, acceptare, ratificare, emologare, ratum & gratum habere & servare, ac eis parere ac acquiescere, nec non in aliquo contravenire de jure vel de facto, quoquo modo, nec unquam a pronunciatione, sententia, ordinatione & concordia, per dictum Dominum SIGISMUNDUM Regem faciendis, appellare, et super nostris vel ipsorum aliquo recurrere ad

ANNO 1420.

ANNO 1420. ad arbitrium boni Viri, aut ea petere revocari vel moderari, nec ratione perſonæ dicti Domini SIGISMUNDI Regis Arbitri, Arbitratoris & amicabilis Compoſitoris, nec ratione rerum, de, & ſuper quibus compromiſimus, vel alia ratione Nos opponemus contra dictum Compromiſſum, vel contra dictam ſententiam, ordinationem, pronunciationem & concordiam dicti Domini SIGISMUNDI Romani & Hungariæ Regis qualitercunque procedat, vel qualitercunque proferat ſuum arbitrium, vel ſua mandata, ſive ſervet juris ordinem, ſive prætermittat, ſub pœna per eundem Dominum SIGISMUNDUM Regem Arbitrum & Arbitratorem apponenda & vallanda, quæ quidem pœna apponenda & vallanda litteris committatur & exigatur, quotiens contra prædicta vel aliquod prædictorum ventum, factum, non obtemperatum aut non paritum fuerit per ſe, vel per alium vel alios quoquo modo, qua pœna commiſſa & exacta, ſemel vel pluries ſoluta vel non ſoluta aut exacta, nihilominus omnia & ſingula præmiſſa in ſua ſemper remaneant firmitate. Renuntiantes inſuper omnibus appellationibus, ac omni auxilio Juris Canonici vel Civilis, omnibus exceptionibus, membranarum allegationibus, ac cæteris beneficiis juris, facti & Patriæ Legibus ſeu conſuetudinibus, quibus poſſemus facere vel venire contra Compromiſſum prædictum, ac omnibus, quæ hujusmodi Compromiſſo poſſint objici vel opponi, & ſpecialiter clauſulis, punctis et conditionibus in quibuscunque pactionibus, literis, fœderibus, concordatorum contractibus, expreſſis, poſitis, et aliis in contrarium facientibus quibuscunque, harum, quibus Sigillum noſtrum appenſum eſt, teſtimonio literarum. Datum Caſchoviæ 8. d. Menſis Maji Anno Domini M. CCCC. XIXo.“

Tenor vero ſecundi Compromiſſi ſequitur, et eſt talis:

„ Nos Frater MICHAEL KOCHMEISTER, Ordinis Hoſpitalis S. Mariæ Domus Teutonicorum Hieroſolymitani Magiſter Generalis præſentibus, conſentientibus et aſſiſtentibus Nobis Reverendis in Chriſto Patribus, Johanne Warmienſi, Johanne Culmenſi, Gerhardo Pomezanienſi Dei et Apoſtolicæ Sedis Gratia Epiſcopis, et Venerabilibus Fratribus Henrico de Nockerwitz Magno Commendatore, Martino Kempmacher Mareſchalco ſupremo, Paulo de Rudorff in Chriſtburg, Ulrico Czenger in Thorun, Joanne Seelbach in Mewa, Binando Brendel in Grudenitz, Commendatariis et Conſiliariis Ordinis noſtri, ſignificamus tenore præſentium quibus expedit univerſis, quomodo diſſenſiones, bella, guerras, lites, rancores, quaeſtiones et odia volentes evitare, ad pacem aſpirare, et in quietis dulcedine pacis colere Auctorem, de juſtitia, æquitate, juris cultura, fide et peritia Sereniſſimi Principis, Domini noſtri SIGISMUNDI Romanorum et Ungariæ etc. etc. Regis, Domini noſtri Gratioſiſſimi, quibus multipliciter illuſtratur, plene confidentes, in ipſum abſentem tanquam præſentem de alto et baſſo, dolo, fraude quibuslibet ceſſantibus, noſtri et dicti Ordinis Coadjutorum, adhærentium et ſubditorum noſtrorum nominibus compromiſimus et compromittimus per præſentes tanquam in Arbitrum, Arbitratorem et amicabilem Compoſitorem, ac ei ſuper omnibus et ſingulis cauſis, terris, fortalitiis, grenitiis, limitibus, litibus, diſſenſionibus, diſcordiis, diſplicentiis, controverſiis, rancoribus, odiis, pactorum ſtipulatorum, contractuum, fœderatorum et pacis perpetuæ læſionibus, conceptorum, ſuſceptorum, promiſſorum et ſtipulatorum jurium, libertatum, privilegiorum, literarum violationibus, grenitiis, diffamationibus, infamationibus, detractionibus, gravaminibus, intereſſe, damnis, impenſis et expenſis, et generaliter ſuper omnibus actionibus, obligationibus, juribus, quaerelis, concordiis, tam in Thorun, quam alibi, quomodocunque petitionibus, aut aliis rebus ac quaeſtionibus quibuscunque praeteritis et praeſentibus inter Nos, Ordinem noſtrum, adhærentes, coadjutores et ſubditos ex una, et Sereniſſimum Principem Dominum VLADISLAUM Regem Poloniæ, Littuaniaeque Principem Supremum, et Hæredem Ruſſiae etc. Illuſtresq; Principes et Dominos, Dominos ALEXANDRUM alias WITOUDUM Magnum Ducem Littuaniae, JOANNEM et SEMOVITUM Duces Mazoviae etc. ejusque adhærentes, coadjutores et ſubditos partibus ex altera, quibuslibet factis, motis et exortis, dantes et concedentes eidem Domino noſtro SIGISMUNDO Romanorum et Ungariæ Regi plenam et omnimodam poteſtatem, quod poſſit ſummarie, ſimpliciter et de plano, ſine ſtrepitu et figura judicii lites, controverſias, contentiones, diſſenſiones, quaeſtiones, et quascunque cauſas præteritas et præſentes inter Nos Magiſtrum et Ordinem et alios præfatos, et Sereniſſimum Dominum Regem Poloniæ et ſocios ſuos quomodolibet ſubortas, ut praefertur, et omnia alia contingentia et dependentia ex eisdem audire, et legitime examinare, et in, et ſuper omnibus et ſingulis declarare pro ſuæ libito voluntatis, quibuscun-

ANNO 1420. que horis et temporibus, diebus feriatis vel non feriatis, Partibus praesentibus vel absentibus, vocatis vel non vocatis, juris ordine et solemnitate servatis vel non servatis, verbo vel in scriptis, stando vel sedendo, simul vel divisim diffiniendo, ordinando, arbitrando, componendo, vel alias quomodolibet denuo faciendo, prout sibi melius videbitur expedire, infra hinc et Festum S. Michaëlis Archangeli proximum inclusive, prolataque corrigere, declarare et interpretari, praefatus Dominus noster SIGISMUNDUS Romanorum et Ungariæ Rex valeat, qualiscunque ex eis dubietas vel obscuritas imminebit inter Partes, nostram et dicti Ordinis videlicet, et Sereniſſimi Domini Regis Poloniae praefati, promittentes pro Nobis, Ordine nostro et Successoribus nostris, adhaerentibus, coadjutoribus et subditis nostris bona et sincera fide, absque dolo et fraude arbitrium, laudum, ordinationem, concordiam et compositionem amicabilem, et quidquid super praemissis et quolibet praemissorum Dominus noster SIGISMUNDUS Roman. et Hung. Rex duxerit faciendum, acceptare, ratificare, emologare, ratum et gratum habere et servare, ac eis parere ac acquiescere, nec in aliquo contravenire de jure vel de facto quoquo modo, nec unquam a pronuntiatione, sententia, ordinatione et concordia, per dictum D. nostrum SIGISMUNDUM Regem facienda appellare, et super his vel ipsorum aliquo recurrere ad arbitrium boni Viri, aut ea petere revocari vel moderari, nec ratione personae dicti Domini nostri SIGISMUNDI Regis, Arbitri, Arbitratoris et amicabilis Compositoris, nec ratione rerum de, et super quibus promittimus, vel alia ratione Nos opponemus contra dictum Compromissum, vel contra dictam sententiam, ordinationem, pronuntiationem et concordiam dicti Domini nostri SIGISMUNDI Romanorum et Ungariae Regis, qualitercunq; procedat, vel qualitercunque proferat suum arbitrium vel sua mandata, sive servet juris ordinem, sive praetermittat, sub pœna per eundem Domin. nostrum SIGISMUNDUM Regem, Arbitrum et Arbitratorem apponenda et vallanda, quae quidem pœna apponenda et vallanda totiens committatur et exigatur, quotiens contra praedicta vel aliquod praedictorum ventum, factum, non obtemperatum aut non paritum fuerit, per se vel per alium seu aliquos quoquo modo, qua pœna commissa et executa, semel vel pluries soluta vel non soluta aut exacta, nihilominus omnia et singula promissa in sua semper maneant firmitate: renuntiantes insuper omnibus appellationibus, ac omni auxilio Juris Canonici vel Civilis, omnibus exceptionibus, membranarum, allegationum, rationum, ac caeteris beneficiis juris, facti, et Patriae legibus seu consuetudinibus, quibus possemus facere vel venire contra Compromissum praedictum, ac omnibus, quae hujusmodi Compromisso possint objici vel opponi, et specialiter clausulis, punctis et conditionibus in quibuslibet pactionibus, literis, fœderibus et concordationum contractibus praeteritis, expressis et positis, et aliis in contrarium facientibus quibuscunque, harum, quibus Sigillum nostrum appensum est, quas per vos Notarios infra scriptos subscribi mandamus, testimonio literarum. Datum et actum in suburbio Castri Grudentz Diœc. Culmensis sub Anno a Nativitate Domini 1419. Indict. 12. Pontificatus vero Sanctissimi Domini nostri MARTINI Papae V. anno 2. regnante Sereniſſimo et Invictissimo Domino nostro, Domino SIGISMUNDO Dei Gratia Romanorum Rege semper Augusto, die vero Mercurii 19. Mensis Julii, hora 9. vel quasi: praesentibus ibidem Venerabilibus, Spectabilibusque et strenuis D. Thoma Fratre Walden S. Theol. Doctore, Priore Provinciali Ordinis B. M. Genitricis Dei de Monte Carmelo in Regno Angliae, et Artongo Clux Milite, Consiliario Sereniſſimi et Invictissimi Domini nostri, Domini HENRICI V. Regis Franciae et Angliae, Ambassiatoribus: Fratre Conrado Ernst de Tremonia, S. Theol. Baccalaureo Ord. B. M. praedicti; Conrado Nimptsch de Steffanshayn Milite Vrat. Diœc. et Nicolao Kottwitz: Castellano de Santok Missenſ. Diœc. testibus ad praemissa vocatis specialiter et rogatis. " ANNO 1430.

In quo quidem Compromisso Notarii publici infrascripti, videlicet: Antonius Bartomaei Franchi de Pisis, Johannes Luchini de Canunchiis Clericus Cremonensis, Antonius Gvidonis Clericus Avenionensis, Johannes Tollner Clericus Leodiensis Diœc. cum suis nominibus propriis, et eorum signis solitis et consuetis in vim testimonii omnium in Compromisso expressorum fuerunt subscripti. Verum stantibus et durantibus Compromissis supra dictis in sui roboris firmitate, Nobisque in remotis contra Turcas laborantibus, sic quod considerabimus Nobis tempus deficere, in quo debebamus juxta tenores Compromissorum inter Partes praedictas expedire, ne tam pii, tamque salutiferi inchoati operis profectus cassaretur, pro ulteriore dilatione apud Partes praedictas instare, quam etiam

Anno 1420. etiam dilationem volente Altiſſimo juxta votorum noſtrorum ſeriem reportavimus in effectu, quarum quidem dilationum tenores, primæ videlicet ſequitur, & eſt talis:

„ Vladislaus D. G. Rex Poloniæ, Littuaniæque Princeps Supremus & Hæres Ruſſiæ &c. Significamus tenore præſentium quibus expedit univerſis, quod cum nuper Nos pro Nobis, ac nomine Illuſtris Principis Domini Witoudi Magni Ducis Littuaniæ, ac aliorum Dominorum Prælatorum & Baronum, adhærentiumque & coadjutorum noſtrorum, ſuper omnibus injuriis, diſplicentiis, damnis, terris, caſtris, limitibus, & ex eis emergentibus, ac controverſiis, quas habemus cum Magiſtro Generali ac toto Ordine Cruciferorum de Pruſſia compromiſimus in pleniſſima forma in Sereniſſimum Principem ac Dominum, Dominum Sigismundum Romanorum Regem ſemper Auguſtum, ac Hungariæ, Bohemiæ &c. Regem, Fratrem noſtrum cariſſimum cum poteſtate pronunciandi usque ad Feſtum S. Michaëlis proxime futurum, & non ultra, prout in litteris noſtris deſuper confectis plenius continetur: attendentes brevitatem temporis quod reſtat, & multitudinem graviſſimorum negotiorum, quæ habet præ manibus idem Frater noſter cariſſimus Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ Rex præfatus, & ad ipſius inſtantem requiſitionem, ac ne videamur aut juſtitiam fugere, aut guerram deſiderare, qui ſemper pacem optamus, terminum ipſum cum eadem poteſtate & iisdem omnino clauſulis, punctis, conditionibus & articulis, qui & quæ in Compromiſſo noſtro comprehenduntur & de verbo ad verbum continentur, usque ad Feſtum Epiphaniæ proxime futurum incluſive, qua tum ad Nos & Partem noſtram pertinet, iisdem nominibus harum fide prorogamus, quibus Sigillum noſtrum eſt appenſum teſtimonio literarum. Actum & datum in Leopoli d. 26. Menſis Sept. An. Domini 1419.“

Tenor vero ſecundæ dilationis eſt talis:

„ Nos Frater Michaël Kochmeister Ordinis B. Mariæ Domus Teutonicorum Jeroſolymitani Magiſter Generalis: Significamus tenore præſentium, quibus expedit univerſis: Quod cum nuper Nos pro Nobis, totoque Ordine noſtro, ac nomine aliorum Dominorum Baronum, adhærentium & Coadjutorum noſtrorum ſuper omnibus injuriis, diſplicentiis, damnis, terris, caſtris, limitibus, & ex eis emergentibus, ac controverſiis, quas habemus cum Sereniſſimo Principe ac Domino, Domino Vladislao Rege Poloniæ, ac Illuſtri Principe Domino Alexandro alias Witoudo Magno Duce Littuaniæ, compromiſerimus in pleniſſima forma in Sereniſſimum Principem ac Dominum Dominum Sigismundum Romanorum Regem ſemper Auguſtum, ac Hungariæ, Bohemiæ &c. &c. Regem, Dominum noſtrum gratioſiſſimum, cum poteſtate pronuntiandi ad Feſtum S. Michaëlis proxime futurum, & non ultra, prout in litteris noſtris deſuper confectis plenius continetur, attendentes brevitatem temporis, quod reſtat, & multitudinem graviſſimorum negotiorum, quæ habet præ manibus idem Sereniſſimus Princeps & Dominus, Dominus Sigismundus Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ Rex, & ad ipſius inſtantem requiſitionem, ac ne videamur aut juſtitiam fugere, aut guerram deſiderare, qui ſemper pacem optavimus, terminum ipſum cum eadem poteſtate ac eisdem omnino clauſulis, punctis, conditionibus & articulis, qui & quæ in Compromiſſo noſtro comprehenduntur, & de verbo ad verbum continentur, uſque ad Feſtum Epiphaniæ proxime futurum incluſive quantum ad Nos & partem noſtram pertinet, eisdem nominibus harum ſerie prorogamus, quibus ſigillum noſtrum eſt appenſum, quas etiam per Notarios infra ſcriptos ſubſcribi mandavimus, teſtimonio literarum. Datum & actum in Caſtro Thorun Culmenſis Diœc. A. D. 1419. Indict. 12. d. vero 24. Menſis Sept. Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris ac Domini, Domini Martini, Divina Providentia Papæ V. Anno ejus 2. Præſentibus ibidem Prudentibus & Circumſpectis Viris Joanne Huxer, Alberto Rote, Johanne de Miſſa, Hermanno de Linda, Magiſtris Civium Oppidi Thorun Culmenſ. Diœc. teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis.“ Anno 1420.

In qua quidem litera dilationis ſecundæ Notarii publici infra ſcripti, videlicet, Antonius Bartolomei, Franchi de Piſis, & Joannes Steniken de Bartenſtein, Clericus Varmienſis Diœceſ, cum ſuis nominibus propriis, & ſignis ſolitis & conſuetis in vim & teſtimonium omnium in dilatione ſecunda expreſſorum fuere ſubſcripti.

Porro litterarum præmiſſarum, & omnium coram Nobis productorum tenoribus diligenter inſpectis, examinatis & fundamentaliter intellectis, ad arbitrium, laudum, pronuntiationem & amicabilem compoſitionem Partium prædictarum

ANNO 1420. rum, oculos noſtræ conſiderationis tam pie, tamque neceſſarie convertendo, executioni aſſumpti oneris adeo intendere curavimus, ut Partes ipſæ & earum ſubditi perpetua pace, qua nihil gratius, potirentur in æternum, auxilio quoque Divino implorato, ſacro, maturo & debito ſuper hoc Prælatorum, Principum, Comitum, Baronum, Procerum, Nobilium, Fidelium noſtrorum, tam Spiritualium, quam Sæcularium Perſonarum accedente conſilio, auctoritate Nobis in hac parte penitus attributa inter Partes prædictas in Dei nomine pronuntiavimus, laudavimus, amicabiliter compoſuimus, arbitrati ſumus, declaravimus & diffinivimus modo ſubſequente: Chriſti nomine invocato, de cujus ore rectum procedit judicium, per hoc noſtrum præſens arbitrium, laudum, pronuntiationem, diffinitionem, declarationem, & amicabilem compoſitionem inprimis pronuntiamus, laudamus, amicabiliter componimus, arbitramur, declaramus & diffinimus, ac per hanc noſtram arbitramentalem ſententiam & amicabilem compoſitionem in his ſcriptis ſententiamus, quod tam ſubditos Sereniſſimi Principis Domini VLADISLAI Regis Poloniæ, Fratris noſtri cariſſimi, & Regni ipſius, ac Illuſtrium Principum Dominorum WITOUDI Magni Ducis Litvaniæ, & JOHANNIS & SEMOVITI Maſoviæ Ducum, ſubditorum ſuorum & coadjutorum, quam etiam Venerabilis MICHAËLIS KOCHMEISTER Magiſtri Generalis Ordinis prælibati, ac etiam Ordinis ipſius, atque ſubditorum & coadjutorum, quam alios venientes, tranſeuntes undicunque per pontes, loca, terras & aquas quascunque liceat libere ſine impedimento ac moleſtia aliqua ire, perambulare, merces & alia quæcunque ducere, quo maluerint, prout antiquitus extitit conſuetum, ſub pœna ultra ſatisfactionis injuriam, & damnorum illatorum, Parti contrafacienti decem millia marcarum argenti puri tollenda, & applicanda pro tertia parte Cameræ Apoſtolicæ, pro alia tertia parte Fiſco Imperiali, & pro alia tertia parte Parti prædictæ ſeu ſervanti, totiens committatur, quotiens contra prædicta factum vel ventum fuerit, & pœna ſoluta vel non exacta, prædicta omnia & ſingula in ſuo eſſe & robore ſalva maneant: Item pronuntiamus & diffinimus, ac per hanc noſtram arbitramentalem ſententiam & amicabilem compoſitionem in his ſcriptis ſententiamus, quod unio fœderis perpetui ante Thorun initi inter eosdem Dominos Regem Poloniæ, Duces WITOUDUM, JOHANNEM & SEMOVITUM, & eorum ſocios, coadjutores & adhærentes, ac Magiſtrum & totum Ordinem Cruciferorum, ipſorumque ſubditos, coadjutores & adhærentes ſupradictos, mutuo conſenſu Partium præfatarum celebrata, in qua per expreſſum cautum eſt, quod per nullas penitus diſſenſiones violetur, inviolabiliter obſervetur, ipſam volumus, decernimus & mandamus perpetuo valituram, & ſi contigerit, quod abſit, quod per aliquam Partium fuerit contraventum, nolumus propterea dictam concordiam eſſe ruptam, nec in aliqua ſua parte violatam, ſed ipſam in ſuo robore perpetuo remanere: Item pronuntiamus, laudamus, amicabiliter componimus, arbitramur, declaramus & diffinimus, ac per hanc noſtram arbitramentalem ſententiam & compoſitionem amicabiliter in his ſcriptis ſententiamus, quod confinia termini, limites ſeu grenitiæ Terrarum Pomeraniæ, Culmenſ. & Michałovienſ., & Caſtrum Neſſaw cum omnibus pertinentiis & attinentiis ſuis ſtent & permaneant, ſicut fuit ordinatum per concordias factas per Sereniſſimos Principes CAROLUM & JOHANNEM Ungariæ & Bohemiæ Reges, & per conceſſiones, donationes & renuntiationes CASIMIRI Regis Poloniæ, ipſiusque Prædeceſſoris, & per concordiam factam ante Thorun, & per ſententiam noſtram Budæ latam; Item pronuntiamus, laudamus, amicabiliter componimus, arbitramur, declaramus & diffinimus, ac per hanc noſtram arbitramentalem ſententiam & amicabilem compoſitionem in his ſcriptis ſententiamus, quod Magiſter & Ordo Cruciferorum prædicti dent & ſolvant, & dare & ſolvere teneantur, & debeant præfato Sereniſſimo Regi Poloniæ pro reparatione Caſtri Slotoriæ 25. M. florenorum auri boni Hungaricalis vel Ducatorum infra duos annos proxime futuros, videlicet medietatem in Feſto Beati Georgii proxime futuro, & aliam medietatem in Feſto prædicto anni ſubſequentis; Item pronuntiamus, laudamus, amicabiliter componimus, arbitramur, declaramus & diffinimus, ac per hanc noſtram arbitramentalem ſententiam & amicabilem compoſitionem in his ſcriptis ſententiamus, quod Magiſter Generalis & Ordo præfati teneantur & debeant deſtrui & demoliri facere Caſtrum Lubitz cum molendino, quod eſt in Drawantia, anno infra ſex menſes proxime futuro, a die dati præſentium continue computandos: ita, quod aqua habeat curſum & meatum ſuum, ſicut habebat ante conſtructionem dicti Caſtri & molendini: Item pronuntiamus & laudamus ut ſupra,

ANNO 1420.

Anno 1420. pra, quod limites & confinia inter Ducatum Maſoviæ & Dominium Ordinis Prutenorum ſint & remaneant ſecundum Litteram Domini Ludolphi Kœnig tunc Magiſtri Ordinis prælibati, quam quidem Litteram validam pronuntiamus, ac eidem tam in judicio, quam extra eſſe fidem indubiam adhibendam, ac ſi ſigillata fuiſſet ſigillo authentico Magiſtri & Ordinis prælibati, cujus quidem Litteræ tenor ſequitur, & eſt talis:

„ *In Nomine Domini Amen.*

Ut major fides geſtis adhibeatur negotiis, expedit, ut conſcriptione litterarum, quæ veritatem continent, teſtimonium lucide roborentur: ea propter noverint univerſi præſentes & poſteri præſentium notitiam habituri: Quod Nos Frater Ludolphus Kœnig, Ordinis Fratrum & Hoſpitalis S. Mariæ Domus Teutonicorum Hieroſolimitani Magiſter Generalis omnem materiam ambiguitatis et diſſenſionis, quæ inter Inclytum Dominum Semovitum Ducem Maſoviæ et Dominum Wisnenſem ex una, Nosque et Fratres noſtros ac Ordinem parte ex altera vertebatur ex parte grenitiarum inter Terras ejusdem D. Ducis et noſtras ac Ordinis, amputare et decidere cupientes, antedictas grenitias, accedente unanimi conſenſu et bona voluntate præfati Domini Ducis, noſtraque et Fratrum noſtrorum, diſtrinximus in hunc modum: videlicet primo incipiendo a vado in Prutenico Singubraſt, et in Polonico Szigerz nominato, demum deſcendendo fluvium Orritz uſq; ad ſylvam dictam Raduka, inde ulterius, et tenendo ſylvam a ſiniſtris, quæ tota manet in parte Fratrum uſque ad finem dictæ ſylvæ, et ulterius procedendo directe uſque ad fluvium dictum Vincenta ubi influit Piſſam, deinde majorem rivulum ejusdem fluvii Vincenta aſcendendo uſque ad locum, ubi idem fluvius ortum habuit, deinde uſque ad originem dicti rivuli dicti Hoyna, et ab ipſo flumine quanto directius ire poteſt ad vadum Likke, et abinde directe eundo uſque ad fluvium dictum Bobra, eundem fluvium Bobra aſcendendo uſque ad locum, ubi dictus fluvius ortum habet, volentes prædictas grenitias per Nos, Fratres et Succeſſores noſtros perpetuis temporibus inviolabiliter obſervari. In quorum omnium teſtimonium, et certitudinem firmiorem præſentes dedimus appenſione ſigilli noſtri roboratas. Datum et actum Anno Domini M. CCC, XLIII. Sabbato proximo ante diem B. Martini Confeſſoris. Hujus rei teſtes ſunt Honorabiles et Religioſi Fratres, Viri noſtri in DEO dilecti, Henricus de Boventen Magnus Commendator, Theodoricus de Spira Commendator in Thorun, Henricus de Menz Commendator in Hoſtenrode, Joannes Commendator in Goluba, Becko Commendator in Schonenſe, Petrus de Muro Advocatus de Neumarckt, Dominus Henricus Sambienſis Eccleſiæ Canonicus, noſter Capellanus, Henricus de Lewenſtein, Helwardus Griffe, Henricus de Kœnigsfeld, Joannes de Falkenſtein Socii noſtri, Paulus et Joannes Notarii noſtri, et quam plures alii fide digni, Fraterque Johannes Proviſor in Morin etc. “ Anno 1420.

Item pronuntiamus et laudamus ut ſupra, quod omnes captivi hinc inde libere relaxentur, et priſtinæ libertati reſtituantur infra tres menſes proximos, et omnes obligationes, fidejuſſiones et juramenta per dictos captivos, aut aliquem ipſorum, aut pro eis factas, ſeu præſtitas et præſtita, exnunc caſſamus, et irritamus, et nullius volumus eſſe roboris et momenti: Item pronuntiamus et laudamus ut ſupra, quod de Terris Pruſſiæ et Samogitiæ diſpoſitio concordiæ ante Thorun facta debet remanere in ſuo robore, hoc modo videlicet, quod Domini de Pruſſia inter fluvium Memel et indagines Samogitarum debeant poſſidere a fluvio Rodan deſcendendo uſque ad Caſtrum Memel incluſive et mare. Dux autem Witoudus debet poſſidere totam Terram Samogitarum, etiam cum illa, quæ eſt inter indagines et flumen Memmel, incipiendo ab indaginibus uſque ad caput fluminis Rodan, et procedendo recto tramite, ſicut intrat idem fluvius in Memmel, et ultra Memmel per transverſum fluminis ſimiliter recto tramite ad quinque milliaria in latitudine per terram vocatam Suderland, alias Jettoem, et in longitudine uſque ad Littuaniam includendo ſemper ab utraque parte dictum fluvium Memmel uſque ad vitam dictorum Regis et Ducis, juxta diſpoſitionem concordiæ initæ ante Thorun: Item pronunciamus et laudamus ut ſupra, quod neutra Partium prædictarum debeat ædificare, vel aliquod ædificium erigere in terris prædicto modo Dominis de Pruſſia, ac Domino Littuaniæ Duci commiſſis uſque ad vitam dictorum Regis Wlaadislai et Ducis Witoudi. Item pronuntiamus et laudamus ut ſupra, quod Partes prædictae inter ſe remaneant boni et veri amici, ut decet veros Chriſticolas, et altera ab alterius offenſis et injuriis abſtineant omnino ſub pœnis praedictis. Item remittimus omnes injurias, offenſiones atque damna hinc inde quo-

ANNO 1420. cunque modo facta, commissa et illata, et pro remissis haberi volumus et mandamus: ita quod neutra Partium possit aliquid petere occasione praedictorum, imo absolvimus et liberamus utramque Partem ab ipsis, et quibuslibet ipsorum super ipsis perpetuum silentium Partibus imponentes: Item pronuntiamus et laudamus ut supra, quod si quae dubia in posterum ex hac nostra sententia, arbitrio vel arbitramento oriatur in praemissis vel aliquo quo praemissorum, eorundem declaratio et interpretatio ad Nos spectet. et illorum declarationem, interpretationem ac potestatem declarandi & interpretandi Nobis inposterum reservamus: Item laudamus et pronuntiamus, quod praedicta omnia et singula, et quodlibet praemissorum dictae Partes inter se, et sibi invicem facere, observare, manutenere, et attendere teneantur et debeant, prout superius continetur, et e contrario facere, vel venire ad pœnam X. M, Marcarum puri argenti in quolibet articulo praesentis sententiae nostrae, cui contrafactum fuerit vel contraventum in aliquo qualibet vice, ut supra applicanda, et pœna soluta vel non, praedicta omnia et singula in suo esse et robore salva volumus remanere: Item laudamus, sententiamus et condempnamus praefatum Dominum Regem Poloniae ad tradendum et restituendum Castrum Jesnik dictis Prutenis infra duos menses proxime futuros sub pœna praedicta. Ita pronuntiamus, dicimus et laudamus ut supra, reservata Nobis super praemissis inposterum declarandi et interpretandi, si opus fuerit, plenaria potestate: lata, lecta et in scriptis sententialiter promulgata sunt haec praesentibus Rev. in Christo Patribus Dominis Jacobo Spoletano, et Ferdinando Luccensi Episcopis, Sanctissimi Domini nostri Summi Pontificis Domini MARTINI Papae V. Nuntiis, Domino Bartolomaeo Archiepiscopo Mediolanensi, Georgio Patavienſi Imperiali Cancellario, Conrado Wratislavienſi, Joanne Brandenburgensi Episcopis, et Egregio Magistro Joanne Stonkes Legum Doctore, Serenissimi Principis Domini HENRICI Franciae Angliaeque Regis Ambassiatore, ac Illustribus Principibus Alberto *D*uce Saxoniae, S. R. I. Archi-Marescallo, et Friderico March. Brandenburg. ejusdem S. I. Archi-Camerario et Burggravio Norimbergensi, Principibus Electoribus; nec non Henrico Comite Palatino Rheni, et Duce Bavariae, Joanne de Ratibor, Przimckone de Tropparo, Ludovico de Brega et de Lignitz, Joanne de Münsterberg, Rampoldo de Glogovia majori, Conrado dicto Kantner de Olsna, et Ruperto ac Wenceslao de Lüben, Ducibus Sleziae Principibus; ac Spectabilibus et Magnificis Ludovico Comite de Oettingen Imperiali Magistro Curiæ, Nicolao de Gara Regni Hungariae Palatino, Georgio Eustachio Comite Solien. Joanne Comite de Meidburg, nec non Nobilibus Henrico de Lippa Marescalco, et Alberto de Coldiz Magistro Camerae Regni Bohemiae, Henrycko Bercka dicto Hlawatz Capitaneo Golicen. Baronibus, Alberto Schenck de Seyda, Nicolao de Rechenberg, Nicolao de Ribenitz, Joanne de Parchwitz, Nicolao Stibitz Militibus, et aliis fide dignis in praedictae pronuntiationis testimonium requisitis. In cujus rei evidentiam, et perpetui roboris firmitatem praesentem nostram pronuntiationem, laudum, amicabilem compositionem, arbitrium, arbitramentum, declarationem, arbitramentalem sententiam, et amicabilem compositionem Sigillo nostrae Majestatis iussimus communiri. Datum Wratislaviae Anno Domini M. CCCC. XX. Romani Regni IX. ANNO 1420.

In cuius rei testimonium prædicta acta & actitata sic fieri, & per Notarios publicos infra scriptos transcribi, & publicari & subscribi mandavimus, nostrique Sigilli appensione jussimus communiri. Datum & actum in domo habitationis nostræ apud Ecclesiam nostram Wratislav. Anno Domini M. CCCC. XX. Indictione XIII. die vero 4. Febr. hora 3, vel quasi, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, D. MARTINI *Divina Providentia Papæ V. Anno 3. Præsentibus ibidem Venerabilibus & Discretis Viris Dominis Henrico Krompach Præcentore Ecclesiæ Wratislavienſ. Joanne Rasonis in Olsna, Petro Milite in Militsch Plebanis, Henrico Stampe Capellano nostro, Davide Rosenfeld Cive Wratislav. & quam pluribus aliis fide dignis testibus ad præmissa vocatis & rogatis in testimonium præmissorum.*

LXXXXIX.

Donatio Nieschovienſis arcis cum quatuor villis facta Cruciferis a CONRADO *Duce Masoviæ & Cujaviæ sub Transumpto Episcopi Pomesanienſis.* Actum in Capella Castri Rosenburg An. 1421. Pontificatus MARTINI Papæ V. Anno quarto. *Ex Originali.* 1421.

Nos

Anno 1421. Nos Frater Erchardus Dei et Apoſtolicae Sedis Gratia Epiſcopus Pomezan. notum facimus per hoc praeſens publicum Tranſumptum quibus expedit univerſis. Quod conſtitutus coram Nobis Religioſus Vir Frater Gregorius de Biſchofswada noſtræ Pomezanienſis *D*iœceſis, Magnifici et Religioſi *D*omini Fratris Michaelis Kochmeister Ordinis B. Mariae Theutonicorum Magiſtri Generalis Capellanus, ac ejusdem et ſui Ordinis ad infraſcripta prout et Syndicus conſtitutus, prout de hoc Nobis plenam fecit fidem, quasdam literas authenticas *D*omini Conradi quondam Ducis Mazoviae duobus ſigillis in filis ſericeis impendentibus ſigillatas ſanas et integras, non vitiatas, non cancellatas, ſed omnibus prorſus vitio et ſuſpicione carentes Nobis exhibuit et praeſentavit. Conquaeſtusque magno ſubjacere periculo, ſi hujusmodi literae propter vetuſtatem earum, et viarum diverſa diſcrimina de loco ad locum deduci debeant, quoties ad probandum Ordinis ſui juſtitiam ſuper contentis in eisdem neceſſitas exigeret, unde Nos cum inſtantia debita requiſivit, quatenus easdem literas cum decreti intrapoſitione de verbo ad verbum tranſcribi et publicari per Notarios infraſcriptos mandare auctoritate ordinaria dignaremur. Juſtis igitur ipſius petitionibus rationabiliter annuentes easdem literas ad nos recepimus, ipſasque per Notarios infraſcriptos tranſcribendas, tranſumendas ac publicandas, quantum de jure potuimus, decrevimus, et facta diligenti auſcultatione de literis originalibus ad Tranſumpta, authoritate noſtra ordinaria eisdem in judicio et extra ubique locorum ſtandum decrevimus et decernimus per praeſentes. Sigillum vero primum praedictis literis appenſum de cera communi oblongum erat, in cujus medio imago ejusdem Epiſcopi Infulati ſedentis, et in dextra baculum paſtoralem, in ſiniſtra manibus librum tenentis videbantur, literae circumferentiales dicti ſigilli legi non poterant propter vetuſtatem. Secundum ſigillum jam dictae literae appenſum de cera communi rotundum erat, in cujus medio imago cujusdam armigeri in equo quaſi ſedentis, in dextra frenum et in ſiniſtra manibus vexillum tenentis apparebat, literae vero circumferentiales dicti Sigilli ſic legebantur: S. CONRADI DUCIS MASOVIÆ ET CUJAVIÆ. Tenor vero praedictarum literarum ſequitur, et eſt talis:

In Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Anno 1421.

Ego Conradus *D*ivina miſeratione *D*ux Mazoviae et Cujaviae etc. *Vide pag.* 10. *hujus Tomi ad Ann.* 1230.

In quorum omnium et ſingulorum veritatis teſtimonium praemiſſorum hoc praeſens publicum Tranſumptum fieri, noſtrique ſigilli majoris appenſione juſſimus communiri. *D*atum et actum in Capella minori Caſtri noſtri Roſenburg noſtrae Reſidentiae ſub Anno *D*omini milleſimo quadringenteſimo viceſimo primo, Indictione quarta decima, die vero decima Menſis Maji, hora tertiarum vel quaſi. Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris ac *D*omini noſtri, *D*omini Martini *D*ivina Providentia Papae V. Anno ejus quarto. Praeſentibus ibidem honorabilibus et diſcretis Viris *D*ominis Nicolao Plebano in Hoccuſta et Curiae noſtrae Officiali Laurentio Carpentay de Bhorim Capellano noſtro, & Joanne Libaiwalt Notario publico, Clericis Culmenſis Diœceſis, teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis.

Et ego Joannes quondam Joannis Roſener de Lorabb, Clericus Pomeſan. Diœceſis, Imperiali authoritate Notarius publicus, quia prædictarum literarum præſentationi, receptioni, & Decreti interpoſitioni, omnibusque aliis & ſingulis præmiſſis, dum ſic, ut præmittitur, fierent & agerentur, una cum Caſparo Collega meo Notario publico, & cum prænotatis teſtibus præſens interfui, eaq; ſic fieri vidi & audivi. Ideo hoc præſens publicum Tranſumptum de mandato Reverendi in Chriſto Patris & Domini, Domini Gerhardi Epiſcopi præfati, & ad requiſitionem dicti Domini Gregorii Procuratoris tranſumpſi, & facta collatione diligenti me aliis occupato arduis negotiis per alium fideliter ſcriptum exinde confeci, publicavi, & in hanc publicam formam redegi, ſigno & nomine meis ſolitis & conſuetis una cum dicti Domini Epiſcopi ſigilli majoris appenſione conſignavi rogatus & requiſitus in fidem et teſtimonium omnium præmiſſorum.

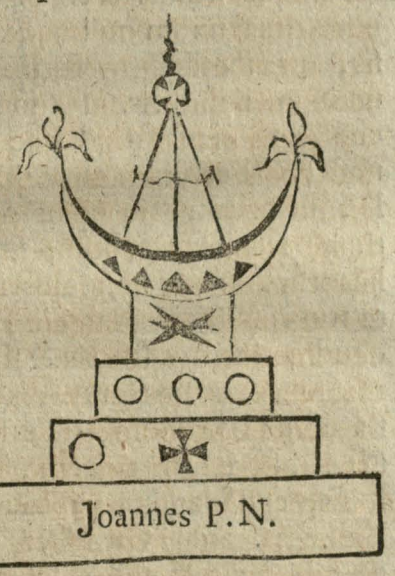

ANNO 1422.

XC.

Fœdus perpetuæ pacis, unionis & concordiæ inter VLADISLAUM *Regem Poloniæ ac* VITOLDUM *Ducem Litvaniæ, Ducesque Maſoviæ ab una, &* PAULUM de RUSDORF *Magiſtrum Crucigerorum & ſuum Ordinem parte ab altera.* Datum in loco ſtationis exercitus ad littora fluvii Oſſa, prope lacum Melno dictum, inter Caſtra Radzyn & Rogozna, in Feſto S. Stanislai Pontificis & Martyris Anno 1422. *Ex Originali. Cum Sigillis* VLADISLAI *Regis*, VITOLDI *Ducis, & aliis 122.*

In Nomine Domini Amen.
Ad perpetuam rei memoriam.

NOS VLADISLAUS Dei Gratia Rex Poloniæ, nec non Terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Litvaniæque Princeps Supremus, Pomeraniæ Dominus, & Hæres Ruſſiæ, &c. ALEXANDER alias WITOLDUS eadem Gratia Magnus Dux Litvaniæ, Terrarumque Ruſſiæ &c. Significamus tenore præſentium quibus expedit univerſis, præſentibus & futuris præſentium notitiam habituris: Quod cum Divini conſilii diſpenſatio ad hoc Nobis Regni noſtri & Terrarum conceſſit gubernacula, ut pacem, in cujus dulcedine Author pacis bene colitur, jura Regum ſolidantur, & vera unionis idemptitas tute ſuo conſiſtit fundamento, omni ſollicitudine intentis ſtudiis & ſummis deſideriis tenemur procurare, quatenus mœſta corda hominum, quæ bellis creſcentibus miſere ſunt dejecta, pacem nacta ſpiritu conſolationis valeant recreari, & Fides propagari Catholica, augeri devotio fidelium, & cultus Dominicus continua ſuſcipere incrementa, ipſeque Salvator noſter, qui nobis pro pignore Teſtamenti ſui pacem in terris iturus in cœlum dereliquit, intentis affectibus, ut noſtrum animum poſſet recreare, poſt deflenda bellorum diſpendia calamitatibus plena, quæ inter Nos & Magiſtrum Generalem, & Ordinem Beatæ Mariæ Teuthonicorum, ac Terras eorundem per Pruſſiam, Almaniam & Livoniam hactenus, heu dolor! non abſque animarum & corporum graviſſimis periculis ſævierunt. Ad honorem & gloriam Omnipotentis Dei, Beatæ Mariæ Virginis & totius Cœleſtis Hierarchiæ, ac omnium Chriſti fidelium profectum, omnibus odiis, rancoribus, moleſtiis, diſplicentiis & offenſis, ex quibuſcunque cauſis generatis & exortis, ſublatis a cordibus noſtris, fœdus perpetuæ pacis, unionis & concordiæ inter Nos, Regnum noſtrum Poloniae, ac Terras Cujaviae, Pruſſiae, Samogitiae, aliaque dominia noſtra, ſubditos & adhaerentes noſtros, & Illuſtres Principes JOHANNEM & SEMOVITUM Duces Mazoviae Fratres noſtros, eorumque Terras Mazoviae & ſubditos ab una, & Venerabilem Virum PAULUM de RUSDORFF Ordinis Beatae Mariae Theutonicorum de Pruſſia Magiſtrum Generalem, ac ipſius Ordinem ac Terras Pruſſiae, Almaniae, Livoniae, et alia dominia, ſubditos & adhaerentes ipſorum parte ab altera, tenore praeſentium conſtituimus, facimus, ordinamus, ſuſcipimus, et munimus fœdus perpetuae duraturum, promittentes ipſum ſub fide et honore noſtris firmiter, inviolabiliter, & inconcuſſe obſervare & tenere. Ut autem inter Nos pax hujusmodi, fœdus & concordia jugiter uſquequaque perfecta et integra, nullo unquam ruitura tempore remaneat, infraſcriptis articulis haec duximus regulanda. Inprimis quod inter Nos, Regnum Poloniae, Terras Litvaniae, Ruſſiae, Samagitarum, Mazoviae, et alios Regnicolas et Dominiorum ſubditos ab una, et praedictum Magiſtrum Generalem, Ordinem, Terras et ſubditos ipſius, tam in Pruſſia, quam in Livonia et Almania parte ab altera, omnes diſſenſiones controverſiae et dampna inter partes hinc inde facta, dimiſſa, et totaliter ſopita debent eſſe, nec illorum de caetero aliqua mentio, aut memoria, et ſignanter in querelas aut in detractionem Partium aliquam coram quibuscunque perſonis habeatur, aut fiat, ſed nec una Partium ad infamiam alterius ſuggeret, conſentiet, auxilium dabit et favorem publice vel occulte, etquantum in ea fuerit, delationes et detractiones hujusmodi fieri non admittet, ſed potius prohibebit. Item omnia bona Eccleſiarum Gneznenſis, Poznanienſis, Vladislavienſis et Plocenſis, Praelatorumq;, Abbatum, Monaſteriorum, Conventuum et aliarum quarumcunque perſonarum ſaecularium et religioſarum, quae ſunt in Terris Ordinis ſituata, debent circa jura omnia tam Eccleſiaſtica quam ſaecularia, et omnes antiquas conſuetudines, queſtus, decimas, caſtra, villas, prædia, curias, et alias utilitates, emolumenta et proventus, quibuscunque nominibus nuncupentur, conſervari, nec aliquibus novis conſuetudinibus, ſervitiis aut cenſibus

ag-

ANNO 1422.

ANNO 1422. aggravari, quodq; eadem bona non alienentur, nec pro eorum alienatione inſtetur per Partes ſine conſenſu Praelatorum ſpeciali. Item Magiſter et Ordo ſupradicti ex certa ſcientia et conſenſu ſuorum Compraeceptorum propter bonum pacis Terram ſive Diſtrictum Neſchovienſem cum villis Orłow, Murzinow, Nowa Wies, ac fundo Caſtri Nieſchowa, et ipſorum omnibus et ſingulis juribus, proventibus, utilitatibus, borris, ſylvis et attinentiis univerſis, ac cum medietate navigii ſive paſſagii Thorunenſis, ac etiam medietate fluminis Wislae, cum omnibus ipſius inſulis, piſcaturis, ufibus et juribus in eodem flumine exiſtentibus, incipiendo ab eo loco, quo fluvius Drewantza intrat Wislam, et conſequenter inferius deſcendendo uſque ad antiquos limites Terrarum Pomeraniae et Bidgoſtienſis, quemadmodum ea Magiſter et Ordo hactenus poſſederunt, nihil penitus pro ſe, ſuis Succeſſoribus et Ordine reſervantes, Nobis, Succeſſoribus, noſtris, Coronae et Regno Poloniae noſtro debent dare et aſſignare, dederuntque, tradiderunt et aſſignarunt perpetuis temporibus poſſidenda, tenenda per Nos, Regnum noſtrum et noſtros Succeſſores, ita tamen, quod Caſtrum Nieſchova per Magiſtrum et Ordinem debet infra hinc et Feſtum Sancti Johannis Baptiſtae proxime venturum demoliri, et infra idem tempus materia Caſtri et res omnes, quae ibidem habentur ad Terras Ordinis deportari et educi abſque impedimento quolibet libere et ſecure. Item quod ſub certo et determinato tempore Dominus Rex ſuos Conſiliarios cum publico mandato, ſimiliter et Magiſter ſuos deſtinare debent ad firmandas et ſignandas granicies inter Regnum Poloniae et Terras Novae Marchiae, Pomeraniae, Culmenſis & Michałovienſis. In qua limitatione Magiſter et Ordo Regnum et Coronam debent admittere ad limites ab antiquo tentos et obſervatos, et pons in flumine Drawa circa Cochetze remaneat non deſtructus, et liber tranſeuntibus uſque ad deſcenſum Conſiliariorum illorum et granicierum dictarum finalem conſummationem, et ulterius ſi ibidem fuiſſe probabitur remaneat. Item Duces Mazoviae in limitatione granicierum remanere debent circa literas, quas habent, et ſimiliter quae in literis Magiſtri et Ordinis ſuper eisdem continentur, et ubi in literis limites deſcripti non fuerint, ad eos firmandos praefati Duces ſuos Conſiliarios deſtinare debent. Similiter et Ordo. Quae vero evidentiori teſtimonio, vel aliis legitimis probationibus Partium probaverit ſuas fore granicies, remaneat circa ipſas. Item Terræ Samogitarum & Sudonum propter bonum pacis debent apud Regem & Ducem præfatos, ac Regnum Poloniæ & Ducatum Litvaniæ ſub limitibus infra ſcriptis remanere. Item a fine limitum Ducum Mazoviæ incipiendo a flumine Lyk a vado dicto Kamienny Brod, quod jacet in ſuperiori parte ejusdem fluminis Lyk altius, quam eſt lacus Greywo & Toczyloth, ab eo loco directe eundo per ſolitudinem uſque ad lacum, qui dicitur Rogors; ita quod medietas ejusdem lacus remaneat in Terris Domini Ducis Litvaniæ, & reliqua medietas in Terris Ordinis, & ab illo lacu directo tramite per deſertum uſq; ad quandam aream dictam Przeywoſti, & ab illa area continuando iter directum uſque ad aream Mermiſki, & a Mermiſki eundo directe uſque ad lacum, qui vocatur Dwyſtytz, ita tamen, quod idem lacus remaneat totus ex parte Ordinis, & ab eo lacu quo directius iri poteſt, ad ortum ſeu ſummitatem fluminis dicti Lepuna, eundem fluvium deſcendendo uſq; ad conſumationem ejus, ubi intrat in fluvium Schyrowinta, & ulterius deſcendendo eundem fluvium Schyrowinta uſque ad conſumationem ejus, ubi intrat fluvium Scheſchuppa, & ulterius directe procedendo per ſolitudinem uſque ad ripam fluminis Memel, ex oppoſito fluminis dicti Schwanta, ubi idem fluvius Schwanta intrat fluvium Memel prædictum, & hæc quoad Terram Sudorum eundem fluvium Schwanta ſurſum aſcendendo per duo milliaria, & ab illo loco illum fluvium deſerendo tranſeundum eſt per ſolitudinem, quo directius iri poteſt, uſque ad fluvium Jura, relinquendo fluvium Memel in ſiniſtro latere ubique per duo milliaria, & dictum fluvium Jura aſcendendo unum milliare, ab eo loco fluvius Jura deſerendus eſt, & tranſeatur per ſolitudinem, relinquendo fluvios Memel alias Niemen, & Ruſſna, lacum, qui dicitur Happ, & Caſtrum Memel, in Samogitico Glaupeda appellatum, undique a ſiniſtro latere per tria milliaria, & ſic tranſeundum eſt uſque ad littus maris ſalſi; & hæ ſunt granicies Terræ Samagitarum & Pruſſiæ. ANNO 1422.

Inter Livoniam vero, Samagitiam, Lithvaniam & Ruſſiam limites ſint, incipiendo a flumine dicto Heiligea, ubi dictus fluvius intrat mare, eundem fluvium aſcendendo ſurſum ad antiquos limites inter Samagitiam, Litvaniam, Ruſſiam ab una, & Livoniam ab altera partibus tentos & ſervatos, non tamen ad illos limites, qui ſignati ſunt eo tem-

ANNO 1422. pore, quando Ordo Terram Samagitarum tenuerat, ſed ad illos, qui antiquitus inter Terras prædictas ſunt ſervati.

Item omnes mercatores, & quicunq; incolæ Regni Poloniæ, & Terrarum ac Dominiorum Litvaniæ, Samagitiæ, Ruſſiæ & Mazoviæ, & e converſo Pruſſiæ, Livoniæ & aliarum quarumlibet Terrarum eis ſubjectarum, cum ſuis mercantiis & rebus quibuscunque libere & ſine impedimento, vel angaria per terras & maria, aquas & fluvios quoſcunque in navibus magnis ſive parvis tranſire valeant atque poſſint in perpetuum, quocunque & quotiescunque ipſis expedire videbitur. Item quod Nos in gravamine mercatorum & ſubditorum Ordinis duntaxat nova telonea ac datias imponere minime debeamus, antiquis tamen teloneis & depoſitis, ſive modis deponendi merces, conſuetudinibus & obſervantiis aliis ſemper ſalvis. Item ſubditi Ordinis undecunque & cujuscunque gradus, ſtatus vel conditionis fuerint, qui cauſa negociationis, vel alia ad Regnum noſtrum Poloniæ, aut Ducatum Litvaniæ, Terras Ruſſiæ, Samagitiæ aut Mazoviæ venerint, per Nos, ſubditos noſtros, ac extraneos cujuscunque gradus, ſtatus, aut conditionis fuerint, minime impeti debent vel areſtari. Sed in Pruſſia vel Livonia, ſi quid actionis habuerint, juxta Terrarum prædictarum jura municipalia ſive terreſtria, hujusmodi concertationes ſopientur, deprehenſus tamen in flagranti crimine, in loco delicti legitime puniatur, & contrahens de contractu recenti in loco contractus conveniatur. Sed ſi de loco, ubi contraxerit vel deliquerit, receſſerit publice vel occulte, coram Judice ſuo conveniatur. Item ruſtici, coloni, tabernatores, ortulani, aut alias inhabitatores Terrarum Pruſſiæ, Livoniæ, et dominiorum Ordinis, qui dominiis ſuis obligantur, ac ſine ſatisfactione condigna, & juxta conſuetudinem earundem Terrarum receſſerint, & ad Regnum Poloniæ, Ducatus Litvaniæ, Samogitarum, Mazoviæ ac Terras Ruſſiæ publice vel occulte confugerint, Capitanei, Judices, Officiales & ſubditi noſtri jurisdictionem pro tempore exercentes, qui fuerint requiſiti, ad ſatisfaciendum Dominis ſuis ruſticos & alios praenominatos compellant, aut ipſos cum rebus ſuis & bonis omnibus adductis eisdem Dominis reſtituant ſine mora, ſecundum conſuetudinem Terrae, de qua receſſerunt. Idem ordo per omnia in ruſticis, colonis, tabernatoribus, & aliis noſtri Regni, ac Ducatuum & Terrarum praedictarum incolis ad dominia Ordinis modo praemiſſo fugientibus obſervetur. Item ſi fures, incendiarios, vel alios malefactores quoſcunque de dominiis Ordinis quibuſcunque ad Regnum Poloniae, Ducatus et Terras praedictas fugere contigerit, extunc terrigenae, et quorum intereſt, de Terris et dominiis Ordinis licenter eosdem ſine omni impedimento inſequi libere, ubicunque poterint, quibus etiam Capitanei, Tenutarii, Terrigenae, Judices, Officiales et ſubditi noſtri, quicunque ſuper hoc fuerint requiſiti, debent praeſtare auxilia, conſilia & favores, ut malefici hujusmodi capiantur, captique juxta jura municipalia Regni noſtri et Ducatuum praedictorum legitime puniantur, & ſi capi non poterint in Regno noſtro, dominiis et Terris ſaepedictis per Nos vel alios nullatenus ſuſtineantur, ſeu foveantur, teneaturq; utraque Pars illis ſine fraude et dolo in ſuis dominiis incolatum prohibere, aut cum eis in metis Terrarum, quas hujusmodi tangit negotium, juſtitiæ exhibere complementum. De malefactoribus Regni noſtri Poloniae, Ruſſiae et Ducatuum ac Dominiorum praedictorum ad Pruſſiam ac Livoniam confugientibus in omnibus ſimilis aequitas habeatur. Item quod neutra Partium debet aliquem, vel aliquos in ſuis Dominiis fovere et tollerare, qui alteram Partem, ejus ſubditos aut ſubditum diffidare velit aut velint, ac diffidant et dampna irrogant, vel alias graves inferunt moleſtias, imo nec inimicis partis adverſae adhaerere vel paſſum eis per terras ſuas permittere in praejudicium et offenſam alterius ſine fraude et dolo quoquo modo. Item omnia privilegia, inſcriptiones, fœdera, obligationes et munimenta, quaecunque, quae vel quas Magiſter et Ordo habent ſuper territorio Nieſchowa et villis Murzynow, Orłow, Nowa Wies, ac navigio juxta Thorun, quae ad Nos vigore praeſentis concordiae ſunt devoluta a quibuscunque perſonis, quacunque praefulgeant dignitate, habeantur, et praeſertim Concordia Thorunenſis, duae ſententiae per Sereniſſimum Principem et Dominum, Dominum SIGISMUNDUM Romanorum etc. Regem Budae et Vratislaviae latae, ac Literae Originales, quas Ordo praefatus habet a Nobis, ſive aliis quibuſcunque perſonis ſuper Terris Samagitarum, Sudonum et Livoniae reſtitui Nobis debent, et reſtituta fatemur. Reliqua vero privilegia Ordinis quacunq; authoritate fulcita Eccleſiaſtica vel Saecularia, in quantum derogare poterint huic concordiae in toto vel in parte, et aliis omnibus praemiſſis in punctis et articulis

ANNO 1422.

ſuis

ANNO 1422. suis derogatoriis sint nulla, cassa et irrita, et pro talibus perpetuis temporibus habeantur. Item omnes captivi in hac guerra & treugarum prorogationibus detenti ab utraque Parte sint liberi & soluti ipso facto, sine dolo & fraude. Item navigia circa Złotoriam videlicet peditibus, equitibus & cum levibus oneribus, & circa Solecz & Jordan cum equis, rebus quibuslibet, & curribus oneratis non debent prohiberi, sed pateant perpetue cuilibet transeunti. Item omnes profugi tam de Regno nostro Poloniæ, Terris Litvaniæ, Samagitarum, Mazoviæ & Russiæ, quam de Terris Ordinis quibuscunque libere possint & valeant redire ad propria, & de bonis suis dimissis disponere pro libitu suæ voluntatis. Item omnia bona immobilia cujuscunqne gradus, status aut conditionis fuerint, his, qui degunt aut morantur in Terris ac Dominiis Ordinis recepta per Nos, & oblata, authoritate præsentis concordiæ restituere volumus & debemus eisdem integraliter & ex toto. Pari modo omnibus incolis Regni nostri ac Terrarum prædictarum Magister & Ordo bona ablata restituere teneantur cum effectu. Item omnes coadjutores & adhærentes, qui in favorem Magistri & Ordinis Nobis, Regno nostro & Ducatibus, coadjutoribus & subditis nostris prædictis, & etiam his, qui favore nostri Magistrum & Ordinem diffidarunt, ab omni impetitione Magistri & Ordinis sæpe fatorum sint liberi & soluti. Item Terræ Pomeraniæ, Culmensis & Michałoviensis debent manere circa Ordinem, debetque sententia Judicum delegatorum Magistro & Ordini, aut eorundem in Romana Curia Procuratori per Nos, Procuratorem vel Procuratores nostros legitimos, si haberi poterint, ad cassandum, rumpendum, annullandum tradi & assignari infra annum, bona fide nostris restitutione facta, Dominus Magister ad dandam recognitionem præsentationis hujusmodi literarum sit omnino astrictus. Item omnes apostatæ Ordinis prædicti in Regno nostro ac Terris Litvaniæ, Mazoviæ, Russiæ, & aliis Dominiis nostris commorantes, ne diutius in suis peccatis tolerentur, de Regno & Dominiis nostris prædictis per Nos & nostros exire compellantur, & deinceps hi & alii in eisdem nullatenus foveantur. Item si aliquis de Regno Poloniæ, Ducatibus ac Terris prædictis subditos Ordinis violenter invaserit, & super eo Capitaneus Regni, vel Tenutarius requisitus, seu pro alia quacunq; causa justitiam non fecerit, extunc pro negligentia hujusmodi a Capitaneatu vel officio est deponendus, nisi de innocentia se suo juramento proprio & corporali purgaverit. Similiter ex alia parte, si Commendator in reddenda justitia pro præmissis negligens fuerit, pari modo destituatur, & nihilominus purgatus, vel qui succedit, justitiam teneatur facere expeditam requirenti. Si vero is, qui pro justitia ratione delicti vel alia requiritur, simplex fuerit terrigena, & justitiam facere recusaret aut negligeret, extunc dampna justitiam requirenti per Capitaneum vel Commendatorem in Terris Ordinis de bonis terrigenæ prædicti compensentur & solvantur, nisi se similiter purgaverit juramento. Item omnia dampna, injuriæ, displicentiæ, impensæ & expensæ Prælatis eorumque Ecclesiis & Capitulis, ac Abbatibus, Prioribus, Conventibus, Monasteriis, Personis Ecclesiasticis & Sæcularibus, & aliis quibuscunque Regni Poloniæ & Dominiorum præscriptorum per Magistrum, Fratres Ordinis, coadjutores, subditos & adhærentes antedictos in Regno & extra Regnum nostrum illata quomodolibet, & facta in hac guerra præsenti, & e contra per Nos & Exercitus nostros Prælatis in Dominiis Ordinis constitutis, sint sopita authoritate præsentium & extincta, ita, quod prætextu eorundem per Prælatos ipsos, aut eorum aliquem suis aut Ecclesiarum, Capitulorum, Conventuum sive Monasteriorum nominibus Nobis, Magistro & Ordini, vel aliis supradictis quæstio, causa & actio vel impetitio de jure vel de facto nullo unquam tempore moveatur. Item cum medietas navigii Thorunensis supradicti cum medietate pecuniarum de ipso provenientium Nobis vigore hujus Concordiæ in perpetuum debeatur, ac Hæredibus ac Successoribus nostris et Regno nostro Poloniæ, de collectione pecuniarum sic inter Nos extitit conventum, ordinatum et concluſum, quod is, qui per Nos ac Successores nostros fuerit ad ea deputatus, conveniat cum Commendatore Thorunensi pro tempore existente in oppido Thorun, et collectorem hujusmodi singulis annis simul constituant, qui sub præstito juramento pecunias, quas collegerit, diebus Dominicis in manus utriusque præsentet æquali portione dividendas, solutis pretiis famulorum, et reparatione navium de communi pecunia, et si Parti alteri ille collector pecuniarum non placuerit, anno elapso tam Capitaneus, sive ad ea deputatus, quam Commendator convenientes alium eligant, quotiens fuerit opportunum. Sic tamen, quod anno uno in Thorun, alio vero anno apud Rippam seu Tabernam ex opposito Thorun hujusmodi- ANNO 1422.

ANNO 1422. modi collector eligatur, servitia vero per famulos navigii prædicti, quæ Scherwerk appellantur, fieri consueta Partibus prædictis alternatis septimanis impendantur, et tunc Pars quælibet in sua septimana ipsis provideat de expensis modo et forma, sicut eis hactenus est provisum. Item quod si in antea una Partium alteri bellorum fremitus aut guerrarum, quod absit, movere vellet dissidia, contra concordiam et unionem præsentes, ex tunc subditi et omagiales terrigenæ et civitates Parti bella movere volenti non debent contra aliquam Partium consentire, quinimo nec adjuvare, vel assistere auxilio, consilio vel favore, per se vel per alium, publice vel occulte, supra quo utraque Pars suis subditis literas, inscriptiones et munimenta specialia dare debet, quod ipsas pro hujusmodi non assistentia et inobedientia debent non impetere, castigare, vel quovis modo impedire, et quod futuri Reges Poloniæ, Duces Litvaniæ, et Magistri Ordinis Prussiæ et Livoniæ antedicti ad requisitionem alterius Partis promittant denuo et inscribant, quod hujusmodi Concordiam inviolabiliter et perpetuo observabunt. Item si aliquæ novæ dissensiones, displicentiæ, dampna sive discordiæ inter Nos, quod absit, et Ducatus Litvaniæ, Samagitarum, vel Mazoviae et Terras Russiae ex una, ac Magistros tam per Prussiam, quam per Livoniam ex alia partibus emerserint, vel aliqua Partium suadente diabolo praesenti Concordiae contravenire quovis modo praesumpserit, extunc Pars laesa alteri tenebitur et debebit nuntiis aut scriptis hujusmodi injurias sive displicentias, seu aliquod praemissorum significare, et tandem ambae Partes efficere et procurare sine dolo et fraude, quod Consiliarii ipsarum ad certos locum et diem conveniant, qui hujusmodi displicentias et injurias, omni favore et odio postpositis, secundum Deum et justitiam tractent, cognoscant, terminent et decidant. Item violationes treugarum, pacis, fœderum, stipulationum et contractuum, si quae inter Partes praedictas in guerris praeteritis accidissent, vigore praesentis Concordiae annullamus et cassamus. Omnes quoque Nobiles, Cives, et alios quoscunque homines in Terris Magistri et Ordinis existentes ab omnibus omagiis, alias Nobis praestitis atque factis, liberamus et absolvimus per praesentes. Nos vero Principes, Praelati, Duces, Comites, Palatini, Milites, Nobiles, Clientes, Civitates suprascripti, videlicet JOHANNES Senior et SEMOVITUS Duces Mazoviae, Johannes Archiepiscopus Leopolienſis, Albertus Cracovienſis, Joannes Vladislavienſis, Andreas Posnanienſis, Jacobus Plocenſis, Johannes Premyslienſis Eccleſiarum Epiſcopi, Criſtinus de Oſtrow Caſtellanus, Johannes de Tarnow Palatinus Cracovienſes, Sendivogius de Oſtrorog Poznanienſis, Nicolaus de Michałow Capitaneus Cracovienſis, Jacobus de Koniecpole Siradienſis, Jacobus de Oporow Lancicienſis, Mathias de Wanſoche Caliſienſis, Mathias de Labiſſchin Breſtenſis, Joannes de Koſzcze Gnewkowienſis, Petrus Pulik Czernenſis, Stanislaus Grad Płocenſis, Palatini; Zbigneus de Brzezie Regni Poloniae Mareſchalcus, Michaël de Cyzow Sandomirienſis, Johannes de Krolikow Gneznenſis, Moſticius de Staſchow Poznanienſis, Johannes de Tholiſchow Kaliſſienſis, Martinus de Kalinow Siradienſis, Johannes de Lankoſchin Lancicienſis, Johannes de Syczekociny Lublinenſis, Dobeslaus de Olesnicza Woynicenſis, Florianus de Korythnicza Vislicienſ. Jarandus de Głobia Breſtenſis, Criſtinus de Koziegłowy Sandecenſ. Domarath de Kobylany Bieczenſis, Martinus de Rythwani Zavichoſtenſ. Adam de Selona Dobrinenſ. Johannes de Kretkow Rypinenſ. Joannes de Luthyn Sremenſ. Caſtellani; Sławecz de Bagłowicze Czernenſis, Saſſinus de Tramki Płocenſ. Paulus de Leſchno Varſchovienſ. Caſtellani; Petrus Schaffraniec de Luczyce Cracovienſis, Andreas Ciołek de Zeleckow Sandomirienſis, Jacobus de Wydawa Siradienſis, Albertus de Małe Lancicienſis, Jaroslaus de Iwno Kaliſienſis, Nicolaus de Człukow Dobrinenſis, Pompituberius de Tampſko Czechanovienſis Subcamerarius, Paulus de Bogumilowicze Cracovienſis, Panſek de Bogolow Poznanienſis, Iohannes de Bratkow Kaliſſienſis, Petrus de Widawa Siradienſis, Iohannes de Tutſùri Czechanovienſis, Petrus Bloch de Kuczkow Dobrinenſis, Dobeslaus de Rzeſzyno Plocenſ. Iudices; Martinus de Vroczimow Cracovienſis, Theodatus de Medzychot Poznanienſis, Petrus de Schremki Kaliſienſis, Scheliga de Ianowicze Siradienſis, Wigandus de Rampino Plocenſis, Plichta de Skothniki Sochaczovienſis, Vexilliferi; Spytko de Tarnow Ruſſiae, Iohannes de Sprowa Sandomirienſis, Andreas de Brutowicze Breſtenſis, Sethegius de Brodziec Lublinenſis Capitanei. Item Principes, Praelati, Cantores et Nobiles Terrarum Litvaniae et Ruſſiae: Boleslaus, alias Swidrigal Dux Czerniechovienſis, et Sigismundus Dux Starodubenſis, Mathias Epiſcopus Wilnenſis, et Nicolaus Mednicenſis Eccleſiarum Electus, Dux

ANNO 1422. Dux Alexander Wladzimirowicz, Iwan Kazimirowicz, Andreas Vladimirowicz Faedor Corybuth, Georgius Langwini, Iwan Swesʒlai, Semeon Iwanowicz, Iwan Semionowicz, Michaël Iwanowicz Capitaneus Kiiovienſis, Gregorius Semonowicz, Iwan Putata Duces de Terris Litvaniae et Ruſſiæ. Item Barones Litvaniae: Albertus alias Montwid Palatinus, Criſtinus alias Oſtik Wilnenſis Capitaneus, Iochannes alias Iawnis Palatinus Trocenſis, Michael Skirgall Capitaneus Samagitarum, Iohannes Swidrigal Caſtellanus Trocenſis, Capitaneus Cownenſis Wiowe Brathoſchec, Ioannes alias Weymier, Michael alias Waſzuſz, Georgius alias Bedigoldus Podoliae, Rumpoldus in Witebſko, Iohannes Buttrim Smolenſcienſis, Thoyto Połocenſis Capitanei, et Petrus Mareſchalcus Curiae Praeclari Principis Domini ALEXANDRI alias WITOLDI Magni Ducis Litvaniae, Alexander Monthowd Capitaneus in Soleczniki, Iwaſzko Guſald Durazenenſis, Michael alias Momwid Chrodenſis, et Iohannes alias Grichald Capitanei. Item Civitates Cracovienſis, Poznanienſis, Leopolienſis, Sandomirienſis, Kaliſſienſis, Gneznenſis, Siradienſis, Lancicienſis, Breſtenſis, Vladislavienſis, Lublinenſis, Sandecenſis, Goſtinenſis, Wſchovenſis, Plocenſis, Warſchavienſis, et Wilnenſis promittimus et ſpondemus ſub fide et honore noſtris, quod fideliter totis viribus procurabimus, inſtabimus, et efficere conſilio et perſuaſionibus curabimus, quod praefati Domini noſtri pacem hanc perpetuam in omnibus ſuis punctis et articulis inconcuſſe, illibate tenebunt, obſervabunt perpetuis temporibus et in aevum, harum quibus ſigilla noſtra appenſa ſunt, teſtimonio literarum. Actum in loco ſtationis Exercituum noſtrorum campeſtrium in flumine Oſſa, juxta lacum Melno inter Caſtra Radźyn et Rogozna in Terra Pruſſiae, Culmenſis Diœceſis, die Dominica in Feſto Sancti Stanislai Pontificis et Martyris glorioſi, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo vigeſimo ſecundo. Praeſentibus Inclytis Principibus Wenceslao Duce Oppaviae, Semovito Iuniore, et Kazimiro Fratribus Ducibus Mazoviae, nec non Strenuis et Nobilibus Dobrogoſtio de Schamotuły, Petro Włodkone Pincerna Sandomirienſi, Johanne Głowacz de Oleſchnica, Petro de Kuroff, Scarbkone de Gory Militibus, et aliis pluribus fide dignis. Datum per manus Reverendi in Chriſto Patris Domini Alberti Epiſcopi Cracovienſis praedicti Cancellarii Supremi, et Venerabilium Virorum, Johannis Vicecancellarii Regni Poloniae, Sbignei de Oleschnica Sedis Apoſtolicae Prothonotarii, Praepoſiti Sancti Floriani ante Cracoviam, & Gneznenſis, Cracovienſis, Sandomirienſis, Wislicienſis etc. Canonici Eccleſiarum, praemiſſa diſponentis perſonaliter et tractantis. ANNO 1422.

XCI.

MARTINUS *Papa* V. *Abſolvit* VLADISLAUM *Regem & omnes Adjutores & Subditos eius ab Excommunicatione propter bellum contra Cruciferos geſtum incurſa.* Datum Romæ. Anno 1423. Quinto Kalendas Sept. Pontificatus Anno ſexto. *Ex Originali.* 1423.

MARTINUS Epiſcopus Servus Servorum *Dei*. Cariſſimo in Chriſto Filio VLADISLAO Regi Poloniæ Illuſtri Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Sedis Apoſtolicæ gratioſa benignitas redeuntibus ad eam cum humilitate filiis poſt exceſſum & errores ſuos ſponte recognoſcentibus ac veniam exinde humiliter poſtulantibus ſe libenter propitiam exhibet & benignam. Sane pro parte tua Nobis nuper exhibita petitio continebat, quod cum dudum inter te & dilectos filios Magiſtrum & Fratres Hoſpitalis Beatæ Mariæ Theutonicorum de Pruſſia nuncupatos ſuper nonnullis Civitatibus, Caſtris, Oppidis, Villis & locis alijs controverſia quædam vigeret, tu videlicet de Anno Domini milleſimo quadringenteſimo vigeſimo ſecundo dubitans forſitan hujusmodi Controverſiæ finem non imponi, congregato per te Ducum, Comitum, Baronum, Nobilium, Militum, & aliorum armigerorum quorumcunque nec non etiam infidelium Regni tui Poloniæ & partium tibi ſubiectarum exercitu quam plurimo Civitates & Caſtra, Oppida, Villas, & alia loca ad ipſos Magiſtrum & Fratres ſpectantia, hoſtiliter invadendo illorum aliqua per hujusmodi exercitum ignis voragine conſumpta ac inibi ſpolia, rapinæ, homicidia, mutilationes, virginum defloraciones, ſtupra, adulteria, Eccleſiarum & Monaſteriorum, aliorumque piorum & ſacrorum locorum devaſtationes, & alia facinora quam plurima commiſſa fuerunt, de quibus omnibus doles ab intimis. Quare pro parte tua Nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut Tibi, Ducibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus & alijs armigeris, qui tecum militarunt, ſuper praemiſſis de opportunæ abſolutionis remedio providere

ANNO 1423. de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur attendentes, quod Sedis prædictæ clementia non conſvevit petentibus veniam denegare, hujusmodi ſupplicationibus inclinati Te, nec non Duces, Comites, Barones, Nobiles, Milites, ac alios armigeros hujusmodi, cuiuſcunque ſtatus, gradus, aut nobilitatis exiſtant, ab huiusmodi ſacrilegij reatu ac excommunicationis aliisque ſententiis, cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis, quas propterea incurriſtis, & incurrerunt, authoritate Apoſtolica tenore præſentium abſolvimus, & decernimus plenarie abſolutos, Teq; nec non Duces, Comites, Barones, Nobiles, Milites, & alios armigeros prædictos ad honores, famam, ſtatus, gradus, præeminentias, dignitates, & officia, ac alias in ſtatum priſtinum, in quo eras, & erant antequam præmiſſa contingerent, reponimus, reſtituimus, & reintegramus, ac abolemus omnem inhabilitatis & infamiæ maculam ſive notam per Te aut alios tunc tecum in exercitu militantes præmiſſorum occaſione contractam, decernentes quoſcunque proceſſus & ſententias, quos & quas contra huiusmodi noſtræ abſolutionis, repoſitionis, reſtitutionis ac reintegrationis tenorem forſan haberi contigerit, ſeu etiam promulgari, irritos & inanes, nulliusque exiſtere roboris vel momenti. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam Noſtræ abſolutionis, repoſitionis, reſtitutionis, reintegrationis, abolitionis, & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum. Datum Romae apud Sanctam Mariam maiorem Quinto Kalendas Septembris Pontificatus Noſtri Anno Sexto.

XCII.

Teſtimonium GUILLERINI *Tituli S. Marci Presbyteri Cardinalis de magno regeſtro Actorum ſuper Cauſis inter* VLADISLAUM *Regem Poloniæ, & Ordinem Teutonicorum in Pruſſia coram* MARTINO *Papa* V. *pendentibus, ex Commiſſione ejusdem conſcripto & in formam publicam redacto. Ex Archivo Regni Lib.* 3. *N.* 4. *fol.* 129.

In Nomine Domini Amen.

GVILLERINUS Tituli S. Marci Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Preſbyter Cardinalis, univerſis, ad quos hæc ſcripta pervenerint, ſalutem & notitiam veritatis. Ad univerſitatis veſtræ notitiam deducimus, quod Anno a Nativitate ejusdem Domini milleſimo quadringenteſimo viceſimo tertio, Indictione prima, Die vero Martis, Decima Nona Menſis Octobris, Pontificatus in Chriſto Patris ac Domini Domini MARTINI Divina Providentia Papae Quinti Anno Sexto, præfatus Sanctiſſimus Dominus Noſter Papa in ſuo Pallatio apud Sanctam Mariam Maiorem Romæ, habens coram ſe unum Magnum Regeſtrum in papyro coopertum pargameno, circumligatum quodam funiculo atque ſigillatum, & afferens mihi coram eodem Sanctiſſimo Domino Noſtro Papa præſenti illud eſſe Regeſtrum nonnullorum Actorum & geſtorum, per venerabilem Virum Magiſtrum Antonium Zeno Canonicum Eccleſiæ Patracenſis, Decretorum Doctorem & Referendarium ſuum, vigore cujusdam Commiſſionis & Mandati Apoſtolici eiuſdem Domini Noſtri Papæ, præfato Domino Antonio directi, ſuper nonnullis controverſiis, cauſis & querelis tunc coram eodem Domino Noſtro Papa pendentibus, inter Illuſtrem Principem & Dominum Dominum VLADISLAUM Poloniæ Regem, concernentibus etiam Nobilem Virum Dominum ALEXANDRUM alias VITHOLDUM Ducem Lithvaniæ ex una parte, & Religioſos & Strenuos Viros Magiſtrum & Fratres Ordinis Jheroſolimitani Beatæ Mariæ Theutonicorum de Pruſſia ex altera parte, occaſione nonnullorum Ducatuum, Terrarum & Dominiorum, & rerum aliarum, qui & quæ in eodem regeſtro exprimuntur, & quod præfatus Magiſter Antonius Zeno Commiſſarius, illud Regeſtrum eidem Domino Noſtro Papae, ad ejusdem Domini Noſtri Papae mandatum fideliter transmiſerat, nobisque idem Dominus Noſter Papa facto Nobis vivæ vocis oraculo, commiſit & mandavit, quatenus Regeſtrum hujusmodi aperiremus, & ipſum Regeſtrum ac omnia in eodem contenta fideliter conſcribi faceremus, decerneremusque eidem tranſcripto in formam publicam redacto fidem ſicut ipſi Originali adhibendam fore & adhiberi, atque Tranſcriptum hujusmodi Procuratori vel Procuratoribus præfati Illuſtris Principis Domini Regis Poloniæ, ſi id peteret, vel peterent, traderemus & aſſignaremus. Sigillum autem eidem Regeſtro appenſum erat rotundum, & ſcripti in eo ſemiſex circuli & in medio circulus rotundus, in cuius ſuperiori parte Litera R. & inferius Zeno ſculpta erat, cuius ſigilli ſimilitudo figuræ tunc proximæ depicta erat. ANNO 1423.

XCIII.

ANNO 1424.

XCIII.

VLADISLAI *Regis Poloniæ Confirmatio & Declaratio Pactorum cum* PAULO de RUSDORF *Magiſtro Ordinis Teutonici initorum.* Datum in Rippa fluminis Viſla in hæreditate Nieſzowa Feria quarta infra Octavas Aſcenſionis Chriſti Anno 1424. *Ex Originali.*

VLADISLAUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Litvaniæque Princeps Supremus, & Hæres Ruſſiæ. Significamus tenore præſentium univerſis: Quomodo inter cætera noſtræ ſinceritatis & benignitatis ſtudia, quæ ad ſubditos & ſubjectos Dominiorum noſtrorum quadam humanitate libenter gerimus, diebus noctibusque meditantes in animo fatigamur, ut ipſis tranquillitatis remedia, pacis dulcedinem & requiem procuremus opulentam. Igitur convenientibus Nobis una cum Prælatis & Baronibus ac militia noſtris infraſcriptis Feria ſexta in craſtino Aſcenſionis Chriſti, & diebus ſequentibus in Rippa fluminis Viſla in hæreditate Nieſzowa, Vladiſlavienſis Diœceſis, ex oppoſito oppidi Thorun ex una, & Magnifico ac Religioſo Fratre Domino PAULO de RUSDORF Ordinis Beatæ Mariæ Teutonicorum Jeroſolimitanorum Magiſtro Generali, una cum Prælatis, Præceptoribus, cæterisque Ordinis prædicti Fratribus, Militibus & Civibus partibus ex altera, certos articulos quodam modo obſcuros & dubioſos in Litera Concordiæ perpetuæ ultimo inter Nos & Magiſtrum, Ordinemq; ſuum prædictos factæ & initæ contentas, ipſis articulis præfatæ Concordiæ in nullo penitus contravenientes, ipſos magis approbantes & confirmantes per capitula, diſtinctiones & clauſulas infra ſcriptas declaravimus & elucidavimus, & tenore præſentium declaramus & elucidamus. In primis ſiquidem, quod via libera eſt, & debet eſſe omnibus mercatoribus & incolis terrarum & dominiorum Ordinis, tranſeuntibus cum eorum mercantiis & rebus quibuscunq; in Hungariam, Litvaniam, Ruſſiam & Maſoviam per Regnum Poloniæ, & alias terras Nobis ſubjectas, antiquis tamen teloneis & depoſitis, ſive modis deponendi merces, conſuetudinibus, & obſervantiis aliis ſemper ſalvis, prout in articulo octavo literæ unionis & concordiæ perpetuæ, qui ſic incipit: Item omnes mercatores &c. eſt expreſſum. Item liber ſit tranſitus & via omnibus mercatoribus & incolis terrarum & dominiorum Ordinis cum ſuis mercantiis, frumentis cujuscunque grani, & rebus quibuscunque, & cujuscunq; conditionis vel maneriei * exiſtant, ſine impedimento vel angaria per terras & maria, aquas & flumina quæcunque aſcendendo in, & ad Regnum Poloniæ, Terras Litvaniæ, Samogitarum, Maſoviæ & Ruſſiæ, & deſcendendo per ipſum Regnum atque Terras prædictas, ac per ipſa flumina ſeu aquas uſque ad maria, & trans mare in navibus magnis ſive parvis in perpetuum quocunque & quotienscunque voluerint, quas quidem merces, frumenta & res, ut præſcriptum eſt, ſi præfati mercatores ſeu incolæ Ordinis ducentes vendere, aut ſtare in aliquo locorum ſeu civitatum ad portum ſive Rippam prædictarum aquarum, ſive maris ſituatorum vel ſituatarum voluerint, eſt & debet eſſe in ipſorum arbitrio & voluntate. Si vero vendere noluerint, poſſunt absque omni impedimento ire, ſeu aſcendere vel deſcendere, quo eis placuerit cum rebus prædictis, ut ſuperius eſt expreſſum. Item de dacia, Funthczol vulgariter dicta, Conſiliarii noſtri propoſuerunt, quomodo prædicta dacia ſit nova, & depoſita fuerat, neque eo tempore extitit, quum pax & concordia perpetua eſt facta & firmata, neque prædicta dacia impoſita fuit ad longa tempora, ſed tantum ad pacificandum mare eo tempore, quo Regina Daniæ MARGARETHA cum ALBERTO Rege Sveciæ tenuit guerram. Ex adverſo Conſiliarii Magiſtri & Ordinis dixerunt, quod hoc theloneum Funthczol fuit ante iſtam pacem & concordiam perpetuam. Nec unquam fuit depoſitum, nec articulus in Litera Concordiæ poſitus continet, quod aliqua thelonea deberent deponi, ſed demonſtrat, quod nulla nova thelonea ſunt inſtituenda, propter quam diſcrepantiam & dubium ſic eſt concluſum. Quod de cætero prædicta dacia Funthczol & ejus ſolutio ſuſpendatur, & ſit ſuſpenſa, nec ad ipſius ſolutionem duntaxat mercatores & incolæ Regni Poloniæ, & terrarum prædictarum teneantur tam diu, quouſque cognoſcatur & diſcutiatur, an ſecundum tenorem & diſpoſitionem Articuli octavi a capite, de quo ſupra facta eſt mentio, debeat deponi quoad mercatores & incolas Regni Poloniæ & terrarum prædictarum. Item quod omnes mercatores & incolæ Regni Poloniæ, & Terrarum Litvaniæ, Samogitarum, Maſoviæ & Ruſſiæ a ſolutione cujusdam pecuniæ vulgariter Lobgelth nuncupatæ, quæ a frumento in Gdanſk

* *Generis*, a Gall. *maniere*. Gloſſ. Dufresne.

Anno 1424. recipiebatur, perpetuo ſint liberi & exempti, nec ad ejus ſolutionem de cætero teneantur. Item omnes incolæ & mercatores terrarum & dominiorum Ordinis in terris Regni Poloniæ duntaxat Dobrinenſi, Cujavienſi, Lancicienſi, Siradienſi, & in Polonia in Civitate Gneſnenſi tantum libere poſſunt pannum & pannos vendere, & per ulnas incidere in foris annualibus civitatum ſeu oppidorum tantum, poſſunt etiam emere & educere frumentum, pecudes & pecora, & quaſcunque alias res in foris ſeptimanalibus quibuſcunque. Item quod theloneum & depoſitum vulgariter Nederlage circa Landsberg & Coſtrin in Nova Marchia, quæ dicuntur de novo impoſita, ſuſpendantur, nec a mercatoribus & incolis Regni noſtri Poloniæ exigantur ſeu recipiantur, ſed dentur ad fidejuſſoriam cautionem tam diu, quouſq; Nos & Magiſter prædictus ad limitandum granities inter Poloniam & novam Marchiam noſtros Nuntios transmittemq, & ibidem Dominus Magiſter recepta primitus informatione de impoſitione novitatis thelonei & depoſiti prædictorum, per dictos ſuos Nuntios, id quod novum & inconſuetum fuerit, deponet atque tollet. Item de vectura ſalis de Pruſſia per Terram Dobrinenſem ſuſpenſum eſt uſque ad reſponſionem noſtram. In quorum omnium teſtimonium & evidentiam pleniorem ſigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. Præſentibus & tractantibus Reverendis in Chriſto Patribus, Dominis Alberto Sanctæ Gneznenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo & Primate, Joanne Vladislavienſis, Andrea Posnanienſis, Jacobo Płocenſis, Joanne Chełmenſis Eccleſiarum Epiſcopis, Magnificisque et Strenuis Viris Sandywogio Posnanienſi, Capitaneo Majoris Poloniæ, Alberto de Wſcheradovo Kaliſienſi, Jacobo de Koniecpole Siradienſi, Mathia de Labiſchin, Breſtenſi, Nicolao Oporow Lancicienſi, Januſio de Koſcielce Vladislavienſi Palatinis, Floriano de Korytnica Vislicienſi, Joanne de Szczekocin Lublinenſi, Januſio de Brzozogłowy Sandecenſi, Capitaneo Bidgoſtienſi, Thoma de Pakoſcz Bidgoſtienſi, Caſtellanis; Dobrogaſtio de Schamotuli Kaliſienſi, Alberto Malſki Subcamerariis & Capitaneo Lancicienſi, Andrea Grothoczki Capitaneo Breſtenſi, Dobeslao de Lubino Dapifero, Andrea de Lubrancz Breſtenſi, & Blothone Judicibus Dobrinenſibus, Nicolao Sepenſky, Nicolao Czebulka, & aliis pluribus Militibus noſtris fidelibus, dilectis. Actum & datum in Rippa fluminis Visla in hæreditate Nieſzowa Vladislavienſis Diœceſis, ex oppoſito Oppidi Thorun, Feria 4. infra Octavas Aſcenſionis Chriſti, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo viceſimo quarto. Anno 1424.

XCIV.

Albertus *Archiepiſcopus Gnesnenſis ratam habet, & promittit ſe ſervaturum pacem & concordiam ſupra Oſſam fluvium ad lacum Melnam inter* Vladislaum *Regem & Magiſtrum Ordinis Crucigerorum initam.* Datum in Juveni-Vladislavia, Feria 3. Feſti Pentecoſtes Anno 1424. *Ex Originali.*

Nos Albertus Dei Gratia S. Gneſnenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus & Primas. Significamus tenore præſentium omnibus & ſingulis harum notitiam habituris. Quia Nos concordiam & unionem perpetuas initas, habitas & concluſas inter Sereniſſimum & Illuſtres Principes Dominos Vladislaum Regem Poloniæ &c. Dominum noſtrum gratioſum, & Alexandrum alias Wittowdum Ducem Magnum Litvaniæ &c. ex una, Magnificumque & Religioſos Viros Fratres Paulum de Rusdorf Magiſtrum Generalem, Siffridum Landere de Spanheim per Livoniam Præceptorem Generalem, totumque Ordinem Sanctæ Mariæ Heroſolimitanæ Domus Theutonicorum partibus ex altera, ratas & gratas habemus & tenemus, & inviolabiliter perpetuis temporibus obſervabimus. Promittentes etiam præſentibus, quod eidem de jure vel de facto non contraveniemus alio quovis quæſito ingenio vel colore, bona fide. Tenor vero hujusmodi pacis & concordiæ perpetuæ de verbo ad verbum ſequitur, & eſt talis:

„ *In Nomine Domini Amen.*

Ad perpetuam rei memoriam.

Nos Vladislaus Dei Gratia Rex Poloniæ &c. *Vide ſupra pag.* 110.

In quorum omnium prædictorum robur, & evidentiam pleniorem ſigillum noſtrum præſentibus duximus appendendum. Datum in Juveni Vladislavia Vladislavienſis Diœceſis, Feria tertia Feſti Pentecoſtes Anno Domini milleſimo quadringenteſimo viceſimo quarto. Præſentibus Honorabilibus Viris Adam de Brandkow Decretorum Doctore, Canonico Gneſnenſi & Cracovienſi, Nicolao de Kije Archidiacono, ... de Oporow Decretorum Doctoribus, Petro de Rabilmo Decano Poſnanienſi & Canonicis

Anno 1424. nicis noſtris Gneſnenſibus, Derslao de Batrzynow & Sandkone Baccalaureis in Decretis, Johanne de Karſi Marſchalco, Andrea de Wſcheſwanthe Dapifero, Johanne Wrancz Pincerna, militibus & familiaribus continuis Curiæ noſtræ, aliisque pluribus fide dignis.

XCV.

1428. *Compromiſſum* Vladislai *Regis cum Magiſtro Pruſſiæ ſuper arce ac territorio Drzen in* Vitoldum *Ducem Litvaniæ.* Dat. in Nova Civitate Nieſzowa Feria tertia infra Octavas Aſcenſionis Domini Anno 1428. *Ex Originali.*

Vladislaus Dei Gratia Rex Poloniæ, Litvaniæque Princeps Supremus & Hæres Ruſſiæ &c. Significamus tenore præſentium quibus expedit univerſis, præſentibus & futuris præſentium notitiam habituris. Quod ex quo cauſa, quæ inter Nos, Regnum noſtrum Poloniæ ab una, Magiſtrum Generalem & Ordinem Cruciferorum de Pruſſia ab alia partibus, ſuper Caſtro & Territorio Drszen coram Strenuis & Nobilibus Martino de Slawſko Caſtellano Caliſienſi, Petro Cordebog Subcamerario Poznanienſi, Szyfrido de Stheglicz in Riecz, & Burcardo Buntersberg quatuor Judicibus rite a Partibus ad hoc deputatis & electis vertebatur, qui ad nonnullos actus in ipſa cauſa jam proceſſerant, difficultate et dubiis quibusdam in ea exortis, et propter dictorum Judicum diſcrepantiam remanſit indeciſa ſeu indiſcuſſa, et ne cum ſumptibus, laboribus, odiis, et expenſis ſuperfluis et gravibus dicta cauſa longis protrahatur diſpendiis, ſed cominus cunctis incommodis amputatis fine poſſit concludi breviori, de legalitate, prudentia, fide et juſtitia Magnifici et Inclyti Principis Fratris noſtri cariſſimi Domini Alexandri alias Witowdi Magni Ducis Litvaniae etc. confidentes, de conſenſu Prælatorum, Baronum, et Procerum omnium Regni noſtri, et concordi voto dicti Magiſtri Generalis, ſuorumq; Compræceptorum præfati Ordinis, ipſum ad decidendam hujusmodi cauſam cum omnibus ipſius incidentiis et emergentiis Judicem verum, legitimum et indubitatum elegimus, deputavimus, et aſſignavimus tenore præſentium mediante, dantes et concedentes ſibi omnem facultatem ſervatis ſervandis, vel obmiſſis, ſimul et ſemel vel ſucceſſive, prout ſibi videbitur expedire, procedendi, et auditis querelis et propoſitionibus, quas coram ipſo Partes facient, teſtes, privilegia et inſtrumenta, probationes et quaelibet alia munimenta, quibus Partes ſe neceſſario juvare voluerint et produxerint, recipiendi, examinandi et diffiniendi, ac omnia et ſingula faciendi, quæ verus et legitimus Judex facere debet, et poteſt ac tenetur. Quidquid autem in hujusmodi cauſa et ipſius emergentiis et incidentiis fecerit, decreverit, concluſerit, ſententiaverit et dictaverit, omnia et ſingula promittimus et ſpondemus recipere, emologare, tenere, et perpetuo ſervare, omnibus appellationibus et aliis quibuscunque juris ſubſidiis renuntiantes, quæ Nos vel Regnum noſtrum in cauſa hujusmodi et contra deciſionem et ſententiam, ſeu quemlibet alium proceſſum præfati Domini Ducis poſſent relevare, quibus etiam præfatus Magiſter ſuo et Ordinis ſui nominibus renuntiavit per expreſſum. Volumus autem, et ita præſentem dicto Domino Duci et Iudici concedimus facultatem, ut cauſa prædicta cum omnibus ſuis incidentiis et emergentiis a data præſentium infra unius anni ſpatium duntaxat per eum finiatur. Quo elapſo dictus Iudex ſuo functus officio, omni careat facultate, harum, quibus ſigillum noſtrum appenſum eſt, teſtimonio literarum. Datum in Nova Civitate Nieſzowa Feria tertia infra Octavas Aſcenſionis Domini, Anno ejusdem milleſimo quadringenteſimo vigeſimo octavo. Anno 1428.

XCVI.

Inducіæ duodecim annorum inter Vladislaum *Regem Poloniæ, & Duces Litvaniæ, Maſoviæ, Stolpenſem ab una, &* Paulum de Rusdorf *Magiſtrum Generalem, Magiſtrosque Almaniæ & Livoniæ Ordinis Teutonicorum ab altera parte conſtitutæ.* Act. & Datum Lanciciæ Feria tertia poſt Feſtum S. Luciæ Virg. Anno 1433. *Ex Originali cum Sigil. 93.* 1433.

Vladislaus Dei Gratia Rex Poloniæ, Litvaniæ Princeps Supremus, et Hæres Ruſſiae etc. Significamus tenore praeſentium, quibus expedit, univerſis, tam præſentibus quam futuris praeſentium notitiam habituris. Quomodo cupientes poſt bella, guerras et praelia, quae inter Nos, Regnum noſtrum, et Magnum Ducatum Litvaniæ, ac Vene-

ANNO 1433. rabilem Dominum PAULUM de RUSDORF Magiſtrum Pruſſiae Generalem, et ſuum Ordinem hactenus ſeminatores zizaniae humani generis innumera fovebant, ſub umbra dulcis pacis reſpirare, quia Deus non bene non in pace colitur, treugas pacis et ſufferentias veras, Chriſtianas, perfectas et indubitatas facimus, ordinamus, ponimus et firmamus inter Nos, Regnum noſtrum Poloniae, et inclytos Natos noſtros VLADISLAUM et CASIMIRUM, nec non praeclaros Duces: Dominum SIGISMUNDUM Ducem Magnum Litvaniae, et omnes terras Magni Ducatus Litvaniae, nec non terras omnes noſtras, quas modo poſſidemus, et in futurum Nos poſſidere continget, nec non SEMOVITUM, CASIMIRUM, WLOTHCONEM et BOLCONEM Maſoviae, BOGUSLAUM Stolpenſem Duces, ac inter omnes noſtros et ipſorum ſubditos et adhaerentes ex una, nec non Magnificos et Venerabiles Dominos PAULUM praedictum Magiſtrum Generalem Ordinis B. Mariae Teutonicorum Pruſſiae, Tzyſio de Rutembergk Livoniae, Ebrehardum de Zamzhem Almaniae Magiſtros, ac inter omnes terras, quas ad praeſens poſſident, ac in futurum poſſidebunt, ſubditos, adhaerentes ipſorum partibus ab altera, a die Nativitatis Chriſti proxime venturo, uſque ad duodecim annos continue ſe ſequentes ſub conditionibus et ordinationibus infra ſcriptis. Et primo ut fructum et commodum pacis perpetuae authoritate ipſius pacis ſuffragante conſequi hinc inde valeamus, ſtatuimus, et praeſentis ſcripti patrocinio promittimus, et firmamus, quod pro tractanda pace perpetua Praelatos, Barones, Conſiliarios noſtros in Feſto Nativitatis B. Mariae Virginis proxime affuturo in locum ſive villam noſtram Sluſko transmittemus. Quod ſi in praedictis loco et tempore, quod Deus avertat, concludere non poſſent, licitum ſit praedictis Conſiliariis noſtris, cum voluntate et conſenſu Partis alterius, alium vel alios terminum vel terminos ponere, pro conſumanda hujusmodi pace perpetua toties, quoties eis videbitur expedire. Si non deciſo pacis perpetuae negotio Partes ab invicem abierint, nihilominus treuga et ſufferentia pacis duodecim annorum ſine aliqua violatione, impetu et perturbatione curret et durabit. Item pendentibus treugis ſupraſcriptis omnia caſtra, civitates, oppida, villae, poſſeſſiones, ſortes homagiales et feudales, duntaxat in his guerris ulterius acquiſita et poſſeſſa, circa Partem, quae ipſas acquiſivit, videlicet civitas Arnswald alias Choszczno, feudales ſeu homagiales Nova-Wedlenſes et Falkenburgenſes cum ipſorum caſtris, oppidis, Wedel et Falkenberg, et villis ad praedictam civitatem Arnswald et jurisdictionem, tenutam Curiae ejusdem civitatis et oppida praedicta ſpectantibus, ita tamen, quod praedicta civitas de Arnswald non debet fortificari vel muniri, nec non cum villis Murzynow, Orłow et Nova Villa in tenuta et poſſeſſione noſtra et Regni noſtri; Caſtrum autem Nieſchow cum aliis villis ab alia parte Borrae ſecus Wislam jacentibus, una cum Borra a diu ad caſtrum praedictum ſpectantibus, et cum navigio Wislae circa Thorun in tenuta et poſſeſſione Domini Magiſtri praedicti remanebunt. Hoc etiam addito, quod tenutarii civitatis Arnswald incolas gravare non debent, ſed eos in eorum jure et conſuetudine, in quibus alias tenti et ſervati fuerunt, tenebunt et ſervabunt. Item alia caſtra, civitates et oppida per exercitum noſtrum exuſta, pendentibus treugis praedictis nullius Partis jurisdictioni debeant ſubeſſe, quae non debent fortificari vel muniri Parte ab utraque, incolis tantum in dictis civitatibus habitare volentibus licitum ſit, ſine cujuslibet Partis requiſitione et prohibitione domicilia aedificare, et negotiationes exercere. Si vero incolae praefatarum civitatum ab aliquibus malis injurias vel oppreſſiones paterentur, Majoris Poloniae Capitaneus cum Advocato Novae Marchiae eos ſimul tueantur et defendant. Pari modo ſi aliquae contentiones et controverſiones aut dubia emerſerint, praefati Capitaneus cum Advocato hujusmodi inter eos diffiniant et decidant. Item quod limites attinet Maſoviae Ducum et Stolpenſis praedictorum, debent in eisdem limitibus, diſtinctionibus, deciſionibus et ſtipulationibus durantibus treugis remanere, ſicut ante initia guerrarum ultimarum remanſerunt et ſteterunt. Item Magiſter et Ordo debet reſtituere ſtatim praedictis treugis incipientibus omnia bona, villas, curias, ſortes quaſcunq; alias poſſeſſiones Praelatis ipſorum, Procuratoribus Gnesnenſis, Posnanienſis, Vladislaviensis et Plocenſis Eccleſiarum, Diœceſum, ut ipſas, ſicut ſemper poſſederunt ab antiquo, praeter ſpatium interruptionis iſtius brevis et anguſti temporis guerrarum modernarum, poſſideant libere, et manuteneant ſine perturbatione et impedimento, arreſtatione et detentione Domini Magiſtri Ordinis praedicti. Item damna praefatis Praelatis et Eccleſiis eorum per exercitus Domini Magiſtri Ordinis praedicti, et e contra per exercitus noſtros ANNO 1433.

ANNO 1433. ſtros Prælatis & Eccleſiis in Terra Pruſſiæ illata, uſque ad expirationem prædictarum treugarum remanebunt in ſuſpenſo, nec aliqua perſona ſpiritualis aut ſæcularis, in foro ſpirituali aut ſæculari alteri Parti movebit quæſtionem occaſione ſupraſcriptorum damnorum, de damnis autem, decimis aut proventibus, & aliis cenſibus arreſtatis & retentis in Terra Pruſſiæ, Prælatis noſtris per Dominum Magiſtrum & Ordinem factis, uſque ad diem placitum, videlicet ad Feſtum B. Virginis Mariæ prædictum ſuſpendantur, nec interim aliquid judicetur & attemptetur, ubi ſi nulla concordia ac æquitas Partibus impenditur, quælibet utatur ſeu exuatur ſuo jure, & nihilominus dicti Prælati in poſſeſſionibus ſuis non fruſtrentur. Item ut omnis ſuſpicio & hoſtilis reſpectus hincinde inter Nos & Partem Ordinis in toto evellatur, omnes ligæ, confœderationes, inſcriptiones, quæcunque ſint vel fuerint inter præfatum Dominum Magiſtrum Pruſſiæ & Dominum Almaniæ, vel Magiſtros Livoniæ, & Prælatos, Nobiles quoscunque et ſubditos eorum cum Duce SWIDRIGAL, Prælatis, Ducibus, Boiaris, & ſubditis Terrarum Litvaniæ, Samagitiæ & Ruſſiæ debent eſſe caſſæ & inanes, irritæ & in nihilum redactæ, Magiſtrique prædicti, Ordo, Prælati, Nobiles, cives & ſubditi eorum debent præfatum Ducem SWIDRIGAL deſerere & dimittere temporibus perpetuis, & exinde dimittunt & deſerunt, nec unquam eidem auxilia, conſilia contra Nos, Filios noſtros, aut Regnum Poloniæ facient aut præſtabunt, imo nec ipſum permittent per terras & dominia ipſorum damna aut impedimenta Regno & Coronæ, neque Ducatui Magno Litvaniæ & Ruſſiæ inferre, nec aliquomodo publice & occulte ipſum per ſe aut ſubmiſſas perſonas juvare aut ſublevare, omnesque literas, inſcriptiones fœderum aut ligarum inter præfatum Ducem SWIDRIGAL, & omnes ſuos adhærentes factarum, Nobis & Coronæ in Vigilia Circumciſionis Domini proxime venturae in Raczanſz ad manus Nuntiorum noſtrorum illic mittendorum reſtituet, ubi & Nos reverſales literas Domini Magiſtri, quas Duci prædicto dederat, per eosdem Nuntios praedictos reſtitui faciemus. Item promittimus & ſpondemus efficaciter procurare & ordinare, quod praeclarus Princeps Dominus SIGISMUNDUS Magnus Dux Litvaniae, Frater noſter cariſſimus, treugas ſupraſcriptas cum Praelatis, Ducibus, & aliis ſubditis tenebit, attendet, & ſervabit in omnibus ſuis punctis & clauſulis, & ſuis literis firmabit, quas literas praefato Domino Magiſtro in termino Conventionis proximo, videlicet in Feſto Nativitatis Beatae Mariae Virginis praedicto per noſtros Nuntios expeditas transmittemus. Pari modo & Dominus Magiſter Generalis & Ordo literas Magiſtri de Livonia, & ſuorum Praelatorum & Compraeceptorum Nuntiis noſtris in ſupradicto termino per ſuos Nuntios praeſentabit. Item ſi fures, malefactores & incendiarios quoscunque de dominiis Ordinis quibuscunque ad terras Regni noſtri, Ducatus, & terras praedictas fugere contingeret, ex tunc terrigenis, & quorum intereſt, de terris et dominiis, licebit eosdem absque omni impedimento inſequi libere, ubicunque poterint, quibus etiam Capitanei, tenutarii, terrigenae, judices, officiales et ſubditi noſtri, quicunque ſuper hoc fuerint requiſiti, debent praeſtare conſilia, auxilia et favores, ut malefici hujusmodi capiantur, captique juxta jura municipalia Regni noſtri et Ducatuum praedictorum legitime puniantur, et ſi capi non poterint in Regno noſtro, dominiis, terris praedictis, per Nos et alios nullatenus ſuſtineantur ſeu foveantur, teneaturque utraque Pars illis ſine fraude et dolo in ſuis dominiis incolatum prohibere, aut in metis terrarum, quos hujusmodi tangit negotium, exhibere juſtitiae de eis complementum. De malefactoribus Regni noſtri Poloniae, Ruſſiae, Ducatuum et dominiorum praedictorum ad Pruſſiam et Livoniam confugientibus in omnibus et per omnia ſimilis aequitas habeatur. Item quod neutra Partium debebit aliquem vel aliquos durantibus treugis in ſuis dominiis fovere et tolerare, quae alteram Partem, ejus ſubditos aut ſubditum diffidare velit aut velint ac diffidant, damna irrogant, vel alias graves inferent moleſtias, quinimo nec..... partis adeſſe, paſſum eis per terras permittere ſuas ad offenſam alterius ſine dolo et fraude quoquo modo. Item ſi per aliquem ſubditum, indigenam vel advenam noſtrum aliquo caſu & eventu treugis praedictis in aliquo fuerit derogatum et contraventum, utpote rapinae, ſpolia, incendia, vaſtationes, praedae vel homicidia, vel aliqua maleficiorum genera in terris et dominiis noſtris alterutrum perpetrata fuerint et commiſſa, quod treugae praedictae propterea ceſſari et irritari non debebunt, ſed in ſuo robore et firmitate permanebunt, praedicti autem delinquentes et malefactores pro ipſorum exceſſibus ad certa loca utriusque dominii confiniorum, tam Regni quam Ordinis, ſe annis ſingulis transferant et deſcendant,

ANNO 1433.

ANNO 1433. ad corrigendos hujusmodi exceſſus et crimina: qui quidem Capitanei et Officiales noſtri adhibitis ſibi ab utraque parte duobus honeſtis viris et bonae conſcientiae et famae, pro corrigendis hujusmodi exceſſibus et delictis ad certa loca utriusque dominii, tam Regni quam Ordinis, ſe transferant judicaturi, correcturi et pœnis debitis punituri. Item omnes mercatores et quicunque incolae Regni noſtri, terrarum et dominiorum Litvaniae, Samogitarum, Ruſſiae, Maſoviae et Stolpenſis, et e converſo Pruſſiae, Livoniae, quarumcunque terrarum aliarum Parti utriusque ſubjectarum, cum ſuis mercantiis et rebus ſine impedimento libere per terras et maria, aquas et fluvios quoscunq; in navibus magnis vel parvis transire poſſint et valeant ſtantibus treugis ſupradictis, quotiescunque videbitur expedire. Item quod Nos Rex et noſtri nova telonea et dacia imponere minime debeant, antiquis tamen teloneis et depoſitis, ſive modis deponendi merces, conſuetudinibus et obſervantiis ſemper ſalvis, illo tamen adjecto, quod ſi vectores et aurigae, bona ſeu merces mercatorum pro pretio ducentes, telonea ſeu loca daciarum tranſierint, ipſi duntaxat in equis et rebus ſuis propriis puniantur, et quod propterea bona mercatorum non debeant occupari ſive detineri. Item dacia illa, quae vulgariter dicitur Funthczol, in ſuſpenſo manebit, uſq; ad terminum Conventionis B. Mariæ ſupradictum, ita, quod a mercatoribus Domini Regis Regni Poloniae, Ducatusque Magni Litvaniae interim non exigatur. Item ſubditi noſtri, Ducum, et terrarum praedictarum undecunque, cujuscunque gradus, ſtatus aut conditionis fuerint, qui cauſa negotiationis ad Terras Pruſſiae, Livoniae et alias venerint, per Dominum Magiſtrum et Ordinem, et ſubditos ſuos et extraneos, cujuscunque gradus, ſtatus aut conditionis fuerint, minime impeti, conveniri debent vel arreſtari, ſed in locis habitationum ſuarum, ſi quid actionis habuerint, juxta terrarum praedictarum municipalia jura hujusmodi concertationes ſopiantur, deprehenſus tamen in flagranti crimine in loco delicti legitime puniatur, et ..... de contractu recenti in loco contractus conveniatur; ſed ſi de loco, ubi contraxit vel deliquit, receſſerit publice vel occulte, coram ſuo judice conveniatur. Item pons in flumine Drawa circa Okczeth maneat non deſtructus, et liber transeuntibus durantibus treugis ſupra dictis. Item ut inter Nos, Magiſtrum et Ordinem, et ſubditos noſtros diſcordiae ſaepius occaſione molendini in Lubicz ſubortae tollerentur, volumus, et in arbitrium Domini Magiſtri ponimus, quod aut depoſito aggere ſive obſtaculo aqua fluvii Drwańcza liberum meatum habeat, aut de molendino facto ſeu faciendo, ſoluta per Nos medietate impenſarum, medietas fructuum, proventorum et emolumentorum de praefato molendino provenientium Nobis cedat durantibus treugis ſupradictis. Item ut hujusmodi treugas pacis et ſufferentias ſub certiori attentione, firmitate et robore cuſtodiamus et ſervemus, promittimus ſine fraude et dolo, et ſub fide et honore, quod ad nullius hominis viventis requiſitionem, ſuggeſtionem, inductionem, perſuaſionem vel mandatum, etiam quacunque dignitate praefulgeat, Papali, Imperiali vel Regali, aut cujuscunque congregationis legitimae perſonarum Eccleſiaſticarum vel ſaecularium debet vel poterit contravenire ipſis in parte vel in toto, expreſſe, publice vel occulte, per ſe, alium vel alios, quascunque perſonas ſubmiſſas ſpirituales vel ſaeculares, neque eas tali aut quocunq; modo violare. Item ut omnia praemiſſa certiori cautela munita jugiter permaneant, et ut pars contra partem metu animadverſionis praeſentis ad bella et prœlia non conſurgat, ſtatuimus decernentes, quod Praelati, Milites et Communitas Regni noſtri debeat et teneatur terrarum Ordinis Praelatis, Militibus, Nobilibus et toti Communitati dare certas literas noſtras, et Reverſales ab ipſis ſub eadem forma recipere, quas tam Nos, quam Magiſter et Ordo utrisque noſtris ſubditis dare promittimus, ipſique ſubditi noſtri easdem ſubditis Regni noſtri dare et praeſentare in termino Nativitatis Mariae praedicto tenebuntur ſub his vel ſimilibus verbis: Quod ſi Nos, vel Succeſſores noſtri pendentibus hujusmodi treugis Domino Magiſtro aut Terris Ordinis vellemus aut conaremur hujusmodi guerras ac bella movere, non debent Nobis ſubditi noſtri conſentire, nec in hoc obedire aut parere, imo erunt ab omnibus noſtris homagiis, juramentis et ſubjectionibus liberi et ſoluti, donec Nos ad obſervationem hujusmodi Treugarum revertemur. In quorum omnium fidem et teſtimonium praemiſſorum Majeſtatis noſtrae, nec non Reverendiſſimorum, Reverendorum, Magnificorum, Strenuorum, Nobilium et Providorum Dominorum Praelatorum, Baronum, Militum, Civium et Civitatum noſtrorum infra ſcriptorum, ſcilicet: Alberti Gneſnenſis Primatis, Joannis Leopolienſis, Zbignei Cracovienſis, Stanislai Poſnanienſis Epiſcoporum, ſub ratihabitione aliorum

ANNO 1433.

ANNO 1433. aliorum noſtrorum Praelatorum, Baronum, Nobilium, Militum, Civitatum et Civium ſigilla ſunt appenſa. Actum et datum Lanciciae, Feria tertia proxima poſt Feſtum S. Luciae Virginis, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo triceſimo tertio.

XCVII.

1436. *Perpetua Pax & Foedus inter* VLADISLAUM JAGIELLONIS *Regem, Regnumque Poloniæ, ejusdemque Principes tam Eccleſiaſticos quam Sæculares ex una, & Magiſtrum Generalem, nec non Magiſtros Almaniæ & Livoniæ Ordins Teutoniici, eorumdemque Præceptores, adhærentes ac ſubditos, & ipſorum Hæredes ac Succeſſores ex altera partibus conſtitutum.* Actum in Brzeſcie Cuiav. in Vigilia Circumciſionis Domini. Anno 1436. *Ex Originali Sigil.* 206.

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Convenit actus hominum, qui vetuſtate cadunt, & ſucceſſu temporis in oblivionem vertuntur, ſolidis ſcripturarum & teſtium fundamentis commendare, in quorum cuſtodia nullis marceſcunt temporibus, ſed ſemper jugis perennatione memoriæ incommutabiles ſervantur. Proinde Nos VLADISLAUS D. G. Rex Poloniæ, nec non Terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Litvaniæ Princeps Supremus, Pomeraniæ, Ruſſiæ Dominus & Hæres, & SIGISMUNDUS Magnus Dux Litvaniæ & Terrarum Ruſſiæ &c. Significamus tenore præſentium quibus expedit univerſis, præſentibus & futuris notitiam præſentium habituris, quomodo cum Divini diſpenſatione conſilii ad hoc Regni recepimus gubernacula, ad hoc quoque tantum in Terris obtinuimus Principatum, ut propenſiori cura & vigilantia noſtra ſemper ſtudia extendamus, per quæ pacis deſideranda tranquillitas inter Chriſti fideles, ex quorum diſcordia non ſolum Terrarum & Urbium, ſed Provinciarum atque Regnorum reſultant excidia, prout in plerisque lugenda atque calamitoſa exempla mortalibus exhibent argumenta, procurari queat, & procurata ab Auctore pacis de trono ſuæ ineffabilis majeſtatis atque potentiæ concludi, & mediis ſalutaribus ſtabiliri, ac extolli felicibus incrementis. Et attendendo, quod non niſi in pace pacis Opifex Deus perfecte coli valeat, & ea nihil in mundo exoptari poſſit pretioſius, aut deſiderabilius concupiſci, hinc eſt, quod Nos non abſque interna compaſſione & gravi cordis amaritudine recenſentes, quot & quanta mala ex guerris & diſſenſionibus procedant, quodque ex contentionibus & bellis, ſi ea mortales agant, odia hominum, non ſine etiam animarum & æternæ ſalutis diſpendiis, ac excidiis civitatum, provinciarumque & terrarum, ac in illis degentium interitus ſubſequatur, Divinus deperit cultus, & ſanguinis effuſio oritur, cumque tales diſcordiæ atq; bella non ſolum ſe ſuosq;, ſed etiam alios plurimos tractura ſunt veriſimiliter in præceps & ruinam. Propterea ſupremis affectibus exoptantes, ut non creſcant jurgia, ſed juxta magiſtram bonorum omnium charitatem, quæ nihil ſapit extraneum, nil aſperum, nil confuſum, imo propria virtute nutrit concordiam, diſſociatos jungit, pacem & unitatem conſolidat: ad laudem & gloriam Omnipotentis Dei, & B. Mariæ Virginis Glorioſæ, totiusque Hierarchiæ cœleſtis, propagationem Fidei, cultum juſtitiæ et Religionis Chriſtianæ ſalutiferum incrementum, a guerrarum deflendis exitiis, diſplicentiis, odiis, rancoribus & offenſis inter Nos VLADISLAUM Regem Poloniæ &c. SIGISMUNDUM Magnum Ducem Litvaniæ &c. prædictos, & Inclytum CASIMIRUM Germanum noſtrum, SEMOVITUM, CASIMIRUM, VLADISLAUM, BOLESLAUM Maſoviae, ac BOGUSLAUM Stolpenſem & Pomeraniae *Duces*, Regnum Poloniae, Terrasque noſtras Magni Ducatus Litvaniae, Ruſſiae, Maſoviae, Stolpen. & Woiewodam Moldaviae, & alia Dominia Nobis ſubjecta ex una, & Magnificum & Religioſum Dominum PAULUM de RUSDORF Ordinis B. Mariae Theutonicorum Jeroſolymitani Magiſtrum Generalem, & Ordinem ſuum ac Terras ejusdem Ordinis Pruſſiae, Alemaniae, Livoniae, & alias omnes eis ſubjectas parte ex altera. non ſine gravi offenſione & jactura exortis, noſtrae mentis propoſitum retrahere decrevimus, & ea, quae durantibus hujusmodi controverſiarum & guerrarum turbinibus circa bonum Reipublicae ſunt diruta et deſtructa, per pacis integritatem ad ſtatum cupientes reducere quietum et tranquillum, cum eisdem Magiſtro, Fratribus et Ordine ipſius, Terris Pruſſiae, Alemaniae, & Livoniae, ſubditis & ſequacibus eorundem, perpetuae pacis et inviolabilis fœderis

ANNO 1436.

ANNO 1436. deris unionem elegimus, assumpsimus, suscepimus et inivimus, eligimusque, suscipimus, assumimus et inimus tenore praesentium mediante, omni tempore perpetuo duraturam, quam sub fide et honore, ac juramentis corporaliter praestitis, sine dolo et fraude promittimus vigore praesentium observare, et ut ipsa unio cum tanta deliberatione et maturitate concepta ad firmum et constantem ordinem jugiter observandum reducatur, ipsam per Articulos infrascriptos omnino duximus regulandam. Inprimis quod inter Nos Regem, Magnum Ducem, et Duces praedictos, Regnum Poloniae, Magnum Ducatum et Terras Litvaniae, Samogitiae, Russiae, Masoviae, Stolpen. et Palatinum Moldaviae, et aliorum dominiorum et subditorum nostrorum ab una, et praedictum Magistrum Generalem et Ordinem, Terras et subditos ipsius tam in Prussia, Almania, quam Livonia et Nova Marchia parte ex altera, omnes dissensiones, controversiae et damna inter Partes hinc inde facta, dimissa et totaliter sopita debent esse, nec illorum de caetero aliqua mentio aut memoria, et signanter in querelis aut in detractione partium, coram quibuscunque personis habeatur aut fiat; sed nec non partium ad infamiam alterius partis suggeret, consentiet, auxilium dabit et favorem, publice vel occulte, & quantum in ea parte fuerit, delationes et detractiones hujusmodi fieri non admittet, sed potius prohibebit. Item quod omnia bona Ecclesiarum Gnesnensis, Vladislaviensis, Plocensis et Posnanienſis, Praelatorum, Abbatum, Monasteriorum, Conventuum, et aliarum quarumcunq; personarum saecularium et Religiosarum, quae sunt in Terris Ordinis praedicti situata, debent circa jura omnia, tam Ecclesiastica quam Saecularia, et omnes antiquas consuetudines, questus, decimas, castra, villas, praedia, curias, et alias utilitates, emolumenta et proventus, quibuscunque nominibus nuncupentur, conservari, nec aliquibus novis consuetudinibus, servitiis, et oneribus aggravari, quodque eadem bona non alienentur, nec pro eorum alienatione instetur per partes sine consensu Praelatorum speciali. Omnes autem census, decimas, proventus, et alias obventiones qualescunque in Terris Ordinis consistentes, quos et quas Magister et Ordo praedicti Reverendissimis in Christo Patribus Dominis Archiepiscopo Gnesnensi, Vladislaviensi et Plocensi Episcopis, aliisque Praelatis saecularibus et Regularibus Regni Poloniae per biennium sublevarunt, plene et integre restituant, et restitui faciant, medietatem intra hinc et Festum Purificationis Mariae, reliquam autem partem ad Festum Paschae proxime nunc affuturum, in Civitate Thorunensi, quietationibus de solutione a praefatis Praelatis receptis, & quod bona, census & decimae Reverendi Patris D. Vladislai Episcopi Vladislavienſis noviter et quomodolibet arestata relaxentur. Item ut omnis suspicio et hostilis respectus hinc inde inter Nos, et partem Magistri Generalis & Ordinis sui in totum evellantur, volumus, quod ligae, confœderationes et inscriptiones, quaecunque sunt vel fuerunt inter Magistrum Generalem, Praeceptores per Alemaniam et Livoniam, et Ordinem ipsorum, Prælatos, Nobiles, cives et subditos ipsorum cum Duce Boleslao alias Swidrigal, Prælatis, Ducibus, Boiaris et subditis Terrarum Litvaniae, Samogitiae & Russiae factae, debent esse cassae, inanes, irritae & in nihilum redactae, ipseque Magister et Ordo, Praelati, Nobiles, cives et subditi ipsorum debent praefatum Ducem Swidrigal deserere et dimittere perpetuis temporibus, et nunquam eidem, aut alteri cuicunque Magno Duci Litvaniae & Russiae auxilia & consilia contra Nos & Successores nostros, & Regnum nostrum, ac etiam praeclarum Principem Dominum SIGISMUNDUM Magnum Ducem Litvaniae modernum, Magnum Ducatum Litvaniae praestabunt: nec aliquas ligas, suggestiones & confœderationes in damnum nostrum aut Regni facient in perpetuum cum eisdem: imo nec aliquem alium tenere & reputare debent pro Magno Duce Litvaniae & Russiae, nisi qui cum nostro consensu & Regni (quemadmodum praefatus Dux Magnus SIGISMUNDUS modernus est electus, juxta dispositionem dudum factam inter Regnum Poloniae & Terras Litvaniae) electus sit & positus in Ducatum: nec etiam permittent ipsum Swidrigal de Terris seu per Terras & dominia Ordinis, ipsorum damna aut impedimenta Regno, Coronae nostris, Ducatui Magno Litvaniae & Ducatibus praedictis inferre, nec ipsum publice vel occulte, per se vel submissas personas juvare aut sublevare quovis modo. Item, ut hujusmodi pacem perpetuam et concordiam sub certiori attentionis firmitate et robore custodiamus & servemus, promittimus sine dolo & fraude, sub fide et honore, ac onere praestiti juramenti: Quod ad nullius hominis viventis requisitionem, inductionem, suggestionem, persuasionem vel mandatum, etiam quacunque dignitate praefulgeat, Papali, Imperiali vel Regali, aut cujuscunque Con- ANNO 1436.

ANNO 1436. Congregationis legitimæ, perſonarum Eccleſiaſticarum vel Sæcularium, debebimus vel poterimus contravenire ipſis in parte vel in toto, expreſſe, manifeſte vel occulte, per ſe vel alium, ſeu alias quaſcunque perſonas ſubmiſſas ſpirituales vel ſæculares, neque eas taliter aut quocunque modo violare: etiamſi modernus Imperator, aut Succeſſores ſui Imperatores cum exercitu contra Magiſtrum & Ordinem ſe moverent, non debemus ei nec Succeſſores noſtri aſſiſtere ope, conſilio, auxilio vel favore. Item quod medius fluvius Drwańca ſit limes inter Regnum noſtrum & Terras Ordinis, nec fiat in eodem fluvio aliquod molendinum in limitibus & ripis communibus, & præcipue in loco Lubicz dicto, in quo alias factum fuerat: ſic quod idem fluvius ſuum antiquum meatum habeat, quodque reſiduum aggeris una cum ponte maneat ſine omni clauſura diurna & nocturna pro ſtrata publica, nec novum ibidem molendinum deinceps erigatur, quo per deſcenſum intrante flumen Viſtulam, iterum deſcendendo per Viſtulam inferius, ipſe medius fluvius Viſtula erit iterum limes inter Regnum Poloniæ & Terras Magiſtri & Ordinis Pruſſiæ, cum omnibus ſuis inſulis, piſcaturis, juribus & obventionibus univerſis, nullis excluſis penitus & exceptis, uſquequo ipſa medietas prædicti fluvii Visla tanget locum limitum, quem quondam Sereniſſimus Princeps Dominus CASIMIRUS Divæ memoriæ Rex Poloniæ cum Magiſtro Pruſſiæ, dicto Duſmar, inter Terras Bydgoſtienſ. & Pomeraniæ certis literis & ſignis notabilibus limitavit, deſcripſit & diſtinxit, Caſtro Jaſieniec in Terris Ordinis remanente, ita tamen, quod Caſtrum Nieſchowa territorio ſuo & villis Murzynowo, Orłowo, Nowa Wies, & aliis villulis, molendinis & uſibus ad dictum Caſtrum & territorium cum omnibus Caſtri territorii ac villarum prædictarum borris, ſilvis & utilitatibus, aquis quoque & eorum decurſibus, cum pleno & totali dominio, ac cum medietate navigii in flumine Wisla & ejus proventibus, ac inſulis & piſcaturis, juribus, libertatibus omnibus & ſingulis ad ipſa ſpectantibus ab antiquo, nullo penitus alicui præter Nos, & Coronam Regni Poloniæ jure in eisdem Caſtro & territorio ac villis reſervato, remaneant circa Nos, & Coronam Regni Poloniæ perpetuo & in ævum. Sic tamen, quod nulli ſubditorum, ſalvo cenſu debito & ſolvi conſueto, per hanc ceſſionem in juribus ipſorum, in inſulis & molendinis præjudicium generetur, etſi Nos in juribus ipſorum ipſos tolerare noluerimus, extunc licitum ſit Nobis juxta antiquam taxam, prout ab antiquo inter ſe vendere conſueverunt, hujusmodi jura comparare & ſolvere, quemadmodum Sereniſſimus Princeps Divæ memoriæ D. VLADISLAUS Genitor noſter Chariſſimus, & Corona Poloniæ pacifice & quiete tenuit, a tempore Concordiæ circa lacum Melno, jacentem in Terris Ordinis, inter Caſtra Radzin & Rogozno circa flumen Oſſa, die S. Stanislai Epiſcopi & Martyris, de Menſe Septembri factæ, usque ad receptionem & occupationem eorundem, per Magiſtrum & Ordinem de Anno Domini 1431. attentatam. Specialiter addito & expreſſo, quod omnibus hominibus & mercatoribus cum quibuscunque rebus, cujuscunque generis, pretii vel valoris exiſtant, proficiſcentibus, liberum ſit vendere hujusmodi res ſeu merces absque impedimento & compulſa, & ſtare ſive manere cum eis, aut eas in civitate Nieſzowa locandas conſervare, vel tranſire cum eis quo placebit, ſive per terram, ſive per fluvium Wisla infra vel ſupra, vel in Thorun, aut alia loca in Terris Ordinis conſtituta. Item incipiendo ab eo loco, in quo prædicti limites per Dominum CASIMIRUM Regem Poloniæ & Magiſtrum Pruſſiæ facti, & in eorundem literis expreſſi, terminantur & deſinunt, in procedendo ulterius usque ad introitum fluminis Notheſz ſive Bierswiennick obſervabimus iſtum modum & ordinem. Quod ſi de prædictis limitibus poterint bonæ famæ tres homines pro parte noſtra & Coronæ, & tres pro parte Magiſtri & Ordinis electi, viſis utriusque Partis litteris, juribus & poſſeſſionibus, & aliis legitimis documentis concordare, ſtabunt limites taliter concordati, ubi autem non poſſent electi illi homines bonis modis concordare, ex tunc ſortes ab utraque Parte mittantur, quamcunque autem Partem ſors contigerit, ſic emiſſa Pars reliqua, quam ſors ipſa non tetigit, debet ſex perſonas, quas placebit, de Parte prædicta eligere, quæ perſonæ ſic electæ, poſtquam juramento corporali limites inter Partes prædictas ſic de limitibus diſcrepantes firmaverint, limites illi, ſic juramento firmati, pro ſignis & limitibus inter Regnum Poloniæ & Terras Novæ Marchiæ perpetuo remanebunt. Teſtes autem illius Partis, cui ſortes advenerunt in proceſſu limitum praedictorum, Caſtra & Civitates Partium prædictarum ex hac ſortium acceſſione non attingent nec movebunt, aut ſua parte aliqualiter vendicabunt, ſed Partes ſuperius expreſſæ, Caſtra & Civitates ab antiquo tentas abſque im-

ANNO 1436. impedimento ſortium obtinebunt. Ita tamen, quod pons in fluvio Drawa circa Ochczeth cum libero tranſitu perpetuo remanebit, hoc addito, quod ſi in partem Magiſtri ſeu Ordinis ceſſerit, & in ejus ſtructura negligentia commiſſa fuerit, licitum ſit Nobis aut Capitaneis noſtris, hujusmodi pontem novum conſtruere, aut antiquum reformare, quoties fuerit opportunum. Et ne inpoſterum de hujusmodi perſonis & teſtibus ſupraſcriptis aliqua difficultas oriatur, Nos Reverendum in Chriſto Patrem Dominum Franciſcum Epiſcopum Varmienſem, & Honorabilem ac Religioſum Wolff de Sanſshenn Commendatorem in Oſtrorode, & Strenuum Joannem de Bayſen pro hujusmodi compoſitoribus, & Honorabilem & Religioſum Conradum de Erlichshawſen, Hermannum Reuſſop Thorunenſem, Henricum Forroth Gdanenſem Proconſules, cum ſupraſcriptis Epiſcopo, Commendatore & Joanne, pro teſtibus in caſu, quo ſors Magiſtrum & Ordinem tetigerit, duximus nominandos et eligendos, qui ad faciendum præmiſſa cum noſtris, per Magiſtrum & Ordinem nominatis ac electis, conveniant, noſtri in Bydgoſtia, & pro parte Ordinis in Swece in craſtino Nativitatis Mariæ proxime venturo, abinde ad hujusmodi limites, ſicuti præmittitur, diſtinguendos ulterius proceſſuri. Poſtquam autem ventum fuerit per limites prædictos, ſicut præmittitur diſtinctos juramento, quando limes ille fluvium Noteſz & Birzwennik inſiliet, ipſe fluvius Birzwennik medius erit limes perpetuus inter Regnum Poloniæ & Terram Novæ Marchiæ, & iterum ubi Birzwennik cum Noteſz confluit, medius fluvius Noteſz erit limes, ita, quod Ordo & ſubditi ejus ipſum flumen aſcendendo dimidium milliare, & deſcendendo ſimiliter medium milliare, ac verſus Regnum dimidium milliare pro paſcuis pecorum & pecudum quorumcunque, ac pro receptione argillæ, calcis, lapidum, lignorum tam pro igne, quam pro ædificiis caſtri & oppidi liberum habeant uſumfructum, & ſimiliter homines et ſubditi Regni & Coronæ, dominio & proprietate apud Nos & Regnum noſtrum remanentibus. Teloneum autem aquaticum & terreſtre, cum ponte & ipſius ſtrnctura ſecundum antiquam conſuetudinem absq; ampliori augmento prædicti telonei apud Ordinem remanebunt, Piſcaturam etiam præfatus Ordo ſolus liberam in eodem fluvio Birzwennik ſeu Noteſz, aſcendendo & deſcendendo, ut præmittitur, per medium milliare a ponte, qui ducit verſus Poloniam, obtinebit, eo ſalvo, quod villa ANNO 1436. Trzebieſzow in ſuis limitibus piſcandi liberam habeat facultatem. Hoc adjecto, quod in eodem dimidio milliari aſcendendo, & deſcendendo fluvium Birzwennik, & etiam verſus Regnum ſimiliter per medium milliare aliquod fortalitium non erigatur. Item poſtquam ventum fuerit ad limites per aquam, ubi fluvius Bierzwennik ſive Noteſz, taliter procedendo inferius, ut ſupra dictum eſt, verſus Landsberg ſuper differentia ibidem ex oppoſito prædicti oppidi conſurgente, Pars utraque, videlicet Nos & Magiſter ac Ordo, elegimus Nobis pro Judice Reverendum in Chriſto Patrem D. Chriſtophorum Epiſcopum Lubucenſem, in quem Partes ipſæ de alto et de baſſo compromittent, et ad Feſtum Sanctiſſimæ Trinitatis proximum ibidem circa Landsberg adducent, et productis coram eo juribus et probationibus legitimis in termino ſeu terminis competentibus ab utraque Parte laudum et pronuntiationem, quam uſus conſilio ſapientum ſuper omnibus differentiis inter Regnum et oppidum prædictum Landsberg tulerit, ambæ Partes hujusmodi ſententiam ſuſcipere, laudare, emologare et ſervare ſub fidei puritate tenebuntur.

Volumus etiam, et decernimus per præſentes, quod teloneum et depoſitum vulgariter Niederlege ibidem circa Landsberg et Coſtrzin in Nova Marchia, quæ dicuntur de novo impoſita, ſuſpendantur, nec a mercatoribus et incolis Regni Poloniæ exigantur et recipiantur, ſed dentur ad fidejuſſoriam cautionem tamdiu, donec per Judicem præfatum cognoſcetur, an ſint nova vel antiqua. Quæ ſi nova comperta fuerint, praefati Fidejuſſores ſint liberi perpetuo, ſi vero antiqua, ad ſolutionem ſeu ſatisfactionem teneantur. Et ſi praefatum Dominum Epiſcopum Lubucenſem ante deciſionem hujusmodi cauſae decedere contigerit: alter in locum ejusdem de communi conſenſu Partium eligatur.

Itemque ſub certo et determinato tempore Nos Conſiliarios noſtros cum pleno mandato, et Magiſter cum Ordine ſuos ſimiliter deſtinare debent ad firmandum et ſignandum limites inter Terras Dobrinenſ. Regni, et Michalovienſ. Ordinis, inqua limitatione Nos et Coronam Regni ipſe Magiſter et Ordo debent admittere ad limites ab antiquo tentos et obſervatos.

Item DUX VLADISLAUS Maſoviae, et ſui Poſteri Duces debent circa Literas, quas habent a Magiſtro et Ordine ſuper limitibus, remanere, et ubi limites

in

Anno 1436. in literis descripti non fuerint, od eosdem firmandos praefati Duces suos Consiliarios destinare debent, similiter et Ordo. Quae vero Partium evidentiori testimonio, suis vel aliis probationibus legitimis probaverit suas fore granities, remaneat circa ipsas, et in casu, quo utraque Pars granities et limites legitimis probationibus probarę non posset, stabit in optione Magistri, an velit jurare pro eisdem granitiebus, metterlius scilicet, duobus terrigenis sibi adjunctis, vel Dominum Ducem admittere ad juramentum pro eisdem, etiam cum totidem personis. Cum Duce autem Boleslao limites alias et prius facti, in quibus non est differentia, renoventur.

Item Illustris Princeps Dominus Boguslaus Dux Stolpensis ab una, Magisterque et Ordo praedicti ab altera partibus, ad distinguendum et reformandum limites inter Ducatum Stolpens. praedictum, et Terras Ordinis in Pomerania, Nuntios ex utraque Parte mittant in Festo Ascensionis Domini proxime nunc venturo, ubi dum venerit Pars Domini Ducis, eliget duas vel tres personas de parte Domini Magistri et Ordinis, et e converso Dominus Magister et Ordo duas aut tres personas similiter de parte Ducis, quae personae, sic electae, praestito corporali juramento, visis Partium juribus, literis aut aliis legitimis documentis differentias hujusmodi, si commode poterunt, per concordiam terminabunt, si vero non possent, ex tunc eligent unum unanimi consensu pro Judice, qui habendo Deum et justitiam prae oculis quaestionem praedictam inter Partes praedictas judicialiter, quanto brevius poterit, terminabit: Cujus decisioni Partes benevole obedient et parebunt.

Item Terrae Samogittarum et Sudorum propter bonum pacis debent apud Nos et Regnum Poloniae ac D. M. L. sub limitibus subscriptis permanere perpetuo et in aevum.

Item a fine limitum Ducum Mazoviae, incipiendo a flumine Lik a vado dicto Kamionnybrod, quod jacet in superiori parte ejusdem fluminis Lik, altius, quam isti lacus Greywo et Thotzla, et ab illo loco directe eundo per solitudinem usque ad lacum, qui dicitur Rogorth. Ita quod medietas ejusdem lacus remaneat in Terris Domini Ducis Litvaniae, et reliqua medietas in Terris Ordinis. Et ab illo lacu directo tramite per desertum usque ad quandam aream dictam Prewoysty, et ab illa area continuando iter directum usque ad aream dictam Cheruniszki, et a Cheruniszki eundo directe usque ad lacum qui vocatur Dwistitz. Ita tamen, quod idem lacus remaneat totus in parte Ordinis. Et ab eo lacu, quo directius iri potest, ad ortum seu summitatem fluminis dicti Lepuna, eundem fluvium descendendo usque ad consummationem ejus, ubi intrat in fluvium Syrowintha, et ulterius descendendo eundem fluvium Syrowintha usque ad consummationem ejus, ubi intrat in fluvium Sessuppa. Et ulterius directe procedendo per solitudinem usque ad ripam fluminis Memel, ex oppositio fluminis dicti Swantha, ubi idem fluvius Swantha intrat fluvium Memel praedictum, et hoc quo ad Terram Sudorum eundem fluvium Swantha sursum ascendendo per duo milliaria. Et ab illo loco, illum fluvium deserendo, transeundum est per solitudinem, quo directius iri potest, usque ad fluvium Jura, relinquendo fluvium Memel in sinistro latere ubique per duo milliaria. Et dictum fluvium Jura ascendeudo unum milliare, ab eo loco Jura fluvius deserendus est, et transeatur per solitudinem. relinquendo fluvios Memel et Rusna, lacum, qui dicitur Hap, et Castrum Memel, in Samogitia Clupeda appellatum, undecunque a sinistro latere per tria milliaria. Et sic transeundum est ad littus maris salsi, et hae sunt granities Terrae Samogittarum et Prussiae. Anno 1436.

Inter Livoniam vero, Samogitiam, Litvaniam et Russiam limites sunt incipiendi a flumine dicto Hielgea, ubi dictus fluvius intrat mare, eundem fluvium ascendendo sursum ad antiquos limites inter Samogitiam, Litvaniam et Russiam ab una, et Livoniam ab altera partibus tentos et servatos. Non tamen ad illos limites, qui signati sunt eo tempore, quando Ordo Terram Samogittarum tenuerat, sed ad illos, qui antiquitus inter Terras praedictas sunt servati.

Item Terrae Pomeraniae, Culmensis et Michalovienſis debent manere circa Ordinem, debetque sententia Judicum delegatorum de Carcere etc. Magistro, Ordini, aut eorundem in Romana Curia Procuratori Generali per Procuratorem vel Procuratores nostros legitimos, si haberi poterit, ad cassandum et rumpendum et annullandum bona fide infra annum tradi et assignari, quam etiam vigore praesentis Concordiae annullamus et cassamus, et Ordo facta restitutione ad dandum recognitionem praesentationis hujusmodi Nobis bona fide sit adstrictus.

Item subditi nostri et Magni Ducis, et Terrarum nostrarum, et Ducatuum praedictorum undecunque, et cujuscunque status vel conditionis fuerint, qui causa

ANNO 1436. negotiationis vel alia ad Terras Pruſſiae, Livoniae et alias venerint, per Magiſtrum et Ordinem, et ſubditos eorum ac extraneos, cujuscunque ſtatus, gradus, aut conditionis fuerint, minime impeti, conveniri debent vel arreſtari. Sed in Polonia, Litvania, Maſovia, Ruſſia ſeu Terra Stolpenſi, ſi quid actionis habuerint, juxta Terrarum jura municipalia, hujusmodi concertationes ſopiantur, delinquens tamen in loco delicti deprehenſus, et contrahens de contractu recenti in loco contractus poterint conveniri, ſed ſi de loco, ubi contraxit, receſſerit publice vel occulte, coram judice ſuo conveniatur.

Item ruſtici, coloni, tabernatores, hortulani, et aliae ſimiles perſonae Terrarum Pruſſiae et Livoniae, et Dominiorum Ordinis, qui Dominis ſuis obligantur, et ſine ſatisfactione condigna juxta conſuetudinem earum Terrarum receſſerunt, et ad Regnum noſtrum Poloniae, Ducatum Magnum Litvaniae, Maſoviae et Stolpenſ. ac Terras Ruſſiae publice vel occulte fugerunt, Capitanei, Judices, Officiales et ſubditi noſtri, et Ducum praefatorum, jurisdictionem pro tempore exercentes, qui fuerint requiſiti ad reſtitutionem eorum, cum rebus ſuis et bonis omnibus eisdem Dominis ſine mora, difficultate et contradictione teneantur. Idem Ordo per omnia in ruſticis, colonis, tabernatoribus, hortulanis, et aliis ſimilibus perſonis noſtris et Ducatuum praedictorum, ad Dominia Ordinis fugientibus obſervetur, nec de caetero taliter acceptentur, aut ſerventur fugientes. Item ſi fures, incendiarios, vel alios malefactores quoscunque, de Dominiis Ordinis quibuscunque ad Regnum noſtrum. Ducatus et Terras noſtras ptaedictas fugere contigerit, extunc terrigenae, et quorum intereſt de Terris Ordinis praefati, licenter eosdem ſine omni impedimento inſequi libere ubicunque poterunt. Quibus etiam Capitanei, tenutarii, terrigenae, judices, officiales et ſubditi Dominiorum noſtrorum praefatorum, quicunque ſuper hoc fuerint requiſiti, debent praeſtare auxilia, conſilia et favores, ut malefici hujusmodi capiantur, captjque juxta jura municipalia Regni noſtri legitime puniantur. Et ſi capi non poterint in Regno et Terris noſtris ſaepe dictis, per Nos et ſubditos noſtros et alias nullatenus ſuſtineantur vel foveantur, teneaturque utraque Pars illis ſine fraude et dolo in ſuis Dominiis incolatum prohibere, aut in metis Terrarum, quas hujusmodi tangit negotium, exhibere de eis juſtitiae complementum, de malefactoribus autem de Regno noſtro, et Ducatibus Litvaniae, Mazoviae, Stolpenſ. aut aliis Dominiis noſtris ad Terras Pruſſiae confugientibus ſimilis aequitas habeatur. ANNO 1436.

Item quod neutra Partium debet aliquem vel aliquos etiam ſubditos alterius Partis in ſuis Dominiis fovere ac tolerare, qui alteram Partem, ejus ſubditos aut ſubditum diffidare velint aut velit, aut diffidant, damna irrogant, ſeu infidelitatem commiſerint, vel alias graves inferant moleſtias. Imo nec inimicis Partis adverſae adhaerere, paſſum eis per Terras ſuas permittere in praejudicium et offenſam alterius, ſine dolo et fraude quoquo modo.

Item omnia privilegia, inſcriptiones, fœdera, obligationes vel munimenta quaecunque, quae vel quas Magiſter et Ordo praedicti ſuper territorio Nieſzow, villis Murzynowo, Orłowo, Neudorff, et navigio juxta Thorun, quae ad Nos, et ad Regnum noſtrum praedictum vigore Concordiae prioris et praeſentis ſunt devoluta, a quibuscunque perſonis, quacunque praefulgeant dignitate, habent, et praeſertim Concordiam Thorunenſem, duas ſententias per Sereniſſimum Principem et Dominum SIGISMUNDUM Romanorum etc. Regem, Budae et Vratislaviae latas, et Liiteras Originales, quas Magiſter et Ordo praefati habent a Divae memoriae Progenitore noſtro, et Duce Magno Litvaniae, vel ab aliis perſonis quibuscunque ſuper Terris Samogittarum, Sudorum et Litvaniae Nobis reſtituere debent, et reſtituta fatemur. Reliqua vero privilegia Ordinis prædicti, quacunq; authoritate fulcita, Eccleſiaſtica vel Saeculari, in quantum derogare poterint huic Concordiae in toto vel in parte, et aliis omnibus praemiſſis punctis et articulis ſuis derogatoriis, ſint nulla, caſſa et irrita, et pro talibus perpetuis temporibus habeantur.

Item omnes captivi in hac guerra et treugarum prorogationibus detenti ab utraque Parte ſint liberi et ſoluti ipſo facto, ſine dolo et fraude, exceptis captivis, qui pendente treuga ultima duodecim annorum inter Regnum Poloniae, Magnum Ducatum Litvaniae, et Magiſtrum et Ordinem Pruſſiae firmata, in Litvania ſunt detenti.

Item navigia circa Słotoriam, videlicet peditibus, equitibus, et cum levibus curribus, et circa Soletz et Fordan, cum equis, rebus quibuscunque, et curribus oneratis non debent prohiberi, ſed pateant cuilibet perpetue tranſeunti.

Item omnes profugi tam de Regno noſtro Poloniae, Terris Litvaniae, Samogitta-

ANNO 1436. gittarum, Mazoviæ, Ruſſiæ & Stolpenſ. quam de Terris Ordinis prædicti quibuſcunque, libere poſſint & valeant redire ad propria, & de bonis ſuis dimiſſis diſponere pro libitu ſuæ voluntatis.

Item omnia bona immobilia ſubditorum, cujuscunque ſtatus, gradus aut conditionis fuerint, per Nos aut partem noſtram recepta & ablata his, qui degunt aut morantur in Terris Ordinis prædicti, auctoritate præſentis Concordiæ reſtituere volumus & debemus eisdem integraliter & ex toto, & ſimili modo omnibus incolis Regni noſtri, & Ducatuum prædictorum Nobis ſubjectorum, cum effectu bona recepta & ablata Magiſter & Ordo reſtituere teneantur.

Et ſi aliquis ſubditorum de Terris aut Dominiis noſtris velit ad Terras Ordinis ratione incolatus ſe transferre, licite poterit, & libere recedere absque quovis impedimento aut arreſto perſonæ, & bona ſua vendere, aut de eis disponere juxta beneplacitum liberæ voluntatis, pari modo volumus de bonis in Terris Magiſtri & Ordinis ablatis ſeu occupatis obſervari. Item omnes Coadiutores & adhærentes, qui in favorem noſtri, & Regni noſtri Poloniæ Coadjutorum & ſubditorum noſtrorum, Magiſtrum & Ordinem Pruſſiæ diffidarunt, ab omni impetitione Magiſtri & Ordinis prædicti ſint liberi & ſoluti. Item omnes apoſtatæ Ordinis prædicti in Regno noſtro & Terris Litvaniæ, Samogitarum, Mazoviæ, Ruſſiæ & Stolpenſ. & aliis Dominiis Regni noſtri & Terrarum prædictarum commorantes, ne diutius in ſuis peccatis tolerentur, de Regno noſtro, & Dominiis noſtris prædictis per Nos & Officiales noſtros prædictos exire compellantur, & deinceps hi & alii in eisdem nullatenus foveantur. Item quod nullus mercator ſeu alius homo, cuiuscunque conditionis exiſtat, (aut bona ipſius) propter delictum ſeu debitum alterius arreſtetur, moleſtetur vel turbetur, nec etiam captivetur. Item ſi vectores & aurigæ bona, merces mercatorum pro pretio ducentes, telonea ſeu loca datiarum præterierint, ipſi duntaxat in rebus, & equis ſuis propriis puniantur, & quod propterea bona mercatorum non debent occupari nec detineri. Item ſylva Dabſko circa Fredelanth in diſtrictu Naclenſi, impignorata Ordini pro certa ſumma, redimi poterit per impignorantem, vel per Regnum ſoluta ſumma Ordini, pro qua extat obligata, & in litteris deſuper confectis continetur. Item datio ſive exactio dicta Funthowezol, ſuper qua priſcis temporibus & hactenus controverſia inter Magiſtrum & Ordinem, ac mercatores Terrarum Regni Poloniæ, Magni Ducatus Litvaniæ, & Ducatuum prædictorum vertebatur, & pendebat ex certis cauſis indeciſa, talem ponimus ordinem, quod mercatores Regni, Magni Ducatus & Ducatuum prædictorum, præter alia quæcunque gravamina & ſolutiones impoſterum imponendas, quibuscunque nominibus nuncupentur, reſpondeant Ordini de eadem duntaxat, ſi aliquando contigerit ipſos cum bonis ſuis in navibus propriis navigare ultra mare, ita tamen, quod ſi Civitates maritimæ liberatæ & abſolutæ via juris fuerint ab eadem, quod cives, mercatores & indigenæ Regni, & Terrarum Poloniæ, Litvaniæ, Mazoviæ, Ruſſiæ a ſolutione hujusmodi ſint ſimiliter liberi & excepti, & illa omnia, quæ ab eis a tempore, quo præſens pax perpetua eſt firmata, ratione hujusmodi exactionis ſunt recepta, integraliter reſtituantur per Ordinem prædictum mercatoribus Regni, Ducatus Magni & Ducatuum prædictorum viceverſa, abſque recuſatione & renitentia, qualicunque interruptione, conſuetudine, præſcriptione & diuturnitate non obſtantibus. Si vero per concordiam extincta fuerit, ad reſtitutionem receptorum minime teneantur. Aliæ autem omnes & ſingulæ exactiones, quibuscunque vocitentur nominibus, a mercatoribus Terrarum Regno Poloniæ, Ducatui Magno Litvaniæ, & Ducatibus prædictis ſubjectarum, ut præfertur, indigenis, in Terris Magiſtro & Ordini ſubjectis, & ſpecialiter exactio quædam dicta Lobgeldt & Fyrken nullatenus de cætero exigatur. Nec Nos Rex, Dux Magnus Litvaniæ, Duces Mazoviæ & Stolpenſ. imponemus aliquod novum theloneum in gravamen & præjudicium duntaxat ſubjectorum Ordinis prædicti, & ſi quod novum eſt impoſitum in Terris noſtris & Ducatibus prædictis a tempore Concordiæ circa lacum Melno factæ, omnino deponatur, teloneis & depoſitis antiquis ſemper ſalvis. Item cum medietas navigii circa Thorun ſupradicti, cum medietate pecuniarum de ipſo provenientium Nobis vigore prius habitæ, & præſentis Concordiæ in perpetuum Hæredibus & Succeſſoribus noſtris debeatur, de collectore pecuniarum ex ipſo ſic inter Nos exiſtit conventum, ordinatum & concluſum, quod is, qui per Nos & Succeſſores noſtros ad ea fuerit deputatus, conveniet cum Commendatore Thorunenſi pro tempore exiſtenti, uno anno in Oppido Thorun, & alio in Nieſzowa, & ſic ſemper vicibus alternatis collectorem hujusmodi

ANNO 1436. modi ſingulis annis ſimul conſtituant, qui ſub præſtito juramento pecunias, quas collegerit, diebus Dominicis in manus utriusque præſentet æquali portione dividendas, ſolutis pretiis famulorum, & reparatione navium de communi. Et ſi alteri Parti ille collector pecuniarum non placuerit, anno elapſo tam Capitaneus, ſive ad ea deputatus, quam Commendator convenientes ut ſupra alium eligant, quotiens fuerit opportunum. Servitia vero per famulos navigii prædicti, quæ Scharwerk appellantur, fieri conſueta, Partibus prædictis ſimiliter alternatis ſeptimanis & paribus vicibus impendantur, & tunc Pars quælibet in ſua ſeptimana ipſis provideat de expenſis, modo & forma ſicut hactenus eſt eis proviſum. Item ſi aliquis de Terris Regni noſtri, Ducatus Magni, & Ducatuum prædictorum ſubditis Ordinis injuriam intulerit, & ſuper eo Capitaneus, vel alius Officialis noſter requiſitus juſtitiam non fecerit, ex tunc pro negligentia hujusmodi ab officio eſt deponendus, niſi de innocentia ſua juramento proprio & corporali ſe purgaverit. Similiter ex alia parte, ſi Commendator vel Officialis Ordinis prænominati in reddenda juſtitia in præmiſſis negligens fuerit, pari modo deſtituatur, & nihilominus Succeſſor juſtitiam teneatur facere expeditam requirenti. Si vero is, qui pro juſtitia ratione delicti vel alias requiritur, ſimplex fuerit terrigena, & juſtitiam facere recuſaret aut negligeret, ex tunc damna juſtitiam requrenti per Capitaneum ſeu Commendatorem de bonis terrigenæ prædicti compenſentur & ſolvantur, niſi ſimili ſe purgaverit juramento. Item ſi per aliquem ſubditum, indigenam vel advenam alicujus noſtrum, caſu & eventu inſcriptioni, ſeu paci hujusmodi perpetuæ fuerit in aliquo derogatum & contraventum, utpote rapinæ, ſpolia, incendia, vaſtationes, prædæ, vel homicidia, aut aliqua maleficiorum genera in Dominiis & Terris noſtris alterutrum perpetrata fuerint & commiſſa, propterea pax prædicta caſſari, irritari non debebit, ſed in ſuo robore & firmitate permanebit, nec propter hoc Pars, cujus ſubditus maleficium hujusmodi commiſerit, cenſebitur fore dejerans, ſeu perjurans. Prædicti autem delinquentes & malefactores pro ipſorum exceſſibus, per Capitaneos ſeu Officiales utriusque noſtrum judicialiter puniantur, & ad ſatisfactionem plenam & debitam arcebuntur & compellantur. Item ut Capitanei, Palatini, Commendatores, Officiales ſeu Judices Partis utriuſque ad adminiſtrationem juſtitiæ fortius inducantur, & ne aliqua gravis diſplicentia inter Nos Regem, Ducem Magnum & Duces prædictos ex una, Magiſtrum & Ordinem, & Terras ſubjectas ſibi prænominatas, & ſubditos eorundem parte ex altera, in poſterum valeat exoriri, ſingulis annis Nos Rex præfatus duos ex Commendatoribus Viros boni teſtimonii & conſcientiæ in Feſto Pentecoſtes, & ſimiliter Magiſter & Ordo duos Palatinos, aut alios paris conditionis, in præfato Feſto de Terris noſtris prædictis eligant, & ſibi, quantocius poterint, hujusmodi electionem perſonarum inſinuent ſcriptis. Qui in Feſto S. Michaëlis convenientes uno Anno in Nieſzowa, alio in Thorun, & tactis ſacroſanctis Evangeliis, favore, timore & odio excluſis, de juſtitia facienda punient Judices ac Officiales in adminiſtratione juſtitiæ remiſſos & negligentes, & ſecundum jura municipalia loci delicti Partibus læſis facient nihilominus juſtitiam congruentem, vel Partes ſecundum æquitatem & bonam conſcientiam component, & omnia facient, quæ pro conſervatione hujusmodi juratæ pacis perpetuæ viderint expedire. Pari modo inter Samogitiam & Pruſſiam uno anno in Veluna, & alio in Regnith, inter Litvaniam & Livoniam uno anno in Huspole, & alio in Dymberg, alias in Nowina. Inter Novam Marchiam & maiorem Poloniam uno anno in Siracovo alias Czyrk, alio in Dreſzno. Inter Terram Dobrinenſem & Pruſſiam uno anno in Rupin, & alio in Brodnica, inter Terras Mazoviæ Ducis VLADISLAI & Pruſſiam anno uno in Dzoldow, & alio in Mlawa, inter Visnam & Pruſſiam uno anno in Visna, & alio in Jannsburg. Inter Terras Ducis BOLCONIS & Pruſſiam, uno anno in Ciechanow, & alio in Nidborg, per omnia volumus & decernimus obſervari. Inter Ducatum Stolpenſem & Pruſſiam uno anno in Stolpen, & alio anno in Bitaw, inter Novam Marchiam & Terram Stolpenſem uno anno in Retz, & alio in Suthyn, niſi Partes de aliis locis fuerint concordes. Item ne circa limites diſplicentiæ ſeu controverſiæ ſuſcitari valeant, volumus limites de quiennio in quiennium, ubi opus fuerit, innovare. Item liber ſit tranſitus & via omnibus mercatoribus ac incolis Terrarum ac Dominiorum Ordinis cum ſuis mercantiis, frumentis cujuscunque grani, & rebus quibuscunque, & cujuscunque conditionis vel maneriei exiſtant, ſine impedimento vel angaria per terras & maria, aquas & flumina quocunque aſcendendo & deſcendendo per ipſum Regnum, in & ad Regnum Poloniæ, Teras Litvaniæ, Samogitarum, Mazoviæ & Ruſſiæ; atque

ANNO 1436.

ANNO 1436. atque Terras prædictas, ac per ipsa flumina seu aquas usque ad maria, & trans mare in navibus parvis sive magnis, vacuis sive oneratis, in perpetuum, quomodocunque & quotiescunq; voluerint, absque aliquo aresto vel impedimento cujuscunque: & specialiter oppidanorum in Thorun, quas quidem merces, frumenta & res, ut præscriptum est, si præfati mercatores seu incolæ Ordinis ducentes vendere, aut stare in aliquo locorum seu civitatum ad portum sive ripam prædictarum aquarum sive maris situatorum seu situatarum voluerint, est & debet esse in ipsorum arbitrio & voluntate. Si vero vendere noluerint, possunt absque omni impedimento ire, seu ascendere vel descendere, quo eis placuerit cum rebus prædictis, ut superius est expressum, teloneis & antiquis depositis prout supra salvis. Item omnia damna, injuriæ, displicentiæ, impensæ & expensæ Prælatis eorumque Ecclesiis et Capitulis, ac Abbatibus, Prioribus, Conventibus, Monasteriis, Personis Ecclesiasticis, Sæcularibus, & aliis quibuscunque per Nos, subditos, coadjutores & adhærentes nostros in Terris Prussiæ & extra illata quomodolibet & facta, in omnibus guerris præteritis, & e contra per sæpe dictum Magistrum & Ordinem, ac Exercitus ipsorum Prælatis in Dominiis Regni nostri constitutis sint sopita auctoritate præsentium penitus & extincta, ita quod prætextu eorundem per Prælatos ipsos, aut eorum aliquem suis aut Ecclesiarum, Capitulorum, Conventuum sive Monasteriorum suorum nominibus, Magistro & Ordini prædicto, vel aliis supradictis quæstio, causa, actio, vel impetitio de jure vel de facto nullo unquam tempore moveatur. Item Magister & Ordo prædicti tenebuntur Nobis ratione Concordiæ præsentis dare, & solvere novem millia Florenorum cum quingentis Hungaricalibus justi & boni ponderis, aut eorum valorem in moneta Pruthenicali bona nova: medietatem in Dominica Lætare, & aliam medietatem in Festo S. Martini Episcopi in Thorun proxime affuturo; & pro rata cujuslibet solutionis literas quietatorias tenebuntur assignare. Item circa judices, judicia, mercantias emendas vel vendendas, & circa victualia comparanda, & telonea antiqua solvenda rationabilis consuetudo, tempore bonæ memoriæ VITOVDI Magni Ducis Litvaniæ tenta, in Litvania, Samogitia et Russia inconcusse servetur, et quantum fieri poterit, juxta ritum Catholicorum in melius reformetur.

Item ne circa hanc Concordiam perpetuam aliquid in posterum relinquatur, quod possit mentes et subditos Partium prædictarum tam Spirituales quam Sæculares ad lites et odia quæcunque provocare in futurum, causam Ecclesiæ Vladislavienſis, et ipsius Episcoporum super demolitione domus Episcopalis ante oppidum Gedanum, in præteritis guerris per oppidanos Gedanenses attentatam, quæ in Curia Romana, et Constantienſi ac Basilienſi Conciliis per annos plurimos pendebat indecisa, duximus de consensu Partium, et Venerabilis Capituli Vladislavienſis per modum concordiæ sopiendam. Ita videlicet, quod Magister et Ordo pro oppidanis Gedanenſibus Reverendo in Christo Patri Domino Vladislao, modernæ Ecclesiae Vladislavienſis Episcopo, mille ducentos Florenos Hungaricales boni et justi ponderis, pro media parte hujusmodi summæ in Festo Carnisprivii, cum uno stamine Prussienſi boni operis in oppido Thorun, et pro alia parte media, in Festo S. Michaëlis ibidem proxime affuturo, ratione demolitionis domus praedictae solvent et expedient cum effectu, et absque excusatione aliquali. Dominus vero Episcopus prædictus et Capitulum ejus, eosdem oppidanos Gedanenses et Ordinem, ab impetitione sua debet dimittere absolutos, et causam hujusmodi extinguere: nunquam ipsis de caetero per se et Successores suos intentandam, quam ordinationem praefati D. Episcopus et oppidani publice et solenniter emologarunt. Solutione facta, Dominus Episcopus praefatus cum Capitulo suo super qualibet solutione quitabit sufficientibus literis Magistrum, Ordinem et oppidanos antedictos. Item Magister Generalis et Ordo omnem exactam et extremam diligentiam faciet, quod Magister Alemaniae intra unum annum majus suum sigillum huic Concordiae perpetuae appendet, quod si facere nollet, sed cum aliquo Domino spirituali vel temporali ratione bonorum ab eodem Domino obtentorum Regi, Regno Poloniae et Ducatibus praemissis, ac eorum subditis bella moveret, extunc Magister Generalis Prussiae, et Magister seu Praeceptor Livoniae, et Fratres Ordinis per Prussiam et Livoniam, absque dolo et fraude, sub fide et honore ac onere praestiti juramenti, eidem Magistro Alemaniae, nec non illis Dominis, sub quibus consistunt, ac aliis quibuscunque hominibus, per se vel alios, publice vel occulte, directe vel indirecte, cum gentibus armorum, pecuniis, armis, aut aliis auxiliis quibuscunque, consilio vel favore, non debent neque possunt subvenire aliquo excogitato ingenio vel colore; quodsi contrarium

ANNO 1436. fecerint, et id legitimis documentis probatum fuerit, quod tunc ſubditi eorum ab omnibus homagiis, juramentis et ſubjectionibus liberi et ſoluti eſſe debent in hoc caſu, donec ad obſervationem pacis perpetuae revertentur. Item Nos VLADISLAUS Rex Poloniae praedictus oppidum Arnſzwald, alias Thöſczno, quod exercitus Patris noſtri bonae memoriae Domini VLADISLAI acquiſivit, et cujus poſſeſſionem hucusque habuimus pacificam, Magiſtro et Ordini intra hinc et Dominicam Laetare proxime venturam, cum curiis, villis et aliis omnibus cohaerentiis ad praedictum oppidum ſpectantibus reſtituere tenebimur et debemus. Nobiles inſuper de Novavedel et Felkemberg cum oppidis, caſtris, et omnibus bonis ſuis in Nova Marchia conſiſtentibus, qui Patri noſtro praedicto fidelitatem et homagium, exercitu noſtro in Nova Marchia exiſtente, praeſtiterant, ad Magiſtrum et Ordinem abſoluti primo a noſtris homagiis et juramentis, ratione bonorum praedictorum duntaxat Nobis factis, intra hinc et praedictum terminum Dominicae Laetare revertantur. Qualitercunq; autem ipſi Nobiles et oppidum Arnswald ad poſſeſſionem Magiſtri et Ordinis acceſſerit, ſive de manibus noſtris aut noſtrorum, ſive etiam aliis modis quibuscunque, quod per hoc huic articulo ſatisfacere cenſeamur, proviſo tamen, quod Magiſter et Ordo eosdem favorabiliter et benigne recipiant, et de vita ac bonis aſſecurent, quemadmodum de hujusmodi aſſecuratione per Magiſtrum et Ordinem in Feſto Purificationis Mariae proximo debet iisdem provideri, et in Caſtro Racianſz hujusmodi litera aſſecurationis praeſentari. Item Caſtrum Nieſzowa cum diſtrictu et medietate navigii, ut ſuperius eſt expreſſum, Magiſter et Ordo intra hinc et Dominicam Laetare proximam ad manus Reverendi in Chriſto Patris Domini Vladislai Epiſcopi Vladislavienſis nomine noſtro debent tradere, reſtituere & aſſignare cum effectu. Item ut hæc concordia cum tanta maturitate concepta abundantiori cautela valeat ab utraque Parte fortius et attentius cuſtodiri, promittimus bona fide attente et fideliter in verbo noſtro Regio, absque dolo et fraude, corporali praeſtito juramento, hujusmodi Concordiam in omnibus ſuis articulis atque punctis obſervare. Et ut propenſiori vigilantia ipſius capitula attendantur, decernimus formam juramenti ſub verbis et tenore infra ſcriptis:

Ego N. juro, quod hanc Concordiam obſervabo, nec contraveniam ei facto, auxilio, conſilio vel favore: Sic me Deus adjuvet, & hæc S. Chriſti Crux. ANNO 1436.

Et quod omnes Reges, Succeſſores noſtri et Haeredes, infra annum Coronationis ſuae ſeu ſuſcepti Regiminis, ſimiliter Magnus Dux Litvaniae modernus, ad requiſitionem alterius Partis per Nuntios ſpeciale mandatum habentes hujusmodi pacem perpetuam juramentis firmare et ſtabilire teneantur. Quodque de decennio in decennium per Praelatos, Duces, Palatinos, Commendatores, terrigenas atque cives, tam noſtrarum quam Ordinis Partium, et prius non juratos, debet novis juramentis ſolidari. Item ut Pars contra partem, metu animadverſionis praeſentis, ad bella et prœlia non conſurgat, ſtatuimus decernentes: quod noſtri Praelati, Milites, Nobiles, Cives et tota Communitas debeant, et teneantur Terrarum Magiſtris, et Ordinis Praelatis, Baronibus, Militibus, Nobilibus, Civibus et toti Communitati dare certas noſtras literas, et pares ſive reverſales ab ipſis ſub eadem forma recipere, quas tam Nos, quam praefatus Magiſter et Ordo ſubditis utrisque noſtris dare promittimus et debemus, ipſique ſubditi noſtri ſubditis Magiſtri et Ordinis, et e converſo ſubditi Ordinis ſubditis Regni noſtri dare et praeſentare tenebuntur in Dominica Laetare proxime ventura, ſub his vel ſimilibus verbis: Quod ſi Nos, vel Succeſſores noſtri, ſtante huiusmodi pace perpetua, Magiſtro aut Terris Ordinis vellemus aut conaremur huiusmodi guerras aut bella movere, non debent Nobis ſubditi noſtri conſentire, nec in hoc obedire aut parere: quinimo erunt ab omnibus noſtris homagiis, juramentis et ſubjectionibus liberi et ſoluti, donec in hoc caſu Nos et Succeſſores noſtri ad obſervationem pacis perpetuae revertemur. Item omnes violationes treugarum ac pacis, fœderum, ſtipulationum et contractuum, ſi quae inter Partes praedictas in guerris praeteritis accidiſſent, vigore praeſentis Concordiae, annullamus et caſſamus. In cujus rei teſtimonium Sigillum noſtrum, quo ad praeſens utimur, cum infra ſcriptorum Illuſtrium ac Praelatorum Dominorum Fratrum noſtrorum Chariſſimorum, Magni Ducis Litvaniae, Praelatorum, Ducum, Baronum, Militum, Procerum et Civitatum ſigillis eſt appenſum, videlicet SIGISMUNDI Magni Ducis Litvaniae praedicti, SEMOVITI, CASIMIRI, VLADISLAI, BOLESLAI Maſoviae, BOGUSLAI Stolpenſis, MICHAËLIS praefati Domini, SIGISMUNDI Magni Ducis Nati Ducum: nec non Reverendiſſimorum et

Re-

ANNO 1436. Reverendorum in Chriſto Patrum Dominorum Alberti S. Gneſnenſis Eccleſiae Primatis, & Johannis Leopolienſis Archiepiſcoporum, Sbignei Cracovienſis, Stanislai Posnanienſis, Vladislai Vladislavienſis, Stanislai Plocenſis, Mathiæ Vilnenſis, Joannis Chelmenſis, Pauli Camenecenſis, & Andreæ Vlodimirienſis Epiſcoporum. Andreæ Vladimirowicz, Chleb Dogoldowicz, Georgii Siemionowicz Ruſſiæ Ducum: & Magnificorum Nicolai de Michałow Cracovienſis Caſtellani, Sandiwogii de Oſtrorog Posnanienſis, Petri de Pieſzkowaſkala Cracovienſis, Joannis de Czyſzow Sandomirienſis, Martini de Calinowa Siradienſis, Joannis de Lichn Breſtenſis, Jarandi de Brudzewo Junivladislavienſis, Oſtyk Caſtellani Vilnenſis, Dolgerth Vilnenſis, Luluſz Trocenſis, Joannis Manſzyk de Dambrowa Leopolienſis, Petri Odrowąz Podoliæ, Stanislai Grath de Srzemſko Plocenſis, Joannis Glowacz de Lauzenica Czyrnenſis, Pauli de Radzimowo Belzenſis Palatinorum. Martini de Slawſko Posnanienſis, Dobeslai de Senno Sandomirienſis, Petri de Zyrniki Caliſienſis, Laurentii Zaremba Siradienſis, Petri de Bnin Gnesnenſis, Alberti Malſki Lancicienſis, Floriani de Korytnica Vislicienſis, Domarathi de Kobylani Lublinenſis, Nicolai de Worzunowo Brzeſtenſis, Criſtini de Koziegłowy Sandecenſis, Joannis de Tenczyn Woynicenſis, Przedborii de Koniecpole Roſpirienſis, Nicolai de Wirzbiczko Dobrzynenſis, Joannis de Balicze Radomienſis, Barthoſſi de Goſtyn Naklenſis, Martini de Uyrzyſka Junivladislavienſis, Clementis Wandrobka de Srzelce Biecenſis, Vincentii de Szamotuly Medzyrzecenſis, Dobrogoſtii de Kolno Camenecenſis, Przedpelconis de Kopyſtlowo Landenſis, Przybislai Dzik Zarnovienſis, Warſii de Oſtrow Zawichoſtenſis. Pauli de Biſkupice Malogoſtienſis, Alberti de Pakoſzcz Srzemenſis, Mathiæ de Bielavy Brzezinenſis, Joannis de Kalinowa Sandecenſis, Petri de Chełm Polanecenſis, Nicolai de Lupſtow Kruswicenſis, Stanislai de Skarſzewo Biechovienſis, Jacobi Przekora Czechovienſis, Przybyslai Kowalenſis, Nicolai Kielbaſa Bydgoſtienſis, Jacuſſii de Strzygi Ripinenſis, Paſkonis de Goslawice Konarienſis, Joannis de Ulanowo Rogosnenſis, Hriczkonis Kerdeyowitz Leopolienſis, Nicolai de Wiſnicze Premyslienſis, Petri de Smolicze Sanocenſ. Michaëlis de Buczacz Halicienſis, Joannis de Oleſznica Mareſchalci, Andreæ de Lubino Theſaurarii Regni Poloniæ, Andreæ de Czechowice Plocenſis, Wigandi de Oſtroleka Czyrnenſis, Dobrogoſti de Nowydwor Varſavienſis, Pauli de Leſzno Sochaczovienſis, Adæ de Rythlo Goſtinenſis, Marcuſſi de Popien Ravenſis, Nicolai Małdrzyk de Starogrod Belzenſis Caſtellanorum, Petri de Pieſkowaſkala Cracovienſis, Petri Cordybog Posnanienſis, Andreæ de Zelechowo Sandomirienſis, Dobrogoſti de Szamotuły Caliſſienſis, Thomæ Szeliga de Janowice Siradienſis, Stanislai Bielawſki Lancicienſis, Andreæ Dunin Breſtenſis, Stanislai Junivladislavienſis, Wolczkonis Rokatowicz Leopolienſis, Fantkonis de Sennow Premislienſis, Czurilonis de Stoyance Halicienſis, Januſſii Kerdeiowicz Kamenecenſis, Nicolai Grzymalka Sanocenſis, Stanislai Kanymir Chelmenſis, Petri de Campa Plocenſis, Andreæ de Radzieiowice Sochaczovienſis, Nicolai de Brzozow Goſtinenſis, Joannis Tabaſch de Zaluſki Ravenſis Succamerariorum. Narciſſi de Wroczymowice Cracovienſis, Theodorici de Modzygod Posnanienſis, Joannis Slanka de Lapzowo Sandomirienſis, Nicolai de Pleſzowo Caliſſienſis, Zegothæ de Monkowo Siradienſis, Petri de Oporowo Lancicienſis, Waſkonis de Sluzewo Breſtenſis, Nicolai de Koſcielec Junivladislavienſis, Derslai de Wyſokie Lublinenſis, Georgii de Laſſodki Dobrinenſis, Joannis de Winnica Leopolienſis, Jacobi de Zachowice Halicienſis, Andreæ Wyduga Plocenſis, Joannis de Reglewice Cirnenſis, Joannis Rogala de Węgrzynowo Wyſogrodenſis, Derslai de Podoſie Zakroczymenſis Vexilliferorum. Pauli de Bogumilowice Cracovienſis, Abrahæ de Zbanſyn Poſnanienſis, Joannis de Sprowo Sandomirienſis, Trojani de Lekna Caliſſienſis, Petri de Wydawa Siradienſis, Adæ de Thur Lancicienſis, Andreæ de Ludbrancz Breſtenſis, Mathiæ Figa de Oleſznica Junivladislavienſis, Alexii de Ploniki Dobrinenſis, Joannis Kielczomicz Lublinenſis, Stanislai de Dawidowo Leopolienſis, Petri de Grochowiec Premislienſis, Joannis Kola de Dalew Halicienſis, Stanislai de Strzegowo Plocenſis, Alberti de Chebdzino Cernenſis, Zylandi de Winnica Viſſogrodenſis, Zemak de Smogorzewo Ciechanovienſis, Saſſyni de Szczawino Goſtinenſis, Jacobi de Glowno Ravenſis, Saſſyni de Wirzyſka Belzenſis Judicum; Joannis Farurey Cracovienſis, Bieniaconis de Bandlewo Poſnonienſis, Joannis Powala Sandomirienſis, Sigismundi de Margonino Caliſſienſis, Stephani de Oporow Lancicienſis, Criſtini de Koſcioł Breſtenſis, Joannis Boyhuſki

ANNO 1436.

Anno 1436. ſki Junivladislavienſis, Demetrii de Chodorow Leopolienſis, Joannis Mizurowſki Premislienſis Dapiferorum. Januſſii de Kobylany Cracovienſis, Samborii de Malachowo Posnanienſis, Petri de Krzyzanowice Sandomirienſis, Thomkonis de Mirza Siradienſis, Stanislai Starſtkowſki Caliſienſis, Joannis Parcynczow Lancicienſis, Boniewſki Breſtenſis, Kaczkowſki Junivladislavienſis, Nicolai de Felſten Leopolienſis Venatorum. Jacobi Klicze Pincernæ Siradienſis, Petri Skora Posnanienſis, Baguſſii de Kruſſow Caliſſienſis, Andreæ de Brzezie Breſtenſis, Joannis de Zimnawoda Leopolienſis Subiudicum. Nicolai de Brzeſſe Cracovienſis, Raphaelis de Goluthowo Posnanienſis, Jacobi de Baranow Sandomirienſis, Stanislai de Oſtrorog Caliſſienſis, Nicolai Kolucki Junivladislav. Clementis de Banczyce Lancicienſis, Nicolai de Sarlei Breſtenſis Subdapiferorum. Jacobi Lublinenſis, Kielczonis Siradienſis, Joannis de Laſſotki Dobrinenſis, Jacobi de Malice Leopolienſis Tribunorum. Stanislai Ligansſyc, Spitkonis de Melſtin, Petri de Curow, Nicolai de Krolikowo, Przedpelkonis Moſzczyc de Kosmin, Milai de Miloslaw, Ianuſſii de Tuliſkowo, Nicolai de Grandi, Petri de Sawadi, Miſczuy de Parczew, Iakuſſii de Wroniawy, Ioannis de Zychlino, Nicolai de Sleſſino, Vincentii de Pniewa, Thomkonis de Sobota, Thulk de Strykow, Raphaëlis de Tarnow, Ioannis de Pilcza, Skarbkonis de Gora, Muſſilonis de Butzacz, Nicolai Mietowſki, Ianuſſi de Winary, Petri Fulkowſki, & Iacobi de Czernchowo, Nicolai de Michow Nobilium & Procerum Cracovienſis, Posnanienſis, Caliſſienſis, Leopolienſis, Plocenſis, Varſavienſis, Stolpenſis & Stardgardenſis Civitatum. Poſtquam autem Deo favente annos diſcretionis attigerimus, promittimus & ſpondemus juramentum præſtare, renovare & appendere, ſeu appendi facere præſentibus ſigillum noſtræ Majeſtatis. Actum in Brzeſcie Vladislavienſis Diœceſis, Sabbatho in Vigilia Circumciſionis Domini, anno ejusdem milleſimo quadringenteſimo trigeſimo ſexto. Datum per manus Magnifici & Venerabilis Ioannis de Koniecpole Cancellarii, & Vincentii Koth de Dampno Cuſtodis Gneſnenſis, Cantoris Cracovienſis Eccleſiarum, Regni Poloniæ Vice-Cancellarii, Sincere Nobis Dilectorum.

XCVIII. Anno 1436.

Literæ Reverſales Vladislai *Regis Poloniæ*. Datum in Brzeście Anno 1436. Sabbatho in Vigilia Circumciſionis Domini. *Ex Originali. Sigillum 1.*

Significamus tenore præſentium quibus expedit univerſis. Quod nunquam Nos & Succeſſores noſtri Magiſtro & Terris Ordinis guerras movebimus aut bella, ſed pacem perpetuam & concordiam inter Nos, Regnum noſtrum, & adhærentes noſtros ab una, Magiſtrum, Ordinem, & ſuos adhærentes ab altera partibus, de Anno Domini milleſimo quadringenteſimo triceſimo ſexto, in Vigilia Circumciſionis Domini, in Civitate noſtra Brzeście conceptam & firmatam cuſtodiemus & ſervabimus inconcuſſe in omnibus ſuis articulis atque punctis. Promittentes: quod ſi Nos vel Succeſſores noſtri, ſtante hujusmodi pace perpetua, Magiſtro aut Terris Ordinis vellemus aut conaremur hujusmodi guerras aut bella movere, non debent Nobis ſubditi noſtri conſentire, nec in hoc obedire aut parere, quinimo erunt ab omnibus noſtris homagiis, juramentis & ſubjectionibus liberi & ſoluti, donec in hoc caſu Nos & Succeſſores noſtri ad obſervantiam pacis perpetuæ revertemur, quos in hujusmodi caſu abſolvimus ab omnibus homagiis, promiſſionibus & juramentis Nobis factis, ut præfertur per præſentes harum, quibus ſigillum noſtrum eſt appenſum, teſtimonio litterarum. Datum in Brzeście Diœceſis Vladislavienſis, Sabbatho in Vigilia Circumciſionis Domini, Anno ejusdem 1436. Præſentibus ibidem Reverendiſſimo & Reverendis in Chriſto Patribus, Dominis, Alberto Dei Gratia Sanctæ Gnesnenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo & Primate, *S*bigneo Cracovienſi, Vladislao Vladislavienſi, *S*tanislao Poſnanienſi, & *S*tanislao Plocenſi Epiſcopis: ac Magnificis, Nobilibus & *S*trenuis Nicolao de Michałow Caſtellano & Capitaneo Cracovienſi, Ioanne de Lubin Breſtenſi, & Iarando Iunivladislavienſi Palatinis, ac aliis pluribus fide dignis.

XCIX.

Literæ Reverſales Pauli de Rusdorf *Ordinis Teutonici Magiſtri Generalis*. Datum in Caſtro Marienburgenſi ipſo die Dominico Lætare Anno 1436. *Ex Originali. Sigill. 1.*

Nos Frater Paulus de Rusdorf Ordinis Beatæ Mariæ Domus Theutonicorum

ANNO 1436. corum Ieroſolimitanorum Magiſter Generalis, ſignificamus tenore præſentium quibus expedit univerſis. Quod nunquam Nos, nec *Succeſſores* noſtri *Sereniſſimo* Principi & Domino, Domino VLADISLAO Regi, aut Regno ſuo Poloniæ guerras movebimus aut bella &c. *ut ſuperius in Reverſalibus* VLADISLAI *Regis.*

In cujus rei teſtimonium & fidem firmiorem ſigilli noſtri appenſione præſentes fecimus communiri. Datum in Caſtro noſtro Marienburgenſi, ipſa die Dominica, qua in Eccleſia Dei *Lætare Jeruſalem* decantatur, Anno Nativitatis Domini milleſimo quadringenteſimo triceſimo ſexto. ANNO 1436.

C.

1440. Bund der ſämtlichen Stände des Landes Preuſſen, worinnen ſie unter gewiſſen Bedingungen verſprechen, dem Hochmeiſter und gantzen Teutſchen Orden allen ſchuldigen Gehorſam zu leiſten. *Geben zu Marienwerder Montags nach dem Sontag Judica* 1440. *(Vid. J. du Mont Corps Univerſel Diplomatique du Droit des Gens Tom. III. Part. I. pag. 86.)*

Wiſſentlich ſey allen Kegenwärtigen und Zukünftigen, denen dieſe Schrifften vorbracht werden, daſs am Sontage Reminiſcere, im vierzigſten Jare, Land und Städte, zum Elbing zuſammen geweſen ſind, und daſelbſt, um mercklicher nothdürfftiger Sache willen, eine Einigung und Verſchreibung, einer bey dem andern in ſeinem Rechte zu bleiben, angehaben und verrahmet, und am Sontag Judica darnach zu Marienwerder, dieſelbe Vereinigunge mit Brieffen und Siegeln geendet und vollführt haben, in ſolcher Weiſe, als hernach folget:

Im Nahmen der Heiligen und untheilhafftigen Dreyfaltigkeit, Am.

Wir Ritter, Knechte, und Stedte der Lande, Gebiete und Stedte in Preuſſen, unten geſchrieben, bekennen und zeugen offenbahr mit dieſem kegenwärtigen Brieff, für alle, die ihn ſehen, hören, oder leſen, daſs wir umb gemeines Nuz und Frommens Willen, Gott zu Lobe, unſerm Herrn Hochmeiſter, ſeinem Orden und Landen zu Ehren, und uns allen zur Forderung, Beſten und Wolfahrt, mit guter Vorbetrachtung, wohlbedachtem reiffen Rath, und mit Eintracht, Wiſſen und Willen, unſer aller gemeiner Ritter, Knechte, Bürger und Einwohner, eine freundliche, ſtedte, feſte Vereinigung und Zuſammenſezung, einer bey des andern Rechte und rechtfertigen Sachen zu bleiben, unter einander angegangen und gemacht haben. Angehen und machen, in Krafft

C.

Confœderatio omnium Ordinum & Statuum Terrarum Pruſſiæ, per quam ſub certis conditionibus Magiſtro & Ordini Teutonico obedientiam & ſubjectionem promittunt. Actum in Quizin Feria ſecunda poſt Dominicam JUDICA Anno 1440. *Ex Archivo Illuſtriſſimi ac Reverendiſſimi Załuſki Epiſcopi Kijovienſis.* 1440.

Notum fiat omnibus præſentibus & futuris, quibus expedit univerſis, quod Dominica Reminiſcere Anno 1440. Terræ & Civitates in Oppido Elbing convenerint, ibique ad res ſingulares componendas conſilium inierint, præcipue quatenus omnes penes ſua jura permanere poſſint; poſtea vero Dominica Judica in Marienwerder ea, quæ ibi concluſa, litteris & Sigillis noſtris approbata & ad finem deducta ſunt, quorum tenor eſt talis:

In Nomine Sanctiſſimæ & Individuæ Trinitatis Amen.

Nos infra ſcripti Equites, Milites, & Terrarum Pruſſiæ Civitates, notum teſtatumque facimus per præſentes omnibus has lecturis vel audituris. Quod pro commodo & utilitate communi, pro gloria Dei, honoreq; Clementiſſimi Domini noſtri Magiſtri & unverſi Ordinis, ac pro bono Reipublicæ & omnium noſtrorum maturo conſilio, deliberataque conſultatione habitis, de ſcitu & voluntate omnium Equitum, Militum, Civium & incolarum noſtrorum, amicabilem, ſtabilem, perpetuamque inter Nos concordiam, cum ſcitu & voluntate ac conſenſu R. R. Domini & F. PAULI RUSDORFII Magiſtri in Pruſſia, Domini Clementiſſimi, juſtis de cauſis vigore harum literarum, pro Nobis, Communitate noſtra, Equitibus, Civibus, Militibus ac incolis

BIBLJOTEKA w Wilnie.

ANNO 1440. *Krafft dieſes Briefs für uns, unſere gemeine Ritter, Knechte, Bürger und Einwohner, die nun auch zukünftig ſeynd, und für alle diejenigen, die mit in dieſer Vereinigung ſeyn wollen, derſelben genug thun und gebrauchen. Und geloben die in guten Treuwen, ſonder Argeliſt unverſehret zu halten, und dabey zu bleiben, in allen Puncten und Artickeln, als die hernach folgen in Schriften.*

Zum erſten, daſs ein jeglicher von uns, unten geſchriebenen Rittern, Knechten und Städten, die unter unſern H. Hochmeiſter geſeſſen ſind, ſol unſern Herrn Hochmeiſter und ſeinem Orden thun alles, das er ihme von Eren und Rechtens wegen pflichtig iſt zu thun, nach Ausweiſung unſer aller Privilegien, Freyheiten, und Rechte, und desgleichen, daſs ein jeglicher von uns untergeſchriebenen Rittern, Knechten, und Stedten unter den Erwirdigen unſern Herren Prelaten des Landes, geſeſſen, ſol ſeinem Herrn thun alles, das er ime von Eren und Rechtens wegen, pflichtig iſt zu thun, nach Ausweiſung eines jeglichen Privilegien, Freyheit und Rechte. Und alſo hinwiederumb begehren wir Ritter, Knechte und Städte, und düncket uns müglich und Recht ſeyn, daſs unſer Herre uns allen und einen jeglichen beſonder, laſſe bey Rechte, Freyheiten und Briefen, nachdem als wir und unſere Vorfaren damit begabet und gefreiet ſind, die alten Beſchwerungen abthue, und darüber keine andere in zukommenden Zeiten auf uns lege. Und ob uns jemand darüber drängen, oder mit Gewalt fahren wolte, daſs unſer Herre ein ſolches nicht verhenge, ſondern uns dafür beſchirme, und uns in unſern Rechten beilege.

Und ob Jemand von uns unten geſchriebenen Landen und Stedten, allen oder einer beſonder, Rittern, Knechten, Bürgern und Einwohnern, wider Recht, Brifen oder Freyheit bedränget, oder vergewaldiget, oder ime ſein Gut genommen würde, der ſoll ſich ſolcher Gewalt erklagen, erſten an unſern Herrn, dem Hochmeiſter, würde der Kläger dann der Gewalt nicht überhoben, das wir zu unſerm Herren nicht getrawen, ſo ſoll derſelbe kommen auf den gelegten Richts-Tag, der des Jares, umb Ungerecht und Gewalts willen, einſten ſol gehalten werden, und ſich da erklagen, würde das Gericht auch alſo nicht beſtelt, daſs dem Rechten gnug geſchehe, oder der Rechts-Tag nicht möchte Fortgang haben, und dem Kläger nicht mochte gerichtet werden, geſchehe das der Ritterſchaft, die ſol das von Stund an der eltiſten Ritterſchafft im Culmiſchen Lande verkündigen, und inen die Sache eigentlich durch

præſentibus & futuris, & pro univerſis unitatis hujus conſortibus inchoaverimus, iniverimus & confecerimus, promittentes ſancte, Nos in eadem ſine aliqua fraude doloque malo permanſuros, atq; eidem in omnibus punctis & articulis integre reſponſuros & ſatisfacturos, ut ſequitur: ANNO 1440.

Primum omnium, quilibet ex Nobis infra ſcriptis, qui in ditionibus Clementiſſimi Domini noſtri Magiſtri vivimus, præſtabit eidem Domino Magiſtro, Venerabilibusque Prælatis ſuis & univerſo Ordini, quod ipſis de jure & honoris ergo juxta ſua privilegia, libertates & jura præſtare tenetur. Viciſſim ſimiliter deſideramus Nos Equites, Milites & Civitates, quod exiſtimamus fieri poſſe & æquum eſſe, ut Dominus noſter omnibus & ſingulis Nobis uti, frui libertatibus, juribus & literis permitteret, prout a prædeceſſoribus illius donati & privilegiati ſumus: gravamina vetera tollere, nec præterea alia nova futuris temporibus imponere velit. Si a quopiam ad quæ alia cogamur, ut Dominus noſter tale permittere nolit, ſed nos defendat, et in juribus noſtris præſto nobis ſit.

Et ſi ex nobis & infra ſcriptis Terrarum & Civitatum, omnes vel aliquis Nobilium, Militum, Civium & incolarum contra jus, literas & libertates cogatur, aut violetur, aut bona ipſius tollantur: is de vi illata primum conqueri debebit coram Domino noſtro. Si nullum remedium inde affulgeat (quod de Domino noſtro nobis non perſuademus) is ad ſtatutum terminum judicialem, qui in anno ſemel cauſa judicii & violentiæ celebrabitur, comparebit, querelamque ſuam ibidem deponet. Si judicium vero non probe conſtituatur, aut dies judiciales progreſſum non habeant, & jus actori non adminiſtretur, ſi hoc Nobili contingat, tunc Nobilitas id ipſum ſine mora Nobilitati Culmenſi veteri per literas & nuntios, perſcripta recta rei informatione intimabit, quæ Nobilitas una cum Civitatibus Culma & Torunio poteſtatem iſtius Terræ, & aliarum Nobiles & Civitates hujus Unionis pro

Anno 1440. *durch Schriften oder Boten wiſſen laſſen, ſo ſollen dieſelben Ritterſchafft mit ſamt den Stedten, Colm und Thoren, Macht haben, die Ritterſchafft aus den andern Gebieten, mit ſamt den andern Städten allen, in dieſer Vereinigung begriffen, auf gelegene Zeit und ſtat zu verboten, da auch ein jeglicher von uns untergeſchribenen Landen und Stedten ſol pflichtig ſeyn, hinzukommen, u. da die Sache zu verhören, werden die Sachen dann rechtfertig erkant, ſo ſollen die Ritter, Knecht und Stedte, des Klegers mechtig ſeyn, zu Eren und zu Rechte, zu entbieten, und ſollen ſich nach iren beſten Vermögen, darinne bearbeiten, daſs er dabey gehalten werde.*

In derſelbigen Weiſe, ob jemand von uns untergeſchriebenen Städten, Bürgern und Inwohnern, wider Recht, Freyheit, und Briefe gedranget würde, der ſol das den Städten, Culm und Thoren, mit ſampt der Ritterſchaft des Culmiſchen Landes, Macht haben, die Ritterſchafft aus den andern Gebieten, mit ſampt den andern Städten allen, in dieſer Vereinigung begriffen, auf gelegene Zeit und ſtet zu verbotten, und den Sachen nachzugehen, in aller Weiſe, als hiernechſt zuvor, von der Ritterſchafft ſtehet ausgedruckt.

Item, wiederführe auch jemanden ſolche Sache, oder ſolche Gewalt, daſs man erkente, daſs man ſolches Richt-Tags nicht erbeiten möchte, da Gott für ſey, oder daſs man die Ritterſchafft, oder die Städte, da wider Recht drangen, oder Jemands ſeine Güter mit Gewalt unterhalten wolte, ſo ſollen wir getreulich und feſte, einer bey dem andern, in ſeinem Rechte bleiben, und der Sachen uns alle gleich nemen, die zum Ende helffen austragen, und nach unſerer Macht einer dem andern zum Rechten beylegen, Hülffe und Beyſtändigkeit thun, als das dann, nach Gelegenheit der Sachen, Noth und Behueff than wird.

Und ob jemand von uns untengeſchriebenen Landen und Städten, Rittern, Knechten, Bürgern und Einwohnern, hierentboten mit Gewalt überfallen, und an ſeinem Leibe beleidiget, oder unſchuldiglich zum Tode gebracht würde, das wir doch nicht getrawen, das wollen wir klagen unſerm Herrn dem Hochmeiſter, und begeren, daſs er ein ſolches richte unverzogen, möchte denn das nicht geſchehen, ſo geloben wir Mannſchafft und Städte, alle unten berühret, in guten Trawen, uns darinnen alſo getreulich und mit ſolchem Ernſte zu beweiſen, daſs man erfinden ſoll, daſs uns allen ein ſolches leid iſt, und wollen das an ihme, dem Vergewaltiger, ſeinen und ihren Beylegern, am Leib und Gut, nach unſe-

pro opportuno loco & tempore convocandi habebit. Ubi etiam quilibet noſtrum de Nobilitate & Civitatibus adeſſe debebit, ut cauſa audiatur. Re judicialiter cognita omnes Equites, Milites & Civitates adniti, quantum poſſunt, debent, ut executio debita fiat. Anno 1440.

Simili modo, ſi quiſpiam noſtrum ex Civitatibus, Civibus & incolis contra jus, libertates & inſcriptiones cogeretur, is id Civitatibus Culmæ & Torunio indicabit. Civitates vero hæ una cum Nobilitate Culmenſi poteſtatem habebunt, Nobilitatem ex aliis ditionibus cum omnibus aliis civitatibus in unione comprehenſis pro opportuno loco & tempore convocandi, & veritatem rei indagandi per omnem modum, ut proxime de Nobilitate expreſſum eſt.

Si cuivis inferatur, quæ dilationem ad dictum judiciorum diem (quod abſit) non patiatur; vel ſi Nobilitas aut Civitates adeo contra jus cogantur, tali caſu fideliter alter cum altero in judicio perſiſtet, & tanquam propriam cauſam defendet, ac usque ad finem deducet, & pro viribus alter alteri in ſuo jure adſit, atque eum adjuvet, prout opportunitas & neceſſitas poſtulaverint.

Si etiam quiſpiam ex infraſcriptis Civitatibus, Terris, Nobilitate, Militibus & incolis tali caſu vim patiatur, & in ſuo corpore lædatur, vel etiam innocenter morte multetur, quod futurum non confidimus, hoc deferemus ad Dominum noſtrum, poſtulabimusque, ut ſine longiori mora factum dijudicet. Si id non fiat, promittimus & ſpondemus Nobilitas & Civitates infraſcriptæ bona fide omnibus inferius dictis, nos ita fideliter & ſancte in hac cauſa proceſſuros, ut clare cognoſcatur, nos omnes vicem hanc condolere, neque ſinemus in reo vel ejus aſſiſtentibus in corpore & bonis, pro ſummis viribus noſtris inultam rem abire.

ANNO 1440. *unſerem höchſten Vermögen nicht laſſen ungerochen.*

Item, Daſs ein jeglicher von uns untengeſchriebenen Landen und Städten, ſol mit des andern beſten umgehen, in rechtfertigen Sachen, und ob einer etwas verneme. oder zu wiſſen würde, daſs dieſem Lande, uns allen, oder einem beſonder möchte ſchädlich ſeyn, in welcherley Weiſe das wäre, das ſoll einer dem andern verkündigen, getreulich warnen und wiſſen laſſen, und ſolche Warnung und Verkündigung ſoll bey einem jeglicken in Rathes Weiſe bleiben.

Item, was von den gemeinen Landen und Städten auf den Tagfahrten, mit Eintracht, nach alter Gewonheit, verliebet und beſchloſſen wird, daſs daſſelbe von uns untergeſchriebenen Landen und Städten alles alſo gehalten werden ſolte.

Im Zeugnis und warhafftigen Bekäntnis aller vorgeſchriebenen Sachen, haben wir Hans von Segenberge, Banerführer des Culmiſchen Landes, Cuntze von Schwenten, Otto von Plemichaw, Auſtin von der Scheibe, Rittere, Joen von Eichholz, Simon von Glaſow, Johann von der Lineiw, Günter von Peteraw, Otto von Heſelecht, Jorge von Sefelt, Jakuſche von der Trommeney, Matthis von Genten, Niclas von Vrierſche, Hans Rackus, Hans Schlumenaw, Sander Machewitz, Hans Logendorff, Friederich von Polkaw, Bartuſche von der Twernitz, Peter Stube, Hans Moſsek, Knechte, von alle der Ritter und Knechte wegen des gantzen Culmiſchen Landes und Gebietes, Johann von Baiſen, Hans Kuſskau, Landrichter, Günter von der Delaw, Zander von Ruſskaw, Niclas Machwiz, Otto Strube zum Reine, Peter von Doringswalde, Niclas von Doringswalde, Petruſche von Garden, Matthes von der Lynaw, Jorge von Orzebin, Hans von der Schlawke, Ritter und Knechte des Oſterrodiſchen Gebites, Niclas von Buchwalde, Baneführer, Segemunt von Wapels, Landrichter, Pawel von Deſsmansdorff, Ritter, Gabriel von Baiſen, Raſche von Lincken, Wudiſch von Grunenfelde, Clement von Diſes, Knechte des Chriſtburgiſchen Gebites, Rampzel von Cryſen, Landrichter des Riſenbergiſchen Gebites, Stybar von Bapſen, Niclas Zackeraw. Niclas Sonnenberg, von der gemeinen Ritter und Knechte wegen des Riſembirgiſchen Geſtiftes, George Scholein, Landrichter, Tize von Marewiz, Hans Pfeilsdorff, Matthis von Burckhartsdorff, des Elbingiſchen Gebites, Gottſchalck von Schmollong, Hans von Thuren, Joen von der Jene, Ritter und Paſsca Schwierkazni des Dirſchawiſchen und Mewiſchen Gebie-

ANNO 1440.

Item unusquisque noſtrum ex Nobilitate & Civitatibus alterius res æquas ſibi meliore modo commendatas habebit. Et ſi quis animadvertat, vel certior aliunde fiat de inſtanti damno harum terrarum, unius aut omnium, quodcunqne id ſit, alter alteri indicabit, deque eo monebit illum, quæ admonitio apud eum loco conſilii quieſcet.

Quod per Terras Pruſſiæ & a Civitatibus in Conventibus concorditer de veteri conſuetudine receptum & concluſum fuit, hoc ipſum a Terris & Civitatibus infra ſcriptis obſervabitur.

In fidem omnium ſupra dictorum Nos Joannes a Segenberge Vexillifer Terræ Culmenſis, Cuntius a Swenten, Otto a Plemichau, Auguſtinus a Scheibe Equites, Joen a Eichholtz, Simon a Glaſaw, Johan a Linaw, Gunther a Peteraw, Otto ab Heſelecht, Georgius a Sefelt, Jacobus a Fromeney, Matthias a Genten, Nicolaus a Vrierſche, Joannes Rakus, Joannes Schlumenaw, Sander Machewitz, Joannes Logendorff, Fridericus a Polkaw, Bartuſch a Twernitz, Peter Stube, Ioannes Moſzek Equites & Milites totius terræ & ditionis Culmenſis. Ioannes a Baiſen, Ioannes Kuſskau Iudices terreſtres, Gunterus de Delaw, Zander a Ruſkaw, Nicolaus Machewitz, Otto Strube ad Reine, Petrus a Doringswalde, Nicolaus a Doringswalde, Petruſche a Garden, Matthæus Lynaw, Georgius ab Orzebin, Ioannes a Schlamke Equites & Milites Oſterodenſis ditionis, Nicolaus a Buchwalde Vexillifer, Sigismundus a Wapels Iudex terreſtris, Paulus Desmansdorff Eques, Gabriel a Baiſen, Raſche a Lincken, Wudiſch a Grunenfelde, Clemens a Diſes, Milites Chriſtburgenſis ditionis, Rampzel a Cryſen Iudex terreſtris Riſenburgenſis ditionis, Stybar a Bapſen, Nicolaus a Zakerau, Nicolaus Sonnenberg, ex ſimplicibus Equitibus & Militibus Fundationis Riſembirgenſis, Georgius Scholein Iudex terreſtris, Tize a Marewiz, Ioannes Pfeilsdorff, Matthias a Burkhardsdorff Elbingenſis ditionis, Gottſchalk a Schmollang, Ioannes a Thuren, Ioen a Iene Equites, & Paſzca Schwierkazni Dirſchawienſis & Mewenſis ditionis, de plena potentia, conſilio & mandato omnium noſtrorum communium Equitum & Militum, qui nos ablegarunt, infra ſigillis noſtris munivi-

ANNO 1440. *bites, von vollkommener Macht, Eintracht, Geheiſs, und Befehls wegen, alle der unſern und unſerer gemeinen Ritter und Knechte, die uns ausgeſant haben, unſere Siegel hierunten aufgedruckt. Und wir Burgermeiſter und Rathmanne der Stedte Culmen, Thoren, Elbing, Braunsberg, Königsberg, Danzig, Kneiphoff, Graudenſs, Straſsburg, Newmarck, Lebaw, Reden, Newſtad-Thoren, Newſtad-Elbing, Lebenicht, Welaw, Allenburg, Heilige-Buel Zinthen und Landesberg, von vollkommener Macht, Eintracht, Geheiſs, und Befehles wegen unſerer Elteſten, Schöppen, Bürger, Inwohner und ganzen Gemeinden unſerer Stedte, gröſte Siegele hieran laſſen hangen, und zu forderer Sicherheit u. feſter Verwarung, geloben wir Ritter u. Knechte, alle vorberühret, in vollkommener Macht aller der unſern, vor uns, und vor unſerer ganzen Gemeine, Ritter und Knechte, die auf dieſe Zeit ſind, und auch zukünfftig ſeyn werden, und vor alle diejenigen, die in dieſer Einigung ſind beſchloſſen, und auch hernachmahls herein begeren zu kommen, und wir Burgermeiſter und Rathmanne der vorgedachten Stedte, geloben in voller Macht vor uns, unſerer Scheppen, Bürger, Einwohner und ganzen Gemeinden, die nun und auch zukünfftig ſind, und für alle diejenigen, die in dieſer Vereinigung begriffen ſind, und hernachmahls herein begeren zu hommen, alle Stucke und Artickel, als die hiebevor ausgedruckt ſtehen, in guten rechtfertigen Glauben, bey Trewen und bey Eren, ſonder Argeliſt, ſtedte, feſte, und unverſehret zu halten, und dabey zu bleiben, und dem nach ganzer unſerer Macht genug zu thun in allen zukommenden Zeiten.*

Geſchehen und vollendet ſein dieſe Dinge, zu Marienwerder am Montag nach dem Sontag Judica in der Faſten, im Jare unſeres Herren vierzehenhundert und vierzig.

nivimus. Et nos Proconſules & Conſules Civitatum Culmæ, Torunii, Elbingæ, Brunsbergæ, Regiomonti, Gedani, Kneiphoff, Graudens, Strasburg, Neumark, Lebaw, Reden, Neoſtadii-Thoren, Neoſtadii Elbing, Lebenicht, Welaw, Allenburg, Heilige Buel, Zwithen & Landesberg, de plena potentia, juſſu & mandato noſtrorum Scabinorum, Civium, incolarum & totius Communitatis Civitatum noſtrarum majora Sigilla ad hanc Ligam appendi fecimus, & ad majorem ſecuritatem, & pro firmiore argumento Nos Equites & Milites ſpondemus nomine omnium, qui in hac unione comprehenſi ſunt, & qui poſtea deſideraverint eam. Et Nos Conſules dictarum Civitatum ſpondemus de plenitudine poteſtatis pro nobis, noſtris Scabinis, Civibus, incolis & Communitatibus præſentibus & futuris, omnia puncta & articulos, prout expreſſi ſunt, cum bona fide, remota fraude omni, doloque malo ſemper, firmiter & incorrupte ſervaturos, & in his permanſuros, & pro cunctis viribus noſtris ſatisfacturos. ANNO 1440.

Acta ſunt hæc & finita Quizini, Feria ſecunda poſt Dominicam Judica, Anno Domini noſtri 1440.

CI.

1446. *Concilium Baſileenſe teſtatur ſe non abſolviſſe Ordinem Teutonicum a juramento de ſervanda perpetua pace cum Polonis.* Datum Baſileæ IV. Calendas Sept. Anno 1446. *Ex Originali.*

Sacroſancta generalis Synodus Baſileenſis in Spiritu S. legitime congregata, univerſalem Eccleſiam repræſentans, Venerabili Sbigneo Epiſcopo Cracovienſi, in Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem aſſumpto, Salutem & Omnipotentis Dei Benedictionem. Res utique magna & perfecta eſt, Deoque accepta in via veritatis ambulare, nec a dextris declinare vel a ſiniſtris. Veritas enim recte ambulantes liberat, ne inter commenta & calumnias tandem falſis teſtibus obruantur; ait enim Divina Sapientia: Veritas liberabit vos. Hæc igitur Sancta Synodus juſtitiam & veritatem cum pace ſemper amplexa, erepta eſt a Domino, ne morſibus detractorum in ſua innocentia et ſimplicitate violaretur, ſed ut Sancta Dei Eccleſia, quæ Corpus et vera Chriſti Conjunx eſt, ſine ruga et macula permaneret, cujus nunc ſanctis operibus detrahere in inclito Regno Poloniæ veritatis æmuli non parum laborant. Nam ut teſtimoniis fide dignis hæc Sancta Synodus accepit, per nonnullos Prælatos et Di- 1446.

ANNO 1446. gnitarios ipsius Regni Poloniæ relatum scriptumque est, quod hoc Sacrum Basileense Concilium Dilectum Ecclesiæ Filium, Religiosum Virum Magistrum Militiæ de Prussia, una cum omnibus sibi subditis a quibusdam juramentis, per ipsos de pace tenenda cum præfato Regno Poloniæ literis et expressis capitibus desuper confectis, quæ tenere perpetuo medio eorum juramento ipsi Regno promiserant, absolverit. Super quibus hæc Sancta Synodus, ut de sua plane constaret innocentia, exactam et diligentem informationem habuit, mandans perquiri in Regestris suis, si de hac materia unquam expeditæ fuissent literæ, aut facta concessio admittendo supplicationem; item inquirendo ab aliis, qui continue hoc in loco permanserunt hactenus, in quorum notitia, si quidquam fuerat de hac re petitum vel factum, merito pervenire debuerat, utque nihil omitteretur etiam in Generali Congregatione nostra super hoc specialiter celebrata interrogati sunt omnes in eadem existentes, si de prædictis unquam intellexissent, et unanimiter responderunt, nihil de hac re se nosse, nec se memores unquam super huiusmodi absolutione obtinenda pro parte ipsius Ordinis fuisse factam instantiam. Unde compertum est in veritate nunquam super hujusmodi juramentis, literis et capitulis per hoc Sacrum Concilium fuisse dispensatum, nec aliquando per dictum Magistrum Prussiæ et sibi subiectos ad hoc faciendum hanc S. Synodum requisitam. Quod si aliquo tempore factum fuisset, intellexissemus hoc non solum seminarium belli, sed incendium fore, scilicet solvere vinculum, quo Fœdera pacis tenebantur; propterea quidem nullo pacto absque alia et necessaria causæ urgentis examinatione prævia ad hoc Sancta hæc Synodus conduci potuisset, quæ cum universis laboribus et gravibus expensis pacem hactenus componere diligenter curavit in Italia et in Francia, et frequentissime in ea, quæ permanet, inclita Germanica Natione. Hæc quippe sua professio est, hæc cura, hæc diligentia. Quomodo igitur fingi potest, nunc hanc Sanctam Synodum fœdera dissolvere pacis, quæ inter hostes ad reconciliandam gratiam semper operam dedit, aut suæ domesticis fidei detrimentum quærere, quæ alienis, si posset, profectum procuraret, aut sibi devotos sua opera exasperare, quæ irreverentes ut obediant, lenire conatur. Quare de his tuam Devotionem certiorem facere curavimus, ut qui inclito Regno Poloniæ Principatum tenes, ipsius gentes et populos de his rebus reddas attentos, et in devotione hujus S. Synodi, defensione veritatis, pro tuitione Fidei, et veneratione authoritatis Ecclesiae firmos retineas ad laudem et gloriam Dei, qui tuam devotionem in suo sancto servitio conservare dignetur. Datum Basileae IV. Kal. Septembr. Anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo sexto. ANNO 1446.

CII.

Ejusdem Concilii ad Magistrum Ordinis Teutonici epistola, in qua testatur de absolvendis a juramento Cruciferis Sanctam Synodum nunquam fuisse requisitam. Datum Basileæ IV. Kal. Septembr. Anno 1446. *Ex Originali.*

Sacrosancta Generalis Synodus Basileensis in Spiritu Sancto legitime congregata, universalem Ecclesiam repraesentans, Dilecto Ecclesiae Filio Magistro Hospitalis B. Mariae Theutonicorum in Prussia Salutem et Omnipotentis Dei Benedictionem. Etsi tua nostraque culpa acciderit, quod nuper ex Regno Polonae audivimus, nostra tamen interesse arbitrati sumus, potius scribendo Optimatibus illius Regni tuam fidem, nostramq; innocentiam exponere, quam tacendo falsae suggesta confirmare, quod te latere nolumus, ut sicut inter Nos et Devotionem tuam causa haec communis est, communis sit et notitia ejus. Nam superioribus diebus a gravibus Viris ex Regno Poloniae, dilectissimis Ecclesiae Filiis Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus in hoc sacro Concilio residentibus scriptum fuit, quemadmodum plures Praelati et Principes ipsius Regni accepissent, quod hoc sacrum Concilium a quibusdam juramentis, capitulis et literis super pace perpetua servanda inter ipsum Regnum et Ordinem, cui praees, tibique subjectos, te et tuos populos et gentes absolverit, quod a veritate omnino est alienum. Qua de re haec Sancta Synodus ad Praelatos et Principes dicti Regni scripsit, quomodo facta diligenti inquisitione etiam in nostra Congregatione Generali interrogatis Patribus simul consedentibus compertum esse in veritate nihil sciri de hac re, neque a te et tibi subjectis unquam super hoc hanc Sanctam Synodum requisitam fuisse. Tui igitur erit deinceps consilii, quid amplius per te in ea re agendum sit, Nos autem tuam caritatem monemus et hortamur, quatenus ut Catholicus Ecclesiae Sanctae Filius pro temporis opportunitate ipsius Ecclesiae negotia com-

Anno 1446. commendata ſuſcipias, veritatem & juſtitiam, pro qua hactenus hoc in loco permanſimus, una nobiſcum tuearis, ut mercedem conſequaris, inquirentibus veritatem a Deo præparatam in cœlis. Datum Baſileæ IV. Kal. Sept. Anno a Nativitate Domini milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo ſexto.

CIII.

1448. Casimiri *Regis Poloniæ Mandatum ad exigendum jusjurandum a* Conrado de Erlichshausen *Magiſtro, & Fratribus Ordinis Teutonici de ſervanda pace.* Datum Vilnæ Sabbato die in Octav. Epiphaniarum Dom. Anno 1448. *Ex Originali. Sigillum I.*

Casimirus Dei Gratia Rex Poloniæ, & Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ &c. Significamus tenore præſentium, quibus expedit, univerſis. Quomodo aliis intenti negotiis ad audiendum & recipiendum corporale juramentum de manibus Magnifici & Venerabilis Viri, Domini Conradi de Erlichshausen, Religioſorumque ſuorum Commendatorum & Fratrum Ordinis Beatæ Mariæ Domus Theutonicorum, ipſorumque ſubditorum de Pruſſia, de pace perpetua inter Nos, Regnum Poloniæ, Magnum Ducatum Litvaniæ, Terras & ſubditos noſtros ex una, & ipſum Ordinem, Terras, Dominia & ſubditos ejusdem partibus ex altera, juxta inſcriptiones dudum firmatas tenenda, & inviolabiliter obſervanda, propria in perſona intereſſe non valentes, ex certa noſtra, Conſiliariorumque noſtrorum utrorumque Dominiorum, videlicet Regni Poloniæ & Magni Ducatus Litvaniæ ſcientia, Reverendo in Chriſto Patri Domino Vladislao Epiſcopo Vladislavienſi, Magnificisq; Jarando de Braydzewo Palatino Siradienſi, Sandivogio Capitaneo de Coſſuno, & Radziwyło Oſthrołonis Tenutario de Hruſpole, ſincere Nobis dilectis, dictum juramentum ab ipſo Magiſtro Generali, Commendatoribus, & toto Ordine præfato, ac ſubditis eorum plenam, liberam & omnimodam facultatem & poteſtatem, ac mandatum ſpeciale audiendi & recipiendi dedimus & commiſimus, damusque & concedimus per præſentes, permittentes omnia & ſingula circa hujusmodi auditionem & receptionem hujusmodi juramentorum per memoratos noſtros Factores ſeu Nuntios diſponenda & ordinanda, ut alias tunc diſpoſita, ordinata & concluſa, rata, grata atque firma tenere, & perpetuo obſervare, teAnno 1448 nerique & obſervari facere, tamquam ipſi in præſentiarum eadem juramenta audiremus ac reciperemus, & præmiſſa omnia per Nosmet diſponeremus, ordinaremus & concluderemus harum, quibus ſigillum noſtrum eſt appenſum, teſtimonio literarum. Datum Vilnæ Sabbatho die in Octava Epiphaniarum Domini, Anno ejusdem milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo Octavo.

CIV.

Oratio Legatorum Terrarum Pruſſiæ ad Casimirum *Regem in Conventu Cracovienſi habita, qua ſe in fidem & ditionem Regni Poloniæ recipi rogant.** Anno 1454. Pridie Feſti S. Petri ad Cathedram. *Ex Archivo Illuſtriſſimi, Excellentiſſimi ac Reverendiſſimi D. Comitis Załuſki Epiſcopi Kijovienſis.* 1454.

Superioribus annis, Sereniſſime Rex, Proavi, Avi & Patres noſtri, & tandem Nos quanta & quam indigna, fœda & execranda a Magiſtro & Ordine Cruciferorum Pruſſiæ perpeſſi ſumus, nec tuam Excellentiam, nec tuos Conſiliarios, ſed nec vicinas Nobis Nationes putamus ignorare. Pauca tamen ex multis commemorare cogimur, ut magnitudo injuriæ patientiæque noſtræ poſſet dinoſci, Primum quidem Magiſter & Ordo ipſe, fragili & fluxa fide uſi, Terram Pomeraniæ per ſcelus & iniquitatem a Regno Poloniæ abſtraxerunt. Deinde rupto fœdere, quod per Casimirum Regem Poloniæ ictum erat, ſola libidine occupandi Terras Regni tui permoti, arma intulerunt, & Terram Dobrzinenſem primum, deinde Cuiaviæ juris ſui facere conati ſunt. Sed cum clade magna per Genitorem tuum victi eſſent, & Caſtra, Civitatesque Pruſſiæ, paucis exceptis, in ditionem ſuam conceſſiſſent, fœdus iterum a Genitore tuo, multatis tamen per prius Caſtro & Diſtrictu Nieſchovienſi, centum ſexagenarum latorum Groſſorum millibus, clementia Regali illis cum Caſtris & Civitatibus redditum eſt. Quo haud longo poſt tempore per eos prævaricato, coacti ſunt armis Genitoris tui pacem petere. Quam cum diu pati nequiviſſent, cum hoſte Regni & Patris tui Swidrigal jungere novas amicitias, ru-

* Vid. Dlugoſſ. Lib. 13. ad ann. cit.

ANNO 1454. ptoque fœdere hoſtilibus armis, Patre tuo bello cum Swidrigal occupato, Terram Dobrzinenſem, & Cujaviæ flammis dederunt. Sed cum ſcelus ſuum clade exercitus ſui, & expoſt victrici exercitu tuo, Terras eorum igne & gladio vaſtante, Deumque fœderum violatorum Vindicem ſupereſſe, recognoſcere coacti fuiſſent, quartum fœdus (quod, niſi nos reſtitiſſemus, celerius quam priora violandum erat) jurejurando ſancitum eſt. In ipſis autem bellis per annos cum Regno tuo continuatis quot orbitates in parentibus, liberis, ſociis & neceſſarriis, quot Civitatum notabilium exuſtiones, villarum perpetuas deſolationes, quanta conjugum & familiarium noſtrarum ſtupra, quantas fortunarum noſtrarum amiſſiones experti ſumus, veſtigia recentia clamore valido inſinuant. Sed hæc omnia non tam nobis moleſte ſunt, quod illa pertulimus, ſed quod bella ipſa, quæ velut injuſta execramur, ruptis fœderibus ſuſcipere & gerere, ac noſtris ac noſtrorum capitibus expiare, Magiſtro & Ordine, qui nunquam nobiscum rem integram communicati ſunt, in arce fortiore recluſis, & noſtras clades magis ſpectantibus quam relevantibus, cogebamur. In tot autem & tantis malis, ſi quando foris hoſtis deerat, major intus imminebat. Commendatoribus & Tenutariis Caſtrorum turpe non erat, bona noſtra nulla cauſa præcedente, nullo ſervato juris ordine occupare, conjuges in virorum, & filias in parentum conſpectu abſtrahere, & ſuas ſatiare libidines. Et tam graves querentibus injurias non juſtitiæ adminiſtratio, ſed ſæva capitum truncatio & bonorum ablatio parabatur. Tantis malis preſſi certam Unionem & Ligam, qua a tot preſſuris tuti eſſe poſſemus, inivimus. Hæc, velut omnem juſtitiam & æquitatem reddens, a duobus Magiſtris PAULO & CONRADO non ſolum tolerata, ſed etiam admiſſa eſt. Verum cum illam præſens Magiſter LUDOVICUS, privato pravoque ſeductus conſilio, reſcindere & penitus abrogare conatus eſſet, & quæſtio noſtra communiter ad cognitionem FRIDERICI Imperatoris deducta fuiſſet, rejectis noſtris rationibus fortiſſimis, juſtificationem noſtram clariſſime deducentibus, ſententia ipſius Imperatoris, Liga noſtra juſta caſſata, pro majori noſtra calamitate damnati ſumus in ſexingentis millibus florenorum, ut Magiſtro & Ordini perpetui ſervi, perinde ac ſi pretio empti eſſemus, decernerentur. Quo Decreto obtento minabantur in nos ſævire. Sed nec tunc Procuratores & Magiſtri Ordinis quieverunt, ſed inſtabant, ut tricentos ex nobis capite plecterent. Quæ quidem tam injuſta & tam iniqua Cæſarea nos impulit ſententia, ut, obedientia Magiſtro & Ordini ſubtracta, hoſtilia illis inferremus arma. Exiſtimantes non viris ſolum, ſed & fœminis fœdum et intolerabile, ad tantam obnoxietatem detrudi. Nec defuit Divina propitiatio favens noſtro propoſito, armis noſtris viginti et amplius Caſtra fortia intra dies viginti ſubacta ſunt, videlicet: Thorun novum et vetus, Gdanſk, Elbing, Grudzancz, Elzburg, Golub, Kowale, Gniew, Swiecze, Papow, Tucholia, Holand, Krolowgrod, Radzim, Brandeborg,, Niedborg, Prusmorg, Morak, Brodnica, Chelm, Dzialdow, Ragneth, Oſterod, Bathian, et ſub noſtra poteſtate tenentur. Itaque cum Sacra Majeſtas tua Regia, quod publicum notoriumque eſt, et quod etiam Magiſter et Ordo ſuis profitentur litteris, ſit Ordinis ipſius Patronus, Fundatorque et Delator, Terræque Pomeraniæ, Chelmenſis et Michalovienſis ſint impreſſione violenta a corpore Regni tui abſtractae, oratum ad tuam Majeſtatem venimus, ut nos in perpetuos tuos Regnique tui ſervos, ſubditos, ſubjectos et fideles aſſumas, et ad corpus Regni tui, unde quondam excideramus, redeuntes non ſpernas. In fidem, gubernationem et regimen tuum ſponte venimus, tibi nos, conjuges, liberos et neceſſarios noſtros, tibi civitates, villas et oppida, tibi caſtra per nos conquiſita et in poſt conquirenda dedimus. Supereſt, ut precibus noſtris et eorum, quorum vice et nomine huc venimus, motus, in fidem tuam venientes non abjicias. Aut tui, ſi deditionem accipis, aut hoſtium, ſi deſeris, ſimus oportet, conquiſitis Caſtris reſiduis hoſtibusque in totum deletis et ſummotis. Quod propediem ſpondet virtus fortitudoque tua, ſub cujus auſpiciis præteritam atque præſentem felicitatem adepti ſumus, continens Imperium a mari Leonino usque ad Occidentale habebis. Non Te fœdus, non jusjurandum, quod pepigiſti cum illis, in quo et nos, velut pars major, continemur, moveat, dum illud Magiſter et Ordo, jam ſecuri cives de Thoczno percutiendo, jam cum Litvanis novas Ligas et fœdera contra te et Regnum tuum jungendo prævaricati ſunt. Non turpe illis fuit, Terras tuas et Regni tui partim fraudibus et dolis, partim vi et armis conquirere, et conquiſitas tantopere detinere: licet Summi Pontifices illas tuas et Regni tui ſemper fuiſſe pluribus ſententiis declarando, Cenſuris Eccleſiaſticis, quarum apud illos rigor ſemper

ANNO 1454.

Anno 1454. per fuit contemptui, reſtituendas cogerent. Tu turpe judicabis, Terras ipſas, ad ſuum corpus et naturam reverſas accipere, et illas tuo Regno annectere, et unire? Extat in Terris ipſis Eccleſiæ Romanæ tributum, a Regibus Polonorum Principi Apoſtolorum Petro collatum, quod Terras ipſas, ſi evidentiſſima alia ſilerent teſtimonia, tuas eſſe clamitabit. Moveant te preces noſtræ, moveant lachrymæ, et non noſtræ ſolum, ſed et horum, qui reditum noſtrum inter metum ſpemque ſuſpenſi obſervant, gaudium aut mœrorem de tua reſponſione habituri.

CV.

Casimiri *Regis Poloniæ ad Magiſtrum & Ordinem Teutonicorum Epiſtola diffidatoria.* Datum Cracoviæ Feria ſexta die S. Petri ad Cathedram Anno 1454. *Ex Archivo Cancellar. Regni. Lib. 7. ſub Lit. G. fol. 124.*

Casimirus Dei Gratia Rex Poloniæ, ac Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ etc. Venerabilibus et Religioſis Fratribus Ludovico de Erlichshausen Magiſtro Generali, Commendatoribusque et Compraeceptoribus Ordinis Domus Theutonicorum de Pruſſia. Venerabiles et Religioſi. Poteſt non ſolum vobis, ſed et univerſis adjacentibus regionibus clarere, quam caritate et benivolentia vos et Ordinem veſtrum fovimus, et proſecuti benignitate ſumus, ea Nos intentione inſtigante, pacem & fœdus illud perpetuum inter noſtros & veſtros Anteceſſores firmatum, ſimili conamine, quantum in Nobis fuit, obſervare, ac ad obſervandum illud exemplo noſtro vos inducere libenter voluiſſemus, ad quod vos merito allicere potuiſſet præteritarum rerum peritia & meditatio doloroſa, quanta ſcilicet bella, ſtrages & ſanguinis effuſiones, uſque dum ad eandem ordinatam perpetuam pacem perventum fuit, inter Regnum noſtrum & vos præceſſerunt, quanta etiam pacis & tranquillitatis dulcedo & amœnitas ex eo vobis ſubſecuta fuit, ipſa caterum noſtrorum ſinceritas fateatur. Sed unde vos amicitiæ & caritatis exordia capeſſere credidimus, inde inimicitias & livoris ſtimulos oriri novimus & ſentimus. Multoties enim & pluries vobis ſcripſimus de ſubditorum noſtrorum angariis & querelis, quibus ſe a vobis immaniter opprimi plurimis demonſtrationibus deduxerunt. Signanter etiam in eo, quod mercatores Regni noſtri contra eandem perpetuæ pacis libertatem non gravaretis, ſed permitteretis eos circa eam, quam bene ſcitis ex eadem inſcriptione, libertatis firmitatem, vos autem ipſos nedum ab eadem libertate cohibuiſtis, contra pacem perpetuam, ſed quod deterius eſt, etiam dum ea libertate uti, & cum veſtris & extraneis mercatoribus mercari voluerunt juxta contenta pacis perpetuæ, multas & notabiles pecunias ab eis extorſiſtis, & extorqueri permiſiſtis in magnam oppreſſionem & gravamen hominum noſtrorum, non obſtantibus quibuslibet rationabilibus noſtris petitionibus literalibus & aviſamentis, quod ſcilicet eandem pacem non violaretis, etiam de dacia Pfuntczol nuncupata, cum juxta ejusdem perpetuæ pacis declarationem eam non tollere debuiſtis, quinimo ipſam delere & deponere tenebamini, tamen vos novas & ſimulatas occaſiones & ſubordinationes, ac conſpirationes ingenioſas fabricantes, mutuo inter vos pacti eſtis, quod utique ideo, ne ſubditi noſtri manus veſtras ſubactorias evaderent, ſed eſſet vobis, quo ipſos ad nutum veſtrum gravaretis & opprimeretis, ut ſemper facere conſueviſtis, ipſam daciam Pfuntczol inſtituiſtis, & recepiſtis uſque in hunc diem, contra ipſam perpetuam pacem, homineſque, mercatores & ſubditos noſtros quoſcunque, ſive qui de Cujavia, vel aliunde ſuper Wisła cum mercibus & rebus ſuis navigant, impugnatis, contumeliis afficitis & impeditis, & quibuscunque modis & excogitationibus poteſtis, torquetis, prout non occultum, ſed ſatis memoriæ clarum & recens eſt, admiratione q; dignum, quod innocentem hominem mercatorem noſtrum Vitche Marxer ſuperioribus temporibus detinuiſtis, & vita privaſtis ob hanc cauſam, quod aſcenſum & deſcenſum per Wisłam cum mercibus ſuis in navibus de Nieſzchowa verſus Cujaviam fecerat, ſpe perpetuæ pacis aſſecuratus. Eſt ergo præſumptio, quod ad majora aggredi auderetis, ſi animis veſtris fortuna arrideret, ſed Deo volente, etſi aliquando ad malum affuit voluntas, defuit tamen facultas, nec quidquam ita occultum eſſe poteſt, quod non veniat in apertum. Jam enim didicimus per expreſſum, quod non ob aliam cauſam Magiſter Alamaniæ eidem paci perpetuæ, pariter & inſcriptioni conſenſum non præſtitit, & ſigilli ſui munimine ipſam non roboravit, veſtra ſuggeſtione procurante, licet ipſum ad id faciendum toto veſtro conatu & diligentia ex certis compactatis inducere debuiſtis, quod uſque ad præſens non potuit ſortiri effectum, tendentes in hunc finem, ut ipſe, tanquam immunis ab inſcriptione aliorum,

ANNO 1454. capta opportunitate veſtroque adjutorio, auxilio & perſuaſione Nobis & Regno noſtro quaſi licite bellum movere poſſet, & in deſtructionem Dominiorum noſtrorum tendere, hoc etiam reſervantes, ut, dum unio ſeu liga militum & militarium & civitatenſium de Pruſſia, in vim conſervationis perpetuæ pacis facta, per vos rumperetur, eidem hoſti noſtro veſtris ſuffulto præſidiis, conſiliis & favoribus, dominia Regni noſtri infeſtandi & depopulandi audacior pateret acceſſus. Præterea neque a memoria excidit noſtræ Majeſtatis, quod Vitus Otto Marswicz, tunc terrigena & ſubditus veſter, villam dictam Trzeſzchow Eccleſiæ & Epiſcopatus Posnanienſis in præjudicium pacis perpetuæ deſolavit, & ignis voragine inhumane conſumpſit, ubi etiam ſpatioſam ejusdem loci partem exciſſisque arboribus uſurpaſtis, & ſignis deſtructis occupaſtis, & quod plus eſt, nam & in graniciebus Magni Ducatus noſtri Litvaniæ notabilia loca, contra obſervantiam juratæ pacis perpetuæ abſtraxiſtis, & dominiis veſtris adjunxiſtis. Inſuper clare Nobis cognitum eſt, quibus ſtudiis, laboribus & ingeniis ſubditos veſtros ad demolitionem pacis perpetuæ inducere ſatagebatis, nam poſt multas & varias querelas, & lugubres depoſitiones militarium terrigenarum, civitatenſium de Pruſſia coram Nobis in pluribus Conventibus factas & productas, quibus ipſi terrigenæ, Nobiles & civitatenſes animum veſtrum ſiniſtro pallio contectum Nobis detegebant, quod videlicet ad infringendum fœdus perpetuæ pacis ipſos conati eſtis impellere, efficientes ipſi Nobiles & terrigenæ in caſu, quo affectum veſtrum pernicioſum deduxiſſetis in effectum, a noxa perjurii ſe coram Nobis abſolutos, eo tamen non obſtante ſcripſimus vobis, & exhibuimus Nos ex ſolita noſtra manſuetudine, quam erga vos geſtavimus, quod pro bono veſtro, tanquam bonus mediator, cauſam & differentias ipſas, quantum in Nobis eſſet, ſopire voluimus & ſedare, quod vos poſt tot & tantas favorabiles noſtras ammonitiones refutaſtis, & acceptare noluiſtis. Ideo ipſi jam dicti Nobiles, terrigenæ & civitates his diebus ſolennitatum noſtrarum Comitialium Cracoviam venientes inſtantiſſimis querelarum juſtitiis injurias, gravamina & oppreſſiones veſtras prædictas renovabant, Majeſtatem noſtram, tanquam Patronum ipſorum, ad quem merito refugia ſua dirigerent, ſupplices petentes & invocantes, quod ipſos, ex quo tam injuſte ac innocenter contra Deum & juſtitiam, ſine ipſorum demerito in ipſorum deſtructionem, gravamen & exterminium ſpretis per vos noſtris piis aviſationibus tenderitis & niteremini, ad priſtinam noſtram tuitionem, regimen & gubernationem, de qua exciderant, gratioſe ſuſcipere dignaremur. Attendentes autem ultra hæc adverſitatum veſtrarum genera, veſtras callidas ſubordinationes, quod & coram Imperatore honori noſtro detrahentes dixiſtis, noſtros ſubditos eorumque progenitores nunquam vobis contra infideles in bellis adhæſiſſe, ſed quod ipſos vi & gladio cepiſſetis, Nobis in infamiam & dehoneſtationem; ſed neq; hoc præterire poſſumus quod in derogationem pacis perpetuæ ſuper fluvio Noteſch novum teloneum inſtituiſtis in magnum gravamen ſubditis, & illibertationem mercatoribus noſtris, contra obſervationem pacis perpetuæ, ut diximus, etiam iſto non omiſſo, quod in pace perpetua ſub fide & honore, ac onere præſtiti juramenti, in aliis quoque veſtris obligationibus & inſcriptionibus ſpopondiſtis, non ſolummodo non ferro, ſed neque leviſſimo verbo civibus civitatum Hoſchno & Arnſchwaldt turbationes inferre, his tamen omnibus obliti cives & Conſules ibidem capitali ſententia condempnaſtis, imo in magnam offenſionem & injuriam violentam, & confutationem pacis perpetuæ ſupradictæ contra juramenta veſtra, quæ ſicut in aliis prædictis articulis, ita & in iſto tenere minime advertiſtis nec curaſtis, ſed etiam multis modis, viſibus, coloribus & exquiſitionibus, quibus potuiſtis, contra ipſam perpetuæ pacis obſervantiam & præſtita Nobis juramenta inſtitiſtis, & nixi eſtis pro tanta noſtra erga vos benignitate & amicitiæ integritate, pro bono Nobis malum reddentes, vos pro manifeſtis & veris inimicis habemus & reputamus. Ne igitur Majeſtatis noſtræ intentio vobis ſit incognita, licet non ſine gravi cordis amaritudine tantas veſtras injurias Nobis et ſubditis noſtris, ut prædiximus, illatas, contra Deum et juſtitiam ac juramenta veſtra, perpetuamque pacem, uſque ad præſens patienter pertulimus, quamvis tantis veſtris injuriis laceſſiti, niſi conſueta noſtra erga vos manſuetudinis benivolentia retraxiſſet, potuiſſemus noſtram Regiam opponere manum, rationabilibus etiam et juſtis de cauſis. Sed cum vos ipſi hujus rei occaſio eſtis et origo, cum omnibus noſtris Principibus, Fratribus noſtris cariſſimis, Baronibus, Militibus, Nobilibus, Terrigenis Regni noſtri et ſubditis, ac illis, qui pro noſtra facere voluerint Majeſtate, vos et Ordinem veſtrum quondam Pruſſiæ, et vobis adhærentes pro

ANNO 1454.

tot

ANNO 1454. tot et tantis injuriis, moleſtiis et offenſis, Nobis et ſubditis noſtris, ut ſupra, per vos irrogatis, diffidamus. Datum Cracoviæ Feria ſexta die Sancti Petri ad Cathedram, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo quarto.

CVI.

Ordinum Pruſſiæ confœderatorum Literæ, quibus homagium, & omnia obſequia Magiſtro Ordinis Teutonici renuntiant. Dat. Torunii d. 4. Februarii Anno 1454. *Ex Archivo Illuſtriſſimi ac Reverendiſſimi Comitis Załuſki Epiſcopi Kijovienſis.*

REverendo Domino LUDOVICO ab ERLICHSHAUSEN Magiſtro Teutonici Ordinis, prout nunc mutatio rerum eſt, obſequiis noſtris præmiſſis. Reverende Domine Magiſter, poſt electionem veſtram in Magiſtrum poſtulaſtis a nobis homagium, quod fecimus libenter, ut viciſſim Reverentia Veſtra jura & libertates noſtras manuteneret, & communem diem judicandæ violentiæ & injuſtitiarum concederet. Hoc ipſum, cum eſſemus veſtri ſubditi, a vobis ſæpiſſime poſtulavimus Sed id nobis contingere non potuit, quamvis ad promiſſionem talem nos vobis ſubdiderimus & juraverimus. Rurſus etiam Reverentia Veſtra promiſit nos pro dilectis & fidelibus habituram, interim tamen permiſit nos probris affici & contumeliis, imponique nobis perjuria & proditiones, atque nos voluit pro adſcriptitiis habere. His necdum contenti, libellos famoſos ad Imperatorem, Reges, Principes, Dominos, Communitates ac Civitates de nobis tradidiſtis, atque auxilia & adſtantiam apud eos contra nos quæſiviſtis per veſtros Commendatores & Nuntios, quod ipſi per credentiales veſtras effecerunt. Quin & læſiſtis nos in corporibus & bonis contra literas Ordinis & omnium Commendatorum ſigilla, atque veſtros fideles Joannem & Gabrielem Baſenos in exteris regionibus conceſſiſtis capi, incarcerari, æſtimari & ſpoliari. Imo etiam nos, præſertim negotiatores, a vobis nullum auxilium vel conſilium terra marique in neceſſitate habere potuimus, ſed eo magis vim & injuſtitias a Vobis & Ordine veſtro accepimus. Itaque renuntiamus nos Equites & Civitates unionis in Pruſſia Reverentiæ Veſtræ homagium & omnia obſequia per præſentes. Volentes cum omnibus conſortibus noſtris honorem noſtrum & æſtimationem contra vos & Ordinem veſtrum ab injuſtitiis, violentiis & proprietate veſtra defendere. Datum Torunii ſub Nobilis Domini Joannis Baſeni Equitis, & Civitatis Torunenſis ſigillis, quibus in hunc finem omnes utimur, die lunæ poſt Purificationem Mariæ, Anno milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo quarto, 4. die Februarii. ANNO 1454.

Subſcriptio: Terræ & Civitatum Plenipotentes, Conſiliarii Unionis in Pruſſia, atque eorum aſſiſtentes Torunii congregati.

CVII.

Diploma Incorporationis Regno Poloniæ recuperatæ a Cruciferis, & ad Corpus Regni ſponte redeuntis Pruſſiæ & Pomeraniæ. Actum Cracoviæ Feria quarta Ciner. Anno 1454. *Ex Archivo Regni Lib. 7. ſub Lit. G. fol. 120. & 128.*

Ad perpetuam rei memoriam.

NOS CASIMIRUS Dei Gratia Rex Poloniæ, nec non Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæque, Culmenſis, Kinsbergenſis, Elbingenſis & Pomeraniæ Terrarum Dominus & Hæres. Benignitas Regalis Excellentiæ noſtræ, quam illi propitia inſpirat Divinitas, & naturalis originalisque præſtat inſtinctus, & ſi univerſos juſtum præſidium noſtrum & tutelam expetentes in ſinum miſerationis & protectionis ſuſcipit, ad illorum tamen profectus, defenſionem & commoda inclinatur uberius, qui erga Nos & Regnum noſtrum tam fervido feruntur cordis affectu, ut calamitates, oppreſſionesque ſuas, hactenus illis regentium tyrannide multifarie illatas, non per alterius, niſi per noſtram dextram credant facilius reſcindi, nec cujuspiam Throno quam noſtro, a quo a priſcis temporibus illicita alienatione exciderant, juſtius poſſe & regi & contineri, tam ſuperbo & avaro, quam injuſto renuntiando imperio. Talium ſiquidem firma conſtantia, fidesque ſincera non ſolum dignis laudum præconiis attolli, verum etiam Regalibus meretur & debet beneficiis compenſari. Significamus itaque univerſis tam præſentibus quam futuris, qualiter etſi Prælatorum Spiritualium & Sæcularium, Magnificorum, Strenuorum, Nobilium, Militum et Prudentium, videlicet Terrigenarum, Civium et univerſæ Communitatis Terrarum Pruſſiæ, Cul-

ANNO 1454. mensis, Kinsbergensis, Elbingensis et Pomeraniæ, crebris precibus et legationibus superioribus temporibus fuissemus rogati, quatenus ipsos in eorum juribus, libertatibus, immunitatibus et privilegiis, et signanter in unione et liga, per ipsos rite et sincere inita et condita, per Magistrumque et Ordinem Prussiæ admissa, ad cujus enervationem et violationem Magister et Ordo variis viis, coloribus et violentiis hactenus usus est, in quorum firmitate vel collapsu fœdus pacis perpetuæ, cum Magistro et Ordine Cruciferorum S. Mariæ de Prussia, per Germanum nostrum Divæ memoriæ Serenissimum Principem Dominum VLADISLAUM Poloniæ et Hungariæ Regem firmatum, subsistentia dependet vel ruina, et quod præfatus Magister et Ordo, liga et unione eorum demolita, dirumpere, novaque bella Nobis & Regno nostro inferre destinabant, ipsosque Militares et Cives injusta secum gerere bella impellebant, manutenere et defendere dignaremur: asserentes, se jugum oppressionum, calamitatum et gravaminum, hactenus a Magistro et Ordine cervicibus eorum violenta tyrannide invectum, et praefatæ unionis et ligæ rupturam nullatenus, nisi provisio nostra, qui Ordinis istius Fundator, Dotator et Patronus sumus, celeriter intervenerit, toleraturos; Nos tamen nullum eorum calamitati præstandum censuimus suffragium, sed Parti utrique reconciliationi persuasimus esse insistendum, ne alere oriens incendium videremur.

Verum cum temporis processu differentia Partium adeo crescendo invalescceret, ut Prælati, Spirituales et Sæculares, Militares, Terrigenæ et Cives Terrarum praedictarum, spe extrema destituti, et injuriarum magnitudine pressi, violentis Dominis, jura et privilegia atque immunitates eorum pro libitu frangentibus, nullatenus sibi de cætero parendum duxerint, sed legibus divinis et humanis innixi, quæ injustis Dominis, scelus et nefas agentibus, nullatenus parendum decernunt, obedientia et subjectione Magistro et Ordini subtracta, Nos per Magnificos et Spectabiles Milites, Prudentesque Viros, Joannem de Bayssen Augustinum de Scheve, Gabrielem de Bayssen, Nicolaum de Wolkowo Judicem Dirschovensem, Laurentium Czeitz Culmensem, Rhutigerum de Bircken Thorunensem, Laurentium Pilgrim Elbingensem, Proconsules, Ioann. Call Brunsbergensem, Gregorium Schwach Crolawgrodensem, Nicolaum Rodeman de Knypow, Wilhelmum Iordan Militem, et Ioannem Meidburg Gedanenses Consules, Ambasiatores et Nuncios suos cum plenoMandato et Legatione ad Nos transmissos novis precibus et legationibus sollicitarent, quatenus non jam tantum eorum defensioni, quantum gubernationi et regimini insistere, deditionemque eorum, subjectionem, fidelitatem et perpetuam obedientiam, quam Nobis suo, et omnium Praelatorum Spiritualium et Sæcularium, Militarium, Terrigenarum, Civium et incolarum, Universitatis totius Terrarum prædictarum nominibus obtulerunt, suscipere, velut legitimus, justus et verus Dominus et Hæres Terrarum prædictarum, ac Terras præfatas ad naturam et sortem suam redeuntes, Regno Poloniæ, a cujus corpore nova et recenti memoria contra jus fasque sequestratæ fuerant, incorporare, inviscerare, reunire, appropriare, atque consociare et consolidare dignaremur: alterius Principatum et deditionem, si regimen, si imperium, non tam per eos Nobis delatum quam redditum, abjici contingeret, quæsituri. ANNO 1454.

Nos superiora cogitatione et animo revolventes tempora, quibus nonnullæ ex Terris praedictis per Reges et Principes Poloniae jure legitimo et haereditario possessae, tandem Praedecessori nostro VLADISLAO Regi Poloniae bello cum finitimis et infidelibus occupato, vi et armis per Magistrum et Ordinem Prussiae abstractae, nunquam juris et proprietatis Regni nostri Poloniae esse desierant, quemadmodum aliquot Sedis Apostolicae Delegatorum, Terras ipsas Regno Poloniae adjudicantium, diffinitivae sententiae infallibili concludunt argumento.

Revolventes insuper, Magistrum et Ordinem Prussiae a Praedecessoribus quondam nostris Poloniae Principibus et Dominis ad impugnationem infidelium accersitum, institutum et dotatum, magis fidelium, et praesertim eorum Principum, quorum beneficio instituti dotatiq; erant, quam barbarorum et infidelium impugnationi, contra quos se indefesse militaturos patentibus literis adstrinxerant, vacavisse, Terrasque eorum usurpasse, nec juxta Professionem Religionis suae, contra infideles Tartaros et Turcas, Catholica Regna et Dominia infestantes, quamvis eorum crebro expetitum fuisset auxilium, militasse, sed et insuper Reges Poloniae cum Tartaris aliisque infidelibus bella gerentes a tergo invasos, a gerendo bello in praesens et posterum cum infidelibus avertisse, et suspicionem belli ab illis imminentis veritos, potentiis distractis, et contra illorum insidias relictis vacare infidelium impugnationi nullatenus, sicut expediebat Christianae Fidei, potuis-

ANNO 1454. tuisse. Quam insuper fragili et fluxa fide erga Clarissimum Genitorem nostrum Dominum VLADISLAUM Poloniæ Regem fuerint, quater per ipsos rupta, violataq: fœdera, totiesq; Regno Poloniæ per eos illata arma, quibus Regnum Poloniæ in suam redigere ditionem destinaverant, nisi cladibus multiplicibus obruti, domitique fuissent, nec unquam illis voluntatem Nos & Regnum Poloniæ lacessendi, sed facultatem defuisse, petita per illos a Concilio Basilienſi & Sede Apostolica, de rumpendo fœdere ultimo cum Regno nostro sancito, licentia demonstrat. Silentio tegere non possumus injuriam Magistri & Ordinis Prussiæ in exigenda a mercatoribus subditisque nostris datia Funthczol, quæ licet ex fœdere exigi a nostris, transmarinisque mercatoribus non debebat, si Prussiæ mercatores ab illa solvi quoquomodo contigisset; continuata tamen fuit pluribus annis hujusmodi in nostris transmarinisque mercatoribus exactio, Prussiæ mercatoribus illius obtinentibus in notabili parte relaxationem.

Portiones insuper & sortes Terrarum Regni nostri Poloniæ & Magni Ducatus Litvaniæ, priscis temporibus per Magistrum & Ordinem occupatas, non solum Nobis, Regno Poloniæ, & Ducatui Magno Litvaniæ juxta fœderis ordinationem Magister & Ordo Prussiæ non restituit, sed insuper plura & ampliora occupavit.

Accedit tristis horrendæque tyrannidis memoria civium de Choscznо, qui in præterito bello in fidem Patris nostri concesserant, sæva cædes & trucidatio, quorum a se defectionem nedum ferro aut mucrone, sed ne aliquo levi verbo, aut memoria ullo unquam tempore se juramento corporali & literis repromiserunt per fœdus ultimo cum illis ictum, & quod hujusmodi execrando scelere publice violarunt mulctaturos.

Quo non contenti, mercatorem Vitum Moszier ex eo, quod navigiis per flumen Vistulam in Coronam merces devexerat, capitali damnaverunt sententia, ne memorabilis sui facti exemplum cæteros in sequelam similem traheret, sed potius sæva mulctatio quoslibet deterrendo profectum Regni nostri aboleret.

His itaque & pluribus aliis evidentibus legitimisque respectibus persuasi, admoniti & inducti, communicato cum Prælatis, Principibus, Baronibus, cæterisque Regnorum, Ducatuum & Dominiorum nostrorum consilio, ac de eorum expressa voluntate, approbatione, gratificatione et consensu, ne Divinæ voluntati, quæ hæreditatem nostram illicita occupatione solvendam, Nobisque reddendam pia miseratione censuit, videamur resistere, & calamitosis afflictisque subditis nostris opem nostram implorantibus deesse, veritique ne Dominia, Sortes & Terras, Hæreditates nostras alius illicitus occupator tyrannusque, ex quo Nobis hostilitas major consurgeret, invadat; Ad honorem Omnipotentis Dei, ejusque Genitricis Virginis Mariæ, S. Adalberti Martyris, S. Stanislai Prothomartyris Poloniæ, ac totius Hierarchiæ cœlestis, præfatorum Prælatorum Spiritualium & Sæcularium, Militarium, Civium, Terrigenarum & omnium incolarum Terrarum Prussiæ, Culmens. Kynsbergens. Elbingens. & Pomeraniæ, in terra marique sitarum, benevolam & spontaneam deditionem, regimen, tutelam, gubernationem, subjectionem, obedientiam accepimus, assumpsimus, tenoreque præsentium non per errorem aut improvide, sed de certa nostra scientia & voluntate, in Dei nomine assumimus & acceptamus, Terrasque & Dominia prædicta Regno Poloniæ redintegramus, reunimus, invisceramus & incorporamus, & usum, participationem omnium bonorum, jurium, & libertatum & prærogativarum, quibus Prælati, Barones & Nobiles Regni Poloniæ hactenus potiti sunt, & signanter ad futurorum Regum Poloniæ, quotiescunque super Electione & Coronatione illorum fieri deliberationem contingat, Electionem & Coronationem admittimus, annectimus & includimus: Promittentes pro Nobis, Hæredibus & Successoribus nostris, ac universo Regno Poloniæ, quod prædictas Terras & Dominia, atque Prælatos Spirituales & Sæculares, Barones, Militares, Nobiles, Cives, Oppidanos, et cujuscunque conditionis, status vel præeminentiæ homines existant, hactenus in illis commorantes & imposterum commoraturos, favore, gratia, benevolentia & affectione Regali prosequimur, et contra quascunque adversitates, impugnationes quorumcunq; hominum illis præstabimus, velut fidelibus et subditis nostris Regalem assistentiam et defensam: nec illos, aut Terras praedictas a corpore et integritate Regni nostri Poloniae alienari, sequestrari, scindi patiemur. ANNO 1454.

Promittentes insuper pro Nobis et Haeredibus, Successoribus nostris, quod praefatos Praelatos Spirituales ac Saeculares, ac sacras Ædes et Ecclesias, Barones, Nobiles et Cives, et singulos incolas Terrarum nostrarum praedictarum Prussiae in juribus, libertatibus, litteris, privilegiis, immunitatibus eorum, quae a Principibus Spiritualibus et Saecularibus

ANNO 1454. bus, Regibus et Dominis Terrarum praedictarum obtinent, conſervabimus, fovebimus, defendemus, nec unquam ea violabimus, aut praevaricabimur, aut violari vel praevaricari quomodolibet permittemus. Si autem alicui Civitati vel privatae perſonae privilegium amiſſum fuerit, aliud de conſilio Conſiliariorum Terrarum illarum gratioſe dabimus et largiemur, dummodo in haereditatis, et bonorum illorum, quorum a Nobis petetur literalis innovatio, petens fuerit in pacifica, continua et praeſcriptionem habente poſſeſſione. Ut autem noſtrae liberalitatis, aequitatis et juſtitiae dextram, his ſubjectionis eorum, et noſtrae acceptationis felicibus dante Domino primitiis ſentiant in univerſos et quemlibet eorum effuſam, et in mutatione Principum commutatam etiam aut ſublatam deprehendant oppreſſionem, datiam, quae in vulgari Funthczol dicitur, item omnia telonea in aquis et terra, nova et antiqua obſervantia, in Terris duntaxat praedictis Pruſſiae quomodolibet conſtituta, item in Terra Pomeraniae exactionem ſive datia, quae portus alias Narzaſz veteri inſtitutione Ducum Poloniae vocabatur, Regia munificentia tollimus, abrogamus, deponimus, ac ſolutionem illarum temporibus perpetuis reſolvimus, dimittimus et relaxamus, nullo unquam tempore per Nos, aut Succeſſores noſtros Reges Poloniae, ex quacunq; cauſa aut occaſione inſtituendam aut imponendam. Item licet Magiſter et Ordo tempore occupationis Terrarum praedictarum omnia bona et merces quarumcunque materiarum Divina permiſſione naufragium in mari paſſorum, velut propria ex naufragio quaſi juris ſui facta occupabant, Nos tamen, qui Rex Catholicus ſumus, ſortem hujusmodi naturali et divino jure, Sedisq: Apoſtolicae Decreto damnatam, velut crudelem et injuſtam execramur, pollicemurque, quod res et bona, cujuscunque ponderis vel valoris exiſtant, earum perſonarum, quae maris naufragio periclitabuntur, nunquam per Nos aut Officiales noſtros velut noſtras aut juris noſtri petemus aut requiremus, ſed illas abſque diminutione per eos, quorum ante naufragium fuerunt, aut eorum propinquiores demonſtratione evidenti propinquitatem probantes, et in uſus convertendas beneplacitos decernimus colligendas. Contrariae conſuetudini aut juri, vel potius corruptelae pro Nobis et Succeſſoribus noſtris renuntiantes, niſi forte nullus bonorum hujusmodi extaret juſtus haeres et ſucceſſor, quoniam in caſu illo bona ex naufragio habita noſtrae poteſtati volumus ſubjacere. Item omnes Praelatos, Militares, Nobiles, Cives et incolas Terrarum praedictarum in jus, conditionem et proprietatem Regni Poloniae translatos & inviſceratos, hac etiam proſequemur praerogativa, quod dignitates et officia hactenus illic conſiſtentia et impoſterum conſtituenda, item Caſtra et tenuta civitatum et locorum in Terris praedictis nulli extraneo aut forenſi, ſed proprio indigenae, juxta obſervantiam aliarum Terrarum conferemus. Item omnes cauſas notabiles dictas Terras concernentes, cum communi Conſiliariorum Spiritualium et Saecularium, Nobilium et Civitatum majorum conſilio Terrarum praedictarum tractabimus, terminabimus et definiemus. Item Terras praedictas ſub noſtro regimine et Regni Poloniae corpore conſiſtentes in ſuis antiquis gadibus, limitibus, terminisque conſervabimus, tuebimur et defendemus, nec terminos et gadus Terrarum ipſarum in aliquo diminui vel periclitari, velut Regni noſtri partes individuas ullatenus patiemur. Item cum Terrae ipſae et homines ipſas incolentes variis hactenus Legibus ſive Iuribus, videlicet Magdemburgenſ. Culmenſ. Polonicali haereditario et Pruthenico in decidendis quibusvis eorum quaeſtionibus, et adminiſtratione juſtitiae utebantur, quod etiam illis ſub noſtro Principatu et Regimine volumus firmum eſſe et perenne, ea licentia attributa, ut liceat cuicunque de uno jure in aliud, ſine tamen aliorum praejudicio, quo voluerit transmigrare. Item cum monetae juſtam, fidelem ligam ponduſque habentis cuſio Terram quamlibet nobilitet et fœcundet, volumus, ut in quatuor locis Terrarum praedictarum, videlicet in Thorun, Elblong, Gdanſk et Kynsberg duntaxat guerra praeſenti durante, fidelis et juſta imaginem noſtram et ſubſcriptionem tituli noſtri continens cudatur moneta, praefatorum Praelatorum Spiritualium et Saecularium, Militarium, Civium Terrigenarum Terrarum praedictarum impenſis, pace autem ſuffragante Domino habita, tantum in Thorun et Gdanſk, ſine praejudicio privilegii Thorunenſis Civitatis, noſtris Regiis cudatur impenſis, proviſo tamen, quod moneta ipſa in pondere, et grano et liga debita nullatenus minuatur. Item quia Nos pro bene gerendis rebus Dominiorum noſtrorum in varia ſaepe loca, et a Terris praedictis diſtantia, neceſſe eſt facere deſcenſum, ne igitur per noſtram abſentiam Terrae ipſae aliquod contrahere poſſent periculum vel periclitationem, Nobiles Viros pro illius tuitione

ANNO 1454.

Anno 1454. tione, & gubernatione de eorum legalitate, fide & merito confisi, ad nostræ duntaxat beneplacitum voluntatis, ac cum consilio Prælatorum, Consiliariorum, Civitatum majorum prædictæ Terræ deputabimus, ad quos in nostri absentia super quolibet defectu ex eventu habeatur recursus, providentia, provisione & auctoritate illorum supplendus & emendandus. Item mercatoribus Terrarum prædictarum Prussiæ, in Regnum, Ducatus & Dominia nostra venientibus, hanc prærogativam & libertatem de cætero volumus conservari, ut quoties illos in quæcunque loca, civitates & oppida Regni Dominiorum nostrorum venire cum mercibus eorum, cujuscunque speciei vel maneriei existant, contingat, licitum erit eis hujusmodi merces in loca, testudines & cameras aut tecta, quorum illis libera præstari debet arendatio, deponere, & pro suo arbitrio exponere in venalitatem, stratasque omnes versus Hungariam, Russiam, Moraviam, Silesiam, Austriam, Saxoniam, Valachiam liberas habeant: depositis tamen teloneis, & stratis antiquis Civitatum Regni & Dominiorum semper salvis. Harum, quibus sigillum nostrum præsentibus est appensum, testimonio literarum. Actum Cracoviæ, Feria quarta Cinerum Anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo quarto. Præsentibus ibidem Reverendissimis in Christo Patribus & Magnificis Dominis, Sbigneo Dei Gratia Tituli S. Priscæ Presbytero Cardinali & Episcopo Cracovienſi, Joanne eadem Gratia Sanctæ Gnesnensis Ecclesiæ Archiepiscopo et Primate ejusdem, Joanne Vladislaviensi, Andrea Posnanienſi, eadem Gratia Episcopis, Joanne de Czysow Castellano & Capitaneo, Joanne de Tęczyn Palatino Cracovienſi, Luca de Gorka Posnanienſi, Joanne de Oleśnica Sandomirienſi, Petro de Oporow Lancicienſi, Nicolao de Scharley Brestenſi Palatinis. Petro de Szamotuly Posnanienſi, Przedborio de Koniecpole Sandomirienſi Castellanis. Petro Szafraniec de Pieskowaskala Cracovienſi, Michaële de Lasotki Lancicienſi Succamerariis, & aliis quam plurimis Generosis & Nobilibus fide dignis ad præmissa testibus. Datum per manus Magnificorum Joannis de Koniecpole Cancellarii, & Petri de Szczekociny Vice-Cancellarii Regni Poloniæ sincere Nobis Dilectorum,

Relatio Magnifici Joannis de Koniecpole, Regni Poloniæ Cancellarii.

CVIII. Anno 1454.

Ordinum Prussiæ & Pomeraniæ subjectio Casimiro *Regi, & Regno Poloniæ.* Actum & datum in Thorun Feria secunda proxima post Dominicam Ramis Palmarum Anno 1454. *Ex Archivo Regni Lib. sub lit. G. fol. 118.*

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Legum divinarum humanarumque saluberrimæ sanctiones, instituta & decreta quoslibet feudales & subditos jugum subiectionis & obedientiæ permittunt excutere, & in sortem regimenque justorum Dominorum se conferre, dum Rectorum & Principantium temeritas, frenis laxatis licenttiæ, per quælibet devia & abrupta graditur, & manus non solum iniquas ad irrogandas injurias, sed etiam ad effundendum sanguinem innocentem cruentas immoderata audacia porrigens, quasi apud Deum ultionum omnis vindictæ ratio conquieverit, debacchatur. Sed neque ad culpam contumeliamque justus rerum æstimator retorqueat, sed potius ad providentiæ argumentum, si onere oppressionum subditi impulsi opportuno justoque remedio superbum, injustum atque avarum abrogent imperium, & in ditionem potestatemque alterius transmigrent, conditione actionum & temporum facultatem illis subministrante. Proinde nos Prælati, Barones, Militares, Nobiles, Cives, Oppidani & Incolæ Terrarum Prussiæ, Culmensis, Pomeraniæ & Michalovienſis, Status Ecclesiastici & Saecularis, significamus tenore præsentium universis, tam præsentibus quam futuris, qualiter etsi superioribus temporibus Proavi, Avi & Genitores nostri, & tandem nos graves innumerabilesque a Magistro & Ordine Prussiæ pertulissemus oppressiones, dum non solum Magister, sed & sui Commendatores in nos desæviendo, plerosque ex nobis nullo jure servato capitibus plecterent, alios proscriberent, alios bonis temporalibus mulctarent, & quod dictu quoque nefas est, conjuges & filias nostratum stupris & adulteriis violarent, in quosdam ex nobis, ut trucidaremur, venundaremur, caperemur et depactaremur, facultatem conferendo, totque cogebamur recognoscere & profiteri Dominos superbe avareque nobis imperantes, quot Terra Prussiæ gessit Commendatores, cum unusquisque illorum plenam

ANNO 1454. principandi & imperandi apud ſe conſiſtere arbitrabatur poteſtatem. Qua quidem inflati licentia, obliti profeſſionis, qua contra infideles militare ſpoponderant, nulla offenſa aut injuria provocati, in Reges, Principesque Poloniæ, quorum beneficio accerſiti ad impugnationem infidelium, dotatique & inſtituti fuerant, arma convertebant, fœdere primum cum Domino CASIMIRO, deinde cum Domino VLADISLAO Regibus Poloniæ per illos quater firmato & toties violato, Regni Poloniæ Terras, niſi cladibus domiti fuiſſent, decreverant occupaſſe, cogentes nos ad gerendum ſecum injuſta bella, licet nobiſcum nunquam rem integram communicati fuiſſent, cum illos ad illa obeunda, alienos fines occupandi fames, aut livor faſtusque, non juſta cauſa urgeret: in quibus clades, orbitates, fortunarumque & rerum noſtrarum periclitationes illic exceptas tanto majore amaritudine proſequimur, quanto conſtat nos imperio Præſidum noſtrorum coactos, non corporum ſolum & rerum, ſed etiam animarum noſtrarum per injuſtas acies ſæpius contraxiſſe diſcrimen, & capitibus noſtris omne ſcelus injuſti belli expiaſſe, Magiſtro & Ordine noſtras clades magis ex arce ſpectantibus quam relevantibus. Verum cum tot mala nullo termino aut ſpatio videremus finiri, atque nobis, poſterisque noſtris majores calamitates, orbitates, (Magiſtro & Ordine Pruſſiæ ad rumpendum cum Rege & Regno Poloniæ fœdus percuſſum ultimo corporali interpoſito juramento, a quo ſe abſolvi Concilii Generalis Baſilienſis & Summi Pontificis auctoritate multiplici inſtantia expetebant, & bellum de novo gerendum aſpirante) parari; Ligam & Unionem, omnem juſtitiam æquitatemque redolentem, non quæ illis juſtam poteſtatem adimeret, ſed quæ injuſta illos bella ſuſcipere, & in noſtros abſque jure denudato vacuo uti mucrone, nosque fortunis & rebus ſpoliare noſtris prohiberet, inivimus: Hanc cum annis pluribus per nos Magiſtri & Ordinis conceſſu, ac Imperialibus privilegiis & confirmationibus deſuper dotati habuiſſemus in uſu, obſervantia & praxi, tanto ardore, cura & ſollicitudine pro illius perpetua abolitione certatim non erubuerunt inſiſtere, ut nos velut ethnicos hæreticosque coram Summo Pontifice aſſererent, & deinde ad Imperiale traherent Tribunal, non quo per abrogationem violationemque hujusmodi noſtræ Unionis & Ligæ aliquid commodi aut profectus capeſſerent, ſed ut eo liberius, obſtante illis nemine, execranda bella Regi & Regno Poloniæ, cæterisque finitimis, noſtris tandem cervicibus, ut ſæpe alias accidebat, expianda moverent. Licet autem coram Tribunali Cæſareo comparendi nulla nos arctaret conditio vel poteſtas, cum Imperiali ditioni nunquam nos remur ſubjectos eſſe; ut tamen nihil reſtaret, quo noſtra argui poſſet juſtitia, & pura, quam in his ad pacem reconciliationemque cum Magiſtro & Ordine gerebamus, intentio, accuſati Tribunal hujusmodi acceſſimus, et anno prope uno exacto cum perſonarum noſtrarum ampliſſimo diſcrimine in querelis, propoſitionibusque & replicationibus verſati, licet cauſam pluribus juſtificationibus fundatam haberemus; tantus tamen favor Magiſtro & Ordini in pronuncianda Imperiali ſententia habitus eſt, ut Liga & Unio noſtra hujusmodi, pro qua omne certamen fuit exortum, inhibitione Cæſaris, per nos tanquam jure arbitrario facta, rejecta caſſaretur; Magiſtro nihilominus & Ordine poſt haec inſtantibus, ut in ſexingentis Florenorum millibus Magiſtro & Ordini ſolvendis, adeo Magiſtro & Ordini obnoxii fuiſſemus, juxta ac ſi pretio empti eſſemus, nova Cæſarea ſententia damnaremur: vigore cujus ad trecentorum ex nobis principalium capitalem trucidationem proceſſuros ſe, & ultionem quamlibet in nobis, velut ſervis emptitiis & obnoxiis, ſumpturos, terrore publico et clamore diſponebant. Quæ quidem Caeſarea ſententia & ejusdem Magiſtri & Ordinis Pruſſiæ inſtantia, ultra quoq; de nobis extendenda, adeo nobis indigna, prout erat, viſa eſt, ut non viris modo, ſed fœminis, non Catholicis, ſed Scythis fœdum ac intolerabile eſſet, ad tantam obnoxietatem calamitatemque detrudi. ANNO 1454.

Tot igitur & tantis pluribusque aliis, quas, ut noſtro conſulamus honori, ſilentii tegimus velamine, oppreſſionibus, oneribus, gravaminibus atq; injuriis laceſſiti, præſertim cum illas videremus in infinitum trahi, & novo genere creſcere & augeri, ſuperbo, avaro & injuſto præfati Magiſtri & Ordinis dominio, authoritate & ſuffragio naturalis & humanæ legum, renuntiavimus omnem obedientiam, fidem & ſubjectionem illi, & cuilibet eorum ſubtrahendo. Verum cum Regem & Coronam Poloniæ præfati Ordinis Patronum, Fundatorem et Dotatorem, ac Terras prædictas, videlicet Pruſſiæ, Culmenſis, Pomeraniæ & Michalovienſis, a corpore & proprietate Regni Poloniæ præter juſtitiam & æquitatem per vim & arma alienatas conſtat extitiſſe, priſco noſtro capiti & primævo corpori, a quo excideramus, poſtquam juris noſtri

Anno 1454. ſtri eſſe cœpimus, illico nos reuniendos, redintegrandosque cenſuimus, quo amplius liquere poſſit, renunciationem, & ſubtractionem obedientiæ Magiſtro & Ordini excutiendo tyrannicum jugum & ſuperbum avarumque præſidium, per nos factam, non ſolum vendicationem libertatis, ſed juſtum principatum, imperium & ſolium quæſiviſſe. In hunc itaq; morem ad Sereniſſimum Principem D. Casimirum Dei Gratia Poloniæ Regem, Magnum Ducem Litvaniæ & Hæredem Ruſſiæ, & Coronam Poloniæ, in quos jure divino & humano præfatarum Terrarum hæreditatem & omnimodam ſucceſſionem comperimus devolutam, ſolennes noſtros Nuntios, videlicet Magnificos, Nobiles & Prudentes Dominos, Joannem de Bayzen, Auguſtinum de Schewe Milites, Gabrielem de Bayzen, Nicolaum de Wolkow Judicem Derſchovienſem, Laurentium Czeitz Culmenſem, Rudgerum de Bircken Thorunenſem, Laurentium Pilgrim Elbingenſem, Proconſules: Joannem Kal Brunsbergenſem, Georgium Schwach Konigsbergenſem, Nicolaum Radman de Kniphoff, Guilhelmum Jordan Militem, & Joannem Naydeburg Gedanenſem, Conſules, cum plena facultate transmiſimus, ac ſuæ Majeſtati & in ſuum Regalem thronum, ſolium, ditionem & poteſtatem Terras prædictas Pruſſiæ, Culmenſis, Pomeraniæ & Michalovienſ. & quaſcunq; alias annexas in terra vel mari conſiſtentes perſonas noſtras, caſtra, fortalitia, civitates, oppida, villas, res & fortunas noſtras, quæ hactenus in noſtra poteſtate ſunt, & in futurum erunt, dedidimus & ſubjecimus, & præſentibus voluntarie & ſpontanee damus perpetuo, & ſubjicimus, ipſumque Dominum Casimirum Regem Poloniæ pro unico juſto & legitimo Domino & Hærede ſuſcipimus & recipimus & acceptamus, ac nos & Terras prædictas in jus, ſortem, proprietatem & titulum Coronæ Poloniæ redintegramus, reunimus, incorporamus & inviſceramus, omnium privilegiorum, libertatum, prærogativarum Regni Poloniæ uſum & participationem, & ſignanter communem cum aliis Regnicolis futurorum Regum Electionem & Coronationem habituri, ipſamq; deditionem, ſubiectionem, ſuſceptionem & obedientiam iterum atq; iterum profitemur et innovamus, ſubjicientes nos, Terrasque prædictas in perpetuam præfati Domini Regis et ſuorum Succeſſorum et Regni Poloniæ ditionem, gubernationem, protectionem, poteſtatem, fidem, imperium et regimen. Promittentes pro nobis, hæredibus et ſucceſſoribus noſtris, ſub fide, honore ac onere per nos præſtiti juramenti, quod præfato Illuſtriſſimo Principi, Domino Casimiro Poloniæ Regi, et ejus Succeſſoribus Regibus Poloniæ, velut fideles et ſubjecti, quemadmodum cæteri ejusdem Regni incolæ, parebimus, auſcultabimus et obediemus fideliter et conſtanter, perpetuo et in ævum, juribus noſtris ſemper ſalvis, in ipſiusque Domini Regis et ſuorum Succeſſorum Poloniae Regum ditione, poteſtate, gubernatione, ſubjectione, imperio, et regimine ab hac hora et in perpetuum perdurabimus et conſiſtemus, nec ullo tempore a Corona Poloniae, cujus ſumus corpus individuum, ſcindi, ſequeſtrari aut alienari permittemus aut conſentiemus. Promittentes praefato D. Casimiro Regi, et ſuis Succeſſoribus Regibus Poloniae in omnibus felicibus, adverſis et quibuscunque caſibus ope, praeſidio, conſilio et auxilio, fideliter contra quoscunque eorum hoſtes et adverſarios, et quascunque perſonas Eccleſiaſticas, vel Saeculares, quacunque praefulgeant dignitate, communitates, univerſitates, et ſignanter contra Magiſtrum et Ordinem quondam Pruſſiae, Almaniae et Livoniae fideliter, corpore, animo et rebus, et cum effectu aſſiſtere, et bonum, utile, commodum, honeſtum ejusdem Domini Casimiri Regis, et ſuorum Succeſſorum Regum Poloniae juxta vires et potentias noſtras extremas efficere, dirigere et procurare, nec unquam quocunq; colore, arte, neceſſitate, caſu, opportunitate vel ingenio praefatum Dominum Casimirum Regem, et Succeſſores ejus Reges et Coronam Poloniae deſerere, aut in praejudicium, laeſionem, aut offenſam praeſentis ſubjectionis et deditionis noſtrae, cum Magiſtro et Ordine olim Pruſſiae, et Magiſtris Almaniae, Livoniae aliquos Tractatus, reconciliationes, inſcriptiones, amicitias, fœdera, colloquia vel ſermones, absque ejusdem Domini Casimiri Regis Poloniae ſpeciali licentia vel conſenſu inire per ſe, vel quascunque ſubmiſſas perſonas, directe vel indirecte, palam vel clandeſtine, absque dolo et fraude, ſub fide et honore. Cui quidem Sereniſſimo Principi, Domino Casimiro Regi Poloniae, quam primum feliciter Terras Pruſſiæ aut Pomeraniae ingreſſus fuerit, ad ſuam requiſitionem plene praeſtabimus, praeſtareque nos adſtringimus, fidelitatis, ſubjectionis et obedientiae, perpetuo corporali interpoſito juramento, homagium. Et quod jam in perſonis praefatorum Nuntiorum noſtrorum praeſtitiſſe nos fatemur et recognoſcimus, et praeſenti noſtra inſcriptione pro firmitate amplio-

Anno 1454.

ANNO 1454. ri facimus et praeſtamus. Actum et datum in Thorun, Feria ſecunda proxima poſt Dominicam Ramis Palmarum, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo quarto.

CIX.

Gubernator & Palatini Pruſſiæ fidejubent pro Epiſcopis Pruſſiæ de præſtando ab illis CASIMIRO *Regi fidelitatis juramento, quod ſi non fecerint, declarant ſe eos pro hoſtibus habituros.* Actum & datum in Thorun Feria 2. poſt Dominicam Ramis Palmarum, Anno 1454. *Ex Originali Sigill.* 4.

Nos Joannes de Bayſen Terrarum Pruſſiæ Gubernator, Auguſtinus de Schewe Culmenſis, Gabriel de Bayſen Elbingenſis Palatini, Protoconſules et Conſules Thorunenſis et Elbingenſ. Civitatum ſignificamus tenore praeſentium, quibus expedit, univerſis. Licet alias citra feſtum ſolemnitatis nuptiarum Sereniſſimi Principis et Domini, Domini CASIMIRI Dei Gratia Regis Poloniae etc. etc. Domini noſtri gratioſiſſimi per certas inſcriptiones unitatis hinc inde factas pleno mandato Terrarum Pruſſiae ſuffulti obligaſſemus in Dominica Ramis Palmarum, Praelatos, Nobiles, Terrigenas, Protoconſules, Conſules et Communitates Civitatum hic in loco praedicto Sereniſſimo Domino CASIMIRO Dei Gratia Regi Polo. niae etc. etc, Domino noſtro gratioſiſſimo dare et praeſtare fidelitatis juramenta et inſcriptiones, prout Cracoviae per nos et noſtros Nuntios ordinatum, diſpoſitum eſt et concluſum, tamen quod Reverendi Patres, Domini Epiſcopi Terrarum harum Pruſſiae cum eorum Capitulis non diffugio, ſed ignorantia ſe debuiſſe ſimilia noſtra facere juramenta et inſcriptiones, ad hodiernam diem venire neglexerunt, ut propterea noſtra promiſſa, inſcriptiones et pollicitationes uberius complerentur, fidejuſſimus pro eisdem, fidejubemusque nos obligantes, quod ipſi Patres Reverendi cum ſuis Capitulis ſe hic in Dominica *Quaſimodogeniti* ad ultra repraeſentabunt, inſcriptiones ſigillis eorum ſigillatas, et corporalia juramenta fidelitatis Sereniſſimo Principi, D. CASIMIRO Poloniae ac noſtro Regi, Domino noſtro gratioſiſſimo, more noſtro et aliorum incolarum Terrarum Pruſſiae praeſtanda et facienda repraeſentabunt et ſtatuent, quod ſi facere nollent vel renuerent, ex tunc debemus ad compeſcendam rebellionem eorum cum omnibus incolis Terrarum Pruſſiae conſurgere, de Terris Pruſſiae et Dominiis eorum eos exulari et proſcribi promittimus fide pura. In cujus rei teſtimonium ſigilla noſtra praeſentibus ſunt appenſa. Actum et datum in Thorun Feria ſecunda proxima poſt Dominicam Ramis Palmarum, Anno Domini 1454. ANNO 1454.

CX.

Recognitio Ordinum & Incolarum Terræ Culmenſis de præſtito a ſe CASIMIRO *Regi Poloniæ ſubjectionis & fidelitatis homagio.* Actum & datum in Thorun Feria tertia ante Feſtum Aſcenſionis Domini An. 1454. *Ex Archivo Regni Lib. ſub Litera G. fol. 133.*

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Convenit actus hominum, qui vetuſtate cadunt, et ſucceſſu temporum in oblivionem vertuntur, ſolidis ſcripturarum et teſtium fundamentis commendare, in quorum cuſtodia nullis marceſcunt temporibus, ſed ſemper jugis perennatione memoriae incommutabiles ſervantur. Proinde Nos Praelati, Barones, Nobiles, Militares, Terrigenae, nec non Civitatum et Oppidorum, videlicet Culmenſis, Thorunenſis, Brodnicenſis, Novi-Forenſis, Graundeczenſis, Radzynenſis, Laschinenſis, Golubienſis, Kowalovienſis, Ludbarienſis, Wabreſznenſis, Protoconſules, Conſules, Scabini jurati, et univerſaliter omnes incolae Terrae Culmenſis, attentis Sereniſſimi et Glorioſiſſimi Principis, D. CASIMIRI D. G. Regis Poloniae, Magni Ducis Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiaeque Domini et Haeredis etc. Domini noſtri gratioſiſſimi benivolentiis et favoribus poſt ſuſcepti noſtri regiminis, ac aſſiduam defenſionis curam, quibus liberaliter et multipliciter in nos utitur et uſus eſt, in vim gratitudinis, et noſtrae fidelitatis recompenſam, quo ſuae Serenitati reddamur fideliores, noſtro et noſtrorum fratrum et amicorum abſentium nominibus profitemur, et tenore praeſentium recognoſcimus, nos praefato Sereniſſimo Domino CASIMIRO Regi Poloniae Dei Gratia etc. tanquam vero et unico Domino et Haeredi noſtro feciſſe, et ſolenniter debitae ſubjectionis et fidelitatis homagium tacto vivificae Crucis oſculo praeſtitiſſe, et exhibuiſſe juxta ordinationes et inſcriptiones pridem per Ma-

Anno 1454. Magnificos, Nobiles et Providos Viros: Joannem de Bayſen praefati Sereniſſimi Principis, Domini Casimiri Dei Gratia Poloniae Regis etc. in Terris Pruſſiae Gubernatorem, Auguſtinum de Scheve Culmenſem, Gabrielem de Bayſen Elbingenſem Palatinos, Nicolaum de Wolkowo Judicem Derſchovienſem, Laurentium Czeitz Culmenſem, Rutigerum de Birken Thorunenſem, Laurentium Pilgrim Elbingenſem Proconſules, Joannem Call Brunsbergenſem, Gregorium Swach Krolwgrodenſem, Nicolaum Rodeman de Knypow, Vilhelmum Jordan Militem, & Joannem Meidburg Gedanenſes Conſules, Terrarum Pruſſiæ Plenipotentes, Ambaſiatores, noſtro & noſtri omnium nomine Cracoviæ factas, quos ad id cum pleno mandato faciendum miſeramus. Qui quidem Domino Regi, & ſuis Succeſſoribus legitimis Regni Poloniæ Regibus omnem fidelitatem, aſſiſtentiam & reverentiam pro omni tempore faciemus, præſtabimus & exhibebimus, nec ipſum Dominum noſtrum Regem & ſuos Succeſſores, Coronamque Poloniæ deſeremus, aut quoquo ab obedientia abſcedemus, ſed ſuam Serenitatem, ac ipſius Succeſſores Poloniæ Reges ut veros & unicos Dominos noſtros & Hæredes profitebimur & recognoſcemus, omnique fidelitate, aſſiſtentia & reverentia tam in proſperis quam in adverſis ſequemur ſine dolo & fraude, nec quaſcunque colligationes, collocutiones, pacta & inſcriptiones cum hoſtibus quibuſcunq;, ſuæ Serenitati ac Regibus & Coronæ Poloniæ adverſari volentibus, quovis colore, arte & ingenio ſemoto penitus & excluſo, & præcipue cum Cruciferis olim nobis imperantibus & præſidentibus faciemus, ſed eos toto poſſe ac conatu noſtris propellemus, eradicabimus & excludemus, nulla eis conſilia, auxilia, favores præſtando & exhibendo. In quorum omnium fidem & robur perpetuæ firmitatis Magnifici & Generoſi Auguſtini de Schewe Palatini, & Johannis de Czeieniberck Vexilliferi Culmenſis, famoſarumque Culmenſis & Thorunenſis Civitatum, omnium noſtri Nobilium videlicet & Prudentium Terrigenarum Civitatumque, præmiſſarum plenam & omnimodam pleno mandato a nobis commiſſam ſui & omnium noſtri nomine præſentem Literam ſigillandi & muniendi habentium poteſtatem, ſigilla præſentibus ſunt ſubappenſa. Actum & datum in Thorun Feria tertia proxima ante Feſtum Aſcenſionis Domini, Anno ejusdem milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo quarto. Præſentibus Reverendiſſimis ibidem in Chriſto Patribus, & Magnificis Dominis: Johanne Vladislavienſi, Andrea Posnanienſi, Dei Gratia Epiſcopis, Johanne de Thancżyn Cracovienſi, Stanislao de Oſtrorog Caliſſienſi Palatinis, Joanne de Koniecpole Cancellario, & Petro de Szczekocin Vice-Cancellario Regni Poloniæ &c. & aliis quam pluribus Magnificis & Generoſis Dominis teſtibus ad præmiſſa. Anno 1454.

CXI.

Literæ Homagiales Terræ Elbingenſis. Actum & datum in Elbing Feria tertia Pentecoſtes, Anno 1454. *Indidem fol. 135.*

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Convenit actus hominum, qui vetuſtate cadunt, & ſucceſſu temporum in oblivionem vertuntur, ſolidis ſcripturarum & teſtium fundamentis commendare, in quorum euſtodia nullis marceſcunt temporibus, ſed ſemper jugis perennatione memoriæ incommutabiles ſervantur. Proinde Nos Prælati, Barones, Nobiles, Militares, Terrigenæ, nec non Civitatum & Oppidorum Proconſules, Conſules, Scabini jurati, Sacræ Varmienſis Eccleſiæ Cathedralis Capitulum, Gabriel de Baiſen Palatinus, Georgius Scelim Vexillifer, Hector Machwicz Judex Elbingenſis, una cum omnibus Terrigenis & militibus, Laurentius Pilgrim antiquæ, Paulus Beimbovin novæ Elbingenſ. Civitatum, Joannes Landesburg Holaneenſis, Salomon Mormienſis, Paulus Dittnar Molchuſenſis, Auguſtinus Czymerman Libenſtadenſis Proconſules, una cum totis earundem Civitatum Communitatibus, & univerſaliter omnes incolæ Terræ Elbingenſis, attentis Sereniſſimi & Glorioſiſſimi Principis Domini Casimiri Dei Gratia Regis Poloniæ, Magni Ducis Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæque Domini et Hæredis etc. Domini noſtri gratioſiſſimi benivolentiis et favoribus, poſt ſuſcepti noſtri regiminis aſſiduam defenſionis curam, quibus liberaliter et multipliciter in nos utitur et uſus eſt, in vim gratitudinis et noſtræ fidelitatis recompenſam, quo ſuæ Serenitati reddamur fideliores, noſtro et noſtrorum fratrum et amicorum nominibus profitemur, et tenore præſentium recognoſcimus, nos præfato Sereniſſimo Domino Casimiro Dei Gratia Regi Poloniæ etc. tanquam vero et unico Domino et Hæredi noſtro fec iſſe, et ſolenniter debitæ ſubjectionis et fidelita-

Anno delitatis homagium, præstito per prius 1454. corporali juramento, et tacto vivificæ Crucis osculo, præstitisse, et exhibuisse juxta ordinationes et inscriptiones, pridem per Magnificos, Nobiles et Providos Viros: Joannem de Baisen præfati Domini Casimiri Regis Poloniæ pro nunc Gubernatorem in Terris Prussiæ, Augustinum de Scheve Culmensem, Gabrielem de Baisen Elbingensem jam Palatinos, Nicolaum de Wolkowo Judicem Derschoviensem, Laurentium Czeitz Culmensem, Ruthigerum de Birken Thorunensem, Laurentium Pilgrim Elbingensem Proconsules, Joannem Brunspargensem, Gregorium Swach Crolofgrodensem, Nicolaum Rodeman de Knypow, Vilhelmum Jordan Militem, et Joannem Meidburg Gdanenses Consules, nostro et omnium nostri nomine Cracoviæ factas, quos ad id faciendum cum pleno mandato miseramus. Cui quidem Domino Regi, et Successoribus legitimis Regni Poloniæ Regibus omnem fidelitatem, assistentiam et reverentiam pro omni tempore faciemus, præstabimus et exhibebimus, nec ipsum Dominum nostrum Regem et suos Successores, Coronamque Poloniæ deseremus, aut quoquo ab obedientia abscedemus, sed suam Serenitatem et suos Successores Poloniæ Reges ut veros et unicos Dominos nostros et Hæredes profitebimur et recognoscemus, omnique fidelitate, assistentia et reverentia, tam in prosperis quam in adversis sequemur sine dolo et fraude, nec quascunque colligationes, collocutiones, fœdera, pacta et inscriptiones cum hostibus quibuscunque, cujuscunque status, præeminentiae et conditionis existant, suae Serenitati, ac Regibus et Coronae Poloniae adversari volentibus, quovis colore, arte et ingenio semoto penitus et excluso, et praecipue cum Cruciferis olim nobis imperantibus et praesidentibus faciemus, sed eos toto posse et conatu nostris propellemus, eradicabimus et excludemus, nulla eis auxilia, consilia et favores praestando, et exhibendo. In quorum omnium fidem et robur perpetuae firmitatis Venerabilis Sacrae Varmiensis Cathedralis Ecclesiae Capituli, Magnificique et Generosi Gabrielis de Baisen Palatini, Georgii Skalim Vexilliferi Elbingens. famosarumque novae et antiquae Elbing Civitatum omnium nostri, Nobilium videlicet et Prudentium Terrigenarum, Civitatumque praemissarum plenam et omnimodam pleno mandato a nobis commissam, suo et omnium nostri nomine praesentem literam sigillandi & muniendi habentium potestatem, sigilla praesentibus sunt subappensa. Actum et datum in Elbing Feria tertia Pentecostes, Anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo quarto. Praesentibus ibidem Reverendissimis in Christo Patribus, Magnificoque et Generoso, nec non Prudentibus, Joanne Vladislaviensi, Andrea Posnaniensi Dei Gratia Episcopis, Stiborio de Baissen Palatino Königsbergensi, Ramschel Milite et Capitaneo Baliensi, Laurentio Czeitz Culmensi, Andrea Brunaw Königsbergensi Proconsulibus, et aliis quam pluribus fide dignis testibus ad praemissa. Anno 1454.

CXII.

Gedanenses recognoscunt subjectionem perpetuam Regi & Regno Poloniæ cum solutione duorum millium Flor. Hung. singulis annis, Curiamque cum Granario & Stabulo Regi ædificare promittunt. Actum & datum in Elbing ipso die SS. Trinitatis, Anno 1454. *Ex Originali. Sigill. 1. Civitatis Gedanensis.*

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Quia tunc multis errorum et dubiorum prudenter occurrimus incommodis, dum gesta aetatis nostrae literarum apicibus et testium annotatione perhennamus. Proinde Nos Proconsul, Consules, Scabini jurati, et tota Communitas Civitatis Gdansk in Terra Pomeraniae situatae attendentes, quod postquam a multis retroactis temporibus a ditione Regum et Principum Poloniae initio nobis hæreditarie et naturali dominio praesidentium, illicite alienati dira tyrannide Cruciferorum, praeter jus et violente nobis quondam imperantium detinebamur et affligebamur, ab hujusmodi oppressionum mole per Sereniſſimum Principem Dom. Casimirum Dei Gratia Regem Poloniae M. Ducem Litvaniae, Russiae, Prussiae Pomeraniaeque Dominum et Haeredem in ipsius Serenitatis ditionem et Coronae Poloniae appropriationem et incorporationem reassumi postulantes, tanta suae Serenitatis et Coronae Poloniae caritatis et gratiae affectione amplexati sumus, ut nedum virtute brachii suae Serenitatis ab iniqua, plurimumque anxiosa Cruciferorum occupatione erepti et liberati, Regnoque Poloniae appropriati et incorporati, verum et multiplici honorum et gratiarum praerogativa fulciti sumus.

Te-

Anno 1454. Tenore praesentium universis tam praesentibus quam futuris significantes recognoscimus publice, & profitemur nos,& nostri Successores praefatæ Civitatis Cives praefati Domini Casimiri, & ipsius Successorum Regum Poloniæ, tanquam Dominorum & Hæredum nostrorum imperio, regimini & ditioni fore subjectos, subjectionemq;, assistentiam, reverentiam, fidelitatem, obedientiamq: suæ Serenitati, &suisSuccessoribus Regni PoloniæRegib9 perpetuis temporibus exhibendam recognoscentes,in cujus vim professionis ditionis praefati Sereniss. Principis Domini Casimiri, praefato Sereniss̃imo Principi Domino Casimiro, & ejus Successoribus Regni Poloniæ Regibus nos et successores nostri Civitatis praefatæ Cives singulis annis, perpetuisque temporibus duo millia Florenorum Hungaricalium puri auri & justi ponderis census annui, unum mille pro Festo S. Joannis Baptistæ, & aliud mille pro Festo Nativitatis Domini continue sequenti dare, solvere & complere tenebimur & debebimus. Item praefato Sereniss̃imo Domino Casimiro Regi Poloniæ, & ejus Successoribus Regni Poloniæ Regibus singulis annis, perpetuisque temporibus stationem trium dierum suæ Serenitatis Majestati, ipsiusque curiensibus condignam & sufficientem dare tenebimur. Item praefato Sereniss̃imo Domino Casimiro & ejus Successoribus Regni Poloniæ Regibus Curiam lateribus Regali dignitate condignam & solempnem ædificare, lateribus tegere, & quotiens illam destrui & vetustate consumi contigerit reædificare, conservare & reformare. Item in eadem Curia equistatia murata pro ducentorum equorum locatione. Item in eadem Curia promptuarium bonum pro repositione frugum Regalium facere & ædificare, quantocius poterimus, tenebimur, cæteris omnibus justis, & hujus literæ inscriptioni non derogantibus juribus nostris in suo robore permanentibus. In quorum testimonium & robur perpetuæ firmitatis praefatæ Civitatis Gdansk sigillum est subappensum. Actum & datum in Elbing ipso die Sanctæ Trinitatis, Anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo quarto. Præsentibus ibidem Reverendiss̃imis in Christo Patribus, Magnificis prudentibusque Dominis Joanne Vladislaviensi, Andrea Posnaniensi Dei Gratia Episcopis, Joanne de Tanczin Cracoviensi, Luca de Gorka, Posnaniensi Palatinis, Joanne de Koniecpole Regni Poloniæ Cancellario, Joanne de Bayssen Sereniss̃imi Principis Domini Casimiri Regis Poloniae &c. in partibus Prussiae Gubernatore, Gabriele de Bayssen Elbingensi Palatino, Laurentio Czeitcz Culmensi, Ruthigero de Byrken Thorunensi, Andrea Brunaw Konigsbergensi, Laurentio Pilgrim Elbingensi Proconsulibus, & aliis pluribus fide dignis testibus ad praemissa. Anno 1454.

CXIII.

Literæ Homagiales Terræ Königsbergensis. Actum & datum in Königsberg, Feria quarta in Vigilia Corporis Christi, Anno 1454. *Indidem fol. 144.*

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Convenit actus hominum, qui vetustate cadunt, & successu temporum in oblivionem vertuntur, solidis scripturarum ac testium fundamentis commendare, in quarum custodia nullis marcescunt temporibus, sed semper jugis perennatione memoriae incommutabiles servantur. Proinde Nos Praelati, Barones, Nobiles, Militares Terrigenae, nec non Civitatum & Oppidorum Proconsules, Consules, Scabini jurati: Stiborius de Baisen Palatinus, Casper Cremiten Vexillifer Kenigsbergens. una cum omnibus Terrigenis & Militibus, Andreas Brunaw antiquae, Georgius Langerben junioris, alias Knypaw, Herman Stulmecher Lebenicht Civitatum Königsbergens. Nicolaus Wemer Bartensteinensis, Nicolaus Bruchman Schiftenburgensis, Melchior Czumerman Rastemburgensis, Henricus Ludek Heiligenbeilensis, Joannes Blevel Landesbergensis, Bartosius Harbestro Schnitenensis, Joannes Waltaner Velavensis, Michaël Reichnaw Folkemitensis, Nicolaus Mildenhewer Girdavensis, Johannes Drinkfortensis, Andreas Tepelatke Altenburgensis, Nicolaus Tissenste Creftzburgensis, Nicolaus Doring Dąpnaviensis, Nicolaus Leustener Semburgensis, Martinus Seteler Nordemburgensis, Civitatum et Oppidorum Proconsules, una cum totis earundem Civitatum & Oppidorum Communitatibus, & universaliter omnes incolae Terrae Königsbergensis; attentis Sereniss̃imi & Glorioss̃imi Principis Domini Casimiri Dei Gratia Regis Poloniae, Magni Ducis Litvaniae, Russiae, Prussiaeque Domini & Haeredis &c. Domini nostri gratioss̃imi benivolentiis & favoribus post susceptis nostri regiminis assiduam defensionis curam, quibus liberaliter & multipliciter in nos utitur & usus est in vim gratitudinis, & nostrae fidelitatis recompensam,

Anno 1454. quo ſuae Serenitati reddamur fideliores, noſtro & noſtrorum fratrum & amicorum abſentium nominibus profitemur, & tenore praeſentium recognoſcimus, nos praefato Sereniſſimo Domino Casimiro Regi Poloniae &c. tanquam vero & unico Haeredi & Domino noſtro feciſſe, & ſolenniter debitae ſubjectionis & fidelitatis homagium, praeſtito per prius corporali juramento, & tacto vivificae Crucis oſculo praeſtitiſſe, & exhibuiſſe juxta ordinationes & inſcriptiones pridem per Magnificos, Nobiles & providos Viros: Joannem de Baiſen praefati Domini Casimiri Regis Poloniae pro nunc in Terris Pruſſiae Gubernatorem, Auguſtinum de Scheve Culmenſem, Gabrielem de Baiſen Elbingenſem jam Palatinos, Nicolaum de Wolkowo Judicem Derſchovienſem, Laurentium Czeitz Culmenſem Ruthgerum de Birken Thorunenſem, Laurentium Pilgrim Elbingenſem Proconſules, Johannem Brunspargenſem, Gregorium Swach Crolofgrodenſem, Nicolaum Rodeman de Knypow, Vilhelmum Jordan Militem, & Joannem Meidburg Gedanenſes Conſules, noſtro & omnium noſtri nomine Cracoviae factas, quos ad id faciendum cum pleno mandato miſeramus, cui quidem Domino Regi et ſuis Succeſſoribus legitimis Regni Poloniae Regibus omnem fidelitatem, aſſiſtentiam et reverentiam pro omni tempore faciemus, praeſtabimus et exhibebimus, nec ipſum Dominum noſtrum Regem et ſuos Succeſſores, Coronamque Poloniae deſeremus, aut quoquo ab obedientia abſcedemus, ſed ſuam Serenitatem, et ſuos Succeſſores Poloniae Reges ut veros et unicos Dominos noſtros et Haeredes profitebimur et recognoſcemus, omnique fidelitate, aſſiſtentia et reverentia tam in proſperis quam in adverſis ſequemur ſine dolo et fraude, nec quascunque colligationes, collocutiones, pacta, fœdera et inſcriptiones cum hoſtibus quibuscunque, cujuscunque ſtatus, praeeminentiae et conditionis exiſtant, ſuae Serenitati, ac Regibus et Coronae Poloniae adverſari volentibus quovis colore, arte et ingenio ſemoto penitus et excluſo, et praecipue cum Cruciferis olim nobis imperantibus et praeſidentibus faciemus, ſed eos toto poſſe et conatu noſtris propellemus, eradicabimus et excludemus, nulla eis conſilia, auxilia et favores praeſtando et exhibendo. In quorum omnium fidem, et robur perpetuae firmitatis Magnifici Generoſique Stiborii de Baiſen Palatini, Caſperi Cremiten Vexilliferi Königsbergenſ. famoſarumque antiquae Knypow, Lebenicht, Königsberk et Bartenſtenen. Civitatum, et omnium Nobilium et prudentium Terrigenarum, Civitatumque praemiſſarum plenam et omnimodam, pleno mandato a nobis commiſſam, ſuo et omnium noſtri nomine praeſentem Literam ſigillandi et muniendi habentium poteſtatem, ſigilla praeſentibus ſunt ſubappenſa. Actum et datum in Königsberg Feria quarta in Vigilia glorioſiſſimi Corporis Chriſti, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo quarto. Praeſentibus Reverendiſſimo in Chriſto Patre, et Magnificis prudentibusq; Nicolao Dei Gratia Epiſcopo Zamlenſi, Johanne de Koniecpole Regni Poloniae Cancellario, Gabriele de Baiſen Elbingenſi Palatino, Andrea Brunaw Königsbergenſi, Georgio Langerbein Knypovienſi, Hermano Stulmecher Lebnichtenſi Proconſulibus, et aliis pluribus fide dignis teſtibus ad praemiſſa. Anno 1454.

CXIV.

Privilegium Casimiri *Regis, quo ſtatuitur, ut tenutæ Civitatum, aliorumque locorum in Pruſſia nulli extraneo, ſed ſolis indigenis conferantur.* Actum & datum in Thorun Feria ſecunda B. Joannis Baptiſtæ, Anno 1454. *Ex Archivo Regni Lib. 26. ſub Lit. BB. fol. 156.*

Casimirus Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiaeque Dominus et Haeres etc. Significamus tenore praeſentium quibus expedit univerſis. Quod dum ex pluribus evidentibus et legitimis reſpectibus, Terras Pruſſiae, Pomeraniae etc. communicato Principum, Praelatorum, Baronum, caeterorumque Fidelium noviſſime Cracoviae Nobiſcum exiſtentium Regni, Ducatuum et Dominiorum noſtrorum conſilio, voluntate et conſenſu in regimen, tutelam, gubernationem, ſubjectionem et obedientiam accepimus et aſſumpſimus, hanc ipſis praerogativam conceſſimus; quod Caſtra, Civitates, et quaecunque Fortalitia in Terris praedictis exiſtentia alicui extraneo aut forenſi conferre non debemus. Ad praeſens tamen certis reſpectibus moti, certa Caſtra in praememoratis Pruſſiae Terris exiſtentia, nonnullis perſonis, contra hujusmodi articulum ſuperius expreſſum, durante praeſente guerra, et interim, quoad Terras Pruſſiae non pacificabimus, dedimus, contulimusque in regimen, tenutam,

ANNO 1454. nutam et gubernationem. Ideo præsentibus in verbo nostro Regio spondemus & promittimus, quod pace Domino suffragante habita, præscripta Castra, taliter per Nos hactenus hujusmodi personis in regimen & tenutam collata, juxta tenorem & continentiam Literarum nostrarum Cracoviæ Terris Prussiæ concessarum, illis conferemus, quibus conferri debent. Et quod etiam præscriptis Literis in omnibus earum punctis, conditionibus, clausulis & articulis per hoc non intendimus, neque volumus in aliquo derogare, sed ipsas sanas, salvas, firmas & illæsas per Nos & Successores nostros perpetuis temporibus tenere & observare pollicemur per præsentes, harum, quibus sigillum nostrum præsentibus est appensum, testimonio literarum. Et Nos Joannes Vladislavienſis, Andreas Posnanienſis Dei Gratia Episcopi: nec non Lucas de Gorka Posnanienſis, Stanislaus de Ostrorog Calissienſis, Petrus de Oporow Lancicienſis, Nicolaus de Koscielec Vladislavienſis Palatini, Petrus Skora de Gay Calissienſis, Joannes de Czarnkow Gnesnenſis, Hincza de Rogow Siradienſis Castellani, & Vice-Thesaurarius, Petrus de Szczekociny Vice-Cancellarius Regni Poloniæ, Derslaus de Rithviani Rospierienſis, & Nicolaus de Labyszyn Vladislavienſis Castellani &c. præscriptas Sereniſſimi Domini nostri Regis promissionum Literas ratas, & gratas habentes, præsentibus promittimus, quod ipse Sereniſſimus Dominus noster Rex omnia superius expressa firmiter & inconcusse inviolabiliterque tenebit & observabit, & pro majori firmitate sigilla nostra etiam præsentibus sunt appensa. Actum & datum in Thorun, Feria secunda Beati Joannis Baptistæ, A. D. 1454.

CXV.

1455. *Privilegium* CASIMIRI *Regis datum Civitati Gedanenſi super Commendatoriam Gedanenſem, & Officium Magistri Piscatoris, ac villam Leiba.* Datum in Thorun Feria sexta ante Festum S. Luciæ Anno 1455. *Ex Archivo Regni Lib. 48. sub Lit. ZZ. num. 49. fol. 51.*

CASIMIRUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæque Dominus & Hæres. Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis, præsentibus & futuris, notitiam præsentium habituris. Quomodo attendentes & mature inspicientes sinceræ ANNO fidei constantiam, aliaque probitatis & 1455. virtutis merita, quibus Nobis Famosi Proconsul & Consules, Scabini, & tota Communitas Civitatis nostræ Gedanenſis in conquisitione Terrarum nostrarum Prussiæ, illicita occupatione a Regno nostro Poloniæ alienatarum, fideli constantiq; animo, gravibus impensis, laboribus & notabilibus damnis non parcentes, præsertim in obsidione Choinicenſi, Mariemburgenſi & Knipavienſi placuerunt & meruerunt, ac in posterum aucto fidelitatis studio mereri non desinunt; cupientes itaque ad hujusmodi, & alia servitia ipsos efficere promptiores, ac de hujusmodi pecunia, cum summis, quas stipendiariis in Stargarth, in Now & aliis in locis dictarum Terrarum nostrarum impenderunt, & impendunt, assecurare, de consilio & voluntate Consiliariorum nostrorum tam Regni, quam Terrarum nostrarum Prussiæ prædictarum unanimi & concordi, ipsis Proconsulibus, Consulibus, Scabinis et toti Communitati dictæ Civitatis nostræ Gedanenſis Commendatoriam Gedanenſem, & Officium Magistri Piscatoris quondam ad Puck pertinentem, ac villam nostram Leiba secus mare sitam, cum omnibus & singulis ipsorum Civitatibus, villis, censibus, fructibus, redditibus, proventibus, honoribus, laboribus, pensionibus, pratis, aquis ac earum decursibus, viridariis, nemoribus, sylvis, virgultis, agris, allodiis, prædiis, molendinis, emolumentis, & generaliter pertinentiis & obventionibus universis, & alias cum omni jure proprietateque, nihil penitus pro Nobis reservando, ita longe & circumferentialiter, prout in suis metis & finibus sunt distincta, divisa & limitata, & ad prædictam Commendatoriam Gedanenſem Officium Magistri Piscatoris Puck, et villam Leiba, ab antiquo quomodolibet spectantia, inscribimus, damus, donamus & obligamus per præsentes tenendum, habendum, possidendum, utifruendum, pacificeque ac nostro sive nostrorum Successorum et omnium nostrorum Capitaneorum et Officialium quomodolibet cessante impedimento obtinendum, quoadusque dicta summa pecuniarum pro hujusmodi stipendiariis, ac conquisitione dictarum Terrarum nostrarum impensarum perceptione et extenuatione, juxta justæ et veræ rationis calculum et computum realem et actualem ..... qua habita et hujusmodi summa, sic, ut præmittitur, extenuata, dicta Commendatoria, et Officium Magistri Piscatoris ad Nos et nostros Successores revertentur pleno jure, juri-

Anno 1455. bus redditibusq; Episcopalibus semper salvis. Harum, quibus sigillum nostrum est appensum, testimonio literarum. Datum in Thorun Feria VI. videlicet proxima ante Festum S. Luciæ Anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto. Præsentibus ibidem Magnificis et Generosis Joanne de Czyżow Castellano Cracovienſi, Petro de Schamotuly Posnanienſi, Hincza de Rogow Siradienſ. Castellanis, Gabriele de Bayſen Palatino Culmenſi, Johanne de Szczekoczyn Lublinenſi et Grudzacenſi Capitaneo, et Thilman Proconſule Thorunenſi, et aliis pluribus fide dignis.

CXVI

1456. *Literæ* Casimiri *Regis ad* Philippum *Burgundiæ Ducem, ut Gedanenſibus libertatem mercandi in Hollandia & Zeelandia concedat. Ex Arch. Regni. Lib. ſub Lit. C. fol. 344.*

Casimirus Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæque Dominus et Hæres etc. Præclaro et Magnifico Principi Domino Philippo, eadem Gratia Duci Burgundiæ, Brabantiæ, Limburgiæ, Comiti Flandriæ, Arteſii, Olandriæ et Zelandriæ etc. Fratri noſtro cariſſimo ſalutem, fraterni amoris juge incrementum, et proſperos ad vota ſucceſſus. Præclare et Magnifice Princeps, Frater noſter cariſſime! Poſtquam nutu Divino in Terrarum noſtrarum Pruſſiæ et Pomeraniæ, quæ de corpore Regni noſtri occultiſſimo Dei judicio, per tyrannidemque diverſis colluſionibus intervenientibus eas occupantium exciderant, realem et actualem reſtituti ſumus poſſeſſionem præter nonnulla fortalitia, quæ per hoſtes et rebelles noſtros ſunt intercepta, quibus ne de Dominiis Veſtræ Fraternitatis, quam credimus Nobis mutuæ caritatis ſinceritate, juſtitiæ noſtræ favendo, eſſe affectam, ac aliis partibus maritimis præſidium victualium, et neceſſariorum quorumcunque amminiſtraretur et præſtaretur, fideles noſtri dilecti famoſi Cives Civitatis noſtræ Gedanenſis inſinuanter et multa clara præviaque fecere avizamenta, et, quod mage eſt, ne quiſpiam ingrederetur in ore portus, fortiſſima ſtruxêre et poſuerunt obſtacula, quæ minime advertentes certae naves de dominiis Veſtræ Fraternitatis Holandriæ et Zeelandriæ dictis ad oras hoſtium noſtrorum mare ſulcantes, et portum Balgenſem pene contingentes, ipſis obſtaculis defractis et disjectis, applicatæ, per gentes armorum noſtras contra hoſtiles inſidias maris excubias obſervantes more hoſtili et jure belli ſuadente fuêre receptæ et abductæ. Cujus rei quaſi prætextu et in vim repreſſoriarum, quamvis minus legitima occaſione ſumpta, ut intelligimus, quædam rates mercibus et rebus onuſtæ mercatorum et inſtitorum præfatæ Civitatis noſtræ Gdanenſis, gratia negotiandi ſub ſalvo conductu et Chriſtianica ſecuritate, per Vaſallum ſive Officialem de Mittelburg motu proprio eidem conceſſo, ac illorum, ut deſcenderent, uti ab eisdem accepimus, humaniter invitatus per eundem Vaſallum ſive Officialem ſunt arreſtatæ, in hactenusque minus juſte retinentur detentae, ut autumamus, praeter Veſtrae Fraternitatis ſcientiam et voluntatem, perſonis dictarum navium in vincula conjectis. Sed ut amor Veſtrae Fraternitatis ſolidatus propenſiora valeat ſuſcipere incrementa, et ne ſubditi Veſtrae Fraternitatis in proſecutione juſtitiae noſtrae videantur Nobis impedimento eſſe, Veſtram Fraternitatem puro ex affectu rogamus, velit firmiſſimo et efficaci edicto demandare, quatenus mercantiae et bona cum navibus et hominibus, ſic, ut refertur, detenta, libera et abſoluta dimittantur, efficereque, ut negotiatoribus de Dominiis noſtris, et ſignanter Terris Pruſſiae, ſecurus acceſſus et receſſus mercandi ad eadem Dominia Veſtra, quoties expedierit, pateat. Et ſi praefatus Vaſallus aut Officialis de Mitelburg, ſeu quiſpiam ex ſubditis Veſtrae Fraternitatis actionem aliquam habere contra noſtros, aut ſe aliqua injuria gravatum praetenderit, ad ſatisfaciendum querentibus, hinc inde placeat eaedem Veſtrae Eraternitati in Civitatem Lubik aut alibi, juxta beneplacitum et voluntatem ejusdem, locum et terminum competentem deputare. Ad quae Fraternitas Veſtra Conſiliarios ſuos mittere velit, et Nos pari modo transmittemus, quibus convenientibus habebunt plenum mandatum juſtitiam petenti cognoſcendi, ſententiandi omnimodam facultatem. Non ſolum enim Nobis Veſtra Fraternitas in eo rem gratisſimam oſtendet, ſed noſtrorum utrumque Dominiorum cedet in uberrimam ampliationem, et vicisſitudinariae amicitiae augmentum. Optamus a Veſtra Fraternitate literale reſponſum ad praemiſſa Nuntium per praeſentem. Datum etc.

Anno 1456.

CXVII.

ANNO 1456.

CXVII.

PHILIPPI *Ducis Burgundiæ ad Literas præcedentes Responsum. Indidem.*

Illustrissime ac Potentissime Princeps, Domine & Consanguinee Carissime.

Literas Vestrae Regiae Majestatis ex manu praesentium latoris Nuntii Vestri recepi, continentes, qualiter oppidani et incolae oppidi Gdanensis, postquam Majestas Vestra in possessionem Terrarum Prussiae et Pomeraniae restituta fuit, demptis nonnullis fortalitiis, quae per hostes et rebelles vestros dicitis intercepta fuisse, multa clara et praevia fecêre avisamenta, ne illis hostibus Vestris de Dominiis meis, ac aliis partibus maritimis praesidium victualium et necessariorum quorumcunq; amministraretur, et quod magis est, ne quispiam ingrederetur in ore portus, fortissima obstacula struxerunt et posuerunt, quodque certae naves de partibus meis Hollandiae et Zeelandiae ad oras hostium Vestrorum mare sulcantes, et portum Balgensem ipsis obstaculis confractis quasi contingentes, per Vestros hostili more, aut jure belli suadente captae et abductae fuerunt. Cujus rei occasione quaedam naves mercibus et rebus onustae mercatorum et incolarum praefati oppidi Gdanensis, negotiandi gratia sub salvo conductu Officialis mei de Middelburg, per eundem Officialem fuerunt arrestatae, personis dictarum navium in vincula conjectis, hortando me propterea eadem Majestas Vestra, ut mercantias et bona cum navibus et hominibus praedictis libera et absoluta dimitti faciam, et efficere, ut negotiatoribus de Dominiis Vestris, et signanter de Terris Prussiae, securus accessus et regressus mercandi ad Dominia mea patefiat. Et si aliqui ex subditis meis actionem ullam contra Vestros habere praetendant, ad satisfaciendum querentibus hinc inde, velim in oppido Lubik aut alibi locum et terminum deputare, et illuc Consiliarios meos destinare, quod pari modo se facturam pollicetur Majestas Vestra, uti haec et alia in praedictis Vestris literis vidi latius contineri. Super quibus, Illustrissime Princeps Domine, et Consanguinee Carissime, Vestra novit Majestas summo mihi desiderio semper fuisse et adhuc esse, ut subditi Prussiae, aliique illarum Regionum incolae cum subditis meis, pari modo etiam subditi mei cum eisdem libere et pacifice mercari et negotiari valeant, patriasque et Terras meas cum rebus et mercibus suis illi pacifice frequentare, dummodo etiam mei Terras illas, tam Vobis subditas quam alias libere adire et frequentare possint. Si tamen praetextu guerrarum, quas Celsitudo Vestra contra Religiosos habere se dicit, de quibus ego licet a Sanctissimo Domino nostro Papa et Imperiali Majestate in favorem dictorum Religiosorum fuerim instantissime requisitus, attamen ne intercursus mercaturae publicae quovis modo impediretur, me nullatenus intromittere volui, uti haec de Dansich anterioribus diebus scripsisse recordor. Iidem de Dansich subditos meos, qui guerras illas curare non habebant, praeter omnem juris ordinem dampna plurima intulerunt, ego assiduo clamore eorundem subditorum meorum dampnificatorum impulsus, post diversas requisitiones et somniationes super facienda ablatorum restitutione eis factas, juris remedium in tali casu solitum et requisitum, eisdem subditis meis non potui denegare, literas videlicet Represaliarum in ipsos de Dansich dampni datores eis concedendo. Quarum literarum vigore certae naves eorundem de Dansich, de quibus supra dictum est, justissime arrestatae et detentae fuerunt. Quo arresto non obstante, imo in contemptum et vilipendium ejusdem et justitiae meae, iidem de Dansich cum navibus suis arrestatis flante aura secunda clam recesserunt. Qui quantum in hoc contra me deliquerint, et mihi, meisque injuriam gravem intulerint, facile perpendi et judicari potest. Nihilominus ob honorem Vestrae Regiae Majestatis, et ut Vestra amicitia inter eandem, Terrasque et Dominia Vestra, et me ac mea semper observetur, dummodo pro tanta mihi justitiaeque meae illata injuria per dictos de Dansich condigna reparatio, et dictis dampnificatis subditis meis integra ablatorum restitutio prius facta fuerit, uti rationis est, libenter animo prospiciam, quantum in me est, ut intercursus mercaturae, et negotiatio publica inter subditos utriusque Nostrum in Terris et Dominiis meis more pristino exerceatur, et in dies magis crescat et augeatur. Ut vero praeter haec ad dietas aliquas in Lubick, sive alibi, ob hanc causam mittam, aut ulterius super hoc me requirere debeat Regia Majestas Vestra, nec justum videtur, nec rationi consonum. In caeteris, quibus Majestati Vestrae possem esse commodo, aut honori, vellem semper esse paratissimus, novit DEUS, qui eandem Majestatem Vestram feliciter

Anno 1456. conſervet in longaevum. Ex Oppido meo Bruxellenſi.

Conſanguineus Veſter Dux Burgundiæ, Brabantiæ & Limburgiæ, Comes Flandriæ, Artheſii &c.

CXVIII.

1457. *Rex* Casimirus *dat facultatem Magiſtratui & Communitati Gedanenſibus cæra rubri coloris in ſigillis utendi, coronam auream in ſuperiori ſtemmatis parte adhibendi, & veſtes auro ornatas portandi.* An. 1457. *Ex Arch. Regni Lib. Leg. ſub Lit. C. fol. 96.*

In Nomine Domini Amen.

Ne oblivio rerum, praecipue hisce temporibus geſtarum, aliquam difficultatem pariat, Conſiliarii Regum et Principum conſuluerunt, quatenus eadem acta et geſta ſcriptis, teſtimoniis et requiſitis omnibus perennentur. Proinde Nos Casimirus Dei Gratia Rex Poloniae, Cracoviae, Sandomiriae, Siradiae, Lanciciae, Lowiciae, Magnus Dux Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiaeque, Culmenſis, Elbingenſis, Kinsbergenſis ac Pomeraniae Terrarum Dominus et Haeres. Significamus tenore praeſentium, quibus expedit, univerſis, praeſentibus et futuris, quod Nos conſiderantes altitudinem virtutum, ſanas petitiones totius Terrae, ac conſtanter Nobis praeſtitam fidelitatem, quibus Nobiles, Conſules, Conſiliarii, Scabini, ac tota Communitas totius Civitatis noſtrae Gedanenſis, fideles noſtri dilecti in recuperatione Terrae noſtrae Pruſſiae, quae ab Regno noſtro vi et armis avulſa fuerat, Nobis aſtiterunt. Conſiderantes etiam notabilem fortitudinem praedictae noſtrae Civitatis Gedanenſis, propter quam illa aliis noſtris Civitatibus notorie antecelluit, quaque in eadem Civitate noſtra Gedanenſi aucta ac multiplicata, omnino neceſſarium duximus, praedictis Conſulibus, Conſiliariis, Scabinis, ac toti Communitati condignam exhibere benignitatem ac remunerationem. Igitur oculos benevolentiae in praedictam Civitatem noſtram Gedanenſem extendentes, eam competentibus honoribus aſſequi ac proſequi voluimus. Proinde bona conſcientia, praehabito conſilio, et plenaria Regia poteſtate, nec non inito conſilio cum Regno noſtro Poloniae ac Terra Pruſſiae, bona voluntate propoſuimus et concesſimus, praeſentibusque litteris noſtris concedimus, ac Regia noſtra benignitate promittimus, modo praedictis Conſulibus, Conſiliariis, Scabinis, totique Communitati Civitatis noſtrae Gedanenſis, ut eidem Civitati in ſigillo ſuo cera rubri coloris in expediendis negotiis ſuis, epiſtolis ac privilegiis, nunc ac pro ſemper uti liceat. Et in majorem fidelitatis ſervandae ſtimulum, qua praenominati Conſules, Conſiliarii, Scabini, et tota Communitas Gedanenſis in noſtram Regiam dignitatem ferebatur, ſtatuimus, in noſtrum, Regni noſtri Poloniae, ejusque Civitatis noſtrae Gedanenſis honorem ac dignitatem, ex Regia noſtra gratia ac benevolentia eidem Civitati Gedanenſi ſigillum redintegrare ac emendare. Ita, ut ejusmodi Conſules, Conſiliarii, Scabini, ac tota Communitas totius Terrae noſtrae Gedanenſis impoſterum auream coronam in ſuperiori parte ſigilli ſui habeant, ac perpetuis futuris temporibus ea utantur. Praetereaque quatenus noſter, ejusque Civitatis noſtrae Gedanenſis honor exinde obſervetur, multiplicetur, eidemque perpetuis temporibus adſcribatur, teſtimonio harum praeſentium litterarum concedimus, ut perpetuis futuris temporibus noſter Capitaneus ac Conſul praedictae Civitatis Gedanenſis praeſens et futurus in omnibus ſuis negotiis, tam publicis quam privatis, ad condignam eorum authoritatem aurum in veſtibus portare ac gerere poſſint, et licite valeant. In quorum omnium fidem praeſentibus noſtrum appoſuimus ſigillum. Anno 1457.

CXIX.

Juramentum Gedanenſium. Ind.

Ego N. promitto, ſpondeo, et juro, quod Serenisſimum Principem Dominum Casimirum Regem Poloniae etc. et ſuos Succeſſores Reges Regni Poloniae ſuſcepi et ſuſcipio in Dominum meum et Haeredem Terrarum Pruſſiae et Pomeraniae, et praeſertim Civitatis Gedanenſis, et omnia negocia Cracoviae tractata inter ſuam Serenitatem et Ambaſiatores Terrarum Pruſſiae concluſa, firmiter et inviolabiliter fideliterque, ſine dolo et fraude, omni colore quaeſito excluſo, ſervare et adimplere, et Cruciferis olim Pruſſiae nunquam adhaerere, nec pacta aut fœdera ſeu inſcriptiones cum eis inire occulte vel manifeſte, ſub dicto Domino Rege et ſuis Succeſſoribus Regibus Poloniae in perpetuum fideliter aſſiſtere ope, conſilio, auxilio et favore, ac ſuae Serenitatis Perſonae et Domini damnum avertere, tueri, defendere et praemunire; ſic me Deus, adjuvet, et haec Sancta Crux.

CXX.

ANNO 1457.

CXX.

Statutum CASIMIRI *Regis, quo prohibet ſub privatione bonorum omnium, & bannitione de Regno, ne quis Incolarum Spiritualium vel Sæcularium de Judicio Civitatis Gedanenſis ad Imperatorem, aut ad Urbem Romanam in quibuscunque cauſis citare audeat. Ex Archivo Regni. Lib. Leg. Lit. C. fol. 82.*

In Nomine Domini Amen.

Cum Regiæ ſublimitatis curæ ſit & officii, novas Leges & Sanctiones pro ſubactorum ſuorum agendis profectibus, ſtatuque debito & ordine inſtituere, digne convenit, ea, quæ conſuetudine erronea nocumento futura eſſe prævidentur, abolere & evellere. Proinde Nos CASIMIRUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæque &c. Significamus tenore præſentium, quibus expedit, univerſis. Quod animadvertentes plerosque tam ſpirituales quam ſæculares Civitatis noſtræ Gdanenſis incolas, in dedecus & ignominiam Majeſtatis noſtræ, & juris Civitatis prædictæ in detractionem, ubi juſtitia unicuique parata eſſe dinoſcitur, temerarie & præſumptuoſe conſuetudinem quandam erroneam lege inducere volentes, Judices foraneos & exteros inſequi & petere, aliosque, qui licet coram Nobis aut judicio Civitatis ejusdem ſe juſtificatos efferant, pro ſe trahere, & fatigare appellationibus minus juſte, & toti Regno noſtro & Civitati prædictæ nocivis & periculoſis, cauſas ipſorum tum ad Imperialem Majeſtatem, tum ad Urbem Romanam deferentes. Et proinde volentes hanc ipſam conſuetudinem abolere, & Civitatem noſtram prædictam Gdanenſem in ſtatu debito & ordine collocare, de maturo Conſiliariorum noſtrorum, lateri noſtro ad præſens aſſiſtentium, conſilio & aſſenſu ſtatuimus, & præſenti Statuto ediſerentes prohibemus, ne aliquis incolarum, ſive ſpiritualium ſive ſæcularium, quempiam alterum de judicio Civitatis prædictæ ad Imperialem Majeſtatem, aut ad Urbem Romanam pro cauſis quibuscunque tam magnis quam parvis citare, trahere & evocare aliquatenus audeat, ſub bonorum ſuorum privatione, ſuique de Regno bannitione & tandem captione. Sed ſi quiſpiam ſe injuriam quidem in jure Civili habere prætenderit, extune ad Nos, in quantum ſuper re Foro ſæculari ſubjecta lis acta foret, & ad Reverendum in Chriſto Patrem Dominum Sbigneum Epiſcopum Vladislavienſem ſincere Nobis dilectum, cæterosque Epiſcopos pro tempore exiſtentes, in quantum forum ſpirituale res concernet, ſe revocet & appellet, juſtitiam debitam recepturus. Volumus etiam, ut nullus proceſſus quoscunq; a Sede Apoſtolica vel aliunde, præter proceſſus Ordinarii, contra quemcunque incolam Civitatis memoratæ fulminandos exequi præſumat. .,.... Alias ſi quis præſentis Statuti noſtri temerarius transgreſſor compertus fuerit, debere eundem pœnas ſupraſcriptas irremiſſibiliter incurſurum. Quod quidem Statutum in omnibus punctis, conditionibus et clauſulis ratificamus, approbamus & roboramus, decernentes ipſius robur perpetua firmitate obſervare. Harum &c.

ANNO 1457.

CXXI.

Pactum BERNARDI de SZIMBERG *Capitanei Chełmnenſis in Pruſſia cum* CASIMIRO *Rege.* Actum & datum in Nieſzava ipſo die S. Luciæ V. Anno 1463. *Ex Archivo Regni Lib. 3. ſub Lit. C. fol. 611.*

1463.

Ego BERNARDUS de SCHIMBERG in Chełmno, Brodnieza & Starigrod Capitaneus ſignifico tenore præſentium, quibus expedit, univerſis. Quia cum Sereniſſimo Principe Domino CASIMIRO Dei Gratia Rege Poloniæ, Magno Duce Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæque Domino & Hærede, Illuſtribus Principibus Varſchovienſi & Stolpenſi talem concordiam, unionem feci & inivi, tamdiu, quouſque guerra & diſſenſio hoſtilis in Terra Pruſſiæ inter ipſum Sereniſſimum Principem Dominum Regem Poloniæ &c. & Dominum meum Magiſtrum Pruſſiæ, ſuumq; Ordinem, ac Coadjutores ſuos ſingulos & ſerviles ſemota & ſublata finietur, modo & forma infraſcriptis.

Primo quod omnes difficultates, controverſiæ, hoſtilitates, odia & rancores quomodolibet inter ipſum Sereniſſimum Principem Dominum Regem Poloniæ, ſuosque omnes ſubditos Terrarum ipſarum, & me ſociosque meos exortæ & ſuſcitatæ debent a modo & deinceps deponi, & nunquam ad aliquod malum & ultionem comminari & computari.

Item omnes viæ, ſtratæ & portus, tam per aquam quam per terram, præfatis Civitatibus & Caſtris tenutæ meæ, ſeu in tenutis meis ſubditis prædicti Domini Regis, ac Ducum & Adhærentium præfa-

ANNO 1463. torum liberæ esse debent, & patentes sine aliquo impedimento.

Providere etiam debeo cum meis subditis & adhærentibus, ut tales homines Domini Regis plena securitate gaudeant, & ne graventur vel opprimantur.

Item promitto & spondeo, quod de dictis civitatibus & fortalitiis Chelmno, Brodnicza, Starigrod Domino Magistro suoque Ordini, dictique Magistri Coadjutoribus servilibus & fautoribus Domini Regis & suæ Celsitudinis subditorum hostilibus nulla auxilia, consilia publice vel occulte, directe vel indirecte parare debeo, aut parabo sine omni dolo.

Item promitto, quod prædicto Domino Magistro, suisque coadjutoribus & adhærentibus cum meis subditis & sociis nulla victualia, arma, equos, aut alia subsidia & necessaria adducere, parare aut mutuare debeo neque possum.

Item promitto, quod ipsum Dominum Magistrum, suosque adhærentes & serviles per navigia tenutarum mearum publice vel occulte, nec ad ipsa fortalitia mea intromittere debeo in damnum Domini Regis & suorum subditorum.

Item promitto, quod omnes Terrigenæ, Nobiles & Cives, bona eorum, hæreditates, villas, Curias, piscaturas in Terra Prussiæ habentes, quocunque nomine vocentur, sive talia bona sint titulo perpetuo possessa, sive per ipsum Dominum Regem donata vel obligata, libere & pacifice hujusmodi bonis utentur, & eadem possidebunt.

Item promitto, quod omnia omagia, depactationes Nobilium, oppidanorum ac villarum, a modo & deinceps cessare & finiri debeant ad jam dicta fortalitia & civitates, tam in Terris Regni Poloniæ, quam in Terris Prussiæ & Masoviæ, Curiis, villis, piscaturis, sed quilibet bonis suis, villis & piscaturis pacifice fruatur, tanquam tempore pacis, exceptis lacubus Wambrzesno, quibus uti debeo interim, quod sit guerra.

Item si præfatus Dominus Magister, sive sui Ordinis Fratres, aut aliquis alius hostis prædicti Domini Regis, pecunias sive stipendium mihi aut societati meæ dare, & ipsas civitates & fortalitia redimere & habere voluerit, tales pecunias sub fide & honore minime recipiam, nec recipere possum, obstante hac præsenti unione.

Item nulla nova loca, sive antiqua fortalitia & possessiones occupare, fortificare aut possidere, sive Civitates & Castra Regia prædictorum Ducum, subditorum & adhærentium prædicti Domini Regis intercipere, aut si etiam sponte & benevole vellent dare, recipere debeo, nec hostibus Domini Regis ad id faciendum auxilia sive consilia facere, dare palam vel occulte debeo. ANNO 1463.

Item postquam ipse Dominus Rex Terras Prussiæ in quieta & pacifica & integra habuerit possessione, extunc me a servitio meo licito, competenti, & juxta possibilitatem congruam reprimere non debebit, aut illud a me auferre, sed ego ipsas civitates, fortalitia Chelmno, Brodnicza, Starygrod cum suis districtibus & villis, tantum ad ea spectantibus, cum eorum allodiis, curiis & cohærentiis pacifice tenebo, excepto quod Nobiles & Terrigenæ ipsorum districtuum nulli alteri, nisi ipsi Domino Regi spectabunt & obedient, qui quidem Nobiles & Cives de civitatibus bona eorum, villas, curias, agros, quos in ambitu ipsarum civitatum & castrorum habent, ad eas pertinentes & spectantes, sive fuerint talia bona hæreditaria per ipsum Dominum Regem donata, obligata & inscripta, habebunt, tenebunt, & pro eorum utilitate possidebunt.

Item quod omnes captivi, qui mei fuerunt, si unioni præsenti & concordiæ voluerint esse aggregati, sub fide & honore promittere debebunt, quod contra Dominum Regem & Regnum Poloniæ, Terrigenas & Civitates Terrarum Prussiæ in nulla causa hostilitatis esse debebunt a libertate eorum per duo quartalia anni. Qui vero talem sponsionem facere noluerint, de captivitate non mittantur.

Item promitto, quod in ritu & rebus spiritualibus, cum meis servilibus & incolis prædictarum civitatum consors & conformis esse debeo cum subditis prædicti Domini Regis.

Item si aliquæ differentiæ vel controversiæ inter prædictum Dominum Regem, & suos subditos & adhærentes ab una, meosque tam de Regno Poloniæ, quam de Terris Prussiæ, Litvaniæ, Masoviæque partibus ab altera fuerint subsecutæ, tales differentiæ vel displicentiæ, hanc unionem non debeant in aliquo infringere aut turbare, sed duæ personæ ex parte Regis, & duæ ex parte mea, ad requisitionem personæ vel personarum injuriam passarum, pro die apto in Civitate Nieschov. descendent, hujusmodi injurias seu difficultates emergentes cognituri, judicaturique justitia mediante, judicioq; & sententiæ talium personarum Partes parere debebunt, & hoc fieri debet infra mensem a requisitione judiciaria.

Item si aliqui de Comitiva mea de Terris Prussiæ ad partes alienas ire voluerint, poterint secure per Dominia D. Regis ire, qui-

Anno 1463. quibus ipſe Dominus Rex de ſalvo conductu, ſi fuerit neceſſe, providere debebit. Et ſi aliqui ex meis contra ipſum Dominum Regem eſſe vellent, & ſuæ Majeſtati ſive ſubditis ipſius guerras intendere, tales prius ante duo quartalia anni ipſum Dominum Regem, Regnum, Terras Pruſſiæ, Pedeſtres vero ad unum menſem diffidare debebunt, quos poſtea ad civitates & fortalitia tenutæ meæ non intromittam.

Item guerra prædicta durante, ſi aliqui homines cum eorum bonis, de civitatibus Domini Regis cum eorum incolatu, ad civitates & fortalitia mearum tenutarum ingredi vellent, illos recipere non debeo, nec recipiam ſine ipſius Domini Regis voluntate. Similiter etiam Dominus Rex hoc ipſum facere tenetur.

Item quia fortalitium Sadłow in mea non habeo poteſtate, ad cujus acquiſitionem omnem diligentiam promitto habere, ubi ipſum habuero in eadem unione, ſub eisdem articulis ipſum habere ſpondeo & promitto. Et interim quo ipſum non habuero, cum illis, qui fortalitium habent, interim quod contra Dominum Regem habebunt, nullam intelligentiam habere promitto, nec ipſis adhærere debeo conſilio & auxilio, publice vel occulte, ſed nec ipſos ad fortalitia mea Chełmno, Brodnica & Starigrod intromittere debeo.

Item Cives, Conſules, Proconſules Civitatum Chełmno & Brodnica promittere debent, & literis ſuis inſcribere & ratificare, quod hanc unionem & inſcriptionem, quam feci cum D. Rege Poloniae tenebunt & obſervabunt ipſi & eorum ſucceſſores.

Item Officiales mei in dictis civitatibus, & fortalitiis meis conſtituti literis ſuis promittere debent, quod hanc unionem & concordiam me mortuo manutenebunt & obſervabunt tamdiu, quouſq; Germanus meus litera ſua hoc ipſum tenere Domino Regi firmabit. Caſu vero quo aliquis ex dictis officialibus meis vel mortuus, vel per me ab ipſa tenuta alienatus fuerit, ille, vel loco ſui in dictis tenuta vel tenutis ſubſtitutus ſimiliter per literam ſuam præmiſſa tenere & obſervare promittat, quam literam poſt mortem vel alienationem quatuor ſeptimanis dirigere ipſi Domino Regi, ac in manus Conſulum Thorunenſium promitto.

Ut autem hæc unio ac amicabilis concordia fortius teneatur, & non impediatur, homines de prædictis Chełmno, Brodnica & Starygrod non ingrediantur ad civitates partis Domini Regis Pruſſiæ, ſed in Regno Poloniæ liberum & ſecurum habeant ingreſſum in civitatibus & villis negotiandi, mercandi, emendi aliaq; negotia diſponendi, liberam habebunt facultatem. Anno 1463.

Item, ſicut præmiſſum eſt, omnes Perſonæ ſpirituales & ſæculares, Terrigenæ, Nobiles, bona eorum, hæreditates, villas, piſcaturas, Curias in Terra Pruſſiæ habentes, quocunque nomine vocentur, ſive talia bona ſint perpetuo poſſeſſa, ſive per ipſum D. Regem donata, aut obligata, libere & pacifice hujusmodi bonis utentur, & ea poſſidebunt. Harum, quibus Sigillum meum eſt appenſum teſtimonio literarum. Actum & datum in Nieſza[illegible] Feria tertia ipſo die Sanctæ Luciæ Virginis, Anno Domini 1463.

Regeſtrata in Grodno Feria ſexta in Vigilia Sancti Sylveſtri Anno quo ſupra.

CXXII.

Pax perpetua inter Casimirum *Regem Poloniæ &* Ludovicum de Erlichshausen *Magiſtrum Generalem & Ordinem Domus Jeroſolymitanæ Teutonicorum in Thorun, qua Terræ Culmenſis, Michalovienſis, Pomeraniæ, Marienburgum, Stuma, Chriſtburgum, Elbinga cum aliis compluribus locis jure perpetuo Regno Poloniæ addicuntur, & incorporantur, reliqua vero pars Pruſſiæ lege beneficiaria Ordini Teutonico confertur, Magiſterque Generalis in Vaſallum & Feudatarium Principem Regni Poloniæ aſſumitur, primusque Regis Poloniæ Conſiliarius conſtituitur.* Datum Torunii die Solis 16. Octobris Anno 1466. *Ex Originali. Sigill. 65. Extat in Archivo Cancell. Regn. Lib. 73. ſub Lit XB. num. 74. fol. 225.* 1466.

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Cum inter humanæ voluntatis deſideria, quæ in aliquid citra Deum finem atque rerum omnium Opificem dirigunt, nulla res optabilior, nulla gratior, quemadmodum quotidianis experimur effectibus, nulla denique humano generi æque ſalutaris, neceſſaria, jucundior

ANNO 1466. & utilior, quam pax habeatur, in ortu Redemptoris noſtri Jeſu Chriſti hominibus bonæ voluntatis denuntiata per Angelos, & in receſſu ad Patrem Cœtui Apoſtolico, & univerſis Apoſtolorum ſequacibus geminata donatione relicta. Proinde Nos CASIMIRUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, nec non Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Ruſſiæ, Pruſſiæque, Chelmenſis, Elbingenſis & Pomeraniæ Terrarum Dominus & Haeres. Significamus tenore praeſentium, quibus expedit, univerſis, tam praeſentibus quam futuris, praeſentium notitiam habituris. Quomodo attendentes, quales ſint verae pacis fructus, & quanta belli pericula, qualisque vaſtitas diſcordiam ſubſequatur, ad laudem Omnipotentis DEI, & Intemeratae MARIÆ Virginis glorioſae, totiusque cœleſtis Hierarchiae, propagationem fidei, cultum juſtitiae et Religionis Chriſtianae ſalutiferum incrementum, Regni quoque noſtri Polonici decus & ſtabilimentum a guerrarum & litigiorum deflendis diſcriminibus, a diſſenſionum & odiorum anfractibus, diſplicentiis & ſingulis offenſis, quae inter Nos CASIMIRUM Regem Poloniae, Magnum Ducem Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiaeque Dominum & Haeredem praedictum, & Illuſtres Principes Dominos CONRADUM, CASIMIRUM, BOLESLAUM & JANUSSIUM Maſoviae, HENRICUM Stolpenſ. Duces, ac Reverendum Patrem Dominum PAULUM Epiſcopum & Eccleſiam, ac Capitulum ejusdem Varmienſ. Stephanum Wojewodam Moldaviae, Regnum Poloniae, Terras noſtras, & alia Dominia Nobis & Regno noſtro Poloniae ſubjecta, ex una; & Magnificum & Religioſum Virum, Dominum Fratrem LUDOVICUM de ERLICHSHAUSEN, Magiſtrum Generalem Ordinis B. MARIÆ Teutonicorum Hoſpitalis Jeroſolimitani, Praeceptores, Commendatores & Ordinem ſuum, & Terras ejusdem Ordinis, in Terris Pruſſiae parte ex altera conſiſtentibus, fuerunt exortae, animos noſtros ad ſemitas pacis & concordiae convertimus, fluctus quoque bellicae tempeſtatis hactenus inter nos vigentes ſedandos & abolendos duximus, & ea, quae durantibus hujusmodi guerris & controverſiarum turbinibus diruta fuêre, & deformata & diſtracta, per pacis integritatem ad ſtatum cupientes reducere quietum & tranquillum, per mediationem, operam & interventum Reverendiſſimi in Chriſto Patris Domini Rudolfi Epiſcopi Laventini, Sedis Apoſtolicae Legati, a Sanctiſſimo Domino noſtro PAULO Papa II ad intercipiendum bellum hujusmodi ſpecialiter deſtinati, cum eodem Domino LUDOVICO Magiſtro, Commendatoribus, Ordine & Fratribus ipſius, Terris Pruſſiae, ſubditis & ſequacibus eorum, perpetuae pacis & inviolabilis fœderis concluſionem, conſummationemque elegimus, aſſumpſimus, inivimus, ſuſcepimus, eligimusque, aſſumimus et inimus tenore praeſentium, mediante omni tempore et perpetuo duraturam, quam ſub fide et honore, et juramentis corporaliter praeſtitis, ſine dolo et fraude promittimus vigore praeſentium obſervare. Et ut ipſa pax et concordia cum omni maturitate et deliberatione concepta, ad firmum et conſtantem ordinem jugiter ſervandum reducatur, ipſam per articulos infra ſcriptos duximus regulandam. ANNO 1466.

Imprimis quod inter Nos Regem, Duces praedictos, Regnum Poloniae ejusq; Terras, Epiſcopum et Capitulum Varmienſe et ſuam Eccleſiam, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Stolpen. et aliorum Dominiorum noſtrorum ab una, et praedictum Magiſtrum Generalem, Commendatores et Ordinem, Terras et ſubditos ipſius in Terris Pruſſiae parte ab altera, omnes controverſiae, diſſenſiones, hoſtilitates, inimicitiae, diffidationes, infamiae et damna inter Partes hinc inde facta, dimiſſa et totaliter ſopita debent eſſe, nec illorum de caetero aliqua mentio aut memoria, et ſignanter in querelis aut in detractione partium, coram quibuscunque perſonis habeatur aut fiat in quocunque Judicio Eccleſiaſtico vel Saeculari, vel extra: Sed nec una Partium ad infamiam alterius ſuggeret, conſentiet, auxilium dabit vel favorem, per ſe aut ſubmiſſam perſonam, quovis quaeſito colore, publice vel occulte. Et quantum in utraque Parte fuerit, delationes et detractiones hujusmodi fieri non admittet, ſed potius prohibebit.

Item ad abolendas omnes diſplicentias, odia, ſimultates, et quaslibet hoſtilitates, quae inter praefatum Dominum LUDOVICUM Magiſtrum, Commendatores et ſuum Ordinem, ſuosque Praedeceſſores ab una, et Nos, Praedeceſſoresque noſtros Reges Poloniae partibus ab altera, occaſione Terrarum Pomeraniae, Chelmenſis et Michalovienſis frequentius annis ſuperioribus usq; ad bellorum gravia diſcrimina conſurgebant: et ut pax firma, ſtabilis atque perpetua, non ex ore tantummodo, ſed ex corde, pure non ficte, ſincere non ſimulate, inter Nos Regem et Regnum Poloniae, Duces, Epiſcopum et Capitulum Varmienſ. adhaerentes et coadjutores, Nosque D. LUDO-

VICUM

ANNO 1466. VICUM Magiſtrum, Commendatores, & Ordinem Pruſſiæ proveniat, Terra Culmenſis cum ſuis caſtris, civitatibus, et oppidis ac fortalitiis, videlicet Thorun, veteri & nova, Birgelau, alias Byrzglowo, Aldehaus alias Starygrod, Culmen alias Chelm, Venczelau alias Dunislaw, Leipe alias Lipno, Schenenzeh alias Kowale, Roghauſen alias Rogozno, Engelsberg alias Koprzywno, Reden alias Radzyn, Grundentz, alias Grudzancz, Golau alias Golub, Papaw alias Papow, Strasberg alias Brodnica, Litteberg alias Ludberg, Bratian, Neumarckt alias Novoforo, Leſſen alias Laſſyno, cum ſuis omnibus pertinentiis & villis, etiam quæ pertinebant ad judicium & banderium Culmenſ. & cum tôta Terra Michalovienſi, nihil excipiendo, item tota Terra Pomeraniæ juxta antiquos terminos ſuos, cum univerſis caſtris, civitatibus & oppidis, munitionibus in ea conſiſtentibus, videlicet Gdanczk alias Gdanſk, Puwczik alias Puczki, Lawenborg alias Lemberg, Heyle alias Hella, Liebe alias Coſzczerzyn, Grebyn alias Grabina, Derſchaw alias Tzow, Mewe alias Gniew, Sthargarth, Neweburg alias Nowe, Swetcze alias Swyecze, Oſſek alias Oſſiek, Jeſſenicz alias Jaſieniecz, Keyſchau alias Kyſſzowa, Slochau alias Slochow, Konycz alias Choynycza, Fredeland, Hamerſteen, Benthaw alias Bytow, Tuchel alias Tuchola, Sobbycz alias Sobowicz, Schoneke alias Skarzewo, Baldenborg, & cum Naria, fluviis, aquis, mari ac piſcaturis, quæ ſunt in cauda maris alias Hap, villis, portibus, inſulis & pertinentiis univerſis, & dominio univerſali, directo & utili, mero & mixto, ad Nos & Regnum noſtrum Poloniæ pertinebunt & ſpectabunt, pertinereque & ſpectare debebunt, donationibus, renuntiationibus, ceſſionibus, appropriationibus per Reges, Principes, Prælatos, Barones, Nobiles, Civitates & ſubditos Regni Poloniæ, ex quacunque cauſa & occaſione de Terris prædictis jure, proprietate, dominio ac titulo earum, quomodolibet & quotiescunque, etiam juramento corporali interveniente, in favorem Magiſtri & Ordinis prædictorum factis, & Apoſtolica, Imperiali, vel quacunque alia firmitate roboratis, non obſtantibus quibuscunque, quas per præſentem unionem & fœdus annullamus, caſſamus, abolemus, tollimus, extinguimus & mortificamus, illisque perpetuo derogatum eſſe volumus & derogamus. Tenebiturq; D. Magiſter LUDOVICUS, Commendatores & Ordo Teutonicorum prædictus, ipſis Terris Pomeraniæ, Chelmenſi & Michalovienſi, & illorum juri, proprietati, titulo, & dominio quomodolibet & ex quacunque cauſa, ſibi & Ordini in illis competenti, pro ſe, Succeſſoribus & Ordine ſuis, renunciatione & ceſſione perpetua, irrevocabili & ſpontanea, de certa & expreſſa ſcientia cedere & renuntiare, ſeque & Ordinem ſuum Terris præfatis Pomeraniæ, Chelmen. Michalovien. in perpetuum abdicare, ac omnes inſcriptiones, donationes, renuntiationes, ceſſiones, reſignationes, confirmationes, literas, privilegia, inſtrumenta, venditiones, emptiones, lauda, arbitria, ſententias, pronunciationes, monumenta & decreta, in favorem Magiſtri & Ordinis ſuper Terris prædictis per Summos Pontifices, Imperatores, Reges, Principes, Duces, Marchiones, Comites, & quascunque Perſonas Eccleſiaſticas vel mundanas, cujuscunque conditionis, dignitatis, præeminentiæ vel tenoris exiſtant, confectas, decretas et conceſſas abolere, extinguere, mortificare, & illis pro ſe, Succeſſoribus ſuis & Ordine, non per errorem, coacte aut improvide, ſed libere ſpontanee, ac de certa ſcientia perpetuo cedere & renuntiare, & jus omne, quod Magiſtro & Ordini in præfatis Terris quomodolibet competebat, in Nos & Regnum noſtrum, Succeſſoresque noſtros Reges Poloniæ perpetuo transferre, & Militares, Nobiles, Vaſallos, Cives, Terrigenas, & quoscunque ſubditos Eccleſiaſticos & ſæculares terrarum, civitatum, diſtrictuum & locorum prædictorum ab omni ſua fidelitate, homagio, ſubjectione, juramento, & qualibet ſponſione dimittere, abſolvere & relaxare: Excepto, quod piſcaturas in Hap a fine aquæ, & piſcaturarum Epiſcopi & Capituli Varmienſis, & ex oppoſito in mari ſalſo, item partem Nergiæ, a dicta aqua & piſcaturis dictæ Eccleſiæ Varmienſis per transverſum Nergiæ usque ad dictum mare ſalſum, & a dicto transverſo per deſcenſum Nergiæ uſque in profundum cum villis Scheytte & Neudorff ac Curia Meteloff, cum jurisdictione & utilitate, atque ipſum profundum cum piſcatura aurionum & theloneo antiquo D. Magiſter & Ordo perpetuo habebunt & poſſidebunt, quam quidem portionem Nergiæ cum prædictis villis et curia de ſpeciali gratia præfato D. Magiſtro & Ordini perpetuo conferimus & aſſignamus, reſervata tamen Nobis totali venatione ſuper dicta portione Nergiæ, prout & ſuper tota Nergia, illam Nobis reſervavimus, hoc etiam adjuncto, quod Magiſter & Ordo nullum caſtrum aut munimentum ſuper dicta portione Nergiæ ſi- ANNO 1466.

ANNO 1466. bi donatæ ædificare vel ædificari facere, neque novum teloneum, vel gravamen imponere debeat.

Item, ex certis bonis reſpectibus Nos moventibus, & pro præſentis pacis ſtabilimento, Caſtrum & Civitas Mariemburg cum duabus inſulis, magna videlicet & altera parva, quæ dicitur Fiſchan Woyſchowerder, & cum integritate lacus Drauſſen, & cum ſuis omnibus piſcaturis, piſcatoribus & villis, & cum Diſtrictu Szarpaw, & omnibus aliis attinentiis & villis ſuis, eo tamen excepto, quod villæ Aldenoff & Kleppyn, quæ pertinent ad Holandh, Kulborn & Hohendorff, quæ ultima ſola Militarium eſt, & pertinet ad Preuſemerk, habeant facultatem in lacu Drauſſen piſces pro ſuo beneplacito piſcandi juxta morem antiquum. Item Caſtrum & oppidum Sthum cum omnibus antiquis ſuis juribus, cohærentiis & pertinentiis univerſis. Item Civitas Elbing utraque vetus & nova, cum diſtrictu villarum, limitibus & jure, & cum oppido Tholmyth & ejus diſtrictu & ſuo officio ſylvarum & nemorum, alias Valdapth, & cum ſex villis tenutæ & Caſtri Holanth, videlicet Pylonen, Myslothyno, Barthkoin, Kamensdorff, Weklicz, Preuſchenmark, cum quinque villis, quæ ad oppidum & diſtrictum Melchawſze pertinebant, videlicet magna Staban, parva Staban, Schonemor, Pomerendorff & Volſzdorff.

Item oppidum & diſtrictus Kriſchburg alias Dzirgon, cum ſuis libertatibus, Militaribus, Nobilibus, Vaſallis, villis, lacubus, molendinis & caſtro, ita tamen, quod demoliatur caſtrum, & cum pertinentiis ejusdem univerſis, incipiendo ab uno latere oppidi prædicti Krichsburg, & deſcendendo fluvium Szyrgiæ uſque ad lacum Drawſſen, Curia tamen Dolleſtheth cum ipſius molendino apud D. Magiſtrum & Ordinem remanente; ab alio vero latere dicti oppidi aſcendendo & tranſeundo uſque ad finales granicies dicti oppidi Krischburg & villæ Huldenſtadt mutuo ſe contingentes: eadem villa a finiſtris in ditione noſtra & Ordinis remanente, abinde vero directius eundo ad Eccleſiæ Pomezanienſis fines proximiores, ubi omnia & ſingula ſub dictis finibus ad partem caſtri noſtri Mariemburg conſiſtentia, villa Manſterburg iterum in parte D. Magiſtri & Ordinis remanente cum curiis, allodiis, & quibuscunque aliis pertinentiis ad dictum caſtrum noſtrum Mariemburg ſpectabunt & pertinebunt; cætera vero alia omnia & ſingula ad Cameratum & generaliter ad diſtrictum Krischburg usq; in præſens pertinentia pari modo cum oppidis, curiis & allodiis, militaribus, terrigenis, villis, piſcaturis, aquis, nemoribus, & aliis ſingulis pertinentiis ſpectabunt ad caſtrum D. Magiſtri & Ordinis Preuſchenmarck perpetuo & in ævum pro Nobis Regibus & Regno Poloniæ remanebunt, ita, quod caſtra, civitates, oppida, diſtrictusque prædicti ex nunc & de cætero vigore præſentis unionis & fœderis ad jus, proprietatem, ſortem & titulum Regni Poloniæ pertinebunt et ſpectabunt, pertinereque & ſpectare debent perpetuo & in ævum. ANNO 1466.

Dominus quoque Magiſter LUDOVICUS, Commendatores et Conventus prædicti pro ſe et ſuis Succeſſoribus, caſtris, civitatibus, oppidis, inſulis, lacubus, piſcaturis, piſcatoribus, cameratibus et officiis prædictis, ac illorum diſtrictibus et villis, perpetua et irrevocabili renuntiatione, de certa et expreſſa ſcientia, juri quoque, ſorti, proprietati, titulo et dominio quomodocunque, et ex qualicunq; cauſa, Domino Magiſtro, Commendatoribus, Officialibus et Ordini ſuis in illis competentibus, per ſuas patentes literas, cedet er renuntiabit, et omne jus, quod eidem Domino Magiſtro, Commendatoribus et Ordini ipſius in caſtris, civitatibus, oppidis, inſulis, lacubus, piſcaturis, diſtrictibus et villis prædictis quomodolibet competiit, vel competere potuit, in Nos CASIMIRUM Regem, Succeſſores noſtros Reges et Regnum Poloniæ, ſponte et de certa ſcientia, perpetuo transtulit et applicavit.

Milites quoq;, Nobiles, Vaſallos, Terrigenas et Cives, et quoslibet ſubditos Eccleſiaſticos et ſæculares præfatorum diſtrictuum, terrarum, civitatum et locorum ab omni fidelitate, juramento, ſubjectione, homagio et qualibet ſponſione abſolvet, dimittet et relaxabit. Cætera vero caſtra, civitates, diſtrictus, fortalitia, villas et dominia in Terris Pruſſiæ, tam in terris quam in aquis conſiſtentes et conſiſtentia, videlicet Kunygsberg caſtrum cum tribus civitatibus, item caſtra et oppida Lochſteth, Wargien, Gyrmau, Poboton, Rudau, Schoken, Kaimen, Kremiten, Waldau, Tapiau, Tapelauken, Narbeckten, Inſterburg, Allenburg, Wonsdorff, Gyrdauen, Angyrburg, Nordenborg, Labiaw, Laukiſchken, Tylzath, Ragnyth, Roſſipten, Wynthborg, Memel, Brandenborch, Crewczeborgk, Pridelantb, Barthen, Leczen, Balga, Heylygenbeil, Synthen, Landzberg, Preiſcheilau, Bartenſtein, Seſteen, Zegensborg, Rain, Raſtenborg, Lycke, Johannsburg, Holand, Lybeſtath, Molhuſen, Morung, Paſenheym, Orteisburg, Oſterrode, Hoenſteen,

ANNO 1466. enſteen, Naydenburch, Soldau, Ligenburg, Dewczeilau, Preuſemarg, Lybemole et Salefelth, quæcunque alia caſtra, civitates, oppida, diſtrictus, territoria et villas cum eorum ſubditis, Militibus, Terrigenis et Vaſallis, aquis, nemoribus, lacubus, et aliis pertinentiis univerſis, quibuscunq; cenſeantur nominibus, Dominus Magiſter, Commendatores, Conventus et Ordo perpetuo et in ævum, quiete et pacifice, abſque omni noſtro et Succeſſorum noſtrorum Regum, et Regni Poloniæ impedimento, perturbatione et moleſtatione, poſſidebit, et illorum plenum habebit uſum et dominium. De quibus quidem caſtris, civitatibus, oppidis, terris, diſtrictibus, villis, militibus, terrigenis et vaſallis, de illorum quoque jure, titulo, proprietate, ſorte et dominio, quod Nobis et Regno noſtro Poloniæ quomodolibet, et ex quacunque cauſa competiit, vel competere potuit, Nos CASIMIRUS Rex præfatus, de certa et expreſſa ſcientia, pro Nobis et Succeſſoribus noſtris Regibus, et Regno Poloniae, ſponte et deliberato animo, praefato Domino Magiſtro, Succeſſoribus ſuis Magiſtris, Commendatoribus, Conventui et Ordini in Terris Pruſſiae cedimus et renuntiamus, ac omne jus, quod Nobis, Succeſſoribus noſtris Regibus et Regno Poloniae, ex emptione, et quibuscunque aliis cauſis in praefatis caſtris, civitatibus, oppidis, terris, diſtrictibus, villis, militibus et vaſallis quomodolibet competiit, in Dominum Magiſtrum, Succeſſores ſuos, Commendatores, Conventum et Ordinem per renuntiationem et ceſſionem perpetuam et irrevocabilem transferimus, et illud ipſis ſponte, libere et de certa ſcientia applicamus, et omnes Milites, Vaſallos, Nobiles, Terrigenas, Cives et quoslibet ſubditos Eccleſiaſticos et ſaeculares terrarum et locorum prædictorum ab omni fidelitate, juramento, ſubjectione, homagio et qualibet ſponſione abſolvimus, dimittimus, et præſentium tenore relaxamus. Epiſcopatus inſuper et Eccleſia Sambienſis cum ſuis caſtris, civitatibus, oppidis, videlicet Fiſchauſen, Tirenberg, Labelau, Powden, Jürgemborg, Zalau et Neuenhauſs, et cum omnibus vaſallis, villis, et pertinentiis ſuis univerſis, ſub ditione Domini Magiſtri et Ordinis ſui perpetuo conſiſtet et remanebit. Item ordinamus et ſtatuimus, quod ſuper omnibus piſcaturis, Cutle vulgariter appellatis, ſub præſentia Capitanei noſtri Mariembergenſis et Factoris Domini Magiſtri ab eo deſtinandi in Caſtro noſtro Mariemborg annis ſingulis in magna Feria quinta debeat fieri arendatio, et literæ ſuper omnibus Cutlis ſub noſtro et Domini Magiſtri Signetis arendatoribus debeant dari, et medietas pecuniarum ex hujusmodi arenda provenientium Nobis debeat cedere, altera vero medietas Domino Magiſtro et Ordini provenire, jure Epiſcoporum Varmienſium, et Sambienſium et Capitulorum eorundem, cæterarumq; perſonarum et locorum, libertatem ex antiquo Cutlorum habentium, per omnia ſalvo; quibus literas ſuper Cutlis præfatis, et quantitate illorum, et abſque omni pecunia libere volumus concedi. ANNO 1466.

Item ne pax ipſa, fœdus et unio tanta maturitate concluſa et firmata, poſſit imposterum humana malignitate infringi, aut aliquibus fallaciis, dolis et ingeniis violari, Nos quoque CASIMIRUS Rex, Succeſſores noſtri et Regnum Poloniæ, Prælati, Principes, Barones et ſubditi Regni ejusdem, de Domino Magiſtro, Commendatorihus et Ordini Pruſſiæ, Prælatis, Militibus et ſubditis ſuis, D. quoq; Magiſter, Succeſſores ſui, Commendatores et Ordo, Prælati, Milites et ſubditi ſui Pruſſiæ de Nobis, Regibus et Regno Poloniæ, Prælatis, Principibus, Baronibus et ſubditis ejusdem, plenam confidentiam et ſecuritatem omni hoſtili reſpectu in praeſens et in poſterum depoſito, teneamus; Nos CASIMIRUS Rex Poloniæ prædictus, præfatum Dominum LUDOVICUM Magiſtrum, Commendatores ſuos et Ordinem in Pruſſia, omnesq; eorum Succeſſores in noſtrum et Regni noſtri Poloniæ Principem, Conſiliarium perpetuum: Commendatores vero principaliores, quos Dominus Magiſter et Succeſſores ſui pro tempore duxerint deputandos, in Conſiliarios noſtros et Regni noſtri, et in noſtram ac Regni Poloniæ protectionem, ſubjectionem et defenſionem perpetuo duraturam aſſumimus, pollicentes in verbo noſtro Regio, et ſub fide præſtiti juramenti, pro Nobis et Succeſſoribus noſtris Regibus et Regno Poloniæ, quod præfatum Dominum Magiſtrum, Commendatores et Ordinem, Prælatos, Milites, Vaſallos et ſubditos ſuos in Pruſſia, eorumque Succeſſores affectione Regia tractabimus, honorabimus et diligemus, ipſumque Dominum Magiſtrum, Commendatores et Ordinem, Succeſſores, Prælatos, Milites, Nobiles, Cives, ſubditos et terras eorum, velut Principis Conſiliarii et unitorum noſtrorum in eorum juribus, libertatibus, privilegiis, munimentis et limitibus, quæ præſenti unioni et fœderi, aut ejus articulis et conditionibus non contrariantur, conſervabimus, ab univerſis quoque eorum

ANNO 1466. hostibus, vexatoribus et impugnatoribus in Terris eorum prædictis Prussiæ tuebimur et defendemus. Tenebitur quoq; præfatus D. LUDOVICUS Magister et quilibet Successor suus in Officium Magisterii assumptus et assumendus post sex menses a die assumptionis in Magisterium, se Nobis et Successoribus nostris personaliter repræsentare, et illis pro se, Commendatoribus et Terris Prussiæ, Nobis et Successoribus nostris Regibus et Regno Poloniæ præstare debitæ fidelitatis, de observanda præsenti pace, ac nunquam petenda absolutione seu relaxatione juramenti, nec uti concessa aut concedenda, juramentum, ac in nostra CASIMIRI Regis, nostrorumque Successorum Regum Poloniæ, sinistra parte primarium habere locum et sessionem, quem quidem D. LUDOVICUM Magistrum suosque Successores, Commendatores, Prælatos, Milites, Vasallos, Conventum et subditos, Terrasq; omnes Prussiæ ab eis nunc possessas et imposterum possidendas, conquisitas et conquirendas, etiam in Terris paganorum extra Terras Prussiæ, Nobis et Regno nostro Poloniæ perpetuo connectimus, jungimus, unimus et invisceramus, ea conditione et respectu, ut præfatus D. LUDOVICUS Magister, sui Successores, Commendatores et Conventus, Praelati, Barones, Milites, Terrigenae et personae singulae, tam Ecclesiasticae quam Saeculares, et omnes Terrae eorum atque homines in illis degentes in Prussia sint amplius et de caetero Nobiscum, Successoribus nostris Regibus, et cum Regno nostro Poloniae unum et individuum corpus, una gens, unus populus in amicitia, fœdere et unione, nullum alium, praeter Summum Pontificem, quam Nos CASIMIRUM Regem, Successores nostros Reges et Regnum Poloniae pro suo Capite et Superiore recogniturі. Teneantur insuper et sint obligati Nos, Successores nostros Reges et Regnum Poloniae sive in prosperis sive in adversis nunquam deserere, sed Nobis et Successoribus nostris Regibus et Regno Poloniae contra omnes hostes et adversarios nostros, et Regni nostri Poloniae more aliorum Praelatorum, Principum et Baronum Regni assistere, Nosque et Regnum Poloniae in nostris guerris, et in adversitatibus eorum, potentiis, consiliis, auxiliis et suffragiis opportunis adjuvare, nec sine nostro et Successorum nostrorum Regum Poloniae: Nos quoque et Successores nostri Reges Poloniae sine Magistri, Successorum, Praelatorum, Commendatorum et Militarium suorum Prussiae, speciali et expresso consilio, voluntate et consensu, cum quibuscunq; personis, quacunq; praefulgeant dignitate, celebrabimus, statuemus aut firmabimus aliqua fœdera, inscriptiones vel contractus, publice vel occulte, per se vel submissas personas: Sed nec Dominus Magister, Commendatores, eorumque Successores, bella aliqua contra Catholicos sine nostro et Successorum nostrorum Regum et Regni Poloniae speciali movebunt consensu. ANNO 1466.

Forma autem juramenti, sub qua Dominus LUDOVICUS Magister, et Successores sui Magistri Nobis CASIMIRO Regi et Successoribus nostris Regibus et Regno Poloniae jurare tenebuntur, talis erit:

Ego LUDOVICUS *Magister Generalis Ordinis S. MARIÆ Theutonicorum, Princeps & Consiliarius Regni Poloniæ, juro, quod ab hac hora & deinceps, fidelis ero Serenissimo Principi Domino* CASIMIRO *Regi, & Successoribus suis Regibus & Regno Poloniæ, & profectum illorum fideliter procurabo, & negotiis Regis & Regni fideliter consulam, & secreta, quæ mihi qualitercunque communicata fuerint, in eorum detrimentum nulli pandam; pacem insuper præsentem in omnibus suis conditionibus & articulis observabo & custodiam, sic me DEUS adjuvet, & hæc Sancta Christi Crux.*

Item ut per praesentis Pacis unionem et fœderis, singula odiorum et irritamentorum nubila possint funditus evelli, cum praefato Domino LUDOVICO Magistro, Commendatoribus suis et Conventu pro bono pacis devenimus, et illud inter Nos concordavimus, quod Episcopatus et Ecclesia Culmensis ad Ecclesiam Gnesnen. redeat, ac a modo et deinceps praefatae Gnesnensi et Polonae Ecclesiae, ut et tanquam principali, sit in omnibus obediens et subjecta de regulari in saecularem, favore et auctoritate Summi Pontificis, ae quod jam Dominus LUDOVICUS Magister, et Commendatores praedicti suum expressum praestiterunt et praestabunt consensum transferenda, quae etiam cum sua Diœcesi et omnibus castris, civitatibus, oppidis et munitionibus suis, videlicet Chelma alias Culmensch, Lubawa alias Lobaw, Kurzalthnik alias Kurnik, Varmbrzezno alias Fredeke, et omnibus districtibus, Nobilibus, vasallis, villis, et pertinentiis suis universis, sub nostra, Successorum nostrorum Regum et Regni Poloniæ consistet perpetua ditione, patrocinio et defensa.

Item concordavimus de praedicti Domini LUDOVICI Magistri, Commendatorum suorum, et Conventus speciali annuentia et expresso consensu, quod Varmi en.

ANNO 1466. mienſis Eccleſia et ejus Pontifex pro tempore cum ſuo Venerabili Capitulo Varmienſ. ex nunc & de cætero cum omnibus ſuis caſtris, civitatibus, oppidis & munitionibus, videlicet Helsberg, Braunsberk, Varmidth, Szeburg, Vartenberg, Reſzchel, Biſchofsteyn, Aleſteyn, Guthſtath, Melizak, Frawenburg & Biſchofsburg, cum omnibus diſtrictibus, Nobilibus & Vaſallis, villis, pertinentiis & attinentiis ſuis, in noſtra & Succeſſorum noſtrorum Regum & Regni Poloniæ ditione, ſubjectione & protectione conſiſtent, & Dominus LUDOVICUS Magiſter, ſui Succeſſores, Commendatores & Ordo ejus ditioni, ſubjectioni & protectioni expreſſe renunciant, & omne jus, quod ipſis in prædicta Eccleſia, Epiſcopatu & Capitulo Varmienſi quomodolibet hactenus competebat, in Nos CASIMIRUM Regem, Succeſſores noſtros Reges & Regnum Poloniæ plenarie transfundunt, & transfundere teneantur.

Item concordatum & conventum eſt de ſpeciali præfati Domini LUDOVICI Magiſtri, Commendatorum ſuorum, & Conventus comprobatione & conſenſu, quod Venerabilis Vincentius Kielbaſa, Conſiliarius & Secretarius noſter dilectus, ad Eccleſiam præfatam Culmen. per Nos nominatus, & ad eandem noſtra interceſſione promovendus, Eccleſiam et Sedem Pomezanienſis Epiſcopatus a deditione Domini LUDOVICI Magiſtri & ſui Conventus, quamvis hactenus in capite & in membris regularem, in Commendam ad vitæ ſuæ duntaxat tempora per diſpoſitionem & ordinationem Apoſtolicam habeat, & illam cum ſuis caſtris, civitatibus, fortalitiis, videlicet Prabuth alias Reſſenburg, Quidzyn alias Marieverder, Biſkupice alias Byſchowffwerder, Kyſſelicz alias Freyſtadt, Schonenbergk alias Gardzin, & Roſemberg, cæterisque ejus diſtrictibus & pertinentiis obtineat, ipſamque in ſpiritualibus & temporalibus adminiſtret, Eccleſia prædicta Pomezanien. remanente nihilominus cum ſuis membris interim regulari: præfato autem Vincentio Kielbaſa morte abſumpto, ad præfatam Eccleſiam Pomezanien. regularis perſona dicti Ordinis, in Pontificem eligetur & ſubſtituetur, Sanctiſſimi Domini noſtri Papæ gratia & favore ad id accedente, gaudebitque noſtra protectione, conſiſtens ſub Magiſtri & Ordinis tam religione quam ditione.

Item quoniam poſt ſedatos fluctus bellicæ tempeſtatis, nulli magis Nos primum convenit, quam Eccleſiis & earum Miniſtris compati & commiſereri, quatenus Supremus Sedator uberiorem firmitatem paci conditæ infundat; quocirca ordinamus & decernimus & ſtatuimus, quatenus omnia caſtra, fortalitia, civitates, oppida, caſtella, munitiones, Eccleſiarum loca & villæ, & ſignanter Framburg, Varmyth, Vartemberg, Melzak, Lubaw, Prabuty alias Reſemburg, Gwidzyn alias Mariewerder, & Schomberg, quomodolibet a Nobis & noſtris, ac præfato Domino LUDOVICO Magiſtro, Commendatoribus & Conventu ſuis poſſeſſa, occupata & incaſtellata, quocunque nomine vocitentur, ſuis Pontificibus, Capitulis, Prælatis, Abbatibus, Monaſteriis, & ſignanter Varmien. Culmen. Pomezanien. & Sambien. Eccleſiis, Epiſcopis & Capitulis, tam Cathedralibus quam Conventualibus, Collegiatis, Hoſpitalibus, absque aliqua contradictione, diminutione, depactatione, ſolutione vel areſto, cum omni ſua ſuppellectili, bombardis, ornamentis & pertinentiis univerſis, infra hinc & Feſtum Nativitatis Beati Joannis Baptiſtæ proxime venturum reddantur viceverſa. Omnesque Pontifices, Abbates, Capitula, Prælatos, Præpoſitos & Canonicos, Curatos, & alios Beneficiatos, qui non ſunt de Ordine prædicto, in eorum loca, jura, libertates & poſſeſſiones, quæ & quas ante motam guerram poſſederant, reſtituimus, & tenore præſentium reintegramus, exceptis caſtris & civitatibus prædictis, iin Feſto prædicto Beati Joannis Baptiſtæ reſtituendis. Quod ſi Curati Nobis aut præfato Domino Magiſtro, aut civitatibus vel oppidis ingrati vel ſuſpecti ſint, permittatur, quod permutent, aut Vicarios idoneos conſtituant, aut penſionem honeſtam, auctoritate Superioris reſervandam, dimiſſo atque renuntiato titulo, ſuſcipiant. ANNO 1466.

Item omnes captivos in præſenti guerra per Nos CASIMIRUM Regem, Duces Maſoviæ & Stolpen. Epiſcopum & Capitulum Varmien. gentes noſtras, coadjutores & adhærentes captos, ſive ſint depactati ſive non, ab omni captivitate & ſponſione, vigore præſentis fœderis abſolvimus, & tenore præſentium relaxamus, quæ abſolutio & libertas per Dominum LUDOVICUM Magiſtrum, ſuos Præceptores, Capitaneos & Officiales, noſtris & omnium noſtrorum coadjutorum & adhærentium, & ſignanter captivis Dominorum Ducum Maſoviæ & Stolpen. ac Reverend. Patris Domini Pauli Epiſcopi & ſui Capituli Varmienſis, ſive depactatis ſive non, quocunque vocitentur nomine, nullo excepto, debet præſtari & impendi, nec depactati aut taxati debent obligari ad aliquam ſolutionem promiſſam, quæ nondum eſt ſoluta, etiamſi

ANNO 1466. depactati dediſſent pro ſe de ſolutione aliquam cautionem. Item ordinamus & ſtatuimus, ut omnes mercatores, tam Regni noſtri Poloniæ, Principatuum, Terrarum & Dominiorum noſtrorum, & Regni ac Epiſcopatus, Capitulique Varmien., quam Terrarum Pruſſiæ in ditione Domini LUDOVICI Magiſtri & Ordinis ſui conſiſtentes, ſint ubique in terris & in aquis tuti & ſecuri, & nullæ illis moleſtiæ inferantur, nec cogantur, niſi ſolitis & veteribus ſtratis, itineribus & locis ambulare, aut ad aliquam civitatem, caſtrum & locum, ſub prætextu cujuscunque conſtitutionis vel edicti, cum rebus & mercibus ſuis, cujuscunque maneriei exiſtant, de cætero applicari, præterquam in Kynsberg, juxta conventionem deſuper factam, ſuper qua ſpeciales a Nobis literæ emanarunt. Item quoniam per mercatorum induſtriam, & rerum venalium importationem Respublica notabile accipere conſuevit incrementum: ſtatuendo decernimus & ſpondemus, quod nulla telonea, depoſita, gabellas, foralia, ſive quaſcunque alias cenſuationes, locis & perſonis in Regno noſtro, Principatibus & Dominiis noſtris & Regni noſtri imponemus de novo, aut imponi permittemus, tam in terris quam in aquis, ſed tantummodo utemur impoſitis, quod idem Dominus Magiſter LUDOVICUS, Succeſſores ſui, Commendatores & Conventus in Terris Pruſſiæ ſuis obſervabunt. Item ut charitatis & unionis amplior certitudo inter Nos CASIMIRUM, Succeſſoresque noſtros Reges & Regnum Poloniæ, Principatus, Terras & Dominia noſtra, & Regni ejusdem ſubditos & adhærentes parte ab una, & Dominum LUDOVICUM Magiſtrum, Succeſſores ſuos, Commendatores atque Ordinem in Pruſſia a partibus altera, jugiter et inconcuſſe perpetuo perſeveret, ſtatuimus et ordinamus, quod deinceps et a modo ad Ordinem S. Mariæ Theutonicorum prædictum in Terris Pruſſiæ conſiſtentem, perſonæ idoneæ et Ordinis capaces etiam ex ſubditis quibuscunque Regni noſtri Poloniæ, Principatuum, Terrarum et Dominiorum ejus aſſumantur, ita tamen, quod ultra mediam partem aſſumere de illis non teneantur, et in diſtribuendis Commendariis et Officiis Ordinis juxta dictam medietatem Magiſter et Commendatores teneantur ad illos bonum habere reſpectum. Magiſter vero eligetur vir magis utilis et idoneus ſecundum Regulam Ordinis et inſtituta. Qui cum ſit noſter et Regni Poloniæ Princeps et Conſiliarius, non debebit ſine ſuo demerito et noſtro ſcitu per Commendatores et Conventum a Magiſtratu amoveri. Item ut hujusmodi pacem perpetuam, unionem et concordiam ſub certiori attentione, firmitate et robore cuſtodiamus, promittimus ſine dolo et fraude, ac ſub onere praeſtiti juramenti, quod ad nullius viventis hominis auctoritatem et poteſtatem, etiam quacunque præfulgeat dignitate, Papali, Imperiali, Regali, Ducali, aut cujuscunque Congregationis legitimae, Perſonarum Eccleſiaſticarum aut ſaecularium ad impetrandum praeſentis pacis, fœderis et contractus, in toto vel in parte, expreſſe, manifeſte vel occulte, per ſe, alium vel alias quascunque ſubmiſſas perſonas, ſpirituales vel ſaeculares diſſolutionem, ruptionem, caſſationem aut irritationem recurrimus, aut recurſum habere poterimus, aut Nos induci, perſuaderi, requiri, vel Nobis mandari ad violationem praeſentis pacis et fœderis per aliquam poteſtatem Papalem, Synodalem, Imperialem, Regalem, Ducalem promittemus, neque impetrabimus abſolutionem aut relaxationem juramenti praeſtiti, neque utemur impetrata, aut etiam motu proprio conceſſa vel concedenda, et ſi contrarium fecerimus, cenſebimur fœdifragi et perjuri. Item, quod ſubditi Domini LUDOVICI Magiſtri, ac Terrarum praedictarum ſuarum Pruſſiae, undecunque et cujuscunq; gradus, ſtatus et conditionis fuerint, qui cauſa negotiationis, vel alia ad Terras quascunque noſtras, Regni noſtri, Principatuum et Dominiorum praedictorum venerint, per Nos Principes, Barones, ſubditos, ſive etiam extraneos, cujuscunque ſtatus vel gradus fuerint, impediri, conveniri vel arreſtari non debent: Sed in Pruſſia ſi quid actionis habuerint, actores juxta Terrarum jura municipalia illos conveniant, et querelae hujusmodi ſopiantur. Delinquens tamen in loco delicti deprehenſus, et contrahens de contractu recenti in loco contractus poterit conveniri; ſed ſi de loco, ubi contraxit, receſſerit publice vel occulte, coram Judice ſuo conveniatur. ANNO 1466.

Item ordinamus, quod ubicunque quis reperiat ruſticos vel colonos ſuos, qui propter guerras aut alias ab eo receſſerunt, poſſit eos repetere, qui et ſibi dimitti et reſtitui debent, cum eos requiſierit.

Item quod nullus mercator ſeu alius homo, cujuscunque conditionis exiſtat, aut bona ipſius propter delictum ſeu debitum alterius areſtentur, moleſtentur, turbentur, nec etiam captivetur.

Item ſi vectores aut aurigae, bona ſeu merces mercatorum pro pretio ducentes, te-

ANNO 1466. telonea seu datiarum loca praeterierint, ipsi duntaxat in eorum rebus et equis suis propriis puniantur, et quod praeterea bona mercatoria non debent occupari nec detineri.

Item si per aliquem subditum aut indigenam alicujus nostrum inscriptioni seu paci perpetuae praesenti fuerit in aliquo derogatum et contraventum, utpote si rapinae, spolia, incendia, vastationes, praedae vel homicidia, vel aliqua maleficiorum genera in terris et dominiis nostris alterutrum perpetrata fuerint et commissa, propterea dicta pax et unio cassari et irritari non debebit, sed in suo robore et firmitate permanebit. Nec propter hoc Pars, cujus subditus hujusmodi maleficium commiserit, censebitur fore dejerans et perjurans; praedicti autem delinquentes et malefactores pro ipsorum excessibus per Capitaneum sive Officiales utriusque nostrum judicialiter punientur, et ad satisfactionem plenam et debitam arcebuntur et compellentur. Item promittimus tenore praesentium, et spondemus in verbo nostro Regio, et sub onere praestiti per Nos juramenti pollicemus, quod ad occupandum terras, castra, civitates, oppida, villas, et quaecunque loca D. Magistri et Ordinis, et omnium subditorum suorum sub ejus ditione consistentium, tam Ecclesiasticorum quam saecularium, nullo unquam tempore aspirabimus, quinimo, si aliquo casu per quemcunque hostem aut insidiatorem Magistri et Ordinis castrum aliquod, civitas vel fortalitium fuerint dolo, fraude vel violentia intercepta, occupata vel incastellata, quod Deus auferat, nullatenus debebimus aut poterimus castrum, civitatem, fortalitium aut loca sic intercepta occupata vel incastellata, etiamsi sponte vel ultronee illius vel illorum Nobis offeratur deditio, quomodolibet et sub quocunque colore suscipere, sed tenebimur et adstringemur ad conquisitionem et recuperationem cujuslibet castri, civitatis, et fortalitii ac loci incastellati in Terris Culmensi, Pomeraniae et Prussiae, intercepti, occupati, expugnati et incastellati, per Nos et nostras potentias, una cum potentiis D. LUDOVICI Magistri, Commendatorum et Terrarum suarum consurgere, et de manibus hostilibus eripere, ac in potestatem et ditionem Domini LUDOVICI Magistri et Ordinis restituere universa.

Item tenebimur Nos CASIMIRUS Rex, castra et civitates Hollandt cum districtu et oppido Melhawzen et Cameratu Burdawen, item Paszencheim et Nindemburg, quae hactenus fuerunt in nostra possessione, Domino LUDOVICO Magistro, Commendatoribus et Ordini suo dimittere, et illos cum omnibus eorum pertinentiis infra hinc et Festum Nativitatis S. Joannis Baptistae proxime venturum tradere in effectualem et expeditam possessionem, sex villis de districtu et Capitaneatu Holland, et quinque villis de districtu Melhawsen superius descriptis duntaxat exceptis, quae de caetero ad Nos et ad nostram Regiam Civitatem Elbingensem perpetuo pertinebunt. Sive autem de manibus nostris et nostrorum ex nostra cessione, sive etiam aliis quibuscunque modis, praefata castra et civitates in manus et potestatem Domini Magistri aut sui Conventus devenerint, quod per hoc huic articulo Nos CASIMIRUS Rex censebimur satisfeciisse. Proviso et etiam ante omnia salvo, quod praedictus Dominus LUDOVICUS Magister, Commendatores sui et Conventus praedictarum civitatum cives et subditos benigne suscipiet et tractabit, et omnem offensam ex corde illis nunquam verbo vel facto ipsam reminiscendo dimittet, et de bonis ac vita illos per speciales suas Commendatorum et Conventus literas in manus nostras tradendas assecurabit: jura eorum, libertates et immunitates, antiqua et antiquas duntaxat confirmando, quod idem et Nos CASIMIRUS Rex de civibus et subditis civitatum et castrorum Chelm, Brodnicza, Novifori, Christburg, Sthum, Brathian, et Althaus alias antiquum Castrum, cum universis suis districtibus et pertinentiis, salva dispositione de Cristburg superius expressa, quorum Nobis Dominus LUDOVICUS Magister, Commendatores et Conventus infra hinc et Festum S. Joannis Baptistae praedictum effectualem et expeditam dimittere tenebitur possessionem, facere obligamur. ANNO 1466.

Volumus autem, quod omnes venditiones, donationes, alienationes libertationes et inscriptiones inde et super oppidis, villis, castris, quae Nos Rex CASIMIRUS dicto Domino Magistro et Ordini prout supra assignare tenemur, hujusmodi guerris durantibus, quovis modo factae sint cassae, irritae et nullae, quas et sic ex nostra certa scientia cassamus, irritamus et annullamus.

Item ordinamus, quod omnes profugi, spoliati, exules, militares videlicet Nobiles et Terrigenae, tam de Regno nostro Poloniae, Ducatibus, Dominiis nostris et Regni nostri, et Episcopatus Varmiensis, quam de Terris Domini Magistri et Ordinis praedicti quibuscunque, possint redire ad propria, et de bo-

ANNO nis ſuis dimiſſis diſponere pro beneplaci- 1466. to ſuae voluntatis, ad quorum quietam et plenam poſſeſſionem tenebimur illos aut proximiores illorum admittere et defendere admiſſos, non obſtante quod hujusmodi bona eorum per Nos aliis quibuscunque perſonis ſint ad vitam, aut ad tempus, vel in perpetuum obligata, donata vel inſcripta, quas quidem obligationes, donationes, venditiones et inſcriptiones caſſamus et irritamus, revocamus et annullamus, nulliusque roboris eſſe volumus per praeſentes. Tenebimurque Nos et Succeſſores noſtri illos habere in gratia et favore, nec unquam verbo aut facto eorum commemorare hoſtilitates, nec de illis unquam aliquam ſumere ultionem, per Nos vel ſubmiſſam perſonam, publice vel occulte, directe vel indirecte, aut quovis quaeſito colore: quibus etiam plenam damus licentiam de terris et dominiis noſtris, ad terras Ordinis ratione incolatus ſe transferre, et bona ſua mobilia et immobilia vendere, donare, commutare, obligare, et de eis libere diſponere pro ſuo arbitrio, beneplacito et voluntate. Cives autem utriusque Partis, qui de civitatibus et oppidis expulſi vel banniti fuerunt, aut alias ab eis publice vel occulte receſſerunt, debent ad illas et illa readmitti, bona quoq; eorum, quae ante inchoationem hujus dietae vendita vel donata aliis non ſunt, debent eis reſtitui. Etſi ad domos vel bona vendita aut donata reditum habere velint, dato pretio per emptorem expoſito, aut quod pro donatis per Conſulatum loci taxabitur, reſtitui debent eisdem, ſalvo etiam eo, quod poſſeſſores in aedificiis vel aliis oneribus occaſione dictorum bonorum expoſuerunt, quod ſimiliter juxta dictamen Conſulatus loci reſtituere debent, antequam hujusmodi domus ipſis vel bona reſtituantur.

Item ut praeſentis pacis, fœderis et unionis concluſio abundantiori cautela cuſtodiatur, per Nos, Praelatos, Duces, Barones, Conſiliarios et ſubditos noſtros ordinamus, quod omnes Epiſcopi, Principes, Palatini, Caſtellani, et caeteri Barones Regni noſtri, officia Magiſtratus et Capitaneatus in Regno noſtro obtinentes, item et Magiſtri civium, Conſules civitatum Regni noſtri praedicti, videlicet Cracovien. Posnanien. Sendomir. Caliſſien. Leopolien. Thorunen. Gdanen. Elbing. Brunsbergen- tam moderni, quam illis in Pontificatibus, Principatibus, Magiſtratibus, Capitaneatibus et Officiis quomodolibet ſuccedentes praeſentem pacem in omnibus ſuis articulis cuſtodire et ſervare per juramentum corporale ſe adſtringant, nec contravenire quacunque occaſione, ANNO neque diſpenſationem vel relaxationem 1466. juramenti petere, renuntiamus omnibus exceptionibus juris et facti.

Item ut hujusmodi pacem perpetuam et concordiam ſub certiori attentionis firmitate et robore in omnibus ſuis capitulis, conditionibus, articulis atque punctis cuſtodiamus et obſervemus: et ut pax ipſa, fœdus ac unio ab omni ſuſpicionis genere ſit circumſcripta, pro illius ſubſiſtentia et robore adjicimus, quod Nos CASIMIRUS Rex Poloniae, et praefatus D. LUDOVICUS Magiſter, Commendatores, Conventus et Ordo, per noſtros hinc inde Factores et Procuratores, quos in ſolidum et irrevocabiliter praeſentium tenore conſtituimus, Reverendiſſimum videlicet Patrem Dominum Jodocum Epiſcopum Ozilien. et Magnificum, Venerabiles, Egregios, Nobiles et Circumſpectos Viros Joannem de Oſtrorog Militem, utriusque Juris Doctorem, Caſtellanum Miedzyrzecen. Magiſtrum Sandivogium Theologiae Profeſſorem, Praepoſitum Monaſterii Clodavien. Ordinis Canonicorum Regularium, Antonium de Furlivio Decretorum Doctorem, Camerae Apoſtolicae Clericum, Andream de S. Cruce, Antonium de Kafarellis Sac. Palatii Apoſtolici Advocatos, Bartholomaeum Kielbaſa Canonicum Gnesn. Magiſtrum Henricum Gurdeman Decanum Eccleſiae S. Andreae Colonien. Procuratorem cauſarum, Magiſtrum Fabianum Hanco Decretorum Doctorem, Canonicum majorem et Scholaſticum S. Crucis Vratislavien. Eccleſiarum, coram Summo Pontifice Domino noſtro Sanctiſſimo Papa confitebimur, profitebimur, recognoſcemus, et quilibet noſtrum profitebitur et recognoſcet praefatam unionem, fœdus, pacem et concordiam Nos ſponte, libere, ſincera voluntate, ſine dolo et fraude celebraſſe, ordinaſſe, confeciſſe et confirmaſſe, et omnes articulos, capitula, modos et ordinem, quibus pax ipſa et concordia confecta, conſummata, et regulata eſt, ad praefati Reverendiſſimi Domini Patris Rudolphi Epiſcopi Laventini, Apoſtolici Legati exhortationem, perſuaſionem, et mediationem, et de noſtra mente, ſcitu, voluntate, aſſenſu et beneplacito ultroneis proceſſiſſe, inſtabimusque, petemus, laborabimus, inſtareque, petere et laborare debemus et tenebimur ſine dolo et fraude, quatenus Sanctiſſimus Dominus noſter praeſentem unionem, fœdus, pacem et concordiam per interpoſitionem ſui ſpecialis Decreti, de certa Suae Sanctitatis ſcientia emanandi, et per Literas

ANNO 1466. teras Apoſtolicas ſive Bullas in omnibus ipſius articulis, capitulis, modis, ordinationibus atque punctis acceptet, ratificet, & ad perpetuam rei memoriam confirmet, pœnam quoque & cenſuram, ad quam Nos ſubmittimus, adjiciat & apponat, in præſentis pacis, unionis & fœderis violatorem & transgreſſorem, & contravenientem, cum ſuppletione defectuum, ſi qui ſunt in præſenti fœdere, ordinatione & inſcriptione commiſſi: & cum derogatione Statutorum & conſuetudinum Ordinis, etiam juramento firmatorum, aut authoritate Apoſtolica vel Legatorum ejus, vel quacunque alia confirmatorum, quibus fortaſſe caveretur, quod in magnis & arduis rebus Ordinis, vocatio & conſenſus Magiſtrorum Alemaniæ & Livoniæ debeat intervenire, ac etiam cum caſſatione allegationis metus, qui per Magiſtrum, Commendatores, Conventum & Ordinem prætendi poſſit, cum ad pacem præſentem conficiendam, ad vocationem præfati Reverendiſſimi Patris Domini Rudolphi Epiſcopi Laventini, Legati Apoſtolici ſponte venerint, & in ſingulos tractatus, conditiones & concluſiones pacis, tanquam Nobis proficuas & utiles, ſuum ultroneum præbuerunt conſenſum.

Quam quidem concordiam, unionem & fœderis perpetui concluſionem Nos CASIMIRUS Rex præfatus pro Nobis, Regni noſtri Succeſſoribus, & Ducibus Maſoviæ & Stolpen. ac Epiſcopo, Epiſcopatu ac Capitulo Varmienſi, adjutoribus, adhærentibus & ſubditis noſtris, de certa ſcientia in omnibus ejus articulis, conditionibus atque punctis approbamus, acceptamus, & præſentium tenore pro ſubſiſtentia perpetua emologamus, ſalvis aliis, quæ contra præſentem pacis & unionis ordinationem, ejus conditiones, articulos & capitula non ſunt præfati Domini LUDOVICI Magiſtri & ſui Ordinis juribus, libertatibus & privilegiis, quæ Nos CASIMIRUS Rex præfatus pro Nobis, & Succeſſoribus noſtris Regibus Poloniæ approbamus & confirmamus. In cujus rei teſtimonium noſtrum, & præfati Rev. Patris Domini Rudolphi Epiſcopi Laventini & Apoſtolici Legati ſigilla, cum manus propriæ ipſius Domini Rudolphi Legati & Notariorum publicorum ſubſcriptione ſunt appenſa.

Et Nos Joannes S. Gneſnenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus & Primas, & Regni Poloniæ Cancellarius, Jacobus Vladislavienſis, Paulus Varmienſis eadem Gratia Epiſcopi, Lucas de Gorka Posnanienſis, Stanislaus de Oſtrorog Caliſſienſis, Stiborius de Bayſen Gubernator Pruſſiæ, Petrus de Oporow Lancicienſ. Nicolaus de Koscielec Breſtenſis, Joannes de Koscielec Junivladislavienſis, Gabriel de Bayſen Culmenſis Palatini; Petrus de Szamotuly Posnanienſis, Petrus de Gay Caliſſienſis, Joannes de Rytwiany Regni Poloniæ Mareſchalcus, Otho Machwicz Miles, Nicolaus Pilawſki Culmenſis, Petrus de Moſchczona Dobrzynenſis, Dobrogoſtius de Oſtrorog Camenecenſis, Joannes de Oſtrorog utriusq; Juris Doctor Miedzyrzecenſis, Sandivogius de Czarnkow Santhoczenſis Caſtellani; Stiborius de Poniecz Judex Poſnanienſis, Petrus Dunin de Prankowice Sandomirienſis, & Michaël de Laſlotki Lancicienſis, Succamerarii; promittimus & ſpondemus, quod Sereniſſimus Princeps Dominus noſter gratioſiſſimus Dominus CASIMIRUS Dei Gratia Rex Poloniæ & Magnus Dux Litvaniæ, Ruſiæ, Pruſſiæ Dominus & Hæres, & ſui Succeſſores Reges Poloniæ præſentem concordiam & fœdus pacis perpetuæ atque conjunctionis cum Illuſtri & Magnifico Principe & Conſiliario Regni Poloniæ, Domino LUDOVICO de ERLICHSHAUSEN, Magiſtro Generali Ordinis Beatæ MARIÆ Theutonicorum Hoſpitalis Jeroſolimitani prædicto initam, concluſam, affirmatam, cuſtodiet, attendet, obſervabit. Nos quoque Prælati et Barones prædicti cuſtodiemus, attendemus, obſervabimus, & implebimus in omnibus conditionibus, articulis, atque punctis, & in evidentiam præmiſſorum, ſigillorum noſtrorum appenſione præſentem Literam ordinavimus roborare. Actum & datum in Thorun die Solis decima nona Octobris, Anno Domini 1466. ANNO 1466.

Præſentibus Venerabilibus, Egregiis, Strenuis, Nobilibus & Spectabilibus Viris: Paulo de Glovina Decano Cracov. Petro Pniewy Præpoſito Vladislavienſi & Canonico, Jacobo de Schadek Decretorum Doctore, Præpoſito Premislienſi, & Joanne Długoſz Canonico Cracovienſi, Henrico de Oporow utriusq; Juris Doct. Archidiacono Gneſnenſi, Mathia de Raczanſz Canonico Vladislavienſi, Joanne Vinkler Decretorum Doctoribus, Paulo de Panczluwice, Joanne Offmann Clerico Bambergenſis Diœceſis, Licentiatis in Decretis, Joanne Stankonis Medicinæ Doctore, Canonico Vratislavienſi, Bernardo de Schomberg in Chelm, Joanne Skalſkim in Fravenburg, Georgio Sliven, Przewſchelaw Capitaneis, Joanne Szyling, Joanne Shimonis, & Philippo Vayſel de Sambia, & aliis quam plurimis fide dignis teſtibus ad præmiſſa vocatis & rogatis

ANNO 1466. Et ego Rudolphus Dei Gratia Episcopus Laventinus, Sacrosanctæ Sedis Apostolicæ, & Sanctissimi Domini nostri D. PAULI Divina Providentia Papæ II. ad Germaniam Legatus missus præfatus, quia præmissa omnia tractavi, concordavi, & dum per Partes acceptarentur, emologarentur & jurarentur, interfui, ideoque pro majori evidentia ac testimonio hic me manu propria subscripsi, hujusmodi concordiam & fœdus perpetuum approbando, atque ratam & gratam habendo.

R. Laventinus Episcopus. *manu propria.*

(L.S.)

JOANNES EWICH *Not.*

Et ego Joannes Ewich de Allendar, Clericus Colonienſis Diœcesis, publicus Apostolica & Imperiali authoritatibus Notarius, praefatique Rev. in Christo Patrjs Domini, Domini Rudolphi Episcopi Laventini & Legati Apostolici ac coram eo Scriba, quia præinsertis concordiæ & perpetuæ pacis, ac articulorum & capitulorum, in eadem concordia expressorum, publicationi & insinuationi Partium hinc inde, ejusdem concordiæ acceptationi & emologationi, exceptioni, renuntiationi, promissioni, & juramentorum præstationi, omnibusque aliis & singulis præmissis, dum, sicut præmittitur, per prælibatum Dominum, Reverendissimum D. Rudolphum Episcopum Laventinum & Legatum Apostolicum, ac coram eo & per Serenissimum Principem Dominum Dominum CASIMIRUM Regem Poloniæ &c. & suos ex una, ac Magnificum Dominum LULOVICUM de ERLICHSHAUSEN Magistrum Generalem Ordinis Beatæ MARIÆ Theutonicorum, & etiam suos ab altera partibus, agerentur & fierent, una cum prænominatis testibus præsens interfui, eaque omnia & singula, prout in prætactis concordia & articulis continetur, fieri vidi & audivi, ideoque præinsertas Literas concordiæ & perpetuæ pacis, cum earum articulis et capitulis, manu alterius, me aliunde legitime occupato, fideliter scriptas atque confect subscripsi, publicavi, & in hanc publicam formam redegi, signoque & nomine meis solitis & consuetis, una cum prænominati Serenissimi Domini Regis & dicti Domini Lavantini Legati sigillorum appensionibus ac cum Notariis infra scriptis signavi in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum rogatus & requisitus.

CXXIII. ANNO 1466.

LUDOVICUS de ERLICHSHAUSEN *Magister Generalis Ordinis Theutonicorum remittit culpam suis subditis, quod belli tempore partibus* CASIMIRI *Regis adhæserint.* Datum in Thorun die Solis 19. Octobr. An. 1466. *Ex Originali. Sigill. 1.*

NOS Fr. LUDOVICUS de ERLICHSHAUSEN Ordinis B. MRRIÆ Theutonicorum Magister Generalis, Princeps & Consiliarius Regis & Regni Poloniæ. Significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis, tam præsentibus quam futuris. Quomodo summo desiderantes affectu, ut pacis perpetuæ fœdus & unio inter Nos, & Serenissimum Principem Dominum CASIMIRUM Dei Gratia Regem Poloniæ initæ & firmatæ nullis unquam possit languidari & conturbari effectibus, sed soliditatem retineat assidui roboris atque puritatis, universis & singulis Militaribus, Nobilibus, Terrigenis & Civibus & quibuscunque subditis, qui in guerra transacta præfato Serenissimo Domino CASIMIRO quomodolibet adhærebant, & singulariter civibus, civitatibus & incolis civitatum Hollandt, Molhausen, Bassenheym & Nordenburg, quæ in nostram cessere partem, subjectionem & ditionem, omnem hostilitatis & displicentiæ, et cujuslibet odii offensam pure, sincere et ex toto corde perpetue et in ævum dimittimus, permittimus et relaxamus, illorum quoque contra Nos et Ordinem nostrum transgressiones præsentibus abolemus, promittentes in verbo nostro, et sub fide præstiti per Nos juramenti præfatis civibus, civitatibus et incolis Hollandt, Molhausen, Bassenheym et Nordenburg, quod illos in eorum antiquis juribus, privilegiis, immunitatibus et libertatibus tenebimus et conservabimus, nec aliquam occasionem hostilitatis, aut transgressionis contra Nos factæ de ipsis, aut aliquo eorum, aut successoribus eorum publice vel occulte, directe vel indirecte per Nos, aut submissam personam quovis quaesito colore sumemus, aut sumi permittemus ultionem, sed nec eorum hostilitatis vel transgressionis reminiscemur unquam, vel reminiſci volumus facto, verbo vel quocunque actu; quinimo Cives et incolas præfatarum civitatum prosequemur gratiis et favoribus, perinde et non secus, quam si nullas Nobis hostilitates, adversitates et displicentias irrogassent. In quorum omnium fidem et testimonium præmissorum sigillum

ANNO 1466. lum noſtrum præſentibus eſt ſubappenſum. Datum in Thorun die Solis decima nona Menſis Octobris Anno Domini milleſimo quadringentiſimo ſexageſimo ſexto.

CXXIV.

CASIMIRUS *Rex Poloniæ promittit* LUDOVICO de ERLICHSHAUSEN *Magiſtro Teutonicorum in Pruſſia quindecim millia Flor. Hungar.* Datum in Thorun ut ſupra. *Ex Originali. Sigil. 1.*

CASIMIRUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæque Dominus et Hæres etc. Significamus tenore præſentium quibus expedit univerſis. Quod pacis et unionis perpetuæ inter Nos, Regnum noſtrum Poloniæ, Principatus, Terras et Dominia Nobis et Regno noſtro ſubjectos et ſubjecta ab una, et Illuſtrem ac Magnificum Principem Conſiliarium noſtrum Dominum LUDOVICUM de ERLICHSHAUSEN, Generalem Ordinis Theutonicorum S. MARIÆ in Pruſſia Magiſtrum, Commendatores, Conventum, Ordinem et Dominia ac Terras ſuas Pruſſiæ partibus ab altera, confectæ et firmatæ ſtabilimentum ſatagentes procurare, et robur illi addicere amplioris et celerioris firmitatis, quatenus pacificatio et reintegratio Terrarum Pruſſiæ, longo tempore per bellum vexatarum, proveniat, et Nobis ac Regno noſtro Poloniæ evidentius ac uberius jus in diſtrictibus Mariemburgenſi, Chriſtburgenſi, Elbingenſi et Sthumenſi, qui in noſtram perpetuam vigore fœderis ceſsêre ditionem, accreſcat, præfato Domino LUDOVICO Magiſtro, Commendatoribus, Conventui et Ordini, ut facilius Terras ſuas ſoluto donativo, in quo ſuis obligatur ſtipendiariis, poſſit in pacificationem plenam reducere, quindecim millia Florenorum Hungaricalium veri et juſti ponderis dare et ſolvere Nos aſtrinximus et promiſimus, et præſentium tenore aſtringimus, obligamus et promittimus, quorum ſeptem millia in Feſto Sanctorum Philippi et Jacobi Apoſtolorum proxime venturo, reliqua vero octo millia minuta centum quinquaginta Florenis, quos jam hodierna die tradidimus, in Feſto Circumciſionis Chriſti per annum revolutum, in quo ſcribetur milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo octavo, ſibi aut Succeſſoribus ſuis dabimus, et in Civitate noſtra Thorunenſi reponemus et ſolvemus bona fide, harum, quibus ſigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum, teſtimonio literarum. Datum in Thorun die Solis decima nona Octobris Anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo ſexto. ANNO 1466.

CXXV.

Recognitio LUDOVICI *Magiſtri de acceptis centum quinquaginta Florenis ex Summa quindecim millium Florenorum Hungaricalium, ſibi & ſuo Ordini a* CASIMIRO *Rege inſcripta.* Datum in Thorun die Solis 19. Menſis Octobris Anno 1466. *Ex Originali.*

NOS Frater LUDOVICUS de ERLICHSHAUSEN Ordinis B. MARIÆ Theutonicorum Magiſter Generalis, Sereniſſimi Principis Domini CASIMIRI Regis et Regni Poloniæ Princeps et Conſiliarius. Significamus tenore præſentium, quibus expedit, univerſis. Quomodo idem Sereniſſimus Rex pacis et unionis perpetuæ inter ipſum, Regnum ſuum Poloniæ, Principatus, Terras et Dominia ſibi et ſuo Regno Poloniæ ſubjectas et ſubjecta ab una, et Nos Magiſtrum Generalem, Commedatores, Conventum, Ordinem, Terras noſtras et Dominia in Pruſſia partibus ab altera, confectæ et firmatæ ſtabilimentum ſatagens procurare, et robur illi adjicere amplioris et celerioris firmitatis, quatenus pacificatio et reintegratio Terrarum Pruſſiæ, longo tempore per bellum vexatarum, proveniat, et ſibi ac Regno ſuo, Succeſſoribusque ſuis Regibus Poloniæ evidentius ac uberius jus in Diſtrictibus Mariemburgenſi, Criſtburgenſi, Elbingenſi et Stumenſi, qui in ejusdem Domini Regis et Regni Poloniæ perpetuam, vigore fœderis, ceſsêre ditionem, accreſcat, Nobis præfato LUDOVICO Magiſtro, Commendatoribus, Coventui et Ordini noſtris, ut facilius Terras noſtras Pruſſiæ ſoluto donativo, in quo noſtris obligamur ſtipendiariis, poſſimus in pacificationem plenam reducere, quindecim millia Florenorum Ungaricalium veri et juſti ponderis dare et ſolvere per ſuas patentes literas aſtrinxit, promiſit et obligavit. Quorum ſeptem millia in Feſto Sanctorum Philippi et Jacobi Apoſtolorum proxime venturo, reliqua vero octo millia minus centum quinquaginta Florenis, quos jam ab eodem Domino KAZIMIRO Rege Nobis effectualiter traditos confitemur recepiſſe, in Feſto Circumciſionis Chriſti per annum revolutum, in quo ſcribetur milleſimo qua-

Anno 1466. dringentesimo sexagesimo octavo, Nobis aut Successoribus nostris dabit, et in Civitate sua Thorunensi reponet et exsolvet bona fide. In cujus rei testimonium Sigillum nostrum præsentibus est subappensum. Datum in Thorun die Solis decima nona Mensis Octobris Anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto.

CXXVI.

Magister Ordinis Theutonici testatur, Prussiæ terrigenas per annos viginti quatuor ab oneribus bellicis per Casimirum *Regem Poloniæ esse dispensatos, nisi eo casu, quo Turci vel Tartari Regnum Poloniæ infestarent: eosque ipse Magister liberat a tributis pendendis spatio annorum viginti quinque.* Datum in Thorun die Jovis vigesima tertia Mensis Octobr. Anno Domini 1466. *Ex Originali. Sigillum 1.*

Nos Frater Ludovicus de Erlichshausen Ordinis B. Mariæ Domus Theutonicorum Magister Generalis, Serenissimi Domini Casimiri Regis et Regni Poloniæ Princeps et Consiliarius. Significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis. Quod quamquam in pace et concordia perpetuis inter Nos et nostrum Ordinem in Prussia, illique subjectos, et dictos Regem et Regnum in Civitate Thorunensi firmatis, eisdem Regi et Regno simus conjuncti, uniti, et inviscerati, cautumque per Nos utrinq; per inscriptionem inde factam sit atque promissum, quod Nos nostris potentiis eidem Regi et Regno aliorum Prælatorum et Principatuum more Regni ejusdem assistere debeamus; viso tamen et attento, quod civitates, villæ, districtus et alia, unde Nobis, Commendatoribus et Ordini, et subditis nostris fructus et facultates possint affluere, desolata, demolita, et alieno quoque plurimum ære sunt gravata, idem Serenissimus Casimirus Rex de maturo et expresso Dominorum Prælatorum, Principum, Baronum, et Terrigenarum suorum, et Regni consilio Nos Ludovicum, Commendatores, Ordinem et subditos nostros quoslibet ad præstandum, vel mittendum eis aut suis Confœderatis, Regi et Regno, et suis Successoribus auxilia, vel præsidia quæcunque infra hinc et viginti annorum spatium post datam præsentium immediate sequentium exemit, absolvit et exoneravit, nisi forte ex benevolentia nostra, aut pecuniario Regis pro tempore et Regni dono ad id moneamur. Excepto solum eo casu, quem Deus avertat, quo Turci seu Tartari Regnum Poloniae aut Terras Masoviæ vel Prussiae invaderent, et ingrederentur, in eo duntaxat casu Nos Ludovicus et Successores nostri pro tempore Magistri cum nostris, sicut et caeteri de Regno, et terris singulis inviscerati concurrere debebimus et teneamur. Praeterea singulari consideratione pensantes, quod possessiones, villae et bona, quae Milites, Nobiles et Terrigenae sub ditione Domini Regis et Regni, ac nostra degentes, et qui in parte eorundem Regis et Regni fuerint vigentibus guerris, quos et quae sub Nobis in Terris et Districtibus nostris in Prussia habent, exusta, demolita, minorata et inculta sunt, volumus, et ex speciali gratia dictis Militibus, Nobilibus et Terrigenis concedimus et indulgemus, quod infra viginti quinque annorum spatium Nobis, aut Successoribus nostris Magistris, Commendatoribus et Ordini vigore dictorum bonorum ad servitia, tributa, exactiones et alia onera, aut ad veniendum ad judicia nostra, vel Patriae minime teneantur, sed sint et esse debent per dictum tempus viginti quinque annorum duntaxat exempti et absoluti. Excepto dumtaxat casu, quo Turci seu Tartari Regnum Poloniae intrarent, seu invaderent, quibus resistendum ac propellendum tanquam hostibus fidei nullus esse possit exemptus; per praemissa tamen derogare non intendimus articulo in concordia concepto, videlicet, quod si in Terris Pomeraniae, Culmensis, Michaloviensis, Prussiae, et Confœderatorum Regis et Regni, videlicet Masoviae, Episcopi et Capituli Varmiensis, ac etiam in Terris nostris, Commendatorum et Ordinis in Prussia castrum aliquod vel alius locus interciperetur, omnes teneantur et teneamur concurrere et juvare, quoad castrum et locus recuperetur, et ei, ad quem spectat, restituatur. In cujus rei testimonium sigillum nostrum praesentibus duximus appendendum. Datum in Conventu Thorunensi die Jovis vicesima tertia Mensis Octobris, Anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto. Anno 1466.

CXXVII.

Capitulum Varmiense, spondet se pacem Thorunensem in omnibus punctis & articulis observaturum 1467.

Anno 1467. *rum.* Datum in Caſtro Capitulari Allenſtein Anno 1467. die Martis 27. Januarii. *Ex Originali. Sigill. 1.*

Noverint univerſi præſentes pariterque futuri. Quod Nos Arnoldus Sünder Præpoſitus, Nicolaus Tungen Decanus, Criſtianus Tapiaw Cuſtos, Bartholomeus Liebenwald Cantor, Otto Doringſzwald, Marcus Wolkaw Canonici, totumque Capitulum Eccleſiæ Varmienſ. pacem perpetuam, concordiam & unionem inter Sereniſſimum & Excellentiſſimum Principem & Dominum, Dominum Casimirum Divina favente clementia Poloniæ Regem, Magnum Ducem Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæque Dominum & Hæredem &c. Dominum noſtrum gratioſiſſimum, & Magnificum Principem Dominum Ludovicum Ordinis B. Mariæ Domus Teutonicorum Hieroſolimitanorum Magiſtrum General. opera, mediatione & interpoſitione Reverendiſſimi in Chriſto Patris & Domini, Domini Rudolphi, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopi Lavantenſis, & ejusdem Sedis a Sanctiſſimo in Chriſto Patre & Domino noſtro, Domino Paulo Divina Providentia Sacroſanctæ Romanæ & Univerſalis Eccleſiæ Summo Pontifice ad Regnum Poloniæ, & Terras Sleziæ, Pruſſiæ &c. Legati miſſi in Oppido Thorun factam, initam & concluſam, prout in Litera pacis plene continetur, in omnibus ſuis articulis, conditionibus, clauſulis atque punctis, ac ſi de verbo ad verbum præſentibus inſertæ forent, ſub præſtito noſtro juramento obſervare, cuſtodire, tenere & implere promittimus & ſpondemus. In cujus rei fidem & teſtimonium præſentem Literam ſigilli Capituli noſtri ſubappenſione roboramus & confirmamus Datum in Caſtro Capitulari Allenſtein, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo ſeptimo, die Martis viceſima Januarii Menſis.

CXXVIII.

1470. *Teſtimonium* Joannis *Archiepiſcopi Gneſnenſis & Primatis Regni Poloniæ de præſtito per* Henricum Richtenbergium *in Mag. Gen. Cruciferorum noviter electum fidelitatis Juramento.* Actum in Piotrkow tempore Conventionis Generalis 20. Nov. An. 1470. *Ex Originali.*

Joannes Dei Gratia Sanctæ Eccleſiæ Gneſnenſis Archiepiſcopus & Primas, ad futuram rei memoriam univerſis & ſingulis, tam præſentibus quam futuris, notitiam præſentium habituris ſignificamus per præſentes. Quomodo Magnificus & Venerabilis Dominus Henricus Rychtemberg, Magiſter Generalis Ordinis Cruciferorum S. Mariæ Theutonicorum de Pruſſia, Princeps & Conſiliarius Regni Poloniæ, noviter ad ipſam Magiſtratus dignitatem ex morte & obitu olim Domini Henrici de Plawen dicti Ordinis Magiſtri Generalis, ſeu Prædeceſſoris immediate vacantem, per Fratres Ordinis ſui electus, receptus & promotus adveniens, & perſonaliter conſtitutus in conſpectu Majeſtatis & Conſilii Sereniſſimi Principis & Domini, Domini Casimiri Dei Gratia Regis Poloniæ, nec non Terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Magni Ducis Litvaniæ, Ruſſiæ Pruſſiæque, ac Culmenſis, Elbingenſis & Pomeraniæ Domini & Hæredis &c. ac in noſtra, Notariorumque publicorum facti hujusmodi coram Nobis ſcribarum et teſtium infra ſcriptorum ad hoc vocatorum ſpecialiter & rogatorum præſentia non vi, dolo, fraude. metu, neque per errorem aut improvide, ſeu alia quacunque ſiniſtra machinatione circumventus, ſed de certa, mera, libera, ſincera ac ſpontanea voluntate gratoque animo, concordiæ inter prælibatum Sereniſſimum Principem Dominum Regem Poloniæ, ſuæque Majeſtatis Dominos, Prælatos & Barones totius Regni & Coronae Poloniæ, Conſiliarios & Regnicolas, ac Dominum Magiſtrum, Commendatores & Fratres Ordinis Cruciferorum de Pruſſia nuper ante quatuor annos per medium Reverendiſſimi in Chriſto Patris Domini Rudolphi Dei Gratia tunc Lavantini, nunc vero Wratislavienſis Epiſcopi, Sedis Apoſtolicæ Legati in Civitate Thorunenſi factæ et celebratæ innitendo, parendo, obediendo & ſatisfaciendo, ac eandem concordiam pacemque perpetuam in omnibus & ſingulis ſuis articulis, punctis, clauſulis, capitulis & conditionibus approbando, ratamque & gratam habendo, juramentum fidelitatis Nobis debitæ corporaliter in manibus noſtris ad Sacramentum Altaris, ſignumque Imaginis & Paſſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti flexis genibus, & tactis ſuis manibus humiliter ac reverenter, fecit ac præſtitit de verbo ad verbum hujusmodi ſub tenore: Anno 1470.

Ego Henricus de Rychtemberg *Magiſter Generalis Ordinis S. Mariæ Theutonic. Princeps & Conſiliarius Regni Poloniæ, juro, quod ab hac hora & deinceps. fidelis ero Sereniſſimo Principi Domino* Casi-

ANNOMIRO *Regi, & Succeſſoribus ſuis Regibus*
1470. *& Regno Poloniæ, & profectum illorum fideliter procurabo, & negotiis Regis & Regni fideliter conſulam, & ſecreta, quæ mihi qualitercunque communicata fuerint, in eorum detrimentum nulli pandam; pacem inſuper præſentem in omnibus ſuis conditionibus & articulis obſervabo & cuſtodiam, ſic me DEUS adjuvet, & hæc Sancta Chriſti Crux.*

Eamque juramenti formam Nobis in latino ſucceſſive & clauſulatim pronuntiantibus, Venerabilis Dominus Andreas de Opporow Juris utriusq; Doctor, Archidiaconus noſtræ Gneſnenſis, & Canonicus Vladislavienſis Eccleſiarum in lingua & idiomate Teutonico præfato Domino HENRICO Magiſtro repetebat & interpretatus eſt. Quo quidem juramento, ut præfertur, in Teutonico idiomate peracto, ac ipſo Domino HENRICO Magiſtro de genibus erecto, Magnificus Dominus Jacobus de Dambno Cancellarius Regni Poloniæ & Capitaneus Cracovienſis, nomine prælibati Sereniſſimi Principis Domini CASIMIRI Regis, & totius Coronæ Regni Poloniæ petivit ſibi fieri, confici atque dari opportunas ac neceſſarias literas per Nos Joannem Archiepiſcopum & Primatem Gnesnenſem præfatum, noſtrique ſigilli appenſione communiri, ac per Notarios publicos infra ſcriptos facti præſentis & negotii coram Nobis Scribas ſubſcribi & publicari in fidem & teſtimonium omnium & ſingulorum præmiſſorum. Acta ſunt hæc in Piotrkow in Conventione Generali, in Curia præfati Sereniſſimi Domini Regis, ac in Caminata magna lignea inferiori, extra muros oppidi Piotrkovienſis ſita, die Martis Menſis Novembris viceſima, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo, Indictione tertia, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri, Domini PAULI Divina Providentia Papæ II. Anno ipſius ſeptimo, hora tertiarum. Præſentibus Reverendis in Chriſto Patribus, nec non Magnificis, Strenuis, Venerabilibus ac Nobilibus Dominis: Alexandro de Forluvio ad Culmenſ. Pontificalis dignitatis Eccleſiæ ibidem Electo confirmato, ac Sedis Apoſtolicæ ad partes Poloniæ Legato, Joanne Cracovienſi, Jacobo Vladislavienſi, & Andrea Poznanienſi D. G. Epiſcopis, Joanne de Pylcza Cracovienſi, Luca de Gorka Posnanienſi, Nicolao de Cuthno Lancitienſi, Nicolao de Koſczelecz, Joanne de eadem Koſczelecz Junivladislavienſi, Stanislao de Gothecz Ruſſiæ, Groth de Nowemiaſto Ravenſi Palatinis; Petro de Schamotuli Poznanienſi, Hincza de Rogow Sandomirienſi, Bartholomeo de Iwanowicze Caliſſienſi, Dobrogoſtio de Oſtrorog Gnesnenſi, Dobeslao Kmitha de Wysmycze Lublinenſi, Joanne de Kalinowa Siradienſi, Joanne de Tharnow Woynicienſi, Felice de eadem Tharnow Wislicienſi, Stanislao Wantrobka de Strzelcze Sandecenſi, *D*obeslao de Zrzawica Premislienſi, Euſtachio de Sprowa Radomienſi, Petro de Branicze Biecenſi Caſtellanis; Alberto de Zychlyn Cuſtode Vicecancellarioque, Joanne Rzeſtewſki Scholaſtico Sandomirienſibus ac Vicetheſaurario Regni Poloniæ, Petro *D*unin de Prawkowicze Sandomirienſi, Caſpero de Leſzczno Caliſſienſi, Spithkone de Jaroslaw Premislienſi, Joanne Gola de *D*alcow Halicienſi Succamerariis; Sbigneo de Olesnicza Scholaſtico Cracovienſi, Secretarioque Majeſtatis Regiæ, Nicolao de Lanſch Cantore Gnesnenſi, Jacobo de Schaedk *D*ecretorum *D*octore & Canonico Cracovienſi, Stanislao de Kuroſzwanki Cracovienſi, Bartholomeo Kielbaſſa de Thymieniecz Posnanienſ. & Sandomirienſ. Eccleſiarum Canonicis, Joanne Rapſtyński, Joanne Synowiecz, Nicolao Sanczygniewſki, Nicolao *D*zialiński Curienſibus Serenitatis Regiæ, & aliis quam plurimis teſtibus ad præmiſſa fide dignis, vocatis ſpecialiter & rogatis. ANNO 1470.

Et Ego Paulus Joannes de Brzeno Clericus *D*iœceſis Gnesnenſis, Publicus Imperiali authoritate Notarius, factique hujusmodi coram prælibato Reverendiſſimo in Chriſto Patre *D*omino Joanne *D*ei Gratia Sanctæ Eccleſiæ Gnesnenſis Archiepiſcopo & Primate una cum meis Notariis infra ſcriptis Scriba. Quia prædictis concordiæ & pacis perpetuæ inter præfatum Sereniſſimum Principem *D*ominum CASIMIRUM Regem Poloniæ, ſuæque Serenitatis *D*ominos Prælatos, Barones, Conſiliarios & Regnicolas, ac *D*ominum Magiſtrum, Commendatores & Fratres Ordinis Cruciferorum S. MARIÆ Theutonicorum de Pruſſia, ſic ut præfertur, factæ approbationi & juramenti præſtationi præfui, aliisque omnibus & ſingulis præmiſſis, dum ſic, ut praemittitur, agerentur & fierent, una cum prænominatis teſtibus et Notariis præſens interfui, eaque omnia & ſingula præmiſſa

ſic

ANNO 1470. sic fieri vidi & audivi, ideo præsens publicum approbationis & juramenti Instrumentum manu alterius fidelis scriptum exinde confeci, & in hanc publicam formam cum Notariis infrascriptis, ac Sigilli prædicti *D*omimini Archiepiscopi de ipsius certa scientia & mandato appensione redegi, signo & nomine meis solitis & consuetis consignando, rogatus & requisitus in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum.

CXXIX.

1473. *Remissio indignationis Regiæ Incolis Episcopatus Varmiensis.* Datum in Radom Feria 2. proxima post Festum Ascensionis Dom. An. 1473. *Ex Arch. Regni Lib. 5. sub Lit. E. fol. 137.*

CASIMIRUS *D*ei Gratia Rex Poloniæ, Magnus *D*ux Litvaniæ &c. Significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis. Quod licet famosi & providi cives civitatum Ecclesiæ Warmien. Episcopatus Terrarum nostrarum Prussiae, videlicet Branczberg, Reszel, Fraumberg, Helsperg, Zeeburg, Gutstath & Warmith, quo ducti spiritu nescimus, Reverendum Patrem Nicolaum Thungen Episcopum *C*aminensem tunc hostem nostrum, ad civitates præfati Episcopatus nostri induxerunt & immiserunt, qui quidem Episcopatus cum singulis civitatibus, castris et bonis suis, juxta pacis perpetuæ dispositionem & ordinationem nostræ protectioni obediens, & dominationi subjacet & subditus est, in Terrarum præfatarum Prussiae jacturam & gravamen, pacisque perpetuae molestationem & commotionem, propter quod non immerito nostram Regiam incidederint indignationem, vindictam pro culpa tandem accepturi; verum quia praefatus Reverendus Pater Episcopus Caminensis nostram commotionem & indignationem placare satagens, cum Reverendo in Christo Patre *D*omino Andrea Episcopo Warmien. utpote S. Sedis Apostolicae ad nostras intercessiones provisо composuit, & sibi de praefatis castris & civitatibus ipsius Ecclesiae condescendit & resignavit, de nostrae Celsitudinis clementia ipsis ipsam nostram indignationem remittimus & indulgemus, veniamque nostrae *C*elsitudinis Regiae Majestatis concedimus, excessum ipsum eorum & culpam nunquam de cetero ulcisci nec vindicare promittentes. In cujus rei testimonium sigillum nostrum praesentibus est subappensum. *D*atum in Radom Feria secunda proxima post Festum Ascensionis *D*omini, Anno *D*omini millesimo quadringentesimo septuagesimo tertio. ANNO 1473.

Relatio Venerabilis Sbignei de Oleszhnicza Regni Polon. Vicecancellarii.

CXXX.

Privilegium CASIMIRI *Regis, quo Consulibus Elbingensibus datur potestas villas eis a se donatas jure, quo ipsi velint, regendi.* Datum in Castro Marienborg Feria quarta post Festum Visitationis B. V. M. Anno 1476. *Ex Archivo Regni Lib. 5. sub Lit. E. fol. 240.* 1476.

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

CASIMIRUS *D*ei Gratia Rex Poloniae, Magnus *D*ux Litvaniae &c. *C*um ex hoc Tronus corroboratur Regius & crescit, propagaturque in subditis devotio, desideriaque obsequiorum cum incremento fidei adaugentur, dum solicitudo Regiae liberalitatis suae intendens beneficia, dona gratiae diffundit in eosdem. Proinde significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis. Quod licet alias ante concordiam super Terris Prussiae inter Nos, Magistrumq; & Ordinem factam, donando in perpetuum ex liberalitate & munificentia nostra Regali, civitati nostrae Elbingensi, quam specialibus prosequimur favoribus, pro ejus utilitate & commodo certas nostras villas in districtu Elbingensi sitas & jacentes, Jus Lubecense eisdem villis, quo gaudere & judicare debebant, concesseramus, constituti tamen in praesentia nostra, Praelatorumque & *C*onsiliariorum nostrorum lateri nostro tunc assidentium, spectabiles & famosi *C*onsules civitatis Elbingensis praedictae Nobis humiliter supplicaverunt, quatenus ipsis admittere & indulgere dignaremur, quod possent & valeant villas easdem, taliter ipsis per Nos donatas, jure ipsis beneplacito, absque aliqua ipsius limitatione judicare. Nos autem in hoc petitionibus eorundem favorabiliter annuentes, ut exinde villarum praedictarum melior fieret in dies conditio, damus & concedimus ipsis & civitati eorum, tanquam *D*ominis & haeredibus villarum praedictarum, ex nunc &

Anno 1476. deinceps villas praedictas, quarum nomina in Privilegio donationis noſtrae hujusmodi ſunt contenta & expreſſa, ipſarumque habitatores et incolas ſive municipali, ſive Culmenſi, ſive Pruthenicali, ſive quocunque alio jure, quod ipſi pro ipſorum diſcretione & arbitrio elegerunt & conſtituerunt, eosdem regendi, judicandi & gubernandi omnimodam poteſtatem & facultatem, ſecundum quod ipſis melius, utilius & efficacius videbitur expedire, eo non obſtante quod in Privilegio donationis villarum earundem, cui per hanc conceſſionem noſtram nolumus in aliquo praejudicare aut derogare, quin ſemper firmum, illaeſum & illibatum permaneat, jus Lubczenſe expreſſum fuit & deſignatum. In cujus rei &c. *D*atum in *C*aſtro noſtro Marienborg Feria quarta poſt Feſtum Viſitationis Glorioſiſſimae Virginis Mariae, Anno *D*omini milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſexto.

CXXXI.

Casimirus *Rex abrogatis cæteris Juribus Culmenſe Jus per univerſam Pruſſiam ſervari jubet. Præterea in recognitionem dominii ſui quotannis cenſum ſolvi conſtituit. Item ne lacus fiſcales quisquam ſibi uſurpare audeat, cavet.* Datum in Caſtro Mariemburg Feria 6. proxima poſt Feſtum S. Jacobi Apoſt. Anno 1476. *Indidem fol. 150.*

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Cum inter ea, quae unitatem *D*omini atteſtantur, juris uniformitas praecipuum habeatur indicium. Proinde Nos Casimirus *D*ei Gratia Rex Poloniae, nec non Terrarum *C*racoviae, Sandomiriae, Siradiae, Lanciciae, *C*ujaviae, Magnus *D*ux Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae ac *C*ulmenſis, Elbingenſis & Pomeraniae *D*ominus & Haeres &c. Significamus tenore praeſentium, quibus expedit, univerſis, praeſentibus & futuris, harum notitiam habituris. Quod cum poſt bellorum diſcrimina Terras noſtras Pruſſiae ad unitatem dominii noſtri, a quo alias exciderant, favore divino recuperaſſemus, reperimus Magnificos, Strenuos, Generoſos ac Nobiles Terrarum praefatarum Incolas multiplicibus ac diverſis gaudere juribus, quorum quaedam et legitimas negligebant ſucceſſiones, ac juſtitias hominum perturbabant & involvebant, ſaepiusque quod norma debebat eſſe juſtitiae, litigiorum & ſeditionum erat occaſio. *C*ui malo occurrere volentes, pulſati etiam precibus Magnificorum & Nobilium Palatinorum, *C*aſtellanorum, *D*ignitariorum, totiusque *C*ommunitatis & Baroniae Terrarum noſtrarum Pruſſiae, et ſignanter de *D*iſtrictibus Pomeraniae, Mariaeburgenſis et Stumenſis alias Pomezanienſis, omnia jura Pruthenicalia, Magdeburgenſia, Pomeraniae ac feudalia, in quibus alias tempore Magiſtri & Ordinis conſiſtebant, et ipſis regulabantur, ab ipſis removentes, abrogantes et perpetuo abolentes, loco omnium jurium praedictorum unum jus *C*ulmenſe, quo *D*iſtrictus *C*ulmenſis gaudet et fruitur, ipſis et eorum poſteris, juxta ejus veram naturam, ſubſtantiam, qualitatem et conditionem de conſenſu omnium Praelatorum et Baronum noſtrorum conferimus et largimur perpetuo et in aevum. Quo jure judicari inter ſe debebunt et expediri, omnesque cauſas et controverſias eorum, juxta tenorem juris *C*ulmenſis praedicti, ſecundum quod in ſuis capitulis, punctis et conſuetudinibus ſcriptum et declaratum exiſtit, decident et determinabunt: ab omnibus etiam oneribus ac datiis inconſuetis, quibuscunque appellentur nominibus, quas Magiſtro et Ordini de bonis eorum dare cogebantur, ipſos libertamus. Abrenuntiantes inſuper devolutionem bonorum haereditariorum, quae Nobis et *D*ominio noſtro jure feudi cedebant et debebantur, ac ab eadem recedentes, ſucceſſionem poſteris eorum in perpetuum donantes: hoc duntaxat pro Nobis et Succeſſoribus noſtris excipiendo et reſervando, quod quilibet *D*ignitarius et Terrigena Terrarum Pruſſiae ad bellicam expeditionem, quotiescunque neceſſitas exoptaverit, illam per Nos et Succeſſores noſtros indici, in armis et equis decentibus quilibet juxta continentiam Privilegii ſui et tenorem, alias qui careret Privilegio, ſecundum facultatem bonorum ſuorum ſervire erit et eſt obligatus et obſtrictus, prout et alii incolae Regni noſtri ad ipſum obligantur ſervitium. Praeterea volumus, ut omnes et ſinguli praefati ſubditi noſtri in recognitionem dominii, prout etiam prius ſolitum erat, pro quolibet Feſto Sancti Martini denarium *C*ulmenſem, vel loco ejus quinque allenſes Pruthenicales, cum uno talento cerae albae Nobis et Succeſſoribus noſtris ac Officialibus ad exigendum per Nos deputatis dent, ſolvant et conſignent.

Anno 1476

Inſu-

Anno 1476. Insuper volumus, quod nullus Dignitariorum aut Terrigenarum in lacubus habeat, præter quod antiquitus habuit tempore Magistri & Ordinis, neque etiam de illis lacubus se intromittat, quorum piscatura ad Magistrum & Ordinem pertinebat, esto quod lacus prædicti hæreditates antiquorum contingant, vel eis contineantur. Harum, quibus sigillum nostrum præsentibus est appensum, testimonio Literarum. Actum in Castro nostro Marieburgensi Feria sexta proxima post Festum S. Jacobi Apostoli, Anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto. Præsentibus Reverendissimo ac Reverendis in Christo Patribus Dominis: Jacobo S. Gnesnensis Ecclesiæ Archiepiscopo & Primate, Sbigneo Vladislaviensi & Regni Poloniæ Vice-Cancellario, Vincentio Culmensi Episcopis; nec non Magnificis, Strenuis & Generosis Nicolao de Cuchno Lancicienſ. Andrea de Greczkow Inovladislaviensi, Stiborio de Baysen Marieburgensi, Ocha de Machwitz Pomeraniæ, Ludovico de Mortang Culmensi Palatinis; Joanne de Rytwiany Sandomirienſi, & Regni Poloniæ Mareschalco, Joanne a Mor de Tarnow Woynicensi, Joanne de Oporow Brestensi, Nicolao de ibidem Brzezinensi, Mathia de Sluzew Cruswicienſi, Nicolao Dąmbrowski Culmensi, Nicolao Felstdorff Pomeraniæ, Fabiano de Leyensdorff Elbingensi, Castellanis, & aliis quam plurimis ad præmissa testibus fide dignis. Datum per manus Reverendi in Christo Patris Domini Sbignei Episcopi Vladislaviensis & Vice-Cancellarii, nec non Venerabilis Vrielis de Gorka Gnesnensis & Posnanienſis Ecclesiarum Præpositi, Cancellarii Regni Poloniæ, sincere Nobis dilectorum.

Sbigneus de Olesnica E. &c. mpr.

CXXXII.

1477. *Confirmatio Jurium & Privilegiorum Terrarum Prussiæ* Datum in Nova Civitate Korczyn Feria 6. proxima post Festum S. Barnabæ Apostoli An. 1477. *Ex Archiv. Regni Lib. 7. sub Lit. G. fol. 128.*

Casimirus Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæque Dominus & Hæres &c. Significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis. Quod quemadmodum anteactis annis certa privilegia & libertates subditis nostris & Terrarum nostrarum Prussiæ incolis, tam Spiritualibus quam Sæcularibus dederamus & concesseramus, quæ quidem Privilegia & alia, diu & ab antiquo per eos tenta & habita, ipsis subditis nostris in omnibus punctis, conditionibus, articulis & clausulis tenere & observare promittimus præsentibus & pollicemur. Harum, quibus sigillum nostrum est subappensum, testimonio literarum. Datum in Nova Civitate Korczyn, in Feria sexta proxima post Festum Sancti Barnabæ Apostoli, An. Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo. Anno 1477.

Relatio Venerabilis Stanislai de Kurozwanki R. P. Vice-Cancellarii.

CXXXIII.

Statutum de non faciendis appellationibus a iure civitatis Gedanensis tam Spiritualium quam sæcularium Processuum. Actum Cracoviæ Sabbatho ante Festum Nativitatis Virg. Mariæ. Anno 1477. *Ex Archivo Regni. Lib. 2. sub Lit. E. num. 6. fol. 251.*

In Nomine Domini Amen.
Ad perpetuam rei memoriam.

Cum Regiæ sublimitatis sit curæ & officii novas Leges & Constitutiones pro subditorum suorum augendis profectibus statu in debito & ordine instituêre, digne convenit eidem ea, quæ consuetudine erronea nocumento futura esse providentur, abolere & evellere. Proinde Nos Casimirus Dei Gratia Rex Poloniæ, nec non Terrarum Kracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lenciciæ, ac Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæque, Culmensis, Elbingensis & Pomeraniæ Dominus & Hæres &c. Significamus tenore præsentium quibus expedit universis, præsentibus & futuris, harum notitiam habituris. Quomodo animadvertentes plerosque tam spirituales quam sæculares Civitatis nostræ Gdanensis incolas, in dedecus & ignominiam Majestatis nostræ, & juris Civitatis prædictæ in detractionem, ubi justitia unicuique parata esse dinoscitur, temerarie & præsumptuose consuetudinem quandam erroneam pro lege inducere volentes, judices foranenses & exteros insequi & petere, aliosq;, qui licet coram Nobis aut judicio Civitatis ejusdem se justificaturos offerant, posse trahere & fatigare, appellationibus minus justis, & toti Regno nostro & Civitati prædictæ nocivis, periculosis, causas

Anno 1477. ſas ipſorum tum ad Imperialem Majeſtatem, tum ad Urbem Romanam deferentes, & inde volentes hanc ipſam conſuetudinem abolere, & Civitatem noſtram prædictam Gdanenſem in ſtatu debito & ordine collocare, de maturo Conſiliariorum noſtrorum lateri noſtro ad præſens aſſidentium conſilio ſtatuimus, & præſenti Statuto edicentes prohibemus, ne aliquis incolarum ſive ſpiritualium ſive ſæcularium quempiam alterum de judicio Civitatis prædictæ ad Imperialem Majeſtatem, aut ad Urbem Romanam pro cauſis quibuscunque, tam magnis quam parvis citare, trahere & evocare aliquatenus audeat, ſub bonorum ſuorum privatione, ſuique de Regno bannitione, & tandem raptione; ſed ſi quiſpiam ſe injuriam aliquam in Jure Civili habere prætenderit, extunc ad Nos, in quantum ſuper re foro ſæculari ſubjecta lis orta foret, & ad Reverendum in Chriſto Patrem *Dominum* Epiſcopum Vladislavienſem ſincere Nobis dilectum, cæterosque Epiſcopos Vladislavienſes pro tempore exiſtentes, in quantum forum ſpirituale res concernit, ſe revocet & appellet, juſtitiam debitam recepturus. Volumus etiam, ut nullus proceſſus qualescunque a Sede Apoſtolica vel aliunde, præter proceſſus Ordinarii, contra quemcunq; incolarum Civitatis prædictæ fulminandos aſſequi præſumat, donec prius allati per Magiſtratum & Conſulatum, & tandem reviſi, ac ad Loci Ordinarium delati forent, ſi ſaltem tunc ipſe Loci Ordinarius a loco abſentiam tenuerit, quo tamen præſente proceſſus hujusmodi immediate ipſi offerri debent. Alias ſi quis præſentis Statuti temerarius transgreſſor compertus fuerit, decernimus eum pœnas ſupraſcriptas irremiſſibiliter incurſurum. Quod quidem Statutum in omnibus punctis, conditionibus & clauſulis ratificamus, approbamus & roboramus, tenore præſentium mediante, decernentes ipſum robur perpetuæ firmitatis obtinere harum, quibus ſigillum noſtrum præſentibus eſt ſubappenſum, teſtimonio Literarum. Actum Cracoviæ Sabbatho ante Feſtum Nativitatis Beatiſſimæ Virginis Mariæ, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo. Præſentibus Reveverendiſſimis in Chriſto Patribus Dominis: Joanne Cracovienſi & Andrea Varmienſi Epiſcopis, nec non Magnificis & Generoſis Derslao de Rytwiany Caſtellano Cracovienſi, Joanne de eadem Rytwiany Cracovienſi, Jacobo de Dambno Sandomirienſi, Spitkone de Jaroslaw Ruſſiæ Generali, Dobeslao Kmita de Wisnicze Lublinenſi, & Stanislao Wantrobka de Trzelce Belzenſi Palatinis; Joanne Amon de Tarnow Woynicenſi, Felice de Tarnow Wislicenſi, Dobeslao de Curozwanki Roſpirienſi & Regni noſtri Inciſore, Caſtellanis; Joanne Synowiec de Zadorzyce Succamerario Cracovienſi, & Raphaële de Iaroslaw Capitaneo Leopolienſi, aliisque quam plurimis Officialibus & Curienſibus noſtris. Data per manus Venerabilis Stanislai de Kurozwanki, Cracovienſis, Vladislavienſis Eccleſiarum Canonici, Regni Poloniæ Vice-Cancellarii ſincere Nobis dilecti. Anno 1477.

CXXXIV.

Nicolaus *Epiſcopus Varmienſis cum ſuo Capitulo facit obedientiam* Casimiro *Poloniæ Regi, Succeſſoresque ſuos ad eam faciendam Regibus Poloniæ pro tempore exiſtentibus aſtringit & obligatos facit: Iuramentorumque modum & formam per eos ipſos Succeſſores ſuos Epiſcopos Prælatoſque & Canonicos ac quamcunque perſonam Eccleſiaſticam beneficiatam Eccleſiæ & Diœceſis Varmienſis circa receptionem beneficii cuiuslibet faciendorum dat & inſcribit, contentaque omnia in Inſcriptione pacis perpetuæ facere promittit.* Datum in Conventione Petricowienſi Generali d. 15. Julii Anno 1479. *Ex Orig.* 1479.

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Nos Nicolaus Dei & Apoſtolicæ Sedis Gratia Epiſcopus Varmien. Significamus tenore præſentium quibus expedit univerſis, præſentibus & futuris, harum notitiam habituris. Quomodo deſtructioni bonorum, ſubditorumque Eccleſiæ noſtræ Varmienſis, quæ per armorum gentes facta eſt, fitque uſque eo, condolentes, ac ipſos ſubditos noſtros paci reddere optatæ cupientes: Recenſentes etiam Epiſcopatum noſtrum & Eccleſiam, vigore perpetuæ pacis, medio Reverendiſſimi in Chriſto Patris Domini Rudolphi, Dei Gratia nunc Wratislavienſis, tunc vero Lavantini Epiſcopi, Sacroſanctae Sedis Apoſtolicae Legati, inter Sereniſſimum Principem & Dominum, Dominum Kazimirum Dei Gratia Poloniae Regem Illuſtriſſ. Magnum Ducem Litva-

ANNO 1479. Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiaeque Dominum & Haeredem &c. Dominum noſtrum gratioſiſſimum ex una, nec non Magnificum & Venerabilem *D*ominum Magiſtrum Generalem Ordinis B. MARIÆ Virginis *D*omus Theutonicorum Ieroſolim. in Pruſſia partibus ex altera initae, ordinatae, factae, diſpoſitae et celebratae, literisque ac ſigillis atque juramentis corporalibus hinc inde per partem utramq; munitae & obfirmatae, de corpore incliti Regni Poloniae exiſtere, cui hucuſque reſtitimus, propoſitum noſtrum revocantes praefatum Sereniſſimum *D*ominum Regem Poloniae, ac ſuae Serenitatis Succeſſores Reges Poloniae futuros, pro Nobis & Succeſſoribus noſtris cum Venerabili Capitulo Eccleſiae noſtrae vigore mandati, in certas perſonas ad hoc plenarie per ipſum Capitulum dati & conceſſi, quod in manibus praememorati Sereniſſimi *D*omini Regis, et ſuae Serenitatis Conſiliariorum reliquimus, recognovimus, recognoſcimusque praeſentibus eſſe *D*ominum et Protectorem Eccleſiae noſtrae cum caſtris, civitatibus ac vaſallis noſtris, gratiaque a ſua Serenitate conquiſita, innitendo praefatae pacis perpetuae diſpoſitioni et ordinationi, et ab ipſa in nullo deſcendendo, Nos, Eccleſiam, Capitulum, ſubditosque noſtros, tam ſpirituales quam ſaeculares, ad corpus et unionem praememorati incliti Poloniae Regni revocamus et reducimus, ſub articulis infra ſcriptis. Ad quorum obſervationem firmiorem Nos, Eccleſiam, Capitulum et ſubditos noſtros ac etiam Succeſſores obligamus, eosdem articulos perpetuo ſervaturos. Quorum quidem articulorum tenor de verbo ad verbum ſequitur et eſt talis:

Inprimis quod quilibet Epiſcopus Varmienſis Succeſſor noſter futurus, ſeu alii omnes pro tempore exiſtentes, in perpetuum infra tres menſes a die receptionis Literarum Apoſtolicarum proviſionis Eccleſiae Varmienſis tenebitur, ſeu tenebuntur perſonaliter venire ad praeſentiam Regiae Majeſtatis et ſuorum Succeſſorum, dummodo in Terris Pruſſiae eſſent conſtituti, aut in illorum abſentia in Caſtro Mariemburg, et ibidem in manibus Epiſcopi, et non alterius, quem ad hoc ſua Celſitudo deſignaverit, in Eccleſia majori ad Altare ſummum ſub praeſentia Palatini Mariemburgenſis et Capitanei, ac etiam Magiſtrorum Civium de Thorun, Elbing et Gdanſk praeſentium et in futurum exiſtentium teneantur juramentum facere. Quod et Nos NICOLAUS fecimus, ſub ea quae ſequitur forma, et in caſtrum praefatum deſcendere ſub tempore praeſcripto aviſati: Caſu vero quo unus vel plures deſcriptorum intereſſe impediretur, nihilominus in manibus dicti Epiſcopi coram praeſentibus, qui convenirent, Epiſcopus ſeu Epiſcopi in futurum exiſtentes Varmienſes jurare tenebuntur in haec verba. ANNO 1479

Ego N. Epiſcopus Varmienſis promitto & juro, quod ex nunc & in antea fidelis ero Sereniſſimo Domino meo KAZIMIRO *Regi Poloniæ, eiusque Succeſſoribus Regibus & Regno Poloniæ, tanquam Domino & Protectori Eccleſiæ meæ, ac etiam Capituli, Juæ Serenitati & Regno aſſiſtam, nec non ejus Succeſſoribus, uti ſuæ Serenitatis Conſiliarius contra quemlibet inimicum, cum quo nullos tractatus, fœdera, aut inducias faciam, ſine ſuæ Majeſtatis conſenſu, inſcriptionemque pacis perpetuæ in omnibus capitulis & punctis, ac etiam inſcriptionem, per meum Anteceſſorem Dominum* NICOLAUM *Epiſcopum Varmienſem cum conſenſu Capituli factam, inviolabiliter tenebo, conſilium mihi creditum ad ſuæ Serenitatis damnum non revelabo, omnemque machinationem, quam practicari ſubodoravero, in præiudicium & incommodum Regiæ Majeſtatis, Succeſſorum, aut Regni, Terrarumque & Civitatum Pruſſiæ de corpore incliti Regni Poloniæ exiſtentium, pro quibus fideliter conſulam, præcuſtodiam tempeſtive, & aviſabo. Sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Evangelia.*

Caſu autem quo aliquis Epiſcopus Varmienſis pro tempore exiſtens juramentum fidelitatis juxta formam et tempus praeſcriptum praeſtare non curaret, extunc vaſallis et ſubditis praedictae Eccleſiae Varmienſ. licebit cum honore et impune ab obedientia dicti Epiſcopi vi juramenti firmata reſilire, et R. M. uſquequo juraverit, adhaerere. Item quod hinc et in perpetuum vaſalli et ſubditi Eccleſiae Varmienſis, cujuscunque ſtatus et conditionis exiſtant, de Terris et Civitatibus tam noſtri Epiſcopales quam Capitulares de decennio in decennium juramentum fidelitatis Regiae Majeſtati, Succeſſoribusque et Regno Poloniae, ac etiam de obſervanda pace perpetua, atque articulis in praeſenti inſcriptione contentis renovare tenebuntur, in manibus Conſiliariorum R. M. ad hoc deputandorum temporibus perpetuis et aeviternis. Cujus quidem decennii initium incipiet et transibit a die praeſtitionis juramenti per praefatos vaſallos et caeteros ſubditos Eccleſiae praeſcriptae in proximo faciendi. Praeterea ſubmittimus, et praeſentibus obligamus Nos et Succeſſores noſtros,

ANNO 1479. Capitulo Eccleſiae noſtrae Varmienſis, quod in futuris electionibus pro tempore exiſtentibus, ſive poſtulationibus Epiſcoporum dictae Eccleſiae Varmienſis Capitulares eidem R. M. et ſuis Succeſſoribus perſonam gratam eligere tenebuntur. Item quod quilibet Praelatus et Canonicus dictae Eccleſiae Varmienſ. infra unum menſem a die receptionis ſuae, ſive repraeſentationis in Eccleſia alias dummodo poſſeſſionem fuerit conſecutus, jurare ſimiliter tenebuntur fidelitatem ſuae Serenitati et obſervantiam perpetuae pacis, juxta tenorem inferius deſcriptum, in manibus Epiſcopi et *C*apituli Varmienſ. qui per ſuas patentes Literas de cujuslibet *C*anonici ſeu Praelati juramento ſupremo *D*ignitario R. M. in Pruſſia plenam fidem facere tenebuntur. *C*ujus quidem juramenti tenor ſequitur in haec verba:

Ego N. Prælatus vel Canonicus Eccleſiæ Varmienſis juro & promitto, quod ex nunc & in antea fidelis ero Sereniſſimo Domino meo, Domino KAZIMIRO *Poloniæ Regi Illuſtriſſ. eiusque Succeſſoribus Regibus & Regno, tanquam Domino & Protectori Eccleſiæ Varmienſis, inſcriptionemque pacis perpetuæ & capitulorum per Dominum Nicolaum Epiſcopum Varmienſem de conſenſu Capituli deſcriptorum inviolabiliter tenebo. Sic me Deus adiuvet &c.*

Item quod tam *D*ominus Epiſcopus. quam *C*apitulum pro tempore exiſtentes Advocatum, quoties praeficere aut immutare *D*ominus Epiſcopus velit, ſive *C*apitulum aut Adminiſtrator Sede vacante non alium deputent, niſi de parte ſubditorum R. M. eorum etiam, qui ſub ditione Ecclaſiae Varmien. conſiſtunt. Qui ſic deputatus jurare ſimiliter tenebitur R. M. modo ſuperius expreſſo, dum talis hoc ipſum prius non juraſſet. Item caſu quo Magiſter Generalis nullo facto juraret, ſive cum Regia Serenitate hinc diſſideret, et ad arma contra eum et Ordinem jam ex nunc, vel in futuris temporibus veniretur, aut cum aliis quibuscunque hoſtibus. Ex tunc Nos NICOLAUS Epiſcopus tenebimur, et noſtri Succeſſores tenebuntur eſſe auxilio et conſilio ſuae Serenitati toties, quoties opus fuerit, ſicut *C*onſiliarius ſuae Serenitatis, cum caſtro, civitatibus et vaſallis, tam noſtris Epiſcopalibus quam *C*apituli. Ita videlicet, quod ſine omni contradictione caſtra et civitates Eccleſiae praedictae gentibus Regiis pateant & aperiantur, et ſingulis Nos ſubmittemus periculis, noſtrique Succeſſores ſe ſubmittent cum ſua Serenitate. Nec tra-

ctatus, fœdera vel ligas aut ullas indu- ANNO
cias cum hoſtibus faciemus, ac noſtri 1479.
Succeſſores facient, absque ſcitu et conſenſu R. M. et Succeſſorum ejus. Item quoties beneficia cum cura, vel ſine cura in *D*iœceſi noſtra Varmienſi vacare contigerit, ex tunc circa inſtitutionem beneficiati Nos NICOLAUS Epiſcopus et noſtri Succeſſores, aut noſter et ipſorum Succeſſorum noſtrorum Vicarius tenebimur ſeu tenebuntur, ſive tenebitur recipere juramentum a quolibet eorum de obſervanda pace perpetua, et tenenda fidelitate R. M. et Regno Poloniae. Poſtremo et finaliter praeſentibus adjicimus, Nosque et Succeſſores noſtros obligamus, quod ſubditis tam noſtris Epiſcopalibus quam *C*apitularibus omnibus et ſingulis liceat in cauſis militaribus, feudalibus, civilibus et criminalibus, ſive quibuscunque aliis ſaecularibus ad R. M. provocare, in cauſa gravaminis et defectu juſtitiae quaerulari et appellare, ad ſuosque Succeſſores Reges Poloniae temporibus perpetuis. Obſervato tamen prius ordine provocationis in cauſis civitatenſibus ad jus *C*ulmen. Lubicen. Maideburgen. et caeteris, quibus gaudent, in quibus eis non praeiudicabitur. Hoc tamen ſpecialiter expreſſo, quod quoties aliquem ad R. M. provocare contigerit, ex tunc coram Nobis Epiſcopo et Succeſſoribus noſtris cautionem faciet, quatenus caſu, quo appellationem non fuerit proſecutus infra tempus, per Nos NICOLAUM Epiſcopum, et noſtros Succeſſores juxta cauſae et circumſtantiarum qualitatem limitandum, aut in cauſa ſuccubuerit, pœnam amiſſionis cauſae et ſolutionis expenſarum parti adverſae incurrat. Quæ omnia et ſingula ſupra ſcripta Nos NICOLAUS Epiſcopus Varmienſis praefatus, cum *C*apitulo, vaſallis et omnibus ſubditis noſtris, firmiter, illaeſe et inconcuſſe tenere, exequi inviolabiliter perpetuo obſervare promittimus, ac Nos, Succeſſoresque noſtros, et *C*apitulum noſtrum praedictum, cum vaſallis et ſubditis Eccleſiae noſtrae generaliter univerſis, tenore praeſentium obligamus. In quorum omnium fidem et evidens teſtimonium praemiſſorum praeſentes Literas noſtro atque *C*apituli noſtri ſigillis juſſimus et fecimus communiri. *D*atum in *C*onventione Petricovienſi Generali, die Iovis quintadecima Menſis Iulii, alias ipſo Feſto *D*iviſionis Apoſtolorum Anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo nono.

CXXXV.

ANNO 1479. CXXXV.

Remiſſio indignationis Regiæ Nobilitati Diſtrictuum Brodnicenſis & Culmenſis, quam incurrerunt bello ultimo ad Ordinem Theutonicum deficiendo. Datum in Korczyn Anno 1479. Feria ſecunda proxima ante Feſtum Sanctæ Hedvigis. *Ex Originali.*

In Nomine Domini Amen.

KAZIMIRUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ Pruſſiæque Dominus & Hæres &c. Significamus tenore præſentium, quibus expedit univerſis. Quomodo etſi rerum, hominumq; Creator & Redemptor, deorum Deus ſicut in cœleſtibus, ſic & in terrenis quosdam præeſſe, quosdamque ſubeſſe providentiæ ſuæ dignatus eſt, præcipuamq; omnium virtutum obedientiam commendans in primis Parentibus ejus prævaricationem adeo corripuit, ut ipſius correctionis pondera usque modo totus terrarum Orbis ſentiat & experiatur, hanc etiam Principibus Gentium Doctor bonis & diſcolis docuit exhibendam. Transgreſſores itaque ejus tanto graviore afficiendi ſunt pœna, quanto divinis factis & dictis ſingularius ipſa virtus exiſtit commendata. Verum cum humanam conditionem tanto procliviorem lapſui animadvertimus, quanto primorum Parentum exceſſu a cœleſtibus longius abductam eſſe experimur. Quoniam & ipſi homo ſumus, plurimumque divina egemus miſeratione, cum ipſe Rex Regum & Dominus Dominantium Pater exiſtens miſericordiarum, nam & miſericordiæ ejus non eſt numerus, miſeretur quotidie & dimittit, dimittereque temporanea præcipit, ut & ipſe dimittat etiam. Tanto magis Nobis miſereri & indulgere convenit, quanto ampliorem indulgentiam egentes expectamus. Proinde precibus Illuſtriſſimorum Natorum noſtrorum KAZIMIRI, ALBERTI & ALEXANDRI, Reverendiſſimorumque & Reverend. in Chriſto Patrum, ac Magnificorum Prælatorum & Baronum noſtrorum, ac Regni noſtri Conſiliariorum ſincere Nobis dilectorum permoti omnem indignationem & exceſſum, quo contra Nos & Regnum noſtrum Nobiles, Terrigenæ, Vaſalli & cæteri incolæ diſtrictuum Brodniczenſis & Culmenſis Nobis noviſſime rebellantes, Magnificoq; & Ven. MARTINO TRUGZES Magiſt. Gen. Ordinis S. MARIÆ in Terris noſtris Pruſſiæ Principi & Conſiliario noſtro hinc Nobis adverſanti adhærentes exceſſerant. Ex quo jam ipſe idem Magiſter, cum Commendatoribus, Ordine & ſubditis ſuis in gratiam & obedientiam noſtram redierit, indulſimus & dimiſimus, indulgemusque & dimittimus tenore præſentium mediante. Promittentes ab ipſis Terrigenis, Vaſallis & cæteris incolis diſtrictuum prædictorum occaſione præmiſſi exceſſus nunquam aliquam accipere ultionem vel vindictam, nec ipſam indignationem ad eos unquam revocabimus, imo verius ipſos circa jura & libertates ipſorum firmiter & illæſe conſervare volumus, & præſentibus pollicemur harum, quibus ſigillum noſtrum præſentibus eſt ſubappenſum teſtimonio literarum. Datum in Nova Civitate Korcyni Feria ſecunda proxima ante Feſtum S. Hedwigis Anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo nono. ANNO 1479.

STANISLAUS *Cancellarius ſcripſit.*

Relatio Venerabilis Stanislai de Kurozwanki Regni Poloniæ Cancellarii.

CXXXVI.

MARTINI TRUCHSES *Magiſtri Pruſſiæ Recognitio de concordia inita cum* CASIMIRO *Rege & de compenſatione damnorum per Polonos illatorum.* Datum in Caſtro Nydenburg ipſo die S. Venceslai Mart. Anno 1480. *Ex Original. Sigillum 1.* 1480.

NOS Frater MARTINUS TRUCHSES Ordinis S. MARIÆ Domus Theutonicorum Hieroſolimitan. Magiſter Generalis. Significamus tenore præſentium, quibus expedit univerſis. Quod dum alias ſuperiori tempore Sereniſſimus Princeps & Dominus D. CASIMIRUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæque Dominus & Hæres &c. nonnullos Capitaneos cum exercitibus ſuis in Terras Pruſſiæ contra Reverendum Patrem Dominum Nicolaum Epiſcopum Warmienſem & ſubditos Epiſcopatus Warmienſis bellaturos miſiſſet, qui quidem ſtipendiarii ſuæ Majeſtatis, præter ſcientiam ac voluntatem ac contra prohibitionem ſuæ Celſitudinis, Nobis & ſubditis Ordinis noſtri certa & non mediocria dampna intulerant, prò quibus complanandis per medium Conſiliariorum ſuæ Majeſtatis, cum Commendatoribus Ordinis noſtri per Nos ad id deputatis, pro Feſto Sancti Jacobi proxime præ-

Anno 1480. præterito in Civitate Elbingenſi convenientibus hoc modo conventum eſt. Quod ſua Majeſtas tria millia Florenorum Hungaricalium Nobis & Ordini noſtro pro Feſto Nativitatis Chriſti proxime venturo dimidium, videlicet mille & quingentos Florenos, & pro alio Feſto Nativitatis Chriſti proxime inſtanti dimidium ſummæ, videlicet alios mille quingentos Florenos Hungaricales dare,& realiter exſolvere, manualiterq; in civitate Elbing. reponere debebit & tenebitur cum effectu, prout in literis ſuæ Majeſt. deſuper confectis clarius eſt expreſſum. Nos vero hujusmodi compoſitionem & ordinationem gratam & ratam habentes acceptamus, noſtro & Ordinis noſtri nominibus promittentes occaſione omnium præmiſſorum, Nos hujusmodi ſumma eſſe contentos. Harum, quibus ſubappenſum eſt ſigillum noſtrum, teſtimonio literarum. Datum in Caſtro noſtro Nydenburg ipſo die S. Venceslai Martyris, Anno Domini 1480.

CXXXVII.

1494. Joannis Alberti *Regis Confirmatio Jurium & Libertatum Terrarum Pruſſiæ.* Datum in Thorun Sabbatho in Vigilia S. Andreæ Apoſtoli, Anno 1494. *Ex Archivo Regni Lib. 8. ſub Lit. H. fol. 132.*

In Nomini Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam &c.

Nos Joannes Albertus Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæq; Dominus & Hæres &c. Significamus tenore præſentium quibus expedit univerſis. Quomodo revolventes in animo, qua, quantaq; puritatis affectione, & integræ fidei conſtantia tam Prælati ſpirituales quam ſæculares, Comites, Barones, Milites, Proceres, Nobiles, Communitatesque Civitatum & Oppidorum, cæterique ſubditi & incolæ Terrarum Pruſſiæ, tam ſpirituales, quam ſæculares, Perſonam noſtram venerati ſunt atque dilexerunt, ut tandem decedente felicis memoriæ Sereniſſimo Principe Domino Casimiro &c. Genitore & Prædeceſſore noſtro chariſſimo, Nos tanquam verum Hæredem & legitimum Succeſſorem, ipſis in Dominum & Regem concordibus voluntatibus, una cum aliis Regni noſtri Conſiliariis, Dignitariis, Officialibus, & cujuscunque ſtatus conditionisque ſubditis & incolis, elegerunt & aſſumpſerunt, ſacro quoque Regni diademate inſigniverunt. Cum igitur, Anno Altiſſimo dirigente, votis eorundem incolarum Regni noſtri, in noſtram Majeſtatem deliberate concurrentibus, paternum ſacri Regni Poloniae nacti ſumus ſolium, dignum ea propter duximus, in ipſos ſubditos incolasque oculos pietatis noſtrae aperire, & eis hanc, quam actu & opere veluti athletae fideles exhibuerunt, ſinceritatem & conſtantiam gratitudine noſtra, ut decet, compenſare, unde ex certa noſtra ſcientia, praehabitaq; ſufficienti deliberatione, animo benivolo, & voluntate noſtra ultronea, ipſis Praelatis, Comitibus, Baronibus, Dignitariis, Officialibus, Militibus, Proceribus, Nobilibus, Civitatibus & earundem Communitatibus, caeterisque ſubditis & incolis Terrarum Pruſſiae, cujuscunque ſtatus conditionisque exiſtant, quaeque ipſorum jura & privilegia, tam Eccleſiaſtica quam ſaecularia, quaecunque a divae memoriae Regibus, Principibus, & ab olim Genitore & Praedeceſſoribus noſtris ſuper quibuscunque bonis & libertatibus habere dinoſcuntur & habent, ſub quibuscunque datis, in vita ipſorum emanatas & conceſſas, emanataque & conceſſa, jura & privilegia in ſe continentes, in omnibus earum poſitionibus, conditionibus, articulis univerſis ratificamus, gratificamus, approbamus, & præſentium literarum patrocinio confirmamus, decernentes easdem eademq; robur habere perpetuæ firmitatis, promittentes inſuper in verbo noſtro Regio, & tenore praeſentium ſpondentes, eadem ipſorum jura, libertates & privilegia per omnia rata grata habere, & inconcuſſe, jugiter, inviolabiliter & perpetuo, juſtitia mediante gratioſe conſervare. In cujus rei teſtimonium &c. Datum in Thorun Sabbatho in Vigilia S. Andreae Apoſtoli, Anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimo quarto, Regni vero noſtri Anno tertio. Praeſentibus Reverendis in Chriſto Patribus Dominis Creslao de Kurozwanki Electo confirmato Wladislavienſi & Regni noſtri Cancellario, Uriele Posnanienſi, Luca Varmienſi Epiſcopis; nec non Magnificis, Generoſis & Nobilibus, Ambroſio Pampowſki Siradienſi, Mathia de Słuzewo Breſtenſi, Nicolao de Bayſen Mariemburgenſi, Carolo de Felden Culmenſi, Nicolao de Wolikow Pomeraniae Palatinis, Nicolao de Strzezow Vislicienſi, Johanne Podlodowſki de Przytyk Radomienſi, Petro Myſzkowſki Rozpierienſi, Nicolao Bardzina de Ludbrancz Spiczimirienſi Caſtellanis. Petro Kmitha de Wisnicze Regni noſtri, & Raphaële de Leſzno Curiæ noſtrae Mareſchal-

Anno 1464.

ANNO 1494. schalcis, caeterisque Dignitariis, Consiliariis & Curiensibus nostris, fide dignis testibus. Datum per manus Venerabilis Gregorii de Ludbrancz Scarbimirienſi, & Sancti Floriani in Klepars Ecclesiarum Praepositi, Regni nostri Vicecancellarii sincere Nobis dilecti.

Relatio eiusdem Venerabilis Gregorii de Ludbrancz Regni nostri Poloniæ Vicecancellarii.

CXXXVIII.

1502. MAXIMILIANI *Imperatoris ad Gedanenſes Literæ, quibus eos ad generalem contra Turcas expeditionem hortatur.* Datum in Insprug d. 16. Januarii Anno 1502. *Ex Archivo Regni Lib. Leg. sub Lit. H. fol. 14.*

MAXIMILIANUS Dei Gratia Rex Romanorum, & Auctor ejusdem Regni perpetuus, nostris fidelibus Magistro Civium & Consulibus Civitatis Gedanenſis.

Fideles nostri Chariſſimi!

Est vobis sine dubio notum, quomodo Turci, perfidi hostes Christianae Religionis, Imperium Graecorum & multa alia Regna, Potestates & Provincias a Christianitate ad se traxerunt, & populos pene innumerabiles Christianorum hominum interfecerunt & abduxerunt, & potestatem ipsorum ita extenderunt, ut nisi quanto citius eisdem Turcis perfidisſimis a Nobis repugnatum fuerit, extunc in parvo tempore ad Christianitatem in tantum se intromittent, quod tandem perpetuis temporibus Nobis fiet impossibile eis iterum dominari & repugnare. Nunc quivis sua ratione propria discernere potest, quod ubi Nos cum Rege Franciae totius Christianitatis fortiori diutius contendere et dissentire debuissemus, quod iterum atque iterum ipsi Turci adversus ipsam Christianitatem magis atque magis conspirati fuissent, quo magis nocumentum eis iterum inferrent. Nos igitur, tanquam Caput et Protector Christianorum, hujusmodi damna mente revolvimus, ad utilitatem principaliter Christianitatis, et Regni protectionem, pacem tandem perpetuam cum eodem Rege Franciae fecimus et concluſimus, et ultra hoc pari voluntate decrevimus, ex innato Nobis desiderio et diu constituta voluntate, contra perfidos Turcos, Christiani nominis hostes, Nos semel adhuc ituros, una cum Papa Patre nostro, et praefato Rege Franciae, similiter cum Hispaniae et Hungariae Regibus, Venetis item et aliis Communitatibus multa congregavimus, qui ad hujusmodi rem, tam utilem quam necessariam, Nobis manus adjutrices dabunt, et auxilium facient. Quocirca amonemus vos circa salutem animae vestrae, honoris et debiti, sicuti Sanctae Fidei Christianae, et Nobis Regi Romanorum obligati estis, quod Nobis sicut vestro Domino Capitali et Protectori Christianitatis fideli vestro juvamine succurrere debeatis, quantum ratio et salus animae vestrae vobis indicat et praecipit, ut cum hujusmodi juvamine praefato prima die Mensis Junii proxime ventura Nobiscum fore debeatis, ubicunque fuerimus constituti, cum quo juvamine Deo volente toti Christianitati viam et introitum praeparabimus, quo audentius et fortius ingressum ipsorum ad saepedictos Turcos infidelissimos facere poterunt. Quo sic multi Reges paganorum, qui nunc temporis cum Turco dissentiunt, et ei contrariantur, adversus eundem fortificentur, et similiter aliorum, ad quos nostra mandata et literas mittimus, qui etiam Turcorum sunt inimici, pariter Nobiscum contra Turcos commoveantur et incitentur, ita ut hujusmodi Turcorum propositum nostra unitate debilitetur et annihiletur, et nostra etiam sanctissima fides servetur, etiam ut Provinciae Christianorum, qui a Turcis hucusque sunt devicti et distincti, similiter et homines Christiani a sua tyrannica fide, ad quam a Turcis compulsi sunt, rursus ad fidem nostram convertantur, faciemus etiam contra Turcum Nobis in adjumentum Crucem Christi et Jubilaeum exclamare per Legatum Papalem in tota Christianitate, et pecuniam illam impositam per nostrum et illius Legati consilium accipere pro conservatione nostri exercitus, quam quidem pecuniam etiam postulare, emovere et recipere debebit in consolationem Christianitatis, et Nos non dimittere in hujusmodi proposito nostro laudabili, sicut Deo, sanctae Christianitati, Nobis item & vestrae conscientiae facere teneamini, sicut de vobis confidimus, pro quo procul dubio specialiter mercedem et laudem sempiternam recipietis, Nos quoque hujusmodi paratam erga Nos voluntatem in omni bono nunquam oblivisceмur. Datum in Insprug die 16. Mensis Januarii, Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſecundo, Anno vero Regni nostri nono, Regni autem Hungariae duodecimo.

Ad mandatum D. Regis proprium.

ANNO 1502.

ANNO 1502.

CXXXIX.

ALEXANDRI *Regis Poloniæ ad præcedentes Literas Reſponſum.* Datum Cracoviæ 24. Aprilis An. 1502. *Indidem fol. 23.*

Sereniſſimo Principi Domino MAXIMILIANO Divina favente Clementia Romanorum Regi ſemper Auguſto, Archiduci Auſtriae etc. Fratri et Conſanguineo noſtro cariſſimo, ALEXANDER Dei Gratia Rex Poloniae etc. ſalutem et plurimam felicitatem. Sereniſſime Prineeps, Conſanguinee noſter cariſſime. Exhibuerunt Nobis Literas Veſtrae Serenitatis ſubditi noſtri Cives Gedanenſes Terrarum noſtrarum Pruſſiae, quibus ſcribit Veſtra Serenitas, et eos cohortatur ad parendum, et unanimiter intendendum bello gerendo, pro expeditione, quam parat Serenitas Veſtra contra communes Religionis noſtrae et Crucis Chriſti hoſtes, perfidiſſimos Turcos, una cum caeteris Regibus Chriſtianis et Principibus Germaniae. Quam quidem expeditionem, ſi ſuccedet proſpere tantis rebus gerendis, felicitatem omnem pro tranquillitate ſtatus Chriſtianorum hominum plurimum exoptamus evenire, et non minus favemus, et ſumme cupimus caeteros Reges et Principes conſentire unanimi voluntate ad tam ſalubrem expeditionem, quae profecto ſtatui Chriſtianorum univerſo tam ſalubris eſt quam neceſſaria. Verum quod ſolicitat literis ſuis Veſtra Serenitas noſtros ſubditos ad ejusmodi rerum gerendarum, quam mature parat, expeditionem, Nobis profecto haec res redit in admirationem incredibilem. Novit etiam Veſtra ſemper Serenitas pro ſtatu Regni noſtri et hujus tractu Orbis ſemper, Nos continuis et quotidianis decertare prœliis contra Scythas et Sarmatas genus multipliciter infeſtiſſimum rebus Chriſtianorum, et aetate noſtra invaleſcente hoſtilitate Turcorum cogimur tam Scythis, quam Turcis, tam aeſtivis quam hybernis temporibus noſtrum Regnum oppugnantibus ſemper prompta et parata in armis manu obſiſtere. Quorum tam Barbarorum, quam Maſſagetarum, et reliquorum Schismaticorum ferociam ab Chriſtianorum cervicibus reprimentes, ſemper actiones belli contra eos cogimur reintegrare, et ea in re pariter utimur opera et auxilio noſtrorum ſubditorum, qui ex fide et obedientia Nobis et Regno dedita inviolabiliter eam erga Nos retinent, ſed Nos non aliud intereſſe exiſtimamus alienos ſolicitare ſubditos absque eorum Domini adſenſu, quam permovere animos eorum tentandi gratia ad deſertionem. Quod ſi licitum et fas eſt in rebus humanis, rectius cenſeat Veſtra Serenitas; non exiſtimamus etenim fore incognitum Veſtrae Serenitati, quemadmodum Majores noſtri ſolium Regni Poloniae gubernantes, pro veteri et antiquo jure Terrarum noſtrarum Pruſſiae et Pomeraniae, in cujus territorio Civitas noſtra Gedanenſ. ſituata eſt, judicialiter & jure multo tempore in actione perſtiterunt in audientia Summi Pontificis, ubi ex clariſſimis deductionibus et probationibus tandem pro Rege et Regno Poloniae ſententialiter definitum exiſtit, et Terrae Pruſſiae adjudicatae ſunt, condemnatique Cruciferi occupatores Terrarum ad cedendum injuſte occupatis, et ad perſolvendas ſatis notabiles pecuniarum ſummas pro damnis illatis, et ſceleribus perpetratis. Et cum executio juris contra eos habere non potuit effectum, deventum tandem fuit ad arma, et poſt tanti temporis bellicas actiones, fortuna belli ſecuta eſt juſtitiam, conceſſerunt Terrae illae in ditionem Regis et Regni noſtri. Et Parens Veſtrae Serenitatis olim divae memoriae FRIDERICUS Imperator Auguſtus conſcius actionum et juſtitiae Parentis noſtri CASIMIRI Regis, et Regni Poloniae juris, quod ipſi ſoli competit ad Terras illas, licet etiam quandoque invitus tractus ad defenſionem rerum Cruciferorum, voluit tamen liberam juris et juſtitiae pro Rege et Regno Poloniae executionem fieri, quo minus impediretur. Non poſſumus et Nos cum Proceribus Regni noſtri univerſis, aequo illud ſuſcipere animo, quod nedum hoc ſtatu rerum ſollicitat, Nobis irrequiſitis Veſtra Serenitas noſtros ſubditos in auxilium ſuarum actionum, ſed quod etiam in vita humanitus exiſtente olim Sereniſſimo Domino JOANNE ALBERTO Rege immediato Anteceſſore noſtro Germano, ipſos Gedanenſes Cives citare voluit Veſtra Serenitas ad Conſiſtorium Imperiale et Principum Germaniae. Cum tamen ſubditi uniuscujusque Regum et Principum profecto nonniſi ad ſuorum jurisdictionem Dominorum jus et judicium ſint evocandi. Hoc igitur habeat pro comperto Veſtra Serenitas, et hac in re jam efficiatur certior, quod nequaquam Nos permittemus ſubditos noſtros parere, quibuscunque citationibus concitatos ad Veſtrae Serenitatis inſtantiam, aut ad Conſiſtorium Imperiale et Principum Electorum Imperii evocari patiemur, ſed apud Nos de ipſis poſtulantibus juſtitiam reddere non dubitamus, neque ſumus adeo rerum ignari, quod per eum ſollicitan-

ANNO 1502.

ANNO citandi modum a fide ipſi noſtri ſubditi
1502. nunquam deficere comperientur. Ita neque ad hujusmodi requiſitionem expeditionis Veſtræ Serenitatis parere quidquam curabunt. Et profecto his rationibus quærendi auxilii pro expeditione contra rabiem Turcorum, quam mature parat Veſtra Serenitas, pertimeſcendum eſt, ne loco præſidii & auxilii ferat impedimenta, ſi iſta via peragendum putaverit. Valere feliciſſime V. S. exoptamus, & de communi Chriſtianorum hoſte triumphare. Datum Cracov. 24. Aprilis An. Domini milleſimo quingenteſimo ſecundo, Regni vero noſtri Anno primo.

CXL.

1504. ALEXANDRI *Regis Poloniæ Confirmatio Jurium Oppidi Gdanenſis.* Actum in eo ipſo Oppido Feria ſecunda in craſtino Feſti SS. Trinitatis An. 1504. *Ex Archivo Regni Lib. II. Lit. L. fol. 280.*

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Celebris ac diuturna Principum conſuetudo hoc inſtituiſſe cernitur a ſæculo, ut quidquid geſtum ſit, confirmationis robore perpetuetur. Id propter ſempiternam rei geſtæ memoriam literarum perhennium tenores commendant. Proinde Nos ALEXANDER Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæque Dominus & Hæres &c. Significamus tenore præſentium quibus expedit univerſis. Quomodo attendentes ſingularem egregiamque virtutem, ac fidei et integritatis conſtantiam Famoſorum Proconſulum, Conſulum, & univerſorum oppidi noſtri Gedanenſ. in Terris Pruſſiæ conſiſtentis incolarum in Prædeceſſores noſtros Reges Poloniæ, in Nos quoque ſingulariter ſub Interregno poſt mortem Sereniſſimi olim JOANNIS ALBERTI Regis Poloniæ, Germani Prædeceſſorisque noſtri, & poſt felicem Coronationem noſtram cum debita & omnimoda veneratione habuerunt & exhibuerunt, & præſertim dum hoc in præſentiarum ut fideliſſimi & obedientes ſubditi magnifico de univerſis Opidi Gdanenſ. ſtatibus apparatu noſtrum felicem ad Opidum iſtud adventum honorificentiſſime exceperunt, honeſtarunt, & apud eos conſtitutis Nobis fidelitatis, omagii & ſubjectionis juramenta non minus libenter quam officioſe præſtiterunt, propter quod Nos tantæ eorum virtutis & fidei indicium memorabile ac perpetuum effi- ANNO
cere, perpetuaque munificentia Regia 1504.
ipſos ac Opidum prædictum noſtrum Gedanenſe, univerſosque ejusdem incolas complecti volentes, non per errorem vel improvide aut indeliberate, ſed de certa ſcientia & innata Nobis virtute, liberalitate & deliberatione, de conſilioq; Conſiliariorum noſtrorum ipſis omnes & ſingulas libertates, prærogativas, privilegia, indulta, donationes, literas, monumenta, immunitates & quaslibet inſcriptiones, ſub quibuscunque verborum tenoribus, modis atque dictis per Nos, ac per Sereniſſimos Illuſtriſſimosq; Prædeceſſores noſtros Reges, Principes ac Duces Regni Poloniæ & Terræ Pomeraniæ, juſte tamen, rationabiliter & legitime, ſimul aut ſucceſſive datas, donatas, conceſſas & emanatas, ac data, donata, conceſſa & emanata, quorum & quarum tenores hic habere volumus pro inſertis, in omnibus ipſorum & ipſarum modis, punctis & articulis, clauſulis & conditionibus roboranda, confirmanda & gratificanda, ac roborandas, confirmandas & gratificandas duximus & decrevimus, roboramusque, confirmamus & gratificamus, ac præſentis ſcripti patrocinio confirmamus & approbamus, decernentes illas & illa vere, perpetue, indubie & inviolabiliter firmitatis robur obtinere in ævum; promittentes quoque illas & illa, ac quomodolibet illorum illarumque in omnibus prædictis eorum & earum modis & poſitionibus, deſcriptionibus, articulis, punctis & conditionibus firmiter, inconcuſſe & inviolabiliter tenere, habere & obſervare; tenerique, haberi & obſervari facere temporibus perpetuo duraturis, tenore præſentium mediante. Actum in eo ipſo Oppido noſtro Gedanenſi Feria ſecunda in craſtino Feſti Sanctæ Trinitatis Anno Domini milleſimo quingenteſimo quarto, Regni noſtri tertio. Præſentibus ibidem Reverendis in Chriſto Patribus, Dominis, Magnificis & Venerabilibus Vincentio Vladislavienſi, Joanne Posnanienſi, Luca Varmienſi Epiſcopis, Joanne de Tarnow Sandomirienſi &c.

CXLI.

Idem confirmat Jura Terrarum Pruſſiæ. Actum in Mariemburg, Feria ſecunda poſt Feſtum Sancti Viti, Anno 1504. *Ex Archivo Regni Lib 12. Lit. M. fol. 25.*

ANNO 1504.

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Acta præsentis temporis solent deperire, nisi scripturæ præsidio, & adminiculo testium ad memoriam futurorum sempiternam fuerint roborata. Proinde Nos ALEXANDER Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæque Dominus & Hæres &c. Significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis. Quomodo attendentes singularis virtutis, fidei & integritatis constantiam Prælatorum, Baronum, & universorum Terrarum nostrarum Prussiæ incolarum, quod in Prædecessores nostros Reges Poloniæ, in Nos quoq; singulariter sub interregno post mortem Serenissimi olim JOANNIS ALBERTI Regis Poloniæ, Germani Prædecessorisque nostri, & post felicem Coronationem nostram cum debita veneratione habuerunt & exhibuerunt, & præsertim dum hic in præsentiarum ut fidelissimi & obedientes subditi Nos in felici nostro huc in Terras Prussiæ adventu honoratissime susceperunt, fidelitatisque, omagii & subjectionis juramenta non minus libenter quam officiose præstiterunt. Propter quod Nos tantæ eorum virtutis & fidei indicium memorabile ac perpetuum efficere, perpetuaque munificentia Regia ipsos, universosque Terrarum nostrarum Prussiæ incolas, subditos nostros complecti volentes, non per errorem aut improvide, sed deliberate, scilicet de certa scientia, & innata Nobis virtute, favore & deliberatione Regiis nostris ..... omnia & singula privilegia spiritualia & sæcularia, localia, libertates, prærogativas, inscriptiones, donationes, immunitates, statuta, observationes & consuetudines in gratiam aut in spem in publico aut in privato omnibus & singulis Terris nostris Prussiæ & earum incolis spiritualibus & sæcularibus, Nobilibus & plebeis cujuscunq; status, sexus & conditionis nunc & in futurum existentibus per Nos, aut Serenissimos Illustrissimosque Principes, Reges & Duces Regni Poloniæ, Prædecessores nostros Terrarum harum Prussiæ legitimos Dominos & Hæredes in diversis locis & conventibus, ac in conventionibus & sine conventionibus deliberata, concluſa & conceſſa generalibus & ſpecialibus privilegiis, literis & inſcriptionibus deſcripta, ac univerſa alia ſub quocunque privilegiorum, literarum & inſcriptionum genere ordineque communiter aut diviſim, juſte & legitime data, conceſſa, ſcripta, ac ab aliis emanata, quorum ac quarum tenores, articulos & effectus perinde eſſe ac valere volumus & ſtatuimus, ut præſentibus noſtris originaliter ac de verbo ad verbum inſertæ inſertaque eſſent in omnibus ipſorum ipſarumque punctis, conditionibus & articulis innovandum, roborandum, approbandum, gratificandum, & præſentis muniminis Regii noſtri perpetui patrocinio confirmandum duximus ac innovamus, ratificamus, roboramus, approbamus, gratificamus & confirmamus tenore præſentium mediante in perpetuum, promittentes illos & illa, ac quælibet illorum illarumque in omnibus prædictis eorum & earum modis, poſitionibus, deſcriptionibus, articulis, punctis & conditionibus firmiter, inconcuſſe & inviolabiliter tenere, habere & obſervare, tenerique. haberi & obſervari facere temporibus æviterne duraturis, tenore præſentium mediante. Actum in Mariemburg Feria ſecunda poſt Feſtum Sancti Viti, Anno Domini milleſimo quingenteſimo quarto. Præſentibus in Chriſto Patribus Dominis Vincentio Vladislavienſi, Joanne Poznanienſi, & Luca Varmienſi Eccleſiarum Epiſcopis, nec non Magnificis, Venerabilibus & Generoſis Joanne de Tarnow Sandomirienſi, Nicolao Gazdzyna de Ludbrancz Caliſſienſi, Ambroſio de Pampow Siradienſi & Majoris Poloniæ Capitaneo Generali, Joanne de Dambrowa Culmenſi, Mathia Rabe Marienburgenſi, & Nicolao de Wolikow Pomeraniæ Palatinis, Joanne de Laſko Regni noſtri Cancellario et Joanne Rapſtynſki de Tanczyn Marſalco Sandomirienſi et Plocenſi Capitaneo, cæterisque Conſiliariis et Curienſibus noſtris ſincere fidelibus dilectis. Datum per manus ejusdem Venerabilis Joannis de Laſko Regni Poloniæ et Eccleſiæ Gnesnenſis Cancellarii ſincere Nobis dilecti.

ANNO 1504.

CXLII.

Eiusdem Donatio Inſulæ Neringa dictæ Civitati Gedanenſi. Actum in Conventione Generali Radomienſi, Feria tertia pro Feſto S. Georgii Mart. An. 1505. Anno Regni quarto. *Indidem fol. 171.* 1505.

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Vetuſtis ac diuturnis obſervari conſtat temporibus, ut Actus atque Decreta Imperiali, Regali atque Ducali auctoritatibus promulgata perpetuo duratura, litera-

ANNO 1505. literarum apicibus commendentur, quarum tenores geſtæ rei imaginem ..... memoratam, aut oculis ſubjectam poſteritati, ſucceſſive innovarent ævo memorandam ſempiterno. Proinde Nos ALEXANDER Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, nec non Terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, ac Culmenſis, Elbingenſis, Pomeraniæque Dominus et Hæres etc. Significamus tenore præſentium quibus expedit univerſis, præſentibus et futuris, harum notitiam habituris. Quomodo dum anno proxime præterito Nobis in Mariemburg feliciter agentibus orta fuiſſet controverſia, ad noſtramque et Conſiliariorum noſtrorum audientiam deducta, inter Famoſos Proconſules et Conſules Civitatum noſtrarum Gedanenſis ex una, et Elbingenſis partibus ex altera, pro proprietate et poſſeſſione inſulæ vulgari almanico Neringa nuncupatæ, cujus occaſione Partibus utrisque juſtitiam miniſtrare cupientes, certum eis præfixeramus terminum ad producendum jura, munimenta et privilegia, quibus viſis, auditisque partium propoſitionibus, deductionibus, allegationibus et reſponſis, de conſenſu Conſiliariorum noſtrorum Terrarum Pruſſiæ tunc Nobis aſſidentium, decreveramus ex eisdem juribus et allegationibus, quæ coram Nobis dicta ac dictæ, productaq; ac productæ erant, nihil juſtitiæ parti utrique ad Neringam competiiſſe, ſic quoque ad Nos, velut Terrarum Pruſſiæ Dominum et Hæredem devolutam eſſe, proptereaque partibus utrisque ſuper ea ſilentium impoſuimus perpetuum, duximus tamen Nos contentos fuiſſe, ſi in futurum jura et privilegia ſua coram Nobis potiora producerent, ut tandem illis viſis, iterum iterumque eam controverſiam in futurum noſtro ad Mariemburg adventu cognoviſſemus, et juſtitiam miniſtraſſemus. Verum quia Conſules Gedanenſes a diffinitione et decreto prædictis noſtris ad Conventionem Generalem in Regno proxime futuram appellarant, quibus propterea citationem noſtram contra Elbingenſes dedimus, qua mediante Proconſulibus et Conſulibus Civitatis noſtræ Elbingenſis mandavimus, quatenus in Conventione Generali ubicunque in Regno noſtro proxime futura coram Nobis et Conſiliariis noſtris ad inſtantiam eorundem Proconſulum Gedanenſium, cum omnibus juribus et munimentis ſuper ipſa inſula habitis, aut eorum veris et indubitatis tranſumptis, decima die poſt noſtrum felicem ad illam Conventionem ingreſſum judicialiter comparuiſſent, ubi Nos juribus debite reviſis, et auditis partium propoſitis et reſponſis, id, quod juſtum viſum fuiſſet, cum Conſiliariis noſtris decreviſſemus, et ſi comparere neglexerint, Nos cum parte comparente, abſentia alterius non obſtante, in Conventione ipſa Generali ad ea, quæ juris fuerint, procederemus, et finale ac perpetuum decretum proferre deberemus, de qua re Conſules ipſos Elbingenſes per dictas noſtras citationis literas, horum deſcriptionem continentes, effecimus certiores et aviſatos. Quo citationis noſtræ adveniente termino Conſules Gedanenſes coram Nobis et univerſis Conſiliariis noſtris in præſenti Conventione totius Regni Generali perſonaliter hic comparentes, exhibitis et prius in Mariemburg productis et aliis eorum privilegiis, ab olim Prædeceſſoribus noſtris ſuper eandem inſulam Neringa habitis accuſata contumacia Conſulum Elbingenſium non comparentium, et privilegia munimentaque ſua, vel illa, quæ in Mariemburg producebant, vel potiora, ſi haberent, non producentium, petierunt humiliter id, quod juris eſſet, per Nos, univerſosq; Regni Conſiliarios in hac ipſa præſenti Conventione Generali conſtitutos decerni. Nos vero nolentes cum parte comparente in abſentia partis alterius quid præcipitanter agere, diffinitionem noſtram, ſententiam et perpetuum decretum ad certos alios terminos pro utraque parte, et ordine terminorum uſque ad quartam vicem inſcriptos, prorogavimus, in quorum quolibet Conſules Elbingenſes per Edictum publicum, ut juris eſt, Regni noſtri iterum iterumque ad comparendum vocari mandavimus, prout vocati erant, uſquequo ventum eſſet ad ultimum pro quarta vice diei hodiernæ terminum, in quo cum Proconſules & Conſules Elbingenſes nec per ſe, nec per ſuos legitimos Procuratores comparuiſſent, Gdanenſes vero in quolibet terminorum, accuſando citatorum Elbingenſium contumaciam, pro ſe et pro ſua parte diligentiam feciſſent, et præſertim in termino ultimo diei hodiernæ, quo cum univerſis Prælatis ſpiritualibus et ſæcularibus Regni noſtri Conſiliariis, in præſenti Conventione totius Regni Generali conſtitutis, præſidebamus in judicio ad diffiniendas cauſas ad eam ipſam Conventionem quomodolibet ſuſpenſas, inſcriptas, aut ex more Regni pendentes, ad quam Conventionem etiam univerſos Prælatos ſpirituales et ſæculares, et civitatum Proconſules et Conſules Terrarum noſtrarum Pruſſiæ vocavimus, quibus non venientibus nihilominus, cum ipſi Gedanenſes Conſules petiiſſent,

ANNO 1505.

Anno 1505. tiissent, per Nos et eosdem universos Regni nostri Consiliarios id, quod juris esset, decerni, Nos cum Cosiliariis eisdem universis primum approbantes et ratificantes, prout approbamus et ratificamus sententiam illam in Mariemburg promanatam. Tametsi Elbingenses Consules ad instantiam partis citantis condemnare potuissemus in his, quæ de jure essent, ratione non comparitionis eorundem, tamen ex pietate innata decretum condemnationis, quæ de jure ferenda erat, in partem gratiae nostrae Regiae commutavimus. Nolentes nihilominus Consulum Gedanensium, Nos Curiamque nostram usque ad praesentem convocationem, juxta exigentiam termini appellationis et citationis praedictorum obsequenter sequentium, fatigas et diligentias irritum iri, et non minus consideratis eorum ipsorum Proconsulum et Consulum Civitatis nostrae Gedanensis fidelibus servitiis indefessaque fidelitate, constantia, quibus assidue olim divae memoriae Paternae, Fraternae, et specialiter nostrae Majestatibus se reddiderunt commendatos; itaque illos singulari nostrae gratiae praerogativa amplecti, et consolatos reddere cupientes, ut munificentiae et benignitatis Regiae nostrae, ratione in fidei perseverantia, et promptitudine servitiorum Nobis et Successoribus nostris exhibendis ferventius permaneant, non per errorem, vel improvide aut indeliberate, sed de certa scientia, virtute et liberalitate Regiis nostris, nec non de unanimi consensu et consilio universorum Praelatorum praedictorum, status utriusq; Consiliariorum nostrorum Regni Poloniae impraesentiarum hic Nobiscum agentium, imo ad petitiones eorum pro parte praedictorum Proconsulum et Consulum Gedanensium Nobis porrectas, præfatis Gedanensibus fidelibus nostris dilectis de manibus nostris damus, et nova donatione donamus, inscribimus, et liberaliter appropriamus perpetuo totam insulam praedictam, vocatam Neringa, alias id totum, quidquid in ea ad Nos ex decreto in Mariemborg inter ipsos Gedanenses et Elbingenses prolato pertinuit et pertinet, per ipsos Gedanenses cum omnibus pertinentiis, alias sic per omnia, ut eam insulam, vigore literarum per Dominum olim Kazimirum Regem Genitorem nostrum ipsis inscriptam, tenere et habere consueverunt, tenendum, habendum, utifruendum et pacifice possidendum, prout antea praefati Gedanenses ab annis donationum et inscriptionum olim nostrorum Praedecessorum in eorum possessione et proprietate erant, illamq; et illa omnia habuerunt et tenuerunt, et hucusque in possessione sunt, eamque habent et tenent vigore prioris inscriptionis, et donationis, per Dominum olim Casimirum Regem Genitorem nostrum eisdem Gedanensibus factae, datae, et liberaliter concessae, quam inscriptionem Paternae olim Majestatis nostrae in supplementum donationis praesentis nostrae ad petita Consiliariorum eorumdem nostrorum in omnibus punctis, articulis et clausulis innovamus, confirmamus, et defectum illius, si quis est vel esset, per praesentem donationem nostram supplemus, hic quoque eam illiusque literas, habere volumus pro insertis, et sicut venationes in insula praedicta per olim Paternam Majestatem constat Nobis esse reservatas, sic Nos etiam eas pro Nobis, Successoribusq; nostris reservamus, quae omnia praemissa, donationemque praesentem nostram decernimus harum serie debita, et justae firmitatis habere robur in perpetuum, non obstante inscriptione per ipsam olim Majestatem Paternam Regiam Generoso et Venerabili olim Ludovico de Erlichshausen Magistro Prussiae ad eam arcem insulae, seu ejus partem unam, in donatione Paternae ejusdem Majestatis Regiae inscriptam factae, quam etiam in suo robore conservamus, et ei praesentibus derogare non intendimus, salvis conditionibus eisdem Gdanensibus pro hac ipsa donatione Magistro facta inscriptis, ac pertinentiis, juribus et conditionibus pro Nobis, alias Regibus Poloniae, in Oppido Gdanensi inscriptis et reservatis semper salvis. In cujus rei testimonium sigillum nostrum praesentibus est subappensum. Actum in Conventione Generali Radomiensi Feria tertia pro Festo S. Georgii Martyris, Anno Domini millesimo quingentesimo quinto, Regni nostri Anno quarto. Anno 1505.

CXLIII.

Transumptum protestationis & informationis coram Summo Pontifice Cardinalibus a Procuratoribus Ordinis factæ, quod non sit necesse mittere Nuntium Apostolicum ad Regnum Poloniæ & ad Prussiam pro facienda pace, quæ jam facta fuit Thoruniæ. Datum & actum in Castro Montis Regii, die quarta Octobr. Anno 1506. *Ex Originali. Sigill. l.* 1506.

In

ANNO 1506. *In Nomine Domini Amen.*

Noverint universi hoc præsens publicum Transumpti Instrumentum inspecturi, lecturi & audituri. Quod Nos JOB Dei & Apostolicæ Sedis Gratia Pomezanienſ. Episcopus ad Illustrissimi Principis & Domini, D. FREDERICI D. G. Ordinis B. MARIÆ Theutonicorum Hospitalis Jerosolimitani Magistri Generalis, Ducis Saxoniæ, Lantgravii Thuringiæ, & Marchionis Misniæ, cæterorumque Præceptorum dicti Ordinis principalium & præsentium instantiam & requisitionem omnes & singulos, quorum communiter vel divisim interesse putavimus, eorumque Procuratores, si qui tunc adessent, pro eisdem ad videndum & audiendum infrascriptas literas, & Instrumenta publica produci, recipi, & postquam productæ fuerint ad videndum & audiendum, manus Notariorum recognosci, ipsasque & ipsa transumi, exemplari, publicari, & in publicam formam redigi mandari, auctoritatemque & decretum ordinarium per Nos interponi ad dicendam causam, si quam habent rationabilem, quare præmissa minime fieri debeant, allegandam per edictum publicum, literisque citationis valvis Ecclesiæ Sambiensis, ubi pro tunc residimus, expresso ad hoc dictæ Ecclesiæ Administratore Episcopo in longinquis agente, accedente consensu, affixis, citari fecimus & mandavimus ad certum peremptorium terminum competentem, videlicet ad diem & horam infrascriptos, quibus advenientibus legitime in præsentia nostra supradictis Principalib9 constitutis, citra quorumcunque Procuratorum suorum, per eos hactenus quomodolibet constitutorum, revocationum certas literas citatorias, de quibus supra fit mentio, a nobis emanatas debite executas de facto reportarunt, citatorumq; in eadem contentorum non comparentium contumaciam accusarunt, ipsosque contumaces reputari, & in eorum contumaciam supradictas literas & instrumenta sub tenore infrascripto exhibuerunt atque dederunt, quas & quæ transumi, exemplari, publicari & in publicam formam redigi mandari, auctoritatemque & decretum ordinarium interponi per Nos instanter postularunt. Nos tunc JOB Episcopus prædictus dictos citatos non comparentes reputavimus non immerito, prout erant quo ad actum & terminum hujusmodi, suadente justitia, contumaces, & in eorum contumaciam supradictas literas seu Instrumentum publicum ad manus nostras recepimus, vidimus, legimus, tenuimus, palpavimus & diligenter inspeximus, sanumque, integrum & illæsum, ac omni prorsus vitio & suspicione carere reperimus, signoq;, nomine, cognomine & manu discreti Viri Magistri Wilhelmi Hamer de Keyserswerde, Clerici Colonienſis Diœcesis, ut prima facie apparuit, subscriptum, ipsumque ulterius ad dictorum Dominorum Principalium instantiam per discretum Virum Notarium publicum infrascriptum ibi præsentem transumi, exemplari, ac in publicam Transumpti formam redigi fecimus & mandavimus, volentes & Auctoritate ordinaria decernentes, quod præsenti nostro Transumpto publico de cætero & in antea tam in Romana Curia, quam extra ubicunque locorum in judicio & extra stetur, illique detur & exhibeatur talis & tanta fides, qualis & quanta dictis literis originalibus hic inferius insertis, & in præsenti Transumpto auscultatis & collationatis, data fuit & adhibita, daturque & adhibetur, seu daretur & adhiberetur, si in medio exhibita fuissent aut ostensa; tenor vero dicti Instrumenti publici, unde supra fit mentio de verbo ad verbum sequitur & est talis:

ANNO 1506.

„ *In Nomine Domini Amen.*

Anno a Nativitate ejusdem millesimo quadringentesimo vicesimo primo, Indictione quarta decima, die vero Jovis vicesima mensis Novembris, hora vesperarum vel quasi, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, Domini MARTINI, Divina Providentia Papæ V. Anno quinto, coram præfato Sanctissimo Domino nostro in mei Notarii publici & testium infrascriptorum, ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum, in præsentia personaliter constituti Reverendus in Christo Pater & Domini Caspar Episcopus Osilienſis, Jodocus Quedenaw Decretorum Doctor, Frater Ordinis B. MARIÆ Theutonicorum Jerosolimitani Procuratores, & procuratorio nomine Magnifici & Religiosorum Virorum Domini Magistri Generalis, & Fratrum Ordinis prædicti, ac Arduinus de Novarra in Romana Curia Advocatus Consistorialis nomine dictorum Dominorum Procuratorum loquendo proposuit, dixit & allegavit, qualiter ad eorum notitiam nuperrime deveniſſet, quomodo videlicet Sanctitas sua quendam suum Nuntium ad Regni Poloniæ & Prussiæ partes ad faciendum & tractandum quandam pacem inter Dominum Regem Poloniæ & sibi adhærentes ex una, ac Magistrum & Ordinem præfatos partibus ex altera, si posſit; alioquin ad recipiendas petitiones & responsiones Partium earundem mit-

ANNO 1506. tere & deſtinare decreviſſet. Verum Sanctitati ſuæ humiliter ſupplicamus, quatenus cum præfato Nuntio ſic mittendo ſuperſedere dignaretur, quia bonam pacem per ipſos Magiſtrum & Ordinem ac Regem Poloniæ prædictos in Thorun factam, & per Illuſtriſſimi Principis & Domini, D. SIGISMUNDI Romanorum Regis ſententias arbitrales Budæ & Wratislaviæ latas confirmatam haberent, quam Dominus Magiſter & Ordo prædicti tenuerunt & tenent, ac perpetuis futuris temporibus inviolabiliter obſervare & tenere intenderunt & intendunt, ac intendere & tenere ac obſervare volunt, & propterea non eſſe expediens aliquem per Sanctitatem ſuam mitti ad illas partes Nuntium. Deinde vero Venerabiles & circumſpecti Viri Dominus Auguſtinus Dellante de Piſis, & Caſpar de Peruſio, dictæ Curiæ Advocati Conſiſtoriales, Veſtræ Sanctitati ſupplicant, quatenus Nuntium præfatum ad partes prædictas mittere & deſtinare pro vera pace inter Partes prædictas habenda dignaretur, qui quidem Domini Auguſtinus & Caſpar Advocati ſupradicti cum a Dominis Procuratoribus Domini Magiſtri & Ordinis præfatorum interrogati fuiſſent, cujus nomine hoc peterent, reſponderunt & dixerunt, quod nomine Regis Poloniæ, eapropter dicti Domini Caſpar Epiſcopus, & Jodocus Doctor Procuratores procuratorio nomine, quo ſupra, coram præfato Domino noſtro verbo proteſtati fuerunt contra dictum D. Regem Poloniæ de pœna in dictis concordiis & ſententiis contenta, quam totiens incurrit, quotiens aliquid contra dictas concordias & ſententias attemptaret, ſeu attemptari faceret, & nihilominus quandam papyri cedulam ad unum de Reverendiſſimis in Chriſto Patribus & Dominis Cardinalibus ſcriptam & loquentem pro quadam ſummarum informatione, ad manus ſuæ Sanctitatis debita cum devotione & humilitate dederunt & aſſignarunt, ſimiliter proteſtantes, prout in eadem cedula plenius continetur. Super quibus omnibus & ſingulis dicti Domini Procuratores procuratorio nomine, quo ſupra, petierunt ſibi a me Notario publico infraſcripto unum vel plura, publicum ſeu publica confici Inſtrumenta. Tenor vero dictæ papyri cedulæ, unde ſupra fit mentio, de verbo ad verbum ſequitur, & eſt talis. "

„ *Reverendiſſime Pater.*

Dicitur, quod Dominus noſter intendit mittere quendam ſuum Nuntium ad partes Regni Poloniæ & Pruſſiæ, ad faciendum neſcitur quam pacem inter Regem Poloniæ & Ordinem &c. & ad recipiendum petitiones & reſponſiones Partium &c. ſi hujusmodi pacem facere nequiverit, unde pro parte Ordinis pro quadam ſummaria informatione Domini noſtri & Dominorum Cardinalium, quia hoc fieri non debeat, eſt ſciendum imprimis, quod Sereniſſimus Dominus Rex Romanorum per ſuas arbitrales ſententias, tam Budæ quam Vratislaviæ latas, pacem perpetuam, factam per ambas Partes & omnes eis adhærentes in Thorun, & literas deſuper confectas in omnibus ſuis punctis & articulis confirmavit, & mandavit Partibus ipſam perpetuis temporibus inviolabiliter obſervare, ſub pœna decem millium marcarum argenti puri, declarans, quod hujusmodi pax per nullas diſſenſiones inter Partes in futurum forſan emergendas unquam poſſit quomodolibet violari; Item quod Dominus Magiſter Generalis cum toto ſuo Ordine hujusmodi pacem ſemper ſervavit, & intendit ipſam perpetuis temporibus inviolabiliter obſervare, & ideo non videtur neceſſaria hujusmodi miſſio ad pacem faciendam, ex quo jam eſt pax inter Partes ipſas multis rationabilibus mediis per ipſas Partes facta, & ſolemnibus ſtipulationibus collata, & tot authenticis ſententiis confirmata, ſed potius videtur, quod Dominus noſter, prout ad ſuum ſpectat officium, Dominum Regem Polon. & ſibi adhærentes inducat, ut eandem pacem cum Ordine ſervet, quam Magiſter & Ordo ab ipſo plus quam pro ſumma quingentorum millium florenorum comparavit, & a frivolis & injuſtis moleſtationibus Ordinis abſtineat & deſiſtat, prout ad hoc ſub fide & honore Regiis ſæpe & ſæpiſſime in literis ſuis & compromiſſis extat efficaciter obligatus. Item quod omnes lites, diſſenſiones, differentiæ & diſcordiæ, quæ fuerunt inter ipſas Partes uſque ad tempus ſententiæ ultimo latæ Wratislaviæ, fuerunt per eandem ſententiam ſic extinctæ & ſopitæ, quod neutri Partium licere poteſt quomodolibet quidquam ſuper eis innovare; nam Dominus Rex Romanorum in eadem ultima ſententia remiſit ambabus Partibus omnes hujusmodi diſſenſiones & diſcordias, & abſolvit quaslibet ab impetitione alterius ſuper eis, & nihilominus ſuper ipſis ambabus Partibus impoſuit perpetuum ſilentium, ſub pœna decem millium marcarum argenti puri, quam Pars adverſa totiens incidit, quotiens contra hujusmodi ſententiam hic & alibi fecit & venit, prout coram competente judice ſuis loco & tempore oſtendetur. Item quod hujusmodi ultima ſententia D. Regis Rom. eſt

ANNO 1506.

per

ANNO 1506. per Regem Poloniæ ratificata, approbata & emologata omnibus modis, quibus ipſam ratificare, approbare & emologare potuit & debuit, ita, quod ipſam non poteſt revocare in dubium, nec petere eam reduci ad arbitrium boni viri. Item ex præmiſſis claret, quod ſuper hujusmodi præteritis diſſenſionibus & diſcordiis taliter extinctis & ſopitis Dominus noſter non debet aliquem mittere ad ſuſcitandum easdem contra pacem & ſententias ſupradictas. Item quod ſuper aliis diſſenſionibus & diſcordiis, ſi quas D. Rex Poloniæ contra ipſum commiſſas per Dominum Magiſtrum & Ordinem prætenderet, poſt præfatam ultimam ſententiam Domini Regis Romanorum, idem D. Rex Poloniæ etiam non poteſt immediate recurrere ad Dominum noſtrum, ſed debet primo requirere Dominum Magiſtrum & Ordinem pro ſex perſonis adjungendis, ſex aliis per ipſum Dominum Regem Poloniæ ad hoc deputandis &c. juxta formam datam in literis pacis Thorunenſis, & ſententias arbitrales ſupradictas. Item ſi contra hujusmodi noſtram ſententiarum informationem Dominus noſter ad inſtantiam Regis Poloniæ aliquem mittere diſponeret, prout non ſperatur, ad illas partes ad cognoſcendum vel de præteritis, vel etiam prævisis præſentibus hujusmodi differentiis & diſſenſionibus, vel aliquid aliud contra pacem Thorunenſem & præfatas ſententias arbitrales innovandas, pro parte Ordinis publice proteſtamur, primo quod hoc facit ſine conſenſu eorum, qui hic ſunt pro parte Ordinis, imo contra eorum expreſſam & omnimodam voluntatem, ſecundo totiens eundem Dominum Regem Poloniæ de pœna commiſſa per ipſum propter hujusmodi inſtantiam & totiens committenda quotiens per eundem Nuntium Domini noſtri ad aliquos actus ad ſui inſtantiam contra præfatam pacem & ſententias proceſſum fuerit, ſeu aliquid innovatum. Acta ſunt hæc Romæ apud Sanctum Petrum in ſacro Palatio Apoſtolico in Camera Paramenti* Domini noſtri Papæ præfati, anno, menſe, die, hora & Pontificatu quibus ſupra, præſentibus honorabilibus & diſcretis Viris: Magiſtro Bartholomeo della Strata Literarum Apoſtolicarum Scriptore, & Theodorico Stockman Clerico Trajectenſis Diœceſis, teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis. Deinde vero in continenti & hora proxime dicta vel quaſi, coram Reverendiſſimo in Chriſto Patre & Domino, Domino Antonio miſeratione divina Epiſcopo Portuenſi, Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinali vulgariter Bononienſi nuncupato in mei Notarii publici & teſtium infraſcriptorum ad hoc ſpecialiter vocatorum & rogatorum præſentia perſonaliter conſtituti Rev. in Chriſto Pater & D. Caſpar Epiſcopus Oſſilienſis, Jodocus Procuratores, & Arduinus præfati nomine procuratorio, quo ſupra, dicentes, proponentes & allegantes, prout ſupra, coram Domino noſtro præfato paullo ante dixerunt, propoſuerunt & allegarunt, quod ad eorum notitiam noviter deveniſſet, qualiter Sanctiſſimus dictus Dominus noſter Papa quendam ſuum Nuntium pro quadam pace & concordia inter Dominum Regem Poloniæ præfatum & ejus adhærentes ex una, ac Magiſtrum & Ordinem prædictum parte ex altera tractanda ad Poloniæ & Pruſſiæ partes prælibatas, alioqui ad recipiendum petitiones & reſponſiones partium earundem mittere deſtinare decreviſſet, qui quidem Domini Procuratores prædicti nomine procuratorio, quo ſupra, præfato Reverendiſſimo Cardinali humiliter ſupplicarunt, quatenus Romanum Summum Pontificem Dominum noſtrum prædictum informare vellet, quatenus Sanctitas ſua Nuntium præfatum nullo modo mittere ſeu deſtinare occaſione præmiſſorum ad partes prædictas dignaretur. Quod bonam pacem et concordiam per Dominum Regem Poloniæ, ac Magiſtrum et Ordinem præfatos in Thorun factam, et per Domini Regis Romanorum prædicti ſententias arbitrales, ut præmittitur, latas confirmatam habent, quem perpetuo et inviolabiliter obſervare intenderunt et intendunt, et propterea nullum Nuntium præmiſſa occaſione per Sanctiſſimum Dominum noſtrum Papam prædictum ad partes prædictas expediens mittendum fore, et nihilominus iidem Procuratores nomine procuratorio, quo ſupra, quandam aliam papyri cedulam tenoris de verbo ad verbum cedulæ prioris pro quadam ſummaria informatione præfato Domino Cardinali ad manus ſuas dederunt atque tradiderunt, proteſtantes, prout in dicta cedula plenius continetur, coram præfato Domino noſtro proteſtati ſunt, ſuper quibus omnibus et ſingulis dicti Domini Procuratores nomine quo ſupra procuratorio petierunt ſibi a me Notario publico infraſcripto unum vel plura publicum ſeu publica confici Inſtrumenta. Acta ſunt hæc Romæ in domo habitationis prælibati D. Cardinalis, ſita in ſcalis S. Petri in Camera Paramenti anno, menſe, die et hora ac Pontificatu quibus ſupra, præſentibus ibidem diſcretis Viris Theodorico Stockman ſupra-

ANNO 1506.

* Camera parata, ſeu Tribunal paratum, *du Cange.*

Anno 1506. dicto ac Joanne Lucae Clerico Trajectenſis et Pomeſanienſis Diœceſis, teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter et rogatis. Deinde vero et immediate paulo prius actum proxime dictum die et hora proxime dictis coram Reverend. in Chriſto Patribus et Dominis, Dominis primo Franciſco eadem gratia Tituli S. Crucis in Jeruzalem Presbytero, Venetiarum Seniore, conſequenter vero Petro S. Mariae in Dominica Venetiarum Juniore, deinde vero Lucido S. Mariae de Cosmedin Diacono de Comite Cardinalibus vulgariter nuncupatis, in mei Notarii et teſtium immediate ſupra et infraſcriptorum praeſentia perſonaliter conſtituti Domini Caſpar Epiſcopus et Jodocus Doctor Procuratores ſaepe dicti, et nomine Procuratorio, quo ſupra, propoſuerunt, dixerunt, allegarunt, ſupplicarunt, proteſtati fuerunt et fecerunt juxta modum et formam proxime dicta, ſuper quibus omnibus et ſingulis dicti Domini Procuratores nomine, quo ſupra, procuratorio petierunt, ſibi a me Notario publico infraſcripto, unum vel plura publicum ſeu publica confici Inſtrumenta. Acta ſunt haec Romae in domibus habitationum praefatorum Dominorum Cardinalium praeſentibus ibidem diſcretis Viris Theodorico Stockman, Georgio Hoze, Oliverio de Abden, Johanne Lucae proxime dicto, et Bernoino ſupra montem Clerico Trajectenſis, Warmienſis, Culmenſis, Pomezanienſis et Colonienſis Diœceſis, teſtibus ad praemiſſa vocatis ſpecialiter et rogatis. Demum vero Anno, Indictione et Pontificatu quibus ſupra, die vero Veneris viceſima prima dicti Menſis Novembris, hora veſperarum vel quaſi, coram Reverendiſſimis in Chriſto Patribus et Dominis, Dominis: primo Branda eadem gratia Tituli Sancti Clementis Presbytero Placentino, deinde Jordano Epiſcopo Albanenſi de Urſinis, conſequenter vero Angelo Epiſcopo Preneſtrinenſi, Landenſi, poſt vero Johanne Epiſcopo Oſtienſi Vicecancellario Vivarienſi vulgariter nuncupatis Sacroſanctae Romanae Eccleſiae Cardinalibus, in mei Notarii publici infraſcripti teſtiumque proxime ſupraſcriptorum, Domini Caſpar Epiſcopus, Jodocus Doctor Procuratores, et procuratorio nomine, quo ſupra, ac Ardevinus Advocatus praefatus una cum dictis Dominis Procuratoribus coram dictis Dominis de Urſinis et Vivarienſi Cardinalibus perſonaliter conſtituti propoſuerunt, dixerunt, allegarunt, ſupplicarunt, proteſtati fuerunt et fecerunt, juxta modum, viam, formam proxime dictas. Super quibus omnibus et ſingulis dicti Domini Procuratores nomine, quo ſupra, procuratorio petierunt, ſibi a me Notario publico infraſcripto unum vel plura confici Inſtrumenta. Acta ſunt haec Romæ in domibus habitationum praefatorum Domin. Cardinalium, praeſentibus teſtibus quibus ſupra. Die vero Sabbathi viceſima ſecunda dicti Menſis Novemb. coram Reverendiſſimo in Chriſto Patre et Domino Raynaldo, eadem gratia S. Viti in maccello Sacroſanctae Romanae Eccleſiae Cardinali Diacono de Branchachiis vulgariter nuncupato, in mei Notarii publici et teſtium ſupra proxime ſcriptorum praeſentia conſtituti Domini Caſpar Epiſcopus, et Jodocus Doctor Procuratores praedicti, procuratorio nomine, quo ſupra, propoſuerunt, dixerunt, allegarunt, ſupplicarunt, proteſtati fuerunt et fecerunt juxta modum, viam et formam jam proxime dictas, ſuper quibus omnibus et ſingulis dicti Domini Procuratores nomine, quo ſupra, procuratorio petierunt, ſibi a me Notario publico infraſcripto unum vel plura, publicum ſeu publica confici Inſtrumenta. Acta ſunt haec Romae in domo habitationis praefati Domini Cardinalis, praeſentibus teſtibus quibus ſupra. Proxime demum Anno, Indictione et Pontificatu quibus ſupra, die vero Dominica ultima dicti Menſis Novemb. mane ante horam tertiarum in mei Notarii publici et teſtium infraſcriptorum praeſentia conſtituti coram Domino Anthonio de Mediolano Decretorum Doctore Honorati Viri Magnifici Johannes de Vachtendonck et Nicolaus Frischtzi in Romana Curia Magiſtri Generalis et Ordinis praedictorum Procuratores et Sindici, ac procuratorio et ſindicario nomine eorundem proteſtati fuerunt, prout in quadam papyri cedula eidem Domino Anthonio tunc ibidem per dictos Procuratores tradita et aſſignata plenius continetur, ipſamque proteſtationem admitti, ab eodem Domino Anthonio inſtanter petierunt, qui quidem Dominus Anthonius dictam proteſtationem, quantum de jure potuit, admiſit, tenor vero dictæ cedulae ſequitur et eſt talis. Coram Vobis Venerabili et Circumſpecto Viro Domino Antonio de Mediolano aſſerto Nuncio ſeu Commiſſario ad partes Regni Poloniae et Pruſſiæ, ad faciendum neſcitur quam pacem inter Illuſtrem Principem Dominum Regem Poloniæ, ac Magnificum & Religioſos Viros Magiſtrum Generalem & Fratres Ordinis B. Mariæ Theutonicorum Jeroſolimit. Hoſpitalis et ad recipiendum petitiones & reſponſiones partium, quod ſi hujusmodi pacem facere

Anno 1506.

Anno 1506. facere nequiverit, a Sanctiſſimo in Chriſto Patre Domino noſtro, Domino Martino Papa V. ut prætenditur, ſpecialiter deputato, teque Notario publico, tamque authentica perſona, legitime ſtipulante, vobisque teſtibus præſentibus & aſtantibus, Johannes de Vachtendock & Nicolaus Friſchtzi Procuratores & Sindici, procuratorio & ſindicario nomine dictorum Dominorum Magiſtri Generalis & Fratrum Ordinis antedicti proponunt, dicunt, allegant, & proteſtantur infraſcripta, quæ offerunt ſe citra ſuperfluam probationem coram judice competenti legitime ſuo loco & tempore probaturi; Imprimis quod Sereniſſimus Princeps Dominus Rex Romanorum per ſuas arbitrales ſententias tam Budæ quam Vratislaviæ latas pacem perpetuam factam per ambas Partes & omnes eis adhærentes in Thorun & literas deſuper confectas, in omnibus ſuis punctis & articulis confirmavit & mandavit Partibus ipſam perpetuis temporibus inviolabiliter obſervare, ſub pœna decem millium marcarum argenti puri, declarans, quod hujusmodi pax per nullas diſſenſiones inter Partes in futurum forſan emergendas nunquam poſſet quomodolibet violari. Item quod Dominus Magiſter Generalis cum toto ſuo Ordine hujusmodi pacem ſemper ſervavit, & intendit ipſam perpetuis temporibus inviolabiliter obſervare, & ideo non videtur neceſſaria hujusmodi miſſio ad pacem faciendam, ex quo jam eſt pax inter Partes ipſas multis rationabilibus mediis per ipſas Partes facta, & ſolempnibus ſtipulationibus vallata & tot authenticis ſententiis confirmata, ſed potius videtur, quod Dominus noſter Papa, prout ad ſuum ſpectat officium, Dominum Regem Poloniæ & ſibi adhærentes inducat, ut eandem pacem cum Ordine ſervet, quam Magiſter & Ordo ab ipſo plus quam pro ſumma quingentorum millium florenorum comparavit, & a frivolis & injuſtis moleſtationibus Ordinis abſtineat & deſiſtat, prout ad hoc ſub fide & honore Regiis ſæpe & ſæpiſſime in literis ſuis & compromiſſis extat efficaciter obligatus. Item quod omnes lites, diſſenſiones, differentiæ & diſcordiæ, quæ fuerunt inter ipſas Partes usque ad tempus ſententiæ ultimo latæ Vratislaviæ, fuerint per eandem ſententiam ſic extinctæ & ſopitæ, quod neutri Partium licere poteſt, quomodolibet quidquam ſuper eis innovare. Nam Dominus Rex Romanorum in eadem ultima ſententia remiſit ambabus Partibus omnes hujusmodi diſſenſiones & diſcordias, & abſolvit quamlibet ab impetitione alterius ſuper eis, & nihilominus ſuper ipſis ambabus Partibus impoſuit ſilentium ſub pœna decem millium marcharum argenti puri, quam Pars adverſa totiens incidit, quotiens contra hujusmodi ſententiam hic & alibi fecit & venit, prout coram competente judice ſuis loco & tempore oſtendetur. Item quod hujusmodi ultima ſententia Domini Regis Romanorum eſt per Regem Poloniæ ratificata, approbata & emologata omnibus modis, quibus ipſam ratificare, approbare & emologare potuit & debuit, ita quod ipſam non poteſt revocare in dubium, nec petere eam reduci ad arbitrium boni Viri. Item ex præmiſſis claret, quod ſuper hujusmodi præteritis diſſenſionibus & diſcordiis taliter extinctis & ſopitis præfatus Dominus noſter Papa non debet aliquem mittere ad ſuſcitandum easdem contra pacem & ſententias ſupradictas. Item ſuper aliis diſſenſionibus & diſcordiis, ſi quos forte Dominus Rex Poloniæ contra ipſum Dominum commiſſas per Dominum Magiſtrum & Ordinem prætenderet, poſt præfatam ultimam ſententiam Domini Regis Romanorum, idem Dominus Rex Poloniæ etiam non poteſt immediate recurrere ad Dominum noſtrum, ſed debet primo requirere Dominum Magiſtrum & Ordinem pro ſex perſonis adjungendis, ſex aliis per ipſum Dominum Regem Poloniæ ad hoc deputantis, juxta formam datam in literis pacis Thorunenſis, & ſententias arbitrales ſupradictas. Item ſi contra præmiſſa præfatus Dominus noſter Papa ex officio ſuo, vel ad inſtantiam Regis Poloniæ aut alterius cujuscunque, Vos Dominum Anthonium prædictum in hoc negotio Nuntium vel Commiſſarium ſpecialiter deputaverit ad recognoſcendum vel de præteritis, vel etiam præſens præſentibus hujusmodi differentiis & diſſenſionibus, vel aliquid aliud contra pacem Thorunenſem & præfatas ſententias arbitrales innovandum, quod tamen non creditur, ex tunc Procuratores & Sindici prædicti nomine quo ſupra, et pro parte dictorum Magiſtri & Ordinis publice et ſolempniter proteſtantur, primo videlicet, quod in hujusmodi veſtram aſſertam miſſionem, delegationem vel deputationem minime conſentiunt, quodque idem Dominus noſter Papa hæc facit ſine Procuratorum prædictorum, et omnium conſenſu eorum, qui ſunt in dicta Curia pro parte Ordinis prædicti, imo contra eorundem expreſſam et omnimodam voluntatem. Item contra eundem Dominum Regem Poloniæ dicti Procuratores et Sindici proteſtantur de pœna commiſſa per ipſum propter hujusmodi inſtantiam et totiens Anno 1506.

Anno totiens committenda, quotiens per Vos
1506. assertum Nuntium vel Commissarium Domini nostri, aut per quemcunque alium, per eundem Dominum nostrum in hac causa forsan deputandum, ad aliquos actus ad sui instantiam contra praefatam pacem et sententias processum fuerit, seu aliquid innovatum. Super quibus omnibus et singulis dicti Procuratores nomine procuratorio, quo supra, sibi a me Notario publico infrascripto unum vel plura, publicum seu publica petierunt confici Instrumentum et Instrumenta. Acta fuerunt haec in domo habitationis praefati *D*omini Anthonii, Anno, Mense, Indictione, die, hora et Pontificatu quibus supra. Praesentibus ibi discretis Viris Gotfrido Casper Henrico Mele de Kreynelt, et Bonifacio de Alemania Clericis Leodiensis, Colonensis et Trajectensis *D*iœcesis, testibus ad praemissa vocatis specialiter et rogatis. Et ego Vilhelmus Hamer de Keyserswerde, Clericus Colonensis *D*iœcesis praefatae, publicus Imperiali auctoritate Curiaeque causarum Camerae Apostolicae Notarius, qui praemissis omnibus et singulis, dum sic, ut praemittitur, fierent et agerentur, una cum praenominatis testibus praesens interfui, eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, ideoque hoc praesens publicum Instrumentum per alium, me aliis occupato negotiis, fideliter scriptum subscripsi, publicavi, et in hanc publicam formam redegi, signoq; et nomine meis solitis et consuetis, in evidens testimonium omnium et singulorum praemissorum, rogatus et requisitus signavi."

Quibus omnibus et singulis rite et legitime factis auctoritatem et decretum nostrum ordinarium duximus interponendum, et interposuimus, prout interponimus praesentium per tenorem. In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium praemissorum praesentes literas atque praesens publicum Transsumpti instrumentum exinde fieri fecimus, nostrique sigilli appensione ac infrascripti Notarii subscriptione jussimus communiri. *D*atum et actum in Castro Montis Regii Sambiensis *D*iœcesis, in Aula solitae Residentiae dicti Illustrissimi Principis Magistri Generalis, Anno a Nativitate *D*omini millesimo quingentesimo sexto, Indictione nona, die vero quarta decima Octobris, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris et *D*omini nostri, *D*omini Julii *D*ivina Providentia Papae II. Anno tertio. Praesentibus ibidem Michaële Pett et Jeorgio de Watt Scribis dicti Principis, Scholaribus Misnensis et Constantiensis *D*iœcesis, testibus ad praemissa vocatis et rogatis. Anno
1506.

Et Ego Jacobus Choppe de Tonitz, Clericus Gnesnensis *D*iœcesis publicus Apostolica & Imperiali auctoritatibus Notarius, dictique Reverendi Patris Domini Episcopi Pomezaniensis in hujusmodi negotio Scriba, quia praeinserti Instrumenti publici exhibitioni, productioni, transsumptioni, auscultationi, collationi, consensus Administratoris Ecclesiae Sambiensis praedictae interventioni, decreti & auctoritatis ordinariae interpositioni, omnibusque & singulis aliis praemissis, dum sic, ut praemittitur, per praefatum *D*ominum Episcopum et coram eo fierent, et agerentur, una cum praenominatis testibus praesens interfui, eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, ideoq; praesens publicum Transsumpti Instumentum, manu alterius fideliter scriptum, exinde confeci, subscripsi, publicavi, et in hanc publicam redegi formam, quam signo, nomine et cognomine meis solitis et consuetis una cum praefati *D*omini Episcopi sigilli appensione roboravi & signavi, in fidem evidensq; testimonium omnium praemissorum rogatus et requisitus.

CXLIV.

Bulla Leonis X. *qua suadet* Sigismundo *Polonorum Regi, ut cauſſam cum Cruciferis Lateranenſi Concilio ſubjiciat dijudicandam.* Datum Romæ Anno 1513. die 18. Martii. 1513.

Intelleximus quidem magna cum molestia inter Te atque Albertum Marchionem, ut appellant, Brandeburgensem, Societatis Marianorum Theutonicorum in Prussia Magistrum, plurimas atque maximas jam inde a vestris Majoribus ortas atque traditas dissensiones extitisse, eamque ob rem omnes homines, quibus vestrae utriusque rationes atque causae cognitae essent, magnopere vereri, ne post eum diem, qui erit pridie Id. Majas, magnum atque apertum bellum inter vos commoveatur, maximisque cum gentium & populorum, qui vestro in Imperio sunt, detrimentis atque cladibus exer-

Anno 1513. exerceatur: qui dies præstitutus a vobis fuit, quo die ille statueret, utrum a te imperata faceret, an se in libertatem vendicaret. Itaque vel pro nostra in omnem Christi populum cura & studio, vel maxime pro ea voluntate, quam quidem erga te benevolam & propensam in primis habemus, graviter tulimus hoc ingressu atque initio nostri Pontificatus certiores Nos fieri, nova jam jamque a vobis bella imminere, novos armorum motus, nova incendia excitari: cum illud in primis cupiamus, eique rei omnem nostram curam & cogitationem adhibendam statuerimus, ut ea, quæ dudum succensa ardere adhuc flagrareque videntur, bella inimicitiæque magnorum Principum modis omnibus restinguantur. Quod quidem Dei Opt. Max. auxilio, qui ad se tendentes, seque unum respicientes conatus hominum consiliaque non deserit, brevi fore confidebamus. Quamobrem paterno Te & amore & studio esse hortandum putavimus, ut cursum atque impetum irarum tuarum tantisper sustineres, dum a Nobis Legatus amplissima cum potestate istuc venit, qui vestris causis & controversiis cognitis, quæ æqua sint, amice statuat, concordesque vos, si fieri potest, & pacatos reddat. Decrevimus enim nostros Legatos magnos Viros ad plurimas quamprimum nationes mittere. Vel Tu, si id Tibi erit antiquius, rem totam integrasque partes tuas Lateranensi Concilio jam incepto agi remittas atque rejicias: a quo porro maxime convenit Regum & Ducum & magnorum Principum contentiones controversiasque terminari. Quod & Nobis erit gratius, ut causa ipsa, cujus nonnullas sæpius partes aliquot ante Nos Romani Pontifices recte utrique vestrum consulentes attigerunt, Romæ per Concilium transigatur: & Tibi certe cum ad rerum tuarum statum securitatemque conducibilius, tum ad animi Tui quietem & tranquillitatem longe aptius; non unum modo Romanum Pontificem, sed una cum ipso etiam reliquos omnes universamque Rempublicam vestrarum litium, expostulationum, discordiarum disceptatricem extitisse: cum existimandum sit, quæ totius Reipublicæ oculis perspecta decernuntur, ea & rectissime confici, & firma atque solida plane fore. Iniquum est etiam & profecto miserum, optimas populosissimasque nationes, quæ ad Christianæ ditionis atque gloriæ terminos propagandos, vel propter fortitudinem animorumq; robur omnium aptissimæ, vel propter locorum naturam opportunissimæ videantur esse, suis inter se odiis conteri, suis ipsarum simultatibus infringi & debilitari. Tum illud vehementer timemus, ne si vos magnos Principes hostes perpetui nostri Turcae, quos habetis finitimos, conversis contra vos armis concurrere male animatos senserint; magna ipsi ex ea re laetitia voluptateque percepta opperientes, dum vestris cladibus vires opesq; vestræ fractae ac debilitatae sint, unanimes atque integri vos adoriantur, & magno vestro cum malo, quod *Deus* omen obruat, Christiano nomini notam aliquam insignem atque perpetuam inurant. Hoc cavere ipsi, quibus quidem universi gregis mandata cura atque sanatio est, maxime omnium debemus, & profecto cavebimus, si Te de Nobis, deque Re Christiana publica bene merendi studium cogitatioque excitabit, qua nulla esse Regibus magis propria, nulla honestior ac plane laudabilior potest. Quod quidem Te facturum Tua virtute atque prudentia freti sane confidimus. Atque id quo lubentius facias, scire Te volumus, eadem Nos de re ad Albertum literas daturos, ab eoque postulaturos, ut se contineat. Verum quo Tu propter Regiam dignitatem atque amplitudinem apud omnes homines major excelsiorque es, eo Te cupimus priorem facilioremque nostris hortatibus praesto esse. Quanto enim Te ipse leniorem & placabiliorem Nobis & Reipublicae praestiteris, tanto se Deus omnibus Tuis aggrediendis tractandisque rebus magis benivolum atque propitium adjunget *Dat.* XV. Cal. April. MDXIII. Ante coronat. Roma.

Anno 1513.

CXLV.

Articuli pro Parte Sereniſſimi Principis Domini Sigismundi *Regis cum Reverendiſſimo Domino* Matthæo *Cardinali Gorcenſi, Oratore Imperiali concordati in Conventu Poſoniano.* d. 20. Maji An. 1515. *Ex Archivo Regni Lib. 9. ſub Lit. I. fol. 24.* 1515.

Cum Sereniſſimus *Dominus* Rex Poloniae in ea ſemper voluntate fuerit, ut cum Sacra Imperiali Majeſtate in optima amicitia & benivolentia fraterna vivat & maneat, ſuamque Majeſtatem, tanquam Fratrem majorem & Conſanguineum chariſſimum etiam obſervet ac veneretur; placeat igitur Majeſtati ſuae Caeſareae, ut res & negotia inter eundem Sereniſſimum Poloniae Regem, & Magiſtrum Pruſſiae ac Ordinem ſuum in ea forma et modo remaneant, quemad-

ANNO 1515. modum erant, & obſervabuntur ab Anno Domini 1467. tempore felicis memoriæ FRIDERICI imperatoris, & Sereniſſimi Domini Regis CASIMIRI, nec Magiſtrum Pruſſiæ ejusque Ordinem ſubtrahere velit ab his, quæ debent ſuæ Serenitati & Regno Poloniæ, & quæ Prædeceſſores ejus Magiſtri faciebant, neque auxilium, neque conſilium ei præſtet in damnum & detrimentum ſuæ Serenitatis & Regni ſui.

Quodſi poſthac aliquæ novæ differentiæ & controverſiæ inter Sereniſſimum Dominum Regem Poloniæ, & Magiſtrum atque Ordinem infra quinquennium exoriantur, idem Magiſter ſive Ordo in Pruſſia prius Regiam Majeſtatem Poloniæ ſuper inde amicabiliter requirat, & prius tentetur, ſi hujusmodi differentiæ & controverſiæ inter ſe ipſos amicabiliter & per bona media componere poterint, ſin minus, quod illæ ipſæ controverſiæ ad amicabilem compoſitionem ſacratiſſimi Imperatoris MAXIMILIANI moderni, & Sereniſſimi Domini VLADISLAI Regis Hungariæ, ac Reverendiſſimorum *Do*minorum Thomæ Strigonenſis, Sedis Apoſtolicæ Legati, & Matthæi Gorcenſis, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, concordari debeant, & ſi quis eorundem Dominorum ad componendas hujusmodi controverſias deſignatorum intra ſpatium ſupraſcripti temporis ab hac vita diſcederet, tunc tres reliqui cum aſſenſu & voluntate Sereniſſimi Domini Poloniæ Regis in locum demortui alium ſurrogare & ſufficere poterint, cum quo earundem controverſiarum componendarum habebunt facultatem.

Sereniſſimus Dominus Rex Poloniæ mox poſt victoriam de Duce Moſchorum habitam potuit cum eo habere inducias, & nunc poſſet, ſi vellet, ſed in hoc ſtatu rerum non cenſet id eſſe e re ſua, & Dominiorum ſuorum. Si tamen Cæſarea Majeſtas habet mandatum ad plenariam concordiam perficiendam, aut ſi Oratores ejusdem Moſchi plenaria poteſtate fulti hic aderunt, Regia Majeſtas cum conſilio Sereniſſimi Germani ſui non recuſabit eandem concordiam æquis & juſtis conditionibus inire, quam ſi Moſchus detrectaret, aut initam obſervare nollet, extunc Majeſtas Cæſarea illi contra Sereniſſimum Regem Poloniæ, & Regna & Dominia ſua amplius nullum auxilium vel favorem præſtare debebit directe vel indirecte, per ſe vel ſubmiſſas perſonas.

Item pro bono pacis, & amicitiæ firmandæ Sereniſſimus *D.* Rex Poloniæ eſt contentus, ut ſoli Germani ad Ordinem in Pruſſia ſuſcipiantur.

Item quod ad ſubditos Sereniſſimi Domini Poloniæ Regis Civitatum Gedanenſis & Elbingenſis attinet, qui bannis Imperialibus, & aliis modis juri Regni Poloniae noxiis moleſtari & gravari ſolent, in Conventu Sereniſſimorum Dominorum Hungariae & Poloniae Regum cum Sacra Caeſarea Majeſtate quaeretur modus, quo res haec juſtis & aequis mediis terminetur. ANNO 1515.

Item Sereniſſimus Rex Poloniae contentatur, quod Caeſar in hoc conventu poſſit ſimul cum Sereniſſimo Rege Hungariae, & Reverendiſſimis Dominis: Strigonienſi & Gorcenſi Cardinalibus videre et ſe informare de differentiis inter eundem Sereniſſimum Regem Poloniae, & Magiſtrum atque Ordinem Pruſſiae, & illos omnes ſtudere amicabiliter concordare, quod ſi non fieret, nihilominus articuli ſupraſcripti in ſuo maneant vigore.

Acta ſunt haec Poſonii, & prolocuti, concordati & concluſi ſupraſcripti articuli inter Sereniſſimum Principem & Dominum, Dominum SIGISMUNDUM Regem Poloniae, Magnum *Du*cem Litthvaniae, Ruſſiae, Pruſſiaeq; &c. Dominum & Haeredem, ac Reverendiſſimum *Dominum* MATTHÆUM S. Angeli *Di*aconum Cardinalem Gorcenſem, Coadjutorem Saltzburgenſem, ac Sacratiſſimi Principis & *Do*mini *D.* MAXIMILIANI Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti in Italia Locum tenentem Generalem, & ad ſupraſcripta Mandatarium & Procuratorem ſpecialem. Praeſentibus Sereniſſimo Principe & Domino, Domino VLADISLAO Hungariae & Bohemiae Rege, & Conſiliariis praefatarum trium Majeſtatum. In quorum fidem & teſtimonium Sereniſſimus Dominus Rex Poloniae, & Reverendiſſimus Dominus Cardinalis Gorcenſis ſupradicti hos articulos ſubſcripſerunt manibus propriis, & ſigillis ſeu ſignetis conſuetis muniri fecerunt, Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinto decimo, die viceſima menſis Maji.

CXLVI.

MAXIMILIANUS *Imperator declarat ſe nolle Magiſtrum & Ordinem Teutonicum in Pruſſia ſubtrahere ab obſervantia Pactorum cum* CASIMIRO *Rege Poloniæ initorum, debitaque Regibus Poloniæ fidelitate, ſimulque Gedanum & Elbingam ex banno dimittit.* Datum in Civitate Viennenſi die 22. Menſis Julii, An-

ANNO 1515. Anno 1515. *Ex Archivo Thesauri Regni.*

MAXIMILIANUS Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, Germaniae, Hungariae, *D*almatiae &c. Rex, Archidux Auſtriae, Dux Bnrgundiae, Brabantiae &c. Comes Palatinus &c. tenore praeſentium recognoſcimus & profitemur, quod cum inter alia, quae Nobis curae cordique ſunt, ſummopere cupiamus vera, ſincera atque fraterna unione caeteris Principibus Chriſtianis conjungi, ac quantum in Nobis eſt, omnes ad Sanctae pacis & concordiae fœdera reducere & cohortari: ut tandem concordibus armis & viribus Chriſtianis ferociſſime ejusdem nominis hoſtes debellari & exterminari poſſent: ut hinc quieti, tranquillitati ac ſtabilimento univerſae Religionis ad incrementum & propagationem Chriſtiani nominis conſuleretur. Cumque Sereniſſimus Dominus Rex Poloniae in ea ſemper voluntate fuerit, ut cum Sacra Imperiali Majeſtate in optima amicitia & benevolentia fraterna vivat & maneat: Suamque Majeſtatem tanquam Fratrem majorem & Conſanguineum chariſſimum etiam obſervet ac veneretur, placuit ergo Majeſtati noſtrae Caeſareae, ut res & negotia inter eundem Sereniſſimum Poloniae Regem et Magiſtrum Pruſſiae ac Ordinem ſuum, in ea forma et modo remaneant, quemadmodum extant utrinque conſcripta, et obſervabantur ab annis retroactis tempore felicis memoriae FRIDERICI Imperatoris, et Sereniſſimi *D*omini Regis KAZIMIRI, nec Magiſtrum Pruſſiae ejusque Ordinem ſubtrahere volumus ab his, quae debent ſuae Serenitati et Regno Polon. et quae Praedeceſſores ejus Magiſtri faciebant, neque auxilium, neque conſilium ei praeſtabimus in damnum et detrimentum ſuae Serenitatis et Regni ſui. Item quod ad Civitatem Gedanenſem et Elbingenſem attinet, quae hactenus bannis et aliis modis juri Sereniſſimi Regis et Regni Polon. noxiis gravabantur, Nos ex nunc jam easdem bannis abſolvimus, et liberas eſſe decernimus, ac id ipſum Judicio Camerae noſtrae Imperialis literis noſtris denuntiabimus. Mandabimusque, ut easdem Civitates a praeteritis bannis abſolutos dimittat, et in futurum ex quibuscunque cauſis ad cujuscunque inſtantiam nunquam eas audeat bannire, vel quovis modo infeſtare: nullumque judicium contra easdem Civitates et earum ſimiles a noſtra Imperiali Judicii Camera deinceps inſtitui et fieri permittemus. Quos duos articulos Nos ſumma fide promittimus inviolabiliter obſervare, adimplere et exequi, neque illis quoquo modo contravenire. Harum teſtimonio Literarum noſtrarum, Sigilli noſtri Imperialis munitione roboratarum. *D*atum in Civitate noſtra Viennenſi die 22. Menſis Julii Anno *D*omini 1515. ANNO 1515.

CXLVII.

Kayſer MAXIMILIANUS ſpricht die Inwohner derer Städte Dantzig und Elbingen vom Reichs-Bann, und andern ihnen vom Kayſerlichen Reichs-Kammer-Gericht auferlegten Strafen frey und los, befiehlet auch, hinführo gegen ſolche auf keine Weiſe mehr gerichtlich zu verfahren. *Gegeben in Wien den* 4. *Auguſt im Jahr* 1515. Aus dem Original.

Wir MAXIMILIANUS *von Gottes Gnaden Erwelter Römiſcher Kayſer, zu allen Gezeiten Merer des Reichs, in Germanien, zu Hungern, Dalmatien, Kroatien König, Ertzhertoge zu Burgundien undt Brabandt; Wir enbieten den Edlen Erſamen unſeren andechtigen, undt des Reichs lieben getreuen Sigmunden Graffen zu Hochhauſen gegenwertigen,*

CXLVII.

MAXIMILIANUS *Electus Imperator abſolvit Gedanenſes & Elbingenſes a banno & aliis pœnis Cameræ Imperialis, vetatque, ne contra ipſos ullo modo procedatur.* Datum Viennæ d. 4. Auguſti Anno 1515. *Ex Originali.*

NOS MAXIMILIANUS DEI Gratia Electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Hungariae, *D*almatiae Croatiaeque Rex, Archidux Auſtriae, *D*ux Burgundiae et Brabantiae, Nobili, honeſto, noſtro devoto et Imperii dilecto fideli Sigismundo Comiti de Hochhauſen in praeſenti et futuro Caeſareae Camerae noſtrae Judici, nec non Nobi-

ANNO 1515. *undt einen deren künftigen, unſern Cammerichter, undt von den Beyſitzern unſers Käyſerlichen Kamersgerichts unſer Gnadt undt alles gutt. Edlen Ehrſamen, Andechtigen, undt lieben Getreuen. Wir haben auſs trefflichen Urſachen Uns darzu bewegnet, damit die Burgermeiſter, Stadt undt Gemein der Stadt Tantzigen und Elbingen, von unſer undt des Heiligen Reichs Acht undt Aberacht, anneben andern Straffen undt ....., darein durch euch erkannt ſein, abſolwiret und entlediget, undt widerumb in unſere undt des Heiligen Reichs Gnadt undt Huldt genohmen werden, Recht und Gerechtigkeit, ſo ſey vorgehabt, geſetzt, und darzu geſagt, unſer lebenlang nichts wider bey pretendiren zu laſſen, undt anzubefehlen euch ernſtlich daſs wir gegen den Gemeinten von Tantzigen undt Elbingen undt andern angeleibten Güttern ... erſt der obbeſtimbten Urteilen oder ....., ſondern gantz ſtil ſeyt. Daran thut Ihr unſer ernſtliche Meynung. Geben in unſer Stadt Wien an dem vierten Tag des Monats Auguſti, nach Chriſti Geburth funfzehen hundert, und im funfzehenden, unſers Reichs des Römiſchen dem dreyſsigſten, undt des Hungeriſchen im ſechs undt zwantzigſten Jahr.*

Ad Mandatum Domini Imperatoris

libus, honeſtis, devotis et dilectis fide- ANNO
libus Aſſeſſoribus ſalutem. Permoti gra- 1515.
viſſimis rationibus decrevimus ac ſtatuimus, tibique exequendum mandamus, quatenus Conſules, Status ac Communitas Civitatis Gedanenſis et Elbingenſis a noſtro Sacrique Imperii tam inferiori quam ſuperiori banno, nec non aliis pœnis, quas per veſtram ſententiam inciderunt, liberi et ſoluti ſint, ac iterum in noſtram Sacrique Imperii gratiam et favorem recipiantur, ſuisque priſtinis juribus, quae prius habuerunt, reſtituantur. Praeterea promiſimus, Nos toto noſtro vitae tempore nullas unquam contra ipſos habere praetenſiones, ſerioque mandavimus, ne contra Communitates Gedanenſem et Elbingenſem, caeteraque eis annexa oppida ſecundum ſupra memoratam ſententiam ullo modo, ſed in ſilentio procedatur. Quae omnia tibi exequenda committimus. Datum Viennae d. 4. Menſis Auguſti Anno Chriſti 1515. Romani Imperii noſtri 30. et Hungarici 26.

Ad Mandatum Domini Imperatoris.

CXLVIII.

1517. *Commiſſio S. R. Maieſtatis in Cauſa Epiſcopi Varmienſis ratione Diſtrictus Scharfaw. Lib. Leg. Lit. E. fol. 248.*

SIGISMUNDUS etc. Cum nuper Nobis queſtus eſſet Reverendus Pater *D.* Mauricius Epiſcopus Varmienſis, quod ipſo ob publica terrarum Pruſſiae negotia in publicis Regni conſiliis apud Nos conſtituto, Proconſules et Conſules Gedanenſes moderni ipſum diſtrictum Scharfaw, quem una cum Praedeceſſoribus ſuis felicis recordationis Fabiano et Luca Epiſcopis quiete et pacifice eousque poſſedisſet, non citatum, nec cauſa illi intentata, ſed praeter juris ordinem, et de facto, duabus villis duntaxat relictis, auſu temerario ſpoliaſſent, ſubditos ſibi, tanquam legitimis *D*ominis, jurare compuliſſent, et praeterea retia, cymbas, aliamque ſuppellectilem piſcatoriam, una cum captis aliquot ſturionibus violenter abſtuliſſent; Nos quosdam ejus cauſae Judices delegavimus, committentes, ut, cum de ſpolio hujusmodi ſufficienter edocti eſſent, ipſum Epiſcopum et Eccleſiam ejus in priſtinam et integram poſ- 1517.
ſeſſionem ejusdem *D*iſtrictus, et bonorum ademptorum, cum refuſione damnorum et expenſarum reſtituerent. Cum autem, ut idem Nobis expoſuit Epiſcopus, Commiſſarii praedicti, ſpolio comperto, ipſum Epiſcopum et Eccleſiam ejus, per ſententiam definitivam ac etiam corporaliter, ad praefatum *D*iſtrictum Scharfaw reſtitui et intromitti ſub earundem pecuniarum, quibus praefatus *D*iſtrictus Scharfaw redemptus eſt, amiſſionis pœna, auctoritate noſtra Regia mandaſſent, cauſa injuriarum, damnorum, expenſarum, et turbatae publicae pacis, propter ejus magnitudinem ad Nos noſtramque cognitionem rejecta, ac deinde pro parte Gedanenſium a ſententia ſupradicta ad Nos appellatum, Judices appellationi hujusmodi ea conditione, ut reſtitutio primarium ſuum ſortiretur effectum, detuliſſent, dicti Gedanenſes, his minime attentis, priſtinas violentias et injurias novis ſubinde cumulando, eundem *D*ominum Epiſcopum et Eccleſiam Varmienſem de novo ſpoliarunt, incolis Scharfaw ſub gravibus pœnis prohibentes, ne ipſi *D*omino Epiſcopo aut ejus

Prae-

ANNO 1517. Praefectis, ſed ſibi Gedanenſibus duntaxat obedirent. Adjecit praeterea in querela memoratus *D*ominus Epiſcopus, quod cum trecentas marcas Pruthenicales per Georgium Rewſz Proconſulem Gutſtatenſem apud Henricum Kromer Civem Gedanenſem relictas, et proximo bello confiſcatas Praedeceſſori ſuo, deinde etiam ſibi Regali benignitate donaſſemus, eamq; aliquoties extradi mandaſſemus, et Judices propterea delegaſſemus, coram quibus licet Proconſules et Conſules Gedanenſ. ejuscemodi pecuniam a praedicto Henrico Kromer ſe exegiſſe, et percepiſſe judicialiter confeſſi ſint, eam tamen hactenus detineant, et ſolvere recuſent, cum magno praejudicio, injuria et jactura ipſius Epiſcopi et ejus Eccleſiae. Qui idcirco Nobis ſupplicavit, ut ei in praemiſſis omnibus de remedio juris opportuno auctoritate noſtra Regia, quo tandem finalem juſtitiae adminiſtrationem conſequi poſſet, providere dignaremur.

Nos itaque juſtis ac ſaepius repetitis ſupplicationibus praefati *D*omini Mauritii Epiſcopi inclinati, Vobis committendum duximus, et praeſentibus committimus, firmiter mandantes, et omnino habere volentes, ut, vocatis loco et tempore opportuno Partibus praedictis, cauſam damnorum, expenſarum et injuriarum ad Nos, ut praefertur, remiſſam, quam dudum commiſeramus decidendam, rurſum audiatis, cognoſcatis, et ſine ulteriori dilatione decidatis, et indiscuſſam non relinquatis. Et ſi praeterea compereritis memoratum *D*. Epiſcopum a Commiſſariis noſtris prioribus reſtitutum, et contra eorum prohibitionem cum pœnarum comminatione factam, denuo a Conſulatu Gedanenſi ſpoliatum eſſe, et res per vim ablatas adhuc detineri, ipſum et ejus Eccleſiam in priſtinam et integram poſſeſſionem ejusdem *D*iſtrictus Scharfaw, juriumque et pertinentiarum omnium, cum ſufficienti damnorum et expenſarum refuſione ante omnia reſtituatis, et in corporalem poſſeſſionem ejusdem *D*iſtrictus auctoritate noſtra Regia inducatis, ſeu induci faciatis, inductumque defendatis, ipſumque Conſulatum Gedanenſem ad rerum violenter ablatarum reſtitutionem remediis opportunis compellatis, et, ut deinceps a ſpoliationibus abſtinere diſcant, in pœna a Commiſſariis noſtris praefatis decreta condemnetis. Novam etiam pœnam amiſſionis Neringae, quam a Praedeceſſoribus noſtris donatam poſſident, cujus limitum praetextu hanc moleſtationem excitaſſe dicuntur, ipſis auctoritate noſtra ſtatuatis. Volumus enim, et decernimus ſuper proprietate dicti *D*iſtrictus nullam judicialem inquiſitionem a vobis, aut aliis noſtris Commiſſariis fieri debere, niſi praefato Epiſcopo ad omnia praedicta, quibus ſpoliatus eſt, integre reſtituto, ac damnorum et expenſarum articulo uſque ad plenam executionem diſcuſſo. Si demum dictus Conſulatus Gedanenſis ſuper proprietate et jure, ſeu etiam limitibus dicti *D*iſtrictus Scharfaw praefato Epiſcopo et Eccleſiae actionem movere voluerit, ſeu ipſe Epiſcopus eos ſuper jactitationibus et moleſtationibus juris et proprietatis hujusmodi impetierit, illam, nec non praedictam trecentarum marcarum cauſam ſimiliter audiatis, utriusque Partis propoſitiones, allegationes et reſponſiones, jura, munimenta, probationes et documenta utrinque producta ſuſcipiatis. Teſtes ſuper praemiſſis et eorum dependentibus ſeorſum ſecundum formam juris diligenter examinetis, et, ſi opus fuerit, rem, de qua agitur, Partium expenſis oculis ſubjiciatis, et in cauſis hujusmodi de ſimplici et plano, ſine judiciario ſtrepitu, temerariis litibus, ac frivolis et captioſis dilationibus et appellationibus amputatis, uſque ad ſententiam definitivam, quam Nobis reſervamus, excluſive procedatis, omniaque in ſcriptis redacta et obſignata ad Nos remittatis, Partibus coram Nobis comparendi, et ſententiam noſtram definitivam, decretumque executionis audiendi competentem terminum ſtatuentes. *D*uorum abſentia non obſtante, pro gratia noſtra aliter non facturi. ANNO 1517.

CLIX.

SIGISMUNDI I. *Regis Poloniæ Sententia, qua Epiſcopus Varmienſis in poſſeſſionem Diſtrictus Scharfaw reſtituitur.* Datum Cracoviæ die S. Auguſtini Epiſcopi An. 1517. *Lib. Leg. ſub Lit. E. fol. 223.*

SIGISMUNDUS etc. Magnificis et Generoſis: Capitaneo Marienburgenſi, ac Joanne Baliński Caſtellano Gdanenſi, ac Terrarum noſtrarum Pruſſiae Theſaurario, aliisque noſtris Capitaneis, Praefectis, et Officialibus quibuscunque, praeſentibus requirendis, ſincere Nobis dilectis, gratiam noſtram Regiam. Significamus vobis, quod comparentibus coram Nobis Cracoviae judicialiter in palatio noſtro praeſidentibus Nuntiis Reverendi in Chriſto Patris Mauritii Epiſcopi Varmienſis pro ejus Paternitate agentibus ex una, et Nuntiis Conſulatus et Com-

ANNO 1517. munitatis Civitatis noſtrae Gdanenſis ex altera partibus, oblata quadam ſententia nuper per te praedictum Caſtellanum, et Generoſos: Jacobum Roſsnowſki, et Melchiorem Glaubicz Advocatum Marienburgenſem, Commiſſarios noſtros, pro parte dicti *D*omini Epiſcopi, contra ipſos Gedanenſes latae, per quam ipſum *D*ominum Epiſcopum et ejus Eccleſiam ad realem et priſtinam poſſeſſionem certae partis *D*iſtrictus Scharffaw, qua Paternitatem ejus a dictis Gedanenſibus temere ſpoliatam eſſe evidenter compererant, reſtituendum eſſe decreverant, ac etiam reſtituerant. Ipſisque Gdanenſibus, ne deinceps ipſum *D*ominum Epiſcopum in pacifica et quieta ejusdem *D*iſtrictus poſſeſſione perturbarent, ſeu moleſtarent, ſub certa pœna pecuniaria mandaverant, cauſa damnorum, expenſarum et turbatae publicae pacis ad noſtrum judicium remiſſa, uti in ipſius ſententiæ literis latius conſtat, cum præfati nuntii & geſtores negotiorum præfatorum Gedanenſium affirmaſſent ſe a ſententia prædicta, tanquam iniqua, legitime appellaſſe, ac pendente ipſa appellatione, cui etiam reverenter delatum extitit, non ſine ipſorum gravamine, Dominum Epiſcopum præfatum per ipſos Commiſſarios in poſſeſſionem hujusmodi bonorum reſtitutum eſſe, quamvis ipſi nihil, quod ad Diſtrictum Scharffaw pertineat, ſed quod Civitati Gdanenſi, pro ejus bene meritis olim per Prædeceſſores noſtros donatum fuerit, in ſuum jus & poſſeſſionem receperint, petentes a Nobis, ut reprobata ſententia prædicta, cauſam ſuper jure & proprietate illorum bonorum aliquibus noſtris Commiſſariis audiendam & decidendam committeremus. Ex adverſo vero prædicti agentes nomine Domini Epiſcopi Varmienſis replicarunt, quod, quamvis ab adverſo a dicta ſententia appellatum fuerit, tamen dicti Judices illi appellationi, quoad articulum ſpolii & reſtitutionis, non detulerunt, ſed ſententiam ipſam ac mandatum noſtrum, ut debebant, exequentes, ipſum Dominum Epiſcopum & ejus Eccleſiam in realem poſſeſſionem bonorum ſpoliatorum praedictorum, ac omnium pertinentiarum eorum reſtituerunt, addentes in querela, quod dictus Conſulatus Gedanenſis in contemptum ſententiæ ſupradictæ & auctoritatis noſtræ, ipſum Dominum Epiſcopum & ejus Eccleſiam in realem poſſeſſionem bonis eisdem, in quæ judicialiter reſtitutus fuerat, vim vi cumulando, de novo ſpoliavit, eaque de præſenti retinet occupata. Quapropter petierunt a Nobis, ut approbata ſententia praedicta, ac revocato ſpolio denuo temerario auſu facto. Adverſarios in pœna a Commiſſariis noſtris ſtatuta condemnare, ac ipſum Dominum Epiſcopum in realem & actualem poſſeſſionem ſpoliatorum bonorum iterum reſtituere, nec non ſuper articulis ad Nos remiſſis juſtitiam ei debitam miniſtrare dignaremur. Allegant iniquum eſſe, ut ſuper principali proprietatis cauſa, ante ſpoliatorum reſtitutionem, ac refuſionem damnorum & expenſarum propterea factarum, quas ad mille Florenos auri Ungaricales æſtimabant, judicium aliquod inſtituatur. Et quamvis negent adverſarii dicta bona ſpoliata ad Diſtrictum Scharfaw pertinere, tamen cum ſuper hoc vertatur controverſia, & nomine Scharffaw hactenus a multis annis poſſeſſa ſint, non licuiſſe eis propria auctoritate quocumque nomine illa ſibi cum vitio ſpolii uſurpare. Nos igitur auditis his & aliis Partium allegationibus & propoſitionibus, viſaque ſententia prædicta una cum ejus proceſſu, ex quo clare conſtabat, præfatum Conſulatum Gedanenſem aut ejus Procuratores coram dictis Commiſſariis ad quæſtionem ſpolii nihil allegaſſe, neque contradixiſſe; conſiderato quoque, quod neque coram Nobis dicti Nuntii Gdanenſes ad impetitionem novi ſpolii aliquid negando exceperunt, niſi quod ea pars ad Diſtrictnm Scharfaw non pertineret. Habita ſuper his cum noſtris Conſiliariis matura deliberatione, ac omnibus pro juſtitia utriusque Partis ultro citroque perpenſis, noſtram diffinitivam tulimus & pronuntiavimus ſententiam. Per quam, Chriſti nomine invocato, cognovimus & decrevimus, ac cognoſcimus, decernimus & declaramus per præſentes, ſententiam prædictorum Commiſſariorum noſtrorum in hac cauſa latam, tanquam juſtam & legitimam, per Nos approbandam eſſe, prout eam approbamus & confirmamus, dictumque ſpolium poſt latam eandem ſententiam & ejus executionem, per ipſum Conſulatum denuo commiſſum fuiſſe, & eſſe temerarium, iniquum & injuſtum, præfatumque Dominum Epiſcopum & ejus Eccleſiam ad bonorum ſpoliatorum hujusmodi, nec non retium, cymbarum, ſuppellectilis & inſtrumentorum piſcatoriorum ablatorum omnium, realem & actualnm poſſeſſionem reſtituendum & reponendum eſſe, prout reſtituimus & reponimus, ac reſtitui cum effectu mandamus. Iterum ipſis Gedanenſibus et Conſulatui, quo ab amicorum, & vicinorum injuria manus temperare diſcant, ſub tanta pecuniarum ſumma, pro

ANNO 1517.

ANNO 1517. pro quanta ipſe Diſtrictus Scharffaw redemptus eſt, diſtricte inhibentes, ne ipſum D. Epiſcopum in aſſecutione ſpoliatorum, poſſeſſione hujusmodi quomodolibet impedire, ſeu eum in illa deinceps temere & de facto inquietare ſeu perturbare præſumant, uſque ad cauſæ principalis ſuper proprietate bonorum prædictorum legitimam deciſionem, cujus cognitionem ipſis Conſulibus, ſi id petierint, facta reſtitutione prædicta, non negabimus. Cauſam vero damnorum & expenſarum, tam in proximi ſpolii, quam in hujus poſtremi deductione factarum & paſſarum, nec non violatæ publicæ pacis, ac fructuum perceptorum, uſque ad petitorii ſeu principalis cauſæ cognitionem, reſervamus. Quapropter veſtris S. ac aliis Officialibus noſtris ſupradictis committimus & mandamus, ut cum pro parte dicti Domini Epiſcopi præſentibus noſtris literis fueritis requiſiti, ipſum, ſeu ejus Procuratorem, ad realem & actualem priſtinam poſſeſſionem Diſtrictus Scharffaw, ac bonorum & rerum ſpoliatarum ſupradictarum auctoritate noſtra inducatis & reſtituatis, aut reſtitui faciatis, facientes ei per colonos & incolas eorundem obedientiam & ſubjectionis debitæ fidelitatem præſtari, ac ipſum Dominum Epiſcopum in poſſeſſionem hujusmodi inductum defendatis, contradictores auctoritate noſtra opportuna coërtione compeſcendo. Pro gratia noſtra aliter non facturi. Datt. Cracoviæ die S. Auguſtini Epiſcopi, Anno Domini 1517.

CL.

1519. CAROLUS V. *Imperator hortatur* ALBERTUM *Magiſtrum Pruſſiæ, ut iuramentum fidelitatis Regi Poloniæ præſtet. Lib. Leg. Lit. E. fol. 141.*

Venerabilis Princeps,
Conſanguinee Chariſſime.

Cum Nos nutu DEI Optimi Maximi, a quo omnia fiunt, communibus Principum Electorum ſuffragiis in Regem Romanorum, futurumque Imperatorem electi ſimus, noſtri officii eſſe duximus, pacem & concordiam Chriſtianorum Principum procurare, quo facilius concordibus armis atque animis expeditio contra Chriſti nominis hoſtes ſuſcipi poſſet. Et cum intelligamus, inter Sereniſſimum Regem Poloniæ Fratrem noſtrum chariſſimum, & Devotionem tuam ſuper juramento quodam præſtando, nonnihil differentiæ adeſſe, cuperemus plurimum hujusmodi diſcordiam ſedari, præſertim cum edocti fuerimus, Cæſaream Majeſtatem præclariſſimæ memoriæ, Dominum atque Avum noſtrum colendiſſimum, ad te quoque ſuper ea re literas dediſſe. Quapropter hortamur Devotionem tuam magnopere, ut dicto Sereniſſimo Fratri noſtro debitum, & praeſertim quod Prædeceſſores tui Regibus Poloniæ præſtare ſoliti ſunt, etiam præſtes, & te ita erga eum exhibeas, ut junctis armis iſthic fidei hoſtibus occurrere, & terrori eſſe poſſitis. Et ſi quid forſan diſſidii inter eundem Regem & te adhuc remanſerit, daturi ſumus operam, cum primum in Germaniam venerimus, quod Deo dante propediem futurum ſperamus, ut hujusmodi inter vos quæſtio amice & pro dignitate utriusque componatur. Quare Nobis pollicemur, ut pro tua, & Fratrum tuorum in Nos obſervantia, Nobis in hac re ſatisfacias, quoniam hoc erga Devotionem tuam, univerſumque iſtum Ordinem benigne & omni gratitudine recognoſcemus. ANNO 1519.

CLI.

Idem Præſidentibus Cameræ Imperialis inhibet, ne contra civitates Pruſſiæ in Judicio Imperiali procedere audeant. Ibidem.

Reverendiſſime in Chriſto Pater, Domine Amice chariſſime, ſalutem & omnis boni incrementum, ac Venerabiles, Nobiles, Spectabiles, Fideles Nobis dilecti.

Scripſerunt ad Nos Oratores Sereniſſimi Regis Poloniæ circa nonnulla, quæ a Nobis pro Rege ſuo fieri debeant, præſertim cum Duce Moſcoviæ pertractanda, & Magno Magiſtro Pruſſiæ perſcribenda, ac etiam ne certæ urbes in Pruſſia Imperiali Judicio vexari debeant, quemadmodum ex incluſo Memoriali videre poteritis. Et quoniam eidem Regi in omnibus, quibus poſſumus, gratificari velimus, ſcripſimus ipſi Magno Magiſtro Pruſſiæ opportune. Sed cum vos melius cognoſcatis, quo pacto reliqua pertractanda ſint, mittimus ad vos in præſenti Literas Credentiales, in Albo ad eundem Moſcoviæ Ducem, quibus, quem volueritis inſcribere, & ad præfatum Ducem mittere, poteritis, cum inſtructionibus & mandatis, quibus illa, quæ petuntur, tractari poſſint, & debeant. Quamobrem curabitis hanc rem ita fieri, ut in rem noſtram, & præfati Sereniſſ. Regis eſſe putaveritis, & præſertim juxta formam Tractatuum a Cæſarea

ANNO 1519. Majeſtate præclariſſimæ memoriæ Domino atque Avo noſtro colendiſſimo initorum. Quo omnes favores eidem Sereniſſimo Poloniæ Regi exhibeantur. Reliqua autem in adventum noſtrum in Germania poſtea plenius fieri & expediri poterunt. Quod vero ad urbes in Pruſſia attinet, vobis committimus, ut nihil in hac re ultra antiquum morem fieri patiamini. Verum quidquid ſine præjudicio jurium Imperialium usque in adventum noſtrum in Germaniam ſuſpendi poterit, id differri curabitis; nam in omnibus, quibus commode poſſumus, cuperemus voto & deſiderio Sereniſſimi Regis Poloniæ ſatisfacere, in eo executuri eſtis voluntatem noſtram.

CLII.

1520. SIGISMUNDI I. *Regis Poloniæ ad* LEONEM X. *Literæ, in quibus de* ALBERTO *Magiſtro in Pruſſia & Ordine Crucigerorum conqueritur.* Datum in Civitate Torunenſi d. 21. Auguſti. *Ibidem fol. 160.*

Sanctiſſime in Chriſto Pater & Domine, Domine Clementiſſime.

Poſt humilem mei, Regnique & Dominiorum meorum commendationem, ac oſcula pedum beatorum. Superioribus diebus deſcripſi Veſtræ Sanctitati cauſas, quæ me diu multumque renitentem coëgerint ad tuendos ſubditos & jura Regni mei, arma contra Illuſtrem D. Magiſtrum Ordinis Theutonicorum in Pruſſia ſumere, & quæ conditio belli hujus, mea modeſtia & pietate in rem Chriſtianam fuerit: cum enim dudum confidere illum ac Ordinem ipſum, & quidem parvo negotio potuiſſem, tractavi illum per hoc omne tempus lenius, quam hoſtem conveniebat, habita ratione non ſolum neceſſitudinis noſtræ & illius juventutis, ſed etiam Veſtræ Sanctitatis, quæ cauſam illius neſcio cur adeo complectendam ſibi putat, cum nuſquam appareat, Ordinem iſtum vel meritum eſſe aliquid de Eccleſia & Religione Chriſtiana, vel unquam in hoc angulo mereri poſſe, qui ad hoc unum inſtitutus eſſe videtur, ut ubi ubi ſit, miſceat & perturbet omnia. Non ignorat Veſtra Sanctitas, quomodo ſe geſſit Ordo ipſe in Regnis Angliæ & Hiſpaniæ, & quid illi meritis ſuis acciderit, quo ſalutari exemplo, poſſem quidem perfacile inſiſtere, & me Regnumque meum hac moleſtia & calamitate liberare, niſi eſſet majoris penſi apud me quies communis ſtatus rei Chriſtianæ, & mea eſtimatio hactenus illibata, quam id, quod cum motu & excidio alterius conſultiſſimum mihi & Regno meo putarem. Quare Beatiſſime Pater, cum, ut ante ſcripſi Veſtræ Sanctitati, Oratores tam Sereniſſimi Nepotis mei, Domini Hungariæ & Bohemiæ Regis, quam etiam Principum Germanorum a me rebus infectis diſceſſiſſent, quod Magiſter nihil eorum acceptare voluit, quæ ipſis etiam Oratoribus acceptanda videbantur, & ego meum exercitum ejus ſedi & loco primario admoveri feciſſem, quo ille conſternatus peteret facultatem tuto ad me veniendi, non ſolum eam illi præbui, ſed etiam inducias belli circiter unum menſem cum magno meo diſpendio & jactura temporis illi conceſſi, ſperans eum hac mea benignitate ad æquam & honeſtam concordiam reduci poſſe. Verum ille veniens ad me, licet exceſſus ſui veniam petierit, conjunctionem indigniſſimam cum Scismatico, meo & Eccleſiæ Romanæ inimico confeſſus fuerit, & in ſumma, licet poſt multos tractatus, quibus me eo duxit, ut interim ſubſidia aliqua nanciſceretur, ad extremum pollicitus fuerit, ſe facturum omnia, quæ ex fœderibus & pace perpetua deberet, tamen accepto nuntio de adventu ad ſe quarundam gentium ex Germania, omnibus in irritum verſis diſceſſit, nihil ſpei mihi relinquens eorum, quæ mihi & Regno meo debet, & quæ ut miſſa faciam, nec licitum eſt mihi ullo modo, nec integrum commemorare, & poſt diſceſſum ſuum, ut majus incendium belli excitet, ut cœptum ſuum infeſtum & indignum perficiat, ſatagit in ſcribendo milite, in cogendis undique ſuppetiis, quæ ſibi palam cum in plerisque aliis locis, tum maxime in Germania colliguntur. Quapropter ſignificare volui hanc rem totam Veſtræ Sanctitati, ut cognita illius pertinacia & hoſtilitate in me, cognita item tam longa tollerantia & modeſtia mea, quam etiam Nuntii ejusdem Sanctitatis Veſtræ, ut hic probe ſunt experti, ita coram ipſi clarius referre poterunt, commendatam habere dignetur apud ſe magis hanc meam & Regni mei cauſam, & ſi quid ejusmodi accidet, quod adeo Magiſter ipſe & ejus Ordo ſibi ſtruit, & ego profecto non cupio, Veſtra Sanctitas boni conſulere, & mihi merito adeſſe debebit. Cui etiam, ut Patri meo Clementiſſimo, ſignificandum duxi, qua me lætitia & conſolatione Deus Optimus Maximus inter hanc turbam & moleſtiam bellicam affecit, quod natus ſit mihi commodum Calendis præſentis Menſis Filius optatiſſimus, quem ſi Divina Benignitas ſuperſtitem eſſe voluerit, ut

ANNO 1520.

ANNO 1520. ut vestigiis Majorum suorum insistere possit, futurum spero & observantissimum Sedis Sanctitatis Vestræ, & Christianæ Reipublicæ non vulgare columen & ornamentum. Quare commendo illum mecum pariter, Regnumque & Dominia mea, Vestram Sanctitatem quam diutissime sanam, sospitem & felicem esse ex corde desidero. Datum in Civitate nostra Thorunensi XXI. Augusti.

CLIII.

Mandatum CAROLI V. *Imperatoris Oratoribus suis datum ad tractandum de pace inter* SIGISMUNDUM *Regem &* ALBERTUM *Magistrum.* Datum in Civitate Imperiali Colonia die 14. Novembr. An. 1520. *Ex Archivo Regni L. sub Lit. BB. fol. 118.*

CAROLUS Divina favente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, utriusque Siciliæ, Hierusalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ &c. Comes Habspurgi, Flandriæ, Tyrolis &c. Recognoscimus & notum facimus; Cum nostri potissimum officii esse duximus, ut Reipublicæ Christianæ otium &quietem totis viribus procurare debeamus, quo tandem expeditio in Christianæ Fidei hostes communibus armis atque animis commodius suscipi possit, & edocti sumus, crudele bellum inter Sereniſſimum Principem Dominum SIGISMUNDUM Regem Poloniæ &c. Fratrem & Consanguineum nostrum chariſſimum ex una, & Venerabilem Magnum Magistrum Prussiæ S. MARIÆ Ordinis Theutonicorum, Principem & Consanguineum nostrum chariſſimum ex altera partibus exortum esse, quod Nos pro hoc bello sedando & extinguendo Oratores, Commissarios & Mandatarios nostros fecimus, constituimus, ordinavimus & deputavimus, & tenore præsentium constituimus, facimus & deputamus Nobilem, Honorabilem, Fideles, Devotos Nobis dilectos: Georgium de Rogendorff Baronem in Molenburg, Sebastianum Sperantium Præpositum Brixinensem, ac Joannem Marasch Consiliarios nostros absentes tanquam præsentes, omnes simul vel duos, aut unum eorum in solidum specialiter & expresse nostro nomine vices suas, tam apud Sereniſſimum Regem Poloniæ &c. quam Magnum Magistrum & alios quoscunque Potentatos & Principes interponentes ad pacem, sive inducias faciendas inter dictum Regem & Magnum Magistrum, nec non, si opus fuerit, Magnum Ducem Moschorum, & quoscunque alios hujus belli complices, & omnia & singula circa præmissa necessaria & opportuna, dicenda & agenda similiter ad inhibendum Partibus, quatenus de jure possumus, ut arma deponant, & per viam justitiæ causas eorum dirimi patiantur, nec non etiam promittentes assistentiam, auxilium & favorem nostrum, & alia omnia facienda, quæ ipsi pro hujusmodi pace & induciis faciendis facere possemus, si personaliter præsentes essemus, etiam si talia forent, quæ mandatum exigerent magis speciale, quam præsentibus est expressum, promittentes in verbo & fide Cæsarea, Nos ratum, gratum & firmum perpetuo habituros omne id, quidquid per præfatos Oratores nostros actum, factum, dictum, gestum, tractatum & promissum fuerit, harum testimonio Literarum sigilli nostri appensione munitarum. Datum in Civitate nostra Imperiali Colonia, die XIV, Mensis Novembris Anno Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo, Regnorum nostrorum Romani secundo, aliorum vero omnium quinto. ANNO 1520.

CAROLUS.

Ad Mandatum Cæsareæ Catholicæ Majestatis proprium.

CLIV.

Idem SIGISMUNDO *Regi significat missos esse ad eum Oratores suos, eumque ad pacem hortatur.* Datum Coloniæ d. 15. Novembris eod. an. *Indidem. fol. 115.*

CAROLUS Divina favente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, utriusque Siciliæ, Hierusalem &c. Rex, Archidux Austriæ &c. Sereniſſimo Principi Domino SIGISMUNDO Regi Poloniæ, Magno Duci Lithvaniæ, Fratri & Consanguineo nostro chariſſimo salutem, & omnis boni incrementum. Sereniſſime Princeps, Frater & Consanguinee chariſſime. Scripsimus jam sæpius Serenitati Vestrae, quam Nobis grave atque molestum esset bellum illud pernicioſum, quod inter eandem & Venerabilem ALBERTUM, Magnum Magistrum Prussiae, Ordinis S. MARIÆ Theutonicorum, Principem & Consanguineum devotum Nobis dilectum, jam dudum exortum esset, & jam multos dies gereretur, utq; pro debito officii nostri Oratores missuri esse-

ANNO 1520.

mus, qui nomine noſtro huic bello ſedando tam apud Serenitatem Veſtram, quam ipſum Magnum Magiſtrum & alios vacarent, & ideo mittimus in praeſenti ad hunc effectum, una cum Oratoribus Sereniſſimi Regis Hungariae, Nobilem, Honorabilem, devotum, & fideles Nobis dilectos: Georgium de Rogendorff Baronem in Mollenburg, Sebaſtianum Sperantium Praepoſitum Brixinenſem, & Joannem Maraſchi, Conſiliarios & Oratores noſtros, quibus commiſimus, ut nonnulla Serenitati Veſtrae, & praeſertim hanc rem congruentiae referre debeant. Quamobrem rogamus eandem Serenitatem Veſtram etiam atque etiam, ut dictis Oratoribus noſtris in his, quae eidem nomine noſtro narrabunt, fidem indubiam, & non ſecus, atque ſi praeſentes eſſemus, habere velit, & ſe in hoc negotio conficiendo eum praeſtaret, ut univerſo Orbi palam fiat, Serenitatem Veſtram nihil tam unquam deſideraſſe, quam otium & tranquillitatem Reipublicae Chriſtianae, & arma illa ſua potius in Chriſti fidei hoſtes convertere voluiſſe, utque Nos cognoſcamus Serenitatem Veſtram ad arma deponenda maxime authoritate & gratia noſtra motam eſſe. Quod erga eandem fraterno amore & benevolentia libenter ſumus recogniturí. Quam feliciter valere cupimus. Datum in Civitate noſtra Imperiali Colonia die XV. Menſis Novemb. An. Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo, Regnorum noſtrorum Romani ſecundo, aliorum vero omnium quinto.

CLV.

Legatio Oratorum Sacrae Cæſareæ & Catholicæ Majeſtatis ad SIGISMUNDUM I. *Regem de componenda pace cum Magiſtro & Ordine Cruciferorum in Pruſſia. Indidem.*

Sereniſſime Rex.

Cum Majeſtas Caeſarea non ignoret, quanto ſtudio & amore Majeſtas Veſtra quondam felicis memoriae Divum Caeſarem MAXIMILIANUM Avum ſuum colendiſſimum, ipſamque inclytam Domum Auſtriae ſit proſecuta, inſuper quam ſolidiſſimi nexus verae amicitiae, unionis atque affinitatis inter utramque Auſtriacam & Hungaricam immo & Majeſtatis Veſtrae Domum nuper auctrice Majeſtate Veſtra firmati fuerint, cupiatque ſua Caeſarea Majeſtas in hac vera amicitia, fraternitate atque affinitate & cum Majeſtate Veſtra, & cum Sereniſſimo Principe & Domino, Domino LUDOVICO Hungariae & Boëmiae Rege Fratre ſuo chariſſimo & Majeſtatis Veſtrae Nepote perſiſtere, & ſi fieri poſſit, etiam arctioribus vinculis eis conjungi, ob eam rem jam pridem in Civitate Colonienſi cum ejusdem Sereniſſimi Ungariae Regis Oratoribus, pleno ad hoc mandato inſtructis Majeſtas ſua Caeſarea haec duo matrimonia ſcilicet inter memoratum Sereniſſimum Dominum Regem LUDOVICUM, & Sereniſſimam Dominam MARIAM Majeſtatis ſuae Caeſareae Sororem, & alterum inter Sereniſſimum Dominum FERDINANDUM Hiſpaniarum Infantem, & Archiducem Auſtriae, Majeſtatis ſuae Caeſareae Fratrem, & Sereniſſimam Dominam ANNAM, Majeſtatis Veſtrae Neptem de novo ratificavit, concluſit ac roboravit, & illa deinde in oppido Inſpruk coram iſtis Sereniſſimis Reginis, et praeſentibus utrorumque Principum abſentum Procuratoribus et Mandatariis in facie et forma Eccleſiae ſolemnizari procuravit. Quod felix fauſtumque ſit ad perpetuam utriusque Domus, Regnorum, Dominiorum, ac ſubditorum earundem amicitiam, unionem et tranquillitatem, de quibus omnibus Majeſtas Caeſarea Serenitatem Veſtram per nos reddi voluit certiorem, nihil ambigens ea omnia Majeſtati Veſtrae fore gratiſſima, quae alias auctoritate et auſpiciis ſuis feliciter fuiſſent inchoata.

ANNO 1520.

Audivit praeterea nuper Caeſarea Majeſtas laetiſſimum iſtum nuntium de Filio ac Regni Succeſſore Majeſtati Veſtrae ex Serenisſima ejus Conthorale nato, quod eo jucundiori animo Majeſtas ſua Caeſarea accepit, quo ſolet ea omnia, quae ex uſu et dignitate Majeſtatis Veſtrae cognoſcit, ex animo ſemper deſiderare, deq; hac felicisſima Prole Majeſtati Veſtrae, Regnis, Dominiis ac ſubditis ſuis plurimum congratulatur, optatque, ac ſic Deum Optimum Maximum votis omnibus precatur, ut hanc Prolem diu dignetur conſervare incolumem, atque poſt longaevam Serenitatis Veſtrae vitam ſuperſtitem, et Regni ſibi conſtituere Succeſſorem ea felicitate, ut dignitatem, ſplendorem, fortunas, et perſonales Majeſtatis Veſtrae virtutes nedum aequare, ſed et (ſi modo humanis viribus id datum eſt) tranſcendere et ſuperare poſſit, neque quicquam gratius, aut jucundius Majeſtati Caeſareae obvenire poterit, quam ſi omnia ex animi ſententia Majeſtati Veſtrae contingere intelligat. Nam cum Majeſtas ſua Caeſarea rerum ac dignitatis ſuae Majeſtatem Veſtram apprime ſtudioſam cognoſcit, non poteſt, niſi

eam

ANNO 1520. eam viciſſim fraterno illo amore proſequi, quem Serenitas Veſtra erga ſe tot ſignis & argumentis apertiſſime demonſtravit, & præſertim nuper, cum de Majeſtatis ſuæ Cæſareæ Electione Imperiali ageretur, ubi Majeſtatis Veſtræ auctoritatem, ſtudium & favorem uſque adeo ſibi profuiſſe ſenſit, ut, quantum a Majeſtate Veſtra amaretur, in hujus rei diſcrimine & difficultate Majeſtati Veſtræ non ignota, re ipſa tunc palpaverit, de quibus omnibus fraternis erga ſe ſtudiis & officiis Majeſtati Veſtræ cumulatiſſimas atque debitas agit gratias, nullo viciſſim ſtudio vel officio his, quæ Majeſtatis Veſtræ rerum ac dignitatis incrementa concernunt, defutura, ſic etiam Majeſtatis ſuæ Cæſareæ gratitudinem fraterna ejus atque promptiſſima in Serenitatem Veſtram ſtudia in omni occaſione locupletiſſime ſemper teſtari debebunt.

Præterea non ſine gravi animi diſplicentia & conturbatione Majeſtas Cæſarea accepit pernicioſum iſtud bellum inter Majeſtatem Veſtram, & Illuſtrem Principem Magnum Pruſſiæ Magiſtrum nuper exortum, cum ob ejus fraternum in Majeſtatem Veſtram amorem, & cujus felicitatem & proſperitatem haud ſecus atque propriam ſemper exoptat, tum quod Magno Magiſtro, ſine Principum & totius Nobilitatis Germaniæ offenſa, qui illi atque ejus Ordini plurimum ſunt affecti, atque ex debito officii ſui penitus deeſſe vix poſſent, quibus accedit hujus belli immanitas, atque crudelitas inter Chriſtianos Principes, & eos, qui tam arctiſſimo ſanguinis vinculo ſunt conjuncti, præcipue deteſtanda, & hoc magis altero illorum exeunte quaſi Eccleſiaſtico & Religioni addicto, quibuscum eo gravius bellum geritur, quod vix tuto, & abſque periculo impugnatur & occupatur, quod ſemel Deo dicatum, & Eccleſiaſticæ Ditioni legitime fuerit adjectum. Nec minus etiam (quod non poſtremo loco Majeſtas Cæſarea penſitat) Respublica Chriſtiana ex hoc bello patitur diſpendii ac detrimenti. Quippe cum in occulto non ſit, quam late hinc Moſci & Thartari, illinc Turcæ & Valachi ampliſſimam Maj. Veſtræ ditionem ambiant, ejusque fines contingant, ſitibundis faucibus illis perpetuo inhiantes immaniſſime, atque inſatiabiles beſtiæ omnibus mortalibus infenſi, ac perpetui Chriſtiani nominis hoſtes, cum quibus quam ſtrenue atque feliciter Majeſtas Veſtra ſæpenumero ſit congreſſa, tam potentiſſimis hoſtibus ſeſe Regnique ſui vires, veluti totius Chriſtiani Orbis antemurale & unicus propugnator, objecerit, eos non ſine ſuorum ſanguine fuderit, & parvis copiis innumeros illorum exercitus Chriſto Duce proſtraverit & profligaverit, tot inſignes Majeſtatis Veſtræ victoriæ, non ſine ejus celeberrima fama & nomine, atque immortali gloria, late per univerſum Orbem ſparſæ uberius teſtantur, talem ac tantum Principem de Republica Chriſtiana optime meritum, a tam honeſtis & felicibus rerum publicarum ſtudiis atque ſucceſſibus ad privata atque inteſtina bella trahi, univerſorum ſalutem & commodum privatis contentionibus turbari atque impediri, Chriſtianorum arma, paulo ante hoſtibus ſuis formidabilia & pernicioſa, nunc inter ſeſe dimicare, & quæ prius in hoſtem exercebantur, nunc in Fratrem Chriſtianum ſævire. Quis non doleret, quis non deteſtaretur, quis Reipublicæ Chriſtianæ caſum in tanto diſcrimine ſatis deplorare poſſet? Arrectis auribus & votis intentus nunc eſt Tartarus veteris cladis a Majeſtate Veſtra receptæ haud immemor, atque ultionis ſitibundus, exitum rei cautius obſervat Moſcus. Expectat hoc idem Turca & Valachus, ut conciſis ac debilitatis inteſtinis inter ſe bellis Chriſtianorum viribus infuſa barbarorum multitudine fractos & invalidos obruant, & majore ſpe ac minore ſui periculo penitus exeindant. Hic bellorum Chriſtianorum tam expectatus finis, hæc illa inſignis, pro qua certatur, gloria: hæc tam opima Chriſtianis detracta ſpolia, paulo poſt etiam hoſtibus ſuis præda futura, quamvis Deus ſua miſericordia (ut precamur) hæc mala longius abeſſe faciat, de humanis tamen caſibus humano more loqui aliquando præſtat. Nec ſatis probe rebus ſuis conſulunt, qui aridentis fortunæ & potentiæ ſuæ fiducia freti, ac tutiores ſibi viſi, cujusvis periculi contemptores adverſantis fortunæ impetum, quæ dicto citius ſubinde mutatur, non formidant, non obſervant, non late proſpiciunt, quod ſæpe cum multorum pernicie bellorum docent eventus, quorum ut initia fervida, & ſpe victoriæ tumida, ita exitus ſolent eſſe varii, & incertiſſimi. Hæc apud ſe Majeſtati Cæſareæ altius penſanti, & perniciem, quæ & privatis & publicis rebus ex hoc bello oriri poſſet, accuratius animo verſanti, viſum eſt, & pro fraterno ſuo in Majeſtatem Veſtram amore, & qua in Rempublicam afficitur ſollicitudine, poſteaquam nunc Deo aſpirante Imperii Coronam & moderationem feliciter ſuſcepiſſet, nihil amplius temporis prætermittere, ſed præſenti malo auctoritate ſua interpoſita occurrere, & ad hujus belli incendia reſtinguenda omnem curam impen-

ANNO 1520.

ANNO 1520. pendere ſeſe debere, ne recens malum longius ſerpat, & gravior vis belli ingruat, quandoquidem ſero adhibita remedia nonnunquam ſoleant eſſe difficiliora & minus utilia, voluitque ejus rei cauſa nos ad Majeſtatem Veſtram proficiſci, ut una cum Sereniſſimi Hungariæ & Bohemiæ Regis Oratoribus etiam ad hunc finem ad Majeſtatem Veſtram deſtinatis, negotium iſtud ſuæ Cæſareæ Majeſtatis nomine ſolliciti curaremus, &, quantum per Nos fieri poſſet, Deo annuente, ad tranquillos exitus, & honeſta media pacis vel induciarum reduci ſtuderemus. Hortatur igitur eam ob rem Majeſtas Cæſarea, quo majore ſtudio poteſt, Serenitatem Veſtram, velit ſuæ Cæſareæ Majeſtatis & Reipublicæ contemplatione arma deponere, & his tractatibus locum dare, publicumque commodum ſuo privato anteferre, utcunque etiam juſta forte cauſa ad hoc bellum ſuſcipiendum ſibi videatur provocata, plus etenim gloriæ & laudis apud univerſos ſibi pariet, quod veluti Chriſtianiſſimus Princeps, quod nomen etiam uſque nunc immaculatum apud cunctos retinuit, ab his, quæ forte ſibi licere exiſtimabat, Reipublicæ amore abſtinuerit, omnes Majeſtati Veſtræ plurimum debebunt, quod omnium commodis ſua poſthabuit. Erit quoque iſtud perpetuum virtutum ſuarum etiam apud poſteros monumentum, quando honeſtis conditionibus inita cum Magno Magiſtro pace, ad priora & intermiſſa bellorum ſtudia contra inimicos fidei revertetur, in quibus arcendis & ſubigendis plus ad victoriam procul dubio a Deo auxilii, & favoris a Chriſtianis Principibus eſt habitura. Talis triumphus Majeſtatem Veſtram adhuc manet. Hæc erit victoria Majeſtate Veſtra & tam Chriſtiano Principe digna, quæ non Chriſtianorum, ſed eorundem hoſtium ſanguine fuſo apud cunctos mortales clara ac celebris habeatur, & a Deo in hac vita felicem Regni moderationem conſequatur, & alibi æternis præmiis & perpetua immortalitatis corona donetur. Dabitque Majeſtas Veſtra majorem ac certiorem Majeſtati Cæſareæ de ſe ſpem atque expectationem, quodvis fraternum officium ab ea poſſe impetrari, quando in hac re, qua nihil optatius nunc habet, honeſtis ac fraternis votis ſuis ſe videbit minime fruſtratam. Hoc tametſi Majeſtati Veſtræ, Principi alioquin & pace & bello clariſſimo atque expertiſſimo, & cui divina quædam inſita eſt prudentia, omniumque virtutum conſummata integritas, a Majeſtate Cæſarea Principe adoleſcente perſuaderi forte ſupervacaneum videri poſſit, fraternus tamen amor, & vehemens in Majeſtatem Veſtram ſtudium diutius ſilere non potuit, atque ſollicita in Rempublicam cogitatio Majeſtatem ſuam Cæſaream impulit, ut ei conſilium daret, a quo accipere & petere deberet, atque ea ſuaderet, quæ non tam exiſtimaret eſſe ex Majeſtatis Veſtrae re & dignitate, quam ex totius Reipublicæ Chriſtianæ ſalute, neceſſitate & tranquillitate. Ad hæc ſi, uti Maieſt. Cæſareæ eſt firma ſpes, atque expectatio, Maieſtas Veſtra animum applicare, & fraternis ſuæ Cæſareæ Maieſtatis exhortationibus acquieſcere voluerit, nunc, aut quocunque alio tempore opportuno, quæ ad præſens negotium ſpectabunt, juxta commiſſionem noſtram Maieſtati Veſtræ latius declarabimus & exponemus, intellectaque circa hæc Maieſtatis Veſtræ deliberatione, ad Magnum Magiſtrum Pruſſiæ Nos recipiemus, pariter huic Maieſtatis Cæſareæ mandata, voluntatem, & in reſcindendo hoc bello deſiderium declaraturi, & alia juxta Commiſſionem noſtram acturi, ſperantes Excellentiam ſuam & Majeſtatis Cæſareæ voluntatem, & honeſta media pacis & induciarum nequaquam ſpreturam. ANNO 1520.

Quantum vero ad nos attinet, etſi cognoſcamus hanc rem gravem atque difficillimam ingeniorum noſtrorum vires longe excedere, poſtquam tamen Majeſtati Cæſareæ nobis hanc Provinciam imponere placuit, eo alacriore animo hanc utcunque gravem ſuſcepimus, quo ſervitutis noſtræ devotionem Maieſtati Veſtræ in hac re oſtendere ex animo deſideramus, nihil ſtudii & laboris, quantum ingenium noſtrum conſequi poteſt, & negotia ipſa admittent, prætermiſſuri, quo Maieſtatis Veſtræ dignitati & commodo quam maxime conſulatur. Deum Optimum Maximum omnibus votis precamur, dignetur huic negotio ſua miſericordia aſpirare, & felicibus, auſpiciis feliciores tribuere ſucceſſus & exitus, ut tandem concordibus armis & animis Chriſtiani Principes inter ſe conveniant, in exterminium & perniciem hoſtium ſui nominis, atque ſtabilimentum, incrementum & perpetuam tranquillitatem ſuæ Reipublicæ Chriſtianæ.

Poſtremo Maieſtas Cæſarea nuper inter alia cum Sereniſſimi Hungariæ & Boëmiæ Regis Oratoribus concluſit, ut ſua Cæſarea Maieſtas, & praefatus Sereniſſimus Rex in Oppido Weid ſupra Danubium, aut Civitate Auguſtenſi circa medium Quadrageſimæ convenire deberent, præſentibus etiam ibidem Sereniſſimo Domino FERDINANDO Maieſtatis ſuæ Caeſareae

Anno 1520. reae Fratre, ac Sereniſſimis Dominis Reginis ad perficienda ea, quae circa haec matrimonia adhuc ſupereſſe viderentur, & ad tractanda etiam ea omnia, quae ad bonam amicitiam & unionem inter eos, atque eorum ſubditos poſſent ſtabilienda ſpectare. Et quamvis Conventus iſte nonniſi ſub beneplacito præfati Regis Ludovici fuerit per Oratores ſuæ Regiæ Majeſtatis concluſus, omnino tamen ſperabat, & Majeſtas Cæſarea ſibi pollicebatur, Sereniſſimum Hungariæ Regem hunc Conventum libenter amplexurum eo, quod in ejus commodum atque dignitatem non minus, atque propriam Maieſtas ſua Cæſarea illum propoſuiſſet, & obtuliſſet. Cumque Maieſtas ſua Cæſarea non minore deſiderio teneatur viſendæ Maieſtatis Veſtræ, ut eius fraterna præſentia atque dulciſſimis colloquiis frui poſſet. Iccirco ſi Conventus iſte effectum ſortietur, & negotium iſtud pacis vel induciarum, Deo annuente, per nos confectum fuerit, Maieſtas ſua Cæſarea omni ſtudio Maieſtatem Veſtram hortatur, velit, rebus ſuis domi compoſitis, ad hunc Conventum ſe recipere, & in hoc fraternis Maieſtatis ſuæ Cæſareæ deſideriis non obſiſtere, ſed ſui copiam præbere, atque ſponſalitiis Nepotis & Neptis ſuæ intereſſe, ut etiam ibidem non ſolum ea, quæ in omnium Maieſtatum ac Serenitatum Veſtrarum, Regnorum ac ſubditorum ſuorum rem, dignitatem atque tranquillitatem ſpectabunt, inter ſe tractare, ſed & quæ ad univerſæ Reipublicæ utilitatem & ſalutem neceſſaria erunt, deliberare & perpendere poſſint, factura eſt in eo Maieſtas Veſtra rem Deo acceptam & dignam, Chriſtianæ Reipublicæ utilem, & Maieſtati Cæſareæ usq; adeo gratam, ut gratius aut jucundius in præſentiarum obvenire ſibi poſſet nihil.

CLVI.

Leonis X. *ad* Carolum V. *Imperatorem Breve in eodem negotio.* Datum Romæ d. 26. Decembr. An. 1520. *Indidem fol. 60.*

Chariſſime in Chriſto Fili noſter ſalutem.

Non dubitamus Maieſtatem tuam ſcire, quod atrox & crudele bellum jam pridem inter chariſſimum in Chriſto Filium noſtrum Sigismundum Poloniæ Regem, Illuſtrem & dilectum Filium Albertum Marchionem Brandeburgenſ. Magiſtrum Hoſpitalis Domus S. Mariæ Theutonicorum in Pruſſia eſſe cœperit, pro quo ſedando, & penitus extinguendo quantum Nos laboravimus, non ſolum literis, ſed propriis etiam Nuntiis, utrumque eorum pie hortando, monendo & rogando, ut ab armis diſcedere, ac pro diſcordiis inter eos exortis via juris, aut amicabilis compoſitionis, non autem de facto procedere vellent, Omnipotentem Deum (cui nota ſunt omnia) teſtem habemus. Ipſaque Maieſtas tua alia ex parte conſcia Nobis eſſe poteſt, ad quam pro huiusmodi bello ſedando nonnunquam ſcripſimus. Meminimus etiam ad inclytæ memoriæ Maximilianum in Imperatorem electum, Avum tuum patruum, dum in humanis ageret, ſæpius ſcripſiſſe, ut, conſideratis periculis & ſcandalis, quæ ab hujusmodi diſſenſione oriri poſſent, auctoritatem ſuam interponere, ac Sigismundum Regem, & Albertum Magiſtrum præfatos amicabiliter componere vellet, quod ipſum, ſi diutius ſupervixiſſet, omnino facturum fuiſſe credimus. Cum nuper autem intellexerimus, inter eosdem bellum prædictum adeo recrudeſcere cœpiſſe, ac tantos utrinque apparatus fieri, ut inde maximum, ac univerſæ Chriſtianitati pernicioſum timeatur incendium, ipſumque Albertum Magiſtrum complures Germaniæ tuæ populos fœdere ſibi conjunxiſſe, ac magnum exercitum comparaſſe, eundem vero Sereniſſimum Regem, qui hactenus Thartarorum bellum magnis laboribus & impenſis ægre ac difficulter ſuſtinuit, eorumque, ne in Germaniam & alias Chriſtianorum Provincias irrumperent, impetum ac furorem repreſſit; Nunc, ut eidem Alberto Magiſtro magna & dira in eum molienti reſiſtat, invitum cogi, civitates & loca, quæ Thartaris & Moſcovitis perpetuis hoſtibus ſuis confinia ſunt, ſolido præſidio quaſi denudare, & fere omne virium, & copiarum ſuarum robur in unum colligere, ut Chriſtianis, a quibus atrociora & magis crudelia, quam ab ipſis infidelibus timet, obſtare, ac ſe Regnumque ſuum tutari valeat. Vix cogitari, nedum ſcribi, enarrarique poſſet, quantum animi dolorem ſenſerimus, & quam gravi cura continue afficimur, conſiderantes præſertim, ac memoria repetentes, quam gravia & pernicioſa illa ſcandala fuerint, quæ pluribus abhinc annis propter eadem ipſa bella contigerunt, qualia (quod Deus avertat) noſtris temporibus, quibus eorundem infidelium & ſciſmaticorum vires & opes plurimum auctæ multiplicatæque ſunt, acciderunt. Nos itaque animo noſtro perpendentes, quid in re hac tanti ponderis & momenti facere Nos oporteat, qui nec in minimis quidem abſque nota negligentes eſſe poſſumus, ac

Anno etiam conſiderantes, quam parum literis
1520. ac Nuntiis noſtris pro pace inter Sereniſſimum Regem, ac Albertum Magiſtrum præfatos componenda profecerimus, oculos in Maieſtatem tuam direximus, quæ tantis malis auxilium & remedium aliquod afferre poteſt ac debet, quippe quæ S. R. E. Advocatus exiſtit, eundemque Sereniſſimum Regem benivolentia exorare, Albertum vero Magiſtrum auctoritate inclinare ac flectere poteſt, ut bello abſtineant, &, ſi quas inter ſe controverſias vel differentias habeant, eas Nobis, qui æqua lance omnibus miniſtramus, moderandas remittant. Debet & Maieſtas tua illud attente conſiderare, quod ſi dictum bellum curabit extinguendum, omnium Chriſti fidelium paci & quieti conſulet, providebitque, ne mali contagio in Chriſtianorum Provincias ſerpere vagarique poſſit. Deinde prædictum Sigismundum Regem, pacis erga Chriſtianos cupidum, maximo beneficio ſibi in perpetuum devinciet, eique cauſam dabit, ut relicto bello, quod invitus contra Chriſtianos agere, vel potius a ſe Regnoque ſuo defendere ac propulſare cogitur, vires & arma ſua contra Thartaros & alios infideles ac ſcismaticos convertat, eosque, ne in Chriſtianos impetum faciant, ſtrenue prohibeat, & ſic Principum Chriſtianorum tutelæ ac defenſioni propriis laboribus, impenſis atque periculis ſuis, ut hactenus fecit, libere vacare poterit. Quare Maieſtatem tuam hortamur, atque paterna charitate requirimus, ut, cum opus hoc pacis inter Sereniſſimum Regem & Albertum Magiſtrum præfatos componendæ ſit adeo pium, laudabile & honeſtum, eidemque Majeſtati tuæ ac univerſæ Chriſtianitati utile ac neceſſarium, ei totis viribus incumbere velit, ac Oratores ſuos ad utrumque illorum mittere, qui una cum noſtro ac aliorum Regum ac Principum Nuntiis & Oratoribus ibidem exiſtentibus, eos ipſos ad arma deponendum, ac pacifice, ut fideles Chriſtianos decet, inter ſe degendum inducant. Datt. Romæ XXVI. Decemb. MDXX.

CLVII.

1521. *Articuli inter Majeſtatem Regiam Poloniæ, & Dominos Oratores tam Cæſareæ Majeſtatis, quam Sereniſſimi Domini Hungariæ, & Bohemiæ Regis in negotio conficiendæ pacis cum Magiſtro & ejus Ordine acti & concluſi.*

Die penultima Februarii Anno 1521. *Lib. 26. n. 26. fol. 99.* Anno 1521.

In primis Maieſtas Regia habita ratione Cæſareæ Maieſtatis, & Sereniſſimi Domini Hungariæ & Bohemiæ Regis, ac rei Chriſtianæ, nec non etiam utriuſque illius Maieſtatis tam inſignium Oratorum, qui tractandæ pacis cauſa huc ad ſe venerunt, & pro illa conficienda nomine Principum ſuorum omni cura & ſtudio apud ejus Maieſtatem egerunt, conſentire dignata eſt Maieſtas ſua in concordia & conditionibus pacis perpetuæ dudum factæ conſiſtere, mediantibus tribus infra ſcriptis articulis.

Videlicet, ut conditio de recipiendis ad Ordinem Polonis tollatur, ipſeque Ordo non ſit obligatus alios quam Germanos ad poſſeſſionem ſuam recipere.

Ut Dominus Magiſter, & eius Ordo non ſit deinceps aſtrictus Regibus, & Regno Poloniæ ſubſidium facere adverſus Romanorum Imperatores, Sacrum Romanum Imperium, & alios Chriſtianos Reges & Principes, ſed duntaxat contra infideles, viciſſimque ipſe, Succeſſores & ejus Ordo adverſus Reges & Regnum Poloniæ, neque Romanis Imperatoribus, Sacroque Romano Imperio, ac aliis Regibus & Principibus Chriſtianis, hoſtibusque Sacræ Romanæ Eccleſiæ, nec cuivis alteri inimico Regum & Regni Poloniæ occulte vel manifeſte, via juris vel facti, conſilio vel auxilio, in quantum Magiſter ex Terris Pruſſiæ adeſſe debet.

Quia vero Magiſter & Ordo ſuus per bellum modernum gravem bonorum ſuorum jacturam ſubiit, quo videtur minus ſufficiens ad ſubſidium ferendum Maieſtati Regiæ, bellum aſſidue cum infidelibus agenti, obtulit ſe Majeſtas ſua ſe præfinituram tempus ipſi Domino Magiſtro & ejus Ordini, quod videbitur congruum, intra quod non erit obligatus, etiam adverſus infideles eius Maieſtati & Regno ſuo ullum ferre ſubſidium.

Item quod attinet ad captivos, arces & oppida, quæ ſub hoc moderno bello ſunt ex utraque parte intercepta, Maieſtas ſua quando Dominum Magiſtrum cognoſcet a cœpto ſuo hoſtili deſiſtere, & ſe Maieſtati ſuæ reconciliari velle, præſtito eius Maieſtati debito ſuo, dignabitur eius Maieſtas ſe ita illi benignam & tractabilem in his & aliis omnibus exhibere, ut magis fieri poterit, & ut ipſimet Domini Oratores probabunt.

CLVIII.

ANNO 1521. CLVIII.

Summarium Relationis Dominorum Oratorum Sacræ Cæsareæ Maiestatis & Sereniſſimi Hungariæ Regis factæ coram Maiestate Regia de his, quæ cum Illuſtri Domino Magno Magiſtro egerunt. Indid.

Inprimis Domini Oratores Illuſtri Domino Magno Magiſtro declararunt, Majeſtatem Regiam (ſicuti eis aperuerat) nihil ab Excellentia ſua exegiſſe, nec adhuc requirere, niſi ut juramentum, quod circa pacem perpetuam Majeſtati ſuæ, & Regno Poloniæ facere teneretur, præſtaret, quod ſi Excellentia ſua, ſicuti et Anteceſſores ſui feciſſent, præſtare velit, Majeſtatem Regiam velle eam omni benignitate amplecti, & in cæteris, quæ in præſenti bello emerſerunt, cum illa facile concordare.

Ad quod Excellentia ſua reſpondit, ſe juramentum iſtud juxta pacem perpetuam, ſalvo honore & conſcientia ſua, nequaquam præſtare poſſe, eo, quod Anteceſſores ſui ad hujusmodi pacem ineundam vi fuiſſent compulſi, in maximum præjudicium & jacturam Ordinis ſui contra quandam aliam pacem perpetuam, prius in Breście de conſenſu Sanctæ Sedis Apoſtolicæ concluſam, quodque pax illa facta fuiſſet in grave præjudicium auctoritatis Cæſareæ Majeſtatis, & Sacri Romani Imperii, ac Sedis Apoſtolicæ, cui Ordo ejus immediate eſſet ſubjectus, & a qua alias, ne juramentum iſtud præſtaret, fuiſſet prohibitus, & poſtremo in perpetuam divulſionem Ordinis a natione germanica; & præſertim cum Illuſtr. felicis memoriæ FRIDERICUS Dux Saxoniæ Anteceſſor ſuus juramentum iſtud non feciſſet, neque ad hæc a Majeſtate ſua, neque ab Anteceſſoribus ſuis compulſus fuiſſet, ſperans Majeſtatem Regiam pari erga ſe uſuram fuiſſe clementia.

Deinde DD. Oratores Excellentiæ ſuae propoſuerunt moderationem juramenti, & aliquorum articulorum veteris pacis, adhortantes illam efficacius, ut ſaltem ad iſta inclinaretur. Ad quæ Excellentia ſua reſpondit, ſibi quidem articulos moderatos non diſplicere, tamen his ſibi & Ordini ſuo nequaquam eſſe ſatisfactum & conſultum, eo, quod per pacem perpetuam tot loca fuiſſent Ordini ſuo adempta, & nunc per præſens bellum tanta damna illata, & Ordo ad eam deveniſſet exiguitatem, ut non ſolum in longiſſimo tempore, ſicut juxta unum ex articulis modificatis teneretur, Majeſtati Regiæ nullum auxilium contra infideles præſtare, ſed neque Profeſſioni & Inſtitutioni Ordinis ſui ſatisfacere, videlicet contra infideles pugnare, imo vix ſtatum ſuum decenter manutenere poſſit. ANNO 1521.

Si autem Majeſtas Regia de ſua clementia contentaretur, ut, quæ Ordini fuiſſent adempta, ad illum redirent, tunc Excellentia ſua Majeſtatem Regiam non ſolum potenti auxilio contra quoscunque infideles adjuvare, ſed & Profeſſioni & Inſtitutioni Ordinis ſui (quod maxime cupiebat) ſatisfacere, puta contra infideles pugnare, & Religionem Chriſtianam propagare & tueri poſſet, quemadmodum Anteceſſores ſui ſtrenue ac laudabiliter alias feciſſent.

Et quia in tali caſu Excellentia ſua tam circa ferendum auxilium Majeſtati Regiæ contra quoscunq; infideles, quam circa omnia alia, quæ ad veram, perpetuam ac ſtabilem pacem, bonamque vicinitatem inter Majeſt. Regiam & ſe faciendam pertinere viderentur, ea omnia præſtare, & ad illa ſe ſubmittere vellet, quæcunque per Majeſtatem Cæſaream, & Sereniſſimum Hungariæ & Boëmiæ Regem, aut illorum Oratores ſibi & Ordini ſuo poſſent imponi.

Ut autem Domini Oratores nihil intentatum relinquerent, & tempus ſine fructu perderent, ſi forte Majeſtas Regia hanc viam præfatam amplecti nollet.

Ultimo loco, juxta mandata Principum ſuorum, Illuſtri D. Magno Magiſtro propoſuerunt, Excellentiam ſuam exhortati fuerunt, ut ſaltem inducias ad certum tempus cum Majeſtate Regia ſervandas firmaret, & in Majeſtatem Cæſaream, & Sereniſſimum Hungariæ Regem, tanquam in arbitros, conſentiret & compromitteret, ut hæ Majeſtates has differentias inter Majeſtatem Regiam & ſe verſatas amicabiliter componere, aut, ſi fieri non poſſet, infra tempus induciarum, juſtitia mediante, decidere poſſent. Cui medio Excellentia ſua ad multam Dominorum Oratorum exhortationem tandem conſenſit, & dummodo a Majeſtate Regia etiam ſuſcipiatur, ad hoc Compromiſſum faciendum ſe obtulit, rogando, ut Domini Oratores apud Regiam Celſitudinem omni ſtudio laborare & efficere velint, ut Majeſtas ſua unam ex iſtis viis amplecti dignaretur.

Quocirca Domini Oratores mentem Regiam nomine Principum ſuorum cum omni inſtantia, ut ſæpe alias rogarunt, & in perſonis ſuis eidem humiliter ſupplicarunt, ut Majeſtas ſua, conſiderata hujus belli pernicie, & Reipublicae

ANNO 1521. Christianæ salute dignaretur, ad tantorum Principum gratificationem animum suum ad unam istarum viarum amplectendam clementer accommodare. Quod si in illis aliquam difficultatem, & se quovis modo gravatum sentiret, Domini Oratores se obtulerunt omni fide ac studio laboraturos, ut hujusmodi difficultates tollerentur, & omnia, quantum fieri posset, concordarentur.

Postremo Domini Oratores retulerunt, Illustrem Dominum Magnum Magistrum velle acceptare armorum suspensionem, sive inducias ad tempus præsentis tractatus duraturas ea lege, ut contra oppida & arces nihil hostiliter intentaretur, & ab incendiis abstineretur utrinque. Quærere tamen victualia utriq; Parti permitteretur, sicuti etiam in prioribus induciis permissum fuisset. Et quia Domini Oratores incertum habuerunt, si Majestas Regia ad hoc esset inclinatura, istud tandem apud Dominum Magnum Magistrum effecerunt, quod Excellentia sua Capitaneis suis scripserit, ut nihil de facto contra arces & oppida Majestatis Regiæ tentarent, neque igne quicquam devastarent. Quærere tamen victualia illis liberum esset usque ad aliquam suam commissionem, dummodo tamen etiam a subditis Majestatis Regiæ sic fiat. Quare etiam Domini Oratores apud Majestatem Regiam circa hoc institerunt, ut Majestas sua vel præfatis modis inducias sanciret, vel saltem simili modo ad Capitaneos suos scribere dignaretur.

Serenissima Majestas Regia Poloniæ ad instantiam Summi Pontificis, Sacræ Cæsareæ & Catholicæ Majestatis, ac Serenissimi Domini Hungariæ & Boëmiæ &c. Regis, tanquam Fratrum suorum, & ob salutem Reipublicæ Christianæ contenta est arma deponere, & cum Illustri Domino Magno Magistro inducias & pacem inire infra scriptis modis.

Primo quod inter Majestatem Regiam, & præfatum Dominum Magistrum, eorumque, cujuscunque status & præeminentiæ, etiam Ducalis, Ecclesiasticos & sæculares subditos fiant induciæ quatuor annorum se continue sequentium, a prima Dominica post Festum Paschae proxime nunc instante, ita, quod intra hoc tempus quadriennii ab omni hostilitate & via facti, ac quorumvis insidiarum utrinque abstineatur. Quodque etiam inter hoc tempus quadriennii nulla Partium in suis locis & ditionibus homines, furta, latrocinia, aut praedationes publice vel occulte committentes fovere, aut foveri etiam publice vel occulte permittere debebit in damnum alterius Partis. ANNO 1521.

Secundo, quod Majestas sua, interveniente Nuntio & Oratore Sanctissimi Domini nostri Papae, consentit in Sacram Caesaream Majestatem, vel loco & in absentia suae Caesareae Majestatis in Serenissimum Dominum Regem FERDINANDUM, & Serenissimum Dominum Hungariae et Boëmiae Regem in hunc effectum, quod sua Majestas Regia Poloniae quoad juramentum & debitum, quod Dominus Magister cum suo Ordine, juxta continentiam pacis perpetuae, Majestati suae & Regno Poloniae facere recusat, contentatur ferre cognitionem praefatarum Majestatum cum adjunctis Caesareae Celsitudini Reverendissimo D. Cardinali Salzburgensi, & illustrissimo Domino Duce GEORGIO Saxoniae, & pariter adjunctis Serenissimo Domino Hungariae & Bohemiae Regi Reverendissimis Dominis: Cardinali Strigonensi & Episcopo Quinque Ecclesiarum, quam cognitionem Majestas sua Regia praefatis Majestatibus plenarie & inviolabiliter defert, & quam facere & pronuntiare debebunt ante lapsum terminum supra scriptarum induciarum, loco & tempore eis opportuno.

Si autem unus ex suprascriptis Caesareae Majestati adjunctis (quod Deus avertat) ex humanis decederet, Majestas Caesarea, aut Serenissimus Dominus Frater suus, una cum alio adjuncto de consensu Illustris Domini Magistri alium in defuncti locum substituere valeat; similiter si ex adjunctis Serenissimi Domini Hungariae & Boëmiae Regis unus e vivis excederet, poterit Majestas sua Regia de consensu Regiae Majestatis Polon. etiam alium in locum demortui deputare.

Item tertio, quod milites mercenarii Parte ex utraq;, quibus locis & itineribus ingressi sunt in Prussiam, per eadem loca et itinera discedere debent hinc ad Dominicam Jubilate proximam, hoc est intra spatium trium septimanarum a Festo Paschae proximo, sine alicujus Partis damno.

Item quarto, quod spectat ad castra & oppida ab utraque Parte intercepta, & damna etiam perpessa, Majestas Regia potest ferre, ut praedicti Arbitratores etiam desuper decernant.

Item

ANNO 1521. Item quinto, quod captivi utrinque absque aliquo onere debeant esse liberi ex nunc jam.

Item sexto, quod utraque Pars deinceps simul pacifice vivere, & praedictum Decretum Arbitratorum finaliter expectare, & secundum hoc se servare debebit.

Postremo, ut praemissa omnia per auctoritatem ad hoc negotium congruentem ita firmentur, quod in futurum nulla eventuum novitate irritarentur. Summus Pontifex istis Reverendissimis duobus Dominis Cardinalibus committere dignabitur, quatenus nomine Sanctitatis suae inter istos Principes concordiam istam tractantes diligentiam adhibeant, sicque concordent, ut concordia integre fieret, utque ipsi duo Domini Cardinales, & in eventum mortis alterius eorum, alter vivens cum illo, qui in demortui locum esset delectus, confirment concordata, & decernant auctoritate Apostolica perpetuo duratura, adjiciendo comminationem pœnarum & censurarum sic, ut ipsis duobus Dominis Cardinalibus videbitur.

ZACHARIAS *Episcopus Gardiensis, Sanctissimi Domini nostri Papæ specialis Nuntius & Orator ad concordiam inter supra-sciptos Principes pertractandam. mppr,*

SEBASTIANUS SPERANTIUS *Brixensis Præpositus, S. Cæsareæ & Catholicæ Majestatis ad supra dicta agenda Orator. manu propria.*

FREDERICUS *Dux Lignicensis. mppr.*

AMBROSIUS SARKAN *de* ANSHASA. *mppr.*

Actum Thorunii 22. Martii Anno Domini MDXXI.

CLIX.

Literæ Universales post suspensionem armorum restitutam ad Capitaneos & cæteros incolas Terrarum Prussiæ, ut denuntient inducias & armorum suspensionem inter Regiam Majestatem & Magistrum Prussiæ. Indid.

SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Russiae, Prussiaeq; &c. Dominus et Haeres. Universis & singulis Capitaneis & Praefectis gentium nostrarum equestrium & pedestrium, & caeteris subditis nostris in Terris Prussiae existentibus fidelibus nostris dilectis gratiam nostram. Manifestum vobis facimus, quia nulla suspensio armorum & induciae factae sunt inter Nos, & Dominum Magistrum ac suum Ordinem, excepto, quod Domini Oratores tam Sacrae Caesareae Majestatis, quam Serenissimi Domini Hungariae & Bohemiae &c. Regis, nuper ab ipso Domino Magistro ex Risemberg redeuntes, a Nobis obtinuerunt, ut saltim utrinque ab omni hostili & violenta invasione, Civitatum & Castrorum oppugnatione, expugnatione, interceptione, & quibuslibet stratagematibus, captione eorundem castrorum, civitatum, oppidorum & villarum, praediorum & possessionum conflagratione, & quibusvis incendiis temperaretur: Narrantes & Nos assecurantes, quod similiter Dominus Magister jam fecit, & literis Capitaneis demandavit. Quare vobis mandamus & committimus praesentibus, ut deinceps ad ulteriorem nostram doctrinam ab hujusmodi hostili & violenta invasione civitatum, oppidorum & castrorum oppugnatione, expugnatione, intercaptione, ac quibusvis stratagematibus, captione eorundem castrorum, civitatum & oppidorum, & villarum conflagratione, & quibusvis incendiis temperetis, & abstineatis usque ad aliam nostram informationem. Tamen nihilominus habeatis vos in bona provisione & ita in praecinctu, & parati maneatis, ut, si adversa Pars in terras & subditos nostros aliquid hostilis moliri curaret, id vos etiam in potestate habeatis. Si vero adversa Pars se ab hujusmodi actione abstineret, extunc vos etiam sitis quieti, et aliter facere non ausuri pro gratia nostra. Datum Thorunii Feria tertia proxima post Dominicam Palmarum, Anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo primo, Regni vero nostri quinto decimo. ANNO 1521.

Ad Mandatum Sacræ Regiæ Majestatis propr.

CLX.

Oratores Sacræ Cæsareæ, & Regiæ Hungariæ ac Bohemiæ Majestatis testantur se impetrasse a SIGISMUNDO I. *Rege Poloniæ suspensionem armorum contra Magistrum Ordinis Teutonici. Indidem.*

NOs Caesareae et Catholicae Majestatis Domini mei Clementissimi Ora-

ANNO 1521. tores: Georgius Baro de Rogendorf et Melenburg, Sebaſtianus Sperancius Eccleſiae Brixenſis ſummus Praepoſitus etc. Et Nos GEORGIUS Dei Gratia Marchio Brandeburgenſis, Stetinenſis, Pomeraniae, Caſchubarum ac Sobanorum Dominus, Burgrabius Nurimberg. Rugiaeq; Princeps, FREDERICUS eadem Gratia Dominus Legnicenſis et Brigenſis, Supremus inferioris Sleziae Capitaneus, Ambroſius Scharkan de Akofchaza, liber Dominus de Ormod et Comes Zaladienſis, Sereniſſimi Principis Hungariae et Bohemiae etc. Regis, Domini et Avunculi, et Domini gratioſiſſimi, etiam ad praeſens Oratores, tenore praeſentium notum facimus univerſis. Quod cum Nos a Sacra Caeſarea et Catholica Maieſtate, et a Sereniſſimo Principe Domino, Domino LODOVICO Hungariae et Bohemiae etc. Rege, Dominis noſtris clementiſſimis et obſervandiſſimis, ad Sereniſſimum Principem et Dominum, Dominum SIGISMUNDUM Regem Poloniae, Magnum Ducem Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiaeque Dominum et Haeredem, Dominum noſtrum obſervandiſſimum, et Conſanguineum chariſſimum, et ad Illuſtr. Principem et Dominum ALBERTUM Pruſſiae, et Ordinis Beatae MARIÆ Virginis Theutonicorum Magnum Magiſtrum, Marchionem Brandeburgenſem etc. Dominum noſtrum obſervandiſſimum, Fratrem et Affinem noſtrum chariſſimum eſſemus deſtinati, ut bella, diſcordias ac differentias inter praefatas Partes ad praeſens verſantes honeſtis mediis componi, eosque ad tranquillitatem reduci omni ſtudio curare deberemus, ut tanto commodius hujusmodi tractui concordiae inſiſtere poſſemus, ab eodem Sereniſſimo Rege Poloniae poſtulavimus, ut in armorum ſuſpenſionem, ſive inducias, donec actiones noſtrae durarent, erga praefatum Illuſtr. Dominum Magnum Magiſtrum conſentire dignaretur. Quod Serenitas ſua intuitu Principum noſtrorum Sacrae Caeſareae Majeſtatis, et Sereniſſimi Hungariae et Bohemiae Regis benigne annuit, atque hujusmodi inducias, ſive armorum ſuſpenſionem (ea lege, ut itidem Illuſtris Dominus Magnus Magiſter illas erga Serenitatem ſuam, terras ac gentes ſuas ſervet) nobiscum in hanc, quae ſequitur, formam concluſit, videlicet:

Quod induciae iſtae et armorum ſuſpenſio incipiant a Feria quarta proxima poſt Feſtum S. Matthiae Apoſtoli nunc inſtans, et durare debebunt continuo ad Dominicam Palmarum proxime venturam excluſive, intra quod tempus induciarum nihil prorſus hoſtile ex utraque Parte agatur. Item ut civitates utriusque Partis in nullo commercium inter ſe habeant, ut arces et oppida uniuscuiusque Partis non provideantur commeatu, niſi ex terris et ſolo ſuo, quod quaeque Pars tenet, ſi autem temerarie, aut caſu, unius Partis ſubditus terras, ſeu loca alterius Partis terra vel mari ingrederetur, commeatum ad illas inferre, aut aliquid in alterius Partis detrimentum moliretur, quod tamen ambae Partes, ne fiat, pro viribus prohibere debebunt, non cenſeantur propter temeritatem unius privatae perſonae haec publica armorum ſuſpenſio ſive induciae eſſe violatae, et haberi pro ruptis aut violatis, ſed debent hujusmodi transgreſſores digna animadverſione puniri, juxta qualitatem demeriti ad cognitionem atque arbitrium noſtrorum Oratorum ſupra nominatorum. Ubi vero poſt diſceſſum noſtrum ad notitiam alterius Partis veniret, quod aliquis temere contra ſupraſcriptas conditiones exceſſiſſet, talem temerarium unaquaeque Pars ad requiſitionem et delationem alterius juxta culpae exigentiam punire debet. Poſtremo ut homines utriusque Partis, ſi qui in campo ſunt, mox in principio induciarum ad arces et oppida ſua deducantur, et ubi a principio collocati fuerint, illic ad finem induciarum permaneant. Et quia etiam a praenominato Domino Sereniſſimo Poloniae Rege poſtulavimus, ut Salvum Conductum Illuſtri Domino Magiſtro, et vivum teſtimonium veniendi in Prubuti, alias Rizemburg dare dignaretur, Serenitas ſua eidem Magiſtro conceſſit Salvum Conductum ſpecialibus literis ad hunc locum Rizemburg veniendi, et pro vivo teſtimonio illi Generoſum Martinum Zborowſki Capitaneum Odolanovienſem Aulicum ſuum dedit, qui tamen Illuſtrem Dominationem ſuam in Morang expectabit, et illic excipiet, et uſque in Probuti conducet. Ut autem Generoſus Jacobus Sanczygnyowſki Regius Campiductor, et aliarum copiarum ſuae Majeſtatis Praefecti has ipſas inducias et armorum ſuſpenſionem obſervent. Debet Illuſtris Dominus Magiſter, in quantum has inducias acceptaverit, ſimiles literas publicas ſub titulo et ſigillo ſuis, in manus praefati Jacobi Sanczygnyowſki celerrime mittere, de quibus ipſe ſine mora aliis copiarum Praefectis et ſubditis Regiis ſignificabit, et inducias ab ipſa Feria quarta proxima poſt Feſtum S. Mathiae Apoſtoli obſervare ordinabit. In quorum omnium etc. Acta ſunt haec in Civitate Thorunenſi Feria ſexta ante Dominicam Invocavit 1521. ANNO 1521.

CLXI.

ANNO 1521.

CLXI.

SIGISMUNDI I. *Regis literæ ſuſpenſionis armorum & induciarum* ALBERTO *Magiſtro Ordinis Teutonici a Feria quarta poſt Feſtum S. Mathiæ Apoſtoli ad Domin. Palm. excluſive conceſſarum.* Datum Thorunii Feria quarta ante Dominicam *Invocabit*, Anno 1521. *Lib. 26. ſub Lit. BB. fol. 64.*

SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiae, Pruſſiaeque etc. Dominus et Haeres. Manifeſtum facimus per praeſentes univerſis et ſingulis. Quia poſtulantibus a Nobis DD. Oratoribus S. Caeſareae Majeſtat. et Seren. D. Hung. et Bohemiae Regis, nunc apud Nos exiſtentibus, ſuſpenſionem armorum et induciarum erga illuſtrem Dominum ALBERTUM Marchionem Brandeburgenſem, Magiſtrum Ordinis Theutonicorum S. MARIÆ in Pruſſia, et terras ſuas fecimus et dedimus, facimus et damus praeſentibus ea lege, ut ibidem Dominus Magiſter illas pariter ſervet erga Nos, et gentes atque terras noſtras. Quae quidem induciae et ſuſpenſio armorum incipient a Feria quarta proxima poſt Feſtum Sancti Mathiae Apoſtoli nunc inſtans, et durabit continue ad Dominicam Palmarum proxime venturam excluſive, intra quod tempus induciarum nihil prorſus hoſtile ex utraque Parte agatur.

Item ut civitates utriusque Partis in nullo inter ſe commercium habeant, ut arces et oppida uniuscuiusque Partis non provideantur commeatu, niſi ex terris et ſolo ſuo, quod quaeque Pars tenet; ſi autem temere aut caſu unius Partis ſubditus terras ſeu loca alterius Partis terra vel mari ingrederetur, commeatum ad illas inferret, aut aliquid in alterius Partis detrimentum moliretur, quod tamen ambae Partes, ne fiat, pro viribus prohibere debebunt, non cenſeatur propter temeritatem unius privatae perſonae haec publica armorum ſuſpenſio ſive induciae eſſe violatae, aut pro ruptis et violatis haberi, ſed debent hujusmodi transgreſſores digna animadverſione puniri, juxta qualitatem demeriti, cognitionem atque arbitrium Illuſtrium Dominorum Oratorum tam Sacrae Caeſareae et Catholicae Majeſtatis, quam Sereniſſimi D. Hungariae et Bohemiae Regis; ubi vero poſt abitum Dominorum Oratorum ad notitiam alterius Partis veniret, quod aliquis temere contra ſupra ſcriptas conditiones exceſſiſſet, talem temerarium ſubditum noſtrum Nos ad delationem Domini Magiſtri juxta culpae exigentiam puniri faciemus. Et ſimiliter Dominus Magiſter ad requiſitionem noſtram hunc, qui delatus fuerit praemiſſis contraveniſſe, puniet. ANNO 1521.

Poſtremo, ut homines utriusque Partis, ſi qui in campo ſunt, mox in principio induciarum ad arces et oppida ſua deducantur, et ubi a principio collocati fuerint, illic ad finem induciarum permaneant. Et quia iidem Domini Oratores obtinuerunt a Nobis, ut Salvum Conductum D. Magiſtro, et vivum teſtimonium in Prubuthi, alias Rezemburg, daremus, ideo conſenſimus ipſo Domino Magiſtro ſpecialibus literis Salvum Conductum in Prubuti veniendi, ac pro vivo teſtimonio illi Generoſum Martinum Zborowſki Capitaneum Odolanovienſem Aulicum noſtrum dedimus, qui tamen ſuam Illuſtritatem in Morang expectabit, et illic excipiet, et uſque ad Prubuti conducet. Ut autem Generoſus Jacobus Sanczygniowſki Campiductor noſter, et aliarum copiarum noſtrarum Praefecti has ipſas inducias et ſuſpenſionem armorum obſervent, debet Dominus Magiſter ſimiles literas publicas ſub titulo et ſigillo ſuo in manus praedicti Jacobi Sanczygniowſki celerrime mittere, de quibus ipſe ſine mora aliis copiarum Praefectis ſubditis noſtris ſignificabit, et inducias ab ipſa Feria quarta poſt Feſtum S. Mathiae obſervare ordinentur. His ſupra ſcriptis conditionibus Nos promittimus et pollicemur inducias ſuſpenſionemque armorum erga praedictum Dominum Magiſtrum et terras ſuas tenere et obſervare, quibus in fidem et teſtimonium ſigillum noſtrum praeſentibus eſt impreſſum. Actum et datum in Civitate noſtra Thorunenſi Feria ſexta ante Dominicam *Invocabit* proxima, Anno Domini MDXXI.

CLXII.

Ejusdem Salvus Conductus ALBERTO *Magiſtro Ordinis Teutonici datus. Indidem fol. 66.*

SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiaeque etc. Dominus et Haeres. Manifeſtum facimus tenore praeſentium quibus expedit univerſis. Quia poſtulantibus a Nobis Dominis Oratoribus Sacrae Caeſareae et Catholicae Majeſtatis, et Sereniſſimi Domini Hungariae et Bohemiae etc. Regis, nunc apud Nos exiſtentibus, ut Salvum Conductum noſtrum

ANNO 1521. ſtrum Regium Illuſtri et Venerabili Domino ALBERTO Marchioni Brandeburgenſi, Ordinis Theutonicorum in Pruſſia Magiſtro Generali concederemus veniendi ad arcem et oppidum Prubuti, alias Rizemberg, ubi commodius cum illo tractare poſſent. Nos poſtulationibus eorundem dictorum Oratorum annuentes Salvum Conductum noſtrum Regium Chriſtianum, et perfectam ſecuritatem ſupra nominato Illuſtri Domino ALBERTO Magiſtro in Pruſſia, cum ducentis equis et totidem perſonis humanis ad arcem et oppidum praedictum Rizemburg veniendi, et illic ſtandi, morandi, negotia, quae ad pacem ſunt, tractandi et diſponendi, quibus diſpoſitis vel indiſpoſitis libere ad propria redeundi, ſalvis rebus et perſonis ſuis, a Feria quarta proxima poſt Feſtum Sancti Mathiae Apoſtoli nunc inſtans ad Dominicam Palmarum proxime venturam excluſive, de certa ſcientia et voluntate noſtra dandum et concedendum duximus, damusque et concedimuſ praeſentibus promittentes verbo noſtro Regio, hunc Salvum Conductum et ſecuritatem firmiter et inviolabiliter tenere et obſervare. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum praeſentibus eſt impreſſum. Datum in Civitate noſtra Thorunenſi Feria ſexta proxima ante Dominicam *Invocabit*, Anno Domini 1521.

CLXIII.

Mandatum Magiſtri Ordinis Teutonici Nuntiis ſuis datum ad tractandam pacem cum Regia Majeſtate Poloniæ. Datum Vieſemburgi d. 19. Martii An. 1521. *Indid. fol. 121.*

ALBERTUS Dei Gratia Ordinis Theutonicorum B. MARIÆ Virginis Magiſter Generalis, Marchio Brandeburgenſis, Stetinenſis, Pomeraniae, Caſchuborum et Sclavorum Dux, Princeps Rugenſis etc. Manifeſtum facimus per praeſentes literas noſtras univerſis et ſingulis, praeſentibus et futuris, cujuscunque ſtatus, ordinis, praeeminentiae et conditionis exiſtentibus. Quomodo Nos pro noſtra et totius Ordinis noſtri Parte, omnibus melioribus modo, via, forma et ſtylo, quibus melius et efficacius potuimus et debuimus, et prout de jure convenit, cum plenaria et irrevocabili facultate, et omnimoda poteſtate, Reverend. in Chriſto ſincere Amicum noſtrum dilectum, Dominum Job Epiſcopum Pomeſanienſem, atque Venerabilem, Religioſum, Nobilem et Famoſum Henricum de Miltiz Praefectum Domus Nidenburgenſis, Georgium de Kinheim, et Joannem de Faederaw, Nuntios et Commiſſarios, Mandatarios, Conſiliariosque noſtros, et Ordinis noſtri devotos, fideles noſtros dilectos conjunctim, et quemlibet eorum ſeorſum hic apud Nos praeſentes, et munus hoc atque officium Commiſſionis et Mandatorium in ſe ſponte et libere ſuſcipientes, miſimus ad tractatus per Sacrae Caeſareae et Catholicae Majeſtatis Oratores: Nobilem videlicet, ac Generoſum atque Venerandum Dominum Georgium de Rogendorff, et Dominum Sebaſtianum Sperancium Praepoſitum Brixienſem, et Illuſtr. Principes: Dominum Georgium Marchionem Brandenburgenſem etc. et Dominum Fredericum Ducem Legnicenſem etc. ſupremum Capitaneum inferioris Sleſiae, et Magnificum Dominum Ambroſium Scharkan, Comitem et liberum Dominum Sereniſſimi Domini Hungariae et Bohemiae etc. Regis, pro depoſitione erroris et belli deſignatos, quod accidit inter Sereniſſimum Principem et Dominum, Dominum SIGISMUNDUM Regem Poloniae, Magnum Ducem Litthvaniae, Ruſſiae, Pruſſiaeque etc. Dominum et Haeredem, et ejusdem inclytum Regnum Poloniae ab una, et inter Nos, militaremq; noſtrum Ordinem parte ab altera, et ad omne id, quod per praedictos Caeſareae et Catholicae Majeſtatis, et Sereniſſimi Domini Hungariae et Bohemiae etc. Regis Oratores tractatum, ordinatum, conſtitutum et concluſum fuit, et circa praeſentem actum pacis concludendae in loco et nomine noſtro, et Ordinis militaris noſtri conſentirent, ſuſciperent, acceptarent et approbarent, verbo noſtro, tanquam legalis Principis, promitterent, literisque ſub titulo et ſigillo noſtro, quod eisdem Conſiliariis et Mandatariis noſtris ad praeſentem actum commiſimus, et ſponte tradidimus, datis firmarent, et caverent, etiam ſub data et die quocunque in literis noſtro nomine conficiendis expreſſis, quas Nos ita ratas, gratas et firmas habere volumus, ac ſi praeſentibus Nobis confectae et conſcriptae atque ſigillatae fuerint, et generaliter praeſentis, et actus pacisque negotia tractanda et gerenda, et omnia et ſingula facienda et peragenda, quae circa praedicta per dictos Dominos Oratores ſupra ſcriptorum Majeſtatum ordinata, concluſa et diffinita fuerint. Unde quicquid hoc modo a dictis Nuntiis et Mandatariis, Conſiliariisque noſtris, plenariam a Nobis facultatem habentibus, conſenſum, ſuſceptum, approbatum, et literis ſub titulo et ſigil-

ANNO 521.

lo

Anno 1521. lo noſtro, vigore praeſentis mandati noſtri, confectis firmatum et roboratum fuerit, promittimus et pollicemur pro noſtra Perſona et toto noſtro Ordine, ſub noſtro, tanquam boni Principis, vero verbo, ſine omni fraude et dolo, firmiter et inviolabiliter, atque irrevocabiliter tenere et obſervare, nec concluſis et concordatis, atque literis noſtris firmatis via juris aut facti contravenire, acſi per Nosmetque ipſos ea omnia et ſingula acta, facta, ordinata et concluſa forent. Harum teſtimonio literarum, quibus ſigillum noſtrum eſt appenſum. Datum Vieſemburgi decima nona Menſis Martii, Anno Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo primo.

CLXIV.

Inducíæ quatuor annorum inter Albertum *Magiſtrum Ordinis Teutonici &* Sigismundum I. *Regem Poloniæ concluſæ.* Datum Torunii 7. April. 1521. *Indidem fol. 122.*

Albertus Dei Gratia Ordinis Theutonicorum B. Mariæ Virginis Magiſter Generalis, Marchio Brandemburgenſis, Stetinenſis, Caſſuborum et Sclavorum Dux, Burgrabius Nurembergenſis, et Princeps Rugenſis. Manifeſtum facimus per praeſentes univerſis. Quia cum ortum eſſet bellum inter Sereniſſimum Principem et Dominum, Dominum Sigismundum Poloniae Regem, Magnum Ducem Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiaeque etc. Dominum et Haeredem, Dominum et Conſanguineum noſtrum obſervandiſſimum, et Nos atque Ordinem noſtrum. Et in primis Sanctiſſimus Dominus noſter Papa, iteratis literis, ac per Nuntium ſuum Reverendiſſimum Dominum Zachariam Epiſcopum Gardienſ. dignatus eſt ſalutaribus, atque paternis exhortationibus ſuis Nos crebrius ſollicitare et monere, et deinde etiam Sacratiſſimus Princeps et Dominus, Dominus Carolus Romanorum Imperator electus et Hiſpaniarum, utriusque Siciliae, ac Hieruſalem Rex Catholicus, Dominus noſter Clementiſſimus, Magnificum Dominum Georgium Baronem de Rogendorff et Mollenburgk, ac Reverend. Sebaſtianum Sperancium Eccleſiae Brixenſis Praepoſitum, nec non Sereniſſimus Princeps et Dominus, Dominus Ludovicus Hungariae et Bohemiae Rex etc. Dominus et Conſanguineus noſter obſervandiſſimus, Illuſtriſſimos Principes: Dominum Georgium Marchionem Brandemburgenſem, Stetinenſem, Pomeraniae, Caſſuborum et Sclavorum Ducem, Burgrabium Nurembergenſem, et Principem Rugenſem etc. et Dominum Fredericum in Sleſia Ducem Legnicenſem et Brigenſem, inferioris Sleſiae Capitaneum ſupremum, Fratrem et Sororium noſtrum chariſſimum, ac Magnificum Dominum Ambroſium Sarkan de Akoſchaſa, liberum Dominum in Ormed, et Comitem Saladienſem, Oratores ſuos inſignes ad Nos deſtinare dignati ſunt, qui omni ſtudio apud Nos praedictorum Principum ac Majeſtatum nomine egerunt, ut arma haec Reipublicae Chriſtianae noxia deponeremus, et animum ad pacem et concordiam induceremus. Ne igitur Nos, qui alioquin bellum hoc cum Chriſtiano Rege et Conſanguineo noſtro nonniſi inviti gerimus, hujusmodi paternis Sanctiſſimi Domini noſtri exhortationibus, tanquam verus Sedis Apoſtolicae obedientiae filius, ſimiliter monitionibus atque deſideriis Sacrae Caeſareae Majeſtatis, et Sereniſſimi Domini Hungariae et Bohemiae Regis, tanquam obſequentiſſimus Sacri Romani Imperii Princeps, et illarum Majeſtatum obſervandiſſimus, deeſſe, ac etiam bono ſtatui et tranquillitati Reipublicae Chriſtianae obſiſtere videremur, praeſertim quod pro illius amplitudine et incremento, juxta Profeſſionem noſtram, atque Anteceſſorum noſtrorum exempla, potius contra infideles et Chriſtiani nominis hoſtes pugnare in animo ac deſiderio Nobis ſemper fuerit. Idcirco ad hanc ſanctam concordiam perficiendam et concludendam ad ſupra nominatam Regiam Celſitudinem Reverendiſſimum in Chriſto Patrem et Dominum, Dominum Job Epiſcopum Pomezanienſem, Amicum noſtrum chariſſimum, Venerabilem, Nobiles et Famatum, fideles dilectos ſubditos noſtros, Dominum Henricum de Miltitz Praefectum in Neidenburgk, Georgium de Kinheim, et Joannem Federau, Conſiliarios et Oratores noſtros, pleno ac ſufficienti mandato a Nobis ſuffultos deſtinavimus, qui in vim praefati mandati noſtri, in praeſentia ſupraſcripti Nuntii Apoſtolici, et intervenientibus memoratis nomine praedictarum Majeſtatum Oratoribus, cum Sereniſſimo Poloniae Rege hos infra ſcriptos articulos conſtituerunt et concluſerunt. Quorum tenor de verbo ad verbum hic ſequitur. Sereniſſima Majeſtas Regia Poloniae ad inſtantiam Summi Pontificis, Sacrae et Catholicae Majeſtatis Caeſareae et Sereniſſimi Hungariae et Bohemiae Regis, tanquam Fratrum ſuorum, et ob ſalutem Reipublicae Chriſtianae, contenta

ANNO 1521. est arma deponere, et cum Illustrissimo Domino Magno Magistro inducias et pacem inire infrascriptis modis. Primo, quod inter Majestatem suam Regiam, Illustresque Dominos: STANISLAUM et JANUSSIUM Duces Masoviae, et praefatum Dominum Magistrum, eorumque cujuscunque status & praeminentiae, Ecclesiasticos et saeculares subditos, ac hujusce belli complices diffidatores, fiant induciae quatuor annorum se continue sequentium, a Feria quarta proxima post Dominicam *Quasimodogeniti*, quae erit decima Aprilis praesentis mensis incipientis, ita, quod per hoc tempus quadriennii ab omni hostilitate et via facti, ac quarumvis insidiarum utrinque abstineatur, quodq; etiam nulla Partium in suis locis et districtibus intra hoc tempus quadriennii homines furta, latrocinia aut praedationes publice vel occulte committentes fovere, aut foveri etiam publice vel occulte permittere debebit in damnum alterius Partis. Secundo quod Majestas sua consentit in Sacram Caesaream *M*ajestatem, vel loco et in absentia suae Caesareae *M*ajestatis in Sereniſſimum Dominum Regem FERDINANDUM, et Sereniſſimum Dominum Hungariae et Bohemiae Regem in hunc effectum, quod sua *M*ajestas Regia quoad juramentum et debitum, quod Dominus *M*agister cum suo Ordine, juxta continentiam pacis perpetuae, *M*ajestati suae et Regno suo Poloniae facere recusat, contentatur ferre cognitionem praefatarum *M*aiestatum, cum adjunctis Caesareae Celsitudini, Reverendissimo Domino *M*attheo Cardinali Salzburgensi et Illustrissimo Domino Duce Georgio Saxoniae, et pariter adjunctis Sereniſſimo Domino LUDOVICO Hungariae et Bohemiae Regi Reverendisimis Dominis: Thoma Cardinali Strigonensi, et Georgio Episcopo Quinque Ecclesiarum, quam cognitionem *M*ajestas sua Regia praefatis *M*ajestatibus plenarie et irrevocabiliter defert, et quam facere et pronuntiare debebunt ante lapsum terminum supra scriptum induciarum, loco et tempore eis opportuno. Si autem unus ex suprascriptis Caesareae Majestati adjunctis (quod Deus avertat) ex humanis decederet, Majestas Caesarea, aut Sereniſſimus Frater suus, una cum alio adjuncto de consensu Illustris Domini Magistri alium in defuncti locum substituere valeat; similiter si ex adjunctis Sereniſſimi Hungariae & Boëmiae Regis unus e vivis discederet, poterit Majestas sua Regia de consensu Regiae Majestatis Polon. etiam alium in locum demortui deputare. Tertio, quod milites mercenarii Parte, ex utraque discedere debeant intra spatium quatuor septimanarum, a Festo Paschae proxime effluxo immediate sequentium, sine alicuius Partis et subditorum illius injuria et damno. Et praesertim milites Illustris Domini *M*agni *M*agistri sive ex Kinspergk, sive ex Belga, sive Bransbergk, ac aliis locis et civitatibus recto itinere ire debent in insulam Nergiam, et deinde per terram usque ad portum maris *M*inde nuncupatum, et inde ductu et navibus civium Gedanensium Vistula fluvio superato, recto itinere pergere in Pomeraniam absque damno et injuria subditorum *M*ajestatis Regiae, neq; castrametari, aut pernoctare in civitatibus et oppidis, sed solum in campis et villagiis, similiter subditi *M*ajestatis Regiae providebunt praefatis militibus de navibus pro transitu insulae, etiam de victualibus, pro justo tamen pretio et moneta bona et ante bellum usitata. Si autem milites mercenarii unius Partis subditis alterius Partis in hoc transitu et discessu suo vim, injuriam, aut damnum ullum inferrent, debet hujus rei cognitio super hujusmodi transgressione et de resarciendo damno etiam stare penes supra scriptas *M*ajestates et Principes Arbitros. Quarto, quod spectat castra & oppida ab utraque Parte intercepta, & damna etiam perpessa, Majestas Regia potest ferre, ut praedicti Arbitratores etiam desuper decernant. Quinto quod captivi generaliter omnes utrinque absq; aliquo onere debeant ex nunc esse liberi. Ut praemissa omnia per auctoritatem ad hoc negotium congruentem ita firmarentur, quod in futurum nulla eventuum novitate irritarentur. Summus Pontifex istis Reverendissimis duobus Dominis Cardinalibus committere dignabitur, quatenus nomine Sanctitatis suae inter istos Principes concordiam istam tractantes diligentiam adhibeant, sicque concordent, ut concordia integre fieret, utque ipsi duo Domini Cardinales, & in eventum mortis alterius eorum alter vivens cum illo, qui in demortui locum electus esset, confirment concordata, & decernant auctoritate Apostolica perpetuo duratura, adjicientes comminationem pœnarum & censurarum sic, ut ipsis Dominis duobus Cardinalibus videbitur. Quos articulos supra scriptos in omnibus punctis, verbis et clausulis, ut jacent, Nos ALBERTUS *M*agnus Prussiae *M*agister de certa nostra scientia laudamus et approbamus, et quantum Nos, Ordinem ac subditos nostros concernunt, ratificamus et confirmamus, et in supradictorum majorem efficaciam et evidentiam tenore praesentium

ANNO 1521.

ANNO 1521. tium conſentimus, & compromittimus in præfatas Majeſtates cum adjunctis Principibus ſupra in ſecundo articulo expreſſis, tanquam in Arbitros, ut, ſi negotium inter Nos, & ſupradictam Regiam Celſitudinem amicabiliter componere non poſſent, plenam & omnimodam facultatem habeant ferendi cognitionem, & pronuntiandi circa juramentum & debitum, quod Nos cum Ordine noſtro juxta continentiam pacis perpetuæ Regiæ Celſitudini præfatæ facere recuſamus, ſimiliter circa omnes alios articulos ſupra dictos ſimpliciter & de plano, abſque ſtrepitu juris, juxta vim articulorum ſupra dictorum. Promittentes in verbo ac fide legalis Principis omnia & ſingula in eisdem articulis concluſa, & ſimiliter quicquid per ſupraſcriptos Principes & Arbitros cognitum, deciſum & laudatum fuerit, ſecundum modum & continentiam articulorum ſupra dictorum, firmiter & inviolabiliter obſervare, & illis nequaquam contravenire directe vel indirecte, abſque omni dolo & fraude, harum teſtimonio literarum, ſigilli noſtri appenſione munitarum. Datum Thoruniæ ſeptimo die Aprilis, Anno Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo primo.

JOB *Epiſcopus Pomeſanienſ.*

CLXV.

Ratificatio earundem Induciarum ex parte SIGISMUNDI I. *Regis Poloniæ.* Datum ut ſupra die Dominico *Quaſimodogeniti*, An. ut ſupra. *Indidem fol. 120.*

SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiaeque etc. Dominus et Haeres. Manifeſtum facimus per præſentes univerſis: Quia cum ortum eſſet bellum inter Nos, & Illuſtrem Dominum ALBERTUM Marchionem Brandeburgenſem, Ordinis Theutonicorum in Pruſſia Magiſtrum Generalem, & ad illud tollendum & componendum miſiſſet ad Nos imprimis Sanctiſſimus in Chriſto Pater & *D*ominus noſter, Dominus LEO Papa X. Nuntium ſuum, Reverend. in Chriſto Patrem Dominum Zachariam Epiſcopum Gardienſem, cum poteſtate Legati de Latere. Et deinde Sereniſſimus ac Excellentiſſimus Princeps *D*ominus CAROLUS, Divina favente clementia electus Romanorum Imperator, & Hiſpaniarum &c. Rex Catholicus, Frater & Conſanguineus noſter chariſſimus, Magnificum Georgium Baronem de Rogendorff & Mollenburg, ac Reverendum Sebaſtianum Sperancium, Eccleſiæ Brixienſis Præpoſitum, nec non Sereniſſimus Princeps Dominus LUDOVICUS Dei Gratia Hungariæ & Bohemiæ &c. Rex, Nepos noſter chariſſimus, Illuſtres Principes: Dominum Georgium Marchionem Brandeburgenſem, Stetinenſem, Pomeraniæ, Caſſuborum & Sclavorum Ducem, Burgrabium Nurembergenſem, Rugiæque Principem, Dominum Fredericum Docem Legnicenſem & Brigenſem, ſupremum inferioris Sleſiæ Capitaneum, & Magnificum Ambroſium Sarkan de Akoſchaza liberum Dominum de Ormod, & Comitem Zaladienſem, Oratores ſuos pariter miſiſſent, qui omni ſtudio apud Nos nomine Principum ſuorum egerunt, ut arma hæc Reipublicæ Chriſtianæ noxia deponeremus, & animum ad pacem & concordiam induceremus. Ne Nos, qui alioquin bellum hoc cum Chriſtiano Principe & Conſanguineo noſtro inviti gerimus, huic curæ, & optatis tam Sanctiſſimi Domini noſtri, quam prædictarum Majeſtatum, ac etiam bono ſtatui Reipublicæ Chriſtianæ deeſſe videremur, pro quo etiam aſſidue cum infidelibus ſummo labore & impendio noſtro decertamus, articulos infra ſcriptos in præſentia Nuntii Sanctiſſimi Domini noſtri ſupra nominati, cum eisdem Dominis Oratoribus ſupra dictarum Majeſtatum, pariterque cum Nuntiis & Mandatariis dicti Domini Magiſtri conſtituimus, quorum hic tenor ſequitur. ANNO 1521.

Sereniſſima Majeſtas Regia Poloniae ad inſtantiam Sanctiſſimi Domini noſtri Papæ, Sacrae et Catholicae Majeſt. Cæſareæ et Sereniſſimi D. Hungariae et Bohemiae Regis, tanquam Fratrum ſuorum, et ob ſalutem Reipublicae Chriſtianae, contenta eſt arma deponere, et cum Illuſtriſſimo Domino Magno Magiſtro inducias et pacem inire infraſcriptis modis. Primo, quod inter Majeſtatem ſuam Regiam, Illuſtresque Dominos: STANISLAUM et JANUSSIUM Duces Maſoviae, et praefatum Dominum Magiſtrum, eorumque cujuscunque ſtatus & praeeminentiae, Eccleſiaſticos et ſaeculares ſubditos, ac hujuſce belli complices diffidatores, fiant induciae quatuor annorum ſe continue ſequentium, a Feria quarta proxima poſt Dominicam *Quaſimodogeniti*, quae erat decima Aprilis praeſentis menſis incipiendo, ita, quod per hoc tempus quadriennii ab omni hoſtilitate et via facti, ac quarumvis inſidiarum utrinque abſtineatur, quodq; etiam nulla Partium in ſuis locis et ditionibus intra hoc tempus quadriennii homines furta, latrocinia aut praedatio-

ANNO 1521. nes publice vel occulte committentes fovere, aut foveri etiam publice vel occulte permittere debebit in damnum alterius Partis. Secundo quod Majestas sua consentit in Sacram Caesaream *M*ajestatem, vel loco et in absentia suae Caesareae *M*ajestatis in Sereniſſimum Dominum Regem FERDINANDUM, et Sereniſſimum D. LUDOVICUM Hungariae et Bohemiae Regem in hunc effectum, quod sua *M*ajestas Regia quoad juramentum et debitum, quod Dominus *M*agister cum suo Ordine, juxta continentiam pacis perpetuae, *M*ajestati suae et Regno suo Poloniae facere recusat, contentatur ferre cognitionem praefatarum *M*aiestatum, cum adjunctis Caesareae Celsitudini, Reverendiſſimo Domino *M*attheo Cardinali Salzburgensi et Illuſtriſſimo Domino Duce Georgio Saxoniae, et pariter adjunctis Sereniſſimo Domino LUDOVICO Hungariae et Bohemiae Regi Reverendiſsimis Dominis: Thoma Cardinali Strigonensi, et Georgio Episcopo Quinque Ecclesiarum, quam cognitionem *M*ajestas sua Regia praefatis *M*ajestatibus plenarie et irrevocabiliter defert, et quam facere et pronuntiare debebunt ante lapsum terminum supra scriptum induciarum, loco et tempore eis opportuno. Si autem unus ex supradictis Caesareae Majestati adjunctis (quod Deus avertat) ex humanis decederet, Majestas sua, aut Sereniſſimus Frater suus, una cum alio adjuncto de consensu Illustris Domini Magistri alium in defuncti locum substituere valeat; similiter si ex adjunctis Sereniſſimi Hungariae & Boëmiae Regis unus e vivis discederet, poterit Majestas sua Regia de consensu Regiae Majestatis Polon. etiam alium in locum demortui deputare. Item Tertio, quod milites mercenarii Parte ex utraque discedere debeant intra spatium quatuor septimanarum, a Festo Paschae proxime effluxo immediate sequentium, sine alicuius Partis et subditorum illius injuria et damno. Et praesertim milites Illustris Domini *M*agni *M*agistri sive ex Kinspergk, sive ex Belga, sive ex Branspergk, ac aliis locis et civitatibus recto itinere ire debent in insulam Nergiam, et deinde per terram usque ad portum maris *M*inde nuncupatum, et inde ductu et navibus civium Gedanensium Vistula fluvio superato, recto itinere pergere in Pomeraniam absque damno et injuria subditorum *M*ajestatis Regiae, neq; castrametari, aut pernoctare in civitatibus et oppidis, sed solum in campis et villagiis, similiter subditi *M*ajestatis Regiae providebunt praefatis militibus de navibus pro transitu insulae, etiam de victualibus, pro justo tamen pretio et moneta bona et ante bellum usitata. Si autem milites mercenarii unius Partis subditis alterius Partis in hoc transitu et discessu suo vim, injuriam, aut damnum ullum inferrent, debet hujus rei cognitio super hujusmodi transgressione et de resarciendo damno etiam stare penes supra scriptas *M*ajestates et Principes Arbitros. Item quarto, quod spectat castra & oppida ab utraque Parte intercepta, & damna etiam perpessa, Majestas Regia potest ferre, ut praedicti Arbitratores etiam desuper decernant. Item quinto quod captivi generaliter omnes utrinque absq; aliquo onere debeant ex nunc esse liberi. ANNO 1521.

Ut autem praemissa omnia per auctoritatem ad hoc negotium congruentem, & necessariam ita firmarentur, quod in futurum nulla eventuum novitate irritarentur, Sanctiſſimus Dominus noster istis Reverendiſſimis duobus Dominis Cardinalibus committere dignabitur, quatenus nomine Sanctitatis suae inter istos Principes concordiam istam tractantes diligentiam adhibeant, sicque concordent, ut concordia integre fieret, utque ipsi duo Domini Cardinales, & in eventum mortis alterius eorum alter vivens cum illo, qui in demortui locum electus esset, confirment concordata, & decernant auctoritate Apostolica perpetuo duratura, adjicientes comminationem pœnarum & censurarum sic, ut ipsis Dominis duobus Cardinalibus videbitur.

Quos articulos in omnibus punctis, verbis et clausulis, ut jacent, Nos SIGISMUNUS Rex prædictus de certa nostra scientia laudamus, approbamus, et quantum Nos, ac praefatos Illustres Dominos Duces Masoviae, nostros & illorum subditos concernunt, ratificamus et confirmamus, et in supradictorum majorem efficaciam et evidentiam tenore praesentium consentimus, & compromittimus in praefatas Majestates cum adjunctis Principibus, supra in secundo articulo expressis, tanquam in Arbitros, ut, si negotium inter Nos, & supra dictum Dominum Magistrum amicabiliter componere non possent, plenam & omnimodam facultatem habeant ferendi cognitionem, & pronuntiandi circa juramentum & debitum, quod dictus Magister cum suo Ordine juxta continentiam pacis perpetuae Nobis facere recusat, similiter circa omnes alios articulos supra scriptos, similiter & de plano, absque strepitu juris, juxta vim articulorum supra dictorum. Promittentes in verbo nostro Regio, omnia et singula in eisdem articulis conclusa,

ANNO 1521. cluſa, & ſimiliter, quicquid per ſupradictos Principes & Arbitros cognitum, laudatum & deciſum fuerit, ſecundum modum & continentiam articulorum ſupra ſcriptorum firmiter & inviolabiliter obſervare, & illis nequaquam contravenire directe vel indirecte, abſque omni dolo & fraude, harum &c. Datum in Civitate noſtra Thorunenſi, die Dominico *Quaſimodogeniti*, Anno Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo primo, Regni vero noſtri Anno decimo quinto.

CLXVI.

ALBERTUS *Magiſter Ordinis Teutonici confirmat Articulos a ſuis Nuntiis cum Conſiliariis Regiæ Majeſtatis concluſos de captivorum ex utraque Parte dimiſſione.* Datum Thoruniæ Feria tertia proxima poſt Dominicam *Quaſimodogen.* Anno ut ſupra. *Ex Originali. Sigill. 1.*

ALBERTUS Dei Gratia Ordinis Theutonicorum B. MARIÆ Virginis Magiſter Generalis, Marchio Brandeburgenſis, Stetinenſis, Pomeraniæ, Caſſuborum & Sclavorum Dux, Burgrabius Norimbergenſis, ac Princeps Rugenſis. Significamus tenore præſentium, quibus expedit, univerſis: Quia poſtquam factæ & concluſæ fuerunt induciæ, die dati præſentium Nuntii & Mandatarii noſtri: Reverendiſſimus in Chriſto Pater & Dominus Job Epiſcopus Pomeſanienſis, Venerabilis, Nobilis & Famatus Henricus de Milticz Domus Neidenburgenſis Præfectus, Georgius de Kinheim, & Joannes Federaw, cum Reverendiſſimis ac Magnificis Sereniſſimi Principis & Domini, Domini SIGISMUNDI Regis Poloniæ, Magni Ducis Lithvaniæ, *Ruſſiæ*, Pruſſiæque &c. Domini & Hæredis, Domini noſtri obſervandiſſimi Conſiliariis per ſuam Majeſtatem ad infraſcripta ſpecialiter deſignatis convenerunt, & ſequentes Articulos in præſentia Magnifici & Reverendi Dominorum Georgii Baronis de Rogendorff & Mellenburg, Sebaſtiani Sperancii Eccleſiæ Brixienſis Præpoſiti, Sacræ Cæſareæ & Catholicæ Majeſtatis, nec non Illuſtriſſimorum & Magnifici Dominorum: Georgii Marchionis Brandeburgenſis, Stetinenſis & Pomeraniæ Ducis &c. Fratris noſtri chariſſimi, & Friderici in Sleſia Ducis Lignicenſis & Brigenſis, inferioris Sleſiæ Capitanei ſupremi, Sororii noſtri amantiſſimi, atque Ambroſii Szarkan de Akoſchaza liberi Domini in Ormed, Comitis Zaladienſis, Sereniſſimi Domini Hungariæ & Bohemiæ Regis Oratorum ſuſceperunt, laudaverunt, approbaverunt & confirmarunt, quorum tenor ſequitur, & eſt talis: ANNO 1521.

Inprimis quod Sereniſſimus Dominus Rex Poloniæ &c. omnes & ſingulos captivos, tam ſpirituales quam ſæculares Domini Magiſtri, & fidei ſponſione obligatos, qui ſui honoris & datæ fidei memores extiterunt, & ſe Majeſtati Regiæ, vel illi, qui hoc a Majeſtate ſua in commiſſis habuerunt, debitis & ſtatutis temporibus ſtatuerunt & repræſentarunt, liberos & abſolutos, ſine omni onere vel pecuniarum penſione promiſſa & non ſoluta, ab omni hujusmodi captivitate, fidei & honoris devinctione dimittit præſentibus, & liberos reddit, & pariter D. Magiſter, & ſui Capitanei & Officiales, ac omnes ſuæ Illuſtritati adhærentes, omnes & ſingulos captivos, ſpirituales & ſæculares regnicolas, & Dominorum Illuſtrium Ducum Maſoviæ, ac omnes alios exteros, qui ex parte Majeſtatis Regiæ capti, & fidei ſponſione obligati, & ad redimendum ſe pecunia coacti ſunt vel fuerunt, liberos & abſolutos, ſine omni onere vel pecuniarum penſione promiſſa & non ſoluta, ab hujusmodi captivitate, fidei & honoris devinctione dimittit, & liberos reddit tenore præſentium, & quod Sereniſſimus Dominus Poloniæ Rex dat plenam & omnimodam facultatem Illuſtri Domino Magiſtro, aut illi, quem Illuſtritas ſua ſpecialiter deputaverit, ore & manu, vice & nomine Majeſtatis ſuæ abſolvendi & dimittendi, ex hujusmodi captivitate & fidei ſponſione, omnes ſingulos in hoc bello ex parte Domini Magiſtri captos, ut ſupra ſcriptum eſt, & viciſſim ſimilique modo etiam Illuſtris D. Magiſter Sereniſſimo *D*omino Poloniæ Regi, aut illi, quem Majeſtas ſua ad id ordinaverit, eandem plenariam dat facultatem his literis, omnes & ſingulos captivos, qui ex parte Majeſtatis Regiæ per *D*ominum Magiſtrum & ejus Campiductores & Militares ac adhærentes capti, & fidei devinctione obligati ſunt, ut præmittitur, vice & nomine Illuſtritatis ſuæ ore & manu dimittendi et abſolvendi, prout dimittit & abſolvit præſentibus, ſine cujuslibet honoris & bonæ famæ diſpendio, quod vero ſpectat utriusque Partis ſubditos, qui forſan *D*ominis ſuis de bonis ſuis in hoc bello non ſervierunt, aut a *D*ominis ſuis quocunque defecerunt, hoc modo concluſum eſt, quod quilibet talis infra hoc tempus, & Feſtum proximum S. Jacobi Apoſtoli debet & poſſit libere & ſecure ad *D*ominum

ANNO 1521. ſuum ire & redire, & cum eo deſuper tractare & componere, ac negotia ſua diſponere; & ſi cuipiam neceſſarius eſſe Salvus Conductus videretur, ab utriſq; *D*ominis dari & concedi debet, quod ſi intra tempus præfixum hujusmodi compoſitio fieri non poſſit, Conſiliarii Sacræ Majeſtatis Regiæ, & Illuſtris *D*omini Magiſtri Nuntii & Mandatarii ſupra ſcripti ſtatuerunt & poſuerunt Conventum in Oppido Grudziącz, ad quem utraque Pars Conſiliarios ſuos mittere debet, pariter & *D*uces Maſoviæ, pro Feſto Sancti Jacobi proximo, & in craſtino ac diebus ſequentibus deſuper tractare & concludere; & ſi hujusmodi negotia ibidem per dictos utriusque Partis Conſiliarios confici non poſſunt, debent una cum capitali cauſa per Cæſaream & Regiam Hungariæ Majeſtatem, ac alios Principes deputatos Arbitros, juxta tenorem literarum ſpecialiter deſuper confectarum decerni & finiri, poſtremo quod ruſtici & ſubditi ab utraque Parte in hoc bello capti atque profugi, dum ab aliqua Partium requirentur, cum eorum bonis & rebus, quæ haberi poſſunt, cuilibet requirenti debent reddi, & nequaquam detineri. Quos quidem Articulos Nos ſupra nominatus Magiſter, in omnibus punctis, clauſulis & articulis, ut ſcripti & poſiti ſunt, ex certa noſtra ſcientia accepramus, laudamus & ratificamus, præſentibus decernentes eos, & quemlibet eorum vim debitæ firmitudinis obtinere, tenore præſentium mediante. Harum teſtimonio literarum, quibus ſigillum noſtrum eſt appenſum. Actum et datum Thoruniæ Feria tertia proxima poſt *D*ominicam *Quaſimodogeniti*, Anno *D*omini 1521.

JOB *Epiſcopus Pomeſanienſis ſe ſubſcripſit.*

CLVII.

SIGISMUNDI I. *Regis Confirmatio Jurium, Privilegiorum & Libertatum Terrarum Pruſſiæ.* Datum Thorun. Anno ut ſupra. *Lib. 26. ſub Lit. BB. fol. 152.*

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Omnium rerum, quæ ſempiternæ memoriæ commendari debent, nulla certior firmitudo inveniri poteſt, quam ut literis poſteritati mandentur. Cætera enim facta, quantumvis memorabilia, aliis modis æternitati dicata, aliquot quidem ſæculis durare poſſunt, ſed quæ literis memoriæ conſervantur, nunquam intereunt, ipſaque vetuſtate fiunt auguſtiora. Atque ita Nos SIGISMUNDUS *D*ei Gratia Rex Poloniæ, Magnus *D*ux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Culmen. Elbingen. Pomeraniæque etc. *D*ominus et Hæres. Manifeſtum facimus his literis noſtris univerſis et ſingulis, tam præſentibus quam futuris: Quod ad conſpectum noſtrum *D*omini Prælati Terrarum noſtrarum Pruſſiæ, Spirituales et Saeculares, Barones et Nobiles, principalium Civitatum noſtrarum, videlicet, Thorunenſis, Elbingenſis et Gedanenſis Proconſules et Conſules, ac apud Nos eorundem Civitatum nominibus Nuntii, ſincere et fideles Nobis dilecti, Nobis humiliter ſupplicarunt, ut eos circa jura, libertates, prærogativas, conceſſiones, donationes et exemptiones per clariſſimae memoriae *D*ominum CASIMIRUM Regem, Parentem noſtrum deſideratiſſimum conceſſa et conceſſas conſervare, manutenere, tueri et defendere, ac illa et illas confirmare, approbare, ratificare, laudare, ac demum renovare dignaremur. Quorum jurium et privilegiorum, praerogativarum et exemptionum tenor ſequitur et eſt talis: ANNO 1521.

Ad perpetuam rei memoriam.

Nos CASIMIRUS *D*ei Gratia Rex Poloniae &c. Vid. pag. 145. num. CVII.

CASIMIRUS *D*ei Gratia Rex Poloniae, etc. Vid. pag. 156. num. CXIV.

Nos igitur SIGISMUNDUS Rex ſupra ſcriptus, qui naturae benignitatisque noſtrae inſtituto ea, quae ad ornamentum, dignitatem, amplitudinem atque conſervationem *D*ominiorum et ſubditorum, quibus divina diſpenſatione ſumus praefecti, ſpectare Nobis videntur, grati, libentiſſimique concedimus, ac praeſertim cum ipſi *D*omini Praelati et Barones, et tota ferme Nobilitas, et ſupradictarum Civitatum Cives, & alii multi incolae et ſubditi noſtri, (quamvis ſemper antea, ut ſub imperium et protectionem *D*ivi Parentis noſtri CASIMIRI redierunt) nunc tamen maxime, cum hoc bellum, quod nuper cum Illuſtri *D*omino ALBERTO Marchione Brandenburgenſi, Magiſtro Ordinis S. MARIÆ in Pruſſia geſſimus, injurias, damna, caedes eorundem ſubditorum noſtrorum propulſando, conſtantiſſimi et integerrimi perferentes manſerunt. Auditis itaque et bene intellectis hodie ſupra ſcriptis privilegiis et juribus ac praerogativis, conceſſionibus et donationibus, ad laudem et gloriam imprimis *D*ei Opt. M. omniumq; Sanctorum

ANNO 1521. rum ejus, & ad universarum Terrarum nostrarum Prussiæ incrementum, tranquillitatem, quietem, stabilitatem, atque conservationem, suprascripta privilegia ac jura, prærogativas, concessiones, donationes & exemptiones, ac omnia & singula in ipsis contenta, cum omnibus & singulis eorum punctis, clausulis & continentiis, prout jacent, ex certa nostra scientia & voluntate, ex consilioque Consiliariorum nostrorum, ad præsens in hoc novissimo Conventu Nobiscum existentium, pro solita benignitate nostra Regia approbamus, ratificamus, renovamus & acceptamus laudamus & confirmamus, ipsaque & ipsas perpetuum firmitudinis robur obtinere volumus. Promittentes insuper in verbo nostro Regio, ac sub fide boni, legalis & ingenui Principis, pro Nobis & Successoribus nostris, Nos omnia suprascripta in præinsertis Privilegiis expressa firmiter & inviolabiliter observare, tenore præsentium mediante. In cujus rei testimonium sigillum nostrum præsentibus appendi jussimus, & ad meliorem cautelam Nos manu nostra propria subscripsimus. Actum & datum in Civitate nostra Thorunensi Feria sexta proxima ante Dominicam *Jubilate*, An. D. millesimo quingentesimo vigesimo primo, Regni vero nostri Anno decimo quinto. Præsentibus Reverendissimis & Reverendis in Christo Patribus Dominis, Joanne de Lasko Archiepiscopo Gnesnensi & Primate, & Sedis Apostolicæ Legato nato, Matthia de Drzewica Vladislaviensi Episcopo, Raphaële de Leszno Ecclesiæ Premisliensis, & Laurentio Miedzieleski Ecclesiæ Camenecensis designatis & electis Episcopis, nec non Magnificis Nicolao de Dambrowica Castellano Cracoviensi & Regni nostri Campiductore supremo, Chrystophoro de Szydlowiec Palatino & Capitaneo Cracoviensi, ac Regni nostri Cancellario, Joanne de Lubrancz Posnaniens. Joanne de Kalinowa Calissiensi, Stanislao de Kościelec Brestensi, & Capitaneo Mariæburgensi, Nicolao de Kościelec Junivladislav. & Capitaneo Brestensi, Palatinis; Luca Gorka Posnaniens. & Majoris Poloniæ Capitaneo Generali, Nicolao de Szydlowiec Sandomiriensi, & Regni nostri Thesaurario, Joanne Wietwinski & in Carnischin Plocensi, Stanislao de Sprowa Zarnoviensi, Castellanis; ac Venerabilibus Joanne Latalski Gnesnensi, Cracoviensis ac Lancicienses Ecclesiarum Præposito, Andrea Erzycki Posnaniens. & S. Floriani in Kleparz extra muros Civitatis nostræ Cracoviensis Præposito, Nicolao Olesnicki Canonico Cracoviensi, Paulo Grassowski Præposito omnium Sanctorum in Cracovia, & aliis quam plurimis Dignitariis, Officialibus & Curiensibus nostris, ad præmissa testibus fide dignis, sincere & fidelibus dilectis. Datum per manus præfati Magnifici Christophori de Szydlowiec, in Smielow & magna Opatow, Palatini & Capitanei Cracoviensis, ac Regni Poloniæ Cancellarii, tum Siradiensis, Sochaczoviensis, Gostinensis &c. Capitanei, sincere Nobis dilecti. ANNO 1521.

SIGISMUNDUS Rex.

CHRISTOPHORUS de S. *Palatinus & Capitaneus Cracoviensis, ac Regni Polon. Cancellarius subscripsit.*

CLXVIII.

Pax perpetua inter SIGISMUNDUM I. *Regem & Regnum Poloniæ, ac* ALBERTUM *Magistrum Prussiæ, qua Ordo Hospitalis B.* MARIÆ *Virginis proscribitur, & penitus aboletur;* ALBERTUS *Prussiæ partem titulo Ducis obtinet, & Regis Poloniæ imperio simul cum Provincia subjicitur, eique primus locus in Senatu constituitur.* Datum Cracoviæ die Dominica Palmarum Anno 1525. *Collatum cum Originali. Extat in Archivo Cancellariæ Regni Lib. 27. sub Lit. CC. num. 28. fol. 178.* 1525.

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Omnium rerum, quæ sempiternæ sunt futuræ, nulla firmitudo certior excogitari potest, quam ea, quæ sit literarum monumentis prodita ad memoriam posteritatis. Cætera enim facta humana, quantumcunque memorabilia, aliis modis quam literis æternitati consecrata, aliquot quidem sæculorum decursu durare possunt: quæ vero literarum officio memoriæ mandantur, nunquam intereunt, ipsaque vetustate fiunt augustiora. Proinde Nos SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, nec non Terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Russiæ, ac omnium Terrarum Prussiæ, Pomeraniæ &c. Dominus & Hæres. Manifestum facimus universis: Quia cum acta essent plurima bella inter Prædecessō-

ANNO 1525. res noſtros Reges & Regnum Poloniæ, ac Magiſtros & Ordinem dictum S. MARIÆ Theutonicorum in Pruſſia; de proprietate ipſarum Terrarum Pruſſiæ certantes, eaque non penitus extincta inter Nos & Illuſtrem Dominum ALBERTUM Marchionem Brandeburgenſem, & Magiſtrum ipſius Ordinis recruduiſſent, cum magno Reipubliçæ Chriſtianæ incommodo & detrimento: Proindeque & Summus Pontifex & Cæſarea Majeſtas, Sereniſſimusque Nepos noſter D. LUDOVICUS Hungariæ & Bohemiæ Rex, Nos ad ineundas quadriennales inducias, & arbitralem cognitionem ſubeundam hortati eſſent & induxiſſent: Qua demum magnis impedimentis non ſecuta, & tempore induciarum expirante, veniſſent ad Nos Illuſtres Principes: D. GEORGIUS Marchio Brandeburgenſis, in Sileſia Ratiborienſis, Jagensdorffenſis, in Pruſſia, Stetinenſis, Pomeraniæ, Caſſubarum, Sclavorum Dux, Burgrabius Nurembergenſis, & Princeps Rugiæ, & FRIDERICUS Dux Legnicenſis & Brigenſis, ac inferioris Sileſiæ Capitaneus, Neceſſarii & Affines noſtri chariſſimi, de pace & concordia ſtabili ac firma ſedulo agentes. Tandem poſt multos tractatus & rationes utrinque expenſas ad infraſcriptas conditiones & capitula ipſius pacis & concordiæ devenimus, omniaque & ſingula condiximus, & utrinque firmavimus in hunc qui ſequitur modum.

In Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis Amen.

Nos GEORGIUS Dei Gratia Marchio Brandeburgenſis, in Sileſia Ratiborienſis, Jagendorff, in Pruſſia, Stetinenſis, Pomeraniæ, Caſſubarum, Sclavorum &c. Dux, Burgrabius Nurembergenſis, & Princeps Rugiæ. Et Nos FRIDERICUS eadem Gratia Dux Legnicenſis & Brigenſis, ac inferioris Sileſiæ Capitaneus, recognoſcimus & ſignificamus omnibus & ſingulis præſentem concordiam ſeu contractum viſuris, audituris ſive lecturis. Quia Nos ex infraſcriptis ſequentibus rationibus, quæ Nos tanquam Principes Chriſtianos permoverunt, eandem ſequentem concordiam & contractum inter Sereniſſimum & Excellentiſſimum Principem & Dominum, Dominum SIGISMUNDUM Regem Poloniæ, & ſuæ Majeſtatis Hæredes & Succeſſores Regni Poloniæ ex una, & Illuſtriſſimum Principem & Dominum, Dominum ALBERTUM Marchionem Brandeburgenſem, Theutonici Ordinis Generalem Pruſſiæ Magiſtrum, & ejus Ordinem militarem, terrigenas & civitatenſes, ex altera partibus, concepimus, tractavimus & compoſuimus. Et inprimis id præcipue ac potiſſimum conſiderantes, omnes diſſenſiones, bella, contentiones & conflictus inter Regiam Majeſtatem & Dominum Magiſtrum, ejusque Terrarum Incolas hinc ortas & emanatas eſſe, eo quod non unus Princeps hæreditarius omnium Terrarum Pruſſiæ Gubernator hucuſque extitiſſet, dictaque Pruſſia diverſorum Procerum capitibus gubernata eſſet, unde Terrarum ipſarum incolæ perniciosis inter ſeſe bellis & contentionibus digladiabantur, & prælia commovebant, ex quibus magna effuſio Chriſtiani ſanguinis, damnaque & nocumenta incolis, orphanis & viduis plurima ſunt illata. Similiter conſiderantes, quod præfatus D. Magiſter, Frater & Avunculus ac Sororius noſter, retroactis temporibus, quando officio Magiſterii fungeretur, multifarias fatigas & labores hucuſq; ſubivit apud omnes Status Chriſtianorum Principum, videlicet Summos Pontifices & Cæſaream Majeſtatem, Sacrum Romanum Imperium & Electores Imperii, nec non apud Nobilitatem Germaniæ, eosdemque omnes ſæpius requirendo operam diligentem impendit, ſperans eosdem invigilaturos, quo ipſæ ſeditiones & controverſiæ ac diſſenſiones ſecundum continentiam infraſcriptæ perpetuæ pacis per Sereniſſimam Maieſtatem felicis recordationis KAZIMIRI Regis olim Thoruniæ confectæ, & juxta compromiſſum in proximo quadriennio per Cæſareæ Majeſtatis & Regiæ Serenitatis Ungariæ Oratores, in præſentia Sanctiſſimi Domini LEONIS Papæ Legati &c. Thoruniæ factum componerentur & concordarentur, id tamen ex intervenientibus bellorum motibus, & cæteris variis admodum arduis negotiis, quibus Cæſarea Majeſtas & Sereniſſimus *D*ominus Rex Hungariæ hactenus impliciti atq; diſtracti fuerunt, huc uſque impeditum & indiſcuſſum permanſit. Nos tamen conſiderantes hujusmodi ordinationem optimam fuiſſe, Compromiſſum paucis diebus ad finem & terminum ultimum deducere ſtuduimus. Nam ubi negotia indiſcuſſa permanſiſſent, formidandum fuit, ne Regia Majeſtas ac Regnum Poloniæ, ac Magiſter cum Terris Pruſſiæ iterum ad maiores armorum tumultus, prœlia & contentiones, ac humani ſanguinis effuſionem redirent, in damnum & jacturam totius Reipublicæ Chriſtianæ. Ad præcavendum igitur huiuſmodi mala & incommoda, pacisque ſtudio intendentes, quo in futurum perpetua Chriſtiana pax inter Regiam Majeſtatem, & ejusdem Majeſtatis

ANNO 1525.

ANNO 1525. statis Hæredes, Succeſſores Regni Poloniæ Reges, & inter Magiſtrum Pruſſiæ & ejusdem Terrarum incolas utrinque intervenire ac diſponi poſſit: conſiderantes etiam, quia & nunc Reverendus Dominus Statilius Præpoſitus Veſprimienſis, Sereniſſimi Regis Hungariæ Domini Domini noſtri clementiſſimi, tanquam dicti Compromiſſi Arbitri Internuntius pacis, ac miſſus Orator ad Sacram Majeſtatem Regiam Poloniæ ac Magiſtrum Pruſſiæ, Fratrem & Avunculum ac Sororium noſtrum, quo ſe ad concordiam & ipſum contractum per Nos factum benevole ſubmitterent, & gratioſe ac benigne eidem conſentirent, rogavit & requiſivit: Nos tanquam Mediatores, Reconciliatores pacis, ex ſupra dictis cauſis & rationibus ſequentes Articulos, quos ſalubri viæ concordiæ intendentes, Chriſtianos decentes, idoneos cognovimus, inter Sacram Maieſtatem Regiam, & *Do*minum Magiſtrum, utriusque accedente conſenſu fecimus & diſpoſuimus, &, prout infra continetur, ordinavimus & confecimus.

Inprimis, quod omnes diſſenſiones in iis bellis inter Regiam Maieſtatem, Dominum Magiſtrum, *D*uces Mazoviæ. Epiſcopos Varmienſem & Culmenſem, & cæteros omnes, eorumque ſubditos exortæ, per ſequentem transactionem in univerſum ſublatæ ſint, & neutri Partium in malo reminiſcendo imputari debent.

Item, quod loca, caſtra & oppida cum omnibus attinentiis & pertinentiis in his bellis utcunque alias utrinque intercepta cum bombardis majoribus, quemadmodum in prima occupatione arcium & oppidorum inventæ ſunt, reſtitui, bombardæ etiam uncales, quas Hokenbuchs vocant, eo pacto, ut penes modernos Officiales reſtabant, ſimiliter reddi debent. Si vero quicquam bombardarum majorum deeſſet, debent Officiales per juramenta interrogari, ut mediis eorum juramentis dicant, quid illic invenerint. Quod autem bombardas in Caſtro Hollando demolito inventas attinet, debent ſine diminutione ad manus Illuſtris *D*omini Marchionis ALBERTI reſtitui.

Præterea debent omnes & ſinguli ex Nobilitate, civibus & colonis omnis promiſſionis & juramenti, quibus præſentibus bellis, aut citra alias circa hæc tempora, a ſuis ad alienos Dominos ſe contulerunt & obligarunt, liberi & ſoluti eſſe & reputari.

Cæterum quod ad neglecta ſervitia attinet, debet a Regia Majeſtate & *D*uce de Pruſſia illis, qui ea neglexerint, ex gratia condonari, & bona ſeu poſſeſſiones eorum reddi. Cæterum quod liberos eorum attinet, qui condemnati ob perpetratum facinus pœnas dederunt, bona immobilia utrinque reddantur, & patrum facinus honori puerorum nihil noceat, nec apud quempiam in aliquo præjudicet. ANNO 1525.

Item debet Regia Majeſtas illis de Neumarkt, ſimiliter Marchio ALBEETUS Gilczenburgen. & Hoenſteinen. nec non omnibus Civitatibus, Eccleſiaſticis & ſæcularibus, Nobilibus & plebeis utriusq; Partis ſubditis, qui ex timore defecerint, parcere & condonare, nullaque indignatione reminiſci, nec cuiquam, ut hoc vindicet, permittere: ſed ex clementi voluntate ſub utriſque hinc inde ſigillis & literis ſententiam ferre, quod hoc ipſis & liberis eorum in nullam dehoneſtationem aut incommodum vergere debeat.

Item, quod ad Eccleſiaſticorum bona & juriſdictionem attinet, debet *D*ux Pruſſiæ ad requiſitionem Eccleſiaſticorum unicuique juſtitiam, ut chriſtianum, æquum & juſtum eſt, adminiſtrare. Cæterum bona, reditus & cenſus ſub Duce Pruſſiæ ſiti, Epiſcopatum Varmienſ. vel eosdem Eccleſiaſticos attinentes, debent viciſſim ex omni parte reſtitui. Si vero Dux vel Nobiles ſui Curatos, vel alios in Eccleſiaſtica Beneficia collocare vellent, qui hominibus chriſtiane providerent, eos Epiſcopus juxta antiquam conſuetudinem inſtituere ac inveſtire debet.

Item, ſi poſſent Domini Pontifices conſtanter docere, quod Eccleſiaſtici in Terris Domini Ducis commorantes, ſecus, quam Chriſtiani, ac contra ordinationem & conſtitutionem univerſalis Sanctæ Eccleſiæ Chriſtianæ ſe gererent: debet Dominus Dux una cum Dominis Epiſcopis iuvare, ut tales debita caſtigatione emendentur.

Item ſi quiſpiam civium aut ruſticorum duos annos ante proxime geſtum bellum uſque huc Domino ſuo ſe ſubduxiſſet, & abſque voluntate ejus aufugiſſet, repetiti debent Dominis ſuis ſine omni medio reſtitui, & exinde nulla Partium alterutri ſuos detinere. Qui autem vi ab utraque Parte abacti ſunt, ii debent publicis mandati literis ad Dominos ſuos dirigi ſeu remitti.

Item debet Dominus ALBERTUS Marchio Regiæ Majeſtati & Regno Poloniæ juramentum, uti naturali & Hæreditario Domino ſuo, præſtare, & ſe inpoſterum erga ejus Regiam Majeſtatem in omnibus, ſicut Principem Vaſallum erga Dominum ſuum hæreditarium de jure decet, obedientem exhibere. Debet præterea Marchio

ANNO 1525. chio GEORGIUS ſuo & Fratrum nomine Vexillum contingere. Debent ſimiliter Marchiones KAZIMIRUS & JOHANNES ſigillis & literis ſuis intra annum hujusmodi contractum agnoſcere & acceptare.

Item debet Regia Maj. ex adverſo Marchioni ALBERTO infraſcriptas Terras, Civitates, Caſtra et Vicos, videlicet tria oppida & Caſtrum Konigsbergk, Lochſteten, Vargen, Girmaw, Pubetten, Rudaw, Schokken, Kaymen, Kremitten, Valdaw, Tapiaw, Tapelawken, Narbetten, Inſterburgk, Allenburgk, Venſterau, Gordauen, Angerburgk, Mordenburgk, Labiaw, Lawkiſten, Tilſleth, Ragnet, Roſſiten, Vinthergk, Mymel, Brandemburg, Krewczburgk, Fredlant, Demenaw, Bartten, Letzen, Balge, Heilige Beyhell, Zintlen, Lawdsbergk, Preuſchewlaw, Bartenſkyn, Scheſten, Saynsburgk, Reyna, Raſtenburgk, Lieck, Jehansburgk, Hollandt, Liebſtadt, Mulhauſen, Mormige, Paſſenheym, Ortelsburgk, Oſterode, Hogenſtayn, Neidenburgk, Soldaw, Ilgenburgk, Schippenbeil, Tewſchſtheylaw, Prewſchmargk Lubemul, Salffelt, Riſemburgk, Marienwerder, Tirembergk, Labtaw, Schonbergk, Bouunden, Jorgenburgk, Reſenburgk, Gordenſche, Newhaus, Freyenſtadt, Solaw, Viſchhauſen, Biſchovwerder, Medenaw, tanquam Duci in Pruſſia in legitimum & hæreditarium feudum conferre, & ejusmodi infeudationis literas ab uno Fratre ad alium & eorum Hæredes, tanquam ſuper indiviſo feudo, juxta tenorem tranſactionis conficere.

Item ſi quando memorati quatuor Principes & Marchiones, ALBERTUS, GEORGIUS, KAZIMIRUS, JOHANNES, & eorundem legitimi feudi Hæredes omnes ſine legitimis feudi hæredibus decederent, tunc & non antea debent ſupra ſcriptæ Terræ Pruſſiæ ad Regiam Majeſtat. & Regnum Poloniæ hæreditarie redire & recidere. Si vero Filiæ ſupereſſent, hæ debent Ducalis dotis pecunia a Regia Majeſtate abſolvi & provideri.

Item debet Regia Majeſtas Marchionem ALBERTUM, ſuos Hæredes, & omnes incolas ſupra ſcriptarum Terrarum Pruſſiæ in eorum privilegiis, huic transactioni & ſuperioritati Regiæ Majeſtatis non repugnantibus, conſervare, & alias ab iniqua violentia defendere & manutenere.

Item debent tam Ordinis, quam Nobilitatis & Civitatum prædictarum Terrarum Pruſſiæ Mandatarii, Nuntii pro ſe, hæredibusque & ſucceſſoribus ſuis conſentire & inſcribere, quod ſe ipſos, hæredesque & ſucceſſores ſuos poſt obitum quatuor prædictorum Ptincipum & ſuorum legitimorum feudi Hæredum ad Regiam Majeſtatem & Regnum Poloniæ ac ipſius Hæredes debita fidelitate & ſubjectione, uti ad eorum naturalem ac hæreditarium Dominum, & nullum alium tenere debeant & velint. Ita denique, quod Regia Majeſtas ſupra ſcriptas Terras Pruſſiæ cum aliquo linguam Germanicam callente, & in eodem Ducatu bene poſſeſſionato, qui omnia officia adminiſtret, procurare debeat. Et ſi Majeſtas Regia Conſiliarios ſuos deputaverit, quod Nobiles & Civitates, Eccleſiaſtici & Sæculares omnium Ordinum Terrarum Pruſſiæ Duci ex Pruſſia juramentum præſtare debeant, quod tunc ex ſingulis diſtrictibus duo ex Nobilitate ac Civitatibus nomine aliorum omnium, quemadmodum hic præſentes ſe inſcripſerunt, literis quoque & ſigillis ſuis hujusmodi concordiam recognoſcere debebunt, & quum Principi de Pruſſia juramentum præſtabunt, quod tunc, medio hujusmodi eorum præſtito juramento, etiam hanc concordiam ſe ſervaturos promittant. ANNO 1525.

Item quod Princeps de Pruſſia primum & proximum locum in Conſiliis Terrarum, Comitiis, & publicis Conventibus apud Regiam Majeſtatem habere debet.

Item quod Princeps ex Pruſſia, Hæredesque & Succeſſores Principes ex Principatu & Terris Pruſſiæ prædictis nihil vendant: verum ſi ad hoc ingens urgeret neceſſitas, debebunt hoc Regiæ Majeſtati, tanquam Domino ſuo hæreditario ante unum annum prius denuntiare. Quod ſi Maj. ſua emere nollet, extunc ipſe Princeps vendendi habeat poteſtatem: Regalibus tamen Regiæ Maj. feudis & obſequiorum juribus ſalvis. Et præterea ſi Dux ipſe Pruſſiæ urgente neceſſitate premeretur, poterit arces & oppida ſua Vaſallis ſuis locare & impignorare, ut eaedem Terrae unitae et indiſciſſae, quemadmodum nunc ſunt, permaneant.

Item quod ad obſequium attinet, ex quo Terra Pruſſiae in magnum detrimentum pervenit, promiſit Regia Majeſtas Marchioni ALBERTO ſex annorum libertatem ſe ex gratia daturam. Ubi autem Regia Majeſtas et Regnum Poloniae a quibuslibet, cujusvis dignitatis aut conditionis illi fuerint, occaſione hujus transactionis et conceſſionis feudi impugnaretur, extunc Dux in Pruſſia cum Succeſſoribus in propria perſona, una cum omnibus ſuis ſubditis, pro ſummis viribus Regiam Majeſt. etiam intra hoc ſex annorum libertatis ſpatium adjuvare, et illi conſulere ſit obligatus. Similiter Regia

Anno 1525. gia Majestas & Regnum Poloniæ erga Ducem in Prussia & ipsius Terras in hoc casu facere debebit.

Si autem contingeret, quod Regia Majestas aut Regnum Poloniæ extra hunc contractum ab infidelibus & alias urgeretur, & Regia Maj. Poloniae in propria persona cum omnibus suis subditis in castra proficiscereturtur, tunc Dux in Prussia cum Successoribus suis obligatus esse debet, Regiam Majestatem cum centum instructis equis usque ad terminos Terrarum Prussiæ insequi.

Si vero Dux in Prussia a Regia Majestate ultra fines transire requisitus fuerit, extunc hujusmodi centum equites instar aliorum Majestatis suæ equestrium militum Regiis stipendiis militare debebunt. Casu autem quo Regia Majestas urgente necessitate plures quam centum equites a Duce in Prussia educi desideraret, quotquot centenarium numerum excesserint, a tempore exitus domiciliorum suorum Regio stipendio, ut præmissum est, militabunt. Si vero in facultate Ducis ex Prussia non fuerit plures quam centum equites educendi, non debet propterea ipsum Regia Majestas ulterius urgere.

Item quod ad jurisdictionem inter Regiam Majestatem & Principem Prussiæ attinet, ita observandum est, si contingat, quod Regia Majestas Principem, aut vicissim Princeps ipse Regiam Majestatem in causis personas utriusque Partis concernentibus convenire vellet, debet Majestas Regia Consiliarios suos Marienburgi aut Elbingi collocare, juramentisque, quibus suæ Majestati obnoxii sunt, absolvere, & rursum ad juste judicandum obligare. Et quidquid tunc a prædictis Consiliariis Regiæ Majestati & Principi pronunciatum & decretum fuerit, ratum esse debebit, & sine contradictione servari.

Si vero quispiam de sorte seu conditione Principis sæcularis aut Ecclesiastici status in Prussia supradictum Principem de Prussia super quavis re convenire prætenderet, debebit Majestas Regia sex ex Consiliariis suis, & Princeps in Prussia totidem ex suis ad Judicium, ut præmittitur, obligare, & juramentis astringere: & quidquid ipsi æquum esse decreverint & pronunciaverint, ei utraq; Pars acquiescere, & sine ulla tergiversatione id ratum habere debebit.

Si autem aliquis, qui de sorte Principum non fuerit, contra Ducem in Prussia quampiam actionem instituere vellet, hoc coram Vasallis Principis facere debebit, quos Princeps ipse collocare, & ad Judicium obligare tenebitur. Si quis autem occasione hujusmodi Judiciorum in casibus Principis personam attingentibus sibi injuriam factam, aut se gravatum existimaret esse, poterit ad Consiliarios (quos Regia Majestas & Dux in Prussia quotannis ad Festum S. Francisci, cum id necessitas exegerit, Marienburgum mittere debebunt) provocare, qui super ea re cognoscendi potestatem habere debent. Quod si ibi cognitum fuerit, appellationem provocantis frivolam & illicitam esse, debebit illa Pars Judicio decem marcas Pruthenicales pendere, & Parti adversæ ad refundendum expensas litis, & ad parendum priori sententiæ obligata esse. Anno 1525.

Ubi vero actiones emergerent, incolas Terrarum Prussiæ & eorundem possessiones utrinque contingentes, unusquisque in eo Judicio, ubi bona seu possessiones sitæ fuerint, aut reus domicilium habuerit, conveniri, & ad extranea Judicia trahi non debet.

Item neutrius Partis subditi, nec etiam eorum bona, ex quo in locis, ad quæ spectant, justitia obtineri possit, in alienis Judiciis arrestari aut detineri debent.

Item quod deinceps omnes incolæ Terrarum Prussiæ utrinque reciproca vicissitudine in terra & mari sine impedimento negotiationes exercere, veteribus stratis proficisci, & curribus transire, nec non in privilegiis suis hoc casu permitti debent.

Cæterum fora in villis contra fas & antiquam consuetudinem instituta deinceps ubique aboleri, & in civitates, ad quas spectant, reponi debebunt.

Item quod profundum Balgen ad mare recens Haeb, & ubicunque alias profunda id est ostia maris fuerint, caput Vislæ, & omnia flumina omnibus Prussiæ incolis, ut in ipsis navigare & trajicere possint, libera sint. Et peregrini mercatores nec in Konigsberg, nec Brunsbergk, Elbingum, Gedanum, aut in ullam aliam civitatem proficisci cogantur, sed debent libere, non coacti, prout ipsis placuerit, velificare & navigare. Attamen sine antiquorum teloneorum & privilegiorum detrimento.

Item nulla telonea, depositiones, vel alia gravamina in Terris Prussiæ contra antiquam consuetudinem & Privilegia ab ulla Partium institui debent, sed vetera telonea permanere. Si autem ab alterutra Partium a tempore transactionis Regis Cazimiri telonea essent instituta, ea quoque hinc inde abrogari debent. Si vero successu temporis contingeret, quod Regia Majestas & similiter Dux in Prussia ad requisitionem utriusq; subditorum

ANNO 1525. ſuorum alicubi nova telonea, aut emporia ad utilitatem Terrarum Pruſſiæ inſtituere deſtinarent, tunc debet Majeſtas Regia Ducem Pruſſiæ vocare in locum opportunum, & ambæ Partes ſuper ea re concordandi & tranſigendi poteſtatem habere. Si etiam aurigæ vel nautæ hujusmodi telonea præterirent, non debent eis bona adimi, ſed tantum naves currusque auferri.

Cæterum quod ad bona naufragantium attinet, debebit id cum iisdem ſecundum veterem introductam conſuetudinem, ex quo idem in Zelandia, Holandia & Brabantia conſuetum eſt, etiam obſervari, ita tamen, quod a nautis nihil plus extorqueatur.

Item debet utraque Partium adverſus alterum nunc & deinceps publicarum ſtratarum prædones, fures, & alios terris perniciem invehentes ad receptandum & promovendum abſtinere. Sed qui unius Partis profeſſus hoſtis ſit, debet etiam ab altera Parte pro ejus diffidato hoſte & damnificatore cenſeri.

Item quævis Partium poteſtatem habere debet, hoſtes & noxios ſuos in bonis alterius Partis perſequendi, & in quibus judiciis apprehendentur, in illis ſiſti, & juxta ipſorum demerita juſtificari debent.

Item Dux in Pruſſia, præterea Elbingenſes, Gedanenſes & Thorunenſes omnem monetam cudere abſtineant, ita, quod Regia Majeſtas intra hinc & Feſtum Pentecoſtes ſequentis anni diem ſtatuat, ſe ratione hujuſmodi monetæ clare concordandi.

Item quod Dux Pruſſiæ omnibus privilegiis & juribus huic contractui repugnantibus, ſeu ea ſint a Pontificibus Maximis, Imperatoribus, Principibus, vel Regibus Poloniæ profecta, nunc & in perpetuum renuntiare, & ea in manus Regiæ Majeſtatis conſignare debet. Si autem quicquam in ejusmodi privilegiis contineretur, quod huic transactioni non repugnaret, ſed Duci Pruſſiæ & Terris occaſione finium, & aliorum jurium & privilegiorum neceſſarium eſſet, debebit Majeſtas Regia ejusdem tenoris ſub literis & ſub ſigillo Majeſtatis ſuæ ea denuo concedere.

Item quod Regnum Pol. & Terræ Pruſſiæ pro ſe et eorum ſucceſſoribus ſufficienter ſe inſcribere debent, quod hanc inſtitutam tranſactionem in omnibus ſuis partibus, punctis et articulis fideliter, perpetuo et irrevocabiliter ſervare, nec unquam contravenire aut agere debeant aut velint: hoc puncto ſingulariter adjuncto, ſi caſus mortis Principum, quos Deus pro ſuo arbitrio conſervet, ſe offerret, quod Terræ Pruſſiæ Majeſtati Regiæ et Regno Poloniæ, et nulli alteri adhærere debent. ANNO 1525.

Poſtremo ſi quisquam, cujusquam dignitatis aut conditionis exiſteret, hunc-que contractum impugnare vellet, debent tres Marchiones, quos hæc concordia pariter attingit, una cum Duce de Pruſſia cum omnibus, quos ad hoc permovere poterunt, Regiam Majeſtatem juvare, et ſuper hoc reſpondere.

Huic ſupraſcriptæ Chriſtianæ concordiæ et unitati Regia Majeſtas Poloniæ, et Dux Pruſſiæ in omnibus articulis, clauſulis, conditionibus, punctis ſuperius expreſſis Regiam ac Ducalem dignitatem, Chriſtianamque bonam fidem perpetuo et fideliter interponentes, inviolabiliter pro ſe, et ſucceſſuræ poſteritatis eorum hæredibus, Succeſſores Reges Poloniæ et Duces Pruſſiæ ratam et firmam habere et obſervare polliciti ſunt, ac promiſerunt. Pro majori præfatorum fide et ſecuritate Regia Majeſtas, ſimiliter Dux Pruſſiæ hujusmodi pactum, concordiam et unionem manu eorum propria ſubſcripſerunt, et ſigilla ipſorum noſtris adhærentia ſubappendi fecerunt, et hujusmodi contractus binæ literæ concordationis ſeu unionis ſub eodem verborum tenore confectæ cuilibet Parti unæ præſentatæ ſunt. Datum et actum Cracoviæ Sabbato in Vigilia Palmarum, quae fuit 8. Menſis Aprilis Anno Domini 1525.

Nos itaque SIGISMUNDUS Rex Poloniae de conſilio et conſenſu Conſiliariorum noſtrorum Regni Poloniae omnes et ſingulos memoratos articulos, ut praemittitur, medio Illuſtrium Principum praenominatorum GEORGII Marchionis Brandeburgenſis, et FRIDERICI Ducis Legnicenſis inter Nos et Illuſtrem Dominum ALBERTUM Marchionem Brandeburgenſem, Magiſtrum ac Ordinem eius in Pruſſia actos, conditos et concluſos in omnibus et ſingulis eorum punctis, clauſulis, continentiis, prout jacent, acceptamus, ratificamus, approbamus, laudamus et confirmamus, ipſosque perpetuum firmitudinis robur obtinere volumus. Promittentes in verbo noſtro Regio, ac ſub fide boni ac legalis et ingenui Principis pro Nobis atque Succeſſoribus noſtris Regibus Poloniae, ac Regno et dominiis noſtris, quantum Nos et illa concernunt, Nos omnia ſupraſcripta in praeinſertis literis atque articulis conditis et concluſis expreſſa firmiter et inviolabiliter obſervare, exequi, et adimplere, neque illis quoquo modo contravenire de jure vel de facto, directe vel indirecte,

omni

ANNO 1525. omni dolo et fraude penitus seclusis. In quorum omnium et singulorum fidem, robur et testimonium praemissorum praesentes literas manu nostra propria subscripsimus, illasque sigillo nostro Regio et Consiliariorum nostrorum sigillis communiri fecimus. Datum Cracoviae die Dominico Palmarum Anno Domini 1525. Regni vero nostri Anno 19. Praesentibus Reverendissimis ac Reverendis in Christo Patribus Dominis: Joanne de Lasko Archiepiscopo Gnesnensi, Legato nato et Primate, Petro de Thomice Cracovienſi et Posnanienſi, ac Regni nostri Vicecancellario, Mathia de Drzewica Vladislavienſi, Raphaële de Leszno Plocensi, Mauritio Warmiensi, Andrea Krycki Premislienſi, Joanne Culmensi, Jacobo Chelmensi, Laurentio Camenecensi, Episcopis; ac Magnificis, Generosis, Venerabilibus, Nobilibus, Strenuis ac Famatis, Nicolao Firley de Dąbrowica Castellano Cracovienſi, et Exercituum Regni nostri Capitaneo Generali, Christophoro de Szydlowiec Palatino et Capitaneo Cracovienſi, et Regni nostri Cancellario, ac Siradiensi, Gostinensi, novae Civitatis Corczyn, et Sochaczovienſi Capitaneo, Andrea de Thanczyn Sandomirienſi ac Belzensi, Chelmensi et Rathnensi Capitaneo, Jaroslao de Lasko Siradiensi, Andrea de Opporow Brestenſ. Georgio de Bayſen Palatino Marienburgensi, et Capitaneo Mevensi, Georgio de Konopat Pomeraniae, et Capitaneo Swecensi Palatinis; Nicolao de Szydlowiec Sandomirienſi, Regni nostri Thesaurario, ac Radomiensi, Zatorienſi, Oswiecimensi Capitaneo, Joanne Comite de Tarnow Woynicensi, Joanne Wieczwieński Plocensi, et Capitaneo Bratianensi, Joanne de Tarnow Biecensi, et Capitaneo Pilsensi, Nicolao Czykowski de Woyslawice Polanecensi, et Burgrabio Cracovienſi, Stanislao de Chodecz Marschalco Regni nostri, et Capitaneo Leopolienſi, Petro Kmita de Wisnice Mareschalco Curiae nostrae, ac Scepusienſi et Premislienſi Capitaneo, Nicolao Rusocki Biechovienſi ac Lancicienſi, Predecensi Capitaneo, Castellanis; Achatio Czerna Succamerario Pomeraniae, Capitaneo Schlochovienſi, Joanne Latalski Gnesnensi, Cracovienſi, Posnanienſi et Lancicienſi, Joanne Karnkowski Skarbimirienſi, Stanislao Gorecki Calissiensi, et Custode Plocensi, Praepositis; Joanne Gojeński Cracovienſi, Joanne Gorski Posnanienſi, Stanislao Tarło de Szczekarzowice Lublinenſ. Archidiaconis; Stanislao de Olesnica Cantore Gnesnensi, Canonico Cracovienſ. Secretariis nostris; Nicolao Tomicki Praefecto Stabuli nostri, ac Costensi, Pisdrensi et Conicienſi Capitaneo, Sylvestro Ożarowski Succamerario nostro, et Capitaneo Zavichostensi, Stanislao de Pilcza Capitaneo Grodecenſ. Joanne Tarło Structore Mensae nostrae, Simone Chlewicki Magistro Coquinae nostrae, Martino Wolski Thesaurario Curiae nostrae et Burgrabio Cracovienſi, Conrado Hilfeldt Proconsule, et Joanne Lisman Consule Thorunenſ. Joanne de Loe Proconsule, et Joanne Alexuange Consule Elbingensi, Eberhardo Ferber Cive Gedanensi, Capitaneo Dirschovienſi, caeterisq; Dignitariis, Officialibus, Proceribus, et Aulicis nostris Testibus circa praemissa fide dignis, sincere Nobis fidelibus dilectis. Datum per manus praefati et Reverendi in Christo Patris Domini Petri Tomicki Cracovienſis et Posnanienſis Episcopi, et Regni nostri Vice-Cancellarii sincere Nobis Dilecti- ANNO 1525.

CLXIX.

Approbatio eorundem Pactorum per Proceres & incolas Ducatus Prussiæ. Datum Cracoviæ 1525 die 9. Apr. ipsa Dominica Palmarum. *Indidem fol. 192.*

Nos infra scripti Erhardus electus Pomesanienſis, Fridericus Dominus de Heydeck, nomine Ordinis Theutonicorum in Prussia, Heynrichus Dominus de Kittlicz, Georgius de Kimheim nomine Nobilium, Nicolaus Richam Magister civium civitatis antiquae, Crispinus Schonberk Consul in Knybhoff nomine majorum et minorum civitatum in Prussia, palam facimus et recognoscimus. Cum retro temporis multa graviaque bella inter Serenissimos Poloniae Reges, et Inclytos Theutonici Ordinis Magnos Magistros tantis odiis, inveteratisque dissidiis in utriusque populi et Polonici et Prutenici calamitatem gesta sint, ut parum hactenus profuerint contractus et pacis foedera, Summorum Pontificum, Imperatorum, Regumque auctoritate sæpe interposita. Cujus mali origo hinc dimanavit, quod Prussiæ Terra, nam de hujus proprietate tantopere pugnatum est, Rectore hæreditario caruit, cum hinc Reges Poloniæ illinc Magni Magistri et militaris Ordo jus suum prætenderent, mallentque armis, quam pia Christianaque concordia negotium transigere, pervenit eorum malorum non parva portio ad nostram usque ætatem; siquidem paucis abhinc annis, oborto iterum ea de re bello, concurrentibusque infestis signis, Serenissimo Rege SIGISMUNDO, et Illustris-

ANNO 1525. ſtriſſimo ALBERTO M. Magiſtro, quanta vaſtitate utraq; Terra affecta ſit, oſtendunt ipſæ ruinæ, et calamitas miſerorum, ſunt vaſtati agri, abducti coloni, effuſus ſanguis Chriſtianus, vim paſſæ mulieres, ſtupratæ virgines, profanatæ ſacræ ædes, prætereaque alia ſcelera, et bellorum incommoda perpetrata, quæ turpe eſt audiri, nedum fieri in pópulo Chriſtiano. Cujus belli immanitate moti, et miſerorum fortunam miſerti, Summus Pontifex, Sacratiſsima Caeſarea Majeſtas, Sereniſsimus Hungariæ et Bohemiæ Rex ad inducias quadriennales utramque Partem piis rationibus flexerunt, eo propoſito, ut quadriennio illo induciarum veterem diſcordiam omnino tollerent, et firmam pacem inter nos finitimas gentes componerent. Erat ſpes nobis bona fore, ut aliquando concordia pro diſcordia veniret. Cæterum cum Chriſtianus orbis undique bellorum tumultu, variisque perturbationibus vexaretur, factum eſt, ut tam pium conſilium tantorum Rectorum Rerumpublicarum de concordia ſtatuenda impediretur, quandoquidem quadriennium induciarum irritum abiit, ut ejus fine pro pace bellum videretur renaſci, quod ſane ita erat in manifeſto, ut aut ipſum nova cum Chriſtianorum calamitate fuiſſet ſuſcipiendum, aut in Contractum Torunenſem, cui titulus eſt *Perpetuæ Pacis*, conjurandum. Quando igitur verſaremur inter duo ejusmodi pericula, ut aut arma Patriæ noſtræ intoleranda deinceps fierent capeſſenda, aut neceſſe eſſet conſentire in Concordiam, et prædictum Contractum perpetuæ pacis, nec in aliam partem ſe flecti permitteret Sereniſsimus Rex Poloniæ et Inclytum ejus Regnum. Reſpexit Deus propitiis oculis in pias preces calamitate afflicti populi, deditque ex improviſo pios ac prudentes pacis per alium modum Procuratores, Illuſtriſsimos Principes et Dominos: Dominum GEORGIUM Marchionem Brandeburgenſem etc. et *D*ominum FRIDERICUM Ducem Legnicenſem etc. quos vetus diſcordia et periculum redeuntis belli non minus movit, quam ſi eorum res ageretur, cum ſint utrique Partium ſanguine et affinitate conjunctiſſimi. Hi divina inſpiratione invenerunt Articulos Transactionis et Pacis cum juſtos, tum Chriſtianos, qui ſi bona fide cuſtodiantur, non erit amplius timor de periculo renaſcituri belli. Inprimis autem ſua providentia curarunt, quî præſtinguerentur fons, unde hactenus tot mala fluxerunt, ſcilicet ut habeat Terra Pruſsiæ Principem haereditarium, qui juſtis de cauſis Superiorem recognoſcat Sereniſsimum Regem Poloniae, et Inclytum ejus Regnum, quandoquidem certis indiciis et argumentis haud fallacibus jam tandem evidenter cognovimus fundum et ſolum Terrae Pruſsiae intra fines, limites, et in circulo ditionis inclyti Regni Poloniae contineri et concludi. Quando autem nihil potius eſſe debet Chriſtianis pectoribus, quam cum omnibus, ſi fieri poſsit, inprimis vero cum vicinis in pace et tranquillitate vivere, quam nobis Magiſter noſter chariſsimus, et ejus *D*iſcipuli tanta cura et ſtudio commendarunt, volentes accurrimus ad per tam pios Principes oblatas conditiones pacis, qua hactenus indigere viſi ſumus, et nunc divina commiſeratione donamur. Idque eo libentius fecimus, quod nos ad eandem Transactionem amplectendam clariſsimus Vir *D*. Joannes Statilius Praepoſitus Curſienſis, Secretarius et Orator, LUDOVICI Hungariae et Bohemiae Regis Serenisſimi, Domini noſtri gratioſiſsimi adhortabatur duplici nomine, tum quod ad percutiendum fœdus pacis miſſus eſſet, tum quod propoſiti Articuli Transactionis juſti ac Chriſtiani a praefato Sereniſsimo Rege judicarentur, qui, ceu alter ſummorum Arbitrorum Concordiae ſtatuendae in quadriennalibus induciis, nihil aeque ad ſe pertinere affirmavit, quam vel in ipſis induciis, vel poſt finem earum inter Principes utrinque ſibi conjunctiſsimos, et populos vicinos pacem procurare. Ideo conſenſimus et conſentimus in Tranſactionem et Concordiam inter Sereniſsimum *D*ominum SIGISMUNDUM Regem, et inclytum Regnum Poloniae ex una, et Illuſtriſsimum Principem *D*ominum ALBERTUM Marchionem Brandeburgenſem etc. Haeredem et Succeſſorem ex altera partibus ſuper feudo, juribus et proprietate praedictae Terrae Pruſsiae, ac aliis punctis, articulisque per praefatos Illuſtriſsimos Principes: *D*ominum GEORGIUM Marchionem etc. et *D*ominum FRIDERICUM *D*ucem Legnicenſ. etc. pacis Mediatores Anno *D*omini milleſimo quingenteſimo vigeſimo quinto, die nona Menſis Aprilis Cracoviae ad noſtram petitionem et placitum conceptam et confectam, ipſamque in omnibus punctis et articulis, perinde ac ſi inſerta hic eſſet, noſtro conſtituentium, haeredum et ſucceſſorum nomine, laudamus, adprobamus, et cum magna hilaritate, animique gratitudine ſuſcipimus et amplectimur, pro nobis praefatis conſtituentibus, haeredibus et ſucceſſoribus noſtris, ſincera ac Chriſtiana fide, et ſub honore noſtro, nec non jurisjurandi ſacramento firmiter et conſtanter promittentes, et effica-

Anno 1525. efficaciter nos obligantes, quod eandem Concordiam, Transactionemque, ut praefertur, in omnibus et singulis articulis et conditionibus fideliter et irrevocabiliter, sine fraude et dolo, ratam et gratam habere, et perpetuo observare, nec unquam per nos, aut submissas personas quovis prætextu sive colore, publice vel occulte ipsi contravenire volumus, nec debemus. Renuntiatis praeterea omnibus et singulis juribus, privilegiis et exceptionibus, quibus eandem concordiam impugnare, infringere possemus. Porro si Illustrissimus Princeps et Dominus Albertus Marchio Brandemburgensis etc. in Prussia Princeps etc. quem de voluntate praefati Serenissimi Regis Poloniae Sigismundi in haereditarium Dominum suscepimus, et praesentibus suscipimus, nec non Illustritatis suae veri et legitimi Feudi Haeredes masculi, et subinde Illustrissimi Principes et Domini Georgius, Casimirus et Joannes, una cum omnibus suis legitimis feudi Haeredibus e vita migraverint, et praefata Terra Prussiae ipsis in feudum concessa juxta inscriptionem praedictae Transactionis ad Serenissimos Reges et Regnum Poloniae devoluta fuerit, quod nos Serenissimis Regibus eisdem, et Regno Poloniae, cui nos unanimiter, sponte, et ex certa scientia, una cum praedicto Principe nostro, tanquam superiori Domino, subjiciemus, et ex nunc subjicimus, nec cuiquam alteri adhaerebimus, obediemus et subjecti erimus, sed eosdem Serenissimos Reges, et inclytum Regnum pro Dominis nostris, quoad utile et directum dominium, merum et justum imperium, in perpetua subjectione profitebimur et recognoscemus, salvis tamen semper manentibus omnibus et singulis Transactionis articulis, quibus in hoc casu Terrae Prussiae cautum est. In quorum omnium fidem et robur Nos supra scripti Oratores, nomine constituentium et nostro, has literas sigillorum nostrorum adapensione munivimus, datas Cracoviae Anno Domini millesimo, quingentesimo vigesimo quinto, die vero nona Mensis Aprilis, quae erat dies Dominica Palmarum.

CLXX.

Diploma Sigismundi I. *Regis, quo Terræ Prussiæ* Alberto, *atque deficiente ejus Prole mascula, tribus ejus Fratribus,* Georgio, Casimiro & Joanni *in Feudum traduntur.*

Datum Cracoviæ Feria secunda post Dominicam Palmarum Anno 1525. *Indidem fol. 202.* Anno 1525.

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Nos Sigismundus D. G. Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, nec non Terrarum Cracoviae etc. Dominus et Haeres, universis et singulis, praesentibus et futuris, harum seriem inspecturis, manifestum facimus. Quia cum olim multae et graves controversiae, multaque, et Reipublicae Christianae perniciosissima bella gesta fuissent inter Praedecessores nostros Reges Poloniae, ac Magistros et Ordinem dictum S. Mariae Teutonicorum super proprietate in Terris Prussiae, Regibus et Regno Poloniae jus suum haereditarium pro virili tuentibus, Magistris vero ac Ordine suis veris ac legitimis Hæredibus et Dominis parere recusantibus, atq; iis tantis controversiis, tantisque bellis eo res deducta fuisset, ut divino favore justitiae Regni nostri opitulante, et pax confecta, et Magistri et Ordo, totaq; ipsorum ditio in subjectionem et homagium Regibus et Regno Poloniae devenisset, idque longissimo tempore tentum et observatum esset, successu vero temporis novae controversiae de ipsa proprietate, ac demum bellum inter Nos, Regnumque nostrum, et Illustrem Dominum Albertum Marchionem Brandeburgensem, Magistrum Generalem, ac Ordinem ejus suscitatum esset, cum maximo Reipublicae Christianae incommodo ac detrimento. Proinde Summi Pontifices, videlicet Leo decimus, Adrianus sextus, et modernus Clemens septimus, demum invictissimus Carolus Romanorum Imperator, et Hispaniae Rex Catholicus, nec non Serenissimus Nepos noster Dominus Ludovicus Hungariae et Bohemiae Rex, ac plerique Germaniae Principes summo studio apud Nos egissent de concordia et pace componenda. Quae denique concordia cum medio Illustrium Principum Dominorum Georgii Marchionis Brandeburgensis, in Silesia Ratiborienſis, Jagerndorffensis, in Prussia, Stetinensis, Pomeraniae, Cassubarum, Sclavorum etc. Ducis, Principis Rugiae, ac Burgravii Nurembergensis, et Friderici Ducis Legnicensis et Brigensis, et Capitanei inferioris Silesiae, tractata et concluſa esset, venissetque ad Nos ipse Illustris Dominus Albertus Marchio Brandemburgensis, et Magister Generalis cum nonnullis Membris Ordinis et subditis suis, plenam et

ANNO 1525. omnimodam facultatem ab Ordine et universis subditis ejus habentibus, se Nobis, uti vero et legitimo Haeredi et Domino suo, ac Terrarum omnium Prussiae subjicientibus, ac easdem Terras sibi in Feudum dari enixe et suppliciter, primum ejus Consiliarii Proceres et subditi, demum ipse Illustris Dominus ALBERTUS Marchio a Nobis petivissent, declarans se Nobis et Reipublicae Regni nostri hoc pacto magis ex usu fieri posse, pacemque firmiorem futuram. Nos rationem habentes imprimis utilitatis ipsius Reipublicae Christianae, quae in tanta infidelium tempestate non nisi pace et concordia inter se Christianorum Principum servari potest, demum obaudire nolentes, ut postulata Sanctissimi Domini nostri Papae, Caesareaeque et Catholicae Majestatis, ac Sereniſſimi Domini Nepotis nostri, D. LUDOVICI Hungariae et Bohemiae Regis, aliorumque *P*rincipum Christianorum, qui hactenus omni conatu hanc differentiam et bellum sistere et componere inter Nos studuerunt, ac deniq; gratificari et commodare volentes dicto Illustri *P*rincipi Domino ALBERTO Marchioni Brandeburgensi, uti Nepoti nostro ex Sorore chariſſimo, ejusque Domui de Onspach annuimus non gravatim precibus ejus Illustritatis, et subditorum ipsius, illique, et ejus veris masculini generis, et legitimis Feudi Haredibus, ex lumbis eius procedentibus, terras, civitates, oppida et arces infrascriptas in perpetuum et indivisum Feudum dedimus et conceſſimus, et ipsum de illis per Vexilli nostri traditionem investivimus, harumque serie literarum damus et concedimus: videlicet arcem Konigsberg cum tribus civitatibus, item arces et oppida Lochstete, Vargen, Girmaw, *P*ubetten, Rudaw, &c. ut in praecedentibus Concordiae literis sunt descripta, cum omnibus et singulis subditis, vasallis, fructibus, dominiis, superioritatibus, libertatibus et juribus, una cum omnibus arcibus, civitatibus, foris, villis, mansis, curiis, molendinis, molendinorum locis, censibus, vectigalibus, reditibus, teloneis, servitiis, feudis spiritualibus et saecularibus, lacubus, fluminibus, piscationibus, aquis, aquarum decurſibus, ferarum venationibus, sylvis, nemoribus, pascuis, pratis, actibus etiam, cum omnibus metallis, quae modo sunt, seu in futuro fieri possunt, auro, argento, cupro, stanno, plumbo, salinis supra et subtus terram, similiter una cum omnibus et singulis eminentiis, juribus, et pertinentiis universis, nullis exceptis, sicuti ejusmodi terras priores Magistri Generales et idem Ordo habuêre, et usque ad praesens novissimum bellum gestum usu et fructu tenuerunt, in posterum perpetue et haereditarie in commune et indivisum Feudum tenendum, habendum, fruendum, utendum et possidendum. Ubi vero ipse Illustris ALBERTUS Marchio et Dux in *P*russia sine legitimis masculis Feudi Haeredibus, vel ejus legitimi masculi Feudi Haeredes non relicta prole virili deficerent, extunc supradictae terrae, civitates, et oppida, et arces in omni forma et modo, quemadmodum eas supradictus Illustris ALBERTUS Marchio habuit, ad Illustrem *P*rincipem Dominum GEORGIUM Marchionem Brandeburgensem, et ipsius legitimos sexus masculini Feudi Haeredes venire et devolvi debent. Si vero etiam Marchio GEORGIUS sine legitimis Feudi Haeredibus masculis, vel ejus Haeredes post ejus obitum sine legitimis masculini generis Feudi Haeredibus ex humanis decederent, dictae terrae, civitates, oppida et arces ad Illustrem *P*rincipem Dominum CASIMIRUM, et ejus masculos Feudi Haeredes derivari ac devolvi debent. Si autem praedictus Marchio CASIMIRUS sine prole mascula Feudi Haerede decederet, aut ejus Feudi Haeredes post ipsius mortem liberos masculos Feudi Haeredes post se non relinquerent, tunc nominatae terrae, civitates, oppida et arces in *P*russia ad Illustrem *P*rincipem Dominum JOANNEM Marchionem Brandeburgensem, et ejus veros legitimos masculini generis Feudi Haeredes devolvi debent, ita, quod dictae terrae, civitates, oppida et arces, ubi divina ordinatione hujusmodi casus futuris temporibus accideret, de Fratre in Fratrem praedictos, et eorum legitimos Feudi Haeredes masculos cedant et devolvantur, sine nostro, Haeredumq; et Successorum nostrorum Regum, ac Regni nostri *P*oloniae impedimento. Ita tamen, cum et quoties se obtulerit ejusmodi casus devolutionis de uno in alterum, praedictos Fratres, et eorum legitimos Feudi Haeredes masculos, debebunt illi, et quisque eorum debebit Nobis et Successoribus nostris Regibus, ac Regno *P*oloniae infra tempus debitum ac legitimum debitam subjectionem, et Feudi obligationem, ac homagium praestare. Quodsi praedicti quatuor Fratres de Domo Onspach, divina voluntate sic disponente, sine mascula prole Feudi Haerede legitima, ex lumbis eorum ordine suprascripto procedente, aut eorum hujusmodi proles similiter sine masculo Feudi Haerede legitimo, ex lumbis eorum ANNO 1525.

ANNO 1525. rum procedente, decederet, tunc omnes et ſingulae terrae, civitates, oppida, bona et arces ſupra ſcriptae ad Nos et Succeſſores noſtros Reges, et Regnum *Po*loniae ſine omni impedimento ac contradictione devolvi ac redire debent.

Debebit item ipſe Illuſtris Dominus ALBERTUS Marchio, & Dux in Pruſſia, eiusque prænominati Succeſſores, & Feudi Hæredes pro hac noſtra in ſe beneficentia Nobis & Regno noſtro tale obſequium præſtare, quod ubi ratione huius Concordiae, & Conceſſionis Feudi a quocunque cuiusvis eminentiæ, & conditionis Principe, ſeu Potentatu impeteremur, aut Succeſſores noſtri impeterentur, tenebitur ipſe Illuſtris Dominus ALBERTUS Marchio, aut eius prædicti Succeſſores Duces in Pruſſia in propria perſona Nobis, & Regno noſtro ubique una cum omnibus ſuis ſubditis, & pro ſummis viribus ſuis adeſſe. Quod viciſſim Nos, & Succeſſores noſtri Reges, ac Regnum Poloniæ in eodem caſu facere debebimus, & debebunt.

Ubi autem contingeret, quod Nos, vel Succeſſores noſtri, Regnum Poloniæ altera quavis ex cauſa tam ab infidelibus quam ab quocunque alio hoſte impeteretur, & ipſi in perſona propria ad bellum cum ſubditis noſtris proficiſceremur aut Succeſſores noſtri proficiſcerentur, debebit Illuſtris Dominus ALBERTUS Marchio, & Dux in Pruſſia, aut ejus prænominati Succeſſores Duces in Pruſſia Nobiſcum cum centum equitibus armatis proficiſci, & intra limites Terrarum Pruſſiæ Nobis ſervire. Quod ſi educere extra terminos Pruſſiæ illum, aut ejus Succeſſores Nos & Succeſſores noſtri vellemus, extunc ad eoſdem centum equites ſtipendium tale præbere, quale dari aliis noſtris mercenariis equitibus eſt ſolitum, tenebimur. Ubi vero Nos, vel Succeſſores noſtri vellemus ipſum Dominum ALBERTUM Marchionem, aut ejus nominatos poſteros Nobis & Succeſſoribus noſtris maiori comitatu ſervire, debebimus Nos & Succeſſores noſtri iis omnibus militibus, quos ultra centum prædictos conducere poſſet, mox poſt egreſſum a domibus ipſorum ſtipendium, quod noſtris militibus dabitur, illis, quamdiu ſervierint, perſolvere. Si autem plures quam centum praedictos equites ipſe Illuſtris Dominus ALBERTUS Marchio, aut ejus Succeſſores *Duces* in Pruſſia educere non poſſent, non debebimus Nos aut Succeſſores noſtri ab illo & eius poſteris Ducibus in Pruſſia plura exigere.

Præterea non debebit ipſe Illuſtris Dominus ALBERTUS Marchio & ejus nominati Feudi Hæredes, Succeſſores *Du*ces in Pruſſia, quidquam ex terris, civitatibus, oppidis, arcibus & bonis prædictis vendere. Verum ſi ad hoc illum, & ejus Succeſſores ingens urgeret neceſſitas, tenebitur Nobis & Succeſſoribus noſtris, tanquam Dominis ſuis hæreditariis, ante omnia denunciare. Quod ſi Nos ipſi emere non curaverimus, aut Hæredes & Succeſſores noſtri non curaverint, in hoc caſu ipſe Dominus ALBERTUS Marchio & Dux in Pruſſia, aut ejus legitimi Feudi Hæredes ſeu Succeſſores, cuicunque voluerint, vel potuerint, liberam vendendi habebunt facultatem. Regalibus tamen noſtris Feudi, & obſequiorum iuribus ſemper ſalvis permanentibus. ANNO 1525.

Poterit etiam ipſe Dominus *Dux* in Pruſſia, & eius Feudi Hæredes, ubi eos neceſſitas urgens premeret, ex bonis ſuis prædictis, quantum opus foret, impignorare, ſuis duntaxat ſubditis, & vaſallis ut eadem bona unita & indiviſa permaneant. Quae etiam omnia, & ſingula ſupraſcripta, & quæcunque alia, quæ Vaſallus, & feudalis Princeps erga ſuum naturalem *D*ominum hæreditarium, & ſuperiorem *D*ominum obſervare, ac præſtare tenetur, debebit ipſe Illuſtris *D*ominus ALBERTUS Marchio & *D*ux in Pruſſia, ac ejus Feudi Hæredes legitimi Succeſſores firmiter, & inviolabiter adimplere. Nosque viciſſim illum, & Succeſſores ejus omni gratia, & favore Regio complecti, ac illos in juribus & immunitatibus ipſorum conſervare pro Nobis & Succeſſoribus noſtris Regiis, & Regno Poloniæ pollicemur. In quorum omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium ſigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. Datum Cracoviæ Feria ſecunda poſt Dominicam Palmarum proxima. Anno Domini 1525. Regni vero noſtri Anno 19.

CLXXI.

SIGISMUNDUS I. *aſſignat penſionem annuam* ALBERTO *Duci Pruſſiæ quatuor millium florenorum Rhenenſium ad vitæ ejus tempora.* Datum Cracoviæ Feria IV. poſt Dominicam Palmarum, quæ fuit 11. Apr. Anno Domini 1525. *Ex Archivo Regni ſub Litt. CC. fol. 191.*

SIGISMUNDUS etc. Significamus tenore præſentium univerſis. Quia cum divino favore Illuſtris Princeps *Do*-

Anno 1525. minus Albertus Marchio Brandeburgenſis, ac in Pruſſia, Stetinenſis, Pomeraniæ, Caſſubarum, Sclavorum &c. Dux, Burgravius Nurembergenſis, & Princeps Rugiæ, Nepos noſter chariſſimus, poſt controverſiam, ad quam Nobiſcum devenerat, tandem ad Nos veniens medio Illuſtrium Principum Dominorum Georgii Marchionis Fratris germani, ac Friderici *Ducis* Legnicenſis Sororii ſui, ſe Nobis reconciliaverit, magnaque, ac evidentia teſtimonia, & indicia de ſua erga Nos fide, ac propenſione exhibuerit, volentes ejus Illuſtritatem in Terris Pruſſiæ, quas illi in Feudum dedimus, & quæ bellica ſævitia magnum detrimentum ſunt paſſæ, relevare, ac illum Nobis, & Regno noſtro maiori beneficentia devincere, dandum & donandum illi duximus annuum ſtipendium 4000. florenorum Rhenenſium in auro, vel pro ſingulis aureis XXVIII. groſſos integros, monetæ & numeri Regni noſtri præſentis, harumque ſerie litterarum damus, donamus, & aſſignamus, qui ad terminos vitae Illuſtritatis ſuæ per Nos, & Succeſſores noſtros quotannis ſolventur, ita videlicet, quod primam ratam anni huius ſolvere debebimus ad feſtum Sancti Michaelis proxime futurum, alteram vero ratam ad Feſta Paſchæ Anni *D*omini 1527. & deinceps ſingulis annis ſequentibus ad Feſta Paſchæ dictam ſummam quatuor millium florenorum Rhenenſium ſolvere Nos & Succeſſores noſtros Reges Poloniæ ſubmiſimus, & præſentibus ſubmittimus, ac obligamus, promittentes in verbo noſtro Regio pro Nobis, & Succeſſoribus noſtris Regibus Poloniæ, quod eam donationem & firmam habebimus, & illi ſemper, quoad ſua Illuſtritas vixerit, ſatisfaciemus, & Succeſſores noſtri Reges Poloniæ ſatisfacient. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum eſt præſentibus appenſum. Datum Cracoviæ Feria IV. poſt Dominicam Palmarum, quæ fuit XII. Aprilis 1525. Regni noſtri 19.

CLXXII.

Literæ Sigismundi I. *Regis Poloniæ ad* Clementem VII. *P. quibus ei de negotiis cum* Alberto *Duce tranſactis ſignificat. Ex Archivo Regni Lib. N. R. fol. 350.*

Sigismundus I. *Rex Poloniæ. Summo Pontifici* Clementi VII.

Sanctiſſime. Quod erat jam pridem in votis, cum Veſtrae Sanctitatis ejusq; Prædeceſſorum, tum omnium ferme Principum Chriſtianorum, ut bellum, quod inter me & Magiſtrum Pruſſiæ interceſſerat, compoſitum eſſet utpote univerſæ rei Chriſtianæ noxium & pernicioſum, id tandem divino favore factum, Veſtra Sanctitas non ignoret, cum enim induciæ expirarent, neque ulla eſſet ſpes, tantæ controverſiæ per Arbitros dirimendae, venit ad me Magiſter Pruſſiae, condicitis prius, medio Illuſtrium Principum Georgii Marchionis Brandeburgenſis & Friderici *Ducis* Legnicenſis, communium Conſangvineorum noſtrorum, conditionibus pacis et concordiae, quae pro tempore fieri potuerunt, et quales mutua neceſſitudo noſtra poſtulavit; praeſtititque Magiſter ille mihi debitum ſuum, quod et Maiores mei, et ego juſtiſſime exigebam, praeſtiti et ego viciſſim erga illum, quae jure meo potui, praeſertim deſciſcente a Profeſſione ſua Ordine illo, et Terris omnibus Pruſſiae juſtiſſima haereditate Regni mei in poteſtatem meam redactis, unde ſperem tanta bella et diſſidia non ſopita ſolum et compoſita, ſed etiam radicitus ſublata et extincta, alioquin tragaedia haec nullum unquam finem habere potuiſſet, praeſertim cum ſubditi mei omnes exegerint a me modis omnibus, neque ab hoc inſtituto ullo modo demoveri potuerint in Conventu Generali Regni mei noviſſimo, vel cogendum tandem Magiſtrum Pruſſiae ad praeſtandam obedientiam et Omagium, mihi et Regno meo debitum, vel illum ac Ordidinem ex terris illis exturbandum. Videns autem ego, quantam perniciem afferret, non iis regionibus ſolum, ſed etiam univerſae rei Chriſtianae, bellum reſuſcitandum, a quo me ſemper et Veſtra Sanctitas et ferme omnes Chriſtiani Principes dehortabantur, elegi potius etiam pacem, quae pro ratione temporis contingere potuit, et viſa eſt ſolidior, quam omnino neceſſitate et furore bellico terras et haereditatem meam et Regni mei repetendo, omnia vaſtare et deſtruere. Conſiderans jam pridem in Pruſſia non de Ordine ſolum, ſed de tota prorſus Religione actum eſſe, cui errori nullam adeo penitus occaſionem unquam praebui, ut etiam in hac pace conficienda nihil tentaverim, quo omnia acta fuiſſent, juxta obſervationem Sanctae Religionis Catholicae, prout omnes actus, et tractatus noſtri teſtari potuerunt. Inter quos tamen multa offeruntur cum Conſiliariis meis commoda, pro juriſdictione Eccleſiaſtica, et reſtitutione bonorum Eccleſiaſticorum in illis terris, quae acta et deplorata videbantur. Et ſpero ſubinde, Deo propitio, et Veſtra Sancti-

tate

Anno 1525. tate mihi assistente, reliqua sine magno strepitu ad normam & debitum modum per me reduci posse, qui cupiam & paratus essem semper, pro bono statu rei Christianæ, & istius Sanctæ Sedis Apostolicæ non modo studium, operam & facultates meas omnes, sed & sanguinem & vitam meam, si ita res postulet, exponere & profundere. Nec unquam Sanctitas Vestra aliter sibi de me & subditis meis persuaderi patiatur; nam & pestem istam Luteranam, pernicioſissimumque incendium eius, quo Regni mei proximus & major ardet paries, quanto labore & solicitudine extinguere, & a Regno meo arcere nitor, satis cum Edicta & Legationes meæ, tum vel Nuntii vel Legati Sanctitatis Vestræ testimonio esse possunt. Significandum autem duxi hunc successum rei Prutenicæ Vestræ Sanctitati, tum quia sciam, illam omni studio ad communem pacem Christianorum incumbere, tum etiam quod non ignorem, qua cura & benignitate me & res meas omnes complecti dignatur. Proindeque spero, non mediocrem inde lætitiam & voluptatem Vestram Sanctitatem habituram esse. Cui me etiam atque etiam humiliter commendo, & opto, ut diu vivat incolumis, Ecclesiæ S. Catholicæ & Reipublicæ Christianæ bono.

CLXXIII.

1526. *Responsum nomine* Sigismundi I. *Regis Poloniæ Episcopo Pomesanienſi datum contra novatores fidei.* Datum in Marienburg die 5. Aprilis 1526. *Ex Archivo Regni. Lib. Legation. sub Lit. E. fol. 273.*

Ea, quæ Vestra Paternitas nudius tertius coram Sacra Majest. Regia partim ab Illustri Principe in Prussia, partim etiam suo nomine retulit, hæc in summa continebant.

Declaravit imprimis Vestra Paternitas sponsalia inita per ejus Illustritatem cum Filia Sereniſſimi Domini Regis Daniæ, & postulavit nomine Illustritatis suæ, ut ejus Majestas has nuptias illius sua præsentia honorare dignaretur.

Recensuit inde Paternitas Vestra nonnulla in excusationem sui, ex literis Majestatis suæ ad se datis, & quod attinet eos concionatores, quos Majestas sua comprehendi fecit, quemadmodum eos ipsa hic constituerit, commiseritque, ut nihil nisi Verbum Dei prædicarent, quod si fecerint, ut ejus Majestas innocentiam ipsorum tueretur, sin aliter, non con-

tradicere se quin punirentur, & de hoc paratam esse Paternitatem Vestram, & respondere, & audire melius docentem. Anno 1526.

Ad ea Majestas sua Regia Vestræ Paternitati respondere mandavit: Satis compertum esse potest unicuique, quantis negotiis ejus Majestas involuta sit hoc tempore in Regno & aliis dominiis suis, ita ut vix ad componendos motus & negotia harum Terrarum eripere se ad hoc exiguum temporis spatium, quo hic immorabitur, potuerit.

Et proinde nequaquam id præstare poterit ejus Majestas, quod ipse Illustris Princeps & Nepos suus chariſſimus postulat, cui Majestas sua libenter in omnibus gratificaretur, & illi omnem honestatem exhiberet, optatque Majestas sua, ut Vestra Paternitas ejus Majestatem ita, ut audivit, & ut res est, excuset.

Quod ad Prædicatores istos Paternitatis Vestræ attinet, Majestas sua Regia, postquam intellexit eos hic prædicare, ubi & Plebanus est legitimus, & alii Prædicatores ab eo constituti, prædicare vero nomine quidem & prætextu verbum Dei, re autem ipsa meram doctrinam apostaticam, & seditionem adversus mandata & edicta Maj. suæ Regiæ, illos comprehendi fecit Majestas sua, & castigari delato modo constituit.

Quæ res merito nihil ad Vestram Paternitatem attinere debet, cum nondum a Sede Apostolica, ut mos est, in Universali Ecclesia sit confirmata; hæc enim est vera vocatio a Deo, sicut vocatus est Aaron, ab his, quibus Deus hoc munus commisit, ungendus & sanctificandus.

Quando vero Vestra Paternitas potestatem habebit legitimam officium Pontificis exercendi, tum demum illud juxta Divina & Ecclesiastica instituta exercere poterit. Nam quod ad Verbum Dei attinet, illud Majestas sua, tanquam Christianus Rex, & omnes subditi ejus venerantur quidem & observant, sed illud operculum fieri scelerum & insolentiarum, ut nemo non videt, nequaquam Majestas sua tolerare potest.

Et proinde ipsum Verbum Dei prædicari vult, non ut Apostatæ vel hi novi Evangelistæ suo sensu ac libidine exponunt, sed ut illud intellexerunt Patres & Majores nostri, a quibus illud per manus accepimus, & qui eidem Verbo fidem omnem fecerunt, vitaque & miraculis doctrinam suam confirmarunt, & illam tot sæculis approbatam Nobis reliquerunt.

De quo neque Paternitas Vestra, ut litterata, doceri opus habet, cum scri-

Anno 1526. ptum sit, *ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui, & non plus sapere quam oportet;* neque censet Majestas sua satis pium & Christianum disputare, & pro libitu suo pronuntiare unumquemque de his, quæ dudum Universalis Ecclesiæ Decretis statuta, & ab universis accepta sunt & approbata, ita enim nihil unquam certi haberi posset, essetq; Ecclesia Dei ipsa Babylone confusior, ut satis apparet in his locis & civitatibus, in quibus hæc pestis radices suas egit, quæ ne dominia Majestatis suæ, ita ut alibi indignissime videt, occuparet, nullo modo pati nec admittere vult, ut quicquam tam in divinis, quam etiam humanis rebus hic & alibi in dominiis suis aliter, quam antiquitus traditum est, & quam omnes Reges & Principes Christiani observant, innovari deberet. Et hæc est Majestatis suæ perpetua voluntas & responsionis summa.

CLXXIV.

Responsum nomine Sigismundi I. *Regis Poloniæ*, Alberto *Duci Prussiæ datum de restituendis munimentis Ordinis Theutonici, de finium ordinatione, & de cudenda moneta.* Datum 23. Maji Anno 1526. *Ex Archivo Regni Lib. Legat. sub Lit. E. fol. 307.*

De literis Ordinis, quas Illustrissima D. Vestra attulit & legi fecit, gratias habet Majestas sua Regia, & rogat Illustrissimam Dominationem Vestram, ut eas, quæ adhuc supersunt, juxta inscriptionem tradendæ, opportuno tempore mittere velit, ne quid eorum reliqui sit, ex quibus difficultates aliquæ suboriri possent.

Verum quod Illustrissima Dominatio Vestra optavit addi in suis Literis feudalibus, & illas juxta necessitatem suam extendi, non est in præsens ejus Majestati ullo pacto integrum id facere, cum ejusmodi negotia pertineant ad Conventum Generalem Regni, quæ seorsum Majest. sua nequaquam transigere potest. Verum in ipso Conventu Generali, qui primum fuerit, curabit ejus Majestas his postulatis Illustrissimæ Dominationis Vestræ satisfacere.

De ordinatione, quam Illustrissima Dominatio Vestra fecit, simul ac de moneta cudenda committere dignata est Majestas sua Dominis Consiliariis harum terrarum, cum Illustrissima Dominatione Vestra simul constituere, ita, ut melius videbitur communibus terris & subditis expedire. Anno 1526.

Designabit etiam Majestas sua Commissarios, ad revidendos & rectificandos fines & limites cum alibi, tum versus Terram Samogitiæ, & tam de villa Coadjutensi, quam etiam de aliis injuriis ac differentiis transigendum, quod negotium censet Majestas sua eo lenius futurum, quod ad limites ipsos sufficientes extant literæ & monumenta.

Quod autem Illustrissima Dominatio Vestra commemoravit debita, impensas, & diminutionem proventuum suorum, meminit ejus Majestas idem fuisse per Illustrissimos Dominos Georgium Marchionem, & Fridericum Ducem Lignicensem anno superiore Majestati suæ declaratum, & propterea ejus Majestatem consensisse ad pendenda quotannis Illustrissimæ Dominationi Vestræ quatuor millia Florenorum ad statum ejus relevandum, quæ Majestas sua, licet alias gravissimis sumptibus & impensis onerata sit, solvere non prætermittet, & quidquid præterea favoris & beneficentiæ in Vestram Illustrissimam Dominationem præstare poterit, id semper est quam libentissime factura: spem hanc habens, quod & illa ita se geret, & conservabit erga eius Majestatem & Regnum suum, quemadmodum & decet, & se facturam Illustrissima Dominatio Vestra pollicetur.

CLXXV.

Aliud nomine Sigismundi I. *Regis* Alberto *Duci Prussiæ Responsum, quo illum ab Hæresi Lutherana dehortatur.* Datum 25. Maji 1526. *Ex Archivo Regni Lib. Legat. sub Litt. F. fol. 311.*

Illustrissime Princeps.

Credit abunde S. Majestas Regia nonnihil esse de his, quæ adversus Illustrissimam Dominationem Vestram in Germania Dominus Magister Livoniæ indicavit. Nam & Majestas sua certissimum habet documentum, & Urbe Roma, & Aula Cæsaris omnes indigno animo ferre, & pessime interpretari ubique in Regnis & Dominiis Christianis hanc cum Illustrissima Dominatione Vestra concordiam, quasi adversus Religionem Catholicam factam, fugillatamque a plerisque Majestatem suam, tanquam jam ab unitate Ecclesiæ divulsam, & labe hæretica contaminatam. Et cum Regum & Principum nulla sit dos & felicitas major, quam

ANNO 1526. quam gloria & fama inculpata, non libenter hanc de ſe exiſtimationem ejus Majeſtas audivit.

Non veretur tamen Majeſtas ſua notam, aut difficultates aliquas ratione Ordinis, qui jam prius alibi excludi & extingui ſolebat, Summo Pontifice & Cæſare ferente, ſperaretque Majeſtas ſua, ſi de illo ſolo ageretur, effici poſſe, ut & ipſe Pontifex & Cæſar ratum haberent ſucceſſu temporis.

Verum ſi quid erit difficultatis, erit magis cauſa & prætextu hæreſis, quæ tolerari diutius a Chriſtianis Principibus, & homines in ea inſolentia tanquam equos excuſſo fræno relinqui non poterint, ſine communi omnium errore & pernicie. Et proinde ſi quid agent cauſa Religionis adverſus Illuſtriſſimam Dominationem Veſtram, præſertim ex communi Decreto Summatum & Principum Chriſtianorum, quam in hoc caſu Majeſtatem ſuam adeſſe illi conveniret adverſus Religionem, poteſt ipſa ſecum ſatis conſiderare.

Propterea rogat plurimum ejus Majeſtas Illuſtriſſimam Dominationem Veſtram, & illi tanquam Pater Filio conſulit, ut ſpes ſuas non ædificet ſuper hoc fundamento, quod jam dudum, & nunc eſt ab univerſis tam Eccleſiaſticis quam Sæcularibus Poteſtatibus, Regnis, Dominiis & Univerſitatibus Chriſtianis damnatum & exploſum, ſed contineat ſe in his terminis fidei, quos Nobis Majores noſtri reliquerunt, donec Univerſalis Eccleſia de his diſſenſionibus, quas ſeditioſi homines excitarunt, diſpiciat. Sic enim & notam ignominiæ, & multas alias difficultates Illuſtriſſima Dominatio Veſtra declinare poterit, & facilior erit omnis cum Pontifice & Cæſarea Majeſtate actio, & apud illos impetratio.

Scripturam & Verbum Dei nec Majeſtas Regia, nec quiſquam Chriſtianus damnat vel oppugnat, ſed oppugnantur interpretationes Apoſtatarum, & abuſus Verbi Dei. Et ut non nova res ſit hæreſis, ita nulla fuit doctrina adeo inepta & impia, quæ non Scripturis niteretur, ſed ſuo ſenſu interpretatis, quæ ſi Eccleſia non moderaretur & dijudicaret, quid certi in fide haberi poſſet? Sed et Verbum Dei non Deus ſed homines ſcripſerunt, nec omnes ſunt recepti, homines etiam ipſum Verbum Dei tenere, & illi credere ſtatuerunt, & ſi Eccleſiæ Traditiones, ut humanæ, auctoritatem non haberent, nec Scriptura aliquam fidem habere poſſet, & proinde abſque conſenſu & unitate Eccleſiæ vera Fides & Religio conſtare non poteſt. Non conſiſtit Religio in hujus vel illius diſputatione, in qua ſibi quisque victor eſſe videtur, ſed in determinationibus eorum, qui in Cathedra Moyſi ſedent, & quibus Chriſtus obediendum præcepit. Nixi ſunt innumeri jam Hæretici, nixi & Reges ac Imperatores adverſus ipſam Cathedram, & authoritatem Eccleſiæ, quid tandem effecerunt? quam ſibi memoriam & utilitatem compararunt? manifeſtius eſt, quam oporteat explicari. Omnes enim, quicunque ab unitate Eccleſiæ defecerunt, vel ab infidelibus abſorpti ſunt, vel domeſticis ſaltem turbis & calamitatibus ſeſe confecerunt, & ignominioſiſſime perierunt. ANNO 1526.

Et proinde rogat Majeſtas ſua Illuſtriſſimam Dominationem Veſtram, ut potius et de Scripturis aliisque rebus cum Sede Apoſtolica, cum Cæſarea Majeſtate, & Regibus Chriſtianis, cumque tot ſæculis approbatis moribus & conſuetudinibus, quam cum Apoſtatis, & nullius pretii hominibus congruat & conveniat.

CLXXVI.

SIGISMUNDUS I. *Rex Poloniæ ratam habet Inveſtituram Terrarum Pruſſiæ per Legatos Ejus* ALBERTO *factam.* Datum Gedani Anno 1526. Sabbatho ante Feſtum SS. Trinitatis. *Ex Archivo Regni Lib. Legationum ſub Litt. NR. fol. 332.*

Manifeſtum facimus tenore præſentium, quia cum Anno ſuperiore miſiſſemus Mandatarios & Oratores noſtros Magnificum & Generoſos Georgium de Bayſſen Palatinum Margenburgens. & Neuens. Capitaneum, Joannem de Wieczwna Caſtellanum Plocenſem & Capitaneum Bratianenſem, & Achacium Czerne Succamerarium Pomeraniæ, ac Schlochovienſem Capitaneum ad tradendam noſtro nomine Inveſtituram ac poſſeſſionem Terrarum quarundam Pruſſiæ, quas in Feudum conceſſimus Illuſtriſſimo Principi Domino ALBERTO Marchioni Brandeburgenſi, & Duci in Pruſſia &c. ac illi retuliſſent ad Nos, Teſtimonium ipſius Inveſtituræ ac poſſeſſionis traditæ & juramenti ſubditorum illi præſtiti, Nos quoque teſtandum & declarandum duximus, ac præſentibus Literis noſtris teſtamur & declaramus, quod ipſam Inveſtituram & poſſeſſionem per præfatos Oratores noſtros traditam noſtro nomine, eidem Illuſtri Domino ALBERTO Duci & juramentum illi a ſubditis eius præſtitum ratum, gratum & firmum habemus, ac in poſterum & Nos, & Succeſſores Noſtri

Anno 1526. ſtri Reges Poloniæ habituri ſumus eandem Inveſtituram & poſſeſſionem tenore præſentium confirmantes. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum eſt præſentibus appenſum. Datum in Civitate noſtra Gedanenſi Sabbatho proximo ante Feſtum Sanctæ Trinitatis, Anno Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſexto, Regni noſtri Anno vigeſimo.

CLXXVII.

Auctio Privilegiorum Alberto *Duci Pruſſiæ per* Sigismundum I. *Regem Poloniæ conceſſa.* Datum Gedani ut ſupra. *Ex Archivo Regni Lib. DD. folio 818.*

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Nos Sigismundus Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus *D*ux Lithvaniæ, nec non Terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Ruſſiæ, totiuſque Pruſſiæ, Culmenſis, Elbingenſis, Pomeraniæ &c. *D*ominus, & Hæres, manifeſtum facimus tenore præſentium. Quia licet quaſdam Terras noſtras hæreditarias in Pruſſia Illuſtri Principi Domino Alberto Domino Marchioni Brandenburgenſi, & *D*uci in Pruſſia &c. jure feudali conceſſimus, in earumque poſſeſſionem illum per Conſiliarios noſtros induci fecimus, & ejus conceſſionis, ac articulorum & conditionum inter Nos tranſactarum illi ſufficientes noſtras litteras dedimus, in quibus præter alia etiam immunitates illi a Nobis conceſſæ ſunt deſcriptæ, tamen cum contractus cum illo per Nos factus velit, ut, ſi quidpiam in privilegiis illis contineretur, quæ Nobis reſtituit, & quibus renunciavit, quod huic ipſi contractui, & tranſactioni non repugnaret, ſed quod ipſi *D*uci ex Pruſſia, & terris ejus occaſione finium, & aliorum jurium & privilegiorum neceſſarium eſſet, quod id Nos ſub litteris & ſigillo noſtro denuo concedamus: ideo nonnullas infra ſcriptas, praerogativas & immunitates, prioribus litteris contentas, ejus Illuſtritati renovandas, addendas, & denuo concedendas duximus, & tenore præſentium concedimus, ita ſane, ut ipſe Dux Albertus ſimiliter, & Hæredes ejus terram conceſſam ab omni exactione & ſervitio, exceptis his, quæ nominatim in contractu concordiæ expreſſa ſunt, liberam teneat, ac immunem & coram nullo alio, ſi ratione ipſius terræ impeteretur, quam coram Nobis, aut Succeſſoribus noſtris Regibus Poloniæ reſpondere teneatur, atque ut liceat eidem una ac hæredibus ſuis per totam terram nunc conceſſam, ad commodum ſuum paſſagia & telonea ordinare, ſecundum contractus præſcriptum, nundinas & fora ſtatuere, monetam cudere pro contractus formula. Talia, & alia jura taxare, directuras per terram in fluminibus, & in mari, ſicut utile viſum fuerit, ſtabilire. Denique juriſdictionem, poteſtatemque illam habeat & exerceat in terris ſuis, quam aliquis Princeps Regni noſtri melius habere dignoſcitur in terra, quam habet. Quatenus tamen id initæ concordiæ & contractui non adverſetur, ut bonos uſus & conſvetudines ponat, aſſiſias faciat, & ſtatuta, quibus omnes ejus ſubditi pace tranquilla gaudeant & utantur. Poſtremo concedendam etiam duximus & concedimus tenore præſentium ejus Illuſtritati, atque Nobilibus ſuis omnibus libertatem ducendi & tranſvehendi per Regnum & dominia noſtra terra vel aqua omnes & ſingulas res, quæcunque ad uſum & neceſſitatem propriam ejus Illuſtritatis atque eorundem Nobilium, non autem ad mercaturam exercendam, opportuna & neceſſaria fore videbuntur & his pariter omnibus, qui ex alienis provinciis commigrare vellent in terram & ditiones ejus Illuſtritatis, equeſtris duntaxat conditionis ſeu Nobilibus, liberam damus res omnes illorum proprias ſecum transferendi per Regnum & dominia noſtra, abſque ſolutione cujuslibet telonei, & citra ullum impedimentum, facultatem & prærogativam. In cuius rei teſtimonium Sigillum noſtrum eſt præſentibus appenſum. Actum & datum in Civitate noſtra Gdanenſi, Sabbato proximo ante Feſtum S. Trinitatis. Anno Domini 1526. Regni vero noſtri anno 22. Anno 1526.

CLXXVIII.

Sigismundus I. *Rex Poloniæ confirmat Privilegia Civitatis Gdanenſis.* Datum Gedani Anno D. 1526.

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Quia inter egregia Regum & Principum facta ea potiſſima cenſentur, quæ de clementia & liberalitate proficiſcantur, ac ea, uti reliqua temporalia ſunt & fluxa, niſi literarum monumentis fuerint memoriæ commendata. Proinde Nos Sigismundus Dei Gratia Rex Poloniæ, nec non Terrarum &c. Domi

ANNO 1526. Dominus & Hæres. Manifeſtum facimus tenore præſentium univerſis & ſingulis, præſentibus & futuris, harum notitiam habituris. Quia cum Nos omnibus ſubditis noſtris iura, privilegia & immunitates eorum juſtas & legitimas manutenere conſuevimus, & Civitatem noſtram Gdanenſem pro ejus in Nos obſequiis & meritis cupimus non ſolum in ſtatu & regimine ſuo conſervare, verum etiam majori favore & beneficentia noſtra Regia ſemper augere & promovere, omnia & ſingula ejusdem Civitatis Gdanenſis vetera jura, privilegia, munimenta, libertates, immunitates, plebiſcita, ſtatuta, & quaſcunque alias conſuetudines laudabiliter introductas, & a Divis olim Regibus Poloniæ, cæterisque retroactis Principibus, Ducibus, & aliis Prædeceſſoribus noſtris, tam ſpiritualibus quam ſæcularibus, quibuſcumque titulis & dignitate inſignitis, & ſub quibuscunque verborum formis conceſſa ac impetrata, in omnibus & ſingulis ſuis punctis, clauſulis & articulis, quorum omnium & ſingulorum tenorem & ſeriem pro ſufficienter hic expreſſis habere volumus, confirmamus, ratificamus, approbamus & integramus, omniaque & ſingula in ipſis privilegiis & immunitatibus eorum contenta robur & firmitatem perpetuam obtinere volumus. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum praeſentibus eſt appenſum. Actum & datum in Civitate noſtra Gdanenſi Sabbatho proximo ante Feſtum Sanctæ ..... Anno Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſexto, Regni vero noſtri Anno vigeſimo.

CLXXIX.

Donatio perpetua oppidi & bonorum Hela Civitati Gedanenſi una cum vectigali, quod a mercatoribus in Portu Gdanenſi exigitur, facta per SIGIMUNDUM I. *Poloniæ Regem, ubi quoque de mercibus per naufragium ad littus delatis, & de bonis, quorum nulli extent hæredes, diſponitur in rem fiſci Regii.* Datum ut ſupra Anno eodem. *Ex Archivo Regni ſub Litt. DD. fol. 848.*

In Nomine Domini Amen.

Quia illa, quæ perpetua futura ſunt, literarum monumentis commendari ſolent; ideo Nos SIGISMUNDUS &c. manifeſtum facimus univerſis, præſentibus & futuris, quod cum in Civitate noſtra Gdanenſi primum ſeditiones inteſtinæ, deinde omnium divinarum & humanarum rerum perturbationes exortæ eſſent, & ob id in ſummo diſcrimine Civitas ipſa conſtitueretur, Nosque ad illam liberandam, & in priſtinum ſtatum reducendam, non ſine gravi incommodo & difficultate noſtra huc veniſſemus multoque labore & cura omnia divina & humana in veterem conditionem & ordinem gratia Omnipotentis Dei ad plenum reſtituiſſemus, cujus beneficentiæ noſtræ ſpectabiles Proconſules, Conſules, Scabini, ac tota Communitas Gdanenſis ſingularem rationem habentes, & ſuæ gratitudinis erga Nos perpetuum teſtimonium extare volentes, Nobis & poſteris noſtris omnibus Regibus Poloniæ, ultra hæc duo millia Florenorum Hungaricalium boni auri & juſti ponderis, quæ Nobis quotannis, vigore privilegiorum ſuorum, a Divo olim CASIMIRO Rege, Genitore noſtro chariſſimo dictæ Civitati conceſſorum, ſolvere tenentur, ſine quavis derogatione eorundem privilegiorum atq; jurium ſuorum, ſe ad quatuor millia marcarum Prutenicalium levis monetæ annuo ſolvenda obligaſſent, prout harum ſerie literarum mediante ſe obligant. Nos viciſſim ejus gratitudinis & obſequii erga Nos exhibiti grati exiſtentes, & dictorum Civium Gdanenſium bonum ſtatum ac continuum incrementum promovere, eosque de noſtra clementia conſolatiores reddere cupientes, præfatis Proconſulibus, Conſulibus, Scabinis, & univerſis Civibus Gdanenſibus oppidum & bona noſtra Hela nuncupata, quæ hactenus ſine privilegio Prædeceſſorum noſtrorum, tamen, ut aſſerebant in compenſationem aliorum bonorum ſuorum, quæ Sereniſſimus olim Genitor noſter Dominus Rex CASIMIRUS tunc Magiſtro Generali, ac ejus Ordini Theutonicorum in Pruſſia dederat, tenuerunt cum omnibus & ſingulis eorundem bonorum, juribus, proprietatibus judiciis, utilitatibus, proventibus, fructibus & emolumentis, quibuſcunque nominibus appellentur, quæ ſunt, aut etiam in poſterum fieri poſſunt, nullis exceptis, de certa noſtra ac Conſiliariorum noſtrorum, tam Regni noſtri Poloniæ, quam harum Terrarum ac Civitatum noſtrarum Pruſſiæ ſcientia, conſilio & conſenſu, donanda & inſcribenda duximus, donamusque & inſcribimus jure perpetuo & hæreditario poſſidenda, tenenda, habenda et utifruenda. Præterea eidem Civitati noſtræ Gdanenſi ejusque univerſæ Communitati, eam pecuniam, quam ab omnibus et ſingulis mercatoribus ac negotiatoribus, unde-

ANNO 1526.

ANNO 1526. cunque in portum Gdanenſem cum navibus et mercibus ſuis cujuscunque generis applicantibus, pro reſtauratione, conſervationeq; ejusdem portus ſui Gdanenſis antiquitus ſub vulgari eorum vocabulo pfœlgelt exigere et ſublevare conſueverunt, ex Regia munificentia noſtra et conſenſu prædictorum Conſiliariorum noſtrorum perpetuo conceſſimus, dedimus, donavimus, et per præſentes literas noſtras concedimus, damus, inſcribimus et approbamus, ita, ut a qualibet marca de omnibus et ſingulis navibus, rebus ac mercibus per hunc portum dictæ Civitatis, hinc quocumque mittendis et huc adducendis avehendisque duos denarios Prutenicales exigere, ſublevare, et in uſus ſuos beneplacitos nunc et imposterum convertere, ac pro Civitatis ſuæ commodo et utilitate applicare valeant. Prædicta vero quatuor millia marcarum, quæ ſolvenda Nobis perpetuo ſe obligarunt, hoc modo Nobis ſolvere tenebuntur, videlicet duo millia marcarum Pruthenicalium pro Feſto Annuntiationis S. MARIÆ Dominæ noſtræ, alia duo millia marcarum pro Feſto S. Michaëlis, incipiendo primam ſolutionem a proximo Feſto Annuntiationis B. MARIÆ, de anno futuro videlicet milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſeptimo, et deinceps ſingulis annis in perpetuum. Hanc præterea animi noſtri perpetuam voluntatem et deliberationem adjicientes, ut ſi quæ res, ſive merces, ex quocunque naufragio ad univerſum ejusdem Civitatis littus pervenerint, quas diſpoſitioni noſtræ et Succeſſorum noſtrorum reſervatas eſſe volumus et reſervamus, quod illæ res in fideli cuſtodia Burgrabii ac totius Magiſtratus Gdanenſis conſerventur tamdiu, quoad dominus aut hæres earundem rerum et mercium ex naufragio provenientium comparuerit, et illas jure repetierit, et dum cognoſcitur, quod hujusmodi merces in ſuo valore durare nequeant, habebit Burgrabius noſter Gdanenſis cum ipſo Magiſtratu poteſtatem eas vendere, et pecuniam inde provenientem aſſervare. Caſu vero quo tractu convenienti temporis nemo compareret, qui hujusmodi jus ſuum et res illas ad ſe pertinere poſſit docere, exnunc ipſe Burgrabius Gdanenſis ſimul cum Magiſtratu ibidem Nos de eis ipſis rebus informare, et certiores reddere tenebitur, ut Nos et Succeſſores noſtri de illis diſponere valeamus. Idem per omnia obſervari debet in bonis caducis ſine legitimis hæredibus poſt obitum relictis, et ad Nos ex Superioritate noſtra devolutis, quæ pariter fidei et curæ Burgrabii ac totius Magiſtratus Gdanenſis committimus, et diſpoſitioni noſtræ et Succeſſorum noſtrorum reſervari volumus, et reſervamus modo præmiſſo. Reliqua omnia, quæ alias ipſi Civitati Gdanenſi per Prædeceſſores noſtros donata ſunt, et ei provenire ſolebant, eisdem ſubditis noſtris Gdanenſibus pleno jure relinquentes. In quorum fidem etc. Datum præſentibus etc. ANNO 1526.

CLXXX.

Edictum SIGISMUNDI I. *Regis, quo Gedanenſibus prohibetur lectio librorum hæreticorum.* Datum Gedani Anno 1526. infra Octavam Viſitationis B. V. M.

SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniae &c. manifeſtum facimus per præſentes univerſis. Quia innitentes tum noſtris prioribus, tum etiam aliorum Regum & Principum Chriſtianorum Edictis ac Decretis mandamus omnibus & ſingulis in hac Civitate noſtra Gdanenſi exiſtentibus, vel in poſterum futuris, ſub pæna exilii & confiſcationis bonorum omnium, ut libros omnes Lutheranos, & aliorum hujus farinæ, nec non picturas, cantilenas & libellos famoſos in ignominiam & ſugillationem Eccleſiaſticorum vel ſæcularium, a ſummo ad infimum inſolenter emanatos, per quos potiſſimum, tam in divinis quam etiam humanis rebus, tot ſeditiones excitatæ & mala perpetrata ſunt, prout in multis regionibus Germaniæ cum maximo & inæſtimabili rerum & hominum damno eſt comprobatum, quilibet id, quicquid eorum habeat, ad officium Magnifici Petri Kmitha de Viſznice Mareſchalci Curiæ noſtræ & Scepuſcienſis atque Premiſlienſis Capitanei, cui provinciam hanc demandavimus, intra ſex dies videlicet ad Feriam ſextam proximam apportet, & illi, aut cui ipſe commiſerit, fideliter tradat, neque deinceps talibus libris, aut picturis vel cantilenis uti quispiam audeat, aut illa apud ſe retineat, ſub pæna prædicta. Datum in Civitate noſtra Gdanenſi intra Octavam Viſitationis Dominæ noſtræ Sanctæ Mariæ. Anno Domini MDXXVI. Regni noſtri Anno vigeſimo.

CLXXXI.

Conſtitutiones a SIGISMUNDO I. *Rege pro Prutenis latæ.* Actum Gedani Anno Dom. 1526. Feria tertia poſt Feſtum Diviſionis Apoſtolorum. *Ex Archi-*

ANNO 1526. *vo Regni Lib. ſub Litt. SS. fol. 136.*

SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux &c. Significamus tenore præſentium quibus expedit univerſis. Quia conſulere volentes multiplicibus erroribus & abuſibus, qui cum in divinis, tum etiam humanis rebus inoleverant in Terris & Civitatibus noſtris Pruſſiæ venimus huc ad eaſdem Terras, omnibus aliis negotiis noſtris intermiſſis, & Auſpice D. Deo recte omnia, quæ reformatione indigebant, confecimus. Præterea etiam ad futurum deinceps bonum regimen, Conſtitutiones & Ordinationem opportunam in ipſis Terris relinquere operae pretium eſſe duximus. Proinde de conſilio & conſenſu omnium Conſiliariorum & Nunciorum Communitatis tam Militaris, quam etiam Civilis Ordinis, infraſcriptas Conſtitutiones edidimus & promulgavimus.

Inprimis quisque Palatinus habeat apud ſe exemplum ſeu copiam Privilegii Terrarum Pruſſiæ, & illud unicuiq; petenti oſtendat, & coram eo legi faciat, quod Nos manutenere, & ſecundum ipſius tenorem, *D*ignitates, Officia, & Capitaneatus ſolis indigenis conferre dignabimur.

Cæterum cum Jus Culmenſe, quo potiſſimum Pruſſia utitur, ſcripturis ſaltem autenticis nusquam reperiatur eſſe ſancitum, multaque propterea oriantur incommoda, Venerabiles, & Egregios devote Nobis *D*ilectos Tidemannum Giſe Cuſtodem & Canonicum Varmienſem, Matthiam Slewniczki, Canonicum Gneſnenſem, Achatium Frenut Canonicum Varmienſem, Franciſcum Soldaw & Philippum Holkner deſignavimus, ut hoc anno ad Calendas Octobris Mariemburgi conveniant, & ejusmodi Ius cum ejus Conſtitutionibus paſſim colligant diligenter, conſcribantque, ut deinde Typis excuſſum & evulgatum ad omnium notitiam perveniat, firmiterque a cunctis obſervetur.

Judicia autem Terreſtria in ſingulis Palatinatibus quotannis bis ſerventur, ita ut in Palatinatu Culmenſi primum Iudicium Feria 3. poſt Dominicam Quaſi modogeniti, ſecundum autem Feria 3. poſt Lamperti celebretur. In aliis autem Palatinatibus juxta veterem conſvetudinem celebretur, ex quibus quidem Judiciis Terreſtribus Appellationes ordinarie fiant ad Conventus Generales Terrarum Pruſſiæ. A Conventibus autem Generalibus ad Regium Tribunal noſtrum, donec alterutra partium conformes ſententias obtinuerit.

Ut autem frivolæ, & temerariæ Appellationes nonnihil cohibeantur, quisquis a Iudicio Terreſtri ad Conventum Generalem appellaverit, tres Marcas ad Iudicium reponat. Si vero a Conventu Generali ad Nos appellatum fuerit, ſex Marcæ deponantur & ſi appellans coram Iudice appellato ſuccubuerit, in uſum publicum Iudicii, in quo erant repoſitæ, cedant; alioquin parti reſtituantur. ANNO 1526.

Nec Palatini judicent cauſas ad Jus Terreſtre ſpectantes, niſi de conſenſu partium, et provocantes ad Iudicium Terreſtre remittant; exceptis cauſis jeiunioribus, quæ videlicet valorem decem marcarum non excedant. Hæc quidem ſine ſtrepitu judicii de ſimplici & plano ab eis componi poſſunt. In cauſis autem ſanguinis, & de facto recenti deprehenſis, indilatam juſtitiam miniſtrent: nec Partes contendentes ad componendum amice inter ſe controverſiam cogant, nec exigant ullas poenas, niſi per Iudicium decretas. Quarum poenarum tertia pars Iudicio Terreſtri, reliquæ duæ partes Palatino loci cedant.

Palatini, & Capitanei citati tam in Iudicio Terreſtri, quam Conventuum publicorum reſpondere ſunt obligati, exceptis actionibus ſuper bonis noſtris Regalibus emergentibus. Capitanei autem juxta continentiam Privilegii Terrarum Pruſſiæ ſint Indigenæ Poſſeſſionarii, ratione quarum poſſeſſionum ſuarum ſint Iudicio Terreſtri ſubiecti.

Statuimus præterea, ut communibus Conſiliariorum votis Notarius Terreſtris Nobilis poſſeſſionatus, linguas neceſſarias callens, & alias ad hoc Officium eligatur, qui, cum juratus fuerit, excluſis tam Eccleſiaſticorum Prælatorum, quam Civitatum ac aliorum Notariis, ſolus ſecretorum conſiliis & Conventuum publicorum Iudiciis interſit, literas, & acta judicialia diligenter conſcribat ac jura partium in Iudicio producta fideliter cuſtodiat.

Ut autem temerariæ lites amputentur, Commiſſarios ſive Judices delegatos non deputabimus in cauſis ad Judicium Terreſtre ſpectantibus, & minus in eo jam pendentibus, niſi per Appellationem ordinariam, de qua ſuperius dictum eſt, a ſententia definitiva ſeu interlocutoria jam lata ad Tribunal noſtrum devolutæ fuerint; exceptis cauſis limitum bonorum noſtrorum Regalium, nec Iudices delegatos, ſeu Commiſſarios, a quibus ſemel appellatum eſt, in eadem cauſa denuo deputabimus, aut cauſam ad illos remittemus. Non enim veri ſimile aut honeſtum videbatur, quod Iudex priſtinam

ANNO 1526. ſuam ſententiam retractet, aut aliter judicet, quam ante judicaverat.

Conventus autem publici ſeu generales juxta proximam Ordinationem noſtram in Pruſſia quotannis celebrentur. Verno videlicet tempore Derſaviæ ad diem S.Staniſlai, tempore Autumni in Graudenz, ad diem S. Michaëlis. Conventus autem peculariter per Nos inſtituendus, locum & diem ex noſtro arbitrio ſortietur.

Ad prædictos Conventus omnes cauſæ tam ex Civitatibus, quam Judiciis Terreſtribus per Apellationem devolvantur, et etiam ſine ſpeciali Commiſſione noſtra judicentur. Deinde vero, et non antea, ad Supremum Tribunal noſtrum remittantur, parte provocante, cui ad proſequendam Apellationem a Judicibus legitimus terminus præfigatur. Quam Appellationem, ſi intra unius anni ſpatium non proſequeretur, prior ſententia juxta juris diſpoſitionem in rem tranſeat judicatam, et executioni demandetur.

Ante Conventum vero publicum, per Nos et Succeſſores noſtros ſingulariter inſtituendum, in ſingulis Palatinatibus, Culmenſi videlicet, Mariæburgenſi et Pomeraniae, fiat Nobilitatis conventio particularis, ad quam ſecundum morem antiquum Palatini ex ſingulis diſtrictibus Palatinatus ſui ad aliquem locum convenient, ut Nuntii ad hujusmodi Conventum mittendi eligantur. Qui autem vocatus non comparuerit, duarum marcarum pretium pendet, cujus medietas Palatino ejus loci, altera vero medietas aerario publico proveniat.

At cum fruſtra ferantur judicia, niſi legitimae executioni demandentur, volumus, et irrefragabili conſtitutione ſancimus, ut deinceps unusquiſque, cujusvis conditionis vel eminentiae fuerit, rei judicatae ſine omni contradictione cum effectu pareat et obſequatur. Alioqui locorum Palatini, nullo alio a Nobis mandato expectato, legitimam executionem faciant, adjuncto ſibi, ubi cauſae conditio poſtulaverit, Capitaneo et Nobilibus illius Diſtrictus, aut etiam, ſi neceſſitas exegerit, omnibus et ſingulis noſtris Vaſallis ſeu Nobilibus illius Palatinatus, quos ad aſſiſtendum illi ſub jurisjurandi debito, et amiſſione Feudorum obligatos eſſe decernimus. Si vero majori potentia ſit opus, negotium ad Nos referri volumus, ut opportunis rationibus rebus provideamus. Palatinos ſimiliter ad hujusmodi executiones faciendas, juſtitiamque oppreſſis adminiſtrandam, jusjurandum Nobis praeſtitum adigat. Quos etiam, ſi remiſſiores fuerint, 50. Florenorum Hungaricalium pœna plecti volumus. Cujus mulctae medietas parti, cui juſtitia denegata eſt, altera vero medietas aerario publico Terrarum Pruſſiae cedat. Ubi autem quis executioni reſiſtere convictus fuerit, pœna banni ſive proſcriptionis ac bonorum confiſcatione puniatur, ex quibus bonis parti laeſae primum fiat ſatis, quod reliquum fuerit, Fiſco applicetur. ANNO 1526.

Statuimus praeterea, ut nullus Capitaneus, Nobilis, Civis, aut quivis alius, cujuscunque conditionis exiſtat, perſonis, caſtris, domibus, aut poſſeſſionibus alicujus ullam violentiam inferre, incurſiones facere, in publicis ſtratis inſidias ponere praeſumat. Alioquin ſuper his convictus, juxta antiquum Plebiſcitum Terrae Culmenſis capitali pœna puniatur.

At cum aliquis Nobilis Decreto publici Conventus, Judicio Palatinorum, aut Terreſtri capitur: ſub certis pœnis in poteſtatem aut carcerem civilem non tradatur, ſed ad manus Palatinorum. Si quis autem in civitate, ubi nulla arx eſt, capiatur, et authoritate Conventus, Palatinorum, Judicii, in carcerem civilem conjiciatur; in poteſtate eorundem, et non civitatis, permaneat. Fidejuſſoria tamen cautione a carcere hujusmodi liberetur, niſi cauſa fuerit criminalis; alioquin ſub pœna viginti Florenorum Hungaricalium, quorum medietas Palatino, altera parti laeſae cedat, abſque ulla remiſſione perſolvenda. Nobiles et eorum ſubditi authoritate ſeu poteſtate civili non capiantur, detineantur, aut arreſtentur: nec viciſſim Nobiles authoritate propria capiant aut detineant cives, aut eorum ſubditos: ſed unusquiſque eorum Judicio ſuo ordinario conveniatur, et juſtitiam requirat.

Praeterea ne in fluminibus Pruſſiae, praeſertim navigabilibus, et item Fethes, Brce et Bda, ac etiam Redae in Diſtrictu, Puczkovienſi obſtacula fiant: ut tam piſcibus, quam navibus et lignis liber tranſitus permittatur, niſi quis ſpeciale privilegium ſuper hoc habuerit.

Nobiles autem, qui habent privilegium piſcandi in lacubus noſtris Regiis, & teſtibus fide dignis probare poſſunt ſe fuiſſe in poſſeſſione piſcandi, & quorum vel limites, aut ager ſtagnis noſtris Regiis adjacet; his quidem piſcatio permitti debet, ſed parvis retibus duntaxat ad uſum, & menſam eorum propriam: non autem ad vendendum. Ea tamen conditione, ut retia caſtrenſia primos in hyeme habeant tractus, & quod tempore, quando piſces, qui Germanice Breſſen, Polonice vero

Leſzcz

ANNO 1526. Leszcz vocantur, semen aut fœtum emittunt, nulli liberum sit in lacubus nostris Regiis piscari, ne hujusmodi piscium fœtura in augmentando impediatur.

Præterea ut Ecclesiastici bona terrestria, Ecclesiis adscribenda & approprianda, sive incorporanda, absque speciali consensu nostro, a modo nonnisi a suis Vasallis emant, nec obsequia Nobis ex ipsis debita intereant, pro se vero privatim illa emere possunt, quæ si in vita sua non alienaverint, aut cuipiam non donaverint, ad eorum propinquos & consanguineos devolvantur.

Similiter nec civis aut ignobilis quispiam bona terrestria emat. Si vero jam empta possideat, non per conductitias personas, sed propria servitia, seu obsequia debita, ad bellicam expeditionem de ipsis sub eorundem amissione præstet.

Nec omnino liceat a modo rusticis feras in nemoribus venari, nec laqueos in sylvis & agris ponere, canes aut retia venatoria habere: alioquin in potestate Dominorum sit, bombardas, canes & retia hujusmodi auferre, & pro qualitate excessus mandatum prævaricantes in decem marcas pecuniæ Domino fundi applicandis, toties, quoties punire, exceptis fossis pro luporum captura, quas tamen sine præjudicio cujusvis quilibet cum consensu Dominorum suorum habere potest. Simili modo nec Palatini, Capitanei, aut Nobiles alter in alterius fundo, absque voluntate Domini fundi, venari, nec in sylvis feras domare, aut cicurare debet, quod Klopsen vocant, sub amissione retium, equorum & curruum. Bombardis nemo omnino nec in propriis, nec in alienis sylvis sub pœna 100. Florenorum Hungaricalium, irremissibiliter solvendorum, a modo utatur. Cujus mulctæ medietas Nobis, altera ærario publico Terrarum Prussiæ proveniat.

Volumus item, ut in Conventu Generali proximo per universos Consiliarios harum Terrarum omnium rerum vendibilium æstimatio & justi pretii constitutio fiat: utque diligentior respectus ad mensuras & omnia pondera habeatur, ut dolus ac deceptiones malitiosæ vitari possint.

Item ut Palatini & Capitanei diligenter fines terrarum observent, ne prædones et grassatores ingrediendo & egrediendo impune grassentur.

Item, ne rustici cum cuspidibus, lanceis, gladiis, aut similibus armis publice aut privatim incedant, easque deferant, nisi a Dominis suis ad venationem vocati fuerint.

Districtius etiam inhibemus, ne Polonia a modo ab opificiis civitatum quarumlibet arceantur: sed pari conditione cum Germanis & aliis Nationibus admittantur, non obstantibus hujusmodi opificiorum contrariis constitutionibus, sub pœna 50. Florenorum Hungarical. qui eos non receperint infligenda, perque loci Capitaneum pro fisco Regio exigenda. ANNO 1526.

Ex quo item multorum querimoniis accepimus, quosdam Officialium nostrorum, præsertim Tucholiensis, prætextu Mandati prohibitorii de invectione salis peregrini in Poloniam, innocentibus, si quando finibus terræ appropinquent, salem adimere. Quod, quia iniquum est, sub gravi indignatione nostra prohibemus, ne de cætero cuipiam adimatur, nisi ultra fines transgresso.

Nobiles præterea Districtus Słochow instar rusticorum, ut ligna ad arcem ducant, aut alia servitia rusticalia faciant, cogi nolumus, sed antiquam consuetudinem servandam esse decernimus.

Ad præcludendas autem varias hinc inde obloquendi vias & controversiarum occasiones, quæ solent oriri a civitatibus & oppidis contra Nobiles, & tabernatores tam sæcularium quam spiritualium, qui coquunt, & aliis per tunnas vendunt cerevisiam, ita ordinatum est, quod Nobiles pro utilitate eorum propria coquere libere possunt ipsam cerevisiam. Et si quid ex illa eis superabundaverit, id vendent ad suas tabernas, verum negotiationem cerevisiæ non exerceant, quod statui eorum foret indignum. Tabernatores vero, qui ultra milliare distent ab oppidis vel civitatibus, & qui habent in suis privilegiis facultatem coquendi cerevisiam, coquere illam possunt, quantum ad propinandum in eorum tabernis sufficiet, nequaquam tamen per integras vel medias tunnas vendendi ipsam cerevisiam potestatem habeant, sub pœna 10. marcarum toties, quoties huic Constitutioni contravenerint, solvendarum.

Cum etiam mercatores, & præsertim peregrini sive exotici homines, in Nobilitatis ac civitatum injuriam pelles, frumenta, humulum, linum, & alia mercium genera in villis & pagis clam & publice coëmere, et negotiationes illicitas exercere soleant, authoritate nostra Regia firmiter prohibemus, ne id de cætero fiat. Statuentes, ut deinceps subditi Dominorum merces et res suas vendibiles in proximas civitates ducant, et in foro publico venales exhibeant, legitima tamen Dominorum suorum cum pellibus ferarum et bestiolarum sylvestrium habita ratione. Alioqui emptoribus equos

BIBLJOTEKA w Wilnie. im. Wróblewskich

ANNO 1526. et currus, venditoribus autem res venditas a Præfectis noſtris adimi et confiſcari volumus.

Mandamus inſuper, et ita omnino habere volumus, ut Palatini debitores decimarum aratralium, et quorumvis Eccleſiaſticorum proventuum, cenſuras contumaciter ſuſtinentes, ad hujusmodi debitorum ſolutionem remediis opportunis compellant, ne Eccleſiaſtici proventibus ſibi debitis fraudentur.

Poſtremo ad tollendum errorem et incommoditatem ex varietate, vilitate et adulteratione monetæ provenientem, unanimi conſilio decretum et conſultum eſt, ut abolita in Pruſſia moneta veteri, triplex nova ſub noſtris et Terrarum Pruſſiæ inſigniis cudatur, videlicet groſſi, ſolidi et oboli ſive denarii, ita, ut viginti groſſi unam marcam, quadraginta autem groſſi, ſive duae marcæ Florenum Hungar. conſtituant. Tres vero ſolidi groſſum, et ſex oboli ſolidum. Sitque ea moneta in grani valore et æſtimatione par Polonicæ, et ſimiliter nova cudenda eſt, æqualiter proportionata, ut ſcilicet groſſus Polonicus Pruthenicum æquet, et ſolidus ternarios duos, obolus vero obolum valeat. Curatque hujusmodi moneta Pruthenica Regio Edicto per totum Regnum, Maſoviam et Lithuaniam: hoc tamen Illuſtris Pruſſiæ Dux uſque ad Feſtum S. Martini proximum in deliberationem accepit.

Quæ omnia et ſingula, ut præmiſſa ſunt, in omnibus ſuis punctis, conditionibus et articulis rata et firma eſſe volentes, de certa noſtra ſcientia et deliberatione, conſenſuque tam Conſiliariorum noſtrorum Status utriusq;, quam etiam Nuntiorum omnium terrarum noſtrarum Pruſſiæ ſtatuimus et decernimus robur debitæ firmitatis habere debere, harum teſtimonio literarum, quibus ſigillum noſtrum eſt appreſſum. Actum et datum in Civitate noſtra Gedanenſi Feria tertia proxima poſt Feſtum Diviſionis Beatorum Apoſtolorum, Anno Domini 1526. Regni noſtri Anno 20.

CLXXXII.

Decretum SIGISMUNDI I. *Poloniæ Regis, quo inhibetur Thorunenſibus, ne merces perſonarum Eccleſiaſticarum & Militarium, Gedanum, vel ultra deportandas, detineant.* Datum Gedani An. Dom. 1526. Feria tertia poſt Feſtum Diviſionis Apoſtolorum.

Ex Arch. Reg. Jub Lit. SS. fol. 155. ANNO 1526.

SIGISMUNDUS &c. Significamus tenore praeſentium univerſis. Quia cum multoties ſubditi noſtri omnis ſtatus, & ordinis Regni ac Dominiorum noſtrorum Nobis graviter queſti eſſent, quod cives Thorunenſes adverſus jura communia Regni noſtri prohibent tranſitum et navigationem per Viſtulam verſus Gedanum, retinentes apud Civitatem ſuam ſtrues, ſcaphas, et alia id genus navigia cum frumentis et aliis rebus, quæ ex Regno noſtro verſus mare demitti ſolent, Nosque ad eam querimoniam ſubditorum noſtrorum citari ad Nos ad Conventum Generalem Piotrcovienſem feciſſemus ipſos cives Thorunenſes, auditisq; propoſitionibus adverſus illos ſubditorum noſtrorum, illis vero per ſuum Procuratorem ſe vigore Privilegii Terrarum Pruſſiæ petentibus in ipſis Terris Pruſſiæ, et cum earum Conſiliariis judicari, cauſam et controverſiam hanc ad Conventum Marienburgenſem noviſſimum ſuſpendiſſemus, prorogando illam demum uſque in Civitatem Gedanenſ., ubi cum Conſiliariis utriusq; Status, tam Regni quam etiam Terrarum Pruſſiæ, propoſitionibus et reſponſis utrinque diligenter auditis et examinatis, videlicet ex parte Regnicolarum, non ſolum veteres concordias et ſtatuta, ſed etiam ſententiam diffinitivam in Conventu Generali Radomienſi per Sereniſſimum olim ALEXANDRUM Regem Fratrem noſtrum factam adverſus ipſos Thorunenſes, et pro libertate Regnicolarum noſtrorum demittendi libere frumenta et res omnes Gedanum uſque, ex adverſo vero Thorunenſibus, vetus ſuum privilegium producentibus, allegantibusque ſententiam dicti Sereniſſimi olim ALEXANDRI Regis factam fuiſſe abſentibus Conſiliariis Terrarum Pruſſiæ, et non vocatis his, quorum intererat, hisque et aliis multis allegationibus et reſponſis hinc inde factis, Nos cum toto Senatu noſtro diligenter examinatis, talem ſententiam protulimus et proferimus præſentibus literis noſtris: Quod cum cives Thorunenſes non habeant in privilegio ſuo, niſi emporium ad res et mercimonia mercatorum et vectorum apud ſe ſiſtendi, Ordo vero ſpiritualis et militaris, cum alibi ubique, tum vero in Regno noſtro liber eſt ab omnibus hujusmodi emporialibus legibus, non debeant deinceps perpetuis temporibus cives Thorunenſes ullius vel Eccleſiaſticæ vel militaris perſonæ frumenta et alias quaſcunque res ſtruibus, ſcaphis et aliis hujusmodi eorum

ANNO 1526. rum navigiis impoſitas, et verſus mare demiſſas apud ſe continere, ſed liberam navigationem unicuiq; ex prædictis duobus Ordinibus ſpirituali et militari permittere, ut quisq; pro arbitrio et libitu ſuo vel apud illos conſiſtere, vel Gedanum navigare poſſit. Quod vero ad mercatores, vectores et civitates ac oppida Regni noſtri attinet, licet Decretum Sereniſſimi olim Regis ALEXANDRI pro omnibus in Conventione ſubditis noſtris ſit factum; tamen quia ex parte Thorunenſium allegatum ſit, non interfuiſſe Conſiliarios Terrarum Pruſſiæ, nec vocatos eos quorum intererat, ne quid niſi debite & exacte diſcuſſum & examinatum decerneremus, aut ullam occaſionem relinqueremus de Nobis conquerendi, adhuc cauſam ad Conventum Generalem Regni proxime futurum inter ipſos Thorunenſes & civitates ac oppida, vectoresque & negotiatores Regni noſtri ſuſpendimus, terminumque utrique parti, ſimul & Conſiliariis Terrarum Pruſſiæ ac aliis omnibus, quorum intereſt, ad duodecimam diem poſt ingreſſum noſtrum ad locum ipſius Conventus, diem ingreſſus excludendo, præfiximus, & præfigimus præſentibus literis noſtris, mandantes illis, ut pro eodem die in dicto Conventu Generali peremptorie compareant, alioquin, ſive comparuerint, ſive non, Nos illud, quod æquum & juſtum erit, decernemus, interim tamen ſalvo utriuſq; partis jure permanente. Mandamus item Thorunenſibus ipſis, ut hoc Decretum noſtrum pro Ordine Eccleſiaſtico & militari latum deinceps perpetuis temporibus firmiter obſervent, & nullo pacto illi unquam contravenire audeant, ſed ut omnes, tam Eccleſiaſticos quam militares, ſive frumenta & alias eorum res quascunque cum ſervis & procuratoribus ipſorum libere navigare & præterfluere, quo velint, permittant. Pro gratia noſtra non aliter facturi, harum, quibus ſigillum noſtrum eſt appenſum, teſtimonio literarum. Datum in Civitate noſtra Gedanenſi, Feria tertia proxima poſt Feſtum Diviſionis Beatorum Apoſtolorum, Anno Domini 1526. Regni noſtri Anno vigeſimo.

CLXXXIII.

Statuta & Ordinationes a SIGISMUNDO I. *Poloniæ Rege Gedanenſibus latæ, tam in his, quæ rem Eccleſiaſticam, quam quæ bonum ordinem concernunt.* Datum Gedani Feria tertia proxima ante Feſtum Sanctæ Mariæ Magdalenæ, Anno Domini 1526. *Ex Archivo Regni Lib. 28. ſub Litt. DD. num. 29. fol. 824.* ANNO 1526.

Manifeſtum facimus univerſis & ſingulis: Quia cum accepiſſemus, in Civitate noſtra Gedanenſi primum factiones inteſtinas, deinde ſeditiones & tumultus populares excitatos, ac ingentia facinora commiſſa, dogmata & Religionem damnatam invectam, Deum ac Sanctos blaſphematos, Templa ſpoliata, Ordinem Eccleſiaſticum abactum, jurisdictionem omnem DD. Epiſcopi Loci Ordinarii exploſam, Sacra omnia profanata, Proceres, Præfectum & Officialem noſtrum ejectum, Conſules exauctoratos, Regimen Civitatis inverſum, Nuntios & Mandata noſtra contempta, adverſus Proceres & Conſules noſtros primarios, quos ad diſponendam ipſam Civitatem in adventum noſtri præmiſeramus, tumultum & inſidias eſſe ſtructas, & alia nefanda perpetrata. Ac proinde volentes Nos in tantos exceſſus læſæ Majeſtatis divinæ & noſtræ, ut juſtum & Chriſtianum Principem decet, animadvertere, & ipſam Civitatem noſtram tam enormiter lapſam in priſtinum ſtatum reſtituere, cum veniſſemus huc ipſi, omnibus arduis negotiis prætermiſſis, eaque omnia & plura his, quæ fama didiceramus, facta comperiſſemus; cunctis tamen Ordinibus Civitatis errorem ſuum recognoſcentibus, ſeſeque in omnibus tam divinis quam humanis rebus in gratiam & poteſtatem noſtram dedentibus, ac humiliter Nobis ſupplicantibus, ut culpam ſibi hanc remittere, et Civitatem a tanto præcipitio liberare dignaremur, viciſſim fuit clementia dignum, ut potius ſalutarem Medicum, quam ſeverum Vindicem tantorum malorum ageremus, ut videlicet his, quæ noxia forent ejus corpori, partim præciſis, partim vel longius ablegatis, reliqua membra opportunis remediis curata ita conſolidaremus, ut rurſus in exitialem morbum recedere non poſſint: ac inprimis, divino opitulante favore, Religione Sancta Catholica, Templis, Monaſteriis, Ceremoniis, Jurisdictione Epiſcopi, ac omni ordine, omnibusque rebus divinis in priſtinum ſtatum reſtitutis, deinde creato Magiſtratu, accepto ab illo & univerſa Communitate ſolenni homagio & juramento, refecto omni Ordine Civitatis, punitis aliis, aliis vero, prout melius ex re videbatur, proſcriptis, denique omnibus reſtauratis, infraſcripta Mandata & Conſtitutiones noſtras ad ea omnia & ſingula, quæ

ANNO 1526. hic ſtatuimus & ordinavimus, manutenenda, edidimus & promulgavimus.

Ac inprimis, quia Traditiones Eccleſiaſticæ, ut a Majoribus noſtris Orthodoxis proditæ ſunt, ſervari debent: quas ſi cuilibet expendere, mutare vel abrogare, cuilibet Scripturam pro ſenſu ſeu libidine ſua interpretari liceret: nihil certi non in Religione ſolum, ſed in humanis quoque rebus, quæ hoc freno diriguntur, haberi poſſet: ut jam obſcurum non eſt, quos fructus edat novata Religio, quas & quales normas & præcepta tradant ipſi arbitratu ſuo, qui in ritus & inſtituta Eccleſiæ Catholicæ debacchantur. Statuimus, ut deinceps uſus antiquus Religionis & ceremoniarum, tot ſæculis in omnibus Regnis & Dominiis Chriſtianis obſervatus, & a Majoribus noſtris per manus nobis traditus, ac per Nos, ut Principem Chriſtianum decet, commode reſtitutus, diligenter in hac Civitate & in omnibus Eccleſiis obſervetur. Quem ſi quis vituperare, aut illi detrahere præſumpſerit, debito modo convictus, puniatur. Cui autem juxta veterem Religionem et normam Univerſalis Eccleſiæ, ac Conſtitutiones noſtras, vivere non placuerit, is intra duas hebdomadas poſt Edictum publicum Civitate exire, et alio commigrare poterit, nunquam deinceps reverſurus, alioqui ultra hunc terminum adverſus Conſtitutiones noſtras vivens, ſupplicium capitis non evadet.

Statuimus item, ut omnes et ſinguli Monachi, Moniales et Sacerdotes Apoſtatæ, aliæque perſonæ Sacris addictæ, quæ contra Profeſſionem ſuam, et contra fidem Deo præſtitam ad connubium et nuptias deſciverunt, et prima vota irrita fecerunt, ſectas et doctrinas ab Eccleſia Catholica damnatas profitentes in ſcandalum et perturbationem Chriſti fidelium, et in dedecus Ordinis Eccleſiaſtici, intra diem naturalem ſeu 24. horas, ab editis publice præſentibus Conſtitutionibus noſtris, ex hac Civitate diſcedant, et nunquam huc deinceps revertantur, ſub pœna ultimi ſupplicii.

Ne autem oves Paſtoribus ſuis legitimis orbatæ neſciant, cujus vocem ſequi debeant, ſtatuimus, quod quilibet Parochus in hac Civitate, a termino ſibi congrue praefixo apud Eccleſiam ſuam reſideat, officiumque et munia ſua obeat. Qui vero idoneus non fuerit ad concionandum et docendum populum, ſervare teneatur cum ſcientia et conſenſu Conſulatus et Officialis D. Epiſcopi Concionatorem doctrinæ et vitæ probatæ, qui ſincerum DEI Verbum juxta ſenſum et intellectum Sanctorum Doctorum et Eccleſiae Catholicae, non juxta commenta et interpretationes Apoſtatarum docebit. Qui autem ex Plebanis ſecus fecerit, is per D. Epiſcopum legitime privetur, et alius a Patronis præſentatus ſufficiatur. ANNO 1526.

Et quia nunc ſolent plerique temere ſeſe ad concionandum ingerere, et prætextu tritici Verbi Dei zizania ſeminare: ſtatuimus, ut nullus deinceps intra et extra Civitatem, quibuscunque in locis, tam ſacris et monaſticis, quam etiam profanis, tam publicis, quam privatis et ſecretis docere et concionari audeat, vel ad docendum et concionandum aliquem admittat, ſtatuat et conducat; niſi cum ſcientia et examine de vita et doctrina ipſius Concionatoris, per Conſulatum et Officialem D. Epiſcopi debite facto, ſub pœna capitis et bonorum omnium privatione.

Quia etiam nunc novi Religionis cenſores veteres orationes et cantica dudum recepta abrogant, et ſuas precandi formulas et cantilenas Sacris ingerunt: ſtatuimus, ut cuncta Officia Eccleſiaſtica, nempe Horæ Canonicæ et Miſſæ, juxta veterem Eccleſiæ Catholicæ ritum et conſuetudinem in hac Civitate et Eccleſiis peragantur, et ut nullæ deinceps Orationes, Antiphonæ, Reſponſoria, Cantilenae, et id genus inſolita dicantur ſeu canantur intra Divina, niſi quae ab Officiali D. Epiſcopi et Conſulatu fuerint approbata.

Quia item cenſores ipſi aliorum cupiditatem et avaritiam inſectantes, ipſimet vero a Sacris quidem manus non abſtinent, ſtatuimus, ut quisquis vaſa, ornamenta, ſuppellectilem et alia, quæcunque in uſum et ornamentum Sacrorum Eccleſiis et Monaſteriis conceſſa abſtulerit, imminuerit, aut ad uſus alios temere converterit, ultimo ſupplicio, ut ſacrilegus, puniatur.

Et ut in hoc depravato tempore Eccleſiæ ſuppellex tutius conſervetur, præſertim ab Apoſtatis, qui convaſatis rebus ſacris diffugere ſolent: ſtatuimus, ut Conſulatus ad quodlibet Monaſteriorum hujus Civitatis duos probos cives deſignet, qui omnia clenodia aurea et argentea Eccleſiæ conſcribant, et in ſcrinio ſeu loco tuto conſervent, ad eaque unam clavem ipſi, et Senior ſive Præfectus Monaſterii alteram habeat, nec niſi mutua ſcientia et congruis temporibus et Feſtis illa exponant, ac ne pereant, provideant: relictis nihilominus pro uſu quotidiano et Miſſae Sacrificio Calicibus, quot opus fuerint, et aliis, quæ neceſſaria videbuntur.

In-

ANNO 1526. Innitentes autem cum noſtris prioribus, tum etiam aliorum Regum et Principum Chriſtianorum Edictis ac Decretis inhibemus, ne quis deinceps libros ab Eccleſia Catholica diſſidentes et damnatos, nec non cantilenas, picturas inhoneſtas, libellos famoſos, et alia id genus, quæ vel Religioni detrahunt, vel bonam famam cujuſpiam aſpergunt, vehat in hanc Civitatem noſtram, aut illis quoquo modo uti audeat, ſub pœna exilii et omnium bonorum privatione. Porro quod ad res civiles attinet, ne incendium per Nos extinctum aliquis inpoſterum reſuſcitare queat: ſtatuimus et diſtricte præcipimus, ne quisquam ſermones tales, ex quibus ſeditio et tumultus aliquis tam in Perſonas Eccleſiaſticas, quam etiam Magiſtratum Civitatis oriri poſſit, palam et occulte ſerere audeat: ne item quiſquam civium, mercatorum et incolarum ejusdem Civitatis noſtræ Gedanenſis aliquid commercii habeat quovis modo, coram vel per nuntios aut litteras, ſive etiam perſonas ſubdelegatas, cum hominibus his, quos ob eorum ſeditiones et facinora ex ipſa Civitate proſcripſimus. Ubi vero quiſpiam ex proſcriptis literas vel nuntium ad aliquem civem ſeu incolam ejusdem Civitatis, ſuo vel alterius nomine, aut quovis alio praetextu miſerit: nemo hujusmodi literas legere, aut nuntium audire praeſumat, niſi re prius Conſulatui declarata, et illo nuntio et literis ipſis fideliter declaratis. Qui vero in his ſingulis exceſſerit, et legitimo teſtimonio convictus fuerit, pœna capitis et bonorum omnium puniatur.

Inſuper quilibet nauclerus, qui in praeſens eſt, aut erit inpoſterum apud hanc Civitatem, comparere teneatur cum Domino et amicis ſuis coram Conſulatu, et de ſe ſufficiens teſtimonium praeſtare, quod probus, fidelis et conſtans homo ſit, quodque nulla navi ſeu hominibus utetur, quos conſideraverit Civitati infideles aut intolerabiles eſſe. Ubi vero quempiam ex ſuae navis hominibus ſic affectum cognoverit, talem quamprimum, ſive hinc nave ſoluta redierit, ſeu aliunde appulerit, Senatui deferet, qui in Civitate nequaquam tolerari debet. Quodſi tam Dominus, quam nauclerus hujusmodi legem transgreſſi fuerint, ſine ulla gratia, juxta arbitrium Senatus erunt multandi.

Statuimus etiam, quod quicunq; deinceps in Civem Gedanenſem adſcribi et ſuſcipi voluerit, is ſufficienti teſtimonio docere et probare debebit, ſe liberum natum, nullique addictum ſeu mancipatum eſſe, et quod ante, ubicunque degebat', honeſte decenterque ſe geſſit: quo teſtimonio praeſtito, ſuſcipi quidem ad Jus Civile debet, vel poterit; non tamen longius, quam ad unum annum; ut interim, quibus moribus praeditus ſit, et quam idoneus Civitati fuerit, cognoſci et probari poſſit. Quod ſi interea et deinceps omni tempore vel ſeditioſus, vel aliquibus aliis malis moribus praeditus videbitur, mox per Conſulatum Jure Civili authoritate noſtra Regia exuatur, et perpetuo de Civitate pellatur. ANNO 1526.

Statuimus item, quod omnes Magiſtri, Opifices quorumcunque artificum mechanicorum pro fide et juramento ſuo diligenter obſervent, ne quem famulum ſeu ſocium advenam ſuſcipiant, et laboribus ac officiis ſuis adhibeant; donec prius talem novum famulum ſeu advenam Senatui exhibeant, ita, ut coram illo juramentum praeſtet, quod per omne tempus, quo in hac Civitate morabitur, probe, fideliter, et cum omni ſubjectione & obedientia ſecundum noſtras, ac etiam ipſius Conſulatus Ordinationes et Statuta ſe geret et conſervabit. Si vero quis praedictorum magiſtrorum et opificum ſecus fecerit, legitime convictus per Conſulatum omnino capitis pœna puniatur.

Et quia ſeditioſorum eſt, in latebris primum artes et modos ad tumultum excitandum fabricare: ſtatuimus, quod ſi tres, quatuorve aut plures, virilis ſeu muliebris ſexus futuris temporibus in domibus, templis, hortis, intra vel extra Civitatem, tales conſultationes et tractatus conferrent, quae adverſus Statuta, Decreta et Edicta noſtra tenderent, vel qui contra pœnam ſeu mulctam hic per Nos factam et impoſitam, aut etiam contra communem civium pacem aliquid contenderent, aut quorſum vergerent, qui item hujusmodi conventicula intra et extra Civitatem ſcientes admitterent, vel nuntium aliquem ad tales vel alios deferrent: ſi quis denique aliquem vel aliquos contra praemiſſa facientem vel facientes viderit, ſcieritve, et talem non patefaceret et declararet Senatui; ſi legitima probatione tam is, quam alii noſtrae hujusmodi Conſtitutionis transgreſſores convicti fuerint, ſupplicio capitis et bonorum amiſſione puniantur.

Denique ne quis Voluntatis et Statutorum noſtrorum ignorantiam praetendere poſſit, mandamus, et ſtrictiſſime praecipimus, quod caupones, tabernarii, quique publica diverſoria tenent, et generatim omnes hujus Urbis cives et incolae ad quemcunque illorum hoſpitem ſeu advenam aliquem divertere et veni-

ANNO 1526. re contingeт, illi cumprimis Statuta et Edicta noſtra, tam ad FidemCatholicam,ejusque ceremonias et ritum antiquum Catholicae Eccleſiae, quam etiam ad ſtatum hujus Urbis pertinentia, referre et declarare tenebuntur, ut quilibet hic et in Dominiis noſtris exiſtens ſe voluntati ac mandatis noſtris accommodare ſciat et poſſit, ſub pœna graviſſima per Conſulatum exigenda.

Quod ſi quiſpiam hoſpes ſeu advena tam pertinax et temerarius fuerit, ut ita certior factus, vel haereſes ac nova ac impia dogmata profiteri ac ſeminare, vel alia quaecunque tam Religioni, quam etiam Ordinationibus noſtris contraria tractare et promovere praeſumeret, is per Conſulatum authoritate noſtra, debita et irremiſſibili animadverſione puniatur.

Caeterum quod ad regimen et ordinem Civitatis attinet, viſum eſt Nobis pro Dignitate noſtra congruere, et ita in poſterum ſtatuimus et habere volumus, quod Burgrabius noſter, qui in hac Civitate Vices noſtras in multis gerit negotiis, ſive is Proconſul aut Conſul fuerit, primum locum ante omnes Proconſules, quando cum illis erit, habeat: quae res tamen facultati et authoritati Proconſulum, quam de more habent, in negotiis agendis nihil officere debet.

Volumus etiam et ſtatuimus, quod in poſterum omnis, qui in Burgrabium, Proconſulem et Conſulem electus fuerit, juramentum Nobis debitum coram eo, cui id litteris committere voluerimus, aut Succeſſores noſtri commiſerint, praeſtare teneatur.

Statuimus item, quod nullus ex civibus hujus Urbis per ſeditionem, vel aliquem modum illicitum ad regimen Conſulatus quoquo modo ſe ingerere praeſumat, ſub pœna ultimi ſupplicii. Et licet conceſſum ſit a Praedeceſſoribus noſtris, quod Magiſtratus hujus Civitatis poſſit in negotiis magni momenti alios cives prudentiores in conſilium ſuum adhibere, et cum illis, ut res poſtularet, conſulere et concludere: Quia tamen certus numerus non erat deſignatus, et nimia multitudo conſulentium nimiam ſaepe confuſionem parit: ſtatuimus et ordinamus, quod deinceps in arduis cauſis et negotiis non ultra quam centum cives in hac principali Civitate noſtra ad conſulendum, et ad ferenda ſuffragia cum Conſulatu, Scabinis, et duobus Senioribus ex quolibet capitalium opificum ordine vocari et adhiberi debent. Et quod hujusmodi centum viros ſemper Conſulatus eligendi et nominandi, et vocandi in Prætorium toties, quoties opus fuerit, poteſtatem & authoritatem habet. Ipſi autem cives electi & vocati, cum in Prætorium venerint, modeſte, pacifice ſe gerant, & nulla arma ſeu gladios ſecum ferant. Quilibet etiam Magiſter Quartarum faciat quemque ex iisdem civibus ſuæ Quartæ ordine ſedere, & quemlibet eorum hortetur & admoneat, ne quiſpiam adverſus hanc Ordinationem noſtram quidquam committat, neve cujuspiam ſermonem interrumpat, aut aliud aliquid loqui aut ingerere praeſumat, quam id, quod a Conſulatu fuerit propoſitum, nec injicere audeat, quod eſſet adverſus Conſtitutiones noſtras, & quietum ſtatum Civitatis perturbare poſſet, talis extremo ſupplicio mulctandus erit. Et ſub eadem pœna nemo civium extra eum centum virorum electorum numerum ſub ipſorum congreſſu ad Prætorium veniat, aut aliquod regimen ſibi ſumat, quo communis tranquillitas Civitatis commoveri poſſit. Quidquid autem in tali congreſſu & conſilio per Magiſtratum, Proconſules, Conſules, Scabinosque, ac prædictos centum viros, cum Senioribus quatuor capitalium artificum, pro bono hujus Urbis cognitum, conſtitutum & concluſum fuerit, id firmiter & inviolabiliter ab omnibus incolis hujus Urbis teneri & obſervari debet. Si vero hujusmodi cives quatuor Quartarum in unam ſententiam non coierint, ſed duæ Quartæ eorum contrariam aliis duabus Quartis ſententiam tenuerint, in eo caſu Conſulatus nomine & authoritate noſtra, ut Regentes Civitatis, cum Scabinis poteſtatem habeant, id, quod utilius & magis neceſſarium videbitur, definiendi & ſtatuendi. Et cum parti Conſulatus ipſe cum Scabinis ſuo ſuffragio & voce acceſſerit, id ratum & firmum abſque cujuspiam contradictione eſſe debeat. Cui ſi quis ſe oppoſuerit, pœna capitis puniatur.

Cum autem cives Communitatem repræſentantes ad Prætorium modo prædictum per Magiſtratum vocati fuerint, ut debitus ordo ſervetur, ut Senior Scabinorum coram Conſulatu nomine Communitatis prædicto, juxta antiquam conſuetudinem de rebus & negotiis concluſis relationem & verba faciat.

Statuimus etiam, quod Conſules antiquae Civitatis, qui ad Conſulatum ſimul electi ſunt, cum in Prætorium ad electionem Conſulum vocati fuerint, unum ſuffragium ſive vocem inter ſe habeant, prout antiquitus fuit obſervatum.

Item ſtatuimus, quod quotiescunque Conſulatus opus habuerit opera & conſilio

ANNO 1526. filio Scabinorum, illos ad se vocare, & suo consilio adhibere semper habeat facultatem. Scabini vero, quicunque a Consulatu vocati fuerint, ad illum sine ulla renitentia convenire, & id totum, quidquid per ipsum Consulatum eis propositum fuerit, tractare & exequi teneantur.

Statuimus præterea, quod pomaria, in quibus Mechanici se sagittando exercent, non debeant deinceps adeo frequentari & visitari, exceptis tribus diebus in anno Festivitatis Pentecostes: quemadmodum in pomario principalium civium fieri solet. Postquam vero præfatos tres dies convenienti hilaritate absolverint, tum claves restituere debent Consulatui, & ab ipso deinde singulis annis pro hujusmodi conventione obtinenda claves ad pomarium requirere & petere debent. Eritque in ipsius Consulatus arbitrio & potestate, hujusmodi conventionem & solatium juxta temporis necessitatem admittere & recusare.

Gielda quoque nautarum singulis annis diutius patere & servari non debet, quam per unum mensem, incipiendo tribus hebdomadis ante Carnisprivium usq; ad octo dies Quadragesimæ. Licebit autem Consulatui tale tempus prorogare, vel contrahere, prout ex usu videbitur.

Statuimus etiam, quod nullus coctor cerevisiæ in Civitate sit, nisi de consensu & voluntate Consulatus, in cujus arbitrio sit constituere munera illorum, eisque cocturam ipsam cerevisiæ, quando necessarium fuerit, inhibere poterit.

Permittimus autem, quod usus mercaturæ unicuique civi Gedanensi pro facultate sua sit liber, & non impeditus.

Statuimus item, quod Consulatus habeat potestatem, absque contradictione civium antiquæ Civitatis in hac principali Civitate muros, turres, fossas, valvas, seu quæ lingua vernacula Zugbrucken nuncupantur, & quidquid aliud eidem principali Civitati necessarium sit, ædificandi & reformandi. Mandamusque severius, & ita & non aliter volumus, ut valvæ seu portæ, quæ sunt inter principalem & antiquam Civitatem & Suburbium, omni nocte claudantur: & si quis se in hoc opponere voluerit, summa pœna puniatur.

Providere volentes, ne seditiosis ansa relinquatur, odia & tumultus adversus Magistratum excitandi: statuimus, ne deinceps nunc quispiam seorsum, nunc Communitas ipsa, audeat rationem seu calculum de proventibus Civitatis ab ipso Magistratu exigere, aut clandestina consilia, vel conspirationes de illo exigendo inter se facere. Verum si quando Magistratus suspectus fuerit Communitati de male administratis proventibus Civitatis, idque necessitas postulare videbitur, Nos ipsi designabimus, vel Successores nostri designabunt, Commissarios nostros idoneos, coram quibus & non aliis Magistratus ipse rationem de proventibus facere tenebitur. ANNO 1526.

Quod vero ad res ordinarias attinet, statuimus, quod sæculares causæ inter personas sæculares nonnisi in foro sæculari judicentur, quas Officiales Domini Episcopi sibi usurpare non debent.

Procuratores in hac Civitate causas agere volentes, si Judicii spiritualis fuerint, per Officialem Domini Episcopi, si sæcularis, per Consulatum sacramento obstringantur, quod nonnisi integre, fideliter, & non animo serendi lites aut causas, lucri sui ratione trahendi, officium hoc sint obituri: quorum numerum restringi volumus in utroque foro seu judicio, & similiter publicorum Instrumentorum seu Notariorum.

Qui gravi & repentina ægritudine correpti testamentum condere voluerint, tunc juxta juris dispositionem juratos judicii Viros accersere tempestive valebunt, hi probis, integris & possessionatis aliquibus civibus in testimonium advocatis, testari poterunt: & hujusmodi testamentum, si proxima die juridica per ipsos testes juramento coram Judicio civili probatum & libro Judicii inscriptum fuerit, perinde valebit, ac si coram juratis Scabinis esset conditum. Juris tamen & consuetudinis facultatem, quantum ad leganda bona, non excedendo.

Ad sistendas vero frivolas Appellationes, quæ in oppressionem pauperum plerumque interponi solent: volumus, ut in causis, quarum singulæ quinquaginta marcarum leges non excedunt, ad Consulatum tantum, & non ultra, fiat Appellatio. In causa vero, quæ quinquaginta marcas excedit, liberum sit unicuique appellare ac Conventum Generalem Terrarum & Civitatum Prussiæ. Quæ si in primo Conventu terminata non fuerit, tunc unicuique ad Nos libere appellare licebit.

Cum civis alium civem in jus vocare voluerit, id non aliter, quam coram bannito judice facere poterit, quod bannitum judicium singulis duabus septimanis agi & celebrari debet, nisi aliquis dies Festus impedierit. Et cum reus conventus in primo termino non comparet, pœnam octo bonorum solidorum Judici luat, quem Actor ad octo dies pro tertio citari faciat:

Anno 1526. qui si tertio non comparuerit, Actor causam suam contra reum obtinebit, usque ad exceptionem auxiliariam, ad quam importandam seu producendam octo dies illi concedi debent. Nemini deinceps dilatio termini ad Procuratorem concedatur, cum Procuratores sint in hoc loco. Si quis vero diem juridicum acceptare noluerit, id admitti ei debet, sed nonnisi ad octo dies: in quo termino Actor querelam suam in scriptis paratam habeat, ubi id Scabini pro causæ magnitudine habere postulaverint, & eam ipsam querelam suam idem Actor reo convento tradat, qui octo dies ad respondendum habebit. Sic quod in his quatuordecim diebus & querela & responsum producatur & confirmetur. Et deinde in eodem bannito tempore debent partes utræque probationes suas nominare. Ad quas probationes cuilibet parti specialis terminus assignetur; secundum exigentiam probationum, hoc est ad eam probationem, quam habere pars potest, intra Urbem 8. dies, intra Terras has Prussiæ per 14. dies, extra Terras Prussiæ 3. menses, ultra mare & arenam annum & diem.

Postremo cum quispiam civium habebit aliquid inter Consulatum, vel Officialem Domini Episcopi, de quo, quando velit, is querelam & injuriam suam coram Nobis aut Posteris nostris Regibus Poloniæ, uti suis legitimis & hæreditariis Dominis, jure mediante, deponere, et justitiam quærere debebit: neque id cuipiam negari aut prohiberi possit. Qui vero contrarium fecerit, & querelam suam ad communes cives vel plebem detulerit, ut tumultum & motum popularem excitaret, is legitime convictus ultimo supplicio puniri debet.

Omnes autem & singulæ Constitutiones & Articuli supra nominati teneantur & observentur diligentissime, sub debito fidelitatis & subjectionis, & sub pœnis gravissimis, tam a Magistratu, quam ab omnibus incolis aut advenis hujus Civitatis nostræ Gedanensis ad arbitrium nostrum, aut Successorum nostrorum Regum Poloniæ, ita, ut per Nos, vel ipsos Successores nostros pro temporum vicissitudine & necessitate mutari, reformari, minui, augerive semper possint.

In cujus rei testimonium sigillum nostrum est subimpressum. Datum in Civitate nostra Gedanensi Feria tertia proxima ante Festum S. Mariæ Magdalenæ, Anno Domini MDXXVI. Regni vero nostri vigesimo.

CLXXXIV. Anno 1526.

Ordinationes per Commissarios Regios pro Civitate Brunsbergensi factæ, quibus ea, quæ rem tam Ecclesiasticam, quam Civilem concernunt, disponuntur, & Civitas ipsa in potestatem Episcopi dimittitur. Datum in Brunsbergk An. Dom. 1526. Die 18. Mensis Augusti. *Ex Arch. Regni Lib. Leg. EF.*

Sigismundus Dei Gratia Rex Poloniae &c. Significamus tenore praesentium quibus expedit universis. Quia cum anno superiore nonnullas Civitates Prussiæ, quae intestinis seditionibus plurimum aestuabant, personali nostra præsentia, Domino Deo adjuvante pacassemus, & arduis Reipublicæ Regni nostri negotiis Nos inde avocantibus, reliquis Civitatibus invisendis vacare non possemus, solennibus Nuntiis & Consiliariis nostris, vice nostra subdelegatis, rem a Nobis feliciter auspicatam conficiendum demandavimus. Cum itaque Reverendum in Christo Patrem Dominum Mathiam Episcopum Vladislavienſem, & Generosum Ludovicum de Mortangen Castellanum Elbingenſem in Oppidum Braunsbergk, quod tunc temporis in nostra retinuimus potestate, misissemus, ut compressis illic popularibus motibus, & rebus ad pristinum ordinem repositis, hoc ipsum oppidum Reverendo in Christo Patri D. Mauritio Episcopo, ejusq; Ecclesiæ Varmienſi, tanquam vero & legitimo Domino pacatum nomine nostro restituerent. Qui munus sibi injunctum rite & debito modo obeuntes, ad occurrendum futuris erroribus, populumque in fide, officio, & Religionis observantia conservandum, Constitutiones salutares Nobis pro parte præfati Domini Mauritii Episcopi oblatas authoritate nostra ediderunt, quas Cives seu incolæ oppidi prædicti acceptantes, etiam solenni juramento præfato Domino Mauritio Episcopo postea præstito, servandas promiserunt, uno duntaxat Articulo de capitalibus & sanguinis judiciis, quem suis Privilegiis derogare affirmarunt, ad nostram cognitionem arbitralem consensu utriusque partis rejecto, quarum quidem Constitutionum tenor est talis:

„ Nos Mathias Dei Gratia Episcopus Cujavienſis, & Ludovicus de Mortangen Castellanus Elbingenſis, Nuntii & Oratores a Sereniſſimo Principe & Domino, Domino Sigismundo Rege Poloniæ,

ANNO 1526. niæ, Magno Duce Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ &c. Domino & Hærede noſtro clementiſſimo, cum plena facultate in Civitatem Braunsbergk deputati, manifeſtum facimus univerſis & ſingulis. Quod cum idem Sereniſſimus Dominus noſter Rex per pacta pacis perpetuæ cum Illuſtriſſimo Principe Domino ALBERTO Duce Pruſſiæ &c. nuper inita dictam Civitatem Braunsbergk, tempore belli ab eodem Domino Duce occupatam ad ſe recepiſſet, inteſligens Majeſtas ſua, Civitatem ipſam factionibus & popularibus ſeditionibus mirum in modum fervere, dogmata & Religionem a Primoribus Eccleſiæ damnatam in eam invectam eſſe, Deum & Sanctos blaſphematos, templa ſpoliata, Ordinem Eccleſiaſticum oppreſſum, jurisdictionem omnem Domini Epiſcopi loci Ordinarii exploſam, in Præfectum Majeſtatis ſuæ periculoſum tumultum concitatum, Conſules exauctoratos, Regimen Civitatis inverſum, Majeſtatis ſuæ mandata contempta, & multa alia indigna hactenus patrari, dignata eſt Majeſtas ſua ex his & aliis cauſis, illam ipſam Civitatem aliquandiu in ſua poteſtate retinere, ut interim ſua Regia auctoritate facinoroſis punitis, his, quæ ordine dimota erant, in ordinem redactis, Religione reſtaurata, tumultibus compreſſis, ipſam Civitatem tranquillam & obſequentem, ac omnibus hujusmodi erroribus purgatam, Reverendiſſimo Domino Epiſcopo Varmienſi illius vero & naturali Domino reſtitueret. Proinde ejus Majeſtas in his Terris Pruſſiæ perſonaliter conſtituta, ac bonæ reformationi omnium ſuorum ſubditorum, ut Chriſtianum decet Principem, ſtudioſiſſime intendens, anteaquam ex ipſis Terris diſcederet, nobis commiſit, ut ſedatis primum omnibus motibus & diſſidiis in ipſa Civitate exortis, ac ſtatu ipſius tam in Eccleſiaſticis quam civilibus rebus in juſtum ac bonum ordinem repoſito, eandem Civitatem Reverendiſſimo in Chriſto Patri Domino Mauritio Epiſcopo Varmienſi, ejusque Eccleſiæ cum omni jure & dominio reſtitueremus. Communicato igitur cum aliis ſuæ Majeſtatis Conſiliariis in Elbingo, ad hæc & alia negotia nobiſcum cum plena poteſtate deputatis, conſilio ac conſenſu, ibique poſt debitam omnium inquiſitionem quibusdam dictarum ſeditionum auctoribus punitis, aliisque, quæ ibi reformari poterant reformatis, pro tranquillo ſtatu deinceps in ipſa Civitate Brunsbergk conſervando, ac ad occurrendum ſimilibus motibus & periculis, infra ſcriptas Conſtitutiones, in ipſa Civitate perpetuo obſervandas, Regia auctoritate nobis commiſſa edidimus & promulgavimus, volentes nomine Civitatis Brunsbergk utramque videlicet veterem & novam Civitatem comprehendi. ANNO 1526.

Ac inprimis, quia traditiones Eccleſiaſticæ, ut a Majoribus noſtris Orthodoxis proditæ ſunt, ſervari debent, quas ſi cuilibet expendere, mutare vel abrogare, & Scripturam pro ſenſu ſuo ſeu libidine interpretari liceret: nihil certi non ſolum in Religione, ſed in humanis quoque rebus, quæ hoc præcipuo fræno diriguntur, haberi poſſet, ut jam obſcurum non eſt, quos fructus edat novata Religio, quæ & quales normas & præcepta tradant ipſi arbitratu ſuo, qui in ritus & inſtituta Eccleſiæ Catholicæ debacchantur: ſtatuimus, ut deinceps uſus antiquus Religionis & ceremoniarum, tot ſæculis in omnibus Regnis & Dominiis Chriſtianis obſervatus, & a Majoribus noſtris nobis per manus traditus, ac per Regiam Majeſtatem, ut Principem Chriſtianum decet, commodum reſtitutus, diligenter in hac Civitate & omnibus Eccleſiis obſervetur. Quod ſi quis vituperare aut illi detrahere præſumpſerit, debito modo convictus punietur. Cui autem juxta veterem Religionem & normam Univerſalis Eccleſiæ ac Conſtitutiones noſtras vivere non placuerit, is intra duas hebdomadas poſt Edictum publicatum Civitatem exire, & alio commigrare poterit, nunquam deinceps reverſurus, alioqui ultra hunc terminum adverſus Conſtitutiones noſtras vivens ſupplicium capitis ac privationem omnium bonorum non evadet.

Et quia nunc ſolent plerique temere ſeſe ad concionandum ingerere, & prætextu tritici Verbi Dei zizaniam ſeminare, ſtatuimus, ut nullus deinceps intra & extra Civitatem, quibuscunque in locis, tam ſacris & Monaſticis quam profanis, tam publicis quam privatis & ſecretis, docere aut concionari audeat, vel ad docendum aut concionandum aliquem admittat, ſtatuat aut conducat, niſi cum ſcientia & examine de vita & doctrina ipſius concionatoris per Dominum Epiſcopum aut ejus Officiales debite facto, ſub pœna capitis & bonorum omnium privatione.

Quia nunc etiam novæ religionis cenſores veteres orationes & cantica dudum recepta abrogant, & ſuas precandi formulas & cantilenas ſacris ingerunt; ſtatuimus, ut cuncta Officia Eccleſiaſtica, nempe Horæ Canonicæ & Miſſæ, juxta veterem Eccleſiæ Catholicæ ritum & conſuetudinem in hac Civitate & Eccleſiis per-

ANNO 1526. peragantur. Et ut nullæ deinceps ora tiones, antiphonæ, reſponſoria, cantilenæ & id genus alia inſolita dicantur aut canantur, niſi quæ a Domino Epiſcopo aut ejus Officialibus fuerint approbata.

Quia item cenſores ipſi aliorum cupiditatem & avaritiam inſectantes, ipſimet nec a ſacris quidem manus rapaces abſtinent, ſtatuimus, ut quiſquis vaſa argentea, ornamenta, ſuppellectilem, & alia quæcunque in uſum & ornamentum Sacrorum Eccleſiis & Monaſteriis conceſſa, abſtulerit, minuerit, aut in alios uſus converterit, ultimo ſupplicio ut ſacrilegus puniatur.

Innitentes autem Regum & Principum Chriſtianorum Edictis ac Decretis inhibemus, ne quis deinceps libros ab Eccleſia Catholica diſſidentes & damnatos, nec non cantilenas, picturas inhoneſtas, libellos famoſos, & alia id genus, quæ vel Religioni detrahunt, vel bonam famam cujuspiam aſpergunt, in hanc Civitatem invehat, aut illis quoquo modo uti audeat, ſub pœna exilii ac bonorum omnium privatione.

Cæterum viſum eſt Nobis æquum, & pro dignitate ſuperioris dominii congruere, atque ita in poſterum irrefragabili Edicto ſtatuimus & habere volumus, quod Præfectus Epiſcopalis, ſive is Advocati, Capitanei aut Burgrabii nomine honeſtatus ſit, ubivis primum locum ſuper omnes Conſules & Proconſules perpetuo habeat, eo quod perſonam Domini Epiſcopi repræſentet, & ejus vices gerat.

Porro quod ad res civiles attinet, quoniam hi, qui Magiſtratibus & Judiciis in Civitatibus præſunt, Dominorum ſuorum vicem gerere cenſentur, cum a jure directi Domini hæc pendeant, abſurdum arbitramur a legibus bene inſtitutæ Civitatis, ac etiam periculoſum, ut in Magiſtratuum & Judiciorum, præſertim capitalium, diſpoſitione ipſe Dominus excludatur. Et quia item manifeſtum eſt, cives hujus Civitatis libertate ſua, quam in præficiendis Magiſtratibus habebant, multipliciter abuſos fuiſſe, ac propterea ipſam Civitatem in non parvam calamitatem & diſcrimina incidiſſe, ideoque Nos authoritate Regia, amoto moderno Conſulatu, qui populari ſeditione, aut alia illegitima ratione, exauthorato Magiſtratu antiquo, conſtitutus fuerat, novos Proconſules & Conſules hac vice conſtituendi poteſtatem dicto Domino Epiſcopo relinquimus, ſtatuentes, ut de cætero nullus ad Magiſtratum recipiatur aut eligatur, niſi de ſcientia & conſenſu Domini Epiſcopi vel ejus Præfecti. Deſtituendi vero aut exauthorandi Proconſules vel Conſules apud ſolum Epiſcopum ſit poteſtas, quod, quoties res poſtulaverit, ei facere licebit. ANNO 1526.

Statuimus præterea & ordinavimus, ut deinceps in dicta Civitate Brunsbergk omnia Judicia capitalia ſive ſanguinis ad Dominum Epiſcopum pro tempore exiſtentem, aut ejus ad hoc conſtitutum Officialem deferantur, qui ſolus in hujusmodi cauſis judicandi habeat poteſtatem, nec liceat deinceps Conſulatui in bonis Civitatis cuicunque, præter voluntatem & ſpecialem commiſſionem Domini Epiſcopi, Salvum Conductum aut libertatem paſſandi concedere, cujus poteſtatem Conſulatui perpetuo interdicimus. Præterea quisquis ad Magiſtratum de novo aſſumptus fuerit, anteaquam locum hujusmodi Magiſtratus acceperit, debet D. Epiſcopo, aut ei, qui ad id ab eo commiſſionem habuerit, debitum fidelitatis juramentum præſtare. Quodque omnes ſeditioſos & turbatores pacis Civitatis illius, quamprimum tales cognoverit, ipſi Domino Epiſcopo aut ejus Præfecto fideliter denuntiabit, curabitque, ut tales debita pœna puniantur. Idem juramentum etiam præſtare debent omnes, qui communitatibus artificum in Seniores præficiuntur.

Decernimus item & ſtatuimus, quod nullus ex civibus hujus Civitatis per ſeditionem, vel aliquem modum illicitum ad regimen Conſulatus quoquo modo ſeſe ingerere præſumat, ſub pœna ultimi ſupplicii, neque plures quam quatuordecim perſonæ in Conſulatum a modo præficiantur. Interdicimus inſuper perpetuo, ne Conſulatus totam Communitatem in quovis loco congreget, aut illam ſponte congregari permittat, decernentes, id neque Conſulatui neque Communitati, absque ſpeciali permiſſione D. Epiſcopi vel ejus Præfecti licere, ſub pœna amiſſionis omnium Privilegiorum ſuorum. Ubi autem magni momenti negotia emerſerint, quæ communibus conſiliis, & unanimi conſenſu Civitatis tranſigenda fuerint, ſtatuimus, quod deinceps in hujusmodi arduis cauſis ex ſingulis Quartis Civitatis ſex boni & integri cives cum Conſulatu & duobus Senioribus ex quolibet quatuor capitalium opificum ordine, ad conſulendum & ferenda ſuffragia vocari & adhiberi debent, & quod hujusmodi viros eligendi & vocandi in Prætorium, quoties opus fuerit, Conſulatus poteſtatem habeat. Quilibet etiam Magiſter Quartarum faciat quemque ex eisdem civibus ſuæ Quartæ ordine ſedere, & quemlibet admoneat,

ne

ANNO 1526. ne cujuspiam ſermonem interrumpat, aut aliquid aliud loqui & ingerere præſumat, quam id, quod a Magiſtratu omnibus in communi propoſitum fuerit. Si quis autem aliquid præter hæc ingeſſerit, quod civilem tranquilitatem perturbare poſſet, aut his noſtris Conſtitutionibus adverſetur, ſi quis item non vocatus aut deſignatus propria temeritate ſub ipſorum congreſſu in Prætorium venerit, ad hujusmodi conſilium interturbandum, extremo ſupplicio mulctetur. Quicquid autem per prædictos Magiſtratum & viros electos decretum & concluſum fuerit, id firmiter & inviolabiliter ab omnibus incolis hujus Civitatis obſervetur. Si vero in unam ſententiam ſuam non coierint, rem ad Dominum Epiſcopum referant decernendam.

Cæterum ſi quis civium privato civi actionem movere voluerit, coram Domino Epiſcopo, aut ejus Præfecto ſive Conſulatu id faciat, Magiſtratum vero coram Domino Epiſcopo aut ejus Præfecto duntaxat conveniat, nec quærelam injuriarum ſuarum ad Plebem ſeu Communitatem, ut tumultus popularis excitari poſſit, ſub pœna ultimi ſupplicii deponere audeat.

Et quia ſeditioſorum eſt in latebris primum artes & modos ad tumultum excitandum fabricare, ſtatuimus, quod ſi tres quatuorve, aut plures utriusque ſexus futuris temporibus in domibus, templis, hortis intra vel extra Civitatem conſultationes & tractatus facerent, qui vel adverſus Edicta vel Statuta noſtra tenderent, vel qui contra pœnam ſeu mulctam per Nos decretam, vel etiam contra communem civium pacem aliquid continerent, vel eorſum vergerent, qui item hujusmodi conventicula intra vel extra Civitatem ſcientes admitterent, vel nunctium aliquod ad tales vel alios deferrent: Si quis denique aliquem vel aliquos contra præmiſſa facientes vel facientem viderit ſciveritque, & talem Præfecto Domini Epiſcopi aut Conſulatui non denuntiaret, tam is quam alii hujusmodi noſtræ Conſtitutionis transgreſſores, legitima probatione convicti, ſupplicio capitis & bonorum privatione puniantur.

Statuimus item, quod omnes magiſtri opifices quorumcunque artificum mechanicorum pro fide & juramento ſuo diligenter intendant, ut tales famulos vel ſocios advenas ſuſcipiant, ac laboribus & officinis ſuis adhibeant, qui per omne tempus, quo in hac Civitate morabuntur, ſe probe, fideliter, & cum omni obedientia & ſubjectione, ſecundum noſtras & Domini Epiſcopi Ordinationes & Conſtitutiones, tam in Eccleſiaſticis quam profanis rebus gerent & conſervabunt. Quas iidem magiſtri eis notificare debent, alioqui de famulorum exceſſibus ipſi rationem reddere, & facinorum eorum pœnam luere ſint obligati. ANNO 1526.

Decernimus præterea, quod pomaria ſive horti, qui ſagittariorum vocantur, atque ibi ſocietates ſive compotationes, quas gildas vocant, deinde frequentari & ſervari non debent, ſine ſpeciali & expreſſo Domini Epiſcopi aut ejus Præfecti conſenſu.

Demum ne quisque voluntatis & Statutorum noſtrorum ignorantiam prætendere poſſet, mandamus, & ſtrictiſſime præcipimus, quod caupones, tabernarii, quique publica diverſoria tenent, & generatim omnes hujus Oppidi cives & incolæ, ad quemcunque illorum hoſpitem ſeu advenam aliquem venire & diverti continget, illi cumprimis Statuta & Edicta noſtra, tam ad Fidem Catholicam ejusque ceremonias, ſecundum uſum & ritum antiquæ Eccleſiæ Catholicæ, quam etiam ad ſtatum hujus Civitatis pertinentia, referre & declarare teneantur, ut quilibet hic, & in ditione Domini Epiſcopi exiſtens, ſi huic voluntati Majeſtatis Regiæ & mandatis noſtris, imo verius Regiis, accommodare poſſit & ſciat, ſub pœna graviſſima per Conſulatum exigenda & moderanda. Quod ſi quispiam hoſpes vel advena tam pertinax & temerarius fuerit, ut ita certior factus vel hæreſes, ac nova & impia dogmata profiteri ac ſeminare, vel alia quæcumque tam Religioni, quam etiam his Ordinationibus noſtris, imo verius Regiis, contraria tractare & promovere præſumeret, is per Præfectum Domini Epiſcopi, aut Conſulatum debita & irremiſſibili animadverſione puniatur.

Volumus poſtremo & mandamus, ut omnes & ſinguli Conſtitutionum noſtrarum ſupra ſcriptarum Articuli Annalibus hujus Civitatis ad perpetuam rei memoriam inſcribantur, & quotannis ſemel Communitati legantur, ac ab univerſis firmiter & inviolabiliter obſerventur. Articulo tamen de Judiciis capitalibus ſive ſanguinis, quem Civitas ſuis Privilegiis plurimum derogare prætendebat, ad cognitionem & deciſionem Regiæ Majeſtatis, cujus arbitrio tam ipſa Civitas, quam Reverendiſſimus Dominus Epiſcopus Varmienſis ſtare volebant, rejecto, ita tamen, quod pro conditione temporum & rerum in poteſtate Domini Epiſcopi ſit quosvis ex præmiſſis Articulis mutare, addere, demere, ſeu etiam abrogare, prout rebus publicis magis ex-

Anno 1526. dire videbitur. Nos itaque ſupra ſcripti Nuntii & Oratores, præſentibus Articulis coram tota Communitate dictæ Civitatis de noſtro mandato ſolenniter congregata lectis & promulgatis, ipſam Civitatem Brunsbergk modo quo ſupra reformatam, & in ordinem poſitam, cum omni ejus jure & dominio, ac ſubditis & attinentiis univerſis, remiſſo prius juramento & homagio Majeſtati Regiæ præſtito, Reverendiſſimo in Chriſto Patri Dom. Mauritio Epiſcopo Varmienſi tunc præſenti, ejusque Succeſſoribus & Eccleſiæ auctoritate Regia reddidimus ac reſtituimus. In quorum teſtimonium ſigilla noſtra præſentibus ſunt appenſa. Datum & actum in Arce noſtræ prædictæ Civitatis Brunsbergk, Sabbatho poſt Feſtum Aſſumptionis B. V. Mariæ, quæ fuit decima octava Menſis Auguſti, Anno Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſexto."

Quas quidem Conſtitutiones & Ordinationes ſupra ſcriptas, pro communi bono ac tranquillo & quieto ſtatu Oppidi Brunsbergk ejusque incolarum prædictorum, per præfatos Conſiliarios noſtros modo præmiſſo factas & concluſas, omniaque & ſingula in eis contenta, Nos Sigismundus Rex præfatus approbavimus, ratificavimus & confirmavimus, approbamusque, ratificamus & confirmamus, ac robur debitæ firmitatis obtinere illas decernimus per præſentes. Articulum vero de Judiciis capitalibus ac ſanguinis prædictum, ad Nos & cognitionem noſtram, ut præfertur, rejectum, cum cives Braunsbergenſes prædicti aſſeverant, illum eſſe ſibi præjudiciabilem, hic inſeri in præſens non fecimus, nec confirmavimus, ſed illum altius adhuc diſpiciendum & discutiendum ſuſpendimus. Cum vero illum una cum Conſiliariis noſtris matura deliberatione & mutuo conſilio expendemus, id demum faciemus, quod magis expediens & æquitati conſentaneum fore exiſtimabimus. Harum quibus &c. Datum ut ſupra.

CLXXXV.

1529. *Reſponſum nomine* Sigismundi I. *Regis datum Oratoribus* Alberti *Ducis Pruſſiæ ſuper facultate eligendi Regis, & Appellationibus ab eo ad Regem ut Supremum Dominum non denegandis.* Anno Domini 1529. *Ex Archivo Theſauri Regni.*

Quod Legatio Illuſtriſſimi Domini Ducis Pruſſiæ in primis continebat, de facultate eligendi Regis: Super eo negotio expendens Majeſtas Regia una cum univerſis Conſiliariis ſuis ſingularem in ſe & Regnum ſuum propenſionem ejus Illuſtritatis, proindeque cupiens illi hac in re ex animo gratificari, revolvit Majeſtas ſua, uti ſe facturam receperat, tum jura & privilegia, tum vero acta & conſuetudines Regni veteres, comperitq; adeo diligenter cautum & obſervatum eſſe omni tempore, ne quis alius excellentioris Ordinis, præter Conſiliarios Regni, jus eligendi Regis haberet, ut etiam & Duces Mazoviæ, qui Principes erant Indigenæ Regii, & Domini naturales hujus Regni, poſt obitum Patris neque locum neque vocem eligendi Regis habere potuerint. Sed & Magiſtri Pruſſiæ, qui homagia Regibus & Regno Poloniæ præſtabant, non ſolum ut Principes, ſed etiam ut Conſiliarii Regni, qui pari modo loca in Senatu habebant, hoc ipſum Jus Electionis obtinere non potuerunt. Proinde cum Illuſtris Dominus Dux Pruſſiæ, ut prudens Princeps, ſatis intelligat, nihil eſſe pernicioſius in omni Republica, quam aliquid adverſus Leges & Inſtituta vetera, perpetua ſerie & uſu approbata, committere, neque aliunde graviores caſus & perturbationes oriri, boni conſulere dignetur ejus Illuſtritas, quod Majeſtas Regia & univerſi Conſiliarii Regni, qui ejus Illuſtritati integerrimo animo afficiuntur, non poſſunt eam rem, ut inſolitam, & Inſtitutis Regni adverſam concedere. Praeſertim cum id omnibus Conventibus exigunt univerſi Regnicolae, ut nihil adverſus jura & morem Regni veterem ſtatuatur. Neq; mirum aut indignum videri debet ejus Illuſtritati, quod habens locum ſuum in Conſiliis, Terrarum Comitiis, Conventibus Generalibus, ad Electionem Regis non pertineat: cum itidem non pertinebant Anteceſſores ejus Illuſtritatis, ac Duces Mazoviae, & hic fuit mos & uſus in hoc Regno ab initio receptus & obſervatus. Sed & in Germania, ubi vigent Leges Caeſareae, non omnes Principes jus habent eligendi Caeſaris, qui locum ſuum habent in Conventibus publicis. Similiter in Regno Bohemiae, & alibi, quod notius eſt, quam ut explicare ſit opus. Alioquin niſi res eſſet adverſus Jura & Inſtituta Regni, Majeſtas ſua & Conſiliarii univerſi gratificarentur ejus Illuſtritati, propter hanc illius erga Majeſtatem Regiam & Regnum ejus, quam omnes cognoſcunt, propenſionem & obſervantiam, neque ullo pacto aliter ejus Illuſtritas ſibi perſuadere dignetur. Anno 1529.

Quod

ANNO 1529. Quod ad Appellationes ab Illuſtriſſimo Domino Duce Pruſſiæ ad Majeſtatem Regiam interpoſitas & interponendas pertinet, nemo vel mediocriter in jure verſatus ignorare poteſt, proprium eſſe jus uniuscujusque Domini ſuperioris, ut ad ipſum a quovis ſubjecto & Vaſallo appelletur. Quippe quod non aliunde magis dominium & ſubjectio dignoſcitur. Cum itaque Privilegium ejus Illuſtritati conceſſum clare teſtetur, ejus Illuſtritatem ſe cum omnibus conſervare debere erga Majeſtatem ſuam, uti fidelem ſubditum & Vaſallum de jure decet, & Articuli Tranſactionis ſatis declarent, Majeſtatem ſuam ea duntaxat privilegia & immunitates ejus Illuſtritatis confirmaſſe, quæ huic Transactioni & Superioritati Majeſtatis ſuæ non repugnarent: neque de appellationibus, quæ jure & conſequentia propria ad Superioritatem pertinent, aliquid eſt exceptum: nemini dubium eſſe debet, ad Majeſtatem ſuam jus appellandi pertinere, quemadmodum & alia omnia Superioritatis jura pertinent, quæ non ſunt in privilegio nominatim exempta & excepta. Siquidem ſublatis Appellationibus nullum extaret veræ Superioritatis veſtigium.

Similiter & de dandis a Regia Majeſtate Salvis Conductibus intelligi debet. Ea etenim res non modo conveniens eſt & juſta, ſed etiam pro conſervando communi ſtatu & tranquillitate apprime neceſſaria. Ex denegatis enim Appellationibus & Salvis Conductibus a ſuperiori Domino oriri ſolent diffidationes, depræ-dationesque communium ſubditorum, ex quibus & ad bellum plerumque pervenitur. Majeſtas vero Regia neque debet, neque vellet ulla in re adverſa ejus Illuſtritati ac ſubditis ejus unquam deeſſe. Quare hortatur Majeſtas ſua ejus Illuſtritatem, ut quæ propria ſunt Majeſtatis ſuae, & juris ejus ſuperioris, his ejus Illuſtritas non nitatur Majeſtatem ſuam privare, & Transactionem factam, quæ ſatis clara eſt, iſtis diſceptationibus in alium ſenſum torquere & labefactare, in præjudicium Majeſtatis ſuæ & communis boni detrimentum Quodſi utique moleſtum id eſſet ejus Illuſtritati, quod merito eſſe non debet, neque illam juſtæ rationes Majeſtatis ſuæ permoverent, licet eſſet cum diſpendio juris & authoritatis Majeſtatis ſuæ, tamen potius quam ejus Illuſtritati Majeſtas ſua diſplicere in hoc deberet, ita ſe conſervare dignabitur in cauſis tam appellantium, quam etiam, qui ſub Salvis Conductibus juſtitiam quærunt, ut eſt in cauſis, ſi quæ inter Majeſtatem ſuam & ejus Illuſtritatem inciderent, expreſſum in Privilegio Transactionis Articulo decimo ſeptimo, qui incipit: Item quod ad jurisdictionem inter Majeſtatem Regiam & Principem attinet &c. deputare videlicet dignabitur Conſiliarios ſuos & illos quoad ejusmodi actus, a juramento ſibi obnoxio abſolvet, & juſtitiam miniſtrare præcipiet. Eos vero Judices cum in cauſis propriis ejus Illuſtritas ſuſcipere non recuſavit, in alienis merito refutare non debebit. ANNO 1529.

CLXXXVI.

Renovatio perpetuæ Pacis & Concordiæ inter Sereniſſimum Regem Dominum SIGISMUNDUM, *ejusdemque Sacræ Regiæ Majeſtatis Filium Dominum* SIGISMUNDUM AUGUSTUM *in Magnum Ducem Lithuaniæ electum ex una, & Illuſtriſſimum Principem Dominum* ALBERTUM *Marchionem Brandeburgenſem & in Pruſſia Ducem ex altera partibus facta* Vilnæ 21. Junii Anno 1529. *Ex Archivo Magni Ducatus Lithuaniæ. Collatum cum Originali.*

In Nomine Domini Amen.

Sagax humanæ naturæ providentia, labilitate memoriæ ſuæ penſata, prudenter adinvenit, ut geſta hominum memoratu digna, ne ſub temporum vetuſtate oblivionis caligine obducantur, literarum monumentis & miniſterio poſteritatis prodantur notitiæ. Ad perpetuam proinde rei memoriam Nos SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Samogitiæ, Maſoviæque Dominus & Hæres. Significamus tenore præſentium, quibus expedit, univerſis & ſingulis, præſentibus & futuris, harum notitiam habituris. Quod licet dum jam inter Sereniſſimos atque Illuſtriſſimos olim Principes Dominos VLADISLAUM Regem Poloniæ, & ALEXANDRUM Magnum Ducem Lithuaniæ Prædeceſſores & Avos noſtros chariſſimos, eorumque Dominia, Regnum & Magnum Ducatum, ac Terras ac populos eis ſubjectos ex una, & Venerabilem & Magnificum olim Dominum PAULUM de RUSDORFF, Ordinis Hoſpitalis S. MARIÆ Theutonicorum Hieroſolimitani in Pruſſia Magiſtrum Generalem, ejusque Ordinem, Terras & populos ex altera partibus, omnibus & ſingulis guerrarum ac differentiarum inter Partes ip-

Anno 1529. ſas hinc quomodolibet exortis diſpendiis & anfractibus ſopitis & extinctis, fœdus pacis perpetuo, firmiter & inviolabiliter utrinque tenendum & obſervandum initum ſit & contractum, certis & authenticis literis ſeu inſcriptionibus munitum & roboratum. Ne tamen unquam futuris temporibus, quorum vetuſtate conditionum varietas afferri ſolet, aliquid de & ſuper contractu ipſo ambiguitatis quoquo modo exoriatur, in detrimentum ipſius pacis perpetuæ & concordiæ, qua nihil humanæ vitæ conducibilius eſt et commodius, & contra, diſcordia rebus humanis nihil pernicioſius. Volentes itaque Dominiorum & ſubditorum noſtrorum tranquillitati ad futura etiam ſæcula conſulere, nec non optatis & petitioni Illuſtris Principis Domini Alberti Marchionis Brandenburgenſis, ac in Pruſſia, Stetini, Pomeraniæ, Caſſubarum, Sclavorum Ducis, Burgrabii Norinbergenſis, Nepotis noſtri chariſſimi, innovationem contractus illius, fœderis, pacis perpetuæ, fieri exoptantis, benigne annuentes: contractum ipſum fœderis, pacis perpetuæ, ita, ut præmittitur, inter Divos olim Prædeceſſores noſtros, Regem & M. Ducem praedictos, & Ordinem, Dominiaq; & Terras Partis utriusque initum, in literisque circa lacum Melno apud flumen Oſſa datis, & in aliis deſcriptionibus deſuper ſecutis, contentum & deſcriptum, noſtro & Illuſtriſſimi Principis Domini Sigismundi Augusti, in Magnum Ducem electi, Filii noſtri chariſſimi, nominibus, ac inter Nos & ipſum Filium noſtrum, Dominiumq; noſtrum M, D. Lithuaniæ ex una, & præfatum Illuſtrem Principem Dominum Albertum Marchionem Brandenburgenſ. in Pruſſia Ducem, Nepotem noſtrum chariſſimum, ejusq; Ducatum et Terras Pruſſiæ, & populos ei ſubjectos ex altera partibus, refricandum ſeu innovandum duximus, innovavimusque, atque per præſentes innovamus; & propter evidentiorem hujusmodi innovationis notitiam, Articulos infraſcriptos, ex tenore literarum ſeu inſcriptionum antiquarum nihil penitus immutando extractos, præſentibus duximus eſſe inſerendos.

Et primum de limitibus, quibus Terræ Magni Ducatus noſtri Lithuaniæ & Samogitiæ a Terris Ducatus Pruſſiæ ab invicem ſeparantur & dividuntur, præponendum cenſuimus, cujus tenor eſt is, qui ſequitur.

„ Item a fine limitum Ducum Maſoviæ incipiendo a flumine Lyk, a vado dicto Kamienny brod, quod jacet in ſuperiori parte ejusdem fluminis Lyk, altius, quam eſt lacus Greywo & Totzilaw, & ab illo loco directe eundo per ſolitudinem uſque ad lacum, qui dicitur Rogoreh, ita, quod medietas ejusdem lacus, in Terris remaneat Domini Ducis Lithuaniæ, & reliqua medietas in Terris Ducatus Pruſſiæ, & ab illo lacu directo tramite per deſertum uſque ad quandam aream dictam Prevoyſty, ab illa area continuando iter directum uſque ad aream dictam Meruniſchk, & a Meruniſchk eundo directe, uſque ad lacum, qui vocatur Dwyſtycz, ita tamen, quod idem lacus remaneat totus ex parte Ducatus Pruſſiæ, & ab eo lacu, quo directius iri poteſt ad ortum ſeu ſummitatem fluminis dicti Lepuna, per eundem fluvium deſcendendo uſque ad conſumationem ejus, ubi intrat in fluvium Syrowintha, & ulterius deſcendendo eundem fluvium Syrowintha uſq; ad conſummationem ejus, ubi intrat fluvium Seſſuppa, & ulterius directe procedendo per ſolitudinem uſq; ad ripam fluminis Memel, ex oppoſito fluminis dicti Swantha, ubi idem fluvius Swantha intrat fluvium Memel prædictum: & hoc quoad Terram Sudorum. Eundem fluvium Swantha ſurſum aſcendendo per duo milliaria, ab illo loco illum fluvium deſerendo tranſeundum eſt per ſolitudinem, quo directius iri poteſt uſque ad fluvium Jura, relinquendo fluvium Memel in ſiniſtro latere, ubiq; per duo milliaria, & dictum fluvium Jura aſcendendo, unum milliare ab eo loco Jura fluvius deſerendus eſt, & tranſeatur per ſolitudinem, relinquendo fluvios Memel & Ruſna lacum, qui dicitur Hap, & Caſtrum Memel in Samogitto Clupedo appellatum, undique a ſiniſtro latere per tria milliaria, & ſic transeundum eſt ad littus maris ſalſi. Et hæ ſunt granities Terræ Samagitarum & Pruſſiæ. Anno 1529.

Item ne circa limites diſplicentiae ſive controverſiæ valeant ſuſcitari, volumus limites de quinquennio in quinquennium innovari, ubi altera aut utraque Pars innovationem petierit, ita tamen, ne altera Pars alteram remoretur. Item liber ſit tranſitus, & via omnibus mercatoribus & incolis Terrarum ac Dominiorum Ordinum, ſcilicet Domini Ducis Pruſſiæ, cum ſuis mercantiis & frumentis cujuscunque grani, & rebus quibuscunque, & cujuscunque conditionis vel materiei exiſtant, ſine impedimento & angaria, per terras, maria, aquas & flumina quæcunque aſcendendo in & ad Regnum Poloniæ, Terras Lithuaniæ & Samogitiarum, ac deſcendendo per terras noſtras, ac per ipſa flumina & aquas, uſque ad Ducatum Pruſſiæ, in navibus vacuis ſeu onera-

ANNO 1529. oneratis, magnis sive parvis in perpetuum, quocunque & quotiescunque voluerint, absque aliquo arresto & impedimento cujuscunque, hoc tamen cauto, ne nova itinera aut viarum diverticula quærant, ut si aliquæ novæ viæ quæsitæ essent, utrinque abrogentur & cessent, quæ sanciuntur propter coërcenda homicidia, latrocinia, furta & rapinas, & ne telonea antiqua utrinque defraudentur. Quas quidem merces, frumenta & res, ut præscriptum est, si præfati mercatores seu incolæ Terrae Prussiæ eas ducentes vendere, aut stare in aliquo locorum seu civitatum solitorum & solitarum, ad portum seu ripam prædictarum aquarum sive maris situatarum & situatorum voluerint, est et debet esse in ipsorum arbitrio et voluntate: si vero vendere noluerint, possint absque omni impedimento ire, seu ascendere seu descendere, quo eis placuerit cum rebus prædictis, ut superius est expressum, teloneis & depositis, similiter usibus & consuetudinibus antiquis, ut infra, salvis.

Item subditi Ducatus Prussiae, cujuscunque status vel conditionis fuerint, qui causa negotiationis vel alia ad Terras Magni Ducatus Litvaniae venerint, per Nos, subditos nostros, aut extraneos, cujuscunque status, gradus aut conditionis fuerint, minime impeti, conveniri debent, vel arrestari. Sed si nostri subditi quid actionis contra illos habuerint, conveniant eosdem in locis, ubi domicilia vel forum habent, ibiq; juxta Terrarum Jura municipalia hujusmodi concertationes sopiantur. Si autem subditi Magni Ducatus nostri Lithuaniæ aut Ducatus Prussiæ a Magistratibus utriusque nostrum id consequi non possent, aut executionis plus æquo longiorem moram sustinere cogerentur, his casibus arrestatio seu personarum, seu bonorum, & rerum duntaxat principalis rei, aut socii ejusdem contractus permittatur.

Quod si ex probatione partium, aut judicis sententia constiterit, hujusmodi arrestationem injuste factam, tunc arrestator expensas & damna accusato seu arrestato, similiter judici mulctam congruentem persolvat.

Delinquens tamen in loco delicti deprehensus debet puniri, & contrahens de contractu recenti in loco contractus poterit conveniri. Sed si de loco, ubi contraxerit, recesserit publice vel occulte, coram judice suo conveniatur, qui expeditam justitiam sub pœna hoc & antiquo contractu comprehensa administret. Item si nautae, vectores vel aurigæ, bona seu merces mercatorum pro pretio ducentes, telonea seu loca datiarum præterierint, ipsi dnntaxat in navibus, navigiis, vehiculis, curribus aut equis suis propriis punientur, ita, quod propterea bona mercatorum non debent occupari nec detineri. Porro si mercatores ipsi cum nautis & aurigis fuerint, teloneaq; defraudarint, vel partem bonorum vel omnia celando, ea bona, sive ipsa bonorum pars celata, quantacunque fuerit, Duci Prussiæ cedat. ANNO 1529.

Item nullus mercator seu alius homo, cujuscunque conditionis existat, aut bona ipsius propter delictum seu debitum alterius arrestentur, molestentur, turbentur, nec etiam captivetur, nisi socii essent, ut præmittitur, ejusdem contractus.

Item datio, sive exactio dicta Pfundtzoll, Duci in Prussia a subditis Magni Ducatus nostri Lithuaniæ supra hominum memoriam, & tempus præscriptioni definitum præstita, juxta consuetudinem præscriptam & hucusque observatam D. Duci Prussiæ, Hæredibus, Successoribusq; ejus præstari & tradi debet ab illis duntaxat, qui trans mare navigarint. Aliæ autem omnes & singulæ exactiones, quibuscunque nominibus vocitentur, a mercatoribus Magni Ducatus nostri Lithuaniæ, ac ejus indigenis, & specialiter exactio quædam dicta Lobegeldt & Vierchen, nullatenus de cætero in Terris Prussiæ exigatur. Nec Nos in M. Ducatu nostro imponemus aliquod novum teloneum, in præjudicium & gravamen subditorum Ducatus Prussiæ. Et si quod novum est impositum in Terris nostris a tempore concordiæ & pacis perpetuæ circa lacum Melno factæ, omnino deponatur, teloneis & depositis antiquis, ante scilicet jam dictæ concordiæ tempora constitutis, semper salvis. Hoc tamen salvo & reservato, quod si telonea nova instituenda fuerint, tunc consensus utriusque, scilicet Majestatis nostræ & Ducis Prussiæ ad id requiri debet.

Item si rustici, coloni & tabernatores, hortulani, et aliæ similes personæ Terrarum Ducatus Prussiæ, qui Dominis suis obligantur, et absque satisfactione condigna juxta consuetudinem earundem Terrarum se receperint, et ad Magnum Ducatum nostrum Lithuaniæ publice vel occulte fugerint, Capitanei, Judices, Officiales et subditi nostri, jurisdictionem pro tempore exercentes, qui fuerint requisiti ad restitutionem eorum, cum rebus suis et bonis, quæ scilicet ex fundo vel re Domini sui acquisierint, ac in bona, in quibus deprehensi fuerint, contulerint, eisdem Dominis suis sine mora, difficultate et contradictione restituere te-

ANNO 1529. neantur, nec de cætero taliter acceptentur aut ſerventur fugientes.

Item ſi fures, incendiarios, diffidatores, vel alios malefactores quoscunque de Terris Pruſſiæ, quibuscunq; ad Terras Magni Ducatus noſtri Lithuaniæ fugere contigerit, extunc Terrigenæ, et quorum intereſt, de Terris et Dominiis præfati Ducatus Pruſſiæ licenter eosdem ſine omni impedimento inſequi libere ubicunque poterint, quibus etiam Capitanei, Tenutarii, Terrigenae, Judices, Officiales, ſubditi M. Ducatus noſtri, quicunq; fuerint ſuper hoc requiſiti, debent praeſtare conſilia, auxilia et favores, ut malefici hujusmodi capiantur, captique juxta jura municipalia M. D. noſtri Lithuaniæ legitime puniantur, ita tamen, ut expenſis judicialibus magnis non graventur. Et ſi capi non poterint in Terris et Dominiis M. D. noſtri Lithuaniæ, tunc nullatenus per Nos et Nobis ſubditos ſuſtineantur ſeu foveantur: teneaturq; utraq; Pars illis ſine fraude et dolo in ſuis Dominiis incolatum prohibere. Hujus autem Mandati transgreſſor, ſi a damnum paſſo occaſione receptorum, aut conſervationis talium malefactorum nominatus fuerit, judicio ſiſtatur, et debitas legitimas pœnas luat.

Item ſi aliquis de Terris Magni *Ducatus* noſtri ſubditis Ducatus Pruſſiæ injuriam intulerit, et ſuper hoc Capitaneus, vel alius Officialis noſter requiſitus juſtitiam non fecerit, extunc pro negligentia hujusmodi ab officio eſt deponendus, niſi ſuo de innocentia juramento proprio et corporali ſe purgaverit. Et nihilominus Succeſſor teneatur facere expeditam juſtitiam requirenti. Si vero is, qui pro juſtitia, ratione delicti, vel alias requiritur, ſimplex fuerit terrigena, et juſtitiam facere recuſaverit aut neglexerit, extunc damna juſtitiam requirenti per Capitaneum de bonis Terrigenæ prædicti compenſentur et ſolvantur, niſi ſimili ſe purgaverit juramento.

Item ut Capitanei, Palatini, Officiales ſeu Judices Partis utriusque, Magni ſcilicet Ducatus noſtri Lithuaniæ Samogitiæque, et *D*ucatus Pruſſiæ, ad adminiſtrationem juſtitiæ fortius inducantur; et ne aliqua gravis diſplicentia inter Magnum Ducem Lithuaniæ et Samogitarum ex una, et Ducem Pruſſiæ et Terras ei ſubjectas prænominatas, ac ſubditos ejus ab altera parte, impoſterum valeat exoriri, ſingulis annis, dummodo neceſſitas et caſus ipſi hoc expoſcant, Nos Magnus Dux Lithuaniæ ex Proceribus *D*ucatus Pruſſiæ duos Viros boni teſtimonii et conſcientiæ in Feſto Pentecoſtes eligemus, et ſimiliter Dominus *D*ux Pruſſiæ, duos Palatinos in præfato Feſto eligere debebit, et Nobis mutuo, quantocius poterimus, hujusmodi electiones perſonarum ſcriptis inſinuare. Qui in Feſto S. Michaëlis convenientes anno uno in Villun, altero in Ragnith, literas Dominorum et Principum ſuorum habeant, quibus teſtatum ſit, ſe liberos eſſe a juramento præſtito, ibique viciſſim juramenta, tactis ſacroſanctis Evangeliis, de juſtitia facienda, favore, timore, et odiis excluſis præſtent, puniantque Judices et Officiales in adminiſtratione juſtitiæ remiſſos et negligentes, ſecundum jura municipalia loci delicti; partibus læſis nihilominus faciant juſtitiam congruentem, vel partes ſecundum æquitatem et bonam conſcientiam componant. Et omnia alia faciant, quæ pro confirmatione hujusmodi juratæ pacis perpetuæ viderint expedire: ſalvo tamen in præmiſſis omni legali et legitimo impedimento Judicum utrinque electorum, propter quod hujusmodi conventio de juſtitia reddenda, in aliud tempus competentius de ipſorum conſenſu rejicienda et proroganda erit, ſecluſis tamen omni odio et fraude. ANNO 1529.

Item ſi aliquæ novæ diſſenſiones, displicentiæ, damna, ſive diſcordiæ inter Nos (quod abſit) noſtrasque Magni *D*ucatus Lithuaniæ et Samogitiæ Terras ex una, et Dominum Pruſſiæ Ducem, Ducatusque ejus ex altera partibus, emerſerint, vel aliqua Partium, ſuadente diabolo, præſenti Concordiæ contravenire quovis modo præſumpſerit, extunc Pars læſa alteri tenebitur nuntiis aut ſcriptis hujusmodi injurias aut diſplicentias, ſeu aliquod præmiſſorum ſignificare, et tandem ambæ Partes efficere et procurare ſine fraude et dolo, quod Conſiliarii ipſorum ad certos et diem et locum conveniant competentem, qui a juramentis Principibus ſuis præſtitis abſoluti, forma infra ſcripta hujusmodi diſplicentias et injurias ſecundum Deum et juſtitiam, omni favore et odio poſtpoſitis, tractent, cognoſcant, terminent ac decidant. Quod ſi Commiſſarii praedicti in ſententia ferenda diſcordes fuerint, eligant duos fama et integritate perſpicuos Viros, ex Provincia Partis laeſae et conquerentis, ex quibus alterum eligere habet Pars laedens et rea: cujus ſententiae, utpote ſupremi Arbitri, partes acquieſcant, omni tergiverſatione, recuſatione et appellatione ſemotis.

Item ſi per aliquem ſubditum, indigenam ſeu advenam alicujus noſtrûm caſu et eventu inſcriptioni, ſeu paci hujusmodi perpetuae in aliquo fuerit derogatum et contraventum, ut ſi rapinae, ſpolia, incendia, vaſtationes, praedae vel homicidia, aut aliqua maleficiorum genera,

ANNO 1529. nera, in Terris et Dominiis noſtris alterutrum perpetrata fuerint et commiſſa, quod tamen, ut praemittitur, non debet fieri, propterea pax praedicta caſſari & irritari non debebit, ſed in ſuo robore & firmitate permanebit, nec propter hoc, cujus ſubditus maleficium hujusmodi commiſerit, cenſebitur fore dejerans ſeu perjurans. Praedicti autem delinquentes & malefactores pro ipſorum exceſſibus per Capitaneos ſeu Officiales utriusque noſtrum judicialiter punientur, & ad ſatisfactionem plenam ac debitam arctabuntur et compellentur."

Ut autem hujusmodi pacem perpetuam & concordiam ſub certiori attentionis firmitate et robore cuſtodiamus & ſervemus, promittimus ſine dolo & fraude, ſub fide & honore, ac onere praeſtiti juramenti, quod a tempore praeſentis innovationis inchoando, in futurum ad nullius viventis hominis requiſitionem, inductionem, ſuggeſtionem, perſuaſionem, vel conſilium, etiam quacunque dignitate praefulgeat, Papali, Imperiali vel Regali, aut cujuscunque Congregationis legitimae perſonarum Eccleſiaſticarum vel ſaecularium, debebimus vel poterimus contravenire ipſi Duci Pruſſiae & illius ſubditis in parte vel in toto, expreſſe, manifeſte vel occulte, per Nos vel alium, ſeu per alias quascunque perſonas ſubmiſſas, ſpirituales vel ſaeculares, neque eas ipſas confœderationes ſupradictas taliter aut quocunque modo violare, etiamſi modernus Imperator, aut Succeſſores ſeu Imperatores perſonaliter cum exercitu contra Ducem Pruſſiae ſe moverent, contra hujus contractus ſeu renovationis fœdus antiquo modo factae, occaſione ulla non debebimus ipſi Cæſari, vel alteri cuicunque, nec Haeredes aut Succeſſores noſtri debebunt aſſiſtere, ope, conſilio, auxilio vel favore. Non debemus etiam, nec volumus inimicis & hoſtib9 Ducatus Pruſſiae quibuscunq; paſſum per Terras noſtras permittere, neque etiam Confœderationem aliquam facere, aut ſuſcipere in praejudicium & offenſionem praedicti Ducis Pruſſiae quoquomodo.

Quam Concordiam, atque omnes et ſingulos Articulos ſupra ſcriptos, & in iis contenta Nos SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Samogitiae, Maſoviaeque &c. noſtro, Filiique noſtri et Succeſſorum noſtrorum, ac Conſiliariorum Magni Ducatus noſtri Lithuaniae nomine, juramento noſtro tactis Sacroſanctis Evangeliis in praeſentiarum praeſtito, ac verbo noſtro et fide Regiis promittimus, a tempore praeſentis innovationis inchoando, in futurum perpetuo et inviolabiliter obſervare, hoc bona fide & ſimpliciter promiſſo; quod ſi Nos, Haeredes, Succeſſores noſtri, ſtante hujusmodi innovatione pacis perpetuae, et concordia praeſenti, contra Ducem Pruſſiae vellemus aut conaremur guerras aut bella movere, non debent Nobis ſubditi noſtri Magni Ducatus Lithuaniae conſentire, nec in hoc obedire aut parere. Quinimo ipſo facto erunt ac ſint ab omnibus noſtris homagiis, juramentis et ſubjectionibus liberi et ſoluti, donec in hoc caſu Nos, Haeredes et Succeſſores noſtri ad obſervationem hujus innovationis pacis perpetuae antiquae, et confœderationis praeſentis convertamur. Similiter etiam Illuſtris Princeps Dominus SIGISMUNDUS AUGUSTUS, Filius noſter chariſſimus, cum ad majorem legitimamque aetatem pervenerit, juramentum corporale de hac concordia ſupra ſcripta, ſeu fœderis antiqui innovatione firmiter conſervanda facere et praeſtare debebit.

ANNO 1529.

In quorum omnium fidem et maius teſtimonium has praeſentes noſtras Literas manu propria ſubſcripſimus, ſigilloque Magni Ducatus noſtri Lithuaniae communiri et roborari fecimus. Actum et datum Vilnae vigeſima prima Menſis Junii, Anno a Nativitate Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo nono.

Praeſentibus Reverendis in Chriſto Patribus, ac Magnificis, Generoſis et Strenuis *D*ominis, Joanne Vilnenſi, Paulo Luceorienſi, Nicolao Mednicenſi, Nicolao Kijovienſi, Epiſcopis; Alberto Gasdt de Murata Geranoyni Palatino Vilnenſi, Cancellarioque noſtro, Capitaneo Belzenſi, Moſirenſi, Bobruvnicenſi et Boriſovienſi, Georgio Nicolao Radziwil Caſtellano Vilnenſi, Mareſchalco Curiae noſtrae, Capitaneo Grodnenſi, Lidenſi et Bielſcenſi, Stanislao Smnislai Caſtellano Trocenſi, Capitaneo Samogitienſi, Joanne Zabrzezinſki Mareſchalco Terreſtri, Palatino Novogrodenſi, Capitaneo Merecenſi, Osmianenſi et Dougenſi, Andrea Jacobo Neymir Palatino Kijovienſi, Petro de Czechanowiecz Palatino Polocenſi, Joanne Georgio Lebowicz Palatino Withebſcenſi, Georgio Georgii Oſczick Structore menſae noſtrae, Neyemira Grzymala Capitaneo Melnicenſi, Marſchalcis noſtris, Joanne Krilinicz Capitaneo Mezilavienſi, Joanne Steczko de Delobowo Marſchalco, Stanislao Jacobi Skoph Secretario, Tenutario Skierſtivienſi et Tondagelenſi, Georgio Nicolai Petzkowicz Magiſtro Curiae noſtrae et Gladifero, Alberto Nagburth Vexillifero, Joanne Nagburth Dapifero, Nicolao

ANNO colao Andruſkowicz Pincerna noſtri Ma- 1529. gni Ducatus Lithvaniae, Conſiliariis ſincere Nobis atque fidelibus dilectis, quorum etiam ſigilla praeſentibus ſunt ſubappenſa.

SIGISMUNDUS Rex.

CLXXXVII.

Exemplar ejusdem Renovationis ex parte ALBERTI *Ducis.* Datum Regiomonti 21. Junii 1529. *Ex Archivo Regni num. 38. fol. 226.*

In Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis Amen.

Quoniam experientia docemur, concordia et pace vicinorum Regum, Principum, et caeterarum Rerumpublicarum, Rectorum, ſubditorumque res parvas feliciter creſcere; viciſſim vero illorum diſſenſionibus diſcordiaque ea, quae in faſtigiis ſunt, ad ima decreſcere atque dilabi. Unde fuerit e Republica, omni ſtudio pro humanis viribus provi dere, avertere et proſcindere omnes occaſiones, quibus poſſent impediri utilitas, commodum, felices ſucceſſus pro communi ſalute humanae ſocietatis et Regnorum, Provinciarum, Nationum confinio conjunctarum. Quamobrem Nos ALBERTUS Dei Gratia Marchio Brandeburgenſis, in Pruſſia, Stetiniae, Pomeraniae, Caſſubarum ac Sclavorum Dux, Burggravius Nurenbergenſis, et Princeps Rugiae a Sereniſſimo et Potentiſſimo Principe et Domino, Domino SIGISMUNDO Rege Poloniae, Magno Duce Lithuaniae, Ruſſiae, totiusque Pruſſiae, ac Maſoviae Domino et Haerede, Domino noſtro clementiſſimo, atque Avunculo aeque obſervandiſſimo ac chariſſimo, ſimiliter a Sereniſſimo Principe et Domino SIGISMUNDO, Majeſtatis illius Filio, Electo Magno Duce Lithuaniae, Ruſſiae, Pruſſiaeque Domino et Haerede, Domino et Conſanguineo noſtro chariſſimo, obſequioſe et amice petivimus veterum fœderum innovationem, praeſertim autem ejus fœderis, quod inter Sereniſſimum Regem Poloniae VLADISLAUM et ALEXANDRUM VITOLDUM Magnum Lithuaniae Ducem, eorum Regna, Ducatus, Terras et populos ab una, ac Venerabilem et Magnificum Principem Dominum PAULUM de RUSDORFF Magnum et Generalem Magiſtrum Ordinis Theutonicorum Alemaniae, Pruſſiae ac Livoniae, cum Ordine, Terris, populisque ſuis ab altera partibus, circa lacum Melno apud flumen Oſſa, et quorumcunque aliorum ſubſequutorum ejusdem tenoris initorum et initi. Quam, ut praemittitur, petitionem noſtram, obſequioſe et amice a Nobis factam, Sereniſſimus Rex Poloniae SIGISMUNDUS, Magnus Dux Lithuaniae ſuo proprio, ſimiliter Sereniſſimi Principis SIGISMUNDI AUGUSTI Filii chariſſimi, Electi Magni Ducis Lithuaniae, utriusque item Haeredum et Succeſſorum, omniumque Ordinum eius Magni Ducatus nomine clementer admiſit, atque eas noſtras preces publice rei utriusque gratia benigne annuit. Quare Idem Nos ALBERTUS Marchio Brandeburgenſis, in Pruſſia Dux etc. Significamus tenore praeſentium univerſis et ſingulis praeſentem Concordiam viſuris ſeu lecturis, Sacram Regiam et Ducalem Majeſtatem Magnum Ducem Lithuaniæ, Sereniſſimum item Principem SIGISMUNDUM AUGUSTUM, & Nos, ac utriusq; noſtrum Hæredes, Succeſſores, Terras, populos & ſubditos noſtros quoscunque ex parte ſcilicet Magni Dncatus Lithuaniæ & Ducatus noſtri in Pruſſia conveniſſe, ut innovatio ſupradicti antiqui fœderis ſeu pacis perpetuæ, præſertim autem articulorum infra ſcriptorum prædicta perpetua pace extractorum, ſecuta & facta ſit modo infra ſcripto. Inter ea autem, de quibus utrique Parti hactenus extitit mutua conſenſio, in prædictis antiquis fœderibus expreſſa, viſum eſt principio renovare & ſervare pro veteri obſervatione limites & terminos infraſcriptos. ANNO 1529.

Item a fine limitum Ducum Maſoviæ incipiendo a flumine Lyck a vado dicto Kamienny brod &c. *Vide ſupra pag. 258. & ſeqq.*

Quam concordiam, atque omnes & ſingulos articulos ſupra ſcriptos, & in his contenta Nos ALBERTUS Dei Gratia Marchio Brandeburgenſis, in Pruſſia, Stetiniæ, Pomeraniæ, Caſſubarum & Sclavorum Dux, Burgravius Nurenbergenſis, & Princeps Rugiæ noſtro, Hæredum etiam & Succeſſorum noſtrorum omnium, item Ordinum Ducatus noſtri in Pruſſia nomine juramento noſtro, tactis Sacroſanctis Evangeliis, in præſentiarum præſtito, ac verbo noſtro Ducali, & fide Principe digna promittimus, a tempore præſentis innovationis inchoando, in futurum perpetuo & inviolabiliter obſervare, hoc bona fide ac ſimpliciter promiſſo. Quod ſi Nos, Hæredes vel Succeſſores noſtri, ſtante hujusmodi innovatione pacis perpetuæ & concordia præſenti, contra Magnum Ducem Lithuaniæ vellemus aut

co-

ANNO 1529. conaremur guerras aut bella movere, non debent Nobis ſubditi noſtri conſentire, nec in hoc obedire aut parere. Quinimo ipſo facto erunt & ſint ab omnibus noſtris homagiis, juramentis & ſubjectionibus liberi & ſoluti, donec in hoc caſu Nos, Hæredes & Succeſſores noſtri ad obſervationem hujus innovationis pacis perpetuæ antiquæ, & confœderationis præſentis revertamur. Pari modo Sereniſſimus Princeps & Dominus SIGISMUNDUS AUGUSTUS, Majeſtatis ſuæ Filius chariſſimus, quum ad majorem legitimamque ætatem pervenerit, juramentum corporale de hac concordia ſupra ſcripta, ſeu fœderis antiqui innovatione firmiter conſervanda facere & præſtare debebit. In quorum omnium teſtimonium Sigillum noſtrum Ducale majus, una & cum propriæ manus inſcriptione, pariterq; cum ſigillis Reverendi in Chriſto Patris Domini Georgii Epiſcopi Sambienſis, ac Conſiliariorum noſtrorum infra ſcriptorum, Generoſorum, Magnificorum, Nobilium, Validorum, Prudentum, Nobis ſincere dilectorum: Quirini Schlick Comitis in Paſſan, Domini in Weyſinchen, Ellenpogen & Oſterrode, Friderici Truchſes Domini de Walpurgk, Petri Burgravii & Domini de Dhonaw Præfecti in Morangen, Boti Domini de Eleynburgk, Junioris Praefecti in Labia, Joannis Domini de Kitlitz, Georgii Domini a Kitlitz, Melchioris de Creitzen Magiſtri Curiæ, Martini Cannacher Supremi Burgrabii in Konigispergk, Menigke de Schirſtetten Præfecti Generalis in Sambia, Georgii de Vietmansdorff Præfecti in Wieſtchiſe, Georgii Klingenbeck Præfecti in Memel, Theoderici a Sclebenn Equitis Aurati, Georgii de Kienheim Praefecti in Tapia, Echardi de Reppichaw Praefecti in Teſollant, Joannis de Gablentz Praefecti in Iligenburgk, Erneſti a Rechenburgk Praefecti in Raſtenburgk & Rheyn, Petri Roberſche Praefecti in Neydenburgk, Friderici de Olſintz Praefecti in Hohenſteyn, Joannis Payn Praefecti in Inſterburgk, Fabiani de Lehendorff Praefecti in Preſſiſteinklaw, Sigismundi Runther, Joannis Leiſtgewang, Jacobi Kalckſtein, Theoderici Wayſel, Andreae Ryeppen, Sigismundi Danielis, & trium Civitatum Regii Montis, his noſtris literis appendi fecimus. Acta ſunt haec in Arce noſtra Montis Regii 21. Menſis Junii, Anno Domini 1529.

CLXXXVIII.

SIGISMUNDUS I. *Rex deſignat Commiſſarios ad renovandos limites inter Lithuaniam & Pruſſiam.* ANNO 1529.

Datum in Caſtro Melnik 21. Novemb. in Vigilia Præſentationis B. V. M. Anno 1529. *Indidem fol, 230.*

SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniae Magnus Dux Lithuaniae, Ruſſiae, Pruſſiæ, Samogitiæ, Maſoviae &c. Dominus & Haeres. Significamus tenore praeſentium quibus expedit univerſis & ſingulis harum notitiam habituris. Quod Nos conſtitutum habentes, cum Illuſtri Principe Domino ALBERTO Marchione Brandeburgenſi, ac in Pruſſia, Stetiniae, Pomeraniae, Caſſuborum & Schlavorum Duce, Burgravio Nurembergenſi &c. Nepote noſtro chariſſimo, limites antiquos inter Magnum Ducatum noſtrum Lithuaniae ex una, & Ducatum Pruſſiae ex altera partibus innovandos eſſe & reformandos, Magnificos & Generoſos Stanislaum Caſtellanum Trocenſ. Capitan. Samogitiae, Joannem Radziwil Pincernam noſtrum, Tenutarium Waſilienſem, Bohuſſium Theſaurarium Terreſtrem, Mareſchalcumque & Notarium, Tenutarium Slonimenſem, & Stanislaum Skop Secretarium, noſtros ſincere ac fideles dilectos, in noſtros ad hujusmodi limitum innovationem & reformationem ex parte noſtra Commiſſarios deputavimus et delegamus, plenamque eis et omnimodam, de et ſuper limitum hujusmodi innovatione et reformatione, una cum praefatis Domini Ducis Pruſſiae Commiſſariis, inſcriptionibus vetuſtis fœderum pacis perpetuae et limitum conſignationis tempore Divorum olim Principum, Dominorum WLADISLAI alias JAGELO, ALEXANDRI alias WITOWDI, Avorum et Praedeceſſorum noſtrorum chariſſimorum inter Dominia ipſa initis et factis per totum inhaerendo, et nihil penitus ab earum tenore discrepando, tractandi, agendi et concludendi, eosque ipſos limites antiquos in inſcriptionibus vetuſtis deſignatos innovandi, reformandi, nec non ſcopulis aliisque ſignis metalibus eos ob evidentiorem et aeternam notitiam certificandi et notandi, nec non cauſas, lites, et quascunque differentias inter noſtros de Magno Ducatu noſtro ex una, et praefati Domini Ducis de Ducatu Pruſſiae ex altera partibus ſubditos finitimos quacunq; occaſione exortas audiendi, cognoſcendi, diſcernendi et determinandi integram et debitam ſubditis Domini Ducis Pruſſiae de ſubditis noſtris faciendi et adminiſtrandi juſtitiam, et itidem ſubditis noſtris ex prte Domini Ducis praedicti de ſubditis eas mutuo, viciſſium et alternatim fier requi-

ANNO 1529. requirendi et adtendendi, aliaq; in praemiſſis ſeu circa praemiſſa neceſſaria, aut quomodolibet opportuna gerendi, exercendi ac ordinandi dedimus et conceſſimus facultatem et mandatum plenum ac ſufficiens, omniaque et ſingula, quae in praemiſſis per praedictos Commiſſarios noſtros vigore praeſentium geſta, facta, ordinata et determinata fuerint, rata et grata habere, atque firmiter et inviolabiliter obſervare promittimus. Harum, quibus ſigillum noſtrum eſt ſubappenſum, teſtimonio literarum. Datum in Caſtro noſtro Melnik Sabbatho in Vigilia Praeſentationis Virginis Glorioſiſſimae MARIÆ, Anno ſalutiferi Partus ejus milleſimo quingenteſimo vigeſimo nono.

SIGISMUNDUS Rex. *mppr.*

CLXXXIX.

1530. SIGISMUNDUS I. *Rex confirmat donationem ab* ALBERTO *Duce Conjugi ſuae factam, promittitq; ſe ejus Tutorem futurum, Marito vita defuncto,* Datum in Piotrkow in Octava Epiphaniæ An. Domini 1530. *Ex Archivo Regni ſub Litt. HH. fol. 117.*

SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniae etc. Significamus tenore praeſentium, quibus expedit, univerſis etc. Quia exhibitae erant coram Nobis literae Illuſtriſſimi Principis Domini ALBERTI, Marchionis Brandenburgenſis, ac in Pruſſia etc. Ducis, Nepotis noſtri chariſſimi, ejus ſigillo ſufficienter communitae, omni ſuſpicionis vitio carentes, Illuſtri Principi Dominae DOROTHEÆ, ejusdem Domini Ducis Conſortis chariſſimae, donationem propter nuptias in ſe continentes, poſtulatumque erat a Nobis nomine praefatorum Illuſtriſſimorum Conjugum, Nobis admodum chariſſimorum, ut literas easdem et in eis contenta auctoritate noſtra Regia approbare et ratificare dignaremur, quas antea in Magno Ducatu noſtro Lithuaniae agentes approbaveramus, et ſigillo noſtro annuali, quo tum ſub abſentia Cancellariorum noſtrorum uſi ſumus, extradi commiſeramus: Quia tamen idem Illuſtriſſimus Dux Nobis hic per Oratores et Conſiliarios ſuos, ſupplicavit, ut eas literas, modo praemiſſo confirmatas ac extraditas, ſigillo noſtro majori communitas extraderemus, Nos hujusmodi ſupplicationi haud gravatim annuentes, easdem literas confirmandum, approbandum et ratificandum duximus, quarum tenor eſt talis:

„ Nos ALBERTUS Dei Gratia Marchio Brandenburgenſis, in Pruſſia, Stetiniae, Pomeraniae, Caſſubiorum, Sclavorumque Dux, Burgravius Norimbergenſis, ac Rugiae Princeps. Quanquam jam pridem Illuſtriſſimae Principi Dominae DOROTHEÆ, eadem Gratia ex inclitiſſima Danorum Stirpe Regia progenitae, Margraviae Brandenburgenſi, atque in Pruſſia etc. Duci, Conſorti noſtrae chariſſimae donationem fecimus propter nuptias quadraginta millium aureorum, ita ſcilicet, ut ei annuatim ſexaginta aurei Renenſes cedere debent, aureum Renenſem viginti quatuor groſſis Lubucenſibus penſando, eamque ob rem praedictae inclytae ac ſuaviſſimae noſtrae Conſorti uſum fructum totius Capitaneatus noſtri Labia, cum omnibus reditibus, theloneis, aliisque proventibus ejus loci conſtituimus, hoc addito, quodſi reditus et proventus ejus Capitaneatus Labia dictam Summam non attingerent, adderentur proximorum locorum ſeu diſtrictuum proventus, donec donationis factae Summa praedicta aequaretur, cujus etiam donationis literas Sereniſſimi Danorum Regis Oratoribus, tunc inclytam Sponſam Nobis adducentibus, tradidimus, Sereniſſimo Danorum Regi, Domino et Parenti noſtro chariſſimo reddendas, quoniam tunc accidit, quod dicti Capitaneatus noſtri, Labia reditus et proventus medio tempore, ut ſolent res humanae, decreverunt, et alioquin ea arx commoda ſatis non eſt Principis Faeminae habitationi, juxta hoc animo advertentes, Conſortem non minus moratam, quam optime dotatam Dei benignitate Nobis obveniſſe, utpote praeclaris animi corporisque dotibus ſic ornatum, ut cum Hebraeo Sapiente vere dicere poſſimus: ſortem bonam nobis obtigiſſe. Coacti ſumus, nedum pellecti tanta Conſortis noſtrae virtute, moribus illius majori gratitudine reſpondere, quo vel vita defunctis Nobis ſentiat illa amantis et grati pectoris beneficia, eam itaque donationem a Nobis, ut praefertur, factam his praeſentibus innovamus et comprobamus, eandemque ob praedictas cauſas atque ſingularem amorem, quem in Illuſtriſſimam Dominam Conjugem noſtram gerimus, auximus et augemus ad eum modum, qui ſequitur: Nam donamus inclytam noſtram Conſortem Dominam DOROTHEAM Ducem in Pruſſia, Nobis multo dilectiſſimam, ſupra priorem donationem a Nobis illi, ut memoratum eſt, factam, jam tandem omnibus cenſibus, reditibus, theloneis, venationibus, operis, liberorum Feudis, atque ipſo infeudandi jure, aliisque juribus corporali-

ANNO 1530.

ANNO 1530. poralibus et incorporalibus, civitatibus, oppidis, pagis, villis, earundemque incolis, Nobilibus et ignobilibus, usufructu denique sylvarum, agrorum, pratorum, stagnorum, paludum, fluviorum, aquarum, atque omnino proventibus omnibus et singulis, quocunque censeantur nomine, sequentium Districtuum seu Capitaneatuum nostrorum, similiter et arcium ipsarum, Tils, Ragnith, Wiesthausen, una cum jurisdictionibus ac judiciis majoribus et minoribus, ita sane, ut omnium quatuor locorum seu Capitaneatuum et arcium Labia, Tils, Ragnit et Wiesthausen proventibus, fructibus, reditibus et emolumentis supradictis, aliisque omnibus tam praesentibus quam futuris, si quoquo modo ipsos quatuor Districtus seu Capitaneatus nostros dictos cum arcibus eorundem augeri contigerit, (non alio tamen quam usufructus jure et consuetudine) utifrui possit et valeat, Consors nostra inclyta et suavissima, absque Haeredum Successorumve nostrorum, seu alterius cujuscunque impedimento, hoc addito, quod delectum habeat dulcissima Conjux nostra, et potestatem commorandi, in qua magis illi placuerit, arcium praedictarum, rursumq; sedem et habitationem ex voluntate sua mutandi; per Capitaneos proinde praenominatorum nostrorum Capitaneatuum Tils, Ragnith et Wiesthausen, similiter eorundem locorum et districtuum, subditos, Nobiles et plebeios, juramenta debita eam ob rem inclytae Consorti nostrae praestanda curabimus, quemadmodum et praestari facere eidem promisimus et tenemur, quodsi eos ipsos Capitaneos praedictorum quatuor locorum seu districtuum, aut unum ex his decedere contigerit, Nobis praemortuis liberum sit Illustri et Praeclarae Consorti nostrae alium Capitaneum in demortui locum pro sua voluntate sufficere, hoc quoque cauto, ubi ex hac lachrimarum valle Nos decedere contigerit, relictis Haeredibus ex eadem Illustri Consorte nostra masculis, ipsaque unam illarum arcium, & Capitaneatuum unum cum proventibus suis usui Haeredum nostrorum dimittere, atque ea se abdicare voluerit, ut hoc ei materno amore inductae liceat & liberum sit, non etiam necessitate illi his nostris literis imposita, his salvis, quae in prioris donationis literis, de militum tempore bellorum sustentatione & incommodatione, atq; de arcium ipsarum casu aliquo majore peritrarum restauratione, quae denique de arcis & districtus Labia oppignoratione bonorum in dictis literis praescripta sunt, nam ea etiam nunc memorata, & de praedictis tribus arcibus & districtibus Tyls, Ragnith & Wiesthausen intelligi & praescripta esse volumus. Haec omnia & singula supra scripta his praesentibus nostris literis coram universis, sive legentibus sive audientibus easdem, ita, ut praemittitur, a Nobis consulto, praedictis item atque aliis legitimis honestissimisque causis, animum nostrum ad hoc inducentibus & ferme compellentibus, in gratiam Illustrissimae atque Inclytissimmae, Nobisque charissimae Consortis nostrae supra nominatae facta & acta testamur, testataque esse volumus. In quorum etiam omnium & singulorum testimonium majus Sigillum nostrum Ducale his adponi fecimus, literas etiam has manu propria subscripsimus. Actum & datum in Arce nostra Wiesthausen die nona Julii, Anno a Christo Salvatore nostro nato millesimo quingentesimo vigesimo nono. Praesentibus Nobilibus, Generosis, Egregiis Consiliariis, & Fidelibus Nobis sincere dilectis, Joanne Domino a Kitlitz, Martino Kannacher supremo Quaestore, Georgio Crichenbek Capitaneo in Mymel, Georgio Winthmansdorff Capitaneo in Wiesthausen, Friderico Fischer Utriusque Juris Doctore & Cancellario nostro, Laurentio Vindlio Artium & Medicinae Doctore, Physico nostro."

ANNO 1530.

Nos vero SIGISMUNDUS Rex praenominatus postulationi hujusmodi pro parte praefatorum Illustrium Conjugum, Nobis admodum charissimorum, apud Nos per supra nominatos Oratores exhibitae & factae, annuentes, praeinsertas imprimis literas & in eisdem contenta ac descripta, cum omnibus earum clausulis, articulis & continentiis, de consilio pariter & assensu Consiliariorum nostrorum spiritualium & saecularium, in hoc Generali Conventu Nobiscum existentium, approbandas & confirmandas duximus, approbamusq;, ratificamus & confirmamus, illasque & omnia in eis contenta robur debitae firmitatis habere decernimus. Ac deinde etiam, quia Illustrissimus Dominus Dux ALBERTUS, Nepos noster charissimus praefatus, a Nobis licet praeter naturae cursum, quo eum aetate praevenimus, plurimum optaret, ut eo vita functo, si ita Dei voluntate, a qua cuncta dependent, ordinatum esset, ut Nos, si supervivere contingat, tum Supremus Illustrissimae Dominae DOROTHEAE Ducis relictae Tutor, prout multiplici jure tenemur, esse vellemus, & alios quoque suae Illustritati idoneos & gratos curatores & tutores dare non negaremus, Nosque tam prudens suae Illustritatis consilium, quo futura ma-

ANNO 1530. ture providet, ſumme probantes, & petitionem hujusmodi Illuſtritatis ſuæ honeſtam & piam pro noſtro in ſuam Illuſtritatem ſincero amore ſuſcipientes, ita, ut ſi, quod Deus avertat, Illuſtritatem ſuam mors ex hac vita rapuerit, Illuſtri Domina DOROTHEA Conjuge ſua & Nobis ſuperſtitibus remanentibus, tum Nos deſiderio Illuſtritatum ſuarum ſatisfacere, & Tutorem ſupremum agere, atque alios tutores & curatores tantæ Principi, & loco Filiæ Nobis chariſſimæ, dignos & opportunos dare & deputare & concedere debebimus, prout citra moram dabimus & concedemus. Harum, quibus noſtrum majus ſigillum appenſum eſt, teſtimonio literarum. Datum in Conventione Generali Piotrcovienſi in Octava Epiphaniæ Domini, Anno ejusdem milleſimo quingenteſimo triceſimo, Regni noſtri vigeſimo tertio.

Relatio Magnifici Chriſtophori de Szidłowiec Caſtellani & Capitanei Cracovienſis, Regni Poloniæ Cancellarii.

CXC.

Edictum SIGISMUNDI I. *Regis contra invehentes in Pruſſiam monetas adulteratas, vel quoquo modo eis abutentes.* Datum Cracoviæ Feria ſexta poſt Dominicam *Invocavit*, Anno Domini 1530. *Ex Archivo Regni Litt. JJ. fol. 30.*

SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniæ &c. Univerſis & ſingulis Principibus tam ſpiritualibus quam ſæcularibus, Reverendiſſimis ac Reverendis in Chriſto Patribus Dominis Archiepiſcopis, Epiſcopis, ac eorundem Capitaneis, nec non Magnificis, Generoſis, Nobilibus, Famatis & Providis Palatinis, Caſtellanis, Capitaneis, Tenutariis, & quibusvis aliis Dignitariis & Officialibus, & eorum Vicesgerentibus Nobilibus, Hæredibus, Advocatis, Scultetis, Civitatumque & Oppidorum noſtrorum, & quorumcunque ſubditorum noſtrorum Magiſtris Civium, Conſulibusq; ac Communitatibus, & generaliter omnibus ſubditis noſtris, cujuscunque ſtatus, conditionis & præeminentiæ exiſtentibus, in Regno & Terris noſtris Pruſſiæ & Maſoviæ ubilibet conſtitutis, ad quos præſentes literæ noſtræ pervenerint, & ad quorum notitiam veriſimiliter infra ſcriptum Edictum perlatum fuerit, ſincere & fidelibus noſtris dilectis, ſalutem & gratiam noſtram Regiam. Sincere & fideles dilecti. Manifeſtum vobis & cuilibet veſtrum facimus per præſentes, quia Nos partim ipſi conſiderantes, partim per ſubditos noſtros edocti, qui intrinſecus Terras noſtras Pruſſiæ atterunt & exinaniunt, & vicinis quibusdam in vilipendium redigunt, ac ea ſiſtere & frenare, bonamque cautelam illis adhibere volentes, quibus ſtantibus etiam absque ullo externo hoſte facile ipſæ Terræ noſtræ Pruſſiæ deficere ac in præceps venire poſſint, ſimul ac interea ipſa Nobiſcum reputantes, plurima damna & incommoda ſubditorum noſtrorum prædictas Terras noſtras Pruſſiæ incolentium, quæ in moneta earundem Terrarum levi, & a nonnullis propterea facile adulterata illis inferuntur, de voluntate maturoque conſilio, & conſenſu Illuſtris Principis Domini ALBERTI Marchionis Brandeburgenſis, in Pruſſia &c. Ducis, Nepotis noſtri chariſſimi, ac etiam Reverendorum, Magnificorum, Generoſorum, Nobilium, Prælatorum, Baronum, Palatinorum, Caſtellanorum, Succamerariorum, Capitaneorum, Officialium, ac totius Nobilitatis, nec non omnium Conſiliariorum noſtrorum tam Regni quam Terrarum Pruſſiæ, ac etiam majorum & minorum Civitatum earundem jam pridem pro commodo & incremento omnium & ſingulorum Officialium ac totius Nobilitatis, ad evitandum in cuſu monetæ perpetuam jacturam & irreparabile damnum prædictarum Terrarum Pruſſiæ, id curandum ſuſcepimus, ut nova moneta in groſſis, ſolidis & denariis, in valore & grano noſtræ monetæ Polonæ reſpondens, cuderetur, quæ tam in Pruſſia, quam in Regno noſtro, nec non Ducatibus ac univerſis Dominiis, Diſtrictibusq; noſtris in uſu eſſet, dandoq; & percipiendo caperetur, omnibus peregrinis, exoticis & adulterinis monetis, quibus Terræ ipſæ Pruſſiae pro majori parte in non modicam earundem jacturam repletae & occupatae videbantur, penitus abrogatis & prohibitis, unde officinam noſtram monetariam Thorunenſem non ſine magno impendio & gravi diſpendio noſtro inſtitutam eatenus promovimus, & diligenter ordinavimus, quod groſſi, ſolidi & denarii partim jam ſunt excuſi, partim deinceps excudantur. Proinde ut uſus novae iſtius monetae in Regnum, Ducatus, Terras, Diſtrictus & populos noſtros invehatur, & in uſum hominum inducatur, quaedam ſalubres & perneceſſariae Conſtitutiones & Ordinationes per praefatum Ducem &c. Nepotem noſtrum, ac Conſiliarios noſtros tam de Terri-

ANNO 1530.

ANNO 1530. Terrigenis, quam de Civitatibus Terrarum Pruſſiae factae, ac per Nos approbatae & publicatae ſunt, quae tametſi hactenus per quaedam intercurrentia impedimenta effectum ac progreſſum ſuum non ſunt ſortitae, Nobis, Dominiis ac ſubditis noſtris notabilia incommoda, damnaq; non pauca accreverunt. Quibus omnibus, ſicuti merito debemus, authoritate noſtra Regia gratioſo proſpectu occurrere volentes & providere, ne deinceps aliquis, quicunque is fuerit, ignorantiam ſuam prætexens, contra hoc Mandatum ac Edictum noſtrum Nobis, Dominiis noſtris ac populis damna, gravamina ac jacturam ſubminiſtrare audeat, aut contumaciter alia vel moneta vel marca quadam admiſſa quovis modo, uti, aut prohibitam monetam in uſum hominum inducere præſumat. Nos omnibus & ſingulis ſupra dictis, & præſertim his, qui vendendo, emendo ac pertranſeundo Terris noſtris utuntur, cujuscunque conditionis & præeminentiæ exiſtentibus, iterum poteſtate & authoritate noſtra Regia ſtrictiſſime & ſeveriſſime præcipiendo mandamus, ut praeſentem noſtram Ordinationem, Conſtitutionem & Mandatum firmiter obſervetis, atque ut ab omnibus ſubditis noſtris ubilibet inviolabiliter obſervetur, diligenter curetis. Imprimis autem & ſpecialiter prohibitas eſſe volumus, ac praeſentibus inhibemus omnes peregrinas, exoticas ac adulterinas monetas, inter quas Swidnicenſis, cujus Nos uſum dudum interdiximus, primas tenet, groſſos quoque punctuatos, quos Tippelgroſchen vocant, nec non ſolidos Gedani noviſſime excuſos, quae & qui ut antea ita nunc & deinceps, juxta prohibitionem priorem, penitus abrogari & abrogati eſſe, & in nullo uſu permanere debebunt, ita, ut nemo ex ſubditis noſtris, aut etiam advenis in Terris noſtris alia moneta, quam noſtra, quae in Officinis noſtris Cracovienſi ac Thorunenſi, inſuper Illuſtris Domini ALBERTI Marchionis Brandeburgenſis, in Pruſſia &c. Ducis, Nepotis noſtri chariſſimi, nec non quarundam Civitatum, quibus juxta Privilegia earum monetam in valore, grano, pretiis, forma, effigie & numero aequalem cudere permiſſum eſt, Officinis excuditur, groſſis inſuper & ſolidis Pruthenicis antiquis, ante fere FRIDERICI Magiſtri Generalis, ac ſaepedicti moderni Ducis in Pruſſia tempora percuſſis, tam in emptionis, venditionis, quam omnibus aliis contractibus & cenſibus uti audeat ſub pœnis infra deſcriptis. Volumus praeterea, & ſeveriſſime mandamus, quatenus juxta veterem Terrarum Pruſſiae uſum & conſuetudinem omnes & ſinguli Terrarum earundem, tam incolae quam advenae, qui in ea negotiationes ac permutationes ſuas, aliaque commercia agunt, aut per eam proficiſcuntur, numerum veteris conſuetae marcae teneant, ut in emptionis, venditionis, omnibusque aliis contractibus & cenſibus in marcam Pruthenicam viginti novi, aut totidem antiqui, ante fere FRIDERICI Magiſtri Generalis tempora percuſſi, & Polonici groſſi ſolidi, praeterea novi ſexaginta, vel totidem antiqui, juxta Culmenſis Privilegii tenorem, computentur, numerentur, dentur & recipiantur, & tres ſolidi talem unum groſſum, & ſex novi denarii ſolidum conſtituant. Groſſi vero Illuſtrium FRIDERICI fere olim Magiſtri Generalis, ac ALBERTI moderni Ducis in Pruſſia &c. ſimiliter omnes antiqui denarii Pruthenici pro Feſto Sanctae Trinitatis proximo, quae eſt duodecima dies Menſis Junii, penitus et omnino prohibiti & abrogati eſſe debebunt. Ita tamen, quod interea uſque ad praefatum Feſtum jam dicti groſſi, modo eo, qui ſequitur, in uſu et tranſitu maneant, ut per 16. denarios novos per hoc tempus vel capiantur et dentur, vel in Officinam monetariam, tam per hoc tempus quam deinceps permutentur fideliter. Similiter debet etiam cum antiquis denariis obſervari, qui tamen poſt Feſtum Sanctiſſimae Trinitatis praefatum in uſu amplius eſſe non debebunt, ſed dumtaxat in monetariam Officinam deportari, Denarii autem antiqui in Terris Pruſſiae cuſi ex tunc debent in monetariis Officinis, vel Diſtrictibus ad hoc deputatis juxta pondus tali modo permutari, ut quantum pondus antiquorum denariorum quis attulerit, tantum pondus novorum denariorum, vel eorum aequivalens in groſſis et ſolidis ei reddatur; et quod hujusmodi groſſi et denarii intra hinc, a data praeſentium, et Feſtum Nativitatis Chriſti proximum in Officinas monetarias deportentur, nam poſt hujus temporis expirationem Praefectus Officinae monetariae, vel ejus Vicesgerentes ulterius ad eorundem permutationem vel cambitionem obligati eſſe non debebunt. Idque ab univerſis ſubditis noſtris et advenis, cujuscunque ſtatus et conditionis exiſtant, immobiliter teneri et obſervari volumus, et diſtrictius mandamus ſub pecuniarum et mercium amiſſione, nec non centum Florenorum aureorum Hungaricalium pœna, ab omnibus et ſingulis, qui contra hoc univerſale Mandatum noſtrum vel verbo vel facto contravenire praeſumpſerit, exigenda et irremiſſibiliter per-

ANNO 1530.

ANNO 1530. ſolvenda. Si vero aliquis vel aliqui hujusmodi pecuniarum mulctam dare non poſſent, ille vel illi in corpore ſecundum Domini cognitionem puniri debent. Proinde Vobis Epiſcopis ac eorum Capitulis, Palatinis, Caſtellanis, Succamerariis, Capitaneis, ac quorumcunque locorum Officialibus et eorum Vicesgerentibus, Proconſulibus, Conſulibus, aliisque Civitatum et Oppidorum Praefectis, in Terris noſtris ubilibet conſtitutis, ſevere praecipimus et mandamus, ut hoc noſtrum Decretum, Mandatum et Edictum in omnibus locis publicis, ad quae homines frequenter convenire ſolent, denuntiari, proclamari et publicari faciatis, ne quis ignorantiam praetendens aliquid contra eam Conſtitutionem, quod puniendum veniret, committat, ac ſupra ſcriptas pœnas incurrat. Vos vero Epiſcopi ac eorum Capitula, Palatini, Caſtellani, Succamerarii, Capitanei et Officiales, tam ſpirituales quam ſaeculares, ac eorum Vicesgerentes in cuſtodiendo Mandato noſtro, et perveſtigandis locis omnibus, ne quis eandem Prohibitionem ac Edictum noſtrum transgrediatur, curam et diligentiam adhibeatis, et quoscunque deprehenderitis, vel in minima quaque re contra hanc Ordinationem noſtram exceſſiſſe vel egiſſe, illorum res juxta praeſcriptum modum capiatis, nec non hujusmodi inobedientes perſonas obſtringatis, ac apud vos uſque ad informationem noſtram detineatis, ſub pœna centum Florenorum Hungaricalium auri boni et juſti ponderis, toties, quoties comperti et convicti fueritis, hujusmodi mandatum noſtrum transgreſſi eſſe, Fiſco noſtro applicandorum. Simili ſeveritate praecipiendo mandamus vobis Proconſulibus, Conſulibus majorum et minorum Civitatum, ne ullo pacto contra hoc Mandatum et Edictum noſtrum quemcunque intentetis aut permittatis, quod Concives veſtri attentent, ſimiliter de Communitate veſtra, Proconſulibus et Conſulibus veſtris, id nequaquam facere admittatis, ſub praefata ac omnium privilegiorum veſtrorum, jurium, libertatum, conceſſionum, et quidquid id genus eſt, quo aut vos aut Communitas ipſa publice aut privatim quiſpiam gaudet, amiſſionis pœna. Si vero aliqua earundem Civitatum proprio ac temerario auſu, in contemptum et levipenſionem noſtrae Regiae Majeſtatis, Poteſtatis, Regalium, Superioritatis et Mandati contumax facta, ab obſervatione hujusmodi Ordinationis noſtrae recedere et deficere praeſumpſerit, hanc aliae ſub praefata pœna nequaquam ſequantur, ſed in obſervantia praefatarum Conſtitutionum ac hujus Mandati noſtri obedienter perſeverent, et Nobis cumprimis id ſignificent, tunc Nos contra tales praevaricatrices et inobedientes Civitates ſic Nos vindice pœna geremus, ut et ipſae et alii in univerſum cognoſcant, Nobis earum inobedientem contumaciam displicuiſſe, nec Nos talia ulla via toleraturos, ſed per omnem indignationem obviaturos. Hoc Mandatum ac Edictum noſtrum debet ubique in Terris noſtris Pruſſiae ab omnibus Statibus et Civitatibus ſimul eodem tempore pro die *Divi* Stanislai, quae eſt octava dies Menſis Maji hujus anni, proclamari, affigi et publicari, pro gratia noſtra ſecus non facturi. *Datum* Cracoviae in Generali Conventu felicis Coronationis Sereniſſimi Filii noſtri *Domini* SIGISMUNDI Secundi, Feria ſexta proxima poſt *Dominicam Invocavit*, Anno *Domini* milleſimo quingenteſimo trigeſimo, Regni noſtri vigeſimo quarto.

Ad Mandatum Regiæ Majeſtatis proprium.

ANNO 1530.

CXCI.

Conſtitutio SIGISMUNDI I. *Regis, qua declaratur, quod Ordines Pruſſiæ ad Electionem novi Regis admitti debeant, & quod* SIGISMUNDUS AUGUSTUS, *poſtquam ad ætatem juſtam pervenerit, jurare debebit, ſe Jura & Privilegia Statuum Pruſſiæ ſervaturum.* Datum Cracoviæ Feria ſexta ante Dominicam *Judica*, Anno 1530. *Ex Arch. Regni ſub Litt. HH fol. 314.*

SIGISMUNDUS *Dei* Gratia Rex Poloniae, Magnus *Dux* Lithuaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, etc. *Dominus* et Haeres. Manifeſtum facimus univerſis, quia licet Privilegia et libertates Statibus et Ordinibus Terrarum noſtrarum Pruſsiae, tam Eccleſiaſticis quam ſaecularibus, a Majoribus noſtris conceſſa et conceſſae, ac per Nos confirmata et confirmatae, inter alia id potiſsimum contineant, ut dicti Ordines et Status Pruſsiae ad futurorum Regum Poloniae, quotiescunque ſuper Electione et Coronatione illorum deliberationem fieri contingat, ad Electionem et Coronationem vocari et admitti debeant. Quia tamen in eligendo Sereniſsimo Principe *Domino* SIGISMUNDO II. Rege Poloniae et Magno *Duce* Lithuaniae, Filio noſtro chariſſimo, hoc ipſum prae-

ANNO praetermissum est, non data quidem o-
1530. pera, sed quod Nobis viventibus et Regno nondum vacante, magisque divina ordinatione, quam humano consilio Electio ipsa Majestatis suae contigit: considerantes tantam praedictorum Statuum et Ordinum Terrarum nostrarum Prussiae erga Nos et Sereniſſimam Familiam nostram fidem, affectum et observantiam, ut hanc ipsam Electionem Sereniſsimi Filii nostri praeter vocationem eorum factam approbaverint, & similiter ipsum eligendo ratam atque gratam habuerint, nolentesque, ut per hujusmodi Electionem, ad quam vocati non erant, aliquid in posterum privilegiis & libertatibus dictorum Statuum & Ordinum earundem Terrarum nostrarum Prussiæ derogaretur: decernimus, ut deinceps, quotiescunque Regem decedere, & Regnum vacare, aut Electionem quomodocunque celebrari contigerit, Domini Consiliarii Ordinis utriusque Regni Poloniæ, antequam ad Electionem procedant, prius prædictos Status & Ordines Terrarum Prussiæ de hac ipsa novi Regis Electione certiores faciant, ad eosdem ipsos Status, secundum antiquam consuetudinem & contenta Privilegiorum eorum, ad eam vocent & admittant. Volentes praeterea pro tanta eorum in Nos & Filium nostrum chariſsimum integritate viciſſim eis providere, ut & ipsi in suis juribus & privilegiis, ac libertatibus consuetudinibusq; approbatis absque ullo conservarentur detrimento, pollicemur illis praesentibus literis nostris, quod quandocunque ipse Sereniſsimus Filius noster post mortem nostram ad aetatem legitimam, nempe ad annos quindecim completos perveniens, possessionem Regni & Dominiorum nostrorum adire voluerit, tenebitur illis id totum praestare, quod Antecessores nostri Reges Poloniæ & Nos ipsi praestitimus ex debito, ad quod ejus Majestatem, ut Filium & Successorem nostrum, tenore praesentium obligamus, videlicet quod jurare debebit omnia jura, libertates & privilegia, literas immunitatesve earundem Terrarum Prussiæ, tam Ecclesiasticas quam saeculares, Ecclesiis, tum ipsis Terris earundemque Praelatis, Baronibus, Nobilibus, Civibus, incolis & quibuslibet personis, cujuscunque status & conditionis existentibus, per Divos Antecessores nostros Principes, tam spirituales quam saeculares, Reges & Dominos Terrarum praedictarum juste & legitime donatas & concessas, & per Nosmet ipsos confirmatas manutenere, servare, custodire & attendere in omnibus conditionibus atque punctis, & omnia illicite ab eisdem Terris alienata aut distracta, pro posse suo ad proprietatem earundem Terrarum recuperare, terminos etiam earum non minuere, sed pro virili defendere & dilatare. Et quamdiu hoc ipsum juramentum Majestas sua non praestiterit, & huic debito suo Regio non satisfecerit, ipsi universi Status & Ordines earundem Terrarum & Civitatum nostrarum Prussiæ ad servandum juramentum suum, quod Majestati suæ praestiterunt, non erunt adstricti neque obligati. Verum quandocunque post mortem nostram supradictis omnibus idem Sereniſsimus Filius noster, in aetate legitima existens, satisfecerit, & hujusmodi juramentum debitum praestiterit, universi earundem Terrarum nostrarum Prussiæ Status & Ordines subditi nostri illi, ut vero & legitimo Domino & Regi suo coronato, omnem fidelitatem & obedientiam, obsequiaque, secundum juramentum a se illi factum, praestare & exhibere tenebuntur. In cujus rei testimonium Sigillum nostrum praesentibus est appensum. Datum in Conventu Generali Cracovienſi Feria sexta ante Dominicam *Judica* proxima, Anno Domini 1530. Regni vero nostri 24. ANNO 1530.

CXCII.

Monitorium pœnale contra ALBERTUM *Ducem Prussiæ, una cum citatione ejus ad Judicium Cameræ Imperialis.* Datum Augustæ Vindelicorum 14. Nov. 1530. *Ex Tabulario Zaluſciano.*

NOS CAROLUS V. Dei Gratia Romanorum Cæsar semper Augustus, Germaniæ, Hiſpaniarum, utriusque Siciliæ, Hierosolymorum, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ &c. Rex, Comes in Habſpurg, Flandriæ & Tyrolis &c. optamus Illustri ALBERTO Marchioni Brandeburgenſi, nostro Cognato & Principi nostram gratiam & omne bonum.

Illustris mi Cognate & Princeps.

Supplicavit Nobis Honorabilis Valterus a Cronenburg Administrator Magni Magisterii in Borussia, atque Magister Ordinis Theutonicorum in Germania & Italia, Princeps & Devotus noster, etsi Honorabilis Militaris Ordo Theutonicorum annis abhinc plus minus trecentis divina quadam clementia, auxilioque & ope Papalis Sanctitatis, atque Antecessorum nostrorum in Regno Romanorum Cæsarum ac Regum, Electorum, Principum & Statuum Sacri Imperii, Terras

Anno 1530. Boruſſiæ magno conatu, labore, & ſanguinis effuſione ab infidelibus ad Chriſtianam fidem atque ſub poteſtatem prænominati Ordinis redegerit, præterea præfatis noſtris Anteceſſoribus, atque Sacro Romano Imperio in proprietatem, propugnaculum & protectionem Electoribus, Principibus, Comitibus, Baronibus, atque Equeſtri Ordini Germaniæ in refugium, ſuſtentationem & hoſpitale prænominato tempore poſſederit atque defenderit. Et quanquam tu annis abhinc aliquot in eum Ordinem receptus habitum indueris, deinde quoq; in M. Magiſtri faſtigium evectus, tuæ præterea fidei Provincia cum ſubditis credita, & tu inſuper hoc onus ſubieris, hocque nomine eam promiſſionem feceris, quam Anteceſſores tui facere fuerunt ſoliti; inſuper una cum Patre tuo, & Marchione Casimiro bonæ memoriæ Fratre, quantum fieri potuit, promiſiſti eum Ordinem cum adhærentibus ſubditis & Terris, nihil privilegiorum amiſſurum, ſed defenſurum atque protecturum: attamen iſtis minime obſtantibus, & quia admonitus ſis, atque adeo contra voluntatem ac permiſſionem præfati Ordinis Magiſtri, Procerum, & aliorum tuæ Religionis, Ordinis promiſſa & jusjurandum in contumeliam & detrimentum magni cultus divini, atque in diſpendium Equeſtris Ordinis in Germania, ſub prætextu & ſpecie pacis & Sacroſancti Evangelii, contra id ipſum denique in periculum animæ tuæ atque in proprium commodum eum Ordinem, quantum per te fieri potuit, depoſuiſſe, Provinciam Boruſſiæ in profanum uſum deduxiſſe, præterea ut Provinciam Sacri Imperii utcunque jam antea a noſtris Vicario ac Proceribus Sacri Imperii in Comitiis Norimbergenſibus ad tuas enixas preces in Principem Imperii aſſumptus, inter Proceres Regni in publicis conſultationibus loco dignatus ac uſus, atque Principum more Nobis & Imperio fidem promiſeris, ab eodem Sacro Imperio alienaveris, Regnoque Poloniæ ſubjeceris, Ducatumque feceris in hunc modum, ut dilectus Frater noſter Rex Poloniæ tibi, Fratri tuo Georgio, Caſimiro & Joanni bonæ memoriæ, atq; ſuis hæredibus in feudum tradat. Quod ſi omnes ſine hæredibus filiis decederent, tum Regnum Poloniæ hæreditario nomine acquireret; ſi vero ſupereſſent Filiæ, hæ Principe digna dote nuptui a Regno Poloniæ locarentur, juxta Transactionis præſcriptum, (quam tamen Nos ex Cæſarea noſtra poteſtate irritam & inanem reddimus) Inſuper uxorem duxiſſe, id quod Nobis, Imperio, Ordini & Equeſtri Ordini mirum in modum ſit fraudi; Anno 1530. qua ratione factum eſt, ut perinde ac Adminiſtrator Magni Magiſterii apud Nos conqueri, atque auxilium petere debuit. Igitur a Nobis enixe petiit, ut eum atque Ordinem juridico auxilio, & ſequente Mandato clementer dignaremur. Videlicet ut ipſe atque Ordo earum rerum, quas, ut ſupra indicatum eſt, vi amiſerint, poſſeſſionem recuperare queant. Proinde cum ut Romanus Cæſar omnes, qui a Nobis auxilium juris petunt, id ipſum præſtare, atque ab onere inique deprimente liberare, præterea cum rebus ſuis ab injuſta occurſione defendere aſtricti & parati ſumus. Et quia a Religione ac præfato Ordine, id quod eſt notorium, diſceſſiſti, habitum depoſuiſti contra Chriſtianum ordinem, conſtitutiones & jura, uxorem duxiſti, ad hæc Terras Boruſſiæ Ordini adimere molitus, atque adeo contra Nos & Sacrum Imperium graviter deliquiſti, hacque ratione factum eſt, ut Magni Magiſtri Boruſſiæ Officium una cum omnibus regaliis atque viribus cohærentibus in commiſſum ceciderit. Quare ratione atq; aliis rationibus & urgentibus cauſis Nos, ut Romanus Cæſar, prænominatum Principem noſtrum præfati Magni Magiſtri Officii Adminiſtratorem fecimus, atque hoc Officium una cum Provincia Boruſſiæ & aliis, quæ ad eam pertinent, regendum commiſimus, juxta Cæſareas noſtras literas hac de re promulgatas. Ei inſuper, ut Adminiſtratori prænominati Officii, Regalia & Feuda ſæcularia ſui Ordinis Terrarum Boruſſiæ, cum omnibus civitatibus, arcibus, oppidis, pagis & bonis, dominiis, feudis ſpiritualibus & ſæcularibus, metallis, ærifodinis, piſcaturis, fluminibus, navigationibus, ſuccinis, venationibus, paſcuis, teloneis terra & fluminibus &c. cum jure cudendæ aureæ & argenteæ monetæ, utendæque tum in Germania, tum in Boruſſia, cum mero & mixto Imperio, jurisdictionibus, cum eorum dignitatibus, atque omnibus aliis regaliis, juribus, atque conſuetudinibus ad hæc pertinentibus, non aliter, quam ejus Prædeceſſores Magni Magiſtri & Ordo hactenus detinuerunt & poſſederunt, nihil plane excipientes, quod a Nobis & Sacro Imperio infeudari debet, in feudum dedimus. Quæ cum ita ſint, ſtricte mandamus tibi ex Romana Cæſarea poteſtate, & volumus, ut ſub pœna noſtri & Imperii banni intra octo hebdomadas, a die noſtrarum harum Cæſarearum literarum traditione, præfatam Provinciam Boruſſiæ cum omnibus acceſſionibus derelinquas, eandemque præ-

ANNO 1530. prænominato Principi noſtro, perinde ac Adminiſtratori electo Officii Magni Magiſtri, una cum regaliis, omnibus civitatibus, arcibus, oppidis, pagis; bonis ſolidis & mobilibus, dominiis, feudis ſpiritualibus & temporalibus, atque omnibus præfatis & aliis juribus, nihil excipiendo, quod ad præfatum Magni Magiſtri Officium & Ordinem pertinet. Inſuper cum remiſſione omnium & ſingularum perſonarum Ordinis inhabitatorum, conjunctorum, ſubditorum Terrarum Boruſsiæ, promiſsionum, quibus tibi ſunt obnoxii & obſtricti, tradas: ſi modo cordi eſt tibi prænominatam pœnam banni evitare. Verumtamen ſi putes, te huic noſtro Caeſareo Mandato obtemperare non debere, atque exiſtimes habere te eo nomine juſtas opponendi cauſas & rationes, vocamus & citamus te ex Romana Cæſarea poteſtate his literis, & volumus, ut elapſis primum octo ſeptimanis, deinde die, quorum triginta pro primo, triginta pro ſecundo, & triginta pro tertio & ultimo juridico die tibi ſtatuimus peremptorie, quodſi is nonageſimus dies juridicus non fuerit, proximo ſequente juridico die coram Imperialis Camerae Judicio juridice compareas, & jure fundatas rationes, ſi quas habes, ſecundum formam juris opponas. Et ſi hae cauſae atque rationes ſatis & ſufficientes non fuerint viſae, videre & audire ſententiam banni adverſus te declarandam, ferendam ac pronuntiandam, atque adeo, ut contra te ultro procedi, et perſonae praefatae tibi obnoxiae ab eorum promiſsionibus ſecundum juris formam abſolvi queant. Sive enim in hunc modum compareas, ſive non etiam, nihiloſecius ad partis petitionem procedetur adverſus te juxta juris regulam, id quod tibi ſignificatum voluimus. Datae in noſtra & Imperiali Civitate Auguſta decima quarta die Novembris, Anno a Chriſto nato 1530. noſtri Imperii XI. & Regnorum noſtrorum XV.

CXCIII.

Oratio nomine ALBERTI *Marchionis Ducis Pruſſiæ ad* SIGISMUNDUM I. *Regem Poloniæ, coram Rege & Senatu dicta per Cancellarium Ducis, Duce ipſo præſente, in qua petit ſuffragium eligendi Regis, & admonet de periculo Terrarum Pruſſiæ, ex nova Magiſtri Crucigerorum per Cæſaream Majeſtatem creatione.*

In publico Conventu Petricovienſi Menſe Decembri, Anno 1530. *Ex Tabulario Illuſtriſſimi Comitis Załuſki Epiſcopi Kiovienſis.* ANNO 1530.

Etſi, Sereniſsime Rex atque Potentiſsime Monarcha, Illuſtriſsimus Princeps Dux Boruſsiae, Dominus meus clementiſsimus, non ignoret, quam ſit moleſtum delicatis auribus, eandem cantionem bis concinere, vel etiam ridiculum, ut ait Flaccus: Ridetur, chorda qui ſemper oberrat eadem: attamen, quia Veſtrae Sacrae Regiae Majeſt. atque reliquorum maxime Regni Poloniae Procerum, Dominorum meorum clementiſsimorum, animi adeo ſunt ejus Celſitudini perſpecti, ut quidquid potius formidet, quam Sacrae Regiae Majeſtati Veſtrae, atque ipſis Proceribus hac in re moleſtiam parere. Praeſertim vero cum ejus Celſitudo non ultro hoc tentaverit, ſed Sacra Regia Veſtra Majeſtas ſic juſſerit, ut Sereniſsimorum Regum Electionis Articulum (quem Deus Optimus Maximus in longiſsima tempora reſervet) quantum ad ejus Celſitudinis perſonam attinet, in diſſertationem reduceret; proinde ut Sacrae Regiae Majeſtati Veſtrae ejus Celſitudo ſupplex obediret, hanc ipſam provinciam eſt aggreſſa. Et accedit, quod hoc negotium tam eſt Regno Poloniae atque Provinciae Boruſsiae juxta profuturum, ut res aliqua magnae exiſtimationis pro illo interim negligi queat. Utar autem in praeſentiarum non quidem temporis ordine, ſed doctrinae potius, atque id, quod dicendum eſt, dilucide dicam, & breviter, Sereniſsime Rex. Cum annis abhinc plus minus quinque cum medio inter Poloniae Regnum atque Boruſsiae Ducatum conveniret, ut Boruſsia Poloniae Monarcham feudi Dominum agnoſceret, atque Ducatus efficeretur, datum eſt a Monarcha Ducatui inter alia privilegia, ut in omnibus Conventibus, Comitiis, Dietis atque Seſsionibus primum Ducatus a Regia Majeſtate locum obtineat. Quae verba privilegii, cum forte nonnihil ambiguitatis contineant, ut inveniri poſsit aliquis, qui tam ſtricte interpretetur, ut Ducatus Boruſsiae in Regum deſignationibus officio ſuo non ſit functurus: Rogavit ejus Celſitudo Sacram Regiam Veſtram Majeſtatem anno praeterito, cum Sereniſsimus Sacrae Regiae Veſtrae Majeſtatis Filius SIGISMUNDUS AUGUSTUS, Dominus meus clementiſsimus, Rex coronaretur, ut id, quod hominum curioſitate fieri poſſet, ambiguum vel etiam obſcurum efficeretur a Sacra Regia Veſtra Majeſtate, planum ac lucidum, ve

ANNO 1530. nienti morbo occurreretur; ubi cum Regni Proceres plerique abeſſent, dilatum eſt in hanc praeſentem Dietam negotium. Proinde etſi Dominus meus clementiſsimus nihil prorſus dubitet, ſine longiore controverſia futurum, ut ejusmodi interpretatio a Sacra Veſtra Regia Majeſtate atque corona Procerum fiat; attamen non infrugiferum arbitratur, ea, quæ tum in diſceptationem venerunt, uno atque altero adjecto in præſentiarum repetere. Primum, Sereniſſime Rex, dignata eſt Veſtra Sacra Regia Majeſtas per Reverendum Dominum Epiſcopum Cracovienſem, Dominum meum clementiſſimum, promittere, eam ipſam Regiam Electionem Domino meo clementiſſimo minime futuram fraudi. Quandoquidem repentina Regni neceſſitas, & ſingularis quædam divina providentia eam acceleratione peperiſſent, propterea plerosque alios Regni Proceres, qui tamen a Regia Sede tam procul non abeſſent, hac ratione vocatos non fuiſſe: Quin etiam Regiam Veſtram Majeſtatem hoc curaturam, ut peculiaribus literis, atque illis quidem ſigno Regio confirmatis, ei periculo occurreretur, ne aliquem Procerum ea res læderet. Id quod non ſine verborum ornamento ab ejus Reverendiſſima Paternitate dictum fuit. Quo nomine Princeps meus clementiſſimus Sacræ Regiæ Majeſtati Veſtræ & coronæ Procerum ſupplex & enixe egit gratias. Deinde verborum proprietas & natura hoc ſecum fert. Nam quorſum attinet in publicis Conventibus, Comitiis, Dietis atque Seſſionibus primum habere locum, niſi quia in Electione quoque Regia ille locus haberi debet? cum Electio ſine Conventu, ſine Comitiis, Dieta & Seſſione minime fiat: atq; hic maximus ſit Conventus, hæc maxima ſint Comitia, hæc maxima ſit Dieta & Seſſio, nam, ut Jurisconſulti loquuntur, quævis denominatio fieri debet a potentiori. Neque patitur Princeps meus clementiſſimus ſe hic premi, quia non loquitur privilegium generaliter: Siquidem tantum poteſt indefinita juxta Dialecticorum & Jurisconſultorum ſententiam, quantum univerſalis: ,& loquitur Regia Dignatio plurative. Atque Celſus Jurisconſultus *in L. Si cui. §. de ſervitutibus* præcipit, ut quævis verba ſive Legis ſive Privilegii civili quodam modo interpretari debeant: alioqui, etiam ſi tam anxie interpreteris, & ad vivum quodvis verbum reſeces, quid eſt aliud futurum, quam ut ſingulæ leges, ſingulæ verborum ſtructuræ, univerſa denique familiaria colloquia temeraria interpretatione corruant. Prætereo hic, quod Jabolenus *in L. III. ff. de Conſtit. Princip.* ait: Beneficium Principis ſive Monarchæ, quod a divina ejus benevolentia proficiſcitur, quam latiſſime interpretari debere. Quin etiam non ignorat Princeps meus clementiſſimus, eam verborum interpretationem a Principibus* Proxenetis, & pacis inter Regnum & Ducatum Conciliatoribus, innovationis atque infeudationis tempore palam factam eſſe. Videlicet hæc verba, quæ forte in alteram tantum partem interpretari poſsint, in eum modum ſine omni controverſia interpretanda eſſe, ut non ſolum locum Conſiliarii in publicis Monarchiæ Comitiis atque Dietis, ſed Privilegium quoq; Electionis complectantur; eſſe inſuper moribus receptum, & longa conſuetudine interpretatum ac inveteratum, ut omnes Palatini, Caſtellani, atque reliqui Regni Proceres ejusmodi Electionis Privilegio gaudeant. Quæ autem erit invidia, tam iniquam expectare interpretationem, atque prohiberi, quo minus ejus Celſitudo ejusmodi communi privilegio ſive beneficio, quod debetur juxta ſummis ac infimis, utatur? Et accedit, quod ſic ſe habet reliquorum ſive Principum ſive Monarcharum electio. Canonici eligunt Epiſcopum, Proceres Regem, Electores Roman. Cæſarem, Cardinales Roman. Pontificem, atq; adeo ii, qui viventis Monarchæ cingunt latus, atque ſunt ei in rerum ſumma a conſiliis. Et quiſpiam audebit dicere, Regnum Poloniæ ab omnium Regnorum atque Monarchiarum inveterata conſuetudine contra æquitatem atque communem ſenſum degeneraſſe? quale Regnum quæſierit curioſus ille Interpres? non in Europa, non in Africa, non in impia Aſia, ſed apud Antipodas. Præterea demus aliquid interim curioſo illi Interpreti, ut ſecundum ſtrictam juris rationem hanc interpretationem faciat; tamen hoc cum æquitate pugnat, ut uno in loco ponat aliquis onus, atque non etiam juxta beneficium. Quantum autem habeat oneris, impenſarum atque moleſtiarum ſingulas Regni Dietas viſitare, nemo eſt, qui non videat, modo habeat oculos. Jam demat aliquis Illuſtriſsimo Principi eligendi beneficium; quid aliud efficiet, quam ut bovi trituranti contra divinum præceptum os obliget, ſcilicet ut trituret, non autem manducet. Quem onero, hunc etiam honoro, inquiunt Juris Civilis Interpretes. Judex autem non ſtrictam juris rationem, ſed æquitatem ante oculos habere debet. Quod niſi ita fieret, inviſæ illæ ex-

ANNO 1530.

* Conciliatoribus, qui pacem conciliarunt. *Du Cange.*

ANNO 1530. exclamationes orirentur: Summum jus, ſumma injuria, ſumma malitia, ſumma crux: & ut Salomon ait: qui nimium emungit, elicit ſanguinem. Neque abludit quidquam Theodoſius & Valentinianus Imperatores, in *L. Non dubium. C. de legibus.* dum inquiunt: Non dubium eſt enim committere in legem, qui legis verba amplexus, contra legis nititur voluntatem. Hæc fortaſſis, Sereniſſime Rex duriora videri queant, quam decorum præſentis ſcenæ requirat; at vero neceſſitas ipſa, quæ legem non habet, hoc exigit, neque Illuſtriſſimus Princeps cum curioſo illo Interprete diſputat, qui quanquam hodie non inveniatur, tamen fieri poteſt, ut inter triticum aliquando lolium ſuccreſcat, vel apud poſteros. Inſuper cum concordia & æqualitate parvæ res creſcunt, diſcordia vero maximæ dilabuntur, ut ait Criſpus Salluſtius, quæ poterit eſſe major æqualitas, quam inter Regni Proceres onera ſumi, & beneficia ex æquo partiri? qua via magna invidia, quæ eſt diſcordiæ mater, declinari poteſt, quæ, cum graſſatur, nihil ſincerum, nihil integrum, nihil in ſuo ſtatu ſalvum permanere permittit, id quod non ſine magno Regni periculo poteſt accidere. Et manus digladiatur cum brachiis, thorax cum ventre, pes cum tibiis, ſic, ut caput miſere contabeſcat. Nota eſt hiſtoria Changnim: Chan, primum Tartarorum Imperatorem, moriturum convocaſſe duodecim filios, atque robuſtiori faſciculum telorum colligatum porrexiſſe, juſſiſſeque, ut eum infringeret, juvenis cum aliquandiu tentaſſet, neque quicquam proficeret, tradidiſſe Changium ſecundo, mox tertio, atque ſubinde reliquis, cumque nihil eſſet effectum, eduxiſſe Changium ex telis unum, atque inferiori infanti, adhuc idem jubens, tradidiſſe, & cum hic ſine negotio quaſſaret atq; infringeret, ejus exempli admonuiſſe chariſſimos liberos: Filioli, inquiens, vidiſtis, quam robuſtiſſimus ex vobis juvenis colligato faſciculo non potuit nocere, infirmus vero hic infans adverſus unicum telum ſatis potuerit eſſe firmus. Cogitate cum animis veſtris, ſi concordes permanſeritis, quantum vallum vos cingat, quantæ munitiones tueantur. Rurſus ſi ſe alius ab alio ſeparaverit, quam poſſet ei eſſe periculum etiam ab infirmiſſimo. Fuit id exemplum profecto ſapientiſſimi atque ſolliciti Patris dignum, quod in parietibus pingatur, in libris ſcribatur, in publicis concionibus recitetur, atque adeo quidem nulla unquam vetuſtate aboleatur. Hæc non ideo dicuntur, Sereniſſime Rex, quod ex ea inæqualitate aliquid ejuſcemodi neceſſario conſequatur & accidat, ſed quia facile poſſit accidere. Et non ſolum quodvis damnum a prudentiſſimo quovis caveri debeat, ſed & quodvis periculum. Taceo hic, quod Illuſtriſſimus Princeps Dominus meus clementiſſimus hac ratione in officio benevolentiæ detineri queat; multum autem refert, volens an invitus aliquid facias, tuum abſolvas penſum, an aliquid etiam ultro adjicias; maxime in tam arduis & urgentibus negotiis, ubi non ſolum res & facultates, aræ & foci, ſed & anima & vita in diſcrimen conjiciantur. Poſtremo non putat Princeps meus clementiſſimus, aliquem ex Proceribus inveniri, qui cum ejus Celſitudine hic pugnet, præſertim cum hæc æqua, , juſta atque neceſſaria interpretatio nemini poſſit incommodare. Domitius Ulpianus *in L. in creditore. ff. de evictionibus*, æquum, inquit, videtur hoc ſaltem præſtare aliquem, quod ſine diſpendio futurum eſt, quale autem ſit diſpendium reliquis Proceribus, ſi Princeps meus id, quod ei jure atque multis nominibus debetur, conſequatur, nondum vides. Nemo cum alterius jactura communem ſolem intuetur, communem aërem haurit, communem aquam bibit. Porro quod a Domino Reverendiſſimo Epiſcopo Plocenſi, Domino meo clementiſſimo, eodem tempore Sacræ Regiæ Veſtræ Majeſtatis nomine objectum eſt, collectionem clementiſſimi mei Principis ab exemplo factam minus urgere. Quod Duces Sileſiæ ſint quidem Regni Bohemiæ Principes, neque tamen Sereniſſimi Regis FERDINANDI Electioni interfuerint: Quod Dux Maſoviæ fuerit Regni Poloniæ Princeps, neque tamen ad Electionem Regiam unquam fuerit vocatus: Quod Magnus Magiſter Ordinis Teutonicorum fuerit Regni Conſiliarius, neque tamen ad electionem fuerit vocatus. Nihil eſt, quod cum hoc propoſito pugnet. Primum, quod luce hac meridiana ſit clarius, Duces Sileſiæ Regis FERDINANDI Electioni, quantum ad Regnum Bohemiæ attinet, palam contradixiſſe, atque pro eorum jure impetraſſe, ut denuo eligerent. Sed permittamus interim excluſos fuiſſe. At vero, inquit Jurisconſultus in *L. Sed licet. ff. de Officio Præſidis*, non tam ſpectandum eſt, quid Romæ factum eſt, quam quid Romæ fieri debeat. Deinde quia Dux Maſoviæ nunquam voluit Regem Poloniæ Dominum feudi agnoſcere, ſed gloriatus eſt hactenus de Romano Cæſare Monarcha, neque fuit unquam a Rege Poloniæ, quod Princeps meus clementiſſimus ſciat, ali-

Anno 1530. qua ſolennitate inveſtitus: Poſtremo, quod Magiſter Ordinis diſpari ratione, &, ut ſic loquar, extra ordinem ſe Poloniæ Regno ſubjecit; Illuſtriſſimus vero Princeps Dominus meus clementiſſimus Vaſallus Regni factus eſt; atque non veretur cum Sacra Regia Majeſtate, cum corona Procerum id, quod tamen Deus Optimus Maximus avertat, etiam extrema experiri.

Quæ cum ita ſe habeant, Sereniſſime Rex atque Potentiſſime Monarcha, primum ut Sacra Regia Veſtra Majeſtas Illuſtriſſimo Principi Domino meo clementiſſimo promiſerit, Electionem nuper factam ejus Celſitudini minime futuram fraudi, id ipſum peculiaribus literis confirmaturam, verborumque proprietas & juſta interpretatio hoc exigant, eamque interpretationem Principes Proxenetæ fecerint, atque hoc ipſum reliquorum Monarcharum exempla doceant & æquitas ipſa, non aliter ac Leſcia * regula, ſtrictam juris rationem in quovis negotio vincat. Deinde ut ejusmodi æqualitate ſervata, inter Regni Proceres (relegata ad corvos invidia) non gravatim concordia retineri queat, quæ, quantum in omni re valeat, morituri Tartari docuit exemplum. Inſuper, ut non poſſit aliquis inveniri, qui contradicat, propterea, quod hæc interpretatio neminem Procerum lædat, non aliter, quam cum communis ſol conſpicitur, communis aër hauritur, communis aqua bibitur, communis terra calcatur.

Poſtremo ut neque Sileſiæ Principum, neque Maſoviæ Ducis, neque Ordinis Magiſtri exempla obſtent, ex ſeparatis namque non probe colligitur, *L. Pampianus ff. de minorib.* Supplicat & rogat Illuſtriſſimus Princeps Dominus meus clementiſſimus, Sacra Regia Veſtra Majeſtas Sereniſſima pro innata clementia atque benignitate dignetur ejus Celſitudini eam interpretationem facere, ut hæc Regiæ Dignationis verba, quæ controvertuntur, in diſcrimen amplius non vocentur, utque non ſolum Conſiliarii onus perferat, ſed & Electoris Regni Poloniæ beneficium auferat; neque permittat Sacra Regia Veſtra Majeſtas, ut ejus Celſitudinis inimici hoc nomine gaudeant & exultent, & contra amici offendantur; perinde quaſi hæc Provinciæ & Status innovatio plus oneris quam honoris ejus Celſitudini peperit.

Si quid poteſt viciſſim Illuſtriſſimus Princeps Dominus meus clementiſſimus, quod ad Sacræ Regiæ Majeſtatis Veſtræ Sereniſſimæ, ad Dominorum Procerum Regni, ad univerſæ denique Reipublicæ Poloniæ famam, dignitatem, proventum atque incrementum augendum atque amplificandum faciat, dabit ejus Celſitudo operam, ut cum ſumma rerum, fortunarum, atque proprii ſanguinis jactura præſtet. Anno 1530.

Altera cauſa eſt, propter quam Illuſtriſſimus Princeps Dominus meus clementiſſimus voluit Sacram Regiam Majeſtatem Veſtram accedere: Novit Veſtra Sacra Regia Majeſtas, Magiſtrum Ordinis Teutonicorum in Germania a Sacra Romani Imperii Majeſtate Cæſarea in præteritis Comitiis Auguſtæ Vindelicorum Provinciam Boruſſiæ, ſi diis placet, una cum Magni Magiſtri titulo magna ſolennitate in feudum accepiſſe; præterea delegaſſe Principem meum clementiſſimum ad ea Comitia imaginibus clarum Virum Georgium Clingenbeck, ejus Celſitudinis Conſiliarium, ut Sacræ Regiæ Majeſtatis Oratorem, Reverendiſſimum in Chriſto Patrem, Dominum Epiſcopum Culmenſem, Dominum meum clementiſſimum, admoneret, ſi forte Ordo aliquid, quod vel Sacræ Regiæ Veſtræ Majeſtati, vel ejus Celſitudini, Regno Poloniæ ſive Provinciæ Pruſſiæ eſſet fraudi, moliretur. Proinde cum jam intellexiſſet Georgius Klingenbeck futurum, ut hæc res ageretur, admonuit eo nomine Reverendiſſimam ejus Paternitatem, ut et quantopere ibi ejus Reverendiſſima Paternitas invigilaverit, adeo notum eſt Sacræ Regiæ Veſtræ Majeſtati, ut latius explicari non debeat. Et cum eam diligentiam viderunt Adverſarii, factum eſt eorum falſis delationibus, ut Georgius Klingenbeck coactus fuerit clam abire, niſi maluerit indicta cauſa in vincula conjici. Qui cum eſſet in hunc modum profugatus, atque audiret eam infeudationem Magiſtro Ordinis magna ſolennitate factam eſſe; reſcripſit Sacræ Regiæ Veſtræ Majeſtatis Oratori eo nomine. Porro quid ultra in eam rem Reverendiſſima ejus Paternitas vel apud Sacram Cæſaream Majeſtatem impetraverit, vel alias geſſerit, Princeps meus clementiſſimus adhuc certior factus non eſt, neque tamen diffidit ejus Celſitudo, omnem operam impenſam, atque omnem lapidem motum fuiſſe; hoc tamen ſcit ejus Celſitudo, Ordinis Magiſtrum a Cæſarea Majeſtate, atque Sereniſsimo Rege Ferdinando &c. ingentes pollicitationes, quantum ad Provinciam Boruſsiæ attinet, accepiſſe. Inſuper clarum factum eſt Principi meo clementiſsimo, quibus criminationi-

* Vaſallorum & Tributariorum Jura. *Du Cange.*

Anno 1530. tionibus atque calumniis Sacram Regiam Veſtram Majeſtatem, atque ejus Celſitudinem, nempe Regni Principem Vaſallum, Commendator Velmenſis ex Livonia apud Sacram Cæſaream Majeſtatem in Hiſpania annis abhinc aliquot ſuis literis detulerit. Idem quoque egit nuper in Dieta Auguſtenſi per ſupplicem libellum novus Ordinis Magiſter; quamque hoc unum quæſiverit, ut Cæſaream Majeſtatem, Electores, & reliquos Imperii Romani Principes, atque Ordinem Equeſtrem Germaniæ in Sacram Regiam Veſtram Majeſtatem, ejusque Celſitudinem armaret, & quanquam hæc omnia clam & ſine arbitris acta ſint, tamen hoc impetravit Georgius Klingenbeck, tametſi abſens, per cognatos & amicos Illuſtriſſimi mei Principis, ut utriusque libelli acquireret exempla, eaque ejus Celſitudo Sacræ Regiæ Veſtræ Majeſtati ſupplex offert. Quæ cum ita ſe habeant, Sereniſſime Rex, primum ut hic nuper inauguratus Magiſter Boruſſiæ Provinciam ſibi vindicet; deinde magnas a Cæſarea Majeſtate, juxta & Sereniſſimo Rege Ferdinando &c. pollicitationes acceperit, poſtremo Ordo ipſe cum in Germania, tum in Livonia peſsima quæque moliatur; rogat Illuſtriſsimus meus Princeps ſupplex & enixe, Sacra Regia Veſtra Majeſtas, una cum Reverendiſsimis, Illuſtribus, Magnificis atque Generoſis Regni Proceribus, Dominis meis clementiſsimis, in medium conſulat. Primum, ut belli Duces eligantur, deinde ut copiæ conſcribantur, poſtremo ut locus deſignetur, ubi unus Exercitus alterum ſit inviſurus, ſi forte, quod Jesus Christus Servator noſter avertat, terra vel mari aliquid ejuſcemodi ſint inimici molituri, neq; permittat S. Regia Veſtra Majeſtas, ut hæc conſultatio perinde quaſi non admodum neceſſaria negligatur. Atque adeo dignetur venienti occurere morbo, ne ſero redeant poſt aucta pericula curæ; præſertim vero cum hoc periculum non ſolum Boruſſiæ Provinciæ, ſed & Regno Poloniæ immineat. Sed ut ille ait: Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet. Si quid viciſsim Illuſtriſſimus Princeps Dominus meus clementiſsimus poteſt præſtare, quod ad Sacræ Regiæ Majeſtatis Veſtræ Sereniſsimæ, ad reliquorum Procerum dignitatem augendam atque amplificandam faciat, dabit operam, ut præſtet diligenter atque ſedulo.

CXCIV.

Anno 1530.

Reſponſum nomine Sigismundi I. *Regis Poloniæ* Alberto *Duci Pruſſiæ datum* Anno 1530. die 29. Decemb. *Indidem.*

Duo erant, Illuſtriſsime Princeps, quæ coram Sacra Majeſtate Regia, Illuſtriſsima Dominatio Veſtra copioſis verbis & rationibus exponi fecit: Unum de facultate Regis eligendi: Alterum de periculo, quod Terris Pruſsiæ, creato per Cæſaream Majeſtatem novo Magiſtro, immineat. Quod ad Electionem Regum attinet, optat imprimis Majeſtas ſua Regia, perſuaſum habere velit Illuſtriſsima Dominatio Veſtra, Majeſtatem ſuam cupere illi cum in ea re, tum in omnibus aliis commodare & gratificari non ſolum neceſsitudinis cauſa, ſed etiam quod illam erga ſe & Regnum ſuum integro animo propenſam eſſe cognoſcit. Sed & Dominos Conſiliarios Majeſtatis ſuæ certo credat Illuſtriſsima Dominatio Veſtra ejus eſſe affectus & obſervantiæ erga illam, ut nihil non facturi ſimus ejus cauſa, quicquid per Nos officii præſtari poſſe videatur. Verum quia negotium hoc, ut inſolitum eſt, & prorſus adverſus jura hujus Regni, juribus etiam Cæſaris Majeſtas ſua neque ſubeſt, neque regitur: ita de illo ſine toto Senatu, & communi omnium conſenſu nihil nunc Majeſtas ſua Nobiſcum, qui, ut Illuſtriſsima Dominatio Veſtra videt, pauci ſumus, conſtituere poteſt. Præter opinionem, & præter ſolitum accidit, quod tam multi Senatores abſint, alii ægritudine, alii aliis negotiis diſtricti: Quare poſtulat Majeſtas ſua, ut Illuſtriſsima Dominatio Veſtra boni conſulere dignetur, quod in præſens nequeat cum illa certi aliquid de hac re ſtatuere, vel etiam reſpondere, cum id ſibi neque licere, neque integrum eſſe putet. Equidem ſi res ageretur tantum de Perſona Illuſtriſsimæ Dominationis Veſtræ, quæ & Majeſtati ſuæ, & Dominis Conſiliariis omnibus eſt acceptiſsima, minus haberet negotii & difficultatis, verum cum vergat in exemplum & poſteritatem adverſus iura & conſuetudinem Regni, quin nonnihil ardua & difficilis ſit, Illuſtriſsima Dominatio Veſtra pro ſua prudentia ſatis conſiderare poteſt. Qnoniam vero exigente domeſtici ordinis neceſsitate conſtituit Majeſtas ſua Conventum Regni ſui Generalem primo quoque competenti tempore indicere & agere, ac in eo jura publica, & conſuetudines recenſere, ac formam & modum eligendi Regis, juxta conſuetudinem Re-

Anno 1530. gni dudum obſervatam, ſtatuere & praeſcribere, dignabitur tum Majeſtas ſua hujus petitionis Illuſtriſsimae Dominationis Veſtrae debitam habere rationem, ſperans, quod illa viciſsim pro ſua erga Majeſtatem ejus obſervantia, & amore debito, nihil ab illo exigere conabitur, quod juribus hujus Regni, & exiſtimationis Majeſtatis ſuae officere poſſe videretur.

De creato novo Magiſtro res quidem facta eſt praeter omnem ſpem & expectationem Majeſtatis ſuae, ſed etiam Caeſarea Majeſtas magis forte impulſu aliorum, quam ſua ſponte ſic fecerit; Majeſtas ſua, quod opportunum ſit, nihil hactenus praetermiſit, nam & mandavit Oratori ſuo Reverendo Domino Dantiſco Electo Culmenſi, ut in eam rem oculos haberet intentos, ageretque cum Caeſarea Majeſtate, ac promoveret, quae opus eſſent. Et nuper in Conventibus particularibus hujus Regni Majeſtas ſua rem ipſam omnibus regnicolis declarari fecit. Nunc etiam Majeſtas ſua conſulit diligenter cum Senatu & Regnicolis ſuis, ut delectus fiant majores & diligentiores ſolito, quibus in omnem partem hoſtibus Regni commode reſiſti poſsit, nihilque dubitet Illuſtriſsima Dominatio Veſtra, Majeſtatem ſuam, more Majorum ſuorum, & Terras Pruſsiae & Illuſtriſsimam Dominationem Veſtram pro viribus defenſuram eſſe, neque paſſuram, ut ratione ipſarum Terrarum aliquid difficultatis & nocumenti ſubeat. Veſtra etiam Illuſtriſsima Dominatio id, quod pro ſolertia & vigilantia ſua facit, non ceſſet, et conatus adverſariorum perveſtigare, & domi delectus & apparatus opportunos habere. Datum Petricoviae die Innocentum 29. Decembris Anno Domini 1530. Regni Regis Sigismundi 24.

CXCV.

1531. *Quietatio Directoris Officinæ monetariæ Torunenſis.* Datum Cracoviæ 5. Martii 1531. *Ex Archivo Regni Lib. FF. fol. 410.*

Sigismundus Dei Gratia Rex Poloniæ &c. Significamus tenore præſentium univerſis. Quia quum Conſiliariorum noſtrorum accedente conſilio Officinam monetariam in Terris Pruſſiæ in Civitate noſtra Thorunenſi conſtituiſſemus, in qua primum juxta Decretum Conventus Piotrcovienſis de Anno Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo octavo celebrati, moneta Swidnicenſis transcuderetur, deinde nova moneta in denarios, ſolidos, groſſos communes, triplices aut ſexduplices argenteos groſſos, ſecundum Conſtitutiones Conſiliariorum noſtrorum Terrarum Pruſſiæ primum in Civitate noſtra Gedanenſi, deinde in Conventu Mariemburgenſi pro Feſto S. Stanislai in Majo colebrato factas, & per noſtram Majeſtatem ratificatas, poſtremo vero in Conventu Cracovienſi de Anno Domini milleſimo quingenteſimo trigeſimo, poſt felicem Sereniſſimi Filii noſtri Coronationem, habito omnium Regni noſtri Ordinum conſilio & conſenſu approbatas cuderentur, & eandem Officinam monetariam Nobili Toſto Ludovico Decio Secretario noſtro, & Carbario Vislicenſi dirigendam, providendam & gubernandam ad fideles manus juxta literas noſtras deſuper illi datas dediſſemus & commiſiſſemus, quod de eadem Officina monetaria coram noſtra Majeſtate certis Conſiliariis Officialibus noſtris præſentibus ſufficientem & plenam fecit rationem ac calculum de annis duobus, incipiendo a die quinta decima Junii Anni milleſimi quingenteſimi vigeſimi octavi, uſque ad quintam decimam Junii MDXXX. incluſive, in qua quidem rationem Nobis clare oſtendit, quantum pecuniarum Svidnicenſium in noſtram monetam ſit transcuſum, quantum item denariorum Pruthenicorum, ſolidorum & groſſorum antiquorum, per Nos & Conſiliarios noſtros abrogatorum ſit conflatum, & in alias novas monetas redactum. Quantum præterea per hos duos annos argenti novi ſit elaboratum, oſtendit etiam Nobis, quantum tam prædicto argento novo, quam omnibus abrogatis monetis ſit expoſitum, item edocuit, quantum in ejusdem Officinæ monetariæ ſumptus, officiales, laboratores, ædificia, & alias omnes neceſſitates per hos duos annos ſit expoſitum, ita, ut Nos ratione omnium iſtorum ad idem tempus nemini omnino debeamus quicquam. Declaravit præterea, quantum pecuniarum a Magnificis Joanne Balinſki & Petro de Skiczow Junivladislavienſibus Caſtellanis ex Acciſa Pruthenica, & aliunde, tam ad dictæ Officinæ proviſionem, quam etiam ad transcudendum, & ad Theſaurum noſtrum transportandum ab initio iſtius Officinæ ad Annum trigeſimum incluſive percepit, & quidquid viciſſim de iisdem perceptis pecuniis & lucro pro ſolutione duorum annorum Illuſtriſſimo Domino Alberto Marchioni Brandeburgenſi & Duci Pruſſiae &c, Nepoti noſtro chariſſimo, & reliquas noſtras, ac Magnifici Theſaurarii Regni noſtri commiſſiones expoſuit, in qua quidem ratione comperimus illum ſingulari fide, induſtria ſua cum commodo & utilitate noſtra non vulgari Nobis ſerviviſſe, atque Mandata Majeſta- Anno 1531.

ANNO 1531. Majestatis nostrae ac Consiliariorum nostrorum fideliter & diligenter pro virili sua executum fuisse. Quare commendatam habentes ipsius Tosti tam nunc, quam semper antea Nobis & Reipublicae nostrae praestita obsequia & servitia, volentes ipsum & ejus posteros ab omni quorumcunque impeditione & qualicunque liberum facere & eximere praesentibus literis nostris Regiis ipsum Tostum & ejus successores de omni & totali administratione similiter perceptorum & distributorum dictae Officinae Thorunensis, & aliarum pecuniarum, per duos Annos suprascriptos pro Nobis & Successoribus nostris & quibusvis aliis quietamus, liberumque facimus perpetuo & in ævum. Quia vero ex eadem ratione ad provisionem anni tertii in manibus ejusdem Tosti certa Summa pecuniarum nostrarum remansit, de quibus in futura ratione Nobis respondere debebit, eandem aliis literis nostris Regiis inscripsimus & eidem consignavimus, harum testimonio literarum. Datum Cracoviae 5. Martii

CXCVI.

SIGISMUNDUS I. *Rex Poloniæ hortatur & mandat* ALBERTO *Duci Prussiæ, ne, sub amissione Feudi, Mandato pœnali Imperatoris, ejusdemque citationi pareat.* Datum Cracoviæ d. 29. Apr. 1531. *Ex Tabulario Zaluscian.*

Illustris Princeps, & Domine Nepos Charissime.

Pridie ex certis subditis nostris accepimus, missum esse ad Illustritatem Vestram Cæsareæ Majestatis Tabellarium, hominem juratum, cum pœnali ejusmodi mandato & peremptoria citatione, ut vel intra octo septimanas Provinciam Prussiam Venerabili Valthero a Cronenberg Ordinis Theutonicorum ubique Generali Magistro, & Administratori in Prussia creato, sub pœna Imperialis banni restituat, vel intra nonaginta dies post lapsum octo septimanarum in Judicio Imperialis Cameræ compareat, judicialiter responsura, quibus de causis eam ipsam restitutionem, ut supra scriptum est, facere non teneatur. Cujus rei novitate Nos moniti & permoti, nostramque causam hic magis, quam Illustritatis Vestræ agi cernentes, duximus pro negotii æquitate, & proprietatis directique dominii jure, quod Nobis in Prussia ab antiquo competit, præsentem Nuntium nostrum cum literis ad Illustritatem Vestram mittere, quibus illam commonefacimus & hortamur, quantumque ex jure superioritatis nostræ debemus, illi mandamus tanquam nostro & Regni nostri subjecto & feudatario Principi, ne qua ratione se vel Prussiæ Terras alicui alienæ & novæ jurisdictioni implicare, neve invitis vel insciis Nobis ratione Provinciæ Pruthenicæ, vel Edicta, quæ nostra non essent, recipere, vel mandatis quibusvis parere & obsequi sub pœna amissionis feudi sibi per Nos in Prussia concessi præsumat. Cum enim sciamus, Nos Provinciam istam pro jure nostro veteri ab Illustritate Vestra, utcunque invita & diu renitente, magnis sumptibus & impensis bellicis recuperatam, ad Nos solos supremo jure directoque dominio pertinere, admittere nollemus alicujus alterius in illa jurisdictionem, quæ non a nostra descenderet auctoritate, exerceri. Quare iterum & serio hortamur Illustritatem Vestram, utq; jus nostrum & auctoritas suprema postulat, illi mandamus, ne quid in negotio Pruthenicæ Provinciæ contra voluntatem nostram, & contra homagialis debiti sui officium directe vel indirecte faciat vel præstet. Nos enim sicut jure & titulo Prussiæ Principatus supra hominum memoriam cum Prædecessoribus nostris Poloniæ Regibus cum summo honore utebamur, ita nunc contra quosvis Nobis per impetitionem Illustritatis Vestræ obliqua quadam ratione in jure nostro detrahere volentes, & jus nostrum & Illustritatem Vestram tanquam Vasallum strenue & alacriter defendemus; modo Illustritas Vestra & a voluntate nostra & a debito officio suo ita, ut supra scripsimus, non recedat. Factura pro honore suo, & nostra Regia benevolentia, de favoris augmento singulari, & sub pœna amissionis feudi supra scripta. Bene valeat Illustritas Vestra. Datum Cracoviæ die 29. Aprilis Anno 1531. Regni nostri Anno XXV. ANNO 1531.

CXCVII.

Legatio Ducis Prussiæ ad Regem contra bannum Cæsaris, ubi quoque de coæquatione monetæ, & de quibusdam aliis minutioribus agitur. Anno Domini 1531. *Ex Tabulario Zaluscian.*

Serenissime Rex,
Potentissime Monarcha.

Posteaquam Illustrissimus Princeps & Dominus ALBERTUS Marchio Brandenburgensis, Borussiæ Dux &c. Dominus noster clementissimus in proximo Regio

ANNO 1531. Conventu Petricoviæ a Sacra Regia Veſtra Majeſtate conſilium & auxilium coram petiit, nomine novæ infeudationis Magiſtro in Germania, & Adminiſtratori, ſi diis placet, in Boruſſia, Auguſtæ Vindelicorum nuper facta, dignata eſt Sacra Regia Veſtra Majeſtas ejus Celſitudinem clementi admodum conſilio, atque cauſas addidit; præſertim propter Regni Poloniæ jus, quibus huic morbo obviari queat. Addidit præterea Sacra Regia Veſtra Majeſtas, ſe hoc in negotio ejus Celſitudini nulla ratione defuturum. Quamobrem Sacræ Regiæ Veſtræ Majeſtati ejus Celſitudo ſupplex egit gratias, atque in præſentiarum denuo idem agit. Et quia ejus Celſitudo magnam ſpem tum ex ea promiſſione, tum ut Princeps Regni concepit, atque adeo nihil dubitat, non potuit Sacram Regiam Veſtram Majeſtatem ejus, quod nuper accidit, non certiorem facere, Sereniſſime Rex. Vigeſima die Martii proxime præterita accepit clementiſſimus Princeps noſter a Cæſareo jurato & peculiari Tabellario Cæſareum pœnale Mandatum, juxta & peremptoriam citationem, ut vel intra octo ſeptimanas Provinciam Boruſſiæ ſub pœna banni præfato Ordinis Teutonicorum Adminiſtratori ejus Celſitudo reſtituat, vel, elapſis octo ſeptimanis, intra nonaginta dies in Judicio Cameræ Imperialis compareat; oppoſitura rationes & cauſas, propter quas ejusmodi reſtitutio ab ejus Celſitudine fieri minime debeat. Quæ omnia Regia Veſtra Majeſtas ex hoc exemplo, in latinum idioma utcunque reducto, facile poteſt intelligere. Noluit autem ejus Celſitudo huic Tabellario dare reſponſum, primum, quod hoc ejus Celſitudini, ut Sacræ Regiæ Veſtræ Majeſtatis Subdito & Vaſallo, ſine Majeſtatis Veſtræ permiſſione minime liceret; deinde quod ejusmodi reſponſione (ſi forte apud eundem Tabellarium cauſas prætendiſſet, propter quas reſpondere non cogeretur) nihil aliud effeciſſet, quam ut juxta iſtorum hominum ſententiam, qui juſtas ejus Celſitudinis excuſationes non admittunt, ſine ulla reliqua citatione & quodam compendio, contra ejus Celſitudinem in Judicio fuiſſet proceſſum, id quod juxta legum Romanorum præſcriptum fieri non poteſt, ſi nihil prorſus, elapſis etiam octo ſeptimanis atque nonaginta diebus, reſpondeatur; nimirum cum in eum eventum plures requirantur citationes. Proinde noluit ejus Celſitudo tantum temporis atq; reliquas commoditates temere rejicere. Quia etiam voluit Regiam Veſtram Majeſtatem, una cum Reverendiſſimis, Illuſtribus, & Magnificis ac Generoſis Dominis Proceribus Regni, Fratribus & Amicis ſuis dilectis, qui in præſentiarum a Regia Aula non abſunt, hac in parte interim conſulere, ſuppliciter, fraterne & amice rogans, Sacra Regia Veſtra Majeſtas, una cum ornatiſſimis Dominis Proceribus Regni Conſiliariis, dignetur in medium conſulere, atque rationes & cauſas quærere, quibus huic periculo obviari queat. Inprimis vero velit Sacra Regia Majeſtas Veſtra Cæſaream Romanam Majeſtatem per literas & Regium Oratorem, Reverendiſſimum Dominum Epiſcopum Culmenſem, vel ſi is in Aula Cæſaris amplius non ſit, per alium quemvis Oratorem inviſere, ejusque Majeſtati ſignificare: primum transmiſiſſe Regiæ Veſtræ Majeſtati ejus Celſitudinem Mandatum Cæſareum, una cum annexa citatione peremptoria &c. Quodq; S. Regia Veſtra Majeſtas ejus Celſitudini per pœnale Mandatum, ſub pœna amiſſionis univerſi Feudi Boruſſiæ præceperit, quo minus in Judicio Cameræ Imperialis compareat. Suppliciter rogans, Sacra Regia Veſtra Majeſtas velit, ut & Regno Poloniæ, & Provinciæ Boruſſiæ juxta conſulatur, ejus Celſitudini ejusmodi pœnale Mandatum ſigno Regio confirmatum, per peculiarem Tabellarium, magna ſolennitate propediem transmittere, atque addere cauſas, propter quas ejus Celſitudo in Judicio Cameræ Imperialis in hoc negotio reſpondere minime cogatur; inſuper præcipere, ut, ſi vel a Cæſarea Majeſtate, vel a Judicio Imperialis Cameræ aliquid, ſive citationum ſive mandatorum, inſinuetur, ejus Celſitudinem nihil debere prorſus reſpondere, imo Sacram Regiam Veſtram Majeſtatem habere ſufficientes cauſas & rationes, quibus adverſariorum iniquæ petitiones dilui queant, atque paratam eſſe Sacram Regiam Veſtram Majeſtatem, pro viribus id ipſum acturam. Secundo velit Sacra Regia Veſtra Majeſtas Cæſaream Majeſtatem fraterne admonere, ut ſic temperet negotium, ne contra factas nuper fraternas promiſſiones hæc nova novi Adminiſtratoris infeudatio Auguſtæ Vindelicorum facta ſit Poloniæ Regno fraudi, præſertim cum non ignoret Cæſarea Majeſtas, quidquid ab iſtis hominibus impetratur, magna quadam importunitate ſubreptitie atque ſuppreſſa veritate fieri, Quandoquidem ea, quæ huic pœnali Mandato ex eorum relatione inſerta ſunt, longe aliter ſe habent. Et ut unum proferatur pro omnibus, quia gloriantur hunc Ordinem in Boruſſia fuiſſe Chriſtianitatis firmamentum & propugnaculum. Cum tamen

ANNO 1531.

ANNO 1531. tamen luce meridiana ſit clarius, hanc Boruſſiæ Provinciam a Regno Poloniæ & Magno Ducatu Lithuaniae in univerſum claudi; proinde ſua ope & auxilio Regni Chriſtianitati nihil prorſus commodare. Utque Caeſareae Majeſtati plane perſuadeatur, jam Deo Optimo Maximo bene fortunante, atque Illuſtriſſimo Boruſsiae Principe, perinde quaſi Principe Chriſtiani Orbis atque Regni Poloniae, adjuvante longe commodius fieri poſſe, ut infidelibus, quibus & Regnum Poloniae & Magnus Ducatus Lithuaniae claditur, non ſolum reſiſtatur, ſed & aliquid Provinciarum & Terrarum ſubinde adimatur, & ut permittatur, interim habere Provinciam Boruſſiae vicinam, infidelem gentem aliquam atque Chriſtiano nomini hoſtem. Attamen nemo ignorat, quantopere iſti homines annis abhinc non paucis voluerunt cum Chriſtiani Orbis hoſtibus manus conſerere. Inſuper hoc ipſum docet novum illud inter Magiſtrum in Livonia & Schiſmaticum Moſcum ſive Ruthenum nuper initum fœdus, quod ad anxias Magiſtri & ſuorum Cruciferorum preces in rem Schiſmaticorum, & in maximum diſpendium vicinorum Chriſtianorum percuſſum eſt, quodque a principio magis Regna, Provincias & magnas ditiones, quam ut nomen Chriſti praedicaretur, vel ut Chriſtiani homines quiete viverent, quaeſiverunt, id quod inde colligi poteſt, quia Chriſtianis Poteſtatibus reſtiterunt, eosque, a quibus in eam Provinciam vocati ſunt, magna ingratitudine ſuppreſſerunt, atque adeo eorum vocationi non ſolum non paruerunt, ſed contra potius, ea, quae cum eorum religione ex diametro pugnant, moliti ſunt atque perfecerunt. Et quod neque ſpirituales neque temporales, ut hodie loquuntur, tametſi nemo magis ex tempore vixerit, appellari poſſint. Cum quibus, ſi ſit alicui negotium, perinde accidat, ac ſi lupum teneat auribus, quem neque queat retinere, neque etiam audeat dimittere, dum pro ſua libidine, atque in aliorum praejudicium modo ſpirituales modo temporales aeſtimari velint. Neq; poteſt hic Equeſter Ordo in Germania juſte conqueri, amiſiſſe ſe Hoſpitale; cum Regnum Poloniae hactenus hoc juſtis rationib9 eis denegaverit, atq; habeant iſti homines ſatis iſtarum Domorum in Germania, Italia & Livonia, praeterea & magnam facultatem contra Turcum & infideles pugnandi, modo non deſit bona voluntas. Inſuper quamque hic Ordo Teutonicorum Regnum Poloniae hactenus incommodaverit propter quotidiana bella, quibus Regno Poloniae longe aliud, moli-

enti, hoc eſt: contra Moldavum atq; infide- ANNO
les pugnanti, ſemper fuit moleſtus. 1531.
Quanquam Caeſareae Majeſtatis Praedeceſſores atque Romani Pontifices hoc egerint, ut miſſo ad hoc Rom. Pontificis Legato cauſam dederint hominibus Ordinis cum Regno Poloniae perpetuum inire fœdus. Qua ratione aliquot Magni Magiſtri in Boruſſia Regno Poloniae jurejurando fidem praeſtiterunt, atque ſe Regni feudatarios & proviſionibus & miniſteriis fecerunt, quae miniſteria ſive ſervitia Joannes a Tyeffen bonae memoriae, Magnus Magiſter & Feudatarius Regni Poloniae ſua morte confirmavit. Quia vero poſtea Dominus FRIDERICUS Dux Saxoniae &c. & Illuſtriſſimus Princeps Dominus ALBERTUS Marchio Brandeburgenſis &c. Regia Veſtra Majeſtate ignorante, a Proceribus Ordinis electi ſunt, & ejusmodi fidelitatem praeſtare detrectarunt, ideoque Regia Veſtra Majeſtas novum bellum pro fide timere coacta fuit, id quod eventus ipſe declaravit, quandoquidem & ab Illuſtriſſimo Principe & ab Ordine omnis lapis fuit motus, nihilque, quod ad expeditionem bellicam pertinet, quantum fieri potuit pro facultate, praetermiſſum fuit; quo factum eſt, ut aliquot centorum miliariorum terras Regia Veſtra Majeſtas impetu & incurſu infidelium amiſerit; tandem vero, ſingulari quadam clementia atq; ſupplicationibus Pruthenorum, perpetuam pacem cum eis, nimirum perpetui belli pertaeſis, atque ad inopiam plane vergentibus, iniiſſe, juſtisque cauſis ac rationibus ex Boruſſia Ducatum feciſſe. Adeoque ut Regnum Poloniae ab una parte haberet pacem, ab altera vero majoribus copiis eoque ſtrenuius infidelibus poſſet reſiſtere. Inſuper potuerit Veſtra Regia Majeſtas Sacra eam Provinciam Boruſſiae retinere, neque cuiquam in feudum dare; id quod Anteceſſores quoq; Regiae Veſtrae Majeſtatis olim facere ſunt ſoliti. Praeterea ſatis habere Regiam Veſtram Majeſtatem juris, hoc, quicquid eſt damni ac intereſſe, ab iſtis hominibus Ordinis exigere, neque velle Regiam Veſtram Majeſtatem renunciatum ire. Poſtremo addere poteſt Sacra Regia Veſtra Majeſtas eas cauſas & rationes, quas & Sacrae Regiae Veſtrae Majeſtatis Praedeceſſores, & eadem Sacra Regia Veſtra Majeſtas pro tuenda altera parte Provinciae Boruſſiae olim praetenderunt, quas ſingulas recenſere Illuſtriſſimo Principi non eſt poſſibile.

Tertio Illuſtriſſimum Principem Boruſſiae, Dominum noſtrum clementiſſimum, Sacrae Regiae Veſtrae Majeſtati Provin-

ANNO 1531. ciam Boruſſiae ultro non ceſſiſſe, ſed magno apparatu bellico & maximis impenſis Regiam Veſtram Majeſtatem, ut vetus jus Regni Poloniae conſervaretur, eam denuo recuperaſſe, neque aliud quicquam Regiam Veſtram Majeſtatem quaeſiviſſe, quam ut jus Regni non diminueretur, atque pax conſervaretur, quodq; Sacra Regia Veſtra Majeſtas Haeredis Boruſſiae titulo ultra hominum memoriam ſit uſa, & quod in eum modum Sacrae Regiae Veſtrae Majeſtati Principes Imperii Romani, Reges & Caeſares ſuis literis ſcripſerint.

Quarto veniſſe Ordinis homines in Boruſſiam annis abhinc trecentis, atque armata manu invaſiſſe & occupaſſe non ſolum eas Terras, ad quas ab indigenis Principibus vocati ſunt, ſed eos quoque, qui eos vocarunt, utcunque Chriſtianos, nulla prorſus habita gratitudinis conſideratione, ſine cauſa e ſuis ſedibus dejeciſſe; viciſſim vero eas Terras nuper eodem belli jure amiſiſſe. Jam ſi prior occupatio ſive uſurpatio praeſtitiſſet Ordini Dominium, (id tamen quod negatur, & probe dici non poteſt) hanc poſteriorem eidem ademiſſe; cum nihil ſit tam naturale, quam unumquodque eo genere diſſolvi, quo colligatum eſt. *L. nihil tam naturale. ff. de reg. jur.* Sin vero ejus Provinciae hi homines Domini facti non fuerint, nimirum cum aliena per caedem & direptionem, ut latrunculi, non juſto bello, ſed contra jus divinum & gentium, quorum utrumq; eſt perpetuum & inviolabile, contra deniq; Ordinis ipſorum profeſsionem, injuſte occupaverint; eos, a quibus beneficium acceperant, cum reliquis Chriſtianis e ſedibus pepulerint, Regno Poloniae negotium fecerint, atque impediverint, quominus ſummis viribus Chriſtiani nominis hoſtibus reſiſteret. Nullam profecto eis fuiſſe injuriam factam, ſed aliena vi poſſeſſa vi rurſus amiſiſſe, priorem autem vim fuiſſe valde iniquam, hanc vero poſteriorem aequiſſimam. Et quanquam Sacra Regia Veſtra Majeſtas jure potuerit eam Provinciam Boruſſiae retinere, id quod ab ejusdem Sacrae Regiae Veſtrae Maieſtatis Anteceſſoribus factum eſt, attamen in animum revocaverit, quam ſumptuoſis bellicis expeditionibus haec Familia Brandeburgenſis Caeſaribus & Reipublicae Chriſtianae hactenus inſervierit, inſuper jus ſanguinis & cognationis ob oculos poſuerit, atque adeo ut ſimul Romano Imperio Sacra Regia Veſtra Majeſtas inſerviret, dignatam fuiſſe ea Provincia aliquot Perſonas praefatae Familiae, atque id quidem ultro & proprio motu, & in eum modum & cum Religione, & cum hac Provincia Boruſſiae omnia fide optima egiſſe, quin etiam ex improbe ſaecularibus hominibus probe ſaeculares feciſſe. ANNO 1531.

Quinto: quod cum longius ipſi progrederentur, & quam latiſſime extenderent pomeria, juſſi ſunt & a Romanis Pontificibus & a Caeſaribus ſe domi continere, perinde quaſi iniqua & injuſta molientes. Ex quo ſine negotio colligitur, illam quoque primam aggreſſionem perperam fuiſſe factam. Nam ut Juris Civilis Interpretes loquuntur: Quod juris eſt de toto quoad totum, idem juris eſt de parte quoad partem. *L. an pars. ff. de uſucap. pro derelic. & §. nihil juſti de fidei com. hæredi.*

Sexto: non temere juſſu mandatoque & Romani Pontificis & Caeſaris Ordinem Templariorum olim fuiſſe deletum, atque Ordinis homines una nocte omnes fuiſſe caeſos, neque minus eum Ordinem praetendiſſe ſanctimoniae, quodque Reipublicae Chriſtianae eſſent utiles, quam illum iſtum; atque eum non fruſtra ex Apulia, Sicilia, Hungaria & Bohemia pulſum. Quemadmodum etiam Sacra Regia Veſtra Majeſtas, ut tandem quiete in ea vicinia viveret, coacta fuit hanc innovationem, quae controvertitur, facere.

Septimo: non debere paganos & ethnicos vi & gladio ad Chriſtianiſmum cogi, ſed Verbo Dei potius induci & allici, atque id, cum receptum & relatum ſit, probari minime debeat. Ex quo neceſſario colligitur, mala iſtorum hominum fides, & ut nulla hic praeſcriptio ſaltem Jure Canonico & inter Chriſtianos valeat. Proinde cum Sacra Regia Veſtra Majeſtas Illuſtriſſimo Principi Boruſſiae, Domino noſtro clementiſsimo ſub ejusmodj pœna inhibuerit, quominus in Judicio Camerae Imperialis compareat & reſpondeat, rogare Caeſaream Majeſtatem, Veſtram Regiam Majeſtatem fraterne & amice poſtulat; ut ejus Caeſarea Majeſtas dignetur hanc excuſationem acceptare, atque illam clementiſsimi noſtri Principis non comparitionem boni conſulere. Inſuper Judici & Aſſeſſoribus Imperialis Camerae ſcribere, mandare & praecipere, ut hoc in negotio interquieſcant, neque quicquam amplius adverſus Sacrae Regiae Veſtrae Majeſtatis ſubditum Principem & Vaſallum, Dominum noſtrum clementiſsimum, ultra attentat.

Praeterea cum Sacrae Regiae Veſtrae Majeſtatis Orator Epiſcopus Culmenſis Regiam Veſtram Majeſtatem ex Auguſtana Dieta per literas certiorem reddiderit, Caeſaream Majeſtatem ante factam infeu-

ANNO 1531. infeudationem pollicitam esse, Magistro in Germania non plus juris ipsa infeudatione collaturam, quam sui Prædecessores habuerint, atque post infeudationem, eam, quæ facta est, Regno Poloniæ nulla ratione futuram fraudi; Regia Vestra Majestas velit apud Cæsaream Majestatem hoc quærere, ut ejus promissionis literæ Cæsareo signo confirmatæ, atque Diplomata exigantur.

Postremo, Serenissime Rex, Illustrissimus Princeps, Dominus noster clementissimus in Sacræ Regiæ Vestræ Majestatis deliberationem supplex ponit; an non debeat hoc stato die termini peremptorii in Judicio Cameræ Imperialis per Procuratorem comparere, atque nihil aliud agere, quam delatorie & peremptorie causas & rationes proponere, propter quas non cogatur ejus Celsitudo in hac causa respondere? Videlicet cum, ne id agat, acceperit Mandatum a Sacra Regia Vestra Majestate Domino suo, sub pœna amissionis totius feudi Borussiæ, insuper eas rationes, quæ jam relatæ sunt, adversariis objicere.

Præsertim cum Cæsareum pœnale Mandatum ejus Celsitudinem Principem Imperii Romani appellet, id quod ejus Celsitudo, quantum ad paterna & communis agnationis & familiæ bona in Imperio Romano pertinet, non negat; paratam quoque esse ejus Celsitudinem, nomine avitarum Electoralium & reliquorum bonorum Cæsareæ Majestati & Imperio Romano suppliciter, atque quantum æquitas postulat, inservire. Insuper si quid interim occurrere potest, quod dilatorie & declinatorie objici queat; præmissa tamen solenni protestatione, non velle ejus Celsitudinem in alienam jurisdictionem consentire, atque dato Procuratori ejusmodi mandato, ut ultra progredi etiam volens minime possit; ut nemo non intelligat, quibus rationibus & quo jure adversarii hæc omnia moliantur; & ut hæc omnia Latina & Germanica lingua tabellis justis divulgari queant, suppliciter, fraterne & amice rogans, Sacra Regia Vestra Maiestas, una cum ornatissimis Proceribus Regni, qui modo a Regia Aula non absunt, dignetur hoc agere, ut huic negotio tandem consulatur. Dabit autem ejus Celsitudo operam, ut quicquid ad Sacræ Regiæ Vestræ Majestatis & reliquorum Procerum dignitatem augendam atque amplificandam faciat, ut id suppliciter, diligenter atque sedulo præstet, commendans Sacræ Regiæ Vestræ Majestati Domino suo clementissimo, Patri & Avunculo pientissimo, Dominis quoque Proceribus, Fratribus & Amicis suis dilectis se atque omnia sua. ANNO 1531.

Præter hæc omnia, Serenissime Rex, suppliciter rogat Dominus noster clementissimus, non quidem sui compendii, sed ejus Celsitudinis subditorum necessitatis causa, Sacra Regia Vestra Majestas velit, quantum ad monetam attinet, eas rationes quærere, juxta priores initas conventiones, ut fiat tandem in Provincia Borussiae sine ulla tergiversatione, innovatione vel immutatione, quemadmodum hactenus factum est, justa aequalitas. Siquidem quantum hactenus ejus Celsitudinis subditi ex Regiae Vestrae Majestatis Civitatum inobedientia damni ac jacturae pertulerint, neque lingua neque calamo satis exprimi potest. Quod videlicet soli mercatores, atque eorum non magna pars, cum universae Provinciae jactura diteścant, quam jacturam Deus Optimus Maximus desuper non sine magna indignatione intuetur, atque Sacra Regia Vestra Majestas eam tolerare non debet. Cujus rei ejus Celsitudo Sacram Regiam Vestram Majestatem supplex certiorem facere, atque eo nomine fideliter admonere voluit. Insuper indicare, vidisse ejus Celsitudinem novos grossos, quos Gedanenses nuper cuderint, id quod cum Cracovienśi anno abhinc uno dato Mandato ex diametro pugnat. Quod si eis hoc justa deliberatione permissum non sit, Regia Vestra Majestas pro Regia prudentia rebus ita prospicere, ne in malum Reipublicae Pruthenicae succedat.

Insuper, quia ejus Celsitudinis ditio sive Capitaneatus Hollandt magna piscium penuria, propter devastationem supremo bello factam, laborat; rogat ejus Celsitudo suppliciter, Sacra Regia Vestra Majestas velit Capitaneo Hollandienśi jus piscandi in stagno Drausen Marienburgensis ditionis clementer praestare. Videlicet, ut solum usum habeat, hoc est, ut pro sua domo uti queat; id quod ejus Celsitudo erga Regiam Vestram Majestatem suppliciter promereri est dignata & parata.

Postremo supplicavit Principi nostro Illustrissimo ejus Celsitudinis Consiliarius & Aulicus, Magister Amandus Hemmerlein, conquerens istis literis, habere se cum Senatu Elbingenśi negotium, neque tamen suum jus posse consequi, quas ejus Celsitudo Nobis commisit Sacrae Regiae Vestrae Majestati perferendas, suppliciter rogans Illustrissimus Princeps, Sacra Regia Vestra Majestas dignetur hoc jubere, ut homo supplex suo jure tandem non fraudetur. Dabit ejus Celsitudo operam,

Anno 1531. ram, ut erga Sacram Regiam Veſtram Majeſtatem eo quoque nomine gratus & ſupplex inveniatur.

CXCVIII.

Reſponſum datum Oratori Ducis Pruſſiæ nomine Majeſtatis Regiæ. Datum Cracoviæ Anno 1531. d. 26. Aprilis. *Ex Tabulario Zaluſciano.*

Sacra Regia Majeſtas, Domine Orator, gravi & moleſto accipit animo, Caeſaream & Catholicam Majeſtatem eouſq; perſuaſionibus invidorum perductam eſſe, ut ultra infeudationem Terrarum Pruſſiae, quam ſuperiore anno nulla juris & dominii Majeſtatis ſuae ratione habita, Adminiſtratori Ordinis Teutonicorum Generali Auguſtae fecit, non dubitavit etiamnum ad ejusdem Adminiſtratoris inſtantiam, in praeiudicium Majeſtatis ſuae, mandatis pœnalibus & citatione peremptoria Illuſtrem Dominum Ducem in Pruſſia ex ſubjectione hac ad Imperialis ſuae Camerae Judicium indebite vocare. Cujus rei gratia, ſicut ab initio de tuendo jure ſuo multa egit Majeſtas ſua apud Caeſaream Majeſtatem per Reverendum Patrem Epiſcopum Culmenſem, Oratorem illic ſuum, ita nunc maxime & per eundem Oratorem, & per literas agere cum illius Majeſtate Caeſarea vult, ut ab inſtituto hoc evocandi Illuſtrem Dominum Ducem animum ſuum revocare dignetur. Commendat autem plurimum ſtudium & curam Illuſtris Domini Ducis Majeſtas ſua, quod prius, quam reſponderit aliquid literis Nuntiorum Caeſareae Maieſtatis, referre haec, quae aguntur, & conſilium ſuper his a Majeſtate ſua petere voluerit. Et probat magnopere deliberationem Illuſtritatis ſuae, quam concepit de mittendo ad Judicium Camerae Imperialis pro die nonageſima juridica Nuntio, qui Illuſtritatis ſuae nomine rationes afferat, & cauſas proponat, propter quas non teneatur ratione feudi Terrarum Pruſſiae in alio loco, quam hic apud Majeſtatem ſuam reſpondere. Majeſtas quoque ſua inſtructionem dabit copioſam Reverendo Domino Joanni Epiſcopo Culmenſi, quibus rationibus jus & dominium, quod in Terris iſtis Pruſſiae Majeſtas ſua ab antiquo habet, a jurisdictione aliena tueri & defendere coram Caeſarea Majeſtate debeat, & Illuſtrem Dominum Ducem de ſuſcepto feudo excuſare. In quo Maj. ſua, ſicut a principio pollicita eſt, Illuſtritatem ſuam ab omni impetitione pro facultate & viribus ſuis defendere vult & promittit.

Caeterum ad poſtulationem Illuſtritatis ejus, mittet Majeſtas ſua Nuntium cum literis ad Illuſtritatem ſuam quibus illi mandabit, ne in praejudicium Regni ſui & obligationem feudi mandatis & edictis cujusvis, quae Majeſtatis ſuae non eſſent, ſub pœna amiſſionis ejusdem feudi obtemperet, quod ipſum etiam Dominatio Veſtra Illuſtritati ſuae nuntiabit, ne ulla in re alienae jurisdictioni ſe immiſceat, ſed de omnibus, quae Pruſſiae Terris contingent, ad Majeſtatis ſuae conſilium & auctoritatem ſub amiſſione feudi ſui referat. Anno 1531.

Quod autem ad negotium marcae duplicis, & inaequalitatem monetae iſtius Prutenicae attinet, committit & mandat ſua Majeſtas Dominis Conſiliariis, & omnibus Ordinibus Terrarum Pruſſiae, ut cum Illuſtris Domini Ducis Nuntiis, perpenſa aeſtimationis monetariae aequalitate, de marca id conſtituant, quod aequum, & in univerſum ad ſingulorum commoda accommodatum videri juſte poſſit. De facultate piſcandi danda Capitaneo Hollandenſi, etſi Majeſtati ſuae non ſit nunc integrum aliquid ſtatuere, propter ſtagni & laci illius Drauſenſis locationem civibus Elbingenſibus factam, dare tamen ad illos literas mandabit, ut in hac re deſiderio Illuſtritatis ſuae inſerviant, Cracoviae vigeſima ſexta Aprilis 1531.

CXCIX.

Conſtitutio Sigismundi I. *qua valor Aureorum in Pruſſia deſignatur.* Datum Cracoviæ 24. Julii Anno 1531. *Ex Archivo Regni Lib. KK. fol. 55.*

Sigismundus Dei Gratia Rex Poloniae &c. Univerſis & ſingulis ſpiritualibus & ſaecularibus, Reverendis in Chriſto Patribus Dominis Archiepiſcopis, Epiſcopis, nec non Magnificis, Generoſis, Nobilibus & Famatis Palatinis, Caſtellanis, Capitaneis, Tenutariis, & quibusvis aliis Dignitariis & Officialibus, Nobilibus, Civitatumque & Oppidorum Proconſulibus & Conſulibus, ac Communitatibus, & generaliter, omnibus ſubditis noſtris in Terris noſtris Pruſſiae conſtitutis, ſincere & fidelibus dilectis, gratiam Regiam. Sincere & fideles dilecti. Manifeſtum vobis & cuilibet veſtrum facimus per praeſentes. Quia Nos conſiderantes eſſe in Terris iſtis magnum incommodum ac difficultatem ex hoc, quod non eſt conſtitutus iſthic aliquis certus valor auri, proſpicereque volentes,

ut

ANNO 1531. ut ne quiſpiam in receptione & uſu illius colludatur, aut gravamine aliquo afficiatur, de conſilio & unanimi conſenſu Conſiliariorum iſtarum ipſarum Terrarum ſtatuimus & ordinavimus, ut Aureus Hungaricus groſſis quadraginta quinque faciens marcas duas & unum fertonem Prutenicalem, Aureus Rinenſis groſſis triginta faciens marcam unam cum media, Aureus vero Hornenſis groſſis duodecim cum medio bonis capiatur & expendatur, & ſimiliter caeteri Aurei, qui iſthic etiam in uſu habentur, ad valorem ..... Aureorum ſupradictorum collati & redacti accipiantur. Quocirca mandamus vobis, ut juxta hanc Conſtitutionem noſtram Aureos praedictos in uſu habeatis, capiatis & expendatis. Vos vero locorum Capitanei, ac Civitatum Elbingenſis, Thorunenſis & Gedanenſis Proconſules & Conſules, eam ipſam Conſtitutionem Aureorum per Nos factam temporibus opportunis & convenientibus publice proclamare, & ad univerſorum notitiam deduci curetis pro gratia noſtra. Datum Cracoviae Feria ſecunda in Vigilia Feſti Sancti Jacobi Apoſtoli, Anno Domini milleſimo quingenteſimo trigeſimo primo, Regni vero noſtri Anno vigeſimo quinto.

Ad Mandatum Regiæ Majeſtatis proprium.

CC.

1532. *Manifeſtatio Legati Poloniæ nomine Regis ſui facta contra bannum Imperiale in* ALBERTUM *Ducem Pruſſiæ editum.* Ratisbonæ in Comitiis Imperialibus Anno Domini 1532. *Ex Archivo Załuſciano.*

Sacra Cæſarea & Cathol. Majeſtas.

Superioribus diebus Bruxellis, ſecunda die Menſis Septembris praeteriti, Sacrae Majeſtati Veſtrae nomine Sereniſſimi Regis Poloniae expoſui, quomodo ante aliquot tunc menſes Illuſtris Princeps ALBERTUS Marchio Brandenburgenſis, Dux in Pruſſia, ex Sorore Sereniſſimi Domini mei Nepos, Monitorio pœnali ratione Terrarum Pruſſiae, ad inſtantiam Adminiſtratoris deſignati Ordinis Theutonicorum, peremptoria citatione fuerat ad Judicium Camerae Imperialis evocatus, ut intra octo ſeptimanas Terras Pruſſiae, illi a Sereniſſimo Domino meo in feudum datas, ſub pœna banni Adminiſtratori Ordinis reſtitueret, vel elapſis octo ſeptimanis intra nonaginta dies compareret, propoſiturus juſtas cauſas, cur ad eam reſtitutionem non teneatur. Et quum igitur Sereniſſimus Dominus meus Illuſtriſſimo Domino Duci in Pruſſia, vigore Superioritatis ſuae, prohibuerit, ne ratione Terrarum Pruſſiae, & feudi ſuper his commiſſi, in Judicio Camerae compareret & reſponderet, quod ad id, pro ſuſcepto a Sereniſſimo Domino meo feudo, minime teneatur, quandoquidem ipſum Dominum Ducem in Pruſſia Sereniſſimus Dominus meus ut Nepotem & Principem Regni ſui jure feudi, quod illi in Terris ſuis Pruſsiae conceſsit, defendendum & pro eo reſpondendum ſuſceperit. Dixique praeterea Sacrae Majeſtati Veſtrae, & quemadmodum alia ſupra enumerata in ſcriptis dedi, Sereniſsimum Dominum meum Poloniae Regem paratum eſſe, ſemper juſtis nominibus & cauſis ſufficientibus contra adverſariorum impetitiones juſtitiam & jura ſua, quae ad Terras Pruſsiae Praedeceſſores Serenitatis ejus, & ipſa cum ſuis Succeſſoribus habuit ſemper & eſt habitura, demonſtrare, atque ex omni parte, DEO bene favente, tueri. Rogavi itaque eo tempore Sacram Majeſtatem Veſtram impenſe, Sereniſsimi Domini mei nomine, ut hanc excuſationem, quod ipſe Dominus Dux in Pruſsia ſic prohibitus non comparere aut reſpondere potuerit, pro mutuo fraterno amore & juſtitia, quam Sereniſsimus Dominus meus in Terras Pruſsiae habet, atque etiam pro rerum Chriſtianarum tranquillitate, qua ad praeſens maxime egent, boni conſulere & benigniter admittere dignaretur, juberetque Judicio Camerae, ut ea in cauſa ulterius non procederet, & ſubditum Principem Sereniſsimi Regis mei, cum Terris ſuis, a Sereniſsimo Rege meo in feudum acceptis, in iſtiusmodi juris proceſſu deinceps non moleſtaret, quo multa inconvenientia, quae inde oriri poſſent, evitarentur. Ad iſta mihi Sacra Majeſtas Veſtra reſponderi, & Sereniſsimo Domino meo reſcribi juſsit, negotium hoc ſpectare ad Imperium, cujus eo tempore in Spira Conventus fuerat inſtitutus, & quod ibidem Sacra Majeſtas Veſtra datura eſſet operam, ut omnia ea fierent, quae juribus & juſtitiae Sereniſsimi Regis mei convenirent, ſeque Sereniſsimo Regi meo nulla in re praejudicaturam, ſed quantum poſſet gratificaturam. Cum autem Spirenſis Conventus expiraſſet, interea quo iſte Conventus Ratisbonae inſtitutus eſſet, Judicium Camerae in cauſa ad inſtantiam Adminiſtratoris proceſsit, & in vim contumaciae Illuſtriſſimum Dominum Ducem in Pruſsia, ſic

ANNO 1532.

ANNO 1532. a Sereniſsimo Domino meo, ne compareret, prohibitum, omnesque illi adhaerentes & faventes, cum abſolutione ſubditorum Sereniſſimi Regis mei a debito & juramentis, in menſe Januario noviſſime præterito bannitum declaravit, & literis ſuis per Imperium ſic bannitum publicavit, ac valvis & locis publicis affixit, quas ego literas Franckfordiæ nuper in nundinis in porta Eccleſiæ majoris affixas vidi, & ad calcem perlegi. Quod cum Sereniſſimo Domino meo innotuerit, qui Regni ſui ſubditum Principem ratione feudi, quod illi conceſſit, & ob quod ille bannitus eſt, non deſeret, neque jura ſua tueri omittet, quam graviter ferat, facilis eſt conjectura, præſertim cum nunquam prius vel ſcriptum vel auditum eſt, quod pro Terris Pruſſiæ quispiam Regalia ab Imperio cæperit, vel illi paruerit, præterquam iſte Illuſtriſſimus Dux ALBERTUS tum Ordinis Magiſter, cum fruſtra Sereniſſimo Regi meo reluctaretur, & ſuperiori anno Ordinis iſtius Adminiſtrator. Certum autem eſt, plures Magiſtros Pruſſiæ Sereniſſimis Poloniæ Regibus homagium præſtitiſſe, eosq; Principes Regni Poloniæ nuncupatos fuiſſe. De Religionis deſertione Sereniſsimus Dominus meus ipſum Dominum Ducem Pruſsiæ non aſſerit, aut pro eo intercedit, ſed illis, quorum intereſt, liberum relinquit; quæ vero jura Regni ſui concernunt, illis pro debito ſuo cogitur intercedere, & ea in ſuis limitibus conſervare, quemadmodum Serenitatem ejus & data Regnicolis fides, & Sacramenta adſtringunt. Quapropter hæc ſic in notitiam S. Majeſtatis Veſtræ, nomine Sereniſsimi Domini mei, deducenda exiſtimavi, cujus & nomine S. Majeſtatem Veſtram rogo ſummopere, velit hæc apud ſe reputare, & non permittere, ob multa mala, quæ ortum inde habere poſſint, bannum hoc ſubditis & Terris Sereniſsimi Regis mei aliqua in parte incommodare, aut ulterius diſtendi, quam mutuo fraterno amori & obſervantiæ Sereniſsimi Domini mei, atque publicæ tranquillitati convenit, quod Sereniſsimus Dominus meus omnibus fraternis ſtudiis & Officiis, cum Regno, dominiis & facultatibus ſuis S. Majeſtati Veſtræ, quam debita obſervantia & honore ſemper proſequitur, compenſare ſedulo ſtudebit. Et cum jam in nonum uſq; annum apud S. Majeſtatem Veſtram a Sereniſsimo Domino meo Orator fuerim, & tandem ab ejus Serenitate facultarem ad Patriam & ad oviculas meas redeundi impetraverim, S. Majeſtati Veſtræ humiliter ſupplico, ut me tam benigno & pleno reſponſo ſuper his & aliis, quæ in ſcriptis dedi, cum gratia ſua clementer a ſe dimittere dignetur. Ubicunque & quodcunque futurus ſum, ſemper futurus ſum S. Majeſtatis Veſtræ deditiſsimus ac devotiſsimus Famulus & Capellanus. ANNO 1532.

Orator Poloniæ.

CCI.

Supplicatio Adminiſtratoris Magiſtratus Ordinis Theutonicorum in Pruſſia, Cæſareæ Majeſtati oblata, contra præcedentem Oratoris Poloni Manifeſtationem. Datum Ratisbonæ d. 3. Jun. An. 1532. *Ex Arch. Załuſciano.*

Sereniſſime, Potentiſſime, ac Invictiſſime Romanorum Imperator, Domine Gratioſiſſime.

Veſtræ Cæſareæ Majeſtati humillima mea ac debita pro virili parte ſervitia offero, Domine Gratioſiſsime. Ea ſupplicatio, quam Cæſareæ Veſtræ Majeſtati ante paucos dies Regiæ Majeſtatis Poloniæ Orator exhibuit, videtur continere inprimis Mandatum, quod Cæſarea Veſtra Majeſtas ad implorationem meam in nuperrimo Auguſtæ Imperiali habito Conventu contra ALBERTUM Marchionem Brandeburgenſem, olim Magnum Magiſtrum, factam, ratione alterationis Veſtræ Cæſareæ Majeſtatis, Sacrique Romani Imperii, ac Ordinis mei Territoriorum ac ſubditorum Pruſsiæ publicari fecit. Adhæc Cæſareæ Veſtræ Majeſtatis Conſiſtorium Cameræ Imperialis ac Sacri Romani Imperii ob ſuam contumaciam eundem bannitum declaravit, cum iſta appendice, quod inpoſterum iſta Provincia debeat in feudum a Rege Poloniæ acceptari. Præterea multos Magiſtros Regi Poloniæ juramentum fidelitatis præſtitiſſe, ac Prncipes illius Regni vocatos fuiſſe, nec quemquam Magnorum Magiſtrorum Pruſſiæ, quam Marchionem ALBERTUM ac me Regalia a Cæſarea Veſtra Majeſtate ac ejusdem Prædeceſſoribus, ac Sacro Rom. Imperio accepiſſe, adjuncta etiam hac petitione, quod prædicto a me impetrato banno locus dari non debeat. Aliaque, quæ in prædicti Oratoris ſupplicatione latius continentur, cujus quidem ſupplicationis meo nomine poſtulatæ, cum mihi exemplar exhibitum fuiſſet, omni diligentia & cura idem perlegi ac intellexi.

Quanquam, Gratioſiſſime Romanorum Imperator, pro certo non ſcio, quod prænominatus ille Orator cum ſufficienti poteſtate ad hoc ſit munitus, ac quod

Rex

ANNO 1532. Rex Poloniæ credat, Conſiſtorium Imperialis Cæſareæ Veſtræ Majeſtatis Cameræ non eſſe ordinarium Judicem, quodque ibidem cauſam hujusmodi determinari non licuerit, merito ergo Regia ſua Majeſtas interim, dum judicii dies dictus fuit, comparuiſſet, ac cauſas ob eam rem obtuliſſet, ut quidquid juris fuiſſet, transactum eſſet, quocirca (cum proteſtatione tamen illa, me non velle nec intendere ab impetrato banno quovis modo declinare aut reſilire, ſed quidquid conſequeretur, tantum ob æquitatem, nulliusque injuriam ac detractionem, ſolummodo ad meam inevitabilem neceſſitatem, declarare velle) Cæſareæ Veſtræ Majeſtati veram offero informationem, quam dignetur non gravatim audire. Cum abhinc circiter trecentos ac nonaginta annos univerſa Chriſtianitas ab infidelibus citra mare valde fuerit infeſtata, prout etiam maxima expeditio adverſus eosdem repellendos facta eſt, ex eo tempore laudabilis ille Equeſtris Ordo Militum Theutonicorum originem trahit, & a Cæſareæ Veſtræ Majeſtatis Prædeceſſoribus, ac Romano Imperio religioſiſſime creatus ac auctus fuit, & exinde a Pontificia Sanctitate confirmatus ac conſtabilitus, nam idem cum reliquis militaribus Ordinibus aliquo temporis ſpatio contra infideles, ad prædictorum defenſionem incommodorum, ac ad incrementum totius Chriſtianitatis viriliter rem geſſiſſe fertur. Et cum ipſi olim maxima damna ab incredulis accepiſſent, & ob id diſperſi fuiſſent, ac, cum Generoſiſſimus Princeps, piæ memoriæ, CONRADUS Dux Mazoviæ & Cujaviæ illo tempore ab infidelibus ac crudeliſſimis gentibus valde oppugnatus eſſet, adeo, ut ipſe illis reſiſtere non potuerit, Summum Pontificem pro Cruciata publicanda requiſivit, ad hæc Ordinem meum aſſumpſit, eique Culmenſe Territorium, quod in finibus Ducatus ſui ac Pruſſiæ ſitum eſt, ut Ordo ille eo virilius efficaciusque laboraret, ut Pruſſia, ad æternam Gloriam ac Majeſtatem veri Dei, ex poteſtate immaniſſimorum Prutenorum eo citius eriperetur, liberum ac proprium conceſſit ac condonavit. Quam donationem piæ memoriæ Prædeceſſor meus Dominus Hermannus a Saltz, cum conſenſu tamen Prædeceſſoris Cæſareæ Veſtræ Majeſtatis FRIDERICI S. acceptavit, cujus Majeſtas cogitans, quod hujusmodi Territorium Culmenſe cum Pruſſia ſub Monarchia Sacri Romani Imperii contineretur, ac ab exordio ad eandem pertinuiſſet, eam donationem confirmavit, ac ipſi, meoque Ordini ad hoc ſuæ Majeſtatis poteſtatem conceſſit, Pruſſiam cum omnibus ſuis pertinentiis & juribus oppugnare, & ſi hæc Pruſſia occupata fuiſſet, ei, ſuisque Succeſſoribus in perpetuum, cum omnibus Regalibus aſſignavit, tenore ſuæ Majeſtatis literarum, de dato Anno Domini MCCXXVI. Quod Territorium Pruſſiæ pro conceſſione prædicta, Pontificiæque Sanctitatis, Ordo meus cum auxilio ac adjumento Pontificiæ Sanctitatis, ac Cæſareæ Veſtræ Majeſtatis Romanorum Imperatorum ac Regum, Electorum, Principum, Comitum, Baronum, Dominorum, militaris Status, ac aliorum Ordinum Germanicæ Nationis, uſque ad quinquaginta tres annos impugnavit, ac in multo labore ac ſanguinis effuſione tandem ad Chriſti fidem ac Ordinis mei manus convertit & aſſignavit. Ad hæc, ad plantationem Chriſtianæ Religionis, cum quibusdam laudabilibus Epiſcopatibus Fundationibus ac Eccleſiis, ad majoremq; defenſionem multas egregias arces exſtruxit, ac ad ſplendorem Divini Nominis, Veſtræ Cæſareæ Majeſtatis, ac Sacri Romani Imperii propugnaculum, munitionem ac defenſionem, ac prædictorum Statuum majoris minorisque Nobilitatis ad ſingulare refugium, ſuſtentamentum ac hoſpitale, pro parte uſque ad milleſimum quadringenteſimum quinquageſimum annum, ac pro altera parte uſque ad nuperrimam Marchionis ALBERTI temerariam defectionem ac alterationem obtinuit, ac Provinciam Pomeraniæ per legitimum contractum emptionis a quibusdam olim Marchionibus Brandenburgenſibus coëmit. Cum vero Ordo meus prædicta Territoria longo tempore omnia quiete obtinuit ac poſſedit, ac Lithuani eo tempore Polonos & Mazovios cum auxilio Tartarorum ſæpenumero aggreſſi, prædictus Ordo meus prænominatos Lithuanos, pro ſuo Ordinis ſtatu ac profeſſione, cum adjumento Germanicæ Nobilitatis oppugnavit, ac Samagitas omnino, ac ferme majorem partem Lithuaniæ bello acquiſivit, hancque arcibus, civitatibus, fortalitiis ac oppidis exſtruxit, ac munivit. Præterea Regnum Poloniæ Ordoque meus multis poſtea annis maxima in amicitia & conjunctione vixere, uſque dum Polonia incredulum Magnum Principem Lithuaniæ in Regem elegit, qui, veteris damni recordatus, contra Ordinem meum bellum movit, ac eundem auxilio multorum infidelium ex inſperato aggreſſus eſt, ac maximam cladem intulit. Quamobrem Ordo meus armis reſtitit, ac Regem una cum ſuis auxiliaribus ex Regno fugavit, Regnum vero Poloniæ talibus modis affecit, ut ejus

ANNO 1532.

ANNO 1532. vires non magnæ æſtimatæ fuerint, quod poſtmodum Rex Concilio Conſtantienſi expoſuit, ac tantum effecit, quod Ordo meus ei talem Provinciam armis occupatam abſque ullo conflictu reſtituit. Cum vero Rex vires aliquot recuperaſſet, tanti beneficii oblitus, novam cauſam ac requiſitionem contra ſæpedictas Ordinis mei Provincias, Pomeraniam, Culmenſem, ac Michałovienſem excogitavit, nempe, quod hæ etiam Provinciæ Regno Poloniæ ſubjectæ eſſent, ad hæc novas expeditiones fecit. Ad quod avertendum meus Ordo hujusmodi cauſam Arbitris Regibus Hungariæ & Bohemiæ commiſit, qui, poſt ſufficientes rationes utriusque Partis jurium, prædictas Provincias Ordini meo adjudicarunt ac addixerunt. Nec is belli finis fuit. Sed rurſus neſcio quid turbationis ortum eſt, arbitrio SIGISMUNDI Romanor. Imperatoris poſtea commiſſum fuit, qui Anno milleſimo quadringenteſimo duodecimo priorum Regum ſententiam etiam confirmavit.

Porro Rex Poloniæ tot pacificationibus non contentus, rurſus bellum excitavit, quod Tornaci Anno milleſimo quadringenteſimo vigeſimo ſexto ſedatum fuit, nam perpetua pax inter Regem VLADISLAUM, ac omnes Regni Poloniæ Status, ac Magnum Magiſtrum Pruſſiæ, Magiſtrosque Germaniæ & Livoniæ, omnesque ſuos fœderatos confirmata fuit, in qua quidem pace praedictus Poloniae Rex pro ſe, ſuisque omnibus Succeſſoribus praetactas Provincias Ordini meo aſſignat, ac ſe haereditarium Dominum Pruſſiae in ejusmodi, ac nonnullis aliis poſtea ſcriptis, apochiis, nunquam nominat. Ad hæc juramento, per Deum omnesq; ſuos Sanctos facto, ſe adſtringit, quod quilibet ſucceſſurus Rex intra annum ſuae Coronationis praetactam perpetuam pacem inviolabiliter ſervandam jurare cogitur, omnesque Principes, Archiepiſcopi, Epiſcopi, ac alii Status praedicti Regni hujusmodi juramentum praeſtare coguntur, denis ſemper annis hujusmodi juramento reſtaurato. Praeterea, ſi Rex Poloniae bellum contra Magnum Magiſtrum ac ejusdem Provincias movere niteretur, quod ſui ſubditi ac auxiliares nullo pacto permittere, ſed ſuae ſubjectionis expertes eſſe deberent, neque auxilio eſſe obſtricti ſint, ita, ut utraque Pars utriusque Partis deinceps hoſtis eſſe, ac eandem armis laceſſere minime deberet, prout hujus perpetuae pacis literae, amplius ducentis ſigillis roboratae ac munitae, latius declarant, quas quidem literas penes me habeo, ac libenter in medium proferre volo; nam hae in eum modum ſunt munitae, ut ſi uſque gentium fides eſſet, quod merito ſervari deberent. Poſtea vero longo tempore inter Regem Poloniae ac meum Ordinem pax illa ſervata fuit, donec circiter annum milleſimum quadringenteſimum quinquageſimum proxime elapſum, major Ordinis mei infidorum ſubditorum pars in Pruſſia, ut ab omni dominatu liberi, ac proprii domini, immunesque eſſent, ab Ordine meo deſcivit ac conſpiravit, quae conſpiratio per Pontificiam Sanctitatem, ac Caeſareae Veſtrae Majeſtatis Praedeceſſorem ac Abavum Caeſarem FRIDERICUM honorificae recordationis, ut Ordinis mei veros Superintendentes, ſententia caſſata fuit, eosque Pontificia Sanctitas in excommunicationem, ac Caeſarea Majeſtas in ſuum, ac ejusdem Sacri Romani Imperrii bannum declaravit, ſpeciali Edicto facto, quod nullus ejusmodi contumacibus conſpiratoribus auxilium aut ſubſidium ferre debeat. Praeter haec omnia, ac praecipue praeter multivariam Magni Magiſtri oblationem, quod ſi ſe aliquo pacto gravatos eſſe arbitrarentur, quod ipſe cum eis coram quocunque, etiam cujuscunque conditionis, tam magnae quam parvae, jure ſtare velit, nulla ratione tum juramenti, tum honoris habita, in Ordinis mei Civitatibus technas ac proditiones comparaverunt, ut uno die 70. ac plures civitates ac arces illuſtriores ab Ordine deſciverint. Quibus contumacibus ſubditis, non habita ratione Pontificiae excommunicationis, Caeſarei banni ac inhibitionis, praetactiq; praeſtiti juramenti perpetuae pacis initae, pariter & ſubditorum nefandi facti, Rex KAZIMIRUS moderni Regis SIGISMUNDI Pater adhaeſit, pro eisq; interceſſit. Ad haec Ordinem meum maximo exercitu, procul dubio illum in Pruſſia omnino eradicandi animo, invaſit, ac in quatuordecim annos uſq; acrius debellavit, illoque injuſto bello Ordinem ad tantam deſolationem ac paupertatem redegit, quod tunc temporis Magnus Magiſter Dominus LUDOVICUS ab HERLICHSHAUSEN, bonae memoriae, ad ſui & aliorum tum corporis tum vitae defenſionem, ac in averſionem omnimodae cladis Provinciae Pruſſiae, ibidemque mei Ordinis extinctione, metu in conſtantiſſimum Virum cadente, ſine ſcitu, voluntate & aſſenſu Pontificiae Sanctitatis, Romanorum Imperatoris, Electorum, Principum, Baronum, Comitum, Dominorumque aliorum Nobilitaris Ordinis Sacri Romani Imperii, ac Germanicae Nationis, ad quos, ut praefertur, Pruſſia ſpectat, etiamnum mei Anteceſſoris

ANNO 1532.

ANNO 1532. foris Alemaniæ, ac Magiſtri Livoniae', omniumq; eorundem Præceptorum quandam concordiam ſane iniuſtam ac impiam inire coactus eſt, inter cætera huius tenoris. Quod deinceps quilibet Magnus Magiſter infra ſex menſes a tempore ſuae electionis apud Regem Poloniæ comparere, ac prætactam pacem jurare debeat. Et ſi Pontificia Sanctitas poteſtate ſua Ordinem abſolvere niteretur, hoc non admittere, ſed indignum ducere. Verum etiam poſt Pontificiam Sanctitatem neminem, præter Regem Poloniæ, pro Domino recognoſcere. Inſuper pro media parte Polonos ad Ordinem meum aſſumere, illoſque inſtar aliorum Germanicæ Nationis ad officia admittere. Quæcunque etiam Ordo meus rebus bellicis occupaturus eſſet, hæc omnia Coronae Poloniæ aſſignare, & pro Rege ſuo recognoſcere. Quæ omnia prædicta tendunt (ut Cæſarea Veſtra Majeſtas, Electores, Principes, ac Status Romani Imperii facile dicere habent) in Pontificiæ Sanctitatis, ac Cæſareæ Veſtræ Maieſtatis, Sacrique Romani Imperii, tanquam mei Ordinis Fundatorum, pariter & omnium tam magnæ, quam parvæ conditionis Nobilitatis Proſapiæ Theutonicæ Nationis grande periculum & extinctionem, nec non contra, & adverſus prædictam perpetuam concordiam, Ordinisque denique mei inſtitutionem, immunitatem, jura, omnemque æquitatem. Quam coactam quidem concordiam & inanem nonnulli Magni Magiſtri, præter & abſque eo, quod ipſi ejus inanitatem, perpetuamque prætactam pacem in contrarium ſæpe numero allegarunt, & ſeſe diuque coram Summo Pontifice, Romanorum Imperatore, Electoribus, Principibus, etiam quibuſcunque aliis ſuperioris, aut infimae conditionis jure ſtare vel ultro obtulerunt, metu ante dicto (ipſis tamen, Ordineque meo nihilo minus interim ſub Sacri Romani Imperii tutela, ac defenſione remanente) jurare compulſi ſunt, usque ad tempora Reverendiſſimi ac Illuſtriſſimi Principis FRIDERICI, mei Ordinis Magni Magiſtri & Ducis Saxoniæ felicis recordationis, etiamnum ALBERTI Brandenburgenſis quam diu ipſe Ordinem profeſſus eſt, officioque Magni Magiſtri functus fuit, qui ambo quidem prætactæ concordiæ inanitatem conſiderantes, & præcipue, quod illa a Pontificia Sanctitate, Cæſareaque Maieſtate non ſolum non confirmata, ſed reprobata, a Caeſareque MAXIMILIANO (honorificæ recordationis) ratione illa, quod in Comitiis Imperialibus Auguſtæ Anno milleſimo quingenteſimo habitis deliberatum & ipſis prohibitum eſſet. Ex quo Theutonicus Ordo Nobilibus Theutonicae Nationis inſtitutus, ad Romanum Imperium ſpectaret, quodque Magnus Magiſter ac Magiſter Livoniæ ſua Regalia ab Imperio recognoſcerent, talem intolerabilem pacem jurare, ac eandem juramento quovis modo affirmare recuſarunt, exinde die quadam ad hanc rem amicabiliter componendam Poſnaniæ, ad Divi Joannis Baptiſtæ Feſtum, Anno decimo indicta, a ſuaque Cæſarea Majeſtate ac Sacro Romano Imperio, Dominis Hermanno Coadiutore in Fulda, Erneſto Comite Mansfeldt, & Doctore Theoderico de Vuitzleben, hujus cauſæ auditoribus miſſis, poſt magnam adhibitam operam, nihil mitius effectum eſt, ex quo tum ultimum bellum ſubſecutum fuit. Ad prætactam deliberationem, etiamſi Romani Imperatores Magnos Magiſtros in Pruſſia eorum Principes, & rurſus Ordo meus eorum Cæſareas, & Regias Maieſtates Superiores recognoverat, Pruſſiaque etiam cum aliis prædictis Provinciis mei Ordinis propria eſt, & ſingula Regalia & Jura ei a Romanis Imperatoribus & Regibus conceſſa, & ſæpenumero aperte & generaliter cum ſuis Privilegiis, quæ in temporalibus ab ipſis, & nullis aliis, habuit, innovata & confirmata ſunt, etiam nullus Magnus Magiſter (licet nonnulli prætenſam prætactam concordiam, ut prædicitur, metus durantis cauſa jurarunt) aliqua Regalia, Provinciam aut Populum nec ante, nec poſt a Rege Poloniæ quovis modo in feudum accepit. At Marchio ALBERTUS in Dieta Imperiali, Anno milleſimo quingenteſimo viceſimo quarto, Norimbergæ habita, Cæſareæ Veſtræ Majeſtati, Sacroque Romano Imperio ſeſe incorporavit, a Caſareæ Veſtræ Maieſtatis Locumtenente, modo Domino meo Gratioſiſſimo Romanorum Rege, & Regimine Sacri Romani Imperii Statuum accedente aſſenſu, pro Veſtræ Cæsareæ Majeſtatis, ac Sacri Romani Imperii Principe reputatus eſt, juxtaque ejus promiſſionem condignam, quod Veſtræ Cæſareæ Majeſtati, ac Romano Imperio fidelis eſſe velit, pro tali admiſſus, eique exinde Seſſio in Conventu Statuum, qua ſæpius uſus, aſſignata eſt, nec non & decreta prætactæ Dietae per eundem Marchionem ALBERTUM ſui Sigilli appenſione roborata fuerunt, quod & Magiſter Livoniæ pariter fecit, Cæſareaque Veſtra Maieſtas mihi & præmemorato Magiſtro Provinciarum Pruſſiæ & Livoniæ Regalia conceſſit, & nos illa recepimus. Ex praeſenti firmiſſima & veriſſima informatione poſſunt Caeſarea Veſtra Majeſtas, Electores, Principes

ANNO 1532.

ANNO 1532. cipes, Statusque Imperii non difficulter intelligere, quod ſupra dicta Pruſſia, cum ſuis pertinentiis ad Ordinem meum ſpectat, ac Caeſareae Veſtrae Majeſtati, Sacroque Romano Imperio immediate ſubjecta eſt, & quod nequaquam vel aliquibus legitimis cauſis ad Regem Poloniae ullo tempore pertinuit, nec hodie pertinet, aut ſuum feudum dinoſcitur. Quamobrem Marchio ALBERTUS profeſſionem ſuam, ac Ordinis inſignia a ſe projicere, & crebro dictas Provincias, ut notorium & publicum eſt, Regi Poloniae, nulla honeſtate aut quovis jure, pro feudo aſſignare potuit, nec ipſi Regi, ſibi & haeredibus ſuis in feudum concedere, & ab Ordine meo alienare, ſeque cum jactura aliqua locupletari nullo pacto licuit. Quocirca, cum per me res ipſa judicialiter coram Veſtrae Caeſareae *M*aieſtatis Camerae judicio, contra dictum ALBERTUM pro ejuſdem & aliorum decreto cepta eſt, dictuſque Rex & *M*archio ALBERTUS debito tempore in contrarium judicialiter nihil deduxerunt, ac praefatus *M*archio ALBERTUS inſuper bannitus per latam ſententiam declaratus, tale bannum non tollendum nec impediendum fore, quo minus debitae executionis effectum conſequatur. Neque vero praedicti Oratoris praetenſae petitioni locum quovis modo dandum, aequum eſſe facile credi poteſt. Orantes Caeſaream Veſtram *M*aieſtatem in omni obedientia, ac ſubjectione, quod eadem dignetur omnia et ſingula, quae Caeſareae Veſtrae *M*aieſtati, ac Sacro Romano Imperio, Ordinique meo ac Chriſtianae Religioni uſque ad haec tempora ex hac re evenerunt, audire & cogitare, quod ſi enim hujusmodi petitioni locus daretur, timendum eſſet, ne *M*archio ALBERTUS eo non contentus, verum etiam Provinciam mei Ordinis Livoniam (quae cum quinque Epiſcopatibus, ut ſupradictum eſt, immediate Caeſareae Veſtrae *M*ajeſtati, ac Romano Imperio ſubjecta eſt) ut etiam conatus eſt, quod ego cum Oratore *M*agiſtri Livoniae Caeſareae Veſtrae *M*ajeſtati Auguſtae apertiſſime expoſui, quoque occuparet, ac ab Imperio Coronae Poloniae ſubmitteret, quod ſi enim hanc (quod Deus avertat) ſuis aſtuciis nactus fuerit, quid damni, ac incommodi Caeſareae Veſtrae *M*ajeſtati, ac Sacro Romano Imperio, & praecipue haereditariis Terris Germaniae inferioris, quae ad neceſſitatem, ad ſuſtentationem Provinciis Pruſſiae & Livoniae ſine magno praeiudicio non bene carere poſſent, ac adjacentibus Romani Imperii Ducatibus, & communi Nobilitati Germanicae Nationis hinc eveniret: Veſtra Caeſarea *M*aieſtas penſitare ac pervolvere, & ſupradictae petitioni gratificari minime velit, ſed ratione feudi mihi a Caeſarea Veſtra *M*aieſtate conceſſi, cum Electoribus, Principibus, Comitibus, Baronibus, Dominis *M*ilitaris Ordinis, ac aliis Sacri Romani Imperii Statibus, ſe benigne pro Caeſarea ſua Clementia oſtendere, ut tam temerario, nefando, ac injuſte cepto, Veſtra *M*ajeſtas Sacro Romano Imperio, mihi, meoque Ordini, ac Nobilitati Germanicae Nationis talem Provinciam abduci non permittat, verum inſtar ſuae *M*ajeſtatis Praedeceſſorum meum Ordinem fovere, tueri ac amplecti velit, ut eandem Provinciam recuperare poſſimus. Praeterea impetrato banno, cui vehementer inhaereo, locum, curſumque ſolitum, ut debitae executionis effectum conſequatur, concedere dignetur. Ad haec ego ac *M*agiſter Livoniae, praeterea utriuſque noſtrum Praeceptores cum divina gratia omnia facere, quae humana ac poſſibilia videbuntur, omnia noſtra huc conferentes, tam corpus quam vitam ac facultates, quas Dei Omnipotentis beneficio conſecuti fuimus, ac omnia & ſingula talia cum obedientia ac humilitate promereri ſtudebimus. Quod Veſtram Caeſaream *M*ajeſtatem cum omni obedientia ad praedictam praetenſam ſupplicationem latere noluimus, meque meumque Ordinem exinde Caeſareae Veſtrae *M*ajeſtati, tanquam Domino meo Gratioſiſſimo Romanorum Imperatori, Praefecto, Tutori ac Defenſori, poſt Deum Omnipotentem, qui Caeſaream Veſtram *M*aieſtatem in diuturna ſanitate conſervare velit, in ſumma obedientia commendamus. Datum Ratisbonae 3. Junii, Anno 1532. ANNO 1532.

Cæſareae & Catholicæ
Veſtræ Majeſtatis

Deditiſſimus

WALTHERUS a CRONBERG
Magiſtratus Generalis Militiæ Hieroſolymitanæ Ordinis Beatæ Mariæ Theutonicorum in Pruſſia Adminiſtrator, ac ejuſdem per Germaniam, & Italiam, parteſque tranſmarinas Magiſter.

CCII.

ANNO 1532.

CCII.

Apologia ALBERTI *Ducis Pruſſiæ Ratisbonam ad Comitia Imperialia miſſa, in qua adducuntur cauſſæ, ob quas ille ab Ordine deſciverit, Ducatum Pruſſiæ in feudum acceperit, & uxorem duxerit.* Anno 1532. *Ex Archivo Neſvis. Princ. Radivilliorum in MS. Tomickii Epiſc. Crac. Tom. XIV. fol. 19.*

Invictiſſimis ac Potentiſſimis Principibus & Dominis, Domino CAROLO Romanorum Cæſari, Domino FERDINANDO Romanorum Regi, Fratribus Imperii Auguſtiſſimis, Germaniæ, Hiſpaniarum, Ungariæ, Bohemiæ Regi, Archiducibus Auſtriæ, Clementiſſimis & Clementibus Principibus; præterea Electoribus, Principibus, Comitibus, Baronibus, Equeſtri Ordini, atque Rebuspublicis Germaniæ, omnibusq; & ſingulis, quibus hæc noſtra Apologia obvenit, offerimus Nos ALBERTUS Dei Gratia Marchio Brandenburgenſis, Boruſſiæ &c. Dux &c. debita noſtra & amica obſequia, officia, bonam & clementem voluntatem, juxta cujusque dignitatem & ſtatum. Potentiſſimi, Reverendiſſimi, Illuſtriſſimi, Reverendi, Generoſi, Nobiles, Strenui, Honorabiles & Prudentes, Clementiſſimi, Dilectiſſimi Cognati, Agnati, Affines, Amici, Fratres & Chari. Oblatum eſt Nobis 20. Martii Anno 1531. proxime præterito Veſtræ Cæſareæ Majeſtatis Mandatum, una cum clauſula juſtificativa & annexa citatione, controverſiam inter Nos & Ducatum noſtrum Boruſſiæ atque Ordinem Theutonicorum continens. Et quia hoc negotium ad Sereniſſimum & Potentiſſimum Principem & Dominum, Dominum SIGISMUNDUM Regem Poloniæ, Magnum Ducem Lithuaniæ, Rutenorum, Prutenorum & Mazoviæ Dominum & Hæredem &c. uti noſtri feudi Dominum pertinet, hoc egit ejus Regia Majeſtas, ut per peculiarem ſuum Cameræ Tabellarium Mandatum & Inhibitionem Nobis inſinuaret, cujus exemplar ſubſcripſimus. Præterea indicavit Nobis eadem Regia Majeſtas Poloniæ ejusmodi Mandatum & Inhibitionem Veſtræ Cæſareæ Majeſtati per ſuum Oratorem in Aula Cæſarea inſinuaſſe, qua ratione & nonnullis aliis judiciis factum eſt, ut crederemus Veſtræ Cæſareæ Majeſtati ſatisfactum fuiſſe. Verumtamen quia adverſarii noſtri contenti non ſunt, hoc immenſo periculo neque irrecuparabili calamitate, in qua ipſi miſeram, depopulatam & laceram Provinciam Boruſſiæ, vitam noſtram, rem familiarem, & fortunam univerſam ſuis ipſorum machinationibus non ſolum induxerunt & impulerunt, verum etiam ſubinde moliuntur honorem noſtrum & Principalem Dignitatem traducere, inſuper apud Veſtram Cæſaream Majeſtatem, Chriſtianos & ſpirituales & temporales Principes & Magiſtratus, Equeſtrem Ordinem, atque ut, quod ad honoris noſtri & Principalis Dignitatis denigrationem pertinet, nihil intentatum relinquatur, et jam apud vulgus divulgatio, ad hoc æreis typis excuſis libellis ſubinde idem agunt, & in votis habent, apud magnos & parvos, ſupremos & infimos hanc camarinam perpetuo tandem movere. ANNO 1532.

Et quanquam pro Chriſtiana pietate ejus animi ſimus, ejusmodi calumnias, contumelias & injurias boni conſulere, ac patienter ferre, nimirum cum non ignoremus, cui ejus injuriæ vindicta debeatur, nempe Omnipotenti, qui Scrutator eſt cordium, eam tribuere, ut pro ſua divina voluntate ei morbo medeatur, atque inter Nos commiſſa & obmiſſa judicet. Præterea per hanc noſtram Apologiam & juſtam defenſionem in votis habeamus neminem, quantum fieri poteſt, atque hæc periculoſa tempora ferunt, temere offendere, neque ſervum alienum, qui Domino ſuo ſtat & cadit, judicare, præſertim vero ſupremi ordinis hominum, ad quos hoc negotium quoque pertinet, factorum mentionem fieri, atque ignobili vulgo palam facere. Attamen quia hæc Chriſtiana & longæva noſtra patientia, atque in publicum emiſſa noſtra Apologia & defenſio Nos quietos minime reddere poteſt, adverſarii quoque noſtri quieſcere nolunt, impellit Nos noſter & noſtrorum honor & Principalis Dignitas, atque Provinciæ noſtræ ſumma neceſſitas, ut in hunc modum compendiariam defenſionem evulgemus, in qua Nos non ſine Chriſtiana patientia & principali manſuetudine ea modeſtia utimur, atque proteſtamur coram Deo juxta & mundo, ejus animi non eſſe, ut quemvis inique offendamus, ſed nihil aliud Nos quærere, quam quod ad Chriſtianam pacem, (qua hoc noſtro periculoſo tempore nihil pretioſius) pertinere queat.

Principio Adverſarius noſter, Adminiſtrator Ordinis Teutonicorum, de tribus Nos inſimulavit.

Primum perinde quaſi Provinciam Boruſſiæ ab Imperio Romano & Ordine abalienaverimus, atque Dominis non ſuis, ſed profanis temere & præter neceſſitatem ſubjecerimus.

ANNO 1532. Deinde quia Ordinis personam cum veste contra principalem promissionem deposuimus, & profani facti sumus.

Postremo perinde ac si in robur & firmamentum præfatorum duorum, antedictam Provinciam Borussiæ in feudum perpetuum acceperimus, proinde duxisse uxorem, ut spes prolis procreandæ Nobis non deesset.

Quod ad primum attinet, putant adversarii Nos in Deum peccasse, honori nostro & principali modestiæ contraisse, atque adeo perinde quasi transgressorem divinorum mandatorum in gravem indignationem Omnipotentis incidisse; quo telo conantur spiritualem Magistratum adversum Nos armare; deinde hoc agunt, ut Nos apud Vestram Cæsaream & Regiam Majestates, Illustritates, & apud vos reliquos traducant, atque eas inclementes, parum Nobis faventes & amicos reddant, non aliter, quam si magnopere hic Ordo eis curæ sit, atque ut ad bellum & Christiani sanguinis effusionem inducant. Postremo moliuntur hoc negotium vulgo palam facere, ut imperitæ quoque plebis animos a Nobis alienent, hacque via eorum causae fucum facere, atq; adeo universam Germaniam (quantum per eos fieri potest, id tamen quod Deus pro sua clementia avertat) Nobis invisam reddere.

Nos vero Deo, gratia divina, naturali & civili ratione & jure fundati sumus, istis cavillationibus & calumniis, quantum satis est, respondere. Porro hoc tempore ea plana facere adversariis nostris, qui hoc maxime quærunt, ut Nobis gladium e manibus extorqueant, minime commodum Nobis futurum existimamus.

Proinde suo tempore & loco, nimirum ad hanc rem convenientibus, reservantes, & ut nemo non intelligat innocentiam nostram, quodque inique in hunc modum insimulemur, provocamus, id quod antea quoque a Nobis factum est, ad verum, Christianum, liberum & generale Concilium, ejusmodi videlicet, quod juxta præscriptum Bibliæ Veteris & Novi Testamenti congregatum erit, ubi parati sumus Sacrae Scripturae judicium & sententiam ferre, an per hanc personae atque Ordinis depositionem adversus conscientiam, jusjurandum atque promissiones a Nobis aliquid commissum sit. Quod si in tali Christiano Concilio per Sacram Scripturam, per quam ejusmodi controversiae animam & conscientiam pertingentes discerni & judicari debent, victi fuerimus, ut jam ante dictum est, atque per eandem Sacram Scripturam docebimur, hominum vota, quae cum praeceptis divinis ex diametro pugnant, divinis jussionibus praeferri oportere, non dedignabimur juxta Sacrae Scripturae praescriptum istiusmodi decretis parere. ANNO 1532.

Porro quia hactenus horum nihil planum factum est, neque fieri potest, quae est nostra erga Deum fiducia, ut planum fiat, supplices, enixe & amice rogamus & petimus, quia hoc Mandatum cum annexa citatione per importunam & iniquam delationem adversariorum emanavit, Vestrae Caesareae & Regiae Majestates, Illustritates, & vos alii nolint eidem fidem praestare.

Verumtamen ne nostro silentio apud reliquos suspecti efficiamur, atque eo nomine incusemur, volumus innocentiam nostram saltim perstringere.

Quod ad primum Caput attinet, de quo erga Deum Nos maxime excusare convenit, operae pretium non ducimus futurum, & non necessarium pluribus agere. Confitemur Deo, Domino et Servatori nostro Nos peccatorem, nihilo secius tamen Christianum et natum Principem, cui soli hoc in negotio stamus et cadimus, qui novit cor nostrum, qua necessitate, angustia et timore ad hoc moti et impulsi sumus, quantisque ex periculis nostra Provincia cum subditis hac ratione sit liberata, neque diffidimus suam divinam clementiam, in cujus conspectu nemo innocens invenitur, animi nostri bonam voluntatem et conatum in hac causa et reliquis, quae, ut Respublica Christiana promoveretur, tentata sunt, promoveri et tueri non dedignaturum, quandoquidem nihil praeter summam necessitatem, quae divinis pariter naturalibus et civilibus rationibus fulcita est, a Nobis factum fuit, id quod a Nobis suo tempore et loco explicari poterit.

Quantum ad reliqua duo Capitula, nempe secundum et tertium attinet, non speramus, Vestris Caesareae & Regiae Majestatibus, Illustritatibus, et vobis reliquis ulla ratione ejusmodi per libellos divulgatas calumnias placere, quandoquidem si in hunc modum atque libellis haec controversia tractari debet, non poterit paci inserviri, quibus profecto nihil aliud efficitur, quam cum Monarchae et mundi Principes inseruntur, ignobili vulgo in textrinis, apud stivam, et in aliis locis praestatur occasio istiusmodi negotia tractare, neque tamen ad eum finem pervenitur, ad quem perveniri debet; proinde hac in re hoc saltem agimus, ut adversariis nostris, modestia saltem per divinam clementiam superiores esse possimus, atque ipsorum Nos potius,

quam

ANNO 1532. quam ipsi nostri rationem habere, ac in praesentiarum eis parcere.

Quod si eo animo fieret, ut Vestrae Caesareae et Regiae Majestates, Illustritates, et vos reliqui cum Equestri Ordine bellum adversum Nos suscipiant, nihil profecto aliud evenire poterit, quam ut firmiter credimus, Vestras Caesaream et Regiam Majestates, atque reliquos Christianos Ordines juxta suam providentiam posse existimare, quam fuerit ejusmodi propositum periculosum, timoris plenum, atque Reipublicae Christianae perniciosum, quando sine negotio colligi potest, quod sine controversia natus Princeps Electoralis Domus Brandeburgensis, Sacro Romano Imperio et Illustri Domui Austriae, atque aliis Electoribus Principibus, cum nostris Majoribus inprimis, non sine consilio et temere, sed acceptis promissionibus adhuc adolescens ad hoc grave onus subeundum, et bellum suscipiendum inducti sumus. In quo, absit invidia, ut humano more loquamur, sic versati sumus, ut speraremus, Nos Deo et hominibus placituros. Quum etiam nihil diffidimus, neminem bonum aliud de Nobis dicturum, nisi quod omnia ea egerimus, quae bonum et honestum Principem et Caput decent, qui, neque corporis neq; vitae discrimina detrectantes, in mediis periculis versati sumus, bona nostra et patria et reliqua impendimus, atque adeo omnia ea moliti, quae et pacis et belli tempora exigunt, id quod partim amicis partim inimicis testari queamus.

Et quum omnia, quatenus possibile fuit, praeterito bello & vitæ discrimine & rerum nostrarum jactura fecerimus, nimirum ea spe, ut jam diximus ut Deo & hominibus grati efficeremur, atque Ordini commodaremus, Nobis (quæ est humana fragilitas) honorem, famam & gloriam aucuparemur, nihil aliud a Superis impetrare potuims, nisi quia Nobis tantum victoriæ præstitutum fuit, quantum juris ad hoc bellum exsuscitandum habuimus. Et edocti sumus, Deum Optimum Maximum sua opera minime velle humanis viribus tutanda esse, atque adeo ut hæc fracta fædera non aliter, quam olim decennales inducias in Ptolomaide vindicare queat. Proinde nostra & nostrorum jactura aliorum crimina persolvimus. Neque enim minus Nos quam quinque Antecessores nostræ Provinciae Borussiæ pacem optavimus, qui se jurejurando & homagiis Regno Poloniæ insinuarint, si non magna deliberatione multis promissionibus, admonitionibus & mandatis coacti fuerimus, ut suetis fæderibus & perpetue jureiurando firmatæ paci de facto contrairemus, atque huic bello, nostris sic volentibus, occasionem præberemus. Porro hic prætermittimus ex professo, suo tempore planum facturi, quam vafris persvasionibus & consiliis, præterea pollicitis auxiliis, in hanc arenam inducti simus. ANNO 1532.

Verumtamen a mundo solitam gratiam impetravimus a nostris etiam derelicti, nihil aliud, quam vituperium & damnum reportavimus, usque adeo, ut & consilio & auxilio (quod Nobis maxime necessarium erat) destituti atque in eum necessitatis angulum impulsi, ut in potestate nostra tum non fuerit bellum finire, quam fuit id ipsum suscipere. Proinde coacti sumus inducias magis necessarias quam utiles neque etiam ex animi nostri sententia facere.

Hic quoque manifestum & notorium est, quantum his quadriennalibus induciis laboris, sollicitudinis, diligentiæ, admonitionis & petitionis apud Compromissarios & alios summos iuxta & infimos Ordines Sacri Romani Imperii apud Vestram Cæsaream Maiestatem in Hispania, apud Germanos, Pannonas & Bohemos &c. ipsi Ordini partim ipsimet, partim vero per nostros summi & infimi Ordinis Oratores insumpserimus, neque tamen plus profecimus, nisi quia id, quod reliquum fuit, dilapidavimus, multum contraximus æris alieni, Provinciam cum subditis ad extremam paupertatem deduximus, atque adeo Nos ad instans & ante oculos positum bellum ineptiores fecimus.

Et in hunc modum ab hominibus, praesertim his, qui Nos ut Principem adhuc adolescentem ad hoc induxerunt, derelicti, omni consolatione & auxilio passim destituti, adque cum & Salus & interitus Nobis atque nostris subditis solis, amplius esset curæ, hoc tandem, tametsi admodum sero egimus, vertimus Nos ad Christum Servatorem nostrum, & supplices postulavimus auxilium, qui Nos oculis suæ bonitatis perpetuæ & misericordiæ aspexit, atque illuminavit tenebras cordis nostri, ut matura deliberatione & iusto consilio & auxilio Procerum Ordinis in Prussia, ac misere depopulatorum subditorum nostrorum in extrema necessitate hanc compendiariam viam ad pacem inservientem ingredi coacti sumus. Siquidem cum præteritis induciis neq; per Nos neque alios amicos & Ordines a Regno Poloniæ novas inducias impetrare possemus, sed vel firmam pacem inire, vel bellum quale ante inducias intermissum erat, denuo suscipere cogeremur.

Quandoquidem Regnum Poloniæ no-

ANNO 1532. lebat amplius vetus periculum tolerare, neq; poterat depopulata noſtra & lacera Provincia bellum ferre aut pati eas conditiones cum Proceribus Ordinis in Pruſſia pro Chriſtiana pietate, non quidem ut Nobis, ſed ut Provinciae noſtræ inſerviremus, atque ut gravibus calamitatibus, caedibus & cruento adverſus iretur, acceptavimus. Praeterea eam viam pro Chriſtiana pietate & dilectione, quam erga ſubditos habemus, atque ſupradicta neceſſitate ingreſſi, quae ad pacem & tutelam ſubditorum fuit magis commoda, atque adeo a nemine non, quin etiam a noſtris, derelicti, pacem iniquis conditionibus, nimirum quam Victor nobis praeſcripſit, acceptare coacti ſumus.

Inſuper luce hac meridiana clarius a Nobis probari poteſt, & planum fieri, tametſi plane exhauſtus Princeps & a ſummis & infimis, phanis & prophanis derelicti, Nos & depopulatorum, miſereque depauperatorum ſubditorum noſtrorum deflenda calamitas, juſti & potentis Victoris fortuna & potentia, qui ſupremam poteſtatem & Regnum habet, neminem ſuperiorem agnoſcit, invitos propter conſcientiam & neceſſitatem in hunc neceſſitatis angulum compulit. Neque tamen victas manus dedimus, niſi prius omnem lapidem moviſſemus, atque ſummorum Ordinum mandato pacem ſervare, adverſus Regnum Poloniae nihil hoſtile molire admoniti & juſſi ſumus, adeoque ut nihil amplius Nobis neque conſilii neque auxilii ſupereſſet. Proinde Victor juxta fortunam ſuam & ſummo jure belli pacem Nobis dare voluit, atque in hunc modum victi pacis conditiones, ſecundum ſuam voluntatem, nimirum Victoris, uti antea dictum, acceptare coacti ſumus. Quem ex ſubiectione Divini & humani juris Provinciae Pruſſiae ſolum & feudi Dominum non agnoſcere & ab eo declinare neque potuimus neque voluimus. Porro quanquam ad ſupremam neceſſitatem nondum compulſi fuerimus, id tamen, quod factum eſt, attamen potuerunt Nos ſaltem miſere depopulatorum, qui adhuc ſuperfuerunt, ſubditorum lachrimae, viduarum & orphanorum ejulatus, qui etiam quemvis Tyrannum ad miſericordiam movere queant, iſthuc impellere, ut magis pacem quam miſerabile bellum atque effuſionem ſangvinis Chriſtiani & innocentis optaremus.

Quod ſi Ordinis homines cum ſuis atq; his, qui hanc neceſſitatem calumniantur, pacis tempore Nos eo non induxiſſent, ut ſvetam & debitam fidelitatem Regno Poloniae praeſtare detrectaremus, valde credibile eſt, Regnum Poloniae, quicquid tandem juris in hac Provincia Boruſſiae habuit, & bello acquiſivit, ſi adverſus ea ab Ordine itum non fuiſſet, ut ſemel initum fœdus amplius minime infregiſſent. ANNO 1532.

Praeterea ſi praefati noſtri adverſarii tempore belli & finitis induciis, ejuſmodi fide, conſilio & opere complendo auxilio Nobis commodaſſent, quae omnia ad ſuperandum tam potentem Regem ſatis videri potuiſſent, & ipſi aliter Nos quam diligentem & probum Principem decet, geſſiſſemus, bono conſilio non acquieſceremus, ejuſmodique auxilio fuiſſemus abuſi, dediſſemus ſine controverſia noſtris adverſariis calumniandi occaſionem. Proinde ſperavimus hac Chriſtiana excuſatione adverſariis noſtris abunde ſatisfactum, utque Nobis moleſti amplius non fuiſſent, neque Nos apud ſummos, juxta & infimos traduxiſſent, animos ſuos ab effuſione Chriſtiani ſangvinis abduxiſſent, id quod ab eis, uti Princeps Chriſtianus, per Deum Optimum Maximum Creatorem, & per JESUM CHRISTUM Servatorem noſtrum, petimus, qui dignetur eorum corda lumine divinae bonitatis & miſericordiae illuminare, ut Verbum ſuum & Praecepta pro ſumma Reipublicae Chriſtianae neceſſitate, partim ne Chriſtianus ſangvis temere effundatur, partim ut viduae & orphani tueantur, animis ſuis non ſine fructu concipiant, & ſplendere faciant, Regno Poloniae, Nobis, miſere afflictae Provinciae, & aliis, quibus haec cauſa curae eſt, temere negotium non faceſſant.

Jam ſi haec noſtra juſta & Chriſtiana excuſatio eis nondum ſatisfacere poteſt, ſed gloriam adhuc, quae eſt iſtorum hominum profeſſio, ſitiunt, ſatis & abunde habent, o CHRISTE! temporis & loci, ſuam militiam exercendi, atque multas afflictas animas ex faucibus crudeliſſimi Tiranni Turcæ, ſi modo in genubus eorum ſitum eſt, liberandi. Poſſent inſuper maiore jure & minore negotio, ſi eis facultates, atque res familiares deficerent, ademptas ditiones in Sicilia, Apulia, Italia & aliis provinciis recuperare, quam aliena bona magno periculo atque ſine ulla ſpe, tanta Chriſtiani ſangvinis effuſione, & tantis impenſis invadere.

Niſi quia exiſtimari debeat Regnum Poloniae cum ſuis potentibus, complicibus nimis animi & fortunae ad eorum atque maiorum ſuorum ſangvine parta tuenda habere, quam iam olim ablata recuperare. Verumtamen ut adverſarii noſtri, atque alii hic temere periculum non ſubeant, fideliter atque pro Chriſtiana Charitate eos admonemus.

Praete-

ANNO 1532. Praeterea quod Nobis ab adverſariis objicitur, maluiſſe Nos Potentiſſimi & Chriſtiani Regis Danorum filiam uxorem juxta divinum praeceptum ducere, quam in peccatorum luto contra divinum & humanum jus perpetuo tandem volutari, & quia hoc factum Sacra Scriptura fundatum eſt, adeo ut adverſarii noſtri id ipſum haud ignorare queant, abſurdum plane ducimus, cum tam prudentibus hac de re pluribus agere, atque parati ſumus ejus facti Nos ſuo loco rationem reddere. Interim adverſariis noſtris per Nos liceat (atque utinam fieri queat id, quod a Deo Optimo Maximo exoptamus) in caelibatu caſte vivere. Quantum ad Nos attinet, ingenue fatemur, hoc donum Nobis minime eſſe elargitum. Proinde maluimus juxta Pauli doctrinam Chriſtiane in matrimonio vivere, quam extra matrimonium in præſentiarum uri, atque in futuro ſæculo a Regno Cœlorum excludi.

Quod vero ad adverſariorum noſtrorum conatum ad armandum in Nos Equeſtrem Ordinem attinet, maluimius modeſte & tanto libentius tegere, quanto certiores ſumus, quia & ſummi & infimi praeter noſtram admonitionem ſciunt, quantum Provincia Boruſſiae Germanis hactenus commodaverit, in quam ſemper plus rei familiaris & ſangvinis ab eis impenſum eſt, quam fructus inde perceptum.

Et quemadmodum Galli ſepulturam ſuam in Lombardia, ita Germani ſuam in Pruſſia nuper (Dominus proſperet futura) habuerunt. An vero hic Ordo Teutonicorum Equitibus Germaniae profuerit, nemo magis novit, quam illi ipſi. Iſta enim nondum praeterierunt. Proinde firmiter credimus, Deum O. M. probi & honorabilis Equeſtris Ordinis, cum in Germania tum aliis nationibus, corda & animos ad ſui nominis gloriam & honorem, atque in tutelam deploratae Reipublicae Chriſtianae non ad famam & inanem gloriam aucupandam, qua Regna & Provincias invadant, producturum, atque longe aliis victoriis dignaturum.

Et quia adverſarii noſtri ultra hoc agunt, ut Nos apud vulgus & plebem, in odium & invidiam perducant, rogamus & admonemus diligenter, amice & clementer omnes & ſingulos cuiuſcunque conditionis & Ordinis, ut dignentur ſecundum enumeratas rationes ea, quae facta & intermiſſa ſunt, non aliter, quam juxta praecepta divini & humani juris facta & intermiſſa eſſe, dijudicare. Quandoquidem minime dubitamus, ſi haec cauſa ſuo loco, atque apud eos, quorum maxime intereſt, controverteretur, per Nos & ipſos planum mundo fieri, utrinque nihil aliud quaeſitum, quam quod divina pariter & humana jura ſecum ferunt & permittunt. Quod ſi palam fieret, ſi haec cauſa aliorſum quam ad pacem perveniret, & vulgus etiam Germaniae, pro ſua Chriſtiana conſcientia, re familiari & vita plus inde diſpendii, quam commodi reportaret. Proinde ſperamus, neminem tam immitem & parum Chriſtianum erga Nos futurum, qui ſe temere ad hoc induci in ſui internecionem patiatur, ut Nos indicta cauſa, & nondum auditos condemnet, atque contra divinam & humanam aequitatem temere laedat. ANNO 1532.

Quod ſi inveniatur, cui juſtae iſtae rationes nondum ſatisfaciant, & Nos accuſare paratus ſit, non dedignabimur coram eo tribunali, apud quod ratione proprietatis & poſſeſſionis ſiſtere cogimur, id, quod antea dictum fuit, reſpondere, atq; ſententiam expectare. Nihil prorſus dubitantes, neminem non habere Nos eo nomine excuſatos.

Quae cum ita ſe habeant, ſperamus ſupremis & infimis Ordinibus, adverſariis noſtris, hac modeſta noſtra excuſatione ſatisfieri, adeoq;, ut amplius Nobis periculum non faciant; ſiquidem certi ſumus, neminem conſcientiam noſtram, praeter Deum, dijudicaturum.

Quod ad extrema & civilia attinet, exiſtimamus, nihil dubitantes, quin univerſus mundus non aliter ſit expenſurus, Nos noſtro corpore nihil aliud praeſtare potuiſſe, quam quod impune apud Deum & homines factum ſperamus, & quod pro ſua bonitate divina non noſtrum, ſed Reipublicae commodum quaerere coacti ſumus. Inſuper magnae Europae parti pacem paravimus, atque Germaniae propugnaculum longi tractus, adverſus Ethnicos & Schismaticos hoſtes extruximus. Atque utinam plures ſint, qui non ſua (nimirum terrena & propediem interitura) ſed Reipublicae Chriſtianae neceſſaria quaererent, profecto minus haberetur & civilis & externi belli, innumerato, atq; ..... fieri poſſet, ut communi Chriſtiano hoſti maiore vi & commodius reſiſteretur. Ad quod promovendum Nos (ut natus Princeps Illuſtris & antiquae Electoralis Familiae Brandeburgenſis) ſumma cura Chriſtiani & principalis animi debitores agnoſcimus.

Verumtamen ſi hac noſtra modeſta defenſione & excuſatione adverſariis noſtris, Adminiſtratori, ſi Diis placet, & aliis, ſatisfactum non fuerit, proteſtamur coram Deo Op. Ma. fanis & profanis, ſummis & infimis Ordinibus, ſuprema neceſſitate Nos impelli alteram noſtram, quae juſti voluminis menſuram ſuperat, Apologiam

ANNO 1532. edere, & in publicum emittere, quam hodie magna deliberatione premimus, ne ſummos juxta & infimos ordines, immo etiam adverſarios noſtros (quos ſalvos potius quam perditos cupimus) quibus modeſtia ſuperiores eſſe volumus, offendamus, & ad extremam neceſſitatem, pro Chriſtiana pietate, promovere in votis habemus. Forte futurum eſt, cui tamen occaſionem non libenter praeſtaremus, ut Chriſti Servatoris noſtri dictum impleatur, quo ait, omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus Cœleſtis, eradicabitur &c. Quis vero in animum ſuum inducere poteſt, ut credat, ex Deo plantatas eſſe tot inquietas conſcientias, quae ex eorum fructibus paſſim & in multis Provinciis cognitae ſunt, quae tantum civilium & externorum bellorum (graviori verbo uti non libet) tot annis exſuſcitaverunt. Proinde ſi repentinum aliquod malum, & periculum inde ortum fuerit, ſperamus & confidimus, Nos apud Deum & homines excuſatos iri. In ſumma hoc praecantes: Deus Optimus Maximus velit ſuo populo Chriſtiano miſericorditer praeire, eumque perpetua pace dignari. Amen.

A Duce Pruſſiæ ad Regem miſſa tranſcriptaque Cracoviæ VIII. Junii Anno Domini 1532.

CCIII.

Reſponſum nomine SIGISMUNDI I. *Legato* ALBERTI *Ducis Pruſſiæ datum, quo culpa nondum determinatorum limitum inter Pruſſiam & Litvaniam in Commiſſarios Pruſſicos rejicitur.* A. Domini 1532. *Ex Arch. Principum Radiviliorum Neſviſienſi in MS. Tomickii Epiſc. Cracov. & Regn. Vice-Cancell. Tom. XIV. fol. 28.*

Ad ea, quae Dominatio Veſtra nomine Illuſtris Domini ALBERTI in Pruſſia Ducis &c. Domini ſui diffuſe in praeſentia Majeſtatis ſuae, & Senatorum ejus conſeſſu retulit, Majeſtas ſua Sereniſſima brevibus reſpondere mandavit.

Caeterum quod Illuſtris Dominatio ſua culpae Commiſſariorum Majeſtatis Regiae attribuit, quod limites, inter M. D. Lithvaniæ & Terram ac Ducatum Illuſtris Dominationis ſuae recogniti & reviſi non fuerint, Domini Lithvani id viciſſim in Praefectos Illuſtris Dominationis ſuae rejiciunt, quos ſcribunt non ſecundum literarum teſtimonia, ſed ſecundum arbitrium & voluntatem ſuam, locorum appellationem deſignare voluiſſe. Verum cum videatur Illuſtri Dominationi ſuae, ut alii Commiſſarii ad recenſendos dictos limites deputentur, Maieſtas ſua Sereniſſima id ipſum facile concedit & admittit, curareque vult, ud ad eam anni partem, qua commode luſtrari & diſtingui limites ſolent, Commiſſarii ad locum confinium deſignatum deſcendant, & rem, quantum in eis erit, tranſigant & abſolvant. ANNO 1532.

Poſtremo quod Dominatio Veſtra retulit, Illuſtrem Dominationem ſuam & ſubditos illius gravari certis novis vectigalium impoſitionibus, per Praefectos Majeſtatis ſuae in Ducatu Maſoviae inſtitutis, Majeſtas ſua Sereniſſima perquiri de hoc, uti ſe habet, faciet, & Praefectis ſuis nihilominus mandabit, ut nihil praeter ſolitum & aequum adverſus Illuſtrem Dominationem ſuam vel ſubditos illius in exigendis praeſtationibus admittant, quos ita facturos eſſe Majeſtas ſua non dubitat.

CCIV.

Epiſtola SIGISMUNDI I. *ad* CAROLUM V. *Imperatorem, qua eum hortatur, ut bannum in* ALBERTUM *Pruſſiæ Ducem latum aboliri faciat.* Datum Vilnæ II. Mart. 1534. *Libr. Legat. XV.* 1534.

Sacra Cæſarea & Cath. Majeſtas.

Intelleximus prodiiſſe ab Judicio Camerae Caeſareae Majeſtatis Veſtrae bannum illud adverſus Illuſtrem Principem Dominum ALBERTUM Marchionem Brandeburgenſem & Ducem Pruſſiae, noſtrum e Sorore Nepotem, & Regni Noſtri Poloniae Subditum, quod Veſtra Caeſarea Majeſtas anno ſuperiore Nobis poſtulantibus in biennium ſuſpenderat, ad haec ipſius banni executoriale Mandatum cum adjuncta citatione peremptoria adverſus ejusdem Ducis, atque adeo noſtros ſubditos Pruſſiae Ducatus incolas, idquod Nos vehementer miramur, neque tamen adduci poſſumus, ut credamus, haec Caeſareae Veſtrae Majeſtatis juſſu fieri, cui ut ſemper in omnibus gratificari & obſequi pro virili noſtra ſtudemus, ita viciſſim de ejus in Nos voluntate optima quaeq; Nobis pollicemur. Deinde confidimus eandem Caeſaream Majeſtatem Veſtram, qua eſt prudentia, ingeniique dexteritate, animo ſecum perpenſuram atque reputaturam fuiſſe, quid difficultatis & offenſionis inde exoriturum eſſet, ſed ſuſpicamur id importunis ipſius

Ad-

Anno 1534. Administratoris Magisterii Teutonici Ordinis flagitationibus ab ipso Camerae Judicio, Caesarea Majestate Vestra inscia, datum esse; Nobis quidem id placere nequaquam potest, quod adversus Nos, Nepotemque nostrum, & quidem immerentes, ita inceptatur. Eo enim loco id ducimus, quod adversus Nepotem nostrum & Regno nostro subditum Ducem fit, ac si adversus Nos ipsos fiat, cum propter necessitudinis vinculum, tum autem propterea, quod de propria nostra Provincia, Dominio, Jure, Possessione, Privilegiis & Regalibus agitur. Quae Nos tantum abest, ut adimi Nobis & abalienari passuri simus, ut ne minui quidem aut vexari aequo laturi simus animo. Neque vero cuiquam justitiam adversus dictum Nepotem & subditum Regno nostro Ducem denegamus. Quare etiam atque etiam petimus a Caesarea Vestra Majestate, dignetur pro summa sua sapientia perspicere & aestimare, dum adhuc integrum est, quantum incendium ex ea re excitari possit, quaeq; difficultates, quae pericula, quae deniq; dissidia & animorum irritationes, quae mutuam nostram & subditorum nostrorum inter se benevolentiam, amicitiam & confœderationem, quod omen Deus avertat, laedere possit, quod non sine magno mercatorum, atque adeo totius Orbis Christiani fieret incommodo, ex his initiis exoriturae essent. Nos quidem quantum in Nobis erit, sedulo dabimus operam, ne quam ejuscemodi malorum ansam demus, deinde ut Majestas Vestra Caesarea Camerae suae Judicio mandet, ut bannum istud una cum Mandato revocent, infringant & irritum faciant. Aut Vestra Majestas, utpote Supremus Judiciorum Praeses & Moderator, id ipsum faciat. Erit id cum vehementer e re utriusque nostrum subditorum, tum Nobis multo gratissimum: Vestrae vero Caesareae Majestatis dignitati, sapientiae, & ei, quod pridem erga Nos experti sumus, propenso studio convenientissimum, postremo toti Christianae Reipublicae longe & jucundissimum & utilissimum. Nos vicissim pro viribus omni officiorum & congruorum obsequiorum genere de Sacra Caesarea Majestate Vestra id promereri non intermittemus, quam ut Deus Optimus Maximus quam duitissime incolumem semper secundis rerum successibus felicitet, optamus. Vilnae undecima Martii. Anno Domini 1534.

CCV.

Ejusdem Epistola ad Ferdinandum *Romanorum, atque Hungariæ & Bohemiæ Regem in eodem negotio.* Datum Vilnæ 12. Mart. 1534. *Indidem.* Anno 1534.

Serenissime Princeps, Amice, Vicine & Sororie noster Charissime.

Editum erat anno superiore bannum a Cæsarea Majestate adversus Illustrem Principem Dominum Albertum Marchionem Brandeburgensem, & Ducem Prussiæ, Nepotem nostrum e Sorore, & Regni nostri Subditum, quo omnes ejus subditi ab jurejurando, fide & obedientia ipsi præstita absolvebantur, sed mox nostri respectu ab eadem Cæsarea Majestate in biennium suspensum. Nunc jam nondum exacto eo biennio, denuo audivimus id edictum atque publicum esse, una cum executoriali Mandato. Quod Nos factum vehementer miramur, neq; tamen ullo modo proclive est Nobis creditu, Sacræ Cæsareæ aut Vestræ Majestatis, velut ejus Vicesgerentis, jussu atque voluntate id factum esse. Nam ut ipsi summa semper voluntate, & omni officiorum genere, utramque tam Cæsaream quam Regiam Majestatem Vestram prosequimur, illudque sedulo agimus, ne quid unquam, quod easdem Vestras Majestates offendat, faciamus, ita vicissim confidimus, dignitatem nostram Vestræ Majestati curæ esse, neque commissuram unquam, ut ea impune a quoquam impetatur, multominus ipsam aliquid ejuscemodi facturam esse. Nam quod adversus ipsum Ducem Nepotem nostrum agitur, id Nos perinde æstimamus, ac si adversus Nos ipsos ageretur, cum quod necessitudinis vinculo Nobis devinctus est, tum quod Regno nostro una cum toto Ducatu suo subditus. Neque vero unquam, Deo propitio, patiemur, ut Provincia nostra & Dominium, quod jure possidemus, Nobis a quoquam aut abalienetur, aut distrahatur, vexeturve. Et tamen Nos justitiam adversus ipsum Ducem nemini unquam denegavimus, neque deinceps denegabimus. Quapropter petimus etiam atque etiam, cogitet diligenter & perpendat Majestas Vestra, quid difficultatum, quid periculorum, quid offensionum atque dissidiorum (ne quid gravius dicamus, quod ominari nolumus) ex hujusmodi initiis oriturum esset, per quæ & necessitudo, quæ inter Nos tum vicinitate & confœderatione, tum sanguinis vinculo intercedit, violari, & pax atque concordia inter communes subditos, cum magno mercatorum & monopolarum, imo vero totius Reipublicæ damno & incommodo minui atque moveri posset. Agatque Majestas Vestra

ANNO 1534. cum Sacra Cæſarea Majeſtate Germano ſuo, ut iſtud bannum, una cum ſuo executoriali Mandato, ab ipſo Camerario Judicio revocetur, infringatur, & penitus irritum fiat. Aut ipſæ Majeſtates Veſtræ, velut Summi Judiciorum Præſides & Moderatores, id ipſum faciant. Fuerit id Nobis longe exoptatiſſimum, Veſtræ Majeſtatis prudentia & voluntate erga Nos ſpectata digniſſimum, ſubditis communibus utiliſſimum, & toti Orbi Chriſtiano multo jucundiſſimum & ſaluberrimum. Nos viciſſim ſummo ſtudio omnia Majeſtatis Veſtræ gratia facere non poſthabebimus. Cupimus Majeſtatem Veſtram quam diutiſſime atque feliciſſime valere, una cum tota domo ſua. Datum Vilnæ duodecima Martii Anno Domini milleſimo quingenteſimo trigeſimo quarto.

CCVI.

Ejusdem Epiſtola ad Præſidentes Judicio Cameræ Imperialis in eodem negotio. Ibid. *Indidem.*

Spectabiles, Magnifici, Generoſi, grate Dilecti.

Accepimus bannum illud adverſus Illuſtriſſimum Principem Dominum ALBERTUM Marchionem Brandeburgenſem, Ducem Pruſſiæ, Nepotem noſtrum e Sorore, & Regno noſtro ſubjectum, a Cæſarea Majeſtate editum, & noſtri reſpectu in biennium ſuſpenſum, rurſus una cum Mandato executoriali ſupremo Teutonicorum Ordinis Adminiſtratore inſtante & urgente datum, evulgatum eſſe. Id Nos factum non mirari non poſſumus, præſertim cum Nobis perſuadeamus, Cæſaream Majeſtatem eo in Nos eſſe animo, ut contra priorem ſuam voluntatem, qua id bannum ſuſpenderat, inſtitutum fuiſſe credamus. Sed conſiderent diligenter, atque animo ſecum revolvant S. Veſtræ, quod incendium ex hac ſcintilla, ſi adhuc ſcintilla dicenda eſt, exoriri poſſet, quæque difficultates, incommoda, pericula, offenſiones deniq; animorum & diſſenſiones, ne quid gravius interim, quod ominari nolumus, dicamus, quæ amicitiam & ſanguinis neceſſitudinem Nobis cum Romanis Cæſarea & Regia Majeſtatibus intervenientem laxare, pacem, concordiam & confœderationem noſtrorum inter ſe ſubditorum turbare, mercatorum commercia impedire, & publicam Chriſtiani Orbis tranquillitatem & felicitatem lædere poſſent, & imminuere, ex his fontibus emerſuræ eſſent. Nobis quidem nequaquam ſedet in animo, aut ipſi Duci Neceſſario noſtro & Regni noſtri Subdito deeſſe, aut Provinciam noſtram Dominiumque, quod recuperatum jure poſſidemus, Nobis adimi, diſtrahi, minui, aut vexari a quoquam permittere. Et tamen nemini unquam juſtitiam adverſus ipſum Ducem Nepotem & Subditum noſtrum denegavimus, aut impoſterum denegabimus. Quare poſtulamus S. Veſtras, velint ita rem ipſam temperare, ut id, quod factum eſt, irritum & inane fiat. Erit id Nobis tam gratum, quam quod gratiſſimum, ſubditis tam noſtris, quam utriusque Romanæ Cæſareæ & Regiæ Majeſtatis ſaluberrimum, mercatoribus utiliſſimum, Rei vero publicæ Chriſtianæ maxime ex uſu & dignitate. Nos viciſſim Veſtris S. gratificari ſtudebimus. Quas bene valere cupimus. Vilnæ 12. Martii 1534. ANNO 1534.

CCVII.

Ejusdem Epiſtola ad Electores Romani Imperii in eodem negotio. Ibid. *Indidem.*

Reverendiſſimi in Chriſto Patres, Illuſtres Principes, Amici Chariſſimi ac Honorandiſſimi.

Non poſſumus ſatis mirari bannum illud, quod Sacra Cæſarea Majeſtas anno ſuperiori editum reſpectu noſtri in biennium ſuſpenderat, adverſus Illuſtrem Principem Dominum ALBERTUM Marchionem Brandeburgenſ. & Ducem Pruſſiæ, Nepotem noſtrum e Sorore, & Regni noſtri Subditum, nunc rurſus, una cum executoriali Mandato, ab Judicio Cameræ Cæſareæ emiſſum eſſe, non tam fortaſſis Cæſareæ & V. S. voluntate conceſſum, quam importunis ipſius Adminiſtratoris Supremi Magiſterii Teutonici Ordinis flagitationibus extortum. Nam quominus alterum illud ſuſpicemur in cauſa eſt ea, quam ſemper in Cæſarea Majeſtate & V. S. erga Nos eſſe cognovimus, propenſa voluntas, de qua quidvis potius Nobis perſuadebimus, quam ut talia adverſus Nos, dignitatemque noſtram eam, agere credamus. Adverſus Nos autem id agi exiſtimamus, quod adverſus Nepotem & ſubditum noſtrum agitur. Cui Nos cum pro ſanguinis conjunctione, tum pro noſtro officio, velut Dominus ejus, id debemus, ut ei nunquam ſeu conſilio, ſeu auxilio deeſſe, neque, ſi maxime poſſemus, velimus, neque tamen cuiquam jus & juſtitiam adverſus ipſum adminiſtrandam denegabimus. Sed Dominium noſtrum proprium & Provinciam, quam recuperatam jure poſſidemus, adimi Nobis, aut convelli & infeſtari ANNO 1534.

ANNO 1534. festari a quoquam permittere nondum stat sententia. Itaque perpendat diligenter & reputet secum Illustritas Vestra, quantum difficultatis & periculi, quantum offensionis & turbæ, ut ne quid gravius, quod ominari non placet, dicamus, interim ex ea re, si, ut cœpit, procederet, emersurum esset, quantum denique fomes iste incendium multis mortalibus, & præsertim mercatoribus pernicioſum & exitiale, Christianæ vero Reipublicæ detestandum, excitaret. Illud potius Illustritas Vestra pro prudentia sua cum Collegis suis agat & efficiat, ut istud bannum simul cum suo Mandato ab ipso Cæsareæ Cameræ Judicio revocetur, tollatur, & penitus irritum fiat. Fecerit Illustritas Vestra rem suæ prudentiæ & dignitati consentaneam, Nobis gratissimam, subditis tam nostris, quam Cæsareæ Majestatis & Illustritatis Vestræ utilissimam, mercatoribus fructuosissimam, & toti Orbi Christiano exoptatissimam. Bene valeat Illustritas Vestra. Vilnæ duodecima Martii Anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo quarto.

CCVIII.

Ejusdem ad Civitates Imperii in eodem negotio. Vilnæ 13. Martii 1534. *Indidem.*

Spectabiles & Famati, grate Dilecti,

Percepimus Bannum illud, quod anno superiore adversus Illustrissimum Principem Dominum ALBERTUM Ducem Prussiæ, Nepotem nostrum e Sorore & Regni nostri subditum, a Cæsarea Majestate promulgatum, nostrique respectu in biennium suspensum erat, nunc iterum cum executoriali Mandato ab Judicio Cæsareæ Cameræ prodiisse. Id quod Nos factum miramur, atque contra Cæsareæ Majestatis sententiam per Supremi Magisterii Theutonici Ordinis Administratoris flagitationem importunam expressum esse suspicamur. Nam ipsam Cæsaream Majestatem, qua est prudentia, existimamus hanc rem altius ad animum revocaturam fuisse, & perpensuram, quæ difficultates, quæ incommoda, quanta pericula, quam indigna Nobis & subditis utriusque nostrum, pestifera, totique Orbi Christiano detestanda dissidia, quantæ viarum insecuritates & obsessiones, quam damnosæ mercatoribus feriæ, quæ mercium & bonorum direptiones, ne quid addamus gravius, quod non libenter ominamur, inde emersuræ essent. Neque enim Nobis est in animo, aut cognatum & subjectum Nobis Principem destituere, aut Privilegia & Regalia nostra a Nobis abalienari, Dominium & Provinciam, quam recuperatam jure possidemus, per quenquam auferri, quassari aut vexari permittere. Hæc itaq; & sexcenta alia Prudentiæ Vestræ secum reputent, cogitentque, quanta & quam irreparabilia damna ipsis & mercatoribus ex hac animorum irritatione oriri possent. Agantque cum Judicio Cæsareæ Cameræ, quando & e Vestri medio sunt ejus Judicii Assessores, ut istud bannum ejusque Mandatum executoriale revocetur, frangatur, & prorsus irritum fiat. Erit id Prudentiis Vestris & mercatoribus utilissimum, Nobis gratissimum, & Reipublicæ Christianæ longe exoptatissimum; & quæ fuerit hac de re Vestrarum Prudentiarum sententia, reddant Nos primo quoque tempore certiores. Vilnæ tredecima Martii An. Domini 1534. ANNO 1534.

CCIX.

Approbatio a SIGISMUNDO *Rege data oppignorationis per* ALBERTUM *Prussiæ Ducem Districtus Preuschmarck.* Vilnæ nona Maji 1535. *Sub Sigillo annulari. Ex Archivo Regni sub Litt. OO. fol. 81.* 1535.

SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ &c. Significamus &c. Quod posteaquam Illustris Princeps Dominus ALBERTUS Marchio Brandeburgensis, in Prussia Dux &c. Nepos noster charissimus, rerum & temporum præsentium varium, nec discrimine carentem cursum, hominumq; improba studia expendens, certisq; respectibus motus, ditioni & subditis suis de tranquillitate ac tuitione firmiori, quantum fieri posset, melius atque maturius consulere quærens, certa pecuniæ summa ad hoc pium, salutare, animo conceptum beneficium perficiendum, & Reipublicæ præstandum, opus fore judicavit. Utque hoc consilio in deliberationem Terræ illius Pruthenæ Proceribus & incolis posito, tandem Strenuos & Generosos Achacium Czema Castellanum Gedanensem, & Joannem a Werden Burgrabium Proconsulemque Gedanensem, & Capitaneum Novensem, fideles Nobis dilectos hac de causa convenit, & ab eis pariter ad hujusmodi institutum suum efficacius perficiendum, Summam decem millium Marcarum Pruthenarum numeri & monetæ nunc debita frequentia in Terris illis Prussiæ currentis in mutuum re ipsa & in

ANNO 1535. & in effectu accipit, ac e diverso illis ipsis ambobus, videlicet Achatio Czema, & Joanni a Werden prædictis, arcem et districtum universum Preuschmarck in Terris illius Prussiæ situm, cum omnibus et singulis in eodem contentis, et inde provenientibus necessitatibus, redditibus, censibus, proventibus, fructibus, commoditatibus et emolumentis quibuslibet, prout idem Districtus in suis veris terminis et limitibus ab antiquo et hactenus descriptus et contentus est, & continetur. Ac in omnem effectum, modum et formam, quemadmodum ipsemet Dominus Dux eadem arce et districtu usus est, pro jam dicta mutuata et accepta decem millium marcarum pecunia in vim redemptionis oppignoravit, et legitime inscripsit, prout id in literis inscriptionis, desuper ab ejus Illustritate datis et emanatis, amplius descriptum esse intelligimus. Et proinde idem Dominus Dux, pro nostri in easdem Terras Prussiæ juris et dominii exigentia, Regium nostrum consensum ad rem magis firmandam postulavit. Nos itaque ipsius Domini Ducis vigilantiam, et in rebus prospiciendis et agendis prudentem sollicitudinem adprobantes et gratam habentes, ad illius quoque institutum et necessitatem juvandam inclinati, nostri Regii assensus calculum præfatæ inscriptioni adjiciendum duximus et consensimus. Eandem in omnibus et per omnia pro Nobis et Successoribus nostris Regibus approbantes, et ratam semper esse et fore volentes et habentes. Harum, quibus sigillum nostrum annulare est subappensum, testimonio literarum. Datum Vilnæ nona Maji Anno Domini millesimo quingentesimo tricesimo quinto, Regni nostri Anno vigesimo nono.

SIGISMUNDUS Rex. *mppr.*

CCX.

1537. *Supplex Libellus Consiliariorum Prussiæ* SIGISMUNDO *Regi porrectus, quo rogant Eum, ut Officia in illis Terris, nisi Indigenis non conferantur.* Dat. Torunii die 8. Maji Anno 1537. *Ex Archivo Regni Lib. Leg. sub Lit. O. fol. 19.*

Postquam præclarissimæ memoriæ Parens Sacræ Majestatis Vestræ, Divus olim Rex CASIMIRUS iis Terris et Majoribus nostris, qui per spontaneam deditionem se subdiderant, privilegium concederet, inter alia hanc ex pactis clementiam suam verbis satis claris in eodem privilegio expressit, quod Dignitates et Officia, in Terris iis consistentia et in posterum constituenda, item Castra et Tenutas civitatum et locorum nulli extraneo aut forensi, sed proprio indigenæ conferri deberent, quod etiam Majestas ejus Regia eodem anno hic Thoruniæ per aliud privilegium sub Regio et multorum Dominorum Regni appensis sigillis confirmavit. Idem fecerunt Serenissimi olim Reges Fratres Sacræ Majestatis Vestræ, tum per se, tum per Legatos suos, quorum adhuc scripta extant, ipsaquemet Sacra Majestas Vestra aliquoties hunc articulum per suam interpretationem robur habere voluit. Maxime autem in Constitutionibus, hic Toruniæ Feria 6. ante D. *Misericordiæ* Anni Dom. millesimi quingentesimi vigesimi primi factis, sub his verbis: „ Pollicemur deinde, quia Te„ nutas, Castra, Dignitates et Officia „ Terrarum Prussiæ nulli extraneo nisi „ indigenæ Prussiæ conferemus. “ Postremo et in Constitutionibus Gdani Anno millesimo quingentesimo vigesimo sexto datis, in primo statim articulo Sacra Majestas Vestra pollicetur, privilegium harum Terrarum manutenere, et secundum ipsius tenorem Dignitates, Officia et Capitaneatus solis indigenis conferre. Quæ Sacræ Majestatis Vestræ declaratio multo habetur clarius in Transactione cum Capitulo Varmiensi, ubi nec Filium, nec Fratrem suum Sacra Majestas Vestra censet esse Prussiæ Indigenam. Qua igitur quispiam alius Regni Poloniæ indigena nostras erit? Testantur insuper Sacræ Majestatis Vestræ data Nobis Diplomata, quod per susceptionem olim Magnifici Domini Palatini Calissiensis Zaremba in Capitaneum Slochoviensem, et Generosi quondam Joannis Balinski in Consiliarium nostrum, privilegio nostro et huic verbo *Indigenæ* nihil derogari deberet. Quum igitur hæc omnia manifestiora sunt, quam ut majori probatione egeant, sintque adhuc, ut confidimus, in recenti Sacræ Majestatis Vestræ memoria, Sacram Majestatem Vestram humillime supplicamus, fidelissimeque consulimus, ut nos in ea toties facta declaratione clementer conservare, atque, ut est pollicita, manutenere velit, ne ob id inter Communitates nostras, quæ privilegiorum nostrorum observationi summopere intendunt, turbatio non levis, atq; etiam animorum gravis exulceratio suboriri posset, quæ accedente in his æquitate, ac incomparabili prudentia Sac. Majestatis Vestræ continebitur. Cæterum, Serenissime Rex, in responso, quod Venerabili Domino Joannii Dziadulski Archi-

ANNO 1537.

Anno 1537. chidiacono Vladislavienſi, Nuntio Veſtræ Majeſtatis dedimus, precati ſumus Majeſtatem Veſtram, dignaretur Articulos Conſtitutionum olim Gdani factarum, quos in hoc Conventu ad partium ſuper his contendentium ſanctam concordiam conciliavimus, et ad Sacram Maieſtatem Veſtram mittimus, ſua authoritate roborare et innovare, quod ut Sacra Majeſtas Veſtra pro fide ſibi atque obedientia Communitatum noſtrarum firmanda faciat, fideliſſime iterum atque iterum conſulimus, humillimeque ſupplicamus, magnam nobis in eo pro communi harum Terrarum tranquillitate conſervanda gratiam factura. Datt. etc. in Conventu noſtro Generali ad Feſtum S. Stanislai Thorunii celebrato die 8. Maji Anno Domini milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſeptimo.

CCXI.

1538. *Conſtitutiones Terrarum Pruſſiæ, in Publicis Comitiis Thorunenſibus* Sigismundi *Regis authoritate confirmatæ.* Cracoviæ Anno 1538. Feria V. poſt Feſtum Nativitatis B. Virginis Mariæ.

Sigismundus Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, totiusque Pruſſiæ, Maſoviæ &c. Hæres. Significamus tenore præſentium, quibus expedit, univerſis, præſentibus & futuris, harum notitiam habituris, quia conſulere volentes multiplicibus erroribus & abuſibus, qui cum in divinis ac etiam humanis rebus inoleverant in Terris & Civitatibus noſtris Pruſſiæ; ac bonæ reformationi defectuum & diſſidiorum, quæ in ipſis Terris oborta fuerant, utiliter intendentes, de conſilio & conſenſu omnium Conſiliariorum & Nuntiorum Communitatis, tam Militaris quam etiam Civilis Ordinis, infraſcriptas Conſtitutiones, edidimus, promulgavimus & confirmavimus.

Inprimis, quiſque Palatinus habeat apud ſe exemplum ſeu copiam Privilegii Terrarum Pruſſiæ, & illud unicuique petenti oſtendet, & coram eo legi faciet, quod Nos manutenere, & ſecundum ipſius tenorem tam ſpiritualium quam ſecularium Dignitates, Officia & Capitaneatus ſolis & propriis Terrarum Pruſſiæ Indigenis conferemus.

Judicia Terreſtria in ſingulis Palatinatibus quotannis bis ſerventur ita, ut in Palatinatu Culmenſi primum Judicium feria tertia poſt Dominicam *Quaſimodogeniti*, ſecundum autem feria tertia poſt *Lamperti* celebretur. In aliis autem Palatinatibus juxta veterem conſuetudinem obſervetur. Ex quibus quidem Judiciis Terreſtribus appellationes ordinariæ fiant ad Conventus Generales Terrarum Pruſſiæ, a Conventibus autem Generalibus ad Regium Tribunal noſtrum, donec alterutra partium tres conformes ſententias obtinuerit. Anno 1538.

Ut autem frivolæ & temerariæ appellationes nonnihil cohibeantur, quisquis in Judicio Terreſtri ad Conventum Gen. appellaverit, tres marcas in Judicium reponat; ſi vero a Conventu Generali ad Nos appellatum fuerit, ſex floreni per triginta groſſos deponantur. Et ſi appellans coram Judice appellato ſuccubuerit, in uſum publicum Judicii, in quo erant depoſiti, cedant; alioquin parti reſtituantur.

Nec Palatini cauſas ad Jus Terreſtre ſpectantes, niſi de conſenſu partium, judicent, & provocantes ad Judicium Terreſtre remittant: exceptis cauſis levioribus, quæ videlicet valorem decem marcarum non excedant. Hæ quidem ſine ſtrepitu judicii de ſimplici, & plano ab eis componi poſſunt; in cauſis autem ſanguinis & facto recenti deprehenſis indilatam juſtitiam miniſtrent, nec partes contendentes ad componendam amice inter ſe controverſiam cogant, nec ullas poenas exigant, niſi per judicium decretas, quarum poenarum tertia pars Judicio Terreſtri, reliquæ duæ partes Palatino loci cedant.

Palatini & Capitanei citati tam in Judicio Terreſtri, quam Conventuum publicorum reſpondere ſint obligati: exceptis actionibus ſuper bonis noſtris Regalibus emergentibus. Capitanei autem juxta continentiam Privilegii Terrarum Pruſſiæ ſint indigenæ poſſeſſionati, ratione quarum poſſeſſionum, ſi bona Terreſtria fuerint, Judicio Terreſtri ſint ſubjecti.

Ut autem temerariæ lites amputentur, Commiſſarios ſive Judices delegatos non deputabimus in cauſis ad Judicium Terreſtre ſpectantibus, & minus in eo jam pendentibus, niſi per appellationem ordinariam, de qua ſuperius dictum eſt, a ſententia definitiva ſeu interlocutoria jam lata, ad Tribunal noſtrum devolutæ fuerint; exceptis cauſis limitum, bonorum noſtrorum Regalium, & diviſione fratrum & proximorum.

Nec Judices delegatos ſeu Commiſſarios, a quibus ſemel appellatum eſt, in eadem cauſa denno deputabimus, nec cauſam ad ipſos remittemus. Non enim veriſimile aut honeſtum videtur, quod judex priſtinam ſuam ſententiam retractet,

ANNO 1538. aut aliter poſtea judicet, quam antea judicaverat.

Conventus autem publici ſeu generales, juxta proximam Ordinationem noſtram, in Pruſſia quotannis bis celebrentur, verno videlicet tempore Mariæburgi ad diem S. Stanislai; tempore autem autumni in Graudentz ad diem S. Michaëlis; in noſtro tamen arbitrio erit, cum res ita poſtulaverit, alium locum & tempus hujusmodi Conventibus præſcribere. Peculiares autem Conventus per Nos inſtituendi locum & diem ex noſtro arbitrio ſortientur.

Ad prædictos Generales Conventus omnes cauſæ tam ex Civitatibus, quam ex Judiciis Terreſtribus per appellationem devolvantur, & etiam ſine ſpeciali Commiſſione noſtra judicentur. Deinde vero, & non antea, ad ſupremum Tribunal noſtrum remittantur, parte provocante, cui ad proſequendam appellationem a judicibus legitimus terminus præfigatur, quam appellationem ſi intra unius anni ſpatium non proſequerentur, prior ſententia, juxta juris communis diſpoſitionem, ut prædictum eſt, in rem tranſeat judicatam, & executioni demandetur.

Ante Conventum vero publicum, per Nos & Succeſſores noſtros ſingulariter inſtituendum, in ſingulis Palatinatibus Culmenſi videlicet, Mariæburgenſi et Pomeraniæ, fiat Nobilitatis Conventio particularis, quam ſecundum morem antiquum Palatini, in ſingulis Diſtrictibus Palatinatus ſui, ad aliquem locum convenientem literis ſuis convocent, ut Nuntii ad hujusmodi Conventum mittendi eligantur. Qui autem vocatus non comparuerit poenam duarum marcarum pendet, cujus medietas Palatino ejus loci, altera vero ærario publico proveniat; exceptis Dietarum Terrarum Pruſſiæ Conſiliariis noſtris, ſive Equeſtris, ſive Civilis ſint Ordinis.

At cum fruſtra ſententiae ferantur, niſi legitimæ executioni demandentur, volumus et infrangibili Conſtitutione ſancimus, ut deinceps unusquisque, cujusvis conditionis aut eminentiæ fuerit, rei judicatæ, ſine omni contradictione, cum effectu pareat et obſequatur; alioqui locorum Palatini, nullo alio mandato expectato, legitimam executionem faciant, adjuncto ſibi, ubi cauſæ conditio id poſtulaverit, Capitaneo et Nobilibus illius Diſtrictus, aut etiam, ſi neceſſitas exegerit, omnibus et ſingulis Vaſallis noſtris, ſeu Nobilibus illius Palatinatus, quos ad aſſiſtendum illi ſub jurisjurandi debito et amiſſione feudorum obligatos eſſe decernimus. Si vero majori potentia ſit opus, ANNO 1538. negotium ad Nos referri volumus, ut opportunis rationibus rebus provideamus, Palatinos ſimiliter ad hujusmodi executiones faciendas, juſtitiamque oppreſſis miniſtrandam, jusjurandum Nobis præſtitum adigat, quos etiam, ſi remiſſiores fuerint, quinquaginta florenorum Hungaricalium pœna plecti volumus, cujus mulctæ medietas parti, cui juſtitia denegata eſt, altera vero medietas ærario publico Terrarum Pruſſiæ cedat.

Ubi autem quis executioni voluerit reſiſtere, aut jam factam violare convictus fuerit, poena banni ſive proſcriptionis, ac bonorum confiſcatione irremiſſibiliter puniatur; ex quibus bonis parti læſæ primum fiat ſatis; quod reliquum fuerit, prædicto fiſco applicetur.

Statuimus præterea, ut nullus Capitaneus, Nobilis, Civis, aut quivis alius, cujuſcunque conditionis exiſtat, perſonis, caſtris, domibus aut poſſeſſionibus alicujus ullam violentiam inferre, incurſiones facere, in publicis ſtratis inſidias ponere præſumat: ſuper his convictus, juxta antiquum Plebiſcitum Terræ Culmenſis, capitali pœna puniatur.

Et cum aliquis Nobilis Decreto publici Conventus, Judicio Palatinorum aut Terreſtri capitur, quod ſub certis pœnis in poteſtatem aut carcerem civilem non tradatur, ſed in manus Palatinorum. Si quis autem in civitate, ubi nulla arx eſt, capitur, et authoritate Conventus, Palatini aut Judicii in carcerem civilem conjicitur, in poteſtate eorundem, et non civitatis, permaneat; fidejuſſoria autem cautione a carcere hujusmodi liberetur, niſi cauſa fuerit criminalis.

Et ut ſub pœna viginti Florenorum Hungaricalium, quorum medietas Palatino, altera parti læſæ cedat, abſque ulla remiſſione perſolvenda, Nobiles, eorum ſubditi authoritate ſeu poteſtate civili non capiantur, detineantur aut arreſtentur. Nec Nobiles authoritate propria capiant aut detineant cives aut eorum ſubditos, ſed unusquiſque coram judice ſuo ordinario conveniatur, et juſtitiam requirat, niſi in caſibus recentibus et actionibus criminalibus, prout Pax perpetua diſponit, ſtatuens, quod delinquens in loco delicti deprehenſus, et contrahens de contractu recenti in loco contractus poterit conveniri.

Præterea ne in fluminibus Terrarum noſtrarum Pruſſiæ ab antiquo navigabilibus quibuscunque obſtacula fiant, ut tam piſcibus, quam navibus et lignis liber tranſitus permittatur; bonis ac juribus noſtris Regalibus, et quorumcunq; privile-

ANNO 1538. privilegiis antiquis, et præſcripta conſuetudine ſalvis.

Nobilibus autem, qui habeant privilegium piſcandi in lacubus noſtris Regiis, aut teſtibus fide dignis probare poſſunt, ſe fuiſſe in poſſeſſione piſcandi, aut quorum limites aut ager ſtagnis noſtris Regiis adjacet, his quidem piſcatio permitti debet, ſed parvis retibus duntaxat, ad uſum et menſam eorum propriam, non autem ad vendendum, ea tamen conditione, ut retia caſtrenſia in hyeme primos habeant tractus, et quod tempore, quando piſces, qui Germanice Breſſen, Polonice Leſzcz vocantur, ſemen aut fœtum emittunt, nulli liberum ſit in lacubus noſtris Regiis piſcari, ne hujusmodi piſcium fœtura in augmentando impediatur, ſed nolumus per hunc articulum tenutariis bonorum noſtrorum Regalium aliquod præjudicium generari, aut ipſis, ſeu quibuslibet aliis, proprios lacus habentibus, vim aliquam inferri, quo minus juribus ſuis et antiquis privilegiis uti poſſent.

Et praeterea, ut Eccleſiaſtici bona terreſtria Eccleſiis adſcribenda & approprianda ſive incorporanda, abſque ſpeciali conſenſu noſtro, a modo nonniſi a ſuis vaſallis emant, ne obſequia Nobis ex ipſis debita intereant, pro ſe vero privatim illa emere poſſunt, quæ ſi in vita ſua non alienaverint, aut cuipiam non donaverint, ad eorum propinquos et conſanguineos devolvantur.

Civibus bona terreſtria, et Nobilibus civilia bona liberum ſit deinceps emere, ita tamen, quod ad paria onera utrinque ferenda ſint obligati, quod ſcilicet cives ratione bonorum terreſtrium omnia Nobilitatis onera, et Nobiles ratione civilium bonorum omnia civilia onera aequis paſsibus ferant.

Nec a modo liceat ruſticis feras in nemoribus venari, nec laqueos in ſylvis et agris ponere, canes aut retia venatoria habere; alioqui in poteſtate Dominorum ſit bombardas, canes et retia hujusmodi auferre, et pro qualitate exceſſus, mandatum praevaricantes in decem marcis, Domino fundi applicandis, toties quoties punire, exceptis foſsis pro luporum captura, quas, ſine tamen cujusvis praejudicio, quilibet cum conſenſu Dominorum habere poteſt.

Simili modo nec Palatini, Capitanei, aut Nobiles, alter in alterius fundo, abſque voluntate Domini fundi, venari, nec in ſylvis feras domare aut cicurare debet, quod Klupſſen vocant, ſub amiſsione rerum, equorum et curruum.

Bombardis autem nemo omnino nec in propriis, nec in alienis ſylvis ſub pœna centum Florenorum Hungaricalium, irremiſsibiliter ſolvendorum, a modo utatur; cujus mulctae medietas Nobis, altera aerario publico Terrarum Pruſsiae proveniat. ANNO 1538.

Et item ut Palatini et Capitanei, quiſque in ſuo Palatinatu et Capitaneatu, diligenter fines terrarum obſervent, ne praedones et graſſatores ingrediendo et egrediendo impune graſſentur.

Et praeterea, ne ruſtici cum bombardis, cuſpidibus, lanceis, gladiis, aut ſimilibus armis publice aut privatim incedant, eaque deferant, niſi ad venationem, aut publicam pacem tuendam, a Dominis et Poteſtatibus ſuis evocati fuerint: Scultetis etiam exceptis, quibus ob publicam functionem armatis eſſe liceat.

Ex quo etiam multorum querimoniis accepimus, quosdam Officialium noſtrorum, praeſertim Tucholienſes, praetextu Mandati prohibitorii de invectione ſalis peregrini in Poloniam innocentibus, antequam finibus Terrae appropinquent, ſalem adimere, quod, quia iniquum eſt, ſub gravi indignatione noſtra prohibemus, ne de caetero cuiquam adimatur, niſi ultra fines transgreſſo.

Nobiles praeterea Diſtrictus Schlochovienſis inſtar ruſticorum, ut ligna ad arcem ducant, aut alia ſervitia ruſticalia faciant, cogi nolumus, ſed antiquam conſuetudinem ſervandam eſſe decernimus.

Cum etiam mercatores, et praeſertim peregrini et exotici homines, in Nobilitatis ac Civitatum injuriam pelles, frumenta, humulum, ceram, linum, et alia mercium genera, in villis ac pagis clam et publice coëmere, et negotiationes illicitas exercere ſoleant, authoritate noſtra Regia firmiter prohibemus, ne id de caetero fiat, ſtatuentes, ut deinceps ſubditi Dominorum merces et res ſuas vendibiles in civitates juxta veterem conſuetudinem ducant, et in foro publico venales exhibeant; legitima tamen Dominorum ſuorum, cum pellibus ferarum et beſtiolarum ſylveſtrium, ratione habita: alioqui emptoribus equos et currus, venditoribus autem res venditas a Praefectis noſtris adimi et confiſcari volumus.

Mandamus inſuper, et ita omnino habere volumus, ut Palatini debitores decimarum aratralium, et quorumvis Eccleſiaſticorum proventuum cenſuras contumaciter ſuſtinentes, ad hujusmodi debitorum ſolutionem remediis opportunis compellant, ne Eccleſiaſtici proventibus ſuis fraudentur.

Ea itaque omnia et ſingula ſuperius deſcripta, quae vel veterum privilegio-

ANNO rum rationem continent, firma & fixa, ut
1538. prius, vel noviter ad publicum commodum inventa, rata & perpetua esse volumus. Harum serie literarum, quibus & manum & sigillum nostrum apponere curavimus. Datum Cracoviæ feria quinta post festum Nativitatis Beatissimæ Virginis Mariæ proxima, Anno ejusdem partus millesimo, quingentesimo, trigesimo octavo, Regni vero nostri Anno trigesimo secundo.

SIGISMUNDUS Rex.

CCXII.

1539. *Instructio D. Stanislao Laski data, cum apud* JOACHIMUM *Brandeburgensem Ducem Nuntium ageret, in qua exponuntur causæ, cur Filio ejus Prussiæ feudum collatum non fuerit.* Anno 1539. d. 12. Mart. *Lib. Legat. sub Lit. P. fol. 2.*

Principio Sacræ Majestatis Regiæ verbis Illustrissimum Dominum Ducem plurimum salvere jubebit, faustaque illi omnia, & felicia precabitur tanquam ei, quem Sacra Majestas Regia Filii charissimi loco numeroq; habeat.

Excusabit postea quod Legato Ill. D. ejus Magnifico Domino Moltzan responsi nihil dederit certi & deliberati super postulatione feudi in Prussia. Nam cum Sacra Majestas Regia gravioribus aliis Regni negotiis esset occupata, non potuit ea de re ad Senatores & Consiliarios suos referre, nisi prius Regni rebus constitutis.

Cæterum, ut primum tempus nacta est opportunum, ita, ut se facturam fuit pollicita, singulos Regni sui Senatores sententiam rogavit, ut quæ ea de re sentirent, dicerent, de qua Illustritatis ejus Legatus verba fecerat.

Ac omnes quidem uno ore, si quid esset uni alicui tribuendum, eum esse dicebant, Ill. Dominum Marchionem, ut ei præ cæteris tribui omnia opporteret. Nam cum & Gener sit Sacræ Majestatis Regiæ, & Regni Vicinus, id quod in propinqua amicitiæ parte ponitur, fieri non potest, cui tantæ & tam arctæ necessitudinis causæ cum Sacra Majestate Regia, cumque Regno illius intercedunt, quin is necessario & Serenissimo Socero, & Regno ejus sit amicissimus. Propter hanc itaq; amicitiam, cum Ill. D. ejus non solum retinendam, verum etiam accessione aliqua locupletandam, libenter omnes Regni Ordines postulationi Illustritatis ejus assensi fuissent, si absq; incommodo aliquo & detrimento Regni id facere licuisset. Nunc si admisissent in feudum Ducatus Prussiæ Nepotem ex Filia Sacræ Majestatis Regiæ, Illustrissimi Domini Marchionis Filium, tardius Ducatum illum Regni corpori adjunctum iri judicarent, seautem in Regni commoda jurasse, quibus omnia posteriora ducere necesse haberent, si fidem suam & Religionem salvam esse vellent. ANNO 1539.

Deinde vero meminisse se, quantum in eo negotii fuerit & difficultatis cum Ill. Dominus Prussiæ Dux inter Senatores & Consiliarios Regni se ponere, atque cum illis de summis rebus statuendi suffragium obtinere cupiebat: idq; tanto studio & contentione, vix ut ei resisti potuerit. Cum tamen Ducibus Masoviæ, qui & ipsi in fide erant Sereniissimorum Poloniæ Regum, locus consultandi nunquam fuerit. Quod si casu aliquo eveniret, ut Ill. ejus Filius in feudum Prussiæ Ducatus reciperetur, tum vero metuebant ne illi, & potenti Principi, & tanta necessitudine Regno conjuncto negari non posset, quin, quod perficere alii non potuerant, suffragium ille in consilio Regni obtineret.

Non obliti sunt etiam eorum, de quibus cum a Summo Pontifice, tum a Cæsarea Majestate post admissum feudum in Prussia graviter est cum Regia Majestate expostulatum, neq; eos remittit ista sollicitudo, ut cum illis negotium sit assidue, contra communem Christiani nominis hostem bellandi, non cogantur aliquando a potentibus Prussiæ Principibus, ut fit, injuria lacessiti vires distrahere, & hoc Regnum, quod veluti propugnaculum est quoddam Christianarum Ditionum, in prædam infidelibus exponere.

Hæc atq; alia præterea nonnulla, quæ nil attinet in præsentia pluribus commemorari, attulerunt Senatores & Consiliarii Sacræ Majestatis Regiæ, quamobrem nequaquam esse concedendum votis Illustrissimi Domini Marchionis, cujus causam cum Sacra Majestas Regia quam maxime adjutam vellet, constanti tamen suorum voluntati cedere necesse ad præsens habuit. Ipsa certe pro eo amore, quo Illustrissimum Dominum Generum suum majori, quam credi queat, prosequitur, libenter omnia in gratiam ejus factura fuisset, si per Regni Ordines licitum fuisset.

Quod si aliquando major alia dabitur opportunitas in hac causa desiderio Ill. D. suæ satisfaciendi, nihil eorum prætermittet Sacra Majestas Regia, quæ ad Socerum vel Parentem potius indulgentissimum pertinebunt, & quid aliquando effecerit vel per Literas, vel per Nuntium illius D. Ill. reddet certiorem.

Illu-

ANNO 1539. Illustrissimam Filiam nostram verbis nostris salutabit Orator, & illi fausta omnia & prolixa precabitur, simulq; postulabit, ut Nos de statu suo & quibusque successibus certiores faciat.

CCXIII.

1540. *Exemplar Epistolæ* SIGISMUNDI I. *Regis ad Abbates Prussiæ, in qua eos hortatur, ut partem proventuum ad promovenda literarum studia convertant.* Datum Vilnæ 8. Jul. 1540. *Ex Archivo Regni Lib. sub Lit. H. fol. 287.*

Venerabilis Devote Nobis Dilecte.

Quandoquidem ea nunc sunt tempora, ut refrixerit charitas, abundet multorum iniquitas, & perquam pauci reperiantur, qui, relicto sæculo, vitæ se tradere velint monasticæ, nihilominus Abbatiarum & Monasteriorum proventus satis sint uberes, cum pauci admodum in eis alantur, petiverunt a Nobis Consiliarii Terrarum nostrarum Prussiæ, ut cum Dominationem tuam, tum alios Abbates & Monasteriorum Præfectos in Terris nostris Prussiæ hortaremur, quo ex proventibus impertire aliquid velint ad ludum literarium instaurandum, bonasq; artes in Terris Prussiæ provehendas. Quæ cum æqua Nobis visa sit eorum petitio, neque aliam in rem honestiorem proventus Monasteriorum expendi possit, quam in literarum studia promovenda, hortamur Dominationem Tuam, ut quod erat impensura in alendos religiosos Fratres, si æque nunc multi essent, atq; fuerunt bonis illis temporibus, id convertat in excitanda & promovenda literarum studia juxta Consiliariorum nostrorum voluntatem, quam procul dubio literis suis Dominationi Tuæ declararunt factura pro gratia nostra. Datt. Vilnæ 8. Julii 1540.

Ad Mandatum Regiæ Majest. proprium.

CCXIV.

1541. *Literæ* SIGISMUNDI I. *Regis ad* CAROLUM *Imperatorem pro abrogando Decreto Proscriptionis in* ALBERTUM *Ducem Prussiæ lato.* Dat Vil. 22. Januar. 1541. *Lib. Legat. sub Lit. I. pag. 87.*

Serenissime &c.

Menses jam aliquot intercesserunt, cum Nos ad Majestatem Vestram scribere meminimus, atq; ab ea magno studio contendere, ut proscriptionis Decretum contra Illustrem Dominum ALBERTUM Ducem Prussiæ, Marchionem Brandeburgensem, Nepotem nostrum charissimum latum induci vellet & antiquari, quod parum esset dignum ea conjunctione & amicitia, quæ vetus Nobis cum Majestate Vestra est constituta, multis etiam propinquitatis vinculis magis atq; magis colligata & corroborata, proscriptum esse eum, qui & in fide nostra est, & cum a Majestate Vestra minime alienus, tum Nobis arcta est necessitudine conjunctus. ANNO 1541.

Ad hæc ita Nobis tum Majestas Vestra responderat, sibi, nisi in Comitiis, ea de re quidquam statuere integrum non esse, sed cum primum esset habitura Comitia, curæ sibi petitionem nostram futuram. Cum itaq; certiores facti simus, hoc tempore Comitia Ratisbonæ haberi, esse Majestati Vestrae in memoriam ea revocanda duximus, quae illi superioribus mensibus de abrogando proscriptionis Decreto scripseramus. A qua majorem in modum petimus, ut petitionis illius nostrae, quod se facturam receperat, rationem hoc tempore habere velit, atque odiosum istud proscriptionis Decretum, a non suis Judicibus latum, circumduci jubeat, & rescindi. Quam enim jurisdictionem habet Judicium Camerae Majestatis Vestrae Imperialis in Vasallum nostrum, in eum, qui in fidem nostram, Regnumque Poloniae concessit, in qua Majores ejus, antequam rebellassent, nonnulli semper fuerunt. De quo mirari quidem Nos satis non possumus, quod tantum sibi sumpserit, ut contra eos, qui nostri sunt, & non allterius cujusquam juris & potestatis, sententiam ferre non dubitaret. Ipsius Majestatis Vestrae judicium facimus, si quisquam moliri vellet aliquid contra eum, qui & Vasallus noster est, & Sororis nostrae Filius, num Nobis illi deesse liceret? aut non omnia Nos potius opporteret experiri pro Feudatarii Principis Officio, ut eum a vi cujusvis & impetu tartum, tectum conservare possemus. Sed Nobis tamen nihil aeque curae fuit unquam, atque ut non modo retinere possemus constitutam Nobis cum Majestate Vestra necessitudinem, verum etiam majore indies cumulo augere. In quo nostro erga illam officio permanemus, neq; sumus ab eo unquam discessuri. Iterum atq; iterum Majestatem Vestram rogamus, ut quo Nos erga se animo esse videt, eundem erga Nos vicissim suum in hac petitione nostra declaret. Erit hoc aequitatis & justitiae Majestatis Ve-

ANNO 1541. Vestrae, a non suis Judicibus latam sententiam rescindere, ac ad veterem inter Nos, & Majores utriusq; nostrum mutuam conjunctionem non paenitendis accessionibus augendam & amplificandam plurimum pertinebit. Dat. Vilnæ 22. Januarii Anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo primo, Regni nostri 35.

CCXV.

Literæ ALBERTI *Ducis Prussiæ ad* SIGISMUNDUM I. *Poloniæ Regem, in quibus de re monetaria præcipue, & de nonnullis aliis negotiis agitur.* Datum Regiomonti Anno 1541. d. 7. Januar. *Ex Archivo Regni Lib. Legat. sub Lit. J. fol. 70.*

Serenissime Rex, Potentissime Monarcha, Princeps & Domine Clementissime.

Inprimis offero Regiæ Vestræ Majestati omne obsequium ex sincero animi affectu. Serenissime Rex, Domine mihi Clementissime. Ex quo Regia Vestra Majestas a me suos missos per Legatos nuper postulavit, ut a moneta cudenda, exemplo Regiæ Vestræ Majestatis, aliarumque Regalium Civitatum Prutenicæ partis, incude vacantium, desisterem, & Regiæ Vestræ Majestati ego semper ea in re cum omni submissione ac obedientia declarando, & sufficientes pro parte causas me impedientes, justeque remorantes exponendo, in coronide supplicarem, ne Regia Vestra Majestas cum interdictionis Mandato monetæ meæ excusæ properare velit, donec & ego cum fidelibus meis omnium Ordinum Ducatus Prussiæ subditis celebratis Comitiis consultarem & deliberarem, quo pacto & ego ex accepta eorum concluſa sententia erga Regiam Vestram Majestatem me cum omni subjectione, quantum citra privilegiorum iacturam fieri possit, operari, & æquabili ratione suæ Majestati me accommodare velim. Et licet Reg. Vestræ Majestati, perlubens antea promissionem hujusmodi implendo, subdite respondissem, nec non fidorum subditorum meorum omnium Provinciæ Ordinum deliberationem & petitionem humillimam dudum significassem, negotia tamen interim emergentia remorata sunt, & hactenus contra vota etiam nostra utramque partem avocarunt. Quare subdita & amica mea petitio est: Regia Vestra Majestas nullam de tali responsionis protractione inclementiam suscipere velit: sed Regia potius gratia & pietate modo audire, meque una fidis meis cum subditis in nostro responso & humilibus petitionibus juxta confidentiam nostram clementer exaudire. ANNO 1541.

Non dubito, quin Regia Vestra Majestas recenti adhuc memoria teneat, nullam monetario in negotio difficultatem perpetua olim in confœderatione interceſſiſſe, quam ut ego ad tempus ceſſarem, donec Regia Vestra Majestas una cum Ordinibus Prutenicæ Vestræ Maiestatis partis de monetæ valore, statu, conditione, grano & sciſſura perpetuo deinceps servanda convenirent, quemadmodum & hujusmodi concordia, auctoritate, mandatoque Regiæ Vestræ Majestatis, & ambarum partium consensu, Mariemburgi Anno vigesimo octavo post sesquimilleſimum erecta & consummata fuerat. Super qua & hic illa jam usitata moneta apud utramque Partem excudi cœpit, perpetuis futuris temporibus valitura & duratura. Auctoritate præterea, mandato, Regiæ Majestatis voluntate observata, nec non & communi totius Borussiæ finali concluſione & concordia expensa, ego, ut obedientem Principem decebat, vetustam monetam incredibili damno cassabam, & penitus abolebam. Tenet & Regia Vestra Majestas procul dubio clementi simili memoria, quo pacto, quave conditione ego, una meis fidelibus harum Prutenicarum Provinciarum cum subditis Vestræ Majestati, laudabilique Poloniæ Coronæ cessimus, & Regiæ ditioni ampliandæ appositi simus. Quam ampla denique spes, perpetua per concordata & alia, mihi meisque subditis promissa, affulserit. Sic, ut principio prædicta per concordata Regiæ clementiæ deciſione ad acceptam antea feudalem submissionem, ac per Regiæ Vestræ Majestatis pleno mandato Legatos ad hoc destinatos multifaria mihi promissio est facta, quæ & Regiis litteris, jure, liberalitate & Regia clementia fulcitis, est munita & consummata: Simul & ampliora a Regia Vestra Majestate laudabilique Corona beneficia semper mihi indubitate promitterem obventura, admonitus fueram, persuasissimumque haberem, me, ac meas illas universas, apud vetusta jure hæreditario hactenus acquisita privilegia, immunitates, laudabiliaque hucusque retenta jura & consuetudines citra omnem molestiam & perturbationem permansuras, ac illæse Nobis perpetuo conservari, quæ hactenus assecuti essemus gratis.

Contigit nihilominus super hæc omnia, quod quidam mei Ducatus subditi, qui licet

ANNO 1541. licet contra quosdam cives Gedanenſes judicialem coram conſueto ordinario noſtræ Curiæ Conſiſtorio ſententiam pro ſe acceperint, iſti tamen contra Provinciæ hujus ac omnium meorum libertatem, jura, conſuetudinem, & vetuſtas obſervationes, a meis Anteceſſoribus ante aliquot centum annos ſanguine etiam partas, ac nuper una mecum ad laudabilem Poloniæ Coronam devolutas, nec non & recentiora prædicta contra privilegia ad Regiam Veſtram Majeſtatem a Conſiſtorio noſtro appellarunt, e qua re meis ſubditis importabilia damna fluxere, una cum totius cauſæ damnoſa protelatione, cujus nec adhuc hodie exitus ullus appareret. Accedit & his non minor moleſtia, quod dum nonnulli meorum ſubditorum interim eos cives prædictos, qui appellationem minus juſte interpoſuerant, Dantiſci in jus vocarant, & hoc aliis emergentibus de cauſis, nihil eſt æquius, tamen juſtitia eſt ipſis denegata, appellationem tantummodo prætexentes: Sicq; ob unam cauſam, eam ſcilicet, pro qua appellatio interceſſit, omnes aliæ etiam minime huic appendentes ſuſpenduntur, ac contra omne jus æqui & boni meis ſubditis juſtitia denegatur, in perpetuam inopiam nonnullos ex meis una cum uxoribus & liberis redactos.

Regia præterea Veſtra Majeſtas nonnullas ad me literas per Nobilem mihi ſpecialiter dilectum Achatium Czema deſtinaverat. Quarum primæ ea indicarunt, quæ Regiæ Veſtræ Majeſtatis Conſiliarii & Legati Regiæ partis Boruſſiæ e celebratis nuper in Graudentz Comitiis ſignificarunt. Quod ſcilicet Regiæ Veſtræ Majeſtatis Civitates, Mandato Regio parendo, a moneta cudenda deſiſtere velint. Sed quia id a me non ſimiliter præſtaretur, magnum Provinciæ detrimentum ſequeretur, ideoque & Regiæ Veſtræ Majeſtati ſupplicarunt, ut, quocunque tandem modo fieri poſſet, & me quoque inducere conaretur, quo cudendæ monetæ opera tandem reſignarem. Quapropter clementer me admonendo, & a me ſummopere requirendo, poſtulavit, ut ea, quæ facere deliberaſſem, mox aperirem, ac finaliter a moneta cudenda ceſſarem, quemadmodum & Regiæ Veſtræ Majeſtatis ſcripta latius in ſe continuere. Super quo Regiæ Veſtræ Majeſtati omni ſubmiſſione præmiſſa obedienter & amice ſignificare volui, præcipue cum Regia Veſtra Majeſtas prædictis ſuæ Majeſtatis literis ſimul indicaverit, ſe ſollicitam eſſe, ne reſponſionem de negotio monetario ita protraherem, quo Regiæ Veſtræ Majeſtatis Regnis & Provinciis haud parva jactura imminere poſſit, ex eo potiſſimum ſuſpicionem colligens, quod priori reſponſo Regiæ Veſtræ Majeſtatis Legatis dato, non expreſſerim, quo tempore Comitia cum meis fidelibus ſubditis inſtituere velim. Quod ego tamen haud ſecus fecerim, quum Regiæ Majeſtati Veſtræ prædicto meo reſponſo ſimul indicaverim, licet fortaſſe non tam expreſſe, ut ipſa velit, quod conventionem ſubditorum fidelium meorum omnium Ordinum quamprimum procurare inſtituerim, quemadmodum etiam jam factum eſt. In qua ſuper hæc cauſa non ad me tantum, ſed & ad totam Provinciam et omnes ſubditos ſpectans conſultaretur, ac tandem Regiæ Veſtræ Majeſtati tale reſponſum, quale & his literis intelliget, appendere non negligerem. Ex quo autem Regiæ Veſtræ Majeſtati ſubditi Prutenicæ partis Civitates interim conqueruntur, omnes monetarios ad me divertere, quorum opere impoſſibile eſſet apud me unum tantum excuſum iri, quantum Civitates univerſæ ante ceſſationem cudiſſent. Haud inficias eo, nonnullos eorum monetariorum ad me conceſſiſſe, a me quoque ſuſceptos aliquos & e diverſo aliis ablegatis, quemadmodum & operis ratio exigit, & ſimili in negotio fieri conſuetum eſt. Ne autem coram Regia Veſtra Majeſt. quenquam ſuam ob delationem de me factam culpare cogerer, quod certe, quantum poſſibile fuerit, officioſe cavere vellem, ferre poſſem, optabileque mihi eſſet, ſi Regia Veſtra Majeſtas exactius ad inquirendum mandaret; An omnes monetarios? Quos & quales? Civitatibus antea ſervientes ſuſceperim, tunc certe experientia ipſa de me pronuntiaret, an juſte Regia Veſtra coram Majeſtate, tanquam Domino meo, prædicta tali delatione ſim gravatus, nec ne, & an poſſibile ſit communem Patriæ jacturam ex eo facto colligere. Quare ſpero Regiam Veſtram Majeſtatem ex his, quæ non contra ſuam Majeſtatem, ſed in ſummam meam, & meorum ſubditorum ac Provinciarum commoditatem a me inſtituuntur, haud ad ullam inclementiam commoturam. Neque Veſtræ Majeſtati ſincere & cum veritate indicare poſſum, nullam monetæ ſuperfluitatem hoc meo in Ducatu eſſe, nec ego hactenus tantum excuſſi, quantum Provincia requirit, nec hoc poſſibile eſt, ſi Regia Veſtra Majeſtas una cum Civitatibus Pruſſiæ, quæ monetario privilegio ſunt donatæ, vacaverit, quod ego ſolus hujusmodi tam vaſtæ negotiationis oneri ſufficerem unquam. Cumque igitur prædicta duo privilegia & immunitates, monetariæ ſcili- ANNO 1541.

ANNO 1541. cet officinæ inſtituendæ poteſtas, & a meo foro non appellandi authoritas, hujus Ducatus Pruſſiæ ſupremæ fere & præcipuæ libertatis gratiæ & beneficia habentur, quæ & una cum Ducatu ad laudabilem Poloniæ Coronam defluxerunt, non ut ea auferret, ſed confirmaret potius manuteneretque, & amplioribus dotibus decoraret, quod certæ nuper in perpetuæ pacis, & mutuæ confœderationis confirmatione, feudalisque poſſeſſionis felici auſpicio & verbis & literis irrevocabiliter fuerat compromiſſum. Nos ſcilicet omnes, apud univerſa & ſingula hujus Terræ privilegia, immunitates, & laudabiles hactenus obſervatas conſuetudines, quietos permittere & manutenere.

Quare Regiam Veſtram Majeſtatem, una meis cum ſubditis dilectis & fidelibus ſupplices petimus, & humiliter ſupplicamus, Regia Veſtra Majeſtas me una ſubjecto cum populo ita commendatum habere velit, quo prædicta ac alia omnia Nobis conceſſa ſemel privilegia & immunitates, juxta Regiæ clementiae liberalem ſaepe Nobis factam promiſſionem, de qua nunquam dubitavimus, Nobis ſalva & infracta perpetuo perſiſtant, ac Regia auctoritate nos omnes apud illa tueri, manutenere, & cunctos contra adverſarios defendere ut ſuos ſubditos dignetur, quo praedicta invalida appellatio caſſetur, ſubleveturque, ac meis ſubditis tam in cauſa appellata, quam omnibus aliis, contra Ketingh vel alios cives Dantiſcanos juſtitia requiſita adminiſtretur. Haec a Regia Veſtra Majeſtate impetranda amice, ſubdite, & ſummis conatibus promovenda, ego una fidelibus ac dilectis meis cum ſubditis fluxis nec rebus, corporibus, nec ſanguini parcemus, ſed cum his omnibus Regiae Veſtrae Majeſtatis votis parati ſtamus.

Ex alteris Sacrae Majeſtatis Veſtrae literis intellexi, eidem indicatum eſſe, me quosdam Sacrae Majeſtatis Veſtrae Regiae Cives Elbingenſes tanquam meos ex mea ditione eo profectos ex pacto repetiviſſe, praeterea ad Sacram Majeſtatem Veſtram Regiam multorum querimoniis perferri, non ſine gravi ejusdem Regni & Civitatum Pruſſiae incommodo, quo minus libera ſit per portum Balga navigatio, per me impediri: Quare poſtulat, ut nominatos Cives in Civitate Elbingenſi quiete commorari permittam, & ut libere unicuique per portum illum navigandi poteſtatem faciam.

Ad quae omnia Sacrae Regiae Majeſt. Veſtrae haec humiliter ſubditeque reſpondeo, me multum mirari, variaque cogitare, quod Elbingenſes apud S. Majeſt. Regiam propter meos homines, quos valore contractuum omni jure repetere poſſum, conqueſti ſint, non ego illis quidquam mei conſilii detexi, vel ad illorum petitionem denegavi, ſed ex eorum relatione & declaratione cauſam hanc penitus cognoſcere volui, quapropter mihi de illis perſuaſiſſem, eos S. Majeſtatem Veſtram Regiam jam in laudatiſſima ſenectute, atque adverſa valetudine, & multis aliis gravioribus negotiis cumulatim occupatam, iſtiusmodi adverſis indicatis non moleſtare & gravare, S. Majeſtas Veſtra Regia ſibi hoc de me polliceatur, quod in meis reſponſionibus ac declarationibus propter hanc omnesque reliquas cauſas me talem, auxilio divino, ſim exhibiturus, qualem S. Majeſtas Veſtra Regia facile clementerque probabit. Elbingenſibus etiam id demandet atque injungat, ne quid contra contractus (quod & me diligenter curaturum recipio) faciant, S. etiam Majeſtatem Veſtram Regiam poſthac iſtiusmodi odioſis cauſis pergravare, atque me eidem amplius deferre deſinant. Omnibus namque modis aequum eſt, ut qui una in parte contractuum commodum ſentire velit, in altera onus quoque eorundem ſentiat. ANNO 1541.

Quod vero navigationem per portum meum Balga attinet, in eo, ut in reliquis, me unicuique debito modo ſecundum contractus exhibere pollicitus ſum. Nam quo major navigatio eſt, eo majores mihi accedunt fructus, propter maris vectigal. Quandoquidem vero olim, ac anteaquam ego in has Terras Pruſſiae veni, interdum, tempore neceſſitatis ac caritatis, navigatio frumenti conceſſa non ſit, prohibui & ego praeſenti hac in meo Ducatu caritate iſtam navigationem tam meis ſubditis, quam etiam reliquis per meum portum, meo damno & diminutione vectigalis, in nullius privilegiorum aut libertatum praejudicium: ſed potius ac ſolummodo propter commune Reipublicae commodum. Cum vero Elbingenſes & reliqui ſe iſto interdicto gravari queſti ſint, liberamque navigationem petierint, illorum petitioni in ſingularem Sac. Majeſtatis Veſtrae Regiae honorem, illisque ad gratiam acquievi, haud reſpiciens, quod quam plurimum frumenti hinc ex noſtro Ducatu vehatur. Quapropter mei apud S. Majeſtatem Veſtram Regiam in iſtis, uti in aliis, merito rationem habere parcereque debuiſſent. Neque ego in his, & aliis etiam, uti ſupra recenſui, contra contractus quidquam facere vel cogito, vel molior.

Ex

ANNO 1541. Ex tanta autem in meo Ducatu propter coëmptionem frumentorum caritate, ego navigationem meis ſi prohibere, aliis vero liberam concedere deberem, Sacra Majeſtas Veſtra Regia, tanquam Rex ſapientiſſimus, facile colligere poterit, quomodo hoc ſubditis meis probaretur, vel quid mali inde tandem eveniret. Quapropter humiliter ſummoque ſtudio oro, S. Majeſtas Veſtra Regia non alio conſilio hoc a me factum exiſtimare dignetur, quam ut utriuſque Partis ſubditis & communi miſeriae proſpicerem atque conſulerem. Sin autem S. Majeſtati Veſtr. Regiae hoc in loco navigandi libera poteſtas omnibus videtur, idque S. Majeſtati V. Regiae placuerit, in ſingularem ejusdem honorem (ſalvis tamen contractibus, meis privilegiis, veteribusque laudatiſſimis inductis conſuetudinibus, habitaque Reipublicae utilitatis ratione, videlicet ne propter defectum annonae, reliquorumque ad vitam neceſſariorum, quid detrimenti capiat) mihi perſuaderi patiar.

E tertio R. V. Majeſtatis ſcripto certas Nobilitatis Maſoviae querimonias accepi, quibus me iterum accuſant de non reſtitutis profugis eorum colonis. Juris diſpendium in denegata juſtitia mihi impingentes. Secundo referre eos ſcribit Regia Veſtra Majeſtas, quum ex Terris Maſoviae annona & reliqui commeatus in Boruſſiam uberrime vehantur, viciſſim tamen ipſis hinc evehi eadem non licere, ſed liberam rerum commutationem ipſis prohiberi, & per Nos reſcindi, eaque contra vicinitatis & bonae conjunctionis jura committi: Quare Regia Veſtra Majeſtas clementer me admonet, ne ea deinceps inhibeam, ſimul et curem, quo profugi eorum ſine difficultate ipſis reſtituantur, nequaquam ultra aequitatis rationem eos detinendo, quemadmodum & Regiae Veſtrae Majeſtatis literae copioſius ea perſtringunt.

Super quae Regiae Veſtrae Majeſtati pro certa & vera inſtructione obedientiſſime ſignificare volo. Quod mox accepto priori Regiae Veſtrae Majeſtatis hac de re Mandato, omnibus & ſingulis meis Officialibus & ſubditis praecepi, quo Regiae Veſtrae Majeſt. ſubditos Nobilitati profugos colonos, quos jure requirerent, vigore publicae confœderationis libere dimitterent. Nec ulla hactenus ad me de non ſervato meo præcepto rediit quaeſtio, quare nec ſecus ſcire potui, quam debita obedientia præſtitum fuerit, quod mandaveram. Si vero adhuc alibi profugus contra jura & aequitatem detinea-

tur, de quo certificatus fuero, eam operam adhibebo, ne diutius contra jura de- ANNO 1541.
tineatur, ſed huic, cui debetur, citra diſpendium reſtituatur, meique inobedientiae debitas pœnas experiantur. Quantum autem ſpectat ad annonae mutuam ex Maſovia in meum Ducatum, & e regione tranſportationem, haud ullius recordor a me factae inhibitionis, (licet non diſſimile & mei a vicinis ſint experti) ſi fortaſſe inevitabilis domorum mearum proviſio neceſſaria alicubi pro temporis ratione id poſtulaſſet, quod tamen generalis inhibitionis ſpeciem nunquam aſſumpſit. Compertum autem habetur, experientia ipſa indies veritatem teſtante, quod non a Maſovia tantum, ſed & quam plures aliarum Regiae Veſtrae Majeſtatis Provinciarum ſubditi agminatim Ducatum meum frequentant, pro uſuque & neceſſitate eorum omnigenarum vendibilium rerum copiam hinc evehentes, quemadmodum & his diebus perpaucis cum aliquibus & tritici & ſiliginis laſtis factum ſcimus, reportantes etiam & alias e diverſo quidem merces, ſed & hoc parcius, quam conveniens ipſa viciſſitudo poſtularet. Ex quo autem me ſciente nulla talis inhibitio eſt facta, qualis a Nobilitate delata eſt, excepta temporaria illa, quam ſupra expoſuimus, multo certe juſtius Regiae Veſtrae Majeſtati plurimarum rerum aliarum occupatiſſimae debita cum reverentia pepercisſent, & minime hujusmodi factis delationibus Regiam clementiam inquietaſſent, ſed mihi potius prius indicaſſent, ſi quid eos torſiſſet, quo neceſſario ſubordinata fuiſſet inquiſitio, an etiam juſte conquerentur, nec ne. Quod certe ab ipſis factum neutiquam recordor: Si quis vero certo & deprehenſo facto probare poterit, contra veterem laudabilem conſuetudinem, obſervationes vicinitatis, ac confœderationes publicae pacis, negotiationis ſibi viam praecluſam eſſe, ſub praetextuque mei mandati ultra vel citra commeatum transportare vetitum unquam fuiſſe, lubens volo me in eo caſu ea aequabilitate accommodare, ut nullus juſtam de me erga Regiam Veſtram Majeſtatem quaeſtionem movere poſſit. Haec Sacrae Regiae Majeſtati Veſtrae, Domino meo clementiſſimo (quem nunc DEO Optimo Maximo commendo) humiliter ad ejusdem literas, maxima veritatis habita ratione, reſpondere volui: humiliter debiteque orans, Sacra Majeſtas Veſtra Regia hanc meam reſponſionem boni ac clementer conſulere, illique plenam fidem adhibere, ac ſe mihi in omnibus (ut ſpero, ſemperque expertus ſum antea)

Anno tea) clementiſſimum exhibere dignetur.
1541. Datum e Regio monte ſeptima Januarii Anno Domini milleſimo quingenteſimo quadrageſimo primo.

Ejusdem Sacræ Majeſtatis
Regiæ Veſtræ

Subditus Princeps
Albertus *Dei Gr.*
Marchio Brandenburgenſis.

CCXVI.

1542. *Literæ* Sigismundi I. *ad* Ferdinandum *Romanorum Regem, quibus eum monet, ne aliquid ſibi juris in Civitates Pruſſiæ uſurpare velit.* Dat. Vil. 18. Januar. 1542. *Libr. Legat. ſub Lit. J. fol. 180.*

Sereniſſime &c.

Cum hunc ad Majeſtatem Veſtram Nuntium noſtrum mitteremus, admonendum eum duximus, de iis controverſiis, quæ in Conventu Vſchovenſi per communes utriuſq; noſtrum Commiſſarios diſceptari cœptæ ſunt, ſed nondum ad finem perductæ. Pertinebit hoc ad mutuam noſtram amicitiam augendam & amplificandam, ſi data fuerit opera a Majeſtate Veſtra, ut tandem aliquando cœptæ inter utriuſq; noſtrum ſubditos controverſiæ terminari queant. Praeterea miſerunt ad Nos cives & ſubditi noſtri Gedanenſes Majeſtatis Veſtræ binas Literas, quarum unis admonet eos, ut juxta ea, quae decreta ſunt in Comitiis Ratisponenſibus, ſubſidia mittant in Hungariam contra Turcas: alteris ut Nuntios ſuos ad Comitia Spirae edicta mittant, mandat. Ita Nobis perſuademus de Majeſtate Veſtra, quo animo inter Nos ſumus, quaq; mutua ſumus invicem neceſſitudine conjuncti, eam nunquam aliquid ſibi in eos Jurisdictionis uſurpare velle, quos noſtro & nullius alterius imperio ſubeſſe ſcit, ſed errore Cancellariæ fieri putamus, ut hoc genus literæ præter decorum ad noſtros homines ſcribantur. Quare Majeſtatem Veſtram rogamus, providere velit, ne ſimilis error deinceps accidat, atq; ut inter noſtros, & eos, qui Germaniae Regno parent, ſubditos, diſcrimen habeatur, erit hoc mutua noſtra neceſſitudine dignum. Vilnae decima octava Januarii Anno Domini milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſecundo.

CCXVII. Anno 1542.

Statutum Sigismundi I. *Regis, quo præcipitur, tres ad ſummum judiciarias inſtantias in Civitatibus Pruſſiæ obſervari debere.* Dat. Cracoviæ 21. Septembris An. 1542. *Ex Arch. Regni Lib. 48. Lit. ZZ. N. 49. fol. 280.*

Sigismundus Dei Gratia Rex Poloniae &c. Univerſis & ſingulis, in quorum manus hae noſtrae literae pervenerint, planum teſtatumq; facimus, quod cum a Conſiliariis & a reliquis Ordinibus Terrarum noſtrarum Pruſſiæ una omnium voce fuiſſet Nobis ſupplicatum, ut tres tantum non quatuor eſſe vellemus judiciorum inſtantias, ita, ut a ſecunda inſtantia recta ad Nos, non autem ad Conſiliarios Terrarum noſtrarum Pruſſiae fieret appellatio; Nos tantum eſſe ea in re omnium Ordinum conſenſum videntes, atque illud una conſiderantes, quod & juris ordini magis congruit, & cum ipſis litigantibus, tum Conſiliariis Terrarum noſtrarum Pruſſiae minus oneroſum futurum, quorum illi ſumptu inutili, hi vero ſupervacaneo labore & moleſtia liberabuntur, ſi tres tantum judiciorum inſtantiae obſerventur, judicia civitatum & oppidorum noſtrorum Pruſſiae in hunc ordinem redigenda putavimus, ita, ut praeſentibus redigimus: Majoribus in civitatibus Terrarum noſtrarum Pruſſiæ apud judicium Scabinorum primam eſſe volumus inſtantiam, a quo ad Senatum, a Senatu recta ad Tribunal noſtrum Regium appellationem fieri: In minoribus vero civitatibus, prima ut ſit inſtantia apud judicium civile, a quo, ſi litis aeſtimatio non excedat praecium aut valorem quinquaginta marcarum Prutenicalium levis monetae, poſſit fieri appellatio ad Capitaneos & Praefectos locorum, & ibi fiat ſecunda inſtantia, a quibus, cui viſum erit, liceat appellare ad Tribunal noſtrum Regium. Ubi vero valorem quinquaginta marcarum exceſſerit, fiat appellatio a judicio civili ad Conſiliarios Terrarum noſtrarum Pruſſiae, ut apud eos, tunc ſecunda ſit inſtantia, a quibus recta ad Regium Tribunal noſtrum appelletur. Quod autem attinet ad Judicia Terreſtria, maneat & ſervetur per omnia, ut eſt in Conſtitutionibus expreſſum. Hunc Nos appellationum ordinem inviolate ab omnibus in majoribus & minoribus Civitatibus Terrarum noſtrarum Pruſſiae volumus & mandamus, tertiam inſtantiam apud Nos, & non alibi eſſe debere praeſentibus decernentes. Harum teſtimonio

litte-

ANNO 1542. litterarum, quibus sigillum nostrum est appensum. Datum Cracoviae Feria quarta in Vigilia S. Matthaei Apostoli & Evangelistae, Anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo secundo. Regni vero nostri anno trigesimo sexto.

SAMUEL *Episcopus Potocensis & Regni Poloniæ Vicecancellarius.*

CCXVIII.

Formula Gubernationis Ducatus Prussiæ ab ALBERTO *Seniore concepta.* A. D. 1542. *Ex Arch. Reg. Lib. Leg. Lit. W. fol. 320.*

Cum & Dei Mandato, & Paterna erga nostros subditos, quorum Nobis fides & integritas multis nominibus perspecta est, sollicitudine teneamur, & simul ad animum revocemus, quantum commodi, quantumve emolumenti, bonae & salutares gubernationes ab ipsis Principibus florente Republica pie & feliciter institutae & conservatae, in quibus unicuique tam pauperi quam diviti jus & sacrosancta justitia sine respectu personarum in rebus suis oppressis ea ratione administratur, ne quis de iniquitate merito conqueri possit, in quibusq; unicuiq; suum pacifice & quiete tenere & possidere liceat, Rebuspublicis afferant. Facile dijudicare possumus, maiori illud cum utilitate, fructu & commodo conjunctum futurum, si in vita cujusvis Principis Summam Gubernationis tenentis, ejusmodi gubernatio inchoëtur, & ita ad Haeredes, Successores, & Posteros suos pie, honeste, & integre transmittatur, ne deinceps nulla mutatione vel reformatione opus sit. Cum omnis mutatio periculosa, & cum exitio & incommodo Reipublicae conjuncta sit, ideoque, quantum fieri possit, summopere cavenda.

His & aliis rationibus adducti operae pretium duximus, non tantum in hoc, sicut in superioribus articulis, diligenter providere, quomodo Gubernatio, & nostro tempore pie, recte, honeste & feliciter institui & ad Haeredes & Successores & posteros transmitti possit & debeat, verum etiam universum Ducatum nostrum ejusmodi gubernandi ratione, cujus superius facta est mentio, & nunc sequetur, secundum quam iste Ducatus perpetuis temporibus rite & feliciter administretur & gubernetur, ornare & augere.

Cum igitur consilio Generosorum, Nobilium & Praestantium praecipuorum Consiliariorum, Curiae Magistri, Burggravii, Cancellarii & Marschalci hanc Rempublicam nostram, Dei beneficio in hunc usq; diem administraverimus, & adhuc administremus, humilibus precibus subditorum nostrorum (cum et jure Nobis illud incumbat, et alias facturi eramus) facile permoti, his quatuor Consiliariis primariis, qui omnes indigenae Ducatus hujus Nationis Germanicae ex Baronum vel Nobilium Prosapia oriundi sunt, sex vel octo, bonae, piae, honestae et integrae famae et vitae Viros ex subditis nostris, vel in defectu eorundem alios Aulae et Curiae Consiliarios adjungimus et constituimus. Ex quorum numero duo ad minimum juris et aliarum rerum periti sint, quorum opera in dicendis causis judicialibus aliisq; gravibus negotiis tam Magistratum ipsum, quam alios concernentibus, atq; etiam in Legationibus pro nostra et Ducatus nostri ratione, sicuti et caeteris, uti queamus. ANNO 1542.

Deinde Praefecturas Brandeburgesem, Schovicensem, Wischaviensem, et Tapiavicensem his tantum conferri volumus, qui prae aliis Nobis consulere et servire queant, ut eo citius, quando in judicialibus vel aliis causis opera ipsorum indigeamus, hic praesto sint, quorum etiam consilio universam Gubernationem nostram, pro rerum nostrarum ratione, constitueremus.

Si vero Nos extra fines Ducatus nostri proficisci peregre contingat, praenominati Consiliarii nostri, Curiae Magister, Burggravius, Cancellarius, et Mareschalcus, aut si aliqui horum Nobiscum fuerint, & Nos alios in ipsorum locum substituerimus, hic Regiomonti residebunt, donec vel Nos redierimus, vel, quod absit, Nobis forte decedentibus, proximus Successor advenerit, nostram dilectissimam Conjugem, nostrum Principem Juniorem, suae Illustr. constitutam propter nuptias donationem, una cum pertinentiis, simul etiam universam Gubernationem & totum Ducatum sibi commendatissima, & eorum summam rationem habeant. Ea tamen conditione, ut si omnes praesentes sint, neque vel adversa valetudine, vel aliis justis & legitimis causis impediantur, unanimiter de rebus propositis consultent & decernant. In nostris autem & Ducatus nostri negotiis, quatuor istos Capitaneos memoratorum nostrorum castrorum, & ex Senatu trium Civitatum Regiomontanarum tres, qui speciali devinciantur juramento, pro negotiorum ratione omnes, vel aliquos adhibeant, qui etiam operam suam neutiquam denegare debent. Atq; huc omnia supramemorata in nostrum, Conjugis nostrae, Filii nostri, & totius Duca-

ANNO 1542. tus commodum & emolumentum ita provideant & peragant, ſicut vigore juramenti præſtiti Deo, Nobis, Illuſtri Conjugi noſtrae, Filio, & toti Ducatui, ſatisfactum iri, tanquam probi & fideles Conſiliarii exiſtimaverint.

Si etiam cauſarum ratio poſtulare videatur, hi undecim, quibus præcipuum Gubernationis onus injunctum eſt, cæteros Aulae, & Curiae Conſiliarios, qui quotidie Regiomonti praeſentes eſſe debent, convocent, illorum judicia, conſilia, ſententias & vota ſciſcitentur, audiant, & quod Nobis, Haeredibus & Succeſſoribus noſtris utiliſſimum fuerit, in nomine Dei ſequantur, decernant & ſtatuant, quem ut horum conſiliorum Moderator & Rector eſſe velit, ardentibus votis comprecamur.

Cum autem in contingentibus cauſis quilibet ex conſcientia ſua ſententiam dicere debeat, fieri poteſt ſaepius, ut opiniones invicem diſcrepent. Ad praecidendas igitur omnium incommoditatum, quae hinc oriri poſſint, occaſiones, ſancimus, ut quilibet peculiari & libero ſuo voto gaudeat, & majoris partis opinionem & ſententiam Conſiliarii iſti ſequantur.

Succeſſor proximus, ad quem Ducatum iſtum, iſtiuſque Gubernationem quovis tempore devolvi contingat, praeſens hunc Ducatum noſtrum adminiſtrare (ſicuti & Nos hoc omni tempore fecimus) debet. Conſtituimus etiam, ſuademus ut & petimus, ejuſmodi Gubernationis forma, quemadmodum a Nobis bono conſilio concepta & conſtituta eſt, ita etiam ab ipſo, quamdiu Gubernationem tenebit, pie & inviolate conſervetur.

Ut autem onus hoc Conſiliariis iſtis eo ſit tolerabilius, neq; tam temere recuſandi illud cauſam habeant, volumus, ut ipſi de reditibus et proventibus Ducatus noſtri honeſte, et quidem ea ratione, quemadmodum in Teſtamento noſtro diſponetur, ſuſtententur et foveantur, ut eo melius operas ſuas Magiſtratui et Ducatui praeſtent, et laborum ſuorum moleſtiarumque, nec non neglectae rei familiaris ſuae compenſationem accipiant. Si etiam vel in noſtris, vel Ducatus noſtri negotiis ablegentur, et praeter culpam, ſpem, et opinionem intercipiantur, pretium redemptionis, et caeterae impenſae in eam rem factae ex noſtris et Ducatus noſtri reditibus exſolvantur.

Certo autem Nobis pollicemur (atq; etiam ut faciant, Conſiliariis praenominatis hac noſtra Conſtitutione ſerio injungimus) ipſos nihil in ſe, quod quidem in ipſorum fide et diligentia poſitum fuerit, deſiderari paſſuros, et quidem Nobis, Illuſtri Conjugi noſtrae, Filio et toti Ducatui, caeteriſq; omnibus ſuae ſubjectionis, obſervantiae, et honeſtatis ſtudia ita eſſe comprobaturos, ut Deo, Nobis, Illuſtritati ipſorum, et univerſo Ducatui, ſalvam conſcientiam fidemque inviolatam teſtentur, ſubditi in officio et debita propenſione erga Magiſtratum retineantur, et ipſi quoque gloriam cum nominis ſui celebritate conjunctam inde ferant. ANNO 1542.

Rem œconomicam Regiomontanam quatuor iſtis Conſiliariis, Curiae Magiſtro, Burgravio, Cancellario et Marſchalco diligenter et fideliter adminiſtrandam committemus. In qua quidem, ut ſupra commemoratum eſt, unanimiter decernant & ſtatuant.

Similiter Præfecti univerſorum noſtrorum Caſtrorum his quatuor Conſiliariis, adjunctis Quæſtoribus, rationes redituum, proventuum, & emolumentorum Ducatus noſtri annuatim deponent, ita ut ordo Cameræ obſervetur, & non tranſiliatur. Imprimis autem in id erunt intenti, ut omnia ordine et legitime in re œconomica et architectonica provideantur, et ut in illis noſtri, Hæredum, Succeſſorum, et Ducatus noſtri, ſicuti jusjurandi religio hoc ipſis dictat, præcipua habeatur ratio. Redditis etiam rationibus, teſtimoniales literas, quas vulgo quietantias vocant, tradant.

Cum autem omnes morti obnoxii ſimus, & nihil tam Nobis certi, quam mors, expectandum veniat, ſi forte horum Conſiliariorum unum vel plures obire contigerit, permittimus, ut cæteri ſuperſtites ex quatuor iſtis memoratorum Caſtrorum Præfectis, quibus res & negotia Ducatus hujus prae caeteris cognita & perſpecta ſunt in defuncti locum ſubſtituent. Si autem in illorum numero nullus ejus eruditionis & ſcientiae reperiatur, cui Cancellarii munus recte committi poſſit, tunc alium probatae ſcientiæ, & integræ vitæ inquirant & adhibeant. Eorumq; in locum qui ex iſtis Præfecturis ad Gubernacula Ducatus adſciti ſunt, alios honeſtos et candidos Viros Barones vel Nobiles, quos ex juramenti ſui religione idoneos judicaverint, ſufficient. Præterea a Caſtrorum Præfectis et ſubditis Ducatus, nomine Magiſtratus et totius Ducatus, donec legitimus Succeſſor adveniat, conſuetum juramentum et homagium annuum ab iis, qui vel ex provincialibus vel civibus hoc nondum præſtiterunt, exigant, Capitaneos et caeteros Officiales, ſi quoquo modo in culpa reperiantur, removeant, juramenta remittant, cautiones

ANNO 1542. ſyngrapharias, ſtipendiarias, et cujuscunque generis Reſcripta dent et concedant, cumque ſecundum mores et Conſtitutiones hujus Ducatus ipſis officium, unicuiq; jus et juſtitiam ſine mora et moleſta aliqua dilatione adminiſtrandi incumbat, ſententias ferant, et eaſdem una cum iis, quæ ſupra commemorata ſunt, ſub ſigillo conſueto promulgent et extradant. Cui autem ex iſtis memoratis Præfectis per ejuſmodi electionem officium committetur, hic illud certo ſibi ſtipendio conſtituto detrectare non debet. Quilibet etiam Officialium noſtrorum ſummam adhibebit diligentiam et curam, ut non tantum in re œconomica omnia legitime adminiſtrentur, provideantur, et augeantur, verum etiam ne hypothecæ et bona alia, quæ ex gratia ea lege poſſeſſoribus conceſſa ſunt, ut ad Nos vel Hæredes noſtros certis quibusdam conditionibus revertantur, deteriorentur. Inprimis autem id operam dabunt, ut religio ſalva et incorrupta conſervetur, miniſtriq; ipſius juſto tempore ſtipendia ſua accipiant, et incolis et ſubditis Ducatus hujus, cujuscunque ſint conditionis, ad ſollicitationem ipſorum ſacroſancta juſtitia in grave ipſorum diſpendium non protrahatur.

Quam ad rem rite peragendam quilibet Capitaneus duos ſuae Diœceſeos incolas inter caeteros peritiores & magis idoneos & pios adhibeat, eorumque conſiliis & judiciis in cauſis occurrentibus utatur; ſi qui autem erunt, qui huic Conſtitutioni noſtrae morem non geſſerint, illi ſtatim, ſint qualescunque velint, officiis removebuntur, vel graviori etiam pœnae ſubjacebunt. Si autem forſan ea ratione & modo per ipſum res & cauſae componi & decidi non poterunt, tunc, & non prius, ad competens & legitimum Judicium eas remittet, ubi jus partibus minime defuturum erit.

Cum autem in Gubernationibus ſaepius ejusmodi occurrant negotia, ut rebus ita poſtulantibus, vel ſpeciales vel generales Conventus conſcribi neceſſe ſit, plenam poteſtatem praenominatis Conſiliariis noſtris tribuimus, pro negotiorum ratione vel paucos, vel plures, vel etiam Generalem Conventum, quamdiu Gubernio praeſunt, conſcribendi, & ſubditos omnium Ordinum convocandi. Omnibus igitur ſubditis noſtris, Praelatis, Baronibus, Nobilibus, Civitatibus & Univerſitatibus Ducatus noſtri ſerio mandamus, ut cujuscunque ſint conditionis, quandocunque vocati fuerint, dicto audientes non ſecus, ac ſi ab ipſo Duce vocati eſſent, in Conventibus Gen. vel alias compareant, et quod ex Magiſtratus, totiusque Ducatus re, utilitate & commodo futurum ſit, conſiderent & ſtatuant, eidemque, quod ita ſtatutum erit, morem gerant, ſicuti omnes noſtri ſubditi, in Comitiis Generalibus Anni 1540. fideliter & ſponte ſe hoc praeſtituros Nobis promiſerunt. ANNO 1542.

Cum vero ut propugnaculorum finitimorum, quorum quaedam de conſilio ſubditorum noſtrorum extructa ſunt, quaedam vero in imperfecto conſiſtunt opere, ratio habeatur, noſtra et Ducatus noſtri multum intereſt, certi quidam fideles & periti homines, praecipue iis, quae in finibus et portubus, ut Mimmelium et alia ſunt ſita, praeficiantur, ne temeritate vel negligentia detrimenti aliquid capiant, quod tandem tam ad Magiſtratum ipſum, quam totum Ducatum redundaturum ſit.

Quando vero in aliis Terris, Regnis & Ducatibus reperiatur, quod certæ quædam ædes, cuſtodiendis & conſervandis privilegiis, libertatibus ipſius Terræ & omnium incolarum deſtinari ſoleant, & Nos etiam in Conventibus Generalibus ſubditi noſtri de certis quibusdam aedibus, in quibus ipſorum privilegia, et res aliae, quæ ipſis charæ ſunt, conſervari et cuſtodiri poſſint, deſtinandis aliquoties ſollicitaverint, petitioni ipſorum facile pro noſtra in ipſos benevolentia locum dedimus. Concedimus igitur pro Nobis, Hæredibus et Succeſſoribus noſtris ipſis eum in uſum Arcem Tapiavienſem, vel etiam Brandeburgenſem, aut aliam quamcunque ex ipſorum placito. Cui quidem Arci, quam Ducatus ita elegerit, talis præficietur Capitaneus quovis tempore, qui non minorem privilegiorum Ducatus, vel etiam ſingulorum incolarum ibidem reconditorum, quam noſtrarum, vel etiam ſuarum ipſius rerum curam gerat, atque etiam ex proventibus Ducatus noſtri Arx illa ita munietur, ne clandeſtinae et inopinatae machinationes tam facile periculi aliquid inferre queant, DEO porro unico et fortiſſimo Protectori ſummam protectionem committentes.

Volumus etiam, ut conſtituti Gubernatores, (qui in abſentia noſtra Vicegerentes, poſt obitum vero noſtrum, donec Succeſſores noſtri conjunctum jus habentes advenerint, conſtitutos Gubernatores ſeſe inſcribere debent) atque Ducatus ipſe in quemcunq; caſum proprio et peculiari ſigillo, nempe nigra Regia et rubea Marchionum aquilis conjunctis, in ſuperiore parte inſignium, et inferiori parte nudis inſignibus nigris et aliis utantur. Quod vel Cancellarius, vel qui vi-

ANNO 1542. ces ipsius gerit, in sua potestate et custodia habeat. Quidquid autem illo obsignatum fuerit, sive literae propter nuptias donationem continentes, sive cautiones syngraphariae, sive instrumenta emptionum, vel cujuscunque generis inscriptiones et rescripta, vel judicialia vel alia fuerint, non secus, ac si a Nobis vel Haeredibus et Successoribus nostris signata fuissent, vim et effectum suum sortiantur, absque fraude et dolo.

CCXIX.

Articuli gubernationem Ducatus Prussiæ continentes, ex Testamento ALBERTI *Ducis Prussiæ excerpti.* Anno 1542. *Ex Archivo Regni Lib. Legat. sub Lit. W. fol. 312*

Quæ nostra dispositio & ultima voluntas, ut eo majorem in omnibus punctis & articulis sortiatur effectum, & manuteneatur, ac ut nostris utriusque sexus liberis impuberibus, præsentibus & futuris, donec ad justam ætatem aspiraverint, eo fidelius consulatur, constituimus supremum Tutorem testamentarium & Exequutorem Conjugi nostræ dilectissimæ, & liberis impuberibus nostris, in meliori qua possumus forma, Serenissimum & Potentissimum Principem & Dominum, Dominum SIGISMUNDUM AUGUSTUM Regem Poloniæ, Magnum Ducem Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ &c. Dominum & Hæredem, Dominum nostrum clementissimum, & Avunculum charissimum, oramusque Regiam Suam Majestatem, ut Testamentum hoc nostrum & ultimam voluntatem, omniaque in his comprehensa & constituta, sibi quam commendatissima habeat, eaque, sicuti R. S. Majestas per Legatum suum se facturam quam clementissime receperat, tueatur, ut iis omnibus satisfiat, nec quidquam contra eadem committatur.

Ne autem R. S. Majestas hoc munere nimium prægravetur, sed, quantum fieri potest, molestiis eximatur, necessarium duximus, aliquos Subtutores testamentarios & Exequutores fideles nostros dilectos Consiliarios, quorum consilio etiam pridem usi sumus, ei adjungere & substituere, cum quibus Regia Sua Majestas omni tempore in gravibus & arduis negotiis, & nostros Liberos Hæredesque, & ipsum Ducatum concernentibus, consultet & decernat.

Postquam vero Pacta perpetua clare & perspicue disponant, & hic etiam Ducatus eiusmodi libertatibus gaudeat, si Principes Ducatus Prussiæ sine Hæredibus mori contigerit, ut huic Terræ Gubernator Nationis Baro & Nobilis, & quidem hujus Ducatus Indigena, præficiatur & constituatur, ut Nos etiam huic Constitutioni ipsimet satisfaciamus, & viam sternamus, sancimus, constituimus & volumus, ut quatuor hi Consiliarii nostri, Curiæ nostræ Magister, Burggravius, Cancellarius & Mareschalcus, quales isti quovis tempore post mortem nostram futuri sint, Subtutores & Gubernatores sint, quibus charissimam nostram Conjugem, Liberos nostros impuberes, universum Ducatum nostrum, & plenam gubernandi, providendique & administrandi ejusdem potestatem committimus, ea quidem ratione & modo, ut his fideliter consulant, & utiliter prospiciant, postulamusque, ut hisce nostris quatuor ad Gubernationem constitutis Consiliariis omnes fideles nostri dilecti subditi, cujuscunque ordinis & status, debitam obedientiam præstent, sicuti hoc Nobis omnes Ordines in Conventu Generali polliciti sunt. Econtra vero Consiliarii, Gubernationi præfecti, omnibus nostris subditis jura, privilegia & libertates tueantur, & sarta tectaque præstent, neque vel ipsi contra illa quidquam attentent, vel aliis etiam attentari permittant. Inprimis vero una cum nostris fidelibus dilectis Aulæ & Curiæ Consiliariis jus & justitiam pro æquitate tam diviti quam pauperi, sine respectu personæ, fideliter unicuique administrent & communicent, & aperta feuda petentibus successoribus concedant. ANNO 1542.

Volumus etiam, ut prænominatorum Consiliariorum nostrorum sententiæ, mandata, rescripta, & quidquid hujus generis praeterea ab ipsis nostro nomine decretum & statutum fuerit, eam vim & effectum habeant, ac si vel a Nobis, vel a nostris Haeredibus decreta vel sancita essent, cui etiam nullus subditorum nostrorum resistere aut contradicere, multo minus controversiam aliquam movere debet, sub pœna amissionis omnium feudalium bonorum.

Concedimus etiam & damus praenominatis nostris Consiliariis plenariam potestatem, Praefectos Arcium & servitores alios, quorum opera Gubernatio carere non potest, suscipiendi, justaque stipendia ipsis constituendi, eosque pro rerum ratione vel admittendi, vel prorsus etiam removendi, & ex aequo & justo puniendi, omnes reditus & rationes totius Ducatus recipiendi, quietandique, & ab ipsis subditis & aliis juramentum debi-

ANNO debitum, ſecundum Pacta perpetua, in 1542. Haeredes noſtros praeſtandum, ſecundum jura exigendi, non aliter, ac ſi Nos ipſi, ſive Haeredes noſtri, Gubernationem ipſam teneremus.

Neque tamen veteres vel noſtri, vel Haeredum noſtrorum, Ducatusque hujus Miniſtri, qui in juventute ſua operas Nobis gratas & fideles praeſtiterunt, & moleſtius pertulerunt temere ſemoveantur, rejiciantur, & officiis exuantur, ſed potius in iis retineantur, ut & ipſi, & liberi ipſorum ſuorum ſervitiorum & fidei fructum debitum conſequantur, nec per novitios ii, qui de Nobis, Haeredibus & Succeſſoribus noſtris & toto Ducatu bene meriti ſunt, excludantur & rejiciantur. Cur autem id ita obſervari cupiamus, cauſae multae ſunt, quas commemorare non eſt neceſſe.

Cum autem omnes Praefectos, & alios Officiales ita Nobis obſtrinxerimus, ut poſt obitum noſtrum illis concreditas arces, munitiones & civitates nulli, quam noſtris ad Gubernacula conſtitutis Conſiliariis, cedant & tradant. Statim Gubernatores noſtri hanc ultimam voluntatem noſtram promulgent & exequantur, eamque Gubernationem, quam plenarie decernimus & tradimus, ſuſcipiant & obeant, Praefectos quoque & Civitates quamprimum, praecipue vero ad ea, quorum ſupra facta eſt mentio, juramentis devinciant, iisdemque injungant, ut Arces & Civitates tempore hujus Gubernationis nemini tradant, ſummamq; earum curam gerant. Nullos ſive incolas ſive extraneos, notos ſive ignotos ad Arces & Civitates admittant; peregrinantibus tamen liberum tranſitum per Civitates non prohibeant. Quapropter Conſiliarii Regiminis ſtatim omnes Arces & Civitates occupent, easdemque gubernent & adminiſtrent, donec vel noſtri Haeredes ad legitimam venerint aetatem, vel noſtri Succeſſores, Agnati proximi, ſecundum Pacta hunc Ducatum ingreſſi fuerint. Quod ita noſtri Gubernatores pro fide & juramento ſuo, quo Nobis obſtricti ſunt, proſequantur.

Mandamus quoq; praedictis Conſiliariis noſtris, ut ſtatim, quoad fieri poſſit, in omnibus noſtris relictis diſtrictibus, poſſeſſionibus & bonis (ſaltem exceptis iis, quae noſtrae chariſſimae Conjugi ratione donationis propter nuptias debemus) inventaria conſcribant, omniaque diligenter aſſignent, annotent & conſervent.

Praecipue vero in hoc incumbant, ut omnes reditus, proventus & commoda, qualiacunque illa ſint, quam diligentiſſime cuſtodiantur, augeantur & reſerventur.

A Praefectis, Quaeſtoribus, tum etiam aliis, qui acceptorum & expenſarum rationem gerunt, quotannis liquidae & claraे rationes exigantur, & in omnibus Filio noſtro quam diligentiſſime conſulatur & proſpiciatur. Neque patiantur, ut Arces & Civitates deteriorentur, vel reditus diminuantur, aut debita penes Officiales, & qui rationes tractant, augeantur, aut ſine aliqua neceſſitate accumulentur. Neque etiam chariſſimae noſtrae Conjugi extra donationem propter nuptias quidquam ſibi arrogandi, vel Conſiliariis noſtris ipſi concedendi ſit poteſtas. ANNO 1542.

Volumus etiam & mandamus noſtris Conſiliariis, in id potiſſimum ſint intenti, ut impuberum noſtrorum Haeredum res oeconomica accurate inſtituatur, quo omnia ſuperflua reſecentur, & tantum, quae ipſa neceſſitas poſtulat & requirit, ferantur. Nihil tamen his, quae ad tuendam dignitatem Principis pro ratione temporis neceſſaria ſunt, derogatum volumus. Quod ut eo fiat commodius, poſt obitum noſtrum Liberi & Haeredes noſtri, quotquot illorum poſt mortem noſtram impuberes extiterint, Regiomonti reſidebunt, nec ultra trium vel quatuor menſarum, quamdiu impuberes fuerint, apparatu utantur, quod tamen omni tempore Subtutorum Conſiliariorum diſcretioni committimus.

Mandamus quoque memoratis Conſiliariis noſtris, ut noſtrorum Liberorum, Haeredumque, & in hac quidem Provincia, curam & rationem habeant, atque etiam nihil ad ſummam fidem & diligentiam relinqui facient, ut inprimis ad veram DEI agnitionem, amorem ſalutaris & ſinceraे doctrinae, bonas diſciplinas & virtutes Principe Homine dignas & convenientes a juventute excitentur, in iisque bene & feliciter informentur, & exerceantur. Praecipue vero volumus, mandamus & monemus, ut Filius noſter Dominus ALBERTUS FRIDERICUS, qui ſub Teſtamento hoc ſolus extat, fideliter & quam diligentiſſime in vera Chriſti Religione, in Sacris Literis Bibliorum comprehenſa, inſtituatur ac inſtruatur; tum etiam in omnium Liberalium Artium diſciplinis, & linguarum cognitione, praeſertim in latine loquendi & ſcribendi facultate, & omnibus virtutibus Principe Viro dignis in hiſce ſuis juvenilibus annis informetur & erudiatur. Et cum ipſius Celſitudo attigerit aetatem adultiorem, ad cauſas & conſilia adhibeatur, ut ita tandem Celſitudo ſua ad Nominis Divini laudem, Orbis Chriſtiani ſolatium, & totius Familiae Brandenburgenſis or-

ANNO namentum adoleſcat & educetur, & ſe-
1542. cundum DEI Optimi voluntatem, temporis ſucceſſione Gubernationem pie & ſalutariter, in totius hujus Provinciæ ſalutem & commodum, gerere queat.

Poſtquam autem chariſſimus hic Filius noſter ætatem ſuam legitimam, videlicet decimum octavum annum, attigerit, tum demum, & non prius, volumus, ut conſtituti Subtutores & Conſiliarii Gubernatione cedant, ac reditus claris & liquidis rationibus, ad quas reddendas obſtricti ſunt, ſuæ Illuſtritati Gubernationem offerant, quam etiam ſua Illuſtritas acceptet & ſubeat.

Volumus etiam, ut prænominati Conſiliarii noſtri Regiomonti reſideant, cauſis decidendis una cum Curiæ & Aulæ noſtræ Conſiliariis adſint, et omnibus aliis quam rectiſſime et fideliſſime conſulant.

Paulo poſt ſequitur in Teſtamento:

Debebit autem hæc Teſtamenti noſtri Diſpoſitio et regendi Ducatus Conſtitutio omni tempore valere, ita, ut ii, qui maxime conſiliis valent, hiſce quatuor Præfecturis, quæ Regiomonti proxime ſunt, præficiantur, ut, quoties ipſorum opera opus fuerit, eo citius convocari poſſint.

CCXX.

1545. *Ratificatio Pactorum inter* SIGISMUNDUM I. *Regem &* ALBERTUM *Seniorem Ducem Pruſſiæ initorum, per* ALBERTUM *Juniorem facta.* Datum Regiomonti die 1. Februar. Anno 1545. *Ex Originali. Sigill. unum.*

NOS ALBERTUS Junior Dei Gratia Marchio Brandeburgenſis, in Pruſſia, Stetinenſium, Pomeraniæ, Caſſubiorum ac Vandalorum Dux, Burgrabius Norimbergenſis, Rugiæque Princeps. Fatemur, ſignificamus, ac notum eſſe volumus tenore præſentium, quorum intereſt, univerſis. Quod poſtquam Illuſtriſſimus Princeps Patruus ac Tutor noſter, Dominus GEORGIUS felicis memoriæ Marchio Brandenburgenſis, in Pruſſia, Stetinenſium, Pomeraniæ, Caſſubiorum ac Vandalorum Dux, Burgrabius Norimbergenſis, Rugiæque Princeps, ad Sereniſſimum Principem Dominum, Dominum SIGISMUNDUM Regem Poloniæ, Magnum Ducem Lithuaniæ, Ruſſiæ, totiusque Pruſſiæ, ac Maſoviæ etc. Dominum et Hæredem, Dominum et Avunculum noſtrum Clementiſſimum, Anno poſt Chriſti Nativitatem milleſimo quingenteſimo et vigeſimo octavo ſuæ Illuſtritatis et noſtro, tanquam Pupilli ſui nomine, literas ſigillo confirmatas miſiſſet, quibus ſua Illuſtritas tum pro ſe, tum pro Nobis teſtata eſt, pactiones illas perpetuas inter Sereniſſimam Majeſtatem Regiam et Illuſtrem Principem Patrem Nobis chariſſimum Dominum ALBERTUM Seniorem, Marchionem Brandeburgenſem, in Pruſſia, Stetinenſium, Pomeraniæ, Caſſubiorum ac Vandalorum Ducem, Burgrabium Norimbergenſem, Rugiæque Principem, juxta ſententiam firmati Contractus ab utroque noſtrum approbatas et agnitas eſſe, nunc vero poſtquam, divina gratia juvante, propemodum juſtam ætatem attigerimus, tenore præſentium notum facimus ac fatemur, Nos illa pacta ac perpetuæ pacis fœdera agnoſcere, atque hiſce Nos obligamus, quod univerſa et ſingula, quæ Contractus requirit, libenter ac prompta animi voluntate exequi volumus, Noſq; in omnibus ita, ut fidelem feudatarium Principem decet, uti antea quoque una cum Patruo noſtro, Domino GEORGIO Marchione etc. pupillari ætate diligenter ac ſedulo fecimus, exhibituros. Officioſe et amice petentes, Sacra Regia ejus Majeſtas juxta tenorem Inveſtituræ in perpetui Contractus participatione, ut Clementiſſimus Dominus, ac ſanguine junctus Rex, Nos retinere, tueri ac defendere dignetur. Id et debita fide ac ſubditis officiis erga Sereniſſimam Regiam ejus Majeſtatem ſtudioſiſſime et amiciſſime promerebimur. In cujus rei evidens ac certum teſtimonium haſce noſtras literas appenſione ſigilli noſtri roboravimus. Datum Regiomonte prima Februarii, Anno a nato Servatore noſtro Jeſu Chriſto milleſimo quingenteſimo et quadrageſimo quinto. ANNO 1545.

CCXXI.

Oratio Staniſlai Laſki Poloniæ Legati in Comitiis Auguſtanis pro jure Polono in Pruſſiam. An. 1548. *Ex Archivo Zaluſciano.* 1548.

ETſi Cauſa Pruſſiæ apud Majeſtates Veſtras, Cæſar Invictiſſime, & Rex Romanorum Potentiſſime, Sacrique Romani Imperii Electores, Principes, & reliqui Ordines; aliquoties Sereniſſimi Poloniæ Regis, Domini mei clementiſſimi, nomine declarata eſt, tamen, quia ſemper in Conventus ulteriores rejiciebatur, viſum eſt Sereniſſimo Regi meo, ut per me eandem cauſam iterum exponeret, ne, ſi id prætermitteret, negligentiæ vel alicui ſuſpicioni cauſam præbere videretur. Neque vero dubitat Sereniſſimus Rex meus,

ANNO 1548. meus, ſe, quod tantopere poſtulat, impetraturum, Veſtraſque Majeſtates, & æquitatis cauſæ, & promiſſorum, quæ Regi per alios Internuntios petenti humaniſſime dederunt, dignam tandem rationem habituras eſſe.

Qua de re dicturo mihi, ſolemni conteſtatione in primis uti libet, non me apud Majeſtates Veſtras, tanquam Judices, ſed tanquam apud Perſonas omni honore, & obſervantia dignas agere dicereq; velle. Principio autem repetenda mihi quædam videntur de Ordine Prutenico, deq; ejus officiis Regibus Poloniæ debitis, idq; quam breviſſime, cum quidem rem totam ſæpe in hoc celebri Conſeſſu abunde expoſitam non ignorem. Bona pars Pruſſiæ Theutonico Ordini Principum Sarmaticorum beneficio olim conceſſa erat, ea quidem lege, ut ejus opera contra hoſtes Chriſtiani nominis uterentur. Sed Ordo ipſe & tanti beneficii ingratus, & pactæ fidei immemor, pro hoſtibus Chriſtianorum Dominos ſuos elegit, in quos arma converteret. Itaque ſæpe inter Prutenos & Sarmatas pugnatum eſt, ac varietatem ſucceſſuum multæ, & variæ pactiones ſubſequebantur. Quæ quidem omnia nihil attinet referre. Pleraque enim aut vetuſtate aut poſterioribus ſeu contractibus ſeu moribus antiquata ſunt. Illud, quod à memoria noſtra non ita remotum eſt, referam, Prutenos a CAZIMIRO Rege ingenti prælio victos eſſe: unde tandem res eorum adeo calamitoſæ extiterunt, ut pacis perpetuæ rationes a Rege petere coacti eſſent. Itaque convenit inter eos, ut qui deinceps Magiſtri Pruſſiæ eſſe vellent, ii Regibus Poloniæ ſubjectionis & fidelitatis jusjurandum more Majorum darent; cujus quidem jurisjurandi ne Pontifici quidem Romano gratiam eis facere liceret. Ad hæc, ne quem alium, præter Reges Poloniæ, Dominum agnoſcerent, quorum Beneficiarios ſeu Vaſallos, quemadmodum erant, ita ſe eſſe faterentur, cum eisque contra hoſtes Chriſtiani nominis in expeditionem ire tenerentur. Alia quoque Reipublicæ onera eis præſcripta ſunt, quibus commemorandis nunc ſuperſedere viſum eſt. Neque dubium eſt, Magiſtros multos cum ſuis populis officium Polonis præſtitiſſe, muniaque debita expleſſe. Quod ſi quando ad tempus ab expeditionibus bellicis, voluntate Principum ac Regum Poloniæ vacationem habebant, id quidem magni beneficii loco ducebant. Quod & publicis literis prodiderunt ipſi Magiſtri, & cum magna animi gratitudine teſtati ſunt.

Præclara tunc tempora erant, cum clientes grati, & beneficiorum memores, fidem Patronis & Dominis ſuis præſtabant. Verum euntibus annis, ut pleraq; in deterius labuntur, ſic Magiſtri quidam a fide & pactionibus Majorum ſuorum deficere in animum induxerunt, atq; ſubjectionem Polonis debitam excutere conati, ſe in fidem & tutelam alienam conferre ſtuduerunt. Quorum e numero ALBERTUS erat Illuſtris Marchio Brandeburgenſis, qui cum in Magiſtrum Pruſſiæ electus eſſet, oblitus neceſſitudinis, quæ illi cum Sereniſſimo Rege Poloniæ, Nepoti cum Avunculo intercedit, fœdera a ſuo Ordine inita contemnens, denique beneficiorum in Ordinem Prutenicum a Polonis collatorum immemor, ad nutum & ſubjectionem alienam ſe conferre voluit. Cumque intra ſemeſtre jusjurandum ſubjectionis Regi Poloniæ dare deberet, prorſus illud dare detractavit. Rex Sereniſſimus, etſi pacis ſemper fuerit ſtudioſiſſimus, tamen cum muneris ſui eſſe videret, rebellem & inobedientem Magiſtrum ad officium adducere, arma in illum ſumpſit. Cogebantur utrinque exercitus, & licet juſtum prælium nullum erat, tamen cædes innumeræ, ut fit, perpetratæ, expugnationes quoque urbium factæ ſunt. Magiſter Prutenicus, cum ſe viribus inferiorem ſciret, belli inducias aliquot hebdomadarum petebat, atque Regem, qui tum Thorunii erat, pacis cauſa adibat. Sed quam non ex animo id ageret, res tandem ipſa declaravit. Nam cognito adventu exercituum, qui illi ex Germania mittebantur, rebus infectis Thorunio diſceſſit, ac bellum cœptum proſequi contendit. Sed noxam Magiſtri pœna brevi ſubſecuta eſt. Etenim in ipſo belli fervore, in quibus ſpem ſummam Magiſter collocabat, ab iis deſertus eſt. Venerant illi ſuppetias, ut dixi, exercitus numeroſi, & omni bellico apparatu inſtructi ex Germania, quibus Deus, fidei violatæ, & pactorum non ſervatorum Vindex hanc mentem injecit, ut nullo cum noſtris prælio commiſſo (tantum pagis nonnullis exuſtis, & prædis abactis) ad ſua reverterentur. Hoc ubi factum eſt, Magiſter, quam prius ſimulate a Rege pacem petebat, eandem coactus eſt tandem vere petere, multa utrinque agebantur, varii hinc inde ſermones, ut pax perpetua conſtitui poſſet, miſcebantur. Poſt multas tandem, & varias conſultationes fœdus (eorum poſtulatione, qui pacem hanc a principio conſtituere curabant) ictum eſt, atque in verba Regis a Duce ALBERTO juratum, eaque omnia, quæ ad bonum, & frugi Clientem, & Beneficiarium, ſeu quis dicere malit, Vaſallum, pertinerent, ſancte promiſſa.

ANNO 1548.

ANNO 1548. Hæc ita narravi, ut geſta ſunt; hoc igitur in hac cauſa in primis poſitum ſit: Pruſſiam poſt hominum memoriam, & poſt Chriſti Religionem illic inplantatam & jure belli & pactionibus multis ad Regnum Poloniæ ſemper pertinuiſſe. Si quiſpiam alius ſe in illa aliquid habere exiſtimat, id omne Magiſtrorum inſolentia, & (gravius enim loqui non libet) injuria factum eſt, qui cum eſſent cum ſuis populis, Regum quidem noſtrorum ſumma voluntate, nominis Germanici, conabantur perſæpe Pruſſiam ad alienos transferre, ſed certe inique, & præter honeſti rationes. Quid enim attinebat, ut Magiſtri a non ſuis Dominis peterent umbras rerum, cum a ſuis & legitimis res ipſas accepiſſent? Atque illæ ipſæ umbræ cum pleraſque inimicitias inter Polonos & Germanos pepererunt, tum poſtremo hoc Decretum, quo ALBERTUS Dux Pruſſiæ Illuſtris proſcriptus eſt. Quo enim jure uſi ſunt illi, qui alienum Vaſallum in jus ſuum vocarunt, & proſcripſerunt, nam, quod ſe ille non ſtetit ad diem, non a ſuis judicibus ſibi dictum, a Rege Poloniae Sereniſſimo prohibitus fecit, Regia ut iam, ſi qua eſt, non illius, hæc eſſe culpa videatur, ſin autem propterea proſcriptus eſt, quod ad fidem & autoritatem Regis ſui ſe contulit, quæ eſt, ſi non hæc eſt ſumma iniquitas, quod aliquis ad officium rediit, unde diſceſſerat, ideo de illo pœnas perſequi velle? Hoc igitur proſcriptionis Decretum injuſtum, et non a ſuis judicibus latum, petit Rex Poloniæ Sereniſſimus tolli et abrogari.

Ad quam rem multa Majeſtates Veſtras, Cæſar Invictiſſime, et Rex Potentiſſime, hortari poſſunt, atque inprimis æquitas cauſæ, quæ a me declarata eſt. Non debent Majeſtates Veſtræ exiſtimare, Regem meum Sereniſſimum libidine augendi Imperii ſui Pruſſiam ſibi propriam facere velle. Neglexit ille ampliſſima Regna, quæ ultro ad eum a populis illorum deferebantur. Quomodo igitur, qui rejecit Regna ſibi oblata in ullam ſuſpicionem Pruſſiæ appetendae venire poſſet, quam certe, ſi honeſte poſſet, nunc quoque negligeret. Verum ita res habet: Pruſſiam virtute Sarmaticorum Principum in jus et poteſtatem noſtram veniſſe, id adeo notum eſt, ut nec annalium nec hominum teſtimonium deſideret, id per manus a Majoribus traditum ad Nos pervenit, ſemper Magiſtri, qui quidem Germanici nominis, ut prius dixi, erant, jusjurandum ſubiectionis debebant Principibus ac Regibus Poloniæ; ſi qui detrectabant, contra fidem a Majoribus ſuis datam faciebant. Itaque ad officium armis Polonorum redire cogebantur, nec unquam, niſi temeritate, inſolentia, ſuperbia, Magiſtrorum fiebat, quoties a fide et ſubjectione Regibus Poloniæ debita diſcedebant, cujus temeritatis, audaciæ et injuſtitiæ ſuae, Deo ulciſcente, graves et juſtas pœnas ſemper perſolverunt. ANNO 1548.

Non ignorabat hæc Avus Majeſtatum Veſtrarum Divus MAXIMILIANUS, itaque et rei æquitate permotus, et quod hunc Ordinem de ſe, deque Divo Parente ſuo male meritum eſſe meminiſſet, quo tempore cum Sereniſſimo Rege meo Viennæ congreſſus erat, et verbis et literis, quæ ejus rei ſunt teſtes, fidem ſuam ſuae Majeſtati obſtrinxit, non ſuo tantum, ſed et Majeſtatum Veſtrarum Sereniſſimorum Nepotum ſuorum nomine, quod Ordinem hunc nunquam neque conſilio, neque re, contra ejus Majeſtatem adjuturus eſſet. Itaque ſi maxime vellent Sacrae Majeſtates Veſtrae aliquid iis conſilii, opisque ferre, qui Terras Pruſſiae invadere vellent (quod tamen eas velle, ut credat, Sereniſſimus Poloniae Rex in animum inducere non poteſt) minus certe liberas iam habent ejus rei facultates. Poſteaquam Divus MAXIMILIANUS etiam de Veſtris Majeſtatibus fidem Regi meo Sereniſſimo dedit, quod Ordini contra ejus Majeſtatem nunquam eſſent ſuppetiarum aliquid laturae. Cujus graviſſimi, prudentiſſimique Imperatoris apud Majeſtates Veſtras inſignes pietate Nepotes plus, procul dubio, valebit autoritas, quam neſcimus quorum conſilia, qui publicam quietem cupiunt perturbatam; bona ſpes tenet animum Sereniſſimi Regis mei, Majeſtates Veſtras promiſſi, ac fidei per Avum pro eis datae memores fore.

Neque vero novum erat, quod Divus MAXIMILIANUS fecit, imo ipſe Majorum ſuorum veſtigia ſecutus eſt, qui & ipſi cum Regibus Poloniæ fœdera inibant contra hunc Ordinem. Nam ut nihil dicam de SIGISMUNDO Imperatore (qui ante annos plus minus, centum viginti octo cum Avo Sereniſſimi Regis mei Divo VLADISLAO Rege Caſſaviæ congreſſus auxilio ſe illi futurnm contra Ordinem, atque eum bello perſecuturum, promiſit) Proavus Majeſtatum Veſtrarum Divus FRIDERICUS cum Parente Sereniſſimi Regis mei ſocia arma contra MATHIAM Regem junxerat, qui viciſſim cum Ordine iſto, qui tunc erat in Terris Regiis Pruſſiæ contra Divum FRIDERICUM Imperatorem, & CAZIMIRUM Parentem Regis mei Sereniſſimi, fœdus & ſocietatem inierat, atque ita Proavo Majeſtatum Veſtrarum cum Parente Regis mei, Ordini vero

ANNO 1548. ro cum hoſtibus Divi FRIDERICI fuit amicitia contracta, per quem Ordinem impediebatur Divus Parens Sereniſſimi Regis mei, quo minus Divo FRIDERICO Imperatori juſtas aliquas auxiliares copias mittere poſſet, cui nihilominus nervum belli pecuniam, quantam debebat, ſuppeditavit, adeo hic Ordo nunquam non hoſtili fuit animo erga Inclytam Auſtriæ Domum, cum qua ſumma ſemper Regibus noſtris fuit conjunctio, qui non cum alia Domo libentius, quam cum hac affinitates contrahebant, ex qua etiam Mater erat Sereniſſimi Regis mei.

Quamobrem Majeſtates Veſtras Rex meus orat, ut Majorum ſuorum, totque neceſſitudinum memores ſui potius, quam cujusvis alterius rationem habere dignentur. Quod ſi quis ejus Ordinis, ut ſe obſtrictum putet ad propugnandam fidem Catholicam, is in Pruſſia, quod agat, non habet, quæ cum ex omni parte Chriſtianis cincta ſit, non erit, contra quos, quod ſe profiteri dicit, exerceat. Ecce poſſidetur a Crucis hoſtibus magno cum dolore Regum, Principum & Populorum Chriſtiani nominis ſacer Hieroſolymorum locus, ad quem locum contra barbaros hoſtes tuendum primum Ordo hic inſtitutus eſſe dicitur. Tenetur Conſtantinopolis; quod ſi in horum poſſeſſione præſcriptum jam ab hoſtibus eſſe putatur, capta ſunt & expugnata non ita pridem Orbis Chriſtiani fortiſſima propugnacula. De Hungaria taceo, res enim notiſſima eſt omnibus Quin illo potius hic Ordo proficiſcitur, ereptas Civitates, Arces, Provincias, Regna, Imperia recuperat? Aut ſi vires illi ad hæc tanta præſtanda non ſuppetant, quin arcet ſaltem hoſtem a reliquiis? Nam ſi contra Chriſtianos arma ſumpſerit, ſi Chriſtianum ſanguinem profundere, ſi civile bellum gerere maluerit, alio quovis nomine potius, quam Ordinis, vocari merebitur, niſi forte, quia Rex meus Sereniſſimus jus ſuum in Terris Pruſſiæ recuperavit, ferendum eſſe non putat. Illud autem ei tolerabile videtur, quod, qui jus in armis fert, barbarus hoſtis prope dimidiam Orbis Chriſtani partem ſub imperium poteſtatemque ſuam ſubjunxit. Sed ſemper in hoc Ordine ordo deſideratus, itaque non modo ex Terris Pruſſiæ, verum etiam ex Bohemiæ Regno ante annos centum quinquaginta ejectus eſt & exterminatus. Neque tamen quiſquam nunc eſt, qui Terras, ex quibus in Bohemia pulſi ſunt, in feudum ſibi dari poſtulet, ſola Majeſtas Regia Poloniæ idonea viſa eſt, quæ hac tam inſigni injuria afficiatur, cum Regnum Poloniæ multo graviora ab hoc Ordine, quam quiſquam alius, paſſum ſit, cujus Magiſtri, qui erant in Terris Pruſſiæ, præter primos illos, perpauci officio ſuo functi ſunt. Quin ita ſe geſſerunt potius plerique, ut vix quiſquam contra barbaros & infideles gladium ſtringere viſus ſit, ſed contra Dominos ſuos, quorum beneficio Terras Pruſſiæ poſſidebant, arma ſua vertere maluerint, & plurimus eorum opera ſanguis Chriſtianus ſæpe ſit profuſus. Quos enim alios bello laceſſebat? quorum ſanguinem libentius hauriebat? quibus cum crebriora & atrociora prælia committebat? quam cum Chriſtianis nobiſcum, & cum Majoribus noſtris, contra quos crudeliſſimos etiam Chriſtiani nominis hoſtes Tartaros ſollicitare, fœdus cum eis & ſocietatem inire, & eorum opera in effundendo ſanguine Chriſtiano uti non dubitarunt, quod a Michaële Kochmeiſter Ordinis Magiſtro factum Annales loquuntur. Itaque tanti non ſunt Terræ iſtæ omnes Pruſſiæ, quanti earum cauſa labores ſuſcepti, quanti ſumptus impenſi, quantæ Chriſtianorum cædes factæ ſunt. ANNO 1548.

Rogat ergo Majeſtates Veſtras Sereniſſimus Rex meus, ut finem jam tandem cædium iſtarum eſſe jubeant Chriſtiani ſanguinis profundendi. Nam ſi quis eſſet, qui Illuſtrem Dominum ALBERTUM Pruſſiæ Ducem bello perſequi vellet, facile perſpiciunt Majeſtates Veſtræ, facere Sereniſſimum Regem Poloniæ non poſſe, quin, cui duplici nomine eſt obſtrictus, eum pro virili ſua tueatur. Quandoquidem & Sororis Sereniſſimi Regis eſt Filius, qua ratione etiam Majeſtates Veſtras neceſſitudine attingit, & Princeps beneficiarius ſeu Vaſallus Regni eſt. Quod ſi vero omnino deliberatum eſt huic Ordini, cujus etiam quædam ad Sereniſſimum Regem meum minæ perferuntur, armis Nobiſcum experiri, teſtatur Rex Imperatoriam & Regiam Majeſtates Veſtras, atque omnes Sacri Imperii Electores, Principes & Ordines, quod huc invitus, & non niſi provocatus, pertrahetur. Qui, quantum in ſe eſt, pacem, concordiam, amicitiam cum omnibus conſervatam cupiat, omnesque curas & cogitationes ſuas in eo ſemper conſumpſerit, ut quibuſcunque poſſet officiis ſuis cunctorum Regum & Principum Chriſtianorum præſertim ſtudia ſibi adjungeret, amicitias firmaret, veteres conjunctiones & neceſſitudines, non modo retineret, verum etiam augeret & amplificaret, neque majore ſtudio quicquam cavit, quam ne quid aliquando ſua culpa eveniret ejusmodi, quamobrem eum re-

ANNO 1548. reſcindere conſtitutam cum aliquo amicitiam oporteret, a nulla vero re æque animus ejus omni vitæ tempore abhorruit, atque a Chriſtiano ſanguine profundendo, cuius conſilii nunquam Sereniſſimum Dominum meum pœnituit. Longo enim uſu, quem ætas ejus provectior attulit, didicit, nullam eſſe tam lætam victoriam, cui pax honeſta anteponenda non ſit. Itaque Dei immenſa miſericordia factum eſt, ut quanto fuerit Rex meus pacis & quietis amantior, tanto magis ex animi ſententia ceſſerint illi omnia contra eos, a quibus bello quandoque laceſſitus eſt. Dei miſericordia factum eſt, ut parva ſæpe manu (quod vix dictu ſit credibile) ingentes copias, ac validos hoſtium exercitus vicerit & fuderit; adeo non obſcuris argumentis declaravit Deus quieta conſilia Regis mei ſibi probari. Quæ ſi quis turbare eſſet conatus, de eo Deus juſtus & miſericors, cujus hac in re clementiam libenter agnoſcit, pœnas ſemper graviſſimas expetivit. Quamobrem in veteri ſuo inſtituto libenter etiam nunc Rex perſeveraret, nequa aliud ſibi cum Principibus Chriſtianis, quam amoris & benevolentiæ certamen ſuſcipiendum eſſe putat. Cæterum non eſt alius quiſquam, qui cum in hujusmodi certamen deſcendendi plures, & juſtiores cauſas habeat Sereniſſimus Rex, quam cum Imperatoria & Regia Majeſtatibus Veſtris, cum quibus arctiſſimis neceſſitudinibus ſanguinis ſit colligatus. Veſtrarum ergo Majeſtatum amicitia nihil unquam Regi Sereniſſimo prius fuit & antiquius. Eam amicitiam ad Sereniſſimum Dominum SIGISMUNDUM AUGUSTUM Poloniæ Regem &c. unicum uniceque ſibi dilectum Filium transmittere, & ei viciſſim quaſi per manus tradere vehementer optat, atque ea omnia amoliri, quæ impedimenti aliquid ad eam amicitiam alendam & amplificandam adferre poſſit. Petit igitur Sereniſſimus Rex meus, odioſam illam & iniquam proſcriptionem per eos, qui de Illuſtri Pruſſiæ Duce nullam ſtatuendi poteſtatem habent, latam, tanquam eam, in qua futuri mali ſemen quoddam latitet, tolli, per Majeſtates Veſtras abrogari, evelli & eradicari. Crebris ea de re cum Majeſtatibus Veſtris egit Rex meus & literis & Internuntiis; quod vero uſque in hunc diem nihil profecit, id iniquitate magis temporum ita accidiſſe exiſtimat, quam quod voluiſſe credat Majeſtates Veſtras. Nunc vero, cum ad officium ſuum auctoritatemque Majeſtatum Veſtrarum cuncti redierunt, videt Rex meus Sereniſſimus ſummam Majeſtates Veſtras id faciendi jam habere poteſtatem, quod ſe facturas in gratiam Regis mei, non unis literis perhumaniter & perbenigne Sacræ Majeſtates Veſtræ pollicitæ ſunt, cum ſe ad id gratificandum Regi meo voluntate magis promptas, quam facultate paratas eſſe dicerent. Quamobrem tot opportunitatibus ſe offerentibus, in magnam ſpem venit Rex meus impetrari poſſe, ut hæc proſcriptio tollatur, ne illius obtentu Terris Pruſsiæ quisquam negotium exhibeat. Si vero quieſcere nolet Ordo, ſaltem fidei per Divum MAXIMILIANUM datæ Majeſtates Veſtræ meminerint, Divorumque SIGISMUNDI & FRIDERICI Imperatorum veſtigia ſecutæ, Regi potius, quam Ordini faveant. ANNO 1548.

Sed de his ſatis. Illud quoque prætereundum non eſt, quod interdum ſcribantur ad Regias Pruſsiæ Urbes Gedanum & Elbingam Mandata, quibus ad Imperii Comitia, ut aliæ Imperii Civitates, vocantur, cum tamen in eas nemo quisquam juris, præter Regem, habeat, quemadmodum hoc literis Divorum Imperatorum expreſſe cautum & determinatum eſt. Quare Rex Sereniſsimus poſtulat, ne talia Mandata ad alienos ſubditos, pro fide ſemel data, deinceps ſcribantur. Ipſe vero Rex Sereniſsimus, una cum Rege Sereniſsimo Filio ſuo, atq; cum ſuis omnibus ad Veſtras Majeſtates, omnesque Sacri Imperii Ordines, ſtudia ſua omnia & officia amice & libentiſsime defert, & quæ antea, pro multis neceſſitudinum cauſis, Veſtris Majeſtatibus, & Sacri Imperii Ordinibus debebat, ea deinceps, ſi locum (id quod ſperat & optat) precibus ejus dederitis, magis ac magis ſe debere profitebitur.

Veſtrarum Majeſtatum

Humilis
STANISLAUS *in* LASCO
Palatinus Siradienſis, Sereniſſ. Poloniæ Regis Legatus.

CCXXII.

Reſponſum Adminiſtratoris Magiſtratus Theutonicorum ad præcedentem Poloni Legati Orationem. Anno 1548. *Indidem.*

Sereniſſime Imperator, Invictiſſime Cæſar, Rex Roman. Potentiſſime, Clementiſſimi Domini, & Vos Electiores Principes, & Ordines Imperii, Domini & Amici Cariſſimi.

INter innumeras virtutes, quibus Majeſtates Veſtræ divinitus ſunt exornatæ, hæc

ANNO 1548. hæc vel præcipuam meretur laudem, qua eædem Majeſtates Veſtræ jus ſuum cuique pure, ſancte & ſincere tribuunt, non attentis quibusdam verborum tum fucis, tum perſuaſionibus. Hujus laudatiſsimi propoſiti evidens ex eo argumentum eſt, quod Majeſtates Veſtræ libellum ab Oratore Regis Poloniæ, in cauſa Prutenica, contra me, meumque Ordinem exhibitum, pro iſtius cauſæ radicitus eruenda veritate, mihi quam gratioſiſsime communicare non ſunt dedignatæ. Cujus ego quidem beneficii nunquam immemor ero, ſed pro mea virili, humillimis meis obſequiis, perpetuiſque ſervitiis promereri conabor. Quod autem ad dictum libellum attinet, illum ego cum ſumma cura & diligentia ſatis attente perlegi, & quid Regius Orator petat, & ex quibus cauſis petat, diligentiſsime perpendi.

Primum aſſerit Regius Orator, Pruſſiam Teutonico Ordini a Principibus Sarmaticis eſſe conceſſam, Magiſtroſq; Pruſſiæ ſubjectionis jusjurandum Principibus ac Regibus Poloniæ ſemper debuiſſe. Hoc fundamento præcipue nititur, quo labefactato, quia univerſum ædificium ſuum mox ruiturum videt, idem diligenter probare conatur, & longam propterea orditur narrationem, non a prima, ut oportuit, origine, ſed unde illi commodum viſum eſt. Nempe ab injuſta quadam vi & metu, qui in conſtantiſsimum virum cadere poteſt, extorta transactione, priora omnia, & alia multa callide tranſiliens, quæ ſine pernicie, & certa jactura cauſæ ſuæ, in lucem ſimul non poſſe proferri vidit. Quam quidem narrationem ita demum concludit; Pruſſiam ad Regnum Poloniæ ſemper pertinuiſſe, & nullo jure illos uſos eſſe, qui Marchionem ALBERTUM Magnum quondam Magiſtrum Pruſſiæ Theutonici Ordinis, Regis Poloniæ Vaſallum in jus vocarunt & proſcripſerunt. Quare deniq; petit, illud proſcriptionis Decretum, a non ſuis judicibus latum, tolli & abrogari. Hæc fere univerſa ſumma totius verboſiſſimi libelli eſt, quam ideo in compendium redegi, ut hujus cauſæ ſtatus, & totius controverſiæ cardo facilius cognoſci ab omnibus poſſit. Nam, quæ ſequuntur, ad ipſam cauſam proprie, non pertinent, jactat quippe Orator Regius victorias, triumphos, & continentiam Regis ſui, qui ampliſſima Regna ultro etiam oblata, aliquando contempſerit. Commemorat præterea affinitates, & arctiſſima Regibus Poloniæ cum Illuſtriſſima Domo Auſtriaca inita fœdera. Nec ceſſat interim Ordinem meum fictis criminibus, quaſi venenatis telis impetere, hoc nimirum conſilio, ut invidioſa oratione (quando in ipſa cauſa parum præſidii eſſe videt) animos Majeſtatum Veſtrarum, tum etiam Electorum, Principum & Statuum Imperii adverſus me, Ordinemque meum accendat. Quaſi vero Ordo meus hactenus malorum ſatis perpeſſus non ſit, qui tam ampla & opulenta Prutenica ditione præter jus & fas ſpoliatus eſt, niſi ad illius ruinas hoc quoque adderet acerbitatis. Et quaſi hic apud Majeſtates Veſtras, laudatiſſimos nimirum Principes, apud incorruptiſſimos Electores, Principes & Status Imperii, lites & cauſæ, ex victoriis, triumphis fœderibus, affinitatibus, & id genus reliquis, & non potius ex vero pendi, & judicari vel ſoleant, vel debeant. Cogor itaque reſpondere, ne tacendo periclitetur veritas, ſed hoc verbis faciam, quam fieri poteſt, pauciſſimis. Partim quia mihi ad hoc, pro magnitudine iſtius negotii, quod non me ſolum, ſed totum Romanum Imperium, cujus præcipue intereſt, & totius Germaniæ Nobilitatem in primis tangit, breve admodum tempus conceſſum eſt. Partim, quia omnem fiduciam meam non in fucata oratione, ſed ſecundum Deum & Majeſtates Veſtras, ſummos in hoc mundo juſtitiæ Propugnatores, in nuda, ſimplicique veritate collocavi, quæ heroicis ingeniis ſemper gratiſſima fuit, & ipſa ſe per ſeipſam contra calliditatem hominum & fictas omnium inſidias, facile tueri poteſt. Sed priusquam rem ipſam aggrediar, ſolenniter proteſtari libet, primum, me non velle ab illa anno milleſimo quingenteſimo, trigeſimo ſecundo, ſumma cum maturitate lata ſententia, qua aſſertus Dux Pruſſiæ una cum prætenſis ditionis ſuæ ſtatibus, & ſubditis, juſtiſſimis de cauſis banniti, & proſcripti ſunt, ullo modo recedere. Præterea mihi in animo non eſſe, ullum mortalem hac mea reſponſione velle injuriari, multo minus cum Regia Celſitudine maledictis reciprocisque criminationibus contendere, non quod mihi uberrima in promptu non ſit materia, ſed quia magis cordi eſt modeſtia, cujus laude hac in parte contentus ero. Poſtremo, quidquid hujus rei facio, ex officio me, & neceſſitate coactum facere, non in meum, Ordinisque mei ſolius commodum, ſed in communem omnium utilitatem, tam Sacri Romani Imperii, quam totius Germaniæ Nobilitatis, & in hunc denique finem, ut veritas a Regio Oratore partim præterita, partim ſuppreſſa, partim variis debilitata incommodis, in lucem producta Sacrarum Majeſtatum

ANNO 1548.

ANNO 1548. Vestrarum præstantissimo incoruptissimoque judicio & æquitate recreetur. Et quia tota hæc (ut dixi) causa ex eo dependet, ad utrum ab initio Regnum Prussia pertinuerit, ad Sacrumne Romanum Imperium (sub cujus finibus comprehensa est) an vero (quod Orator Regius affirmat) ad Regnum Poloniæ. Hoc enim perveſtigato, aliorum facilis erit dijudicatio. Nam si ad Sacrum Romanorum Imperium Prussia ab initio pertinuit, & ab Imperatoribus Romanis Ordini meo non solum concessa, sed eorum etiam ope & auxilio primum subjugata est, quo ore Regius Orator porro dicere poterit, proscriptionis Decretum esse injustum, a non suis judicibus latum, & propterea jure abrogandum? Ut ergo hujus quæstionis, in qua tota controversia vertitur, facilius indagari veritas queat, & ne mihi multa hic, quæ antea quoque dicta sunt, repetere sit necesse, primum omnium quam humillime rogo Majestates Vestras, Electores, Principes, & Status Imperii, ut ea, quæ ab Antecessore meo, Valthero de Cronberg piae memoriæ, Ratisbonae, anno millesimo, quingentesimo trigesimo secundo in eadem hac causa, latine germaniceque Majestatibus Vestris, Electoribus, Principibus, & Statibus Imperii sunt exhibita* & ego nunc rursus cum A. & B. literis signata reverenter exhibeo, clementissime iterum audire dignemini. Invictissime Cæsar, & Rex Romanorum Potentissime, Electores Principes, ac Status Imperii, ex hac Prædecessoris mei simplici & vera rerum gestarum narratione perspicuum esse arbitror, Regem Poloniæ in Prussia, Terra Imperii & Ordinis mei, nullum unquam jus habuisse ante illam iniquam vi & metu extortam transactionem, anno videlicet millesimo quadringentesimo & sexagesimo sexto. Id quod dictæ perpetuæ pacis testimonio, ad quam simul hic exhibendam sum paratus, ducentis & eo amplius sigillis confirmatæ, & aliis antiquis quibusdam monumentis apertissime demonstratur, in quibus ne titulo quidem Prutenico Rex Poloniæ utitur, tantum abest, ut aliquod jus in Prussia sibi reservarit, aut tum temporis competere existimarit. Idem duorum Imperatorum (ut interim Romanos Pontifices prætream) nempe FRIDERICI Secundi, HENRICI Septimi, LUDOVICI Quarti CAROLI Quarti, SIGISMUNDI, FRIDERICI Tertii, MAXIMILIANI laudatissimorum Principum confirmationibus, donationibus, laudis, sententiis, proscriptionibus, literis, decretis (quorum aliquot pro meliori hujus causæ informatione, exemplaria literis C. D. E. & F. signata, hic simul exhibeo) aliisq; argumentis quam plurimis clarissime comprobatur. Quibus ipsius insuper dicti Marchionis contra seipsum in primis valiturum accedit testimonium, qui & verbis, & factis testatus est, Terram Prussiæ ad Sacrum Romanum pertinere Imperium, cum Norinbergæ anno millesimo quingentesimo vigesimo quarto, in Imperialibus consultationibus sessione Magno Prussiæ Magistro debita, frequenter usus sit, & quæ illic concluſa sunt, sigillo suo, cum aliis Imperii Principibus, confirmarit. Quare ego quidem mirari satis non possum, quod Regius Orator coram Majestatibus Vestris, coram Electoribus, Principibus & Statibus Imperii, constanter affirmare audeat, Prussiam ab initio ad Regem Regnumque Poloniæ semper pertinuisse. Cujus contrarium, quia indubitatis argumentis, & ipsius denique rei testimonio jam est evictum, non est, quod Majestatum Vestrarum aures, mitissimas quidem illas, occupatissimas tamen in re manifesta pluribus onerem. Notissimi quippe juris est, Regiam Celsitudinem, quæ ab initio, nullum jus in Prussia habuit, per dictam injustam illam vi & metu contra priora sanctissima perpetuæ pacis fœdera extortam transactionem, nullum jus etiam potuisse acquirere, quod nihil tam juri, consensuique contrarium sit, quam vis & metus est, atque hoc in primis, quantum ad Sacrum Romanum attinet Imperium. Cujus jus, etiamsi nulla vis, & nullus metus omnino intervenisset, Magnus quondam Magister Prussiæ in Regem, Regnumque Poloniæ, sine expresso consensu Summorum Pontificum, & Sacrorum Imperatorum, Electorum, Principum, & Statuum Imperii, tum etiam Magistrorum Alemaniae, & Livoniæ, eorundemque Præceptorum, transferre non potuit, quod tam manifestum est, ut nulla prorsus confirmatione indigeat. Iam multo minus etiam juris per praetensam illam potuit nanciscí pactionem, quam dictus Marchio quinto demum anno, vel circiter, a finito novissimo bello, cum Rege Poloniæ pro recuperanda Prussia sine ullo consensu Magistrorum Alemaniæ, Livoniæque, & eorum Præceptorum susceptο, non expectata eorum sententia, in quos compromissum erat, datæ fidei, votorum & professionis suæ oblitus, cum eadem Regia Celsitudine inivit. Quam ipsa Majestas Vestra anno millesimo quingentesimo trigesimo, justissimis de causis, ex certa scientia, motuq; proprio, ac plenitu-

ANNO 1548.

* Vid. supra pag. 284. sqq.

Anno 1548. nitudine poteſtatis caſſavit, prorſusque ſuſtulit. Quemadmodum ex ejusdem caſſationis copia, quam hic ſimul cum G. litera ſignatam exhibeo, porro videre licet, ut hic prorſus nulla ampliore diſputatione ſit opus, ſed fatendum omnibus, dictum Marchionem a ſuis judicibus, & ſufficientibus de cauſis juſtiſſimo Decreto eſſe proſcriptum. Quo minus hic Regiis annuendum eſt precibus, non minus exiſtimationi Cæſareæ Veſtræ poteſtatis ampliſſimæ, Romanoque Imperio, & totius denique Germaniæ Nobilitati, quam mihi Ordinique meo nocituris. Quæ omnia cum Adverſarius ſuæ ipſius conſcientiæ teſtimonio haud dubie ſciat eſſe veriſſima, dimiſſo rerum ſcopo quærit diverticula, variisque verborum fumis cognitæ veritatis lucem nititur obſcurare, & quando in ipſa cauſa nihil videt eſſe præſidii, incipit meum Ordinem immeritis onerare calumniis, quibus paucis reſpondebo. Et primum Ordinem meum ingratitudinis, perfidiæque inſimulare aggreditur, quaſi beneficiorum, pactæque fidei ſemper immemor fuerit. Cum & Deo & hominibus notum ſit, tum annalium, literarumque teſtimoniis facile probari queat, partem adverſam raro Ordini meo ſervaſſe fidem, ſed paſſim fœdera, quamvis ſancte inita, quamvis jurata, violaſſe. Invitus hæc dico, & tantum ad tuendam Ordinis mei innocentiam dico, nequaquam dicturus, ſi Orator Regius iniquiſſimis ſuis criminationibus me non provocaſſet. Quis unquam vidit literas pluribus ſigillis ex una duntaxat, videlicet Regis Poloniæ, parte obſignatas, & in quibus ambæ partes arctioribus ſeſe juriſjurandi vinculis mutuo obſtrinxerunt? quam ſunt literæ pacis perpetuæ Anno milleſimo quadringenteſimo & trigeſimo ſexto, inter Regem Regnumque Poloniæ, ejusdemque Status, & Ordinem meum erectæ. Et tamen ne earum quidem fides diu ab iſtis inviolata permanſit, tantum abeſt, ut priora ſervarint. Qualis inſuper gratia Ordini meo pro gratis reſtituta Samogitia, & Litvaniæ bona parte relata ſit, quas Terras Ordo meus, Regi Poloniæ ſuppetias ferens, piis armis ab infidelium manibus, non ſine ſuorum cæde & ſanguine fortiſſime pugnans, eripuerat, ex Anteceſſoris mei narratione ſatis cognitum eſt. Et poſſem ego quidem multa ſimilia hujus generis adducere exempla, ſi criminationibus hujusmodi certare liberet, aut Majeſtatibus Veſtris, Electoribus, Principibus & Statibus Imperii, talibus odioſis contentionibus intendere vacaret. Quare ad illa pergam, quæ de Divo Maximiliano, Friderico & Sigismundo, laudatiſſimæ quondam memoriæ Imperatoribus, objicit, quæ tam vana & frivola ſunt, ut nulla vere reſponſione digna putem. Quandoquidem ſatis conſtat, Cæſarem Sigismundum (ut de eo primum incipiam) multis modis Ordinem meum adverſus hoſtes ſuos clementiſſime juviſſe. Anno etiam a nato Chriſto milleſimo quadringenteſimo duodecimo honorificam ſententiam pro Ordine meo contra Regem Poloniæ tuliſſe. Et Fridericus Imperator Ordini meo adverſus rebelles & inobedientes ſubditos ſuppetias ferre ſedulo conatus eſt, quos primum omnium rebellionis convictos proſcripſit, deinde Conventum omnium Procerum, Statuumque Imperii Norimbergam in favorem Ordinis mei edixit, ubi de auxilio Ordini contra dictos rebelles ferendo conſultatum, atque etiam concluſum eſt, prout ex Anteceſſoris mei ulteriori narratione latius videre licet. Divus Maximilianus vero multum ſemper clementiſſime diligentias adhibuit, quo res Ordinis mei in meliorem ſtatum reduci poſſent. Item in Comitiis Auguſtæ Anno milleſimo quingenteſimo celebratis, Friderico Duci Saxoniæ, tunc temporis Magno Magiſtro Pruſſiæ, autor fuit, quia Ordo Germanicae Nationis tantum a prima fundationis ſuae origine ſemper fuiſſet nulli, praeterquam Sacro Romano Imperio ſubditus, ne deinceps in verba Poloniae Regis, in derogationem Romani Imperii juraret, qua de re etiam ad Regem Poloniae, tum ſuo, tum communi totius Imperii nomine, literas dare dignatus eſt. Ad haec idem Divus Maximilianus in iisdem Comitiis unanimi conſenſu omnium Procerum & Statuum Imperii, honorifico Decreto Ordinem meum contra Polonos defendendum & manutenendum cenſuit. Nec non Commiſſarios ſuos ad componendam hanc, ſi aequis forte conditionibns fieri potuiſſet, inter Regem & Ordinem controverſiam, Poſnaniam in favorem Ordinis mei mittere clementiſsime dignatus eſt, Anno milleſimo quingenteſimo decimo. Tot nimirum argumentis ſummi illi Orbis Terrarum Principes (ad quos Ordo meus rebus in adverſis, tanquam ad veros & legitimos Dominos ſuos, ſemper confugit, quos etiam viciſsim, ut par eſt, ſumma reverentia coluit, amavit, honoravit, veneratus eſt) ſuam benevolam erga Ordinem meum voluntatem clementiſsime declaraverunt, ut nulli mortalium veriſimile fieri poſsit, ſimultatem aliquam interceſsiſſe. Allegat praeterea Ordinem meum ad recuperandum, ſacrum Hiero-

Anno 1548.

ANNO 1548. ſolymorum locum, multis praeterea miſeriſmis & ſcommatibus Ordini meo inſultans. Quae quamvis facile retaliari poſsint, mei tamen officii eſſe putavi, Regiae Celſitudini ubique, quantum ejus quidem fieri poteſt, parcere, hoc unum duntaxat mihi dicat velim. Cur Rex ſuus, qui & fortuna major, & omnibus potentior eſt, illa non recuperat, quae Magnus ille Moſcovitarum Dux, non ita multos ante annos, hoſtili manu ademit? Non multo minora, quam tota fere Pruſsia eſt, aut ſi tam propitia ubique habet Numina, cur fines Regni ſui adverſus creberrimas Tartarorum incurſiones, longe lateque devaſtantium omnia, tutatus non eſt? Quos ambos tamen, ſi cum Ordine in perpetuae illius pacis, ducentis & ſex ſigillis confirmatae, manſiſſet concordia, junctis viribus a ſuis, juvante Deo, finibus facile potuiſſet arcere. Neque tamen haec ideo dico, quod ullum ex illato Regiae Celſitudini damno gaudium capiam, quod ego quidem admodum inhumanum eſſe puto, ſed ut Orator iſte Regius mihi Ordinique meo, ultra acceptum damnum, tam amarulentis inſuper invitiis tandem inſultare deſinat, ſimulque diſcat, Deum juſtum eſſe, violatae fidei, omnisque injuſtitiae certum perpetuumque Ultorem. Quod porro de Bohemis ſequitur, non video, quid cauſae ſuae opitulari queat, quaſi ideo ſpoliare tuto liceat, quod hujus improbi facinoris alicubi reperiatur exemplum, aut quaſi illa Bohemica calamitas ex Joannis Hus damnata haereſi primum orta, mei ſolius Ordinis, non communis omnium veterum Orthodoxae Fidei cultorum, ibidem tum temporis degentium, fuerit. Illud autem ego nequaquam infitior, varia fortuna cum Polonis, & ſaepe, & diu pugnatum, multumque humani ſanguinis eſſe effuſum, idem tamen Ordinis mei culpa accidiſſe, hoc vero pernego, qui pacis ſervandae ſemper cupidiſsimus fuit, & nunquam, niſi injuria laceſsitus, neceſsitateque coactus, ita, ut aut injuſta pœna illi luenda, aut juſta repetenda, arma ſumpſit. De Tartarorum quod deinde ſocietate objicit, more eorum facit, qui, quod ipſi deliquerunt, aliis imputare ſolent, alioqui ſatis notum eſt, utra Pars Tartarorum opera in fundendo Chriſtiano ſanguine uſa ſit, quod et locorum ſitus, et alia multa ſatis arguunt. Amorem porro pacis, quem Regius Orator multis merito laudibus effert, adeo ego Regiae Celſitudini non invideo, ut illum laudabilem affectum juſtitiae, pietatisque laude conduplicatum, magisque exornatum eſſe cupiam. Ita futurum ſperans, Regiam illius Sublimitatem Pruſsiam, Deo dicatam Terram, quam Ordo meus ad veram Omnipotentis DEI gloriam, ſudore & multo ſanguine ab infidelium manibus extortam, partim etiam donationis, partim vero emptionis, & id genus aliis honeſtiſsimis titulis, cum approbationibus, ratificationibus & confirmationibus ſummorum Pontificum, Sacrorum Conciliorum, & Romanorum denique Imperatorum ac Regum acquiſitam, longo tempore quiete poſſedit, Ordini meo ſua ſponte reddituram. Hoc quippe modo faceret rem & Deo gratam, & animæ ſuæ ſalutarem, tum ſua iſta veneranda ſenectute & Regia ſublimitate dignam, præterea ad pacem tantopere adamatam, & communem Chriſtianorum concordiam conſervandam valde utilem, per me quoque, Ordinemque meum omni ſervitiorum genere perpetuis temporibus pro viribus compenſandam. Quod porro ad appendicem duarum Civitatum, Gedani videlicet & Elbingen attinet, verum eſt, illas Civitates Ordinis mei ab initio ſemper fuiſſe, & ſic Romanis quoque Imperatoribus, Sacroque Romano Imperio ſubjectas eſſe, quod tum literarum perpetuæ pacis teſtimonio, tum aliis quam pluribus fide dignis rerum geſtarum monumentis facile probari poteſt, et nihil unquam Rex Poloniae juris in illis habuit, niſi per damnatam et olim proſcriptam ſubditorum perfidiam, contra jurata perpetuae pacis fœdera quaeſitam. Sed jam ſatis multa de cauſa, extra cauſam etiam nimis fortaſſis multa. Quid reſtat? niſi quemadmodum antea ſaepe feci, Majeſtates Veſtras, tam Vos Electores, Principes, et omnes Imperii Status, ſupplex orem obteſterque, ut, non attentis frivolis iſtis objectionibus, oppreſsi atque ejecti Ordinis mei vel tandem miſerere velint. Juſtitiaeque ad executionem jam pridem anhelanti auxiliares Veſtras, omnium gentium victrices manus clementiſsime porrigere dignemini, quae loco pulſa ſuo, vi oppreſſa, genibus Veſtris advoluta, gemebunda jacet, opem Majeſtatum Veſtrarum, tum Electorum, Principum et Statuum totius Romani Imperii ſupplex implorat. Quam ne deferant, quam plurima ſunt, quae Majeſtates Veſtras, tum Electores, Principes et Status Imperii exhortari debent. In primis aequitas cauſae, jam ſatis, ut opinor, declarata, tum publica utilitas, ne Sacrum Romanum Imperium tam inaeſtimabile, amiſſa Pruſsia, tam Anteceſſori meo quam mihi a Caeſarea Veſtra Majeſtate, ſolenni more, cum unanimi conſenſu omnium Electorum, Prin-

ANNO 1548.

ANNO 1548. Principum & Statuum Imperii feudali jure conceſſa, patiatur damnum. Poſtremo officii ratio, & gladius iſte, Majeſtatibus Veſtris a Deo traditus, ad religionem defendendam, injuſtam vim depellendam, ſuccurrendumq; oppreſſis. Cujus praeclari facinoris tanta in omne aevum futura gloria eſt, ut determinari nullo unquam oblivionis tempore poſſit. Ego autem cum univerſo Ordine meo ad omnia ſervitia, quae quidem mearum, Ordiniſque mei, virium erunt, perpetuis viciſſim temporibus ero paratiſſimus.

Cæſareæ & Regiæ Majeſtatum Veſtrarum

Deditiſſimus

WOLFFGANGUS *Magiſtratus Generalis Militiæ Hieroſolimitanæ Ord. Beatæ* MARIÆ *Theutonicorum Adminiſtrator, ac ejusdem per Germaniam, & Italiam, parteſq; tranſmarinas Magiſter.*

CCXXIII.

Sacræ Cæſareæ Majeſtatis Reſponſum Regis Poloniæ Oratori Domino de Laſco &c. in negotio Pruſſiæ Auguſtæ datum. Anno 1548.

Sacra Cæſarea Catholica Majeſtas &c. Dominus noſter Clementiſſimus, auditis, quæ Sereniſſimi Principis & Domini, Domini SIGISMUNDI Regis Poloniæ &c. Orator, nomine & verbis ejusdem Regis ſui, tam in cauſa banni Imperialis contra Marchionem ALBERTUM Seniorem Pruſſiæ poſſeſſorem, quam duarum Civitatum Gedani & Elbingæ longa & diſerta oratione propoſuit, ac re cum Electoribus, Principibus & Statibus Imperii in hiſce Comitiis Auguſtenſibus congregatis, & abſentium Mandatariis, & Deputatis (ut in tanta cauſa par eſt) communicata, eorumque conſilio & deliberatione præhabita, ac omnibus mature expenſis, cum animadverterit, quod bannum Imperiale decretum in ſupremo Tribunali Imperii, nempe Iudicio Cameræ, contra prædictum Marchionem ALBERTUM, quum in eo præſumendum ſit legitime proceſſum eſſe, extra juris ordinem, & abſq; cauſæ cognitione, vel partium conſenſu, nequaquam debere, aut poſſe caſſari, aut ſuſpendi, quin potius conveniret, ut juſtitiæ relinquatur curſus ordinarius, juxta Conſtitutiones Imperii, ut Reverendiſſimus Dominus Adminiſtrator & Magiſter Ordinis Theutonici, una cum ipſo Ordine, in jure quaeſito manuteneatur, Sacrumque Imperium in jure ſuo conſervetur. Attamen ſi quis eo banni Decreto & declaratione ſeſe gravatum exiſtimet, ſive ille Magnus olim Magiſter Ordinis, ſive quicumque alii fuerint, prætacta Caeſarea Majeſtas liberum permittit, ut prætenſa ſua gravamina & nullitatis cauſas, ſi quas habuerint, proponere, & mediante juſtitia, prout convenit, ſive abſolutionem, ſive liberationem a banno petere poſſint. Quoniam autem Sereniſſimus Poloniæ Rex jus quoque aliquod in hac cauſa prætendit, diligenterque pro eo per ſuum Oratorem inſtitit, Majeſtas Cæſarea, cum nihil magis invotis habeat, quam veterem amicitiam, quæ Majeſtati ſuæ cum ipſo Sereniſſimo Rege intercedit, firmam, ac perpetuam retinere, atq; inſuper memoria repetens, jam olim fuiſſe propoſitum & agitatum in aliquot præteritis Comitiis de amicabili tractatione, quæ tamen hactenus ad effectum deducta non fuit, Majeſtas ſua ex eorundem Ordinum Sacri Romani Imperii conſilio, eam viam denuo amplectendam, & Commiſſarios deputandos eſſe operæ pretium fore judicavit, qui cauſæ (abſque tamen præjudicio vel impedimento judiciarii proceſſus) componendæ ſtudium, & diligentiam omnem impendant. Proptereaque Sereniſſimum Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ Regem &c. permovit, ut ipſius Majeſtas, tanquam Bohemiæ Rex, hujusmodi tractationem in ſe ſuſceperit, quem etiam Majeſtas ipſius Sereniſſimo Poloniæ Regi gratum, & neutri Partium ſuſpectum eſſe debere exiſtimat ANNO 1548.

Quod vero ad duas illas Civitates Gedanum, & Elbingam attinet, quas Orator Regius Polonici Juris eſſe, immeritoq; ad Imperii Comitia vocari contendit, Ordines autem Imperii, a Cæſarea Majeſtate hac de re conſulti, dictas Civitates non hodie primum, ſed jam olim ad Imperium pertinere, & in Albo Civitatum Imperialium notatas eſſe confirmant, adeo, ut ſine gravi injuria, & præjudicio Imperii illas divelli non poſſe exiſtiment, facile animadverterit Sereniſſimus Rex, Cæſaream Majeſtatem, tanquam Imperii Caput, reclamantibus Ordinibus, & jus Imperii conſervari petentibus, hac in re nihil poſſe innovare, ſed Imperio, & unicuique jus ſuum integrum relinquendum eſſe. Atque hae quidem ſunt, quae Majeſtas Caeſarea Oratori Regio paucis reſpondenda duxit ad Sereniſſimum Regem Poloniae Dominum ſuum referenda,

ANNO 1548. cujus ſenili prudentiae Majeſtas Caeſarea plurimum & deferre, & ex jure veteris amicitiae gratum illi facere ſummopere cupit, & fauſta feliciaque omnia precatur.

Decretum per Cæſaream Majeſt. Die 10. menſis Martii 1548.

CCXXIV.

Literæ ad SIGISMUNDUM AUGUSTUM *Poloniæ Regem, in quibus ei nuntiatur, quid cum Duce Pruſſiæ de juribus ejuſdem Ducatus actum ſit.* Anno 1548. *Lib. Legat. ſub Lit. P. fol. 339.*

Cum veniſſet ad nos Illuſtris Dominus Dux (neque enim nos unquam venire ad ſe patiebatur) pauca ad Illuſtritatem ejus in hanc ſententiam verba feci. Non ignorare Illuſtritatem ejus, quae ſit cura, & ſollicitudo Sacrae Majeſtatis Veſtrae, quo poſſit Terrarum harum omnium tranquillitati proſpicere, non harum modo, quas ipſa Sacra Majeſtas Veſtra poſſidet, verum & illarum, quas jure feudi poſſidendas Illuſtritati ejus conceſſit. Itaque cum haec ratio potiſſima videretur ad quietem & tranquillitatem harum Terrarum tuendam, & conſervandam, ſi Sereniſſimus, & Excellentiſſimus Dominus Romanorum Rex Parens Majeſtatis Veſtræ chariſſimus, Arbiter eſſet a Majeſtate Veſtra electus, qui cauſam inter Sacram Majeſtatem Veſtram, Illuſtremque Dominum Ducem, & Magiſtrum Ordinis amice tranſigendam curaret, & ſi nihil adhuc habeat certi Majeſtas Veſtra, quem diem, quemve locum ei rei Regia Romanorum Majeſtas deſignatura ſit, velle tamen illam inſtructa & parata habere omnia, quae ad harum Terrarum jura defendenda pertinerent. Itaque miſiſſe nos, ut cum Illuſtritate illius conferremus, certioreſque ab illa fieri conaremur, ſi quid jurium, & privilegiorum haberet, quae quidem ad Majeſtatis Veſtrae cauſam pertinere viderentur.

Reſpondit Illuſtritas ejus ſe habere quidem jura, vel potius eorum exempla, quibus Ordinis Magiſter contra Majeſtatem Veſtram niteretur, quae vero pro illa facerent, ſe nulla prorſus habere. Dediſſe autem ſe Gdani cum eſſet, arculam quandam Divo Parenti Sacrae Majeſtatis Veſtrae, in qua fuerunt omnia jura, & privilegia Ordinis, eorumque Literae originales, cum multis ſigillis appenſis, quae in Caſtro Marieburgenſi aſſervari debebant, exiſtimare ſe, quod ibi adhuc aſſervarentur. Reſpondi ad haec, Illud quoque plurimum noſtra referre, ut ne ſimus neſcii, quo jure nitantur adverſarii, nam praeviſa jacula minus nocere. Caeterum quod de arcula illa diceret, ante triennium fuiſſe mihi datum negotium a Sacra Majeſtate Veſtra, ut Lubavia Marieburgum proficiſcerer, ac ſi quae ibi eſſent jura & privilegia, diligenter inveſtigarem, quod cum feciſſem, ne unam quidem literam me reperiſſe. Tum Illuſtris Dominus Dux: Nollem iniquit, arculam illam cum literis periiſſe, cum plurimum interſit Regiae Majeſtatis, & Regni, ne unquam iſta privilegia in manus Ordinis perveniant, quibus prorſus videtur omnibus eſſe deſtitutus. Quamobrem daremus operam, ut ea, ſi quae ſunt in abſtruſo loco recondita, reperiri poſſent, quod nos ita facturos eſſe recepimus, ac Sacram Majeſtatem Veſtram literis noſtris ea de re certiorem eſſe reddituros. Cupere autem nos, ſi quem haberet ſaltem indicem eorum jurium, conſcriptum nobis exhiberet, ut ſi quid novi eſſet, quod antea non vidiſſemus, id legi a nobis poſſet. Nam quae ipſi haberemus ea nunc a nobis legi nihil eſſe neceſſe. Tum Illuſtris Dominus Dux curaturum ſe dixit, ut, peracto prandio producerentur ea, quae apud ſe eſſent, omnia: atque ita tum diſceſſimus. Peracto prandio, venit iterum ad nos, recenſuitque nobis Cancellarius illius quaedam jura, ſive privilegia. Protulit poſtea, quae acta ſunt Poſnaniae ante annos 43. Germanice ſcripta, ſed ea omnia lecta pridem a nobis fuerant. Itaque cum nihil exhiberetur novi, dixi Illuſtriſſimo Domino Duci: facile nos perſpicere quod nihil haberet, quod quidem ad tuenda jura Regni in Terris iis pertineret. Caeterum nos, quod ad eam partem attinet quam poſſidet Sacra Majeſtas Veſtra, ſecuros eſſe, juraque illius cognita habere & eſſe ea ejusmodi, ut refelli nulla ratione poſſe videantur, de hac tantum parte, quam ipſe poſſidet Illuſtris Dominus Dux, cupere nos ab Illuſtritate ejus perdiſcere, quemadmodum eam jure defendi contra Magiſtrum & Ordinem ejus poſſe exiſtimaret. Tum ille Regia, inquit, Majeſtas, cujus ego me Principem eſſe Vaſallum profiteor, me tueri & defendere conetur, ejus eae partes ſunt. Tum ego, Fatemur, inquam, hoc, ſive ferro ſit ſive jure diſceptandum, vel, quod ſolum amplexa eſt Majeſtas Regia, per amicabilem compoſitionem, in qua tamen dici de juribus aliquid oportet, cauſa tranſigenda ſit. Majeſtatem illius Illuſtritatem Veſtram

ANNO 1548.

contra

Anno 1548. contra omnes inimicos illius, qui negotium Terris iis exhibere vellent, defendere teneri, sed cum sit Illustritas Vestra primarius Regni Consiliarius, cumq; illius causa agatur, tenetur & ipsa consilium Regiae Majestati impertiri, quibus rationibus defendi jus suum posse existimet. Ac quo sit aliquis tamen ad causam hanc ingressus, reperi, inquam, ante dies tres aut quatuor, in libro quodam situ obducto amicabilem quandam compositionem, quam Anno 1463. facere conabantur Episcopus Lubecensis, & ejusdem Civitatis Magistratus, inter Divum Regem Casimirum, & Ordinem. Coram illis cum Regio nomine propositio facta esset, petebatur ab Ordine universa Prussia, quod diceretur nihil in eam juris Ordini competere, cum antequam nomen etiam Ordinis auditum esset in Polonia, Terras Prussiæ Poloni Regno subjugassent omnes, sibique vectigales fecissent, quamobrem, ut eis cederet Ordo, postulabatur; facturam autem Regiam Majestatem, ut Fratres Ordinis in aliis Terris, quae Christiani nominis hostibus essent finitimae, collocaret. Quantum autem firmitatis habeat haec propositio, me non videre, cum constet Prussiam a Regno postea defeciisse, Regibusque sive Ducibus tum Poloniae rebellasse, ac non modo tributum ullum pendisse, verum etiam cum inter multos Duces Regnum esset partitum, neque satis ipsis inter se conveniret, oportunitatem hanc nactos Pruthenos, saepe in Culmenses, Pomeraniæque Terras, quin & Cujaviam & Masoviam irrupisse, magnisque eas calamitatibus affeciisse, ita, ut necesse habuerit Dux Masoviæ Conradus, Fratres Ordinis in auxilium vocare, quibus etiam Culmensis & Dobrzynensis Terra tradita est, sed ea tamen conditione, ut, cum essent Terris Prussiæ potiti, Culmensem, Dobrzynensemque Terram Duci restituerent, & quicquid in Prussiæ Terris occupassent, ejus dimidia parte Duci cederent. Quod cum non modo factum non sit ab Ordine, verum insuper eos ipsos, quorum beneficio Prussiæ Terras fuit consecutus, bello saepe sit adortus, multisque cladibus affecerit, merito illum jure Terrarum omnium excidisse. Ac contractum quidem illum inter Conradum Ducem, Episcopumque Culmensem Christianum ab una, & Magistrum ac Fratres Ordinis ab altera parte factum me non vidisse. Cæterum legisse testium quorundam dicta, qui fuerunt examinati per Sanctæ Sedis Apostolicæ Commissarios, qui se vidisse eas literas contractus dicerent, quas Fratres Ordinis de medio tollendas curaverint, neque dubitare me, quin reperiri adhuc Romæ possent, cum Contractum ejusmodi Gregorius Nonus confirmasse dicatur. Extare Lubaviæ quoque literas quasdam sub forma vidimus, quibus ejusdem rei significatio quædam datur. Verum hæc nimis alte petita videri possent. Quamobrem cupere nos, ut diceret Illustrissimus Dominus Dux, quod, quemadmodum triginta iis annis factum est, defendi posse putaret. Tum Illustris Domini Ducis nomine respondit Cancellarius: Quandoquidem jam inde ab annis nonaginta & amplius Magistri Ordinis omnes Vasalli Regni fuerint, jusjurandum fidelitatis ei præstiterint, contraque hostes Regni ipsi personaliter ad bellum proficisci obligati fuerint, ac quinque Magistri Ordinis, qui depicti etiam sunt in Ecclesia quondam Cathedarali Regiomontana, quin ea omnia facerent, non recusaverint, qui vero proximus Illustrem Dominum Ducem antecessit, tum ipse quoque Dominus Dux juramentum ejusmodi facere detrectaverit, vasallum, quæ debet, non præstantem, jus omne suum amittere, atque id in Dominum superiorem transferri. Itaque excidisse Magistrum & Ordinem omni jure, quod habebat ad Terras Prussiæ, atque id ad Divum Sigismundum primum Regem proxime in Christo defunctum esse devolutum, habuisseque Majestatem illius potestatem, jus ad se devolutum, cui vellet, quaque conditione vellet, conferendi, eo jure usam esse, dedisseque Illustri Domino Duci Terrarum hanc Prussiæ partem jure feudi possidendam. Tum ego probari nobis dixi, quæ dicta essent Illustris Domini Ducis nomine. Quoniam vero prodiit ante annos quatuor in publicum libellus a Magistro Ordinis editus, in quo: quo jure sibi competere putet Terras Prussiæ diligenter admodum perscripsit, videri nobis operæ pretium, ut excuterentur rationes illæ omnes, quas ad jus suum defendendum adfert Magister, ac conscribi faceret Illustris Dominus Dux vicissim argumenta sua, quibus illius argumenta omnia refellere, quod quidem ad se, Terrarumque Prussiæ partem, quam ipse possidet, pertineret, conaretur. Nam quod spectat ad eam partem, quæ possidetur a Majestate Vestra, solida illi argumenta minime defutura. Placuit Illustri Domino Duci consilium, se conscribi curaturum promisit, ac conscriptum ad me missurum, simul postulavit, ut de iis, quæ conscripta essent, meum ipse quoque consilium impartirem. Ego me non gravatum facturum esse recepi. Atque ita finis huic negotio per nos est impositus. Anno 1548.

ANNO 1549.

CCXXV.

Recognitio Conſiliariorum Pruſſiæ de præſtito SIGISMUMDO AUGUSTO *fidelitatis juramento.* Dat. Piotrcoviæ Anno 1549. Feria 2. infra Octavas Trium Regum. *Ex Originali Sigil. 6.*

Nos Terrarum Pruſſiæ Conſiliarii infraſcripti fatemur & recognoſcimus præſentibus, quod, cum eſſemus in conſilium Terrarum Pruſſiæ recepti, juxta formulam nobis miſſam, ſuperſtite adhuc Divo Rege SIGISMUNDO primo, non illi ſolum, ſed & Sereniſſimo Principi & Domino, Domino SIGISMUNDO AUGUSTO, jam inde ab annis prope decem & novem Regi electo & coronato, juramentum debitæ fidei & ſubjectionis præſtitimus, quo nos fatemur teneri, & ſemper teneri volumus. Ac juxta præſtiti per Nos juramenti formam fideles nos & obedientes ſubditos & Conſiliarios fore Majeſtati ejus promittimus & ſpondemus, in cujus rei fidem & teſtimonium ſigilla noſtra præſentibus appendi juſſimus, & manibus noſtris ſubſcripſimus. Actum & Datum Piotrcoviae in Comitiis Generalibus Feria ſecunda intra Octavas Trium Regum Anno Domini milleſimo quingenteſimo quadrageſimo nono.

CCXXVI.

Poſtulata ad Cæſaream Majeſt. per Oratorem Regis Poloniæ in negotio Pruſſiæ. Anno 1549. *Ex Tabulario Zaluſciano.*

Aſſentitur deinde Regia Poloniae Majeſtas, ut Sacra Regia Romanorum Majeſtas arbitrium, ſive amicam tractationem & compoſitionem, inter Magiſtrum Ordinis Theutonicorum, & Illuſtriſſimum Dominum ALBERTUM Seniorem Marchionem Brandeburgenſem ſuſcipiat atque tentet, non tanquam delegatus ab aliquo, ſed ſumma voluntate Regiæ Polonae Majeſtatis Arbiter electus. Duo tantum petit: primum, ne quid ea de re tractare Regia Romanorum Majeſtas incipiat, priuſquam Comitia, quae proxime inſtant in Regno Poloniae, peracta fuerint, deinde ut Illuſtriſſimi Domini ALBERTI Senioris Marchionis Brandeburgenſis, cujus etiam negotium agi videtur, ſecuritati proſpiciat, atque efficiat, ut proſcriptionis Decretum, contra Illuſt. ejus a Judicibus Camerae latum, juſtum in tempus aliquod ſuſpendatur, quo & Mandatarios ſuos mittere, ſi res ita poſtulaverit, & omni cura vacuus eſſe queat, ne quis in Terras illius incurſionem interea faciat, aliter enim de compoſitione hac recte tractari non poſſet. ANNO 1549.

CCXXVII.

Sacræ Romanorum Regiæ Majeſtatis Reſponſum datum Oratori Regis Poloniæ in negotio Pruſſiæ. Ibid. *Indidem.*

Quantum autem ad cauſam, & controverſiam de Terris Pruſſiæ attinet, in qua Reverendiſſimus Dominus Orator oſtendit, Sereniſſimum Regem Poloniæ aſſentiri, ut Romanorum Regia Majeſtas tractationem inter partes ſuſcipiat & tentet, non tanquam ab aliquo ad id delegata, ſed tanquam ſumma Sereniſſimi Regis Poloniæ voluntate in Arbitrum & Mediatorem electa, Sacra ejus Regia Majeſtas tenet memoria, quum proximis ſuperioribus menſibus Sereniſſimi Regis Poloniæ reſponſum ſuper emanata Cæſarea Commiſſione accepiſſet, ſe tunc perſcripſiſſe illud ad Majeſtatem Cæſaream, fuiſſe enim in hanc ferme ſententiam conſcriptum; Sereniſſimum Regem Poloniæ grave ſibi exiſtimare, vigore alicujus Commiſſionis in tractationem hujusmodi conſentire, alioqui ſe Majeſtatem Regiam pro Arbitro non detrectaturam eſſe. Quamobrem cum ſuper his a Majeſtate Cæſarea Regia Majeſtas nondum certam reſolutionem habuerit, exiſtimat ſibi non licere, quicquam in hac cauſa tractandum ſuſcipere, ſine præſcitu & aſſenſu ejuſdem Cæſareæ Majeſtatis: tanto minus, quum ipſe Reverendiſſimus Dominus Orator, Regis ſui nomine, petat Decreti proſcriptionis ſuſpenſionem. Quodſi autem Majeſtas ejus cognoverit hanc Sereniſſimi Regis Poloniæ oblationem, Cæſareæ Majeſtati non improbari, Majeſtas ejus Regia non detrectabit, accedente etiam Magiſtri Ordinis Teutonicorum pari voluntate, id oneris ſuſcipere, atque adeo ea, quæ communi partium conſenſu electum Arbitrum & Compoſitorem decent, diligenter agere, tractareque, et ſi ad hoc ante dictorum Comitiorum Regni Poloniæ finem deveniendum fuerit, Romanorum Regia Majeſtas Sereniſſimo Regi Poloniæ, expectando ſcilicet, priuſquam agere quicquam incipiat, dictorum Comitiorum finem, libenter gratificabitur.

CCXXVIII.

Commiſſio Sacræ Cæſareæ Majeſtatis ad Sereniſſimum Romanorum

ANNO 1549.

rum, Hungariæ, ac Bohemiæ Regem &c. de ſuſcipienda amicabili tractatione (abſque tamen præjudicio, vel judiciarii proceſſus impedimento) inter Regem, Regnumque Poloniæ, & ab eodem cauſam prætendentes ex una, & Adminiſtratorem Ordinis Theutonicorum ex altera partibus ſuper proprietate, jure & Dominio Provinciæ Pruſſiæ. Dat. Bruxellis Anno 1549. Die 11. Febr. *Lib. Legat. ſub lit. M. fol. 122.*

CAROLUS Quintus Divina favente Clementia Romanorum Imperator Auguſtus, ac Rex Germaniæ, Hiſpaniarum, utriuſque Siciliæ, Hieruſalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ &c. Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ &c. Comes Habſpurgi, Flandriæ, Tyrolis &c. Sereniſſimo Principi Domino FERDINANDO, Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ &c. Regi, Archiduci Auſtriæ, Marchioni Moraviæ &c. Sacri Romani Imperii Archipincernæ, Principi Electori, Fratri noſtro, Chariſſimo Salutem, & fraterni amoris perpetuum incrementum. Sereniſſime Princeps, Frater Chariſſime. Quum in controverſia, quæ inter Regnum Poloniæ, & ab eodem Regno cauſam prætendentes, ex una, & Adminiſtratorem Magni Magiſtratus Pruſſiæ, ac Magiſtrum Ordinis Theutonicorum tam in Germania, quam in Italia, ex adverſa parte, ſuper proprietate, jure & dominio Provinciæ Pruſſiæ vertitur, jam antea in aliquot Dietis Imperialibus, cum participatione & voto Imperii Ordinum de amicabili tractatione inter partes ineunda, propoſitum & agitatum ſit, ea vero res, ob alia impedimenta, hactenus ad effectum deducta non ſit. Et Nos in proximis Comitiis noſtris Imperialibus apud Auguſtam Vindelicam habitis, ex Voto & Suffragio eorundem Imperii Ordinum hanc viam amicabilis tranſactionis denuo amplectendam, & propterea Commiſſarios, qui cauſam amicabiliter (abſque tamen præjudicio, vel impedimento judiciarii proceſſus) componere ſtuderent, deputandos eſſe duxerimus, atq; ad eam tranſactionem Serenitatem Veſtram, tanquam Bohemiæ Regem, utriq; parti opportunam rati: ab ipſa Serenitate Veſtra, impetraverimus, ut ſuaſu & hortatu noſtro inducta, hanc Provinciam in beneficium pacis & tranquillitatis publicæ, ſubire conſenſerit. Proinde, ut controverſia hæc ad deſideratam concordiam (id quod pro fraterno illo erga Sereniſſimum Poloniæ Regem amore noſtro, & inter noſtros, & Imperii Sacri, & illius Serenitatis, ac Regni Poloniæ Status & ſubditos, pacis & amicitiæ alendæ cauſa ſummopere cupimus) aliquando conduci valeat. Eandem Serenitatem Veſtram, tanquam Bohemiæ Regem, hujus cauſæ Commiſſarium (citra tamen præjudicium, vel impedimentum judiciarii proceſſus) deputavimus, ac tenore præſentium Imperiali auctoritate noſtra deputamus, & plenam illi facultatem, poteſtatem, & vicem noſtram hac in re concedimus, ſummopere illam hortantes, ut vocatis ad diem conſtitutum, & in locum opportunum partibus, eisque ſummarie auditis, omni ſtudio anniti velit, cauſæ & controverſiæ huic amicabiliter componendæ & tranſigendae. Quod ſi vero, adhibita omni diligentia, res per Veſtram Serenitatem componi non poſſet, (quamvis meliora ſperamus) in eum caſum Serenitas Veſtra de tota cauſa, & quid impedimenti obſtiterit, quo minus componi potuerit, ad Nos referat, quo deinde poſt, ſive cum ulteriore participatione Statuum Imperii, ſive aliter, prout opportunum fuerit, provideri, conſtituiq; poſſit id, quod negotii qualitas exigere videbitur, in quo Serenitas Veſtra rem ſe dignam, publicæ tranquilitati utilem, & Nobis gratam factura eſt. Datum ſub impreſſione Sigilli noſtri in oppido noſtro Bruxellenſi die 11. menſis Februarii. Anno Domini MDXLIX. & Regnorum noſtrorum XXXIV.

ANNO 1549.

CAROLUS

V. ANTH. PERE.

Ad Mandatum Cæſar. & Cathol. Majeſtat. proprium

Johann. Obernburger ſcripſit.

CCXXIX.

Exemplum Literarum S. Rom. Reg. Maj. ad Regem Poloniæ præfixionem diei ad tractandam concordiam in cauſa Pruſſiæ continens. Dat. Pragæ 18. Jul. Anno 1549. *Ex Tabulario Zaluſciano.*

FERDINANDUS &c. Sereniſſimo &c. Significamus Serenitati Veſt. Nos accepiſſe patentes quasdam Literas Sereniſſimi & Potentiſſimi Principis & Domini,

ANNO 1549. Domini CAROLI Quinti Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti &c. Fratris & Domini noſtri chariſſimi, paucis ante diebus Nobis redditas, tenoris de verbo ad verbum ſequentis, videlicet:

CAROLUS &c. *ut ſup. pag. 326.*

Cum Nos autem tum præfatæ Sacræ Cæſareæ & Catholicæ Regiæ Majeſtatis ſuaſu & hortatu, tum ob veterem neceſſitudinem, quæ Nobis cum Serenitate Veſtra intercedit, & deniq; pro beneficio pacis & tranquillitatis publicæ inducti, tractandæ amicabilis concordiae & compoſitionis provinciam in hac cauſa, inter Serenitatem Veſtram, & partes, in præinſertis Cæſareis Literis nominatas vertente, jam pridem libenti animo ſuſceperimus, nihilque magis ea in re etiam nunc cupiamus, quam tam diuturnam periculoſamq; controverſiam plane tollere, conſopireque, atq; adeo inter Serenitatem Veſtram & dictas partes non niſi firmam, perpetuamq; pacem, quietem & concordiam conſtituere, idcirco ad executionem præinſertarum Literarum, Dilectionis, & Majeſtatis ſuæ Cæſareæ, juxta traditam Nobis in illis formam procedere volentes, eas Serenitati Veſtrae hiſce noſtris inſertas amico & fraterno animo inſinuamus, adque ejus notitiam deducimus, nec non huic amicabili tractationi ſextam diem menſis Octobris proxime venturi, locum vero eum, in quo Nos tum eſſe, & moram trahere contigerit, dicimus, deſignamus & deputamus. Eandem proinde Serenitatem Veſtram amicè & fraterne hortantes, ut (ſi tractationem ipſam a Nobis fieri Ser. Veſt. placuerit) Commiſſarios & Mandatarios tam ſuo, quam eorum, qui a Regno ipſius Poloniæ cauſam habere prætendunt, nomine, plena & ſufficienti ad id poteſtate ſuffultos, in aulam noſtram, ubi tum fuerimus, ad dictam ſextam diem futuri menſis Octobris, qua etiam adverſæ partis Procuratores & Mandatarios adfore non dubitamus, emandare, & expedire velit, & Nos quidem tunc juxta præſcriptam Nobis Literis Cæſareis formam, in cauſa & controverſia hujusmodi proceſſuri, illam eo deducere, quantum in Nobis erit, annitemur, ut deſiderata concordia omnium, quorum intereſt, conſenſu atq; voluntate, conſtitui queat. Cæterum Serenitatem Veſtram feliciſſime valere optamus. Datum ſub impreſſione ſigilli noſtri in arce noſtra Regia Pragæ die 18. Julii 1549.

CCXXX.

CCXXX. ANNO 1549.

Exemplum Literarum SIGISMUNDI AUGUSTI *Regis Poloniæ ad Sacr. Rom. Reg. Majeſtatem, quo ejus arbitrium in negotio Pruſſiæ reſpuit.* Dat. Cracoviæ 14. Aug. 1549. *Indidem.*

Sereniſſimo & Excellentiſſimo Principi Domino FERDINANDO Divina favente Clementia Romanorum Regi ſemper Auguſto, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ &c. Regi, Infanti Hiſpaniarum, Archiduci Auſtriæ, Duci Burgundiæ, Marchioni Moraviæ, Comiti Tyrolis, Parenti noſtro obſervandiſſimo, SIGISMUNDUS AUGUSTUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, &c. Dominus & Hæres, Salutem & perpetui amoris ac omnis felicitatis continuum incrementum. Sereniſſime & Excellentiſſime Princeps, Domine Parens noſter Obſervandiſſime. Accepimus patentes Literas Majeſtatis Veſtræ, quibus ea partim voluntate ac delegatione Cæſareæ Majeſtatis, partim paterno ſuo in Nos amore, & quietis publicæ cupiditate, ſe adductam, Arbitri partes componendæ inter Nos Regnumq; noſtrum, & Magiſtrum Ordinis Theutonicorum controverſiæ de Terris Pruſſiæ, libenter ſuſcepturam eſſe profitetur, (ſi Nobis videbitur) & diem ad inchoandam eam rem Nobis præſtituit ſextam Octobris proxime venturi, ac de ſingulari quidem iſta & paterna erga Nos benevolentia, curaq; rerum noſtrarum & Regni noſtri, ſummas, uti par eſt, gratias agimus Majeſtati Veſtræ, dabimuſq; operam, ut ei pari ſtudio & obſervantia, morigero Filio conſentanea, quoad maxime poterimus, reſpondeamus, pacis & quietis Regno noſtro conſervandæ & ſtabiliendæ, Nos quoq; ut qui maxime cupidi ſumus, Chriſti Dei noſtri, præceptorum & ſalutaris doctrinae haud immemores, ac Divi Parentis noſtri, nunquam ſatis laudati Regis, domeſtico exemplo delectati. Itaque cavemus ſedulo, ne quam cuiq; offenſionis & inimicitiarum ocaſionem demus. Neque Nobis conſcii ſumus, Magiſtrum iſtum ulla injuria, ſive a Nobis, ſive a Divo Parente noſtro, ſeu deniq; a quoq; noſtrorum affectum eſſe. Quodſi aliter tamen forte illi videtur, non recuſamus, quominus ipſi, ubi id a Nobis poſtularit, non modo contra quemvis noſtrorum hominum, ſed etiam contra Nos ipſos, ex æquo & bono, jus dicamus, & ſatisfacia-

ANNO 1549. ciamus, quemadmodum id ipſm etiam Caeſareae Majeſtati per Oratrem noſtrum ſumus polliciti. Neq; vro Majeſtatis Veſtrae, de cujus amore paterno omnia Nobis ſumma pollicemu, ac ne aliorum quidem hominum judium detractamus. Neq; Majores noſi, quoties aliquid controverſiae cum ſto ipſo Ordine ſubortum ipſis erat, unqam detractaverunt, ſed vel ad ordinrios & communes Judices, vel certe d Arbitros, quos ſibi ipſi, mutuo cu adverſariis conſenſu, depopoſciſſent, jdicium id referebant. Caeterum fer Nobis Arbitros ab aliis, id vero ſi nondurum, certe novum & inuſitatum eſt, ita, ut maximam id Nobis apud noſtr homines invidiam conflaturum eſſe vdeatur. Quocirca, cum eo rem ſpectare nimad verteremus, ex eo reſponſo Caeſareae Majeſtatis, quod Nobis Divi Parentis noſtri Orator poſt mortem ejus attuit, alia mandata Oratori noſtro, qui, cum diutius opinione noſtra apud Majeſtatm Veſtram ſubſtitiſſet, nuper tandem d Caeſaream Majeſtatem profectus eſt, ea de re dedimus, inde ergo Nobis reſponſum expectandum eſſe exiſtimamus, uo accepto, & communicato cum Conſiliariis Regni noſtri conſilio, tum demum certius aliquid de voluntate noſtra Majeſtati Veſtrae indicabimus. Quam excuſationem noſtram, & moram exiguam, ut Majeſtas Veſtra aequo animo ferat, neve inde ſiniſtri aliquid de noſtra erga ſe voluntate, & fiducia ſibi perſuadeat, etiam atq; etiam poſtulamus. Nos quidem ut neminem habemus in terris arctioribus propinquitatis & neceſſitudinis vinculis Nobis devinctum, quam Veſtram Majeſtatem, ita nemini plus fidimus, neq; libentius Nos & noſtra committimus. Quam diutiſſime felicem & incolumem eſſe cupimus. Cracoviae 14. Aug. Anno Domini 1549. Regni vero noſtri 20.

CCXXXI.

Libellus Oratorum Duci Pruſſiæ, quo ejus abſentiam excuſant, & renovationem feudi poſtulant a SIGISMUNDO AUGUSTO *Poloniæ Rege.* Anno 1550. *Libr. 61. fol 159.*

Poſteaquam Sacra V. R. Majeſt. Illuſtriſſimum Principem Pruſſiæ Dominum meum Clementiſſimum ad diem Divæ CATHARINÆ ſacrum in hunc locum Regiis ſuis literis vocavit, ut ipſius Celſitudo renovationem Inveſtituræ Ducatus Pruſſiæ a Sacra Veſtra Regia Majeſtate acciperet & debitam obedientiam atque fidelitatem juraret, commiſit ſeſe ipſius Celſitudo ad ejusmodi clementiſſimam Sacræ Veſtræ Regiæ Majeſtatis poſtulationem declarandæ ſuæ obedientiæ, atque promptiſſimæ voluntatis gratia itineri, ea ſpe atque fiducia, Deum Optimum Maximum hoc ſuſceptum iter ita gubernaturum, ut ipſius Celſitudo incolumis & ſalva in hunc locum ad Sacram V. Regiam Majeſtatem perveniret, & coram ac præſens omnia, quæ S. V. R. Majeſtas, & fædera pacis perpetuæ ipſius Celni. concedere potuiſſent, non tantum ut ſe obedientem & ſubjectum Principem, atque clientem Beneficiarium declararet, ſed etiam, ut Sacram V. R. Majeſtatem, ut Dominum ſuum clementiſſimum & Conſangvineum dilectiſſimum, in hac ſua ſenecta ſemel adhuc, ſi ſæpius per fata non licuerit, inviſeret, coram obloqueretur, incolumem ac ſalvam cerneret, & ob ejuſdem Sacræ V. R. M. incolumitatem & ſalutem laetitia & gaudio pro officio fidelis ſubditi & Domini ſui atq; Conſangvinei amantiſſimi perfrueretur. Horum cum omnium ipſius Celſitudo magno deſiderio jam pridem affecta teneretur, Divina ope non ſemel ardentibus votis implorata, ut haec ex ſententia contingerent, ſed aliter Deo Optimo Maximo, omnium hominum ſalutem ſua omnipotentia gubernanti, hoc tempore viſum eſt, qui votis boni atque fidelis Principis, minime annuendum pro ſuo Divino conſilio cenſuit. Etenim non longe, poſtquam ipſius Celſitudo iter ingreſſa eſt, magna imbecillitate & graviſſimis doloribus corporis correpta eſt, adeo, ut longius pogredi nec equo, nec vehiculo valeret, periculo quidem ſuſtinendi vehiculi nec quidquam facto, ſiquidem inde dolores aucti & vires corporis adeo proſtratæ ſunt, ut, quod graviter ingemiſcentes & vix abſq; lachrimis eloquimur, ipſius Celſitudinem Soldaniæ in lectulo & in dubia Medicorum cura languentem relinquerimus. Et quanquam ipſius Celſitudo a Deo Opt. Max. emendationem & firmam valetudinem brevi redituram ſperabat, & ſecum decrevit recuperatis viribus Nos celerrimis itineribus inſequi, tamen eventus jam oſtendit, id fieri non potuiſſe, eo quod ſpes repentinæ reſtitutionis ipſius Celſitudinem fruſtrata eſt, & morbus, ut conjectura adſequi poſſumus, opinione tenacior fuit. Quamobrem magna hæc & fatalis neceſſitas ipſius Celſitudinem ab inſtituto itinere, & honeſto propoſito retraxit. Quod ipſius Celſitudini eo gravius atque perturbatius accidiſſe, quo maiori cupiditate viſendi & ſalu-

ANNO 1550.

ANNO 1550. ſalutandi Sacram Veſtram R. Majeſtatem rapiebatur, facile cuivis æſtimare licet. Voluit igitur ipſius Celſitudo per hos ſuos Legatos Sacram V. R. Majeſtatem ſupplici voce rogari, ut Sacra Veſtra R. Majeſtas hanc ipſius Celſitudinis adverſam valetudinem Divino Judicio in hac profectione objectam, patienter ferat, & abſentiam inde evenientem pro Regia Clementia boni conſulat, & excuſationi juſtiſſimæ locum det. Ne autem ipſius Celſitudo ullius vel inobedientiæ vel negligentiæ nomine in ſuſpicionem veniret, neve aliquid ob jam dictam cauſam in adipiſcenda renovatione Inveſtituræ Feudalis, & ad præſtandum jusjurandum, emitteretur, hoſce ſuos Conſiliarios, Miniſtros atque ſubditos cum pleno Mandato ad accipiendam Renovationem Inveſtituræ, & ad præſtandum Jusjurandum fidelitatis huc ablegavit, quemadmodum hujus rei neceſſaria documenta Literarum ſub ſigillo & manu ipſius Celſitudinis ſecum habent, eaq; ad S. R. Majeſtatis Veſtræ voluntatem reverenter exhibere atq; offerre parati ſunt. Hi igitur Legati Illuſtriſſimi Principis ſui, ac Domini Clementiſſimi nomine & verbis S. V. R. Majeſtatem humiliter atq; enixe orant, ut S. V. R. Majeſtas ipſius vice & loco Principis ſui renovationem Inveſtituræ Ducatus Pruſſiæ clementer conferre, ac ſolenni ritu præbere dignetur, adductis etiam aliis Convaſallis agnatis ſuæ Celſitudinis Margravio ALBERTO Juniore, & GEORGIO FRIDERICO, nec non & aliis Margraviis Brandeburgen. quemadmodum id a Legatis nuper ipſius Celſitudinis apud S. V. R. Majeſtatem ſubjectiſſime rogatum atque perfectum eſt, ut hoc beneficio feudali pariter tota Domus Brandeburgen. quæ inclito huic Regno S. V. R. Majeſtati inſigni ornamento atque præſidio eſſe poteſt, afficiatur. Quare præcipue S. V. R. Majeſtas ſuam clementiſſimam voluntatem, erga Illuſtriſſimum Principem Pruſſiæ & totam Domum Brandeburgen. alioquin etiam S. V. R. Majeſt. ſumma neceſſitudine conjunctiſſimos declarabit, & Illuſtr. Dux Pruſſiæ reverenter offert, atque promittit ſe viciſſim non ſolum quod debitum officium, fides atq; obedientia addictiſſimi Vaſalli poſtulant, libenter & ſtudioſe facturum, atq; executurum, non ſecus, acſi ipſe præſens Juramentum fidelitatis denuo præſtitiſſet, ſed etiam daturum operam, ut pro neceſſitudine atq; propinquitate ſua, erga S. V. R. Majeſt. atq; totum hoc inclitum Regnum gratiſſimus atq; obedientiſſimus agnoſcatur. Porro cum ipſius Celſitudo, ut ſupra expoſitum eſt, mago deſiderio viſendæ S. V. R. Majeſtati & coram alloquendi in hac ſua poſtrema ætate teneatur, decrevit atq; ſtatuit, ſi cum primo quoq; tempore reſtitutæ vætudinis, & recuperatarum virium (quod ſummis votis a Deo Opt. Maximo contendimus) S. V. R. Majeſtatem invisere, ſeq; omni officiorum genere, pr eo ac decet paratiſſimum Principem, vaſallum, Miniſtrum atque Cognatum exhibere, offerre, atq; declarare. Si modo id S. V. R. Majeſtatem non inique lauram intellexerit. Proinde S. V. R. Maeſt. hi Legati ſubjectiſſime atq; humillime rogant, ut ipſis ſignificare dignetur, quando, & quo in loco, quave ſolennitate, ordine & forma, nomine Illuſtriſſimi Principis ſui Ducis Pruſſiæ, renovationem Feudi accipere, & juramentum fidelitatis præſtare debeant, quibus cogitis humiliter ſe offerunt, omnia pro mandato & officio ſuo ad S. V. R. Majeſt. nutum, atq; clementiſſimam voluntatem, quemadmodum fideles ſubditos atq; Miniſtros decet, ſummo ſtudio facturos. ANNO 1550.

CCXXXII.

Ceremoniale pro renovatione Feudi Ducatus Pruſſiæ, conferenda per SIGISMUNDUM AUGUSTUM *Poloniæ Regem, præſentibus Legatis Marchionum Brandeburgenſium.* An. 1550. *Libr. 61. fol. 160.*

REgia Majeſtas, ex arce deſcendens, in Prætorio Veſtitum Regium induet, atque ita ſolium aſcendet cum Conſiliariis. Adequitabunt, deinde prope ſolium Oratores & Conſiliarii Principum, & cum ſolenni pompa ſolium aſcendent, primique Oratores Ducis renovationem Feudi a Rege reverenter flexis genibus petent. Reſpondebit Regia Majeſt. per Cancellarium, ſe paratam eſſe promiſſa facere, modo ii, qui petunt, ea præſtent, quæ præſtari in hujusmodi actu ſolent. Poſtea caeterorum quoque Marchionum Oratores idem petent. Deinde poſt Reſponſum Regium exhibebunt Mandatum Ducale, quod a Cancellario legetur. Eo perlecto Rex vexillum Ducalibus Oratoribus genua flectentibus tradet, cujus extremum cæterorum Marchionum Legati ſinguli a tergo attingent, obnuntiante Cancellario per illud Duci quidem Inveſtituram Ducatus a Divo SIGISMUNDO conceſſi in Feudum renovari & confirmari, cæteris vero Marchionibus ſucceſſive, ſecundum illa ipſa pacta, deſtinari, cum ſuo tempore rite inve-

ANNO 1550. veſtituram accipient. His peractis ponitur Liber Evangeliorum in ſinu Regis ad Oratores obverſus, prædiceturque jusjurandum Oratoribus Ducis in hæc verba conceptum.

Juramentum.

Ego N. nomine & mandato ſeu Plenipotentia Illuſtriſſimi Principis mei Domini ALBERTI Marchionis Brandeburgenſis ac Ducis in Pruſſia &c. juro ſuper hæc Sancta Dei Evangelia, quod idem ALBERTUS Princeps meus, ab hac hora deinceps uſq; ad ultimum diem ſuum vitæ ſuæ erit fidelis Tibi SIGISMUNDO AUGUSTO & Succeſſoribus legitimis tuis Regibus Poloniæ Dominis ſuis, contra omnem hominem, nemine prorſus excepto, & quod nunquam erit ſcienter in conſilio vel auxilio vel in facto, quod Tu amittas vitam, vel membrum aliquod, vel quod accipias in perſona aliquam læſionem aut injuriam vel contumeliam, vel quod amittas aliquem honorem, quem nunc habes, vel poſt habebis, et ſi ſciverit vel audiverit de aliquo, qui velit aliquid iſtorum contra te facere, pro poſſe ſuo, ut non fiat, impedimentum præſtabit. Et ſi impedimentum praeſtare nequiverit, quam cito poterit, Tibi nuntiabit, & contra eum juxta pacta auxilium Tibi præſtabit. Et ſi contigerit, Te rem aliquam, quam habes, vel habebis, injuſte & fortuito caſu amittere, eam recuperare curabit, & recuperatam omni tempore retinere. Et ſi ſciverit Te velle juſte aliquem offendere, & inde generaliter vel ſpecialiter fuerit requiſitus, ſuum Tibi, ſecundum pacta, præſtabit auxilium. Et ſi aliquid ipſi de ſecreto manifeſtaveris, illud ſine tua ſcientia nemini pandet, neque quidquam, per quod pandatur, faciet. Et ſi conſilium ab eo ſuper aliquo facto poſtulaveris, illud Tibi dabit conſilium, quod ipſi videbitur magis expedire, & nunquam ex perſona ſua aliquid ſcienter, quod pertineat ad tuam vel tuorum injuriam, vel contumeliam. Deniq; pacta cum olim Divo SIGISMUNDO Rege, & inclyto hoc Regno Poloniæ conventa ſervabit & implebit. Sic me Deus adjuvet &c.

Aſſignabitur deinde a Marſchalco Principi Legationis Ducalis locus ſui Principis juxta Regiam Majeſtatem.

Poſt petitionem omnium Oratorum reſpondebit Cancellarius.

Sacra Majeſtas Regia Dominus noſter Clementiſſimus cum ſit memor Pactorum, quæ Divo Parenti ſuo SIGISMUNDO Regi & inclyto huic Regno cum Illuſtriſſimo Domino ALBERTO Seniore Marchione Brandeburgen. Duce in Pruſſia interceſſerunt, ac ſuæ cum eodem neceſſitudinis, quemadmodum in aliis, quo ad recte poterit ejus Illuſtriſſimæ D. gratificari ſolet, ita in eo quoque, quod nunc D. V. Illuſt. D. ejus nomine petunt, non gravate id facit, & ob id huc deſcendit, ut expetitam diutius, verum ex juſtis cauſis hucusque dilatam Inveſtituram Feudi Ducatus in Pruſſia D. ejus Illuſt. in Perſonis D. Veſtrarum conferat, ſeu verius renovet ad gloriam Dei Omnipotentis, ad ſuum Regniq; hujus decus, honorem & commodum Illuſtriſſimæ D. ejus, deniq; ad ſalutem & incolumitatem illius populi. Confidit autem Sacra Majeſtas ejus R. ita ſe geſturum eſſe Illuſtriſſimum Dominum Ducem erga ſuam quidem Majeſtatem, uti fidelem & obſequentem Vaſallum decet, erga Regnum autem hoc inclytum, uti ſocium & fœderatum decet, erga ſubditos vero, uti juſto, benigno, & Chriſtiano Principi convenit. Illuſtriſſimos quoq; D. GEORGIUM FRIDERICUM & ALBERTUM Juniorem Marchiones Brandeburgen. non recuſat S. Majeſtas ejus quin, ad ſucceſſionem ejuſdem Feudi admittat, ea conditione, & eo ordine, qui in pactis continetur. Cæterum Mandatum, ſeu Plenipotentia Illuſtriſſimi Domini Ducis, ut prius perlegatur, operæ pretium eſt. ANNO 1550.

Quando Vexillum traditur.

Quod bonum fauſtum & fortunatum ſit, S. R. Majeſtas per hujus Vexilli traditionem Illuſtriſſimo Domino ALBERTO Marchioni Brandeburgen. ac Duci in Pruſſia, in Perſonis D. Veſtrarum Inveſtituram Ducatus in Pruſſia confert, ſeu potius a Divo Parente ſuo collatam renovat; Illuſtres vero Dominos GEORGIUM FRIDERICUM & ALBERTUM Juniorem itidem Marchiones Brandeburgenſes ad ſucceſſionem ejusdem Feudi ſecundum præſcriptum pactorum olim initorum, admittit, dummodo Illuſtritas eorum ea præſtent ſuo tempore, quæ Domino Feudi a Vaſallis ex pacto aut conſuetudine præſtari ſolent ac debent.

Poſt Gratiarum Actionem.

Libenter facit S. Majeſtas Regia, quae cunq; ad honorem & commodum Illuſtriſſimorum Dominorum Marchionum Brandeburgenſium, propinquorum ſuorum, pertinere exiſtimat, confiditq; D. eorum Illuſtriſſimas, ita ſe viciſſim ſedulo erga Majeſtatem ſuam geſturas eſſe, ut neceſſarios & gratos Principes decet. Curabunt vero D. V. ut ea, quæ hic modo acta ſunt, Illuſtriſſimorum Principum ſuorum Tutorumq; Pupilli literis comprobentur.

ANNO 1550.

CCXXXIII.

Petitio ALBERTI *Junioris per Legatos ſuos, ut ad Inveſtituram Pruſſiæ admittatur.* 29. NOV. 1550. *Indidem fol. 163.*

Sereniſſime Rex, Potentiſſime Princeps, Domine Clementiſſime. Illuſtres & Ampliſſimi Senatores.

Compertum habet Sacra Regia Majeſtas, Principem noſtrum apud Sacram Regiam Majeſtatem ſuam jam ante egiſſe, ut ejus, modo eo, quod aut præponeretur juniori Principi Marchioni GEORGIO FRIDERICO Patrueli ſuo, aut ſaltem æqualiter admitteretur, in inveſtitura & conceſſione Feudi ratio haberetur, ſed Sacra Veſtra Majeſtas Regia ejuſmodi tractatum tum temporis in prædictum Juniorem Principem, ejuſq; Tutores ac Curatores juſtis de cauſis rejecit. Cum vero a Sacra Veſtra Regia Majeſtate Illuſtriſſimo Principi ac Domino, Domino ALBERTO Seniori Duci Pruſſiæ, ac Marchioni Brandeburgen. una cum ejus conſortibus, nempe prædicto Illuſtriſſimo Principe noſtro ac Patruele ipſius tempus accipiendæ Inveſtituræ præſtitutum ſit, prædictus Princeps noſter non importunum ratus, eandem petitionem, & iis deinde cauſis, Sacræ Veſtræ Majeſtati Regiæ, ac Regni Senatui nunc denuo proponere, præſertim cum compertum habeat, Illuſtriſſimum Ducem Pruſſiæ Patruum ſuum idem hoc optare, ac a Sacra Veſtra Majeſtate Regia humiliter atq; enixe petere. Intelligit enim Sacra Veſtra Majeſtas Regia, quod eveniente caſu, quem tamen Deus Omnipotens benigne avertere velit, quo hujuſmodi Feudum & Ducatus ad hos ambos Principes, modo tamen in ſucceſſione poſteriore, & illo juniore adhuc in minori ætate conſtituto devolveretur, quod tunc Illuſtriſſimæ D. ſuæ potiſſimum omnes curæ, ſolicitudines ac moleſtiæ incumberent. Omnia denique pericula, niſi ſalutem ac defenſionem illius Terræ ac Ducatus, quod tamen minime facturus eſſet, negligere velit, ſubeunda eſſent. Commoda vero ac emolumenta ejus, fortaſſe ad ſe nunquam, ſed ad Patruelem ſuum ſolum pervenirent, quod quidem perquam eſſet iniquum.

Præterea cum Principatus ille Franconicus ab inclytis Parentibus ipſorum acceptus, quem nunc Dei benignitate ac clementia poſſident, & Ducatus Pruſſiæ ſint inter ſe remotiſſimi, & uterque æmulis hoſtibus & dimicationibus vix reſiſtunt, idcirco pene impoſſibile videre, quod unus illorum partem ſuam Ditionis Franconiæ & prælibatum Ducatum recte & ſine periculo alterius amittere, aut ſaltem ſine irreparabili jactura & detrimento adminiſtrare poſſit. Nec etiam facultates unius ad hoc tam ſublime opus ſufficientes fore, multominus id per Legatos vel Locumtenentes effici poſſe. De qua re tamen, ſi inæqualitate illa ſublata conſilia facta ab utroque pro viribus ac unanimiter in commune conferantur, minime diffidendum erit. Hanc etiam fuiſſe cauſam non ambigimus, qua motus piæ ac inclytæ memoriæ Princeps Do. GEORGIUS Marchio Brandeburgenſ. aliquoties, cum de componendis controverſiis inter ipſum & Principem noſtrum ALBERTUM ejus ex Fratre Nepotem ageretur, ſemper hoc medium de æquali Inveſtitura ac diviſione Ducatus Pruſſiæ inter ſe & Nepotem, ſi is caſus eveniret, propoſuit, utiq; exiſtimans hac re perfecta cæteras controverſias, variis ac magnis de cauſis inter ipſos, ortas facile ſublatum iri, ac Filii ſui Hæreditatem tam acquiſitam, quam aquirendam Nepotis autoritate fulcitam, magis etiam ſtabiliri. Nec dubitamus, etiamſi Illuſtriſſima D. ſua diutius ſupervixiſſet, quin rebus omnibus cum Principe noſtro compoſitis, idem, quod Nos nunc, Illuſtr. Dom. etiam a Sacra Veſtra Majeſtate Regia petitura fuiſſet.

ANNO 1550.

Cum igitur prædictæ & cæteræ cauſæ alio tempore adductæ per ſe ſint juſtiſſimæ, & e re Principis Junioris Domini GEORGII FRIDERICI Marchionis Brandeburgen. ac menti etiam Patris ſui piæ ac inclytæ memoriæ defuncti conformes, Sacram Majeſtatem Veſtram Regiam nec non Illuſtriſſimum ac Ampliſſimum Senatum Regni, nomine Illuſtriſſimi Principis noſtri rogamus, benignam ac clementem rationem habere dignetur, ne inæqualitas illa Inveſtituræ nunc, vel in poſterum Illuſt. D. ſuæ in magnum & inevitabile præjudicium vergat. Commendamus igitur ſæpedictum Principem, ac Dominum noſtrum tutelæ ac patrocinio Sacræ Veſtræ Majeſtatis Regiæ ac Illuſtriſſimi Senatus hujus florentiſſimi Regni quam humiliſſime clementiſſimum reſponſum hac in re optantes.

Sac. Veſtræ Majeſt. Regiæ.

Subditiſſimi.

Legati & Oratores Illuſt. Principis, ac Domini Domini ALBERTI *Marchionis Brandeburgenſis Junioris.*

CCXXXIV.

ANNO 1550.

CCXXXIV.

Plenipotentia ab ALBERTO *Seniore Duce Pruſſiæ data Legatis ejusdem ad renovandam Inveſtituram Ducatus Pruſſiæ per* SIGISMUNDUM AUGUSTUM *Poloniæ Regem.* Dat. in Doldan d. 11. Nov. 1550. *Ex Archivo Regni Libr. 61. fol. 151.*

Poſteaquam Sereniſſimus ac Potentiſſimus Princeps & Dominus, Dominus SIGISMUNDUS AUGUSTUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ totius, Maſoviæ, Samogitiæ &c. Dominus & Hæres, Dominus noſter clementiſſimus, & Conſobrinus chariſſimus, diem Divæ Catharinæ ſacrum ad renovationem Inveſtituræ Ducatus Pruſſiæ, & ad præſtandam ſuæ Regiæ Majeſtati debitam, juxta ritum & formam perpetui fœderis, atque pactorum literis obſignatorum, fidelitatem, ad multiplicem atque humilem requiſitionem pro ſua Regia clementia Nobis ALBERTO Seniori, Dei Gratia Marchioni Brandeburgenſi, in Pruſſia, Stetini, Pomeraniæ, Caſſubarum ac Sclavorum Duci, Burgravio Norenbergenſi, Rugiæque Principi, per literas deſignavit. Nihil ſane prius duximus, quam Sacræ Regiæ Majeſtatis Clementiſſimæ voluntati atque petitioni morem gerere, & ad dictum diem declarandæ noſtræ obedientiæ gratiæ coram Sacra Regia Majeſtate Nos ſiſtere, omniaque ad votum ſuæ Majeſtatis exequi, eamque ob cauſam Nos mature accinximus, & aliquam partem ejus, Deo juvante, confecimus; verum cum in hac parte profectionis Omnipotentis Dei iudicio gravi valetudine, magnisque doloribus corporis affecti eſſemus, adeo, ut nec equo, nec vehiculo progredi ulterius valeremus, invitos Nos ac graviter dolentes mutare conſilium oportuit. Ac quod ipſi coram per Nos metipſos exequi atque conficere inſtitueramus, aliis deinde mandare, & per alios noſtro nomine expedire. Itaque Generoſos, Nobiles, Strenuos & Præclaros Viros Fridericum Truchſes Baronem a Waretpurgs, Joannem a Kreiczen Cancellarium, Andream Ryppin Caymenſem, & Abnerum Brandt in Tapian Capitaneos, nec non Chriſtophorum Jonam, Juris utriuſque Doctorem, ac Magiſtrum Lucam David Conſiliarios & ſubditos noſtros omnes & ſingulos, ita, ut unius aut alterius abſentia cæteris nihil deroget, ad præſtitutum renovandæ Inveſtituræ diem Cracoviam ablegavimus, eisque plenam poteſtatem dedimus & conceſſimus, ſic, ut his patentibus literis omni meliore forma, jure, ſolennitate & modo, quo id fieri, juxta morem vel ordinationem juris, debuerat, vel neceſſe erat, damus & concedimus, ut noſtro nomine & loco renovationem Feudi a Sacra Regia Majeſtate, Domino noſtro clementiſſimo, ſolenniter accipiant, juramentum fidelitatis, & debitum homagium, ut vocant, rite in animam noſtram præſtent, omniaq; alia faciant & exequentur, quæ Nos ipſi coram & præſentes in actu infeudationis & jurisjurandi fidelitatis faceremus, præſtaremus & exequeremur. Denique & illa ad Sacram Regiam Majeſtatem referant, de quibus plenum & ſufficiens mandatum a Nobis acceperunt, ac quicquid hiſce rebus atque negotiis juſſu & nomine noſtro egerint, fecerint, aut præſtiterint, illud non ſecus atque a Nobis geſtum, factum & præſtitum approbabimus, ratum & gratum habebimus, quemadmodum etiam his praeſentibus literis approbamus, ratum & gratum habemus, abſque omni fraude & dolo malo. Quod hiſce literis praeſentibus publice, palam & coram omnibus, praecipue vero coram Sacra Regia Majeſtate Domino noſtro clementiſſimo libere fatemur, & teſtatum eſſe volumus. In cujus rei & praedictorum omnium indubitatam fidem has literas noſtras ſigillo noſtro magno munivimus, confirmavimus, manuque propria ſubſcripſimus. Datae ex arce noſtra Doldanenſi die undecima Novembris Anno 1550. ANNO 1550.

Qui ſupra. mppr.

CCXXXV.

Renovatio Feudi Ducatus Pruſſiæ per SIGISMUNDUM AUGUSTUM *Poloniæ Regem* ALBERTO *Duci facta, ubi etiam* GEORGIUS FRIDERICUS & ALBERTUS *Junior ad Feudum admittuntur.* Dat. Cracoviæ Feria ſexta ante Feſtum S. Thomæ Apoſtoli Anno 1550. *Ex Arch. Regni Lib. 61. fol. 165.*

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Nos SIGISMUNDUS AUGUSTUS Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, nec non Terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Siradiae, Lanciciae, Cujavia, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Culmenſis, Elbingenſis, Pomeraniae, Samogitiaeque &c. Dominus & Haeres,

ANNO 1550. Significamus tenore praeſentium &c Quod Nos Divi SIGISMUNDI Regis Poloniae, Patris noſtri deſideratiſſimi, in cujus Regio Solio collocati ſumus, veſtigiis incedentes, ad petitionem Illuſtris Principis Domini ALBERTI Senioris Marchionis Brandenburgenſis, ac Ducis in Pruſſia, primum per ſe ipſum intra legitimum tempus: deinde vero per literas atque Nuntios ad Nos factam, Feudum Ducatus Pruſſiae, a ſupra memorato Parente noſtro olim conſtitutum & conceſſum, Illuſtritati ejus, & veris ac legitimis maſculini generis ejus Feudi Haeredibus, ſi quos reliquerit, in Perſonis ſex Conſiliariorum, Oratorum & Procuratorum, luculentum & ſufficiens Mandatum ad id habentium, ſolenni ceremonia per vexilli noſtri traditionem renovavimus, & harum literarum noſtrarum tenore renovamus & confirmamus, damusque & concedimus in perpetuum & indiviſum Feudum, quemadmodum id a Divo Parente noſtro antea Illuſtritati ejus, & aliis Marchionibus de Domo Anſpach datum & conceſſum fuit, Terras, Civitates, Oppida & Arces infraſcriptas, videlicet Arcem Konigspergk cum tribus Civitatibus, item arces & oppida Lochſtete, Wargen, Girman, Pubeten, Rudau, Schockenn, Caimenn, Cremitten, Waldau, Tapiau, Taplainken, Narbetten, Inſterburgk, Altenburgk, Wenſtren, Gerdanen, Angenburgk, Nordenburgk, Labiau, Laukiſken, Tieſſet, Ragnet, Reſſiten, Wunbergk, Mimmel, Brandenburg, Creuzburgk, Früdland, Dominau, Barthen, Lerzen, Balge, Heiligebeil, Zinthen, Landspergk, Prinſcheilen, Barthenſtein, Scheſden, Samsburg, Rein, Ruſtenburgk, Lick, Johansburgk, Hollandz, Liebſtadt, Mulhanſenn, Morunge, Paſſenheim, Orthelspurg, Oſterrode, Hegenſtein, Neidenburgk, Soldau, Pilgenpurgk, Schippenbeil, Deudſcheilau, Prenſchmark, Libemuhel, Salfeld, Raſtenburgk, Marienwerder, Tirenbergk, Laptau, Schonbergk, Beminden, Jorgenburgk, Roſenbergk, Gordenſehe, Neuhaus, Frienſtadt, Salau, Viſchauſen, Biſchoffwerder, Medenau, cum omnibus & ſingulis ſubditis, vaſallis, fructibus, dominiis, ſuperioritatibus, libertatibus ac juribus, una cum omnibus arcibus, civitatibus, foris, villis, manſis, curiis, molendinis, molendinorum locis, cenſibus, vectigalibus, redditibus, theloneis, ſervitiis, feudis ſpiritualibus & ſaecularibus, lacubus, fluminibus, piſcationibus, aquis, aquarum decurſibus, ferarum venationibus, ſylvis, nemoribus, paſcuis, pratis, actibus, etiam cum omnibus metallis, quae modo ſunt, ſeu in futurum fieri poſſunt, auro, argento, cupro, ſtanno, plumbo, & ſalinis ſupra & ſubtus terram, ſimiliter una cum omnibus & ſingulis eminentiis, juribus & pertinentiis univerſis, nullis exceptis, ſicuti ejusmodi Terras Magiſtri Generales & Ordo quondam habuere, & uſque ad praeſens nuperrime geſtum bellum uſu & fructu tenuerunt, inpoſterum perpetue & haereditarie in commune & individuum Feudum tenendas, habendas, fruendas, utendas & poſſidendas. Ubi vero ipſe Illuſtris Dominus ALBERTUS Marchio & Dux in Pruſſia ſine legitimis maſculis Feudi Haeredibus, vel ejus legitimi maſculi Feudi Haeredes non relicta prole virili deficerent, extunc ſupradictae Terrae, Civirates, Oppida & Arces in omni forma & modo, quemadmodum eas ſupradictus ALBERTUS Marchio habuit, ad Illuſtrem Principem Dominum GEORGIUM FRIDERICUM, GEORGII Filium, Marchionem Brandeburgenſem, cujus Oratores in hac renovatione Inveſtiturae Vexillum contigerunt, & ipſius legitimos ſexus maſculini Feudi Haeredes venire & devolvi debent. Si vero etiam Marchio GEORGIUS FRIDERICUS ſine legitimis Feudi Haeredibus maſculis, vel ejus Haeredes poſt ejus obitum ſine legitimis maſculini generis Feudi Haeredibus ex humanis concederent, dictae Terrae, Civitates, Oppida & Arces ad Illuſtrem Principem Dominum ALBERTUM Juniorem Marchionem, CASIMIRI Filium, cujus etiam Legatos in hac noſtra renovatione Inveſtiturae ad Vexilli contactum ſingulari gratia & benignitate noſtra admiſimus, & ejus maſculos Feudi Haeredes derivari & devolvi debent. Ita, quod dictae Terrae, Civitates, Oppida, & Arces, ubi Divina Ordinatione hujusmodi caſus futuris temporibus acciderent, de uno in alium, & eorum legitimos Feudi Haeredes maſculos illo ipſo ordine, qui expreſſus eſt, cedant & devolvantur, ſine noſtro, Haeredumque & Succeſſorum noſtrorum Regum, & Regni noſtri Poloniae impedimento. Ita tamen, ut quoties ſe obtulerit ejusmodi caſus devolutionis de uno in alium, in praedictos Marchiones, & eorum legitimos Feudi Haeredes maſculos, debebunt illi, & quiſq; eorum debebit Nobis, & Succeſſoribus noſtris Regibus ac Regno Poloniæ, infra tempus debitum & legitimum, debitam ſubjectionem & Feudi obligationem & homagium praeſtare. Quodſi praedicti Marchiones de Domo Anſpach, divina ſic diſponente voluntate, ſine maſcula pro-

ANNO 1550. prole Feudi Haerede legitma ex lumbis eorum ordine ſupraſcripto procedente, aut eorum hujusmodi proles ſine maſculo Feudi Haerede, legitime ex lumbis eorum procedente, decederet, tunc omnes & ſingulæ terræ, civitates, oppida, bona & arces ſupraſcriptæ ad Nos & Succeſſores noſtros Reges & Regnum Poloniæ ſine omni impedimento & contradictione devolvi & redire debent. Debebit item ipſe Illuſtris Dominus ALBERTUS Marchio & Dux in Pruſſia, ejuſq; prænominati Succeſſores & Feudi Haeredes, pro hac noſtra in ſe beneficentia, Nobis & Regno noſtro tale obſequium præſtare, quod ubi ratione hujus concordiæ & conceſſionis Feudi a quocunque, cujuſvis eminentiæ & conditionis Principe ſeu Potentatu impeteremur, aut Succeſſores noſtri impeterentur, tenebitur ipſe Illuſtris Dominus ALBERTUS Marchio, aut ejus prædicti Succeſſores Duces in Pruſſia, in propria Perſona Nobis & Regno noſtro ubiq; una cum omnibus ſuis ſubditis, & pro ſummis viribus ſuis adeſſe. Quod viciſſim Nos & Succeſſores noſtri Reges & Regnum Poloniæ in eodem caſu facere debebimus, & debebunt. Ubi autem contingeret, quod Nos vel Succeſſores noſtri Reges & Regnum Poloniæ altera quavis ex cauſa, tam ab infidelibus, quam a quocunque alio impeteretur, & ipſi in propria Perſona ad bellum cum ſubditis noſtris proficiſceremur, aut Succeſſores noſtri proficiſcerentur, debebit dictus Illuſtris Dominus ALEERTUS Marchio & Dux in Pruſſia, aut ejus prænominati Succeſſores Duces in Pruſſia Nobiſcum cum centum equitibus armatis proficiſci, & intra limites Terrarum Pruſſiæ Nobis ſervire. Quodſi educere extra terminos Pruſſiæ illum aut ejus Succeſſores Duces in Pruſſia cum ipſo equitatu voluerimus, aut Succeſſores noſtri voluerint, debebimus & Nos & Succeſſores noſtri ad eoſdem centum equites ſtipendium tale præbere, quale dari aliis noſtris mercenariis equitibus eſt ſolitum. Ubi vero Nos vel Succeſſores noſtri vellemus ipſum Dominum ALBERTUM Marchionem, aut ejus nominatos Poſteros, Nobis & Succeſſoribus noſtris majori comitatu ſervire, debebimus Nos & Succeſſores noſtri his omnibus militibus, quos ultra centum prædictos conducere poſſet, mox poſt egreſſum e domibus ipſorum ſtipendium, quod noſtris militibus dabitur, illis, quam diu ſervierint, perſolvere. Si autem plures quam centum prædictos equites ipſe Illuſtris Dominus ALBERTUS Marchio aut ejus Succeſſores Duces in Pruſſia educere non poſſet, non debebimus Nos, aut Succeſſores noſtri ab illo, aut poſteris ejus Ducibus in Pruſſia plura exigere. Præterea non debebit ipſe Illuſtris Dominus ALBERTUS Marchio, & ejus nominati Feudi Succeſſores Duces in Pruſſia, quidquam ex Terris, civitatibus, oppidis arcibus & bonis prædictis vendere. Verum ſi ad hoc illum, aut Succeſſores ejus ingens urgeret neceſſitas, tenebitur Nobis & Succeſſoribus noſtris, tanquam Dominis ſuis hæreditariis, ante omnia denuntiare. Quodſi Nos ipſi emere non curaverimus, aut Haeredes & Succeſſores noſtri non curaverint, in hoc caſu poſtea ipſe Dominus ALBERTUS Marchio & Dux in Pruſſia, aut ejus legitimi Feudi Haeredes ſeu Succeſſores cuicunque voluerint, vel potuerint, liberam vendendi habebunt facultatem, Regalibus tamen noſtris Feudi & obſequiorum juribus ſemper ſalvis remanentibus. Poterit autem ipſe Dux in Pruſſia & ejus Feudi Haeredes, ubi eos neceſſitas urgens premeret, ex bonis ſuis praedictis, quantum opus foret, impignorare, ſuis duntaxat ſubditis & vaſallis, ut eadem bona unita & indiviſa permaneant. Quae omnia & ſingula ſupraſcripta, & quaecunque alia, quae Vaſallus & Feudalis Princeps, erga ſuum naturalem haereditarium ac ſuperiorem Dominum praeſtare ac obſervare tenetur, debebit ipſe Illuſtris Dominus ALBERTUS Marchio & Dux in Pruſſia, ac ejus Feudi Haeredes, legitimi Succeſſores, firmiter & inviolabiliter adimplere. Noſque viciſſim illum & Succeſſores ejus omni gratia & favore Regio complecti, ac illos in juribus & immunitatibus ipſorum conſervare, pro Nobis & Succeſſoribus noſtris Regibus & Regno Poloniae pollicemur. In quorum omnium fidem & teſtimonium ſigillum noſtrum eſt appenſum, et manu propria praeſentibus Nos ſubſcripſimus. Datum Cracoviae Feria ſexta ante Feſtum Sancti Thomae Apoſtoli proxima Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo, Regni noſtri vigeſimo primo. Praeſentibus etc.

ANNO 1550.

SIGISMUNDUS AUGUSTUS

Rex.

CCXXXVI.

SIGISMUNDUS AUGUSTUS *Pol. Rex approbat inſcriptionem dotis per* ALBERTUM *Seniorem Ducem Pruſſiæ Conjugi ſuæ factam.* Datum Piotrcoviæ Anno 1552. 1552.

ANNO 1552. *Ex Archivo Regni Lib. ſub Lit.* Z O. *fol. 250.*

SIGISMUNDUS AUGUSTUS &c. Significamus &c. Quia cum Illuſtris Dominus ALBERTUS Senior Marchio Brandeburgenſis in Prusſia, Stetiniae, Pomeraniae, Slavorum, Caſſubarum &c. Dux, Rugiae Princeps, Burgrabius Nurembergenſis, Conſobrinus noſter charisſimus, inter caetera, quae per Oratores ſuos apud Nos in hac Conventione Generali Piotrcovienſi egit, id quoq; a Nobis ſua Illuſt. petiiſſet, ut reformationem dotis & donationis propter nuptias per Illuſtritatem ſuam, Illuſtri Principi Dominae ANNÆ MARIÆ Braunſchvicenſi & Luneburgenſi Duci, Conjugi ſuper bonis noſtris Regiis, quae jure Feudi obtinet, Caſtri ſcilicet Labiaw, Lakiſzken, Neuhaus, & Waldaw factam approbare & confirmare dignaremur. Nos itaque pro ea ſanguinis ac neceſſitudinis, quae Nobis cum Illuſtritate ſua intercedit, conjunctione, petitioni ſuae annuendum cenſuimus, atq; diligenter in hoc Generali Conventu cum Senatoribus Regni noſtri, Equeſtriſque Ordinis hominibus ea de re egimus. Ad noſtrum itaque adſenſum Conſiliariorum quoque omnium, Equeſtriſq; Ordinis hominum, in Conventione hac Generali Piotrcovienſi congregatorum, conſenſu accedente reformationem dotis & donationis propter nuptias, quam ipſe Illuſtriſsimus Dominus ALBERTUS Senior in Prusſia Dux in bonis noſtris feudalibus Illuſtriſsimae Dominae ANNÆ MARIÆ praefatae Conjugi ſuae legitimae inſcripſit & reformavit, in omnibus approbamus & confirmamus, ratamque et gratam habentes, ſub ea tamen conditione, ſi bona, in quibus reformatio Illuſtriſsimae olim DOROTHEÆ ex Regum Daniae ſtirpe progenitae ſuae Illuſtritatis primae Conjugis eſt facta et inſcripta, ſint a praefata inſcriptione et reformatione dotis et donationis propter nuptias, munda et libera, nec aliquibus quibusvis inſcriptionibus innodata. Quarum quidem Literarum noſtrarum vigore, praefata Illuſtriſsima Domina ANNA MARIA, Conjunx Illuſtritatis ſuae praefata Caſtra Labiaw, Lakiſzken, Neuhaus, et Waldaw, cum omnibus et ſingulis ſubditis, vaſallis, cenſibus, fructibus et proventibus, una cum omnibus arcibus, civitatibus, foris, villis, manſis, curiis, molendinis, vectigalibus, redditibus, teloneis, ſervitiis, lacubus, fluminibus, piſcationibus, aquis, ferarum venationibus, ſylvis, nemoribus, paſcuis, pratis, campis, ac metallis omnibus, ſi quae ibidem exiſtunt, aut poſthac induſtria humana produci poſſunt, & generaliter omnibus & ſingulis utilitatibus, quæ nunc in præfatis bonis, caſtris, ſcilicet Labiaw, Lakiſzken, Neuhaus et Waldaw, ac illorum attinentiis exiſtunt, aut poſt hac fieri poſſunt. Ita, ut generalitas ſpecialitati, et ſpecialitas generalitati in nullo deroget, tenebit, habebit, utifruetur, et poſſidebit ad extrema uſq; vitæ tempora, juxta literas donationis propter nuptias Illuſtritati ſuæ per Illuſtr. Dominum ALBERTUM in Pruſſia Ducem et Conſobrinum noſtrum chariſſimum factas. Harum etc. Datum Piotrcoviae in Conventione Regni Generali Sabbatho ante Dominicam JUDICA. Anno Domini MDLII. Regni noſtri XXIII. ANNO 1552.

CCXXXVII.

Reſponſum S. Regiæ Majeſtatis Duci Pruſſiæ ſuper loco & ſuffragio in Conſultationibus, ſuper appellationibus, & jure cudendæ monetæ datum. Piotrcoviæ Anno 1553. *Lib. Legat. ſub lit. P. fol. 1.* 1553.

Principio agnoſcit Majeſtas illius ex diſertis Pactorum verbis primum et proximum locum in Conſiliis, Terrarum Comitiis, et publicis Conventibus Illuſtritati ejus apud Serenisſimos Poloniae Reges deberi; An autem ad dextram manum debeatur, id ex Pactis oſtendi poſſe non putat, æque enim ad ſiniſtram vel ad dextram manum primus & proximus locus eſſe poteſt. In Pactis autem, quæ cum Magiſtris Pruſſiæ Majores S. R. Majeſtatis conſtituerunt, diſertis verbis ſcriptum eſt, quod primum locum ad ſiniſtram manum Regum Poloniæ habituri eſſent. Quamobrem cum in Pactis cum Illuſtri Domino Duce locus ſic de ſeſſione ſcriptus ſit, ut in utramque partem trahi poſſit, interpretationem illius ex Pactis cum Magiſtris initis petendam eſſe Sacra Majeſtas illius exiſtimat, præſertim cum Reverendiſſimo Domino Gneſnenſi Archiepiſcopo dextræ manus locus perpetua conſuetudine debeatur.

Minus autem multo ex Pactis Illuſtri Domino Duci jus dicendæ ſententiæ in Senatu competit, niſi fortaſſis incidat aliquid ejuſmodi, quod ad Illuſtrem Dominum Ducem, Ducatumq; illius pertineat, de quo conſultatio eſſet ſuſcipienda; tunc enim adhibendum eſſe conſilium, ſententiamq; rogandam Majeſtas Regia exiſtimaret, quod ipſum verbum illud in Pactis publicis innuere videtur, atq;

ANNO 1553. atq; Illuſtritatem illius ab his conſultationibus excludere, quæ de ſolius Regni ſtatu, privatisque negotiis ſuſcipiuntur. Quod ſi Illuſtritas illius vellet Regni juribus ſe, Ducatumq; incorporare, oneraq; Regni in ſe & Ducatu ſuo tam in expeditionibus bellicis, quam tributis conferendis ſuſtinere, facile effecturam ſe Majeſtas Regia confidit, ut univerſorum Regni omnium aſſenſu jus dicendæ ſententiæ Illuſtritati illius concedatur.

Ab Electione vero Sereniſſimorum Poloniæ Regum Pacta diſerte Illuſtrem Dominum in Pruſſia Ducem excludere videntur, cum Illuſtritati illius locum primum & proximum in Conſiliis, Comitiis, & Conventibus apud Regiam Majeſtatem concedant; aperte enim hoc volunt, abſente Majeſtate Regia, quod in Electionibus fieri ſolet, Illuſtri Domino in Pruſſia Duci nullum locum deberi. Sed neque jus feudi hoc cuiquam tribuit, niſi expreſſis verbis ſingularique Privilegio hoc illi concedatur.

Non negat Sacra Majeſtas Regia ſuperioris Domini auctoritatem aliis rebus, non ſola provocationis permiſſione agnoſci. Sed & illud fatetur, abſque provocatione Superioritatem & Dominium retineri poſſe, ſed ita tamen, ſi hoc alicui volens ſuperior Dominus concedat. Natura certe feudi ea eſt, ut a Vaſallo ad ſuperiorem Dominum appelletur, quam qui admittere nollet, auctoritatem ſuperioris tollere velle videretur. Negat Illuſtris Dominus in Pruſſia Dux a ſententia Magiſtrorum in Pruſſia appellatum aliquando fuiſſe, ſed fateatur oportet, longe aliam Magiſtrorum conditionem fuiſſe, qui nunquam ſolemnem Inveſtituram a Sereniſſimis Poloniæ Regibus accipiebant, ſola jurisjurandi præſtatione ſuperioritatem illorum agnoſcebant. Neque videt S. Majeſtas Regia, quid verba ex literis Inveſtituræ in Legatione perſcripta: *ſimiliter cum omnibus & ſingulis ſuperioritatibus &c.* ad eam rem faciunt, cum generalitas hæc in fine earundem Literarum reſtricta ſit hiſce verbis: *quæ omnia & ſingula ſupraſcripta & quæcumque alia, quæ Vaſallus & feudalis Princeps erga ſuum naturalem hæreditarium ac ſuperiorem Dominum præſtare ac obſervare tenetur, debebit ipſe Illuſtris Dominus* ALBERTUS *Marchio & Dux in Pruſſia, ac ejus Hæredes legitimi Succeſſores, firmiter ac inviolabiliter adimplere.* Sed & ex Pactis ad nulla alia Privilegia obſervanda Illuſtri Domino Duci S. Majeſtas Regia illius tenetur, niſi quæ Superioritati Regiæ non repugnent, quod ex ea Pactorum clauſula aperte liquet. „ Item debet Regia Majeſtas Marchionem ALBERTUM Suoſq; Hæredes, & omnes Incolas ſupra ſcriptarum Terrarum Pruſſiæ in omnibus earum Privilegiis, huic Tranſactioni & Superioritati Regiæ non repugnantibus, conſervare, & alias ab iniqua violentia defendere & manutenere. „ ANNO 1553.

Quamobrem non debet Illuſtri Domino in Pruſſia Duci grave videri, ſi hoc poſtulat S. Majeſtas Regia, quod ſibi jure ſuperioritatis debetur, quæ Pactis integra illi ſervata eſt, in quibus, quod nulla appellationis facta eſt mentio, vel hoc ipſum magno argumento eſt, deberi illam Majeſtati Regiæ. Nam ſi hoc dare Dominus Parens Majeſtatis ejus Illuſtri Domino Duci voluiſſet, expreſſe hoc in Pactis poſitum fuiſſet, præſertim cum tam multa de jurisdictione ſcripta eſſent, de evocationeq; diſertis verbis cautum eſſet.

De cudenda moneta præteritis Comitiis Illuſtri Domino in Pruſſia Duci ſatis reſponſum eſſe S. Majeſtas Regia exiſtimat; nam poteſtas Illuſtritati ejus facta eſt utendi, quo velit, Privilegio, ſive novo, quod ſibi ex Pactis competeret, ſive veteri, quod ſecum ad Regnum attuliſſe dicit; quamobrem ne nunc quidem aliud reſpondere poteſt S. Majeſtas ejus, quam tum reſponſum erat. Audit quidem S. Majeſtas ejus dici, quod Magiſtri in Pruſſia jus cudendæ monetæ habuerint; ſed illud quoque non ignorat, quod ditionis illorum intra fines continebatur, neque uſus ejus in Regno fuit. Quod autem Illuſtris Dominus in Pruſſia Dux excutere non vult, quæ ſit poteſtas S. Majeſtatis Regiæ in cudenda moneta, quidve Regni Leges & Statuta perſcribant, committit hoc Illuſtritati ejus S. Majeſtas Regia, illud tamen conſiderandum illi relinquit, num vetuſtis Regni Privilegiis & Statutis de cudenda moneta, nova pacta derogare tacite potuerint, cum expreſſa eorum mentio facta non ſit. Ea enim verba pactorum: *Item quod Dux in Pruſſia &c.* aliud non habent, quam quod moneta concordari debuit, niſi fortaſſis aliud Privilegium Illuſtritas ejus habeat, quod ad eam diem S. Regiæ Majeſtati exhibitum non eſt. Quod tamen ampliorem facultatem Illuſtri Domino Duci in cudenda moneta dare non poteſt, quam eſt ea in re S. Majeſtatis Regiæ poteſtas, niſi omnium Ordinum Regni expreſſus conſenſus acceſſiſſet. &c.

CCXXXVIII.

Decretum SIGISMUNDI AUGUSTI *Poloniæ Regis ſuper nullitate Appel-* 1554.

ANNO 1554. *Appellationum a colonis Elbingenſium fieri ſolitarum.* Dat. 8. Septembris Anno 1554. *Ex Archivo Regni Libr. 68. fol. 420.*

SIGISMUNDUS AUGUSTUS Rex Poloniæ &c. Notum facimus &c. expoſitum Nobis eſſe famati Magiſtratus Elbingenſis nomine, poſſidere hæreditario jure Civitatem certas villas & poſſeſſiones, partim legitimo juris titulo adeptas, partim vero a Divis Majoribus noſtris donatas, in quibus plerique coloni ea temeritate & pertinacia ſint, ut a Magiſtratu Civitatis, penes quem ſummum ſit in illos Dominium, ad alios appellare non dubitent, ſupplicatumq; Nobis eſſe, ut quum & Equeſtris Ordo, & alii quique noſtri homines in earum poſſeſſionum colonos, quas hæreditario & legitimo jure poſſident, merum imperium habeant, Civitatem quoque Elbingenſem in pari ratione pari jure uti ne prohiberemus, quas illorum preces & æquas eſſe, & propterea admittendas putavimus, decrevimusq; ac decernimus, & ſtatuimus Literis hiſce noſtris. Quandoquidem in ſuos cuique ſubditos juriſdictionem ſalvam & integram eſſe oporteat, ut earum villarum & poſſeſſionum colonis, quæ legitimo juris titulo a Civitate Elbingenſi poſſidentur, proprieq; Civitatis ſunt, nullam ad Nos appellationem Magiſtratus admittere deinceps habeat neceſſe, ſed eadem ratione, qua cæteri in Pruſſia in ſuos proprios colonos domini juriſdictionem in illos ſuam, nullo obſtante, legitime exerceant. In quorum fidem &c. Datum ex venationibus noſtris Volhinicenſibus die 8. Septembris Anno Domini 1554. Regni vero noſtri Anno 25.

CCXXXIX.

1555. *Idem Privilegium Gedanenſibus datum.* Vilnæ Anno 1555. *Ex Archivo Regni Libr. 67. fol. 76.*

SIGISMUNDUS AUGUSTUS Rex Poloniæ &c. Notum facimus Literis noſtris &c. Expoſitum Nobis eſſe ex parte Spectabilis ac Famati Senatus Gedanenſis noſtri, poſſidere jure hæreditario eam Civitatem certas villas & pagos, poſſeſſionesque partim a Majoribus noſtris donatas, partim alio legitimo juris titulo acquiſitas. In quibus coloni ea temeritate & pertinacia ſint, ut a Magiſtratu Civitatis, penes quem ſummum eſt in illos imperium, ad alios appellare non dubitent; ſupplicatumque Nobis eſſe, ut quum & Equeſtris Ordo, & alii noſtri homines in iſtiusmodi villarum ac poſſeſſionum colonos, quas hæreditario & legitimo jure poſſident, merum imperium habeant, Civitatem quoque Gedanenſem in pari ratione, pari jure uti ne prohiberemus. Quas illorum preces & æquas eſſe, & propterea admittendas putavimus, decernimusque, ac decrevimus, & ſtatuimus literis hiſce noſtris. Quandoquidem in ſuos cuique ſubditos juriſdictionem ſalvam & integram eſſe oporteat, quod illarum villarum & poſſeſſionum colonis, quæ a Civitate Gedanenſi poſſidentur, ac jure proprietatis Civitatis ſunt, nullam ad Nos appellationem Magiſtratus admittere deinceps habeat neceſſe, ſed eadem ratione, qua cæteri in Pruſſia in ſuos proprios colonos domini juriſdictionem in illos ſuam, nullo obſiſtente, legitime exerceant. In quorum fidem &c. Datum Vilnæ Feria quinta ante Feſtum Sancti Mathiæ Apoſtoli, Anno Domini MDLV. Regni vero noſtri Anno vigeſimo ſexto. ANNO 1555.

CCXL.

Reſponſum S. Regiæ Majeſtatis ad conſueta Ducis Pruſſiæ poſtulata. Datum in Piotrkow Anno 1555. Menſe Junio. *Ex Archivo Regni Lib. Legat. ſub Lit. P. fol. 375.*

QUAMVIS eandem ſæpe cantilenam occinentibus vel idem, vel nihil ſuccini ſoleat, Regia tamen Majeſtas poſt præterita ſua, ac Divi Parentis ſui reſponſa, ita nunc de ſententia ampliſſimi Senatus Regni ſui breviter ad poſtulata Illuſtriſſimi Domini Ducis in Pruſſia Conſobrini ſui chariſſimi reſpondet.

Sententiæ dictionem in conſilio Regio jure Illuſtritas ejus vendicare ſibi non poteſt, niſi cum accerſetur, & conſuletur, quemadmodum in HENRICO de PLAWEN Magiſtro, imo & alio quodam fortaſſe factum eſſe dubium non eſt. Plerumq; enim nulla alia de re agitur, & conſultatur in conſiliis Regiis, quam de judiciis, & juſtitia adminiſtranda ſubditis, ac de defenſione Regni. Cum autem juris, & judiciorum Polonicorum rationem Illuſtritas ejus non teneat, non ſatis decorum ipſi eſſet, de rebus incognitis velle dicere. Alius quidem quisque etiam ridiculus & ineptus diceretur, qui de rebus, quas non noſſet, apud peritos earum ſermonem habere vellet. Porro quod ad defenſionem attinet, ejus duplex ratio eſt in Polonia. Aut enim generali expeditione res geritur, aut conſenſu Ordinum ac Decreto Regio pecunia vulgo confer-

tur

ANNO 1555. tur in ſtipendia mercenariorum militum. Ab utraque hac ratione diverſa eſt conditio Illuſtritatis ejus, qua Regi, & Regno Poloniæ obnoxia eſt. Eſſet autem abſurdum & invidioſum, ſi quis aliis, qui ei ſubjecti non ſint, vellet onus imponere, quod ipſemet non ſubit. Aut certe ferre & ipſe debet, quod in alium ſtatuit. Conſultat quidem de rebus hujusmodi etiam Ordo Eccleſiaſticus, qui habet militiæ vacationem: verum is non magis aliis quam ſuis ipſius ſubditis onus defenſionis injungit. Quin & ipſe nonnunquam in eam de ſuo contribuit. Cogitet igitur Illuſtriſſimus Dominus Dux pro ſua prudentia, quali obtrectationi & odio ſeſe objiceret, ſi in conſilio Regio ſententia ſua in alios decernere, vellet aliquid ejusmodi, quod in ſe ipſe, ſuoſque non ſuſciperet. Cæterum, ſi quod belſum huic Regno ingrueret, futurum eſſet procul dubio, ut Illuſttitas ejus, cujus virtus, ſolertia, & peritia rei militaris perſpecta eſt Regiæ Majeſtati, cunctisque Regni Ordinibus, in conſilium adhiberetur. In aliis Regni negotiis nihil eſt, quod Illuſtritas ejus ipſa ſibi ultro negotium & moleſtiam ſupervacaneam ſumat. Quod certe neque Sileſiorum Duces in Conſilio Bohemico ſibi uſurpant, neque Maſoviorum in Polonico unquam uſurparunt.

Quod quidem de electione quoque Regis debet intelligi, ac longe magis etiam propterea, quod præpoſterum eſſe videretur, ſi Vaſallus non ſubeſſe ei, cui ſeſe ſemel ſubjecit, ſed præficere ſibi arbitratu ſuo Dominum contenderet. Niſi id diſerte initio ſibi ipſe caviſſet, vel ſingulari beneficio ejus, cui ſubeſt, conſecutus eſſet, quemadmodum Principes Electores in Imperio, ubi cæteri non admittuntur, quamvis potentes & inclyti.

De Appellatione, quod eadem reſpondentur, quæ prius, non eſt ratio, cur id minus liceat reſpondenti, quam petenti. Ingenue vero agnoſcit Illuſtriſſimus Dominus Dux provocationem in natura ſuperioritatis ac dominii feudi contineri. Nec Regia Majeſtas diffitetur, eam remitti a Domino feudi poſſe. Pacta enim legem ſtatuunt paciſcentibus. Verum remiſſam eſſe, id vero demonſtrandum fuit. Generalis quidem illa clauſula & confirmatio: *Omnes & ſingulas ſuperioritates &c.* id non demonſtrat. Nihil enim vetat exiſtimare, etiam temporibus Magiſtrorum fuiſſe provocationem ad Regem, & neminem tamen provocaſſe, cum nemini fieret injuria, aut itidem per vim, & injuriam, Rege vel inſcio, vel majoribus negotiis occupato, inhibitam eam eſſe aut cum uſitata fuiſſet, nihil tamen de eo memoriæ mandatum eſſe. Non remiſſam autem eſſe provocationem pactis feudalibus, ex eo liquet, quod placuit in commune, ut lites & cauſas controverſas Regii ſimul cum Ducalibus Conſiliariis, certo loco congreſſi, dijudicarent. Quodſi inter eos non conveniret, exiſtimandumne eſt, hoc voluiſſe paciſcentes, ut controverſiæ indeciſæ manerent? Minime. Sed cum id, quod præter morem feudorum amanter convenerat, de cognitione controverſiarum per amborum Conſiliarios apertis verbis cautum eſſet, ſilentio præteritum eſt id, quod naturam feudi conſequitur, & caveri neceſſe non eſt, niſi ſi remittatur. Nam quod Illuſtriſſimus Dominus Dux offenſiones ex ea re ſubditorum ſuorum, & ad alia remedia recurſum reformidat. Magis id adeo metuendum eſt, ſi negetur, quam ſi concedatur provocatio, quæ non in gravamen, ſed in beneficium injuria affectorum conceditur & exigitur. ANNO 1555.

Monetæ cudendæ jus melius uſurpare ſibi non poteſt Vaſallus, quam Dominus feudi, ſicut ne alias quidem prærogativas. Hoc enim eſſet, Dominum eſſe, non Vaſallum. Magnum eſt, ſi pares habeat cum Domino ipſius indulgentia. Eſt quidem ita, quod exæquata eſt moneta Illuſtritatis ejus cum Regia moneta, ſed non per Conſiliarios & Ordines Regni, imo ægre ferentibus iis & frementibus, nec plus concedere cuiquam Regia Majeſtas potuit, quam ipſa habet. Nec tamen illud cautum eſt eo privilegio, quod neceſſe eſſet eam monetam in Regno accipi. Alioqui neceſſe etiam eſſet eam probari, quemadmodum fit in Polonia a primoribus Regni Conſiliariis. Eſſet enim iniquum, prægravari invitum Regem Regnumque a Vaſallo. Quodſi Illuſtritas ejus arbitratu ſuo uti vult jure cudendæ monetæ, quod ad Regnum ſecum attulit, utatur ſane, ſed tali, quale attulit, ac quali Magiſtri uſi ſunt, non quale a Regno accepit, hoc eſt, ut nihil ea moneta commune cum Polonica habeat, neque uſus ejus ad Poloniam pertineat. Alioqui fieret fortaſſe de ea, quod de Czwidnicenſi factum eſt.

CCXLI.

Literæ Plenipotentiæ a JOACHIMO *Marchione Brandeburgenſi datæ Oratoribus ad petendam Inveſtituram Ducatus Pruſſiæ in Comitiis Petrcov. Regni.* Datum Francofordiæ ad Menum 1562.

ANNO 1562. d. 20. Novembr. Anno 1562. *Ex Archivo Regni Libr. ſub Litt. XC. fol. 147.*

NOs JOACHIMUS Dei Gratia Marchio Brandeburgenſis, Sacri Romani Imperii Archicamerarius & Elector: Stetinenſium, Pomeranorum, Caſſubiorum, Vandalorum, & Croſnæ in Sileſia Dux, Burggravius Norinbergenſis, Princeps Rugiæ &c. Fatemur his literis, & notum facimus univerſis & ſingulis, quod poſtquam Sereniſſimus Rex, & Potentiſſimus Princeps ac Dominus, Dominus SIGISMUNDUS AUGUSTUS Rex Poloniæ, & Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, totius Pruſſiæ, Samogitiæ ac Maſoviæ Dominus & Hæres &c. Dominus & Affinis noſter chariſſimus, conſentientibus & approbantibus inclyti Poloniæ Regni Statibus & Optimatibus, ad ſedulas & obnixas noſtras petitiones clementiſſime annuit, ut ſimultanea Ducatus Pruſſiæ Inveſtitura Nobis, Hæredibusque noſtris maſculis, ex Nobis prognatis, conferretur, Legatos & Oratores noſtros, Nobilem & Magnificum Virum Liborium de Bredow Capitaneum Prignicenſem, una cum doctiſſimo & clariſſimo Viro Abdia Prætorio Profeſſore noſtro in Academia noſtra Francofordiana primario, & aliis eorum adjunctis ad inclyta Polonici Regni Comitia, quæ Petricoviæ celebrantur, cum plenaria poteſtate ablegaverimus, & demandaverimus ipſis, ut noſtro, noſtrorumque nomine ſimultaneam Ducatus Pruſſiæ Inveſtituaram, de qua antea promiſſio facta eſt, denuo juxta formam mandati petant. Et collationem ejus realem & actualem noſtro, noſtrorumque nomine, juxta conſuetos ac uſitatos in Polonia ritus & ſolemnitates impetrent, & cum Sereniſſima Regia Dignitate de Articulis, ad reciprocam noſtri obligationem pertinentibus, paciſcantur: &, ſi juramanto fidelitatis opus eſt, in noſtram animam jurent, & omnia illa, quæ Nobis ipſis, ſi coram adeſſemus, in caſu Inveſtituræ ipſo jure facienda forent, faciant. Ad hæc omnia plenariam ipſis authoritatem, harum Literarum poteſtate, concedimus eo modo & forma, quibus de jure melius, ſeu quam optime fieri decet, & poteſt. Permittimus inſuper ipſis, & damus hanc poteſtatem, ut in caſu adverſæ valetudinis ſuæ, in locum ſuum pariter, vel ſingillatim, pro uno videlicet, vel utroque, alios ex adjunctis ſubſtituant, & illis expeditionem eorum, de quibus dictum eſt, plenariam commendent. Ad has vero res, ſi aliis etiam vel generalibus vel ſpecialibus mandatis opus fuerit, debet ipſis illud etiam vigore harum literarum in meliori ſeu optima forma cum omnibus neceſſariis clauſulis, plenarie permiſſum, conceſſum, & demandatum eſſe. In his omnibus fatemur, promittimus & teſtamur, Nos omnia illa, quæ ex ſententia & authoritate hujus mandati & permiſſionis fecerint & egerint, pro ratiſſimis habituros, comprobaturos, & ſemper bona fide, ſine fraude & violatione, ſervaturos, non minus quam ſi Nos ipſi conſenſiſſemus, acceptaſſemus, & promiſiſſemus. Ad iſtius vero rei confirmationem munivimus has literas noſtras proprio & ſecretiſſimo noſtro ſigillo & chyrographi noſtri ſubſcriptione. Actum Francofordiæ ad Menum die 20. Novem. Anno Virginei Partus 1562. ANNO 1562.

JOACHIMUS &c.

CCXLII.

Promiſſio & obligatio ejusdem JOACHIMI *Electoris Brandeburgenſis citra ſervanda fideliter omnia, quæ illi ſuisque Succeſſoribus a Rege & Ordinibus Regni præſcripta ac impoſita fuerunt.* Dat. Francofordiæ ad Menum d. 20. Novemb. Anno 1562. *Ex Archivo Regni Libr. ſub Litt. XC. fol. 148.*

NOs JOACHIMUS Dei Gratia Marchio Brandeburgenſis, Sacri Romani Imperii Archicamerarius & Elector: Stetinenſium, Pomeranorum, Caſſubiorum, Vandalorum, & Croſnæ in Sileſia Dux, Burggravius Norimbergenſis, Princeps Rugiæ &c. Notum facimus his præſentibus Literis noſtris univerſis & ſingulis, & recognoſcimus. Poſtquam Sereniſſimus Princeps ac Dominus, Dominus SIGISMUNDUS AUGUSTUS Rex Poloniæ &c. tam ſuo, quam omnium totius Regni Poloniæ Procerum & Conſiliariorum nomine, pro Regia propenſa, amica & liberali erga Nos voluntate, ad ſtabiliendam, arctiusque devinciendam amicitiam, affinitatem & neceſſitudinem, quæ illius Regiæ Dignitati non ſolum Nobiſcum, ſed multo magis cum tota Domo Illuſtriſſimorum Principum Marchionum Brandeburgenſium intercedit, tantum in Nos beneficium contulit, ut Nobis commune jus, certo ordine & modo, in feudali Ducatu Pruſſiæ ſuccedendi, quod ſimultaneam Inveſtituram vocant, benigne tribuerit. Nempe ut deficientibus aliis Marchionibus Vaſallis Ducatus Pruſſiæ, prout in Pactis, eo nomine initis, ordine nomi-

Anno 1562. nominati, & descripti sunt, Feudum illius Ducatus in Nos, nostrosque Successores transiret, ac devolveretur. Nos propensam hanc Regiam voluntatem, & singularem gratiam animo, ut par est, grato amplectendam, & accepti beneficii testificationem, & gratitudinis nostræ, qua in perpetuum Regiæ Dignitati, & inclyto Regno Poloniæ devincti esse volumus, declarationem literis nostris edendam & contestandam esse duximus. Primum igitur authoritate harum literarum profitemur & agnoscimus, Nos Regium beneficium simultaneæ Investituræ, & feudalis consortii in Ducatu Prussiæ eo modo & ordine, sicut a Regia Dignitate Nobis datum & concessum, ac literis Regiis confirmatum est, pro Nobis & legitimis Successoribus nostris, grato animo amplecti & recipere. Nosque vicissim ad omnia, quæ in Pactis de feudo Ducatus Prussiæ interposita, ab aliis Consortibus & Vasallis illius Ducatus recepta & promissa sunt, ultro adstringimus & obligamus. Ita, ut non minus, quam alii Beneficiarii Marchiones Brandeburgenses, simultaneam Investituram Ducatus Prussiæ ante Nos adepti, ad omnia & singula, in Pactis contenta, devincti esse velimus & debeamus, eaque omnia Nos bona fide servaturos & præstituros pollicemur. Deinde ubi casus evenerit, ut aliis deficientibus, Nobis, vel Successoribus nostris, successio in communi feudo Ducatus Prussiæ re ipsa deferatur, spondemus & promittimus, Nos intra legitimum tempus solennem Investituram illius feudi a Regia Dignitate & Regno Poloniæ reverenter petituros, & juramentum fidelitatis pro more præstituros, facturosque omnia, quæ fidelem & obedientem Principem Vasallum ac Beneficiarium decet, omni fraude et dolo penitus excluso. In quorum omnium majorem authoritatem et fideles has Literas sigillo nostro appenso, et propria subscriptione munivimus. Actum Francofordiæ ad Menum 20. Novemb. Anno Virginei Partus 1562.

JOACHIMUS *Elector scripsit.*

CCXLIII.

1563. *Admissio* Joachimi *Marchionis, & Electoris Brandeburgensis ad simultaneam Investituram Ducatus Prussiæ; quæ etiam extenditur ad alterum* Joachimi *filium* Sigismundum *Archi-Episcopum Magdeburgensem, facta a* Sigismundo Augusto *& Ordinibus Regni cum obligationibus & conditionibus in Successores Electores Brandeburgicos impositis.* Anno 1563. d. 4. Martii. *Libr. Legat. sub lit. SX. fol. 118.* Anno 1563.

Sigismundus Augustus Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæque &c. Dominus, Significamus tenore præsentium, quorum interest, universis & singulis, harum notitiam habituris. Quia cum Illustrissimus Princeps, Dominus Joachimus Dei Gratia Marchio Brandeburgensis, Sacri Rom. Imp. Archi-Camerarius & Elector, Stetinensium, Pomeranorum, Cassubiorum, Vandalorum & Crosnæ in Silesia Dux, Burgrafius Norinbergensis, Princeps Rugiæ &c. Affinis noster chariissimus, superiori tempore a Nobis per Legatos petiisset, ut suam Celsitudinem cum masculis Hæredibus ad successionem Feudi Ducatus in Prussia benigne admitteremus: Nosque illius Celsitudini hujusmodi responsum dedissemus, nihil unquam Nobis magis in votis fuisse, quam ut suæ Cælsitudini in omnibus, quoad recte fieri posset, gratificaremur, idque jam tum temporis præstare paratos Nos fuisse, si Legati Celsitudinis suæ, ejus obligationis stabiliendæ, quam in se vicissim, beneficii gratitudine, Illustrissimus illarum Princeps recipere vellet, ac ea, quæ ad Vasallum et beneficiarium Principem erga Dominum suum superiorem pertinent, recognoscendi integram haberent facultatem: quam, quia negarunt sibi datam fuisse, Nos promissa nostra tum esse expleturos, cum Illustrissimus Princeps Elector alios Legatos mitteret, cum pleno de ejusmodi obligationibus firmandis mandato, quod tunc Celsitudini suæ facere liceret, cum commode et ex sua re esse arbitraretur. Nunc igitur, cum ad hæc Regni frequentia Comitia alios Legatos, cum integro mandato ad hujusmodi obligationes stabiliendas, Celsitudo sua misisset, et hoc ipsum denuo impensius a Nobis postulasset; pro nostra in Celsitudinem illius propensa benevolentia, ac pro ea summæ necessitudinis conjunctione, quam cum Illustrissima Marchionum Familia a Majoribus adhuc utrinque institutam, constanter observamus, facile in animum induximus, ut, quod antea jam frequenti Senatu appromiseramus, Celsitudinem illius, et eum, qui perpetuo ex illius legitima posteritate in Electoratum succederet, nunc jam ad successionem feudi Ducatus in Prussia admitteremus; quemadmodum hisce literis nostris in persona

ANNO 1563. trium Oratorum admittimus, eidemque cum Hæredibus maſculis in Electoratum ſucceſſuris ſimultaneam, ut vocant, Inveſtituram Feudi Ducalis in Pruſsia concedimus atque conferimus. In quo tamen pactis, cum Illuſtriſsimis Principibus, *Do*mino ALBERTO *Duce* in Pruſsia, GEORGIO FRIDERICO, et CASIMIRO Marchionibus olim initis et conventis, nihil penitus derogatum eſſe volumus. Quoniam vero idem Illuſtriſsimus Princeps a Nobis ſumme poſtulavit, ut alterum ejus Filium, Illuſtriſsimum et Reverendiſsimum *Do*minum SIGISMUNDUM Archiepiſcopum Magdeburgenſem, Nepotem noſtrum ex Sorore chariſsimum, ad hanc ipſam Feudi *Du*calis in Pruſsia ſucceſsionem, pro Regia noſtra benignitate, admitteremus, quam ita Nos jam quidem prius ad ſeniorem Fratrem, Illuſtriſsim. *Do*minum JOANNEM GEORGIUM, Electoratus Succeſſorem, ejusque omnes maſculos Hæredes, qui in Electoratum loco et tempore ſuo ſucceſſuri ſunt, de communi Senatorum noſtrorum, omniumq; Regni noſtri Ordinum ſententia reſtrinximus, ut eam nunc invicem aut in commune Illuſtriſsimo et Reverendiſsimo *Do*mino SIGISMUNDO Archiepiſcopo Magdeburgenſi concedere, ſalvis jurium pactis, neque poſsimus neque debeamus. Operam tamen in hoc noſtram apud Senatum, Regniq; Ordines interpoſuimus, ut is Princeps, qui ex clariſsima ſanguinis noſtri propagine natus et eductus eſt, hac quoque Regni noſtri prærogativa cohoneſtaretur. Quare de ejusdem Senatus, totiusque Regni Ordinum aſſenſu eidem Illuſtriſsimo et Reverendiſsimo *Do*mino SIGISMUNDO, Archiepiſcopo Magdeburgenſi, jus et facultatem in Feudum *Du*catus Pruſsiae ſuccedendi, harum literarum teſtimonio, in perſona eorundem trium Oratorum tribuimus atque conferimus, eo modo et ordine, ſicut in pactis eo nomine initis nominatus et deſcriptus eſt, Illuſtriſsimo nempe *Do*mino JOANNE GEORGIO, ejusque legitimis in Electoratum Succeſſoribus ſine maſculis feudi Hæredibus decedentibus. Quoties autem ſe obtulerit ejusmodi caſus devolutionis de uno in alium, prædictos Marchiones, et eorum legitimos feudi Hæredes maſculos, debebunt illi, et quiſque eorum debebit non prius feudum *Du*catus in Pruſsia occupare, aut poſſeſſionem adire, quam Nobis, Succeſſoribuſque noſtris Regibus Poloniæ, in propria perſona fidelitatis juramentum, debitam ſubjectionem, et feudi obligationem ac homagium præſtent etc. Ut autem hujuſce noſtri beneficii ab iisdem Illuſtriſſimis *D*ominis Marchionibus aliqua gratæ voluntatis nunc et inpoſterum ſignificatio Nobis, Succeſſoribusque noſtris, et huic inclyto Regno extare poſsit, providere omni ope debebunt, et quiſque eorum debebit, ut ne hoſtium exercitui per ditiones ſuas in Terras Pruſsiae vel alia dominia noſtra tranſeundi poteſtatem faciant. Quodſi vero eorum vim viribus et facultatibus ſuis ſuſtinere non potuerint, de eo Nos, Succeſſoreſque noſtros et celeriter præmonere, et fideliter præcavere debebunt. Regni item noſtri rationes omnes favore ſuo proſequentur, atque apud Sacrum Roman. Imperium, quoties id neceſsitas poſtularet, authoritate ſua promovebunt. Ac ea item omnia, quæ fideles Vaſalli et beneficiarii Principes *D*omino ſuo ſuperiori debent, fideliter implere, atque amanter præſtare tenebuntur. Nos autem viciſsim illos, et Succeſſores eorum legitimos feudi Hæredes, gratia et favore noſtro Regio complecti pollicemur, idemque pro Succeſſoribus noſtris Poloniæ Regibus promittimus atque recipimus. In quorum omnium et ſingulorum præmiſſorum fidem, firmiuſque et evidentius teſtimonium præſentes manu noſtra ſubſcripſimus, et ſigillum majus noſtrum infra eſt appenſum. *D*atum Pietrcoviæ in Conventu Regni noſtri Generali, Feria quinta poſt *D*ominicam *Invocavit* proxima in Quadrageſima, die vero quarta Menſis Martii, Anno *D*omini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo tertio, Regni noſtri trigeſimo quarto Anno.

SIGISMUNDUS AUGUSTUS
Rex.

(L.S.)

ANNO 1563.

CCXLIV.

Inſtructio Legatorum ad petendam Inveſtituram ſimultaneam in Comitiis Petricovienſibus. Dat. d. 26. Januar. Anno 1563. *Indidem fol. 149.*

POſt Salutationem, & officiorum commendationem, ſunt hæc ſequentia a Legatis Illuſtriſſimi Principis Electoris Brandenburgenſis &c. in publico Sacræ Regiæ Majeſtatis, & inclytorum Procerum Poloniæ Regni conſeſſu, ex mandato Illuſtriſſimi Electoris dicta. 26. Jan. Anno MDLXIII.

Illuſtriſſimus Princeps Elector, Dominus noſter clementiſſimus, non dubitat, Sacram Regiam Majeſtatem recentiſſima adhuc memoria tenere, quid apud

S.

ANNO 1563. S. Majeſtatem Celſitudo ſua ſuperioribus Comitiis, hoc ipſo in loco habitis, de feudali Ducatus Pruſſiæ conſortio, & ſimultanea ejus Inveſtitura, per Legatos Oratoreſque ſuos quærendum, petendum curaverit; & quid inſuper ad illam Celſitudinis ſuæ petitionem, a Regia Majeſt. ex communi Statuum Procerumque Regni ſententia, fuerit eo tempore clementiſſime reſponſum. De ea vero Majeſtatis ipſius reſponſione ſuæ quidem Celſitudini a Legatis hæc potiſſimum renuntiata fuerunt: S. R. Majeſt. una cum Statibus & Proceribus inclyti Poloniæ Regni ſummam clementiam & benevolentiam erga Legatos Celſitudinis ſuæ declaraſſe, & ipſis etiam Celſitudinis ſuæ petitionibus, de feudali Ducatus Boruſſiæ conſortio, clementiſſime & benigniſſime acquieviſſe; ſed addidiſſe tamen, S. R. Majeſtatem hanc quoque conditionem, quod jus illud feudalis conſortii & Inveſtituræ ſimultaneæ ad eos ſolos Celſitudinis ſuæ Hæredes, qui Sacri Romani Imperii Electores eſſent, pertinere, & illis ſolis conferri deberet. Inſuper autem illud etiam Celſitudini ſuæ renuntiatum fuit, Sacræ Regiæ Majeſtatis ſententiam fuiſſe, ut Celſitudo ſua ad proxima Comitia denuo Legatos & Oratores ſuos ablegaret, ac eoſdem ita inſtrueret, ut cum Sacra Regia Majeſt. de uſitatis capitibus, ad feudale conſortium pertinentibus, paciſcerentur. Et additam iſti ſententiæ hanc quoque promiſſionem fuiſſe, quod S. R. Majeſtas poſt initas illas pactiones & conventiones continuo ſimultaneam Inveſtituram clementiſſime conferre confirmareque vellet. Hæc igitur ſunt, quæ ad Celſitudinem ſuam a Legatis Celſitudinis ſuæ, ut S. R. Majeſtatis reſponſa, perlata fuerunt: & quidem additis Diplomatis S. R. Majeſtatis ſigillo majori confirmatis. Ex his vero S. R. Majeſtatis reſponſionibus non poteſt non Dominus noſter clementiſſimus ratiocinari, quantopere S. R. Majeſtas, una cum Statibus Proceribusque Regni Celſitudini ſuæ & Hæredibus ejus cupiat conſultum. Agit itaque Celſitudo ſua Sacræ Regiæ Majeſtati, una cum Statibus Proceribusque Regni quam maximas gratias, & ſimul etiam perpetuam animi ſui gratitudinem viciſſim defert atque pollicetur. Quod vero de Legatis denuo mittendis Sacra Regia Majeſtas eo tempore cenſuit, ea in re Sacræ R. Majeſtatis ſententiæ acquieſcendum eſſe Celſitudo ſua ſemper eſt arbitrata. Ea de cauſa ſemper etiam in votis Celſitudinis ſuæ fuit, Legatos aliquos ad S. R. Majeſtatem ablegare, quo negotium illud feliciter inchoatum, ad optatiſſimum exitum deduceretur. Sed conſtat interea, in inclyto Poloniæ Regno nulla Generalia Comitia habita fuiſſe, quantum quidem ad Celſitudinem ſuam perlatum fuit. Juſtiſſimam igitur excuſationis cauſam habere ſe Celſitudo ſua de legatione hucuſque intermiſſa exiſtimat. Sed precatur tamen id, quod omiſſum fuiſſe videtur, ut Sacra R. Majeſtas una cum Statibus Celſitudinem ſuam excuſatam habere non dedignetur. Imprimis vero non dubitat Celſitudo ſua, S. R. Majeſtatem una cum Statibus rectiſſime meminiſſe, quid Celſitudini ſuæ de feudali conſortio, ex unanimi Procerum conſenſu, ſummaque voluntate ſuperioribus Comitiis clementiſſime fuerit promiſſum. Ea igitur de cauſa precatur Celſitudo ſua quam amantiſſime, ut S. R. Majeſtas ad collationem illam feudalis conſortii & Inveſtituræ ſimultaneæ ſolemniter faciendam & confirmandam clementiſſime procedere neque gravetur, neque dedignetur. In ea vero parte, quod ad pactionum, ſeu conventionum articulos attinet, de quibus etiam in S. R. Majeſtatis reſponſione dictum fuit, omnem ſuam promptitudinem Celſitudo ſua defert; & ipſum etiam Magnificum ac Generoſum Dominum Legatum, una cum adjunctis, ita inſtruxit, ut nullam dilationis cauſam ſupereſſe poſſe arbitretur. Quod vero S. R. Majeſtas in eadem juſſione jus illud feudalis conſortii ad eos ſolos Celſitudinis ſuæ Hæredes, qui Sacri Romani Imperii Electores eſſent, reſtrinxit, ea res ſuas quaſdam Celſitudini ſuæ peperit cogitationes. In eo vero caſu S. R. Majeſtatem una cum Statibus Celſitudo ſua celare non poteſt, duos Celſitudinis ſuæ Filios, ex beneficio & gratia Dei, ſuperſtites & incolumes eſſe, inclytum videlicet Principem & Dominum, Dominum JOANNEM GEORGIUM, cui ex Sacri Romani Imperii legibus ſucceſſio in Electoratu poſt Celſitudinis ſuæ fata debetur: & Reverendiſſimum ac Illuſtrem Principem ac Dominum D. SIGISMUNDUM Archiepiſcopum Magdeburgenſem Primatem Germaniæ, S. R. Majeſtatis ex ſorore Nepotem; & quidem ex illa ſorore, quæ eſt & natu maxima, & S. R. Majeſtatis, omniumque Poloniæ Procerum amantiſſima & obſervandiſſima. Pro his duobus Filiis ſuis æque ſollicita eſt Celſitudo ſua, & quod vero paternum eſt, utrique uno eodemque modo, quantum fieri poteſt, conſultum cupit. Precatur igitur S. R. Majeſtatem, & ipſos etiam inclyti Poloniæ Regni Status & Ordines quam officioſiſſime & quam amantiſſime, ut S. R. Majeſtas una cum Statibus utriuſque eorum

ANNO 1563.

ANNO 1563. in feudali conſortio, & ſimultanea ejus Inveſtitura rationem habere, & collationem ejus ad utrumque referre non dedignetur. Id ipſum autem S. R. Majeſtatem una cum Statibus clementisſime & benignisſime facturam omnino confidit, adeo, ut non poſſit non perſuaſisſimum ſibi habere. Exiſtimat enim Celſitudo ſua mutuam illam ſanguinis neceſſitudinem, qua S. R. Majeſtati Filius ille Celſitudinis ſuæ junctus eſt, apud S. R. Majeſtatem, & omnes inclyti Poloniæ Regni Proceres, permagni ponderis atque momenti eſſe. Nec dubitat Celſitudo ſua S. R. Majeſtatem, una cum inclytis Ordinibus, ex aliorum fide dignorum relatu perſæpe cognoviſſe, quibus dotibus Filius iſte Celſitudinis ſuæ ab Optimo Maximo divinitus donatus ſit & ornatus. Propter has igitur cauſas non dubitat Celſitudo ſua, eundem Celſitudinis ſuæ Filium S. R. Majeſtati, & omnibus in hoc Regno Proceribus commendatisſimum ſemper fuiſſe, & nunc quoque, non minus commendatum eſſe. Nihilominus tamen ſua quoque voce pro eo intercedit, ac precatur quam officioſisſime, ut Sacra Regia Majeſtas, una cum Statibus, filium iſtum Celſitudinis ſuæ a feudali Ducatus Borusſiæ conſortio vel non excludat, vel excluſum eſſe non patiatur. Sed id potius conſtituat, ut jus illud utrique Celſitudinis ſuæ Filio commune ſit, & ad utrumque ſimul referatur. Has ipſas vero petitiones ſuas exiſtimat Celſitudo ſua honeſtisſimas, æquisſimas, & humanitatis officiique plenisſimas eſſe. Eædem ſunt etiam cum multiplicibus, & quidem manifeſtis utilitatibus, ad ſalutem Boruſſiæ pertinentibus, conjunctæ, cum ea ratione Provinciæ iſti non incommode conſultum eſſe videatur. Non tamen ad ſolius Borusſiæ, verum etiam ad hujus quoque Regni ſalutem, petitiones iſtæ pertinere videntur; cum ſine dubio toti Poloniæ Regno utiliſsimum ſit, multos in Germania Principes conjunctos, ac beneficiis obſtrictos, obligatos, & quaſi obnoxios habere. Quid? quod ſit etiam illud toti Polonico Regno quam maxime honorificum & glorioſum apud omnes in omnibus nationibus Optimates. Quoquo vero modo cætera ſeſe habeant, illud tamen ſilentio prætermittendum non eſt, quod S. R. Majeſtas, una cum Statibus, beneficiis iſtis, de quibus dictum eſt, ita ſibi Celſitudinem ſuam devincere queat, ut S. R. Majeſtas neminem ſit habitura neque gratiorem, neque obſervantiorem, neque addictiorem, neque in officiis ad Vaſallos pertinentibus fideliorem, neque in tuenda conjunctione conſtantiorem.

Hæc eſt ſeries eorum, quæ coram S. R. Majeſtate & inclytis Proceribus Poloniae Regni, tum exponere, tum precari juſſi ſunt Celſitudinis ſuae Legati. ANNO 1563.

LIBORIUS de BREDOW, ABDIAS PRÆTORIUS & CHRISTOPHORUS.

CCXLV.

Confirmatio ratihabitionis Illuſtriſſimi Principis Domini GEORGII FRIDERICI *Marchionis Brandeburgenſis.* Dat. Petricoviæ die 24. Aprilis Anno 1563. *Ex Archivo Regni Libr. ſub Litt. XB. fol. 112.*

SIGISMUNDUS *Dei* Gratia Rex Poloniae etc. Significamus etc. Quod cum Cracoviæ Anno *Domini* milleſimo quingenteſimo quinquageſimo, Menſe *Decembre* Tutores et Commiſſarii Illuſtris Principis *Domini* GEORGII FRIDERICI Marchionis Brandeburgenſis, Conſanguinei et Vaſalli noſtri chariſsimi, renovationem ſimultaneæ, ut vocant, Inveſtituræ *Ducatus* Pruſsiæ a Nobis nomine Illuſtritatis ejus, tunc adhuc minorennis, petiiſſent, eamque obtinuiſſent, cumque literariam cautionem eodem tempore præſtitiſſent, Illuſtritatem ejus, ubi ad annos pubertatis veniſſet, hoc factum illorum ratum et gratum eſſe habituram; et denique cum Illuſtritas ejus, fidem Tutorum et Conſiliariorum ſuorum apud Nos pro ſe interpoſitam liberare cupiens, literas ad Nos proxime ſuperioribus annis ejus ratihabitionis ſuæ Vilnam miſiſſet, petens, ut quandoquidem præſens ipſe venire tum non potuerit, literis ejusmodi ſatisfieri Nobis pateremur, eamque ratihabitionem noſtra viciſsim authoritate comprobaremus et confirmaremus. Nos petitionem ejusmodi Illuſtritatis ejus, etſi juri et æquitati maxime conſentaneam eſſe intelligeremus, tamen cum Vilnæ Senatum Regni noſtri, ac Conſiliarios noſtros præſentes Nobiſcum non haberemus, ſine quorum praeſentia res ea recte confici potuiſſe non videretur, neceſſario ad ipſa uſque Regni Comitia differre neceſſe habuimus. Itaque hoc tempore Comitiorum noſtrorum de communi Ordinum Regni noſtri, qui convenerant, conſenſu et voluntate, ratihabitionem illam Illuſtriſsimi Principis GEORGII FRIDERICI Marchionis Brandeburgenſis, qua factum ſuorum Tutorum et Conſiliariorum, qui ipſius Illuſtritatis nomine renovationem ſimultaneæ Inveſtituræ a Nobis acceperant,

Annorant, ratam habuit, hiſce præſentibus
1563. literis approbamus, confirmamus, ac in perpetuum valere volumus, abſque impedimento noſtro, et Hæredum vel Succeſſorum noſtrorum, fraude doloque omni penitus excluſo. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. *D*atum Petricoviæ vigeſima quarta die Aprilis Anno *D*omini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo tertio, Regni vero noſtri trigeſimo quarto.

SIGISMUNDUS AUGUSTUS
Rex.

CCXLVI.

1569. *Libellus a Conſiliariis Pruſſiæ* Sigismundo Augusto *Poloniæ Regi porrectus, in quo primum de libero Auguſtanæ Confeſſionis exercitio, tum de quibusdam aliis ſit poſtulatio.* Dat. Anno 1569. *Ex Archivo Regni Lib. Legat. ſub Lit. V. fol.* 237.

Primum ut Celſitudini ſuæ, univerſæque ditioni ea doctrina religionis, quæ communi conſenſu ſenioris *D*ucis piæ memoriæ, omniumque Celſitudinis ſuæ ſubditorum in Eccleſia, juxta formulam Auguſtanae Confeſsionis et Apologiae ejusdem, recepta et comprobata eſt, incorrupta, &, ut dicitur, ſarta, tecta, adverſus omnes omnium impugnationes et turbationes relinquatur, conſervetur et defendatur. Nec audiantur vel admittantur, ſi qui diverſis ſectis et opinionibus Eccleſiae illius conſenſum turbare aut disturbare conabuntur.

Secundum, ut finium regundorum cauſa, de qua tot annis jam laboratum eſt, tam in Magno Lithuaniae *D*ucatu, quam in Maſovia et aliqua parte Pruſsiae, primo quoque tempore communis inter utriuſque Partis ſubditos tranquillitatis cauſa expedienda ſuſcipiatur, et ad optatum exitum perducatur.

Tertium, ut vectigalia et thelonea nova, Pactis adverſantia, tam in Lithuania, quam in Polonia quamprimum tollantur.

Quartum, ut Illuſtriſsimo Pruſsiae *D*uci debitus in Senatu Regni locus juxta Pacta aſsignetur, nempe primus et proximus a Sacra Regia Majeſtate, qui alius quam a dextero latere eſſe non poteſt.

Quintum, ut Celſitudini ſuae libera cudendi monetam poteſtas relinquatur.

Sextum, ut controverſia de Appellatione, quandoquidem de ea in hac immatura Celſitudinis ſuae aetate, et nomiſi deliberatione prius cum ſubditis ſuis habita, nihil certi conſtitui poteſt, in aliud opportunius et maturius tempus rejiciatur. Anno 1569.

CCXLVII.

Reſponſum Sacræ Regiæ Majeſtatis ad præcedentem Conſiliariorum Pruſſiæ Libellum. Datum Lublini Anno 1569. *Indidem fol.* 238.

Sigismundus Augustus *D*ei Gratia Rex Poloniae etc. Significamus tenore praeſentium, quorum intereſt, univerſis et ſingulis. Quod cum ab Illuſtri Principe *D*omino Alberto Friderico Marchione Brandeburgenſi et in Pruſsia *D*uce etc. Nepote noſtro chariſsimo, et a ſuae Illuſtritat. Conſiliariis intellexiſſemus, univerſos Ordines *D*ucatus Pruſsiae in eam doctrinam Religionis, quae communi conſenſu Senioris *D*ucis piae memoriae, omniumque Illuſtritatis ſuae ſubditorum, juxta formulam Auguſtanae Confeſsionis et Apologiae ejusdem, recepta et publicata eſt, conſenſiſſe: ob eam rem multis et gravibus cauſis adducti, Illuſtrem Dominum in Pruſsia Ducem, omnesque ſuae Illuſtritatis ſubditos, et univerſam ditionem, in hac ipſa doctrina religionis clementer conſervare ſtatuimus, ſicut et praeſentibus Literis noſtris Nos conſervaturos inpoſterum pro Nobis, et Sereniſsimis Succeſſoribus noſtris Poloniae Regibus, in verbo Regio promittimus et pollicemur: ea tamen conditione. ut Auguſtanae Confeſsionis doctrina incorrupte ſervata, omnia alia peregrina dogmata et haereſium genera, quae poſt Auguſtanam Confeſsionem exorta ſunt, quaeq; ab ea ſunt aliena, non modo non ferantur, ſed penitus prohibeantur et aboleantur. Neque vero levioribus cauſis adducti, precibus Illuſtritatis ſuae acquieſcendum eſſe ſtatuimus, quibus a Nobis ſollicite atq; enixe contendit, ut diuturnae controverſiae illi de Appellatione ad Nos, Tribunalque Regium noſtrum ex *D*ucatu Pruſsiae deferenda, finem aliquando imponere dignaremur. Qua de re cum utrinque diu diſceptatum inter Nos eſſet, tandem adducti ſumus, ut Nos pro amore, gratia et benevolentia noſtra benigne in hoc conſentiremus, ſicut et auctoritate praeſentis *D*iplomatis noſtri, pro Nobis et Sereniſsi. Succeſſoribus noſtris Poloniae Regibus conſentimus et volumus, ne ab Illuſtritate ſua ad Nos, Tribunalque noſtrum Regium, ullae alia per Appellationem cauſae toto vitae

ANNO 1569. Illuſtris *D*omini in Pruſsia *D*ucis moderni tempore devolvantur, quam eae, quae infra ſcriptae ſunt. Nimirum, ut *D*ux ipſe nullo jure, ſed manifeſta et notoria violentia aliquem ex Nobilitate vel in corpore, vel in honore, vel in bonis et facultatibus ſuis enormiter laedit, nec ullum ei jus adminiſtrare, nec cauſam ejus legitimae cognitioni juxta pacta permittere vult. *D*einde, quando cum privatis litem exercendo Nobiles, contra legitimum et uſu receptum ordinem atque proceſſum judiciarium, per praeposteracionem aut praecipitantiam, quae recte noverca juſtitiae appellatur, notorie gravantur, aut injuria afficiuntur. Poſtremo, quando in privatis litibus pro reviſione actorum ſupplicantes, aut ad Judicium Parium Curiae juxta Pacta provocantes non exaudiuntur. In plebejorum autem cauſis nullam ad Nos, Tribunalque noſtrum Regium Apellationem fieri volumus, ſed ſi plebeji aliqua in re per ſententiam Illuſtris Domini Ducis ſe læſos exiſtimaverint, eam vel conſueto modo ſupplicandi ad reviſionem actorum, & reformationem ſententiæ in melius, vel ordine in Pactis præſcripto, per provocationem ad Pares Curiæ perſequantur. Quod ſi neque ſupplicando, neque provocando ad Pares Curiæ exaudiantur, tum demum illis via ad Nos, Tribunalque noſtrum Regium appellandi pateat. Quibus omnibus & ſingulis ut majorem fidem atque auctoritatem attribuamus, præſentes Literas noſtras manu noſtra ſubſcripſimus, & ſigillo communiri mandavimus. Datum Lublini in Conventione Generali.

CCXLVIII.

Edictum SIGISMUNDI AUGUSTI *Poloniæ Regis, quo Senatoribus & Legatis Pruſſiæ injungitur, ut illi in Senatu, & illi in ſtuba, quoties opus fierit, adeſſe non ommittant.* Datum Lublini in Comitiis Generalibus 17. Martii Anno 1569. *Ex Archivo Regni Libr. Legat. ſub Lit. S. fol. 90. Traductum ex idiomate Polonico.*

Sacra Majeſtas Regia Dominus noſter Clementiſſimus ad effectum Regii Mandati ſui, paucos ante dies emanati contra Conſiliarios & Legatos Terrarum Pruſſiæ, notum fieri jubet, quod ſi quicunque ex prædictis Conſiliariis & Legatis Terrarum Pruſſiæ in ſtuba adeſſe, & cum cæteris Regni Poloniæ Conſiliariis & Legatis de negotiis ejuſdem Reipublicæ atque Terrarum Pruſſiæ unitis viribus agere detractaverit, S. Majeſtas R. declarat tales contravenientes officiis ſuis privatos fore, quæ talibus conferentur, qui juxta voluntatem & Mandatum S. R. Majeſt. ſe gerere non abnuerint. Similiter & Legati Terrarum Pruſſiæ, quamvis a conſilio cum reliquis Regni Poloniæ Legatis abfuerint, nihilominus omnia, quæ in iis Comitiis Regni Generalibus ſtatuta fuerint, obſervare tenebuntur, & tam onera, quam commoda cum reliquis Regni Poloniæ incolis ſuſtinere. Quod præſens Edictum & Mandatum S. Regia Majeſtas Dominus noſter clementiſſimus iis, quorum intereſt, denuntiari, & per publicum præconem proclamari juſſit. Datum Lublini in Comitiis Generalibus die 17. Martii Anno Domini 1569. ANNO 1569.

De Mandato Sacræ Regiæ Majeſtatis proprio.

FRANCISCUS KRASINSKI
Præpoſitus Plocenſis & Vice-Cancellarius Regni.

CCXLIX.

Cauſæ ex quibus Conſiliarii Terrarum Pruſſiæ in Conſeſſu Regni ſedere non teneantur. Dat. Lublini Anno 1569. *Ex Tabulario Załuſciano.*

1. Quia habent expreſſa verba Privilegii CASIMIRI Regis felicis memoriæ: *Omnes cauſas notabiles, dictas Terras concernentes, cum communi Conſiliariorum Spiritualium & Sæcularium, Nobilium & Civitatum Majorum conſilio Terrarum prædictarum tractabimus, terminabimus & definiemus.* Et Rex modernus idem ipſis juramento confirmavit, & obtinuerunt ejus uſum uſque ad præſentia tempora.

2. Quod nemo ex Conſiliariis Regni, neque Rex ipſe, unquam dederit Dominis Pruthenis alium titulum, quam Conſiliariorum Terrarum Pruſſiæ, fueruntque a tempore CASIMIRI in poſſeſſione hujus tituli uſque ad præſentia tempora ab annis centum quindecim, & ſunt etiam nunc.

3. Quod nunquam Domini Prutheni Litteris Conventionalibus Regni fuerint interpellati, neque ad Conventum Generalem evocati, niſi hoc tempore, cum tamen jam habent ſuos ſpeciales Conventus in Terris Pruſſiæ, non tantum in exercendis Judiciis, ſed aliis etiam gravioribus

ANNO 1569.

bus cauſis determinandis, quæ ſæpiſſime incidunt.

4. Quod etiam eam ob cauſam in initio fuerit datus Gubernator Terris Pruſſiæ, ut cauſæ incidentes in Terris Pruſſiæ determinarentur, ne Domini Prutheni ex Terris proficiſcerentur, quem tamen Gubernatorem S. Majeſtas Regia deputare debuit cum conſilio Conſiliariorum Terrarum Pruſſiæ, & non Senatorum Regni; quemadmodum verba formalia in Privilegio D. CASIMIRI Regis ſunt expreſſa.

5. Quod S. R. Majeſtas, neceſſitate poſtulante, ſemper Legatum ſuum miſerit ad Dominos Pruthenos in Conventum Terrarum, nec eos unquam evocaverit ad Conventum Regni.

6. Quod in Statutis Regni ſeorſim exprimantur Conſiliarii Regni, ſeorſim quoque Conſiliarii Terrarum Pruſſiæ, ita etiam juramentum Conſiliariis Terrarum Pruſſiæ ſeorſim præſcriptum eſt.

7. Quod Regia Majeſtas & Domini Conſiliarii Regni vigore Statuti, non debent cum Civitatibus ſedere, ſed cum Domini Prutheni cum Civitatibus ſedeant, manifeſtum eſt, quod ad Conſilium Regni non pertineant.

8. Quandocunque Internuntii aliqui ex Terris Pruſſiæ ad Regiam Majeſtatem miſſi ſunt in negotiis Terrarum, quod ſæpiſſime accidit, nunquam conſederunt Internuntii Terrarum Pruſſiæ cum Nuntiis Terreſtribus, quod & vetuſtiſſimis, & recentioribus etiam exemplis comprobari poteſt.

9. Quandocunque Domini Conſiliarii, vel Legati Terrarum Pruſſiæ adiverunt Majeſtatem Regiam laudatiſſimæ memoriæ, quandoquidem etiam Regem modernum, tum ſemper ſimul in peculiari ſcamno ſeorſim conſederunt, & per unum tantum ex communi conſilio reſponderunt. Unde apparet, quod nunquam diſperſa loca inter Conſiliarios *Regni* habuerint.

10. Quod inter Conſiliarios Terrarum Pruſſiæ locum ſuum habeant Succamerarii contra uſitatam conſuetudinem Regni, unde etiam liquet, quod peculiaria conſilia habeant.

11. Quod Conſiliarii Terrarum Pruſſiæ ſigillum peculiare, quo tam in exercendis Judiciis, quam aliis communibus ſcriptis, pro rei neceſſitate, in Judiciis Terrarum utuntur, habeant.

12. Quod ſæpiſſime in Regno de defenſionibus deliberationes habitæ fuerint, ſæpe etiam contributiones collatæ ad expeditionem bellicam, aliquando etiam bellum ſuſceptum, ad quæ omnia Conſiliarios Terrarum Pruſſiæ nunquam evocaverint, neque unquam contributiones *Regni* communes contulerint, neque in expeditionem bellicam profecti fuerint, quod manifeſtum faciunt verba *Regis* SIGISMUNDI laudatiſſimæ memoriæ, quorum tenor eſt talis: *Quoniam Terræ Pruſſiæ ultro ſe facturas receperunt, ut contra vim hanc facultatibus ſuis Nobis & Regno huic non deeſſent, mittet Sacra Regia Majeſtas Conſiliarios ad Comitia, quæ Menſe Majo Marienburgi habebuntur, ut Ordinationem, quæ hic facta eſt, illis declarent, & ad eandem inducant.* Ubi nullum fit verbum de evocatione ad Conventum *Regni*, ſed quod ad illos Majeſtas *Regia* miſſura ſit, neque dicit, quod Conventum *Regni* adire debeant, ſed quod velit demandare Legatis ſuis, quod eos bona voluntate ipſorum eo inducant, ut Ordinationem, quæ facta erat, obſervarent. Deinde hoc etiam ſæpe factum eſt, ut, requiſiti a *Regia* Majeſtate per Legatum de rebus ad expeditionem bellicam ſpectantibus, ultro, & cum bona voluntate, pro temporum & circumſtantiarum ratione, Domino ſuo aliquid præſtarent.

13. Quod Sac. Reg. Majeſtatis Anteceſſores a Jure Polonico eos exemerint, Jureque Culmenſi donaverint.

14. In Privilegio Terrarum hæc verba Regis CASIMIRI continentur: „ Si Civitas, vel alia quælibet perſona privata Privilegium amiſerit, ſe id viciſſim de conſilio Conſiliariorum Terrarum illarum clementiſſime dare & largiri velle,“ Unde conſtat, quod non cum conſilio Conſiliariorum Regni, ſed Terrarum Pruſſiæ hæc ſemper facta fuerint.

15. Anteceſſor Majeſtatis Reg. Ruſſiam Regno Poloniæ incorporavit, utque Jure Polonorum uteretur, & Statutis Regni judicaretur, voluit; Dominos autem Pruthenos, quamvis ad Poloniæ Regnum receperit, jura tamen ipſis omnia inviolata permiſit, ea enim ſunt verba Privilegii Pruthenici: *Promittimus, quod præfatos Barones, Nobiles, Cives, & ſingulos incolas Terrarum noſtrarum prædictarum Pruſſiæ in juribus, libertatibus, litteris, munimentis eorum, quæ a Principibus ſpiritualibus & ſæcularibus, Regibus & Dominis Terrarum prædictarum obtinent, confirmabimus, fovebimus, defendemus, nec unquam ea violabimus, aut prævaricabimur, aut violari & prævaricari permittemus.*

16. Quod pactis inter Majeſtatem Regiam & Capitulum Varmienſe manifeſtum cautum extet, ut Epiſcopus Varmienſis, poſt accepta Sacra, ſpatio trium Menſium

ANNO 1569. sium ad Sacram Majestatem Regiam, si in Terris Prussiæ fuerit, proficiscatur, si non fuerit, ut Mariæburgi certis personis præsentibus juramentum præstet, unde apparet, quod nihil ipsi fuerit commune cum Consiliariis Regni, cum nullibi, nisi in Terris Prussiæ juramentum, præstare debuerit. Et si Præsidem & Senatorem primarium a Consilio Regni liberum fecerunt, multo magis id de cæteris Terrarum Consiliariis præsumendum & statuendum erit.

17. Si accidit, ut quidam ex Consiliariis Terrarum Prussiæ ad Conventum Regni proficiscerentur, id eo forte factum est, quod quædam privatæ personæ propter excellentiam doctrinæ, & maximum rerum usum a Majestate Regia vocati fuerint, sederintque in Consilio Regni, sed num ejusmodi privatæ personæ publico Terrarum Privilegio præjudicium adferre potuerint, in dubium vocant. Tum etiam Nuntii Terrarum nunquam consederunt cum Nuntiis Regni, quod nullo prorsus exemplo manifestum fieri potest.

18. Quod Ducatus Oschwatzinensis & Satoriensis, licet sint minores, tamen non coacti, sed ultro & sua sponte, Polonico Juri se subdiderunt, ad quod Terræ Prussiæ pertrahi non possunt, cum nunquam in animum induxerint, ut a libertatibus & immunitatibus discederent.

Ex his omnibus rationibus & causis existimant Domini Consiliarii Terrarum Prussiæ, se ad sessionem hanc cum Consiliariis Regni non pertinere, precanturque, ut ab ea liberi esse possint, offerentes suam promtitudinem, quacunque urgente necessitate, semper se futuros paratos, seorsim, pro veteri more, cum Regia Majestate consilia captandi, de rebus ad Terras Prussiæ spectantibus, solenniter caventes, se quotannis ad Conventum Regni evocari nolle, cum habeant suos Conventus peculiares in Terris Prussiæ bis in anno.

Audivimus etiam ab aliis exteris Cæs. Majest. subditis tam Silesiis, Moravis, quam Lusatis ad Regnum Bohemiæ pertinentibus, quod, quamvis ad id Regnum pertineant, nihilominus in Terris illis suos peculiares Officiales & Consiliarios habeant, & rebus ita poscentibus, Cæsarea Majestas in illis Terris consultare consueverit. Simili modo Hispaniarum Rex PHILIPPUS in Ducatu Flandriæ, Brabantiæ Geldriæ, Frisiæ, Hollandiæ, & aliis ditionibus Inferioris Germaniæ, habet Officiales & Consiliarios peculiares, cum quibus consilia pro ditionum illarum exigentia capere consuevit, omnesque illi, licet sua jura obtineant, unum Dominum optima unionis ratione agnoscunt, cujus rei exempla per Orbem Christianum multifaria extant, & crescit Respublica, ubi sub uno Domino res varietatibus condiuntur, cum quilibet jus suum inviolatum obtinet, exque multis membris unum Corpus constituitur. ANNO 1569.

Quæ cum ita sint, humillime precantur iterum atque iterum Domini Legati Terrarum Prussiæ, ne rebus novis onerentur, sed potius secundum jura & antiquas consuetudines, libertates, immunitates, quas apud omnes Reges Poloniæ conjuncta manu obtinuerunt, conserventur. In quibus, post Deum Optimum Maximum, salus ipsorum & solatium unicum vertitur, cum libertas cujusque sit altera vita, ne cum summa animorum exacerbatione, & sua ac posterorum ignominia iis priventur. Eadem ratione a Sacra Regia Majestate humillimis precibus contendunt, ne ab executione in hac causa exordium facere velit, sed re bene deliberata, num ad eam Sessionem pertineant nec ne, legitimum processum inchoare dignetur, ut prius initium actionis fiat, quam executio demandetur, & ut Sacra Majestas Regia quosdam ex Consiliariis suis clementissime designare dignetur, cum quibus Domini Prutheni colloqui, & rem omnem probe ponderare possint, quo tanto citius & melius res omnis ad optatum finem producatur sine mora & temporum jactura.

CCL.

Responsum Consiliariorum Regni Poloniæ ad præcedentia Nuntiorum Prussiæ puncta. Ibidem. *Indidem.*

Ad *primum* Articulum respondent, quod intelligant ea, quæ habentur in Privilegio CASIMIRI de Judiciis dici, & causas notabiles appellari Judicia Forensia quas Regia Majestas definit & determinat, cum per Appellationem ad Tribunal Regium devolvuntur, de quibus tamen antea Consiliarii Terrarum Prussiæ & Civitates domi consultarunt, & quod his sit verus eorum verborum sensus, ex verbo definiemus, manifestum sit, quia est verbum juris, & decisionem vocant juris decretum. Reverendissimus Episcopus Cujavienſis addidit: Regem CASIMIRUM non vocare negotia Terrarum, sed causas, id est: actiones juris.

Ad *secundum*, quod hic sit stylus Cancellariæ, quoniam & hoc tempore, quando Literæ Conventionales mittuntur, scribitur Palatinis Majoris Poloniæ, Consiliariis

ANNO 1569. riis Majoris Poloniæ, Palatinis Minoris Poloniæ, Conſiliariis Minoris Poloniæ, eadem ratione Ruthenis & Pruthenis.

Ad *tertium*, negatur Pruthenos alia Comitia, quam judiciaria celebrare, ad quæ Majeſtas Regia Legatum ſuum mittere conſuevit, ita, quemadmodum mittit ad alios Conventus ditionum Regni Poloniæ. Et quod dicitis, vos nunquam fuiſſe evocatos ad Regni Comitia, eo factum eſt, quod ſeorſim pecuniam contuleritis ad Fiſcum Reg. Majeſtatis, quæ pecunia in uſus Regni non eſt verſa. In ſumma, Acciſa id effecit.

Ad *quartum*, Gubernator conſtitutus eſt, neceſſitate urgente, non tantum in Terris Pruſſiae, ſed etiam in Regno Poloniæ. Fuit Gubernator Cracovienſis, Ruſſiæ, Prusſiæ, Majoris Poloniæ, & reliquarum Terrarum: ſed cum id fuerit maximum gravamen, Gubernator ille ab officio depoſitus eſt, & quod eligebatur a Conſiliariis Pruſſiæ, per hoc non excludebantur Conſiliarii Regni. Fuit hæc communis omnium conſultatio, nam Gedani Anno 26. tempore Regis SIGISMUNDI, cum quidam ſui delicti pœnas dediſſent, non aderant tantum Domini Prutheni, ſed & Conſiliarii Regni & manifeſtum eſt, omnia ea fuiſſe facta eorum conſilio, quamvis ſimul conſilia captarint; notum eſt enim vobis, quinam Senatores ibi fuerint cum Majeſtate Regia, quomodoque vocati.

Ad *quintum* ut ad *tertium*.

Ad *ſextum*, quia poſtremo poſt Palatinatus alios creati fuere, quemadmodum nunc Maſovitæ.

Ad *ſeptimum*, quælibet Terra, quilibet Palatinatus ſua utitur conſuetudine. In Conventu judiciario ſedent Civitates, quia uno jure omnes judicantur, Regiaque Majeſtas & nunc facile conſentit.

Ad *octavum*, non miſerunt eos ad conſultandum, ſed ad munus Nuntiorum obeundum, ideoque locum inter Conſiliarios *Regni* non habuerunt, ſed Dominationes Veſtræ ad conſultandum evocantur, quare locum ſuum nobiſcum obtinent.

Ad *nonum*, nihil dicemus, licet aliquando factum ſit, fuit tamen abuſus.

Ad *decimum*. Et apud nos in Judiciis eodem modo, ac apud vos in Judicio, quia ſunt Conventus judiciarii.

Ad *undecimum*. Et apud nos hoc habet quilibet Palatinatus, vocataque fuit Cancellaria, quia ad quamcunque ditionem *Regia* Majeſtas veniebat, ejus Cancellaria utebatur, fuit Cancellaria Polonica, Cracovienſis, *Ruthenica*, quod nunc primum ceſſavit electo *Regni* Cancellario. ANNO 1569.

Ad *duodecimum*. Tempore *Regis* SIGISMUNDI Terrae Pruſſiae non erant ſecurae, quare non ſollicitabantur, quia ſemper erant tumultus Germanici metuendi, eamque ob cauſam nobiſcum ad expeditionem bellicam non proficiſcebantur, quod tamen rebus quietioribus factum fuiſſe conſtat, & ſuperſunt adhuc, quibus expeditio Wangrovienſis nota eſt, firmiorique memoria haeret, ad quam univerſa Pruſſia armis contenderat, & Pater Domini Palatini Culmenſis Præfecti locum obtinuit.

Ad *decimum tertium*. Et apud nos id quælibet Terra facile obtinere poteſt. Liberum enim eſt Nobili ſuo uti jure, liberum etiam jus alicujus Civitatis accipere.

Ad *decimum quartum*. Cum melius notum ſit vicinis Terris, vel Ditionibus proximioribus, cum quid amiſſum ſit, quam longe diſſitis, & apud nos ita fieri conſuevit, cum quis jus amiſſum precibus repetit, tum homines ejus ditionis vel Terræ convocantur ad perhibendum de eare teſtimonium, qui etiam, quomodo res geſta ſit, teſtimonium veritatis perhibent.

Ad *decimum quintum*. Quia id petitum fuit, uti & apud nos receptum eſt, Pruthenos penes Jus Culmenſe, quemadmodum & Maſovitas penes Jus Maſoviæ conſervavit.

Ad *decimum ſextum*. Epiſcopus Varmienſis in ſuo juramento ſe nominat Conſiliarium *Regis* & *Regni*, recipitque ſe præſtiturum conſilia *Regi*, quandocunque a Majeſtate *Regia* evocabitur. *Recitata* quoque fuit formula juramenti Henrici Varmienſis, & NICOLAI, ac ARNOLDI Culmenſium Epiſcoporum, qui idem promittunt & jurant, præterea unde juramenta eorum in Statutis noſtris Polonicis, niſi quod in Polonia præſtita fuerint.

Ad *decimum ſeptimum*. Non recordamur id factum fuiſſe. Addit Dominus Marſchalcus, oportuit ibi fuiſſe peculiarem ſolem.

Ad *decimum octavum*. Non cogimini diſcedere a Juribus Pruthenicis. Dederunt & Sileſii tributum in capita pecorum, ſed cum ſe gravatos perſentiſcerent, miſerunt ad nos in Regnum, maluerunt-que nobiſcum eſſe. Dominus Oſchwazinenſis conſedit inter Conſiliarios Regni ante factam unionem. Fit etiam a vobis mentio Sileſiæ & Moraviæ; fatemur quoque, ipſos habere ſua jura, ſed nihilominus ad Conventus Genarales Pragam ſem-

ANNO 1569. per proficiſcuntur, quemadmodum & vos facere tenemini.

Super haec omnia oſtenſum eſt vobis Privilegium, quo probatur Magiſtrum Pruſſiae fuiſſe Conſiliarium Regni, ex quibus Magiſtris quidam operam ſuam Regno Poloniae navando diem ſuum obierunt. Poſteaquam ergo Dominationes Veſtrae locum ipſorum occuparunt, Juramentum etiam Regi & Regno praeſtetis, ſitisque Regni Poloniae membra, tenimini conſilia communicare cum Regno, cur vos ſeparetis? Oſtendimus jam rationes veſtras vobis nihil prodeſſe, ſi alia habueritis jura, cur ea non oſtenditis? Notum eſt nobis, quid vos tantopere premat, executio ſcilicet; quod ſi ita eſt, cur id nobis tanquam fratribus non manifeſtatis? quodſi nobis volueritis habere fidem, recipimus nos fratres veſtros id effecturos eſſe, ut mitius nobiſcum in omnibus agatur, modo animum nobis veſtrum per declarationem aperiatis.

CCLI.

Replicatio Conſiliariorum Pruſſiæ ad præcedens Polonorum Reſponſum. Ibid. *Indidem.*

Cum Dominationes Veſtrae conati fuerint rationes noſtras refutare, quibus fulti non exiſtimamus nos ad Seſſionem inter Conſiliarios Regni obſtrictos eſſe, petimus, ne aegre ferant Dominationes Veſtrae, ſi ad confutationes eas brevibus reſponderimus, & oſtendamus, nos iis Conventibus Regni Generalibus ſine praejudicio noſtrorum privilegiorum & conſuetudinum antiquarum maximo intereſſe non poſſe.

Explicatio eorum privilegii laudatiſſimae memoriae Regis CASIMIRI verborum, omnes cauſas notabiles, videtur nobis coactum quiddam eſſe. Nam quod Dominationes Veſtrae aſſeverant, id de cauſis forenſibus ſive judicialibus accipiendum eſſe, verba ſunt manifeſtiſſima, quae non eas, ſed notabiles cauſas demonſtrant, Terras Pruſſiae concernentes. Cauſae enim forenſes ſive judiciales de fundo, de rebus creditis, de violenta invaſione, & ſimiles ejusdem generis, non ſunt notabiles, neque concernunt Terras Pruſſiae, ſed privatas perſonas, quare in eum ſenſum ea verba non ſunt trahenda. Tum omnibus notum eſt, Sacr. Regiam Majeſtatem nunquam conſueviſſe cauſas forenſes cum communi conſilio Terrarum Pruſſiae Conſiliariorum tractare, quia ab his Appellatio eſt ad Regiam Majeſtatem, cum ſint Judices ſecundae inſtantiae, ut in tertia inſtantia eorum conſilio, quod jam ſemel officio ſuo functi ſunt, Regia Majeſtas uti non poſſit, luce meridiana clarius eſt, ea verba in alium ſenſum detorqueri non poſſe, quia quod ſibi adſtipulari Dominationes Veſtrae exiſtimant, quae poſtea in tertio Articulo ſcribuntur, ut liceat cuicunque de uno jure in aliud transmigrare, nihil eſt, quia alia ibi tractatur materia, deinde Articulo praeſenti, de quo nunc verba fiunt, nihil prorſus adjici poteſt. ANNO 1569.

Interjectus fuit unus Articulus de conſervandis antiquis limitibus & terminis Terrarum Pruſſiae, poſt illum ſequitur de conſervandis hominibus in variis juribus, quibus utebantur, Marienburgenſi, Culmenſi, Polonicali, ea tamen conditione, ut liceat transmigrare ex uno in aliud, qui Articuli cum priore de cauſis notabilibus nihil habent commune, nec admitti poteſt ejus interpretatio.

Quare peculiares ſunt Conſiliarii Terrarum Pruſſiae, quibus cum Majeſtas Regia cauſas notabiles illas, Terras Pruſſiae concernentes, tractat, determinat ac definit, quales Conſiliarios nulla alia Terra habet. Quia diligenter inquiſivimus, num & alii hujusmodi ornentur titulo, verbi gratia: Conſiliarii Majoris aut Minoris Poloniae, Ruſſiae, aut Maſoviae, ſed nihil tale comperimus, ſed e contrario hanc invenimus ſcriptam formam: *Univerſis & ſingulis Prælatis ac Baronibus, & univerſæ Nobilitati in N. congregatis*, quae maximam ab ea, qua nos inſignimur a Maj. Regia, obtinet differentiam.

Quod reſponſum eſt ad illum Articulum: Conventus, qui bis in anno celebrantur, eſſe judiciales, quandoquidem etiam in plerisque ditionibus Regni Poloniae fiant, verum quidem eſt propter Judicia aſſignatos fuiſſe illos Conventus, ſed non propter Judicia tantum. Conſuevit enim Majeſtas Regia ad ejusmodi Conventus, vel alios extra ordinem celebratos, ſuum mittere Oratorem, per quem nos monere dignata eſt, ut de negotiis Regni conſultaremus ibi in Terris Pruſſiae, ut exigente neceſſitate omnia ad defenſionem eſſent paratiora & expeditiora, ita, ut in ejusmodi Conventibus non tantum Terrarum Pruſſiae, ſed & Regni commodis conſulamus, ut ei undique ſit proſpectum, nervumque belli ſaepius ſuppeditamus, quod in aliis Regni ditionibus fieri non conſuevit, & ex ſupradictis rationibus nunquam ad Conventum Regni evocati ſumus, neque Conſiliarii, neque Nuntii Terrarum, ſed in ipſis Pruſsiae Terris conſilia inivimus, quibus rationibus hoſti eſſet obviam eundum.

Du-

ANNO 1569. Ducatus Maſoviae poſtremo Regno Poloniae incorporatus eſt, ſed Conſiliarii ejus Ducatus nullum habent ad captanda & ineunda conſilia peculiarem locum, unde apparet, quod conſilium peculiare non habeant, quemadmodum Prutheni habent; id enim, ſi eſſet, in fine Statutorum locum haberent. Sed inter Regnicolas & Loca Regni poſiti ſunt, nos vero non. Liquet inde, Terras Pruſsiae peculiare Conſilium Conventionale habere.

Ad Civitates majores quod attinet, quas Dominationes Veſtrae tantum Aſſeſſores Judiciorum nominant, quemadmodum in Judiciis Terreſtribus Polonicis fiat, longe apud nos alia eſt ratio, quia eae Civitates inter Conſiliarios locum obtinent non tantum in Judiciis, ſed etiam aliis negotiis Terras Pruſsiae concernentibus. Praeterea Majeſtas Regia ſemper ad illas ſcribit, tanquam Terrarum Conſiliarios, & ad Conventum noſtrum Majeſtas Regia, ſi ſcribere dignatur, hoc nos ornat titulo: Reverendiſsimo, & Reverendo in Chriſto Patribus, Magnificis, Generoſis, Spectabilibus & Famatis Dominis Epiſcopis, Palatinis, Caſtellanis, & reliquis Terrarum noſtrarum Pruſsiae Conſiliariis. Eadem ratione in Privilegio CASIMIRI Regis numerantur inter Conſiliarios Terrarum Pruſſiae, manifeſtumque inde fit, eas Civitates eſſe partem & membra Conſiliariorum Terrarum, & non Conjudices tantum.

Inſuper elapſi ſunt anni centum quindecim, quod Status Pruſsiae nunquam ad Conventum Regni evocati ſint, neque ſederint inter Conſiliarios Regni, ita nunc quoque intelligunt, neque Conſiliarios Terrarum Pruſsiae ad Conſeſſum Regni, neque Nuntios Terrarum, ut cum Nuntiis Regni conſideant, teneri, quod ex Statuto Regis SIGISMUNDI laudatiſsimae memoriae, quo ejus Majeſtas promittit Statibus Regni, adducturum ſe Terras Pruſsiae ad unionem & ad onera Regni, quantum poſsibile factu erit, Cracoviae Anno 1510. manifeſtum fit.

Quod etiam quibuſdam videtur abuſus, quod Nuntii Terrarum Pruſſiae ſemper peculiare ſedile occupaverint, neſcimus, quî fiat, nobis certe abuſus non videtur, praeſertim cum per centum quindecim annos duraverit, a quo tam longo tempore abuſus fuiſſet, facile abrogari potuiſſet.

Succamerarii a Majeſtate Regia eodem quo & caeteri Terrarum Conſiliarii ornantur titulo, quare non exiſtimantur tantum perſonae ad Judicium pertinentes.

Et quod Domini Maſovitae cenſederint inter *Regni* Conſiliarios, habentes jus peculiare, factum eſt eorum bona voluntate, quod a Statibus Terrarum Pruſſiae nunquam factum fuit, ſuo juri ſemper inhaerentibus. ANNO 1569.

Quod Henricus Warmienſis, & Arnholdus Culmenſis Epiſcopi non in *Regno*, ſed in Terris Pruſſiae juramentum praeſtiterint, & quod Reverſales Litteras in teſtimonium praeſtiti juramenti apud Theſaurarium Regiae Majeſtatis depoſuerint, pro nobis militat, quod ex ea ratione neque nos ad conſilia, & Conventus *Regni* teneamur, quandoquidem nec illi coacti fuere, ut juramentum in *Regno* praeſtarent.

Non eſt nobis integrum, Gratioſi Domini, res novas inchoare, cum a Statibus Terrarum Pruſſiae Nuntii eo ablegati ſimus, ut cum ipſis ſentientes nihil novi in Terras noſtras inducamus. Si autem Majeſtas *Regia* dignata fuerit, Conventum aliquem in Terras Pruſſiae aſſignare, tum ibi ea de re tractatus inſtitui poterint, quod fieret cum majori commodo & utilitate earum Terrarum, concludique de communi omnium Statuum conſilio aliquid recti poſſet, quod hic, quo cum certis & limitatis advenimus mandatis, fieri non poterit. Nec enim decet, ut ſine eorum conſenſu, & voluntate res novas tractemus, vel ſuſcipiamus.

CCLII.

Decretum SIGISMUNDI AUGUSTI *Poloniæ Regis, quo ſtatuitur, Conſiliarios & Legatos Pruſſiæ in Comitiis Regni de negotiis tam Reipublicæ quam Ducatus Pruſſiæ ſimul tractare debere.* Dat. Lublini 16. Mart. 1569. *Ex Archivo Regni Lib. Legat. ſub Lit. S. fol. 69.*

SIGISMUNDUS AUGUSTUS, Dei Gratia *Rex* Poloniae &c. Significamus &c. Quod cum Conſiliarii & omnes Ordines Terrarum Pruſſiae ſuppliciter petiiſſent a Nobis, ne videlicet per Nos adducerentur ad conſeſſum cum Senatu *Regni* in Comitiis Generalibus, quinimo clementer juxta privilegia, jura & conſuetudines antiquas ſuas conſervarentur, atque Nos aliqnot ex Senatu *Regni* deputaremus, qui cognoſcerent de eo, videlicet, quod ad ejuſmodi conſeſſum cum Senatu *Regni* Privilegiis Terrarum illarum, & rationibus juſtis & aequis non teneantur; ei petitioni Nos benigne annuentes, licet

ANNO 1569. jam antea plurimas rationes & allegationes, ab ipsis in medium in eam rem prolatas, intellexissemus, memores tamen debiti officii clementiae nostrae *Regiae*, tum etiam propositi nostri, quo semper consuevimus, omnibus ex aequo subditis nostris jura & consuetudines inviolatas conservare, & eorum petitis consentaneis locum dare, concesseramus ipsis nonnihil temporis, ut cum Deputatis ea de re tractatus haberent.

Qui quidem Deputati rationibus & argumentis, deductionibusque ipsorum, in quibus vim totam ac seriem negotii sui ponebant, cognitis & perpensis, eadem Nobis retulere. Proinde satis deliberate intellectis & examinatis rationibus omnibus, partim ab ipsismet propositis & porrectis, partim etiam ex relatione Deputatorum acceptis, eundo obviam, ne inposterum ea res, seu controversia aliquid difficultatis, vel impedimenti negotiis *Reipublicae* afferre forte posset, committere nulla ratione voluimus, ut ad ulteriora in *Republica* negotia progrederemur, antequam de hisce privilegiis & consuetudinibus, quae adducere pro sententia sua comprobanda videbantur, exacte cognosceremus. Itaque quod ad comprobandam suam sententiam adducebant imprimis paragraphum illum ex Privilegio CASIMIRI *Regis*, his verbis comprehensum: *Omnes causas notabiles, dictas Terras concernentes, cum communi Consiliariorum consilio Terrarum praedictarum tractabimus, terminabimus, definiemus;* atque eo quidem probare contendant, cum ipsos quidem non esse nec censeri debere *Regni*, sed Terrarum Prussiae Consiliarios, tum etiam ex consequenti ad consessum & suffragium ferendum in Senatu Regni non teneri. Deinde in medium proferebant, se solitos habere Conventus proprios Terrarum Prussiæ, a Conventibus Regni absimiles, cum videlicet iis ipsis Conventibus Terrarum Prussiæ Civitates Prussiæ non solum interesse sed etiam pars Consilii esse, quod quidem in Senatu Regni usu venire non soleat, consueverint. Postremo plerisque aliis rationibus, & argumentis in rem adductis nitebantur, quæ potius ex conjecturis, quam ex privilegiis, legumque ratione pendere, & desumpta esse videbantur. Nos igitur, qui summus, supremus & unicus Interpres legum, & privilegiorum omnium, una cum Consiliariis Regni eam ejusmodi privilegiorum, & rationum ex legibus adductarum interpretationem fecimus, imprimisque facile in eam descendimus sententiam, perspecto eo videlicet, quod Rex CASIMIRUS felicis recordationis Terras Prussiæ Regno counierit, & incorporaverit, (ut id ex propria confessione ipsorum liquere potuit, qua ingenue in sua anteriori præfatione, se esse membra hujus Corporis, Regni scilicet Poloniæ, fassi sunt, atque etiam juramenta ab illis edita id attestantur) ex quo existimamus, ut quemadmodum omnia membra in humano corpore omnem vim atque denominationem ab eodem homine, cujus sunt membra, capiunt, ita, etiamsi ipsi vulgo communiter Consiliarii Terrarum Prussiæ dicantur, quod tamen Terræ Prussiæ indivisibili vinculo & nexu Regno Poloniæ sint adjunctæ, membraque ipsius sint & censeantur, merito & optimo jure, & ipsos vocari posse Regni & Regis Poloniæ Consiliarios. ANNO 1569.

Proindeque illum ipsum paragraphum Privilegii de causis notabilibus haud judicamus esse referendum, seu quoquo modo pertinere, ad rationem Consessus Senatorum Prussiæ in Senatu Regni, sed id videlicet eundem velle, & præscribere, ut Nos, seu Sereniſſimi Reges Poloniæ de notabilibus causis, sive eæ judiciariæ sint, sive etiam quæpiam aliae graves & seriæ, ex re & pro tempore incidentes, nihil disponamus, seu constituamus, quod cum Consiliariis Terrarum Prussiæ non communicassemus. Sicut etiam inde & Senatus Regni nulla ratione excluſus sit.

Et quod huic Tractatui locum aliquem specialem non præscribit, satis innuit, ejusmodi causas & negotia etiam in Conventu Regni Generali, seu alio loco, pro rei exigentia & necessitate, vocatis Consiliariis Terrarum Prussiæ, una cum iis & Regni Senatu, nos, & Sereniſſimos Reges Poloniæ tractare, & de illis constituere posse. Quod vero Conventus in Terris Prussiæ celebrari consuetos, & potius jurisdicendi, justitiæque administrandæ, quam aliorum quorumpiam negotiorum gratia a Divo olim Parente nostro ipsis permissos in confirmationem sententiæ suæ adducant, non intelligimus, qua ratione inde immunes & liberi a Conventibus Regni esse possint. Quandoquidem eodem exemplo, & similiter in omnibus, & singulis Palatinatibus Regni Conventus, Colloquia Generalia vulgo appellata, haberi soleant, in quibus Dignitarii & Officiales Palatinatuum jus dicere, & justitiam administrare consueverint, nihilominus tamen iidem Dignitarii, Palatini, videlicet, & Castellani Judicio illi præsidentes, vocati per Nos, ad Regni Conventus Generales se conferunt atque in Senatu, consessu facto, sententias

ANNO 1569. tias non ſolum de Reipublicæ rebus neceſſariis incidentibus, ſed etiam de cauſis, per Appellationem a Judicio illorum colloquiali ad Conventionem devolutis, lateri noſtro aſſiſtentes, tenentur.

Atque quemadmodum in illis eisdem Conventibus Palatinatuum, ſeu Colloquiorum Generalium, non ſolum illi ipſi Dignitarii Regni juridicundo ſunt intenti, ſed etiam de iis Reipublicæ negotiis incidentibus invicem conſultant, & conſilia ſua Nobis communicant, de quibus forte ad ipſos Nos referre per literas noſtras contigerit, hoc eodem etiam pacto in hiſce Conventibus Terrarum Pruſſiæ, jurisdictionis gratia inſtitutis, uſu venire ſolet, ut Nos nonnunquam de negotiis emergentibus ad Conſiliarios Terrarum Pruſſiæ referre, & ea cum ipſis communicare conſueverimus. Hanc Proinde cauſam ipſos allegare non poſſe, nec eoſdem juvare, ut non teneantur ad Conventum Regni pro debito officii ſui ſeſe conferre.

Nec illud quidem obſtare, juvareve, ipſis poteſt, quod in medium attulerint, Civitates Terrarum Pruſſiæ ad conſilium earundem pertinere, partemque conſilii illius eſſe, cum tamen Civitates Regni in Senatu locum habere minime uſus & conſuetudo ferat, Nam Nos eum morem Civitatibus Terrarum Pruſſiæ, in conſilio conſeſſum habendi, Privilegiis deſuper conceſſis confirmatum, minime abrogatum eſſe volumus, quinimo easdem juxta recenſita Privilegia ſua & prærogativas, uſumque receptum, quorum in poſſeſſione hactenus extiterunt, quæque ipſis, dum Regno unirentur & incorporarentur, conceſſa & permiſſa ſunt, pro clementia & benignitate noſtra conſervatas cupimus. Et quamvis coram Nobis non produxerint, exhibuerintve, Originalia Privilegia, ad quæ ſe ipſos referebant, tamen Deputati ex Originalibus Privilegiis ſatis ſuperque ipſos docuerunt, eosdem ad ea teneri & obligari. Eam etiam rem in excuſationem ferre minime poſſunt, quod in Conventus Regni vocari ante minime ſoliti ſint, cum Cancellaria Regni ſufficiens & locuples teſtimonium exhibeat, ipſos fuiſſe antea ſemper vocatos. Cum itaque ex Originali Privilegio Incorporationis Terrarum Pruſſiæ conſtat, eas eſſe Terras Regni Poloniæ, longo poſtliminio in jus, ſortem, proprietatem & titulum Coronæ Regni Poloniæ reſtitutas, atq; eo incolæ earundem Terrarum Pruſſiæ in unum & individuum corpus Regni coaluerint. His & aliis quam plurimis ex cauſis recenſitis Nos judicamus & declaramus, decernimusque præſentibus Literis noſtris perpetuo & in ævum, Conſiliarios Terrarum Pruſſiæ eſſe Conſiliarios Regni, inque Senatu Regni locum habere, & vocatos a Nobis, Succeſſoribusque noſtris Regibus Poloniæ, in medium conſulere, votaque & ſuffragia in Senatu Regni cum Conſiliariis ejusdem Regni ferre teneri, tam de negotiis Terras Pruſſiæ, quam etiam Regni, cum ſint unius individuique corporis membra, concernentibus. Eodem modo & Nuntios Terrarum Pruſſiæ inter Nuntios Regni locum habere, & una cum eisdem de rebus ejusmodi ſimiliter in commune conſulere. ANNO 1569.

Atque proinde etiam injungimus atq; præcipimus, vigore hujus Decreti noſtri, ipſis quidem Conſiliariis Terrarum Pruſſiæ, ut loca ſua omnino inter Conſiliarios Regni in præſenti Conventu, ſimiliter & Nuntiis Terreſtribus Terrarum Pruſſiæ, ut loca itidem ſua inter Nuntios Terrarum Regni capiant, deque negotiis & neceſſitatibus Reipublicæ, Regni & Coronæ unanimi & concordi conſilio conſulant. Quicunque vero illi fuerint, qui ex ipſorum numero mandatis & juſſui noſtro, tum & debito officii ſui, quamvis id de nemine ipſorum intelligamus, ſatisfacere noluerint, contra ejusmodi Nos, uti ſuperioritati noſtræ contravenientes, merito & jure hoc modo procedemus: Conſiliarios quidem, quicunque illi fuerint, Senatoria Dignitate & quolibet officio privabimus, atque hac ratione vacantem dignitatem & quodvis munus in eos, qui huic Decreto noſtro morem geſſerint, conferemus; Nuntios vero ad omnia ea, quæcunque in Generali Conventu Regni ſancita erunt, cum omnibus incolis Terrarum Pruſſiæ ſervanda & ſuſtinenda adducemus. Ita, quod in hac re univerſa tam commoda, quam onera non ſecus, atque ipſi regnicolæ, ſubditi noſtri, ferre ac præſtare tenebuntur. In cujus rei fidem & teſtimonium ſigillum noſtrum præſentibus eſt appreſſum. Datum Lublini in Conventu Regni Generali, d. 16. Menſis Martii Anno 1569. Regni vero noſtri quadrageſimo.

CCLIII.

Proteſtatio Dominorum Conſiliariorum Terrarum Pruſſiæ contra præfatum S. R. Majeſtatis Decretum. Ibid. *Ex Tab. Zatuſc.*

Sereniſſime Rex & Domine, Domine Clementiſſime.

Agnoſcimus nos Majeſtatis Veſtræ Regiæ eſſe fideles ſubditos, & pro ſub-

ANNO 1569. jectionis noſtræ ratione nobis non competere, niſi ut obſequamur Sac. Reg. Majeſtati Veſtræ Domino noſtro. Cum autem in Conventu Elbingenſi hoc à Nobis poſtulatum, & aliis idem quoque mandatum fuerit, ne rem aliquam novam, & inprimis Seſſionem hanc cum Inclyti hujus Regni Conſiliariis ſuſciperemus, & eo actu juribus, libertatibus, & antiquis conſuetudinibus noſtris præjudicium aliquod afferremus, & Majeſtas Veſtra Regia, Regio ſuo verbo præterita die Lunæ clementiſſime polliceri dignata ſit, per hanc ſeſſionem noſtram juribus & conſuetudinibus noſtris nihil derogatum iri, confiſi iis verbis, parati ſumus ſatisfacere mandatis S. R. Majeſtatis Veſtræ, & teſtamur ipſam Sacram Regiam Majeſtatem Veſtram, deinde omnes hujus Inclyti Regni Conſiliarios, precamurque, quo ejus rei dignentur benigniſſime memores eſſe, quod ea, quæ nunc facimus, nos non facere, niſi jubente & ita mandante Majeſtate Regia, Domino noſtro clementiſſimo, cui ut nos opponamus, haud decet, iterum, iterumque rogantes, ne per præſentem actum ad inviſendos omnes Regni Conventus, atque Seſſionem hanc obligemur, ſed ut penes jura & conſuetudines noſtras clementiſſime conſervemur, ne etiam, quæ in præteritis Regni Comitiis concluſa & decreta ſunt, vel in futuris Conventibus concludentur & decernentur, nobis, vel iis, quos domi reliquimus, præjudicium aliquod pariat, quibus nec nos, nec anteceſſores noſtri conſenſum unquam accommodavimus, neque ſine conſenſu omnium Statuum, & domi relictorum fratrum conſentire poſſumus.

CCLIV.

Proteſtatio Legatorum Nobilitatis & minorum Civitatum Pruſſiæ contra idem Regium Decretum. Ibid. *Indidem.*

Sereniſſime & Clementiſſime Rex.

Cum huc ad Sacram Regiam Majeſtatem Veſtram, Dominum noſtrum clementiſſimum, miſſi ſumus a fratribus noſtris Ordinis Equeſtris, & minoribus Civitatibus, una cum Dominis Conſiliariis Terrarum Pruſſiæ, ut ſimul, & non ſeparatim, cum Dominis Conſiliariis tueremur Terrarum jura, libertates & immunitates, ab Anteceſſoribus Regiæ Majeſtatis Veſtræ iis Terris conceſſas, & a Sacra Regia Majeſtate Veſtra confirmatas, precamur Sacram Regiam Veſtram Majeſtatem, Dominum noſtrum clementiſſimum, ut eadem Sacra Regia Majeſtas Veſtra Conſiliarios Terrarum clementiſſime liberos facere, neque ad hanc ſeſſionem inconſuetam & indebitam adigere velit, cum Domini Conſiliarii Terrarum nihil aliud in mandatis habeant a relictis fratribus, quam & nos, niſi ut quam diligentiſſime jura, privilegia, immunitates, ac antiquas & receptas conſuetudines Pruſſicas tueantur, conjunctaque manu nihil novi ſuſcipientes defendant. ANNO 1569.

CCLV.

Altera eorundem Proteſtatio, poſtquam Conſiliarii Pruſſiæ in Senatu Regni conſederunt. Ibid. *Indidem.*

Sereniſſime ac Clementiſſime Rex,

Cum videamus Dominos Conſiliarios Terrarum Pruſſiæ loca inter hujus Inclyti Regni Conſiliarios occupaſſe, non ex debito, ſed ex mandato Sacræ Regiæ Majeſtatis Veſtræ, precamur S. Regiam Majeſtatem Veſtram, uti Dominum Chriſtianum, & juſtitiæ amantem, nos conjunctim ab Ordine Equeſtri & minoribus Civitatibus Terrarum Pruſſiæ miſſi Internuntii, ne id præjudicium aliquod privilegiis, juribus, libertatibus, ac hactenus bene obſervatis conſuetudinibus Terrarum illarum adferat, fit enim hoc ſupra omnem ſpem & voluntatem noſtram, ac domi relictorum fratrum, ſupraque mandata nobis ab iisdem conceſſa, ex præcepto Majeſtatis Veſtræ, cui ut obtemperaremus, æquum eſt. Cum autem Domini Conſiliarii Terrarum Pruſſiæ per ſe ſine nobis & fratribus noſtris nihil ſtatuere poſſint, precamur obteſtamurque Majeſtatem Veſtram Regiam per Divini Numinis gloriam, ne id fiat in derogationem jurium, libertatum ac immunitatum noſtrarum, teſtamurque ſumma, qua poſſumus, reverentia & ſubjectionis ſtudio, quemadmodum etiam antehac a nobis factum eſt, inprimis Sacr. Majeſtatem Veſtram Dominum noſtrum clementiſſimum, deinde hunc Ampliſſimum ad latera S. Majeſtatis Veſtræ Conſeſſum, nos conſenſum noſtrum ad hæc accommodare non poſſe, nec conſentire, cum id in mandatis non habeamus a fratribus noſtris domi relictis, rogantes S. Regiam Majeſtatem Veſtram, ne ea re offendatur Majeſtas Veſtra, id enim a nobis non fit gratia opponendi ſeſe Majeſtati Veſtræ, ſed quod id agnoſcentes nos eſſe homines honeſtos tueri deceat, quod nobis a fratribus noſtris eſt mandatum & concreditum.

CCLVI.

ANNO 1569.

CCLVI.

Tertia eorundem Proteſtatio, cum ipſi inter Nuntios Regni conſedere juſſi ſunt. Ibid. *Indidem.*

Sereniſſime ac Clementiſſime Rex.

Regia Majeſtas Veſtra nos adigere conatur, ut inter Nuntios hujus Inclyti Regni contra morem receptum conſideamus, ſed cum nobis a fratribus noſtris accurato mandatum ſit, ne novi aliquid contra antiquas conſuetudines noſtras ſuſcipiamus, quod ſit contrarium privilegiis, antiquis conſuetudinibus & immunitatibus Terrarum Pruſſiæ, agnoſcimus nos eſſe obſtrictos Majeſtati Veſtræ omnibus bonis, ſanguine ac corporibus noſtris, nihilominus etiam agnoſcentes Officium Regium S. M. Veſtræ, quo nos penes jura, privilegia, antiquas conſuetudines & immunitates, ab Anteceſſoribus Majeſtatis Veſtræ clementiſſime conceſſas, & a Sacra Regia Majeſtate jurejurando confirmatas, conſervare ac tueri debeat. Iis igitur de cauſis, Sereniſſime Rex, ſummo, quo poſſumus, venerationis ac ſubjectionis ſtudio precamur Sacram Regiam Majeſtatem Veſtram, quo Majeſtas Veſtra debitum Officii ſui Regii clementiſſime conſiderare, ac inprimis propter DEUM ipſum, deinde humillimas preces noſtras fideliſſimorum ſubditorum & ſervitorum Majeſtatis Veſtræ implere dignetur. Nobis non eſt integrum, nec convenit aliud facere, quam tueri mandata fratrum noſtrorum domi relictorum, ne aliquam transgreſſi mandati ſuſpicionem nobiſcum afferamus.

CCLVII.

Proteſtatio Nuntiorum Civitatis Torunenſis & Elbingenſis contra præfatum S. R. Majeſtatis Decretum. Ibid. *Indidem.*

Sereniſſime Rex.

Quod ad Seſsionem in hoc Auguſtiſsimo Regni Senatu nobis oblatam attinet, nos Thorunenſis & Elbingenſis Reipublicæ Nuntii confiteri neceſſe habemus, nobis in mandatis & inſtructione noſtra expreſſe datum & injunctum eſſe, ne in illam conſentiamus, ut nos intromittamus in ullum præjudicium vel ſequelam adverſus communia privilegia, libertates, jura, immunitates, conſuetudineſq; Terrarum Pruſsiæ, tanquam Patriæ noſtræ cariſsimæ. Cum igitur finem mandatorum ſuſceptorum excedere nobis non ſit integrum, ſumma cum ſubjectione reverenter ac humillime petimus, nos in hoc caſu excuſatos, neque de ulla inobedientia aut temeritate ſuſpectos haberi, quin potius hoc, quicquid hujus ſit, fidei noſtræ ſacramento in Majeſtatem Regiam, & cariſsimam Patriam clementiſsime adſcribere. Quoniam Sacra Majeſtas Regia imperat nobis ſeſsionem in Senatu Regni pro hac vice capiendam, humillimis precibus noſtris plane poſtpoſitis, hoc unum nobis ſupereſſe videtur, ut cum Majores noſtri, habita matura deliberatione, legibus & moribus vetuſtis conſtanter ſibi inhærendum conſueverint, neque diſcedendum vel latum unguem ab ea proteſtatione, quæ ſuperioribus Comitiis ſolenniter ſumma cum veneratione publice pro neceſsitate communis cauſæ propoſita fuit. Igitur volentes finibus mandatorum fideliter inhærere, illam ipſam ſuperiorem proteſtationem in omnibus clauſulis & articulis pro repetita, ſemperque duratura etiam atque etiam haberi humillime ſupplicamus, noſque levatos omni ſiniſtra temeritatis ſuſpicione clementiſsime de hac ipſa repetitione Regia Majeſtas excuſatos accipere dignetur.

ANNO 1569.

CCLVIII.

Literæ SIGISMUNDI AUGUSTI *Poloniæ Regis ad* ALBERTUM *Juniorem Pruſſiæ Ducem, in quibus de adventu ejus perſonali ad reddendum homagium, & de quibusdam aliis agitur.* Dat. Lublini 27. Martii An. Dom. 1569.

Illuſtris Princeps, Nepos noſter Chariſſime.

Quod ſuperioribus diebus ex reſponſo Internuntiis Illuſtritatis Veſtræ dato putamus intellexiſſe Illuſtritatem Veſtram, id etiam nunc Illuſtritati Veſtræ a Nobis exiſtimavimus perſcribi oportere, nimirum diſtuliſſe Nos adventum Illuſtritatis Veſtræ, gravibus & neceſſariis de cauſis ad Menſem Majum, locumque homagio præſtando ac celebrando Civitatem Lublinenſem aſsignaviſſe. Quamobrem hortamur Illuſtritatem Veſtram, ut ad diem primam Maji Lublinum veniat, ac homagium, Nobis Regnoque noſtro debitum, more Majorum præſtet. Cæterum quod Illuſtritas Veſtra quærit, armatusne ac magno hominum equitatu advenire debeat. Etſi eam rem in poteſtate & arbitrio Illuſtritati Veſtræ relinquimus, minus tamen id eſſe neceſſarium arbitramur, quam fuit olim piæ memoriæ Illuſtritatis Veſtræ Patri, qui & ea

BIBLJOTEKA w Wilnie.

Anno 1569. jam ætate fuit, cum hoc ipsum homagium præstaret, ut nulli potius rei, quam militari intentus esse deberet; & iis rebus gestis, ut non tam ipse armis, quam eo ipso arma honestarentur. Cum autem ad Nos hoc tempore tanta undique hominum multitudo confluat, ut eam is locus, in quo degimus, vix possit capere: alienum certe a ratione videri posset, si Illustritas Vestra ad Nos, qui hanc ipsam Filii charissimi loco habemus, armis munita & magnis militum præsidiis circumsepta veniat. Grata est Nobis majorem in modum opera Illustritat. Vestræ, quam posuit in certioribus Nobis reddendis de conatibus Joannis Ducis Megapolensis, quos quidem sic opprimi facile posse existimamus, si ad nostram diligentiam, quam magnam in iis rebus investigandis & perquirendis adhibemus, & inposterum adhibituri sumus, Illustritatis quoq; Vestræ studium atque sedulitas accesserit. Ac inprimis si operam dederit Illustritas Vestra, ut arces & munitiones militum praesidiis firmentur, tum ut militibus præficiantur viri probi, & ad res gerendas idonei; postremo, ut constituantur, qui ejusmodi milites observent, transitumque prohibeant. De qua re quoque & ad Illustres Pomeraniæ Duces, & ad Gedanenses, Elbingenses ac Torunenses literas nostras propediem missuri sumus. Jam vero quod ad Investituram Feudi Franconici adtinet, non denegamus Illustritati Vestræ ejus a Majestate Cæsarea petendæ atque obtinendæ facultatis. Quod reliquum est, cupimus Illustritatem Vestram bene ac feliciter valere. Dat. Lublini die 27. Martii Anno Domini 1569.

CLIX.

Petitio Investituræ Illustris Domini Georgii Friderici *Marchionis Brandeburgensis &c. nomine.* Anno 1569. *Ex Archivo Regni Lib. Legat. sub Lit. V. fol. 224.*

Serenissime Rex, Potentissime Princeps & Domine, Domine longe Clementissime.

Postquam Illustrissimo Principe Alberto Seniore, Marchione Brandeburgensi, & Prussiæ Duce &c. anno superiori ex hac miseriarum valle ad cælestem beatitudinem pie evocato, Sacra Regia Majestas Vestra Filio Celsitudinis suæ Illustrissimo, nimirum Principi ac Domino, Domino Alberto Friderico Marchioni Brandeburgensi & Prussiæ Duci &c. Domino nostro benefico, ad præstandum pro more homagium Sacræ Regiæ Majestati Vestræ, & Amplissimo Poloniæ Regno debitum, accipendamque Investituram Terrarum Pruthenicarum, diem primam Maji preteritam adsignavit, atque huic solemni actui non tantum jam dictum Prussiæ Ducem &c. coram interresse, verum etiam Illustrem Principem & Dominum, Dominum Georgium Fridericum Marchionem Brandeburgensem, & in Silesia Carnoviæ Ducem &c. Dominum nostrum clementem, ratione simultanei juris ea de re certificandum, & commonefaciendum esse benigne statuit, Sacram Regiam Majestatem Vestram demisse celare non possumus, ab Illustrissima Celsitudine sua certa quaedam negotia ad Sacram Regiam Majestatem Vestram Celsitudinis suæ nomine perferenda, nos in mandatis accepisse. De quorum fide ut constare possit, initio literas ad Sacram Regiam Majestatem Vestram creditivas humiliter exhibere, factaque jam nobis dicendi copia rem omnem brevissimis exponere, officii nostri esse duximus. Anno 1569.

Primum omnium itaque, Clementissime Rex, Illustrissimus Princeps noster post eam, quam aliquot antehac literis sua Celsitudo abunde testata est, paratissimorum obsequiorum oblationem Sacræ Regiæ Majestati Vestræ tam corporis, & animi valetudinem firmam, quam statum Regni, & totius gubernationis salutarem, felicissimumque a Deo Optimo Maximo comprecari jussit, seriisque votis optat, ut omnia consilia, & actiones Serenissimæ Regiæ Majestatis Vestræ principaliter quidem cedant in gloriam Nominis Divini, secundario autem, tum in communem Ampliissimi Regni, atque Ordinum utilitatem, tum vero privatum etiam Sacræ Regiæ Majestatis Vestræ, perpetuumque commodum & incrementum.

Cæterum, quod de die, & loco, ad præstandum beneficiariæ fidelitatis jusjurandum Illustrisimo Prusiæ Duci constituto, Illustrem quoque Principem nostrum, & quidem misso nuntio cursorio tempestive satis edocere Sacra Regia Majestas Vestra non est dedignata, agnovit inde Celsitudo sua propensam Regiæ Majestatis Vestræ erga se voluntatem ac beneficentiam, pro qua ut maximas eidem gratias reverenter ageremus, Celsitudo sua serio, diligenterque nobis injunxit.

Quemadmodum autem Celsitudo sua hactenus nihil in votis magis habuit, quam ut in hoc celeberrimo Regni Conventu, atque Ordinum frequentia, non tantum so-

ANNO 1569. solenni Investituræ actui interesse, sed & Sereniſſimam Regiam Majestatem Vestram hac occasione reverenter invisere, eique pro sanguinis, & beneficii accepti debito, nec non eximia spe, quam Celsitudo sua de Sacræ Regiæ Majestatis Vestræ erga se animo & benevolentia a teneris concepit, solita obsservantiæ officia exhibere sibi licuisset; ita repentinis quibusdam, iisque gravisſimis & necesſariis impedimentis ab hoc instituto se avocatum ac detentum esse, equidem hoc tempore graviter molestisſimeque tulit.

Tantæ enim expeditiones bellicæ partibus Germaniæ ad Rhenum sitis, & Franconiæ finitimis regionibus, ex Galliis nunc imminent, totque motibus undique communis Patria hactenus vexata est, & in hunc usque diem in Belgico misere premitur, ut cuivis ex Imperii Romani Statibus sollicite sibi cavere, suisque possessionibus attente invigilare inprimis necessarium, adeoque non satis tutum sit, periculosisſimo hoc rerum omnium statu, finibus exire, nedum iter tam longinquum ac diuturnum instituere.

Quæ quidem cum procul dubio & literis multorum & famæ publicæ indicio ad Sacram Regiam Majestatem Vestram jam dudum perlata sint, sperat Illustrisſimus Princeps, Vestramque Regiam Majestatem propterea officioſisſime rogatam voluit, ut in hac parte excusatam se habere, suamque absentiam temporis potius iniquitati, quam spontaneæ intermissioni, vel negligentiæ gratioſe adscribere non gravetur.

Jam vero Serenisſime Rex, Clementisſime Domine, nuncupatus sæpiuscule Princeps noster, Sacram Regiam Majestatem Vestram in recenti adhuc memoria tenere, & vel binis superioribus literis satis abunde commonefactam esse arbitratur; Quo pacto olim a Serenisſimæ Regiæ Majestatis Vestræ Domino ac Parente, Domino SIGISMUNDO Poloniae Rege &c. glorioſæ & salutaris memoriæ Parens Celsitudinis ipsius Illustrisſimus Princeps GEORGIUS Marchio Brandeburgensis &c. una cum Fratre ALBERTO Prussiæ Duce &c. reliquisque tunc temporis superstitibus, nunc vero pie defunctis Marchionibus, vigore pacificationis Anno salutis M. D. XXII. initæ, ad simultaneam feudorum Ducatus Prussiæ concessionem clementer admissus sit, ac deinceps tum memoratus jam Dominus Parens, tum Celsitudo sua, quoties in eum casum res devenit, semper feudum illud agnoverit, in ejusque Investitura firmiter hactenus steterit, & adhuc persistat.

Quod enim Anno Messiæ supra mille- ANNO
simum quingentesimum quinquagesimo, 1569.
renovata a Sacra Regia Majestate Vestra Seniori Duci ALBERTO &c illa ipsa Investitura Locumtenens, atque Tutor suæ Celsitudini tunc in pupillari ætate constitutæ, Regium vexillum, insignia Ducatus Prussiæ continens, una apprehendit, eamque apprehensionem Celsitudo, annos pubertatis adepta, ratam postmodum firmamque habuit, & tandem hanc ratificationem Sacra Regia Majestas Vestra in Conventu Regni Anno Virginei Partus M. D. LX. III. Petricoviæ habito, communi omnium Statuum consensu, dato insuper singulari Diplomate, clementer approbaverit, id omne Celsitudo sua non tantum Sereniſſimæ Regiæ Majestati Vestræ, verum etiam Inclytis Regni Ordinibus, & scit, & cupit esse quam notissimum.

Quapropter & hoc tempore, quo e vivis sublato Illustrisſimo Principe ALBERTO Patruo Celsitudinis suæ chariſſimo, Sacra Regia Majestas Vestra Filium ejusdem Patruelem Celsitudinis suæ unice dilectum ad præstandum homagium nuper huc vocavit, eaque de re Celsitudinem etiam suam benigniter certiorem reddidit, nominatus Illustrisſimus Princeps noster neutiquam prætermittendum esse censuit, quin ad indicta futuræ infeudationis solennia suos quoque Mandatarios, prosequendi juris sui simultanei gratia, deputaret, prout ejus rei causa ab Illustrisſima Celsitudine sua nos plena cum potestate huc missos esse Sacra Regia Majestas Vestra ex Diplomate mandati, quod eidem debita subjectione offerimus, liquido clementisſimeque cognoscet.

Vestram itaque Sacram Regiam Majestatem nomine Illustrisſimi Principis nostri, & vigore muneris a sua Celsitudine nobis injuncti, deditisſimo studio summopere rogamus, ut ad diem, qua Illustrisſimus Princeps ALBERTUS FRIDERICUS Prussiæ Dux &c. a Sacra Regia Majestate Vestra feudum pro se accepturus est, tunc præsentes, suæque Celsitudini conjunctos Nos esse, & Regium vexillum pro veteri consuetudine, qua Tutor Illustrisſimi Principis nostri, vice Celsitudinis suæ, olim id arripuit, Nobis quoque in evidens signum & recognitionem simultaneae Investituræ apprehendere clementer permittat, & hoc ipso ritu atque ceremonia jus successionis hæreditarium, jam olim legitime adeptum, Celsitudini suae renovando gratioſe confirmet.

Quod quidem ut Sacræ Regiæ Majestati Vestræ inprimis honorificum, ac per se justum & æquum, pactisque ve-

ANNO 1569. teribus maxime conſentaneum eſt, ita beneficentiam hanc Regiam Illuſtriſſimus Princeps noſter perpetua fide & obſequiis, ſtrenuo & induſtrio vaſallo dignis, promereri omni cura & ſollicitudine contendet, ut intelligat Sacra Regia Majeſtas Veſtra, quidquid eſt ejus beneficii, in Agnatum minime ingratum vel immemorem collatum eſſe.

Et quoniam Illuſtriſſimi Principis Electoris Brandeburgenſis, Patrui Celſitudinis ſuæ longe amantiſſimi, Legati & Oratores propediem etiam, ut fertur, hic adfuturi ſunt, memoratus ſupra Illuſtriſſimus Princeps noſter a Sacra Regia Majeſtate Veſtra officioſiſſime petit, ut dicto Infeudationis actui in id tempus exiguam moram interponere non gravatim dignetur.

Quod ſupereſt, Sereniſſime Rex, Potentiſſime Princeps, etſi præfatus Illuſtriſsimus Princeps noſter multis hactenus exemplis cognovit, Sacram Regiam Majeſtatem Veſtram Patruelem Celſitudinis ſuæ, Illuſtrem Prusſiæ Ducem, tum ob propinquam ſanguinis conjunctionem, tum vero ſupremam tutelæ provinciam, ſibi quam commendatiſſimum habere; tamen cum Celſitudo ſua non ſolum agnoſcat ſe pari ratione agnationis omnia illi pietatis & benevolentiæ officia debere, verum, etiam propter eximiam indolem & mores, tali Principe vere dignos, Paterno quaſi amore Celſitudinem ſuam complectatur; Sacram Regiam Majeſtatem Veſtram etiam, atque etiam obſervantiſſime rogatam cupit, ut ſua etiam cauſa, eo quo cæpit favore, patrocinio, atque auctoritate, res dicti Nepotis ſui & dignitatem univerſi Ducatus Prusſiæ, uti hoc ipſum ALBERTUS Dux Senior teſtamento ſtudioſe petiit, poſthac benigniter juvare, tueri, fovere, atque ornare pergat.

Quodſi pro ea, quam & Senior Parens piæ memoriæ, & Illuſtriſsimus Princeps noſter certo concepit, fiducia, Sacra Regia Majeſtas Veſtra fecerit, novo prorſus beneficio utrumque Principem ſibi devinxerit. Et ſiquidem Juniori Prusſiæ Duci, propter ætatis imbecilitatem, meritum illud nunc aſſequi non licet, in poſterum majori cura & contentione in hoc incumbet, ut auxiliante Deo, progreſſu temporis & accedentibus annis, Sacræ Regiæ Majeſtati Veſtræ, & florentiſsimo Regno gratiſsimum, ac omnino talem Vaſallum ſe exhibeat, qui re ipſa aliquando comprobet, ex beneficentia in ſe collata, ad Sacram Regiam Majeſtatem Veſtram, & Magnificos Regni Proceres fructus non vulgares rediiſſe.

Tandem vero Rex clementiſsime ad capita petitionis noſtræ, gratioſum Sacræ Regiæ Majeſtatis Veſtræ reſponſum debita obſervantia rogantes, noſtra etiam qualiacunque ſtudia & officiola, ad Sacram Regiam Majeſtatem Veſtram ſubjectiſsime deferimus, Eidemque Nos, & omnia noſtra, quod decet, animorum humilitate, quam deditiſsime commendamus. ANNO 1569.

Legati, & Oratores fuere.

GEORGIUS a WANBACH
UDALRICUS a POGERELL
DAVID HOSSMAN.

CCLX.

Petitio nomine Illuſtr. Domini JOACHIMI *Electoris Brandeburg. & Filii ejus* JOANNIS GEORGII, *per Nuntios in Theatro habita.* Anno eodem. *Ibid. fol. 226.*

Sereniſſime ac Potentiſſime Rex, Clementiſſime Princeps ac Domine.

Quod a Sacra Majeſtate Veſtra, Statibusque Regni Illuſtriſſimi Principis Electoris Brandeburgenſis, & Celſitudinis ſuæ dilectiſſimi Filii verbis ac nomine de ſimultanea Ducatus Pruſſiæ infeudatione ſuperioribus ſeptimanis nos quoque ſumma cum veneratione petiverimus, ejus & conſtantiſſimam & benigniſſimam recordationem ac memoriam eſſe, tam non dubitatur, ut inter certiſſima potius habeatur ac referatur, idem autem nunc etiam in hoc ſolenni ac publico Sacræ Majeſtatis Veſtræ, Procerumque conſeſſu, ad Regium hunc Majeſtatis Veſtræ Thronum procumbentes, ſuppliciter, veraque cum animi ſubjectione precamur.

Quibus precibus noſtris ſi Majeſtas Veſtra cum Statibus clementiſſime annuere dignata fuerit, viciſſim Nobis a Principibus noſtris injunctum eſt, ut Celſitudinum ſuarum nomine ac loco gratitudinem illam, quæ & Beneficiarium Vaſallumque decet, & pactis præſertim conſentanea eſt, officioſiſſime ac fideliſſime deferamus atque polliceamur. Quæ omnia cum ex auctoritate publica, & ex ſolennibus Principum noſtrorum mandatis, tam generalibus quam ſpecialibus, faciamus, tanto majoris fuerint ponderis atque momenti. Quo nomine denuo nunc ſimultaneam Principum noſtrorum una cum cæteris inaugurationem, ſupplici voce, ſummaque ac vera cum animi ſubmiſſione, devotione, ac veneratione petimus, rogamus atque precamur.

Gra-

ANNO 1569.

Gratiarum Actio.

Sereniſſime Rex, Potentiſſime Princeps ac Domine, Domine longe Clementiſſime.

Cum a S. Maje. Veſtra, & ab ejusdem inclyta Corona, in hac ſimultaneæ Inveſtituræ collatione, ſummis & infinitis beneficiis noſtri quoque Principes benigniſſime affecti ſint, debere ab ipſis etiam gratitudinem perpetuam & publicam teſtificationem, merito agnoſcimus atq; fatemur. Proinde & gratias Celſitudinum ſuarum verbis ac nomine ſedulo nunc agimus. Ac eas quidem cum immortales ac infinitas, tum & vera cum animi ſinceritate ac veneratione conjunctas. De reliquis vero gratitudinis partibus, quod & illas Celſitudines ipſorum ſumma cum animi promptitudine, fide ac obſervantia quovis tempore ac loco, pro pactorum præſcriptis, formis atque rationibus præſtituræ ſint, Celſitudinum ſuarum verbis ac nomine, juxta ſolennia ipſarum tam ſpecialia, quam generalia mandata, recipimus, promittimus atque ſpondemus. Sed oramus inſuper & nos etiam Æternum Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut inauguratio hæc felix fauſtaque ſit, & cedat inprimis cum ad Nominis Divini gloriam ſempiternam, tum & ad Majeſtatis Veſtræ, Procerumque Regni hujus & noſtrorum etiam, conjunctorumque Principum ſalutem, dignitatem ac incrementa.

CCLXI.

Petitio Inveſtituræ nomine Illuſtris Principis Domini GEORGII FRIDERICI *Marchionis Brandeburgenſis publice in Theatro habita.* Anno eodem. *Indidem fol. 227.*

Sereniſſime Rex, Potentiſſime Princeps & Domine, Domine longe Clementiſſime.

Quantum Sacræ Regiæ Majeſtati Veſtræ, nec non Ampliſſimo Poloniæ Regno dignitatis & ornamenti attulerit, quantumque ſtudii & obſervantiæ conciliarit, quod Illuſtriſſimos Germaniæ Romanique Imperii Principes Marchiones Brandeburgenſes &c. Dominos noſtros clementes, beneficio ſimultaneæ Inveſtituræ Ducatus Pruſſiæ jam olim ſibi devinctos reddidit, non eſt hujus loci atque temporis enarrare. Quemadmodum autem Illuſtriſſimus Princeps & Dominus, Dominus GEORGIUS FRIDERICUS Marchio Brandeburgenſis &c. & in Syleſia Carnoviæ Dux &c. Dominus noſter beneficus, gratiſſimo animo libenterque profitetur, ſe hoc ipſo nomine Sereniſſimæ Regiæ Majeſtati Veſtræ, & Inclytis Regni Ordinibus plurimum debere: ita certam ſimul ſpem concepit, Sacram Regiam Majeſtatem Veſtram in hac Regia benignitate erga ſe, & confeudatarios Principes conſtantem, & ſibi, ſuorumque Majorum perpetuo ſimilem futuram. ANNO 1569.

Proinde cum in eum caſum res nunc devenerit, ut Illuſtriſsimo Pruſsiæ Duci ALBERTO FRIDERICO, ALBERTI Senioris pie defuncti Filio &c. Domino noſtro gratioſo, Feudum illud a S. Regia Majeſtate Veſtra præſtito homagio pro ſe accipiendum ſit. Nos quoque mandato & nomine præfati Illuſtriſsimi Principis noſtri ea, qua decet Vaſallum obſequentem, animi ſubmiſsione, Sacram Regiam Majeſtatem Veſtram obnixe rogamus, ut Celſitudini ſuæ una cum reliquis Convaſallis (ſalva tamen cujuslibet prærogativa) ſimultaneam Ducatus Pruthenici Inveſtituram, apprehenſione Regii Vexilli, uti moris eſt, conjunctim conferre, eaque ſolenni conceſsione jus hæreditarium, jam olim firmiſsimarum conventionum vigore a Divo S. R. Majeſtatis Veſtræ Parente ſuæ Celſitudini conſtitutum, benigniter renovare, & de integro ſtabilire dignetur.

Quod quidem ut Sereniſsimæ Regiæ Majeſtati Veſtræ, & univerſis Regni Statibus inprimis honorificum, pactisque veteribus maxime conſentaneum eſt: ita dictus Illuſtriſsimus Princeps noſter e contra omnem ſuam operam, ſtudium, obſervantiam atque fidem, in quovis officii genere, quod ad dignitatem S. Reg. Majeſtatis Veſtræ, & celeberrimi Regni honorem & amplitudinem tuendam a fideli Vaſallo expectari ſolet, ad Sacram Regiam Majeſtatem Veſtram, & Magnificos Regni Proceres demiſſo paratiſsimoque animo defert.

CCLXII.

Reſponſio Marchionibus, id eſt, tam Illuſtri Pruſſiæ Duci, quam cæteris Marchionibus Brandeburgenſibus, nomine Sac. Regiæ Majeſtatis, poſt petitionem feudi data. Anno 1569. *Ex Archivo Regni Lib. Legat. Lit. V. fol. 228.*

Sacra Majeſtas Regia, Dominus noſter clementiſsimus, cum memor ſit Pactorum, quæ Divo Parenti ſuo SIGISMUNDO Regi, & Inclyto huic Regno cum

Anno 1569. Illuſtriſsimo Domino Alberto piæ memoriæ, Marchione Brandeburgenſi, Duce in Pruſsia, Patre Celſitudinis Veſtræ, interceſſerunt, ejusdemque Majeſtati ob oculos obverſetur tam arctum neceſsitudinis vinculum, quo Celſitudo Veſtra Majeſtati illius Regiæ devincta eſt, non modo non gravate, ſed etiam libenter conferendam duxit Celſitudini Veſtræ Inveſtituram feudi Ducatus in Pruſsia, in eum uſque diem dilatam. Quem honorem & dignitatem optat Majeſtas illius Reg. cum ad Dei Omnipotentis gloriam, tum non magis ad Majeſtatis ſuæ & Regni hujus decus & ornamentum, quam ad Celſitudinis Veſtræ commodum, & ad illius populi ſalutem & incolumitatem evenire. Neque vero dubitat Majeſtas illius Regia, Celſitudinem Veſtram ita ſe geſturam eſſe erga ſuam Majeſtatem, ut fidelem & obſequentem Vaſallum, erga Regnum autem hoc Inclytum uti ſocium & fœderatum decet, erga ſubditos vero uti juſto, benigno & Chriſtiano Principi convenit.

Cæterum quod Illuſtriſsimos Dominos Georgium Fridericum &, ... Marchiones attinet, non recuſat Majeſtas illius Regia, quin ad ſucceſsionem ejusdem feudi admittantur, ea tamen conditione, ut ne quid mutuis pactis & fœderibus detrahatur.

CCLXIII.

Actus Inveſtituræ Ducatus Pruſſiæ in Perſona Alberti *Junioris.* Anno 1569. *Ex Archivo Regni Lib. 61. fol. 160.*

Legatus Alberti Friderici Marchionis Brandeb. pro renovatione feudi verba ad Regem facit.

Sereniſſime Rex, Potentiſſime Princeps, & Domine omnium Clementiſſime.

Principio Deo Optimo Conditori & Conſervatori generis humani merito ſummas agimus gratias, quod tandem hic dies ejus benignitate illuxit, quo S. Regia Majeſtas Illuſtriſsimo Principi & Domino D. Alberto Friderico Marchioni Brandeburgenſi, & in Pruſsia &c. Duci &c. ad multiplices Celſitudinis ſuæ preces feudum Ducatus Pruſsiæ, ab Illuſtriſsimo Celſitudinis ſuæ Domino Parente pie defuncto jure haereditario ad ſe jam delatum, cum Inclytis hujus Ampliſsimi Regni Ordinibus clementiſsime renovare conſtituit. Invocamus itaque eundem Deum toto pectore, ut is primum hunc Inaugurationis & Inveſtiturae actum ad Divini ſui Nominis gloriam, & rei Chriſtianae commune emolumentum, deinde ad S. Reg. Majeſtatis, ac totius hujus Inclyti Regni dignitatem & incrementum, nec non ad Celſitudinis quoque ſuae, & Terrarum ei ſubjectarum ſalutem & tranquillitatem clementer dirigere dignetur. Etſi autem Celſitudo ſua de eo jam a Sac. Regia Majeſtate benigniſsime praemonita ſit, tamen partium ſuarum eſſe duxit, ut prius, quam Celſitudo ſua ad hoc Regium Solium, ad inaugurationem renovationemque Inveſtiturae extructum, accederet, Internuntios, Vaſallos & Servitores quosdam ſuos ad Sacram Regiam Majeſtatem Veſtram praemitteret, qui de aditu Celſitudinis ſuae clementer patefaciendo Sac. Majeſtatem Veſtram humilibus precibus ſupplices orarent; id muneris cum nobis a ſua Celſitudine impoſitum ſit, Sacram Regiam Majeſtatem Veſtram ſuae Celſitudinis nomine & verbis, quantis maxime poſſumus precibus ſupplices oramus ac interpellamus, ut S. R. Majeſtas Veſtra, una cum Ampliſsimo Regni Senatu, Celſitudini ſuae aditum in hoc Regium Solium, ad inaugurationem & renovationem feudi paterni Ducatus Pruſsiae petendam & accipiendam, clementer ac benigniſsime concedere non dedignetur. Quod ſi S. R. Majeſtas Veſtra ſuae Celſitudini non denegaverit, & reſponſo clementiſsimo ad Celſitudinem ſuam nos remiſerit, pollicemur Celſitudinis ſuae nomine, eam tanti Regii beneficii ac benignitatis nunquam immemorem futuram, ſed id debita ſubjectione, fide, ſtudio & obedientia atque obſervantia, ac omni denique debitorum officiorum genere, quae a fideliſsimo Principe Vaſallo recte praeſtari poſſunt, omnibus diebus vitae ſuae promerituram &c. Anno 1569.

Vice Cancellarius reſpondit.

Sacra Regia Majeſtas, Dominus meus longe Clementiſsimus, pro ea, qua in Illuſtriſsimum Pruſsiae Ducem propendet, ſingulari benevolentia ac favore, & ea denique ſanguinis arctiſsima neceſsitudine & conjunctione, quae S. R. Majeſta. ſua cum Celſitudine ejus intercedit, precibus, Celſitudinis ſuae nomine factis, libenter locum dat, utque ad Inaugurationis & Inveſtiturae actum inſtitutum in hoc Regium Solium aſcendat, facile permittit &c.

Legatus.

Sacrae Regiae Majeſtati Veſtrae ſuae Celſitudinis nomine, pro tam benigno ac cle-

Anno 1569. clementiſsimo reſponſo, quo Celſitudini ſuae aditus in hoc Regium Solium ad actum inaugurationis & renovationis Inveſtiturae Ducatus abſolvendum haud gravate concedit, debita ſubmiſsione gratias agimus ingentes, de eo jam Celſitudinem ſuam, facultatem ei accedendi a Sacra Regia Majeſtate Veſtra ex ſententia Ampliſsimi Regni Senatus factam eſſe, certiorem facturi &c.

Miniſter Ducis Pruſſiæ, poſtquam ipſe Dux ſolium Regis acceſſiſſet.

Cum Sacra Regia Majeſtas Veſtra Illuſtriſsimo Principi & Domino, Domino Alberto Friderico, D. G. Marchioni Brandeburgenſi, & in Pruſsia Duci &c. Domino meo clementiſsimo, aditum ad hoc Regium Solium &c. pro quo S. Reg. Majeſt. V. Celſitudo ſua, una cum Illuſtriſsimorum Marchionum Brandeburgenſium, Convaſallorum Oratoribus in genua procumbens, ingentes agit gratias, ac petit quam humillime, quandoquidem per divinam providentiam ſic acciderit, ut obitu Parentis cariſsimi, Domini Alberti Senioris, Marchionis Brandeburgenſis, & in Pruſsia Ducis, &c. Pruſſiae Ducatus ad ſuam Celſitudinem jure haereditario ſit delatus, & Celſitudo ſua Inveſtituram feudi, juxta Leges Pactorum & morem conſuetum petierit: nunc praeſens hoc idem facit, ac petit cum ſumma demiſsione, dignetur S. R. Maj. Veſtra Inveſtituram ſolennem Ducatus Pruſsiae Celſitudini ſuae clementer conferre, ac Celſitudinem ſuam benigniſsime recipere, pacta etiam & fœdera, inter S. R. Maj. V. Inclytumque Poloniae Regnum et Ducatum Pruſsiae exiſtentia, clementer confirmare, eaque tueri & ratificare. Pro qua Regia beneficentia parata eſt ſua Celſitudo S. R. Maj. V. & Inclyto Regno viciſsim debitam fidem jurejurando firmatam, & ſolenne homagium, ut vocant, reverenter præſtare, omniaque alia boni Principis Vaſalli officia ſacroſancte & religioſe implere, ac ita in univerſum erga S. R. Maj. Veſtram & hoc Inclytum Regnum ſeſe gerere, ut cum S. R. Maj. V. tum omnes intelligant, hoc Regium beneficium in Principem gratum, & Majorum ſuorum, inprimis vero cariſsimi Ducis, Parentis ſui veſtigiis, omni cultu virtutis & debitorum Officiorum inſiſtentem, poſitum ac collocatum eſſe. &c.

Hoſemanni Legati Marchionis Onoltzbachenſis petitio.

Sereniſſime Rex, Potentiſſime Princeps & Domine, Domine longe Clementiſſime. Anno 1569.

Quantum S. R. Maj. Veſtræ, nec non Ampliſſimo Poloniæ Regno dignitatis & ornamenti attulerit, quantumque ſtudii & obſervantiæ contulerit, quod Illuſtriſſimos Germaniæ Romanique Imperii Principes Marchiones Brandeburgenſes &c. Dominos noſtros clementes, beneficio ſimultaneæ Inveſtituræ Ducatus Pruſſiæ jam olim ſibi devinctos reddidit, non eſt hujus loci atq; temporis enarrare. Quemadmodum autem Illuſtriſſimus Princeps & Dominus, Dominus Georgius Fridericus Marchio Brandeburgenſis &c. & in Sileſia, Carnoviæque Dux &c. Dominus noſter beneficus, gratiſſimo animo libenterque profitetur, ſe hoc ipſo nomine S. R. Maj. & Inclytis Regni Ordinibus plurimum debere, ita certam ſimul ſpem concepit, S. R. Maj. Veſtram in hac Regia benignitate erga ſe & confeudatarios Principes conſtantem, & ſibi ſuorumque Majorum perpetuo ſimilem futuram. Proinde cum in eum caſum nunc res devenerit, ut Illuſtriſsimo Pruſſiæ Duci Alberto Friderico, Alberti Senioris pie defuncti Filio &c. Domino noſtro gratioſo, feudum illud a S. R. Maj. Veſtra præſtito homagio pro ſe accipiendum ſit. Nos quoque nomine præfati Illuſtriſsimi Principis noſtri ea, qua decet Vaſallum obſequentem, animi ſubmiſſione S. R. Maj. Veſtram obnixe rogamus, ut Celſitudini ſuæ, una cum reliquis Convaſallis (ſalva tamen cujuslibet prærogativa) ſimultaneam Ducatus Prutenici Inveſtituram, apprehenſione Regii Vexilli (uti moris eſt) conjunctim conferre, eique ſolenni conceſſione jus hæreditarium, jam olim vigore firmiſſimarum Conventionum a Divo S. R. M. Veſtræ Parente ſuæ Celſitudini conſtitutum, benigniter renovare, & de integro ſtabilire dignetur. Quod quidem ut S. R. Majeſtas V. & univerſis Regni Statibus inprimis honorificum, Pactisve veteribus maxime conſentanenm eſt, ita dictus Illuſtr. Princeps noſter e contrario omnem ſuam operam, ſtudium, obſervantiam atque fidem in quovis officii genere, quod ad dignitatem S. R. Maj. Veſtræ, & celeberrimi Regni honorem & amplitudinem tuendam a fideli Vaſallo expectari ſolet, ad Sacram Regiam Majeſtatem Veſtram, & Magnificos Regni Proceres demiſſo paratiſſimoque animo defert.

ANNO 1569. Prætorii Legati Electoris Brandeburgenſis petitio.

Sereniſſime ac Potentiſſime Rex, Clementiſſime Princeps ac Domine.

Quod a S. R. Maj. Veſtra Statibusque Regni Illuſt. Principi Electori Brandeb. & Celſitudinis ſuæ dilectiſſimis Filiis, verbis ac nomine de ſimultanea Ducatus Pruſſiæ Infeudatione ſuperioribus ſeptimanis promiſſum eſt, nos quoque cum ſumma veneratione petiverimus ejus nomine, & conſtantiſſimam & benigniſſimam recordationem ac memoriam eſſe, tam non dubitatur, ut inter certiſſima potius habeatur ac referatur. Idem autem nunc etiam in hoc ſolenni ac publico S. R. Majeſtatis Veſtræ Procerumque Conſeſſu, ac Regio hoc Majeſtatis Veſtræ cum Statibus Conventu annuere, viciſſim nobis a Principibus noſtris injunctum eſt, ut Celſitudinum ſuarum nomine ac loco, gratitudinem illam, quæ & Beneficiarium Vaſallumque decet, & Pactis præſertim conſentanea eſt, officioſiſſime ac fideliſsime deferamus atque polliceamur. Quæ omnia cum ex auctoritate publica, & ex ſolennibus Principum noſtrorum mandatis tam generalibus, quam ſpecialibus faciamus, tanto majoris fuerunt ponderis atque momenti. Quo nomine denuo nunc ſimultaneam Principum noſtrorum una cum cæteris Inaugurationem ſupplice voce, ſummaque ac vera animi ſubmiſſione, devotione ac veneratione petimus, rogamus atque precamur. &c.

Vice-Cancellarius.

Sacra Regia Majeſtas, Dominus meus Clementiſſimus, pro benevolentia & propenſione animi ſumma, qua in Illuſtriſſimum Principem & Dominum, Dominum ALBERTUM Marchionem Brandenburgicum, & in Pruſſia Ducem &c. & cæteros Marchiones Convaſallos affecta eſt, libenter audivit, quæ nunc Celſitudinis Veſtræ & cæterorum Marchionum nomine ab Oratoribus demiſſe poſtulata ſunt, ac primum quod ad Celſitudinem Veſtram pertinet, meminit Majeſtas Regia Pactis ita conſtitutum eſſe, ut decedente uno Duce Pruſſiæ, S. R. Majeſtas alteri Succeſſori proximo Vaſallo Inveſtituram feudalem petenti morem gerere & gratificari debeat. Memor igitur S. R. Majeſtas cum pactorum & fœderum, tum arctiſſimæ neceſſitudinis & propinquitatis ſibi cum Celſitudine Veſtra intercedentis precibus Celſitudinis Veſtræ haud gravate annuit. Cum vero & Onotlzbachenſes Marchiones, inprimis vero Illuſtriſſimus Princeps Dominus GEORGIUS FRIDERICUS jus ſimultaneum in feudo Ducatus Pruſſiæ ex pactis, & fœderibus habeat, ac Celſitudinis ſuæ Parens in prima etiam Inveſtitura ad jus ſimultaneum vexilli contactu admiſſus ſit, idcirco Majeſtas Regia & Oratores Celſitudinis ejus ad hunc actum, & vexilli apprehenſionem libenter admittit, ita tamen ut Principem ſuum pactis, et foederibus ſatisfacturum litteris reverſalibus confectis ſpondeant. Illuſtrisſimum vero Dominum Electorem Brandenburgenſem, quia Celſitudini ſuæ ſuperioribus annis novo beneficio jus feudi ſimultaneum in Ducatu Pruſſiæ ſuo ordine ex ſingulari gratia & benignitate ſit conceſſum, S. R. Majeſtas quidem etiam per Oratores Illuſtris Celſitudinis ſuæ præſentes admittendum eſſe duxit, ſed hac tamen conditione, ne quid per homagium a ſubditis Ducatus Pruſſiæ præpoſtere acceptum, cujus caſſationem a Commiſſariis S. R. M. ſuae ſuperiore tempore factam Majeſtas ſua confirmat & ratificat, ſuæ S. R. M. Juribus derogetur, de quo S. R. M. & Regni Ordines etiam atque etiam ſolenniter proteſtantur. Quod igitur fauſtum & felix ſit, S. R. M. Cels. Veſtram per vexilli traditionem ſolenni ritu feudo Ducatus Pruſſiæ inveſtit, ac cæterorum Marchionum Convaſallorum Oratores ad contactum extremitatem vexilli clementer admittit, & optat, ut hæc Inveſtitura cedat ad gloriam Nominis Divini, in decus ac ornamentum S. R. M. univerſique Regni, & ad ſalutem Cels. Veſtrae, omniumque populorum ejus, quorum curam S. R. M. Veſtrae Cels. committit, nec dubitat Cels. Veſtram ita ſe geſturam, populiſque ſuis præfuturam, quemadmodum bonum, pium, & Chriſtianum Principem decet.

ANNO 1569.

Juramentum Ducis Pruſſiæ.

Ego ALBERTUS FRIDERICUS, Dux Pruſſiæ juro ſuper hæc Sancta Dei Evangelia, quod ab hac hora deinceps uſque ad ultimum vitæ meæ diem ero fidelis tibi, SIGISMUNDE AUGUSTE ſicuti meo naturali & hæreditario Domino, & Succeſſoribus legitimis tuis Regibus, & Regno Poloniæ contra omnem hominem, nemine prorſus excepto, & quod nunquam ero ſcienter in conſilio, vel auxilio, vel in facto, quod tu amittas vitam, vel membrum aliquod, vel quod accipias in perſona aliquam læſionem, aut injuriam, vel contumeliam, vel quod amittas aliquem honorem, quem nunc habes, vel poſt habebis. Et ſi ſcivero, vel audivero de aliquo, qui velit aliquid iſtorum contra te facere, pro poſſe meo ut non fiat,

ANNO 1569. fiat, impedimentum, praestabo. Etsi impedimentum praestare nequivero, quam cito potero, tibi nuntiabo, & contra eum juxta pacta auxilium tibi praestabo. Et si contigerit, te rem aliquam, quam habes, vel habebis, injuste & fortuito casu amittere, eam recuperare curabo, & recuperatam omni tempore retinebo. Et si scivero, te velle juste aliquem offendere, & inde generaliter, vel specialiter ero requisitus, meum tibi secundum pacta praestabo auxilium. Et si aliquid mihi de secreto manifestaveris, illud sine tua licentia nemini pandam, neque quicquam, per quod pandatur, faciam. Et si consilium a me super aliquo facto postulaveris, illud tibi dabo consilium, quod mihi videbitur magis expedire, & nunquam ex persona mea aliquid scienter, quod pertineat ad tuam, vel tuorum injuriam, vel contumeliam, faciam, denique pacta, inter olim Divum SIGISMUNDUM Regem, Illustrem piae memoriae Parentem meum cum Inclyto hoc Regno Poloniae conventa, servabo & implebo, sic me Deus adjuvet, &c.

Ministri Ducis Prussiæ Gratiarum actio.

Posteaquam Domini beneficio actus Investiturae ritu usitato solenniter peractus est, & S. R. M. in illo actu solennitate justa conficiendo non tantum Dominum Clementissimum se praebuerit, sed etiam Cels. suam novis honoribus, & splendidis muneribus affecerit, agit Cels. sua inprimis Deo Optimo Maximo toto pectore maximas gratias, qui animum S. R. M. ita flexit, & gratiam ad hoc suam concessit, ut haec tandem ita sit absoluta, & fideliter confecta. Precaturque eundem Deum, ut eadem clementia & benignitate concedat, quo haec omnia vergant ad gloriam suam divinam, ad decus & ornamentum S. R. M. ad incrementum porro hujus totius Inclyti Regni, & tranquillitatem & salutem Reipublicæ communem, pro singulari quoque S. R. M. V. benignitate sibi infinitis modis exhibita sua Cels. immortales agit gratias, ac Deum Omnipotentem ardentibus votis invocat, tanquam Remuneratorem omnis boni, ut S. R M. V. tantam beneficentiam largissime compensare dignetur. Cels. vero sua S. R. M. V. vicissim omnis gratitudinis, & pietatis debita officia, perpetuam fidem, obsequentiam, & omne studium pollicetur. Nec defutura est, adjuvante Deo Optimo Maximo, Cels. suae diligentia ita gerendi sese erga S. R. M. V. hoc inclytum Regnum, denique erga populos quoque ditioni subjectos, quemadmodum id a grato vasallo, & pio ac Christiano maxime requiritur &c. ANNO 1569.

Legati Electoris Brandeburgensis Gratiarum actio.

Serenissime Rex, Potentissime Princeps, & Domine, Domine longe Clementissime.

Quod S. R. M. V. non Paterni solum foederis, sed propriarum etiam concessionum & pactorum, cum Illustrissima Domo Brandenburgica de feudo Prutenico initorum memor, atque observans, Illustrissimos Marchiones Brandenburgenses &c. Dominos nostros clementes suo quemque loco & gradu, juxta Conventionum seriem solenni hac atque legitima feudi illius Inauguratione benigniter cohonestavit. Nemo sane est, qui non cognoscat, fateaturque S. R. M. V. pristinum magnum beneficium novo quasi magno cumulo auxisse. Pro ea igitur beneficientia vere Regia Nos quoque Illustrisimi Principis & Domini, Domini GEORGII FRIDERICI, Marchionis Brandenburgensis, &c. Domini nostri Gratiosi nomine, S. R. M. V. quantas possumus atque debemus maximas & immortales agimus gratias. Eidemque Cels. snae verbis demisse pollicemur, atque recipimus, Cels. suam nihil unquam studii, nihilve laboris, aut fidei praetermissuram, quin pro exhibita sibi insigni hac gratia S. R. M. V. & Inclytis Coronae Ordinibus, data occasione Agnatum, atque Vasallum perpetuo gratum, & merito hoc maxime dignum re ipsa sese reverenter ostendat & declaret. &c. Oramus etiam Filium Dei toto pectore, ut in gloriam nominis sui fortunet hanc novam atque solennem Inaugurationem, eamque pertinere faciat, tum ad S. R. M. V. & florentisimi Regni sempiternum incrementum, tum vero ad communem etiam perpetuamque Illustrisimae Domus Brandenburgicae utilitatem. &c.

Legati Onoltzbachensis gratiarum actio.

Serenissime Rex, Potentissime Princeps ac Domine, Domine longe Clementissime.

Cum a S. R. M. V. & ab ejusdem Inclyta Corona in hac simultaneae Investiturae collatione summis & infinitis beneficiis nostri quoque Principes benignissime affecti sint, deberi ab ipsis etiam gratitudinem perpetuam, & publicam ejusdem testificationem merito agnoscimus atque fatemur, proinde et gratias Cels. suarum

ANNO 1569. rum verbis ac nomine ſedulo nunc agimus, et eas quidem cum immortales ac infitas, tum et vera animi ſinceritate ac veneratione conjunctas. De reliquis vero gratitudinis partibus, quod et illas Cels. ipſorum ſumma cum animi promptitudine, fide ac obſervantia, quovis tempore ac loco pro pactorum, praeſumptis formis atque rationibus praeſtiturae ſint, Cels. ſuarum verbis ac nomine, juxta ſolennia ipſarum tam ſpecialia, quam generalia mandata recipimus, promittimus, atque ſpondemus, ſed oramus inſuper et Nos etiam aeternum Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut Inauguratio haec felix, fauſtaque ſit, et cedat inprimis cum ad Nominis Divini gloriam ſempiternam tum ad S. R. M. V. Procerum Regni hujus, et noſtrorum etiam conjunctorum principum ſalutem, dignitatem, ac Incrementum. etc.

CCLXIV.

Literæ Inveſtituræ ſeu Homagii Illuſtri Principi Domino ALBERTO FRIDERICO *Marchioni Brandeburgenſi Duci Pruſſiæ a S. R. Majeſtate datæ.* Lublini 19. Jul. Anno 1569. *Ex Archivo Regni Lib. Leg. Lit. V. fol. 230.*

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

NOS SIGISMUNDUS AUGUSTUS Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus *D*ux Lithuaniae, nec non Terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Siradiae, Lanciciae, Cujaviae, Rusſiae, ac omnium Terrarum Prusſiae, Maſoviae, Samogitiae, Pomeraniae, Kijoviae, Volhyniae, Podlachiae, Livoniaeque &c. Dominus & Haeres. Univerſis & ſingulis praeſentibus & futuris, harum ſeriem inſpecturis, manifeſtum facimus. Quod cum Divus SIGISMUNDUS Rex Parens noſter, Illuſtri quondam Principi Domino ALBERTO Seniori Marchioni Brandeburgenſi & in Prusſia, Stetiniae, Pomeraniae, Caſſubarum ac Sclavorum Duci, Burgravio Norimbergenſi, Rugiaeque Principi, Conſobrino noſtro charisſimo, Feudum Ducatus Prusſiae ex certis ac legitimis cauſis contuliſſet, atque is in eodem Feudo talem ſe erga Divum Parentem noſtrum, ac Nos etiam ipſos praeſtitiſſet, ut ab eo nec fides erga Nos, Regnumque noſtrum nec in rebus gerendis & adminiſtrandis prudentia deſideraretur. Quoniam & Divi Parentis noſtri veſtigiis inſiſtere, ac omnia illius pacta, conſilia, inſtituta, ANNO rata & grata habere volumus, atque 1569. etiam quod Illuſtrem Principem Dominum ALBERTUM FRIDERICUM Marchionem, praedicti Illuſtris Domini ALBERTI Senioris Marchionis Filium, Nepotem noſtrum charisſimum, tum propter eam neceſsitudinem, qua Nobis conjunctus eſt, Familiaeque ſplendorem ac dignitatem, tum etiam ob praeclariſſimam illius indolem ſingulari amore ac benevolentia proſequimur, eidem tanquam haereditario & legitimo Feudi Succeſſori, poſt Parentis ejus piae memoriae Illuſtris Domini ALBERTI Senioris Marchionis obitum inaugurationem & renovationem Feudi Paterni Ducatus Pruſſiae, ritu ſolenni in publico actu & praeſentia Conſiliariorum Regni noſtri infraſcriptorum, cum uſitata & ſolenni traditione vexilli noſtri dedimus & contulimus, ſicut & harum Literarum ſerie Illuſtritati ſuae illud ipſum Feudum Paternum conferimus, renovamus & confirmamus, eo plane ordine, & modo, quo illud olim a Divo Parente noſtro, ac deinceps a Nobis ipſis Illuſtri Principi Domino ALBERTO Seniori, Celſitudinis ſuae Parenti, aliisque Illuſtribus Dominis Marchionibus Brandeburgenſibus, Convaſallis, ſimultaneam, ut vocant, manum, in eodem Feudo habentibus, datum atque conceſſum fuit. Damus autem & concedimus Celſitudini ſuae, cum illius Succeſſoribus Feudi legitimis in perpetuum & indiviſum feudum, omnes Ducatus Pruſſiae, Terras, civitates, oppida, & arces, videlicet arcem Königsberk cum civitatibus, item arces & oppida Lochſtetten, Wargen, Permaw, Pubeten, Rudaw, Schoken, Calmen, Kremitten, Waldaw, Tapiaw, Taplauczen, Narkietten, Inſterburgk, Altenburgk, Wonſdorff, Perdawen, Angerburgk, Nordenburgk, Labiaw, Laukiſchken, Tilſet, Ragnet, Roſſiten, Wintbergk, Mimmel, Brandenburgk, Craiczburgk, Fridelant, Dominaw, Braten, Leczen, Balge, Heiligenbeil, Czinten, Landſpergk, Preuſcheilaw, Bartenſtein, Schenſten, Schusburgk, Rein, Raſtenburg, Leck, Siradaun, Johannesburgk, Holland, Liebſtadt, Mulhaſen, Morungen, Paſſenhem, Ortellburgk, Oſterrode, Hohenſtein, Neidenburgk, Soldau, Pilgenburgk, Schippenbeil, Deutſcheilaw, Preuſchmarckt, Liebmuel, Salfeldt, Riſenburgk, Marienwerder, Tirenburg, Labtau, Schonbergk, Powundem, Georgenburgk, Roſenbergk, Gardenſee, Neuhaus, Freiſtadt, Salan, Fiſchauzen, Biſchofswerder, Medenau, cum omnibus

ANNO 1569. bus & ſingulis ſubditis, vaſallis, fructibus, dominiis, ſuperioritatibus, libertatibus & juribus, una cum omnibus arcibus, civitatibus, foris, villis, manſis, curiis, molendinis, molendinorum locis, cenſibus, vectigalibus, reditibus, theloneis, ſervitiis, feudis ſpiritualibus & ſæcularibus, lacubus, fluminibus, piſcationibus, aquis, aquarum decurſibus, ferarum luſtris, ferarum meatibus, venationibus, ſylvis, nemoribus, pascuis, pratis, actibus, etiam cum omnibus metallis, quae modo ſunt, ſeu in futuro fieri poſſunt, auro, argento, cupro, ſtanno, plumbo, & ſalinis ſupra et ſubtus terram. Similiter una cum omnibus et ſingulis juribus, eminentiis et pertinentiis univerſis, nullis penitus exceptis, ſicuti ejusmodi Terras quondam Magiſtri Generales et Ordo habuere, et uſque ad nuperrime geſtum bellum uſu et fructu tenuerunt, inpoſterum perpetue et haereditarie in commune et individuum feudum tenendas, fruendas, utendas, et poſſidendas. Ubi vero ipſe Illuſtris Dominus ALBERTUS FRIDERICUS Marchio et Dux in Pruſſia, ſine legitimis maſculis Feudi Haeredibus, vel ejus legitimi maſculi Feudi Haeredes, non relicta prole virili deficerent, extunc ſupradictae Terrae, civitates, oppida et arces, in omni forma et modo, quemadmodum eas ſupradictus Dominus ALBERTUS FRIDERICUS Marchio habuit, ad Illuſtrem Principem Dominum GEORGIUM FRIDERICUM, GEORGII Filium Marchionem Brandeburgenſem, cujus Oratores in hac renovatione Inveſtiturae vexillum contigerunt, et ipſius ſexus legitimos maſculini Feudi Haeredes venire et devolvi debent. Si vero etiam Marchio GEORGIUS FRIDERICUS ſine legitimis Feudi Haeredibus maſculis, vel ejus Haeredes, poſt ejus obitum, ſine legitimis maſculini generis Feudi Haeredibus ex humanis concederent, dictae Terrae, civitates, oppida et arces ad Illuſtriſſimum Principem Dominum IOACHIMUM Marchionem Brandeburgen. Sacri Romani Imperii Archicamerarium & Electorem, cujus Oratores in hac Inauguratione & Renovatione Feudi, ex ſingulari gratia & benignitate noſtra, ad vexilli contactum etiam admiſimus, & ad Illuſtrem Principem Dominum JOANNEM GEORGIUM Marchionem Brandebur. ejus Illuſtritatis Filium, Succeſſoreſque maſculos ex lumbis ejus procedentes, & in Electoratu ſuccedentes (ita tamen, ut poſteaquam alicui ex eis aperiretur ſuo ordine Feudum Ducatus in Pruſſia, ne per aſſecutionem priorem Electoratus aliqua in re praejudicaret juribus noſtris & Regni noſtri, quod habemus legitime haereditarium ad Terras Pruſſiae) derivari & devolvi debent. Nec non hac etiam ſpeciali cautione adjecta, ne per hanc noſtram admiſſionem Oratorum Illuſtr. ſuarum ad contactum vexilli, caſſationi per Nos adprobatae Commiſſariorum noſtrorum, juramenti praepoſtere Nobis inſciis ante biennium a ſubditis Ducatus Pruſſiæ exacti, de quo Nos una cum Ordinibus Regni noſtri ſumus proteſtati, aliquid in omnibus & per omnia derogetur. Sed ſacrum jus noſtrum remaneat, ita, quod dictae Terræ, civitates, oppida & arces, ubi Divina Ordinatione ejusmodi caſus futuris temporibus acciderent, de uno in alium, & eorum legitimos Feudi Haeredes maſculos illo ipſo ordine, qui ſuperius expreſſus eſt, cedant & devolvantur, ſine noſtro Haeredumque & Succeſſorum noſtrorum Regum, & Regni noſtri Poloniæ impedimento & praejudicio, ea ratione, ut quoties ſe obtulerit ejuſmodi caſus devolutionis de uno in alium praedictos Marchiones, & eorum legitimos Feudi Haeredes maſculos, debebunt illi, & quisque eorum debebit Nobis & Succeſſoribus noſtris Regibus ac Regno Poloniae, infra tempus debitum ac legitimum, debitam ſubjectionem & feudi obligationem ac homagium praeſtare. Quodſi praedicti Marchiones, Divina voluntate ſic diſponente ſine maſcula prole Feudi Haerede legitima, ex lumbis eorum ordine ſupraſcripto procedente, aut eorum hujuſmodi proles ſimiliter ſine maſculo Feudi Haerede legitimo, ex lumbis eorum procedente decederet, tunc omnes & ſingulae Terrae, civitates, oppida, bona et arces ſupraſcriptae ad Nos et Succeſſores noſtros Reges et Regnum Poloniae, ſine omni impedimento et contradictione, devolvi debent, et redire. Debebit item ipſe Illuſtris Dominus ALBERTUS FRIDERICUS Marchio et Dux in Pruſſia, ejusque praenominati Succeſſores et Feudi Haeredes, pro hac noſtra in ſe beneficentia, Nobis et Regno noſtro tale obſequium praeſtare, quod ubi ratione hujus concordiae et conceſſionis feudi a quocunque cujuſvis eminentiae et conditionis Principe ſeu Potentatu impeteremur, aut Succeſſores noſtri impeterentur, tenebitur ipſe Illuſtris Dominus ALBERTUS FRIDERICUS Marchio et Dux in Pruſſia, aut ejus praedicti feudi Succeſſores Duces in Pruſſia, in Propria perſona Nobis et Regno noſtro, ubique una cum omnibus ſuis ſubditis, pro ſummis viribus ſuis adeſſe. Quod viciſſim Nos et Succeſſores noſtri Reges et Regnum Poloniae in eodem

ANNO 1569.

ANNO 1569. eodem casu facere debebimus, et debebunt. Ubi autem contingeret, quod Nos, vel Successores nostri Reges et Regnum Poloniae, altera quavis ex causa, tam ab infidelibus, quam a quocunque alio impeteretur, et ipsi in propria persona ad bellum cum subditis nostris proficisceremur, aut Successores nostri proficiscerentur, debebit dictus Illustris Dominus ALBERTUS FRIDERICUS Marchio & Dux in Prussia, & ejus prænominati Feudi Successores, Duces in Prussia Nobiscum cum centum equitibus armatis proficisci, & intra limites Terrarum Prussiæ Nobis servire. Quodsi educere extra terminos Prussiæ illum, aut ejus Successores Duces in Prussia cum ipso equitatu voluerimus, aut Successores nostri voluerint, debebimus & Nos & Successores nostri ad eosdem centum equites stipendium tale præbere, quale dare aliis nostris mercenariis equitibus est solitum. Ubi vero Nos, vel Successores nostri vellemus ipsum Dominum ALBERTUM FRIDERICUM Marchionem, aut ejus nominatos Posteros, Nobis & Successoribus nostris majori comitatu servire, debebimus Nos & Successores nostri his omnibus militibus, quos ultra centum prædictos conducere posset, mox post egressum a domibus ipsorum stipendium, quod nostris militibus dabitur, illis, quamdiu servient, persolvere. Si autem plures quam centum prædictos equites ipse Illustris Dominus ALBERTUS FRIDERICUS Marchio, aut ejus Successores Duces in Prussia educere non possent, non debebimus Nos, aut Successores nostri ab illo, aut Posteris ejus Ducibus in Prussia, plures exigere. Præterea non debebit ipse Illustris Dominus ALBERTUS FRIDERICUS Marchio, & ejus prænominati Feudi Successores Duces in Prussia, quidquam ex terris, civitatibus, oppidis, arcibus, & bonis prædictis vendere, verum si ad hoc illum, aut Successores ejus ingens urgeret necessitas, tenebitur Nobis & Successoribus nostris, tanquam Dominis suis hæreditariis, ante omnia denuntiare. Quodsi Nos ipsi emere non curaverimus, aut Hæredes & Successores nostri non curaverint, in hoc casu postea ipse *Dominus* ALBERTUS FRIDERICUS Marchio & *Dux* in Prussia, aut ejus legitimi Feudi Hæredes seu Successores, cuicunque voluerint, vel poterint, liberam vendendi habebunt facultatem. Regalibus tamen nostris feudi & obsequiorum juribus semper salvis remanentibus. Poterit autem ipse Dux in Prussia & ejus Feudi Hæredes, ubi eos necessitas urgens premeret, ex bonis prædictis, quantum opus foret, impignorare suis duntaxat vasallis & subditis, ut eadem bona unita & indivisa permaneant. Quæ omnia & singula suprascripta, & quæcunque alia, quæ Vasallus & feudalis Princeps erga suum naturalem, hæreditarium & superiorem Dominum præstare & observare tenetur, debebit ipse Illustris D. ALBERTUS FRIDERICUS Marchio & *Dux* in Prussia, ac ejus Feudi Hæredes legitimi Successores, firmiter & inviolabiliter adimplere, Nosque vicissim illum & Successores ejus omni gratia & favore Regio complecti, ac illos in juribus & immunitatibus ipsorum conservare, pro Nobis & Successoribus nostris Regibus & Regno Poloniæ pollicemur. In quorum omnium fidem & testimonium sigillum nostrum appendi jussimus & manu nostra præsentes subscripsimus. Datum Lublini in Conventu Generali Regni, die decima nona Mensis Julii, Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo nono, Regni vero nostri quadragesimo. Præsentibus Magnificis Georgio Proskowski *Domino* de Proskow, Serenissimi & Excellentissimi Principis *Domini* MAXIMILIANI Secundi Electi Romanorum Imperatoris &c., & Æmilio a Walden Illustrium *Dominorum* Pomeraniæ *Ducum* Oratoribus, ac Reverendissimo & Reverendis in Christo Patribus *Dominis*: Jacobo Uchanski Archiepiscopo Gnesnensi, Legato Nato, et Regni nostri Primate, Philippo Padniewski Cracovienſi, Stanislao Karnkowski Cujavienſi, Adamo Konarski de Kobylino Posnanienſi, Petro Myszkowski Plocenſi, Alberto Siarozrzebski Chelmenſ. Episcopis; nec non Magnificis, Venerabilibus et Generosis: Sebastiano a Mielecz Castellano Cracovienſi et Capitaneo Brestenſi, Stanislao Myszkowski de Mirow Palatino et Capitaneo Generali Cracovienſ. Rathnenſique, Petro Zborowski, *Sandomirienſ.* et *Stobnicenſi* Capitaneo, Gregorio Alexandrowicz, Hieronymo Chodkiewicz Castellano Vilnenſi, et Exercituum Magni Ducatus Lithuaniæ *Supremo* ac Grodnenſi, Mohilovienſique Capitaneo, *Stephano* de Zbaraz Trocenſi, Alberto Laski *Sradienſi*, Eustachio Wolowicz Castellano Trocenſi, Magni *Ducatus* Lithuaniæ Vicecancellario, et Brestenſi Kobrinenſique Capitaneo, Joanne *Sierakowski* Lancicienſi et Przedecenſi Capitaneo, Joan. Hieronymowicz Chodkiewicz Comite in *Szkłow* et Bychow, Capitaneo *Samogitiæ*, Marschalco supremo Magni *Ducatus* Lithuaniæ, Administratore, et Exercituum in Livonia, nec non Plotelenſi Tesovienſiq; Capita-

ANNO 1569.

ANNO 1569. pitaneo, Joanne de Sluzewo Brzeſtenſi et Koninenſi Miedzirecenſique Capitaneo, Conſtantino Konſtantynowicz Duce Oſtrogenſi, Kijoviæ et Vlodimiriæ Capitaneo, Joanne Krotoſzki Junivladislavienſi, Joanne Firley de Dambrovicza Lublinenſi, Regni noſtri ſupremo Marſchalco, et Capitaneo Rohatinenſi, Andrea Dembowſki Belzenſi, et Capitaneo Rubieſſovienſi, Paulo Iwanowicz Sapieha Nowogrodenſi, Arnolpho Uchańſki Plocenſi, et Wiſzegradienſi Capitaneo, Nicolao Kiſzka de Czechanowiecz Podlachiæ, et Capitaneo Drohicenſi, Fabiano Czema Mariemburgenſi, et Capitaneo Stargardienſi, Romano Sanguſzkowicz Bracłavienſi, Magni Ducatus noſtri Lithuaniæ Campeſtri Capitaneo, Achacio Czema Pomeraniæ, et Capitaneo Meyenſi, Gabriele Iwanowicz Hornoſtai Minſcenſi, et Capitaneo Camenecenſi, Palatinis; Stanislao Sobek de Sulejow Sandomirienſi, Regni noſtri Theſaurario, et Thiſovienſi Malugoſtenſique Capitaneo, Andrea Dembowſki Siradienſi et Lancicienſi Capitaneo, Adamo Drzewiczki Junivladislavienſi, et Capitaneo Goſtinenſi, Stanislao Herbort a Fulſtin Leopolienſi, et Capitaneo Somborienſ. Drohobycenſique, Stanislao Stupeczki Lublinenſi, Andrea Comite in Thenczyn Belzenſi, Anſelmo Goſtomſki Plocenſi, et Capitaneo Ravenſi, Adamo Koſſinſki Podlachiæ, Ioanne Koſtka de Stembergk Gedanenſi, Terrarum Pruſſiæ Theſaurario, et Pucenſ. Dershovienſique Capitaneo, Hieronymo Oſſolinſki Sandecenſi, Nicolao Firley de Dambrowicza Wizlicienſi, Ioanne Tarło de Scekarzowicze Radomienſi, et Capitaneo Pilznenſ. Lomſenſique, Nicolao Ligęza de Bobrek Zawichoſtenſi et Biecenſ. Zydaczovienſiq; Capitaneo, Alberto Przyjemſki Landenſi, Alberto Sandivogio a Czarnkow Santocenſi, et Capitaneo Pyzdrenſi, Ioanne Sienienſki de Sieno Zarnovienſi, Ioanne Chriſtoporſki Wielunenſi, Ioanne Tremienſki de Gologori Halicienſi, Ioanne Herborth de Fulſtin Sanocenſi, Felice Pariz Warſovienſi, et Capitaneo Czernenſi, Stanislao Kriſki de Dobnin Raciąznenſi, Caſtellanis; Valentino Dembienſki de Dembiany Cancellario, Franciſco Kraſſinſki Præpoſito Plocenſi, Vice-Cancellario Regni Poloniæ, Stanislao Barzy de Blozew Curiæ Marſchalco et Sniatinenſi Capitaneo, Nicolao Chriſtophoro Radziwił Duce in Olyka et Nieźwiez Marſchalco Curiæ Magni Ducatus Lithuaniæ, Nicolao Naruſſowicz Theſaurario Magni Ducatus Lithuaniæ, Stanislao Sandivogio Czarnkowſki Commendatore Poſnanienſi, Curiæ noſtræ Referendario, Capitaneoque Drahimenſi, Stanislao Oſſowſki Cantore Gneſnen. et Referendario Curiæ, Ioanne Borukowſki Præpoſito Lancicienſi et Canonico Cracovienſi, Stanislao Kraſſinſki Scholaſtico Gneſnenſi, Ioanne Powodowſki Scholaſtico Poſnanienſi, Canonico Gneſnenſi, Nicolao Laſki Inciſore Curiæ noſtræ et Mariemburgen. Crasnoſtavienſique Capitaneo, Ioanne Kiſzka Inciſore Magni Ducatus Lithuaniæ, Mathia Zalinſki Lectiſtratore, et Iaſienecenſi, Mſcibovienſi, Zyzmorienſique Capitaneo, Luca Lenczki Lectiſtratore, Ioanne Zamoyſki, Ioanne Demetrio Solikomſki, Andrea Zborowſki Gladifero, Eraſmo Dembieńſki Vexillifero, Petro Kloczewſki et Ioanne Pariz, et aliis quam plurimis fidedignis Secretariis et Aulicis noſtris circa præmiſſa exiſtentibus. Datum vero per manus præfati Reverendi Franciſci Kraſſinſki, Præpoſiti Płocenſis, et Regni Poloniæ Vicecancellarii ſincere Nobis dilecti. ANNO 1569.

CCLXV.

Confirmatio S. R. M. Summariorum, & præcipuorum Capitum Commiſſionis Pruthenicæ. Dat. Lublini 28. Jul. Anno 1569. *Ex Archivo Regni Lib. ſub Lit. V. fol. 242.*

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

NOS SIGISMUNDUS AUGUSTUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, nec non Terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Ruſſiæ, ac omnium Terrarum Pruſſiæ, Pomeraniæ, Kijoviæ, Volhiniae, Podlachiæ, Livoniæque &c. notum facimus, quorum intereſt, univerſis & ſingulis, qui nunc ſunt, & qui poſtea futuri ſunt. Ablegaviſſe Nos annis ſuperioribus aliquoties ex Senatorum & Regni Ordinum ſententia in Terras Pruſſiæ Illuſtri olim Principi Domino ALBERTO Seniori Marchioni Brandeburgen. & in Pruſſiæ &c. Duci jure feudi ſubjectas, Legatos & Commiſſarios noſtros, quorum nomina infraſcripta in præſenti ſcripto continentur, idque eo potiſſimum conſilio, ut ex auctoritate noſtra Regia, & pro ſingulari illorum erga Nos fide, & in rebus gerendis dexteritate omnes controverſias componerent, omniaque Terrarum illarum gravamina tollerent atque amoverent. Qui cum rebus plane ex ſententia noſtra confectis & conſti-

ANNO 1569. tutis, ad Nos redüſſent, & frequenti ſenatu omnem rerum a ſe geſtarum ſeriem expoſuiſſent: obtulerunt etiam Nobis harum ipſarum rerum commentarios a ſe conſcriptos & in tres libros diſtinctos, quos quidem Nos cum omni ex parte probaviſſemus, confirmavimus eoſdem, e communi Conſiliariorum noſtrorum ſententia, ac manu noſtra ſubſcriptos, ſigilloque communitos, in archivo noſtro reponi mandavimus. Inſuper etiam obtinuerunt prædictorum commentariorum ſummaria, & præcipua quædam capita, & memoriæ juvandæ, & faſtidii ob librorum ſupradictorum prolixitatem evitandi cauſa congeſta. Quorum ſummariorum, & præcipuorum capitum tenor ſequitur & eſt talis.

Receſſus Principis Statibus Ducatus Pruſſiæ datus, atque a DD. Commiſſariis Sacræ Regiæ Majeſtatis Poloniæ confirmatus.

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Quum nihil in rebus humanis ſtabile diuturnumque permaneat, ſalubriter inventum eſt, ut quæ ab oblivione, & vetuſtate eſſent vindicanda, Literarum munimentis perenni hominum memoriæ commendarentur. Proinde Nos Joannes a Służewo Palatinus Brzeſten. &c. Petrus a Zborow Caſtellanus Biecen. &c. Joannes Koſtka de Stangenbergk, Caſtellanus Gedanen. &c. Nicolaus a Dambrowicza Sacræ Majeſtatis Regiæ Secretarius, ejusdem Sacræ Majeſtatis Regiæ, Principis & Domini noſtri Clementiſſimi in Terras Pruſſiæ Illuſtriſſimo Principi & Domino ALBERTO Seniori Marchioni Brandeburgen. & in Pruſſiæ &c. Duci ſubjectas, Legati & Commiſſarii, notum eſſe volumus per præſentes, ad quos pertinet, univerſis & ſingulis. Quod cum mandato & voluntate S. R. Majeſtatis Senatorumque ac Ordinum Regni ſententia, ex Generali Regni Conventu Lublini ptoxime celebrato, Provinciam Legationis, cum plena facultate ad Nos delatæ, in Nos aſſumpſimus, & pro munere noſtro ad controverſias componendas, omniaque harum Terrarum gravamina tollenda & amovenda, manus admoviſſemus etiam Illuſtriſſimus Dominus Dux prænominatus, non immemor, ut officii ſui erga S. R. Majeſtatem, ita æquitatis univerſis ſuis ſubditis debitæ, certos ſuos Conſiliarios, videlicet Generoſos, Nobiles atque Egregios Dominos, Johannem Iacobum Truchſes Baronem in Waltpurgk, Curiæ ſuæ Illuſtritatis Magiſtrum, Jonam Baronem de Eylenbergk, Joannem a Swerin Illuſtriſſimi Domini Junioris Ducis Curiæ Magiſtrum, Sigismundum Kierſtanowſki Diſtrictus Sokau Præfectum, Fridericum ab Aulak, Chriſtophorum Jonam Doctorem, ad agendum, tractandumque cum Statibus & Ordinibus de gravaminibus tollendis, & omni perturbatione harum Terrarum removendis deputavit. Qui tandem habitis ſecum tractatibus communi conſenſu ad Nos, ut S. R. Majeſtatis Comiſſarios, ad id, quidquid fuit, controverſiarum, componendum, determinataque auctoritate S. R. Majeſtatis, inter partem utramque decidendum ſeſe receperunt. Quod Nos pro munere noſtro in corroborationem pactorum fecimus, Illuſtriſſimuſque Dominus Dux prænominatus ea omnia rata & grata fore, apud ſe ſcripto & receſſu ejuſmodi, ſigillo ipſius communito & manu propria ſubſcripto teſtificatus eſt. Quorum ſeries in hæc ſummaria redacta eſt. ANNO 1569.

Ut duo Epiſcopi juxta vigorem conceſſi privilegii electi, habeant plenariam jurisdictionem in ſpiritualibus cauſis, ſine ullius impedimento decidendi, particulares ac Generales Synodos, pro ſtatu & neceſſitate cauſæ convocandi. Qui etiam conſiliis arduis adhiberi debent.

Epiſcopus delinquens contra leges civiles, puniatur legibus conſtitutis, convictus vero de errore doctrinæ ſubjectus ſit cognitioni, atque judicio Generalis Synodi.

Epiſcopi optimo ſalario, juxta privilegium provideri debent.

Reſidentia Epiſcoporum in conſuetis locis obſervabitur.

Viſitationes ſingulis annis, ſine gravamine Eccleſiarum, juxta Conſtitutionem Principis fieri debent.

Electio Epiſcoporum atque Ordinatio Miniſtrorum Eccleſiæ, juxta priores Canones Eccleſiæ Anno ſexageſimo quarto promulgatos, obſervabitur, ita tamen, ut quivis a Domino feudi prius nominetur, & facta examinatione ab Epiſcopo, & accedente conſenſu Eccleſiæ, poſtea confirmetur.

Proviſio Collegiorum, Scholarum et Bibliopolarum Epiſcopis una cum plenaria juriſdictione omnium ſpiritualium cauſarum committi atque demandari debet, reſervata tamen ad Principem et Conſiliarios ipſius appellatione in matrimonialibus et aliis ſpiritualibus negotiis.

Intra ſpatium unius anni Canones Eccleſiæ, quo ad ceremonias Eccleſiæ, et gubernationem diſciplinæ attinet, ut tamen ſint conformes Confeſſioni Auguſtanæ,

Annonæ 1569. Anno trigesimo typis excusæ constitui debent.

Violatores Canonum, atque sectatores haereseos, si admoniti non desistant, vel errorem revocent, gravissima pœna prosequendi sunt, & omnibus Ministris, antea dimissis ex his Terris, liberum erit secure reverti.

Administratio sæcularis imperii, juxta Privilegium Anno millesimo quingentesimo quadragesimo secundo concessum observetur, & Nobiles Indigenæ præ aliis ad officia eligantur.

Ædes in usum Officialium præ arcibus extructæ nemini, vel jure advitali, vel hæreditario inscribantur.

Princeps Consiliarios atque subditos suos cum gratia, sine aliqua laesione famae atque honoris dimittet.

Consiliarii juxta privilegium principis sint quinque, Nobiles Indigenae et Doctores, si haberi possunt, similiter tres indigenae.

In causis dubiis Magdeburgen., juxta vetus privilegium procedatur.

In Cancellariam atque Cameram aerarii Prutheni prae aliis eligantur.

Terrae Ducatus Prussiae gravioribus contributionibus minime praegraventur, sed secundum vigorem concessi privilegii observetur.

Fœdus cum externis principibus irrequisita S. R. Majestate, atque insciis Statibus Prussiae sancitum, nullius roboris sive firmitudinis esse debet.

Status atque Ordines Prussiae non sunt temere convocandi, et urgente necessitate, de praecipuis propositionibus, status singulorum districtuum in ipsa indictione Conventus certiores reddendi.

Princeps est contentus, quod de mutuo acceptis summis pecuniae justa inquisitio fiat.

Omnes suspectas personas, ac servitores non necessarios esse removendos, neque in usitatis citationibus quenquam praegravandum, sed jure cum unoquoque procedendum.

Declaratio, quod mandatum de securitate Schalichii ad malam narrationem impetratum et inscio Principe, sicut et cum libellis famosis accidit, typis excudatur.

Deputati custodes aerarii Statuum de singulis acceptis atque extraditis, exactissimam rationem reddant.

Electio judicum Terrae tribus ex singulis districtibus ad hoc officium a Statibus Principi nominatis observari debet.

Jus Culmense atque Constitutiones Provinciales, quamprimum de his transactum fuerit, typis excudi debent.

Unicuique etiam liberum esto, bona sua pro meliori modo usurpare, molendinum ac tabernam in locis antea solitis, & vigore Privilegii licitis ædificare, ita tamen, ut nulla nova taberna, infra spatium unius milliarii a civitatibus, sine speciali aliqua immunitate ædificetur. Anno 1569.

Dux Prussiæ pollicetur omnium subditorum privilegia, jurisdictiones ac consuetudines tueri & conservare.

Quodsi hoc non fieret, subditis licitum erit de quibuscunque gravaminibus sine ulla aliqua nota rebellionis sive seditionis, S. R. Majestatis, & Amplissimæ Coronæ Poloniæ defensionem atque auxilium implorare.

Vult denique Celsitudo sua, quodsi quispiam ex indigenis et peregrinis in aliis regionibus, propter culpatos mores, accusatus fuerit, ut juxta leges, communicato consilio cum statibus, justo juris Ordine puniatur. Dat. Regiomonti die quarta Octobris, Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo sexto.

Manu propria.

Et hunc quidem Recessum scripto superiore comprehensum, compositionemq; et complanationem inter Illustr. Principem D. Ducem prænominatum ex una, & harum Terrarum incolas, subditos suae Illustritatis ex altera partibus factam; Nos S. R. Majestatis, Senatus ac Ordinum Regni, atque nostra commissoriali auctoritate in omnibus suis punctis, clausulis, conditionibus, articulis, confirmandam, approbandam & ratificandam duximus; quemadmodum jam confirmamus, approbamus & ratificamus præsentibus Literis nostris. Volentes ea omnia præinserta robur debitæ & perpetuæ firmitatis obtinere. In quorum fidem & evidentius testimonium præsentes Literæ sigillis nostris subter appensis, & propria cujuscunque nostrum subscriptione communita sunt. Dat. Regiomonti quinta die Mensis Octobris in Conventione Provinciali Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo sexto.

Recessus Principis Civitatibus datus, & auctoritate Dominorum Commissariorum confirmatus.

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Cum ea naturae lege universa constant, ut nihil diuturnum aut stabile in eis reperiatur, solers hominum industria invenit, ut quæ ab oblivione vindicanda sempiterna hominum memoria commenda-

ANNO 1569. orentur, literarum monumentis consigna-
ta, ad posteritatem transmitterentur. Itaque Nos Johannes de Służewo Palatinus Brzestensis &c., Petrus a Zborow Castellanus Biecensis, Joannes Kostka a Stangenbergk Castellanus Gedanensis, Nicolaus Firley de Dambrowicza, Sacr. Regiæ Majestatis Poloniæ in Terras Prussiæ, Illustrissimo Domino in Prussia Duci &c. subjectas, Legati & Commissarii notum testatumque facimus per præsentes, ad quos pertinet, universis & singulis, harum notitiam habituris. Quod cum mandato & voluntate Sac. Reg. Majestatis, Principis & Domini nostri Clementissimi, de sententia Senatus, omniumque Ordinum Regni, Provinciam Legationis nostræ commissorialis, in hasce Terras Prussiæ cum plena & non limitata facultate in nos assumpsissemus, & pro munere nostro ad controversias componendas, omniaque harum Terrarum gravamina tollenda & amovenda, omnem operam adhibuissemus, etiam Illustrissimus Dominus in Prussia Dux prædictus, ut officii sui erga Sacr. R. Majestatem, & veris universis suis subditis manutenendi memor, certos suos Consiliarios ad agendum tractandumque cum tribus Regiomontanis civitatibus de gravaminibus tollendis, & omni perturbatione removenda deputavit. Qui tandem, post secum habitos tractatus per eosdem Consiliarios, nomine Illustrissimi Domini Ducis ex una, & cives civitatum ex altera partibus factos, ad nos S. R. Majestatis Commissarios communi consensu ad id, quidquid fuit controversiarum, componendum, determinataq; auctoritate Majestatis S. R. inter partem utramque decidendum sese receperunt. Quod nos de munere facultatis nostræ in confirmationem & corroborationem Pactorum fecimus. Illustrisque Dominus Dux prænominatus, ea omnia rata & grata fore apud se, scripto & Recessu ejusmodi, sigillo ipsius communito, & manu propria subscripto, testificatus est. Quod sequitur, & est de verbo ad verbum tale. Præcipua vero capita in hæc sequentia summaria redacta sunt.

Senatus atque Judicium civitatum, sine ullo impedimento mandatorum & inhibitionum, jus & justitiam unicuique administrabunt, nec quisquam contrarium ipsorum privilegiis a Principe urgebitur, salva tamen Principis reputatione, & ordinaria appellatione, nec non prærogativa fisci, licet nunc Princeps ad intercessionem DD. Commissariorum, & in ipsorum perpetuam memoriam de jure suo in causa Salomonis Brandt cessit, & quartum nummum, jure fisci ad se delatum, donavit. ANNO 1569.

Negotiationes quæstorum, notariorum castri, tabernatorum atque scultetorum prohibitæ sunt, nisi si quis speciale privilegium habuerit, pisces incolis præ alijs præcipue vendi debent.

Pistoribus Princeps concedit in acceptandis mensuris molaribus, quotiescunque placuerit, adesse.

Provisionem tabernarum, & venditionem cerevisiæ Nobilibus denegare non esse consultum, Princeps arbitratus est.

Civitatibus juxta privilegia sua, tam in aquis, quam in fluminibus concessa est libera piscandi potestas, ita tamen, ne privilegiis suis, in præjudicium totius Terræ abutantur.

Thelonea inusitata, quæ cum Pactis adversantur, ut abrogentur, Commissarii apud Sacram Regiam Majestatem intercedent.

Consiliarii Principis, sicuti Professores Collegii ab omnibus oneribus civilibus exempti sunt.

Omnia, quæ fiunt in civitatibus, consensu atque voluntate Principis stricte observari debent.

Interceptiones piscium inusitatæ, & sine aliquo speciali privilegio, in fluminibus prohibitæ sunt, & Princeps juxta Recessum eas moderabitur.

De prohibita a Domino Cardinali evectione mercium ex Episcopatu in Ducatum Prussiæ agent DD. Commissarii cum Reverendissima Dominatione sua, ac quo se in hoc puncto pactis conformet, diligenter promovebunt.

Mercatores Memmelenses novo privilegio, tanquam per suspectos homines impetrato, & his præsentibus cassato, gaudere non possunt, & in omni negotiatione sua, vetus privilegium observabunt. Qua in parte veteribus privilegiis, immunitatibus atque consuetudinibus trium civitatum in depositione mercium nihil derogatum sit.

Depositio mercium Judæis, sicuti in alis locis Terræ Prussiæ prohibita est.

Monasterium una cum omnibus proventibus conservetur.

Status cum civitatibus de hospitali pauperum transigent.

Jus Patronatus Princeps sibi tanquam Regale reservat, observatis tamen in electione Ministrorum prioribus Recessibus.

Quartus nummus tribus civitatibus Regiomontanis ad interceſſionem Commissariorum donatus est.

De ædibus pertinentibus ad Ecclesiam Kniphovienſem, Civitas a Principe contentabitur.

Degra-

ANNO 1569. Degradatio ſenatoriæ dignitatis, quibusdam ad malam narrationem facta, neutiquam ipſorum honori, famæ atque exiſtimationi, & poſteris obeſſe ſive præjudicare debet.

Poſtulationem civitatum in repetendo argento Eccleſiæ, cum illud in utilitates collatum ſit, Princeps iniquam eſſe cenſet.

Quodſi Princeps intellexerit, civitatem Lebnicenſem de mutuo accepta ſumma pecuniæ nondum contentatam eſſe, pollicetur ea in re gratiam ſuam.

Actum Regiomonti die vigeſima ſecunda Octob. Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto.

Et hunc quidem Receſſum, ſcripto ſuperiori comprehenſum, compoſitionemque & complanationem inter Illuſtrem Dominum in Pruſſia Ducem ex una, & civitates tres Regiomontanas ex altera partibus, mediantibus Nobis, in præſentia Generoſorum & Excellentiſſimorum Dominorum, Joan. Jacobi Truchſes a Waltpurgk, Curiæ ſuæ Illuſtritatis Magiſtri, Ionæ Baronis de Eilembergk, Iacobi a Swerin, Illuſtriſſimi Domini Iunioris Ducis Curiæ Magiſtri, Sigismundi a Kierſtein Diſtrictus Sokau Præfecti, Friderici ab Aulak, Chriſtophori Ionæ Doctoris, ſuæ Illuſtritatis Conſiliariorum factam, Nos Sac. R. Majeſtatis prædicti Commiſſarii & Legati, auctoritate S. R. Majeſtatis, Senatus, Ordinumque Regni, & noſtra commiſſoriali, approbandam, confirmandam, ratificandam duximus, uti approbamus, ratificamus, confirmamusque per præſentes. Volentes eam robur debitæ & perpetuæ firmitatis obtinere. Quod attinet articulum ſuperius præſentibus inſertum, de venditione frumentorum, contra hunc Ordines Equeſtris Status, uti ſibi præjudicantem, proteſtati ſunt: quam nos eorum proteſtationem ſuſcepimus, reſervantes ejus pro futuris proxime Comitiis finalem deciſionem. Harum, quibus ſigilla noſtra ſunt ſubappenſa, teſtimonio & ſubſcriptione Literarum. Datt. Regiomonti vigeſima quinta die Octobris, Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto.

Manibus propriis.

Caſſatio Juramenti Marchionibus Brandeburgenſ. præſtiti, quæ erat talis.

Joannes a Służewo Palatinus Brzeſtenſis, Koninenſis Miedzirecenſisque Capitaneus, Petrus a Zborow Biecenſis, Tlumacovienſis Stobnicenſisque, Joannes Koſtka a Stangenbergk Gedanenſis, Terrarum Pruſſiæ Theſaurarius, Pucenſis, Derſſovienſisque Caſtellani & Capitanei, Nicolaus de Dambrowicza S. R. Majeſtatis Poloniæ Secretarius, a S. Regia Majeſtate Poloniæ, Principe & Domino noſtro Clementiſſimo, in hanc Provinciam deſignati Legati & Commiſſarii, univerſis & ſingulis, cujuscunque ſtatus, gradus, conditionis, eminentiæ aut dignitatis fuerint, notum teſtatumque facimus. Quod Nos cum a Sacra Regia Majeſtate, Domino noſtro Clementiſſimo, de conſilio & aſſenſu Senatorum & omnium Ordinum Regni, ex Generali Lublinenſi Conventu Regni proxime celebrato, huc ad pacandum ac reſtituendum labefactatum perturbatumque harum Terrarum ſtatum, cum plena & non limitata facultate ablegati eſſemus, inter alia hujus Provinciæ incommoda, etiam homagium Illuſtriſſimis Dominis Marchionibus Electoribus Brandeburgenſibus &c. non ita pridem ab incolis hujus Ducatus jurejurando præſtitum, non minus nocivum judicavimus, propterea quod quemadmodum id homagium ab Illuſtriſſimo Principe Domino ALBERTO Seniore Marchione Brandeburgenſi, & in Pruſſia &c. Duce ea conditione, ſi videlicet R. Majeſtas, Ordinesque Regni illud approbaverint, dictis Dominis Marchionibus fuit conceſſum, iſteque conſenſus & approbatio jam in Conventu Regni a Regia Majeſtate & Ordinibus poſtulari debebat, conditioni non eſt ſatisfactum, imo neque juramentum ullum ab incolis hujus Ducatus exigi debebat, niſi Ipſi Regiæ Majeſtati ſupremo & directo harum Terrarum Domino, uti debuerunt, & jus feudi poſtulat, fidei ſuæ jusjurandum dediſſent, de qua quidem conditione Illuſtritatis ejus ſuper hoc Statibus datæ literæ latius teſtantur.

Nos itaque hoc malum quoque tollere volentes, animadvertentesq; prædictum homagium Majeſtati Regiæ minime gratum, ratumque, quin potius illi, omnibusque Ordinibus Regni maxime adverſum, de pactis, juribusqne feudalibus (quæ ſine expreſſo Domini feudi mandato Vaſallo a ſubditis juramentum extorquere non concedant) contrarium eſſe, ad inſtigationem & petitionem Statuum & Ordinum hujus Provinciæ illud auctoritate Majeſtatis S. R., omnium Regni Ordinum, & noſtra commiſſoriali, reſcindendum & annihilandum duximus, prout reſcindimus & annihilamus præſentibus. Omnes & ſingulos, qui ſe dicto juramento & homagio Illuſtriſſimis Do-

ANNO 1569. minis Marchionibus Electoribus Brandeburgenſibus &c. obſtrinxerunt, ab eodem abſolventes, & liberos pronuntiantes perpetuo & in ævum. In quorum fidem & teſtimonium præſentes Literas manibus noſtris ſubſcripſimus. Datt. Regiomonti die vigeſima quinta Octobris, An. Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto.

Manibus propriis.

Proſcriptio Schalichii.

Nos Joannes a Służewo Palatinus Brzeſtenſis, Koninenſ. Miedzirzecenſisque, Petrus a Zborow Thlumacovienſ. Stobnicenſisque, Joannes Koſtka de Stangenbergk Gedanenſis, Terrarum Pruſſiæ Theſaurarius, ac Pucenſ. Derſſovienſisque Caſtellani & Capitanei, Nicolaus Firley a Dambrowicza S. R. Majeſtatis Secretarius, Sereniſſimi Principis & Domini, Domini SIGISMUNDI AUGUSTI, Dei Gratia Regis Poloniæ, Magni Ducis Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitjæque &c. Domini & Hæredis, ad Illuſtriſſimum Principem Dominum ALBERTUM Seniorem, Marchionem Brandeburgenſ. & in Pruſſia &c. Ducem Legati, & ad illicitarum factionum motus compeſcendos in eisdem Terris, eidem Illuſtriſſimo Duci ſubjectis, ejusdem S. R. Majeſtatis Commiſſarii, notum teſtatumque facimus per præſentes univerſis & ſingulis, ad quos pertinet, harum notitiam habituris. Quia Nos cum in praedictas Terras Pruſſiae mandato & voluntate S. R. Majeſtatis, Principis & Domini noſtri Clementiſſimi, & de Inclyti Regni Poloniae Senatus, ac omnium Ordinum ſententia veniſſemus, juxtaque facultatem noſtram in plena forma, et non limitata, ad pacandam omnem hujus Provinciae perturbationem Nobis collatam, de cauſis tantae perturbationis inquirere cepiſſemus, plenam informationem accepimus, quendam Paulum, qui ſibi nomen, & familiam Schalichii, Marchionatum Veronae, et varios Principatus tribuebat, ſeque pro eo, qui minus eſſet, audacter vendicabat, his perturbationibus maximam occaſionem praebuiſſe; quod ſuſpectis & perniciosis ſuis conſiliis atque conatibus, inſcio Illuſtriſſimo Domino in Pruſſia Duce praedicto, & Conſiliariis ipſius, multa tum Regno contraria, tum Reipublicae & Statibus atque Ordinibus harum Terrarum admodum pernicioſa moliretur, utque id facilius, & via expeditiore efficere poſſet, homines obſcuros & malae fidei, ſuorum conatuum adminiſtros, ad officia rerumque gubernacula intruderet, ac patrocinio ſuo promoveret, quorum opera vetus ille ordo Reipublicae confundi, ac penitus tolli, novus inſtitui, libertates omnium Ordinum in anguſtum redigi ceperant, omnia ad ſeditionem & arma, ſublata pace, confundendaque & invertenda omnia, manifeſtis indiciis ſpectare videbantur, ita, ut ex ea factione Schalichiana & ſumma omnium malorum origo, tanquam e fonte, in grande hujus Reipublicae detrimentum eruperit. Inſuper quod famoſos libellos contra Inclytam Domum Auſtriacam, cum qua S. R. Majeſtati Poloniae, Principi & Domino noſtro Clementiſſimo, arcta neceſſitudo & affinitas intercedit, conſcriptos ediderit, auſusque inſuper fuerit jactare, quaſi illa ſcitu & voluntate S. R. Majeſt. et conſenſu Illuſt. Domini in Pruſſia Ducis fecerit. Deinde quod contra univerſos Illuſtriſſimi Domini Ducis ſubditos iniquum et injuridicum, libertatique eorum contrarium pro ſe Mandatum ex Pſeudo-Cancellaria, quod praeſentibus inſeri voluimus, ediderit ac promulgaverit, idque inſcio Illuſtriſſimo Domino Duce praedicto. Poſtremo quod multas in his Terris poſſeſſiones importunitate ſua et artibus ſuis, in grandem perniciem Reipublicae, una cum magna parte Nobilium eadem opera occupata ad ſe pertraxerit, et aliis levibus hominibus ad ejusmodi rapinam, et deſpoliationem Reipublicae amplam feneſtram patefecerit, unde quam calamitoſe Terra haec diſcerpi ac diripi caeperat, nemini in hac Provincia ignotum eſt. Nos itaque S. R. Majeſtatis praedictae Commiſſarii radicem, cauſam, auctorem et originem hujus univerſae perturbationis penitus ſublatam, et funditus evulſam ac ejectam eſſe cupientes, eum ipſum Schalichium, propter has uti graviſſimas cauſas, auctoritate S. R. Majeſtatis, Senatorumque ac Ordinum Inclyti Regni Poloniae, nec non vigore facultatis noſtrae commiſſorialis, ex his et aliis omnibus Terris, Majeſt. R. et Regno ſubjectis, proſcribendum et alienandum duximus, quemadmodum jam proſcribimus et alienamus praeſentibus Literis noſtris, eique in his omnibus Terris igni et aqua interdicimus, una cum complicibus ejus univerſis, et iis omnibus, qui inpoſterum aliquod commercium habere deprehenſi fuerint, eandem pœnam irrogatam eſſe volumus. Quodſi vero uſque comparuerit, unicuique licere volumus, a quocunque deprehenſus fuerit, nemine excepto, eum capiendi, captivandi, et in carcerem conjiciendi, tanquam pro facinoroſo et perturbatore

ANNO 1569.

harum

ANNO 1569. harum Terrarum, publicae pacis et tranquillitatis, legum violatore et universi politici Ordinis; hocce declaratum et indicatum, etiam caedem ejus impunitam et licitam esse volumus.

Cassatio Mandati, Illustriss. Principis nomine ex Pseudo-Cancellaria pro Paulo Schalichio, inscio tamen Principe, editi.

Quoniam autem idem Paulus Schalichius ex Pseudo-Cancellaria, inscio Illustrissimo Domino Duce, contra omnes subditos Illustritatis suae pro se mandatum ediderat, quo libertati omnium Ordinum praejudicatum fuit, illud etiam nullitati subjiciendum putavimus, quodque ad majorem certitudinem praesentibus de verbo ad verbum inserendum duximus, sequiturque et est tale.

Et hoc quidem pro Schalichio mandatum, superius contigue de verbo ad verbum praesentibus insertum, quod typis excussum erat, promulgatum, Nos praedicti S. R. Majestatis Consiliarii iniquum, injustum, injuridicum, libertatique omnium Ordinum contrarium judicantes, in omnibus suis punctis et clausulis, articulisque sigillatim et universim cassandum, annihilandum, mortificandum duximus, uti jam S. R. Majestatis, Senatus, Ordinumque omnium, et nostra commissoriali auctoritate cassamus, annihilamus, et mortificamus per praesentes. Declarantes illud, nullum amplius robur obtinere debere perpetuo et in aevum, ab eoque mandato omnes et universos suae Illustritatis subditos et incolas hujus Provinciae, omnium Statuum et Ordinum, immunes, liberos, exemptos pronuntiantes, uti eos, qui fidem subjectionemq; suam erga Illu. suam semper salvam et integram sancte et inviolabiliter observarunt. Insuper inscriptionem oppidi Kreuczburgk, cum villis omnibus et districtu universo, bonam partem Nobilium complectentem, eidem Paulo Schalichio factam, et postea in lucem per Typographos editam, cassare et annihilare e Reipublicae commodo fore putavimus.

Cassatio Inscriptionis Oppidi Kreuczburgk, Paulo Schalichio factae.

Quam Nos quidem inscriptionem suprascriptam praedicti oppidi Kreuczburgk, cum districtu et Nobilitate, quod id et pactis et immunitatibus, libertatibus et privilegiis ipsorum tum ab Ordine collatis, tum ab Illustrissimo *Domino* Duce confirmatis, quae illis in debito robore conservari jus & aequum postulat, contrarium sit, eidem Paulo Schalichio in perpetuum factam, & quidquid eidem aliis in locis inscriptum, datum, quocunque jure donatum reperiatur, auctoritate praedicta etiam cassamus, annihilamus, rescindimus, omnemque vim & robur, illi adimimus perpetuis temporibus confirmantes, praedictas possessiones rursus ad manus Illustrissimi Domini Ducis pleno jure redituras. In quorum omnium praemissorum fidem, sigillis & subscriptionibus nostris praesentes communivimus. Datt. Regiomonti die quinta Octobris Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo sexto.

Manibus propriis.

ANNO 1569.

Cassatio omnium donationum, ab expeditione Mariewerdensi factarum.

Joannes a Służewo Palatinus Brzestensis, Petrus a Zborow Castellanus Biecensis, Joannes Kostka a Stangenbergk Castellanus Gedanensis, Nicolaus a Dambrowicza, S. R. Majestatis Poloniae ad Illustrissimum Principem Dominum ALBERTUM in Prussia &c. Ducem, & hasce Prussiae Terras Legati & Commissarii, notum esse volumus per praesentes, ad quos pertinet, universis & singulis. Quod Nos cum in praedictas Prussiae Terras, mandato & voluntate Sac. R. Majestatis, Principis & Domini nostri Clementissimi, & Senatus Ordinumque Regni assensu, compescendarum pernicioſarum factionum, restaurandique perturbati harum Terrarum status causa venissemus, juxtaque facultatem nostram plenam, & non limitatam, ad damna hujus Provinciae emolienda, consilia & conatus nostros omnes intendissemus; reperimus etiam inter cætera mala etiam hoc intollerabile, quod a tempore expeditionis Mariewerdensis contra Ericum Ducem Brunsvicensem, Illustritatis suae gravida aetas, & senio & crebris morborum procellis afflicta, occasionem reliquerit, ut Paulus Schalichius & ejus factio, Illustritatis suae & aetate & auctoritate abuteretur, unde plurimae cum in derogationem juris & superioritatis Regiae admissa, tum in detrimentum hujus Reipublicae, & immutationem privilegiorum, jurium ac libertatum omnium Ordinum, imo & Illustritatis suae summum incommodum dissipata & dilapidata. Cum autem nostrarum partium esse intelligamus, omnem obliquitatem, in his Terris admissam, in suam pristinam formam reducere, omnes

ANNO 1569. inſcriptiones, & quocunque nomine & ratione donationis a tempore expeditionis Mariæverdenſis, cujuscunque ſtatus, conditionis & eminentiæ hominibus factas, auctoritate S. R. Majeſtatis, Senatus, Ordinumque Regni, & noſtra commiſſoriali caſſandas, reſcindendas, annihilandas, & nullius roboris eſſe declarandas duximus, uti jam caſſamus, reſcindimus & annihilamus per præſentes, omnem vim et robur illis adimentes perpetuo & in ævum. Mandamus autem omnibus, quicunque eo præſcripto tempore aliquas inſcriptiones, vel donationes quocunque nomine, & per quoscunque obtinuerunt, ad Conventum Regiomonti, poſt datam præſentium proxime & immediate celebrandum, conferant. In quo Conventu ejusmodi inſcriptionum reviſio & cognitio futura eſt, præſente S. R. Majeſtatis Nuntio, vel etiam Commiſſariis, ſi opus fuerit, ut quæcunque illegitimæ, & nullo jure emanatæ judicatæ fuerint, ut juris eſt, eam cognitionem in effectu debita executio ſequatur. Quicunque autem ad id tempus literas ſuas non exhibuerit, ipſo facto nullæ ſunt, & omne ſuum robur amittunt. Harum, quibus ſigilla noſtra ſubappenſa ſunt, teſtimonio & ſubſcriptione Literarum. Datum Regiomonti in Conventu Provinciali die vigeſima octava Octobris, Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto

Capita admonitionis Dominorum Commiſſariorum, Gubernatorib9 & præcipuis Officialibus Principis brevi ante diſceſſum in publica Statuum frequentia perlectæ.

Prima admonitio eſt directa ad Dominos Gubernatores & Conſiliarios, qui nullius alterius, ſed tantum ipſorum unanimi relatione res Principi proponant, idque ſolummodo in arduis rebus, neque quiſquam audeat, pro ſua perſona ullum negotium ſine aliorum ſcitu coram Principe tractare, aut quenquam promovere.

Deinde Cancellarius apud Secretarium & Scribas Cancellariæ providebit, ne quidpiam, niſi prius ab ipſo perlectum fuerit, extradatur, & omnia pernicioſa ab ipſo præcaveantur.

Quodſi quid in eo peccatum foret, cum Cancellario potiſſimum & Secretario de hoc expoſtulabitur.

Quodſi quiſpiam tractationem rerum honeſtarum & juſtarum propter gratiam, indignationem, commodum ſive incommodum neutiquam promoveret, Conſiliarii reliqui admoneant, & ad alia ad hortentur. Hoc ſi neutiquam ſuccedet, nullo modo id ſilentio tegant, ſed quamprimum ad Sacram Regiam Majeſtat. & Regni Proceres referant. ANNO 1569.

Camerarii ſimiliter admonentur, ne homines leves, aut aliquo modo ſuſpectos admittant, quin potius tales arceant, amoveantque.

Homines ſuſpecti, ne ad Juniorem Principem, quem tamen omnes honeſti adire poſſunt, admittantur, Magiſter Curiæ præcavebit.

Ne quiſquam audeat ſe negotiis illicitis propter gratiam Principis immiſcere, ſed in juſtis & honeſtis operam ſuam navabit.

Providebunt etiam Conſiliarii, ne quidquam, quod in præjudicium S. R. Majeſtatis & Principis vergat, per leves homines expracticetur.

Quodſi Princeps opera quorundam levium hominum ad aliud quoddam pernicioſum S. R. Majeſtati ex his Terris commoveretur, Gubernatores, etiam Conſiliarii & Status reſcientes, hoc malum non extirparent, vel ſi impar ipſorum viribus eſſet, ad Sacram Regiam Majeſtatem & Proceres Regni non referrent: Sacra Regia Majeſtas cum nullo alio, quam cum Conſiliariis, qui vigore juramenti ſui ea mala præcavere deberent, deinde cum univerſis Statibus, quod ea ſilentio præterierint, agendum ſibi reſervat.

De juramento Conſiliariorum præſtando, in quo hactenus non eſt expreſſa facta mentio S. R. Majeſtatis, differtur ad ulteriorem informationem, & S. R. Majeſtatis mandatum.

Proteſtatio Cancellarii & aliorum Conſiliariorum.

Cancellarius de hac admonitione, ſuo nomine, tanquam ſibi admodum gravi, proteſtatus eſt: nomine vero aliorum in caſſationem, & maxime vero juramenti, Marchionibus Brandeburgenſibus præſtiti, ſe non conſentire, a qua ſe etiam proteſtari dicebat.

Sequuntur jam Acta ſecundæ Legationis Regiomonti Anno LXVII.

Literæ Receſſus ab Illuſtriſſimo Principe, Ordinibus & Statibus harum Terrarum datæ, & a Dominis Commiſſariis ad illorum petitionem confirmatæ.

Nos Joannes a Służewo Palatinus Brzeſtenſis, Koninenſis & Medzirecenſis Capi-

ANNO 1569. Capitaneus, Joannes Chriſtoporſki Caſtellanus Wielunenſis, Joannes Koſtka de Stangenbergk Caſtellanus Gedanenſis, Terrarum Pruſſiæ Theſaurarius, ac Pucenſis, Derſſovienſis Capitaneus, Sac. R. Majeſtatis Poloniæ, Principis & Domini noſtri Clementiſſimi, ad Illuſtriſſimum Dominum in Pruſſia Ducem, & Terras Illuſtrit. ipſius ſubjectas, cum plena facultate miſſi Legati & Commiſſarii. Univerſis & ſingulis, quorum intereſt, præſentibus Literis noſtris notum teſtatumq; facimus. Quod cum a prædicta S. Regia Majeſtate, ac Ordinibus Regni Poloniæ ad ea, quæ fuerint corroboranda, ſtabilienda & perficienda, atque ad executionem Literarum Receſſus, ab Illuſtriſſimo Domino Duce Statibus atque Ordinibus dati, faciendam miſſi eſſemus, Illuſtris Dominus Dux denuo per Receſſum Nobis inter ſuam Illuſtritatem & Status atque Ordines decidendum in corroborationem, ſupplementum & executionem prioris Receſſus ea conſcripta manu propria ſubſcripta, & ſub ſigillo proprio Statibus & Ordinibus conceſſit & dedit. Quarum quidem Illuſtritatis ſuæ Literarum hæc ſunt præcipua capita.

Primo Epiſcopis optimo ſalario, vigore Receſſus ab Illuſtriſſimo Principe, cum conſenſu Procerum omnium ſubditorum proſpectum eſt.

Corpus doctrinæ conforme Confeſſioni Auguſtanæ, a Sacra Cæſarea Majeſtate approbatæ, typis excudetur, omnesque incolæ juxta eam doctrinam ſine ullius impedimento conſervabuntur.

Epiſcopis etiam & Synodis ſua auctoritate in proſequenda indilata executione contra delinquentes & contumaces præſto adſint.

Nemo etiam, qui huic Corpori doctrinæ, & unanimi conſenſui adverſabitur, tam in Aula Principis, quam in Civitatibus & aliis Provinciis aliquam dignitatem in publicis officiis obtineat, ſed ea privetur.

Proviſio Epiſcoporum Statibus ſub ſigillo Principis communicabitur.

Adminiſtratio Conſiſtorii in primo adventu Epiſcopi Samlandenſis ordinabitur.

In ſæculari adminiſtratione juxta vetus privilegium obſervabitur.

Juniori Principi pro Magiſtro Curiæ, Camerariis & Præceptore tales perſonæ, qui ſint in pura doctrina non ſuſpecti, honeſtæ ac probatae vitæ, deligantur.

Duciſſa ſimiliter nullas ſuſpectas perſonas & privilegio contrarias ferat.

Omnes ſuſpectæ perſonæ, uti Calvinianæ, & qui aliis erroribus doctrinæ implicati ſunt, in conſiliis non adhibeantur, ſed ſuo officio priventur, & in locum ipſarum alii ordinentur. ANNO 1569.

Judicium etiam Curiæ vigore privilegii atque proceſſuum ordinabitur.

Alius Advocatus Schakovienſis quamprimum ordinabitur.

Similiter in aliis Præfecturis ad Feſtum S. Michaëlis commutatio officiorum fiat, & officia idoneis perſonis, pro commodo Principis & Terræ, juxta Privilegia atque Receſſus demandentur.

Omnes ſuperfluæ penſiones & impenſæ ante Feſtum Nativitatis Domini contrahantur.

Ex Camera ærarii omnes perſonæ ſuſpectæ removeantur.

In Cancellariam Prutheni aliis externis præferantur.

Si quis, quicunque ille ſit, auſus fuerit, ſine conſenſu Gubernatorum apud Illuſtriſſimum Principem, ſive ſit de pecunia & aliis ſimilibus ejus valoris, ſollicitare, de iisque quidpiam impetraverit, id omne non ſolum irritum atque caſſatum cenſebitur, ſed etiam ille ipſe inſigni aliqua pœna afficiendus erit. Quæ omnia Gubernatores ſtricte obſervabunt.

Judæi ſe a Ducatu Pruſſiæ intra ſpatium quatuor ſeptimanarum omnino ſub graviſſima pœna abſtineant, nullæque Literæ ipſis hac in parte patrocinari debent.

Commiſſarii apud Sacram Regiam Majeſtatem de taxatione monetæ Lithuanicæ, & Talerorum novorum, tam in Terris Pruſſiæ Regiæ Majeſtatis, quam Regno Poloniæ, ut ſit æqualis, intercedent.

Similiter quo naves anguillares in utroque mari ad aliquot annos aboleantur.

Princeps pollicetur, ſe Jus Culmenſe, Proceſſum Juris, atque Conſultationes Provinciales, quamprimum ſupra iis concordatum fuerit, velle typis ſe committere atque publicare.

Et quod ad Conſtitutiones Provinciales attinet, eæ ante Feſtum S. Michaëlis imprimantur. Actum Regiomonti die quinta Julii, Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo.

Et has Nos quidem Receſſus Literas auctoritate S. R. Majeſtatis, & Ordinum Regni Poloniæ, ac noſtra commiſſoriali plena facultate confirmandas, approbandas, ratificandas duximus, prout confirmamus, approbamus, ratificamus præſentibus Literis noſtris in omnibus earum conditionibus, punctis, articulis & clauſulis robur debitæ & perpetuæ firmitatis obtinere debere pronuntiantes. Datum Regiomonti die quatuordecima Men-

ANNO 1569. sis Julii Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo.

Literæ Receſſus Civitatibus ab Illuſtriſſimo quoque Principe datæ, & auctoritate Dominorum Commiſſariorum confirmatæ.

Nos Joannes a Służewo Palatinus Brzeſtenſis, Koninenſis Capitaneus, Joannes Chriſtoporſki Caſtellanus Wielunenſis, Joannes Koſtka a Stangenbergk Caſtellanus Gedanenſis, Terrarum Pruſſiæ Theſaurarius, Pucenſ. Derſſovienſisque Capitaneus, Sac. R. Majeſtatis Poloniæ, Principis & Domini, Dom. noſtri Clementiſſimi, ad Illuſtriſſimum in Pruſſia Ducem, & Terras Illuſtritati ejus ſubjectas, cum plena facultate miſſi Legati & Commiſſarii, univerſis & ſingulis, quorum intereſt, præſentibus Literis noſtris notum teſtatumque facimus. Quod cum a prædicta Sacra Majeſtate Regia, ac Ordinibus Regni Poloniæ ad ea, quæ in prioribus Comitiis per priores ſuæ Majeſtatis Commiſſarios acta fuerint, corroboranda, ſtabilienda & perficienda, atque ad executionem Literarum Receſſus, ab Illuſtriſſimo Domino Duce Civitatibus Regiomontanis dati, faciendam miſſi eſſemus; Illuſtriſſimus Dominus Dux denuo per Receſſum Nobis inter ſuam Illuſtritatem & civitates prædictas decidendum, in corroborationem, ſupplementum & executionem prioris Receſſus ea conſcripta, manu ſua ſubſcripta, & ſub ſigillo priori ſupradictis civitatibus conceſſit & dedit. Quarum quidem Illuſtritatis ſuæ Literarum hæc ſunt præcipua capita.

Illuſtris Celſitudo ſua pollicetur, ſe vigore Receſſus Civitatum privilegiis, immunitatibus, jurisdictionibus, conſuetudinibus atque proceſſibus nihil quidquam derogaturam, reſervata Celſitudini ſuæ praerogativa fiſci, ea tamen conditione, ne hac aliquid in praejudicium minorennium liberorum committatur.

Similiter contentationem domorum Eccleſiae, quae peregrinis datae, & ad profanos uſus collatae ſunt, ſperans, a poſſeſſoribus taxationem earum ſupra modum non extenſuram fore.

Quamvis etiam Illuſtriſſimus Princeps ad recompenſationem earum rerum, quae in pios uſus collatae ſunt, minime obligatus ſit, tamen vult, ut publico Hoſpitali ex mera gratia, ad ſolam interceſſionem Dominorum Commiſſariorum, intra ſpatium unius anni tria millia marcarum tradantur.

Quodſi vero praefata ſumma non deponeretur ex Camera aerarii, pro ſingulis centum marcis ſex marcae hoſpitali tradantur. Nihilominus tamen principalis ſumma quam primo deponi debet. ANNO 1569.

Errata aliqua in molendinis inventa, poſteaquam indicata fuerint, corrigi debent, & Praefectus molarum in praeſentia civitatum juramentum praeſtabit.

Si quis vero alicujus infidelitatis convictus fuerit, graviſſima pœna corporis afficiatur.

Notariis caſtri, tabernatoribus, & aliis ſimilibus negotiationes publicae ſcripto interdictae ſint.

Omnes interceptiones in fluminibus aboleantur, niſi quis ſpecialiter ſupra iis privilegiatus fuerit.

Quintam partem piſcium, pro quibus piſcatores quinque groſſos ſolvere tenentur, iisque valde ſe aggravari conqueruntur, Princeps pro ratione & numero acceptorum piſcium moderabitur.

Civitatibus piſcaturam in recenti mari, certis quibusdam conditionibus ſibi reſervatis, juxta vetus privilegium, & declarationem Ordinum Anno milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo primo, ex gratia concedit, & ſine ullius impedimento liberam eſſe vult.

De ambulatione ex Caſtro in Eccleſiam, ſimiliter & de porta ſub Caſtro acquieſcit Princeps, juxta priorem Receſſum.

Ad Regem Daniae propter gravamina ex parte navigationis in Sundo, Princeps Literas commendatitias dabit.

Ad poſtulata Lebnicenſ. Princeps, vigore datae declarationis, ipſis inſcriptiones tradet, & pecunia reddetur.

Uti in adminiſtratione aliorum officiorum Prutheni prae aliis praeferri debent, ita Princeps conſentit, quo ipſis prae aliis peregrinis ſtipendia ad ſtudia, juxta ſcientiam linguarum, uti Polonis, Pruthenis atque Lithuanis, pro qualitate perſonarum ſubminiſtrentur. Actum Regiomonti quinta die Menſis Julii, Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo.

Et has Nos quidem Receſſus Literas auctoritate S. R. Majeſtatis & Ordinum Regni Poloniae, ac noſtra commiſſoriali plena facultate confirmandum, ratificandum, approbandum eſſe duximus, prout confirmamus, ratificamus, approbamus praeſentibus Literis noſtris, in omnibus earum conſuetudinibus & conditionibus, punctis, articulis & clauſulis robur debitae & perpetuae firmitatis obtineri debere pronuntiantes. Dat. Regiomonti die quinta Menſis Julii, Anno Domini MDLXVII.

Re-

ANNO 1569. *Receſſus a Dominis Commiſſariis omnibus Statibus & Ordinibus Ducatus Pruſſiæ in altero Conventu Regiomontano ſeorſim datus.*

Nos a Sacra Regia Majeſtate Poloniae, Principe & Domino, Domino noſtro Clementiſſimo, Domino SIGISMUNDO AUGUSTO, Dei Gratia Rege Poloniae, Magno Duce Lithuaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviaeque &c. Domino & Haerede, ad Illuſtriſſimum Principem Dominum ALBERTUM Seniorem Marchionem Brandeburgenſem, Pomeraniae, Stetini, Caſſubarum, Vandalorum, & in Pruſſia Ducem, Burgrabium Norimbergenſem, atque Principem Rugiæ, & Status atque Ordines harum Pruſſiæ Terrarum, Illuſtriſſimo eidem Dom. Duci ſubjectarum, nomine ejusdem S. R. Majeſtatis, Ordinumque Regni Poloniæ deputati & miſſi Legati & Commiſſarii, videlicet Joannes a Służewo Palatinus Brzeſtenſis, Koninenſis, Miedzirecenſis Capitaneus, Joannes Chriſtoporſki Caſtellanus Wielunenſis, Joannes Koſtka de Stangenbergk Caſtellanus Gedanenſis, Terrarum Pruſſiæ Theſaurarius, Pucenſ. Derſſovienſisque Capitaneus, vigore facultatis noſtræ commiſſorialis, ad Nos plenarie a Regia Majeſtate collatæ, univerſis & ſingulis, ad quos pertinet, præſentes Literas noſtras lecturis, aut inſpecturis, aut legi audituris, per eaſdem notum teſtatumq; facimus. Quod cum Anno proxime ſuperiore de prædictæ S. Majeſtatis Regiæ, Senatus, Ordinumque Regni ſententia, has Majeſtatis Regiæ Terras, Illuſtriſſimo eidem Domino Duci ſubjectas, ad tollendam eam perturbationem, quæ in hiſce Terris ex conſiliis & practicis hominum quorundam, cum ſummo tam ætatis, quam auctoritatis ejusdem Illuſtriſſimi Domini Ducis abuſu emerſerat, Commiſſarii ablegati eſſent, per eos ita tractata, acta & confirmata ſunt omnia, ut non ſolum cauſæ & origines, verum etiam maximi hujus perturbationis auctores patefacti, & ad accuſationem & inſtigationem Statuum proceſſu judiciario ſublati fuerint. Qua pene paterna cura & ſollicitudine Majeſtatis Regiæ, quia Principatui in rem ſuam, Filiique ſui idem Illuſtriſſimus Dominus Dux optime conſultum eſt, animadvertit, ſublatis jam cauſis & auctoribus univerſæ perturbationis, in reliqua etiam reſtituenda & reſtauranda, quæ tum a Statibus & Ordinibus harum Terrarum expetebantur, & conditio hujus Provinciæ poſtulabat, benignam voluntatem Majeſtatis Reg. interponendam, Legatis idem Illuſtriſſimus D. Dux ſuam voluntatem & conſenſum praebuit. Quæ omnia cum Sac. Regia Majeſtas, una cum Senatu, Ordinibusque Regni rata & grata apud ſe haberet, Nos iterum ad omnia ea, quæ ſuperioribus Comitiis acta ſunt, executioni demandanda, finienda, corroboranda & ſtabilienda ablegavit. Inprimis itaque quod negotium Religionis, & rerum illi cohærentium attinet, quæ ſuperiore tempore proxime in hac Provincia non modicam in Republica perturbationem faciebat, & in cujus nunc unam formulam Status omnes harum Terrarum conſenſerint, id volumus eſſe omnibus cognitum, Nobis conſtare, muneris noſtri rationes non eo ſpectare, ut aliquid in Religione, aut rebus illi cohærentibus, in hiſce Terris auctoritate noſtra ſtatuere, aut decernere debeamus, ſed ut perturbationem in Republica factam, una cum Illuſtriſſimo Domino Duce corrigamus & amoveamus. Non enim ſtatuendæ aut inducendæ cujuspiam Religionis huc a S. R. Majeſtate ablegati ſumus, quæ meminit & agnoſcit ſe Regem Catholicum eſſe, qui eam, in qua natus, baptiſatus, educatus atque edoctus eſt, Catholicam Religionem, more Divorum Majorum ſuorum, profiteri, eamque ad extremum uſque ſpiritum conſtanter tueri, ac retinere deliberatiſſimum habet, ſentiens hanc unam eſſe Religionem, per quam & ipſa Majeſtas nomen Regis, & ditiones ipſius Regni appellationem ſunt conſecutæ, cum cæteræ opiniones atque ſectæ non ſolum nullum Regnum conſtituant, ſed etiam omnia & ſingula Regna & Imperia funditus evertant. Catholicæ igitur Religioni ſuo honore relicto, quia S. Regia Majeſtas iniquis iſtis temporibus, quorum malignitate multa aliena in Eccleſias & Respublicas irrepſerunt, dandum & concedendum aliquid eſſe putat, facile patitur Majeſtas illius, ut publicæ tranquillitatis & pacis communis cauſa, Confeſſio Auguſtana, in quam unam omnes Status & Ordines harum Terrarum conſenſerunt, a Magiſtratibus harum Terrarum toleretur. Quoniam autem Status & Ordines ſummopere ſunt queſti, quod in hac tam gravi & imbecilli Illuſtriſſimi Domini Ducis ætate, tanta fuit & pecuniæ effuſio, & fundi agrorumque largitio, ſub titulo Illuſtriſſimi Domini Ducis facta, in maximam Illuſtritatis ſuæ, Filiique ſui & harum Terrarum, Reipublicæ detrimentum, & in magnum præjudicium Regum Poloniæ & Regni, propter feudi conditionem deteriorem factam: rogabantque, ut hujuſcemodi illegi-

ANNO 1569.

ANNO 1569. legitimæ alienationis, & indignis perſonis collatæ, auctoritate Majeſtatis Regiæ & Regni reſcinderentur & abrogarentur. Priores Comiſſarii in proxime præterito Conventu eas omnes donationes, ſeu etiam qualeſcunque inſcriptiones, & quocunque nomine factas reſciderunt & abrogarunt, hac quidem conditione, ut ad moderna Comitia omnes donationum & inſcriptionum Literæ exhiberentur, ut de illis cognitione & judicio facto, quæ cui legitime, quæ illegitime datæ, collatæ & factæ eſſent, de illis in utramvis partem ſtatueretur & decerneretur. Cujusmodi Literæ jam Nobis in præſentibus Comitiis exhibitæ ſunt, ſed cognitio & judicium per eam controverſiam, quæ inter Status & Ordines, de modo & qualitate hujus cognitionis & judicii, item de electione inter legitime & illegitime factas donationes: item de promeritis, aut non promeritis habita eſt, hoc tempore Nobis perdifficile videbatur. Certis itaque rationibus adducti, & voluntate Majeſtatis Regiæ in ea re permoti, præteritam caſſationem in robore conſervandam ac relinquendam, imo & confirmandam, reviſionem, cognitionem & judicium harum donationum & inſcriptionum, quocunque nomine factas, in aliud tempus, quod commodius Majeſtati Regiæ viſum fuerit, ad ulteriorem informationem ejusdem Majeſtatis Regiæ, & quia præter opinionem noſtram multo plures donationes in præſentibus Comitiis emerſerunt, de quibus in priori Conventu nulla notitia habita fuit, in eo robore & vigore, quemadmodum in præſentibus Comitiis fieri debebat, cumque toto ſuo effectu reſervamus & relinquimus. Diligenter cautum eſſe volentes, ne jam deinceps in hoc rerum ſtatu, videlicet Illuſtriſſimi Domini Ducis Senioris, tanto ſenio confecta, Junioris adhuc immatura & pene minorenni ætate, fiant donationes atque largitiones minus neceſſariæ & illicitæ. Has enim omnes ut Illuſtriſſimo Domino Duci Juniori & huic Provinciae perniciosas & damnoſas Majeſtas Regia irritas et nullas declaratura eſt. Quod Nos Sacræ ejusdem Majeſtatis et Regni nomine Commiſſarii his, quorum intereſt, ſedulo injungendum eſſe volumus.

Quod attinet Feudum Franconiæ, cujus alienatio in præjudicium Illuſtriſſimi Junioris Domini Ducis, Domini ALBERTI FRIDERICI, in Perſona Illuſtris Principis Domini JOANNIS ALBERTI Ducis Megapoliæ facta eſt, licet et Majeſtas R. cum Senatu Regni agnoſcat, et Nobis abunde conſtet, extra jurisdictionem Majeſtatis Regiæ conſiſtere: tamen quia una cum aliis donationibus & inſcriptionibus bonorum, ſub Majeſtate Reg. conſiſtentium, Illuſtri Domino Megapolenſi Duci factis, quas ipſe Illuſtriſſimus *Dominus* Dux ſuis Literis penitus abrogavit, in his oris, ditionibuſque Majeſtatis Regiæ illegitime facta eſt, ejuſdem Majeſtatis R. & Regni auctoritate, & noſtra commiſſoriali facultate etiam caſſamus & abrogamus, Illuſtriſſimo dicto Domino Juniori Duci illud idem Feudum Franconicum recuperantes, integrum, plenum & ſalvum jus eſſe declarantes. Præterea inſcriptionem centum millium Talerorum, quam Mathias Horſt in loco ſupplicii ante ipſam mortem recognovit, Illuſtriſſimo *Domino* prædicto Megapolenſi *Duci*, nomine Illuſtriſſimi *Domini* in Pruſſia *Ducis*, ratione cujusdam debiti factam, quia animadvertimus, & Illuſtriſſimo Principi Juniori, & huic Reipublicæ eſſe damnoſum, etiam caſſamus et abrogamus perpetuis temporibus, omnem vim et robur illi adimentes, auctoritate Majeſtatis Regiæ et Regni. Cæterum quod ad vocabulum Indigenæ ſpectat, S. R. Majeſtas cum Ordinibus Regni ejus explicationem Statibus et Ordinibus harum Terrarum faciendam Nobis ſedulo injunxit. *De* voluntate itaq; et ultima informatione atque declaratione Majeſtatis R. vocabulum hoc Indigenæ, ſeu *Eintzoglingk*, ita interpretatur: videlicet, quod non tantum hic et inde genito, ſed omnibus ex æquo competat in hoc genere, qui hic poſſeſſiones habuerint, quique hic, ut nunc loquimur, poſſeſſionati fuerint. *De* Judæis, quod omnium Ordinum conſenſu concluſum eſt, ne hiſce in Terris ſub Illuſtriſſimo *Domino Duce* ullas negotiationes exerceant. Quodque Illuſtriſſimi *Domini Ducis* Conſiliarii, pactis non eſſe adverſum, idque antiquitus fuiſſe obſervatum, dixerunt, in quantum pactis cum Regibus Poloniæ et Regno factis contrarium non ſit, acquieſcimus. In quorum omnium plenam fidem et teſtimonium præſentes Literæ noſtræ manibus noſtris ſubſcriptæ, et ſigillis noſtris ſubter appenſis communitae ſunt. *Datt.* in Conventione Regiomontana die ſecunda Julii, Anno *Domini* milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo.

ANNO 1569.

Proteſtatio Ordinum contra interpretationem vocabuli Indigenæ, *duobus Commiſſariis, Domino Caſtellano Wielumenſi, D. Solikowſki Secretario poſt diſceſſum ſcri-*

ANNO 1569. *ſcripto inſinuata, quæ aſſerit, interpretationem noſtram vocabuli* Indigenæ *in Receſſu relicto adverſam eſſe genuinæ & veræ ſignificationi ex Privilegiis ipſorum deſumptæ, & rogatur, ut illa ipſorum proteſtatio S. Reg. Majeſtati inſinuetur.*

Ex Actis tertiæ Legationis.

Primo *D*omini Commiſſarii obtinuerunt contributionem publicam triennalem ex Acciſa, ex qua Princeps S. Reg. Majeſtati ſubjectionis ſuae et gratitudinis teſtimonium exhibere debet.

Gubernationem Principis et Principatus quatuor primariis, teſtamento alioqui Principis nominatis, ſumpto ab illis fidei jusjurando, demandarunt.

Omnes donationes ab expeditione Mariaeverdenſi (cautione adjecta, ſi quae praeterea alienationes, ſine conſenſu Sereniſſimorum Regum Poloniae, ex his Terris contra pacta factae ſint) reſciderunt, abrogarunt, et Principi reſtituerunt, uti ex ſequenti copia *D*iplomatis apparet.

Generalis & finalis caſſatio olim Illuſtris Domini defuncti Ducis recentiorum, videlicet a Mariæverdenſi expeditione, donationum & alienationum.

Nos Joannes a Służewo Palatinus Brzeſtenſis, Koninenſis et Miedzirecenſis, Joannes Koſtka a Stangenbergk Caſtellanus Gedanen. Terrarum Pruſſiae Theſaurarius, Pucenſis ac *D*erſſovienſis Capitanei, Joannes *D*emetrius Solikowſki, S. Reg. Majeſtatis Poloniae Secretarius, ejusdem S. Reg. Majeſtatis, Principis et *D*omini, *D*omini noſtri Clementiſſimi, in haſce Terras Pruſſiae, Illuſtri *D*omino in Pruſſia *D*uci ſubjectas, cum plena facultate ad præſentem Conventum Heiligbeilen. Legati et Commiſſarii, univerſis et ſingulis, quorum interfuerit, notum et teſtatum facimus. Quod cum annis aliquot ſuperioribus quidam factioſi homines (qui ante biennium ad univerſae Reipublicae accuſationem extremo ſupplicio affecti ſunt) abuſi ingraveſcente ſenio Illuſtriſſimi *D*omini *D*ucis defuncti piae memoriae, tantam largitionem mobilium et immobilium bonorum, ſtipendiorum, villarum, manſorum, poſſeſſionum cultarum et incultarum fecerunt, ut et Illuſtriſſimum pie recordationis Principem ingentibus debitis involverint, et has Terras gravi detrimento affecerint, S. R. Majeſtas, Princeps et *D*ominus noſter Clementiſſimus, eo comperto, tam Principis, quam Principatus ad ſe, Regnumque ſuum perpetuo jure haereditario pertinentis, conditioni conſulere volens, Conſiliarios et Legatos ſuos ante biennium in haſce Pruſsiae Terras ad Comitia Regiomonti in Anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto ablegaverat. Qui quidem ſuae Majeſtatis Commiſſarii, ad querelam et inſtigationem Statuum et Ordinum omnium, omnes ejusmodi donationes, largitiones, inſcriptiones, venditiones, atque quaſcunque alienationes, quocunque modo factas, auctoritate ejuſdem S. R. Majeſtatis, Senatusque et Ordinum Regni, in univerſum amputarunt, reſciderunt et abrogaverunt, cognitione reſervata ad proxime futura Comitia, iam milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo Anno Regiomonti celebrata, quae ſint eae alienationes, quae legitime, quae illegitime, quaeve indignis, quaeve dignis, et in quos collatae. In quo quidem praeterito proxime Conventu Regiomontano, poſt exhibitas, lectas et annotatas ejuſmodi alienationum Literas, certis quibusdam de cauſis uſque ad Heiligbeilenſem Conventum judicium et finalis deciſio dilata et reſervata fuit. Cum autem in hoc praeſenti Conventu Status omnium Ordinum, tam Equeſtris, quam Civitatum, recedendo a Receſsibus priorum Comitiorum, quibus electio inter legitimas et illegitimas alienationes erat reſervata, eodem modo, quo ante biennium caſſationis hoc negotium, ut finem ſuum ſortiretur, ſolicitent, inſtigent et urgeant. Idque ut omnes recentiores Illuſtris *D*omini *D*ucis defuncti donationes et alienationes, ab expeditione Mariaeverdenſi factas, in univerſum abrogaremus. Nos conſiderata concordi et uniformi omnium Statuum inſtigatione et petitione, inhaerendum illi putavimus. Eadem igitur, qua ſuperioribus binis Comitiis, S. R. Majeſtatis, Senatus et Ordinum Regni auctoritate, priorem ante biennalem caſſationem, milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto in Conventu Regiomontano factam, praeſentibus Literis noſtris in robore conſervamus, omneſque donationes et alienationes pro nullis, irritis, caſſatis et abrogatis pronuntiamus. Si autem inſuper largitiones, atque illegitimae donationes immobilium bonorum in his Terris factae, contra Pacta, Sereniſsimis Regibus et Regno Poloniae cum his Terris, jure haereditario ad ſe ſpectantibus, intercedentia, ſine quorum conſenſu alienationes nullae, a *D*ucibus Pruſsiae factae

ANNO 1569.

Anno 1569. ctae, validae esse possunt, inveniantur, praesens cassatio praescriptionem nullam, aut praejudicium Juris Regii facere debet. Postquam autem Illustrissimus Princeps ad Gubernacula accesserit, in ipsius potestate erit, habere promeritorum rationem eo modo, qui Pactis non adversetur. In quorum omnium fidem et testimonium praesentes Literas manibus nostris subscripsimus, et sigillis nostris communiri fecimus. *D*att. in Conventu Terrarum Prussiae, in Oppido Heiligbeil celebrato, nona die Augusti, Anno *D*omini millesimo quingentesimo sexagesimo octavo.

Manibus propriis.

Hæ literæ cassationis publice lectæ, et Statib9 exhibitae sunt per Commissarios et executio Tutoribus mandata. *D*einde Commissarii omnes Status et Ordines admonuerunt, ut debitam obedientiam Gubernatoribus harum Terrarum, et Tutoribus minorennis Principis eorum praestarent, uti his, quos et Illustris *D*ominus defunctus Princeps Tutores Testamenti nominavit, et S. R. Majestas confirmatione testamenti in eadem Gubernatione confirmavit. Ad quam etiam tutelae Provinciam fideliter administrandam hodierna die fidem suam Majestati Reg. et Regno, tum Illustrissimo Principi, et huic Principatui jurejurando, coram se Commissariis suae Majestatis, solenniter obstrinxerunt. Admonuerunt eos deinceps, ut propter imminentia bellorum pericula armis et equis, atque aliis bello necessariis rebus, semper instructi et parati existant. Quodsi talis, quod absit, ingruat necessitas, ut universali contra hostem opus sit expeditione, explicuerunt illis, intelligendum esse, Prussiae limites non eos esse, qui *D*ucalem partem a Regali discernant, sed qui universam Prussiam, hoc est, una cum Regia, universa dominia R. Majestatis Poloniae ab exterorum Provinciis distinguant. Partem etiam Regalem, cum tota Prussia uni *D*omino subjecta sit, idem intellecturam, et suos limites non inter Regalem et Ducalem partem, sed intra universam Prussiam, et externam viciniam collaturam. Mandarunt etiam Statibus, ut, siquidem etiam tutelae inspectio vigore Testamenti ad ipsos pertineat, diligenter caveant & provideant, ne qua ex parte Illustris eorum Princeps quopiam incommodo afficiatur. *D*ixerant insuper, polliceri Sacram Majestatem Regiam omnium Actuum ternorum Comitiorum istorum confirmationem, siquidem omnia jam suum finem obtinuerunt. *D*e Judaeorum libero passu Consiliarii Tutoribus injnnxerunt. Postremo peracta valedictio. Post non brevem deliberationem, nomine omnium Statuum, Cancellarius ad praemissa respondebat. Principio gratias egerunt, quod harum Terrarum conditioni optime consulere volentes, tot labores, tot tantasque molestias subierint, tam dextre et cum fructu omnia ad suum finem adduxerint, ut de Illustrissimo Principe eorum, et de universis hisce Terris quam optime essent meriti, et perpetuum sibi nomen et gratiarum actionem conciliarunt. Anno 1569.

Egerunt deinde gratias quam maxima submissione S. Reg. Majestati, Ordinibusque Regni, harum Terrarum Fautoribus, quod Testamentum piae recordationis Illustrissimi Principis, *D*omini eorum immediati, sua Majestas ratum, gratum perpetuo Literarum testimonio fecerit: promittentes omnem fidem, gratitudinem, servitutem tam R. Majestati, quam Regni Ordinibus.

Gratias deinde egerunt de cassatione facta et completa, pro suo munere executionem demandatam Tutores pollicisti sunt. Primum mandati causa R. Majestatis, deinde *D*omini *D*ucis defuncti Testamento obligati. Quod in fine cassationis Literarum attinet punctum de cæteris alienationibus contra Pacta factis, nescire se dixerunt, an unquam Dominus defunctus Princeps ullas contra Pacta alienationes fecerit, sed uti semper Majestatem Regiam Poloniæ pro Domino Feudi agnovit, ita ad meliorem conditionem ejusdem Feudi harum Terrarum possessiones hominibus bene meritis conferebat, fuerunt hæ terræ ante incultæ, steriles, desertæ, afflictæ, corruptæ, non poterant aliter reparari, nisi possessionibus inter eos homines divisis, qui Reipublicæ universi Regni, cum opus esset, operam navarent, & terram ipsam ad usum humanum, & meliorandam Feudi conditionem excolerent; fecit itaque hac ratione non illegitimas, sed legitimas alienationes. Neque autem penitus alienavit, quod omnino fuisset Feudi conditionem deteriorem reddere, sed sibi jus superioritatis reservavit, & servitia atque onera sibi & Fratribus, Feudique participibus, inprimis autem R. Majestati retinuit.

Tandem solennis valedictio. Ad id Commissarii responderunt: Primo quod grato animo accipiunt hanc eorum gratitudinem & gratiarum actionem, quam R. Majestati & Ordinibus suis etiam Personis exhibent. Quod spectat ad ultimum punctum in cassatione, dixerunt non

ANNO 1569. non esse suam mentem vel intentionem, ut donationes Domini defuncti Ducis in dubium vocarent, sed cum in se Commissarios omnium undique oculi conjecti sint, & oporteat his eos in omnibus rationem Pactorum ob oculos habere positam, nec in eam partem, quæ Pacta concernit, nil delinquere volebant, sed conditionaliter subjungendum putarunt de alienationibus aliquibus, si quæ contra Pacta fuisse invenirentur. Neque etiam sibi integrum fuisse id obmittere, quod apertis verbis in sua instructione sibi injunctum & mandatum esset"

Quæ omnia & singula suprascripta Nos SIGISMUNDUS AUGUSTUS Rex prænominatus, cum digna approbatione nostra, digna etiam posteritatis memoria judicaremus, confirmanda hæc ipsa & approbanda auctoritate nostra Regia duximus, uti præsentibus Literis nostris approbamus, ratificamus & confirmamus in omnibus eorum punctis, articulis, clausulis, conditionibus, rataque & firma harum Literarum nostrarum auctoritate, temporibus perpetuis esse volumus. In quorum omnium testimonium & fidem has Literas manu nostra subscripsimus, & Sigillum nostrum apprimi mandavimus. Dat. Lublini in Comitiis Regni nostri Generalibus die vigesima octava Mensis Julii, Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo nono, Regni nostri quadragesimo.

SIGISMUNDUS AUGUSTUS Rex

CCLXVI

1571. *Renovatio simultaneæ Investituræ post mortem* JOACHIMI II. JOANNI GEORGIO *data.* Varsaviæ An. 1571. die 16. Sept. *Ex Archivo Regni Libr. sub Litt. SX. num. 176.*

SIGISMUNDUS AUGUSTUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæ &c. Dominus & Hæres. Significamus tenore præsentium, quorum interest, universis et singulis. Quod cum Illustrissimus Princeps Dominus JOANNES GEORGIUS Marchio Brandeburgensis, Sacri Romani Imperii Archicamerarius et Princeps Elector, Stetinens. Pomeranorum, Cassuborum, Vandalorumque Dux, Rugiæ Princeps, & Burggrabius Norimbergensis, Amicus & Consanguineus noster charissimus, bene diligenterque consideratis iis, quae Vasallum et Regni nostri Beneficiarium Principem decent, statim post obitum Illustrissimi Parentis sui, cui sicut in bona & honores omnes reliquos, ita in feudum etiam Prussiæ, quod alioqui cum olim Parente suo manu conjuncta, per Mandatarios suos a Nobis uterque impetrarunt, in omnibus similis Successor factus est, non modo Nobis benevolentiam privatim suam testatus est, sed etiam ad ea, quae publice Nobis, Regnoque nostro ex Persona ejus obsequiorum fidelitatisq; munia debentur, fidelem paratamq; exequendi et praestandi obtulerit voluntatem, hoc etiam tempore Literas ad Nos dedit suas, quibus non modo hoc ipsum comprobavit, seque omnibus iis officiis, quibus Illustritatis suæ Parens devinctus fuit, Nobis Regnoque nostro devinctum esse fassus est. Sed si quæ etiam supererent, quæ ex Persona ipsius Regno, Nobisque ipsis de necessitate et natura feudorum præstari debeant, scire a Nobis voluit, ad eaque etiam, ea, qua convenit, fide, praestanda paratum se obtulit. Quibus quidem Literis cum a Nobis petierit, ut hanc ipsius voluntaris erga Nos obsequiorum & fidelitatis ratione istius feudi prastandæ & antea & nunc factam diligentiam Libris nostris Cancellariæ inferere, & ejusmodi ipsius factæ diligentiæ nostram ei recognitionem mittere dignaremur. Nos, qui hoc ab Illustritate ejus non nisi grato accepimus animo, curavimus ea & in Cancellariæ nostræ Libros inscribi, & has Literas Illustritati ipsius confici, quibus recognoscimus, planum testatumque facimus, Illustritatem ejus ex debito Officii sui, Nobis ex persona sua voluntatem, debitorumque obsequiorum præstandorum fidelitatem, ut supra scriptum est, testatam feciisse. In eoque Nos, ut ei præsentem mitteremus recognitionem, sollicitasse & requisivisse, quam quidem Illustritati ejus & damus & de diligentia hac Illustritatis ejus praesentibus testamur. Quod vero ad illud attinet, in quo etiam Illustritas sua nostram desiderat animi declarationem, utrum nimirum alia supersint munera & obsequia, ad quæ Nobis Regnoque nostro adstricta esse debeat, nec non in eo ex hoc tempore Illustritati ejus mentem nostram aperire non potuimus. Nam quoniam quidem ad hoc feudum seu Vexilli contactum Illustritatis suæ, ejusdemque Parentis, cæterorumque Convasallorum Mandatarii & Legati in Comitiis Regni Generalibus Lublinensibus, ubi Nos quidem huic negotio pro solio Majestatis nostræ in foro Lublini sedentes, frequenti Senatu, omniumque Ordinum Regni Statibus, cæterorumque hominum adstantium magna

ANNO 1571.

ANNO 1571. frequentia interfuimus & præfuimus, ipsi de noſtro, ejusdemque Senatus ac Ordinum conſenſu publice admiſſi ſunt, duximus etiam potius hanc in tali negotio deliberationem ad proxime futura Regni Comitia rejicere, ubi quidem cum Senatu & Ordinibus iuſtituta deliberatione noſtram & eorum ea in re ſententiam Illuſtritati ejus ſignificabimus & declarabimus. In quo tamen Illuſtritas ſua ſub ipſum tempus Comitiorum Nos præmonere, & ſi quæ alia fuerint, ad Nos perſcribere & perferre poterit. In cujus rei fidem & evidentius teſtimonium præſentes manu noſtra ſubſcripſimus, & eiſdem ſigillum noſtrum appendi juſſimus. Datum Varſoviæ die ſedecima Menſis Septembris, Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo primo, Regni vero noſtri Anno quadrageſimo ſecundo.

SIGISMUNDUS AUGUSTUS
Rex. *mppr. ſ.*

Has Regias easque tranſumptas Literas cum Originali, juſſu ac voluntate Principis Electoris Brandeburgenſis &c. Domini noſtri Clementiſſimi, Nos Rector, Magiſtri & Doctores in Academia Francofordiana diligenter & accurate legimus, & Originale tam in ſcriptura, quam in ſigillo ſanum & incorruptum, minimeq; ſuſpectum, & Exemplum ſive Tranſumtum hoc cum Originali concordans deprehendimus. Id quod hac M. Johannis Sehoſſeri Notarii publici ſubſcriptione, Academiæ noſtræ ſigillo confirmata teſtamur. Francofordiæ ad Oderam pridie Calendas Februarii, Anno a nato Chriſto MDLXXXIX.

(L. S.)

CCLXVII.

1572. *Declaratio* SIGISMUNDI AUGUSTI *Regis, Electorem* JOANNEM GEORGIUM *poſt obitum Domini Parentis* JOACHIMI *Electoris, cum antea ſimultanee inveſtitus ſit, ad alia præſtanda obligatum non eſſe.* Datum Varſaviæ in Comitiis Generalibus 26. Mart. Anno 1572. *Indidem.*

SIGISMUNDUS AUGUSTUS DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniae, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ &c. Dominus & Hæres. Illuſtriſſimo Principi Domino JOHANNI GEORGIO Marchioni Brandeburgenſi, Sacri Romani Imperii Archicamerario, Principi Electori, Stetinenſium, Pomeranorum, Caſſubiorum, Sclavorum, Vandalorumque Duci, Rugiæ Principi, & Burggrabio Norimbergenſi, Amico & Conſanguineo noſtro chariſſimo, ſalutem & proſperos rerum omnium ſucceſſus. Illuſtriſſime Princeps Domine, Amice & Conſanguinee noſter chariſſime. Probe meminimus Illuſtritatem Veſtram, datis ad Nos Litteris ſuis, idem a Nobis petiiſſe, quod nunc etiam ex Litteris Illuſtritatis Veſtræ cognovimus, ut ſcilicet Illuſtritati Veſtræ ſignificaremus, ſi quid ex legibus, vel conſuetudine Regni noſtri ſupereſſet, quod ipſi adhuc neceſſario faciendum eſſet in confirmando & roborando jure ſuo feudali, quod habet Illuſtritas Veſtra ex ſimultanea cum Illuſtri Duce Pruſſiæ, Patruo ſuo, Inveſtitura, contactuque Vexilli, maxime vero e vivis ſublato Illuſtriſſimo Principe Domino JOACHIMO Electore Brandeburgenſi &c. Parente Illuſtritatis Veſtræ deſideratiſſimo, poſt cujus obitum, ſi ad nova Pacta aliqua præſtanda obſtringatur, ea præſtare, neque ulla in re officium Vaſalli deſerere vellet. Grata Nobis eſt Illuſtritatis Veſtræ erga Nos & Regnum noſtrum ea propenſio, quæ tam diligenter officii ſui rationes inveſtigat, ut plane oſtendat, quam charum & jucundum illi ſit, & Nobis & Regno huic noſtro perpetuum ſe probare Beneficiarium, Amicum & Neceſſarium. Porro de Illuſtritatis Veſtræ negotio, non aliud nunc ex Senatus noſtri conſilio judicare potuimus, quam illud ipſum, quod Illuſtritati Veſtræ ante perſcripſimus, & per Oratorem noſtrum ſignificavimus, contentos eſſe Nos in eo Illuſtritatis Veſtræ officio, quod Lublini cum Illuſtri Principe Domino ALBERTO FRIDERICO Pruſſiæ Duce, & cæteris Principibus Marchionibus Brandeburgenſibus Nobis & Regno noſtro præſtitit, neque ad alia ex legibus & conſuetudinibus Regni, ſive pacta, ſive conditiones hoc tempore teneri, præter eas, quæ ſunt in Homagio Lublini facto expreſſæ. Ad quæ ſervanda hortari Illuſtritatem Veſtram noluimus, quod confidamus eam, pro ſua erga Nos & Regnum noſtrum benevolentia, ea omnia, quæ officii ſui eſſe judicabit, & ſervaturam eſſe libenter, & expleturam libentiſſime. Quo ſane nomine & Nos & Regnum hoc perpetuo ſibi reddet favens & benevolum. Illuſtritatem Veſtram Deo Optimo Maximo commendamus, eamque bene valere cupimus. Datum Varſoviæ in Comitiis Regni Generalibus vigeſima ſexta die Menſis Martii, Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo ſecundo, Regni vero

ANNO 1572.

ANNO vero noſtri Anno quadrageſimo ter-
1572. tio.

SIGISMUNDUS AUGUSTUS Rex.

Has Regias eaſque tranſumtas Litteras cum Originali, juſſu ac voluntate Principis Electoris Brandenburgenſis &c. Domini noſtri Clementiſſimi, Nos &c. *ut ſupra pag. 382.*

CCLXVIII.

1574. *Reſponſum nomine* HENRICI *Regis Poloniæ datum Oratoribus* JOANNIS GEORGII *Electoris Brandeburgenſis, in quo de feudo Pruſſiæ, de limitibus, de negotio* SOPHIÆ *Brunſvicenſis, & de vectigali pro 300. bobus peragitur.* Datum Cracoviæ 4. Aprilis 1574. *Indidem.*

Sacra Regia Majeſtas grato & benigno animo accepit ea omnia, quæ nomine Illuſtriſſ. Domini GEORGII Marchionis Brandenburgenſis, Sacri Romani Imperii Electoris dicta ſunt. Imprimis autem Gratulationem felicis ſui in hoc Regnum adventus, tum etiam feliciſſimam Inaugurationem & Coronationem ſuam Illuſtriſſimo Principi charam & jucundam extitiſſe gaudet, certoque ſibi perſuadet, Illuſtriſſimum Principem Dominum IOANNEM GEORGIUM Marchionem Brandeburgenſem, atque Sacri Romani Imperii Electorem, pro ſtudio & benevolentia ſua erga Majeſtatem Regiam, tam eam, in qua Deus Maximus ipſius Illuſtritatem collocavit, dignitatis acceſſionem, quam etiam aliam omnem felitatem ſincere & ex animo Regiæ Majeſtati precari, viciſſim Majeſtas Regia dabit operam, ut grati Regis & Amici officium quavis in re ipſius Illuſtritati comprobare poſſit.

Quod attinet ad Feudi Pruthenici Renovationem, cum ipſius Illuſtritas petat, ut ad ſimultaneam Inveſtituram cum Illuſtri Domino ALBERTO FRIDERICO Duce in Pruſſia, juxta promiſſa & conventa a Sereniſſ. Anteceſſoribus ſuis Regibus Poloniæ facta admittatur, ſimulque confirmationem habeat Feudalis ſucceſſionis, a Sereniſſimo Principe & Domino SIGISMUNDO AUGUSTO Dei Gratia Rege Poloniæ, Fratre, Conſanguineo & Anteceſſore ipſius Majeſtatis chariſſimo obtentæ. Videt Majeſtas Regia occaſionem ſibi oblatam eſſe commonſtrandi ſui erga Illuſtritatem ipſius amoris et benevolentiæ. Sed quoniam eo tempore in hoc Gubernationis ſuæ initio plurimis iisque arduis Reipublicæ negotiis Majeſtas Regia diſtracta ſit, ita ut habere nequeat aut temporis, aut otii tantum, ut petitioni Illuſtriſſimi Principis Domini Marchionis, & ejus Illuſtrit. Filii Domini IOACHIMI FRIDERICI reſpondere poſſit, negotium hoc omne rejiciendum putavit, prout etiam ex ſua & Conſilii ſui ſententia rejicit ad proxime futura Regni Comitia. Quam exigui temporis & expectationis moram, ipſius Illuſtritas æquo ferat animo. Confirmationem etiam ſucceſſionis feudalis, quod illa principali renovandi Feudi negotio conjuncta ſit, ad prædicta etiam Comitia Regni referendam cenſet. ANNO 1574.

Porro Commiſſarios quod attinet, ut utrinque dentur ad cognoſcendas injurias, quæ inter ſubditos ob controverſiam finium exoriri ſolent, ut componi, & ad bonum finem deduci, tam illæ ipſæ injuriæ privatorum, quam etiam finium differentiæ poſſint, libenter id facere vult Majeſtas Regia, ſecuta ea in re ſuum etiam ingenium, quod cupiat bonam vicinitatem & amicitiam ſervare cum finitimis, & ſibi Regnoq; ſuo amicis Chriſtianis Principibus. Poſtulat autem ab ipſius Illuſtritate, donec id fiat, ut ſubditos ſuos ab inferendis quibuſvis injuriis coërceat, viciſſim Majeſtas R. ſuis mandabit, ne ullam occaſionem dent attentandæ alicujus in aliquem offenſionis.

Negotium Sereniſſimæ Principis Dominæ SOPHIÆ, Ducisſæ Brunſvicenſis, habet apud ſe commendatum Majeſtas Regia, commendationem tamen Illuſtriſſimi Domini Electoris eo loco apud ſe habet, quod propter eam cupiat tanto celerius rem ad æquum & juribus competentem finem deduci.

Conceſſionem, ſive immunitatem de trecentis bobus per ditiones Majeſtatis R. ſine ſolutione vectigalium ducendis, dat Majeſtas Regia ipſius Illuſtritati, de eoque Literas ſcribi, & Dominis Oratoribus extradi mandabit.

Hæc ſunt, quæ Regia Majeſtas Illuſtriſſimo Principi Domino GEORGIO Marchioni Brandenburgenſi, & Sacri Romani Imperii Electori referenda cenſuit, a quo etiam gratiſſimo animo accipit, quod Oratorum ſuorum præſentia Coronationem & Inaugurationem ipſius Majeſtatis exornaverit.

Viciſſim Majeſtas Regia in ornanda & amplificanda ipſius Illuſtritatis dignitate, talem ſe præſtabit, qualem merito debebit Rex & vicinitatis, & aliorum officiorum vinculis ſibi conjunctiſſimus, ita, ut nullam ſit temere occaſionem dimiſſu-

Annorus, teſtificandi erga Illuſtritatem Ipſius ſui amoris & benevolentiæ. 1574.

Quod ſupereſt, per Dominos Oratores cupit eſſe ipſius Illuſtritatem ſalutatam, & eidem nomine Majeſtatis Regiæ declaratam Regiam, amicam & ſinceram benevolentiam & propenſionem. Datum Cracoviæ die quarto Menſis Aprilis Anno Domini MDLXXIV. Regni Majeſtatis Regiæ Anno primo.

Franciscus Krasinski
Epiſcopus Cracovienſis & Vice-Cancellarius Regni.

Has Regias easque tranſumtas Literas cum Originali juſſu & voluntate Principis Electoris &c. *ut ſupra pag. 382.*

CCLXIX.

1577. Stephanus *Poloniæ Rex Marchioni Anſpacenſi permittit curationem Ducatus Pruſſiæ ob ægritudinem mentis* Alberti *Junioris Pruſſiæ Ducis.* Dat. Marienburgi d. 22. Septembris Anno 1577. *Ex Archivo Regni Libr. Legat. Jub Lit. W. fol. 259.*

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, nec non Terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Syradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, ac Culmenſis, Elbingenſis, Pomeraniæ, Kijoviæ, Podlachiæ, Livoniæ &c. Dominus, nec non Tranſylvaniæ Princeps. Significamus præſentibus Literis noſtris. Quod Nos cum conſilio Senatorum noſtrorum, conſiderantes ab una quidem parte, Illuſtrem Dominum Albertum Fridericum Marchionem Brandeburgenſem, ac in Pruſſia, Stetinenſ., Pomeraniæ, Caſſubarum ac Sclavorum &c. Ducem, Burgrabium Norimbergenſem, ac Rugiæ Principem, Affinem noſtrum chariſſimum, rebus ac negotiis Ducatus Pruſſiæ, propter mentis ægritudinem ab aliquot annis magis atq; magis invaleſcentem, ſupereſſe non poſſe, ex qua re triſti per ſe ipſa, & peracerba, multa præterea incommoda ad Ducatum illum & nunc jam perveniant, & in poſterum, quod abſit, plura perventura videantur, niſi rei ipſi univerſæ, pro officio & auctoritate noſtra Regia, quam rectiſſime primo quoque tempore proviſum fuerit. Ex alteraque item parte conſiderantes, & præ oculis habentes Illuſtris Principis Domini Georgii Friderici Marchionis Brandeburgenſis, ac in Pruſſia, Stetinenſis, Pomeraniæ, Caſſubarum, ac Sclavorum, nec non in Sileſia Carnoviæ &c. Ducis, Burgrabii Norimbergenſis, ac Rugiæ Principis, Affinis noſtri chariſſimi, qui ante jam jus etiam habet ſimultaneæ Inveſtituræ ad Ducatum prædictum, partim ſingulare erga Regnum hoc noſtrum, Noſque adeo ipſos ſtudium, partim etiam arctum agnationis vinculum, quod Illuſtritati ſuæ cum Illuſtri Principe Domino Alberto Friderico prædicto intercedit, faciendum Nobis eſſe exiſtimavimus, non jam juris aliqua neceſſitate adacti, quam adducti mera gratia & benevolentia noſtra erga Illuſtrem Principem Dominum Georgium Fridericum prædictum, ut ad poſtulata Illuſtritatis ejus, quæ ipſa fuerunt etiam præterea multorum Illuſtriſſ. Germaniæ Principum & Electorum, Affinium & Amicorum, ac Vicinorum noſtrorum chariſſimorum legationibus ac interceſſionibus ornata, curationem præfati Illuſtris Domini *Ducis* in Pruſſia, Ducatusque ipſius univerſi, ac bonorum denique & redituum ex eo Ducatu quacunque ratione provenientium, quae alioqui curatio Nobis ipſis, uti directo Pruſſiae totius Domino, in tam triſti Illuſtris Domini Ducis in Pruſſia caſu, prae caeteris omnibus hominibus competebat, ad Illuſtritatem potiſſimum ipſius deferremus, eumque Curatorem praefati Illuſtris *Do*mini Alberti Friderici Ducis, & totius *D*ucatus ipſius Adminiſtratorem & Gubernatorem ex auctoritate noſtra Regia crearemus & conſtitueremus, uti per praeſentes has Literas noſtras deferimus, creamuſq; & conſtituimus. Admittentes Illuſtritatem ſuam ad Regimen *D*ucatus ipſius cum titulo Ducis, ita quidem, ut eum *D*ucatum Illuſtritas ejus obtineat & gerat atque adminiſtret, cum omnibus proventibus, fructibus, utilitatibus, emolumentis, praerogativis etiam & praeeminentiis quibuſcunque, & quocunque nomine vocatis, ad *D*ucem in Pruſſia pertinentibus. *S*atis tamen in omnibus, & per omnia noſtris Regnique noſtri juribus, Ducatusque illius ac ejus ſubditorum, Pactisque antiquis, quae omnino ſarta & tecta conſervari, nec ullum iis praejudicium hac ejuſmodi Curationis & Gubernationis atq; Adminiſtrationis conceſſione adferri volumus. Quo ſane nomine Illuſtritas ipſius praeſtare Nobis Juramentum Feudale tenebitur in haec verba.

Ego Georgius Fridericus *Marchio Brandeburgenſis, ac in Pruſſia, Stetinenſis, Pomeraniæ, Caſſubarum ac Sclavorum*

Anno 1577.

ANNO 1577. *rum, nec non in Silesia Carnoviæ &c. Dux, Burgrabius Norimbergensis, ac Rugiæ Princeps, juro super hæc Sancta Dei Evangelia, quod ab hac hora deinceps, usque ad ultimum diem vitæ meæ ero fidelis & obsequens Tibi Serenissimo Principi Domino* STEPHANO, *Dei Gratia Regi Poloniæ, & Magno Duci Lithuaniæ, ac Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæ &c. Domino, sicuti meo naturali & hæreditario Domino, & Successoribus legitimis Tuis, Regibus & Regno Poloniæ, Dominis meis contra omnem hominem, nemine prorsus excepto. Et quod nunquam ero scienter in consilio, vel auxilio, vel in facto, ex quo, quod absit, amittas vitam, vel membrum aliquod, vel quod accipias in Persona aliquam læsionem, aut injuriam, vel contumeliam, vel quod amittas aliquem honorem, quem nunc habes, aut post habebis. Et si scivero, vel audivero de aliquo, qui velit aliquid istorum contra Te & Regnum hoc Poloniæ facere, pro posse meo, ut non fiat, impedimentum præstabo: & si impedimentum præstare nequivero, quam cito potero, Tibi nuntiabo, & contra eum juxta Pacta auxilium Tibi & Regno præstabo. Et si contigerit Te rem aliquam, quam habes, vel habebis, casu aliquo amittere, eam recuperare curabo, & in recuperata retinenda, Te omni tempore adjuvabo. Et si scivero, Te velle contra aliquem publico consilio arma sumere, & de eo generaliter vel specialiter fuero requisitus, meum Tibi secundum Pacta præstabo auxilium. Et si aliquid mihi de secreto manifestaveris, illud sine tua licentia nemini pandam, neque quidquam, per quod pandatur, faciam. Et si consilium a me super aliquo facto postulaveris, illud Tibi dabo consilium, quod Tibi, Dominiisque tuis judicavero magis expedire, & nunquam ex Persona mea aliquid scienter, quod pertineat ad Tuam, vel Regni, Dominiorumque Tuorum Regno adjunctorum, vel in posterum adjungendorum, injuriam vel contumeliam faciam, imo honorem, dignitatem, commoda Tua, Regnique & Dominiorum Tuorum tuebor & conservabo, &, quoad maxime potero, augebo. Denique Pacta inter olim Divum* SIGISMUNDUM *Regem, & Illustrem, piæ memoriæ, Patruum meum* ALBERTUM *Seniorem olim in Prussia Ducem, cum Inclyto hoc Poloniæ Regno conventa, servabo & implebo, sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Evangelia.*

Praeterea autem, postquam ejusmodi juramento ipsa Illustritas ejus se devinxerit, subditi quoque illius Ducatus debito jurejurando se devincient, Nobis Regnoque nostro, ut, juramentis ejusmodi intercedentibus, nostra, Successorumque nostrorum, & Regni ipsius Poloniae Jura & Regalia intra Ducatum illum in omnibus & per omnia rite, juxta Pacta, conserventur. Et quoniam Illustritas ejus, praeter hunc Ducatum in Prussia feudatarium, habet extra Regnum nostrum ditiones suas haereditarias, idcirco quoties Illustritatem ejus ex *D*ucatu discedere, & ad ditiones illas proficisci, aut omnino a *D*ucatu ipso abesse necesse fuerit, tunc Illustritas ejus non alium possit vice sua *D*ucatus illius Administratorem & Locumtenentem constituere ac relinquere, quam subditum nostrum sive ex Regno Poloniae, sive ex *D*ucatu ipso feudali, & quidem juramento adactum, secundum Pactorum rationem. Non tantum vero in absentia sua, sed etiam in praesentia sua Praefecturas ipsas arcium Capitaneus non ad alios deferre debebit, aut etiam poterit, quam ad subditos ex Regno vel *D*ucatu feudali nostros juramento adactos, ut ita ad eum modum & in *D*ucatu ipso, & in arcibus atque castris, ubique nostra Regnique nostri Majestas integre conservetur. Quoniam autem administratio, gubernatio, curatio denique haec omnis ex illa, quam diximus, Illustris *D*omini ALBERTI FRIDERICI *D*ucis, mentis aegritudine dependet; volumus, & hisLiteris diligenter omnino cavemus, ut Illustritati ejus in hac quidem infirmitate valetudinis constitutae, de rebus omnibus ad victum & cultum corporis pertinentibus, per Illustrem *D*omin. GEORGIUM FRIDERICUM praedictum pro dignitate prospiciatur. Si vero, quod maxime optamus, Illustritas ipsius ad pristinam mentis sanitatem per *D*ei gratiam redierit, liberosve masculos Haeredes susceperit, illi ipsi, vel illis, ubi ad aetatem legitimam pervenerint, & non alias, nec prius, *D*ucatui ipso cedere Illustris *D*ominus GEORGIUS FRIDERICUS, & curationis atque administrationis suae rationes reddere debebit. In eis tamen reddendis, si quid respectu ejus *D*ucatus Illustritas ejus sumptus fecerit, aut erogaverit, id omne uti recte expensum suscipi debebit. Nec minus autem Illustri quoque ipsi Illustritatis ejus Conjugi *D*ominae MARIÆ LEONORÆ, natae ex Juliacensi, Clevensi, Montensique Familia, Marchionissae Brandeburgensi, ac in Prussia *D*ucissae, prospectum esse volentes, diligenter hoc Privilegio nostro cavemus, ut jura Illustritatis ipsius, quod ad rationes dotis & contradotis, ac donationis propter nuptias attinet, integra, salva et tecta conserventur. Atque haec quidem omnia, quae ad

ANNO 1577.

ANNO 1577. ad praesentem concessionem nostram pertinent, ut suum sortiantur effectum, Commissarios nostros in *D*ucatum praedictum jamjam destinaturi sumus, per quos eam concessionem nostram Statibus ejusdem *D*ucatus denuntiabimus, omniaque faciemus, quae ex auctoritate nostra, ad parandam Illustritati ipsius pacificam intromissionem et possessionem pertinere videbuntur. Interim vero Illustritas ipsius ad Nos ad Comitia Regni proxime futura advenire, & juramentum supradictum praestare debebit. Quo quidem juramento absoluto Illustritas ipsius, mediante Commissione nostra, si opus erit, in plenam et pacificam *D*ucatus illius possessionem veniet, quam ei assignare, dare, et in ea manutenere Illustritatem ejus promittimus, salvis per omnia juribus Regni nostri, *D*ucatusque illius, et Pactis veteribus manentibus, quibus omnibus per praesentes nihil derogatum esse volumus. In quorum omnium et singulorum praemissorum fidem praesentes Literas manu propria subscripsimus, et sigillo Regni nostri communiri jussimus. *D*atum Mariemburgi die vigesima secunda Mensis *S*eptembris, Anno *D*omini millesimo quingentesimo septuagesimo septimo, Regni vero nostri Anno secundo. Praesentibus Reverendo, Magnificis, Generosis et Venerabilibus, Petro *D*unin Wolski Episcopo Płocensi, et Regni nostri Cancellario, Petro in Zborow Palatino et Generali Cracoviensi, Stobnicensique et Camionacensi nostro Capitaneo, Joanne Kostka in Sternbergk Palatino *S*andomiriensi, et Terrarum nostrarum Prussiae Thesaurario, ac Mariemburgensi etc. Capitaneo, Eustachio Wołowicz Castellano Trocensi, Magni *D*ucatus Lithuaniae Vice-Cancellario, et Brestens. Cobrinensique Capitaneo, Joanne a Służewo Palatino Brestensi, Coninensi et Miedzirecensi nostro Capitaneo, Petro de Potulicze Palatino Płocensi, Andrea Comite in Thenczyn Palatino Bełzensi, et *D*ucatuum nostrorum Osvecimensis et Zathoriensis Capitaneo, ac Joanne a Zborow *C*astellano Gnesnensi, et Capitaneo nostro Odolanovienſ. et Exercituum Curiae nostrae Praefecto, Andrea Firley de *D*ambrowica Castellano Lublinensi, et Capitaneo nostro Sandomiriensi, *S*tanislao *C*zyzowski Zaklika *C*astellano Belzensi, Nicolao Firley de *D*ambrowica *C*astellano Biecensi, et Capitaneo nostro Casimiriensi atque Curiae nostrae Referendario, *S*tanislao Gostomski Castellano Sochaczoviensi, Alberto Ręczayski Castellano Varsoviensi, Andrea a Zborow Curiae nostrae Marschalco, et Radomiensi Capitaneo, Joanne Zamoyski Regni nostri Vice-Cancellario, et Bełzensi, Knisinensi, Zamechensique Capitaneo, nec non Comite a Rozrazow Płocensi, Vratislaviensique Praeposito, et Regni nostri Majore Secretario, Joanne Borukowski Praeposito Lancicienſi, *D*ecano Varsoviensi, Canonico Cracoviensi, Laurentio Goslicki *D*ecano Kelcensi, et Cracoviensi, Sandomiriensique Canonico, Jacobo Udrzycki Cracovienſ. Varsovinesique Canonico, Mathia Kłodzinski Archidiacono Mednicensi, Consiliariis et Secretariis nostris, aliisque quam plurimis Secretariis, *D*ignitariis, Officialibus et Aulicis nostris, sincere, devote, et fidelibus Nobis dilectis. *D*atum per manus praefati Magnifici Joannis Zamoyski, Regni nostri Procancellarii. ANNO 1577.

STEPHANUS Rex.

CCLXX.

Legati Ducis Ansbacenſ. pro praecedente Curationis promissione gratias agunt, & eum impleturum omnia, quae ibi continentur, promittunt: Additur quoque mentio de permutatione Arcis Memelianae. Anno 1577. *Ex Archivo Regni Lib. Legat. Lit. W. fol. 202.*

Illustrissimus Princeps curationem a se petitam, insuper administrationem cum titulo, praeeminentia & praerogativis Ducalibus a Sacra Majestate Regia in Ducatu Prussiae ultro, motu proprio, & ex benignitate Regia sibi concessam, per Legatos Regios sibi delatam, ea, qua par est, animi gratitudine recipit, salvis Pactis, & Iure succesionis simultaneae Investiturae, quibus hac curatione, & Ducatus administratione nihil vult derogari. Ita tamen, ut in quietam & pacificam possesionem authoritate Regia immittatur, iis etiam ad officium & obsequia debita praestanda adductis, si qui fortasse forent, qui ea praestare detrectarent.

Profitetur ea quoque curatione atque administratione sic usurum esse, ne quid Pactis & conditionibus, quibus hic Ducatus Prussiae olim a Divo SIGISMUNDO ad Illustrem quondam D. ALBERTUM D. ALBERTI FRIDERICI Patrem delatus fuit, decedat, Juribus S. M. Regiae, & Regni in eodem Ducatu semper salvis permanentibus. Quibus per hanc curationem, & Ducatus administrationem nullum afferri vult praejudicium, quin potius

eniti

ANNO 1577. eniti vult, ut Regalia omnia omni tempore administrationis Ducalis, gubernationis atque regiminis sui pro virili parte sua sarta, tecta conservet.

Praestabit quoque Juramentum, quod Lublini Dux ALBERTUS FRIDERICUS praestitit, ea forma, sicut id nuper Vladislaviae declaratum est, & per Legatos Regios Celsitudini ejus sub Sigillo Regni oblatum.

Omnes quoque, qui juxta Pacta Conventa jurare tenentur ad praestandum juramentum solitum de conservanda in illo Ducatu Regis & Regni Poloniae Majestate, jure & Regalibus adiget.

Quod Sacra Majestas Regia Illustrissimo D. Duci ALBERTO FRIDERICO nunc in ea infirmitate valetudinis constituto, jus integrum & salvum conservat, in illum casum, si unquam ille Dei beneficio ad pristinam valetudinem restitutus fuerit, vel liberos masculos Haeredes susceperit, id tanquam per se aequissimum Illustris Princeps Marchio se servaturum promittit. In quo Articulo Sacra Majestas Regia clementissime Illustritati ipsius cavebit. Quod neque in casum mortis Illustrisimi Principis D. D. ALBERTI FRIDERICI, neque in eventum susceptorum Liberorum masculorum ad Investituram aliam, novorumque onerum praestationem Illustriisim. Princeps GEORGIUS FRIDERICUS adstringi debet, neque administratio illa interrumpi, priusquam Haeredes illi ad legalem aetatem pervenerint.

Neque minus justum esse censet, ut eidem Principi ALBERTO FRIDERICO hac affecto valetudine, omnibus ad victum, vestitum & corporis cultum reliquum spectantibus pro dignitate, juxta voluntatem S. Majestatis Regiae, per Legatos expositam, provideatur.

Item ut Illustrissimae D. Ducissae jura ipsius integra & sarta, tecta, quod ad rationes dotalitiorum & donationem propter nuptias spectat, conserventur.

Quae omnia Illustrisim. Princeps Marchio, tanquam conditiones aequissimas se expleturum esse pollicetur.

Promittit quoque quoties ad Ducatus suos haereditarios ex Prussia discedere necesse habuerit, se ex Indigenis Regni, hoc est vel subditum Majestatis Regiae ex Polonia, Prussia, vel aliis Regni Poloniae ditionibus, ex externis vero Regionibus neminem, nisi Jus Civitatis Regni habentem, Administratorem sive Locumtenentem constituturum, eundemque de conservandis & retinendis in eo Ducatu Regis & Regni Majestatis jure & Regalibus secundum Pactorum rationem juramento obstricturum esse.

ANNO 1577. Neque ad Praefecturas arcium se quenquam alium, nisi Indigenam Regni, Ducatuum & Ditionum, sive Jus Civitatis Regni habentem, admissurum esse, eundemque solenni juramento pro eorundem Pactorum ratione ex consuetudine devinctum, inque iis omnibus ea, quae decet, fide juri Majestatis Regiae, & Regni fideliter perspecturum.

Permutationem & cessionem arcis Memela quod attinet, adfert Illustrissimus Princeps Marchio multas causas, quibus innixus S. Majestatis Regiae voluntati assentiri, eamque in potestatem & gubernationem Regis & Regni tradere sibi integrum esse negat. Cum itaq; in eo persistit, ad alloquium mutuum Illustrissimi Principis cum Majestate Regia hic Articulus est reiectus.

CCLXXI.

Regia Majestas Anspachio significat diem & locum Comitiorum. Dat. Marienburgi d. 15. Decembr. Anno. 1577. *Ex Archivo Regni Lib. Legat. Lit. W. fol. 205.*

STEPHANUS Dei Gratia Rex Poloniae &c. Illustris Princeps Domine Affinis noster charissime. Quae in negotio curationis Ducatus in Prussia constituerimus, credimus iam Illustritatem Vestram intellexisse, & plenius deinceps, cum Oratores Illustritatis Vestrae ad eam revertentur, intellecturam. Cum igitur ejus rei ad effectum perducendae ratio in adventu Illustritatis Vestrae Varsoviam ad Comitia Regni posita sit, hortamur Illustritatem Vestram, ut ad ea venire maturet. Inchoabuntur ea ad diem XIV. Ianuarii, & septimanis sex deinceps continuabuntur. Commodius tamen erit adventum Illustritatis Vestrae in ipsam prorsus conclusionem Comitiorum non incidere. Bene valere Illustritatem Vestram cupimus. Datum Marienburgi die XV. Mensis Decembris, Anno Domini MDLXXVII. Regni vero nostri Anno secundo.

STEPHANVS Rex.

CCLXXII.

Plenipotentia ab Electore Brandeburgensi Nuntiis ipsius ad accipiendam Renovationem simultaneæ Investituræ Ducatus Prussiæ data. Coloniæ 8. Jan. 1578. 1578.

ANNO 1578. *Ex Archivo Regni Libr. Legat Litt. W. fol. 279.*

NOs IOANNES GEORGIUS Dei Gratia Marchio Brandeburgenſis, Sacri Romani Imperii Archicamerarius & Elector, Pruſſiae, Stetinenſium Pomeranorum, Caſſuborum, Vandalorumque, nec non in Sileſia Croſnae Dux, Burggravius Norimbergenſis, & Princeps Rugiae. Omnibus & ſingulis, quorum intereſt, teſtatum facimus. Cum Sereniſſimus & Potentiſſimus Princeps ac Dominus STEPHANUS Rex Poloniae, Magnus Dux Lithvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podlachiae, Livoniaeque &c. nec non Princeps Tranſylvaniae, Dominus & Affinis noſter obſervandus, propter triſtem invaletudinem, qua chariſſimus Agnatus & Filius noſter Dominus ALBERTUS FRIDERICUS Dux Pruſſiae & Marchio Brandeburgenſis ita conflictatur, ut adminiſtrando ei *D*ucatui parum idoneus habeatur, curam & gubernationem *D*ucatus Pruſſiae *D*ilecto Agnato & Affini noſtro *D*omino GEORGIO FRIDERICO Marchioni Brandeburgenſi in Onoltzbach, tanquam proximo Agnato et *S*ucceſſori, publico *D*ecreto commiſerit, et ſolenni inauguratione in Comitiis Regni Univerſalibus, Varſoviae indictis, tradere et tribuere conſtituerit. Atque Nos etiam ratione ſimultaneae Inveſtiturae, quam Nos ac Haeredes noſtri maſculi in Electoratu ſucceſſuri, continua ſerie ipſo Boruſsiae *D*uce, Agnato et Affine noſtro, *D*omino GEORGIO FRIDERICO Marchioni Brandeburg. etc. et horum Haeredibus maſculis intercedentibus (quorum ſeriem longiſsimo tempore *D*eus feliciter conſervet) Inclyti Regni, ac Sereniſsimorum Regum Polonia beneficio in *D*ucatu illo Pruthenico impetravimus ac habemus, eo ſimul evocaverit, (quam Regiam benignitatem gratioſiſsimo ſtudio accepimus) quod ad conſervandum et confirmandum jus noſtrum ad Comitia illa Varſavienſia miſerimus Conſiliarios noſtros, fideles Nobis dilectos, Nobiles et Magnificos Viros, *D*ominum Abrahamum a Grunenbergk *D*ucatus noſtri Croſnae Praefectum, et Commendatorem in Zagaw, et *D*ominum Chriſtophorum Meyenburgium, atque his utrisque ſimul et ſingillatim integram et plenam poteſtatem dederimus, nomine et loco noſtro a *S*erenitate Regia Renovationem ſimultaneae Inveſtiturae *D*ucatus Pruſsiae, ordine ſupradicto petendi, ac impetrandi, hancque in ſolenni actu, ſi in publico loco is inſtituatur, per contactum Regii Vexilli feudalis, aut ſi *S*erenitati Regiae ita viſum fuerit, in Conclavi apprehenſione gladii, vel quibuscunque aliis ceremoniis is celebrabitur, ſuſcipiendi, ſeſe noſtro nomine ad ſervanda Pacta offerendi, atque omnia ea faciendi, quae mores & conſuetudo Regiae Curiae exigent. Quod ſi Legatis noſtris, aut alterum horum (id quod *D*eus clementer avertat) quid humanitus contigerit, aut ejusmodi ipſis impedimenta objecta fuerint, quae eos a negotiis obeundis excludant, poteſtatem illis fecimus alios ſubſtituendi & ſurrogandi, qui rei interſint, et loco ipſorum conficiant. Atque damus, tribuimus et largimur nominatis Legatis ad praedicta omnia peragenda hiſce Literis noſtris plenam ac integram poteſtatem, meliori omni forma, via ac modo, quo de jure, aut Regiae Aulae Poloniae conſuetudine, optime id fieri poteſt, atque cum omnibus clauſulis neceſſariis et ſalutaribus, quae requiri poſſent, ac ſi expreſſis verbis illae inſertae fuerint. Quin etiam ſi in tractatione rerum ea ſe obtulerint, quae ſpeciale Mandatum et auctoritatem noſtram requirere videbuntur, hanc quoque ipſis tribuimus, non minus ac ſi expreſſa illa eſſent, quanta omnino ſingulis in rebus opus habebunt. Quæcunque autem a Legatis noſtris in hoc negotio, quae ad rem pertinebunt, et ex uſu noſtro erunt, geſta et acta fuerint, ea omnia, qua Principem beneficiarium decet fide, praeſtare, et fideliter implete pollicemur, promittimus atque recipimus. In quorum omnium et ſingulorum praemiſſorum fidem, firmiusque et evidentius teſtimonium praeſentes manu noſtra ſubſcripſimus, et ſigillum majus noſtrum apponi curavimus. *D*atae ex Arce noſtra Coloniae ad Spream octava Januarii, Anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo octavo. ANNO 1578.

HANS GEORG
Kürfürſt. *mppr.*

CCLXXIII.

Petitio & Gratiarum Actio Illuſtris Domini JOACHIMI *Electoris Brandeburgenſis, & Filii ejus* JOANNIS GEORGII *per Nuntios in Theatro habita.* Varſaviæ in Comitiis Generalibus d. 27. Februarii Anno 1578. *Ex Archivo Regni Libr. Legat. Lit. V. fol. 276.*

Se-

ANNO 1578.

Sereniſſime ac Potentiſſime Rex,

Clementiſſime Princeps ac Domine.

Quid a Sacra Majeſtate Veſtra, Statibusque Regni Illuſtriſſimi Principis Electoris Brandeburgenſis, & Celſitudinis ſuæ dilectiſſimi Filii verbis ac nomine de ſimultanea Ducatus Pruſſiæ Infeudatione ſuperioribus ſeptimanis Nos quoque ſumma cum veneratione petiverimus, ejus & conſtantiſſimam & benigniſſimam recordationem ac memoriam eſſe tam non dubitatur, ut inter certiſſima potius habeatur ac referatur. Idem autem nunc etiam in hoc ſolenni ac publico Sacræ Majeſtatis Veſtræ Procerumque Conſeſſu, ad Regium hunc Majeſtatis Veſtræ Thronum procumbentes, ſupplici-ter, veraque cum animi ſubjectione precamur. Quibus precibus noſtris ſi Majeſtas Veſtra cum Statibus clementiſſime annuere dignata fuerit, viciſſim Nobis a Principibus noſtris injunctum eſt, ut Celſitudinum ſuarum nomine ac loco gratitudinem illam, quæ Beneficiarium Vaſallumque decet, & Pactis præſertim conſentanea eſt, officioſiſſime ac fideliſſime deferamus, atque polliceamur. Quæ omnia cum ex auctoritate publica, & ex ſolennibus Principum noſtrorum mandatis tam generalibus, quam ſpecialibus faciamus, tanto majoris fuerint ponderis atque momenti. Quo nomine denuo nunc ſimultaneam Principum noſtrorum una cum cæteris inaugurationem ſupplici voce, ſummaque ac vera cum animi ſubmiſſione, devotione ac veneratione petimus, rogamus atque precamur.

Gratiarum Actio.

Sereniſſime Rex, Potentiſſime Princeps ac Domine, Domine longe Clementiſſime.

Cum a Sacra Majeſtate Veſtra, & ab ejusdem Inclyta Corona in hac ſimultaneæ Inveſtituræ collatione, ſummis & infinitis beneficiis noſtri quoque Principes benigniſſime affecti ſint, deberi ab ipſis gratitudinem perpetuam & publicam ejusdem teſtificationem merito agnoſcimus atque fatemur. Proinde & gratias Celſitudinum ſuarum verbis ac nomine ſedulo nunc agimus: ac eas quidem cum immortales ac infinitas, tum & vera cum animi ſinceritate ac veneratione conjunctas. De reliquis vero gratitudinis partibus, quod & illas Celſitudines ipſorum ſumma cum animi promptitudine ac obſervantia, quovis tempore ac loco pro Pactorum præſcriptis, formis atque rationibus præſtituræ ſint, Celſitudinum ſuarum verbis ac nomine juxta ſolennia ipſorum tam ſpecialia, quam generalia mandata recipimus, promittmus atque ſpondemus. Sed oramus inſuper & Nos etiam Æternum Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut Inauguratio hæc felix fauſtaque ſit, & cedat imprimis cum ad Nominis Divini gloriam ſempiternam, tum & Majeſtatis Veſtræ, Procerumque Regni hujus, & noſtrorum etiam, conjunctorumque Principum ſalutem, dignitatem ac incrementa. ANNO 1578.

CCLXXIV.

Diploma STEPHANI *Poloniæ Regis, quo conceditur* GEORGIO FRIDERICO *Curatio Ducatus Pruſſiæ,* ALBERTO *infirma mentis ægritudine afflictante: & in caſum, quo is ſine prole maſcula decederet, Inveſtitura illi confertur, cum futura ſucceſſione cæterorum Principum ex familia Brandeburgica.* Datum Varſaviæ in Comitiis Regni Generalibus d. 3. Martii Anno 1578. *Ex Archivo Regni Libr. ſub Litt. SX. num 176.*

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Nos STEPHANUS D. G. Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, nec non Terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Syradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Kijoviæ, Volhiniæ, Podlachiæ, Culmenſis, Elbingenſis, Pomeraniæ, Princeps Tranſylvaniæ. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis. Quod cum antea jam magnis ex cauſis adducti, imprimis autem afflicta ipſa mentis ægritudine Illuſtris Principis Domini ALBERTI FRIDERICI in Pruſſia Ducis, Affinis noſtri chariſſimi, faciendum Nobis eſſe de Conſilii noſtri ſententia exiſtimaviſſemus, ut Illuſtrem Principem Dominum GEORGIUM FRIDERICUM Marchionem Brandenburgenſem, Affinem etiam ipſum noſtrum chariſſimum, quem alioqui & Illuſtri Domino ALBERTO FRIDERICO genere proximum eſſe, & propter ſimultaneam ad Ducatum Pruſſiæ Inveſtituram proximum ſucceſſionis jus ad eum Ducatum habere, Nobis etiam, Regnoque noſtro optime velle ac cupere intelligebamus, Curatorem præfati Principis Domini ALBERTI FRIDERICI &c. & Gubernatorem Du-

ANNO 1578. catus Pruſſiæ cum titulo Ducis, & præeminentia ex auctoritate noſtra conſtitueremus, quemadmodum ſane ea omnia abunde Literis ipſis noſtris Decreti Mariemburgenſis, quod ſuper ea re Illuſtri Domino GEORGIO FRIDERICO Marchioni dedimus, extant comprehenſa. Cumque ea curatio & gubernatio conditionem eam inter cætera adjunctam haberet, ut Nobis Illuſtritas ejus juramentum feudale verbis præſcriptis ſolennibus præſtare teneretur, ejuſq; juramenti præſtandi gratia ipſa coram in his Regni Comitiis Varſchovien. in propria perſona adeſſet, ac die certo ad eam rem conſtituto, qui fuit vigeſimus ſeptimus Menſis Februarii, in loco publico & theatro, ſub dio ex tempore excitato, Inveſtituram a Nobis petiviſſet, jusjurandumque Nobis ſolenni ritu ac cerimonia præſtitiſſet, Nos ex conſilio Senatorum noſtrorum, lateri noſtro aſſidentium, Pacta vetera in omnibus & ſingulis conſervando, ex iisdem illis cauſis, quibus ad concedendam Illuſtritati ipſius curationem & gubernationem ſupradictam adducti olim fuimus, tunc quoque Illuſtritatem ejus animo quidem perlubenti ad terras, civitates, oppida & arces feudalis Ducatus in Pruſſia inveſtivimus, & præſentium Literarum noſtrarum tenore inveſtimus, ea ratione, ut Illuſtritas ejus, ſub hac Illuſtris ALBERTI FRIDERICI Ducis invaletudine, prædictas terras, civitates, oppida & arces teneat, juxta ſeriem & continentiam Decreti noſtri prædicti, videlicet, ut quoad Illuſtris Dominus ALBERTUS FRIDERICUS in Pruſſia Dux, cujus juri nihil derogatum volumus, in ea, qua nunc eſt, invaletudine perſeveraverit, aut liberos quidem maſculos ſuſceperit, donec illi ad legitimam ætatem pervenerint, Illuſtris Dominus GEORGIUS FRIDERICUS Marchio, tanquam Curator ipſius Ducis & Gubernator Ducatus, cum titulo & præeminentia Ducis, Ducatum ipſum teneat illis conditionibus, quas Decretum noſtrum latius explicat. * Quod ſi vero præfatus in Pruſſia Dux in ea ægritudine ſine Hæredibus maſculis legitimis feudi Succeſſoribus deceſſerit, vel ejus legitimi maſculi feudi Hæredes non relicta prole virili deceſſerint, ut tunc ſuo jure, vigore veterum & hujus noſtræ Inveſtituræ, prædictus Illuſtris Dominus GEORGIUS FRIDERICUS Marchio Ducatum illum Pruſſiæ in feudum a Nobis & Regno noſtro retineat. Eo igitur modo Illuſtri Domino GEORGIO FRIDERICO Marchioni Brandeburgenſi, ejuſque Hæredibus maſculis legitimis feudi Succeſſoribus, in perpetuum & indiviſum feudum omnes Ducatus Pruſſiæ terras, civitates, oppida & arces, videlicet arcem Konigsberg cum tribus civitatibus, item arces & oppida Lohſtetten, Wargen, Germaw, Pubeten, Rudau, Schokeren, Caimen, Kremitten, Waldaw, Tapiaw, Taplawken, Nazkieten, Inſterburgk, Allenburgk, Wonsdorff, Gerdawen, Angerburgk, Nardenburgk, Labiaw, Laukiſchen, Tilſet, Ragnet, Roſitten, Wienthbergk, Mimmel, Brandenburgk, Creutzburgk, Frideland, Dominaw, Bartenleczen, Balge, Heiligenbeil, Czinten, Landspergk, Preuſchelaw, Bartenſtein, Schenſtein, Sehnsburgk, Rein, Raſtenburgk, Lick, Straddun, Johannesburgk, Holland, Liepſtalt, Mulhuſſen, Morungen, Paſſenhein, Ortelsburgk, Hoſterrode, Hoenſtein, Neidenburgk, Szoldaw, Pilgerburgk, Schippenbeill, Deutſcheilaw, Preusmarckt, Libmuel, Salfeldt, Rilzenburgk, Marienwerder, Firenberg, Labiaw, Schonberg, Porounden, Georgenburgk, Rozenbergk, Gardenzee, Neuhaus, Freiſtadt, Salan, Fishauſen, Biſzofswerder, Medenaw, cum omnibus & ſingulis ſubditis, vaſallis, fructibus, dominiis, ſuperioritatibus, libertatibus & juribus, una cum omnibus arcibus, civitatibus, foris, villis, manſis, curiis, molendinis, molendinorum locis, cenſibus, vectigalibus, reditibus, theloneis, ſervitiis, feudis ſpiritualibus & ſæcularibus, lacubus, fluminibus, piſcationibus, aquis, aquarum decurſibus, ferarum luſtris, ferarum meatibus, venationibus, ſylvis, nemoribus, paſcuis, pratis, actibus etiam, cum omnibus metallis, quæ modo ſunt, ſeu in futuro fieri poſſunt, auro, argento, cupro, ſtanno, plumbo & ſalinis, ſupra & ſubtus terram, ſimiliter una cum omnibus & ſingulis juribus, eminentiis & pertinentiis univerſis, nullis penitus exceptis, ſicuti ejusmodi Terras quondam Magiſtri Generales & Ordo habuere, & uſque ad Ducem in locum Magiſtrorum creatum, uſu & fructu tenuerunt, in poſterum perpetue & hæreditarie, in commune & individuum feudum tenendas, fruendas, utendas & poſſidendas. Ubi vero & Illuſtris Dominus ALBERTUS FRIDERICUS nunc ægrotus, & ipſe Dominus GEORGIUS FRIDERICUS, Marchiones & Duces in Pruſſia, ſine legitimis feudi Hæredibus maſculis, vel eorum Hæredes poſt eorum obitum, ſine legitimis maſculini generis feudi hæredibus ex humanis concederent, dictæ terræ, civitates, oppida & arces ad Illuſtriſſimum Principem Dominum ANNO 1578.

* Vide ſupra pag. 384. ſub Num. CCLXIX.

Anno 1578. minum Joannem Georgium Marchionem Brandenburgenſem, Sacri Romani Imperii Archicamerarium & Electorem, cujus Oratores in hac Inauguratione, & Renovatione feudi, ex ſingulari Divi Sigismundi Auguſti Anteceſſoris noſtri, noſtraque gratia & benignitate ad vexilli contactum admiſimus, & ad Illuſtrem Principem Dominum Joachimum Fridericum Adminiſtratorem Archiepiſcopatus Magdeburgenſis, Marchionem Brandenburgenſem, Illuſtritatis eius Filium, Succeſſoresque maſculos ex lumbis ejus procedentes, & in Electoratum ſuccedentes; ita tamen, ut poſteaquam alicui ex eis aperiretur ſuo ordine feudum Ducatus in Pruſſia, ne per aſſecutionem priorem Electoratus aliqua in re præjudicaret juri noſtro & Regni noſtri, quod habemus legitime hæreditarium ad Terras Pruſſiæ derivari & devolvi debent. Nec non hac etiam ſpeciali cautione adjecta, ne per hanc noſtram admiſſionem Oratorum Illuſtritatum ſuarum ad contactum vexilli, caſſationi, per D. Sigismundum Augustum adprobatæ, Commiſſariorum ejus Majeſt. juramenti præpoſtere, illius Majeſtate inſcia, a ſubditis Ducatus Pruſſiæ exacti, de quo tunc Majeſtas ejus una cum Ordinibus Regni fuit proteſtata, aliquid omnino derogetur, ſed ſalvum jus noſtrum remaneat. Ita, quod dictæ terræ, civitates, oppida & arces, ubi divina ordinatione ejusmodi caſus futuris temporibus acciderent, de uno in alium, & eorum legitimos feudi Hæredes maſculos illo ipſo ordine, qui ſuperius expreſſus eſt, cedant & devolvantur, ſine noſtro, Hæredumque & Succeſſorum noſtrorum Regum & Regni noſtri Poloniæ impedimento & præjudicio. Ea ratione, ut quoties ſe obtulerit ejusmodi caſus devolutionis de uno in alium, prædictos Marchiones, & eorum legitimos feudi Hæredes maſculos, debebunt illi, & quiſque eorum debebit Nobis & Succeſſoribus noſtris Regibus ac Regno Poloniæ infra tempus debitum ac legitimum, debitam ſubjectionem & feudi obligationem ac homagium præſtare. Quodſi prædicti Marchiones, divina voluntate ſic diſponente, ſine maſcula prole feudi Hærede legitima, ex lumbis eorum ordine ſupraſcripto procedente, aut eorum hujusmodi proles ſimiliter ſine maſculo feudi Hærede legitimo, ex lumbis eorum procedente, decederet, tunc omnes & ſingulæ terræ, civitates, oppida, bona & arces ſupraſcriptæ ad Nos, & Succeſſores noſtros Reges & Regnum Poloniæ, ſine omni impedimento & contradictione, devolvi debent & redire. Debebit item ipſe Illuſtris Dominus Marchio & Dux in Pruſſia, ejusque prænominati Succeſſores & feudi Hæredes, pro hac noſtra in ſe beneficentia, Nobis & Regno noſtro tale obſequium præſtare. Quod ubi ratione hujus concordiæ & conceſſione feudi a quocunque, cujusvis eminentiæ & conditionis Principe ſeu Potentatu impeteremur, aut Succeſſores noſtri impeterentur, tenebitur ipſe Illuſtris D. Marchio & Dux in Pruſſia, aut ejus prædicti feudi Succeſſores Duces in Pruſſia, in propria Perſona Nobis & Regno noſtro ubique, una cum omnibus ſuis ſubditis, pro ſummis viribus adeſſe. Quod viciſſim Nos, & Succeſſores noſtri Reges & Regnum Poloniæ in eodem caſu facere debebimus & debebunt. Ubi autem contingeret, quod Nos, vel Succeſſores noſtri Reges & Regnum Poloniæ, altera quavis ex cauſa, tam ab infidelibus, quam a quocunque alio impeteremur, & ipſi in propria Perſona ad bellum cum ſubditis noſtris proficiſceremur, aut Succeſſores noſtri proficiſcerentur, debebit dictus Illuſt. Dominus Marchio & Dux in Pruſſia, & ejus prænominati feudi Succeſſores Duces in Pruſſia, Nobiſcum cum centum equitibus armatis proficiſci, & intra limites Terrarum Pruſſiæ Nobis ſervire. Quodſi educere extra terminos Pruſſiæ illum, aut ejus Succeſſores Duces in Pruſſia cum ipſo equitatu voluerimus, aut Succeſſores noſtri voluerint, debebimus & Nos, & Succeſſores noſtri ad eosdem centum equites ſtipendium tale præbere, quale dare aliis noſtris mercenariis equitibus eſt ſolitum. Ubi vero Nos vel Succeſſores noſtri vellemus ipſum Dominum Marchionem, aut ejus nominatos poſteros Nobis & Succeſſoribus noſtris majori comitatu ſervire, debebimus Nos & Succeſſores noſtri his omnibus militibus, quos ultra centum prædictos conducere poſſet, mox poſt egreſſum a domibus ipſorum ſtipendium, quod noſtris militibus dabitur, illis, quamdiu ſervient, perſolvere. Si autem plures quam centum prædictos equites ipſe Illuſtris Dominus Marchio, aut ejus Succeſſores Duces in Pruſſia educere non poſſent, non debebimus Nos, aut Succeſſores noſtri ab illo, aut poſteris ejus Ducibus in Pruſſia plura exigere. Præterea non debebit ipſe Illuſtris Dom. Marchio, & ejus prænominati feudi Succeſſores Duces in Pruſſia quidquam ex terris, civitatibus, oppidis, arcibus & bonis prædictis vendere, verum ſi ad hoc illum, aut Succeſſores ejus ingens urgeret neceſſitas, tenebitur Nobis & Succeſſoribus noſtris, tanquam

Anno 1578.

ANNO 1578. nis ſuis hæreditariis, ante omnia denuntiare. Quodſi Nos ipſi emere non curaverimus, aut Hæredes et Succeſſores noſtri non curaverint, in hoc caſu poſtea ipſe Dominus Marchio & Dux in Pruſſia, aut ejus legitimi Feudi Hæredes ſeu Succeſſores, cuicunque voluerint, vel poterint, liberam vendendi habebunt facultatem, Regalibus tamen noſtris, feudi & obſequiorum juribus ſemper ſalvis remanentibus. Poterit autem ipſe Dux in Pruſſia, & ejus feudi Hæredes, ubi eos neceſſitas urgens premeret, ex bonis prædictis, quantum opus foret, impignorare ſuis duntaxat vaſallis & ſubditis, ut eadem bona unita & indiviſa permaneant. Quæ omnia ſupraſcripta, & quæcunque alia, quæ Vaſallus & feudalis Princeps erga ſuum naturalem, hæreditarium ac ſuperiorem *D*ominum præſtare ac obſervare tenetur, debebit ipſe Illuſtris Dominus Marchio & Dux in Pruſſia, ac ejus feudi Hæredes legitimi Succeſſores firmiter & inviolabiliter adimplere, Nosque viciſſim illum & Succeſſores ejus omni gratia & favore Regio complecti, ac illos in juribus & immunitatibus ipſorum conſervare, pro Nobis & Succeſſoribus noſtris Regibus & Regno Poloniæ pollicemur. In quorum omnium fidem & teſtimonium ſigillum noſtrum appendi juſſimus, & manu noſtra præſentes ſubſcripſimus. Datum Varſchoviæ in Conventione Regni noſtri Generali die 3. Menſis Martii, Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo octavo, Regni vero noſtri Anno ſecundo. Præſentibus Reverendiſſimis, Reverendis, Illuſtribus, Magnificis & Generoſis: Petro Myſzkowſki Cracovienſi, Stanislao Karnkowſki Cujavienſi, Petro Dunin Wolſki Plocenſ. Victorino Wierzbicki Luceorienſi, Alberto *S*obieſki, Premislienſi, Adamo Pilichowſki Chelmenſ. Melchiore Giedroyć Samogitiæ, Epiſcopis; Petro de Zborow Palatino & Capitaneo Generali Cracovienſi, Stanislao Comite de Gorka Poſnanienſi, Buſcenſi ac Colenſi, Nicolao Radziwił Vilnenſi, Magni Ducatus Lithuaniæ Cancellario, Duce in Dubinki ac Bierze, & Exercituum ſupremo Capitaneo, Caſparo Zebrzydowſki Caliſſienſi, Euſtachio Wołowicz Caſtellano Trocenſi, Magni Ducatus Lithuaniæ Vice-Cancellario, Brzeſtenſ. Cobrinienſique, Joanne Sierakowſki Lancicienſi, Hieronymo Siemiarowſki Ruſſiæ, Halicienſ. Colonienſique, Andrea Wiſniewiecki Volhiniæ, Nicolao Mielecki de Mielecz Podoliæ, Novæ Civitatis Korczyn Grodecenſique, Joanne Tarło de Szczekarzowice Lublinenſi, Pilſnenſique, Nicolao Drohoſcayſki Polocenſi, Wołkovienſ. Lepelenſique, Andrea Comite de Tenczyn Belzenſi, Ducatuum Oſwiecimenſis, Zathorienſ. & Hrubieſchovienſis, Nicolao Kiſzka de Ciechanowiec Podlachiæ, Drohicenſ. Bielſcenſique, Anshelmo Goſtomſki Ravenſi, HawreloHornoſtai Breſtenſi in Lithuania, Joanne *D*zialyński Culmenſi, Brathianenſique, Palatinis; Stanislao Szaphraniec de Pieſkowaſkała Sandamirienſ. Lelovienſique, Joanne Comite de Tenczyn Woynicenſi, Lublinenſi, Parczovienſi, & Cubiculi noſtri Præfecto, Andrea Dębowſki Siradienſi, Lencicienſique, Paulo Szczawińſki Lencicienſi, Sochaczovienſique, Nicolao Herborth de Fulſtin Leopolienſi, *S*amborienſique, Michaële Myſzka Vołhyniæ, Andrea Firley de Dąbrowica Lublinenſi, *S*andomirienſique, *S*igismundo Czyzowſki Belzenſi, Gregorio Zieleńſki Plocenſi, Zakroczimenſi, Alexandro Łaſzcz Czernenſi, Chelmenſique, Nicolao Firley de *D*ambrowica Ravenſi, Joanne Dulſki Culmenſi, Branſcenſi, Rogoſnenſi, *S*uracenſique, Nicolao Firley de *D*ambrowica Biecenſ. Caſimirienſique, & Curiae noſtrae Referendario, Petro Kloczewſki Zawichoſtenſi, Małogoſtenſi, Jacobo Kokoſzewſki *S*rzemenſi, Oſtrzeſovienſique, Joanne *S*ienieńſki Zarnovienſi, Joanne Chriſtoporſki Vielunenſi, Joanne *S*ienieńſki Halicienſi, Joanne Fredro *S*anocenſi, Januſſio Grodzieńſki Naklenſi, *S*imone *S*ubſki Inovlodenſi, Goſtinenſique, *S*tanislao Goſtomſki *S*ochaczovienſi, Ravenſique, Alberto Ręczayſki Varſchovienſi, Alberto Kraſnicki *S*ierpenſi, Mathia Cybulſki Viſchegradienſi, Caſtellanis; Andrea Opalińſki Regni noſtri Marſchalco, Rohatinenſi, *S*rzemenſique, Joanne Zamoyſki de Zamoście Regni noſtri Cancellario, Belzenſi, Kniſſinenſi, Zamechenſique, Joanne Bornkowſki de Bielmo Regni noſtri Vice-Cancellario & Praepoſito Lancicienſi, & Decano Varſchovienſi, Hieronymo Buzeńſki Theſaurario Regni, Krzeczovienſi, Brzeznicenſique, Laurentio Woyna Theſaurario M. Ducatus Lithuaniae, Andrea Zborowſki Curiae noſtrae Marſchalco, Radomienſi Capitaneo, Hieronymo Rozrazewſki Majore *S*ecretario, et Praepoſito Plocenſi, *S*tanislao Oſſowſki Curiae noſtrae Referendario, Cantore Gneſnenſi, Praepoſito *S*andomirienſi, et Canonico Cracovienſi, Laurentio Goslicki Decano Kielcenſi, Cantore Plocenſi, Cracovienſique Canonico, Joanne Demetrio *S*olikowſki *S*cholaſtico Lancicienſi, Vladislavienſique Canonico, *S*ecretariis noſtris;

ANNO 1578.

ANNO 1578. ſtris, & aliis quam plurimis ad praemiſſa fide dignis Teſtibus. *D*atum per manus Magnifici Joannis Zamoyſki de Zamoście Regni Poloniae Cancellarii, Belzenſis, Kniſſinenſis, Zamechenſisque etc. Capitanei, ſincere Nobis dilecti.

STEPHANUS Rex.

Has Regias eaſque tranſumptas Litteras cum Originali, juſſu ac voluntate Principis etc. *Vide ſupra pag. 382.*

CCLXXV.

Proteſtatio Nuntiorum terreſtrium contra ſucceſſionem Familiæ Electoralis Brandeburgicæ in Ducatu Pruſſiæ. Varſaviæ d. 3. Mart. An. 1578. *Ex Originali*

STEPHANUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, nec non Princeps Tranſilvaniæ. &c. Significamus noſtris hisce Literis univerſis et ſingulis, quorum intereſt. Quod poſteaquam ob valetudinem afflictam Illuſtris Principis Domini ALBERTI FRIDERICI in Pruſſia Ducis &c. Affinis noſtri chariſſimi Curatorem illi & Ducatus Pruſſiæ Gubernatorem Illuſtrem Principem Dominum GEORGIUM FRIDERICUM Marchionem Brandeburgenſem, Ducis ipſius Patruelem, Affinem etiam noſtrum chariſſimum, deliberatione cum Senatu noſtro ea de re primum Vladislaviæ, deinde in Conventu Varſavienſi habita conſtitueremus, atq; is huc Varſaviam ad præſentem General. Regni Conventum in propria perſona veniens die vigeſima ſeptima menſis Februarii in loco publico in theatro, ſub dio ad eam rem extructo, verbis præſcriptis Nobis juramentum feudale præſtaret, & Inveſtituram a Nobis peteret, ad eumque actum & ad contactum Vexilli feudalis Oratores Illuſtriſſimi Domini IOANNIS GEORGII Marchionis Brandeburgenſis, Sac. Romani Imperii Archicamerarii & Electoris, ejusq; Filii Illuſtris Principis Domini IOACHIMI FRIDERICI Adminiſtratoris Archiepiſcopatus Magdeburgenſis, Marchionis Brandeburgenſis, quibus cum eorum maſculis Hæredibus ius ſucceſſionis in feudo Pruſſico a Sereniſſimo Rege SIGISMUNDO AUGUSTO Anteceſſore noſtro conceſſum fuerat, vigore conceſſionis eiusdem accepiſſent, ibi tum Nobis in præparato ad id tribunali ac ſede Regia cum inſignibus Regni conſidentibus Generoſi Stanislaus Przyiemſki ex majori Polonia, & Nicolaus Sieminſki Succamerarius Chełmenſis ex minori, Nuntii ad præſentem Varſavienſem Conventum a Nobilitate una cum reliquis aliis miſſi, in perſonis propriis coram Nobis & Corona aſſidentis Nobis Senatus conſtituti, ſuo & collegarum ſuorum omnium Terrarum Regni Legatorum ſeu Nuntiorum ad præſentem Conventum miſſorum nomine proteſtati ſunt, ſe præfatæ Illuſtriſſimi Domini Marchionis Electoris ejusque Filii ſucceſſioni in feudum Pruſſicum non aſſentiri, imo nomine univerſi Ordinis Equeſtris, quem repræſentarent, contra illam proteſtari. Idque eam ob cauſam: quod hæc ipſa ſucceſſio ultra primævam feudi in Pruſſia inſtitutionem, a Rege SIGISMUNDO Primo factam, introducta fuiſſet. Nam quod jus ejus ſucceſſionis ex Sereniſſimi Regis SIGISMUNDI AUGUSTI nova conceſſione Illuſtriſſimo Domino Electori & Domui ipſius facta, prætenderetur, in eam conceſſionem Ordines, ac præſertim Equeſtrem, nunquam conſenſiſſe, invitoq; & inſcio illo eſſe factam, ac proinde Ordinem eundem Equeſtrem eam non agnoſcere, neque ratam habere velle, deq; ea re in publico iſto actu ſolenniter proteſtari. Quam proteſtationem eo modo nomine Equeſtris Ordinis factam ſuperius nominati Stanislaus Przyiemſki & Nicolaus Sieminſki petierunt a Nobis admitti, quod illis a Nobis eſt permiſſum, proteſtatioq; eorum a Nobis ſuſcepta, & hiſce autenticis literis ad futuri temporis memoriam conteſtata. In cujus rei fidem evidentiorem literas easdem ſigillo Regni muniri mandavimus. Datum Varſaviæ in Conventu Regni Generali die tertia menſis Martii Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo octavo, Regni vero noſtri Anno ſecundo. Præſentibus Reverendis, Reverendiſſimis, Magnificis & Generoſis, Petro Myſzkowski Cracovienſi, Stanislao Karnkowski Cujavienſi, Petro Dunin Wolſki Plocenſi, Victorino Wierzbicki Luceorienſi, Alberto Sobieſki Premyzlienſi, Adamo Pilchowſki Chelmenſi, Melchiore Giedroyc Samogitiæ, Epiſcopis; Petro de Zborow Palatino & Capitaneo Generali Cracovienſi, Kamionacenſique & Stobnicenſi, Euſtachio Wołowicz Caſtellano Trocenſi, Magni Ducatus Lithuaniæ Vicecancellario, Breſtenſi, Cobrinenſiq; Capitaneo, Hieronymo Sieniawſki Ruſſiæ, & Capitaneo Halicienſi, Nicolao de Mielec Podoliæ & Capitaneo Novæ Civitatis Korczyn, Ioanne Sierakowſki Lancicienſi, Ioanne Tarło de *Szczekarzowice* Lublinenſi, & Capitaneo Pilsnenſi, Andrea Comite in Thenczyn Belzenſi, Oſwieczimenſi, Zatorienſi, Hrubieſſovienſique Capitaneo, Anzelmo Goſtomſki Ravenſi, Palatinis; Stanislao

Anno 1578. nislao Szafraniec de Pieſkowaſkała Sandomirienſi, Lelovienſi Capitaneo, Paulo Szczawinſki Lancicienſi, & Capitaneo Sochaczovienſi, Gregorio Zielinſki Płocenſi, & Capitaneo Zakrocimenſi, Alexandro Laſzcz Cernenſi, & Capitaneo Chełmenſi, Andrea Firley de Dambrowica Lublinenſi, & Capitaneo noſtro Sandomirienſi, Stanislao Goſtomſki Sochaczovienſi & Ravenſi Capitaneo, Nic. Firley de Dambrowica Biecenſi, Curiæ noſtræ Referendario & Capitaneo noſtro Caſimirienſi, Stanislao Sierakowſki Landenſi, & Capitaneo Przedecenſi, Ioanne Dulſki Culmenſi, Rogoſnenſi, Branſcenſi, Surazenſique Capitaneo, Stephano Grudzinſki Naklenſi, Caſtellanis; Andrea Opalinſki de Bnin ſupremo Regni Mareſchalco, Rohatinenſi, Sremenſique Capitaneo, Hieronymo Buzenſki Theſaurario Regni Generali, & Capitaneo Brzeznicenſi, Laurentio Woyna Theſaurario Magni Ducatus Lithuaniæ, Pinſcenſique Capitaneo, Ioanne de Zamoſcie Cancellario Regni, Bełſenſi, Kniſzynenſique Capitaneo, Ioanne Bornkowſki Vicecancellario Regni, Præpoſito Lancicienſi, Decano Varſavienſi, & Cracovienſi Canonico, Hieronymo a Rozrazew Secretario majore, Præpoſito Plocenſi, Stanislao Oſſowſki Referendario Curiæ noſtræ, Præpoſito Sandomirienſi, Canonico Plocenſi, Laurentio Goslicki Decano Kielcenſi, Cantore Plocenſi, Cracovienſique Canonico, Secretariis noſtris; & aliis quam plurimis Dignitariis, Officialibus & Aulicis noſtris ad præmiſſa teſtibus fide dignis.

Ioannes Zamoyski
R. P. Cancellarius.

Joannes Karſki.

Relatio Magnifici Ioannis de Zamoſcie R. P. Supremi Cancellarii Bełzenſis Kniſzinenſisque Capitanei.

CCLXXVI.

Proteſtatio Legatorum Brandeburgenſium contra præcedentem proteſtationem. Datum Varſaviæ eodem die & Anno. *Ex Archivo Regni Libr. Jub Litt. SX. num. 176.*

Sereniſſime & Potentiſſime Rex, Domine Clementiſſime.

Cum vigeſima hujus Menſis Februarii ad expoſitionem mandatorum noſtrorum in Ampliſſimum Regiæ Veſtræ Serenitatis & Regni Ordinum Senatum admiſſi eſſemus, & Illuſtriſſimorum Principum noſtrorum Electoris Brandeburgici ſuæque Celſitudinis dilectiſſimi Filii Domini Adminiſtratoris Archiepiſcopatus Magdeburgenſis nomine Inveſtituram ſimultaneæ manus Ducatus Pruſſiæ, quæ Marienburgo huc per Regiam Veſtr. Serenitatem ex clementi ſuo reſponſo iſtic Nobis dato dilata fuit, petiviſſemus, vigeſima ſexta ejusdem ex Commiſſione Veſtræ Regiæ Serenitatis per Reverendiſſimos & Magnificos Serenitatis Regiæ Senatores Dominum Epiſcopum Plocenſem, & Dominum Cancellarium, alioſque adjunctos nobis reſponſum fuit, Regiam Veſtram Serenitatem clementer, pro ſua erga Principes noſtros benevolentia, & pro jure illorum, petitioni ſuarum Celſitudinum acquieviſſe, velleq; ſub iisdem cautionibus & formis, quæ Lublini in proxima feudi Ducalis collatione interpoſitæ fuiſſent, Inveſtituram illam nobis largiri, debereque Nos ſequenti die, ſolennitati Inaugurationis dicato, Illuſtriſſimo Marchioni Georgio Friderico adeſſe, & cum Vexillum Regium ſuæ Celſitudini traderetur, poſteriorem ejus partem ex recepto, & ad Inveſtituras ejusmodi conſequendas inſtituto more nomine noſtrorum Principum attingere. Anno 1578.

Cum non aliæ cautiones vel formæ Lublini obſervaræ nobis notæ eſſent, quam ut a Regia Veſtra Majeſtate in ſuggeſtu Regali Inveſtituram peteremus, eam per apprehenſionem Vexilli conſequeremur, & poſt debita cum obſervantia pro iſta collatione gratias ageremus, hæ ipſæ formæ in libro quodam conſcriptæ per Reverendiſſimam, & Magnificas Dominationes ipſorum nobis fuerunt demonſtratæ, neque alicujus vel leviſſimæ difficultatis, aut inſperati ſcrupuli ab ipſorum Dominationibus (quæ haud dubie pro ſua integritate eorum, quæ ſecuta ſunt, non fuerunt conſciæ) fuimus admoniti. Itaque de hac R. V. Serenitatis clementia, & Senatorum benevolentia erga Principes noſtros ipſarum Dominationibus tunc gratias egimus, recepimusque nos dicto die ex R. V. Serenitatis quaſi præſcripto mandato ſimul cum Illuſtriſſimo Dom. Marchione R. V. Serenitati ad Majeſtatis Veſtræ thronum adfuturos, & quæ injuncta Nobis fuiſſent, ex Dignitate & Majeſtate R. V. Serenitatis debito cum honore confecturos. Prout non dubitamus, Regiam Veſtram Serenitatem, & Ordines omnes noſtræ ſubmiſſæ obſervantiæ teſtes maximos eſſe.

Cum autem in iſto Inveſtituræ actu ad traditionem Vexilli Regii Domino Marchioni factam, nobis quoque poſterior

ejus

ANNO 1578. ejus pars a Marſchalco Regio contrectanda daretur (quam etiam noſtrorum Principum nomine apprehendimus, & per intervallum juramenti præſtiti, nemine ne halitu quidem aut nutu nos impediente, retinuimus, eaque ratione juri noſtrorum Principum cavimus, & quod petebamus, conſecuti ſumus) auditos poſtea eſſe nonnullos nobis relatum eſt, qui Nuntiorum Terreſtrium Equeſtris Ordinis, & Conſiliariorum nomine jus Illuſtriſſimi Electoris Brandeburgici, & ſuæ Celſitudinis Filii in Ducatu Pruſſiæ (neſcimus qua mente) negare, & contra illud proteſtari auſi fuerint. Cum tacentes eodem momento actum nobis mandatum & conceſſum abſque impedimento per nos expediri vidiſſent.

Etſi autem nos iſtas frivolas & intempeſtivas contradictiones nec audivimus ipſi, & multo minus idioma intelleximus, nec proteſtantes vidimus, tamen cum ejus rei ab iis admoneremur, qui propinquiore loco muſſitantibus adſtiterant, & indecorum putabant eſſe Veſtræ R. Serenitatis voluntati, conceſſioni, tum & juri legitimo Principum noſtrorum contradicere, poſſeque hac confuſa contradictione jus noſtrorum Principum a non bonis viris aliquando reddi dubium, addidimus gratiarum noſtrarum actioni poſtremo loco hæc formalia verba. Nos iſtas (ſi quæ interpoſitæ fuiſſent) contradictiones ſuo loco ita relinquere, ne per eas noſtrorum Principum acquiſito juri, pactis & conceſſionibus Regiis præjudicium fiat, hujusque reſponſi noſtri memoriam Regiæ Veſtræ Serenitati & Proceribus obſervanter commendavimus.

Quamvis autem Sereniſſime Rex non dubitamus, Regiam Veſtram Serenitatem pro ſua excellenti & Regia prudentia conatus iſtos inconſideratos minime probaturam, qui Regiæ Veſtræ Dignitati, auctoritati, & exiſtimationi, & juri legitimo Principum noſtrorum adverſantur, neminem etiam communi ſenſu præditum aliter judicare poſſe, nec debere, quam ejusmodi actus nullo ordine, nec juris ratione ſervata interpoſitos, alicui privatorum non nocere vel præjudicare, minus vero Sacri Romani Imperii Electori de hoc Regno bene merito, Regibusque conjunctiſſimo, qui jus ſuum jam pridem acquiſitum, & auctoritate Regia, & omnium Ordinum Regni, Pactis Conventis, Inveſtituris primatum tueri poſſit, officere debere. Cum ſua Celſitudo pro ſua generoſitate tam æſtimet, tantique faciat fidem alienam ſibi datam, quam propriam, qua ſe ad mutua officia Regno huic obſtrinxit.

Inſuper contradictiones iſtæ intempeſtivæ & tum factæ unt, cum antecedenti momento actus Inveſtituræ (quam illi improbare præſumebant) pleniſſime & perfectiſſime per nos fuiſſet expeditus. Illud etiam nobis conſtat, præcipuæ autoritatis Senatores tam improbaſſe frivolam iſtam contra priora placita, quorum ex magna parte ipſi Senatores & Proceres autores & teſtes locupletes ſunt, contradictionem, ut eam nec factam eſſe, cum præſentes fuerint, nec audierint, nec crediderint. Unde non omnium approbatione & conſilio, ſed aliquorum inſuſurrationibus ſuſceptos eſſe conatus iſtos, non opinamur tantum, ſed et certo conſtituimus. ANNO 1578.

Tamen ut multorum graviſſimorum incommodorum cauſæ vitarentur, neque per noſtram taciturnitatem muſſitationes ſuſurrantium ipſorum Celſitudinibus præjudicium afferrent ullum, verbali noſtrae refutationi ſcriptam hanc proteſtationem addere, eamque R. V. Serenitati & Senatoribus inſinuari neceſſario, pro obſervantia noſtra ac fide erga Celſitudines ipſorum, omnino debuimus, praeſertim cum ex conſtantia voluntatis V. R. Serenitatis, gravitateque Regia facile judicaremus, hos inſuſurratos conatus V. R. Serenitati minime placere poſſe, contrarios eſſe amicitiae & conjunctioni, qua R. V. Serenitas Illuſtriſſimos noſtros Principes complectendos, eosque in legitime acquiſitis juribus retinendos ſuſcepit. Ut interim nihil dicamus de ſuperiorum Regum Diplomatibus, Pactis, Inveſtituris, & actibus ſimilibus, quae omnia apud Celſitudines ſuas religioſa fide conſervantur, taceamus reverenter, quantam diffidentiam ea res non ſolum noſtris Principibus, verum etiam aliis multis, aut fortaſſis omnibus paritura ſit, ſi liceret refragari paucis in hoc Regno auctoritati Regiae, illuderetur conceſſionibus Regiis, eriperetur quaſi altera, quod una datur manu, beneficia certiſsima ex lubito fierent dubia & incertiſsima. Quae tamen omnia remotiſsima a Veſtra Regia Serenitate, & Regni hujus laudatiſsimo Senatu ſcimus, qui ſemper honeſti decoris, conſtantiae & gravitatis fuit tenaciſsimus, eoque nomine Illuſtriſſimae Familiae Brandeburgicorum Principum notiſsimus, quae & ipſa ob has virtutes gentem hanc vicinam ſibi multis ac fere perpetuis neceſsitudinibus conjunxit, & quibus potuit amicitiae officiis coluit.

Proinde decenti obſervantia noſtrorum Principum nomine ac loco petimus, ut Regia Veſtra Serenitas, pro ſua auctori-

ANNO 1578. tate & animi integritate, istos institutos conatus contradictionis acquisito juri nostrorum Principum de simultanea Investitura Ducatus Prussiae irritos, inanes, minime ferendos, auctoritati Regiae contrarios pronuntiet & judicet. Illos enim omnes & singulos clandestine, vel publice, nobis praesentibus vel absentibus ubicunque locorum susceptos, aut suscipiendos nostrorum Principum nomine arguimus injustos, irritos, iniquos, & Diplomatibus Regiis, Pactis, Concessionibus, Investituris jam rite perfectis contrarios, nullius auctoritatis atque momenti, deque hac ipsorum refutatione hisce Literis nostris apud Regiam Vestr. Serenitatem & Senatum protestamur omni meliori forma & modo, quibus id fieri possit ac debeat. Volumusq; hanc protestationem repetitam esse, ubicunq; & quotiescunque hujus rei vel in Senatu, vel extra Senatum mentio fiet.

Cumque perferatur ad nos, spargere aliquos in Comitiis Lublinensibus, cum Ducatus Prussiae Duci ALBERTO FRIDERICO et Electori Brandeburgico simultanea manus ejusdem conferretur, contra Electorem, suaeque Celsitudinis Filium Principem inclytum, qui nunc Electoratum obtinet, similem protestationem factam esse, tamen illud non fuisse factum, nec quidquam unquam contra suas Celsitudines istic non tantum non susceptum, vel institutum fuisse scimus, verum cum a Principibus nostris literas et mandata primo Majestati Regiae, tum Senatoribus, demum Ordinibus Regni in illorum consessu exhibuissemus et exposuissemus, ipsi Regni Ordines ita benevolam praestiterunt operam, (videntes primo jus et aequitatem nostrorum Principum, tum et quantum interesset, eorum amicitiam in Regnum sartam tectamque retinere) ut non tantum consensu non deesse, sed promotione sua sedulo negotium ad debitum effectum deducere ea, qua debebant et poterant, diligentia et fide studerent, prout hoc ex Literis illorum ad Principes nostros, tum et responso authentico Legatis, tum Lublini, nunc partim hic existentibus, dato probari et doceri, si id necesse fuerit, quod minime existimamus, poterit. Nec defuturi essent alii multi vivi adhuc in hoc Regno graves magnique Viri, rei hujus testes evidentissimi. Itaque petimus, ut sicuti Vestra Regia Serenitas Principibus nostris jam ante legitime concessum et obtentum jus roborare dignata est: ita quoque suas Celsitudines in eodem jure retinere, contradictiones istas, veluti Regiis Pactis et auctoritati contrarias, Regia gravitate rejicere, Diplomata ad hanc rem necessaria suis Celsitudinibus dare, ac omnia, quae ad Regiae Vestrae Serenitatis dignitatem, & Regni salutem pertinere videbuntur, ab iisdem vicissim expectare. Intelligit namque Sereniissima Regia Majestas Vestra, cum Senatoribus Amplissimis, pro sua heroica prudentia, & incomparabili rerum usu procul dubio, quantum ornamenti & decoris ex concessione hac consortii feudalis Ducatus Prussiæ in nostros Principes, quorum, ceu *Sacri* Romani Imperii Electorum, dignitas Regibus ipsis æquipollet, tales inquam Principes, quibus haud scimus, an ulli finitimorum Principum huic Regno unquam conjunctiores extitere, huic inclyto Regno accesserit. Quantum etiam incommodorum, si quod ex maturo Sereniissimæ Regiæ Dignitatis Vestræ, Prædecessorum Regum, omniumque Regni Ordinum legitimo ac benevolo consensu partum beneficium, præcipiti quorundam ausu in dubium vel odium trahendum esset. Quod sane ut nulla juris vel æquitatis ratione fieri posse arbitramur, ac perpetuum & exitiosum fortassis litis seminarium inter Regnum Poloniæ & Principes Germaniæ, qui omnes ferme huic inclytæ Domui Brandeburgensi artissimo sanguinis vinculo juncti sunt, foret. Ita Sereniissima Regia Dignitas Vestra auctoritate sua Regia, qua omnium & singulorum Regni membrorum legitimæ partæ concessiones, jura ac beneficia continentur, huic malo serio ac mature prævertat, iterum atque iterum officiosissime petimus. Regiæ Serenitati Vestræ nostra quantulacunque, promptissima tamen, mediocritatis studia submisse deferentes, Regioque favori nos commendamus. Acta sunt hæc Varsaviæ 3. Martii, Anno MDLXXVIII. ANNO 1578.

Inferius apposita sunt tria Sigilla cum hac subscriptione.

Ego Abraham Bock testor mea manu, hanc protestationem a Legatis Illustrissimi Electoris Brandeburgici, Casparo Flans Capitaneo Fürstenwaldensi, & Christophoro Meienburge, Legato Illustrissimi Domini Administratoris Primatus & Archiepiscopatus Magdeburgensis, Ottone a Ramin, Domino Cancellario Regni Poloniæ Joanni Zamoyski vocato ex publico Regni Poloniæ Senatu in Regia Varsaviæ, me præsente 3. Martii Anno 1578. oblatam fuisse, dictumque Cancellarium promisisse

Anno 1578.

ſiſſe ſe eam proteſtationem Regi, Statibus & Ordinibus Regni, qui adhuc in conſilio congregati eſſent, propoſiturum. In quorum fidem manu mea ſubſcripſi, & ſigillum gentilitium appreſsi. Actum Varſaviæ 4. Martii Anno 1578.

ABRAHAM BOCK
in Polach & Klipphauſen. mppr.

Ego Andreas Paull D. teſtor mea manu, hanc proteſtationem a Legatis Illuſtriſsimi Electoris Brandeburgici, Caſparo Flants Capitaneo Furſtenwaldenſi, & Chriſtophoro Maienburg &c. ac Legato Illuſtriſsimi Domini Adminiſtratoris Primatus & Archiepiſcopatus Magdeburgenſis Ottone a Ramin, Domino Cancellario Regni Poloniæ Joanne Zamoyſki vocato, ex publico Regni Poloniæ Senatu in Regia Varſavienſi, me præſente tertia Martii Anno 1578. oblatam fuiſſe, dictumque Cancellarium promiſiſſe, ſe eam proteſtationem Regi & Statibus Ordinibusque Regni, qui adhuc in Conſilio congregati eſſent, propoſiturum. In quorum fidem manu mea hæc ſcripſi, & ſigillo gentilitio obſignavi. Actum Varſaviæ 4. Martii Anno 1578.

ANDREAS PAULL D.
mppr.

Pariter & ego Levinus a Bulow propria manu conteſtor, me his interfuiſſe, & ea fieri vidiſſe, ſicuti etiam hoc nomine ab Illuſtriſsimo Principe ac Domino, Domino GEORGIO FRIDERICO Marchione Brandeburgenſi &c. & in Pruſsia *Duce* &c. *Domino* meo Clementiſsimo ad id eram expreſſe deputatus. In cujus rei fidem hæc ſcripsi & ſigillavi. Actum Varſaviæ 4. Martii Anno 1578.

LEVINUS a BULOW
mppr.

Hanc Proteſtationem, eamque tranſumptam, cum Originali, juſſu ac voluntate Principis Electoris Brandenburgenſis &c. Domini noſtri Clementiſsimi, Nos Rector, Magiſtri & Doctores in Academia Francofordiana, diligenter & accurate legimus, & Originale tam in ſcriptura, &c. *ut ſupra pag. 382.*

Anno 1578.

CCLXXVII.

Reſponſum Sacræ Regiæ Majeſtatis, ad Legationem Illuſtriſſimorum Dominorum Marchionum Brandeburgenſium, Electoris S. Romani Imperii Patris, & Adminiſtratoris Magdeburg. Filii, in quo refellitur facta proteſtatio: agitur quoque de navigatione Gedanenſium, & de navigatione Wartæ & Oderæ. Datum Varſaviæ die 11. Menſis Martii Anno Domini 1578. *Ind.*

Quam benevolentiam & ſtudium ſuum erga Sacram Regiam Majeſtatem, Illuſtriſſimi Principes Domini Marchiones Brandenburgenſes omnibus in rebus declarant & oſtendunt, ea ſemper huic Majeſtati Sereniſſimæ accidit gratiſſima; id quod ipſum cognitum eſſe & perſpectum Illuſtritatibus eorum Majeſtas illius non dubitat. Neque enim ullam unquam occaſionem Majeſtas illius temere prætermittit declarandæ gratiæ & benevolentiæ ſuæ erga Illuſtritates eorum, quo eodem animo Majeſt. ſuam Regiam etiam inpoſterum ſemper eſſe futuram, Illuſtritates eorum certiſſime poſſunt ſibi perſuadere.

Quod attinet ad Homagium & Inveſtituram Ducatus in Pruſſia, ea res per Dei gratiam eventum habuit exoptatum. Nam & Illuſtris Princeps Dominus GEORGIUS FRIDERICUS Marchio, in hac triſti invaletudine Illuſtris Domini ALBERTI FRIDERICI Ducis, uti Curator ipſius & Gubernator Ducatus illius, cum titulo & præeminentia Ducis inveſtitus eſt, præſtito fidelitatis homagio, & Illuſtriſſimi Domini Marchiones, Elector & Adminiſtrator prædicti, in perſona Oratorum ſuorum admiſſi ſunt ad contactum Vexilli, more & conſuetudine uſitata: quemadmodum ex ipſis Oratoribus ſuis, atque adeo Literis ipſis Inveſtituræ cognoſcent Illuſtritates eorum. Duo enim exempla ejus Inveſtituræ confici mandavit Majeſtas illius, quorum alterum Illuſtri Domino GEORGIO FRIDERICO, alterum Illuſtritatum ſuarum Oratoribus traderetur.

Ac facta quidem eſt præter voluntatem Regiæ Majeſtatis proteſtatio quædam contraria de his, quæ tunc per Sacram Regiam Majeſtatem agerentur. Verum proteſtationum omnium jus non arbitratur Majeſtas illius ignotum eſſe Illuſtrita-

Anno 1578. tibus eorum, quibus quidem proteſtationibus nec minuitur jus cuiusquam, nec amplificatur. Itaque cum Oratores Illuſtritatum ſuarum vellent cum Regni hujus Ordinibus de proteſtationibus hujusmodi tractationem in re præſenti ſuſcipere, non viſa eſt ea res Regiæ Majeſtati aut tempeſtive fieri, aut etiam neceſſario, cum Majeſtatis ſane Regiæ benevolentia omni in re ipſis Illuſtriſſimis Dominis Marchionibus probabitur.

Gedanenſes ea, quibus Civitatem gravatam ſuperioribus temporibus contra jura dicebant, ut Mariæburgi receperant, legitime non probant. Ut tamen eos Regia Majeſtas ſemel in gratiam recepit, ita benigne cum illis agit & aget. Qua in re, ut naturae ac ingenii ſui, ita commendationis Illuſtritatum ſuarum rationem habet & habebit.

Quod poſtremo loco Illuſtritates eorum, de Oratoribus ſuis humaniter Mariæburgi acceptis, agunt Regiæ Majeſtati gratias, id Maieſtas illius magis ex abundantia amoris erga ſe Illuſtritatum ſuarum, quam ex neceſſitate ulla profectum eſſe intelligit. Quem enim animum Mai. illius gerit erga Illuſtritates illorum, ejus profecto declarandi occaſionem non exiſtimavit ſe tunc ſine reprehenſione poſſe prætermittere. Quod ad Wartæ & Oderæ navigationem liberam conſtituendam attinet, qua de re Majeſtas ipſius cum Illuſtriſſimo Domino Electore per Internuntium ſuum proxime egit, amplectitur Majeſtas illius ſtudium Illuſtritatis ejus, ad negotium hoc primo quoque tempore conficiendum, ex uſu & utilitate communium ditionum: poſtulatque ab Illuſtritate ejus, ut cum Majeſtas illius Regia non ſit in mora futura deſignandorum ad eam rem Commiſſariorum ſuorum, ipſa quoque Illuſtritas ipſius maturet, quantum poteſt, Commiſſarios ſuos deſignare, & de his omnibus, quæ pertinebunt ad eam rem accelerandam, Majeſtatem ipſius Regiam, aut vero ſaltem Magnificum Andream Opalenſki Supremum Regni Poloniæ Marſchalcum, & Majoris Poloniæ Capitaneum Generalem faciat certiorem.

(L.S.)

CCLXXVIII.

1579. *Cavet Regia Majeſtas Duci Pruſſiæ de voluntario ſubſidio ab eodem Duce ad expeditionem Polocenſem Majeſtati ſuæ miſſo.* Datum Vilnæ die 8. Maji Anno Domini 1579. *Ex Archivo Regni Lib. ſub Litt. XV. fol. 122.* Anno 1579.

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniæ, &c. Significamus his Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis & ſingulis, earum notitiam habituris. Poſteaquam Illuſtris Princeps, Affinis noſter chariſſimus, Dominus Georgius Fridericus Marchio Brandeburgenſis, in Pruſſia, Stethini, Pomeraniæ, Caſſuborum ac Vandalorum, nec non in Syleſia Carnoviæ &c. Dux, Burgravius Norimbergenſis, ac Rugiæ Princeps, per ſincere Nobis dilectum Legatum, & Curiæ Familiarem noſtrum Comitem Chriſtophorum Rozdrazovium, benevole a Nobis requiſitus eſſet, ut ad præſentem expeditionem noſtram, quam Dei auxilio freti graviſſimis & juſtiſſimis ex cauſis contra communem hoſtem, Moſcorum Ducem, hoc tempore ſuſcepimus, aliquid ſubſidii voluntarii, utilitatis publicæ cauſa conferret, & certo peditum ſclopetariorum numero exercitum noſtrum augeret, Illuſtritas vero ſua ad hanc requiſitionem & petitionem noſtram, nullo quidem obligationis aut pactorum jure, ſed ſuæ erga Nos propenſiſſimæ voluntatis declarandæ ſtudio, communicato cum Ducatus ſui Ordinibus conſilio, quingentos ſclopetarios pedites, per quinque menſium intervallum, durante contra Moſcum hoc bello, ſine ſtipendiis alere ſponte ac liberaliter promiſiſſet. Nos hanc Illuſtritatis ſuæ benevolentiam & promptitudinem non tantum grato & benigno animo agnovimus & ſuſcepimus, verum etiam, ne voluntaria & ſpontanea hæc auxilii ſuppeditatio Illuſtri in Pruſſia Duci Domino Georgio Friderico &c. aut Illuſtribus ejus Succeſſoribus, ullo jure unquam præjudicio aut detrimento eſſet, aut a Nobis & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris pro jure debito unquam allegari vel uſurpari poſſet, eidem Illuſtritati ipſius, ejusque Succeſſoribus, ac toti Pruſſiæ Ducatui, hoc nomine cautum & proſpectum eſſe voluimus. Quemadmodum præſentibus hiſce Reverſalibus noſtris, noſtro & Succeſſorum noſtrorum, Regnique noſtri nomine, cavemus, & verbo noſtro Regio pollicemur, nec non harum Literarum vigore ſtatuimus, neque hanc, neque ullas alias voluntarias, & ſolo gratificandi animo factas, in Pactis non expreſſas, auxiliorum ſubminiſtrationes, vel a Nobis, vel a Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris, vel a quoquam in Regno noſtro in aliquam Pactorum vim pro jure debito allegari, uſurpari, ac inpo-

ANNO 1579. inposterum exigi debere. Sicut & hæc quingentorum sclopetariorum subsidia non aliam in partem accipi, vel a quoquam interpretari volumus. Promissos vero quingentos sclopetarios Nobis ejus Illustritas sistere tenebitur sub exitum Mensis Junii, quo tempore quoque Nosmetipsi cum exercitu nostro ad hanc expeditionem progrediemur, ubi vel Nos & exercitum nostrum comitabuntur, vel, ut primum parati fuerint, subsequentur. Postquam autem exercitum nostrum attigerint, stationem inter cæteros stipendiarios milites nostros honestam eis dabimus, de commeatu necessario non minus, quam cæteris militibus nostris, pro justo pretio prospiciemus, & ab omni aliorum militum nostrorum vi & injuria, pro auctoritate nostra eos defendemus & tuebimur: majoribus autem, quam cæteros milites nostros, oneribus atq; periculis temere eos objici, aut contra alium quemvis hostem, quam Moschum, ejusq; exercitum, a quoquam duci, vel aliquem ulla in re opera ipsorum minime abuti patiemur. Quodsi vero evenerit, hoc bellum ante quinque istorum Mensium expirationem transactione aliqua & pacto, vel felici victoria, aut aliqua ratione perfici atque dissolvi, & exercitum nostrum dimitti, liberum quoque Illustri in Prussia Duci fuerit, hosce milites suos subsidiarios ad id tempus revocare atque dimittere, quod si fiet, liberum & securum militibus iisdem transitum atq; reditum clementer concedimus. Si vero ultra id spatium 5. Mensium in castris contra eundem hostem exercitum nostrum commorari contigerit, invitos eos non detinebimus, sed diutius Nobis militare volentibus nostra stipendia, qualia Germanis militibus dari solent, aut ab Illustri Principe data fuerunt, in posterum ex ærario nostro largiri pollicemur. Quæ universa & singula, uti verbo nostro Regio, & Serenissimorum Successorum nostrorum, nec non Regni nostri nomine polliciti sumus, ita Illustri in Prussia Duci, Affini nostro charissimo, ejusque Successoribus, & ejus Ducatus incolis, sarta tecta servabimus, & servari faciemus. Ut autem ejus Illustritati ac ejus Successoribus cavemus, ne quid illis hoc voluntarium subsidium in posterum præjudicare aut nocere possit; ita etiam hac nostra cautione Nos recedere velle a pactis, & privilegio donationis feudi Ducatus in Prussia, juribusq; nostris nulla in re existimari volumus, ita, ut ea in omnibus, & per omnia prorsus salva & integra perpetue maneant, eaque servitia ac omnia, quæ Nobis & Successoribus nostris Poloniæ Regibus, vigore ac ratione eorundem pactorum juriumque nostrorum, ac Successorum nostrorum, ex feudo Ducatus in Prussia debentur, ejus Illustritas, ac alii in Prussia Duces præstare debeant & teneantur. In quorum omnium fidem hasce Literas manu nostra subscripsimus, & sigillo Regni nostri muniri mandavimus. Datum Vilnæ die octava Mensis Maji, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo nono, Regni vero nostri Anno quarto. ANNO 1579.

STEPHANUS Rex. *mppr.*

CCLXXIX.

Quietatio GEORGIO FRIDERICO *Duci in Prussia de persolutis* STEPHANO *Poloniarum Regi ducentis Florenorum millibus.* Dat. Vilnæ 26. Apr. Anno 1580. *Ex Arch. Regni Lib. sub Litt. WD. fol. 314.* 1580.

STEPHANUS Dei Gratia Rex Poloniæ &c. Significamus &c. Quod cum Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo septimo Nobis cum Illustri Principe Domino GEORGIO FRIDERICO Marchione Brandeburgensi, in Prussia Duce, &c. de conferenda ejus Illustritati Ducatus in Prussia Investitura, & commendata cum Illustris Principis ALBERTI FRIDERICI in Prussia Ducis ægroti curatoria, atque ipsius Ducatus gubernatione, certis legibus in Privilegio super ea re perscripto comprehensis convenisset, atque ex ea conventione ejus Illustritas Nobis ducenta millia Florenorum, singulos valoris grossorum triginta Polonicalium, se Nobis soluturam quatuor pensionibus, quibus singulis quinquaginta millia Florenorum certa & constituta die dependerentur, se obligasset, ejus Illustritatem Nobis, cum jam ante pensionibus tributis præteritis ad constitutam diem singula quinquaginta millia, & ad rationem quartæ & ultimæ pensionis ad proximum Pentecostes Festum hujus Anni 1580. debitæ, triginta duo millia Florenorum in summa centum octuaginta duo millia efficiunt, Posnaniæ in effectu ad manus Mandatariorum nostrorum soluta essent, atque quartæ & ultimæ itidem pensionis quinquaginta millium Florenorum pro dicto nunc instanti Pentecostes Festo, Nobis decem octo millia Florenorum Polonicalium repræsentasse, atque ad manus Nobilis Georgii Pawlowski, nostri ea in re Mandatarii, per manus Mandatariorum suorum solvisse, eamque pecu-

Anno 1580. niam in effectu a Nobis receptam esse, quorum decem octo millium Florenorum nomine residui, quartæ & ultimæ pensionis quinquaginta Florenorum millium solutorum, Nos ejus Illustritatem præsentibus quietamus, & securum esse volumus. In cujus rei fidem præsentes manu nostra subscripsimus &c. Datum Vilnæ die vigesima sexta mensis Aprilis Anno Domini 1580.

STEPHANUS Rex.

CCLXXX.

1589. *Responsum* Sigismundi III. *Poloniæ Regis Legatis* Joachimi *Electoris Brandeburgensis, in quo promittitur ei Investitura Ducatus Prussiæ.* Datum Petricoviæ 7. Febr. Anno 1589. *Ex Archivo Thesauri Regni Libr. sub Litt. SX.*

Quemadmodum Sacra Regia Majestas, Dominus noster Clementissimus, petitionem Illustrissimi Principis Electoris, quam Dominationes Vestræ ad ejus Majestatem ac Senatum Regni attulerunt, benigne initio accepit, ita deinceps una cum hoc Amplissimo Senatu id habuit propositum, ut Illustrissimo Domino Electori gratificaretur, tum ut ostenderet, quanti faceret veterem, & a Majoribus utrinque quasi per manus traditam amicitiam & necessitudinem, quæ illi cum Illustrissima sua Celsitudine intercedit, & quanta charitate sui sanguinis, quæ est in familia Illustrissimi Principis, teneretur, tum ut ejus Illustrissimam Celsitudinem benignitate sua, ac totius Senatus studio, ex amico & necessario Principe devinctum etiam ac obligatum sibi ac Regno redderet, Proinde Sacra illius Majestas summa voluntate & assensu Senatus in animum induxit, ut Illustrissimo Principi Electori, & ei, qui perpetuo ex illius legitima posteritate in Electoratum succedet, Investituram Ducatus in Prussia concedat. Idque jam hoc tempore præstaret, si Dominationes Vestræ ejus obligationis stabiliendæ, quam in se vicissim beneficii gratitudine recipere vult Illustrissimus illarum Princeps, conditionum ab eisdem propositarum, ac ea, quæ ad Vasallum & beneficiarium Principem erga Dominum suum superiorem pertinent, recognoscendi, integram haberent facultatem. Quam quia negant sibi esse datam, ideo Sacra Regia Majestas promissa sua tum explebit, cum Illustrissimus Princeps alios Legatos mittet, cum pleno de ejusmodi obligationibus firmandis mandato, qualium Dominationes Vestræ initio fecerunt mentionem, & quae postea scripto sunt ab illis explicatæ. Quod tunc facere licebit Celsitudini suæ, cum commode ex re sua esse arbitrabitur. &c. Anno 1589.

Ex Mandato proprio
S. R. Majestatis.

Has Regias easque transumtas Literas cum Originali &c. *ut supra pag. 382.*

CCLXXXI.

Transumptum Constitutionum Ducatus Prussiæ Anno 1563. factarum. Datum Varsaviæ 12. Aprilis Anno Domini 1589. *Ex Archivo Regni Libr. sub Litt. W M. fol. 500.*

Sigismundus Tertius &c. Significamus &c. Exhibitas esse ad Nos, & ad Acta Cancellariæ nostræ Literas papyreas infra scriptas, sigillo Regni obsignatas, & manu Reverendi in Christo Patris Domini Petri Myszkowski ad præsens Episcopi Cracoviensis, pro tunc vero Regni Poloniæ Vice-Cancellarii subscriptas, Constitutiones Terrarum Prussiæ, in Comitiis Generalibus Regni Petricoviæ Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo tertio editas in se continentes, sanas, salvas, omnique suspicionis nota carentes. Supplicatumq;, ut eas in forma *Vidimus* authentice extradi mandare dignaremur. Quarum tenor sequitur ejusmodi.

„ *Constitutiones Terrarum Prussiæ in Comitiis Generalibus Regni Petricoviæ editæ, atque authoritate Regia ad commodum publicum Nobilitatis Prussiæ confirmatæ.*

Sigismundus Augustus DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæque &c. Dominus & Hæres. Significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis & singulis, præsentibus & futuris, quod ad expeditam Judiciorum in Terris Prussiae rationem subditis nostris ejusdem Terrae Prussiae fecimus quidem potestatem Jus commune Culmense compilandi, seu in rectam aliquam formam atque ordinem redigendi. „ Posteaquam vero expositum Nobis fuisset, Culmense Jus magis Civitatibus & Oppidis, quam Nobilibus, conditionibus & bonis ipsorum prospexisse, supplicatumque ab eodem ipso Ordine militari humi-

ANNO 1589. humiliter, ut ultra illud Jus Culmenſe, quo Terræ Pruſſiae utuntur, Jus aliquod peculiare, ſeu Privilegium, more civitatum & oppidorum Terrarum Pruſſiae, ad ſingulare Ordinis militaris & bonorum terreſtrium, atq; eorundem bonorum Poſſeſſorum emolumentum & ornamentum conficere atque conſcribere permitteremus. Nos haud aequum exiſtimantes, militarem Ordinem aliis Ordinibus longe deterioris eſſe conditionis, damus & concedimus praefato Ordini militari facultatem ſeu poteſtatem, Privilegium, ſeu Jus peculiare (quod vulgo Wiltfur vocatur) conficiendi atque componendi, quo Ordo praefatus militaris in Pruſſia ultra diſpoſitionem Juris Culmenſis in negotiis tractandis, & cauſis decidendis judicialiter utantur. Promittentes hoc ipſum Jus peculiare, poſteaquam confectum, Nobisque exhibitum fuerit, quatenus Nobis, Reipublicae, atque eidem Ordini expedire videbitur, authoritate noſtra approbare atque confirmare. Sed quia Nobilibus, quorum agri ſtagnis noſtris Regiis adjacent, per Divum Parentem noſtrum facultas conceſſa eſt piſcandi minoribus retibus in iisdem lacubus noſtris Regiis, ſtatuimus, ne quis deinceps Capitaneorum, ſeu Tenutariorum noſtrorum eam ipſam libertatem piſcandi, vigore Conſtitutionis conceſſam, quocunque modo impediat, utive ea prohibeat. Si quis de poſſeſſione aliquem privata auctoritate dejecerit, aut in poſſeſſione quocunque modo turbaverit, apud loci Palatinum judicio ſummario, ſeu de ſimplici & plano convictus, poſſeſſionem tam mobilis quam immobilis rei reſtituat, actione de dominio & proprietate ejusdem rei rejecta in judicium ordinarium. Porro quia auſus eſt privatus, quod publice per Magiſtratum fieri debuit, aeſtimatione inſuper ipſius rei, ſi aliena invaſit, vel ejusdem amiſſione, ſi ſuam, puniatur. Dimidium autem aeſtimationis Fiſco noſtro cedat, aliud dimidium Palatino & parti læſae aequis portionibus applicetur. Res vero ejus propria, quam invaſit, Fiſci juribus addicatur, relicta poteſtate injuriam, ſeu vim paſſo, eam ipſam rem, ſi volet, redimendi. Capitanei & Tenutarii bonorum noſtrorum Regalium neminem de poſſeſſione bonorum terreſtrium vi dejiciant. Sed ſi in bonis cujuſpiam terreſtribus aliquid eſſe exiſtimaverint, quod juris noſtri Regii eſſe videatur, per praeconem poſſeſſorem admoneri faciant, ut judicium commiſſoriale obtineant ad controverſiam dijudicandam. Quod ſi intra annum & diem facere neglexerit, tunc demum poſſeſſione ex officio Capitaneorum dejici poterit. Quodſi invaſor, vel turbator poſſeſſionis alienae, aut ipſe, aut ejus familia ſciente eo, adipiſcendae aut occupandae poſſeſſionis cauſa, armis ſumptis caedem fecerit, capitali pœna plectatur. Qui vero ſe ſuaque defendens in fundo a ſe legitime poſſeſſo invitus caedem fecerit, a pœna immunis ſit, quod publicae pacis violatorem, defenſionis ſuae cauſa, occiderit. Volumus autem, ut in judicio poſſeſſorio prima citatio ſeu terminus ex citatione aſſignatus pro peremptorio habeatur, neque ulla, quantum ad acceſſoriam controverſiam attinet, admittatur dilatio, aut appellatio, etiam a definitiva ſententia; cum judicium proprietatis & dominii adferre poſſit, poſſeſſioni amiſſae remedia relicta, tamen a ſententia principalis negotii, vel vim illius obtinente, ſalva appellatione. Volumus etiam, ut vigore unius & ejusdem Commiſsionis cauſae uſque ad definitivam ſententiam perducantur, praeſertim poſt citationem editam, aut litem conteſtatam, neque ullae omnino frivolae exceptiones ſive contra citationem, ſive tenorem Commiſsionis aut appellationis, niſi a definitiva ſententia, vel interlocutoria, vim definitivae habente, admittatur. Si quis autem aut ante ſententiam definitivam appellaverit, aut judicium Commiſſariorum temere detrectaverit, in cauſa quidem uti contra vere contumacem procedatur, ipſe vero in pœna 50. Aureorum Hungaricalium Fiſco noſtro condemnetur. Terminus autem ex citatione Commiſſariorum ad quartam hebdomadam edi debet. Caeterum poſt latam ſententiam definitivam, ſi quis a Commiſſariis, ſeu delegatis Judicibus ad Tribunal noſtrum appellaverit, deponat ſex Florenos, per triginta groſſos ſingulos computando, qui Floreni, ſi cauſam vicerit, eidem reſtituantur; ſin minus, Commiſſariis noſtris applicentur. Similiter in actione finium regundorum in ordinario judicio inter ſe nullae dilationes, conditiones, appellationes, praeterquam a definitiva ſententia contumaciave rei conventi admitti debent, aut terminus comperendinari, niſi vera aegritudo, eaque non diuturna, aut major in alio judicio actio, non affectata tamen, interceſſerit, quae ſi legitime probabuntur, prorogandus eſt terminus, ſin minus, ferenda ſententia definitiva. Caeterum quia in Terris noſtris Pruſsiae Nobilium bona homines conditionis ruſticae poſsident, contra vim & tenorem Conſtitutionis vigeſimae, a Divo Parente noſtro editae, qua Civibus bona terreſtria emere

ANNO 1589. permiſſum eſt, unde accidit, ut propter conditionis ruſticariae inaequalitatem de dignitate Ordinis militaris atque defenſionis & militiae ſtudio non parum detrahatur, praeſenti noſtra Conſtitutione in perpetuum ſancimus, ne ad ejusmodi bona terreſtria emenda, aut quocunque juris titulo acquirenda deinceps ruſtici admittantur. Sin bona terreſtria ad aliquem ruſticariae conditionis ſucceſsionis titulo devolvantur, contentus ſit bonorum pretio reponendo per proximiorem conſanguineum ex nobili genere procreatum, aut in defectu ejusdem per vicinum, cum quo venditor contrahere maluerit. Si quis judicio ordinario omiſſo ad Tribunal noſtrum aliquem evocaverit, exceptis cauſis, quae vel Majeſtatis noſtrae Regiae perſonam concernunt, vel proprie ad officium noſtrum pertinent, ſi quidem Magiſtratum evocaverit, ducentis aureis, ſin privatum, centum puniatur, in dimidio Fiſco noſtro, in altero dimidio judicio ordinario, parti laeſae, aequis portionibus cum eo, quod intereſt, applicandis. Caeterum illud, quod intereſt, vel ipſius judicis aeſtimatione, vel juramento partis evocatae, penes quem electionis jus eſto, liquidari, ſeu derogari debet. In his autem cauſis, quae ad Tribunal noſtrum pertinent, prima citatio peremptoria eſſe debet, ita, ut citatus comparere, & ſtatim reſpondere teneatur, alioqui cauſa cadet, niſi de legati impedimento per Procuratorem legitimum in continenti legitime docuerit. Quorum vero quidam Capitaneorum noſtrorum Nobilium famulos, colonosve prohibent ad molas Dobrzynenſes frumenta, molendi cauſa, libere adducere, hoc ne deinceps fiat, inhibemus, mandantes loci Palatinis, ut talia audentes, quicunq; illi fuerint, pœna quadraginta aureorum coërceant, cujus pœnae dimidium Fiſco noſtro applicetur, reliquum Palatino & parti laeſae aequis portionibus cedat. Quandoquidem in ſingulis fere Territoriis & diſtrictibus, praeter Marienburgenſia, Judicia ordinaria certis & ſtatis temporibus diſtincta ſunt, praeſenti ſanctione in perpetuum ordinamus & decernimus, ut etiam in Marienburgenſi diſtrictu ordinaria judicia bis in anno exerceantur, ſemel quidem verno tempore poſtridie Sancti Marci, iterum autem in autumno feria ſecunda proxima ante Feſtum S. Lucae Evangeliſtarum. Et quia queruntur Terrarum Pruſsiae Ordines, incurſiones, vim, caedesque impune committi, eo quod Conſtitutio a Divo Parente noſtro edita, quae incipit: *Statuimus*, neque debitae executioni demandetur, neque certa ratio & modus inveniatur, quo in cauſa ſanguinis procedi debeat: Statuimus, ſi quando caedem patrari, vim, aut incurſionem, caeteraque ſimilia facinora admitti contigerit, ut Palatinus loci ad accuſatoris inſtantiam, aut ſi accuſator non inveniatur, motu proprio, utpote cujus officio convenit, pacatam & quietam facere regionem, cauſa cognita mandet proximi oppidi judicio, ubi facinus admiſſum, vigore praefatae Conſtitutionis *Statuimus* damnare convictum facinoris, atque capitis ſupplicio afficere. Ne autem, dum a Palatino petitur auxilium, reus aufugiat, permittimus privata auctoritate eum comprehendi, aut ſi privato ea poteſtas & facultas defuerit, a Capitaneo ſui diſtrictus, vel vicinis Nobilibus petere auxilium, & captum infra triduum offerre Palatino. Quodſi neque Capitaneus aut Nobilis ferre auxilium petenti voluerint, neque oppidorum judicium miniſterium judicandi & damnandi facinoris praebuerit, aut Dominus oppidi, aut Capitaneus noſter, quo minus id fiat, vetuerit, eoque pacto reus evaſerit, debet loci Palatinus pro merito cujusque debitas ab eis pœnas, citra ullius appellationis remedium, excipere. At ſi patrator facinoris aufugerit, tum pro veteri Terrarum Pruſsiae conſuetudine ad judicium oppidanum ter citetur, inter ſingulas citationes ſeu edicta duabus ſeptimanis interjectis, qui, ſi ter citatus non comparuerit, proſcribatur, & ejus quidem, qui rem ſoli poſsidet, bona, ſi a capitis pœna per fugam ſe eripuerit, confiſcentur; qui autem rem ſoli non poſsidet, ubicunque tandem repertus fuerit, capitali pœna plectatur. Qui vero proſcriptum receperit, celaveritve, aut ad fugam inſtruxerit, bona ipſius ſimiliter confiſcentur. Nemo mandatum habens generale, tranſire aut diſtrahere poteſt ſine mandato ſpeciali, niſi Dominus tacite vel expreſſe ratum poſtea habuerit. Jam quia foſſae, aut aquaeductus, quibus agri ſeu prata, deducta aqua, uberiores fructus reddunt, non parum ad Rempublicam pertinent, cum opes privatorum opes Reipublicae ſint, ſtatuimus, ut vicinus propter aquam ex fundo vicini deducendam in fundo ſuo aquaeductus ſeu foſſas ejusmodi facere teneatur. Quodſi admonitus temere facere noluerit, aut aliter fecerit conſulto, quam fundorum poſtulat neceſsitas, poterit vicinus propria impenſa aquaeductus facere neceſsarios in fundo ejus. Caeterum impenſam hoc nomine factam, ubi in primo citatio-

ANNO 1589.

Anno 1589. tationis termino, quem peremptorium esse volumus, & sine appellationis remedio coram loci Palatino legitime fuerit probata, a vicino negligente obtinebit, Palatinus autem ab eodem tantundem pœnae nomine exiget. Idem de vivis & fluviis purgandis & muniendis volumus intelligi. Si vero vicinus adeo pauper fuerit, ut impensam facere in aquaeductus, aut jam factam simul & semel reddere non potuerit, tum ex Decreto Palatini in certas annuas pensiones factam impensam restituere tenebitur, citra illius pœnae exactionem sumptum, aut de suo vicinus tunc faciet, quando aquaeductus adfert fructum etiam fundo ejus, alioqui is, cui aquaeductus in alieno fundo factus soli bono est, is solus sumptum faciet. Nos itaque precibus Nuntiorum Terrestrium benigne annuentes, articulos praeinsertos concedendum illis duximus, concedimusque praesentibus, quatenus tamen reliqua Nobilitas id ratum habuerit. Quibus in fidem & testimonium sigillum nostrum est appressum. Datum Petricoviae in Conventione Generali die vigesima sexta Mensis Martii, Anno millesimo quingentesimo sexagesimo tertio, Regni vero nostri trigesimo quarto.

Petrus Myszkowski
Regni Pol. Vice-Cancellarius Spiritualis.

Relatio Reverendi Petri Myszkowski Posnanienſis, Płocenſ. Lancicienſis Præpoſiti, Decani Cracovienſis, & R. Pol. Vice-Cancellarii."

Cui supplicationi Nos benigne annuentes, praesentes Literas in forma *Vidimus* extradi jussimus. In cujus rei fidem praesentes sigillo Regni consignari jussimus. Datum Varsaviae in Comitiis Generalibus die duodecima Mensis Aprilis, Anno Dom. millesimo quingentesimo octuagesimo nono, Regni nostri secundo.

CCLXXXII.

Diploma Sigismundi III. *Poloniarum Regis, quo confirmatur Curatio & Infeudatio Ducatus Prussiæ* Georgio Friderico *per* Stephanum *Poloniæ Regem facta, cum simultanea ejusdem Ducatus infeudatione* Joanni Georgio *Electori Brandeburgensi & Successoribus eius masculis.*

Datum Varsaviæ 18. April. Anno 1589. *Ex Arch. Thes. Reg.* Anno 1589.

In Nomine Domini Amen.
Ad perpetuam rei memoriam.

Nos Sigismundus Tertius, D. G. Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, nec non Terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Cujaviæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Pomeraniæ, Kijoviæ, Wolhiniæ, Podlachiæ, Culmensis, Elbingensis, Pomeraniæ &c. Eademque Gratia Regni Sveciæ proximus Hæres & futurus Rex &c. Significamus præsentibus Literis nostris, quorum interest, universis. Quod cum jam antea divæ memoriæ Antecessor noster Stephanus Rex, magnis causis adductus, imprimis autem afflicta ipsa mentis ægritudine Illustris Principis Domini Alberti Friderici in Prussia Ducis &c. Cognati nostri charissimi, faciendum sibi esse de Consilii sui sententia existimasset, ut Illustrem Principem Dominum Georgium Fridericum Marchionem Brandenburgens. &c. Cognatum etiam ipsum nostrum charissimum, quem alioqui & Illustri Domino Alberto Friderico genere proximum esse, & propter simultaneam ad Ducatum Prussiæ Investituram proximum successionis jus ad eum Ducatum habere, sibi etiam Regnoque nostro optime velle ac cupere intelligebat, Curatorem præfati Principis Domini Alberti Friderici &c. & Gubernatorem Ducatus Prussiæ, cum titulo Ducis & præeminentia, ex auctoritate sua constitueret, quemadmodum sane ea omnia abunde literis ipsis ejusdem Serenissimi Decessoris nostri decreti Mariæburg., quod super ea re eidem Illustri Domino Georgio Friderico Marchioni dedit, extant comprehensa: Cum vero ea curatio & gubernatio conditionem eam inter cætera adjunctam haberet, ut eidem Serenissimo Decessori nostro Illustritas ejus juramentum feudale verbis præscriptis solennibus præstare teneretur, ejusq; juramenti præstandi gratia ipsa coram in Comitiis Regni, Varsaviæ Anno Domini 1578. habitis, in propria persona adfuisset, ac die certo ad eam rem constituto, qui fuit vigesimus septimus Mensis Februarii, in loco publico, & theatro sub dio ex tempore excitato, Investituram ab eodem Domino Decessore nostro petiisset, jusjurandumque eidem solenni ritu ac ceremonia præstitisset, quod tum idem Serenissimus Decessor noster Stephanus Rex, ex consilio Senatorum, lateri suo assidentium, solenniter etiam Illustritatem ejus investiverit, quemadmodum

Anno 1589. Diplomate, ab eodem Domino Deceſſore noſtro Stephano Rege Varſaviæ in Conventione Regni Generali, die tertia Menſis Martii, An. Dom. MDLXXVIII. dato, ejusdemque Sereniſſimi Deceſſoris noſtri manu ſubſcripto, & Sigillo Regni communito, latius fuſiusque continetur. Pro eo autem cum eodem D. Deceſſore noſtro mortuo, idem Illuſtris Princeps Dominus Georgius Fridericus Marchio, Cognatus noſter chariſſimus, primo ſub initium felicis inaugurationis noſtræ per literas, deinde vero in præſentibus hisce Generalibus Regni Comitiis per Legatos ejusdem curationis & jurium confirmationem, & Ducalem Feudi Inveſtituram diligentiſſimis precibus a Nobis flagitaſſet, tandem vero etiam, homagii & juramenti Nobis præſtandi cauſa, ad præſentem Conventum hunc Varſavienſem alios ſex Conſiliarios, Oratores & Procuratores ſuos, luculentum & ſufficiens mandatum ad id habentes, miſiſſet, ac die certo ad eam rem conſtituto, qui fuit decimus ſextus Menſis Aprilis, in loco publico, & theatro ſub dio extempore excitato, per eosdem Oratores ſuos Inveſtituram a Nobis petiiſſet, jusjurandumque Nobis ſolenni ritu ac ceremonia præſtitiſſet, Nos ex conſilio Senatorum noſtrorum, lateri noſtro aſſidentium, Pacta vetera in omnibus & ſingulis conſervando, ex iisdem illis cauſis, quibus ad concedendam Illuſtritati ipſius curationem & gubernationem ſupradictam, commemoratus divæ memoriæ Sereniſſimus Stephanus Rex, Deceſſor noſter, adductus olim fuit, nunc quoque Illuſtritatem ejus, animo quidem perlibente, ad Terras, Civitates, Oppida & Arces feudalis Ducatus in Pruſſia, inveſtivimus, & præſentium Literarum tenore inveſtimus, ea ratione, ut Illuſtritas ejus, ſub hac Illuſtris Alberti Friderici Ducis invaletudine prædictas Terras, Civitates, Oppida & Arces teneat, juxta ſeriem & continentiam Decreti prædicti D. mem. Stephani Regis, Deceſſoris noſtri, quod Nos in omnibus ejus punctis & clauſulis conſervandum exiſtimamus, conſervamusque præſentibus hisce, videlicet, ut quoad Illuſtris Dominus Albertus Fridericus in Pruſſia Dux, cujus juri nihil derogatum volumus, in ea, qua nunc eſt, invaletudine perſeveraverit, aut liberos quidem maſculos ſuſceperit, donec illi ad legitimam ætatem pervenerint, Illuſtris Donus Georgius Fridericus Marchio, tanquam Curator ipſius Ducis, & Gubernator Ducatus, cum titulo & præeminentia Ducis, Ducatum ipſum teneat illis conditionibus, quas ejusdem Domini Deceſſoris noſtri decretum latius explicat. Quodſi vero præfatus in Pruſſia Dux in ea ægritudine ſine Hæredibus maſculis legitimis feudi Succeſſoribus deceſſerit, vel ejus legitimi maſculi feudi Hæredes, non relicta prole virili, defecerint, ut tunc ſuo jure, vigore veterum & hujus noſtræ Inveſtituræ, prædictus Illuſtris Dominus Georgius Fridericus Marchio Ducatum illum Pruſſiæ in feudum a Nobis & Regno noſtro retineat. Eo igitur modo Illuſtri Domino Georgio Friderico Marchioni Brandeburgenſi, ejusque Hæredibus maſculis legitimis feudi Succeſſoribus, in perpetuum & indiviſum feudum omnes Ducatus Pruſſiæ, terras, civitates, oppida & arces, videlicet arcem Konigsberg cum tribus civitatibus, item arces & oppida Lohſtetten, Wargen, Germaw, Pubeten, Rudau, Schocken, Caimen, Kremitten, Waldaw, Tapiaw, Taplawken, Narkieten, Inſterburgk, Allenburgk, Wonsdorff, Gerdawen, Angerburgk, Nordenburgk, Labiaw, Laukiſchen, Tilſet, Ragnet, Roſitten, Wienthbergk, Mimmel, Brandenburgk, Creutzburgk, Frideland, Dominaw, Bartenleczen, Balge, Heiligenbeil, Czinten, Landspergk, Preuſchelaw, Bartenſtein, Schenſtein, Sehnsburgk, Rein, Raſtenburgk, Lick, Stradaun, Johannesburgk, Holland, Liepſtalt, Mulhuſſen, Morungen, Paſſenhein, Ortelsburgk, Hoſterrode, Hoenſtein, Neidenburgk, Szoldaw, Gilgerburgk, Schippenbeil, Deutſcheilaw, Preusmarckt, Libmuel, Salfeldt, Riſenburgk, Marienwerder, Tirenberg, Labiaw, Schonberg, Powunden, Georgenburgk, Rozenbergk, Gardenzee, Neuhaus, Freiſtadt, Salau, Fishauſen, Biſzofswerder, Medenaw, cum omnibus & ſingulis ſubditis, vaſallis, fructibus, dominiis, ſuperioritatibus, libertatibus & juribus, una cum omnibus arcibus, civitatibus, foris, villis, manſis, curiis, molendinis, molendinorum locis, cenſibus, vectigalibus, reditibus, theloneis, ſervitiis, feudis ſpiritualibus & ſæcularibus, lacubus, fluminibus, piſcationibus, aquis, aquarum decurſibus, ferarum luſtris, ferarum meatibus, venationibus, ſylvis, nemoribus, paſcuis, pratis, actibus etiam, cum omnibus metallis, quæ modo ſunt, ſeu in futuro fieri poſſunt, auro, argento, cupro, ſtanno, plumbo & ſalinis, ſupra & ſubtus terram, ſimiliter una cum omnibus & ſingulis juribus, eminentiis & pertinentiis univerſis, nullis penitus exceptis, ſicuti ejusmodi Terras quondam Ma-

Anno 1589.

ANNO 1589. Magiſtri Generales & Ordo habuere, & uſque ad Ducem in locum Magiſtrorum creatum uſu & fructu tenuerunt, in poſterum perpetue & hæreditarie in commune & individuum feudum tenendas,fruendas ,utendas & poſſidendas. Ubi vero & Illuſtris Dominus ALBERTUS FRIDERICUS nunc ægrotus, & ipſe Illuſtris GEORGIUS FRIDERICUS, Marchiones & Duces in Pruſſia, ſine legitimis feudi Hæredibus maſculis, vel eorum Hæredes poſt eorum obitum ſine legitimis maſculini generis feudi hæredibus ex humanis concederent, dictæ terræ, civitates, oppida & arces ad Illuſtriſſimum Principem Dominum JOANNEM GEORGIUM Marchionem Brandenburgenſem, Sacri Romani Imperii Archicamerarium & Electorem, cujus Oratores in hac Inauguratione & Renovatione feudi,ex ſingulari Divi SIGISMUNDI AUGUSTI Avunculi, & STEPHANI Regum & Deceſſorum noſtrorum noſtraque gratia & benignitate ad vexilli contactum admiſimus, & ad Illuſtrem Principem Dominum JOACHIMUM FRIDERICUM Adminiſtratorem Archiepiſcopatus Magdeburgenſis, Marchionem Brandenburgenſem, Illuſtritatis eius Filium, Succeſſoresque maſculos ex lumbis ejus procedentes, & in Electoratum ſuccedentes; ita tamen, ut poſteaquam alicui ex eis aperiretur ſuo ordine feudum Ducatus in Pruſſia, ne per aſſecutionem priorem Electoratus aliqua in re præjudicaret juribus noſtris & Regni noſtri, quod habemus legitime hæreditarium ad Terras Pruſſiæ derivari & devolvi debent. Nec non hac etiam ſpeciali cautione adjecta, ne per hanc noſtram admiſſionem Oratorum Illuſtritatum ſuarum ad contactum vexilli, caſſationi, per D. SIGISMUNDUM AUGUSTUM Regem adprobatæ, Commiſſariorum ejus Maj. juramenti præpoſtere, illius Majeſtate inſcia, a ſubditis Ducatus Pruſſiæ exacti, de quo tunc Majeſtas ejus una cum Ordinibus Regni fuit proteſtata, aliquid omnino derogetur, ſed ſalvum jus noſtrum remaneat. Ita, quod dictæ terræ, civitates, oppida & arces, ubi divina ordinatione ejusmodi caſus futuris temporibus acciderent, de uno in alium, & eorum legitimos feudi Hæredes maſculos illo ipſo ordine, qui ſuperius expreſſus eſt, cedant & devolvantur, ſine noſtro Hæredumque & Succeſſorum noſtrorum Regum & Regni noſtri Poloniæ impedimento & præjudicio. Ea ratione, ut quoties ſe obtulerit ejusmodi caſus devolutionis de uno in alium prædictos Marchiones, & eorum legitimos feudi Hæredes maſculos, debebunt illi, & quiſque eorum debebit Nobis & Succeſſoribus noſtris Regibus ac Regno Poloniæ infra tempus debitum ac legitimum, debitam ſubjectionem & feudi obligationem ac homagium præſtare. Quodſi prædicti Marchiones, divina voluntate ſic diſponente, ſine maſcula prole feudi Hærede legitima, ex lumbis eorum ordine ſupraſcripto procedente, aut eorum hujusmodi proles ſimiliter ſine maſculo feudi Hærede legitimo, ex lumbis eorum procedente decederet, tunc omnes & ſingulæ terræ, civitates, oppida, bona & arces ſupraſcriptæ ad Nos, & Succeſſores noſtros Reges & Regnum Poloniæ, ſine omni impedimento & contradictione, devolvi debent & redire. Debebit item ipſe Illuſtris Dominus Marchio & Dux in Pruſſia ejusque prænominati Succeſſores & feudi Hæredes, pro hac noſtra in ſe beneficentia, Nobis & Regno noſtro tale obſequium præſtare. Quod ubi ratione hujus concordiæ inter Dominum quondam SIGISMUNDUM pie memoriæ Avum & Deceſſorem noſtrum, & Illuſtrem olim bonæ memoriæ ALBERTUM Principem, in Pruſſia Ducem, & conceſſionis feudia quocunque cujusvis eminentiæ & conditionis Principe ſeu Potentatu impeteremur, aut Succeſſores uoſtri impeterentur, tenebitur ipſe Illuſtris D. Marchio & Dux in Pruſſia aut ejus prædicti feudi Succeſſores Duces in Pruſſia, in propria Perſona Nobis & Regno noſtro ubique, una cum omnibus ſuis ſubditis, pro ſummis viribus ſuis adeſſe. Quod viciſſim Nos, & Succeſſores noſtri Reges & Regnum Poloniæ in eodem caſu facere debebimus & debebunt. Ubi autem contingeret, quod Nos vel Succeſſores noſtri Reges & Regnum Poloniæ, altera quavis ex cauſa, tam ab infidelibus, quam a quocunque alio impeteremur, & ipſi in propria Perſona ad bellum cum ſubditis noſtris proficiſceremur, aut Succeſſores noſtri proficiſcerentur, debebit dictus Illuſt. Dominus Marchio & Dux in Pruſſia, & ejus prænominati feudi Succeſſores Duces in Pruſſia, Nobiſcum cum centum equitibus armatis proficiſci, & intra limites Terrarum Pruſſiæ Nobis ſervire. Quodſi educere extra terminos Pruſſiæ illum, aut ejus Succeſſores Duces in Pruſſia cum ipſo equitatu voluerimus, aut Succeſſores noſtri voluerint, debebimus & Nos, & Succeſſores noſtri ad eosdem centum equites ſtipendium tale præbere, quale dare aliis noſtris mercenariis equitibus eſt ſolitum. Ubi vero Nos vel Succeſſores noſtri vellemus ipſum Dominum Marchionem, aut ejus nominatos poſteros

ANNO 1589. Nobis & Succeſſoribus noſtris majori comitatu ſervire, debebimus Nos & Succeſſores noſtri his omnibus militibus, quos ultra centum prædictos conducere poſſet, mox poſt egreſſum a domibus ipſorum ſtipendium, quod noſtris militibus dabitur, illis, quamdiu ſervient, perſolvere. Si autem plures quam centum prædictos Equites ipſe Illuſtris Dominus Marchio, aut ejus Succeſſores Duces in Pruſſia educere non poſſent, non debebimus Nos, aut Succeſſores noſtri ab illo, aut poſteris ejus Ducibus in Pruſſia plura exigere. Præterea non debebit ipſe Illuſtris Dom. Marchio, & ejus prænominati feudi Succeſſores Duces in Pruſſia quidquam ex terris, civitatibus, oppidis, arcibus & bonis prædictis vendere. Verum ſi ad hoc illum, aut Succeſſores ejus ingens urgeret neceſſitas, tenebitur Nobis & Succeſſoribus noſtris, tanquam Dominis ſuis hæreditariis, ante omnia denuntiare. Quodſi Nos ipſi emere non curaverimus, aut Hæredes & Succeſſores noſtri non curaverint, in hoc caſu ipſe Dominus Marchio & Dux in Pruſſia, aut ejus legitimi feudi Hæredes ſeu Succeſſores, cuicunque voluerint vel potuerint, liberam habebunt vendendi facultatem, Regalibus tamen noſtris, feudi & obſequiorum juribus ſemper ſalvis remanentibus. Poterit autem ipſe Dux in Pruſſia & ejus feudi Hæredes, ubi eos neceſſitas urgens premeret, ex bonis prædictis, quantum opus foret, pignorare ſuis duntaxat vaſallis & ſubditis, ut eadem bona unita & indiviſa permaneant. Quæ omnia & ſingula ſupraſcripta, & quæcunque alia, quæ Vaſallus & feudalis Princeps erga ſuum naturalem, hæreditarium ac ſuperiorem Dominum præſtare ac obſervare tenetur, debebit ipſe Illuſtris Dominus Marchio & Dux in Pruſſia ac ejus feudi Hæredes legitimi Succeſſores firmiter & inviolabiliter adimplere: Nosque viciſſim illum & Succeſſores ejus omni gratia & favore Regio complecti, ac illos in juribus & immunitatibus ipſorum conſervare, pro Nobis, & Succeſſoribus noſtris Regibus & Regno Poloniæ pollicemur.

In quorum omnium fidem & teſtimonium ſigillum noſtrum appendi juſſimus, & manu noſtra præſentes ſubſcripſimus. Datum Varſaviæ in Conventione Regni Generali die 18. Menſis Aprilis, An. Domini MDLXXXIX. Regni vero noſtri Anno ſecundo.

Præſentibus Reverendiſſimis, Reveverendis, Illuſtribus, Magnificis, Venerabilibus ac Generoſis: Stanislao Karnkowſki Gneſnenſi, Legato Nato ac Regni noſtri Primate Archiepiſcopo, Hieronymo a Rozdrazow Vladislavienſi & Pomeraniæ, Luca a Kośieleć Posnanienſi, Petro Dunin Wolſki Plocenſi, Bernhardo Macieiowſki Luceorienſi, Alberto Boranowſki Premislienſi & Regni noſtri Vicecancellario, Laurentio Golicki Chełmenſi, Epiſcopis; Chriſtophoro Radzivil Duce in Bierże & Dubinki, Palatino Vilnenſi, M. D. Lit. Exercituum Campiductore, Solecenſ. Boriſovienſ. Kokenhauſenſique, Joanne Kiſzka Caſtellano Vilnenſi, Samogitiæ, Breſtenſique, Petro de Potulicze Caliſſienſi, Wiſſogrodenſi, Pilenſique, Joanne Hlebowiecz Trocenſi, Radoſkovienſi, Upitenſique, Alberto a Laſki Siradienſi, Marienburgenſiq; in Livonia, Nicolao Chriſtophoro Radzivil Duce in Olika & Nieſwiecz, Caſtellano Trocenſi, Saulenſique, Gregorio Zieleńſki Plocenſi, Mavenſique, Stanislao Kriſki a Drobnin Maſoviæ, Plocenſi, Dobrzinenſi, Stanislavovienſique, Stanislao Radzimińſki Podlachiæ, Livenſi, Camenecenſique, Stanislao Goſtomſki de Lezenicze Ravenſi, Radomienſique, Nicolao Działyńſki Culmenſi, Bratianenſique, Palatinis & Capitaneis; Stanislao Comite a Tarnaw, Sendomirienſi, Buſcenſi, Stobnicenſique, Joanne Comite a Tenczyn Voinicenſi, Lublinenſi, Parczovienſique, Joanne Dulſki Culmenſi, Theſaurario Regni, Branſcenſi, Suraſenſi, Svecenſi, Ragoſnenſi, Derſavienſique, Joanne Leſniovolſki de Obory Cernenſi, Parnavienſique in Livonia, Martino Lesniovolſki de Obory Podlaſſiæ, Zatorienſi, Loſſicenſique, Chriſtophoro Komorowſki Sandecenſi, Nicolao Firley de Dambrowica Biecenſi, Referendario Curiæ Regiæ, Korczynenſi, Caſimirienſique, Georgio Mniſzek de magna Konczyce Radomienſi, Sanocenſi, Samborienſique, Joanne Myſzkowſki de Mirow Zarnovienſi, Stanislao Miński Zakroczymenſi, Caſtellanis & Capitaneis: Andrea Opalinſki de Bnin, Marſchalco Regni, Majoris Poloniæ Generali, Sremenſi, Leżayſcenſique, Alberto Radzivil Duce in Ołyka & Nieświecz, M. D. Lit. Marſchalco, Caunenſique, Joanne de Zamoście Cancellario, & Exercituum Regni Generali, Belzenſi, Marienburgenſi, Derpatenſi, Kniſſinenſi, Miedzierecenſique, Leone Sapieha M. D. L. Vicecancellario, Sloninenſi, Markovienſi, Miadelenſiq; Officialibus & Capitaneis; Petro Tilicki Præpoſito Gneſnenſi, Cracovienſi, Varmienſiq; Secretario Reg. Majore, Joanne Tamowſki Referendario Curiæ Reg. Cracov. Vladislavienſi, Lancicienſi, Cruſvicenſique

ANNO 1589.

ANNO 1589. sique Præpoſito, Joanne Piotrowſki Decano Posnanienſi, Canonico Cracovienſi, Joanne Kraſinſki Cantore Cracovienſi, Simone Rudnicki Cuſtode Gneſnenſi, Hiacintho Młodziojowſki Theſaurario Curiæ, Krzeczovienſi, Praſſenſique, Caſpare Maciejowſki Stabuli noſtri Præfecto, Scepuſ. Petro Opalinſki de Bnin, Inciſore Menſæ Noſtræ, & Rohatinenſi, Stanislao Kraſicki curruum Noſtrorum Præfecto, Lubomſcenſi, Bolemvienſi que, Capitaneis Noſtris, Procopio Sieniawſki Pocillatore Curiæ, Petro Srzeniana Subdapifero noſtro, Balthaſare Stanislawſki Culinæ noſtræ Magiſtro, & aliis quam plurimis Dignitariis, Officialibus & Aulicis noſtris &c.

SIGISMVNDVS Rex.

(L. S.)

REINHOLDUS HEIDENSTEIN, *Secretarius Sac. Reg. Majeſt.*

CCLXXXIII.

Reſponſum Regis SIGISMUNDI III. *Legatis Illuſtriſſimorum Marchionum Brandeburgenſium poſt Inveſtituram datum* Varſaviæ d. 25. Aprilis 1589. *Indidem.*

Quod benevolentiam atque ſtudium ſuum in Sacram Regiam Majeſtatem non ſolum arctiſſimæ neceſſitudinis, quæ cum Regia Maieſt. illis intercedit, commemoratione, verum officiorum etiam ſuorum diligentiſſima delatione Illuſtriſſimi Principes, Domini, Elector & Adminiſtrator Archiepiſcopatus Magdeburgenſis, Marchiones Brandeburgenſes, tam prolixe erga Regiam Majeſtatem declarent, gratiſſimum Regiæ Majeſtati accidit.

Cum enim Regia Majeſtas non minori amore atque benevolentia Illuſtritatesque eorum proſequatur, huic ſuo in illos animo, pari voluntate eas reſpondere, non potuit non vehementer gratum Regiæ Majeſtati eſſe. Ita autem Illuſtritates eorum ſibi perſuadebunt, benevolentiæ atque amoris erga Illuſtritates eorum declarandi, nullam in poſterum quoque occaſionem, quantum in Regia Majeſtate erit, Regiam Majeſtatem prætermiſſuram.

Quod ad homagium Pruſſicum attinet, ſperat Regia Majeſtas, quantum a ſe præſtare debuerit aut potuerit, omni ex parte Illuſtritatibus eorum ſatisfactum ea in re eſſe. Nam & Illuſtris Princeps Dominus GEORGIUS FRIDERICUS Marchio, uti Curator & Gubernator ægri Ducis Agnati ſui, & Ducatus illius, cum titulo & præeminentia Ducis per Legatos inveſtitus, & Illuſtriſſimi Principes Marchiones, Elector & Adminiſtrator, in perſona itidem Oratorum, ad contactum Vexilli, more & conſuetudine uſitata, admiſſi ſunt: quemadmodum ex ipſis Oratoribus ſuis, atque adeo Literis ipſis Inveſtituræ, quarum duo exempla confecta, unumque Illuſtris Principis Domini GEORGII FRIDERICI, alterum Illuſtritatum ſuarum Oratoribus traditum eſt, cognoſcent. ANNO 1589.

Facta ſane proteſtatio contraria eſt: in eo tamen ſtatu, in quo antea fuerat, integram ſe rem relinquere, neque alterutrius Partis juri quicquam derogatum velle, Regia Majeſtas declaravit.

Cæteris etiam in rebus omnibus, ſi omnia Illuſtritates eorum de ſummo Regiæ Majeſtatis in ſe amore pollicitæ ſibi fuerint, non deerit ulla re expectationi huic de ſe Illuſtritatum ſuarum: de quo ut Legati etiam Illuſtritatum ſuarum pluribus Illuſtritatibus ſuis confirment, Regia Majeſtas poſtulat.

SIGISMUNDUS Rex.

(L. S.)

CCLXXXIV.

Literæ SIGISMUNDI III. *Poloniæ Regis, quibus ſignificatur, Ducem totamq; Nobilitatem Pruſſiæ a teloneis ſolvendis immunes eſſe pro illis, quæ non mercandi cauſſa, ſed ad uſum proprium è Poloniæ ditionibus illuc devehuntur.* 1592.

Dat. Varſaviæ d. 8. Septembris Anno 1592. *Ex Archivo Regni Lib. ult. Legat. fol. 74.*

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ &c. Eademque Gratia Regni Sueciæ proximus Haeres & futurus Rex. Univerſis & ſingulis theloneorum in Regno & dominiis noſtris Adminiſtratoribus, modernis & ſuo tempore exiſtentibus, eorumque Vicesgerentibus, Notariis, & aliis quibusvis, ſincere & fidelibus Nobis dilectis gratiam noſtram Regiam. Sincere & fideliter Nobis dilecti. Cum ea ſit Pactorum inter Sereniſſimos Praedeceſſores noſtros, Nosque adeo ipſos cum Illuſtribus Principibus in Pruſsia Ducibus a multo tempore continuatorum ra-

ANNO 1592. tio, ut ipsis, ipsorumque subditis, Equestris dumtaxat Ordinis, omnibus liberum esse debeat, res omnes & singulas, ad proprium usum, necessitatem ipsorum, non ad mercaturam exercendam pertinentes, per Regnum & dominia nostra, terra vel aqua, sine quavis thelonei solutione in ditiones ipsorum toties, quoties opus fuerit, educere & transvehere. Jam vero nonnulli in locis, praesertim in finibus, saepius impedimenta hujus antipuisimae immunitatis objici intelligamus, mandamus serio hisce Literis nostris, ut ea praerogativa tam ipsum Illustrem Principem Dominum GEORGIUM FRIDERICUM Marchionem Brandeburgensem &c. ac in Prussia Ducem, Cognatum nostrum charisimum, Successoresq; ejus Illustritatis legitimos, quam etiam ipsius subditos Nobiles frui & gaudere ex nunc & in posterum toties, quotiescunque opportunum & necessarium fuerit, viso Illustritatis suae testimonio permittant, nec quidquam theloneorum aut vectigalium, earum rerum nomine, quae in usum proprium Illustris Principis, Ipsiusque Illustritatis Aulae, aut incolarum Ducatus Nobilium e Regno & dominiis nostris transvehentur, aut educentur, exigant, vel postulent, nullamque molestiam illis, qui id curabunt, inferant, nec quaevis alia mandata nostra his in rebus quocunque tempore a Nobis expectent & requirant, secus ne faciant pro gratia nostra & officiorum suorum debito. Datae Varsaviae in Comitiis Regni Generalibus die 8. Mensis Septembris, Anno Domini 1592. Regni vero nostri quinto.

SIGISMUNDUS Rex.

CCLXXXV.

1593. *Privilegia minoribus Civitatibus Prussiæ concessa a* SIGISMUNDO III. *Polon. Rege.* Dat. Varsaviæ 12. Aprilis Anno 1593. *Ex Archivo Regni Lib. sub Litt. WP. fol. 71.*

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae &c. Significamus &c. Quod cum minores Civitates Terrarum nostrarum Prussiae apud Nos per Internuntios conquestae essent, eis non modo contra Serenisimorum nostrorum Ordinationes, Commissiones, Decreta, atque ipsas Terrarum nostrarum Prusiae Constitutiones, contraque ipsarum antiqua instituta victus quaerendi rationes a Capitaneis & Tenutariis bonorum nostrorum Regiorum praeripi, sed etiam eas earumque incolas ab illis multis gravaminibus ita onerari, ut ad gravem inopiam tum privati cives & oppidani, tum etiam Communitates ipsae, quae ex privatis civibus constant, redigantur. Quare cum plurimum nostra & Reipublicae interesse videamus, ut subditi nostri circa jura privilegiaq; sua conserventur, utq; multae & opulentae Civitates & oppida reperiantur, quae in pace huic Regno ornamento, & ingruente aliqua bellorum tempestate praesidio esse possint, minus aequum existimamus, si civitates & oppida plus justo a Capitaneis nostris graventur, victusque ratio conditioni eorum competens illis praeripiatur. Quapropter Civitatibus minoribus Terrarum nostrarum Prussiae opem afferre volentes, ut hoc tempore felicis regiminis nostri pristinis immunitatibus uti possint, suarumque facultatum incrementa majora percipiant, eisdem de benignitate & auctoritate nostra Regia immunitates & praerogativas infrascriptas nonnullas, decretis Serenissimorum Antecessorum nostrorum, & Ordinationibus Ordinum Terrarum Prussiae concessas, nonnullas etiam Constitutionibus Terrarum Prussiae firmatas, pristino usui reddendas, quasdam vero de novo attribuendas & largiendas esse existimavimus, prout reddimus, attribuimus, & largimur hoc nostro Rescripto perpetuis temporibus observandas. Nimirum quandoquidem braxatio cerevisiae, & ejus propinatio, ab antiquissimis temporibus civitatum & oppidorum peculiaris facultas fuerat, neque cuipiam extra civitates & oppida cerevisiam braxare, & propinare jus erat, ea quoq; subsequentibus saeculis Decretis Serenissimorum Antecessorum nostrorum, & Ordinationibus Ordinum Terrarum Prussiae ita constituta est, ut in bonis Regalibus ea potestas braxandi & propinandi cerevisiam Capitaneis, Tenutariis, eorumque incolis omnino praecluderetur, ideo inhaerendo Decretis Serenissimorum Antecessorum nostrorum, et Ordinationi publicae Terrarum Prussiae, statuimus et ordinamus, ne deinceps Capitanei et Tenutarii bonorum nostrorum in Terris Prussiae braxatione cerevisiae, excepta necessitate pro illis et praediis nostris, nec etiam propinatione, et per tabernas omnes tam per se, quam per submissas personas cujuscunque conditionis distributione, civitatibus et oppidis victus rationem praeripiant, sed ut tabernarum usum, braxandiq; exercitium ad effectum propinationis perpetuis temporibus civitatibus et oppi- ANNO 1593.

ANNO 1593. oppidis relinquant, nec vel interdictis quibusvis, vel similiter emendi obtrusione, aliisve modis aut oneribus turbent. Nec tabernatores & villarum Regiarum incolæ braxationem cereviſiæ ullam uſurpent, ideoque braxatoria in villis noſtris Regiis conſtructa in præjudicium civitatum ab Officialibus aboleantur, vel in alium uſum transferantur, iis tamen exceptis, qui antiquitus juxta publicam Terrarum Pruſſiæ ordinationem eam braxandi propinandique poteſtatem Principum privilegiis conceſſam habent. Porro ea privilegia, quæ forte poſt prædictum tempus cuique conceſſa ſunt, ea uti in præjudicium jurium civitatum & oppidorum emanata, irrita & nullius roboris eſſe volumus. Similiter interdicimus Capitaneis & Tenutariis noſtris vini cremati per tabernas villarum noſtrarum braxationem & venditionem. Ne autem cereviſia pro libitu cujuſque vendatur, ſtatuimus, ut cereviſia in civitatibus tantum propinanda & bibenda, juxta antiquum morem ab officio civili æſtimetur. Illam vero, quæ in villis noſtris erit dividenda, taxationi Conſiliariorum Terrarum Pruſſiæ in Conventibus congregatorum relinquimus, juxta quam æſtimationem, & non majoris pretii, vendatur. Mercaturæ exercendæ facultas in civitatibus & oppidis libera ſit civibus, neque Capitanei propter ſe & ſuos famulos, villarumque incolas ſe ingerant, ſecundum privilegium & decretum D. SIGISMUNDI AUGUSTI Avunculi noſtri. Inſtitas, cum id proprium ſit ubique civium, Capitanei in civitatibus ad vendendum haleces, & alia quævis mercimonia nullas habeant. Menſuram in molendinis non augeant Capitanei, ſed priſtina conſueta, & de jure competenti menſura contenti ſint. Electio Magiſtratus Civilis penes Conſules ſit, juxta juris Culmenſis obſervantiam & decreta Anteceſſorum noſtrorum, in quorum uſu antiquitus fuerunt. Capitaneis ſola electorum confirmatio relinquatur, quam illi non extrahant, nec denegent. In jurisdictione civili, omnibusque ad jura civitatum ſpectantibus, nec non proceſſibus ordinariis, Capitanei, antequam ad eos provocetur, Magiſtratus civiles quocunque etiam prætextu non turbent, nec ſalvos conductus, aut exemptiones tam a judiciis, quam ab oneribus civilibus cuique præſtent. In omnibus etiam negotiis, in quibus Capitanei de appellationibus cognoſcunt, ſi ſententiis Capitaneorum gravari ſe cives ſentiunt, appellationibus ad Tribunal noſtrum Regium interpoſitis, Capitaneis ſine acerbitate deferant, nec carceribus caſtrenſibus aliquem civium, cujuscunque etiam conditionis is fuerit, mancipent, ſed adverſus cives & alios, de jure forum in civitate habentes, ex delicto quoque contracto coram Magiſtratu civili jus requirant, atq; ibidem in jurisdictione civili jure delinquentes convinci, incarcerari & puniri, ſententiisque negotia quævis terminari debent, appellatione ad ſuperiorem judicem ſecundum privilegia publica ſalva permanente. Si vero Magiſtratus civiles in dicendo jure remiſſius aut negligentius egerint, non alibi, quam in judicio noſtro Regio ejus rei rationem reddere ad id citati debent. Juſtitia conquerentibus civibus de villanis per Capitaneos, ſine ulla procraſtinatione, juxta Juris Culmenſis præſcriptum adminiſtretur, & ſi id Capitanei recuſent, in noſtro judicio ad id vocati cauſam dicant. Criminalium executionem Capitanei, aliique Officiales noſtri, ad quos ea res ſpectat, non pertrahant, nec impediant. Quod ſi Judicio Civili cum Caſtrenſi in ejusmodi rebus aliqua interceſſerit controverſia, Nobis ea decidenda remittatur, & quid a Nobis decretum fuerit, obſervetur. Ad labores ruſticos, vulgo Szarwarki dictos, ſecundum jura civilia uſu antiquiſſimo firmata, cives non cogantur. Jus civitatis, niſi natalium literas, honeſtæque & legitimæ converſationis ſuæ teſtimonia proferant, nemini pateat. Capitanei vero jus civitatis cuipiam conferendi ſibi non uſurpent, neque quenque Magiſtratui civili obtrudant. Mulctæ pecuniariæ nonniſi a judicio civili decretæ per Capitaneos exigantur. Sportulas etiam appellationum Capitanei, ſi ſententiæ eorum retractatæ fuerint, partibus victricibus reddant. Contributiones ab eisdem civitatibus, juxta decreta Anteceſſorum noſtrorum, tam pro noſtro & Reipublicæ uſu, quam etiam in uſum civitatum neceſſarium, laudatas omnes ex æquo ferant, nec cives in conferendo, aut Conſules in exigendo per Capitaneos impediantur. Emptiones & venditiones frumentorum, aliarumque rerum quarumcunque nonniſi in foro publico civitatum exerceantur. Prohibeantque Capitanei, ne in viis publicis, villis, aut aliis quibuscunque locis ad jurisdictionem caſtrenſem ſpectantibus tale quid in præjudicium civitatum fiat. Deprehenſos etiam externos, & circumforaneos Scotos, Judæos, ſimilesque pœnis, in Conſtitutionibus Pruſſiæ & Privilegiis civitatum deſcriptis, coërceant. Foralia etiam juxta præ-

ANNO 1593.

ANNO 1593. præſcriptum Conſtitutionis nullo modo prætextuque exigant. Opificum contubernia ut in civitatibus fiant frequentiora, & incrementa ſumant ex villis noſtris, & fundo caſtrenſi civitati contiguo opifices tollantur, nec ibidem amplius locum habeant, præſertim lanii, piſtores, ſutores, ſartores, pelliones, & vietores, ſeu doliarores, & id genus alii. Si quis vero artificium in fundo caſtrenſi civitati contiguo exercere velit, a ſui generis artificibus contubernium impetrare, & ea ratione contubernii legibus ſubjectus eſſe debet. Ab onere Podvodarum quemadmodum hactenus civitates omnes Pruſſiæ immunes fuerunt, ita inpoſterum perpetuis temporibus illas ab his immunes eſſe volumus. Novarum etiam veſtium venditores contra minorum civitatum jura & decreta, ab Anteceſſoribus noſtris lata, in fundo caſtrenſi Capitanei non ferant. Cumque expoſitum Nobis eſſet, quasdam civitates minores adeo eſſe oppreſſas, ut nec poſſint, nec audeant pro injuriis in judicio noſtro contra Capitaneos actionem inſtituere, idcirco ſtatuimus, ut liceat in poſterum civitatibus prædictis conjunctim pro injuria cujuslibet civitatis contra Capitaneos communi nomine in judicio noſtro experiri. Promittimusq; verbo noſtro Regio pro Nobis & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris, quod circa easdem immunitates, prærogativas, conceſſiones noſtras prædictas civitates noſtras Pruſſiæ minores omnes & ſingulas conſervabimus, & manutenebimus, & Succeſſores noſtri conſervabunt, & manutenebunt, neque eas violari patiemur. Quod ſi aliquis eis contravenire præſumpſerit, de eo Nos juſtitiam competentem ipſis juris ordine adminiſtraturi ſumus. Quod ad omnium & ſingulorum, præſertim vero Capitaneorum noſtrorum, & Tenutariorum locorum quorumvis Pruſſiæ notitiam deducimus, eisque mandamus, ut ipſos etiam in iiſdem prærogativis omnibus & ſingulis, quas præſentibus illis concedimus, & ipſi conſervent, & ab aliis conſervari curent, & contra transgreſſores ſupraſcriptorum ſine ulla tergiverſatione executionem, pro gratia noſtra, & ſub pœnis in negligentes Officiales in legibus ſancitis, faciant. In cujus rei fidem &c. Datum Varſaviæ die duodecima Menſis Aprilis, Anno Domini milleſimo quingenteſimo nonageſimo tertio, Regni noſtri ſexto.

SIGISMUNDUS Rex.

CCLXXXVI.

ANNO 1593.

Confirmatio Decreti Commiſſorialis, quo donationes ab ALBERTO *Seniore factæ caſſantur.* Datum Gedani die ultima Aug. Anno Domini 1593. *Ex Archivo Regni, Lib. ſub Litt. WP. fol. 330.*

SIGISMUNDUS &c. Significamus præſentibus Literis noſtris hujus & futuri temporis, tam in Magiſtratu aliquo conſtitutis, quam privatis, ad quos hæ noſtræ Literæ pervenerint, univerſis & ſingulis. Cum felici hac in paternum noſtrum Regnum Sueciæ profectione in civitatem etiam hanc noſtram Gedanenſem perveniſſemus, eodemque ab Illuſtri in Pruſſia Duce, Cognato & Affine noſtro chariſſimo, Legati ad Nos adiiſſent, prolatas coram Nobis fuiſſe nomine ejusdem Illuſtris in Pruſſia Ducis literas Commiſſariorum, olim a Divæ memoriæ SIGISMUNDO AUGUSTO, Deceſſore & Avunculo noſtro deſideratiſſimo, Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octavo, poſt priores Anni ſexageſimi ſexti Commiſſarios in Pruſſiæ Ducatum allegatorum, quibus literis largitiones, alienationes & donationes, in univerſumque obligationes, & hæ omnes, quæ ingraveſcente ætate Illuſtris quondam in Pruſſia Ducis, Domini ALBERTI Senioris, ab expeditione uſque Marienverdenſi contra ERICUM Ducem Brunſuicenſem, ad finem uſque Anni ſexageſimi ſexti, partim per obreptionem, partim aliis malis artibus Conſiliariorum quorundam, publico poſtea ſupplicio affectorum opera, ſub ſigillo manuque ejusdem Illuſtris quondam in Pruſſia Ducis editæ in aliorum manus perveniſſent, jam ante per Commiſſarios, publica Comitiorum Regni authoritate ad conſtituendas res Ducatus illius miſſos, ſublatæ, reſciſſæque eorundem etiam ſecundorum Commiſſariorum, cum ejusdem divæ memoriæ Avunculi noſtri, tum Senatus & Ordinum Regni, uti ex ipſis literis caſſationis patet, authoritate peculiariter etiam reſcinduntur, tolluntur, damnanturque, quarum quidem literarum Commiſſarialium tenor de verbo ad verbum hiſce inſertus eſt hic:

Nos Joannes a Służewo Palatinus Breſtenſis &c. *Vide ſupra pag. 379.*

Ex quibus quidem literis, ſigillis, & manuum ſubſcriptionibus commemoratorum Commiſſariorum munitis, omnique ex parte integris & illæſis, apud Nos exhibitis, cum omnes ejus temporis inſeri-

ANNO 1593. scriptiones, obligationes, & literas a commemorato quondam Illuſtriſſimo in Pruſſia Duce ALBERTO Seniore obtentas publica eorundem Commiſſariorum authoritate legitime inductas reſciſſasque fuiſſe, demonſtratum Nobis fuiſſet, nihilominus tamen partim in manibus quorundam hujusmodi literas aliquas adhuc verſari jactarique, partim negotium etiam quosdam cum ipſi Illuſtriſſimo in Pruſſia Duci, tum Ordinibus Ducatus ejus ex illis nonnunquam exhibere non dubitare ſimul Nobis oſtenſum eſſet, utque & authoritatem ſupra commemorati divæ memoriae Avunculi noſtri publice interpoſitam, noſtra etiam authoritate tueri, & tranquillitati Ducatus ejus conſulere, & hominum importunitati hujusmodi obviam ire vellemus, diligenter ſupplicatum Nobis fuit, Nos tum æquitati, tum juribus etjam regalibus noſtris nihil magis convenire arbitrantes, quam ut quae ad ſupremi Dominii noſtri jus ſtatumque, & tranquillitatem Ducatus ejus conſtituendam publica quadam authoritate acta ſunt, ipſi etiam, quantum in Nobis eſt, tueamur, executionique mandemus ſuper recenſitis Decreti caſſationis Commiſſariorum literis, innitentes, omniaque alia reſcripta, in contrarium quibuscunque modis impetrata, & impetranda, caſſantes, idem Decretum caſſationis nunc noſtra quoque authoritate confirmamus, roboramus, perpetuisque temporibus firmum ac ratum eſſe debere decernentes, nullaque in parte derogatum ei volentes, omnes ejus generis & temporis literas, ab Illuſtri quondam in Pruſſia Duce ALBERTO quacunque ex cauſa & nomine profectas, & a quocunque cujuscunque ſtatus, eminentiae aut conditionis, ſive intra, ſive extra Regnum is fuerit, impetratas, eadem noſtra Regia authoritate denuo reſcindimus, caſſamus, easque nullius roboris, ac valoris perpetuis temporis eſse debere, poſſeſſoresque ejuscemodi literarum, & inſcriptionum ad exhibendum, & reſtituendum eas repetentibus de jure teneri, & cujusvis Magiſtratus officio compelli debere ſtatuimus, ab iisdemque cum ipſum Illuſtrem in Pruſſia Ducem, Succeſſoreſve ejus, tum Ordines ipſos Ducatus ejus in perpetuum liberos pronunciamus decernimusque, quemadmodum quidem nos in cauſa LEŻDÆORUM * omnes obligationes, inſcriptiones, literas, in univerſumque omnia acta, ad cauſam eandem pertinentia, quae apud fiſcalem noſtrum certa ex cauſa detinebantur, hoc ipſo tempore commemorati in Pruſſia Ducis Legatis tradi mandavimus eademque omnia in perpetuum reſcindentes caſſantesque, eundem Illuſtrem in Pruſſia Ducem, Succeſſoresque Illuſtritatis ejus, tum ipſos Ducatus ejus Ordines ab iisdem perpetuis temporibus liberos eſſe, ac ſi quis forte negotium ex ejusmodi, & ſimilibus literis faceſſere illis voluerit, tanquam in cauſa ad authoritatem noſtram Regiam maxime pertinente, Nos Succeſſoresque noſtros curaturos eos, defenſurosque, noſtro ac Succeſſorum noſtrorum nomine præſentibus hiſce, verbo noſtro Regio promittimus, ſpondemusque. Quæ cum omnia firma, & rata eſſe velimus, ad omnium ſingulorumque notitiam hæc deducentes, nequis contra literas has noſtras attentare quid audeat, pro gratia noſtra, & ſub pœna contra violatores mandatorum noſtrorum ſancita, ſerio mandamus, majoris fidei ac roboris cauſa &c. Datum Gedani die ultima Menſis Auguſti Anno Domini MDXCIII. Regni noſtri ſexto. ANNO 1593.

SIGISMUNDUS Rex.

* LEZDA chartam ſignificat, qua alicui libertas a teloneo, vel a quocunque cenſu inſcribitur. Gloſs. du Conge.

CCLXXXVII.

Plenipotentia Internuntiorum Marchionis Brandeburgenſis in negotio Pruſſiæ. Dat. Coloniæ ad Spream 2. Jan. Anno 1605. *Libr. ſub Litt. V. T. fol. 102.* 1605.

SIGISMUNDUS, &c. Significamus &c. Oblatas Nobis eſſe Literas pargameneas infraſcriptas fidei Internuntiis ab Illuſtriſſimo JOACHIMO FRIDERICO Marchione Brandeburgenſi &c. & in Pruſſia Duce ad continuandum negotium Pruſſicum datas, ſanas, ſalvas, omnique ſuſpicionis nota carentes, manuque ipſius propria ſubſcriptas, & ſigillo ejusdem appenſo munitas. Earum vero Literarum tenor eſt talis „ Nos Dei Gratia JOACHIMUS FRIDERICUS Marchio Branburgenſis, Sac. Rom. Imperii Archicamerarius & Elector, in Pruſſia &c. Dux &c. Omnibus & ſingulis Literas haſce viſuris, teſtatum facimus, quod ad Sereniſſimum ac Potentiſſimum Principem Dominum SIGISMUNDUM III. Regem Poloniæ, Magnum Ducem Litthvaniæ &c. Dominum Conſanguineum & Affinem noſtrum obſervandiſſimum, ut & Reverendiſſimos, Illuſtriſſimos Domin. Senatores Ordinis Inclyti Regni, in Comitiis Generalibus Varſaviæ unanimiter congregatos, Dominos Amicos & Vicinos noſtros

ANNO 1605. apprime dilectos & honorandos, præsentium exhibitores Illustrissimos, Magnificos, Generosos Vasallos, & Consiliarios nostros primarios & secretiores fideliter Nobis dilectos, Medigonem Raymarum Granchz, Liberum Baronem in Putlitz, Isaacum Kracht, Christophorum Benckendorf Vicecancellarium, & Joachimum Hubner, in Pruthenico negotio tandem ad exitum certum & firmum perducendo cum plenis & sufficientibus mandatis ablegaverimus. Quod quidem jus nostrum in Ducatu Prussiae Nobis competens, utpote a Divis Regibus Poloniae, Domino SIGISMUNDO AUGUSTO, Domino STEPHANO (quorum animae in benedictione) & jam regnante sua Regia Serenitate Domino SIGISMUNDO III. cujus nomen debitae observantiæ ergo reiteramus, Illustrissimis Majoribus nostris beatae recordationis Nobis item ac omnibus ex nostra Familia in Electoratu succedentibus, in omnium Regni Ordinum aspectu & frequentia, nemine penitus contradicente, assignatum solenniter, & amplissime confirmatum, ac redintegratum, ulteriore probatione non indigeat, tamen conservandi, continuandi, & ad posteros propagandi ejus causa, prædictis nostris Consiliariis & Legatis integram, plenam, liberam & absolutam potentiam ac facultatem dedimus, nomine & loco nostro Ser. R. Majestatem nec non Illustrissimos & Amplissimos Dominos Senatores ac Ordines Augustissimi Regni Poloniae compellandi, cum Illustritate ejus, & Reverendissimis Illustribus ac Magnificis eorum Dominationibus conferendi, tractandi, concludendi, atque omnia ea faciendi, quae temporis opportunitas, & negotii ipsius rationes & momenta, mores item consuetudoque Regni Poloniae exigent, & quae Nobis ipsis, si coram Varsaviae essemus, præstanda & perficienda forent. Damus itaque, tribuimus & largimur nominatis Consiliariis & Legatis nostris universis & singulis, ad prædicta omnia peragenda hisce Literis nostris absolutam, plenam, integram ac liberam potentiam & facultatem omni meliori forma, via, ac modo, sicut de jure, aut inclyti Regni Regiæque Curiae consuetudine id rite & legitime fieri potest, atque cum clausulis omnibus legitimis, necessariis, salutaribus, & ad rem ipsam pertinentibus, ac si expressis verbis illæ omnes ac singulæ huic Plenipotentiæ insertae essent. Quin etiam si in tractatione earum rerum ad aliqua sese Legati nostri obtulerint, aut nostra vice quid promiserint, quae speciale mandatum & authoritatem nostram requirere videbuntur, hanc quoque ipsis tribuimus, non minus ac si expressa illa omnia hic essent, quanta & quoties omnino singulis in rebus opus habebunt. Quæcunque autem a Legatis nostris in hoc negotio instituta, gesta, concluſa, ac peracta fuerint, ea omnia rata & grata Nos habituros, nec unquam impugnaturos, sed fide bona, quæque Principem Beneficiarium decet, sine ullo effugio aut exceptione tam juris quam facti, sineque dolo & fraude præstituros & impleturos promittimus atque asseveramus. In quorum omnium & singulorum fidem ac certitudinem, firmius ac evidentius testimonium, præsentes manu nostra, re bene deliberata, subscripsimus, & sigillo nostro roboravimus. Data Coloniæ ad Spream ex Arce nostræ Electorali postridie Kalendas Januarii Anno MDCV. ineunte. JOACHIMUS FRIDERICUS ELECTOR. Johan a Loben Cancellarius *mp.* Quas quidem Literas Nos in Acta inscribi & earum rescriptum autenticum extradi mandavimus, volentes ut robur suum atque earum originales obtineat. In cujus rei fidem &c. Datum Varsaviae die 30. Mensis Jul. Anno Domini MDCV. Regnorum nostrorum Poloniæ XVIII. Sueciae XII. Relatio &c. ANNO 1605.

CCLXXXVIII.

Tractatus & Conditiones habitæ cum Internuntiis Brandeburgensibus in negotio Prussiæ. Dat. Varsaviæ 30. Jul. 1605. *Ex Arch. Regni Libr. V. T. fol. 103.*

SIGISMUNDUS &c. Significamus &c. Oblatas esse Nobis Literas infrascriptas papyreas manibus Internuntiorum Illustris JOACHIMI FRIDERICI Marchionis & Electoris Brandeburgensis sub scriptas, & sigillis eorundem obsignatas, sanas, salvas & omni suspicionis nota carentes, quas ut in Acta nostra inscribere mandare dignaremur, supplicatum Nobis est. Earum vero Literarum tenor est talis.

„ Nos Vedigo Reimar Gancz, liber Baro in Putlicz & Wolfshagen &c. Isaac Krächt in Lindenbergk &c. & Joachimus Huebner &c. Illustrissimi Principis ac Domini Domini JOACHIMI FRIDERICI Marchionis & Electoris Brandeburgensis &c. Consiliarii & Legati significamus notumque facimus præsentibus hisce, quorum interest, intereritve, hujus & futuri temporis universis & singulis. Cum de jure successionis in Ducatu Prussiæ [illegible]nendo confirmandoque aliasque

ad

Anno 1605. ad eam rem pertinetes conditiones tractandas, ad Sereniſſimum Principem ac Dominum Sigismundum III. Dei Gratia Regem Poloniæ &c. Illuſtriſſimum Senatum & Ampliſſimos Regni Ordines in Comitiis Regni plena cum facultate & mandatis, cujus rei plenipotentia noſtra exhibita & tradita fidem fecimus, miſſi eſſemus. Ac vero ob temporis negotiorumque difficultatem de toto negotio nihil dum certi in hiſce Comitiis conſtitui potuiſſet, interim tamen & de conditionibus certis reſponſo Regio comprehenſis Nobiſcum actum, & cura Illuſtriſſimi ægri Principis, Ducatusque ejus adminiſtratio, quoad in futuris Comitiis omnium Ordinum conſenſus a S. R. Majeſtate atque Ampliſſimo Senatu ad cauſam adjungeretur, certis itidem conditionibus jure ſucceſſionis in eo interim, in quo nunc eſt, ſtatu integre relicto, in Perſonam ſupra memorati Illuſtriſſimi Principis noſtri, Marchionis Electoris Brandeburgenſis, eidem reſponſo a Sac. Regia Majeſtate, cum conſilio & conſenſu Senatorum ſuorum delata fuiſſet. Quod easdem conditiones præfato reſponſo comprehenſas, ſecundum ejusmodi reſponſi tenorem, quemadmodum Illuſtriſſimi Principis noſtri nomine plenum integrumque noſtrum conſenſum in eas præbuimus, easdemque per omnia accepimus, præbemus, accipimusque præſentibus hiſce. Ita in omnibus ejusdem reſponſi punctis, clauſulis, articulis commemoratam Illuſtriſſimam Celſitudinem ſuam integras, illæſas, firmeque & inviolabiliter obſervaturam, præſenti hac noſtra cautione cavemus, ſpondemusque. Præter conditiones etiam, in reſponſo Regio comprehenſas, uſuras ſummæ Piltenenſis, tam futuras, quam præteritas condonatas eſſe, neque unquam repeti libere repetiturum iri. Quæ omnia ſub fide ac verbo Illuſtriſſimi Principis noſtri, ut a quo quidquid Illuſtriſ. Celſitudinis ejus nomine promiſerimus, conſtituerimusve, Illuſtriſſimam Celſitudinem ſuam integre inviolabiliterque ſervaturam, mandatis noſtris a nobis exhibitis oſtendimus, cavemus, promittimus, ſpondemusque omnia bona fide & ſine dolo. Majoris fidei cauſa præſentes manuum noſtrarum ſubſcriptione, & ſigillorum noſtrorum impreſſione confirmamus. Actum Varſaviæ X. die Martii Anno MDCV.

Wedigo Reimer. GL. Baro in Putlitz. mpp.
Iſaac Kracht. mppr.
Joachimus Huebner. mppr.

Quas quidem Literas in Acta inſcribi, & earum reſcriptum authenticum extradi mandavimus, volentes, ut robur ſuum atque earum Originales obtineant. In cujus rei &c. Datum Varſaviæ die 30. Menſis Julii, Anno Domini MDCV. Regnorum noſtrorum Poloniæ XVIII. Sueciæ vero Anno XII. Anno 1605.

Relatio Reverendi in Chriſto Patris D. Mathiæ Pſtrokoński Epiſc. Premis. & R. P. Vicecanc.

CCLXXXIX.

Diploma Sigismundi III. *Poloniæ Regis, quo, vita functo* Georgio Friderico, *Curatio Ducis & Ducatus Pruſſiæ confertur* Joachimo Friderico *Electori Brandeburgenſi.* Datum Varſaviæ 11. Mart. Ann. 1605. *Ex Archivo Regni Lib. ſub Litt. VT. fol. 109.*

Sigismundus &c. Significamus &c. Quod cum Illuſtri Principe Domino Georgio Friderico Marchione Brandenburgenſi in Pruſſia Duce &c. Conſanguineo noſtro deſideratiſſimo, cui cura Illuſtris ægri in Pruſſia Principis Domini Alberti Friderici a Sereniſſimo Deceſſore noſtro Divo Stephano Rege conceſſa, ac a Nobis confirmata fuerat, vita functo alius a Nobis pro jure ſupremi & directi Dominii noſtri, præfato Illuſtri ægro Principi Curator, & Ducatus in Pruſſia Adminiſtrator eſſet ſufficiendus. Nos conſiderantes & præ oculis habentes Illuſtriſſimi Principis Domini Joachimi Friderici Marchionis & Electoris Brandeburgenſis, ac in Pruſſia Ducis, Conſanguinei noſtri chariſſimi, partim ſingulare erga Regnum hoc noſtrum, Nosque adeo ipſos ſtudium, partim etiam arctum agnationis vinculum, quod Celſitudini ſuæ cum Illuſtri Principe Alberto Friderico prædicto intercedit, faciendum Nobis exiſtimavimus, non tam juris neceſſitate adacti, quam adducti mera gratia & benevolentia noſtra erga eundem Illuſtriſſimum Principem Electorem, Dominum Joachimum Fridericum, ut ad poſtulata Celſitudinis ejus, quæ ipſa fuerunt etiam præterea multorum tam Sereniſſimorum Regum, quam Illuſtrium Germaniæ Principum & Electorum, Conſanguineorum, Amicorum & Vicinorum noſtrorum chariſſimorum, Legationibus & interceſſionibus ornata, curationem præfati Illuſtris Domi-

ANNO 1605. Domini ALBERTI FRIDERICI Ducis in Pruſſia, Ducatusque ipſius univerſi, ac bonorum denique ac redituum ex eo Ducatu quacunque ratione provenientium, (quæ alioquin curatio Nobis ipſis, ut directo totius Pruſſiæ Domino, in tam triſti Illuſtris Domini Ducis in Pruſſia caſu præ cæteris omnibus hominibus competebat) ad Celſit. potiſſimum ipſius deferremus, Eumque Curatorem præfati Illuſtris Domini ALBERTI FRIDERICI Ducis, & totius Ducatus Adminiſtratorem & Gubernatorem authoritate noſtra Regia crearemus & conſtitueremus, admittendo Celſitudinem ſuam ad regimen Ducatus iſtius cum titulo ipſius, ita quidem, ut eum Ducatum Celſitudo ejus obtineat, gerat, atque adminiſtret, cum omnibus proventibus, fructibus, utilitatibus, emolumentis, prærogativis, etiam & præeminentiis, quibuscunque & quocunq; nomine vocatis, ad Ducem in Pruſſia pertinentibus, ſalvis tamen in omnibus & per omnia juribus noſtris, Regnique noſtri Ducatusque illius ac ejus ſubditorum, pactisque antiquis, quæ omnia ſarta & tecta conſervari, nec ullum iis præjudicium hac ejusmodi curationis & gubernationis atque adminiſtrationis conceſſione adferri volumus. Quoniam autem adminiſtratio, gubernatio, curatio denique hæc omnis ex illa, quam diximus, Illuſtris Domini ALBERTI FRIDERICI Ducis mentis ægritudine dependeat, volumus, & his Litteris diligenter omnino cavemus, ut Illuſtritati ejus in hac quidem infirmitate valetudinis conſtitutæ, de rebus omnibus, ad victum & cultum corporis pertinentibus, per Illuſtriſſimum Dominum Principem Electorem JOACHIMUM FRIDERICUM prædictum pro dignitate proſpiciatur. Si vero, quod maxime optamus, Illuſtritas ipſius ad priſtinam mentis ſanitatem per DEI gratiam redierit, liberosve maſculos Hæredes ſuſceperit, illi ipſi, vel illis, ubi ad ætatem legitimam pervenerint, & non alias, nec prius Ducatu ipſe cedere Illuſtriſſimus Dominus Princeps JOACHIMUS FRIDERICUS, & curationis & adminiſtrationis ſuæ rationes reddere tenebitur. In eis tamen reddendis, ſi quid reſpectu ejus Ducatus Illuſtritas ejus ſumptus fecerit, aut erogaverit, id omne ut recte expenſum ſuſcipi debebit. Nec minus Illuſtritatis quoque ipſius Conjugi, Dominæ MARIÆ LEONORIÆ, natæ ex Juliacenſi & Clivenſi, Montenſique Familia, Marchioniſſæ Brandeburgenſi, ac in Pruſſia Duciſſæ proſpectum eſſe volentes, diligenter hoc privilegio noſtro cavemus, ut jura Illuſtrit. ipſius quod ad rationes dotis & contradotis ac donationis propter nuptias attinet, integra, ſarta & tecta conſerventur. Atque hæc quidem omnia, quæ ad præſentem conceſſionem noſtram pertinent, ut ſuum ſortiantur effectum, Literas & Mandata noſtra dedimus, quibus eam conceſſionem noſtram Statibus ejusdem Ducatus denuntiamus, omniaque faciemus, quæ ex authoritate noſtra ad pacandam, retinendamque Celſitudinem ipſius pacificam curatelæ Ducatuſq; ipſius adminiſtrationem pertinere videbuntur. Salvis manentibus omnibus illis conditionibus, quæ in proxime præteritis Comitiis Varſavienſibus a Nobis, conſilio conſenſuque Senatorum noſtrorum, ſtatutæ & determinatæ, nec non per Dominos Legatos Celſit. ipſius, ſufficienti mandato & plenipotentia inſtructos, ratæ, gratæque habitæ ſunt, quas, acſi hic expreſſe inſertæ eſſent, ſartas tectasque manere, & firmiter obſervari volumus. Itaque curationem propter Illuſtris Domini ALBERTI FRIDERICI, Ducatusque Pruſſiæ adminiſtrationem & gubernationem, quam Illuſtriſſimo Principi Electori Domino JOACHIMO FRIDERICO contulimus, aſſignavimus & dedimus, Nos & Succeſſores noſtros ejusdem Celſ. conſervare & manutenere promittimus. Salvis per omnia juribus Regni noſtri Ducatusque illius, & pactis veteribus manentibus, quibus omnibus nihil per præſentes derogatum eſſe volumus. In quorum omnium & ſingulorum præmiſſorum fidem præſentes manu propria ſubſcripſimus, & ſigillo Regni noſtri communiri juſſimus. Datum Varſaviæ die 11. Menſis Martii Anno Domini 1605. Regnorum noſtrorum Poloniæ 18. Sueciæ vero Anno 12. Præſentibus Illuſtriſſimis, Reverendiſſimis, Illuſtribus, Magnificis, Generoſis & Nobilibus Joanne Zamoyſki Archiepiſcopo Leopolienſi, Bernardo Maciejowſki Sac. Rom. Eccl. Cardinali, Epiſcopo Cracovienſi, Petro Tylicki Vladislavienſi & Pomeraniae, Laurentio Goſlicki Poſnanienſi, Alberto Baranowſki Plocenſi, Simone Rudnicki Varmienſi, Martino Szyſzkowſki Luceorienſi, Mathia Pſtrokoński Premislienſi, & Regni Poloniae Vicecancellario, Laurentio Gembicki Culmenſi, Chriſtophoro Kazimirſki Kijovienſi, Paulo Wołucki Camenecenſi, Epiſcopis; Hieronymo Goſtomſki Poſnanienſi, Sredenſique noſtro Capitaneo, Nicolao Chriſtophoro Radziwił Duce in Ołyka & Nieſwież Vilnenſi Szadovienſique noſtro Capitaneo, Georgio Mniſzech de magna Kuńczyce Sendomirienſi, Leopolienſi, Samborienſique

ANNO 1605.

Anno que Capitaneo, Alexandro Koniecpolski Siradienſi, Tarnovienſique noſtro Capitaneo, Carolo Chodkiewicz Capitaneo noſtro Samogitiae, Stanislao Minſki Lancicienſi, Plocenſique noſtro Capitaneo, Stanislao Gulſki Ruſſiæ, Barenſique noſtro Capitaneo, Stanislao Kraſinſki Plocenſi, Hieronymo Paris Maſoviæ, Januſſio Duce a Zbaraz Braclavienſi, Palatinis; Joanne Comite ab Oſtrorog Poſnanienſi, Stanislao Bykowſki Lancicienſi, Siradienſique noſtro Capitaneo, Petro Myſzkowſki a Myrow Lublinenſi, Tyſzovienſique noſtro Capitaneo, Andrea Firley de Dambrowica Radomienſi, Zbigneo Oſſolinſki Zarnovienſi, Caſtellanis; Chriſtophoro Dorochoſtayſki Mag. Duc. Lith. Supremo Marſchalco, Leone Sapieha Mag. Duc. Lithv. Cancellario, Nicolao Wolſki Regni, Petro Wieſiołowſki Mag. Duc. Lithv. Curiæ Marſchalcis, Andrea de Bnin Opalińſki Regni noſtri Secretario Majore, Henrico Firley Scholaſtico Cracovienſi, & Joanne Thoma Drohojewſki Capitaneo Premislienſi Referendariis Curiæ noſtræ, Jacobo Lempicki Gneſnenſi, Cracovienſi, Canonico, Reinholdo Heyndenſtein, Secretariis; & aliis quam plurimis Dignitariis, Secretariis & Aulicis noſtris.

Anno 1605.

SIGISMUNDUS Rex.

CCXC.

Ratificatio Joachimi Friderici *Electoris Brandeburg. ac Ducis Conditionum ab ejus Legatis cum Rege Regnoque Poloniæ conventarum: ubi quoque uſuræ ſummæ Piltenſis tam præteritæ quam futuræ condonantur.* Dat. Coloniæ cis Suenum 2. Jul. Anno 1605. *Ex Archivo Regni Libr. V. T. fol. III.*

Sigismundus &c. Significamus &c. Oblatas eſſe Nobis Literas infra ſcriptas pargameneas manu Illuſtris Domini Joachimi Friderici Electoris ſubſcriptas, & ſigillo ejusdem appenſo in ſerico albo & nigro communitas, ſanas, ſalvas, illoeſas, omni ſuſpicionis nota carentes, quas ut in Acta Cancellariæ noſtræ inſcribere mandare dignaremur, ſupplicatum Nobis eſt. Earum vero Literarum tenor de verbo ad verbum eſt talis. „ Nos Dei Gratia Joachimus Fridericus Marchio Brandeburgenſis, Sacri Rom. Imperii Archicamerarius & Elector, Pruſſiæ, Stetinenſium, Pomeraniæ, Caſſubiorum, Vandalorum, nec non in Sileſia Croſnæ & Carnoviæ Dux, Burgravius Norembergenſis. Rugiæque Princeps. Univerſis & ſingulis, ad quorum notitiam præſentes noſtræ Literæ pervenerint, ſignificamus & notum facimus. Cum ad Sereniſſimum Principem ac Dominum, Dominum Sigismundum Tertium Dei Gratia Regem Poloniæ, Magnum Ducem Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque &c. nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque hæreditarium Regem &c. Dominum noſtrum Clementiſſ. ac Conſangvineum & affinem obſervandum nec non Illuſtriſſimum Senatum & Ampliſſimos Regni Ordines in Comitiis, Varſoviæ proxime habitis, congregatos Dominos itidem & amicos ſincere Nobis dilectos, Illuſtres, Magnifici & Generoſi Conſiliarii ſecretiores noſtri & apprime fideles Wedigo Reymar Gantz Liber Baro in Putlitz & Wolfshagen, Iſaac Kracht in Lindenberg & Joachimus Huebner juris noſtri ſuper ſucceſſione Ducatus Pruſſiæ retinendi, ac poſſeſſionis ejusdem apprehendendæ nec non tranſigendarum conditionum quarundam cauſam hanc concernentium gratia cum Plenipotentia a Nobis ablegati eſſent, iique temporis brevitate intercluſi, & negotiorum mole impediti cum Ser. Reg. Majeſtate & Illuſtriſſimis ac Ampliſſimis Regni Ordinibus de ſumma rei tranſigere tunc non potuerint, interim tamen de certis conditionibus reſponſo Regio comprehenſis tractatus interceſſerint, & ut ſuper tranſactis de ratihabitione noſtra cautionem ſuam interponerent, ab ipſis poſtulatum fuerit. Quam & in ſcriptis, ut inſertio ſequens de verbo ad verbum teſtatur exhibuerunt. Nos Wedigo Reymar Gantz Liber Baro in Putlitz & Wolfshagen, Iſaac Kracht in Lindenberg & Joachimus Huebner Illuſtriſſimi Principis ac Domini Domini Joachimi Friderici Marchionis & Electoris Brandeburgenſis Conſiliarii ac Legati, ſignificamus notumque facimus præſentibus hiſce, quorum intereſt, intereritve, hujus & futuri temporis univerſis & ſingulis. Cum de jure ſucceſſionis in Ducatu Pruſſiæ retinendo confirmandoque, aliasque ad eam rem conditiones pertinentes tractandas ad Sereniſſimum Principem ac Domin. Domin. Sigismundum III. Dei Gratia Regem Poloniæ &c. Illuſtriſſimum Senatum ac Ampliſſimos Regni Ordines in Comitiis Regni plena cum facultate & mandatis, cujus rei plenipotentia noſtra exhibita & tradita fidem fecimus, miſſi eſſemus:

Anno 1605.

ANNO 1605. ac vero ob temporis negotiorumque difficultatem de toto negotio nihil dum certi in hiſce Comitiis conſtitui potuiſſet, interim tamen & de conditionibus certis reſponſo Regio comprehenſis nobiſcum actum, & cura Illuſtriſſimi ægri Principis, Ducatusque ejus adminiſtratio, quoad in futuris Comitiis omnium Ordinum conſenſus a Sacr. Reg. Majeſtate atque Ampliſſimo Senatu ad cauſam adjungeretur, certis itidem conditionibus jure ſucceſſionis, in eo interim, in quo nunc eſt, ſtatu integre relicto, in Perſonam ſupra memorati Illuſtriſſimi Principis noſtri Marchionis Electoris Brandeburgenſis eodem reſponſo a Sacr. Reg. Majeſtate cum conſilio & conſenſu Senatorum ſuorum delata fuiſſet. Quod easdem conditiones præfato reſponſo comprehenſas, ſecundum ejusdem reſponſi tenorem, quemadmodum Illuſtr. Principis noſtri nomine plenum integrumque conſenſum noſtrum in eas præbuimus easdemque per omnia accepimus, præbemus, accipimusque præſentibus hiſce. Ita in omnibus ejusdem reſponſi punctis, clauſulis, articulis, commemoratam Illuſtriſſimam Celſitudinem ſuam integras illæſasque, firmeque & inviolabiliter obſervaturam præſenti hac noſtra cautione cavemus ſpondemusque. Præter conditiones etiam in reſponſo Regio comprehenſas, uſuras ſummæ Piltenſis, tam futuras quam præteritas, condonatas eſſe, neque unquam repeti debere repetitumve iri: Quæ omnia ſub fide ac verbo Illuſtriſſimi Principis noſtri, ut quidquid Illuſtriſſimæ Celſitudin. ejus nomine promiſerimus conſtituerimusve, Illuſtriſſimam Celſitud. ſuam integre inviolabiliterque ſervaturam, mandatis noſtris a Nobis exhibitis oſtendimus, cavemus, promittimus ſpondemusque bona fide & ſine dolo, Majoris fidei cauſa præſentes manuum noſtrarum ſubſcriptione, & ſigillorum noſtrorum impreſſione confirmamus. Actum Varſaviæ die X. Martii Anno Domini MDCV. Quod illam ipſam cautionem & contextum ejusdem cum omnibus inſertis articulis & clauſulis ſub verbo Principali pro propria recognoverimus, recognoſcimus, ratam habemus, ratificamus, & raram eſſe volumus, imo in Nos ſancte recipimus, promittimus, & pollicemur, Nos noſtrosque Heredes maſculos, & in Electoratu ſuccedentes, puncta univerſa & ſingula in ea contenta inviolabiliter obſervaturos, nec ullo unquam tempore aliquid, quod ipſam vel jure vel facto infringere, aut labefactare poſſit, conceſſuros vel permiſſuros eſſe. In cujus fidem firmiorem præſentes ſubſcriptione & ſigillo noſtro Electorali communivimus & corroboravimus. Quæ dabantur Coloniæ cis Suenum ſecunda die Menſis Julii Anno Virginei Partus ſupra Sesquimilleſimum Centeſimo quinto. JOACHIMUS FRIDERICUS Elector Joannes a Joben Cancellarius *mp.* "

ANNO 1605.

Quas quidem Literas ſupra ſcriptas in Acta Cancellariæ noſtræ inſcribi mandavimus, volentes, ut earum reſcriptum authenticum non ſecus ac ſi originales haberentur, robur ſuum debitum ſemper obtineat. In cujus rei fidem &c. Datum Cracoviæ die XXX. Menſis Julii Anno Domini MDCV. Regnorum noſtrorum Poloniæ XVIII. Sueciæ vero Anno XII.

Relatio Reverendi in Chriſto Patris Domini Mathiæ Pſtrokonſki Epiſcopi Premisliensis & R. P. Vicecancellarii.

CCXCI.

Reſponſum SIGISMUNDI III. *Poloniæ Regis datum Nuntiis Nobilitatis Pruſſiæ.* Varſaviæ 25. Feb. 1609. *Ex Archivo Theſ. Regni.* 1609.

Quod fidem obſequiaque in Sacram Regiam Majeſtatem, Dominum noſtrum clementiſſimum, Regnumque, veſtra teſtificamini, ut officium ea in re veſtrum S. R. Majeſt. Ampliſſimique Regni Ordines agnoſcunt, ita clementia & propenſione ſua complecti, proſequiq; ea non intermittent. De negotio Illuſtriſſimi Principis Electoris ita Sacra Reg. Majeſtas, Dominus noſter clementiſſimus, cum Ampliſſimo Senatu ſtatuit, ut ipſius quidem Feudi negotium, ſine alterutrius partis juris praejudicio, ad proxime futura Comitia in eo, in quo nunc eſt, ſtatu integrum relinqueret: Curatelam Illuſtriſſimi Principis ALBERTI iis per omnia conditionibus, quibus laudatiſſimae memoriae Illuſtriſſimus Parens ejus illam habuit, ex Ampliſſimi Senatus ſententia Illuſtriſſimae Celſitudini ejus conferendam cenſeret. Inprimis vero, quemadmodum inter ſuperioris curatelae conditiones, Illuſtriſſimi Principis ALBERTI FRIDERICI aegri conditioni proſpectum voluit, ita nunc etiam ſummae curae S. Reg. Majeſtati id eſt, & poſthac etiam erit: libertates item, jura, privilegia, ut aliorum Ordinum, ita Equeſtris etiam, per omnia integra ſalvaq; eſſe vult; utque ſecundum formulam regiminis omnia

Anno 1609. nia in Ducatu eo administrentur, statuit: neve contra ejusdem regiminis formulam quid quomodocunque fiat, aut novis impositionibus, oneribusve graventur, permittet: in universumque jura, privilegia, donationes, praerogativas immunitates, consuetudines honestas & laudabiles, denique omnia & singula, quae ut aliis incolis Ducatus Prussiae, ita inprimis Equestri Ordini, vel ab Ordine Teutonico, vel a Sereniſſimis Poloniae Ducibus, divae memoriae CASIMIRO, caeterisque Regibus Decessoribus Sacrae Regiae Majestatis, juste, legitimeq; concessa, & denique ab Illustrissimis Domus Brandenburgicae Principibus confirmata sunt, Sacra Regia Majestas confirmat, nullaque re violari minuive sinet: sed pro jure directi & supremi dominii sui, iisdem perpetuo eos conservabit, tuebiturque. Cumque Equestris Ordinis nomine questi fueritis, contra jura, libertatesque Equestris Ordinis non pauca superioribus temporibus invecta, contra dignitatem etiam, jusque supremi & directi dominii Sac. Reg. Majestatis atq; Regni, partim scripto, partim re attentari; Commissarios Sacra Reg. Majestas, Dominus noster clementissimus, summa cum potestate mittet, qui omnibus iis de rebus cognoscant, statuantque. Coram iis igitur, si quae minus juste onera imposita Equestris Ordo sibi existimet, in eo Conventu, qui ob eam rem indicetur, demonstrare ea poterit. Mandabit iis Sacra Regia Majestas, Dominus noster clementissimus, ut si quae hujusmodi docuerint, ea in integrum restituant aboleantque, & omnibus dissensionibus, gravaminibusque, tam publicis quam privatis sublatis, ad pristinum statum tranquillitatemque, secundum aequitatem Ducatus ejus, jura, libertates & consuetudines omnia revocent, in tranquillo statu Ducatum collocent. Quibus ex rebus, quemadmodum singularem clementiam propensionemq; Sac. Reg. Majestatis, atque Ampliſſimi Senatus, facile Ordo Equestris Ducatus ejus perspicit, ita omni fide obsequioque vicissim, ea de re Sac. Reg. Majestati promerituros non dubitant.

Ad Mandatum Sacræ Reg. Majestatis proprium.

Hieronymus Cielecki.

CCXCII.

Ejusdem Responsum Legatis Civitatum Prussiæ datum. Ibidem eodem Anno & die. *Indidem.*

Fidem obsequiaque Sac. Reg. Majestati, Domino nostro clementissimo, Regnoque a vobis delata, ea clementia atque propensione Sac. Reg Majestas, Dominus noster clementissimus, atque Ampliſſimus Senatus accipiunt, qua aliorum fidelium subditorum fidem atque obsequia accipere solent. In negotio Illustrissimi Principis Electoris Prussico, in quo preces vestras ad Sereniſſimam Regiam Majestatem atque Ordines interposuistis, ita ex Ampliſſimi Senatus, maximæque partis Nuntiorum Terrestrium sententia Sac. Regia Majestas, Dominus noster clementissimus statuit, ut ipsum quidem feudi succesionisque negotium utriusque partis jure in eo, in quo hactenus fuit, statu integro relicto, ad proxime futura usque Comitia differet. Curatelam autem Illustrisimi Principis ALBERTI aegri, iis per omnia legibus & conditionibus, quibus inclytae memoriae Illustrisimus Elector, Parens Illustrisimæ Celsitudinis ejus eam habuit, eidem Illustrisimae Celsitudini suae deferet. Imprimis vero quemadmodum inter superioris curatelae conditiones Illustrisimi Principis ALBERTI FRIDERICI aegri conditioni prospectum Sac. Reg. Majestas voluit, ita nunc etiam summae curae Sac. Reg. Majestati id est, & posthac etiam erit; libertates & jura, privilegia, uti aliorum Ordinum, ita Civitatum etiam, per omnia salva, integra esse vult, neve novis impositionibus oneribusque graventur, permittet; in universumque jura, privilegia, donationes, praerogativas, immunitates, consuetudines honestas ac laudabiles, jurisdictionem, emporia, depositoria, portus, omnia denique alia, tam in genere, quam in specie, quaecunque vel ab Ordine Teutonico, vel Sereniſsimis Poloniae Regibus decessoribus Sac. Reg. Majestatis, juste, legitimeque concessa, & denique ab Illustrisimae Domus Brandenburgicae Principibus data & confirmata sunt, quorumque in usu & possessione hactenus fuerunt, Sacra etiam Regia Majestas confirmat, nullaque re violari imminuive concedet, sed pro jure directi & supremi dominii sui eas perpetuo conservabit, tuebiturque. Cumque partim ab aliis Ordinem Civilem opprimi, partim contra ipsa Regalia, jusque supremi dominii Sac. Reg. Majestatis novari quaedam significaveritis, Commissarios Sac. Reg, Majestas, Dominus noster clementisimus, summa cum potestate mittere in Ducatum eum decrevit, qui omnium juris & libertatis aequa ratione habita, si quid contra eum factum

Anno 1609.

ANNO 1609. oſtenſumque fuerit, in integrum reſtituant, atque ad aequitatis jurisque normam omnia revocent. Ad extremum, quemadmodum pro jure ſupremi directique dominii ſui, libenter eadem, qua alias ſibi ſubjectas civitates clementia S. Reg. Majeſtas, Ampliſsimique Regni Ordines, Ducatus etiam ejus civitates complectendas tuendasque ſibi putant, ita ipſas etiam, nullam occaſionem omni fide obſequioque ea promerendi intermiſſuras, pro certo ſibi pollicentur.

Ad Mandatum Sacræ Regiæ Majeſtatis proprium.

Hieronymus Cielecki.

CCXCIII.

Diploma SIGISMUNDI III. *Poloniæ Regis, quo, defuncto* JOACHIMO FRIDERICO, *Curatio ac Gubernatio Ducis ac Ducatus Pruſſiæ Filio ejus* JOANNI SIGISMUNDO *defertur.* Datum Cracoviæ 29. Aprilis 1609. *Indidem.*

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniae, M. Dux Lithuaniae, Ruſſiæ, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Livoniaeque; nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius Rex. Significamus praeſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis & ſingulis. Cum vetuſtas Majorum noſtrorum DD. Poloniae Regum, ac ab iis derivatas noſtras quoque proprias neceſsitudines cum Illuſtriſsima Domo Brandenburgica, perpetuumque illius erga Nos Regnumque noſtrum ſtudium, magni, ut par eſt, faciamus: defuncto Illuſtriſsimo Principe Domino GEORGIO FRIDERICO, Marchione Brandenburgenſi, & in Pruſsia Duce, jus curatorium aegri in Pruſsia Ducis, Illuſtriſsimi Principis Domini ALBERTI FRIDERICI, ad Nos uti ſupremum directumque Dominum devolutum, Illuſtriſsimo Principi Domino JOACHIMO FRIDERICO, Marchioni & Electori Brandenburgenſi, ad conteſtandam noſtram erga eam Domum propenſiſsimam voluntatem benigne contuleramus: Is cum deceſsiſſet e vita ſuperiore anno, deveniſſetque denuo ad Nos eadem illa cura: ipſam, non neceſsitate aliqua juris, ſed quaſi pignus noſtrae benevolentiae erga Illuſtriſsimi defuncti Electoris Filium, Illuſtriſsimum JOANNEM SIGISMUNDUM, Electorem itidem & Marchionem Brandenburgenſem, transferendam iterum putavimus, quod is Majorum ſuorum erga Nos Regnumque noſtrum ſtudium, quaſi haereditate in ſe transmiſſum, amplexus, praeclare tueatur & colat, ejusque ſingularia jam ſpecimina ediderit; quique non ſolum ob vetus agnationis, ſed eo magis ob recens affinitatis vinculum, quo ducta in Conjugem Filia Illuſtriſsimi aegri Principis, Illuſtritati ipſius arctiſsime conjunctus eſt, ex uſu & dignitate ejus Illuſtritatis curam eam maxime geſturus eſſe videatur. Itaque ex conſilio Ampliſsimi Senatus noſtri, rebus Ducatus illius per Commiſſarios noſtros conſtitutis, jureque noſtro directi dominii ſtabilito, deferimus ad Celſitudinem ipſius munus curationis, eumque Curatorem commemorati Illuſtriſsimi Principis D. ALBERTI FRIDERICI in Pruſsia Ducis auctoritate noſtra Regia conſtituimus, curationemque & adminiſtrationem Ducatus univerſi in Pruſsia, bonorumque ac redituum quacunque ratione inde provenientium omnium committimus praeſentibus Literis noſtris, admittimusque Celſitudinem ipſius ad regimen Ducatus ejusdem, jure & poteſtate Curatoris, ac vetere titulo in Pruſsia Ducis, eodem plane modo, iisdemque per omnia conditionibus, de quibus inter Nos, & felicis recordationis Parentem ipſius, Illuſtriſsimum Principem JOACHIMUM FRIDERICUM, S. R. Imperii Electorem ac Marchionem Brandenburgenſem, An. 1605. conventum, non modo per Legatorum chirographa, ſed etiam ejusdem Illuſtriſsimi Electoris authenticam comprobationem transactum fuit. Potiſsimum autem, quoniam curatio & adminiſtratio haec univerſa ob Illuſtriſsimi Principis ALBERTI FRIDERICI mentis aegritudinem defertur, volumus atque cavemus his Literis noſtris, ut Illuſtritati ejus in ea valetudinis infirmitate conſtitutae, de rebus omnibus ad victum & cultum corporis pertinentibus, per Illuſtriſsimum Principem Electorem, Dominum IOANNEM SIGISMUNDUM, pro dignitate proſpiciatur: ſin vero, quod optamus, Illuſtritas ejus ad priſtinam mentis ſanitatem, per *D*EI gratiam redierit, prolemque conjuge ducta maſculum haeredem ſuſceperit, ipſi quidem Principi ALBERTO FRIDERICO, ſi vigorem mentis recuperaverit, adminiſtratione ſine difficultate & negotio decedere; ſin Filio demum ea dimittenda veniret, tum demum cum ad legitimam ætatem pervenerit, non alias, nec prius Illuſtriſsimus Princeps *D*ominus IOANNES SIGISMUNDUS, *D*ucatu eo adminiſtrationeque ejus cedere, & curationis ſuae rationem reddere tenebitur. In iis tamen reddendis, ſi quid reſpectu ejus *D*ucatus Celſitudo ipſius ſumptus fecerit, aut erogaverit, id omne ut re-

ANNO 1609. cte expensum suscipi debebit Atque haec quidem Curatoria constitutio & ordinatio nostra, ut debitum sortiretur effectum, dedimus negotium Commissariis nostris, ad constituendas *D*ucatus ejusdem rationes ablegatis, ut eam concessionem nostram Statibus & Ordinibus ejusdem *D*ucatus denuncient, Celsitudinemque ipsius in possessionem curatoriae inducant. Promittimus vero nostro ac Serenissimorum Successorum nostrorum nomine, Nos, Serenissimosq; Successores nostros, commemorato Illustrissimo Principi Electori, curationem praefati Illustrissimi Principis *D*omini ALBERTI FRIDERICI, *D*ucatusque in Prussia administrationem & gubernationem, modo & conditionibus superius descriptis, integram expeditamque praestituros. Salvis ibidem per omnia juribus nostris regalibus, Regni nostri, *D*ucatusque illius, ac subditorum ejus, tum & pactis antiquis, quae per omnia sarta tecta conservare, neque iis ullum praejudicium hac curationis atque administrationis concessione allatum esse volumus, In quorum omnium fidem presentes subscripsimus, & sigillo Regni nostri communiri mandavimus. *D*atum Cracoviæ die 29. Mensis Aprilis, Anno Domini 1609. Regnorum nostrorum Poloniae vigesimo secundo, Sueciae vero decimo sexto.

SIGISMUNDUS Rex.

CCXCIV.

Cautio JOANNIS SIGISMUNDI *de Conditionibus servandis, exercitioque Catholicæ Religionis non impediendo.* Dat. Regiomonti 23. Junii 1609. *Indidem.*

NOS JOANNES SIGISMUNDUS Dei Gratia Marchio Brandeburgensis, Sacr. Romani Imperii Archicamerarius & Elector, in Prussia, Juliæ, Cliviæ, Montium, Stetini, Pomeraniæ, Cassuborum, Vandalorum & Crossnæ, Carnoviæque in Silesia Dux, Burggrabius Norimbergensis & Princeps Rugiæ &c. Significamus &c. Quod cum defuncto Illustrissimo Principe Domino JOACHIMO FRIDERICO Marchione Electore Brandeburgensi, Parente nostro desideratissimo, de constituendo ac finiendo negotio feudi Prussici Legati nostri ad Serenissimum & Potentissimum Poloniæ & Sueciæ Regem &c. Amplissimosque Regni Poloniæ Ordines, in proxime praeteritis Comitiis Varsaviæ congregatos ablegati fuissent, negotioque ibidem feudali ob molem negotiorum Comitialium dilato, cura aegri Illustrissimi in Prussia Ducis, Domini ALBERTI FRIDERICI Administratioque Ducatus universi non tam juris aliqua necessitate, quam ex mera clementia ac benignitate Regia a Serenissimo Rege Nobis promissa ac per Illustrissimos & Magnificos Commissarios Serenitatis ipsius Regiomonti delata Nobis hoc tempore fuisset, iisdem plane conditionibus, quæ Responso Comitiali Anni MDCV. Legatis Illustrissimi olim Parentis Nostri dato editæ, ac ratihabitione authentica Majestatis ipsius comprobatæ sunt, Nos curæ atque administrationis illius ratione debito homagio atque juramento nondum praestito, de conditionum earundem a Nobis explendarum fide, cavendum Serenissimo Poloniæ & Sueciæ Regi, Amplissimisque Ordinibus Regni putavimus, cavemusque præsentibus Literis nostris, promittentes verbo nostro Principali, quod quousque fides earundem conditionum responso Comitiorum Anni MDCV. comprehensarum, homagio & juramento solenni stabilita a Nobis non fuerit, iisdem conditionibus omnibus & singulis stabimus, easque in omnibus punctis & articulis integre atque in effectu observabimus & explebimus. Cum vero ipsi Domini Commissarii circa articulum Religionis Catholicæ in Ducatu hoc libere exercendæ, juriumque Patronatus in Bonis Nobilium hereditariis, & templi unius aut alterius Regiomonti concedendi & ad usum Catholicis tradendi toties Nos compellarent, atque ratihabitionem nostram conditionis specialis de ipsa Religione illa eadem transactione contentæ urgerent, Nos ut eo magis testatam nostram voluntatem de tenendis supra scriptis conditionibus faciamus, & quod ab eis discedere nequaquam velimus, promittimus, conditionem de Religione, juribus Patronatus, & Ecclesiis pro usu Catholici ritus concedendis & dimittendis, uti & literaliter in supra scriptis pactis Anni MDCV. continetur, quemadmodum & alias omnes insimul transactas post præstitum homagii juramentum observaturos & realiter præstituros esse. Quod autem ad exercitium Catholicæ Religionis attinet, illud etiam secundum dispositionem transactionis Anni MDCV. Catholicis ex nunc liberum & concessum esto. Juribus quoque Regni Poloniæ, juribus item Odinum Ducatus in Prussia, tum & iis, quæ per commemoratos Serenissimi Regis Poloniæ & Sueciæ &c. D. D. Commissarios constituta sunt, salvis & integris manentibus. In quorum omni-

ANNO 1609.

Anno 1609. um fidem præsentes subscripsimus, sigillo quoque nostro roborari curavimus. Actum & datum Regiomonti tertia Julii stylo antiquo Anno Domini milesimo sexcentesimo nono.

JOANNES SIGISMUNDUS
Elector.

CCXCV.

Acta & Decreta Commissariorum Sigismundi III. *Polonæ Regis.* Regimonti 13. Julii 1609. *Indidem.*

Nos Simon Rudnicki, Dei Gratia Episcopus Varmiensis, Georgius Kostka a Stangenberg Palatinus Mariæburgensis, Golubensis, Dirschaviensisque, Martinus Sierakowski de Boguslavice, Inovlodensis, Przedecensis, Capitaneus, Albertus Kryski de Kryско & in Drobnin Siepracensis, Castellani: Joannes Swiętoslawski de Swiętoslav, Referendarius Curiæ Regni, Succamerariusque Terræ Premisliensis, Kozienicensisque Capitaneus: Lucas Mieszynski de Brudzew, Succamerarius Calissiensis: & Samuel Laski, Secretarius Aulicusque, Commissarii Sacræ Regiæ Majestatis, Serenissimi & Potentissimi Principis Domini Domini Sigismundi III. Dei Gratia Reg. Poloniæ, Magni Ducis Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Massoviæ, Samogitiæ, Livoniæque, nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque hæreditarii Regis, ad Conventum generalem omnium Ducatus Prussiæ Ordinum, ab eadem S.R.Maj. hic Regiomontem pro die hodierna 26. Maji Anno 1609. indictum celebratumque delegati, actuique infrascripto præsidentes.

Significamus tenore praesentium universis & singulis, quorum interest. Quod cum Sacra Regia Majestas Dominus noster clementissimus, supremus & directus Ducatus Prussiae Dominus, statum ordinemque rerum in hoc ipso Ducatu nonnihil a forma & priscis institutis suis deflexisse & exorbitare, suaeque Majestatis & Regni juribus quibusdam in rebus derogatum esse cognoverit, ac propterea in causas & rationes illorum omnium inspiciendum fore, modosque & rationes, quibus ea instaurentur, adhibendos esse, nec non ut animi Nobilium, ac aliorum ex subditis conquerentium, tumque publicae & privatorum res pacatae redderentur, ex Amplissimi Senatus sui sententia censuerit. Ac primo quidem auctoritate ejusdem Sac. Reg. Majestatis Conventus particulares per universam hanc Provinciam Districtusque omnes, Anno 1609. locis solitis, deinde hic praesens generalis Regiomonti, auctoritate Sac. Reg. Majestatis indicti, & omnibus & singulis Ordinibus, Statibusque ac Magistratibus ritu solenni innotuerunt: simul etiam ea ipsa Sacra Regia Majestas id nobis curae & muneris, plena & absoluta in omnibus facultate sua concessa, committere dignata est. Cumque eo loci Regiomontem pro die praefixa, id est 26. Maji, una conveniremus, Ordines quoque ac Status omnes & singuli, per Nuntios tertarum ac districtuum, nonnulli autem per semetipsos convenirent, & diem ac terminum a S. R. Majestate sibi & nobis assignatum attentarent: Nos itaque haec prima Commissionis nostrae fundamenta jecimus: nempe literas publicae fidei a Sacra Regia Majestate ad universos Ordines datas, authentice, sub propriae manus Sac. Reg. Majestatis subscriptione & sigillo majori Regni emanatas, in publico cœtu exhibuimus, easque praelegi fecimus, quorum tenor is est.

„ Sigismundus III. Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Livoniæque, nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius Rex. Magnificis, Generosis, Nobilibus, Spectabilibus ac Famatis Ordinibus *D*ucatus in Prussia, in Conventu Regiomontano, Commissionis a Nobis indictae obeundae causa congregatis, sincere ac fideliter Nobis dilectis, gratiam nostram Regiam. Sincere ac fideliter Nobis dilecti: Quod in proxime praeteritis Regni Comitiis responsis nostris Sinceritatum & Fidelitatum vestrarum Nuntiis eo nomine datis recepimus, id praestamus hoc tempore, mittimusque Commissarios nostros, plena potestate instructos, qui querimonias Sinceritatum & Fidelitatum vestrarum cognoscant, controversias sopiant, rationesq; Ducatus illius ad veterem normam constituant. Iis Sinc. & Fidel. vestrae ea, quae a Nobis in commissis habent, exponentibus plenam fidem adhibebunt, atque in omnibus auctoritati & ordinationi eorum, id quod par erit, obsequium praestabunt. Erit id officio ipsorum consentaneum, Nobisque gratum. Cupimus Fidelitates & Sinceritates vestras bene & feliciter valere. Datum Cracoviae die ultima Mensis Aprilis, Anno Domini 1609. Regnorum nostrorum, Poloniae 22. Sueciae verò 16.

SIGISMUNDUS Rex.

Repro-

ANNO 1609. Reproduximus deinde ſub ejusdem manus Sac. Reg. Majeſtatis ſubſcriptione & majore Regni ſigillo Literas Commiſſionis ab ipſa eadem Majeſtate nobis datas, quae publicae lectae & inſinuatae ſunt, in contextu verborum hujusmodi.

„SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Mazoviae, Samogitiae, Livoniaeque, nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius Rex. Significamus praeſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis & ſingulis, maxime autem Magnificis, Generoſis, Nobilibus, Spectabilibus ac Famatis Ducatus Pruſsiae Conſiliariis, Ordinibus & Statibus: Multis & gravibus cauſis Nos adductos, Commiſſarios noſtros in Ducatum eum mittendos de Ampliſsimi Senatus conſilio cenſuiſſe, qui Ducatus ejus res inſpicerent, componerentque, quas nimirum a priſtino ſtatu ab ordine hiſce temporibus & adminiſtrationibus praeteritis nonnihil deflexiſſe perlatum ad Nos eſt. *D*eſignavimus igitur ad eam rem Reverendos in Chriſto Patres, Magnificos, Generoſos, ex Senatorio Ordine, Mathiam Pſtrokońſki Vladislavienſem & Pomeraniae, Simonem Rudnicki Epiſcopum Varmienſem, Georgium Koſtka a Stangenberg Palatinum Mariaeburgenſem, Martinum Sierakowſki Inowłodenſem, Albertum Kryſki Sieprcenſem, Caſtellanos; Ioannem Swiętoſławſki Referendarium Curiae Regni, Lucam Mielżyńſki Succamerarium Caliſſienſem, quibus Secretarium noſtrum Generoſum Samuelem Laſki adjungendum exiſtimavimus. *D*edimus autem hiſce plenam integramque poteſtatem ad Conventum eum, qui a Nobis ad diem 26. Menſis Maji Regiomontem indicetur, cum Magiſtratus, tum alios Nuntios Terreſtres ad ſe evocandi, de rebus atque negotiis ad ſtatum *D*ucatus, incolarumve jura & privilegia pertinentibus agendi, querelas, poſtulata, gravamina, ſi aliqua illata fuerint, tam publica, quam privatorum audiendi, de iis ex aequitate & juribus, privilegiisque *D*ucatus incolarum, tam a priſcis Magiſtratibus Ordinis Theutonici, quam a *D*ucibus deceſſoribus noſtris, atque adeo ipſius inclytae *D*omus Brandenburgicae Principibus, beneficio deceſſorum noſtrorum in Pruſsia *D*ucibus, ſtatuendi; judicio, ſi res poſtulaverit, vel per ſe, vel per ordinarios judices procedendi, judicandi, teſtes teſtimoniaque audiendi, examinandi, juramenta exigendi, ſententias ferendi, eas denique executioni mandandi, atque adeo ad ea omnia rite ordineque peragenda, vel hujus in ulterius tempus transferendi, vel novi etiam Conventus indicendi, omnia denique & ſingula tam in genere quam in ſpecie adminiſtrandi, peragendique, quae quocunque modo ad munus hoc illorum negotiaque eis per mandatum praeſcriptumque noſtrum commiſſa pertinere videbuntur, etiamſi aliqua hujusmodi exiſterent, ad quae ſpeciali mandato noſtro opus eſſe aliquo videretur. Quod Nos ad omnium & ſingulorum notitiam deducendo, maxime autem commemorati *D*ucatus Ordinum univerſorum & ſingulorum, ut ſupra memoratis Commiſſariis noſtris eandem fidem, honorem, obedientiam, omnibus in rebus ad delegationem Commiſsionemque illorum hanc pertinentibus praeſtent, quam, ſi Ipſi praeſentes eſſemus, praeſtare Nobis deberent, praeſentibus hiſce hortamur mandamusque. Majoris fidei cauſa haſce manu noſtra ſubſcripſimus, ſigilloque Regni noſtri muniri mandavimus, *D*atum Cracoviae die 29. Menſis Aprilis, Anno *D*omini 1609. Regnorum noſtrorum Poloniae 22. Sueciae vero 16.

SIGISMUNDUS Rex. “

ANNO 1609.

His vero, uti praefertur, exporrectis, jurisdictioneque noſtra Commiſſoriali opportune fundata, & ad omnium notitiam deducta, ad debitam executionem commiſſorum procedentes, primam propoſitionis noſtrae partem nomine Sac. Reg. Majeſtatis fecimus, in hunc modum & ſeriem verborum.

Sacra Regia Majeſtas, *D*ominus noſter clementiſsimus, benignam erga univerſos hujus *D*ucatus Ordines voluntatem ſuam Regiam & clementiam per nos defert denuntiatque. Quae cauſae & rationes Sacram Regiam Majeſtatem nos huc delegandi permoverint, brevibus Magnificae, Generoſae ac Spectabiles *D*ominationes veſtrae intelligant. Cum ex Nuntiis veſtris, & alias, & in proximis *C*omitiis *S*acra Regia Majeſtas accepiſſet, ita nonnulla in *D*ucatu hoc novata turbataque eſſe, ut Majeſtatis ipſius ſuprema auctoritate in priſtinum ſtatum ea reponi oporteret: ejus rei conficiendae negotium nobis de ampliſsimi ſententia conſilii demandavit. Ac primum quidem *S*tatus & Ordines *D*ucatus minime poſſe ignorare, jus directi ſupremique dominii in *D*ucatu *S*ereniſsimos Reges, Regnumque Poloniae obtinere: attamen cum aliis in rebus nonnullis non ſatis ab iis obſervatum cultumque fuiſſet, tum maxime, quod nuper Illuſtriſsimo laudatiſsimae memoriae *D*omino IOACHI-

ANNO MO FRIDERICO Electore Brandenburgenſ. 1609. (quem curæ Illuſtriſſimi aegri Ducis, adminiſtrationique Ducatus hujus præfecerat) mortuo, cum cura illa exſtincta, ad Sacram Regiam Majeſtatem ſuprema gubernatio Ducatus pertineret, aegro Principe ad gubernationis munia invalido, ejusdemque ac tutelæ Regiæ proprie obnoxio: privata tamen auctoritate, inſcio inconſultoque Sereniſſimo Rege, Conventum ſibi indicere ante proxima Regni Comitia, & in eo ea proponere, atque tractare, quæ jura Majeſtatis ſupremique & directi Dominii diminuere viderentur, ut qui pro officio ſuo, & veſtro quoque, qui jure ejusdem Majeſtatis Regiæ, uti directi ſupremique dominii, ſubditi cenſemini, omni ratione aequa & honeſta proſpicienda ſibi eſſe non ignoret, & jus directi Dominii ſui quam diligentiſſime tueri ſervareque debeat. Cum autem Sacræ Regiæ Majeſtatis auctoritate legitimus vobis nunc Conventus indictus ſit, in proximis vero Comitiis, inprimis quidem Equeſtris Ordinis Ducatus hujus Nuncii queſti fuerint, multa hiſce temporibus contra jura, conſuetudinesque Ducatus iſtius invecta fuiſſe, & complura alia nova onera incolis impoſita, exhauſtamque Provinciam, ad extremum & cum alia nonnulla contra jus in Ducatum hunc Sacræ Regiæ Majeſtatis a quibusdam attentata, tum famoſos quosdam libellos paſſim ſpargi, quibus homines Ducatus iſtius a fide, obſervantiaque erga Sacr. Reg. Majeſtatem Regnumque abducerentur; Civitatum etiam nomine, partim ab Equeſtri Ordine jura ſua lædi ſupprimique, partim contra idem directi Dominii jus quædam novari, delatum ad Sacram Regiam Majeſtatem ſit: ampla cum poteſtate Sac. Reg. Majeſtas nos huc mittendos ablegandosque cenſuit, ut omnibus hiſce de rebus cognoſceremus, & de cæteris, quæ ad ſtatum hujus Ducatus pertinerent, conſtitueremus, ac in optimum ſtatum ex formula regiminis ſecundum Privilegia, incolis a Sereniſſimis Regibus Anteceſſoribus Sacræ Regiæ Majeſtatis, tum a priſcis Ducatus Magiſtratibus, ac noviſſime ipſis etiam inclytæ Brandeburgicæ Domus Principibus conceſſa, omnia reponeremus & ſtabiliremus. Itaque quid Nobilitas ſeu Ordo Equeſtris, quidque Civitates poſcant, & quibus in rebus Sacræ Regiæ Majeſtatis opem requirant, quæque mutata, aut de proprio ſtatu retorta exiſtimant, hic nobis oſtendenda, probandaque ſunt; ea tamen, qua par eſt, modeſtia, & ſervato debito honore. Dabimus operam, ut ex aequitate, juribusque Ducatus hujus, auctoritate a Sac. Reg. Majeſtate nobis attributa, ſtatuere & decernere valeamus. Quæ itaque proponentur nobis deferenturq; libentibus animis cognoſcemus. Sunt alia negotia magni momenti a Sacra Regia Majeſtate nobis commiſſa, Magnificis, Generoſis, Nobilibus & Spectabilibus Dominationibus veſtris alio tempore proponenda, agenda, & tractanda, de hiſce prius cognitione facta, quæ præmiſſa ſunt. ANNO 1609.

Qua quidem propoſitionis ſeu propoſitionum parte abſoluta, Ordinibus ipſis ſpatium deliberationis a Nobis expetentibus, id ipſis conceſſimus, ſeſſionemque alteram ad diem tertiam proximam ex ipſorum inſtantia in eodem vigore diſtulimus.

Tandem die XXIX. Menſis Maii in locum ſeſſionis primæ venimus, quæſivimusque ab Ordinibus, num parati eſſent ad illa, quæ ſibi nudius tertius nomine Sacræ Regiæ Majeſtatis propoſita ſunt, reſpondere, & in aliquo gravamina proferre velint, dum interim Equeſtris Ordo ſcripta gravaminum ſuorum præſentibus aliis Statibus Nobis obtuliſſet. Petentibus autem aliis Ordinibus dilationem ſeu ſpatium ad reſpondendum ſuper ipſa gravamina ſibi concedi, ea de cauſa ad feriam ſecundam proximam terminus a nobis in ſuo vigore prorogatus eſt.

Advenientibus autem feria ſecunda partibus, quarum intererat, nondum paratis, diſtulimus eum ipſum terminum in proximam feriam tertiam. Qua cum in locum ſolitum veniremus, Domini Conſiliarii Regentes, una & Ordo civicus, a nobis petiit dari ſibi reſcripta gravaminum ab Ordine Equeſtri exhibitorum, quibus illud a nobis permiſſum eſt non gravatim; hortatos tamen fecimus, ut temporis rationem habeant, neve illud extrahant minus neceſſariis altercationibus.

Poſtea memores ultimorum in prima propoſitione noſtra verborum (reſponſis ad gravamina nondum exceptis) quibus multa alia Regiæ Majeſtatis commiſſa, & quidem ea, quæ jura Sacræ Regiæ Majeſtatis ſpectarent, referenda nobis eſſe prædiximus; hanc alteram propoſitionum noſtrarum partem nomine Sacræ Regiæ Majeſtatis ad Dominos Conſiliarios Regentes, una & ad univerſos Ordines, iisdem præſentibus, ut

Anno 1609. ut ad omnia ſimul reſponderent, intulimus, fecimusque.

Primò quidem ea, quæ contrà jus directi ſupremique Dominii Sacræ Reg. Majeſtatis attentabantur, hæc ſunt, quæ Sacram Regiam Majeſtatem Dominum noſtrum Clementiſſimum, ſimul & univerſos Regni Ordines maximopere afficiunt. Præterquam enim, quod nuper poſt deceſſum Illuſtriſſimi Domini Joachimi Friderici defuncti, Conventum ſibi propria auctoritate, ut in prima parte propoſitionum noſtrarum demonſtratum eſt, inſcia & inconſulta Sacra Regia Majeſtate, directo ſupremoque Domino, ante Comitia Regni proxima indicere, ac in eo ipſo Conventu ea proponere atque tractare, quæ jura Majeſtatis, ſupremique & directi Domini diminuunt, auſi: antea etiam tum ſcriptis reſponſisque ſuis, tum factis ipſis, auctoritatem, juraque Majeſtatis ac Regni non leviter labefactare conati fuerint, vendicantes ſibi in multis Regalem auctoritatem, atque jus Majeſtatis Regiæ & Regni ſupprimendo, vinculaque & ſponſionem publicam, qua Regno, uti corpori ſuo, connexi ſunt, diſſuere intendentes. Etenim ſub tempus curatelæ Illuſtriſſimi Georgii ab Anſpach, Marchionis Brandeburgen. præter alia multa in oppreſſionem Nobilitatis tentata & facta, ab Appellationibus quoque ſubditi ejus Ducatus cujuſvis Ordinis arcebantur. Quin & contra Privilegium Lublinenſe de Anno MDLXIX. in Curialis judicii ordinatione *Hoffgericht Ordnung* dicta, de Anno MDLXXXIII. titulo *de reviſione*, articulo decimo, ſub pœna corporis & pecuniaria, omnis Appellatio interdicebatur & interdicitur, ac ſubinde premebantur decretis iniquis & mulctis pecuniariis: exindeque juri Sacræ Regiæ Majeſtatis, & ipſis etiam pactorum Feudalium conditionibus contraventum eſt. Literæ etiam ſalvi conductus, aliaque Mandata Sacræ Regiæ Majeſtatis, nullius ferme fuerunt auctoritatis. Ipſo deinceps Curatore Illuſtriſſimo, Georgio ab Anſpach e vivis ſublato, nihil plane Sacræ Regiæ Majeſtati, uti Domino directo ſupremoque, ad quem cura ejusdem Ducatus, tanquam verum & proprietarium Dominum de jure ipſius Regio, atque etiam ex teſtamento primi Feudatarii ſemper ſpectat, ſignificaverunt. Quin etiam intervenientibus aliquot Sacræ Regiæ Majeſtatis mandatis, de rebus negotiisque Ducatus, illa poſthabita ſunt, & omnia in contrarium facta.

Demandaverat Sacra Regia Majeſtas negotia ad ſtatum Ducatus ſpectantia, ſine ſcitu & voluntate ſua nec peragi, nec concludi debuiſſe. Cum externis item, ipſa Majeſtate inſcia, nulla conſilia tractari, milites non conduci, ſimul & conductos dimitti, injunctum fuerat. In contrarium vero, poſtpoſitis Regiæ Majeſtatis juſſis, conſilia aliunde capiebantur; jura Dominii, Principi protunc externo, vero directoque Domino prætermiſſo neglectoque, tribuebantur; juſtitia oppreſſis denegabatur, protrahebaturque; jus gubernationis cujusdam (quod præter voluntatem & auctoritatem Sacræ Regiæ Majeſtatis nullum eſſe poterat) reſponſis quibusdam deferebatur; miles non modo non dimiſſus, ſed & majori numero auctus fuit; arces omnes Regni finibus convicinæ, eo ipſo tempore omni apparatu bellico, e Germania ſollicite comparato, adductoque, atque milite inſolito munitæ; plebs ruſtica decimata centuriataque, & omni apparatu inſtructa; luſtrationes ſæpius factæ. Hæc vero quem in finem facta fuerunt, non difficulter cerni poteſt. Vacantes Magiſtratus, & officia quatuor Arcium, ex quibus Præfecti viri bene meriti ſupremis officiis præficiebantur, non Sacræ Regiæ Majeſtatis, ſed Illuſtriſſimi Domini Electoris nuper defuncti arbitrio, nullo pro tunc ad id jure obtento, diſtribuebantur; Domini Regentes, ſine ſcitu & voluntate Sacræ Regiæ Majeſtatis, directi & ſupremi Domini, non ſervatis gradibus, & conſuetudinibus antiquis prætermiſſis, Præfectos inſtituebant, & ad Magiſtratus promovebant. Uno deinde ipſorum Dominorum Regentium Barone a Kitlitz, ſimiliter brevi poſt altero atque tertio defunctis, Sacra Regia Majeſtate per literas, Nunciosque ſuos, ne ſine Majeſtatis ſuæ voluntate alios præficerent, interdicente, poſtpoſito tamen Mandato Sacræ Regiæ Majeſtatis, præſente etiam Nuncio, elegerunt, & inſtituerunt. Anno 1609.

Theſaurus hujus Ducatus publicus, in Arce Memelenſi depoſitus, Sacra Regia *M*ajeſtate irrequiſita, inſciisque Provincialibus, Berlinum deportatatus. Officii autem eſt uniuſcujusque, pro debito ſubjectionis, ea, quæ in his noverit, fideliter Dominis Commiſſariis deferre, & denunciare.

Læſum deinde eſt jus *S*acræ Regiæ *M*ajeſtatis & Regni, ob violentam Catholicæ Romanæ Religionis excluſionem, Eccleſiarumque Catholicarum in hoc ip-

Anno 1609. so Ducatu antiquitus fundatarum privilegiatarumque occupationem, & bonorum Ecclesiasticorum ademptionem, ac in usus privatos profanosue conversionem. Dubium enim nemini est, Religionem ipsam Catholicam in iis oris primitus institutam propagatamque fuisse, ipsoque tempore regiminis Ordinis Cruciferorum, nec non sub erectione & institutione Feudi viguisse, bonaque & possessiones ad usum earum Ecclesiarum habuisse, nec alio jure & conditione ipsam primævam investituram ratione Feudi concessam fuisse, quam iis, quibus *M*agister Ordinis Cruciferique has terras ante tenuerunt, quos integris Episcopatibus, bonisque Ecclesiasticis, maxime autem Religione Catholica florente, Provinciam hanc possedisse, verius esse, quam ut demonstrari sit necessum. Hæc vero omnia post assecutionem Feudi, & receptum beneficium, convulsa, occupataque sunt. Et quamvis permissum fuerat Religionis Augustanæ exercitium, non tamen Religionem Catholicam eo summotam; sed salva potioreque Catholica reservata, penes illam quoque usus Augustanæ permissus; sed permissus potius, quam approbatus vel confirmatus est. Ita vero permissus ipsius usus Privilegio Lublinensi de Anno MDLXIX. uti juxta formulam Augustanæ confessionis, & ejusdem Apologiæ tantum, non autem secundum articulos *S*malcaldicos (sicut repetitio corporis doctrinæ Ecclesiasticæ, de Anno MDLXX. continet) a subditis Ducatus Prussiæ vivatur. Illud enim, quod suis fundationibus & privilegiis constabat, violare nequaquam licuit. Praeterea Nobilibus ac incolis Catholicis *D*ucatus hujus, in villis oppidisve suis haereditariis exercitium Religionis Catholicae non permittitur: Ecclesiae & sacerdotes Ritus Romani prohibentur, quo maxime jus *S*erenissimi Regis & Regni opprimitur. Qua in re interceserunt publico nomine transactiones inter *S*acr. Reg. *M*ajestatem Regnumque, & Illustrissimos *D*ominos *M*archiones Brandeburgenses, posterius vero cum Illustrissimo *D*omino Joachimo Friderico Electore nuper defuncto, ejusque Celsitudinis Legátis in Comitiis Cracovien-sibus pactum conventumque fuit, ut religionis Catholicae exercitium unicuique profiteri eam volenti liberum in *D*ucatu eo sit, neq; sacella & oratoria ubivis prohibeantur, neq; professionis Catholicæ causa quisquam ulla vi, injuria, aut contumelia afficiatur. Ac insuper ejusdem religionis Catholicae exercitio unum atque alterum templum hic Regiomonti cum proventibus assignentur. Jura item Patronatus Catholicis omnibus firma & integra conserventur: uti de his omnibus transactio illa publica susius disponit. Quae cum ad suum effectum eo usque non devenirent, & interim magis magisque turbarentur Catholici, & Ecclesiae profanarentur, vel ad alia exercitia converterentur, pro gravissima, eaque publica injuria *S*acra Regia Majestas illud reputat, & restitutionem exposcit. *C*autum insuper erat ea ipsa transactione, ut *C*atholici omnes ad munera & honores admitterentur, sine quavis exclusione atque injuria: sed cum neque hoc ad effectum sit deductum, non potest *S*acra Regia Majestas id nonnisi indigne ferre, ubi priscae et avitae Religionis homines excluduntur. Et quidem ipsimet libere judicare poterint, quam iniquum & intolerabile sit *C*atholico prohiberi exercitio & excludi, cum sectas & earundem sequaces, post Augustanam ferre vel tolerare omnino nolint nec debeant. Exposcit denique *S*acra Regia Majestas, ut in usus Catholicorum Episcoporum, Sambiensis & Pomesanien-sis, certi aliqui reditus proventusve assignentur, cum ad functionem illam administratoriam sustinendam, illique annexa munia obeunda non parvi sumptus requirantur. Item ut fugitivi Apostatæ atq; subditi extradantur, Sacra Regia Majestas requirit. Anno 1609.

Neque prætermittendum esse censuit Sacra Regia Majestas, quam indignum sit, cum ejusdem Regni corporisque membrum sit ipse Ducatus, in re nullam justam dubitationem trahente, eum capite universoque adeo corpore dissentire, ubi nihil ad causam Religionis, aut conscientiam cujusquam pertineret, vetus Calendarium, quod sequuntur, a profano Principe Julio Cæsare institutum, novum etsi cura Summi Pontificis initio reformatum sit, quia tamen, uti in Christiani Orbis plerisque partibus & Regnis, ita quoque ab aliis subditis Sacræ Regiæ Majestatis publico consensu receptum est: cur non ipsi quoque ejusdem S. Reg. Majestatis & Regni auctoritatem potius, quam illius Ethnici sequantur? Itaque ne ullam moram aut dubitationem amplius de eo interponant, etiam atque etiam hortatur S. R. Majestas, simul & ostendit, quam maxima ex hac varietate Calendarii commerciorum, aliorumque exercitiorum & temporum existant incommoda. Quam autem conveniens & laudabile sit, in omnibus servare unum & eundem animorum consensum & voluntatem, & rerum negotiorumque æqualem usum, quis non videt? Et

ANNO 1609. Et quia in onerandis & exonerandis Anglicis in Habo navibus multiplices admittuntur portorii Elbingenſis atq; etiam Regiomontani defraudationes, quibus cum nulla alia via rectius & commodius occurri poſſe Sac. Regia Majeſtas exiſtimet, quam ſi Camera in portu Pilavienſi inſtituatur, illaque Sac. Reg. Majeſtati concedatur, ipſe quoque portus a Dominis Regentibus expurgetur, & propter varia pericula firmetur, ac neceſſariis muniatur & provideatur. Non dubitat Sacra Regia Majeſtas, ea, quæ poſtulat, ſibi non gravatim conceſſa iri.

Finium differentiæ, tam a Ducatu Lithuaniæ, quam a Regali Pruſſia, una & ab Epiſcopatibus Varmienſi & Culmenſi, per mutuos arbitros, ut componantur & definiantur, Sacra Regia Majeſtas hortatur. Ad extremum juſtitiæ adminiſtratio Nobilibus, & omnibus in univerſum incolis, utrinque ut indilata fiat, de iisque ut Commiſſarii, ſi ita res poſtulaverit, cognoſcant, Sacra Regia Majeſtas injungit. Ut autem aliis ſubditis de Regno, ita præcipue Nobili Adamo Choinſki, ea ipſa juſtitia ſine quavis procraſtinatione præſtetur.

Hac autem ſecunda propoſitionum noſtrarum parte abſoluta, petentibus reſcripta, & deliberationem Ordinibus, ea illis permiſſa fuerunt, cum prorogatione temporis & termini, per nosmetipſos innoteſcendi. Subſequentibus deinceps diebus, oblatis per Ordines, quorum intererat, ad utrasque propoſitiones noſtras reſponſionibus ſcripto editis, ac coram oretenus repetitis, iisque per omnia bene intellectis, factaque illorum omnium juſta cum jure Sac. Reg. Majeſtatis & Regni, juribusque ac privilegiis Ducatus collatione, deliberatione item habita, quid horum prius a nobis decidendum veniat, num gravamina & querelæ Equeſtris Ordinis, ſtatim poſt primam propoſitionem introductæ, una & reſponſa poſtulataque civitatenſium ſcripto comprehenſa, quæ omnia juris privatorum dicuntur; an vero ea, quæ jus Sac. Reg. Majeſtatis & Regni offenderent, quæque eo nomine ad Dominos Conſiliarios regentes, atque ad alios ferme omnes ſpectare videbantur. Tandem judicavimus cauſam vel cauſas Sac. Regiæ Majeſtatis, ut publicas, dignitate ipſa perſonas & res diſcriminante, proponendas eſſe, easque ordine, qui ſequitur, deciſas fore.

De facultate indicendorum a Dominis Regentibus Conventuum eſſe quidem præſcriptum in formula regiminis, cui neutiquam derogare liceat; ſed cum quæſtio præſens ad tempus vacantis curatelæ referatur, quo gubernatio ſuprema Ducatus, ægro Principe ad gubernationis regulam invalido, ejusdemque curæ ac tutelæ Sac. R. Majeſtatis obnoxio, in ſinum Majeſtatis ſuæ devenerat, ſuique juris eſſe, in locum defuncti Curatoris alium præficere, & de Ducatu in optimo ejus ſtatu retinendo providere. Tum quod eadem formula regiminis cautum ſit, in omnibus non ſolum gravioribus & difficillimis, verum etiam communibus incidentibus Provinciæ negotiis ad Sacram Regiam Majeſtatem, uti Tutorem teſtamentarium, confugiendum, & conſilium ipſius requirendum fore debere; rerum vero & temporum nulla major difficultas cernitur, quam in eo caſu Principis invalidi & curatelæ vacantis. Itaque Domini Commiſſarii decreverunt, poteſtatem indicendi Conventus, tempore nimirum præexpreſſo ægritudinis, penes Dominos Regentes remanere debere, verum conſulta & præſcia Sacra Regia Majeſtate; propoſitiones tamen nullas, quantumvis ad commodum Ducatus ſpectantes, niſi ex auctoritate & conſenſu Regiæ Majeſtatis faciendas. In negotiis autem Sac. Reg. Majeſtatis vel Regni, ut omni alio tempore, ita etiam eo ipſo vacantis curatelæ ad mandatum ipſius Majeſtatis, regimine Dominorum Regentium durante, quando opus fuerit, Conventus indicendos fore, & propoſitiones concluſionesque conſilio & auctoritate ejusdem Reg. Majeſtatis peragendas; tempore autem ſeu temporibus minorennitatis Conventuum indictio Dominis Regentibus licita ſit, juxta præſcriptum formulæ & teſtamenti, prout & alia jura ad ipſos pertinentia ipſis ſalva eſſe debent, illæſo tamen jure tutelæ teſtamentariæ Sac. Reg. Majeſtatis, ſalvoque etiam jure petendorum a Sacra Regia Majeſtate, in caſibus & negotiis Ducatus conſiliorum. ANNO 1609.

Appellationes item, quoniam decreti cujusdam publici nomine, contra perpetua originalis feudi pacta, juramentaque Principum & incolarum Ducatus, de tenendis illis præſtita, & contra alia jura & privilegia, penitus fuerunt præcluſæ & interdictæ, viaque illarum obſtructa. Similiter etiam ſalvi conductus literæ violabantur; id recto judicio contra jus Majeſtatis & directi dominii factum eſſe, ac ſubinde auctores hujus operis pœnas in violatores pactorum ſervientes incurriſſe. At vero cum moderni Domini Regentes ejus rei conſcii non ſint, nec pro tunc officiis hiſce præfuerint, illos extra omnem culpam eſſe, criminandos-

Anno 1609. que non fore. Verumtamen, ut ne id in posterum fiat, Magistratusque & Officiales norint suis constare metis, decernimus auctoritate Sac. Reg. Majest. sanctionem illam, uti juri Majestatis suæ, pactisque & juribus ac privilegiis Ducatus contrariam, multorumque injuriæ, calamitati & damno factam, invalidam esse, nullumque robur nunc & in posterum habituram. Prosecutionem autem appellationum eam, & talem servandam a modo fore, qualis inferius descripta est.

Similiter militem seu milites sub tempus curatelæ vacantis non fuisse, nec esse conducendos, nec aliunde quaerendos; tum nec plebs lustranda, nec decimanda absque scitu atque voluntate Sac. Reg. Majestatis. Verum in tali casu belli, scilicet vacante curatela, suscipiendi movendique, nec non praesidiorum comparandorum futuris temporibus, *Ma*jestate Regia consulta & praescia illud fieri. Consilia quoque sub tempus vacantis curatelae ab extraneis, quibus non competit, petenda non esse inscia *S.* Reg. *Ma*jestate, Domino suo supremo. Id ipsum quoque de *Ma*gistratibus & dignitatibus tempore vacantis curatelae conferendis censendum esse, nempe illa cum scitu *S*ac. Regiae *Ma*jestatis esse distribuenda.

De Thesauro publico ex arce Memelensi accepto & translato, cum *D*omini Regentes fidem nobis fecissent, testatique essent, nullum publicum thesaurum illo loco & arce conservari, praeter illam pecuniam, quae ex ipsiusmet arcis & pagorum, aliorumque bonorum eo spectantium reditibus annuis provenit; quae quidem propter militem inibi perpetuo servandum in eum locum confertur, & cujus usus distributioque ad Illustrissimum Principem pertinet: ipsorum itaque fidei, tanquam publicae, nobis standum esse, nec de eo disquirendum putavimus.

Quod autem attinet ad Ecclesias Catholicas, earumque dotes ac fundationes primitus ante collationem feudi erectas, suisque privilegiis munitas, jam vero sub tempore feudi ademptas, & in alios usus conversas; tum quod exercitia Religionis Catholicae prorsus explosa sunt, Nobilibusque ad Ecclesias in ipsorum haereditariis bonis jura patronatus prohibentur, ac sub jus feudi trahuntur, sicque de plano Fides Catholica abalienata est, & privilegia Ecclesiastica una cum bonis adempta, Augustana vero confessio, quae saltem permissive penes Catholicam, quinimo illaesa Catholica manente, concessa erat, non sine injuria Catholicae Religionis hominumque invecta & introducta est. Qua in re cum toties apud Illustrissimum Electorem Curatoremque futurum, ad quem id ex vi transactionis, cum Illustrissimo Parente suo initae, primo loco pertinere videbatur, una & cum Provincialibus *S*a. Reg. *Ma*iestatis, & Ordinum Regni nomine sollicite egissemus, effectus autem non fuerit consecutus; proinde negotium hoc totum ad *S*ac. Reg. *M*ajestatem & Ordines Regni referendum nobis esse instituimus. Anno 1609.

Negotium Episcopatuum duorum, *S*ambiensis & Pomesaniensis, nec non articulum de non instituendis ab Ordinibus religionis ipsorum *S*uperintendentibus, vel quovis nomine vocandis Praesidentibus; tum etiam Calendarii ad praesens non suscepti, causas & rationes ab Illustrissimo Principe & Ordinibus *D*ucatus diserte propositas, *S*ac. Reg. *M*ajestati exponemus, ad quam omnia haec integre recipimus, judicioque suae *M*ajestatis relinquimus.

Apostatas et alios transfugas, nec non subditos alterutrum extradendos semper, nec fovendos fore declaramus, & *M*agistratibus, quorum interest, Ordinibus *D*ucatus in idem consentientibus, injungimus.

Quoad Cameram in portu Pilaviensi instituendam, Illustrissimi Principis & Ordinum responsionem suae *M*ajestati referemus.

De finium differentiis proximo autumno, segetibus collectis, componendis consignandisque, consensum mutuum hic in praesentia nostra utrinque collatum approbamus; utque id more hactenus solito per mutuos arbitros, & si opus fuerit, Officiales ordinarios fiat; & ne in ullam moram ducatur, auctoritate *S*ac. Reg. *M*ajestatis decernimus.

In administratione justitiae communis Nobilibus, & omnibus in universum Regni et *D*ucatus incolis, ut ea semper indilata utrinque fiat, omnibus facile consentientibus, nos quoque praesenti edicto nostro assentimur, & ad omnium notitiam deducimus. Jamque tum nonnullorum querimonias nos ipsimet, advocatis partibus quarum competebat, dijudicavimus, et lites earum insimul cum ordinariis hujus *D*ucatus *M*agistratibus consopivimus. *S*i tamen postea res necessitasque postulaverit, *S*ac. Reg. *M*ajestas, similiter et Illustrissimus Princeps, Commissarios suos pro subditorum suorum querelis, injuriisque cognoscendis daturi erunt.

His

ANNO 1609. His autem, quæ ſecundam propoſitionum noſtrarum partem attingebant, modo præmiſſo declaratis, ſequuntur ſententiæ, decretaque noſtra, de & ſuper querimoniis & gravaminibus ab Ordine Equeſtri introductis propoſitisque, numero & ordine, quo exhibita in ſcriptis, verbisque repetita erant, in modum infraſcriptum publice prolata.

Primo quidem, quod attinet vacantias ſupremorum quatuor officiorum Conſiliariatus, nimirum DD. Regentium, illas, ut primum inciderint, ſine quavis mora, & procraſtinatione, ne quid vel regimini ipſi tam ampli Ducatus, vel judiciis publicis exercendis deeſſe videatur, quantocyus conferendas eſſe debere DD. Commiſſarii cenſent. Quorum DD. Regentium aliquo defuncto, reliqui eandem auctoritatem rerum gerendarum obtineant tantiſper, donec in locum defuncti, alter idoneus legitime ſufficiatur. Eligi autem & præfici quisquam alius non debet, niſi juxta formulam regiminis & teſtamenti, unus ex quatuor majoribus Capitaneis, qui ex Baronibus & Nobilibus indigenis bene qualificatis, antehac in aliis Præfecturis, vel Capitaneatibus juſto tempore exercitatis, quique ſecundum tenorem teſtamenti, prudentes, honeſtæ vitæ converſationis & conſcientiæ fuerint, deligi debent. Ita tamen, ut bene doctus ſit Cancellarius: extranei autem, & qui non fuerint indigenæ Nobiles, juxta Privilegium Anni MDXLII. 14. Novembris, pertinere ad id minime poterunt, neque id optare, vel acceptare ullo modo audeant, ſub pœna privationis officii ejusdem, & non præſtanda a quopiam jurisdictioni ipſorum obedientia, reverentiaque debita; jure tamen ſupremi & directi dominii, tutorioque ex vi teſtamenti Sacræ Regiæ Majeſtatis, nec non Regni jure interim eo videlicet tempore, ſalvo manente.

Capitaneatus item, & Præfecturæ omnes & ſingulæ Arcium earum, in quibus judicia Nobilium exercentur; ſimiliter maritimæ, vel quas majoribus ab externorum periculis objectas eſſe conſtat nonniſi ſolis indigenis Nobilibus, poſſeſſionatisque conferendas eſſe; alias tamen minores judiciis publicis carentes, & periculis non expoſitas, huic legi non ſubjacere, ſed uſum antiquum in diſtributione ſervandum iri, videlicet Nobilitatem præferendam eſſe, aliis benemeritis non omnino excluſis, conditione futuris Capitaneis ea interpoſita, ut ſalario ordinario, & victualibus, quibus moderni ſuſtentantur, illi quoque contenti ſint; eoque ſuperaddito, ut ad gradus honorum, dignitatum, & Magiſtratuum, ſoli indigenæ modo præmiſſo promoveantur. Ipſi vero Capitanei omnes jurent, ſe fideles fore Illuſtriſſimo Principi, ſimulque recognoſcant Sacram Regiam Majeſtatem ſupremum & directum Dominum ſuum, Regnumque Poloniæ, & quod jura Ducatus ſalva habebunt. ANNO 1609.

Quoties autem contigerit, Capitaneatus vel Præfecturas aliquas, Illuſtriſſimo Principe Curatore tunc a Ducatu abſente, vacare, id ſecundum uſum hactenus retentum obſervari debere; videlicet ſignificandum de eo eſſe Celſitudini ipſius, eligendæque & proponendæ a DD. Conſiliariis Regentibus, perſonæ ex indigenis idoneæ tali munere dignæ, ratione locorum & conditionis perſonarum, ut ſuperius deſcriptum eſt, inprimis habita; quarum unam Illuſtriſſima Celſitudo ipſius ſine omni mora præficiet illam, quæ legi præſcriptæ conveniens, & ſibi ex nominatis a DD. Regentibus magis apta videbitur; juribus Sacræ Regiæ Majeſtatis & Regni nihil quoque diminuendo. Præſente vero Illuſtriſſimo Principe, diſtributio ejusmodi vacantiarum eadem in deligendis perſonis obſervetur; videlicet, ut Nobilibus indigenis conferantur, nec alius quisquam illas optet, ſub pœna privationis, uti ſupra ſcriptum eſt.

Jurisdictionem autem, functionemque Dominorum Conſiliariorum Regentium unam & aequalem, indiviſamque fore debere; ita ſcilicet, ut unus præ alio majorem ſibi non vendicet auctoritatem, ſed in omnibus negotiis conſultationibusque aequales ſe eſſe arbitrentur; ac ſi quid muneris pro ratione temporis & neceſſitatis, alicui eorum fuerit ab aliis impoſitum, id ille communi & individua auctoritate exequi debet, de ſuisque actis rationem cæteris reddat, nec quicquam ſine aliorum voluntate & mutuo conſenſu facere præſumat. Omnia autem ad normam jurium & conſuetudinum hujus Ducatus ab eis peragi debere, ſub nullitatis vitio.

Ad quatuor ſuprema officia DD. Regentium eo modo accedendum, illisque potiundum eſſe, ut formula regiminis & teſtamenti præſcribit; nempe defuncto uno quopiam illorum, in ejus locum unus ex quatuor Capitaneis ſupremis legendus præficiendusque ſit; ita tamen, ut is ante vacantiam ſeu obi-

ANNO 1609. tum Conſiliarii quantocumque tempore (non enim formula determinatum id habere voluit) Capitaneus major exiſtat, ad quam electionem Conſiliariorum Regentium, dictante teſtamento ultimo, olim Illuſtriſſimi ALBERTI primi in Pruſſia Ducis, ſuperſtites Conſiliarii pertinebunt, modumque ſervare debent, tam in formula, quam in teſtamento ipſo deſcriptum; illæſis ſubinde juribus Sacræ Regiæ Majeſtatis & Regni, relictis.

Rationes proventuum omnium adminiſtrandorum exigendas eſſe a DD. Conſiliariis Regentibus, Principe abſente, juxta ordinationem Cameræ in formula regiminis commemoratam. Quod ſi per alias curas ipſis non vacaverit, quo minus per ſingulas Arces, & Capitaneatus obeant, & de quibus opus fuerit per ſeipſos exquirant, extunc poterunt id munus per Commiſſarios ſuos, Capitaneos ſcilicet alios, Nobiles Ducatus, homines fide dignos peragere, ab illis deinceps easdem rationes juxta ordinationem Cameræ percepturi, illasque ipſimet, cui ſecundum diſpoſitionem teſtamenti intererit, reddituri.

De Appellationibus tam inter privatos alterutrum, quam inter Vaſallos & Principem emergentibus, jam olim Privilegio originali, pactisque Feudi, cum Illuſtriſſimo felicis memoriæ ALBERTO primo in Pruſſia Duce ſancitum conventumque, ac demum cum Illuſtriſſimo JOACHIMO FRIDERICO, Sacri Romani Imperii Electore Marchione Brandeburgenſi nuper defuncto, in Comitiis Varſavienſibus, Anno MDCV. tranſactum eſſe. Cum tamen Illuſtriſſimus Princeps Curator jam nunc futurus, ad petitionem Nobilitatis, & interceſſionem Sacræ Regiæ Majeſtatis pro ipſis factam, in id conſenſerit, ut alius circa has Appellationes modus, nempe infraſcriptus, obſervetur: Conſenſu itaque Celſitudinis ejus, & Sacræ Regiæ Majeſtatis interveniente, Appellationes præfatas eo modo proſequendas eſſe. Primo quidem, ſi quid litis Vaſallo cum Principe, vel e contra, acciderit, licitum ſit parti actoreæ, huic & illi, actionem ſuam ad Judicium Aulicum, vel ad Judicium Parium, idque in cauſis bona feudalia concernentibus, intentare & introducere. Ab illo vero judicio, quod ſibi alterutra pars elegerit, Appellatio recta ad Sacram Regiam Majeſtatem deduci debet. Numerus autem Parium conſtabit ex duodecim perſonis, per Illuſtriſſimum Principem eligendis ex Nobilitate, & per Vaſallum, cujus intererit, approbandis, vel reprobandis. Deinde judicium hoc Parium, Vaſallo petenti intra ſpatium duodecim ſeptimanarum concedi darique debet. Hi vero judices Parium, dum judicandæ illis cauſæ ejusmodi venerint, a juramento ſuo, quo Illuſtriſſimo Principi obligati ſunt, & in poſterum fuerint, abſolvi debent. Denuo tamen ſuper judicium ipſum juraturi, ſumptu vero Illuſtriſſimi Principis ſuſtentandi. Si autem Vaſallus procuratore ſuo careret, is ei a Magiſtratu concedatur. ANNO 1609.

Proceſſus denique in ipſo Parium judicio ſit ſummarius, ne dilationes ſuperfluæ & non neceſſariæ permittantur, niſi ipſarum probationum & reprobationum termini longius tempus expoſcerent. Idem quoque Proceſſus Appellationum Latino ſermone edatur, ſalvis ſportulis Notario; vel Secretatio dandis. Appellationes denique intra decendium introducantur. Acta vero intra tres ſeptimanas authentice extradantur. Executio inſuper *D*ecretorum Sacræ Regiæ Majeſtatis in cauſis Appellationum, ſine omni mora fiat a Magiſtratu, cujus intereſt, juxta deciſionem inferius deſcriptam. In aliis autem cauſis omnibus inter Illuſtriſſimum Principem & Vaſallos, quocunque nomine intercedentibus, judicium Aulicum pro communi & directo foro cenſendum erit, ſalva tamen Appellatione ad Sacram Regiam Majeſtatem, eo addito, ut compendioſiori proceſſu, excluſis dilationibus ſuperfluis & ambagibus, coram ipſo Aulico judicio cauſæ expediantur, actusque omnes Latino ſermone edantur, ſportulis ſalvis. Non habenti procuratorem officium imploratum dabit, ipſæque etiam Appellationes intra decendium introducantur, & partibus, quibus opus fuerit, intra quatuor ſeptimanas authentice extradantur. Executio quoque modo præmiſſo fiat indilata. Quod autem attinet actiones privatorum inter ſe, in illis, quam diu Illuſtriſſimus æger Princeps vivit, Privilegio Lublinenſi ſupraſcripto Anni MDLXIX. innitendum, & ſecundum illud procedendum eſſe, exceptis tamen cauſis, quæ afficerent honorem, vitam & bona, in quibus, juxta tenorem ipſius Privilegii, ſalva remanere debet Appellatio ad Sacram Regiam Majeſtatem, tam inter ſoloſmet privatos, quam inter Principem. Verum poſt ipſius deceſſum, jam tum juxta Privilegium Lublinenſe, & tranſactionem Anni MDCV. ad judicium Sacræ Regiæ Majeſta-

ANNO 1609. jestatis, post Curiam Appellationes omnes reducendas fore, in hanc legem Illustrissimo Principe ultro assentiente, eamque approbante.

Contingit aliquando Principem a sede hac *D*ucali, & residentia sua abesse, quæ tamen absentia juri & jurisdictioni ipsius nocere, aut diminuere nequaquam potest. Itaque etiam absente ipso, titulus ipsius superimponendus est citationibus, & expeditionibus solitis. *D*omini vero Consiliarii Regentes, secundum morem & jura *D*ucatus, judicia & alia munera publica exercebunt, suaque nomina in decretis ipsorum, Principe absente, exprimi facient, illi duntaxat, qui judiciis interfuerint præfuerintque: ut certo constet unicuique gravato, quis illorum ab ipsis ratione gravaminis sui jure trahendus, conveniendus sit.

Ad querimoniam Nobilitatis contra Magnificum Fabianum Baronem a Dhona, Burgrabium supremum, quasi is & fidem legibus Ducatus Prussiæ alienam, & Privilegiis Poloniæ Regum nullatenus permissam amplecteretur, illegitimeque officium Burgrabiatus obiret, ac propterea juribus Ducatus dictantibus ab eo munere amovendus fuerit; æquum esse censuerunt Domini Commissarii in tali passu, jura & privilegia Ducatus integre & inviolabiliter observanda; ut scilicet nemo audeat Dignitates & Magistratus ambire acceptareque, quando per leges admittendus non sit, & qui contra eas exorbitaverit; iis enim præesse, quibus contrairet, iisdem salvis nequaquam potest. Quod ipsum Sacra Regia Majestas Dominis Commissariis in præscriptum dare, & specialiter injungere dignata est. Cum autem idem Dominus Fabianus Baro in præsentia Dominorum Commissariorum non modo suæ fidei publicam fecerit declarationem, quæ in causa religionis omnium maxima est, accuratioremque in foro politico inquisitionem non videtur requirere, verum & certis documentis & exemplis idem lucidissime confirmaret: Proinde Domini Commissarii, hujusmodi declarationi innitentes, eum ab objectione præfata, aliisque in eum productis, liberum fore debere, officioque, cui præest, cum ejus auctoritate, & debita ab incolis obedientia, licite perfungi posse decreverunt: prout quidem auctoritate sua Commissoriali decernunt & sententiant. Quod autem Nobilitas tantopere causæ huic insisteret, urgeretque contra præfatum Dominum Baronem, eo nomine acquiri & attendi debere, cum id pro legibus libertatibusque suis, & zelo primi ritus feciisse videatur, neque ullo modo hoc facto bonæ famæ ac honori, integræque existimationi dicti Baronis detrahere potuerit: ideo vicissim Nobilitatem nullam vel pœnam, vel difficultatem perferre debere, Domini Commissarii adinveniunt. Porro si quis Domini Baronis famam nullo prætextu libertatis, sed maligno animo, vel dicto, vel scripto prosciderit, contra hunc eidem Baroni salva reservatur actio, appellatione ad Sacram Regiam Majestatem cuivis citatorum libera permanente. ANNO 1609.

Ordo Aulici Judicii, numerusque personarum præsidentium conformis esse debet omnino, uti formulæ regiminis, ita & antiquæ hucusque retentæ consuetudini; scilicet sex Nobiles indigenæ possessionati, tres autem Doctores Juris ex civico statu, ad illud Judicium instituantur; & si quid hactenus, vel ad præsens in eo erratum fuerit, esse de præsenti corrigendum, juris ordine servato.

Cancellariæ atq; Cameræ officiis præponendi sunt merito indigenæ Ducatus, juxta declarationem in Recessu An. 1566. factam; veteranis tamen & bene meritis, ad vitam ipsorum citra omnem in futurum sequelam conservatis.

De non extrahendis plus justo Conventibus Provincialibus, Domini Commissarii judicant ad veterem usum modumque nihil omnino addendum esse, id saltem, quod abusu quodam invectum est, corrigi debere; videlicet, ut illi soli ad consilia accedant, qui ad ea per leges & consuetudines admittuntur, exclusis omnibus aliis, qui ad publica suffragia non pertinent. Deinde veniant mature debitoque tempore, tumultus, armaque insolita prorsus absint. Ordo in dicendis sententiis talis habeatur, qui directore suo, de quo paulo inferius dicetur, constet, ejusque observetur auctoritas; sententiæ libere a quovis, sed nonnisi directoris jussu, dicendæ, eæq; non prævertendæ, nec cuipiam prærumpendæ: qui vero ad prius dicta nihil', quod addat, habuerit, potius sententiæ aliorum subscribat. Id autem maxime vitandum est, ut non violentis modis & conclamationibus, aut potentia numerosa, neque per factiones vel schismata, sed æquabili modo, & rationibus potius, legibusque & consuetudinibus approbatis, uniformis omnium, isque liber consensus interveniat.

Quæstionem autem de locis in Conventibus Provincialibus legitime occupandis, ita decidendam esse Domini Commissarii putaverunt. Capitaneum quidam Brandenburgensem pro Directore, seu alias Marschalco, in Conventu Provinciali in

ANNO 1609. Collegio Dominorum Consiliariorum perpetuo haberi; absente vero ipso, alter ex quatuor majoribus Capitaneis, gradu seu loco ipsi proximior, id munus capiat, vota distribuat, utque omnia rite & secundum leges ac antiquam observantiam pro commodo Reipublicæ fiant, attendat. Votorum autem & locorum distributio in Collegio præfatorum Consiliariorum hujusmodi observetur; ut primam supremorum Capitaneorum, qui quatuor numerantur, rationem habeat, Dignitariis deinceps, post Baronibus & cæteris Consiliariis Terrestribus concedat suffragia. Collegium autem Nobilitatis more suo eligat sibi pro tempore Conventus cujusvis Marschalcum, qui eam rationem habiturus est personarum, prout hactenus observatum fuit.

Contributiones publicæ, quanquam nullæ majoresve ab incolis Ducatus exigendæ sint, præter illas, quæ a civico Ordine ex privilegio ipsorum pendi solent, vel quas ultro Ordines unanimi consensu laudaverint; si tamen contigerit, eas decreto publico institui, & auctoritatem in ipsis haberi, ea talis sit, quæ omnes Ordines peræque afficiat, ut in utroque æqualitas, id est, sanciendo libertatis, & pendendo oneris, observetur: id enim jus & æquitas docet. Ac quemadmodum omnes aliæ causæ hic in Provincia terminari debent, ex præscripto jurium Ducatus, ita & differentiæ eo nomine inter Status emergentes, auctoritate Principis, veluti supremi in Ducatu Magistratus, si præsens fuerit, absente vero eo, Dominorum Consiliariorum, accedente tamen communicatione Principis, complanari, nec alio reduci vocarique debent. Similiter usus earundem contributionum non alius in futurum sit, nisi publico consensu approbatus, & in illo ipso Conventu præscriptus.

In omnibus autem injuriis & actionibus, tam privatarum, quam publicarum personarum, uti communiter ab omnibus, ita maxime a potestate suprema, Magistratibusque omnibus, juris processu contra quosvis procedendum esse, non autem vi, aut violentia, prout Recessus Dominorum Commissariorum Anni 1566. dictat; quin & cavendum maxime, ne quis Nobilium in domestica pace, & conditione sua, violentis captivationibus, & aliis angariis & oppressionibus prægravetur, bonaque Nobilium quovis prætextu absque legitima causa, & juris publici processu, judicioque legitimo adimantur, quandoquidem id Pacta Conventa Regni cum Illustriss. Principibus afficiat; de facinorosis tamen jus & consuetudo observetur. ANNO 1609.

Executio item rerum judicatarum ab Officialibus & Magistratibus, quorum interest, non solum retardari non debet, verum unicuique jure vincenti, sive indigenæ, sive extraneo præstanda, sine omni mora, sub pœna resarciendorum damnorum, ab ipsismet Officialibus repetenda.

Licita deinde sit, esseque semper debeat, Dominis Consiliariis Regentibus, a Nobilitate debito modo requisitis, in iis, quæ leges &, privilegia ac consuetudines Ducatus afficerent, vel si aliqua in parte (quod absit) læsæ fuerint, prænonitio Principum tunc prædominantium, ut salvas velint habeantque libertates, privilegia & jura omnium & singulorum incolarum Ducatus Prussiæ; nullam autem admonitores ex eo incurrant indignationem, vel pœnam, aut contemptum; cum Recessus Anni 1566. latius ea exprimat & permittat.

Quod autem Nobilitas requirat, ut juramento illi, quod Illustrissimus Princeps facturus de more est Sac. Reg. Majestati & Regno, addantur verba specialia de servandis juribus, privilegiis & libertatibus omnibus hujus Ducatus incolis: censuerunt Domini Commissarii ipsa eadem jura, privilegiaq; ac libertates Ducatus, illo juramento Principis ex reassumptis in privilegio curatelæ, & approbatis pactis juribusque antiquis, quibus ea complectuntur, sine omni dubio comprehendi.

Bona, jure caduco ad Illustrissimi Principis distributionem devolvenda, juxta jura & privilegia distribuenda fore bene meritis, indigenisque; habita tamen prima ratione Nobilitatis Prutenicæ, præsertim in caducis bonorum terrestrium, eoque adjecto, ut illa bona naturam suam retineant.

Magistratus civitatum omnibus requirentibus justitiam indilatam administret, sub pœna damnorum resarciendorum, atque depactationes ultra debita salaria a quopiam exigere non audeant, sub pœna restitutionis acceptorum, & compensandi damni.

Quod vero spectat inæqualitatem, & minus justum æstimium in pendendis contributionibus, de quo Equestris Ordo contra statum civicum conquestus est; Domini Consiliarii censent, eas ipsas contributiones in libero arbitrio Ordinum consistere, nec posse alterutrum stringi ad quasvis auctiones, sed quod unanimis omnium, liberque consensus in hoc statuerit, tenendum esse: habenda tamen

ANNO men est ratio æqualitatis in ferendis publicis oneribus, quod judicio & censuræ Principis præsentis, absente vero eo, Dominorum Regentium cum communicatione Principis relinquitur. 1609.

Calumniatores, si qui forte in Ducatu inveniantur, atque ejusmodi criminis argui possunt, sive sint possessionati, sive non, sive indigenæ sive extranei, ordinario juris processu judicandi, coërcendique sunt, & probatione convictioneque præcedente puniendi. Nihilominus contra impossessionatos tanto strictius procedendum, quanto ipsorum conditio vilior sit.

De invehendis huc Regiomontum & evehendis mercibus a Nobilibus & incolis Ducatus & Regni, iisque ad privatum & monopolicum pretium, & libertatem limitatam vendendi & emendi redigendis, Domini Commissarii, cum id principaliter ad Magistratum ordinarium, id est Illustrissimum Principem tunc præsentem, vel ipso absente ad Dominos Regentes pertineret, illuc remittendum esse declarant, cum ea cautela, ne libertas communis, eaque publica, una & personæ juribus libertatibusque suis gaudentes præjudicium ullum patiantur, sub pœna rerum advectarum, & a Magistratu prænominato æstimandarum simili.

A Conventibus publicis ut nemo Nobilium, & omnium, qui ad eos pertinent, arceri debet, ita nec liberæ voces sententiæq; supprimi, multo vero minus post Conventus expeditos privatum a quopiam examinandae & exquirendae, verum unusquisque id quod ad Reipublicæ commodum, ejusq; salvum statum ac libertatem communem spectare judicaverit, libere proferat, cum in hoc vera libertas consistat; dignitate tamen sui Principis, ac inprimis Sac. Reg. Majestatis salva & illaesa, juribusque Ducatus in iisdem Conventibus integris manentibus.

Venatorum Principis licentia a Capitaneis locorum, una cum inspectore ab Illustrissimo Principe ex Nobilitate Prutena constituendo, ad instigationem cujusvis injuriati compesci debet, & ne in posterum alicui injuriam aut vim aliquam inferant, prout id saepius facere ausi; appellatione ad judicium Curiae, jureq; Illustrissimi Principis in eo respectu officii ipsorum salvis. Si tamen absens fuerit modernus, vel pro tempore existens inspector, extunc alius ex Nobilitate in illo districtu, ubi injuria illata fuit, sufficiatur.

Jus municipale, quatenus Ordines Ducatus unanimiter censent, examinandum, & ubi defectus reperiatur, augendum supplendumque esse, Domini Commissarii approbant: ita tamen, ut omnes Ordines in id consentiant, ac primo quoque Conventu ordinario indicto, de personis dignis idoneisque, ac earum numero mutuo & invicem conferant, eosque deligant, quibus locum & tempus assignaturi sunt, ubi id perficerent: opere vero consummato ac perfecto Illustrissimo Principi ad confirmandum exhibeant; caveantque, ne quid in illo legum & processuum juridicorum supplemento, juri Sac. Reg. Majestatis & Regni, itemque juri & superioritati Principis hujus Ducatus derogetur. ANNO 1609.

De relationibus a Conventibus in districtibus per Nuncios necessario faciendis, sentientibus idipsum DD. Consiliariis Regentibus, & ad pristinam consuetudinem revocantibus, illas fieri debere, & in usum ac commodum Reipublicæ reducendas temporibus & locis antea solitis sine quovis impedimento. Qui vero Capitaneorum tempus & locum faciendis relationibus non assignaverit, similiter Nunciorum unusquisque si relationem facere neglexerit, illi pœna restituendi sumptus ad Conventus ex illo districtu erogati puniendi sunt.

Judicia Terrestria Districtus Brandenburgensis ut omnino restaurentur, Domini Consiliarii decernunt, id negotii conficiendi ad Conventum Ordinum proxime futurum rejiciunt. De Sambiensium vero territorio, & judiciis instituendis, Conventus idem statuet.

Instructiones privatas Principum, si formulæ regiminis, testamento, privilegiis, recessibus & juribus, nec non pactis repugnarent, valituras omnino non esse: verum formulae ipsi & praemissis omnibus, quoad regimen politicum, & consuetudinibus eo usque servatis standum esse, nec quidquam innovandum & adjungendum, nisi per universalem Ordinum & Principis, & Sac. Reg. Majestatis consensum. In negotiis tamen jus Illustrissimi Principis, similiter in rebus Camerae ad proventus Ducales spectantibus, instructiones quasvis ab Illustrissimo Principe petendas & acceptandas fore debere.

De coriis evehendis, pretioque illis ac aliis rebus venalibus imponendo, Magistratus, uti superius descriptum est, ordinabit ex justo & aequo, ratione publici & universalis commodi necessitatisque habita, privilegiis nullius partium derogando.

Terrestria Judicia in suo veteri usu, ut integra maneant. Causæ autem cri-

Anno 1609. minales, tum etiam inter Vaſallum & Principem, uti inibi ventilentur; id cum novam legem ſapiat, absque conſenſu illorum, quorum maxime intereſt, id eſt, inprimis Sacræ Regiæ Majeſtatis, Principisque ſui fieri non poſſe DD. Commiſſarii cenſuerunt. Liberam tamen futuram Ordinibus, vel potius ipſi Nobilitati, in publico Conventu agendi de hoc facultatem, adhibitis accedentibusque conſenſibus ſupra deſcriptis.

Quicunque civium bona Terreſtria jure legitimo poſſiderent, quo Nobilitas ſua poſſidet, illos ad omnia onera terreſtria inſimul ac pariter cum Nobilitate ferenda, & ad ſumptus ex eisdem bonis in Nuncios aeque proportionaliter erogandos, teneri DD. Commiſſarii declarant. Hanc tamen legem ad bona Civitatum communia non referri.

In cauſis autem ſtatum Pruſſiæ concernentibus, quæ vel novi aliquid præſeferre, vel a veteri more ſeu inſtitutis, juribusque & conſuetudinibus diſcrepare viderentur, nihil omnino absque omnium Ordinum, & Magiſtratus, cujus intereſt, conſenſu & voluntate ſtatuendum, introducendumque fore debere.

Cum autem Appellationes non alibi, niſi juxta modum ſupra deſcriptum decidi, aliae vero cauſæ, a quibus non provocatur, hic judicio ordinario ſiſti & terminari debeant; Proinde literae inhibitoriae ſuper proceſſibus retardandis vel cohibendis, aliunde peti darique deſuper omnino non debent, easque datas, proceſſum debitum & juſtitiam ipſam remorari non poſſe, nec judiciorum auctoritatem ſiſtere, nec judicata redarguere, ſub pœna amiſſionis cauſae in eos, qui ejusmodi inhibitorias impetrare auſi fuerint.

Ad præſidentiam in publicis officiis fratrum vel conſanguineorum, neceſſariorumque, DD. Commiſſarii propoſitam quæſtionem ſic reſtringendam exiſtimant, & judicant. Duos inſimul fratres germanos, vel patrem cum filio aut nepote, judiciis aut Magiſtratui non eſſe præficiendos, ne quid inde metus periculique & ſuſpicionis proveniat: ex remotioribus tamen gradibus, ſiquidem dignitati loci, officioque & perſonis conſulendum ſemper ſit, legi & inſtitui poſſe viros virtute, ingenio ac doctrina, exercitiisque publicis pollentes, genere & conditione, iis, quibus ſupra deſcriptum eſt.

Quantum ad poteſtatem Officialium fiſci in jure dicendo; declarant DD. Commiſſarii, illam non aliam eſſe, niſi omnium jure agentium ſimilem, quibus cauſas mere fiſci nuncupandas licitum ſit, citationibus ad judicia ordinaria editis, promovere, reos fiſci accuſare, & ſolita juris proceſſusque forma ejusmodi cauſas inſinuare. Quod ſi in jus vocati nomen delatoris requirant, Camerae Præfecti pro illis habendi ſunt in cauſis fiſci. Verum in cauſis criminalibus, delatorem omnino ſiſtendum, non ſolum nominandum eſſe, ne quisquam indebite moleſtetur, ipſique fiſcales nullam aliam praeter deferendi & citandi facultatem, in Statum ſeu Ordinem Equeſtrem habeant, nec pro injuſtis criminationibus impetitionibusque maneant impuniti. Anno 1609.

Conventuum Provincialium ſancita cum toties mutari poſſint, minus neceſſarium fore, ut typis excudantur; eſſent enim illorum libri infiniti: ſed potius antiquae conſuetudini ſtandum, ipſisque Conventibus nihil contra jura & privilegia Ducatus, nec contra jura ſupremi dominii Regnique, & Illuſtriſſimi Principis attentandum decernendumque eſſe.

Privilegiorum Provinciae hujus interpretatione praejudiciali, multi gravatos ſe conqueſti ſunt, indeque modum imponi petierunt. Declaratum eſt ſententia DD. Commiſſariorum, ea ipſa jura ac privilegia in alium ſenſum verti aut duci non debere, niſi prout in ſe ſonant; ac ſi quis exinde damnum aliquod, aut injuriam paſſus fuerit, ille, qui privilegia ſiniſtre interpretando retorquendoque, cauſam damni aut injuriae alicui dederit, ſarcire tantundem teneatur damnum paſſo. Quorum quidem privilegiorum Nobilitati ſervientium, nemo alius particeps atque uſufructuarius fiat, niſi ſoli Nobiles indigenae Ducatus.

In aeſtimanda Status Nobilium dignitate, non dubitant DD. Commiſſarii Illuſtriſſimum Principem ex ſua in eum ſingulari benevolentia & gratia, atque ob majorem ſuae dignitatis honorem, alienum ab eo non fore, ut quo magis ſtudium erga ſe ipſorum, amoremque, qui pro firmamento Principum habetur, excitet, titulo & inſcriptione eos, praerogativaque concernenti in literis ad ipſos dandis, cohoneſtare dignetur. Ceſſurum id in proprium Illuſtratis ſuae honorem, & ſubditorum erga ſe benevolentiam majorem, remque Sacræ Regiæ Majeſtati & Regno gratam futuram.

Luſtrationes extra neceſſitatem legitimam, vel ſubito ex improviſo ingruentem, omnino vitandas eſſe, & nonniſi ex omnium conſenſu publico aggrediendas, tum propter motus quoſvis ciendos, tum maxime exhauriendas facultates, viresque diminuendas, & deprimendum

ANNO 1609. dum ſtatum Nobilitatis: attamen ſuperveniente gravi & ardua evidentique neceſſitate, eaque communi & publica, tunc temporis illas permitti non expectato laudo univerſali.

Quod ad ſtipendium militare, diurnum antiquitus vocatum, quod olim tempore expeditionis bellicæ datum fuiſſe conſtat, revocandum eſſe jus antiquum. Modus vero, & rationes, quibus hujus ſtipendii quantitas & ſolutio ordinetur, in Conventu futuro cum Illuſtriſſimi Principis Nunciis, & DD. Regentibus ineundae.

Officium Ducis belli, ut ratio ipſa & jura Ducatus volunt, indigenis e Nobilitate conferendum eſſe. Qui quidem poſt collatum ſibi munus, antequam eo fungi cœperit, jurare teneatur ſuper fidelem adminiſtrationem ipſius, & quod contra Sacr. Reg. Majeſtatem & Regnum & contra Principem ſuum, necnon contra jura publica & privata Ducatus attentare audeat quidquam; quinimo omnia in commodum Reipublicae ejus Ducatus Regnique, facturum, conſilio eorum, quorum intereſt, requiſito.

In cauſis Nobilium, Commiſſarios ignobiles nunquam in poſterum delegandos fore.

In obtinendis locationibus bonorum Ducalium, Nobilitas Prutenica praeferenda eſt, Privilegiis Ducatus ita diſponentibus.

Venationum uſus talis ſit, & eſſe debeat, qualis temporibus Illuſtriſſimi ALBERTI primi Ducis licitus fuerat, & qui ad normam Conſtitution. Anni LXXXII. & LXXXVI. & MDCVI. referatur.

De Electionibus Judicum Terreſtrium, legem in receſſu Anni MDLXVI. tenendam obſervandamque eſſe.

Inter alia gravamina ordo Equeſtris conqueſtus fuit, quod in criminalibus actionibus, judiciis civitatum & oppidorum ſtringeretur gravareturque; nec ſibi conveniens eſſe, ut ſtatus major ab inferiore judicetur. Domini Commiſſarii ex quo id novam referat judiciorum formam, accedente Illuſtriſſimi Principis Curatoris futuri conſenſu, ad Conventum Provincialem proxime venturum remittunt, ubi licitum ſit Nobilitati de hoc cum Illuſtriſſimo Principe tractare, ſuaeque Illuſtritatis & munificentiam & gratiam experiri. Quia vero Ordo Equeſtris Ducatus Pruſſiae, pro ſupraſcriptis gravaminibus ſuis abolendis per nos ad praeſens, ob majorem animorum coaleſcentiam, non ad pœnas, ſed ad ſolam in futurum reformationem redactis, ad Sacram Regiam Majeſtatem *D*ominum noſtrum clementiſſimum confugerit, ſuaeque Majeſtatis & Ordinum Regni opem imploraverit, ſimulque petierit, ne quid inde ſibi metus aut periculi, damnique contingat; Ipſa quoque Sacra Regia Majeſtas, id nobis publica fide & auctoritate praecavendum demandare dignata ſit: Proinde ſpeciali mandato & praeſcripto Sacrae Regiae Majeſtatis, una & tranſactioni Varſavienſi inſiſtendo, ejusdem Sacrae Regiae Majeſtatis voluntate & auctoritate declaramus, ut nullus horum omnium quicunque ſive in Conventibus particularibus, & etiam Provincialibus, hic in Ducatu, ſive in Comitiis Regni generalibus, gravamina praefata dicto ſcriptoque, tanquam aſſertores vindicesque legum & libertatum ſuarum proponerent, urgerent, atque tolli conati eſſent, operamque ſuam navarent, & munus Nunciorum Provincialium obirent; indignationi, pœnae alicui, odioque & damno ſubſit; neque id illis a quoquam vitio verti debere & poſſe, verum liberos & immunes, ac omni ex parte tutos permanere, domibusque, & facultatibus ipſorum, foro item publico, & omni quovis loco ſecure verſari, quibus nulla in poſterum eo nomine quaeſtio moveri, aut moleſtia inferri debeat. Sumptus quoque ex publico aere ratione praemiſſorum ſuſcepti, illi ſcilicet, qui ad fiſcum Ducalem non pertinent, in dubium non poſſint vocari. ANNO 1609.

Inſuper Ordine civico de ſe, ſuique Status, juxta jura & privilegia ſua conſervatione expoſtulante: Nos quibus nihil magis optatum fuit, noſtraeque Commiſſioni convenientius, quam ut omnia Ducatus, ejusque incolarum jura ſalva & integra remaneant, declarationem de hoc noſtram pro lege habendam, in vim decreti noſtri fecimus talem: omnia & ſingula jura municipalia, privilegia, libertatesq; & immunitates, indulta, ac beneficia publica civitatibus in Ducatu hoc Pruſſiæ omnibus in genere, & ſingulis in ſpecie, antiquitus ab eo Cruciferorum tempore, poſterioribusque etiam temporibus data & conceſſa, ac a Sac. Reg. Majeſtate Sereniſſimo SIGISMUNDO I. Dei Gratia Rege Poloniæ, literis pactorum feudalium cum Illuſtriſſimo ALBERTO I. in Pruſſia Duce comprehenſa, tam etiam alia a Sereniſſimis Poloniæ Regibus, Illuſtriſſimis Ducibus Pruſſiæ, ſive Diplomatis ſpecialibus, ſive Receſſibus legitime elargita & approbata, Decreta item Provincialia, unanimi Ordinum conſenſu laudata, ea ſcilicet lege, in quantum illa omnia juri Sac. Reg. Majeſtatis & Regni, ac uniuscujusque ſtatus & perſonarum

Anno 1609. juribus non ſint contraria, in omnibus earum punctis, clauſulis, articulisque & conditionibus, prout in ſe ſuoque tenore deſcripta, & uſu hactenus obſervata ſunt, nomine & auctoritate Sac. Reg. Majeſtatis rata & firma habenda, eaque inviolabiliter & inconcuſſe ab omnibus perpetuo tenenda ſervandaque fore debere judicavimus. Quod vero in ſpeciali flagitaverit, ſe ad altiores honorum gradus, & ad officia tum Cancellariatus ſupremi, tum exercituum Capitanei, Conſiliariorumque Terreſtrium, in quantum ſcilicet viri ex aliis Ordinibus idonei deficerent, ſimul & ad jura caducorum admitti, quod quidem poſtulatum ſuum formula regiminis teſtamentoque fulcitum eſſe volunt: Nos ut omnibus aliis nobis propoſitis differentiis, formulam ipſam, teſtamentumque & privilegia ac jura Ducatus illæſa eſſe præcavemus; ita nec aliquid etiam ad illa a nobis addi mens noſtra eſt. Verum id poſtulatum juribus ipſis præallegatis reſtringendum eſſe cenſuimus, ipſaque jura Ducatus in præmiſſorum diſtributione, atque uſum hactenus obſervatum teneri debere; ita quidem, ut leges inprimis quarumvis perſonarum ſalvæ remaneant. Cum autem virtuti primus locus honorque debeatur, tum præfata munia dignitatesque, nonniſi ex jurium præſcripto, ipſa eadem virtute, eruditione & præſtantibus factis viris claris aggrediendas fore. Qua in re minime dubitant Domini Commiſſarii, quin ordinaria poteſtas, horum diſtributor, ut legibus, ita & perſonis ſeſe accommodet, ſuumque in hoc præſtet jus & officium. Ad publica autem ſuffragia quod attinet, non ſolum pertinere debent Domini civitatenſes modo & jure ſolito, verum etiam nihil eis, præter ipſorum ſpontaneum conſenſum in iis, quæ de novo inſtituenda fuerint, imponi & præjudicari poſſe; quinimo in omnibus publicis conſultationibus conſenſus, ut aliorum Ordinum, ita ipſorum quoque liber & benevolus requirendus erit.

Cum autem quidam Baronum & Nobilium, & quidem parvo in numero, proteſtationem quandam ſub Conventu præſenti generali, Nobis pro tunc munus Commiſſionis noſtræ peragentibus, contra Ordinem Equeſtrem ſeu Nuncios Nobilitatis, eorumque fidem ac acta feciſſent, e converſo Nobilitatis Nuncii reproteſtati ſunt: Nos, quibus Sacra Regia Majeſtas, Dominus noſter clementiſſimus, omnes incolarum Ducatus diſſenſiones diſſidiaque in planum & æquum reducere, animos omnium pacatos, tranquillumque ſtatum reddere commiſit, & auctoritatem ſuam Regalem deſuper conceſſit, proteſtationem & reproteſtationem præexpreſſas, veluti odio quodam privato, non autem injuria, aut publici boni cauſa profectas, & maiorem ſeditionem præſeferentes, ut ne amplius lites & diſcordiæ alantur, Ordinesque inter ſe non diſſentiant, nec novas excitent turbas aut motus, præſenti decreto noſtro caſſamus, annihilamus, tollimusque. Quas ut nullus proteſtantium & reproteſtantium revocare & in uſum aliquem reducere in poſterum audeat, pœnam decem millium Aureorum Ungaricalium ad fiſcum Sac. Reg. Majeſtatis luendam interponimus, pro qua Inſtigatori Sac. Reg. Majeſtatis & Reipublicæ & Regni, ex delatione cujusvis incolarum partis alterutrius, poſt Curiam Majeſtatis ſuæ licitum erit jure agere. Anno 1609.

Quibus omnibus ſententiis decretisq; noſtris, modo & ordine ſupraſcripto prolatis, ea iterum ſub ipſum Conventus hujus generalis finem in ſolito reſidentiæ noſtræ publico loco prælegi, & ad notitiam omnium & ſingulorum deduci publicarique fecimus & mandavimus. Uti quidem in inſtanti nobis ipſismet præſentibus ſunt publicata, ac proinde auctoritate Sac. Reg. Majeſtatis, ſupremi & directi hujus Ducatus Domini, omnia & ſingula præmiſſa ab univerſis Ordinibus & incolis Ducatus firmiter & inviolate tenenda, & pro legibus perpetuis obſervanda fore debere decrevimus; ſimulq; injunximus omnibus Magiſtratibus illorum, ut executionem faciant, & ſecundum illa in caſibus, legibus accommodandis procedant. Inprimis vero jura Sac. Reg. Majeſtatis & Regni integra ſemper habeant: praemiſſa eadem omnia rata, grata, firmaque, tam Illuſtriſſ. Principe Curatore, quam omnibus & ſingulis Ordinibus Ducatus habentibus.

Acta ſunt hæc Regiomonti diebus ſuperius deſcriptis, aliisque ſubſequentibus; finita vero et publicata die 13. Jul. Anno Salvatoris nati 1609. Praeſentibus Magnificis, Generoſis, Nobilibus, Spectabilibus Famatisque; Ludovico Rauter Landthoffmeiſter, Fabiano Burggrabio et Barone a Dhona ſupremo, Chriſtophoro Rappe Cancellario, Joanne Alberto Borek, ſupremo Marſchalco, Conſiliariis ſupremis et Regentibus Ducatus: nec non Conſiliariis terreſtribus et provincialibus, ac Nunciis Equeſtris Ordinis, ex diſtrictibus ad Conventum praeſentem miſſis; videlicet Friderico Burggrabio et Barone a Dhona, Capitaneo Brandenburgenſi; Othone a Gröben, Capitaneo diſtrictus et territorii Schakenſis,

Joan-

ANNO 1609. Joanne Truchſeſio à Wetzhauſen, Capitaneo territorii et diſtrictus Fiſchauſen, Martino a Weldenroth, Capitaneo Tapiavienſi, Friderico Sacri Romani Imperii Dapifero haereditario, Barone a Waldburg, Capitaneo Balgenſi, Sigismundo Birchan Capitaneo Soldavienſi, Daniele a Kunheim Capitaneo Tilſenſi, Andrea a Kreutzen Capitaneo Angerburgenſi, Bottone Barone ab Eylenburg, Joanne a Kalckſtein in Partſchen haereditario, Judice Terreſtri Raſtenburgenſi, Alexandro a Polenz in Langnau haereditario, Fabiano Sack in Eicholtz, Euſtachio a Gröben Provinciae Marſchalco, Georgio Truchſeſio a Wetzhauſen, Alberto Weiſel ex diſtrictu Brandenburg., Gerlacho Gaudeker, Salomone Kanicz ex diſtrictu Schaken, Sebaſtiano Thieſel, Joanne Philippo Gaudacker ex diſtrictu Fiſchauſienſi, Chriſtophoro a Dele, Joanne Alberto Perbandt ex diſtrictibus Tapiavien. Inſterburgen. Taplacken, Salau et Georgenbur: Ditricho Kanicz, Jacobo Sparwein ex diſtrictu Balga, Gaſparo Leſgewang, Gaſparo Ebert a Tettau ex diſtrictu Bartenſtein, Gotfrido Barone ab Eilenburg, Georgio Schlubut ex diſtrictu Raſtenburgenſi, Franciſco Schurtz, Fabiano a Milbe ex diſtrictu Rieſenburgenſi et Marienwerder, Alberto, et Friderico a Polentz fratribus, ex diſtrictu ſuo Schonberg, Martino Wenediger ex diſtrictibus Preuſchmarck, Lubemihl et Dutſch Eilau, Carolo ab Ollſchnicz, Sigismundo Eiſak ex diſtrictibus Höenſtein, Oſterrode et Gilgenburg, Joanne a Schertwitz ex diſtrictibus Holland, Liebſtadt et Morungen, Fabiano Fröbner ex diſtrictu Barten, Eberhardo Schlubuth ex diſtrictu Scheſten, Joanne Venediger ex diſtrictu Neidenburg et Soldaw, Georgio a Kröſten ex diſtrictu Rein, Chriſtophoro a Pudwels ex diſtrictu Ortelsburg, Chriſtophoro Langheim ex diſtrictu Lück, Michaële Blumſtein ex diſtrictu Johansburg, Sebaſtiano Knobelsdorff ex diſtrictu Angerburg et Lotzen, Michaële Hoendorff ex diſtrictu Olrtzchip. Civitatum item Deputatis; videlicet ex antiqua Civitate Regiomontana, Michàéle Wilhelmi, Jacobo Kreuſchner, Laurentio Perbant, Friderico Kenchell, Hieronymo Schultz, Abrahamo Reinke, Michàéle Rodeman, Chriſtophoro Winter, Benjamino Wigant, Wolffgango Fruben, Chriſtophoro Bottner, Abrahamo Bock, Jacobo Fiſcher. Item Kneiphovienſ. Michàéle Fries, Petro Roſenkirch, Joanne Schöne, Petro Michàél, Joan. Krintz, Henningio Birkman, Chriſtophoro Naps, Hieronymo Rode, Joanne Quant, Gaſparo Breier, Petro Ludke. Item Löbnicens. Hieronymo Bechm, Philippo Daul, Jacobo Nitſch, Joanne Hein, Georgio Krüger, Joachimo Bruno, Joanne Partſch, ANNO 1609.

Minorum demum civitatum Nunciis, Criſpino Beckſchlager, Joanne Jordan Bartenſteinenſis, David Reich Raſtenburgenſis & Sensburgenſis, Georgio Krüger Friedlandens. Balthaſaro Varneck Scippentens. Elia Klein Velaviens. Joanne Opicz Hollandens. & Milhauſens. Joanne Schultz & Antono Rautenbergle Mariewerdens. Georgio Rubertzen Heiligenbeilenſ. Sebaldo Felaw, Andrea Schultz Oſterodens., Hoenſteinens., Neidenburgens. Gilgenburgens. Soldaviens. & Peſſenheimens. Daniele Spiſz Salfendens. Morungens. Libſtatens. & Liebemühlens. Paulo Steinborn Rieſenburgens. Biſchoffswerdens. Freiſtatens. & Garnſehens: Ludovico Schultz Zintens. Caſparo Ludwichſtein, Joan. Meier Tilſitens. Petro Fuchs Drengfartens. Chriſtophoro Wichert Fiſchauſens. N. Horch Memmelens. Ignatio Treppenhauer Allenburgens. Petro Reimer Goldapens. Fabiano Heyer Margrabovens. Stephano Grunau Creutzburgens. Henrico Voigt Angerburgens. Et aliis permultis, tam Nobilibus Regni & Ducatus, quam aliarum civitatum & oppidorum, hominibus fide & honore dignis, circa praemiſſa exiſtentibus.

SIMON RUDNICKI, *Epiſcopus Varmienſis. mppr.*
(L.S.)

GEORGIUS KOSTKA. *mppr.*
(L.S.)

M. SIERAKOWSKI *de Boguſławice. mppr.*
(L.S.)

ALBERTUS KRISKI, *Caſtellanus Sierpcenſis. mppr.*
(L.S.)

JOANNES SWIĘTOSŁAWSKI, *Referendarius Regni. mppr.*
(L.S.)

L. MIELZINSKI, *Succamerar. Caliſſ. mppr.*
(L.S.)

SAMUEL LASKI. *mppr.*
(L.S.)

CCXCVI.

Conſtitutio Comitiorum Regni Poloniae Generalium, habitorum Varſaviæ A. 1611. Menſe Nov.

ANNO 1611. *Vol. III. fol.* 3. *tit. de Feudo Prussiae.*

Considerantes ab antiquis temporibus inveteratam Anteceſſorum noſtrorum, Regnique, declaratam Illuſtriſſimorum Margrabiorum Brandenburgenſium amicitiam & benevolentiam erga Rempublicam, quam non tantum conſervare, verum et novis beneficiis erga Rempublicam noſtram, eo majorem excitare voluimus, diligenti & accurato judicio omnium Ordinum circa ſucceſſionem in Feudum Ducatus Pruſſiae, quemadmodum ut in praeteritis Comitiis, ita etiam praeſenti conſideratione, & poſt Commiſſionis tranſactionem ex praeteritis Regiomontem miſſam, quam in omnibus punctis & decretis confirmamus, ſalvis privilegiis & juribus Ducis & Ducatus Pruſſiae, communi omnium Ordinum conſenſu conſtituimus; quod poſt deceſſum moderni aegri Ducis ALBERTI FRIDERICI, cui integrum jus ſervamus, ſuccedere debet modernus Illuſtriſſimus Princeps JOANNES SIGISMUNDUS Elector, Marchio Brandenburgenſis, cum tribus fratribus germanis, 1. JOANNE GEORGIO, 2. ERNESTO, 3. GUILHELMO, & Ducatum illum jure Feudi ſecundum tranſactionem in Comitiis praeſentibus, conditionibus certis, per Dominos Legatos noſtros tranſactis & ſcriptis approbatis, manutenere, ſervare, & gubernare liberum illi erit: eo ſcilicet ordine, quod imprimis Illuſtriſſimo Electori & ſucceſſoribus ejus maſculini ſexus, in Electoratu ſibi invicem ſucceſſuris, in ſpecificatum feudum ſuccedere debent. Iis autem ita deficientibus Ducatus Pruſſiae cum attinentiis debet integre in poteſtatem Regum Poloniae & Reipublicae redire, ſine omni difficultate, praetenſione, & attributione alicujus. Et cum Illuſtriſſimus Elector, ſecundum conditiones tranſactas, quibus tam in parte, quam in toto ſemper ſatisfacere debet, juramentum debitum ſecundum obligationem Nobis & Reipublicae (ad quod illi tempus ſcilicet dies Dominicus eſt aſſignatus) praeſtabit: tum Illuſtriſſimae Celſitudini ſuae privilegium ex Cancellaria noſtra, in quo haec omnia latius comprehenduntur, extradi, & diploma in volumen legum inſcribi, & typis excudi mandabimus.

CCXCVII.

Tranſumptum Plenipotentiae Internuntiorum JOANNIS SIGISMUNDI *Electoris Brandeburgici in negotio ſimultaneae Inveſtiturae Ducatus Pruſſiae.* Varſaviae 4. Nov. 1611. *Ex Archiv. Regni Libr. VK. fol. 103.* ANNO 1611.

SIGISMUNDUS &c. Significamus &c. Exhibitas fuiſſe coram Nobis literas infraſcriptas Mandati ſeu Plenipotentiae Oratoribus infra nominatis Illuſtriſſimi JOANNIS SIGISMUNDI Marchionis Brandeburgenſis Sacr. Rom. Imperii Archicamerarii & Electoris in Pruſſia &c. Ducis, ab eodem Illuſtriſſimo Principe ad moderna Comitia in negotio ſimultaneae Inveſtiturae in Ducatum Pruſſiae miſſis, datas & conceſſas, manu ejusdem Illuſtriſſimi Principis ſubſcriptas, & ſigillo ipſius penſili communitas, eas Nos in acta Cancellariae noſtrae inſcribi mandavimus, quarum tenor ſequitur talis.

„ Nos Dei gratia JOANNES SIGISMUNDUS Marchio Brandeburgenſis, Sac. Rom. Imperii Archicamerarius & Elector, in Pruſſia, Juliae, Cliviae, Montium, Stetini, Pomeraniae, Caſſuborum, Vandalorumq; nec non Croſnae, Carnoviaeque in Sileſia Dux, Burgravius Norimbergenſis, Princeps Rugiae, Comes Marchae & Raverſburgenſis, Dominus in Ravenſtein, univerſis & ſingulis haſce literas viſuris notum atque teſtatum eſſe volumus. Quod ad Sereniſſimum ac Potentiſſimum Principem Dominum SIGISMUNDUM III. Regem Poloniae, Magnum Ducem Lithuaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Livoniaeque, nec non Suecorum, Gottorum, & Vandalorum Regem haereditarium Dominum Conſanguineum, Affinem, & vicinum noſtrum obſervandiſſimum, ut & Reverendiſſimos, Illuſtriſſimos, Illuſtres & Magnificos Dominos Senatores, Proceres, ac Ordines Regni Poloniae in Comitiis generalibus hoc Menſe Varſoviae congregatos, Dominos Amicos & Vicinos noſtros plurimum dilectos & honorandos, praeſentium exhibitores Illuſtres, Magnificos & Generoſos Vaſallos & Conſiliarios noſtros primarios & fideles ſincere Nobis dilectos, Abrahamum Barohem & Burgravium de Dhona, Joannem Truceſes de Wetzhauſen Capitaneum Fiſchauſenſem, & Joachimum Hüebner cum pleniſſimis Mandatis ablegaverimus, ut quae in negotio noſtro Pruſſico cum Illuſtriſſimi quondam Domini Patris noſtris, Domini JOACHIMI FRIDERICI Marchionis et Electoris Brandeburgens. beatae memoriae Legatis, pro dilectione ipſius Nobiſmet ipſis et Succeſſoribus noſtris Ann. milleſimo ſexcenteſimo quinto in Comitiis Varſavienſibus feliciter

coe-

Anno 1611. cœpta, tractata, et maximam partem transacta sunt, secundum tenorem responsi Regii in iisdem Comitiis redditi, (ad quos res universa responso Anni millesimi sexcentesimi noni remissa fuit) penitus absolvant, et ita, si quæ adhuc restare videbuntur, ad perfectissimum exitum perducant. Quam ad rem prædictis Legatis nostris sufficientem Plenipotentiam ac integram et absolutam facultatem dedimus nomine et loco nostro, Regiam Serenitatem, nec non Illustrissimos et Magnificos Dominos Senatores et Ordines inclyti Regni Poloniæ compellandi, cum Serenitate ejus ac Illustrissimis et Magnificis eorum Dominationibus agendi & concludendi ad servanda Pacta se offerendi, atque omnia ea pro discretione, prudentia, et fide sua, qua Nobis probati sunt, instituendi perficiendique, quæ temporis opportunitas et negotii ipsius rationes exigent, et a Nobismet ipsis, si coram Varsoviæ essemus, præstanda et constituenda forent. Damus itaque, tribuimus et assignamus nominatis Legatis nostris omnibus ac singulis ad prædicta omnia peragenda hisce literis nostris plenam, integram, liberam, absolutam, et minime limitatam aut circumscripram potentiam ac facultatem omni meliore forma, via et modo, sicut de jure aut consuetudine inclyti Regni Regiæque Curiæ rite et legitime fieri debet, et potest, cum clausulis omnibus necessariis, salubribus, et ad rem ipsam pertinentibus, non minus ac si expressis verbis illæ omnes hac Plenipotentia comprehenderentur. Quin etiam si in rerum tractatione præter opinionem aliqua forte inciderint, quæ speciale mandatum et authoritatem ampliorem requirere videbuntur, hanc quoque ipsis simul damus et tribuimus eodem plane modo, ac si expressa sigillatim omnia essent, quæ hujusmodi speciali mandato inseri debeant ita, ut quando et quoties eodem indigebunt, uti tum illa, et sic liberrima potestate negotium hoc nostrum gerere, ad exitum optatum promovere possint. Quæcunque vero a Legatis nostris in hac causa Prussica, uti prædictum est, gesta, nostroque nomine promissa, recepta et peracta fuerint, ea omnia rata et grata Nos habituros, nec unquam impugnaturos, multominus ullam contra hæc ipsa excusationem allaturos, sed sine quovis prætextu aut effugio præstituros et impleturos esse fide optima, quæque Virum Principem et Regium Vasallum decet, promittimus et asseveramus omnibus, quæ in contrarium adduci possent legum juriumque exceptionibus et beneficiis penitus et expresse renuntiantes sine fuco, fraude et dolo. In quorum omnium et singulorum fidem ac certitudinem, firmiusque ac evidentius testimonium, præsentes literas manus nostræ subscriptione et sigilli nostri secretioris impressione corroboravimus. Dabantur Ortelsburgi XIII. die Septembris Anno Domini millesimo sexcentesimo undecimo. Joannes Sigismundus Elector. *mpr.* Actum Varsaviæ die quarta Mensis Novembris Anno ut supra. Relatio ejusdem ut supra. Anno 1611.

CCXCVIII.

Legati Brandeburgici spondent pro Joanne Sigismundo, *quod conditiones Investituræ simultaneæ observabit.* Dat. Varsaviæ 5. Nov. 1611. *Indidem fol. 104.*

Nos Abrahamus Baro & Burgravius a Dhona, Joannes Truchses a Wetzhausen Capitaneus Fischhausanus, & Joachimus Hubner. Significamus præsentibus literis nostris, quorum interest, hujus & futuri temporis universis & singulis. Cum ab Illustriss. Principe ac Domino, Domino Joanne Sigismundo, Marchione Brandenburgensi, Sac. Rom. Imperii Archicamerario & Electore, in Prussia, Juliæ, Cliviæ, Montium, Stetini, Pomeraniæ, Cassuborum, Vandalorum, & Crosnæ, Carnoviæque in Silesia Duce, Burgravio Norimbergensi, & Principe Rugiæ, Comite Marchæ & Ravensburgi, ad præsentia Regni Comitia, de negotio simultaneæ Investituræ in Ducatum Prussiæ tractandi causa, ad Serenissimum Principem Dominum Sigismundum III. Dei Gratia Regem Poloniæ, M. Ducem Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviae, Samogitiae, Livoniaeque &c. nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarium Regem, Amplissimosq; Regni Ordines, plenis cum mandatis, summa potestate missi fuissemus, de certis conditionibus, nomine Serenissimae Regiae Majestatis suae & Ordinum nobis propositis, conveniisset, pleneque transactum constitutumque fuisset, certoque scripto a commemorato Illustrissimo Principe nostro, sub manu & sigillo Illustrissimae Celsitudinis ejus edendo, comprehensis. Cujus quidem tenor ad verbum sequitur, & est talis. „ Joannes Sigismundus DEI Gratia Marchio Brandenburgensis, Sac. Romani Imperii Archicamerarius & Elector, in Prussia, Juliae, Cliviae, Montium, Stetini, Pomeraniae, Cassuborum, Vandalorum & Crosnae, Carnoviaeque in Silesia Dux, Burgravius Norimbergensis, & Princeps Ru-

ANNO 1611. Rugiae, Comes Marchae & Ravensburgi, Dominus in Ravenſtein: Significamus praeſentibus hiſce, quorum intereſt, hujus & futuri temporis univerſis & ſingulis. Cum de ſucceſſione in feudo Ducatus Pruſſiae ab aliquot jam annis, partim ab inclytae memoriae D. JOACHIMO FRIDERICO Principe, itidem Electore Brandenburgenſi, Parente noſtro deſideratiſſimo, partim a Nobis ipſis cum Sereniſſimo Principe ac Domino, Domino SIGISMUNDO III. Rege Poloniae, Magno Duce Lithuaniae, Ruſſiae, Pruſſiae &c. &c. Domino & Cognato noſtro obſervandiſſimo, Ampliſſimisque Regni Ordinibus, diverſis temporibus actum eſſet, ac tandem in hiſce Comitiis Varſovienſibus per Legatos noſtros, Magnificos & Generoſos, Abramum Baronem & Burgravium a Dhona, Joannem Truchſeſium a Wetzhauſen Praefectum noſtrum Fiſchhauſanum, & Joachimum Hubnerum Conſiliarium noſtrum, quos ad negotium hoc perficiendum plenis cum mandatis, ſummaque facultate miſeramus, cum eodem Sereniſſimo Rege, Ampliſſimisque Regni Ordinibus tota de re certis conditionibus conveniſſet, pleneque transactum fuiſſet, atq; ex vi transactionis hujus, conditionibusque ejus, ad homagium praeſtandum ab eodem Sereniſſimo Rege, Ampliſſimisque Regni Ordinibus accerſiti, vocati, admiſſique fuiſſemus: Nos in commemoratam transactionem, conditionesque omnes eas, quae a commemoratis Oratoribus noſtris nomine noſtro acceptae ſunt, non ſolum conſenſum noſtrum libere praeſtitiſſe, ſed easdem etiam peculiari hoc ſcripto approbandas, confirmandas, firmasque & ratas habendas duxiſſe, quemadmodum quidem approbamus, confirmamus, firmasque & ratas habemus praeſentibus hiſce. In primis autem tam noſtro, quam Succeſſorum noſtrorum nomine approbamus, confirmamus, maturoque conſilio ac deliberatione adhibita, ultro in Nos & Succeſſores noſtros recipimus omnia, quae ex antiquis pactis, quaecunque inter Sereniſſimos Reges, Regnumque Poloniae, Magnum Ducatum Lithuaniae, & Ducatum Pruſſiae, Dominos ſuos Duces aut Ordines ejus, nominatim autem Divum SIGISMUNDUM I. Regem, & inclytae itidem memoriae ALBERTUM Marchionem Brandenburgenſem, Agnatum noſtrum primum Pruſſiae Ducem, tum Illuſt. Principem GEORGIUM FRIDERICUM Marchionem Brandenburgenſ. &c. ejusdem Ducatus Dominum & Gubernatorem, aut quoscunque alios unquam interceſſerunt, debentur: quibus poſtrema hac tractatione transactioneque & inſertis conditionibus nulla in re derogatum quicquam volumus, ſed & in robore ſuo firma immotaque omnia manere debere, cavemus promittimusque. Praeter iſta vero conditiones etiam omnes, de quibus Anno ſexcenteſimo quinto in Comitiis itidem Varſavienſ. per Legatos inclytae memoriae Parentis noſtri, tum in hiſce per Nos convenit, quemadmodum & quae per Commiſſarios Regios in Conventu Regiomontano, ex praeſcripto Sac. Reg. Majeſtatis, quod ad jura & privilegia Ducatus ejus accommodatum fuit, conſtituta ſunt. Secundum quas quidem conditiones inprimis profitemur Nos vocatos in perſona ad Comitia Varſaviam veniſſe, rituque et ceremonia ſolemni, commemorato Sereniſſimo Regi SIGISMUNDO III. et Regno infraſcriptum homagium et juramentum praeſtitiſſe eodem nimirum modo, iisdemque ceremoniis, quius proxime Illuſtriſſimus Princeps GEORGIUS FRIDERICUS Marchio Brandenburgenſ. in Pruſſia Dominus et Curator id praeſtitit, verbis ita conceptis. ANNO 1611.

Ego JOANNES SIGISMUNDUS *Dei Gratia Marchio Brandeburgenſis. Sac. Rom. Imperii Archicamerarius & Elector, in Pruſſia, Juliæ, Cliviæ, Montium, Stetini, Pomeraniæ, Caſſuborum, Vandalorum, & Croſnæ Carnoviæque in Sileſia Dux, Burgravius Norimbergenſis, & Princeps Rugiæ &c. juro ſuper hæc Sancta Dei Evangelia, quod ab hac hora deinceps, uſque ad ultimum diem vitæ meae ero fidelis & obediens tibi Sereniſſimo Principi Domino* SIGISMUNDO III. *Dei Gratia Regi Poloniæ, & Magno Duci Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque &c. &c. Domino, ſicuti meo naturali & hæreditario Domino, & Succeſſoribus tuis legitimis, Regibus & Regno Poloniæ, Dominis meis, contra omnem hominem, nemine excepto. Et quod nunquam ero ſcienter in conſilio, vel auxilio, vel in facto, ex quo (quod abſit) amittas vitam vel membrum aliquod, vel per quod accipias in perſona aliquam læſionem, aut injuriam vel contumeliam, vel per quod amittas aliquem honorem, quem nunc habes, vel poſt habebis. Et ſi ſcivero, vel audivero de aliquo, qui velit iſtorum aliquid contra te & Regnum hoc Poloniæ facere, pro poſſe meo, ut non fiat, impedimentum præſtabo. Et ſi impedimentum præſtare nequivero, quam cito potero, tibi nuntiabo, & contra eum, juxta pacta, auxilium tibi & Regno præſtabo. Et ſi contigerit te rem aliquam, quam habes, vel habebis, caſu aliquo ammittere, eam recuperare curabo, & in recu-*

ANNO 1611. *recuperata retinenda, te omni tempore adjuvabo, & si scivero te velle contra aliquem publico consilio arma sumere, & de eo generaliter vel specialiter fuero requisitus, meum tibi secundum pacta præstabo auxilium, Et si aliquid mihi de secreto manifestaveris, illud sine tua licentia nemini pandam, neque quicquam, per quod pandatur, faciam. Et si consilium a me super aliquo facto postulaveris, illud tibi dabo consilium, quod tibi dominiisque tuis judicavero magis expedire, & nunquam ex persona mea aliquid scienter, quod pertineat ad tuam, vel Regni, dominiorumque tuorum Regno adjunctorum, vel inposterum adjungendorum, injuriam vel contumeliam faciam; immo honorem, commodaque tua, Regnique ac Dominiorum tuorum tuebor & conservabo, vel quoad maxime potero, augebo. Denique Pacta etiam priora & antiqua omnia & singula, quocunque tempore a Decessoribus meis, Prussiæ Dominis aut Ducibus cum inclyto hoc Poloniæ Regno conventa, tum postremum hanc transactionem & conditiones per Oratores meos tecum & Ordinibus Regni tractatas constitutasque, & a me peculiari Diplomate confirmatas, servabo & implebo. Sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Evangelia.*

Quod quidem homagium seu juramentum: ut ex pactis feudalibus, conditionibusque a Nobis initis, in persona praestitimus, ita Nos Successoresve nostri, quoties secundum leges feudales renovari Investituram contigerit, eodem omnino modo, eademque forma Serenissimis Regibus pro tempore extituris, Regnoque praestare semper tenebimur, tenebunturque. Declarationem autem hanc Serenissimi Regis et Amplissimorum Ordinum, de jure hoc simultaneae Investiturae, beneficioque in feudo hoc Ducatus Prussiae succedendi, non ulterius extendi debere statuerunt, decreveruntq;, quam quemadmodum conditionibus Anni millesimi sexcentesimi quinti Sac. Reg. Majestatis, et Amplissimorum Ordinum nomine propositum fuit, ad unam tantum lineam laudatissimae memoriae Parentis nostri, Nos nimirum ipsos, Successoresque nostros, per rectam lineam a Nobis descendentes, Illustrissimosque Fratres nostros germanos, IOANNEM GEORGIUM in Silesia Ducem Iegersdorfensem, ERNESTUM, et CHRISTIANUM WILHELMUM Archiepiscopum Magdeburgensem, eorumque legitimos posteros masculos; ita, ut in singulis stirpibus, ut quisque major natu in Electoratu successerit, et una forte stirpe extincta, altera, sicque deinceps in commemorato feudo Ducatus Prussiae invicem sibi succedant: quemadmodum etiam hos solos ad contactum Vexilli Reg. Majestas et Amplissimi Ordines admittendos statuerunt; alios vero nullum omnino jus usurpare in eo sibi posse aut debere. Religio deinde Catholica Romana, in Ducatu eam profiteri volentibus libera erit; neque ullus unquam ex Ducalibus, vel eam jam profitentibus, aut in posterum professuris, eam ob rem interpellabitur. Sacella itidem et Oratoria ubivis, tam in confinibus quam alibi, integra, tuta et concessa illis erunt, in iisdemq; liberum pietatis ex doctrina institutisque Catholicis Rom. exercitium habebunt. Nemo eo nomine turbabitur, premeturve; nemo Religionis Catho. causa ullam vim, injuriam, contumeliam molestiamve perferet, aut perferre perpetique debebit. Ad munera etiam et honores, qui ex Catholicis idonei fuerint, liber aditus erit. Quicunque etiam in Ducatu Catholicis Romanae Religionis, Barones, Nobiles et Civitates jura patronatus a Magistris Ordinis Cruciferorum, vel Serenissimis Poloniæ Regibus, vel decessoribus nostris Ducibus Prussiæ habuerint, vel præscriptione consecuti sint, integrum licitumque illis erit, Religionis Catholicæ Romanæ exercitium in iisdem introducere, instituere, habereque. Si vero ex Nobilibus plures extiterint, qui in uno eodemq; Templo jus patronatus sibi vendicent, partim Catholici, partim Evangelici, nemoque eorum reliquis de publico exercitio decedere velit, a Nobis judiciove nostro causa cognosci, exque præscripto juris Canonici definiri debebit. Qua sententia si quis gravatum se existimaverit, ad judicium Sacræ Regiæ Majestatis provocatio integra ei erit. Cum vero præter hæc in conditionibus Anni millesimi sexcentesimi quinti, nomine Serenissimi Regis, & Amplissimi Senatus postulatum fuisset, ut ad minimum Regiomonti unum atque alterum Templum ad Religionis Catholicæ usus, cum reditibus justis assignaretur, non solum propter eos, qui ex Ducatu ejus Religionis essent, aut in posterum forent, verum etiam qui ex Regno, Magnoque Ducatu Lithuaniæ, Catholicæ Religionis homines, negotiorum suorum causa, frequenter eo convenire solerent; ac vero ita de eo tum convenisset, ut per Commissarios suos cum ipsis Provincialibus Serenissimus Rex ageret, neque tamen apud illos quidquam adhuc perfici potuerit. Nos quidem transactionis, conditionumque harum, vi authoritateque præsentium literarum nostrarum recipi-

ANNO 1611.

ANNO 1611. mus, promittimus, ſpondemusque in uſus hoſce Religionis Catholicæ Romanum unum Templum, cujus juſta capacitas ſit latericium, ſeu ex lapide, loco decente & honeſto in ſuburbio aliquo, ubi Commiſſarii Regii, qui in poſſeſſionem Nos mittent, commodiſſimum judicaverint. Cœmeterium item circumcirca, & campanile, ad ſummum intra triennium, noſtro ſumptu extructuros. Similiter etiam juxta Templum domum, & habitationes neceſſarias & commodas pro Parochis & Miniſtris, tam ejus, quam Eccleſiæ, infra ſupraſcriptum tempus; tum in dotem etiam Eccleſiæ, & alimenta Parochi, mille florenos annuos certi reditus, certis in ſundis, villis, agris, aut cenſibus aſſignaturos. Jus præſentandi Parochum, idoneum tamen, & inprimis quidem Sacerdotem Catholicum Religionis Romanæ, tum qui utriusque linguæ tam Polonicæ nimirum, quam Germanicæ peritus ſit, ad Nos pertinere debebit. Si tamen intra ſemeſtre tempus, Nos ſucceſſoreſve noſtri, præſentare eum negligeremus, Reverendiſſimo Epiſcopo Varmienſi, uti Epiſcopo viciniori, Succeſſoribusque ejus, de Parocho ei Eccleſiæ providere, ipſumque inſtituere liberum erit, ad eundem, ſucceſſoresque ejus inſpectio in doctrinam, mores, & vitam Parochi pertinere debebit, qui quidem eodem jure, quo alii in Regno Poloniæ Sacerdotes, privilegiatus & exemptus omnino ab omni jurisditione ſeculari eſſe debebit; exceptis caſibus, in jure Canonico expreſſis. Cæterum eidem Parocho, Nos Succeſſoresque noſtri, nec non Magiſtratus noſtri, Caſtrenſes quam urbani, ſecuritatem ab omni vi, injuria, contumeliis, bona fide præſtabimus, illique præſtabunt. De altero autem Templo quemadmodum & de dote redituve eorum augendo, integrum erit Sereniſſimo Regi, cum ipſis Provincialibus, per Commiſſarios, qui Nos in poſſeſſionem mittent, agere. Quam ad rem non modo nihil impedimenti Nos allaturos, verum favorem ſtudiumque noſtrum apud Ordines Ducatus candide, ſincere, bonaque fide præſtituros promittimus. Ne quoque Ducatus ejus noſtri rationes a rationibus Regni, cujus corpore continetur, diſcrepent; Calendarium novum, ut in Ducatum introducatur, in Conventu Provincialium, omni ſtudio & opera quamprimum curabimus, idque poſthac in Ducatu ſervari mandabimus. Subſidii nomine, præter illa, quae ex priſtinis pactis Ducatus hujus nomine debentur, quemadmodum iisdem conditionibus Anni ſexcenteſimi quinti convenit, Nos Succeſſoresque noſtri, quotannis in ærarium publicum inferre tenebimur, tenebunturque, triginta millia florenorum Polonicalium, triginta groſſis unumquemque computando. Quoties vero, neceſſitate aliqua publica poſtulante, in Regno tributum decretum publice fuerit, totidem alia triginta nimirum millia ejusdem valoris ſeu monetæ, ita ut cum tributum ſcitum fuerit, ſexaginta millia a Nobis dependantur. Quarum quidem ſummarum nomine, quoties numeratæ fuerint, Regni Theſaurarius, vel ad quos pertinuerit, idonee Nos, miniſtrosve noſtros liberare, ſeu quietare tenebuntur. Quemadmodum etiam conditionibus ejusdem Anni ſexcenteſimi quinti ſtatutum eſt, quoties neceſſitas poſtulaverit, quatuor naves ad tuendam oram maritimam Pruſſiæ, noſtro ſumptu habebimus: quod ſi Sacra Regia Majeſtas uti illis voluerit, de ſumptu in illas faciendo Nobiſcum tractabit. Privilegia, juraque incolarum Ducatus Pruſſiæ, cætera itidem pacta omnia, quæque ex iis, & priſtinis Inveſtituris debentur, omnia in ſuo robore integra inviolataque permanere debebunt, quemadmodum quidem nulla re ea infirmaturos, verum omnia ſarta tectaque conſervaturos, promittimus ſpondemusque: nominatim vero ad honores & officia publica, Magiſtratusque & arcium Præfecturas, nullos alios, quam Ducatus Pruſſiæ indigenas, ſecundum privilegia, juraque vetera Ducatus, Nos Succeſſoreſve noſtros, adhibituros promoturoſve. Tributa nova Conventu Ordinum prius non habito, invitis repugnantibusve, nulla etiam imponere eis poterimus, aut debebimus. Horum etiam, qui per hoc tempus ad Sacram Regiam Majeſtatem aliqua in re confugerunt, ſupplicesque libellos obtulerunt, ſecuritati indemnitatique per omnia cavemus, neque eam rem unquam apud Nos Succeſſoreſve noſtros, aut Magiſtratus, cuiquam fraudi damnoque eſſe debere, promittimus ſpondemusque. Appellationes a ſententiis noſtris, judiciive noſtri Aulici, ſine ulla exceptione liberæ omnibus ad judicium Regium erunt: ita tamen, ut nonniſi a definitiva ſententia, aut vim definitivæ habente appelletur, quantitas, de qua appellatur, ſummam quingentorum florenorum Polonicalium, æſtimationis valoriſve uſitati excedat, infra quam appellare nulli integrum erit. Similiter tamen de injuria, quæ ei ſummæ, de qua appel- ANNO 1611.

ANNO 1611. appellaretur, æquiparari possit, appellare licebit. Si fide publica etiam ex Ducalibus alicui cavendum Sacra Regia Majestas, Successoresve ejus, salvumque conductum tribuendum censuerint; ii, secundum jus publicum, apud Nos Successoresve nostros, sacrosancti semper erunt, & esse debebunt. Ita tamen ex parte Regiæ Majestatis, & amplissimorum Ordinum convenit, ne salvi conductus aliqui hominibus ullis, vel facinorosis, vel in crimine scelereve aliquo deprehensis, dentur; sed si quis ex siniſtra aliqua delatione offensionem nostram, Successorumque nostrorum incurrerit, vel adversarii alicujus potentia premeretur, aut aliqua alia justa ex causa dignus præsidio ac patrocinio Regio videretur: datumque eosdem iri non a jure, sed a vi tantum & potentia, ut juri nihilominus se sistere, reique judicatæ parere teneatur. Durante itidem salvo conductu modeste se gerat, nullum injuria afficiat, tum vero publice salvum conductum illum ad notitiam omnium, maxime autem Magistratus adducat: ad extremum etiam, ut ad sex tantum mensium spatium dentur, intra quos & jure experiri, & alia negotia sua honesta gerere administrareque, qui salvum conductnm habuerit, possit. Spatio autem eo exacto, si ulterius eo opus habuerit, alium impetrare. Si quando etiam ex Ducatu Prussiæ ad alias ditiones nostras extra Regnum discedere Nobis contigerit, & a Ducatu abesse necesse fuerit, gubernationem administrationemque ejus nullis aliis, quam secundum formam regiminis a Nobis confirmatam Consiliariis Regentibus, Nobilibus indigenis & possessionatis, committemus. Illustrissimi etiam Principis ALBERTI FRIDERICI Agnati & Soceri nostri charissimi, juri, quoad in vivis extiterit, jus hoc nostrum nullo detrimento præudicioque esse debebit. Interim etiam lum in valetudine ista permanebit, ex dignitate ejus a Nobis exhibebitur; omniaque quæ tam ad alimenta necessitatemque, quam etiam dignitatem ejus pertinebunt, liberaliter illi a Nobis suppeditabuntur. Designabit autem Regia Majestas Commissarios suos, qui Nos in possessionem Ducatus feudique ejus mittant, coram quibus quidem Commissariis subditi simul Ducatus ejus, tam Nobiles quam civitates, seu ex singulis districtibus, duo ex Nobilitate & civitatibus, in easdem suprascriptas hasce conditiones & transactionem, corporale juramentum, suo posterorumque suorum nomine, præstare tenebuntur, quod omnia ea ipsi quoque, posterique eorum, rata grataque habituri servaturique sint; maxime autem quod post obitum quatuor prædictorum Principum fratrum, eorumque legitimorum feudi hæredum, si Deo permittente ita acciderit, nulli alii quam Regibus, & Regno Poloniæ, immediate tum parere subjectique esse debebunt, neque quenquam alium, nisi Reges, & Regnum Poloniæ, tanquam naturalem hæreditariumque suum Dominum agnoscere, aut fidelitatem subjectionemque præstare debent, sed in commemoratorum Regum, & Regni Poloniæ potestatem recident, sineque ulla cunctatione tergiversationeque eis, tam quoad utile & directum dominium, quam merum itidem & mixtum imperium se subjicient obedientque: veteribus tamen juribus, privilegiis, libertatibusque eorum salvis. Quæ quidem omnia & singula suprascripta, tam in genere, quam in specie, Nos Successoresque nostros, in omnibus eorum punctis & clausulis, diligentissime sanctissimeque adimpleturos, executioni demandaturos, observaturosque, neque quicquam vel per Nos, vel quemcunque alium, contra eadem attentaturos, facturos, aut attentari fierive passuros, sub fide, & honore Principis, nostro, Successorumque nostrorum nomine spondemus, promittimus, cavemusque. In quorum omnium fidem, præsentes manu nostra subscripsimus, sigilloque nostro communiri mandavimus. „ ANNO 1611.

Nos igitur supra commemorati Legati, quemadmodum ex vi mandatorum, nostrorum, ab Illustrissima Celsitudine sua nobis datorum, in suprascriptas conditiones omnes & singulas, maturo consilio deliberationeque adhibita, sponte ultroque consensum nostrum præstitimus, inque Illustrissimum Principem nostrum, & in Nos recepimus; ita easdem hisce literis nostris ex hoc mox tempore accipimus, approbamus, confirmamus, roboramus, perpetuæque firmitatis robur obtinere debere attestamur: commemoratum etiam Illustrissimum Principem nostrum, quam primum ad præstandum homagium admissus fuerit, suprascriptas literas hisce nostris insertas, sine ulla cunctatione, tergiversationeque, sub manu & sigillo suo, Sacræ Regiæ Majestati & Amplissimis Ordinibus editurum, omniaque bona fide, fuco, dolo, fraudeque omni remotis, adimpleturum, sub fide & honore Virorum Illustrium sancte promittimus, pollicemur, spondemus, cavemusque. In quorum

Anno 1611. fidem haſce manibus noſtris ſubſcripſimus, ſigillisque noſtris munivimus. Dat. Varſſoviæ in Comitiis Regni Generalibus, die 5. Menſis Novembris Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo undecimo.

Abrahamus *Burgravius & Baro a Dhona.*
(L.S.)
Joannes Truchses a Wetzhausen
Capitaneus Fiſchhauſen.
(L.S.)
Joachimus Hubner.
(L.S.)

CCXCIX.

Sigismundus III. *Poloniæ Rex ſupradictam ſponſionem acceptat & approbat.* Ibidem eodem die & Anno. *Indidem fol. 97.*

Sigismundus III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque; nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque hæreditarius Rex. Significamus præſentibus hiſce, hujus & futuri temporis univerſis & ſingulis: Cum Illuſtriſſimus Princeps Domin. Joannes Sigismundus Marchio Brandenburgenſis, S. R. I. Archicamerarius & Elector, in Pruſſia &c. Dux &c. Cognatus noſter chariſſimus, per Legatos ſuos, Magnificos, Generoſos ac Nobiles, Abrahamum Baronem & Burgravium a Dhona, Ioannem Truchſes a Wetzhauſen Capitaneum Fiſchhauſen: & Ioachimum Hubner, plenis cum mandatis ſummaque facultate in Comitiis hiſce ad Nos miſſos, diligenter apud Nos Ordinesque Regni inſtitiſſent, ut ſecundum ſuperiorum Comitiorum reſponſa, conditionesque ab aliquot jam Comitiis, tam a laudatæ memoriæ Parente ipſius, Illuſtriſſimo quondam Principe Ioachimo Friderico Marchione Brandeburgenſi &c, &c. quam Illuſtritate ejus ipſa per Legatos tractatas, dubitationem tandem eam, quæ de jure ſimultaneæ Inveſtituræ Illuſtriſſimæ Domus ejus exorta fuerat, explicaremus. Nos conſilio & auctoritate, conſenſuque omnium Ordinum R. noſtri adhibito, ſequente modo ac ratione, nullo plane ex commemoratis Ordinibus repugnante, proteſtante, contradicente; ſed omnibus unanimiter conſentientibus, eam definiviſſe terminaſſeque, de eademq; plene & integre transegiſſe, quemadmodum quidem definimus, determinamus tranſigimusq; præſentibus hiſce. Imprimis quidem omnia, quæ ex priſtinis pactis, quæ unquam inter Sereniſſimos Reges Deceſſores noſtros, Regnum, Magnumque Ducatum Lithuaniæ, & Ducatum Pruſſiæ, Dominos ſuos Duces, aut Ordines ejus, nominatim autem D. Sigismundum I. Regem, Avum & Deceſſorem noſtrum, & laudatæ itidem memoriæ Albertum Marchionem Brande. primum Pruſſiæ Ducem, tum Illuſtrem Principem Georgium Fridericum Marchionem Brandenburgenſem, Ducatus ejus Adminiſtratorem & Gubernatorem, & alios quoscunque interceſſerunt, hac nova transactione & conditionibus nulla in re derogatum quicquam volumus, ſed in robore ſuo firma immotaque omnia manere debere decernimus. Præter hæc vero conditiones etiam omnes, de quibus An. 1605. in Comitiis itidem Varſovienſibus, tum in hiſce præſentibus inter Nos, Ordinesque Regni noſtri, & Legatos laudatæ memoriæ Parentis Illuſtritatis ſuæ, nuncque Illuſtritatis ipſius convenit, quemadmodum & quæ per Commiſſarios noſtros in Conventu Regiomontano ex præſcripto noſtro, quod ad jura privilegiaque Ducatus ejus accommodatum fuit, conſtituta ſunt. Secundum quam quidem transactionem conditionesque, commemoratus Illuſtriſſimus Princeps Elector, a Nobis accerſitus vocatusque, inprimis ad diem tertiam Menſis hujus Novemb. Varſoviam huc ad Nos venire tenebitur, rituque & ceremonia ſolenni Nobis Regnoque noſtro infraſcriptum homagium & juramentum præſtare, eodem nimirum modo, iisdemque ceremoniis, quibus proxime Illuſtriſſimus Princeps Georgius Fridericus Marchio Brandenb. in Pruſſia &c. Dux & Curator id præſtitit; nimirum:

Ego Ioannes Sigismundus *Marchio Brandenburgenſ. &c.* ut ſupra pag 438.

Declaratio autem hæc noſtra, ampliſſimmorumque Ordinum de jure hoc ſimultaneæ Inveſtituræ, beneficiumque hoc in Feudo Ducatus Pruſſiæ ſuccedendi non ulterius extendi debebit, quam quemadmodum conditionibus An. 1605. noſtro & Ampliſſimi Senatus nomine propoſitum fuit, ad unam tantum lineam laudatiſſimæ memoriae Parentis Illuſtritatis ſuæ, Illuſtriſsimum nimirum Electorem ipſum Ioannem Sigismundum, Illuſtresq; Fratres ejus, Ioannem Georgium in Sileſia Ducem Iegersdorff. Ernestum, & Christianum Vilhelmum Archiepiſcopum Magdeburgenſem, quatuorq; fratrum horum legitimos poſteros maſculos; ita, ut in ſingulis eorum ſtirpibus, ut quiſq; major natu in Electoratu ſucceſſerit, & una forte ſtirpe extincta, altera; ſicque

ANNO 1611. ficque deinceps in commemorato feudo Ducatus Pruſsiæ ſibi ſucedent; quemadmodum quidem ſupra nominati fratres ſoli etiam ad contactum Vexilli admittentur. Alii, ſi qui ſint, nihil omnino ſibi juris obſervare poterunt vel debebunt. Religio deinde Catholica Romana, omnibus in Ducatu eam profiteri volentibus, libera eſſe debebit, neque ullus unquam ex Ducalibus, vel jam eam profitentibus, vel in poſterum profeſſuris, eam ob rem interpellari debebit. Sacella itidem & Oratoria ubivis, tam in confinibus quam alibi, integra, tuta & conceſſa illis ſint, in iisdemque liberum pietatis ex doctrina inſtitutisque Catholicis exercitium habeant: nemo eo nomine prematur turbeturve: nemo Religionis Catholicæ cauſa ullam vim, injuriam, contumeliam, moleſtiamve perferat. Ad munera etiam & honores, ſi qui ex Catholicis idonei fuerint, liber aditus iis ſit. Quicunque etiam in Ducatu Catholicae Romanae Religionis, Barones, Nobiles & Civitates, jura patronatus a Magiſtris Ordinis Cruciferorum, vel Sereniſsimis Regibus Poloniae Deceſſoribus noſtris, vel ipſis *Du*cibus habuerint, vel praeſcriptione conſecuti fuerint, integrum licitumque illis erit, Religionis Catholicae Romanae exercitium in iisdem introducere, inſtituere, habereque. Si ex Nobilibus plures extiterint, qui in uno eodemque templo jus patronatus ſibi vendicent, partim Catholici, partim Evangelici, nemoque eorum reliquis de publico exercitio decedere velit, in Illuſtritatis ejus judicio cauſa primum cognoſci, definirique ex praeſcriptione juris Canonici debebit. Si quis autem ſententia gravatum ſe exiſtimaverit, ad judicium noſtrum Regium provocare integrum liberumque illi eſſe debebit. Cum vero praeter haec in conditionibus Anni 1605. noſtro & Ampliſsmi Senatus nomine poſtulatum fuiſſet, ut ad minimum Regiomonti unum atque alterum templum ad Religionis Catholicae uſus cum reditibus juſtis aſsignetur, non ſolum propter eos, qui ex Ducatu ejus Religionis eſſent, aut in poſterum forent; verum etiam qui ex Regno, Magnoq; Ducatu Lithuaniae, Cath. Religionis homines negotiorum ſuorum cauſa frequenter eo convenire ſolerent: ac vero ita de eo tum conveniſſet, ut per Commiſſarios noſtros cum ipſis Provincialibus hac de re ageremus, neque tamen apud illos quidquam adhuc perfici potuerit: ita interim inter Nos de eo convenit, ut Illuſtritas ſua in uſus hoſce Religionis Catholicae Romanae unum templum, cujus juſta capacitas ſit, lateritium ſeu ex muro, loco decenti & honeſto, in ſuburbio aliquo, ubi Commiſſarii noſtri, qui in poſſeſsionem Illuſtritatem ejus mittent, commodiſsimum judicaverint. Cœmiterium etiam circumcirca & campanile ad ſummum intra triennium ſuo ſumptu extruat: ſimiliter etiam domum, & habitationes neceſſarias & commodas pro Parocho & miniſtris, tam ejus quam Eccleſiae, in tra ſupraſcriptum tempus extruat, in dotem etiam Eccleſiae & alimenta Parochi mille florenos annuos, certi reditus, certis in fundis, villis, agris aut cenſibus aſsignet. Ius praeſentandi Parochum, idoneum tamen, & inprimis quidem Sacerdotem Catholicum, Religionis Romanæ, tum qui utriusque linguae, tam Polonicae nimirum quam Germanicae peritus ſit, ut ad Illuſtritatem ejus pertineat, concedimus. Si tamen intra ſemeſtre tempus Illuſtritas ejus, Succeſſoresve ipſius eum praeſentare neglexerint, Reverendo Epiſcopo Varmienſi, uti viciniori Epiſcopo, Succeſſoribusve ejus, de Parocho Eccleſiae ei providere, ipſumque inſtituere liberum erit, ad eundem Succeſſoresve ejus inſpectio in doctrinam, mores & vitam Parochi pertinere debebit; qui quidem, ut eodem, quo alii in Regno noſtro Sacerdotes, jure privilegiatus, & ab omni jurisdictione ſaeculari exemptus omnino eſſe debebit: exceptis tamen caſibus, in jure Canonico expreſsis. Caeterum eidem Parocho Illuſtritas ejus, Succeſſoresve ipſius, nec non Magiſtratus illius, tam caſtrenſes, quam urbani, ſecuritatem ab omni vi, injuria, contumeliis, bona fide praeſtare tenebuntur. *De* altero autem templo, quemadmodum & de dote redditu-ve eorum augendo, integram Nobis cum ipſis Provincialibus per Commiſſarios noſtros, qui Illuſtritatem ejus in poſſeſsionem mittent, agendi facultatem reſervamus. Quam ad rem non modo nihil impedimenti Illuſtritas ejus afferre debebit, verum favorem, ſtudiumque ſuum apud Ordines *D*ucatus ejus candide, ſincere, bona fide Nobis praeſtabit. Ne quoque *D*ucatus ejus rationes a rationibus Regni, cujus corpore continetur, diſcrepent, Calendarium novum ut in Ducatum introducatur, in Conventu Provincialium omni ſtudio & opera quamprimum curare debebit, inque Ducatu poſthac ſervari mandare. Subſidii deinde nomine praeterea, quae ex priſtinis pactis *D*ucatus hujus nomine debentur, quemadmodum iisdem conditionibus Anni 1605. convenit, Illuſtritas ſua, Succeſſoresve ejus quotannis in aerarium publi-

ANNO 1611.

ANNO 1611. cum inferre tenebuntur triginta millia annua florenorum Polonicalium, triginta grosis quemque computando. Quoties vero, publica aliqua necessitate postulante, in Regno tributum publice decretum fuerit, totidem triginta alia, nimirum millia ejusdem valoris, seu monetae, ita, ut cum tributum scitum fuerit, sexaginta millia annua ab Illustritate ejus dependantur. Quarum quidem summarum nomine, quoties numeratae fuerint, Thesaurarius Regni nostri, vel ad quos ea res pertinuerit, idonee Illustritatem ejus ministrosve illius liberare, seu quietare tenebuntur. Quemadmodum etiam conditionibus iisdem Anni MDCV. statutum est, quoties necessitas postulaverit, quatuor naves Illustritas sua, ad tuendam oram maritimam Prussiæ, suo sumptu habebit. Quodsi ipsi uti illis voluerimus, de sumptu in illas faciendo, cum Illustritate sua tractabimus. Privilegia, juraque incolarum Ducatus Prussiæ, cætera itidem pacta omnia, quaeque ex iis & pristinis Investituris debentur, omnia in suo robore integra, inviolataque permanere debebunt; nominatim vero ad honores & officia publica, Magistratusque & arcium Præfecturas, nulli alii, quam Ducatus Prussiæ indigenæ, secundum privilegia, juraque vetera Ducatus, adhiberi promoverique debebunt. Tributa nova, Conventu Ordinum prius non habito, invitis repugnantibusve nulla etiam eis imponi poterunt, vel debebunt. Eorum etiam, qui per hoc tempus ad Nos aliqua in re confugerunt, supplicesque libellos obtulerunt, securitati indemnitatique per omnia cautum esse debebit, neque ea res unquam apud Illustritatem suam, Successoresve ejus, aut Magistratum, cuiquam fraudi damnoque esse debebit. Appellationes a sententiis Illustritatis suæ, judiciove aulico ejus, sine ulla exceptione liberæ omnibus ad judicium nostrum Regium esse debebunt, ita tamen, ut nonnisi a definitiva sententia, aut vim definitivæ habente, appelletur, quantitasque, de qua appellatum fuerit, summam quingentorum florenorum Polonicalium æstimationis valorisque usitati excedat, intra quam appellare nemini liberum erit; similiter tamen de injuria, quæ ei summæ, de qua aplaretur, æquiparari possit, appellare licebit. Si fide publica etiam ex Ducalibus alicui cavendum Nos, Successoresque nostri censuerint, salvumque conductum tribuendum, ii secundum jus publicum, sacrosancti semper esse debebunt. Non dabuntur autem salvi conductus, hominibus ullis facinorosis, vel in crimine scelereve aliquo deprehensis. Sed si quis ex sinistra aliqua delatione, offensionem Illustritatis suæ, Successorumve ejus incurrerit, vel adversarii alicujus potentia premeretur, aut aliqua alia justa ex causa dignus præsidio & patrocinio nostro videatur, dabunturque non a jure, sed a vi tantum & potentia, ut juri nihilominus se sistere, reique judicatæ parere teneatur. Durante itidem salvo conductu, modeste se gerat, nullum injuria afficiat, tum vero salvum conductum illum, publice ad notitiam omnium, maxime autem Magistratus adducat: ad extremum etiam ad sex tantum mensium spatium dabuntur, intra quod & jure experiri, & alia honesta sua negotia gerere, administrareque, qui salvum conductum habuerit, possit. Spatio autem eo exacto, si ulterius eo dignus fuerit, alium impetrare. Illustris etiam Principis ALBERTI FRIDERICI, Ducis ægri, quoad in vivis extiterit, jus id Illustritatis suæ nullo detrimento præjudicioque esse debebit. Interim etiam dum in valetudine ista permanebit, ex dignitate ejus ab Illustritate ejus exhibebitur; omniaque, quæ tam ad alimenta necessitatemque, quam etiam dignitatem ejus pertinebunt, liberaliter illi ab Illustritate sua subministrabuntur. Si quando etiam ex Ducatu Prussiæ ad alias ditiones, extra Regnum discedere Illustritatem suam contigerit, & a Ducatu abesse necesse fuerit, gubernationem administrationemque ejus, nullis aliis, quam secundum formam regiminis a Nobis confirmatam, Consiliariis, Regentibus, Nobilibus, indigenis & possessionatis, Illustritas sua committet. Quæ quidem omnia & singula suprascripta, Illustritas sua peculiaribus suis etiam literis, manu sigilloque ejus munitis, ex sua etiam parte confirmare, deque iis cavere Nobis Regnoque debebit. Interim vero Oratores Illustritatis ejus in eandem rem cautionem Nobis præstare, mandatumque, seu plenipotentiam, quam ab Illustritate sua in has res habent, exhibere tenebuntur. Quæ cum omnia præstita fuerint, Nos etiam Investituræ ejus solenne Diploma, manu sigilloque Majestatis nostræ munitum, e Cancellaria nostra Illustritati ejus edi mandabimus. Simul etiam Commissarios nostros designabimus, qui in possessionem Ducatus, feudique ejus, Illustritatem ejus mittent. Coram quibus quidem Cnmmissariis subditi simul Ducatus ejus, tam Nobiles, quam

ANNO 1611.

ANNO 1611. quam civitates, seu ex singulis districtibus, duo ex Nobilitate & civitatibus, in easdem suprascriptas hasce conditiones omnes corporale juramentum, suo posterorumque suorum nomine præstare tenebuntur, quod omnia ea ipsi quoque, posterique eorum rata, grataque habituri, servaturique sint: maxime autem, quod post obitum quatuor prædictorum Principum fratrum, eorumdemque legitimorum feudi hæredum, si Deo permittente ita acciderit, nulli alii, quam Regibus, Regnoque Poloniæ immediate tum parere, subjectique esse debebunt, neque quenquam alium, nisi Regem & Regnum Poloniæ, tanquam naturalem hæreditariumque suum Dominum agnoscere, aut fidelitatem, subjectionemque præstare debeant, sed in commemoratorum Regum, & Regni Poloniæ potestatem recident, sineque ulla cunctatione tergiversationeque, tam quo ad utile & directum dominium, quam merum itidem & mixtum imperium se subjicient, obedientque. Juribus nostris Regalibus, supremique Dominii & Regni nostri, incolarum itidem Ducatus ejus, per omnia salvis manentibus. In cujus rei fidem & testimonium præsentes manu nostra subscriptas, sigillo Regni communiri mandavimus. Varsaviæ in Comitiis Regni Generalibus, die quinta Mensis Novembris. Anno MDCXI. Regnorum nostrorum, Poloniæ XXIV. Sueciæ XVII. Præsentibus Reverendissimis, Reverendis, Illustribus, Magnificis, &c. ut inferius in ipso Feudo.

SIGISMUNDUS Rex.

HIERONYMUS CIELECKI.

CCC.

Literæ Consiliariorum Ducatus Prussiæ, & universæ Nobilitatis & Civitatum, ad Sac. Reg. Majestatem in negotio Feudi datæ. Dat. Regiomonti 11. Nov. An. 1611. *Ex Archivo Thesauri Regni.*

Serenissime Rex, Princeps Potentissime, Domine, Domine Clementissime.

Valetudinem Sac. Reg. Majestati Vestr. firmissimam, prosperrimumque rerum omnium successum animo devotissimo comprecantes, servitia & obsequia nostra omni fidelitate submissioneque plenissima deferimus.

Cum Illustrissimus Elector in Prussia Dux, Dominus itidem noster clementissimus, per Oratores suos in negotio suo Successionis Pruthenico id, quod reliquum est, ex remissione sponsioneque proxima Comitiali, urgendum terminandumque Comitiis in præsenti censuerit: haud alienum partibus & officio nostro facturos nos putavimus, si eam ad rem denuo per literas ad minimum, cum ob temporis angustiam coram comparere nequeamus, desideria nostra, votaque & suspiria quam humilima adjiceremus, eaque ad Thronum Sacræ Reg. Majestatis Vestræ Augustissimum sinceris animis contestaremur. Imprimis autem memori & gratissima mente clementiam & sollicitudinem Sac. Vestræ Majestatis Regiæ erga nos, patriamq; nostram, summam, nec unquam satis laudandam ex eo agnoscimus, quod nuper Illustrissimo Electori, in Prussia Duci, per Illustres & Magnificos Commissarios suos curam ægri Principis nostri & hujus Ducatus administrationem conferre, simulque jurium & privilegiorum provincialium rationem habere voluerit. Quo felici & divino plane Sac. Reg. Majestatis Vestræ consilio effectum est, ut pax & tranquillitas Patriæ nostræ publica servata propagataq; fuerit. Unicum hoc saltem supereſt, quod ad perfectionem laudis, monumentique Sac. Vest. Regiæ Majestatis immortalis, nobis vero & incolis Ducatus omnibus ad firmamentum quietis & tranquillitatis, omniumque actionum & fortunarum nostrarum solidissimum stabilimentum, unice pertinere videtur, ut nimirum fluctuans, dubiaque patriæ nostræ sors & conditio in portum penitus tutum ac tranquillum tandem provehatur. Quod nulla alia ratione commodius perfici potest, quam si post tractatus, dilationes, ventilationesque multifarias, Investitura Prussiæ Ducatus solennis Illustrissimo Electori moderno, totiq: Familiæ Brandenburgicæ, vigore tot Diplomatum feudalium indubitatorum, hisce Comitiis durantibus, eorum auctoritate publica realiter conferatur. Quo bono ac beneficio immenso si nos, patriamque nostram in præsens frui contingeret, esset, cur in publico & communi gaudio, triumphoque Sac. Regiæ Vestræ Majestatis glorioſissimo eo magis effusiusque lætari ac exultare possemus, utpote Sac. Reg. Vestræ Majestatis, Reiq: publicæ universæ, de recuperato Ducatu Severiensi, & Regni finibus amplissime dilatatis, nobis vero de Duce & Gubernatore certo, ejusq; Hæredibus (uti præsentissima patriæ nostræ salutis anchora) concessis, animo devotissimo lætissimoque gratulantes. Pacta siquidem perpetua, causam dissensionum omnium,

ANNO 1611. quæ tempore Ordinis Crucigerorum cum inclyto Regno Poloniæ continue interceſſerunt, eam ſolam præcipuam dilucide aſſerunt, quod modo unus Princeps hæreditarius Terrarum Pruſsiæ Gubernator extitiſſet, ſed ex nutu Imperatorum & Ordinum Sacri Romani Imperii, varii, & qui turbandis inclyti hujus Regni rebus maxime idonei videbantur, ſubinde gubernaculis præficerentur. Unde inter alias cauſas etiam factum exiſtimamus, ut linea Domus Franconicæ paulatim decreſcente, Divæ memoriæ SIGISMUNDUS AUGUSTUS, totaque Respubl. Pol. id unice curarint, ne illa extincta, nec præpotenti aliqua inter Germaniæ Principes familia, in ejus locum ſurrogata, Imperator & Ordines Sac. Rom. Imp. jus & prætenſionem ſuam in Terras Pruſsiæ denuo reſuſcitarent, totaque res ad priſtinam fortunæ aleam recideret. Quam ob cauſam, aliaque inſignia merita inclytæ hujus Domus, Proavus moderni Illuſtriſsimi Electoris, Domini noſtri Illuſtriſſimi, pro ſe, totaque familia ſua & ſtirpe deſcendente Diplomata, Tabulasque feudales accepit, eaque deinceps ad ſimultaneam Inveſtituram & Vexilli contactum non ſemel admiſſa eſt, adeo ut nos & parentes noſtri, potentiſsimamq; hanc Electoralem Domum nunquam aliter, quam Dominos noſtros naturales & immediatos coluerimus, & in hanc uſque diem venerati ſumus; præſertim cum præter ſuperiora de Illuſtriſsima hac Domo, noſtros omniumque Ducatus incolarum animos talis opinio inſederit, eaque multis rerum argumentis hactenus comprobata ſit, nullius unquam, ut hujus inclytæ Domus, ſive publicas ſive privatas inſpiciamus rationes, in nos regimen eſſe poſſe ſalutarius aut felicius. Quocirca has & alias ob cauſas ſubmiſſe ſupplicamus Sac. Reg. Veſtr. Majeſtati, eamque precibus noſtris perhumillimis obteſtamur, ut mora & dilatione ulteriori rejecta, tam Celſitudini ejus Electorali, quam deſideriis noſtris, votisque humillimis ſatisfacere dignetur. Salvis tamen per omnia omnium Ordinum Ducatus privilegiis, juribus, immunitatibus, reſponſisque Regiis, quæ Sac. Reg. Veſtræ Majeſtati manutenenda humillime commendamus. Quo perfecto meritò erit, ut ſæculum hoc, tempusque praeſens ſumme judicetur feliciſsimum auſpicaciſsimumque, quo Sacra Regia Veſtra Majeſtas trophaea ſibi bina, monumentaque aeterna, alterum fortitudinis & conſtantiae ſuae, alterum juſtitiae & aequitatis ſummae, poſuit & erexit. Quod primum poſteri audientes & legentes, ut admirabuntur, ita hoc poſtremum laude perpetua, memoriaq; aeterna extollent ac praedicabunt. Cujus praeconio ac laudibus, gratitudinique immortali pariter, quantum vires ſuppetent, humillime nos ac ſacroſancte obſtringentes; rogamus denique ea, qua par eſt, animi ſubmiſsione devotiſsima, ut hanc noſtram ſollicitudinem & curam animo affectuque ſuo innato clementiſsime accipiat. Cujus etiam gratiae, & clementiae benigniſsimae nos, omniaq; noſtra reliqua ſubjectiſsime commendamus, atque eandem *Sac. Reg.* Veſtram Majeſtatem continuo perpetuoque felicitatis ſucceſſu undique cumulari, victoria in omnes ſuos hoſtes perpetim frui, optimeque & belliſsime in longaevum vivere ac valere, votis exquiſitiſsimis optamus. Regiomonti die 11. Novembris, Anno Domini 1611. ANNO 1611.

Sac. Reg. Veſtrae Majeſtatis

Subditi humillimi

Barones & Conſiliarii Provinciales, nec non ex Ordinibus tam Nobilitatis, quam Civitatum Ducatus in Pruſſia congregati.

CCCI.

Deſcriptio, quo ordine Feudum Illuſtriſſimo JOANNI SIGISMUNDO *Marchioni & Electori Brandeb. collatum.* d. 16. NOV. 1611. *Indi.*

Die 16. Novembris homagii ſolennitas peracta. Miſsi primum ad Electorem mane Caſtellani, Gneſnenſis & Elbingenſis, qui eo die actum eum Regiam Majeſtatem celebraturam, atque etiam ipſe ad eum ut ſe pararet, ei ſignificarunt, ſimul etiam ad prandium a Rege eum invitarent, paratum ſe obtulit.

Theatrum in area, quae ante Monaſterium Bernardinorum erat, qui locus ante etiam aliquot ejusmodi actibus conſecratus, quaſi ei rei videbatur, jam ante paratum erat; & cum thronus Regius panno aureo tapetibusque, tum ipſum theatrum circumcirca rubro panno ornatum inſtructumque.

Rex ex Arce, *Senatoribus*, Aulaque tota eum comitante, primum ipſum Monaſterium Bernardinorum divertit, illuſtri veſtitu ordinario poſita alba dalmatica, & aliis Regalibus indutus fuit. Miſsi inde ad Electorem deducendum ex *Senatu* Palatini, Poſnanienſis, Lancicienſis, Maſoviae. Quibus deducentibus primum

in

ANNO 1611. in Curiam Archiepiſcopi, Monaſterio vicinam, Elector divertit.

Interim Rex Regalibus indutus, Coronam etiam capite, una manu ſceptrum, altera pomum gerens, progreſſus in theatrum fuit, maxima hominum multitudine, partim ex equis, partim domibus & tectis; Regina etiam ex vicino quodam Monaſterii projecto, ex cujus latere proſpectus in theatrum patebat, per feneſtras ſpectante. Circa ſolium Regis a dextris Vexillifer Regni *S*obieſcius, Vexillum manu tenens, a ſiniſtris Enſifer Branicius, diſtrictum Gladium manu proferens, tum Marſchalci tres, Regni nimirum duo, Magni Ducatus Lithuaniae major, Curiae abſente, tum Palatini complures, ex quorum numero unus ſceptrum, alter pomum tenebat, aſtabant. Cum in ſolio jam Rex aſſediſſet, venere a Marſchalco introducti ſex ex primariis Electoris Conſiliarii; cumque in genua ante Regem procubuiſſent, Hubnerus ex iis in eam, quae ſequitur, ſententiam verba fecit:

"*S*ereniſsime Rex, & Domine Domine Clementiſsime: Miſit nos Illuſtriſsimus Princeps, Dom. JOANNES *S*IGISMUNDUS Marchio Brandeburgenſis, *S*ac. Romani Imperii Archicamerarius & Elector, qui ſuppliciter a Majeſtate Veſtra petit, ut ad juramentum homagiumque ratione Ducatus in Pruſsia praeſtandum, hic ſe apud Majeſtatem Veſtram ſiſtere, homagiumque a *M*aj. Veſtra petere poſſit. "

Inde cum *S*enatores ad ſellam Regiam acceſsiſſent, collatisque ſententiis mox receſsiſſent, Dominus Epiſcopus Vladislavien. Regni Cancellarius, de Conſilii ſententia, iis quae ſequuntur verbis reſpondit:

„ Notum eſt *S.* R. Majeſtati, Domino noſtro clementiſsimo, ſummam jam inde a multis retro ſaeculis, *S*ereniſſ. Poloniae Regibus Majoribus ſuis, ac iis potiſsimum, a quibus maternum genus ducit, cum Illuſtriſſ. Domo Brandenburgica interceſsiſſe neceſsitudinem firmatam cum ſanguinis communione, tum multis & magnis negotiis. Cum igitur eadem ſe teneri intelligat; nunquam omittendum aliquid putavit, quod ad ſuam ſingularem erga inclytam hanc Domum propenſionem teſtificandam pertineret. Itaque nunc etiam pro peculiari ſua erga Illuſtr. Principem D. JOANNEM *S*IGISMUNDUM Electorem, de eadem inclyta *D*omo benevolentia, de Ampliſsimi Conſilii ſententia, ut ad accipiendam Inveſtituram Ducatus Pruſsiae, ac praeſtandum homagium huc veniat, benigne aſſentitur. "

Tandem ipſe Elector, Aulicis primum Regiis quibusdam antecedentibus, ipſius deinde ſequentias, inter Palatinum Poſnanienſem & Lancicienſ. medius advenit, proxime autem Palatinus Maſoviae, Caſtellani unus atque alter, interque eos Caſtellanus Inowlodenſis Martinus Sierakowſki, & Maximilianus Przerębſki Capitaneus Petricovienſis, qui pro proxenetis illi adjuncti fuerant; tum Radzivilus, aliique nonnulli primarii Aulici incedebant: ſequebantur eum Conſiliarii ipſius Electoris. A Marſchalcis in theatrum adductus, *S*enatoribus, de quibus oſtenſum eſt, antecedentibus, in genua ante Regem procumbens, hiſce verbis eum allocutus fuit: ANNO 1611.

„ *S*ereniſſime Rex, *D*omine gratioſiſſime. Quod Majeſt. Veſtra, quemadmodum per Conſiliarios meos petieram, ad ſolium ſuum me admiſerit, magnas *M*ajeſtati Veſt. gratias ago. Quemadmodum vero antea, ita nunc quoq; coram a *M*aj. Veſtra, ut de Ducatu in Pruſsia, Terrisq;, Civitatibus, Oppidis & Arcibus ejus, benigne me, ſecundum pacta vetera, & poſtremam transactionem noſtram, tanquam naturalis haereditarius & ſupremus, uti omnium Terrarum Pruſsiae, & *D*ucatus quoq; in Pruſsia *D*ominus, inveſtire dignetur, ſupplex peto. Quo nomine & nunc homagium, juramentumq; *M*ajeſtati Veſtrae & Regno praeſtare paratus ſum, & impoſterum nullum officium praetermittam, quod a bono fidelique Principe Vaſallo praeſtari debeat."

In eandem ſententiam Oratores quoq; ſimultaneorum Principum ſimultaneam Inveſtituram petebant.

Cum *S*enatores iterum ad ſellam Regiam acceſsiſſent; moxq; receſsiſſent, Cancellarius Regni ſequentibus verbis reſpondit.

Illuſtriſsime Princeps. Cum Illuſtritas Veſtra, ut paulo ante per Nuntios & Conſiliarios ſuos, ita nunc coram ipſa a *S.* R. *M*aj., *D*omino noſtro clementiſsimo, Inveſtituram *D*ucatus in Pruſsia ſupplex petat, ac eo nomine homagium praeſtare paratam ſe eſſe declaret, *S.* R. *M*ajeſtas benigne id Illuſtritati Veſtræ concedit. *D*at autem hoc imprimis vetuſtae neceſsitudini, quae *S*ereniſſ. Poloniae Regibus, potiſsimum Iagellonicae ſtirpis, cum Illuſtriſſ. *D*omo Brandenburg. ſumma interceſsit; dat ſuae propriae erga Illuſtrit. Veſtram propenſioni & benevolentiae; dat communi *S*enatus Ordinumque Regni ſui auctoritati, qui poſtrema transactione, cum Oratoribus Illuſtrit. Veſtrae ſtabilita, eodem Feudi hujus beneficio ornandam eenſuerunt. Itaque

ANNO 1611. quod non modo Illuſtritatis Veſtrae, & ipſius inclytae poſteritatis, verum etiam S. R. Majeſtati, ejusque poſteris Poloniae Regibus, Regnoque huic, atque adeo univerſæ Chriſtianæ Reipublicæ bene & felieiter eveniat, Inveſtituram Ducatus in Pruſſia, juxta pacta vetera, poſtremam & etiam tranſactionem, Illuſtritati Veſtræ tradito hoc Vexillo, ex more confert, ac Illuſtriſſimos etiam Fratres ipſius germanos, ad ejusdem contactum, & ſimultaneæ Inveſtituræ participationem benigne admittit. Sperat autem, planeque confidit Sacra Regia Majeſtas, Illuſtritatem Veſtram, & Illuſtres Fratres ejus, daturos operam, ut hanc erga ſe Majeſtatis Regiæ beneficientiam, debitis officiis proſequantur, deque ea, ac Regno illius, perpetuo bene mereri ſtudeant, atque contendant. "

Inde Rex ipſe Vexillum, quod Vexillifer tenebat, apprehendit, cujus fimbriam Legati ſimultaneorum Principum itidem apprehendebant, tam diuque quoad juramentum præſtitiſſet, tenuerunt. Rex autem ſequentibus verbis, Inveſtituram ei contulit.

„ Nos SIGISMUNDUS Rex Poloniæ, tanquam naturalis & ſupremus Dominus totius Pruſſiæ Ducatusque in ea, annuentes precibus Dilectionis tuæ, tradidimus & concedimus Dilectioni tuæ in Feudum, Terras, Civitates, Oppida, & Arces, commemorati in Pruſſia Ducatus, & ad eas Dilectionem tuam, per hujus Vexilli traditionem, inveſtimus & inſtituimus, gratia & benignitate noſtra, qua Dilectionem tuam, uti Conſangvineum noſtrum chariſſimum, & Illuſtrem Domum ejus complectimur. Speramusque Dilectionem tuam beneficentiæ hujus noſtræ memorem ſemper futuram, gratamque pro eo ſe exhibituram. "

Inde liber Evangeliorum in ſinu Majeſtatis Regiæ poſitus fuit, Princepsque in genua ante Majeſtatem Regiam procumbens, duobusque digitis ſuper librum Evangeliorum extenſis, Domino Cancellario in verba ei præeunte, ſolenne juramentum præſtitit.

Poſtea Rex eum amplexus, in ſella penes ſe a ſiniſtris collocavit; in qua cum paululum aſſediſſet, ex theatro Marſchalcis deducentibus ad equos, & inde ad Curiam Domini Archiepiſcopi ſe contulit. Gratias etiam pro collato Feudo, in genua itidem procumbens, cum Fratrum Oratoribus, agere debebat, paratusque erat: ſed cum non ſatis commoda tempeſtas eſſet, ideoque omnia ſub dio properantius agerentur, omiſſa tum ea pars ſolennitatis fuit. ANNO 1611.

Equitum etiam creatio, quæ itidem ſolennis eſſe debet, non uſurpata tum a Rege fuit. Inde prandio, ad quod ex Curia Archiepiſcopi ſe contulit, a Rege exceptus fuit.

CCCII.

Diploma Sacræ Regiæ Majeſtatis pro Inveſtitura Ducatus Pruſſiæ, Illuſtriſſimo JOANNI SIGISMUNDO *Marchioni & Electori Brandeburgenſi & tribus illius Fratribus ſimultaneo jure Feudi conceſſa.* Datum Varſaviæ 16. Novembr. 1611. *Ex Archiv. Regni Libr. WP. fol. 119.*

In Nomine Sanctae & individuae Trinitatis, Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

NOS SIGISMUNDUS III. Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque: necnon Suecorum, Gottorum, Vandalorumque hæreditarius Rex. Significamus præſentibus hiſce, quorum intereſt, intereritue, hujus & futuri temporis univerſis & ſingulis: quod cum jam ante a divæ memoriæ Deceſſore noſtro STEPHANO Rege, deinde etiam Nobis ipſis, cura Illuſtris Principis D. ALBERTI FRIDERICI, Marchionis Brandenburgenſis, &c. in Pruſſia, &c. Ducis, cognati noſtri chariſſimi, in ea ejus ægritudine, in quam permiſſu divino incidit, atque ad tempus hoc verſatur, Illuſtri Principi Domino GEORGIO FRIDERICO, Marchioni Brandenburgenſi multis, juſtisque de cauſis, benignitateque & gratia noſtra Regia, demandata collataque fuiſſet, ac vero ille, commemorato Illuſtri Principe D. ALBERTO FRIDERICO in eadem invaletudine permanente, deceſſiſſet, Nos ex Senatus conſiliique noſtri ſententia, non minoribus cauſis animum noſtrum moventibus, adductos, proque ſumma neceſſitudine, quæ cum Illuſtriſſima Electorali Domo Brandenburgica, a Majoribus noſtris mutua tradita Nobis fuit, eandem curam primum Illuſtriſſimo Principi D. JOACHIMO FRIDERICO Marchioni Brandenburg. &c. deinde poſt Illuſtritatis ejus deceſſum, ejusdem Illuſtritatis filio, nimirum Illuſtriſſimo Principi, D. JOANNI SIGISMUNDO, Marchioni Brandenburgenſis S. R. I. itidem Archicamerario & Electori

ANNO 1611. ctori contuliſſe. Cum autem Illuſtritates eorum ab aliquot jam Comitiis, ut dubitationem quoque, tam quæ de jure ſimultaneæ Inveſtituræ, jureque in Feudo Ducatus Pruſſiæ ſuccedendi, exorta fuerat, ſimul explicaremus, per ſuos, atque adeo Regum quoque & permultorum Sacr. Rom. Imper. Principum Legatos, apud Nos, Ordinesque Regni noſtri, diligenter inſtitiſſent; ob ſuperiorum autem temporum difficultates, in Comitia Anni hujus MDCXI. proxime hiſce diebus peracta extractaque res fuiſſet: tandem in iisdem hiſce Comitiis, certis conditionibus, ita tota de re convenit, tranſactumque fuit, ut re in Conventibus particularibus ante propoſita deliberataque, tam Ampliſſimi Senatus, quam Nunciorum Terreſtrium, ab univerſa Nobilitate ad Comitia commemorata miſſorum, omniumque Ordinum noſtrorum authoritate, unanimique conſilio, & conſenſu adhibito, publice per Marſchalcum ejus Ordinis, Generoſum Joannem Swoſzewſki, Notarium Terreſtrem Leopolienſem declarato, ac lege quoque lata firmato, commemorato Illuſtriſſimo Principi, Domino JOANNI SIGISMUNDO, Fratribusque Illuſtritatis ejus germanis, Illuſtribus nimirum Principibus, JOANNI GEORGIO in Sileſia Duci Jegersdoff. ERNESTO, & CHRISTIANO VILHELMO, Archiepiſcopo Magdeburgenſi eorundemque omnium legitimis Succeſſoribus maſculis, ex lumbis eorum deſcendentibus, jus ſimultaneæ Inveſtituræ ſucceſſionisque in Feudo Ducatus Pruſſiæ tribueretur, conferretur confirmareturque. Quæ quidem conditiones cum peculiari decreto noſtro comprehenſæ ſint, ab Illuſtriſſimo etiam Principe Electore peculiaribus literis, manu ſigilloque Illuſtritatis ejus editis, acceptæ, approbatæ, confirmatæque ſint, ſecundum easdem conditiones commemoratus Illuſtriſſimus Princeps Elector, intra tempus legitimum, juxta prorogationem, in Comitiis publica Ordinum authoritate factam, ſolennis juramenti Nobis Regnoque noſtro præſtandi cauſa, Varſoviam in propria perſona veniſſet, dieque decimoſexto menſis hujus Novembris publice ſolenniterque in loco publico, & theatro, ſub dio ex tempore excitato, Senatoribus lateri noſtro aſſiſtentibus, Officialibus & Aulicis noſtris, magnaque frequentia Nobilitatis, præſentibus, Inveſtituram a Nobis petiiſſet, jusjurandumque præſcriptis verbis, ſolenni ritu ac cerimonia, Nobis Regnoque noſtro præſtitiſſet: Nos authoritate, conſilio, conſenſuque omnium Ordinum noſtrorum, jam ante durantibus Comitiis, in eam rem præſtito, peculiarique conſtitutione declarato, pacta vetera, tum poſtremam hanc tranſactionem in omnibus & ſingulis conſervando, iisdem cauſis, ſingularique erga Illuſtritatem ejus, univerſamque Illuſtriſſimam Domum Brandeburgicam, benevolentia noſtra, qua antea concedendam Illuſtritati ejus curationem & gubernationem ſupradictam adducti fuiſſemus; cum præſertim commemorati Illuſtris Principis D. ALBERTI FRIDERICI in Pruſſia Ducis, non ſolum valetudo, ſed ætas etiam magis in dies ingraveſcat, inque ætate hac ipſius, vitaque cælibe ſeu viduali, proles ulla maſcula vix expectanda ſit; nunc quoque non inviti faciendum Nobis putavimus, ut Illuſtritatem ejus ad Terras, Civitates, Oppida, & Arces, feudalis Ducatus in Pruſſia inveſtiremus, uti inveſtimus præſentium literarum tenore, ea nimirum ratione, ut quoad Illuſtris D. ALBERTUS FRIDERICUS in Pruſſia Dux, cujus juri nihil derogatum volumus, in ea, quæ nunc eſt, valetudine perſeveraverit, commemoratus Illuſtriſſimus Princeps Elector JOANNES SIGISMUNDUS, tanquam Curator ipſius Ducis, & Gubernator Ducatus, cum titulo & præeminentia Ducis, Ducatum ipſum teneat; iis nimirum conditionibus, quæ veteribus pactis, decretoque noſtro & poſtrema tranſactione, diplomate ab ipſo Illuſtriſſimo Electore ſubſcripto, confirmata convenerunt. Quodſi vero præfatus Dux in ægritudine deceſſerit, & tunc ſuo jure, vigore veterum & noſtræ hujus Inveſtituræ, prædictus Illuſtriſſimus Princeps JOANNES SIGISMUNDUS Marchio & Elector, Ducatum in Pruſſia in Feudum a Nobis & Regno noſtro retineat. Eo igitur modo Illuſtriſſimo D. JOANNI SIGISMUNDO Electori, & Marchioni Brandenburgenſi ejusque hæredibus maſculis, legitimis Feudi ſucceſſoribus, in perpetuum & individuum Feudum omnes Ducatus Pruſſiæ Terras, Civitates, Oppida, & Arces; videlicet Arcem Konigsberg cum tribus Civitatibus, item Arces & Oppida, Lochſteten, Wargen, Germau, Pubeten, Radau, Schaken, Kaimen, Kremiten, Waldau, Tapiau, Taplacken, Narketen, Inſterburg, Alenburg, Wonsdorff, Gerdaven, Angerburg, Nordenburg, Labiaw, Laukiſken, Tilze, Ragnet, Roziten, Wientzberg, Memel, Brandeburg, Kreucburg, Frideland, Dominau, Batten, Lecen, Balge, Heiligenbeil, Cinten, Lantzberg, Preiſchei-

ANNO 1611.

ANNO 1611. ſcheilau, Barteſtein, Schonſtein, Schensburg, Rein, Raſtenburg, Lekk, Stradaun, Joansburg, Holand, Libſtad, Milhauſen, Morugen, Paſſenheim, Ortelsburg, Oſtrode, Hohenſtein, Neidenburg, Soldau, Hilgenburg, Schipenpeil, Oteroslau, Preiſmarck, Libemil, Salfeld, Riſenburg, Marienverder, Iſenberg, Powunden, Georgenburg, Roſenberg, Gardeſchec, Neihaus, Freiſtadt, Salau, Fiſchhauſen, Biſchoffswerder, Medenau, cum omnibus & ſingulis ſubditis, vaſallis, fructibus, dominiis, ſuperioritatibus, libertatibus & juribus, una cum omnibus arcibus, civitatibus, foris, villis, manſis, curiis, molendinis, molendinorum locis, cenſibus, vectigalibus, reditibus, theloneis, ſervitiis, feudis ſpiritualibus & ſæcularibus, lacubus fluminibus, piſcationibus, aquis, aquarumque decurſibus, ferarum luſtris, ferarum meatibus, venationibus, ſylvis, nemoribus, paſcuis, pratis, actibus, etiam cum omnibus metallis, quæ modo ſunt, ſeu in futuro fieri poſſunt, auro, argento, cupro, ſtanno, plumbo, & ſalinis ſupra & ſubtus terram: ſimiliter una cum omnibus & ſingulis juribus, eminentiis & pertinentiis univerſis, nullis penitus exceptis, ſicut ejusmodi Terras quondam Magiſtri Generales & Ordo habuere, & uſque ad Ducem, in locum Magiſtrorum creatum, uſu & fructu tenuerunt, in poſterum perpetue & hæreditarie in commune & individuum feudum tenendas, fruendas, utendas & poſſidendas. Ubi vero & Illuſtris ALBERTUS FRIDERICUS, nunc æger, & ipſe Illuſtriſſimus JOANNES SIGISMUNDUS Elector, Marchiones & Duces in Pruſſia, maſculis ſine legitimis feudi hæredibus, vel eorum hæredes poſt eorum obitum, ſine legitimis maſculini generis feudi hæredibus ex humanis concederent; dictæ terræ, civitates, oppida & arces, ad commemoratos Illuſt. Principes, Illuſtritatis ejus germanos Fratres, vel eorum legitimos poſteros maſculos, ex lumbis eorum deſcendentes, prout quisque eorum in Electoratu ſucceſſerit, quorum Oratores, in hac inauguratione & renovatione feudi, ex ſingulari noſtra gratia benignitateque, ac poſtrema hac transactione, ad contactum Vexilli admiſimus; ita tamen, ut poſtquam alicui ex iis aperietur ſuo ordine feudum Ducatus in Pruſſia, ne per aſſecutionem priorem Electoratus aliqua in re præjudicaret juribus noſtris & Regni noſtri, quod habemus legitime & hæreditarium ad Terras Pruſſiæ, derivari & devolvi debere: ita, ut dictæ terræ, civitates, oppida & arces, ubi divina ordinatione ejusmodi caſus futuris temporibus acciderent, de uno in alium, & eorum legitimos feudi hæredes maſculos, illo ipſo ordine, qui ſuperius expreſſus eſt, cedant & devolvantur, ſine noſtro, Hæredumque & Succeſſorum noſtrorum Regum, & Regni Poloniæ impedimento & præjudicio. Ea ratione, ut quoties ſe obtulerit ejusmodi caſus devolutionis de uno in alium, Marchiones prædictos, & eorum legitimos feudi hæredes maſculos, debebunt illi, & quisque eorum debebit Nobis & Succeſſoribus noſtris Regibus & Regno Poloniæ, infra tempus debitum ac legitimum, debitam ſubjectionem & feudi obligationem ac homagium præſtare, neque prius feudum Ducatus in Pruſſia accipere, aut ſuſceptum adire, a ſubditisve juramentum exigere poterunt aut debebunt, quam Nobis, Succeſſoribusve noſtris Regibus, ac Regno Poloniæ, in propria perſona juramentum fidelitatis homagiumque præſtiterint. Quod ſi prædicti Marchiones, divina voluntate ſic diſponente, ſine maſcula prole, feudi hærede legitima, ex lumbis eorum ordine ſupra ſcripto procedente, decederent, tunc omnes & ſingulæ terræ, civitates, oppida, bona & arces ſupraſcriptæ ad Nos, Succeſſoresve noſtros Reges & Regnum Poloniæ, ſine omni impedimento & contradictione, incolarum tamen privilegiis & juribus ſalvis, devolvi debent & redire. Debebit item Illuſtriſſimus Marchio Elector, & Dux in Pruſſia, ejusque prænominati ſucceſſores & feudi hæredes, pro hac noſtra in ſe beneficentia, Nobis & Regno noſtro tale obſequium præſtare: Quod ubi ratione concordiæ & conceſſionis feudi, a quocunque cujusvis eminentiæ & conditionis Principe ſeu Potentatu impeteremur, aut Succeſſores noſtri impeterentur, tenebitur ipſe Illuſtriſſimus D. Marchio Elector & Dux in Pruſſia, aut ejus prædicti feudi ſucceſſores, Duces in Pruſſia, in propria perſona Nobis & Regno noſtro ubique, una cum omnibus ſubditis ſuis, pro ſummis viribus adeſſe: quodſi viciſſim Nos & Succeſſores noſtri Reges, & Regnum Poloniæ alia quavis ex cauſa tam ab infidelibus, quam a quocunque alio impeteremur, & ipſi in propria perſona ad bellum cum ſubditis noſtris proficiſceremur, aut Succeſſores noſtri proficiſcerentur, debebit dictus Dom. Marchio & Dux in Pruſſia, & ejus prænominati feudi ſucceſſores Duces in Pruſſia, Nobiscum cum centum equitibus armatis proficiſci, & intra limites Terrarum Pruſſiæ Nobis ſervire

ANNO 1611.

ANNO 1611. virè. Quodſi educere extra terminos Pruſſiæ illum, aut ejus ſucceſſores in Pruſſia, cum ipſo equitatu voluerimus, aut Succeſſores noſtri voluerint, debebimus & Nos & Succeſſores noſtri in eosdem centum equites ſtipendium tale præbere, quale aliis mercenariis equitibus noſtris dari ſolet. Ubi vero Nos, vel Succeſſores noſtri vellemus ipſum D. Marchionem, aut ejus nominatos poſteros, Nobis & Succeſſoribus noſtris majori comitatu ſervire: debebimus Nos & Succeſſores noſtri his omnibus militibus, quos ultra centum praedictos conducere poſſet, mox poſt egreſſum a domibus eorum, ſtipendium, quod noſtris militibus dabitur, quamdiu ſervierint, perſolvere. Si autem plures, quam centum praedictos equites, ipſe Illuſtriſſ. D. Marchio Elector, aut ejus ſucceſſores Duces in Pruſſia, educere non poſſent, non debebimus Nos aut Succeſſores noſtri ab illo aut ſucceſſoribus ejus, Ducibus in Pruſſia, plures exigere. Praeter haec ex poſtrema etiam hac transactione, & conditionibus ejus, idem D. Marchio Elector, legitimique ejus feudi ſucceſſores, in aerarium publicum quotannis inferre tenebitur & tenebuntur triginta millia annua florenorum Polonicalium, triginta groſſis unumquemq; computando; quoties vero publica aliqua neceſſitate poſtulante, in Regno publice tributum decretum fuerit, totidem alia, nimirum triginta millia, ejusdem valoris ac monetae, ita, ut cum tributum in Regno ſcitum fuerit, ſexaginta millia annua ab eis dependantur. Quarum quidem ſummarum nomine, quoties numeratae fuerint, Theſaurarius Regni noſtri, vel ad quos ea res pertinuerit, idonee praedictum Illuſtriſſ. Dominum Marchionem Electorem, ſucceſſoresve ejus in Pruſſia Duces, miniſtroſve eorum, liberare ſeu quietare tenebuntur. Quoties neceſſitas poſtulaverit, quatuor naves, tam Illuſtriſſ. Marchio Elector, quam ſucceſſores illius legitimi in Pruſſia Duces, ad tuendam oram maritimam Pruſſiae, ſuo ſumptu habebunt. Quodſi Nos ipſi aut Succeſſores noſtri uti illis voluerimus, aut voluerint, de ſumptu in illas faciendo cum iisdem tractabimus, aut Succeſſores noſtri tractabunt conſtituentque. Alias etiam conditiones, de quibus inter Nos convenit, quaeque peculiari ſcripto commemorati Illuſtriſſimi Principis, ſub ipſius hyrographo & ſigillo continentur, debebit ipſe Illuſtriſſ. Elector ac ejus ſucceſſores adimplere. Praeterea non debebit ipſe Illuſtriſſimus D. Marchio Elector, & ejus praenominati feudi ſucceſſores Duces in Pruſſia, quidquam ex terris, civitatibus, oppidis, arcibus & bonis praedictis vendere; verum ſi ad hoc illum, aut ſucceſſores ejus, ingens urgeret neceſſitas, tenebuntur Nobis & Succeſſoribus noſtris, tanquam Dominis ſuis haereditariis, ante omnia denunciare. Quodſi Nos ipſi emere non curaverimus, aut Succeſſores noſtri non curaverint, in hoc caſu ipſe poſtea Illuſtriſſ. D. Marchio Elector & Dux in Pruſſia, aut ejus legitimi feudi haeredes ſeu ſucceſſores, cui voluerint aut potuerint, liberam vendendi habebunt facultatem. Regalibus tamen noſtris feudi, & obſequiorum juribus ſemper ſalvis permanentibus. Poterit autem ipſe Dux in Pruſſia & ejus feudi haeredes, ubi neceſſitas urgens premeret, ex bonis praedictis, quantum opus foret, impignorare ſuis duntaxat vaſallis & ſubditis, ut eadem bona unita & indiviſa permaneant. Quae omnia & ſingula ſupraſcripta, & quaecunque alia, quae Vaſallus & feudalis Princeps erga ſuum naturalem, haereditarium ac ſuperiorem Dominum praeſtare ac obſervare tenetur, quaeque ſpontanea voluntate ſe praeſtiturum ſpopondit ac recepit, debebit ipſe Illuſtriſſimus D. Marchio Elector & Dux in Pruſſia, ac ejus feudi haerrdes legitimi ſucceſſores, firmiter & inviolabiliter adimplere, Noſque viciſſim illum & ſucceſſores ejus omni gratia & favore Regio complecti, ac illos in juribus & immunitatibus eorum conſervare, pro Nobis & Succeſſoribus noſtris Regibus & Regno Poloniae pollicemur. Juribus noſtris Regalibus, directique ac ſupremi dominii noſtri, & Regni noſtri, & incolarum Ducatus, ſalvis per omnia manentibus. In quorum omnium fidem & teſtimonium praeſentes manu noſtra ſubſcripſimus, ſigillumque noſtrum appendi juſſimus. Dat. Varſoviae, ex prorogatione ad hunc actum Conventionis Regni noſtri Generalis, die 16. Menſis Nov. Anno Domini 1611. Regnorum noſtrorum Poloniae 24. Sueciae vero 17. Praeſentibus Reverendiſſimis, Reverendis, Illuſtribus, Magnificis, Venerabilibus ac Generoſis: Alberto Baranowſki Archiepiſcopo Gneſnenſi, Legato Nato, Regni noſtri Primate, Petro Tylicki Cracovienſi, Laurentio Gębicki Vladislavienſi & Pomeraniae, Regni noſtri ſupremo Cancellario, Benedicto Woyna Vilnenſi, Martino Szyſzkowſki, Plocenſi, Simone Rudnicki Varmienſi, Georgio Zamoyſki Chelmenſi, Joanne Pruchnicki Camenecenſi, Othone a Schenking, Vendenſi, Epiſcopis; Joanne Comite

ANNO 1611.

Anno 1611. mite ab Oſtrorog, Poſnanienſi, Mariaeburgenſi, Grabovienſi, Stanislao Bykowſki Siradienſi, Adamo Sandivogio a Czarnkow Czarnkowſki Lancicienſi, Majoris Polon. Generali, Stanislao Zolkiewſki Kijovienſi, Exercituum noſtrorum Duce, Thoma Goſtomſki Maſov. Ryczyvolenſi, Stanislao Gulſki Ruſsiae, Barenſi, Palatinis & Capitaneis; Adamo Zmigrod Stadnicki Caliſsienſi, Andrea Przyemſki Gneſnenſi, Michaéle Konarſki Culmenſi, Stanislao Dzialynſki Elbingenſi, Andrea Comite a Tenczyn Vislicienſi, Jacobo Gawronſki Vielunenſi, Stanislao Kiełczewſki Biechovienſi, Martino Sierakowſki Inowlodenſi, Conſtantino Plichta Sochaczovienſi, Adamo Koſſobucki Wyſſogrodenſi, Joanne Podoſki, Ciechanovienſi, Caſtellanis; Sigismundo a Mirow Myſzkowſki ſupremo Regni, Chriſtophoro Monvido Doroſtayſki M. Duc. Lithuaniae Marſchalcis, Felice Kryſki in Drobnin Vicecancellario Regni, Stanislao Warſzycki Regni, Hieronymo Wołowicz M. Ducat. Lith. Theſaurariis, Nicolao Wolſki de Podhayce Marſchalco Curiae Regni, Henrico Firley de Dambrovica Praepoſ. Plocenſi, Joanne Swiętoſławſki, Referendariis Regni, Sebaſtiano Sobieſki Vexillifero, Joanne Branicki Gladifero Regni, Joanne Radziwił Duce in Ołyka & Nieſwież, Joanne Duce de Zbaraż, Pinſcenſi Capitaneo, Stanislao Lubienſki Gneſnenſi, Mathia Lubienſki Lancicienſi, Hieronymo Cielecki Poſnanienſi, Jacobo Zadzik Vladislavienſi, Praepoſitis; Reinholdo Heindenſthein Soleſcio, Secretariis noſtris; nec non Terrarum Nunciis, qui ad actum hunc remanſerunt, & aliis quam plurimis ad praemiſſa fide dignis teſtibus. Dat. per manus Reverendiſſimi Domini Laurentii Gębicki Epiſcoſcopi Vladislavienſis & Pomeraniae, ac Regni noſtri Cancellari ſupremi, ſincere Nobis dilecti.

SIGISMUNDUS Rex.

Reinholdus Heindenſthein
S. R. M. Secretarius.

CCCIII.

Tranſumptum Proteſtationis Nuncii Apoſtolici circa præſtitum per Electorem Brandeburgenſem rationc Ducatus Pruſſiæ homagium de Juribus in eo Ducatu S. Pontificis & Eccleſiæ. Ibidem eodem die & Anno. *Libr. VK. fol. 126.*

Sigismundus &c. Univerſis & ſingulis, quorum intereſt, aut in futurum quomodo libet intereſſe poteſt, ſignificamus. Quod cum in proxime tranſactis Comitiis Generalibus Varſchavienſibus cum Ordinibus Regni noſtri, poſtulantibus Legatis Illuſtriſſimorum Dominorum Marchionum Brandenburgenſium de declarando & concedendo eisdem Feudo in ea parte Provinciæ noſtræ Pruſſiæ, quæ Ducatus dicitur, tractaremus, illudque ipſis concedendo authoritate publica fore decreverimus, Reverendiſſimus Dominus Franciſcus Simoneta Comes, Dei & Apoſtolicæ Sedis Gratia Epiſcopus Fulginatenſis, & in Regno noſtro Nuncius Apoſtolicus Proteſtationem nomine S. D. N. ne juribus illius ejusque S. Sedis Apoſtolicæ eo loco totaque ipſa Pruſſia a temporibus antiquiſſimis ſervientibus per hoc in aliquo detrahatur, verum iis per omnia ſalvis & integris ſemper manentibus id ipſum fiat, atque peragatur. Nobis & Senatoribus noſtris, ac potiſſimum Reverendiſſimo Laurentio Gembicki Epiſcopo Vladislavienſi & Pomeraniæ, Regni noſtri Cancellario ſupremo, per ſe ipſum intimatam, etiam die hodierna cum jam in theatrum pro Feudo eodem ipſis dando, & juramento ſuper illo, ab uno eorum, Illuſtriſſimo videlicet Domino Joanni Sigismundo Sacri Romani Imperii Electore, tanquam moderni ibidem Ducis Valetudinarii, Illuſtriſſimi Domini Alberti Friderici Curatore, & futuro Vaſallo prodiiſſemus, ac in ſolio noſtro Regio ad actum hujusmodi conſediſſemus, in ejusdem Illuſtriſſimi Domini Electoris, ac ipſius Fratrum Nunciorum præſentia in ſcripto præſentari fecit, eamque præſentatam a Nobis recipi, & actis noſtris Regiis inſcribi poſtulavit, cujus tenor fuit & eſt talis, ut ſequitur. „ Sacra ac Sereniſſima Regia Majeſtas. Cum Franciſcus Simoneta Comes, Dei & Apoſtolicæ Sedis Gratia Epiſcopus Fulginatenſis, & ad Sereniſſimam M. V. Nuncius Apoſtolicus pro certo cognoverit, eandem M. V. cum omnibus hujus inclyti Regni Ordinibus in proxime tranſactis Comitiis Generalibus conſtituiſſe, atque ordinaſſe Illuſtriſſimo Domino Joanni Sigismundo Marchioni Brandeburgenſi Sacri Romani Imperii Electori ac tribus ejus Fratribus tum & natis eorum ſexus maſculini, jus Feudi in eo tractu Pruſſiæ, qui Ducatus communiter dicitur, declarandum, dandumque & concedendum eſſe, ipſumque Illuſtriſſimum Dominum Electorem præfatum, jam ex nunc ad jusjurandum ſuper eodem Feudo, ſeu homagium præſtan-

Anno 1611.

Anno 1611. ſtandum tanquam moderni Illuſtriſſimi Domini Alberti valetudinarii, ibidem Ducis aſſerti Curatorem ac futurum Vaſallum admittendum, illudque ab eo recipiendum fore, eapropter pro officii ſui debito proſpicere cupiens, ne per hoc jura, quæ in eisdem partibus Pruſſiæ Romanus Pontifex a Domino ſuper omnes gentes & Regna conſtitutus, ejusque S. Sedes Apoſtolica vetuſtiſſima habet, aliquo modo ſupprimantur ac obliterentur, imo ſatagens, quatenus magis ac magis eluceſcant, clarioraque reddantur, M. V. Sereniſſimam cum debira obſervantia requirit, ab eaque ſummopere petit, ut nonniſi perpenſis & examinatis prius juribus ejusdem, fideique & Religionis Catholicæ, ac libertatibus Eccleſiaſticis tum proviſo, ac cautione & obligatione juratoria ab eisdem Dominis Feudatariis, more Prædeceſſorum ibidem eorum recepta, quod jura eadem S. Sedis Apoſtolicæ ac immunitates Eccleſiaſticas defendent, & ſi quæ imminuta, aut in aliquo læſa ſint, in ſuum priſtinum ſtatum reſtituent, reſtituique facient, ac integra per omnia manutenebunt, atque ſarta tecta conſervabunt, ad actum eundem Feudi concedendo, & jurisjurandi ſuper eo recipiendi procedat, ipſosque ad eum admittat. In quibus omnibus inhærendo proteſtationibus inprimis in Comitiis Generalibus Lublini Anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo nono coram Sereniſſimo Sigismundo Augusto per Reverendum Dominum Vincentium Porticum. Deinde in Comitiis Generalibus Varſchovienſibus Anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo octavo coram Sereniſſimo Rege Stephano per Reverendum Dominum Vincentium Laurium, Montis Regalis Epiſcopos, ac demum noviſſime in Comitiis Generalibus itidem Varſchovienſibus, Anno milleſimo quingenteſimo octuageſimo nono coram eadem & Sereniſſima M. V. per Reverendiſſimum Domin. Hannibalem de Capua Archiepiſcopum Neapolitanum, tunc temporis Nuncios Apoſtolicos factis, earum tenores præſenti ſuæ proteſtationi pro expreſſis habere volens, ac per omnia approbans, & ad notitiam S. M. V. Regiæ deducens, ſolenniter & omni meliori modo proteſtatur, minime porro dubitans S. M. V. uti Catholicæ Religionis Sanctæque Sedis Apoſtolicæ ac juſtitiæ & æquitatis obſervantiſſimam, in hiſce omnibus pro jure ſuo Regio munere debito perfuncturam.“ Nos igitur Sigismundus III. Rex juſtiſſimis & æquiſſimis affectationibus prædicti Reverendiſſimi Domini Franciſci Simonetæ, Epiſcopi Fulginatenſis, & in Regno noſtro S. D. N. Domini Pauli divina providentia Papæ quinti Nuncii annuentes, proteſtationem illius ejusmodi Nobis intimatam, atque præſentatam ſuſcepimus & admiſimus, eamque actis noſtris Regiis inſcribi, indeque deinceps authentice edi mandavimus. In cujus rei fidem præſentes ſigillo Regni noſtri communiri juſſimus. Actum & Datum Varſchoviæ die ſedecima Menſis Novembris. Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo undecimo. Anno 1611.

CCCIV.

Tranſumptum Plenipotentiæ Internuntiorum Marchionum Bradenburgenſium ad contactum Vexilli. Ibidem 17. Novemb. 1611. Indidem *fol. 123.*

Sigismundus &c. Significamus &c. Oblatas eſſe Nobis literas inſcriptas pargameneas, manibus Illuſtriſſimi Joannis Georgii, Ernesti & Christiani Vilhelmi, Marchium Brandeburgenſ. ſubſcriptas, & ſigillis eorundem penſilibus tribus communitas, ſalvas & illæſas, omnique ſuſpicione carentes. Supplicatumque Nobis, ut eas Actis eisdem noſtris inſcribi mandare dignaremur, quarum literarum tenor ſequitur talis. „ Nos Dei Gratia Joannes Georgius Dux Jegerdorffianus, Ernestus, Equeſtris Joannitarum Ordinis in Marchia, Saxonia, Pomerania, & Vandalia Magiſter, & Christianus Vilhelmus, Poſtulatus Archiepiſcopus Magdeburgenſis, Primas in Germania, omnes germani Fratres & Marchiones Brandeburgenſes, in Pruſſia, Stetini, Pomeraniæ, Caſſuborum, Vandalorum, & Croſnæ, Carnoviæque in Sileſia Duces, Burgrabii Norimbergenſes, & Principes Rugiæ, univerſis & ſingulis, haſce literas noſtras patentes lecturis, ſignificamus, & teſtatum facimus. Intellexiſſe Nos jam ante ex Illuſtriſſimo Principe Domino Joanne Sigismundo Marchione Brandeburgenſi, Sacri Romani Imperii Archicamerario & Electore, in Pruſſia, Juliæ, Cliviæ, Montium &c. Duce &c. Domino & Fratre noſtro germano obſervantiſſimo, in eo nunc ſtatu communem cauſam noſtram Pruſſicam aliquot annos in inclyto Poloniæ Regno agitatam, divina benedictione verſari, ut in proxime futuris Comitiis Varſchovienſibus exoptatam ejusdem determinationem polliceri Nobis poſſimus. Cumque Dilectio ipſius hunc unicum ob finem ſeſe

Anno 1611. in Ducatum Pruſſiæ conferre, & in finibus Inclyti Regni tam diu ſubſiſtere conſtituerit, quoad Deo Optimo Maximo annuente ad homagium ſolenniter præſtandum accerſatur, & inveſtituræ Pruſſicæ tandem legitime particeps fiat, operæ Nos in primis precium facturos eſſe, ſi ipſius Dilectionem, vel ipſimet, vel per Legatos noſtros authoritate prædictos comitaremur. Quoniam igitur non ignoravimus, ſimultaneam Inveſtituram Ducatus Pruſſiæ, non modo Nobis & poſteris noſtris ex antiquis pactis & tabulis Inveſtiturarum competere, ſed etiam transactione Anno milleſimo ſexcenteſimo quinto Varſchoviæ Menſe Martio inita, jus Nobis quoque aliquando, ſi ita ſit in fatis, in Ducatu Pruſſico ſuccedendi, aſſignatum eſſe, idque etiam Nobis in poſterum non derogatum iri confidamus. Idcirco nihil quidem nunc æque mallemus, quam potuiſſe Nos hoc tempore una cum Dilectione ipſius in Pruſſiam, & inde, ubi opus fuerit, in inclytum Poloniæ Regnum proficiſci, ac ſimultaneæ illi Inveſtituræ coram intereſſe, cum id Nobis jam ex ſententia exequi minime liceat; ne tamen juri noſtro quæſito quicquam interea derogetur, ſed ut eam potius vigilantiam, quæ a Nobis requiri poteſt, adhibitam eſſe conteſtemur, viſum Nobis fuit, re bene deliberata, conſilioque communicato, id negotii dare Illuſtribus & Magnificis Abrahamo Burgrabio & Baroni a Dhona, Joanni Truchſes & Joachimo Huebner &c. ut ad Sereniſſimum ac Potentiſſimum Principem ac Dominum, Dominum Sigismundum III. Poloniæ & Sueciæ Regem &c. Dominum Conſanguineum noſtrum obſervandiſſimum, eo tempore, quo Dominus Elector, Frater noſter natu maximus, Sac. Reg. Majeſtati ſe ſiſtet, homagiumque præſtabit, tunc S. R. Majeſtatem ſuam petito & implorato aditu noſtris verbis quam obſervandiſſime ſalutent, deque concedenda Nobis ex pactis ſimultanea Inveſtitura obſervantiſſimis precibus compellent. Damus itaq; attribuimus ac impertimur præſentibus hiſce Literis noſtris plenam, liberam, abſolutam potentiam & facultatem commemoratis Legatis noſtris ſimultaneæ Inveſtituræ Pruſſiæ ſolennem & ſplendidum actum, noſtro loco, præſentia ſua cohoneſtandi, Sac. R. Majeſtatem ſuam, & Illuſtriſſimos Ordines, de permittendo contactu Vexilli Regii, in ſignum & teſtimonium ſimultaneæ Inveſtituræ Pruſſicæ, & conjunctæ manus legitime firmiterque pro Nobis ac poſteritate noſtra acquiſitæ, decore & rite ad eundem in animas noſtras, ubi id poſtulatum fuerit, ſimul cum Domino Electore, Fratre noſtro, jurandi S. R. Majeſtati ſuæ, & Illuſtriſſimis Ordinibus: hac re ex noſtris votis peracta, obſervandiſſimas & amiciſſimas gratias de iſta beneficentia agendi, omniaq; & ſingula, quæ ex conſuetudinibus feudalibus, tum de inclyti R. Pol. more efflagitari ab ipſis poterunt, ac debebunt ſubeundi & perficiendi, nec quicquam penitus intermittendi, quod ad juris noſtri conſervationem ac ſtabilimentum, actusque hujus publici celebrationem, ac certitudinem confirmandam pertinere videbitur. Quæcunque autem nomine & loco noſtro prædicti Legati noſtri egerint præſtiterintque, ea Nos ſemper omnia & ſingula rata & grata habituros, ac ab eo momento, quo ad contactum Vexilli Regii, in vim & evidentiam ſimultaneæ Inveſtituræ collatæ, per eosdem Legatos noſtros admiſſi fuerimus, omnia, quæ a ſimultanee inveſtitis, feudatariisque Principibus & Vaſallis S. R. Majeſtatis ſuæ & inclyti Regni proficiſci debebunt ac poterunt, prompte & cupide executuros, pactis & conventis & tractationibus tam vetuſtis, quam recentioribus, quandocunque opus fuerit, plene & exacte ſatisfacturos eſſe ſpondemus & aſſeveramus, ſub fide bona honoreque Perſonarum Illuſtriſſimarum, omni dolo penitus remoto. In quorum omnium majus & evidentius teſtimonium præſentes haſce manuum noſtrarum ſubſcriptionibus, ſigillorumque appenſione communiri curavimus. Dabantur Jegerdorffii 16. die Menſis Septembris, Anno milleſimo ſexcenteſimo undecimo. Joannes Georgius in confirmationem præfatæ Plenipotentiæ ſubſcripſit. Ernestus in confirmationem &c. Christianus Vilhelmus in confirmationem præfatæ Plenipotentiæ ſubſcripſit.“ Anno 1611.

Nos itaque prædictæ ſupplicationi benigne annuentes, præinſertas literas Actis noſtris inſeri mandavimus, volentes, ut robur debitæ firmitatis obtineant. Datum Varſchoviæ die decima ſeptima Menſis Novembris, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo undecimo.

CCCV

Diploma Sigismundi III.. *Poloniæ Regis, quo* Joannes Georgius, Ernestus, & Christianus *Marchiones Brandeburgici ad ſimultaneam Inveſtituram Ducatus Pruſſiæ admittuntur.* Datum

ANNO 1611.

tum Varſaviæ 17. Novemb. 1611. *Indidem fol. 125.*

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniae etc. Significamus praeſentibus hiſce hujus et futuri temporis univerſis et ſingulis. Cum Illuſtriſsimus Princeps JOANNES SIGISMUNDUS eadem Gratia Marchio Brandeburgenſis, Sacri Romani Imperii Archicamerarius et Princeps Elector, etc. ex ſingulari gratia noſtra, conditionibusque transactionis inter Nos initae, ad feudum Ducatus in Pruſsia, Ampliſsimi Senatus omniumq; Ordinum noſtrorum unanimi conſenſu ac voluntate admiſſus fuiſſet, homagiumque et juramentum die decima ſexta Menſis hujus Novembris publice ſub dio, in theatro ex tempore excitato, in perſona Nobis Regnoque noſtro praeſtitiſſet, ſimul Illuſtrium etiam Principum, Fratrum Illuſtritatis ejus germanorum, JOANNIS GEORGII nimirum Ducis in Sileſia Jegerdorffenſis, ERNESTI Ordinis Equitum Joannitarum per Marchiam, Pomeraniam, Vandaliamque Magiſtri, CHRISTIANI VILHELMI poſtulati Archiepiſcopi Magdeburgenſis Oratores, Magnificos nimirum et Generoſos, Abrahamum a Dhona, Joannem Truchſes a Wetzhauſen, Joachimum Huebnerum Illuſtritatis ipſorum nomine ſe ſtitiſſe, qui ſecundum mandata, quae a commemoratis Illuſtribus Principibus ſibi data exhibuerunt, nomine Principum ſuorum ad ſimultaneam Inveſtituram, contactumq; Vexilli Principes commemoratos admitti, in genua procumbentes ſupplices petiiſſent, et ad homagium juramentumq;, omniaque officia et obſequia, quae Vaſallis Principibus praeſtare deberent, Principum ſuorum nomine ſe obtuliſſent, de conſilio ſententiaque Senatorum noſtrorum, omniumque Ordinum noſtrorum unanimi conſenſu, ſecundum commemoratam transactionem, ipſiusque Inveſtiturae literis, ad commemoratam ſimultaneam Inveſtituram, contactumque Vexilli in praedictorum Oratorum perſona benigne Illuſtritates eorum admiſimus. Quod quo notius teſtatiusque omnibus eſſet, haſce manu noſtra ſubſcriptas, ſigilloque Regni noſtri munitas, edi illis mandavimus. Datum Varſchoviae die decima ſeptima Menſis Novembris, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo undecimo Regnorum ut ſupra.

SIGISMUNDUS Rex.

Reinholdus Heidenſtein, S. R. M. Secretarius.

CCCVI.

ANNO 1611.

Reſponſum Sacrae, Regiae Majeſtatis, datum Magnificis, Generoſis & Nobilibus, Abrahamo a Dhona Baroni & Burgrabio, Joanni Truchſes, & Joachimo Hubnero, Illuſtriſſimi Principis Domini Marchionis Brandeburgenſis, in Pruſſia Ducis Oratoribus. Varſaviae die 20. Novembris Anno 1611. *Ex Archivo Theſ. Regni.*

Studium Illuſtriſſimi Principis, D. JOANNIS SIGISMUNDI Marchionis & Electoris Brandenburgenſis, & in Pruſſia Ducis, partim delatione officiorum, partim gratulatione de victoria, Dei benignitate in Moſcovia parta, per Dominos Oratores erga ſe declaratum, benigne Sacra Regia Majeſtas, Dominus noſter clementiſſimus, accipit. Viciſſim etiam Illuſtr. Celſ. ſuae et proſperos praeteritarum rerum ſucceſſus gratulatur, et futurarum quam proſperrimos optat. Quod ad negotium feudi Pruſſici, cujus perficiendi cauſa ad Sacram Regiam Majeſtatem, atque Ampliſſimos Ordines huc legati fuere: maluit Sacra Regia Majeſtas, Dominus noſter clementiſſimus, ſingularem erga Illuſtriſſimam Celſitudinem ejus, atque univerſam Illuſtriſsimam Domum Electoralem Brandenburgicam, propenſionem ſuam re, quam verbis declarare. Itaque cum eximia Regiae Majeſtatis gratia, atque apud Ampliſsimos Ordines ſtudio, ex animi ſententia omnia perfecta ſint, non dubitat Sacra Regia Majeſtas, et ſuam erga ſe benevolentiam, Illuſtriſsimam Celſitudinem ſuam ſatis re ipſa ex iis perſpexiſſe, ſuaque viciſsim obſervantia atque ſtudio, ei Regiae Majeſtatis voluntati ſemper reſponſuram. Eodem autem animo porro etiam Illuſtriſsimae Celſitudinis ſuae benevolentiam propenſionemq; ſuam, ipſis autem Dominis Oratoribus clementiam gratiamque ſuam benigne defert.

Ad Mandatum Sacrae Reg. Majeſtat. proprium.

HIERONYMUS CIELECKI.

ANNO 1612.

CCCVII.

Inſtrumentum Commiſſionis a S. R. M. ad Pruſſiam. Varſaviæ 6. Januarii 1612. *Ex Archiv. Theſ. Regni.*

SIGISMUNDUS III. DEI gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque: nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque hæreditarius Rex. Significamus præſentibus hiſce, hujus & futuri temporis univerſis & ſingulis. Cum Illuſtriſſimo Principi & Domino JOANNI SIGISMUNDO Marchioni Brandenburgenſi, Sacr. Rom. Imperii Archicamerario & Electori, in Pruſſia, &c. Duci, Cognato noſtro chariſſimo, dubitatione, quæ de Feudo Pruſſico intervenerat, de Ampliſſimi Senatus omniumque Ordinum noſtrorum conſilio, explicata ſublataque, feudum Ducatus in Pruſſia proxime præteritorum Comitiorum authoritate contuliſſemus, ſimul etiam Commiſſarios noſtros, pro more & inſtituto deputandos deſignandosque putavimus, qui Illuſtritatem ejus in poſſeſſionem Ducatus illius, noſtro, Regnique noſtri nomine mitterent, aliisque nonnullis de rebus, quæ in tranſactione ad illos rejectæ fuiſſent, agerent, perficerentque. Delegamus igitur nunc ad eas res Reverendum in Chriſto Patrem, Dominum Simonem Rudnicki, Epiſcopum Varmienſem, Magnificum Stanislaum a Działyn, Palatinum Mariæburgenſem & Generoſos, Venceslaum Kiełczewſki Caſtellanum Biechovienſem &c. nec non Reinholdum Heidenſthein Secretarium noſtrum, ſyncere & fidel. Nobis dilectos, iisdemque plenam facultatem & poteſtatem tribuimus. Inprimis quidem commemorato Illuſtriſſimo Principi Electori poſſeſſionem ſupra nominati Ducatus tradendi, juramentum ſimul a commemorati Ducatus incolis, ſecundum conditiones tranſactionis, pro Nobis Regnoque noſtro exigendi, tum de aliis rebus, quæ eadem tranſactione illis reſervatæ ſunt, tam publice cum univerſis Ordinibus, quam privatim cum ſingulis, maxime autem ipſo Illuſtriſſimo Principe agendi, omniaque, vel ad officium, munusque id illorum, vel dignitatem noſtram, Regnique noſtri pertinere videbuntur, etiamſi tale aliquid incideret, quod ſpeciali noſtro mandato de jure egere videretur, omnia plane ſingulaque nullo omnino excepto, ſecundum pacta vetera, poſtremamque hanc tranſactionem, tum jura & privilegia Ducatus ejus exequendi adminiſtrandique. Quod Nos ad omnium ſingulorumque, maxime autem commemorati Illuſtriſſimi Principis Electoris in Pruſſia Ducis, tum Conſiliariorum præfatorum, aliorumque Magiſtratuum, atque adeo Ordinum, tam Nobilitatis, quam Civitatum Ducatus ejus notitiam deducentes, ut eandem fidem, honorem, ſtudium, obedientiamque eis præſtent, quam Nobis præſentibus præſtare deberent, eos hortamur, mandamusque pollicentes, quæcunque ex præſcripto præſentis delegationis hujus noſtræ acta, conſtituta, adminiſtrataque ab illis fuerint, Nos quoque rata, grata, firmaque habituros. In quorum fidem præſentes manu noſtra ſubſcripſimus, ſigilloque Regni noſtri muniri mandavimus. Datum Varſoviæ, die VI. Menſis Januarii. Anno Domini, MDCXII. Regnorum noſtrorum, Poloniæ XXV. Sueciæ vero Anno XVIII.

SIGISMUNDUS Rex.

Hieronymus Cielecki.

ANNO 1612.

CCCVIII.

SIGISMUNDUS III. *Poloniæ Rex promittit juribus Ducatus Pruſſiæ per Inveſtituram, Electoribus Brandeburgicis datam, nihil derogatum iri, quamvis Nuntii Ordinum non adfuerint.* Varſaviæ 2. Martii 1612. *Ex Archiv. Regni Libr. WP. fol. 119.*

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque; nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque hæreditarius Rex. Significamus præſentibus literis noſtris, quorum intereſt univerſis & ſingulis, quod cum poſt diuturnos multiplicesque tractatus, qui inter Nos, Ordinesque Regni, & Illuſtriſſimam Domum Brandenburgicam, de jure Feudi in Ducatu Pruſſiæ intervenerant, & in aliquod Regni Comitiis, citro ultroque propoſitis rationibus agitabantur: tandem in proxime præteritis Varſovienſibus Comitiis de iis, communi accedente conſenſu, tranſactum fuiſſet, Nosque cum Ordinibus Regni Ducatum Pruſſiæ, ad corpus Regni pertinentem, jure Feudi, Illuſtriſſimo Principi Domino JOANNI SIGISMUNDO Marchioni Brandenburgenſi & Electori, ejusque Fratribus germanis contuliſſemus, licet in iisdem Comitiis, ac actu ipſo Inveſtituræ Ordinum illius Provinciæ Nuncii & Mandatarii non interfuerint, eo quod ob temporis anguſtiam

ANNO 1612. guſtiam Conventus particulares in Ducatu illo ante Comitia indici non potuerint; tamen cum & ante in aliquot Regni Comitiis, iidem Ducatus Ordines, ſuam erga Illuſtriſſimam Domum Brandenburgicam voluntatem declaraverint, & apud Nos, Ordinesque Regni, ut hoc ipſum feudum eidem Illuſtriſſimæ Familiæ conferretur, publice inſtiterint; hiſce literis noſtris declaramus, teſtamurque, Nos eorum aſſenſus & voluntatis, in inclytam illam Domum propenſæ, toties declaratæ, & in præteritis etiam Comitiis, actuque Inveſtituræ, per literas Primariorum e Ducatu teſtificatæ; eam, quam par erat, rationem habuiſſe, & ea cognita, ad hanc de Feudo Pruſſico tranſactionem deſcendiſſe, ac proinde noſtram cum Illuſtriſſimo Electore, & Familia ipſius, ea de re compoſitionem, jurisque feudalis traditionem, non modo juribus, privilegiis & prærogativis Ordinum, cujuscunque ſtatus & conditionis, præjudicare non debere: verum etiam eo ipſo, quod & voluntate aſſenſuque illorum facta ſit, & Nos pactis feudalibus ei inprimis, pro noſtra erga ſubditos illos, totamque eam provinciam propenſione caverimus, tanto magis robur & firmamentum temporibus perpetuis obtinere. Idque Nos ita cenſeri debere decernimus, ſtatuimus, & declaramus. In cujus rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcripſimus, ac ſigillo Regni communiri mandavimus. Datum Varſoviæ die 2. Menſis Martii. Anno Domini MDCXII. Regnorum noſtrorum, Poloniæ XXV. Sueciæ vero XVIII. Anno.

SIGISMUNDUS Rex.

Jacobus Zadzik.

CCCIX.

Tranſumptum Literarum JOANNIS SIGISMUNDI *Electoris Brand. quibus promittit natigationem fluvii Warthæ facilitatum iri.* Varſaviæ 1. Aprilis. 1612. *Indidem. Libr. VK. fol. 197.*

SIGISMUNDUS Tertius Dei gratia Rex Poloniæ &c. Significamus præſentibus literis noſtris, quorum intereſt, univerſis & ſingulis. Oblatas Nobis eſſe literas papireas infra inſcriptas, manu Illuſtris Domini JOANNIS SIGISMUNDI Marchionis & Electoris Brandeburgici ſubſcriptas, & ſigillo ejusdem communitas, ſanas & illæſas, omnique ſuſpicione carentes, quas ut in Acta Cancellariæ noſtræ inſcribere mandare dignaremur, ſupplicatum eſt Nobis. Earum vero literarum tenor ſequitur talis. „ Nos Dei gratia JOANNES SIGISMUNDUS Marchio Brandeburgenſ. Sacr. Rom. Imperii Archicamerarius & Elector, in Pruſſia, Juliæ, Cliviæ, Montium, Stetini, Pomeraniæ, Caſſuborum, Vandalorum, & Croſnæ, Carnoviæque in Sileſia Dux, Burgravius Norembergen. & Princeps Rugiæ, Comes Marchæ & Ravensburgi, Dominus in Ravenſtein, teſtamur præſentibus hiſce literis noſtris. Cum Sereniſſimo Principi ac Domino, Domino SIGISMUNDO Tertio Poloniæ & Sueciæ Regi, Domino Conſanguineo & Affini noſtro obſervandiſſimo, uti & Ampliſsimis inclyti Regni Poloniæ Ordinibus, in proxime præteritis Comitiis Varſavienſibus placuiſſet, tam ex Senatorio, quam Equeſtri Ordine certos Commiſſarios deſignare, qui Deo volente XV. die Maji, in ſequentis Anni MDCXII. in finibus inclyti Regni, & noſtræ novæ Marchiæ congrediantur, & de navigatione tuta, libera, & ſine indecora illicitaque Nobilitatis Majoris Poloniæ per thelonea aggravatione, in fluvio Wartha, qui ditiones noſtras alluit, ac in Oderam ſe tandem exonerat, inſtituenda deliberent ac tranſigant. Nos quam primum in Electoratum noſtrum Deo adjuvante reverſi fuerimus, non modo cum Ordinibus commemoratæ noſtræ novæ Marchiæ hac de re ſerio & diligenter acturos, ſed & ex iisdem præcipuos Conſiliarios Vaſallosque & ſubditos noſtros ibidem delecturos, & circa dictam diem XV. Maji, ad ipſos limites Electoratus noſtri ita ablegaturos eſſe, ut Regiis Dominis Commiſſariis ſeſe cum ſiſtere, ac vi plenipotentiæ, qua ipſos muniemus, quæcunque ad hanc rem ex communi uſu utriusque nationis definienda, rectèque conſtituenda pertinere videbuntur, cum iisdem perficere & determinare poſsint. Id quod Nos ſic facturos præſtiturosq; eſſe pollicemur. In quorum fidem præſentes haſce manus noſtræ ſubſcriptione ſigillique impreſsione corroboravimus. Actum Varſaviæ XVIII. die Menſis Novembris, Anno MDCXI. JOANNES SIGISMUNDUS Elector. Quas quidem ſupraſcriptas literas in Acta Cancellariæ noſtræ inſcribi mandavimus. Volentes, ut robur debitum obtineant. Actum Varſaviæ die prima Menſis Aprilis. Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo duodecimo. Regnorum, ut ſupra.

Relatio ejusdem ut ſupra.

ANNO 1612.

CCCX.

Oblatæ Literarum, quibus aſſignatur ſtipendium pro Parocho Eccleſiæ in Suburbio Sackheimiano Regiomontano extructæ. Dat. Varſaviæ 1612. *Ex Arch. Regni Lib. VN. fol. 173.*

SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniae etc. Significamus etc. Oblatas eſſe ad Acta Cancellariae noſtrae literas infra ſcriptas pergameneas, manu Illuſtriſsimi JOANNIS SIGISMUNDI Marchionis et Electoris Brandenburgenſis, in Pruſsia etc. Ducis ſubſcriptas, ſigilloque ejusdem appenſo communitas, ſanas, ſalvas et integras, omnique ſuſpicionis nota carentes, quas ut in Acta Cancellariae noſtrae inſcribi mandare dignaremur, ſupplicatum Nobis eſt. Earum vero Literarum tenor eſt talis:

„ Nos JOANNES SIGISMUNDUS DEI Gratia Marchio Brandeburgenſis, Sacri Romani Imperii Archicamerarius et Elector, in Pruſsia, Juliae, Cliviae, Montium, Stetini, Pomeraniae, Caſſuborum, Vandalorumque, nec non in Sleſia, Croſnae, Carnoviaeque Dux, Burgrabius Norimbergenſis, Rugiaeq; Princeps, Comes Marcae et Ravensburgi, Dominus in Ravenſtein. Significamus literis hiſce noſtris, quorum intereſt, intereritve, hujus et futuri temporis univerſis et ſingulis. Cum ex transactione proxima Varſavienſibus Comitiis Anni ſuperioris MDCXI. inita, qua feudum *D*ucatus Pruſsiæ Nobis, Illuſtriſsimisq; Fratribus noſtris germanis, poſterisque legitimis maſculis noſtris, Fratrumq; noſtrorum a Sacra Regia Majeſtate, Ordinibusque Regni Poloniæ collatum confirmatumque fuit, inter alias transactionis ejus conditiones, ad uſus Religionis Romanæ Catholicæ præter id, de quo cum Oratoribus Ducatus agi deberet, unum templum, cujus juſta capacitas ſit, latericium, ſeu ex lapide, loco decenti & honeſto in ſuburbio aliquo, ubi Commiſſarii Regii, qui in poſſeſſionem Nos mittent, commodiſſimum judicaverint, intra triennium cum campanili, cœmeterio, neceſſariisque & commodis habitationibus pro Parocho & miniſtris, tam ejus, quam Eccleſiæ, ædificare teneamur, obligatique ſimus, in dotem etiam Eccleſiæ alimenta Parochi mille florenos annuos certi reditus, certis in fundis, villis, agris aut cenſibus conſtituere, inſcribereque, ac vero Majeſtas ejus Regia Commiſſarios ſuos, Reverendiſsimum, Illuſtriſsimos, Illuſtres ac Magnificos Dominos, Simonem Rudnicki Epiſcopum Varmienſem, Stanislaum Działynſki Palatinum Mariæburgenſem, Venceslaum Kiełczewſki Caſtellanum Biechovienſem, & Reinholdum Heindenſtein Secretarium Regium, ad ea, quæ ex commemorata transactione peragenda eſſent, executioni mandanda, Nosque in poſſeſsionem Ducatus mittendos miſiſſet. Inprimis de certo loco in ſuburbio Sakheymiano, pro templo illo & habitationibus prædictis ædificando, inter Nos conveniſſe. Deinde vero commemoratos mille florenos in fundo, prædiis, villis, cenſibus, proventibus, omnibusque reditibus cameratus noſtri Valdaucen. in Præfectura Neiſchauſenſi &c. villisque ad eandem pertinentibus omnibus & ſingulis, nimirum in arce ipſa cum prædio adjacente & molendino, ut ex villis ac pagis Brusdorff, Pogenphuel, Schonwaldt, Conrathswaldt, Heiligenwaldt, Lithauſchdorff, Pelanken, Stangenau, Legitten, Leiden, Marchinen, Epicznek, Konichm, Gamſen, Montaw, Preuſcharnau, Praddaw, Ablitten, Ranſaw, Nornien, Rogrinen, Pogawen & Waldau, quæ citra omnem controverſiam, ultra duo millia florenorum Polonicalium annua reddunt, perpetua obligatione & inſcriptione aſsignaſſe & inſcripſiſſe, quemadmodum quidem authoritate præſentium harum aſsignamus, inſcribimus, obligamus, ita nimirum, ut Præfecti, œconomi, ſcribæque noſtri, cujus, cura commemorati Cameratus noſtri, a Nobis, Succeſſoribusque noſtris mandata fuerit, pro tempore extituri, ad id etiam obligati eſſe debebunt ſingulis annis, ipſo die D. Martini 1614. incipiendo, ad manus Reverendiſsimi & Illuſtriſsimi Domini Epiſcopi Varmienſis, ſucceſſoribusq; ejus, vel qui mandatum quietationemq; ab iis habuerint, & hic in loco exhibuerint, ad quos inſtitutio & inſpectio Parochi pertinere debebit, ſine ulla mora, difficultate, impedimento, in moneta bona & uſitata tradere, numerareq; debeant, teneanturque, qui deinceps commemorati Epiſcopi Varmienſis, ſucceſſorumque ejus arbitrio in uſus Parochi & Eccleſiæ diſtribui debebunt. Quæ quidem commemorata bona ſupra memorati Commiſſariatus noſtri Valdavienſis, ut nunc ab omni nexu hypothecæ, locationis ſeu arendæ, aut quocunque alio onere ſeu obligatione, libera, pura, mundaque ad commemoratos uſus Eccleſiae Catholicae Romanae obligamus, inſcribimus, aſsignamus, ita futuris temporibus ab omnibus oneribus libera, ac ſoli commemoratæ Eccleſiae obligata eſ-

ſc

Anno 1612. se debere, neque ullo alio contractu, inscriptione, obligatione, quocunque etiam colore aut praetextu a Nobis, Successoribusve nostris onerari obligarique poterunt aut debebunt, aut si obligata fuerint, nullum omnino obligatio ea valorem, robur, aut vim habere debebit, jamque praesentium harum auctoritate & vi ad praedictum Cameratum, bonaque ad eum pertinentia, jure hypothecae tenenda & possidenda, realem, plenamque possessionem & intromissionem, qualis de jure vel maxime valida esse potest, vel debet, in eadem bona in defectu praenominatae solutionis tam mille florenorum, quam vadii supra eis constituti, praefato Illustrissimo & Reverendissimo Episcopo Varmiensi, Successoribusve ejus, Parochoque & Ecclesiae dictae admittimus, damus, concedimus, tradimusque. In casu etiam, ut commemorata Ecclesia a Nobis ædificanda, quod quidem nullo modo admittemus, intra tempus praefinitum a Nobis, Successoribusve nostris non aedificaretur, aut etiam aliquando contingeret, ut aliqua ex causa ad tempus Parocho vacaret, eo nihilominus non obstante, commemorati mille floreni ad praestitutam diem ad manus supra nominati Reverendissimi & Illustrissimi Domini Episcopi Varmiensis, Successorumve ejus, vel quibus ipsi mandarint, aut quietationes suas tradiderint, sine ullo impedimento, tergiversatione hoc in loco tradi, numerarique debebunt. In defectu autem aliquo anno solutionis, numerationisve eorum, quod quidem omni modo praecavere volumus, Successoresve praecavebunt, ad vadium mille florenorum, praeter constitutum censum & reditum, toties, quoties commissum id foret, solvere Nos, Successoresve nostros obligamus & inscribimus, ita, ut in duplum duo millia florenorum Polonicalium ex praenominato Cameratu Valdavienſi persolvere teneamur, Successoresve nostri teneantur. Renuntiamus quoque praesentibus hisce, nostro Successorumve nostrorum nomine, omnibus exceptionibus, juribus, libertatibus, privilegiis, beneficiis, constitutionibus, quae vel nunc sunt, vel inposterum constitui, humanoque ingenio excogitari possent, quae contra commemoratam hanc hypothecam, vigore praesentis inscriptionis & assignationis constitutae, Nobis patrocinari, tuerive Nos & Successores nostros possent. Pro jure etiam Patronatus nostri idem templum aedificiaque nostro sumptu sarta tecta, integraque Nos Successoresve nostri conservare semper tenebimur, obligatique erimus, ad suppellectilem etiam Ecclesiasticam comparandam, ac in ornatum & usum ejusdem templi convertendam, promisimus semel pro semper bis mille Marcas Prutenicales, in qualibet earundem viginti grossos computando, ita, ut eae bis mille Marcae a Nobis in Anno 1614. ad Festum D. Martini ad manus Illustrissimi & Reverendissimi Episcopi Varmiensis, Successorumve ejus, vel illi, qui mandatum & quietationem ab iis attulerit, hicque in loco eo nomine exhibuerit, sine ulla mora aut tergiversatione solvi dependique debeat. Ut vero studium voluntatemque nostram, qua commemoratum Serenissimum Regem, Cognatum, Affinem & Parentem nostrum dilectissimum colimus, eo magis testatam faciamus, ex mera specialique gratia nostra, ultra supra dictos mille florenos annuos ex supra commemorato Cameratu nostro in usus Parochi ministrorumq; ejus quotannis etiam decem strues lignorum, vulgo *Firtel* dicta, hic Regiomonti praeberi, subministrarique deberi volumus, sancimusque. Quae omnia supra scripta firmiter inviolabiliterque Nos & Successores nostros praestituros, servaturosque bona fide verboque Principis praesentibus hisce nostro, Successorumque nostrorum nomine promittimus spondemusque. In quorum fidem hasce sigillo nostro muniri fecimus, atque manu nostra subscripsimus. *Datum* Regiomonti in Conventu Provinciali Anno MDCXII. dic 12. Mensi. Maji.

Anno 1612.

JOANNES SIGISMUNDUS
Elector. mppr."

Nos igitur supplicationi praedictae benigne annuentes, literas praesentes Actis Cancellariae nostrae inscribi mandavimus, volentes, ut robur suum debitum obtineant. Actum Varsaviae Anno *Domini* millesimo sexcentesimo duodecimo, Regnorum nostrorum Poloniae vigesimo quinto, Sueciae decimo octavo.

Relatio Illustris & Magnifici Felicis Kryski *in Regno Poloniæ Supremi Cancellarii, Kovlensis, Przedecienſis Capitanei.*

CCCXI.

Litteræ Reversales, DD. Commissarriis Regni Poloniæ ab Ordinibus Ducatus Prussiæ datæ. Dat. Regiomonti 21. Maji 1612. *Ex Archivo Thesauri Regni.*

ANNO 1612. Nos infraſcripti, Ludovicus Rautter Hoffmeiſter, Fabianus Burgrabius & Baro a Dhona, Supremus Burgrabius, Chriſtophorus Rappe Cancellarius, Joannes Albertus Borck, Supremus Marſchalcus, tanquam Regentes Conſiliarii; Fridricus Burgrabius & Baro a Dhona Brandenburgenſ. Ottho von der Gröben Schackens, Joannes Truchſes von Wetzhauſen, Fiſchauſen. Martinus von Waltenrodt Tapiavien. tanquam majores Capitanei; Fridericus Sacr. Rom. Imperii Dapifer & Baro zu Waldtpurg Capitaneus Baigenp. Botto Albertus Baro von Eylenburg, Capitaneus Joansburgenſ. Sigismundus Birckhan Capitaneus Soldavienſ. Andreas von Kreutzen, Capineus Angeburgenſ. Fabianus Sack, Albertus Finck, tanquam Conſiliarii Terreſtres, Albertus ab Oſtaw Præſes Judicii Aulici, Joannes a Falckenheim, Joachimus Wenediger, Ludovicus Kalckſtein, Georgius a Schlubuth: Levinus Buchius J. V. Doctor, Chriſtianus Dorffer J. V. Doctor, Balthaſarus Braunsbergen J. V. Doctor, tanquam Conſiliarii Aulici; Euſtachius von der Gröben, Provinciæ Marſchalcus, Andreas Ripp, Albertus Weiſſel ex diſtrictu Brandenburgenſ. Gerlacus Gaudecker, Gaſparus ab Olſen ex diſtrictu Schacken. Joannes Philippus Gaudecker ex diſtrictu Fiſchhauſenſ. Chriſtophorus Dellau ex diſtrictu Tapiavienſ. Inſterburgen. Taplavien. Salavien. & Georgenburgen. Theodoricus Kanitz ex diſtrictu Balgen. Gaſparus ab Hohendorff ex diſtrictu Eylavien. Joannes Eberhardus a Thettau, ex diſtrictu Bartenſteinen. Joannes ab Hohendorff, Ludovicus a Pudevels ex diſtrictu Raſtenburgen. Fabianus a Milbe ex diſtrictu Riſenburgen. & Mariæverden. Albertus a Polentz ex diſtrictu Schonbergen. Martinus Wenediger, & Albertus de Milbe ex diſtrictu Prenſchmarken. Libmuh & Deutſch Elaw, Henricus a Finck ex diſtrictu Oſterode, Hohenſtein & Gilgenburg, Joannes Georgius de Sanden ex diſtrictu Holland, Morungen & Libſtad, Georgius Schwider ex diſtrictu Bartenſi, Georgius Spigel ex diſtrictu Seſtenſi, Nicolaus Reytein ex diſtrictu Neydenburgen. & Soldavien. Georgius a Kroſten ex diſtrictu Lick. Henricus ab Halle ex diſtrictu Oleczko, Angerburg & Leſſen, Chriſtophorus a Schlieben ex diſtrictu Gerdavien. & Nordenburgen. tanquam Nuncii Nobilitatis & Ordinis Equeſtris, Michael Vilhelmi antiquæ Civitatis Regiomontanæ, Michael Frieſe J. V. Doctor, Knipavien. Philippus Dawel Lobnicen. Proconſules, Hieronymus Schultz, Chriſtophorus Klein, Jacobus Nietz, Magiſtri Scabinorum: Daniel Bartſch, Tobias Schlickt, Joannes Nagel, ex communitate trium Civitatum Regiomontan. Chriſpinus Betſchlager, Gregorius Ferman, Jordan Joannes ex Bartenſtein, David Reich ex Raſtenburg, Angerburg, Margrabowa, Michael Frieſe ex Fridelandt, Conradus Wideman, & Michael Lietze ex Welau, Zacharias Schroter ex Schieffenburg, Valentinus Blumichem ex Hollandt, Mulchauſen, Joannes Wegel ex Heiligenbeil, Antonius Rautenberg ex Marienverder, Garnſehe, Abraham Mittelpfort ex Riſenburg, Frauſtadt, Ioannes Sackersdorff ex Oſterode, Hohenſtein, Gilgenburg, Chriſtophorus Prætorius ex Leidenburg, Soldau, Paſſenheim, Petrus Lenck ex Ziten, Ioannes Brin ex Preuſcheülau, Chriſtophorus Geroldt ex Biſchoffswerder, Petrus Fuchs ex Dringfort, Auguſtinus Schieker ex Sahfeld, Morungen, Liepſtadt, Liebemuhle, Chriſtophorus Wichert ex Fiſchhauſen, Henricus Frieſe, & Chriſtophorus Wolff ex Creutzburg, Ioannes Wolbertus ex Inſterburg, Petrus Reimanus ex Goldap, oppidis; tanquam Civitatum Ducatus Pruſſiæ Legati, in hoc Conventu Regiomontano legitime convocati & congregati, tam noſtro, quam eorum, quorum mandata ſuſtinemus, nomine, recognoſcimus, atteſtamur, profitemurq; præſentibus hiſce literis. Cum tandem ALBERTI inclytæ memoriæ primi in Pruſſia Ducis, jam fere deficiente, nullaque adeo ſpe maſculæ prolis exiſtente, Sereniſſimus Princeps ac Dominus, D. SIGISMUNDUS III. Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque, nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque hæreditarius Rex, ſimul & Ordines Regni, ſingulari quodam amore & benevolentia ducti, commemoratum Pruſſiæ Feudum Illuſtriſſimo Principi Domino, D. JOANNI SIGISMUNDO, Fratribus etiam Illuſtriſſimæ Celſit. ejus germanis, nimirum JOANNI GEORGIO, ERNESTO, CHRISTIANO WILHELMO, eorumque omnium legitimis maſculis hæredibus, ſimultaneæ Inveſtituræ jus, certis conditionibus legibusque contuliſſent, eandemque tranſactionem, conditionesq;, ut nos etiam conſenſu ratificationeq; noſtra firmaremus, ratas gratasq; haberemus, ex ejusdem tranſactionis via nobis poſtulaſſent; non invitos nos feciſſe, ut eadem nos quoque approbaremus, confirmaremus, rataque & firma haberemus. Quemadmodum quidem non ſolum ANNO 1612.

ANNO 1612. lum libere in eosdem consentimus, verum eadem omnia, transactiones nimirum, conditiones, pactaque omnia & singula, tam vetera quam nova, inter Sereniſſimos Poloniæ Reges, Regnique Ordines, nec non Cruciferos, Pruſſiæ Duces, Curatores, Ordinesque Ducatus, & nuper in proximis Comitiis Varſavienſibus inter commemoratum Sereniſſimum Regem, Regnique Ordines, & Illuſtriſſimam Domum Brandenburgicam, inita conſtitutaque, quemadmodum & per Regios Commiſſarios ante triennium in Conventu Regiomontano conſtituta ſunt, in omnibus eorundem punctis, clauſulis, capitibusque, quemadmodum jam corporali juramento noſtro confirmavimus, ita nunc reverſalibus etiam literis noſtris, pro nobis, ſucceſſoribusque & poſteris noſtris, grata, rataque habituros, neque quicquam vel ipſos nos, poſterosque noſtros, in iis immuturos, vel a quoquam mutari paſſuros, promittimus, ſpondemusque: ita tamen, ne juribus & libertatibus, antiquisque privilegiis noſtris, quemadmodum & teſtamento inclytæ memoriæ ALBERTI primi in Pruſſia Ducis, tum reſponſis Regiis, aliisque jurium noſtrorum confirmationibus quicquam ulla in re hiſce derogetur, ſed ea omnia, tum univerſæ ſingulæque immunitates noſtræ integræ ſalvæque maneant; neque vel novis ullis tributis, vel tranſactionibus, præter conſenſum voluntatemq; noſtram, Nobis imponendis, vel ineundis, vel qua alia re violentur lædanturque. Promittimus deinceps pro eo, authoritateque præſentium, noſtro, ſucceſſorumque noſtrorum nomine ſanctiſſime pollicemur, ſi aliquando commemoratos quatuor Fratres germanos, illorumve poſteros, ſine maſculis hæredibus ſteriliter, Deo ita permittente, decedere contigerit; Nos, poſterosque noſtros, nulli alii quam Regibus, & Regno Poloniæ, immediate tum pariruros, ſubjectosque futuros, neque quenquam alium, niſi Regem & Regnum Poloniæ, tanquam naturalem & hæreditarium Dominum agnituros, aut fidelitatem ſubjectionemque præſtituros, obediturosque, ſalvis tamen in eum caſum juribus, libertatibus, immunitatibus, privilegiisque, tam publicis quam privatis, omnibus & ſingulis, nominatimque iis, quæ a Sacræ Regiæ Majeſtatis anteceſſoribus, ab Anno MCCCCLIV. ad hæc usque tempora, tum & modernæ Regiæ Majeſtatis reſponſis Nobis indulta, confirmata & renovata ſunt, quæ omnia in eum caſum, cum Ducatus hic immediate & plene, modo prædicto, Regno incorporabitur, inviſcerabiturque, ſarta, tecta, inviolataque eſſe debebunt. Hoc etiam ſpecialiter adjecto, ut quoties Nos, poſterive noſtri, novo Principi homagium præſtare tenebimur, toties ſemper iidem hæc omnia recognoſcere prius, & eodem modo, quo a Nobis factum, juramentis ſcriptisque ſuis ea comprobare tenebuntur. Si quid etiam contra jus, formam regiminis, teſtamentum commemorati inclytæ memoriæ ALBERTI Ducis, aliaque jura ac privilegia noſtra interim interceſſiſſet obrepſiſſetque, eadem corrigantur, in integrumque prius reſtituantur; cujus rei curam, executionemque ad Sereniſſimos Reges, pro tempore exiſtentes, ac Regnum, tanquam ſupremos & directos Dominos, Patronosque ac Defenſores noſtros delegamus, pertinereque volumus. In quorum fidem, & evidentius teſtimonium, haſce manu noſtra ſubſcripſimus, ſigillis ſubappreſſis a Nobis deputatorum, nimirum ex Conſiliariis Regentibus, Ludovici Rautter: ex Conſiliariis tribus, Friderici Burgrabii & Baronis Dhona: ex Nunciis Nobilitatis, Euſtachii a Gröben: ex Nunciis Civitatis, Michaelis Guilhelmi, J. V. Doctoris. Datum & Actum in Conventu Regiomonti, die XXI. Menſis Maji. Anno MDCXII. ſtylo antiquo. ANNO 1612.

Ludovicus Rautter, Hoffmeiſter.
(L.S.)
Fridericus Burgrabius, & Baro a Dhona.
(L.S.)
Euſtachius a Gröben.
(L.S.)
Michàël Guilhelmi, I. V. Doctor.
(L.S.)

CCCXII.

Formulæ Juramentorum, Sacræ Regiæ Majeſtati, & Illuſtriſſimo Electori præſcriptorum, ex Præſcripto Dominorum Commiſſariorum. Dat. Regiomonti 22. Maji 1612. *Indidem.*

NOs Simon Rudnicki, *D*ei Gratia Epiſcopus Varmienſis, Stanislaus *D*zialyński Palatinus Mariaeburgenſis, Rogoſnenſis, Tolkmitenſisque Capitaneus, Venceslaus Kielczewſki Caſtellanus Biechovienſis, Wſchovienſis Capitaneus, Reinholdus Heidenſthein *S*ecretarius *S*. Reg. Majeſtatis, *S*ereniſsimi Potentiſsimique Principis ac *D*omini, D. SIGISMUNDI III. Dei Gratia Regis Poloniae, Magni Ducis Lithuaniae, Ruſsiae, Pruſsiae,

ANNO 1612. Maſoviae, Samogitiae, Livoniaeq; &c. nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarii Regis, & inclyti Regni Poloniae, in Ducatum Pruſsiae delegati Commiſſarii. Significamus praeſentibus hiſce, hujus & futuri temporis, quorum intereſt intereritve, univerſis & ſingulis: Cum a Sacra Regia Majeſtate, Domino noſtro clementiſsimo, inclytisque Regni Ordinibus, ad Illuſtriſsimum Principem ac Dominum, *D.* JOANNEM SIGISMUNDUM, Dei Gratia Marchionem Brandeburgenſem, *S*ac. Romani Imperii Archicamerarium et Electorem, in Pruſsia, Juliae, Cliviae, Montium, *S*tetini, Pomeraniae, Caſſuborum, Vandalorum; nec non in *S*ileſia, Croſnae, Carnoviaeque Ducem, Burgravium Norimbergenſem, Principemque Rugiae, Comitem Marcae et Ravensburgi, *D*ominum in Ravenſtein, etc. Ordinesque Ducatus Pruſsiae, ad ea, quae ex ſuperiorum Comitiorum Anni *D*omini 1611. transactione praeſtari deberent, peragenda, maximeque, ut commemorato Illuſtriſsimo Principi Electori poſſeſsionem realem ejusdem *D*ucatus traderemus, in eundemque Illuſttriſsimam Celſitudinem ejus, ex authoritate Reg. Majeſtatis ac Regni, introduceremus immitteremusque, miſsi delegatique eſſemus, aliis rebus, quae a *S*. Reg. Majeſtate, *D*omino noſtro clementiſsimo, mandatae nobis fuerant, ex praeſcripto eorundem mandatorum conſtitutis definitisq;, tandem die 12. Menſis Maji ad juramentum ab Ordinibus Ducatus Pruſsiae exigendum nos acceſsiſſe, exque commemorata transactione in pacta transactionemque ſequens juramentum iisdem propoſuimus, nimirum:

Ego N. N. juro, meo, Ordinumque Ducatus hujus, poſterorumque ac ſucceſſorum noſtrorum nomine, quod pacta tam vetera, quam poſtremam transactionem, conditionesque inter Sereniſſimum ac Potentiſſimum Principem ac Dominum, D. SIGISMUNDUM III. *Dei Gratia Regem Poloniae, Magnum Ducem Lithuaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Livoniaeque; nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumq; haereditarium Regem, Succeſſoresque ejus Reges ac Regnum Poloniae, tanquam ſupremos directos Dominos meos & naturales, & Illuſtriſſimum Principem ac Dominum, D.* JOANNEM SIGISMUNDUM, *Dei Gratia Marchionem Brandenburgenſem, Sac. Rom. Imperii Archicamerarium & Electorem, in Pruſſia, Juliae, Cliviae, Montium, Stetini, Pomeraniae, Caſſuborum, Vandalorum, nec non in Sileſia, Croſnae, Carnoviaeque Ducem, Burgravium Norimbergenſem, Principem Rugiae, Comitem Marcae & Ravensburgi, Dominum in Ravenſtein, &c. Ducem & Dominum noſtrum, conſtitutas, in omnibus earum punctis & clauſulis ſervabimus, poſterique ac ſucceſſores noſtri ſervabunt; maxime autem, ſi Deo ita permittente forte acciderit, ut commemoratus Illu. Princeps Elector ſine legitimis maſculis haeredibus, poſt eumque Illuſtriſſimi Fratres ejus germani, ſimultaneam Inveſtituram habentes, ſine legitimis itidem Feudi ſucceſſoribus decederent, nulli alii, quam Regibus & Regno Poloniae immediate tum parebimus, aut poſteri noſtri parebunt, neque quenquam alium, niſi Reges & Regnum Poloniae, tanquam naturales & haereditarios D. noſtros agnoſcemus, aut fidelitatem ſubjectionemq; praeſtabimus, ſucceſſoresque noſtri agnoſcent aut praeſtabunt; Sed in commemoratorum Regum & Regni Poloniae poteſtatem ſine ulla cunctatione aut tergiverſatione concedemus, eisque tam quoad utile & directum Dominium, quam merum & mixtum imperium, juribus tamen ac libertatibus, privilegiisque noſtris & Ducatus hujus ſalvis manentibus, nos ſubjiciemus obediemusque, poſterique ac ſucceſſores noſtri concedent, ſubjicient, obedientque; ita me Deus adjuvet, & haec ſancta ejus Evangelia.*

ANNO 1612.

Quo juramento exacto praeſtitoque, ex mandato atque authoritate *S*ac. Reg. Majeſtatis, Domini noſtri clementiſsimi, Ordinumque Regni, ſupra memorato Illuſtriſsimo Principi Electori, JOANNI SIGISMUNDO etc. etc. in loco publico, univerſoque populo praeſente, integram, plenam, realemque poſſeſsionem commemorati *D*ucatus hujus, cum omni jure, dominio, poteſtate, ex pactis, noviſsimaque transactione, ad Duces in Pruſsia quocunque modo pertinente tradidimus, in eandemque omni meliore modo ac ratione, quocunque id de jure vel conſuetudine fieri poteſt, aut debet, cum effectu intromiſimus, quemadmodum quidem praeſentibus etiam hiſce tradimus, intromittimusque. Quod ad omnium et ſingulorum, maxime autem Ordinum *D*ucatus Pruſsiae notitiam deducentes, authoritate Sac. Reg. Majeſtatis, Ampliſsimique *S*enatus, atque omnium Regni Ordinum, ut commemoratum Illuſtriſsimum Principem *D*. JOANNEM SIGISMUNDUM, Marchionem Brandenburgenſem, *S*acri Romani Imperii Archicamerarium et Electorem, etc. etc. tan-

ANNO 1612. tanquam *Ducem* in Pruſsia, pro Principe *Duceque* ſuo habeant, agnoſcant, eidem tanquam Principi Regni Poloniae fiduciario ac feudali, *Duci* autem ac *Domino* ſuo haereditario ac naturali, omnem fidem, honorem, obedientiam, omniaq; ſubjectionis officia deferant praeſtentque, mandamus. Juramentum autem cum Illuſtriſsima Celſitudo ſua exigere ab iis voluerit, tale praeſtare debebunt, videlicet:

Ego N. N. juro Sereniſſimo Principi ac Domino, Domino JOANNI *SIGISMUNDO, Marchioni Brandeburgenſi &c. &c. Domino meo hæreditario, tanquam Duci in Pruſſia, Serenitatisque ejus legitimis hæredibus maſculis, & ſi illorum nulli amplius extiterint, tum demum Sereniſſimis Principibus & Dominis, Dominis Serenitatis ipſius tribus germanis Fratribus, ſimultanee inveſtitis, nimirum Domino* IOANNI GEORGIO, *Domino* ERNESTO, *& Domino* CHRISTIANO VILHELMO, *Marchionibus Brandenburgenſibus, in Pruſſia Ducibus, & illorum legitimis hæredibus maſculis, uti illud inter Sereniſſimum Regem Poloniæ, & Illuſtriſſimum Electorem Brandeburgenſem, in Pruſſia Ducem, Dominos meos clementiſſimos, Anno Domini 1611. Varſoviæ transactionis pacta conventa, & noviter conſecuta infeudatio, & diplomata exprimunt & in ſe continent. Et ſi illorum quoque nullus amplius extiterit, tum demum etiam Sereniſſimo ac Potentiſſimo Principi Domino, Domino* SIGISMUNDO III. *illiusque Succeſſoribus Regibus, & inclyto Regno Poloniæ, tanquam non ſolum ſupremis & directis, quales nunc ſunt, ſed etiam utilibus & immediatis tunc futuris Dominis meis, tum uti cæteri Regni indigenæ, ſubditus fidelis & ſubjectus eſſe. Ejus Serenitatis commoda & emolumenta quærere & promovere, onibusque terrarum & incolarum Serenitatis ejus damnis & incommodis pro poſſe meo, & quantum ex me fieri poteſt, præcavere, amovere, prævenire, uti fidelem & probum ſubditum decet, nec quicquam, quod humano ingenio excogitari poterit, impediet vel obſtabit. Sic me Deus juvet, & ſanctum ipſius Evangelium.*

In quorum fidem et evidentius teſtimonium, nos ſupra ſcripti Commiſſarii Regii manu propria ſubſcripſimus, et ſigilla noſtra apponi fecimus. *D*atae Regiomonti ipſa die immiſsionis factae, Anno *D*omini milleſimo ſexcenteſimo duodecimo, die vigeſima ſecunda Menſis Maji. ANNO 1612.

Simon Rudnicki, Epiſcopus Varmienſis.
(L.S)
Stanislaus Działyński, Palatinus Mariæburgenſis.
(L.S.)
Venceslaus Kiełczewſki, Caſtellanus Biechovienſis.
(L.S.)
Reinholdus Heidenſthein, Sacræ Regiæ Majeſtatis Secretarius.
(L.S.)

CCCXIII.

Cautio Dominorum Commiſſariorum in cauſa Marchionum Franconicorum. Ibid. eodem die & Anno. *Indidem.*

NOs Simon Rudnicki *D*ei Gratia Epiſcopus Varmienſis, *S*tanislaus *D*zialyńſki Palatinus Mariaeburgenſis, Rogoſnenſis, Tolkmittenſis, Wenceslaus Kiełczewſki Caſtellanus Biechovienſis, Vſchovienſis, Capitanei; Reinholdus Heidenſthein, *S*ecretarius, *S*ereniſsimi ac Potentiſsimi Principis ac *D*omini, *D.* SIGISMUNDI III. *D*ei Gratia Regis Poloniae, etc. etc. et inclyti Regni Poloniae, in *D*ucatum Pruſsiae deputati Commiſſarii, omnibus et ſingulis, cujuscunque ſtatus, dignitatis et praeeminentiae fuerint, praeſentibus et futuris, notum teſtatumque facimus. Poſteaquam memorata *S*acra Regia Majeſtas, inclytique Poloniae Regni Ordines, Illuſtriſsimo Principi ac *D*omino, *D.* IOANNI SIGISMUNDO, *D*ei Gratia Marchioni Brandenburgenſi, *S*acri Romani Imperii Archicamerario et Electori, in Pruſsia, Juliae, Cliviae, Montium, *S*tetini, Pomeraniae, Caſſuborum, Vandalorum, nec non in *S*ileſia, Croſnae, Carnoviaeque *D*uci, Burgravio Norimbergenſi, Principique Rugiae, Comiti Marcae et Ravensburgi, *D*omino in Ravenſtein, etc. et Illuſtritatis ſuae maſculis feudi haeredibus, cum et Illuſtritatis ſuae tribus Fratribus, eorumque maſculis feudi haeredibus, *D*ucatum Pruſsiae certis conditionibus, quae et in *D*iplomate Inveſtiturae, et literis authenticis reverſalibus continentur, conceſſerit, et inter alia convenerit, ut Ordines *D*ucatus jurisjurandi religione conditiones illas approbarent. Illi vero juramenti praeſtationem ex hac cauſa deprecarentur, quod majores ſuos Anno 1578. toti *D*omui Brandenburgicae, et ſic moder-

ANNO 1612. nae etiam Culmbachianae et Onoldinae lineae juramenti vinculo ſeſe obligaſſe dicerent, quam tamen in literis Inveſtiturae praeteritae non animadverterent. Tandemque ſtudioſiſsimis verbis a nobis peterent, ne illis retro praeſtitum juramentum, vel nunc vel in praeteritum, apud quempiam noxae fraudique eſſet, ut *S.* Reg. Majeſtatis et Ordinum Regni nomine ſolenniter caveremus. Nos non ſolum juſtis eorum precibus annuentes, verum etiam juri *Sac.* Reg. Majeſtatis et Regni caventes, inprimis omnia iſta juramenta, Anno 1578. et quocunq; tempore a ſubditis *D*ucatus praeſtita, utpote, quae inſcia *S.* Reg. Majeſtate et Regno requiſita et facta, quaeque et a Commiſſariis Regiis, tum & a Sereniſſimo Rege SIGISMUNDO AUGUSTO, & Ordinibus Regni, omnibusque ſequentibus Inveſtituris caſſata fuerunt, illegitima, nulla, & invalida pronunciamus, declaramusque; tum etiam pro authoritate noſtra Commiſſoriali, nomine Sacræ Regiæ Majeſtatis Domini noſtri Clementiſſimi, & omnium Ordinum inclyti Poloniæ Regni, omnibus Ordinibus Ducatus Pruſſiæ, vigore harum, quam fieri poteſt & debet, certiſſime cavemus, promittimus & pollicemur, Sacr. Reg. Majeſtatem, Regniq; inclytos Ordines, ratione commemorati præſtiti juramenti, & præteritæ memoratæ lineæ Culmbachianæ & Onoldinæ, omni tempore apud omnes & ſingulos illos defendere ac tueri velle. In quorum fidem manibus noſtris ſubſcripſimus, & ſigillis ſubappenſis communiri fecimus. Datum Regiomonti, die 22. Maji. Anno MDCXII.

Simon Rudnicki, Epiſcopus Varmienſis.
(L.S.)
Staniſlaus Działyńſki, Palatinus Mariæburgenſ.
(L.S.)
Venceſlaus Kiełczewſki, Caſtell. Biechoviens.
(L.S.)
Reinholdus Heidenſthein, S. R. M. Secretarius.
(L.S.)

CCCXIV.

Recognitio de acceptis literis Reverſalibus ab Ordinibus Ducatus Pruſſiæ. Ibid. Eod. die & Anno. *Indidem.*

Nos Simon Rudnicki, Dei gratia Epiſcopus Varmiens. Stanislaus a Działyn, Palatinus Mariæburgens. Rogoſnens. Tolkmitenſisque, Venceslaus Kiełczewſki, Caſtellanus Biechovien. Wſchovien. Capitaneus, Reinholdus Hidenſthein, Secretarius Sacræ Regiæ Majeſtatis, Sereniſſimi Potentiſſimique Principis ac Domini, D. SIGISMUNDI III. Dei gratia Regis Poloniæ, Magni Ducis Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque: nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque hæreditarii Regis, & inclyti Regni Poloniae in Ducatum Pruſſiae delegati Commiſſarii, ſignificamus praeſentibus hiſce, hujus & futuri temporis, quorum intereſt, univerſis & ſingulis. Cum ad conſtituendas res, ex noviſſima ſuperiorum Comitiorum Anni MDCXI. tranſactione, in Ducatum Pruſſiae, a Sacra Regia Majeſtate atque Ordinibus Regni miſſi eſſemus, interque eas in primis juramentum in ſupramemoratam tranſactionem ab Ordinibus ejusdem Ducatus exegiſſemus, illosque ſalvis juribus ac libertatibus ſuis, pro fide, officio publico, ſolennique in loco, promptiſſime id præſtitiſſe. Cum vero certis etiam literis reverſalibus ſuis praeſtitum id a ſe eſſe teſtati fuerint, earundem exemplum ad perpetuam rei memoriam hiſce literis noſtris inſerendnm exiſtimavimus, quod, quae infra ſcripta ſunt verbis, ſequitur.

Nos infraſcripti Ludovicus Rauter Hofmeiſter &c. *ut in pag. 460.*

Quas quidem literas, nos ab illis accepiſſe, officioque ſuo, ut fideles probosque ſubditos decet, omnibus in rebus functos eſſe, praeſentibus hiſce fidem facimus, profitemur, atteſtamurque. In quorum fidem haſce manu noſtra ſubſcripſimus, ſigillaque noſtra apprimi mandavimus. Regiomonti 22. Maji. Anno Domini, MDCXII.

Simon Rudnicki, Epiſcopus Varmiens.
(L.S.)
Staniſlaus Działyńſki, Palatinus Mariæburgen.
(L.S.)
Venceſlaus Kiełczewſki, Caſtellanus Biechovien.
(L.S.)
Reinholdus Heidenſthein, S. R. M. Secretarius.
(L.S.)

CCCXV.

Receſſus Commiſſionis Regiomontanæ. Ibid. 29. Maji. 1621. *Indid.*

Nos Simon Rudnicki, Dei gratia Epiſcopus Varmien. Stanislaus Działyńſki Palatinus Mariaeburgen. Rogoſnen.

Anno 1612. ſnen. Tolkmitten. Venceslaus Kiełczewſki Caſtellanus Biechovien. Wſchovien. Capitaneus, Reginholdus Heidenſthein Sacr. Reg. Majeſtatis Secretarius, Sereniſſimi Potentiſſimique Principis ac Domini, D. Sigismundi III. Dei gratia Regis Poloniæ, Magni Ducis Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque, necnon Suecorum, Gottorum Vandalorumque hæreditarii Regis, & inclyti Regni Poloniæ, in Ducatum Pruſſiæ delegati Commiſſarii, ſignificamus præſentibus hiſce, hujus & futuri temporis, quorum intereſt intereritve, univerſis & ſingulis: Cum a Sacr. Reg. Majeſtate, Domino noſtro Clementiſſimo, inclytisque Regni Ordinibus, ad Illuſtriſſimum Principem ac Dominum, D. Joannem Sigismundum, Dei gratia Marchionem Brandenburgen. Sacr. Rom. Imperii Archicamerarium & Electorem, in Pruſſia, Juliæ, Cliviæ, Montium, Stetini, Pomeraniæ, Caſſuborum, Vandalorum, nec non in Sileſia, Croſnæ, Carnoviæque Ducem, Burgravium Norimbergen. Principemque Rugiæ, Comitem Marcæ, & Ravensburgi, Dominum in Ravenſtein, &c. Ordinesque Ducatus Pruſſiæ, ad ea, quæ ex ſuperiorum Comitiorum, Anni Domini 1611. præſtari deberent, peragenda, maximeque ut commemorato Illuſtriſſimo Principi Electori, poſſeſſionem realem ejusdem Ducatus, in eandemque Illuſtriſſimam Celſitudin. ejus, ex authoritate Regiæ Majeſtatis ac Regni, introduceremus immitteremusque, plenis cum mandatis miſſi delegatique eſſemus, præſcripto mandatorum noſtrorum diligenter examinato expenſoque, in eum, qui ſequitur modum, quæ officio noſtro incumbant, conſtituiſſe explicaſſeque. In primis loco templi, ex tranſactione ædificandi, pro arbitrio & voluntate noſtra definito, obligatione etiam mille florenorum annuorum, in uſus Parochi & dotem præſtandorum, certis in fundis, villis, agris, cenſibus, redditibusque, conſtituta inſcriptaque. Alterius autem templi, de quo ad Ordines relatum fuerat, cauſa in eo, quo in tranſactione erat ſtatu, integra Sacr. Reg. Majeſtati, Domino noſtro clementiſſimo, inclytisque Regni Ordinibus, relicta conſervataque. Omnia hæc certis cautionibus inſcriptionibusque, a ſupramemorato Illuſtriſſimo Principe in ea præſtitis edictisque, firmavimus ſancivimusque. De Calendario deinde novo, cum Sereniſſimæ Celſitud. ſuæ, omniumque Ordinum Ducatus conſenſu ac voluntate, nomine Sacr. Reg. Majeſtatis, Nobis poſtulantibus receptum jam ſit, ut ad proxima Feſta Pentecoſtes, currentis hujus Anni, milleſimi ſexcenteſimi duodecimi, publice etiam introducatur, promulgetur, conſtanterque in poſterum ſervetur, conſtituimus, edicimusque. Secundum hæc, cum a Sacr. Reg. Majeſtate, Domino noſtro clementiſſimo, inprimis mandatum Nobis eſſet, ut ſi quæ contra jus ſupremi directique dominii Regiæ Majeſtatis, Regnique, vel etiam jura, privilegia, literis ipſius Ducatus, Ordinumque ejus, irrepſiſſent, introductaque eſſent, de his cognoſceremus, gravaminaque omnia, authoritate Regiæ Majeſtatis, ac Regni tolleremus, aboleremusque. Similiter, ſi quæ ex ſuperioris Commiſſionis ſtatutis decretisque nondum executioni mandata eſſent, inſpiceremus, atque ad effectum deduceremus. Cum vero ne contra jus publicum privilegiaque Ducatus hujus: maxime autem Lublinen. (quo penes Religionem Catholicam Romanam, ut in Ducatu hoc antiquiſſimam, & puriſſimam exercitio Religionis Auguſtanæ libertas etiam in Ducatu hoc indulta, aliæque omnes cujuscunque generis aut nominis ſectæ excluſæ exterminatæque ſunt) diverſæ in Religione opiniones in Ducatum invehantur, non pauci vereantur: Appellationem deinde contra jus publicum, & expreſſa pacta, noviſſimamque tranſactionem proxime præteritorum Comitiorum Varſavienſium, variis modis partim impediri, partim excludi cognoviſſemus: Inprimis de duobus hiſce capitibus, ſequentem in modum definivimus, conſtituimusque. Et ad ſectas quidem peregrinasque religiones quod attinet, ſi quis poſthac ad Magiſtratum & officium adſcitus promotusque fuerit, qui diverſam a Religione Catholica Romana, vel Auguſtanæ Confeſſionis, Anno Domini, MDXXX., publice Auguſtæ propoſitæ, & Apologiae ejus, tanquam publico Ordinum Ducatus hujus conſenſu receptae & approbatae, indultoque Sereniſſimorum Regum Poloniae in Ducatu hoc permiſſae; quamcunque vel Zwinglianorum, Calvinianorumque, Anabaptiſtarum, Arrianorum, vel quibuscunque nominibus vocentur, ſectam foveat profiteaturque, a Conſiliariis Terreſtribus, vel iis negligentibus, a Conventu univerſae Nobilitatis, aut quocunque in Ordine ſibi pari; in Civitatibus autem a Magiſtratu civium, aut quocunque de populo, primo ad judicium Illuſtriſſimi Principis Aulicum vocari poterit, ac debebit; & in defectu quidem plenariae probationis, non aliter liber pronunciari aut evadere debebit, quam ut ſupranominatis Zwinglianis, Calvi-

Anno 1612.

BIBLJOTEKA w Wilnie. Im. Wróblewskich

ANNO 1612. Calvinianis, Anabaptiſtis, Arrianis, vel quibuscunque nominibus vocentur ſectis, manifeſte contradicat & renunciet. Et convictus quidem arbitraria pœna a Sacra Regia Majeſtate, quae pro delicti aut delinquentis qualitate, quousque viſum fuerit, ex arbitrio Sacrae Regiae Majeſtatis extendi poterit, puniri, animadvertique in eum debebit, & a Magiſtratu, aut officio, in quo conſtitutus eſt, mox moveri cedereque debebit. Salva, ut in aliis cauſis, ita maxime in hac quoque per omnia appellatione ad Sacram Regiam Majeſtatem. Quod ſi quis vero praedictorum actionem alicui movere velit, huic ex officio idoneus procurator dari debebit; qui ſi a prædictis Conſiliariis vel Ordinibus petatur, omnes ſumptus, quemadmodum ſuas aras & præmia, ex publico pecuniæ ærario habebit; ita tamen, ut Conſiliariorum terreſtrium duo, tres, vel plures, quem hæreſeos ſuſpectum ſi cognoverint, Ser. Principi id, vel ejus loco D. Conſiliariis Regentibus denunciare debeant, qui tum, cognitis cauſæ indiciis, omnes Terreſtres Conſiliarios convocabunt, ut ii adſcitis Conſiſtorialibus conjunctim deliberent: An actio publico nomine contra ſuſpectum ſit inſtituenda nec ne? & ſi eam ſuſcipiendam judicaverint, tum Procuratorem conſtituere, & ſumptus ex publico Provinciæ ærario in id impendere debent; alias Ordinibus Ducatus, & cuilibet privato agendi facultas contra quemlibet in publica hac cauſa erit. Si vero reus convictus fuerit, hæc omnia cuilibet accuſatori refundere teneatur. Provocatio etiam appellatioque ad Judicium Sac. Reg. Majeſtatis, cum & jure publico, & commemorata noviſſima transactione, integra, liberaque omnibus eſſe debeat, ut cujuscunque fortunæ aut conditionis fuerit, qui gravatum ſe ſententia exiſtimarit, more aliorum judiciorum omnium, ſumma ſex florenorum Polonicalium depoſita, cujus amittendæ periculo ſi in ultima inſtantia cauſa ei abjudicetur, appellet in judicio, ſine ulla aut ſubſcriptione, aut aſſiſtentia Procuratoris, vel quacunque alia conditione; modo infra ſummam quingentorum florenorum, transactione definitam, a judicio aulico ad Regiam Majeſtatem judiciumque appellare liberum integrumque ſit. Neque ullo alio prætextu, colore, quicunque ingenio humano excogitari poſſit, præterquam infra commemoratam ſummam quingentorum florenorum appellationem quis interponat, ab ea quis prohibeatur, impediatur excludaturque, ſub pœna in judices, appellationi ultimæ inſtantiæ non deferentes, jure publico conſtituta, in pedicio itidem Regio ſuccumbenda. Quodſi etiam contra jus, transactionem, definitionemq; hanc noſtram appellatio cujuspiam a judicio Aulico non reciperetur, admittereturve; tali extra ordinem, vel in quocunq; alio jure, aut ad acta quæcunq; vel etiam apud Notarium publicum appellationem ſuam interponere, interpoſitamq; ad notitiam partis, contra quam appellarit, judiciique ipſius, a quo appellarit, deducere liberum integrumque ſit. In omni autem appellatione, ſive ordinaria, ſive extraordinaria, etiam ſine ulla judicis aſſignatione, aut partis citatione, in judicio Regio terminum ipſo jure partes habebunt, poſtridie poſt duodecim ſeptimanas, a tempore appellationis interpoſitae exactas; quem ſi partes non obſervaverint, etiam nulla alia citatione præcedente, contumaciæ, pœnisque ejus ſubjecti erunt. Cum etiam Sac. Regia Majeſtas, Dominus noſter clementiſſimus, triennio ab hinc literas quasdam ad Ordines Ducatus hujus dediſſet, quæ durante Commiſſione hac noſtra, nunc primum illis redditæ, quidamque in eam ſententiam interpretati eas fuerint, quaſi Regia Majeſtas aliquam re officio functos non exiſtimaſſet, eoque nomine illos accuſaſſet, arguiſſetque: Regia autem Majeſtas recentibus literis, nunc ad illos datis, ita mentem ſuam declaret; non eo animo quicquam a ſe ſcriptum eſſe, quaſi fidei & obſequiorum, Reg. Majeſtati & Principi ſuo debitorum, promptitudinem ullam in iis requiſiviſſet; ſed ut illa cohortatione, eo quo ſponte ferebatur, illos tanto magis incitaret mandato, auctoritateque Sac. Reg. Majeſtatis: Nos etiam præſentibus hiſce literis noſtris ſupradictas priores literas ita explicamus, declaramusque: Neque ulla in re exiſtimationi honorique commemoratorum Ordinum, aut poſterorum eorum derogare debere pronunciamus, decernimus, ſtatuimusque. In univerſum vero jura, privilegiaque, libertates, immunitates omnes, tam univerſorum Ducatus hujus Ordinum, quam ſingulorum, ſpeciatim etiam, ne exteri ulli ad conſilia, negotiaque publica adhiberentur, ſed ſecundum formulam regiminis, teſtamentumque inclytæ memoriæ ALBERTI primi in Pruſſia Ducis, aliaque jura Ducatus hujus, per Conſiliarios Regentes, aliosq; Magiſtratus indigenas omnia agantur, adminiſtrenturque. Commemoratæ etiam ſuperioris & præſentis hujus etiam Commiſſionis noſtræ acta decretaque, quæque præſenti hoc edicto noſtro conſtituta ſunt, omnia, tanquam Sac. Reg. Ma-

ANNO 1612.

ANNO 1612. Majeſtatis, Ordinumque Regni auctoritate adminiſtrata, firma inviolabiliaque ab omnibus ſervari, tenerique debere volumus, decernimus, ſtatuimusque. Ne etiam cuipiam jura, legesque Ducatus hujus ignotæ ſint, ſubſellia quoque Tribunalque Regium habeat, quid in judicando ſequi debeat, quæ ad jura Ducatus Ordinum pertinent, ut pacta, privilegia, transactio Varſavienſis noviſſima, ſuperioris Commiſſionis acta & decreta, tum præſentes hæ literæ, auctoritasque noſtra, ut publice etiam promulgentur, & quo facilius copia ſingulis fieri poſſit, typis impreſſa edantur, cenſemus, ſtatuimusque. Præter hæc cum diligenter etiam a Sacra Regia Majeſtate, Domino noſtro clementiſſimo, mandatum nobis ſit, auctoritatem noſtram apud Illuſtriſſimum Principem ut interponeremus; ne Generoſi & Nobiles Domini Berzevicii, Rivocii, Roſciſzevii, in exercitio Religionis Catholicæ in ſuis quisque templis impedirentur, eamque rem ad publicam cauſam, transactionemque pertinere, Sacra Reg. Majeſt. Dominus noſter clementiſſimus exiſtimet: Illuſtriſſimus autem Princeps a publica cauſa ſeparatam prius ad ſuum judicium, cognitionemque ſpectare arbitretur, totam hanc cauſam privatorum horum templorum, quemadmodum & poſtulationem Sacræ Regiæ Majeſtatis de Notario in portu Pilavienſi, ad Regiam Majeſtatem integram revocamus, referimusque; quæ, quo ulterius in hiſce cauſis progrediendum ſibi ſit, judicabit. Similiter & decreta in cauſa Nobilium, &c. & ſi quæ alia in tali cauſa ſint, a Commiſſariis Regiis Anno Domini 1609. lata, executioni nondum demandata, cum tota cauſa effectuque ſuo integra ad Sacram Regiam Majeſtatem remittimus, referimusque; jure tamen tam Illuſtriſſimi Principis, quam ſupremi ac directi dominii Sac. Reg. Majeſtatis ſalvo. Quibus quidem rebus partim ita explicatis, definitiſq;, partim ad R. Maj. integris relatis, eidemque reſervatis, inprimis ex commemorata transactionis formula, in loco publico, univerſoque populo præſente, in ipſa pacta, transactionem, juramentum ab Ordinibus Ducatus exegimus. Ex mandato inde atque auctoritate Sacræ Regiæ Majeſtatis, Domini noſtri clementiſſimi, Ordinumque Regni, integram, plenam, realemque poſſeſſionem commemorati Ducatus hujus, cum omni jure, dominio, poteſtate ex pactis, noviſſimaque transactione, ad Duces in Pruſſia quocunque modo pertinente, ſupra memorato Illuſtriſſimo Principi tradidimus, in eandemque cum effectu Illuſtriſſimam Celſitud. ſuam intromiſimus, in omnibus, quæ a nobis conſtituta ſupra ſcripta ſunt, juribus ſupremi ac directi dominii Sacræ Regiæ Majeſtatis & Regni, quæ inprimis ſarta tectaque eſſe debent, per omnia ſalvis integrisq; manentibus. In quorum fidem haſce manibus noſtris ſubſcripſimus, ſigillisque noſtris communiri fecimus. Datum Regiomonti die 29. Menſis Maji, Anno 1612. ANNO 1612.

Simon Rudnicki, Epiſcopus Varmienſis.
(L.S.)
Stanislaus Dzialyński, Palati. Mariæburgenſis.
(L.S.)
Venceslaus Kiełczewſki, Caſtellanus Biechovienſis.
(L.S.)
Reinholdus Heidenſthein, S. R. M. Secretarius.
(L.S.)

CCCXVI.

Confirmatio Commiſſionis Regiomontanæ S. R. M. Dat. Varſav. 16. Junii. 1612. *Indidem.*

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque; nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque hæreditarius Rex. Significamus præſentibus literis noſtris, quorum intereſt, univerſis & ſingulis. Quod cum Commiſſarii noſtri, ad tradendam poſſeſſionem Ducatus Pruſſiæ, Illuſtr. Principi D. JOANNI SIGISMUNDO Marchioni Brandenburgenſi, ac Sac. Rom. Imp. Electori, aliaque, quæ ad bonum ordinem ejus Ducatus pertinerent, juxta inſtructionem noſtram expedienda, noſtra & Comitiali auctoritate deſignati, exemplum ejus totius actus ſigillis communitum, & manibus ſubſcriptum, Nobis exhibuiſſent, ſupplicatumque Nobis eſſet, ut eum actum libris Metricæ noſtræ inſeri, & auctoritate noſtra Regia approbare & confirmare dignaremur. Cujus quidem ea ſeries & tenor eſt talis, qui ſequitur.

„ Nos Simon Rudnicki, Dei Gratia Epiſcopus Varmienſis, Stanislaus Dzialyński, Palatinus Mariæburgenſ. &c. Venceslaus Kiełczewſki, Caſtellanus Biechovienſis, &c. Reinholdus Heidenſthein, S. R. Majeſtatis Secretarius, Sereniſſimi Potentiſſimique Principis ac Domini, D. SIGISMUNDI III. Dei gratia Regis Poloniæ, Magni Ducis Lithuaniae,

ANNO 1612. &c. &c. inclyti Regni Poloniæ, in Ducatum Prussiæ delegati Commissarii: Significamus præsentibus hisce, hujus & futuri temporis, quorum interest intereritve, universis & singulis. Cum a Sacra Regia Majestate, Domino nostro clementissimo, inclytisq R. Ordinibus, ad Illustrissimum Principem & Dominum, D. JOANNEM SIGISMUNDUM D. G. Marchionem Brandenburgensem, Sacri Romani Imperii Archicamerarium & Electorem, in Prussia, Juliæ, &c. &c. Dominum in Ravenstein, Ordinesque Ducatus Prussiæ, ad ea, quæ ex superiorum Comitiorum Anni Domini 1611. transactione præstare deberent, peragenda, maxime ut commemorato Illustrissimo Principi Electori possessionem realem ejusdem Ducatus traderemus, in eandem que Illustr. Celsitudinem ejus, ex auctoritate Reg. Majestatis ac Regni introduceremus, immitteremusque, plenis cum mandatis missi delegatique essemus; præscripto mandatorum nostrorum diligenter examinato expensoque, in eum, qui sequitur modum, quæ officio nostro impendebant, constituisse explicasseque. &c. Reliqua ut supra in Recessu Commissionis &c."

Cui supplicationi benigne annuentes, eum totum actum, omniaque intro contenta, in omnibus punctis, clausulis, articulis, conditionibusque generaliter universis, approbandum & confirmandum esse duximus, approbamusque, confirmamus & ratificamus, præsentibus hisce statuentes, ut robur debitæ firmitatis obtineat. In cujus rei fidem præsentes manu nostra subscriptas sigillo Regni communiri mandavimus. Datum Varsaviæ die 16. Junii Anno Domini 1612. Regnorum nostrorum Poloniæ 25. Sueciæ vero Anno 19.

SIGISMUNDUS Rex.

Hieronymus Cielecki.

CCCXVII.

1613. *Regia Majestas concedit Regiomontanis fossam fodere ad facilitandam navigationem ex Litvania.* Varsaviæ 1. Aprilis 1613. *Ex Archivo M. Duc. Lithu. Libr. num. 185. fol. 137.*

SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniae etc. Significamus præsentibus literis nostris, quorum interest, universis & singulis. Quod cum a multis jam anteactis annis, tam Nobilitatis & mercatorum M. Ducatus Lithuaniæ, quam etiam Magistratus civiumque civitatis Regiomontanæ nomine, in aliquot superioribus Generalibus Regni Comitiis graves querimoniæ ad Nos delatæ fuissent, quod nimirum gravissima damna, & ingentem jacturam navigiorum, mercium & hominum, navigando per lacum Curonicum ex Magno Ducatu Lithuaniæ versus Regiomontum sæpissime experiantur, huic vero intollerabili damno obviam ire posse reparatione & institutione novi portus Nobis propositum esset, Illustrissimos quoque laudatæ memoriæ in Prussia Duces, in hoc negotium perficiendum sumptus proprios impensuros, libenter obtulisse, modo illis in recompensam sumptuum novo aliquo theloneo prospectum fuisset. Quam in rem delegatus erat olim Generosus Elias Pielgrzymowski Notarius Magni Ducatus Lithuaniæ, qui, perlustratis rite illis locis, per quæ novus portus & navigatio securior institui posset, licet quidem ejus rei Nobis relationem fecerit, neque tamen hoc negotium hucusque pervenerat. Instantibus denique in proxime præteritis Generalibus Regni Comitiis, nomine eorundem Ordinum Magni Ducatus Lithuan. Nunciis Terrestribus, ut tandem huic tam laudabili operi extrema manus imponatur, & tam ingenti communi omnium damno occurratur; Nos precibus hujusmodi benigne adducti, ex publico omnium Ordinum, in proxime præteritis Comitiis, Anno millesimo sexcentesimo undecimo celebratis, laudo & consensu deputaveramus Generosum Janussium Skumin Tyszkiewicz, Notarium Magni Ducatus Lithuaniæ, Braclaviensem & Novogrodensem Capitaneum, data & concessa illi plena potestate, loca illa nova navigationis una cum Commissariis, ab Illustrissimo moderno Duce in Prussia ad eundem actum delegatis, juxta priorem prædicti olim Gen. Eliæ Pielgrzymowski lustrationem videndi & perlustrandi, locaque commodioris navigationis eligendi, tum demum facta sumptuum & impensarum, quæ in hoc opus erogandæ sint, justa computatione, & diligenti consideratione, in recompensam earum theloneum novum ad certum tempus instituendi. Qui quidem Generosus Janussius Skumin Commissarius noster, satisfaciendo eidem Commissioni, vigore Constitutionis generalis sibi demandatæ, atque prius illis locis, per quæ navigatio tutior expediri possit, una cum delegatis ab Illustrissimo moderno Duce in Prussia Commissariis rite & bene consideratis ac perlustratis, veniens Regiomontum, communicato cum iisdem consilio, novam navigationem per fossam, quæ

ANNO 1613.

ANNO 1613. quæ ducenda esset, tutiore commodioreque omnibus tam Habi Curonici periculis, quam caeteris Giliae difficultatibus, impedimentis & anfractibus posthabitis & abjectis adinventa. In quod opus cum de eroganda summa & impensis faciendis cum Magnificis ac Generosis Ducatus Prussiae Consiliariis egisset, ii vero Consiliarii nomine Illustrissimi Ducis Electoris sese excusando declarassent, non posse Illustrissimum Principem certis & gravissimis de causis hoc onus in se suscipere, ut sumptus proprios ad institutionem hujus navigationis erogaturus esset, verum hoc totum negotium ad Magistratum Civitatis Regiomontanae (cum id ipsum quoq; publicum eorum civium commodum spectaret) remisissent. Tandem consensu & scitu Consiliariorum Illustrissimi Principis accedente, per praenominatum Generosum Commissarium nostrum cum Magistratu Civitatum Regiomontanarum ad mutuos tractatus & contractus (quorum utrinque authentica extant rescripta) ventum & in hanc sententiam concluſum est, habita & accepta ad id speciali & authentica Illustrissimi moderni Ducis & Electoris ratificatione. Et primo quidem Civitas Regiomontana expediendi hujus securioris portus gratia se novam fossam, juxta ocularem lustrationem & mappalem delineationem latius descriptam, suis sumptibus justæ & debitae latitudinis & profunditatis & quidquid requisitum fuerit ad navigationem, parare & educere recepit. Secundo facta diligentissima operis magnitudinis, tum & sumptuum & impensarum quantitate considerata, adhibito ad id Internunciorum Civitatum nostrarum Vilnensis & Caunensis mutuo consilio, in recompensam eorundem sumptuum Theloneum Labovianum trinum a mercibus omnibus, quae deorsum Laboviam transvehentur, institutum est, ita, ut Illustrissimo Principi ratione antiquitus laudati Thelonei una pars, Magistratui vero Regiomontano duae cedant. Item a quavis navi onusta vel vacua deorsum vel sursum tranante toties quoties dimidium Florenum exolvendum, & insuper a mercibus Regiomonto sursum vehendis Theloneum juxta taxam & speciale computum, authentice utrinque extraditum, exigi debere, cujus exigendi gratia Civitas Regiomontana in Oppido Labiano suum exactorem constituet, dictum vero Theloneum, uti praemissum est, modo descripto constitutum, ad annos viginti duraturum, per praedictum Generosum Commissarium nostrum concessum est. Item praedictum Theloneum inchoari debere, ubi opus perfectum absolutumque fuerit. Demum Conventum est, neminem a solutione Thelonei sub praetextu privilegii vel specialis gratiae, aut immunitatis liberum fore, exceptis rebus aut mercibus ad usum nostrum proprium spectantibus, quae literis nostris vel Thesaurarii Magni *D*ucatus Lithuaniae specificatae fuerint. Ad extremum praedictos contractus & conventiones in modernis Comitiis a Nobis & Ordinibus approbandas, & ad Constitutiones publicas redigendas esse. Siquidem ad operis inchoationem Civitas non tenebitur, antequam a Nobis & Ordinibus confirmatio generalis laudata & in publicas Constitutionum tabulas relata, ipsisque in manus tradita fuerit. Insuper si casu aliquo insperato intra unum aut alterum annum navigatio intermitteretur, & nullum Theloneum penderetur, Nos & Regni Ordines rationes inituros, quo hujus damni recompensatio Magistratui Regiomontano fiat, concluſum & definitum est. Quorum quidem contractuum & conventionum computorum, tum & specialis Illustrissimi Principis Electoris ratificationis authentica rescripta Nobis in facie totius Senatus & Nunciorum Terrestrium producta exhibita sunt, quae hic pro insertis haberi volumus. Atque supplicatum Nobis est, tam Ordinum & Mercatorum Magni *D*ucatus Lithuaniae, quam etiam Magistratus Regiomontani nomine, ut eandem transactionem ratione instituendi novi portus & navigationis atque hujus operis perfectionis, nec non & Thelonei supra expressi institutionis per praedictum, Generosum Januſſium Skumin Tyszkiewicz Notarium M. D. L. Commissarium nostrum cum Magistratu Regiomontano factum authoritate praesentis Conventus approbare, confirmare & ratificare dignaremur. Nos itaque cum Consiliariis nostris & Nunciis Terrestribus Regni & M. D. L. ad praesentem Conventum congregatis, animadvertentes eandem Commissionem diligenter & exacte expeditam esse, & ut tandem tam laudabile opus finem suum sortiatur, tanquam maximis subditorum nostrorum & Civitatum Regiomontanarum damnis occurratur, commodo vero communi consulatur, Commissionem praedictam per memoratum Generosum Januſſium Skumin Tyszkiewicz Notarium M. D. L. Braclavienſem & Novogrodenſem Capitaneum, Commissariumq; nostrum expeditam, atque in eam transactionem praedictam modo factam, omniaque rescripta contractuum, ac si de verbo ad verbum inserta essent in omnibus earum punctis, clausulis & conditio-

ANNO 1613. ditionibus in toto & in ampliſſima forma accedente omnium Ordinum Regni & Magni *D*ucatus Lithuaniae mutuo & unanimi conſenſu, & vigore praeſentis Generalis Conventus approbanda, confirmanda & ratificanda eſſe duximus, uti quidem approbamus, confirmamus & ratificamus præſenti Diplomate noſtro. Quod robur debitæ & inviolatæ firmitatis habere debere volumus, decernimus & declaramus. Hoc tamen ſpecialiter cautum eſſe volumus, ut idem Magiſtratus Regiomontanus juxta voluntariam & ſpontaneam ſubmiſſionem ſuam eundem novum portum ita navigabilem expediat, ne ibidem navigantes propter incommodam navigationem ullum damnum amplius patiantur. Item omnes cujuscunque ſtatus & conditionis Magni Ducatus Lituaniæ incolæ, qui cum mercibus quibuscunque & cujusvis generis navigantes, hoc idem Theloneum, noviter conſtitutum, & ſpecialiter deſcriptum, ullo modo vel prætextu ſubterfugiant, ſed illud integre & totaliter exolvere tenebuntur. In quorum omnium fidem præſentes manu noſtra ſubſcripſimus & ſigillo majori Magni Ducatus Lithuaniæ conſignari mandavimus. Datum Varſaviæ in Comitiis Regni Generalibus die prima Menſis Aprilis Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo tredecimo, Regnorum noſtrorum Poloniæ vigeſimo ſexto, Sueciæ vero Anno decimo nono. Præſentibus Reverendiſſimis, Reverendis, Illuſtribus, Magnificis, Venerabilibus, Generoſis & Nobilibus: Alberto Baranowſki ArchiEpiſcopo Gneſnenſi Legato Nato, & Regni noſtri Primate, Petro Tylicki Epiſcopo Cracovienſi, Laurentio Gembicki Vladislavienſi & Pomeraniæ, Andrea Opalinſki Poſnanienſi, Martino Szyſzkowſki Plocenſi, Simone Rudnicki Varmienſi, Stanislao Leſzczyńſki Præmislienſi, ... Kazimirſki Kijovienſi, Ottone Szenkingk Vendenſi, Epiſcopis Joanne Comite in Oſtrog Poſnanienſi, & Capitaneo Garvolienſi, Georgio Mniſzek de magna Kończyce Sandomirienſi, & Leopolienſi, Samborienſi Capitaneo, Stanislao Bykowſki Siradienſi & ..... Capitaneo, Adamo Sandywogio Czarnkowſki Lancicienſi, Pizdrenſique Capitaneo, Michaele Działynſki Brzeſtenſi, Gneſnenſique Capitaneo, Thoma de Lenczyce Goſtomſki Maſoviæ & Ricivolienſi Capitaneo, Zbigneo Oſſolinſki Podlachiæ & Staniſlavovienſi Capitaneo, Joanne Euſtachio Tyſzkiewicz Mſciſlavovienſi, Moſirienſi, Camenecenſique Capitaneo, Nicolao Sapieha Minſcenſi, & Capitaneo Niemonocenſi, Palatinis; Adamo Stadnicki Caliſienſi, Præmislienſi, Colenſi Strienſique Capitaneo, Andrea Przyjemſki Gneſnenſi, Covalienſique Capitaneo, Andrea Comite in Tęczyn Belſenſi, Stanislao Radſietowſki Ravenſi, & Capitaneo Sochacovienſi, Raphaele Leſzczynſki Vislicenſi, Nicolao Oleſnicki Radomienſi, Andrea Stadnicki Sanocen. Conſtantino Plichta Sochacovienſi, Alberto Krzyſki Ravenſi, ... Koſobucki Viſogrodenſi, Capitaneo Łomſenſi, Jacobo Lelewſki Zakrocimenſi ..... Ciechanovienſi, Caſtellanis; Sigismundo Myſzkowſki Marchione a Mirow, Supremo Regni Poloniæ Mareſchalco, Corcinenſi, Grodecenſi, Solecenſique Capitaneo, Felice Krzyſki in Drobin Kovalienſi, Inovladislavienſique, Capitaneo; Leone Sapieha M. D. L. Mochienſi Capitaneo, Cancellariis. Henrico Firley de Dąbrowica Scholaſtico Cracovienſi præpoſito Plocenſi, Regni Poloniæ Vicecancellario, Stanislao Warſzycki Regni Poloniæ, Oſiecenſi, Cobrienſique Capitaneo, Hieronymo Woſowicz M. D. L. Theſaurariis; Euſtachio Wołowicz Abbate Lubinenſi, Præpoſito Trocenſi, Cuſtode Vilnenſi M. D. L. Notario, ... Swiętoſławſki R. P. Referendariis; Januſio Skumin Tyſzkiewicz Braslavienſi & Novogrodenſi Capitaneo, Joanne Sokolinſki Orlen. Capitaneo, Joanne Kuczborſki Præpoſito Cracovienſi Archidiacono Varſavienſi, Hieronymo Cielecki Præpoſito Poſnanienſi, Jacobo Radzik Secretariis noſtris; Przerembſki Capitaneo Petricovienſi, Nunciorum Terreſtrium Marſchalco, nec non Nunciis omnibus Terreſtribus ad præſentem Conventum congregatis. ANNO 1613.

CCCXVIII.

Decretum SIGISMUNDI III. *Poloniæ Regis de Appellationibus incolarum Pruſſiæ ad Judicia Sacr. Regiæ Majeſt. Relationum.* Datum Varſaviæ d. 9. Mart. Anno 1614. *Ex Archivo Regni Libr. VM. fol. 42.* 1614.

SIGISMUNDUS Tertius DEI Gratia Rex Poloniæ &c. Significamus &c. Expoſitum Nobis eſſe tam Illuſtriſſimi Principis Domini JOANNIS SIGISMUNDI Electoris & Marchionis Brandeburgenſis, Ducis in Pruſſia &c. quam Nobilitatis totius Ducatus Pruſſiæ nomine, contra mentem pactorum eſſe, ſumptibusq; & aliis difficultatibus occaſionem præberi, ſi Appellationes, ex vi pactorum Nos concernentes, non recta ad judicium relationum noſtrarum, ſed primum ad exa-

men

Anno men judicii noſtri Aſſeſſorialis devolve-
1614. rentur, petitumque, ut in hoc puncto Appellationum certam formulam & normam, juxta quam partibus litigantibus procedendum eſſet, præſcriberemus. Cum vero Nos poſtulatis & Illuſtritatis ſuæ & ſubditorum ejusdem libenter annuere ſoleamus, ſumptibusque & impenſis neminem gravare velimus, ita pacta, transactiones & decreta Commiſſariorum noſtrorum, in cauſa Appellationum, adhibito Senatorum noſtrorum conſilio, declaranda cenſemus, ut a ſententia definitiva coram judicio Aulico, cæteris novationibus vel effugiis non attentatis, recta ad Nos, judiciumq; Relationum noſtrarum, omiſſo Aſſeſſoriali, appelletur. Acta vero cauſarum ab ipſis partibus, vel eorum plenipotentibus primum relegantur & ſubſcribantur. Ac demum Referendariis noſtris exhibeantur, qui coram Nobis & Conſiliariis, lateri noſtro aſsidentibus, ſtatum cauſæ partibus præſentibus referant. Et ne aliqui errores in extradendis citationibus, quibus cauſæ confundi poſſent, contingant, Officiales noſtri Cancellarius & Vicecancellarius unum vel duos Secretarios deſignabunt, qui illas ipſas citationes ſubſcribant. Quo vero tanto magis rationibus Nobilitatis, incolarumque Ducalis Pruſsiæ conſulamus, iisdem certum tempus judiciorum in Curia noſtra aſsignandum eſſe duximus, uti quidem Menſes Martium & Septembrem, quibus cauſas Ducalis Pruſsiæ judicaturi ſumus, aſſignamus. Si tamen in prædictis Menſibus Comitia Regni peragi contigerit, ſequentibus immediate Menſibus easdem expedituri ſumus. Quod ad omnium, quorum intereſt, præſertim vero Magiſtratuum & incolarum Ducatus Pruſsiæ notitiam deducentes mandamus, ut ſeſe juxta præſcriptam formulam in proſequendis ad Nos Appellationibus conſervent. In cujus rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcriptas ſigillo Regni communiri juſsimus. Datum Varſaviæ die nona menſis Martii Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo decimo quarto, Regnorum noſtrorum Poloniæ vigeſimo ſeptimo, Sueciæ vigeſimo primo Anno.

SIGISMUNDUS Rex.

CCCXIX.

1621. *Tranſumptum Literarum* Georgii Vilhelmi, *quibus conditiones Feudi Pruſſiæ approbantur.* Dat. Varſaviæ d. 21. Septembris Anno 1621. *Ex Archivo Regni Libr. TC. fol. 511.*

Sigismundus Tertius Dei gratia Rex Poloniæ &c. Significamus &c. Oblatas Nobis eſſe literas infra ſcriptas pargameneas, manu Illuſtriſſimi Georgii Vilhelmi Marchionis Electoris Brandeburgenſis, In Pruſſia &c. Ducis, ſubſcriptas, ſigilloq; ejusdem appenſo communitas, ſalvas & illæſas, quas ut in Acta Cancellariæ noſtræ inſcribere mandare dignaremur, ſupplicatum Nobis eſt, earum vero literarum tenor eſt talis: Anno 1621.

„ Nos Georgius Vilhelmus DEI Gratia Marchio Brandeburgenſis, S. Romani Imperii Archicamerarius & Elector, in Pruſſia, Juliæ, Cliviæ, Montium, Stetini, Pomeraniæ, Caſſuborum, Vandalorum, nec non Croſnæ, Carnoviaeque in Sileſia Dux, Burgrabius Norimbergenſis, Rugiae Princeps. Significamus praeſentibus literis noſtris hujus & futuri temporis univerſis & ſingulis. Quod Nos dum beneficentia Sereniſsimi Principis Domini Sigismundi III. D. Gr. Regis Poloniae, Magni Ducis Lithuaniae, Ruſsiae, Pruſsiae, Maſoviae, Samogitiae, Livoniaeque &c. nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorum haereditarii Regis, Domini Parentis noſtri benigniſsimi, auctoritate & conſenſu omnium Ordinum Regni, poſt obitum Sereniſsimi Parentis noſtri, Domini Joannis Sigismundi Marchionis Brandeburgenſis, in Pruſsia, Stetini, Pomeraniae, Caſſuborum, Vandalorum Ducis, renovationem feudi Ducatus Pruſsiae, ad Nos jure ſucceſsionis feudalis, juxta pacta, devoluti reciperemus, reaſſumimus in omnibus punctis & clauſulis cautionem Sereniſsimi Parentis noſtri, quae literis peculiaribus Sacrae Regiae Majeſtati & Regni Ordinibus oblata fuit, cujus quidem tenor eſt talis: “

„ Nos Dei Gratia Joannes Sigismundus Marchio Brandeburgenſis, Sacri Romani Imperii Archicamerarius & Elector, in Pruſsia, Juliae, Cliviae, Montium, Stetini, Pomeraniae & Caſſuborum, Vandalorum, & Croſnae, Carnoviaeque in Sileſia Dux, Burgravius Norimbergenſis, & Princeps Rugiae, Comes Marchae & Ravensburgi, Dominus in Ravenſtein, &c. Significamus praeſentibus hiſce, quorum intereſt, hujus & futuri temporis univerſis & ſingulis. Cum de ſucceſſione in feudo Ducatus Pruſsiae, ab aliquot jam annis, partim ab inclytae memoriae Domino Joachimo Friderico Principe, itidem Electore Brandeburg. Parente noſtro deſideratiſsimo, partim a Nobis ipſis cum Sereniſsimo Principe ac Domino, *D*omino Sigismundo III. Rege Poloniae, Magno *D*uce Lithuan.

ANNO 1621. Ruſsiae, Pruſsiae, Maſoviae, Samogitiae, Livoniæq; nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorum Rege, & Finlandiae Haerede &c. *D*omino & Cognato noſtro obſervandiſsimo, Ampliſsimisque Regni Ordinibus, diverſis temporibus actum eſſet, ac tandem in hiſce Comitiis Varſchovienſibus per Legatos noſtros, Magnificos & Generoſos, Abrahamum Baronem & Burgravium a *D*hona, Joannem Truchſes a Wetzhauſen, Praefectum noſtrum Fiſchauſanum, & Joachimum Huebnerum Conſiliarium noſtrum, quos ad negotium hoc perficiendum plenis cum mandatis, ſummaque facultate miſeramus, cum eodem Sereniſsimo Rege, Ampliſsimisq; Regni Ordinibus, tota de re certis conditionibus conveniſſet, pleneque transactum fuiſſet, atque ex vi transactionis hujus, conditionibusque ejus ad homagium praeſtandum ab eodem Sereniſsimo Rege, Ampliſsimisque Regni Ordinibus accerſiti, vocati, admiſsique fuiſſemus. Nos in commemoratam transactionem, conditionesque omnes eas, quae commemoratis Oratoribus noſtris noſtro nomine acceptae ſunt, non ſolum conſenſum noſtrum libere praeſtitiſſe, ſed easdem etiam peculiari hoc ſcripto approbandas, confirmandas, firmasque & ratas habendas duxiſſe, quemadmodum quidem approbamus, confirmamus, firmasque & ratas habemus praeſentibus hiſce. Imprimis autem tam noſtro, quam Succeſſorum noſtrorum nomine approbamus & confirmamus, maturoque conſilio, & deliberatione adhibita, ultro in Nos & Succeſſores noſtros recipimus omnia, quae ex antiquis pactis, quæcunque inter Sereniſsimos Reges, Regnumque Poloniæ, Magnum *D*ucatum Lithuaniae, & *D*ucatum Pruſsiae, *D*ominosve *D*uces aut Oratores ejus, nominatim autem *D*. SIGISMUNDUM I. Regem, & inclytae itidem memoriæ ALBERTUM Marchionem Brandeburgenſem, Agnatum noſtrum, primum Pruſsiae *D*ucem, tum Illuſtrem Principem GEORGIUM FRIDERICUM Marchionem Brandenburgenſ., ejusdem *D*ucatus *D*ominum & Gubernatorem, aut quoscunque alios unquam interceſſerunt, debentur, quibus poſtrema hac tractatione, tranſactioneque, & inſertis conditionibus nulla in re derogatum quidquam volumus, ſed ea in robore ſuo firma, immotaque manere debere omnia cavemus promittimusque; præter iſta vero conditiones etiam omnes, de quibus Anno milleſimo ſexcenteſimo quinto in Comitiis itidem Varſovienſibus per Legatos inclytæ memoriæ Parentis noſtri, tum in hiſce per noſtros convenit, quemadmodum & quæ per Commiſſarios Regios in Conventu Regiomontano, ex præſcripto Sacræ Regiæ Majeſtatis, quod ad jura & privilegia Ducatus ejus accommodatum fuit, conſtituta ſunt, ſecundum quas quidem conditiones imprimis profitemur. ANNO 1621.

Nos vocatos in perſona ad Comitia Varſchoviam veniſſe, rituq; & ceremonia ſolenni commemorato Sereniſsimo Regi SIGISMUNDO Tertio &c. & Regno infraſcriptum homagium praeſtitiſſe, eodem nimirum modo, iisdemque cerimoniis, quibus proxime Illuſtriſsimus Princeps GEORGIUS FRIDERICUS Marchio Brandeburgenſis &c. in Pruſsia *D*ominus & Curator id praeſtitit, verbis ita conceptis; &c. *Vid. pag. 438. & reliqua uſque ad pag. 441. incluſive.*

Atque praedictam cautionem in omnibus punctis & clauſulis Nos obſervaturos recipimus, obligamusque Nos & Succeſſores noſtros, prout & Sereniſsimus Parens noſter obligavit, vique pactorum obligati ſumus, ea omnia & ſingula ſupra ſcripta, tam in genere, quam in ſpecie, in omnibus punctis, clauſulis diligentiſsime ſanctiſsimeque adimpleturos, eaque, quibus per Sereniſsimum Parentem noſtrum, *D*omin. JOANNEM *S*IGISMUNDUM ſatisfactum eſt, manutenere, & integre conſervare, quibus vero ſatisfieri non potuit, Nos executuros bona fide quamprimum, ac circa templum Regiomontanum neceſſariam fabricam, prout ex pactis tenemur, primo quoque tempore expediri faciemus. Horum etiam, qui poſt obitum Parentis noſtri ad Sacram Regiam Majeſtatem, aliqua in re confugerunt, ſupplicesque libellos obtulerunt, ſecuritati indemnitatique per omnia cavemus, neque eam rem unquam apud Nos, Succeſſoresque noſtros, aut Magiſtratus cuiquam fraudi damnoque eſſe promittimus ſpondemusque. Quae omnia executioni demandabimus, neque quidquam vel per Nos, vel quemcunque alium contra eadem attentaturos, facturos, aut attentari, fierive paſſuros, ſub fide & honore Principis, noſtro, *S*ucceſſorumque noſtrorum nomine ſpondemus, promittimus, cavemusque. In quorum omnium fidem praeſentes manu noſtra ſubſcripſimus, ſigilloque noſtro communiri mandavimus. *D*atum Varſaviae die vigeſima ſecunda Menſis *S*eptembris, An. *D*. milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo primo.

GEORGIUS GUILHELMUS
Elector. "

Nos

ANNO 1621. Nos itaq; præinſertas literas Actis Cancellariæ noſtræ majoris inſeri mandavimus volentes, ut ſuum robur debitum ſemper obtineant. Actum Varſaviæ die vigeſima tertia Menſis Septembris, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo primo. Regnorum noſtrorum Poloniæ trigeſimo tertio, Sueciæ vigeſimo ſeptimo Anno. Relatio Reverendiſſimi in Chriſto Patris Domini, Domini Andreæ Lipſki a Lipe Epiſcopi Luceorien. Regni Poloniæ ſupremi Cancellarii.

CCCXX.

Diploma SIGISMUNDI III. *Poloniæ Regis, quo feudum Ducatus Pruſſiæ* GEORGIO VILHELMO *confertur.* Dat. Varſaviæ 23. Sept. 1621. *Ex Archiv. Regni fol. 503.*

In Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis Amen. Ad perpetuam rei memoriam: Nos SIGISMUNDUS Tertius Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque &c. nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque hæreditarius Rex. Significamus præſentibus hiſce, quorum intereſt, intereritve, hujus & futuri temporis univerſis & ſingulis. Quod cum pro noſtra, Anteceſſorumq; noſtrorum Regum Poloniæ erga Illuſtriſſimam Domum Brandeburgicam benevolentia, re primum in Conventibus particularibus propoſita & deliberata in Conventu Generali Anni milleſimi ſexcenteſimi undecimi, tam Ampliſſimi Senatus, quam Nuntiorum Terreſtrium, ab univerſa Nobilitate ad Comitia commemorata miſſorum omniumque Ordinum noſtrorum authoritate, unanimique conſilio ac conſenſu publice declarato, ac lege tum lata firmato, multis variisque de cauſis certis conditionibus, de quibus Nobis convenit, tranſactumque fuit, Illuſtriſſimo Principi Domino JOANNI SIGISMUNDO Marchioni Brandeburgen. Sacr. Rom. Imperii Archicamerario & Electori, in Pruſſia Duci &c. Fratribusq; Illuſtritatis ejus germanis, Illuſtribus nimirum Principibus JOANNI GEORGIO in Sileſia Duci Jagensdorfenſi, ERNESTO & CHRISTIANO VILHELMO Archiepiſcopo Magdeburgenſi, eorundemque omnium legitimis ſucceſſoribus maſculis, ex lumbis eorum deſcendentibus, jus ſimultaneæ inveſtituræ, ſucceſſionisque in feudo Ducatus Pruſſiæ tribuiſſemus, contuliſſemus, & confirmaſſemus, ac in iisdem Comitiis die decima ſexta Menſis Novembris juramentum ſolenne præſcriptis verbis ab eodem Illuſtriſſimo JOANNE SIGISMUNDO Electore Nobis & Regno noſtro præſtitum fuiſſet, ſicque Ducatum in Pruſſia a Nobis in feudum authoritate & conſenſu omnium Ordinum accepiſſet, in idque inveſtitus eſſet, pacta vetera, & ultimam tranſactionem, cum ipſius Illuſtritate factam, conſervando. Nunc poſt ejusdem Illuſtriſſimi Principis JOANNIS SIGISMUNDI obitum, Nos eadem benevolentia complectentes Filium ſuæ Illuſtritatis Illuſtriſſimum Domin. GEORGIUM VILHELMUM Marchionem Brandeburgenſem, Sac. Rom. Imperii Archicamerarium & Electorem, pactis cum ipſius Illuſtritatis Majoribus, præcipue vero cum Illuſtriſſimo Principe JOANNE SIGISMUNDO Electore tranſactioni ultimæ inhærentes, authoritate & conſilio Senatus atque conſenſu omnium Ordinum, in præſentibus Comitiis Anni milleſimi ſexcenteſimi vigeſimi primi prorogatione diei ad præſtandum juramentum facta, Illuſtriſſimo Principe per Internuntios ſuos, ob renovationem inveſtituræ, & ante aliquoties, & in præſentibus Comitiis inſtante, ejus Illuſtritatem in propria perſona ad diem XXIII. Menſis Septembris Varſaviæ juramenti Nobis & Regno noſtro præſtandi cauſa vocavimus. Atque poſtquam prænominatus Illuſtriſſimus Princeps GEORGIUS VILHELMUS Elector die vigeſima tertia Menſis hujus Septembris in perſona propria a Nobis publice ſub dio in theatro ad id excitato, ſedentibus Senatoribus lateri noſtro aſſiſtentibus, Officialibus, & Aulicis noſtris, magnaque frequentia Nobilitatis præſentibus, renovationem Inveſtituræ petiiſſet, Nos authoritate, conſilio, conſenſuque omnium Ordinum, durantibus Comitiis præſtito, pacta vetera, tranſactionemq; ultimam cum ipſius Illuſtritatis Avo & Parente factam, in omnibus & ſingulis conſervando, pro ea benevolentia, qua ipſius Illuſtritatis Majores proſequuti ſumus, atque ipſius Illuſtritatem, totamque Illuſtriſſimam Domum Brandeburgicam complectimur, iis conditionibus, veteribus pactis, decretoque noſtro, atque ultima tranſactione cum Illuſtriſſimo Principe JOANNE SIGISMUNDO Diplomate ab ipſo prænominato Illuſtriſſimo JOANNE SIGISMUNDO Electore ſubſcripto confirmatoque convenerunt, Illuſtriſſimo Domino GEORGIO VILHELMO Electori & Marchioni Brandeburgenſi, ejusque hæredibus maſculis legitimis feudi ſucceſſoribus in perpetuum & in dividuum feudum omnes Ducatus Pruſſiæ terras, civitates, oppida, & arces, videlicet Arcem Königsberg cum tribus civitatibus,

ANNO 1621. bus, item arces & oppida Lochſteten, Wargengemaw, Pobeten, Rudau, Schaken, Kaimen, Kremiten, Waldau, Tapiau, Tapiaucken, Narkiten, Inſterburg, Alenburg, Wonsdorff, Gerdauen, Angerburg, Nordenburg, Labiaw, Lauckizken, Tilze, Rugnet, Roſzyren, Willemberg, Memel, Brandeburg, Kreutzburg, Frideland, Dominau, Barten, Leten, Balge, Heiligenbeil, Cinten, Lantzberg, Preiſchelau, Bartenſtein, Silſten, Sensburg, Rein, Raſtenburg, Likk-Stradaun, Joansburg, Noland, Milhauſen, Murungen, Paſſenheim, Ortelsburg, Oſterode, Hohenſtein, Naidenburg, Soldau, Gilgenburg, Schippenpeil, Oteroslau, alias Deutz Eulau Preismarck, Libennk, Salfeld, Rizenburg, Marienwerder, Tirenberg, Powüden, Georgenburg, Roſenberg, Gardenſehe, Neihaus, Freiſtad, Salau, Fiſchauſen, Biſchoffswerder, Medenau, cum omnibus & ſingulis ſubditis vaſallis, fructibus, dominiis, ſuperioritatibus, libertatibus & juribus, una cum omnibus arcibus, civitatibus, foris, villis, manſis, curiis, molendinis, molendinorum locis, cenſibus, vectigalibus, reditibus, theloneis, ſervitiis, feudis ſpiritualibus & ſæcularibus, lacubus, fluminibus, piſcationibus, aquis, aquarumque decurſibus, ferarum luſtris, ferarum meatibus, venationibus, ſylvis, nemoribus, paſcuis, pratis, actibus, etiam cum omnibus metallis, quæ modo ſunt, ſeu in futuro fieri poſſunt, auro, argento, cupro, ſtanno, plumbo & ſalinis, ſupra & ſubtus terram: ſimiliter una cum omnibus & ſingulis juribus, eminentiis, & pertinentiis univerſis, nullis penitus exceptis, ſicuti ejusmodi terras quondam Magiſtri Generales & Ordo habuere, & usque ad Ducem, in locum Magiſtrorum creatum, uſu & fructu tenuerunt, in poſterum perpetue & hæreditarie in commune & individuum feudum tenendas, fruendas, utendas & poſſidendas concedimus. Ubi vero Illuſtriſſimus GEORGIUS VILHELMUS Elector, Marchio & Dux in Pruſſia, ſine legitimis feudi haeredibus maſculis, vel ipſius haeredes poſt ejus obitum ſine legitimis maſculini generis feudi haeredibus ex humanis concederent, dictae terrae, civitates, oppida & arces ad ipſius Illuſtrit. Fratrem germanum, Illuſtrem Principem JOACHIMUM SIGISMUNDUM, ejusque legitimos feudi haeredes maſculos, & poſt ejus deceſſum ſine legitimis haeredibus maſculis, ad commemoratos Illuſtres Principes, Illuſtritatis ejus Parentis germanos Fratres, vel eorum legitimos poſteros maſculos, ex lumbis eorum procedentes, prout quisque eorum in Electoratu ſucceſſerit, quorum Fratres, prout in prima Illuſtriſſimi JOANNIS SIGISMUNDI Electoris Inveſtitura & Inauguratione, ita & in hac renovatione feudi ex ſingulari noſtra gratia, benignitateque, ac poſtrema cum Illuſtriſſimo JOANNE SIGISMUNDO transactione, ad contactum Vexilli admiſimus, ita tamen, ut poſtquam alicui ex iis aperiretur ſuo ordine feudum Ducatus in Pruſſia, ne per aſſecutionem priorem Electoratus aliqua in re praejudicaret juribus noſtris & Regni, quod habemus legitime haereditarium, ad Terras Pruſſiae derivari, & devolvi debent, ita, ut dictae terræ, civitates, oppida & arces, ubi divina ordinatione ejusmodi caſus futuris temporibus acciderent, de uno in alium, & eorum legitimos feudi haeredes maſculos illo ipſo ordine, qui ſuperius expreſſus eſt, cedant, & devolvantur, ſine noſtro, Haeredumque & Succeſſorum noſtrorum Regum, & Regni Poloniae impedimento & praejudicio. Ea ratione, ut quoties ſe obtulerit ejusmodi caſus devolutionis de uno in alium Marchiones praedictos, & eorum legitimos feudi haeredes maſculos, debebunt illi, & quisque eorum debebit Nobis, & Succeſſoribus noſtris Regibus & Regno Poloniae, infra tempus debitum ac legitimum, debitam ſubjectionem & feudi obligationem, ac homagium praeſtare, neque prius feudum Ducatus in Pruſſia accipere, aut ſuſceptum adire, a ſubditisve juramentum exigere poterunt aut debebunt, quam Nobis, Succeſſoribusque noſtris Regibus ac Regno Poloniae in propria perſona juramentum fidelitatis, homagiumq; praeſtiterint. Quodſi praedicti Marchiones, divina voluntate ſic diſponente, ſine maſcula prole, feudi haerede legitima, ex lumbis eorum ordine ſupraſcripto procedente, decederent, tunc omnes & ſingulae terrae, civitates, oppida, bona & arces ſupraſcriptae ad Nos, Succeſſoresve noſtros Reges & Regnum Poloniae, ſine omni impedimento & contradictione, incolarum tamen privilegiis & juribus ſalvis, devolvi debent & redire. Debebit item Illuſtriſsimus Marchio Elector & Dux in Pruſsia, ejusque praenominati ſucceſſores & feudi haeredes pro hac noſtra in ſe beneficentia, Nobis & Regno noſtro tale obſequium praeſtare. Quod ubi ratione concordiae & conceſſionis feudi a quocunque, cujusvis eminentiae & conditionis, Principe ſeu Potentatu impeteremur, aut Succeſſores noſtri impeterentur, tenebitur ipſe Illuſtriſ-

ANNO 1621.

Anno 1621. ſtriſsimus Dominus Marchio Elector et Dux in Pruſsia, aut ejus praedicti feudi Succeſſores Duces in Pruſsia, in propria perſona Nobis et Regno noſtro ubique, una cum omnibus ſubditis ſuis, pro ſummis viribus ſuis adeſſe, quo caſu etiam, ſi ipſe Illuſtris Dux Pruſsiae in Terris Pruſsiae impeteretur a quopiam, auxilia viciſsim omnimoda ex Regno noſtro habebit, eaque a Nobis et Succeſſoribus noſtris ei praeſtabuntur. Quodſi quando Nos et Succeſſores noſtri Reges, et Regnum Poloniae alia quavis ex cauſa tam ab infidelibus, quam a quocunque alio impeteremur, et ipſi in propria Perſona ad bellum cum ſubditis noſtris proficiſceremur, aut Succeſſores noſtri proficiſcerentur, debebit dictus Dominus Marchio Dux in Pruſsia, et ejus praenominati feudi Succeſſores Duces in Pruſsia Nobiſcum cum centum equitibus armatis proficiſci, et intra limites Terrarum Pruſsiae Nobis ſervire. Quodſi educere extra terminos Pruſsiae illum, aut *Succeſſores* ejus in Pruſsia cum ipſo equitatu voluerimus, aut *Succeſſores* noſtri voluerint, debebimus et Nos et *Succeſſores* noſtri in eosdem centum equites tale ſtipendium praebere, quale aliis mercenariis equitibus noſtris dari ſolet. Ubi vero Nos vel *Succeſſores* noſtri vellemus ipſum Dominum Marchionem, aut ejus nominatos poſteros, Nobis et *Succeſſoribus* noſtris majori comitatu ſervire, debebimus Nos et *Succeſſores* noſtri his omnibus militibus, quos ultra centum praedictos conducere poſſet, mox poſt egreſſum a domibus eorum ſtipendium, quod noſtris militibus dabitur, quamdiu ſervierint, perſolvere. *Si* autem plures, quam centum praedictos equites Ipſe Illuſtriſsimus Dominus Marchio Elector, aut ejus *Succeſſores* Duces in Pruſsia educere non poſſent, non debebimus Nos, aut *Succeſſores* noſtri ab illo, aut *Succeſſoribus* ejus Ducibus in Pruſsia plures exigere. Praeterea hac poſtrema transactione cum Illuſtriſsimo Joanne *Sigismundo* Electore, Parente ipſius Illuſtritatis inita, et conditionibus ejus, idem Dominus Marchio Elector, legitimique ejus feudi *Succeſſores*, in aerarium publicum quotannis inferre tenebitur et tenebuntur, triginta millia annua florenorum Polonicalium, triginta groſſos unumquemque computando. Quoties vero, publica aliqua neceſsitate poſtulante, in Regno publice tributum decretum fuerit, totidem alia, nimirum triginta millia, ejusdem valoris ac monetae, ita, ut cum tributum in Regno ſcitum fuerit, ſexaginta millia annua ab eis dependantur. Quarum quidem ſummarum nomine, quoties numerata fuerit, Anno 1621. Theſaurarius Regni noſtri, vel ad quos ea res pertinuerit idonee, praedictum Illuſtriſsimum Dominum Marchionem Electorem, *Succeſſoresque* ejus in Pruſsia *Duces*, Miniſtrosve eorum liberare ſeu quietare tenebuntur. Quoties etiam neceſsitas poſtulaverit, quatuor naves tam Illuſtriſſ. Marchio Elector, quam *Succeſſores* ipſius legitimi in Pruſsia *Duces*, ad tuendam oram maritimam Pruſsiae, ſuo ſumptu habebunt. Quodſi Nos ipſi aut *Succeſſores* noſtri uti illis voluerimus, aut voluerint, de ſumptu in illas faciendo cum iisdem tractabimus, aut *Succeſſores* noſtri tractabunt, conſtituentque. Alias etiam conditiones, de quibus inter Nos et Parentem Illuſtritatis ejus convenit, quaeque peculiari ſcripto commemorati Illuſtris Principis Joannis *Sigismundi* Electoris, ſub ipſius chyrographo et ſigillo continentur, debebit ipſe Illuſtriſsimus Elector ac ejus *Succeſſores* adimplere. Praeterea non debebit ipſe Illuſtriſsimus *Dominus* Marchio Elector, et ejus praenominati feudi *Succeſſores Duces* in Pruſsia, quidquam ex terris, civitatibus, oppidis, arcibus et bonis praedictis vendere; verum ſi ad hoc illum aut *Succeſſores* ejus ingens urgeret neceſsitas, tenebuntur Nobis et *Succeſſoribus* noſtris, tanquam *Dominis* ſuis haereditariis, ante omnia denuntiare. Quodſi Nos ipſi emere non curaverimus, aut *Succeſſores* noſtri non curaverint, in hoc caſu ipſe poſtea Illuſtriſsimus *Dominus* Marchio Elector, et *Dux* in Pruſsia, aut ejus legitimi feudi haeredes et ſucceſſores, cui voluerint, vel potuerint, liberam vendendi habebunt facultatem. Regalibus tamen noſtris, feudi et obſequiorum juribus ſemper ſalvis permanentibus. Poterit autem ipſe *Dux* in Pruſsia, et ejus feudi haeredes, ubi neceſsitas urgens premeret, ex bonis praedictis, quantum opus foret, impignorare ſuis duntaxat vaſallis et ſubditis, ut eadem bona unita et indiviſa permaneant. Quae omnia et ſingula ſupra ſcripta, et quaecunque alia, quae Vaſallus et feudalis Princeps erga ſuum naturalem, haereditarium ac ſupremum *Dominum* praeſtare et obſervare tenetur, quaeq; ſpontanea voluntate ſe praeſtiturum ſpopondit ac recepit, debebit Ipſe Illuſtriſsimus *Dominus* Marchio Elector, et *Dux* in Pruſsia, ac ejus feudi haeredes, legitimi ſucceſſores, firmiter et inviolabiliter adimplere, Nosq; viciſsim illum et *Succeſſores* ejus omni gratia et favore Regio complecti, ac illos in juribus et

ANNO 1621. immunitatibus eorum conſervare, pro Nobis & Succeſſoribus noſtris Regibus & Regno Poloniæ pollicemur, juribus noſtris regalibus, directique ac ſupremi dominii noſtri ac Regni noſtri, & incolarum Ducatus ſalvis per omnia manentibus. In quorum omnium fidem & teſtimonium præſentibus manu noſtra ſubſcripſimus, ſigillumque noſtrum appendi juſſimus. Datum Varſchoviæ ex prorogatione ad hunc actum Conventionis Regni noſtri Generalis die vigeſima tertia Menſis Septembris Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo primo. Regnorum noſtrorum Poloniæ trigeſimo tertio, Sueciæ vero vigeſimo ſeptimo. Præſentibus Reverendiſſimis Reverendis Illuſtribus, Magnis, Venerabilibus ac Generoſis, Laurentio Gembicki Archiepiſcopo Gneſnenſi, Legato Nato, Regni noſtri Primate, Martino Szyſzkowſki Cracovienſi, Andrea de Bnin Opalinſki Poſnanienſi, Henrico Firley de Dambrowica Plocenſi, Andrea Lipſki a Lipe Luceorienſi, Regni noſtri ſupremo Cancellario, Joanne Kuczborſki Culmenſi, Epiſcopis; Raphaele a Leſſno Bełzenſi, Thoma de Lezenice Goſtomſki Maſoviæ, Varſavienſi, Ryczyvolenſi Capitaneo, Stanislao Radziejowſki Ravenſi, Capitaneo Sochaczovienſi, Palatinis; Joanne Gorſki Camenecenſi, Melchiore Weicher Elbingenſi, Luca Sierakowſki Landenſi, Joanne Podoſki Raciązenſi, Adamo Koſſobucki Wyſłogrodenſi, Caſtellanis; Nicolao Wolſki de Podhayce, ſupremo Regni Marſchalco, Krzepiſcenſi, Olſtinenſi, Rabſtinenſi, Inovlodenſi Capitaneo, Leone Sapieha Magni Ducatus Lithuaniæ Cancellario, Venceslao de Leſſno Regni Vice-Cancellario, Breſtenſi Capitaneo, Nicolao de Zurow Danilowicz Theſaurario Regni, Samborienſi, Drohobicenſi Capitaneo, Luca de Bnin Opalińſki Marſchalco Curiæ Regni, Lezayſcenſi Capitaneo, Jacobo Zadzik Secretario Regni majore Cracovienſi Præpoſito, Hieronymo Cielecki Poſnanienſi, Plocenſi Præpoſito, Petro Ożga Capitaneo Trembowlienſi, Referendariis Regni; Joanne Sokolińſki Notario Terreſtri Magni Ducatus Lithuaniæ, ... Eliaſzowicz Canonico Vilnenſi, Referendario Magni Ducatus Lithuaniæ, Joanne Daniłowicż Dapifero Regni, Capitaneo Chełmenſi, Chriſtophoro Carolo Niſzczycki Archidiacono Plocenſi, majoris, Petro Gembicki Decano Vladislavienſi minoris Cancellariæ Regni Regentibus, Staniſlao Prochowſki Cuſtode Sendomirienſi Notario Theſauri Regni ſupremo. Paulo Piaſſecki Archidiacono Varſovienſi, Joanne Drzewicki Canonico Gneſnenſi, Henrico Firley Cancellario Plocenſi, Joanne Wiebzyńſki, Alberto Sękowſki Capitaneo Mlavenſi, Secretariis noſtris; nec non Terrarum Nuntiis, qui ad actum hunc remanſerunt, & aliis quam plurimis fide dignis teſtibus. Datum per manus Reverendiſſimi Domini, Domini Andreæ Lipſki a Lipe Epiſcopi Luceorienſis, Regni noſtri Cancellarii Supremi ſincere Nobis dilecti. ANNO 1621.

SIGISMUNDUS Rex.

Chriſtophorus Carolus Niſzczycki.

CCCXXI.

Cautio Sacræ Regiæ Majeſtatis de corrigendo defectu in Diplomate præcedenti. Dat. Varſaviæ 24. Sept. 1621. *Ex Archiv. Regni. Libr. TC. fol. 510.*

SISMUNDUS III. &c. Significamus &c. Poſtquam in Renovatione Inveſtituræ, facta Illuſtriſſimo Principi Domino GEORGIO GVILHELMO Marchioni Brandeburgenſi, Sacr. Rom. Imperii Archicamerario & Electori, in Pruſſia &c. Duci &c. Anno præſenti, præſentisque Menſis Septembris die vigeſima tertia, Diploma Illuſtritati ipſius dedimus, ſecundum copiam in Metrica noſtra deſcriptam formatum, & vero Illuſtritas ipſius in dicto Diplomate de defectu cujusdam paragraphi, ad pactum mutuæ defenſionis pertinentis, Nobis ſignificaverit, tenoris ſequentis. Quod viciſſim Nos & Succeſſores noſtri Reges & Regnum Poloniæ in eodem caſu facere debebimus, & debebunt: ſimulq; rogaverit, ut defectum illum ſupplere faceremus, eo quod in Diplomate Originali Illuſtr. Dom. Parenti Illuſtritatis ipſius, Anno MDCXI. a Nobis dato, paragraphus iſte contineatur, quod tamen Diploma Nobis Illuſtritas ipſius exhibere non potuit, idcirco Nos ſcripto hoc noſtro ipſius Illuſtritati cavere voluimus, prout cavemus, ac bona fide promittimus, quod quam primum Illuſtritas ipſius Nobis vel Delegato noſtro Diploma dictum Originale Anni MDCXI. atque in eo dictum paragraphum exhibuerit, tum ſtatim novum Diploma, inſerto iſto dicto paragrapho, tranſcriptum Illuſtritati ipſius dabimus. In cujus rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcriptas ſigillo Regni communiri mandavimus. Dat. Varſaviæ die vigeſima quarta Menſis Septembris, Anno Domini MDCXXI. Regno-

Annognorum noſtrorum Poloniæ XXXIII.
1631. Sueciæ XXVII.

SIGISMUNDUS Rex.

Chriſtophorus Carolus Niſzczycki.

CCCXXII.

1639. *Oblata Literarum Confirmationis Generalis jurium civitati Elbingenſi ſervientium.* Dat. Varſ. Mens. Nov. Ann. 1639. *Ex Archiv. Regni Libr. SB. fol. 66.*

Vladislaus IV. Dei gratia Rex Poloniæ &c. Significamus &c. Oblatas eſſe ad Acta Cancellariæ noſtræ majoris literas infraſcriptas, ſupplicatumque Nobis, ut easdem ad Acta ſuſcipi, iisq; inſeri mandare dignaremur, quarum is eſt, qui ſequitur, tenor. „ In Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Humanarum rerum fluxa & præterzunte conditione factum, ut, quæ olim magna, admirabilia, celeberrimaque fuere, mox poſt aliquod temporum intervalla oblivione quadam, & neglecta antiquitatis veneratione exoleſcant. Quod cum in multis tum etiam in Regum ac Principum beneficiis ad ſuos ſubditos derivatis, evenire ſoleat, ideo clemens eorum & prodiga libertatum benignitas, ne cum virtute ac fide benemeritorum, per injuriam temporum, & ignaviam poſſidentium extinguatur, tabulas literis exaratas ad poſteritatem traducendas uſus & diuturnitatis cogitatio adinvenit, quibus gratitudo decedentium teſtaretur, venientium hæredum virtus ad obſequii gloriam invitaretur, immunitatum memoria ad ſeros nepotes deſcenderet, denique integra fides & auctoritas haberetur inviolabilis. Hinc eſt, quod cæterorum Principum, maxime vero DD. Prædeceſſorum noſtrorum exemplum imitari volentes, Nos Vladislaus IV. Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Smolenſciæ, Severiæ, Czerniechoviæque, nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque hæreditarius Rex notum facimus hiſce literis noſtris, quorum intereſt, aut in poſterum quoquo modo intererit, univerſis & ſingulis. Poſtquam Divina aſpirante gratia omnium Ordinum, ac Statuum inclyti Regni noſtri Poloniæ, & Magni Ducatus Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, cæterarumque Provinciarum ad præfatum Regnum pertinentium libera Electione ſacro Regni diademate inaugurati ſumus, nihil magis Nos in votis habuiſſe, quam ut omnium Ordinum & Statuum Regni noſtri ſubditos Regia clementia noſtra, favore & benevolentia complectentes, juſto legum moderamine ita gubernaremus, ut non ſolum ab omni hoſtili impreſſione tuti ſine injuria in pace vivere, ſed etiam juribus, privilegiis, ac immunitatibus, antiquitus obtentis, libere uti ac perfrui poſſint. Id cum Nobis ſub ipſis felicis Coronationis noſtræ exordiis Divina largita ſit benignitas, ut & Moſchorum faſtu dejecto, & Turcarum vi, quam moliebantur, repreſſa, ſubditis noſtris quietam ab externis hoſtibus ſecuritatem præſtiterimus: illud etiam reſtabat, ut elapſis induciarum cum Sueco pactarum annis, quæ a terris & dominiis Reipubl. temporum injuria avulſa erant, juſtis armis vindicaremus. Quod dum in Pruſſia copias noſtras contra hoſtem ducendas animo Regio molimur, refragari tamen Potentiſſimorum Sereniſſimorum, Illuſtriſſimorumque Regum, Principum & Ordinum, Mediatorum partes agentium auctoritati non debuimus, quin omnia prius pacifice terras noſtras recuperandi conſilia per ipſorum Legatos tentarentur, antequam ad arma conclamaretur. Poſtquam itaque ſingulari Illuſtriſſimorum Legatorum dexteriate, & indefeſſo labore tandem ea proponerentur pacis media, quæ ab horum temporum conditione haud aliena videbantur, noluimus in iis cenſendis rigidiores eſſe, ne ad fundendum ſanguinem Chriſtianum cupidiores, a quo natura abhorremus, cuiquam videri poſſemus. Præterea cum Nobis fides haud dubia facta eſſet, civitates & territoria, quæ in hoſtis poteſtatem venerant, ſola ejus repentina irruptione, & improviſa invaſione prius circumventa eſſe, quam legitima reſiſtendi media capeſſere poſſent, haud inviti naturæ noſtræ ad omnem clementiam pronæ ductum, & DD. Legatorum, Senatorumque & Conſiliariorum noſtrorum auctoritatem & conſilium ſequentes, anteacta omnia per amneſtiam ſopire, omnibusque in fidem noſtram receptis civitatibus & territoriis, clementiam & gratiam noſtram Regiam publica ſponſione noſtra conteſtari voluimus. Quæ etiam Regia noſtra voluntate invitati Proconſul, & Conſules, totaque communitas ac omnes civitatis Elbingenſis Ordines, cum unanimi conſenſu humiliter ſupplicaſſent, ut omnia & ſingula præfatæ civitatis jura, privilegia, libertates, immunitates, conſtitutiones, conſuetudines, ac denique quævis indulta, tum ante, tum poſt harum terrarum ad inclytum Regnum Poloniæ acceſſionem, & præcipue tempore Casimiri Regis in ipſa incorpo-

ANNO 1639. corporatione obtenta, & in hunc ipsum diem usum & consuetudinem recepta, una cum omnibus aliis diplomatis, hypothecis & hyrographis, ex Regia nostra clementia ipsis confirmare dignaremur, & juramentum, a Nobis in Coronatione nostra Regia Cracoviæ præstitum, ad eandem civitatem pertinere declararemus.

Nos re cum Senatoribus & Consilariis nostris, ad latus nostrum existentibus communicata, quod pactis publicis omnibus in genere restitutis locis dedimus, civitati Elbingensi minime denegandum rati, ad eandem ipsam civitatem nostram Elbingensem, cum omnibus & singulis incolis suis, gratiam & favorem nostrum Regium specialiter extendentes, de certa scientia nostra, & ex Regiæ potestatis plenitudine, præhabita matura deliberatione & consilio, & approbatione eorundem ad latus nostrum existentium Consiliariorum Regni nostri, post redintegratum Terrarum Prussiæ corpus, pro felici & stabili gubernationis nostræ auspicio, Proconsulibus, Consulibus, totique communitati civitatis illius nostræ Elbingensis jura, privilegia omnia & singula, ac nominatim Jus Municipale Lubecense, leges, libertates, immunitates, prærogativas, donationes, inscriptiones, hypothecas, consuetudines, omnemque jurisdictionem, privilegio D. CASIMIRI ipsis concessam, denique alia quæcunque in genere, aut in specie, tam ab Ordine Theutonico, ac Magistris Prussiæ, quam a divæ memoriæ Sereniſſimis Poloniæ Regibus, Antecessoribus nostris, vel ante vel post illius ad inclytum Regnum Poloniæ accessionem ipsis concessa & in hunc usque diem, ut præmissum est, possessa, maxime vero etiam nominatim Dominorum Mestuini & Premistonis, Pomeraniæ & Masoviæ Poloniæ Ducum, nec non VLADISLAI Regis, pristinis temporibus eidem civitati, de immunitate ab omnibus per Terras Pomeraniæ theloneis, liberoque transitu, navigatione, negotiatione, naufraga servandi jure, prærogativa, interque eas privilegium ratione jurisdictionis non turbandæ, a D. SIGISMUNDO III. Parente nostro desideratissimo, Varsaviæ die septima Mensis Nov. Anno millesimo quingentesimo nonagesimo secundo concessum aliaq; ab eodem concessa ac tributa privilegia, in omnibus ac singulis punctis, clausulis, articulis & conditionibus, non secus, ac si omnia ea de verbo ad verbum hic inserta essent, prout etiam pro insertis haberi volumus, innovanda, approbanda, ratificanda & confirmanda duximus, uti etiam innovamus, approbamus, ratificamus & confirmamus per præsentes, ita, ut in Conventu felicis Coronationis nostræ in forma pleniſſima juravimus. Quo juramento Terras Prussiæ, & sic civitatem nostram Elbingensem comprehensam esse volumus, declaramus & extendimus, omniaque eadem obligatione, & ita firmiter, quemadmodum aliis Statibus & Ordinibus Regni Poloniæ, tenere ac servare Nos recipimus. Promittentes verbo nostro Regio, eandem civitatem non solum circa privilegia, jura, immunitates, consuetudines, ac concessiones hujusmodi prædictas, tam in specie, quam in genere, perpetuis temporibus conservare, defendere, ac manutenere, sed etiam re, causaque exigente, novis accessionibus augere & amplificare, ac omnia & singula, si quæ illegitime atque adversus privilegia introducta fuerint, pro Regia nostra potestate in universum tollere & abrogare. In cujus rei fidem & testimonium præsentes manu nostra subscripsimus, & sigillum nostrum appendi jussimus. Datum Elbingæ die decima quarta Mensis Februarii, Anno Domini 1636. Regnorum nostrorum Poloniæ & Sueciæ quarto Anno. Præsentibus Reverendis, Magnificis, Generosis, Venerabilibus ac Nobilibus, Gaspar Deinhoff Palatino Siradiensi, Vielunensi, Radomscensi, Łayscen. Boleslaviensi Capitaneo, Luca Opalinski supremo Regni Marschalco, Lezaycensi, Kamionacensi, Lositensi, Odolanoviensi Capitaneo, Stanislao Alberto Radziwił Cancellario M. D. L. Gniewscensi, Pinscensi, Tucholiensi Capitaneo, Petro Gembicki nominato Episcopo Premisli. Decano Cracoviensi, Præposito Generali Miechoviensi, Vicecancellario Regni, Nicolao Gniewosz Abbate Coprivnicen. supremo Regni Secretario, Jacobo Doruchowski Archidiacono Varsav. Scholastico Lenczyczyensi, Referendario Regni, Remigio de Ottok Zaleski Referendario Regni, Januſſio Radziwił Succamerario M.D.L. Georgio Ossolinski Curiæ Regni Thesaurario, Bielzcensi, Bidgostiensi Capitaneo, Stanislao Jasnogorski Culinæ Regni Præfecto, Paulo Pieczychorski M. D. L. Culinæ Præfecto, Raphaéle Grochowski Stabuli nostri Vicepræfecto, Thoma Lezeński Thesauri nostri Notario, Joanne Gembicki Secretario nostro, & minoris nostræ Cancellariæ Regente, Gnesnensi, Cracoviensi, Varsaviensi Canonico, Maximiliano Ossoliński Succamerario Sendomiriensi, Christophoro Gembicki intimi Cubiculi nostri Familiari, Gerhardo Denhoff Oeconomo Marieburgensi, intimi Cubiculi nostri Fami

ANNO 1639.

mi

ANNO 1639. miliari, Kosierzynensi, Joanne Zawacki Pincerna Ciechanoviensi, Svecensi, Samuele Nadolski Dersaviensi, Capitaneis nostris; Christophoro Lode Succamerario Derpatensi, Jacobo Carolo Madalenski Tribuno Mscislaviensi, Colonello nostro. & intimi Cubiculi nostri Familiari, Samuele Płaza Præposito Lublinensi, Adamo Komorowski, Gregorio Boraste Canonico Varmiensi, Stephano Zadorski, Secretariis nostris, Joanne Rudawski Decretorum nostrorum Notario & Secretario nostro, Joanne Oborski, Maximiliano Miaskowski, Andrea Niegoleski, Aulicis nostris, aliisq; cumplurimis Officialibus, Secretariis, Aulicis & Dignitariis nostris.

VLADISLAUS Rex.

Joannes Gembicki Secr. Reg. Maj."

Cui supplicationi Nos benigne annuentes, præinsertas Literas ad Acta suscipi, iisque inseri mandavimus. Actum & datum Varsaviæ Feria sexta post Festum Omnium Sanctorum proxima, Anno Domini 1639. Regnorum 2.

Relatio Reverendissimi in Christo Patris Domini Petri Gembicki Episcopi Premislienſis.

1641. *Diploma* VLADISLAI IV. *Poloniæ Regis, quo* FRIDERICO VILHELMO *Investitura in Ducatum Prussiæ confertur.* An. 1641. *Non extat.*

CCCXXIII.

1649. *Confirmatio jurium Ducalis Prussiæ.* Dat. Cracoviæ 19. Januarii 1649. *Ex Archivo Regni Lib. SE. fol. 102.*

In Nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Omnium rerum, quæ sempiternæ memoriæ commendari debent, nulla certior firmitudo inveniri potest, quam ut literis posteritati mandentur. Cætera enim facta, quamvis memorabilia, aliis modis æternitati dicata, aliquot quidem sæculis durare possunt; sed quæ literis memoriæ conservantur, nunquam intereunt, ipsaque vetustate fiunt robustiora. Atque ita Nos JOANNES CASIMIRUS Dei Gratia Rex Poloniæ, M. Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Smolensciæ, Czernichoviæque, nec non Suecorum, Gottorum Vandalorumque hæreditarius Rex. Manifestum facimus Literis nostris universis & singulis, tam præsentibus, quam futuris, quomodo revolventes in animo, qua quantaque puritatis affectione, & integra fidei constantia Ordines Ducalis Prussiæ, cujuscunque status, eminentiæ, vel conditionis, Divos Prædecessores nostros coluerint, & prosequuti sint, ac persuasissimum habentes, parem Nobis quacunque oblata occasione probaturos obsequiorum promptitudinem: dignum propterea duximus, in ipsos, omnesque adeo Incolas præmemorati Ducatus in Prussia, oculos benignitatis clementiæq; nostræ aperire, & eorum sinceritatem & constantiam gratitudine nostra, ut decet, compensare; unde ex certa scientia, præhabitaque sufficienti deliberatione, animo benevolo, & voluntate nostra ultronea præmemoratis Ducalis Prussiæ Ordinibus omnibus & singulis, cæterisque Incolis Terrarum Prussiæ in casu devolutionis Feudi ad Nos Regnumq; nostrum quæque ipsorum jura tam Ecclesiastica, quam sæcularia, facta quoque omnia privilegia, recessus, immunitates, libertates, in Terris Prussiæ collata; ac denique a Serenissima Domo Brandenburgica data & approbata fuere, quæque super quibuscunque bonis & libertatibus habere dignoscuntur, & habent, in omnibus eorum punctationibus, conditionibus, articulis universis, ne quidquam eis quovis prætextu derogetur, ratificamus, gratificamus, approbamus, & præsentium Literarum patrocinio confirmamus. Decernentes easdem idem robur habere perpetuæ firmitatis. Promittentes insuper in verbo nostro Regio, & tenore præsentium spondentes, eadem ipsorum jura, privilegia, libertates, inscriptiones, donationes per omnia rata, grata habituros, & inconcusse, jugiter, inviolabiliter & perpetuo gratiose conservaturos. In cujus rei testimonium præsentes manu nostra subscriptas sigillo Regni nostri communiri jussimus. Datum Cracoviæ in Comitiis felicis Coronationis, die decima nona Mensis Januarii, Anno millesimo sexcentesimo quadragesimo nono, Regnorum nostrorum Poloniæ & Sueciæ Anno primo.

ANNO 1649.

JOANNES CASIMIRUS Rex.

Thomas Wieyski Regiæ Majestat. Secretarius.

ANNO 1649. CCCXXIV.

Confirmatio privilegii Sereniſſimi olim VLADISLAI IV. *Civitati Elbingenſi ſuper bona in eadem Civitate vacantia & absque hærede derelicta.* Datum Cracoviæ 19. Januarii. 1649. *Ex Archivo Regni Libr. EE. fol. 82.*

JOANNES CASIMIRUS Dei gratia Rex Poloniæ &c. Significamus &c. Exhibitas eſſe Nobis literas pargameneas, manu Sereniſſimi olim divæ memoriæ VLADISLAI IV. Regis Poloniæ, Fratris noſtri chariſſimi, ſubſcriptas, ſigilloque Regni communitas, ſanas, ſalvas, illæſas omnique ſuſpicionis nota carentes, continentes in ſe a prima Fundatione, vigore juris Lubecenſis uſum & poſſeſſionem, perceptionem bonorum vacantium absque hærede in civitate Elbingenſi derelictorum. Supplicatumque Nobis eſt, ut easdem auctoritate noſtra Regia approbare & confirmare dignaremur. Quarum quidem literarum de verbo ad verbum tenor ſequitur, eſtque talis.„ VLADISLAUS IV. Dei gratia Rex Poloniæ &c. Significamus &c. Expoſitum Nobis eſſe nomine civitatis noſtræ Elbingenſis, quod & ſi ipſa vigore juris Lubecenſis, a prima fundatione eidem conceſſi, & publica auctoritate confirmati, non tantum ſub ordine Cruciferorum ſed & Divi CASIMIRI, nec non ſubſequentium Divorum Prædeceſſorum noſtrorum Regum Poloniæ temporibus in continuo uſu & poſſeſſione perceptionis bonorum vacantium, & abſque hærede in civitate illa derelictorum, hactenus fuerit, eademque etiamnum utatur, fruatur; accidere tamen nonnunquam, ut ab inſtigatoribus & fiſcalibus noſtris non ita exacte jurium illius ſpecialium notitiam habentibus, ſubinde in eodem jure ſuo inquietetur, & fruſtraneis ad Tribunal noſtrum Regium evocationibus non exiguo publico civitatis diſpendio ſumptus erogare cogatur. Supplicatumque eſt, ut pro auctoritate noſtra Regia Diplomate aliquo ſpeciali, ipſam eo nomine ſecuram & indemnem redderemus. Nos qui ex innata Nobis clementia benignam prædictæ civitatis noſtræ Elbingenſis rationem habentes, ejusdem Jura, conſuetudines, & privilegia generaliter omnia, nominatim etiam Jus Municipale Lubecenſe, exemplo Prædeceſſorum noſtrorum, generali Diplomate jam confirmavimus, præfatum inſuper bonorum vacantium uſum ſpecialibus hiſce literis noſtris ipſi roborandas, confirmandas, & approbandas eſſe duximus, prout etiam roboramus, confirmamus, & approbamus. Promittentes & caventes pro Nobis & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris, Nos Sereniſſimosque Succeſſores noſtros Poloniæ Reges prædictam civitatem noſtram Elbingenſem circa uſum & poſſeſſionem bonorum vacantium, & absque legitimis hæredibus in eadem civitate derelictorum, quovis tempore clementiſſime conſervaturos & quorumvis tam Inſtigatorum Regni quam Adminiſtratorum fiſci, aliorumve quorumcunque impetitione & moleſtia, proceſſibusque quibusvis hactenus ipſi eo nomine motis, vel in poſterum movendis, liberam, ſecuram & immunem præſtituros eſſe temporibus perpetuis & in omne ævum. In quorum omnium fidem & evidentius teſtimonium præſentes literas manu noſtra Regia ſubſcriptas ſigillo Regni de certa & ſpeciali ſcientia noſtra communiri mandavimus. Datum Varſaviæ die tertia Menſis Januarii Anno Domini MDCXL. Regnorum noſtrorum Poloniæ VII. Sueciæ vero VI. Anno.

VLADISLAUS Rex.

Maximilianus Fredro Succamerarius Premiſlienſis Regens Cancellariæ."

Nos itaque eidem ſupplicationi uti juſtæ benigne annuentes, præinſertas literas in omnibus earundem punctis, clauſulis & articulis approbandas & confirmandas eſſe duximus, prout, in quantum juris ratio poſtulat, approbamus & confirmamus præſentibus literis noſtris. Volentes easdem vim & robur perpetuæ firmitatis obtinere debere in omnibus earum punctis. In cujus rei fidem &c. Datum Cracoviæ die 19. Menſis Januarii Anno Domini 1649.

JOANNES CASIMIRUS Rex.

ANN. 1649.

CCCXXV.

Confirmatio Feudi FRIDERICO GUILHELMO *Duci Pruſſiæ.* Dat. Cracoviæ 15. Februarii, Anno 1649. *Ex Archivo Regni Libr. SE. fol. 64.*

In Nomine Sanctiſſimæ & individuæ Trinitatis Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

NOS JOANNES CASIMIRUS Dei gratia Rex Poloniæ &c. Significamus &c. Quod cum Sereniſſimus Parens noſter SIGISMUNDUS Tertius Poloniæ & Sueciæ Rex Anno milleſimo ſexcenteſimo undecimo in Comitiis Regni Generalibus Sereniſſi-

ANNO 1649. reniſſimo Principi JOANNI SIGISMUNDO Marchioni Brandeburgenſi, Sacr. Romani Imperii Archicamerario & Electori, ejusque Fratribus germanis; eorumque liberis ac hæredibus maſculis ex lumbis eorum deſcendentibus, certis primum cum eodem Sereniſſimo JOANNE SIGISMUNDO pactis ſuper Feudo Ducatus in Pruſſia, cum conſilio & auctoritate conſenſuque omnium Ordinum Regni, nullo plane ex commemoratis Ordinibus repugnante, proteſtante, contradicente, ſed omnibus unanimiter conſentientibus, factis & firmatis, renovationem & Inveſtituram dicti Feudi Ducatus in Pruſſia ſolennibus & legitimis modis dederit & contulerit, ac poſt obitum Serenitatis ſuæ Filio ejusdem Sereniſſimo Principi FRIDERICO GUILHELMO Marchioni Brandeburgenſi, Sacri Romani Imperii Archicamerario & Electori, in Pruſſia Duci, iisdem pactis & conditionibus præmemoratum Feudum Ducatus in Pruſſia Anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo primo renovaverit & contulerit Sereniſſimus divæ memoriæ Frater noſter VLADISLAUS IV. Poloniæ & Sueciæ Rex, poſt Sereniſſimi Parentis noſtri SIGISMUNDI Tertii Poloniæ & Sueciæ Regis deceſſum liberis ac concordibus omnium Ordinum votis & ſuffragiis, ad Regni hujus gubernacula feliciter evectus, Divorum imprimis Anteceſſorum noſtrorum, & Sereniſſimi Parentis noſtri SIGISMUNDI Tertii Poloniæ & Sueciæ Regis veſtigiis pactisque, tam veteribus quam recentibus cum Sereniſſima Familia Brandeburgica & præſertim cum Sereniſſimo Principe JOANNE SIGISMUNDO Marchione Brandeburgenſi & Electore, in Pruſſia Duce, juſtis gravibusque de cauſis cum omnium Ordinum conſenſu firmatis inſiſtens, proque ſingulari ejus erga eandem Familiam benevolentia in Comitiis generalibus felicis Coronationis ſuæ Anno milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo tertio, die vigeſima prima Menſis Martii, Sereniſſimo Principi GEORGIO GUILHELMO Marchioni Brandeburgenſi & Electori, in Pruſſia Duci, ejusque liberis & hæredibus maſculis, ex lumbis ejus deſcendentibus in Aula publici Conſilii arcis noſtræ Cracovienſis in perſona Illuſtris & Reverendiſſimi Adami Comitis a Schwartzemberg, tunc Serenitatis ſuæ (quæ ob graviſſima impedimenta advenire non potuit) Legati, cum Senatus conſenſu & interventione omnium Ordinum ad hoc admiſſi, & ſufficienti ac legitimo mandato ſeu plenipotentia inſtructi, & nomine Principis ſui renovationem Feudi Ducatus in Pruſſia ab ipſo petentis, homagio primum & juramento in Serenitatis ſuæ animam præſtito, cum Ampliſſimi Senatus Conſilio & auctoritate renovationem Inveſtituræ dicti Feudi Ducatus in Pruſſia ſignatis Principibus in Diplomate Anni milleſimi ſexcenteſimi undecimi nominatis, ſimultaneam inveſtituram dederit & contulerit, ſicque dictum feudum Sereniſſimus Princeps GUILHELMUS legitime, quam diu vita ſuppetebat, pleno jure & quiete tenuerit ac poſſederit. Eoque rebus humanis exempto Filium ejusdem ſucceſſorem & proximum hæredem Sereniſſimum Principem Dominum FRIDERICUM GUILHELMUM Marchionem Brandeburgicum, Sacri Romani Imperii Archicamerarium & Electorem, in Pruſſia, Juliæ, Cliviæ, Montium, Stetini, Pomeranorum, Caſſubiorum, Vandalorumque, nec non in Sileſia Croſnæ Carnoviæque Ducem, Burgrabium Norimbergenſem, Rugiæque Principem, Comitem Marchæ & Ravenspergi, Dominum in Ravenſtein, eadem benevolentia complectens, pactis tum antiquis cum ſuæ Serenitatis Prædeceſſoribus Sereniſſimisque Progenitoribus, & præcipue poſtremæ tranſactioni cum Avo ſuæ Serenitatis, Sereniſſimo Principe JOANNE SIGISMUNDO Electore, & in Pruſſia Duce, Anno milleſſimo ſexcenteſimo undecimo initae a Sereniſſimoq; Parente ejusdem GEORGIO GUILHELMO obſervatæ inhærendo, Serenitatem ſuam, ac ejusdem hæredes maſculos legitimos, e lumbis Serenitatis ſuæ deſcendentes, feudique Ducatus in Pruſſia hæredes & ſucceſſores, cum conſilio & auctoritate Senatus, Varſaviæ die ſeptima Menſis Octobris Anni milleſimi ſexcenteſimi quadrageſimi primi in theatro, ad hunc Actum extructo, ſub dio in Regali Throno ſedens, Senatoribus Regni, lateri ejusdem aſſidentibus, Officialibus, Aulicis, & magna frequentia Nobilitatis præſentibus, nulloq; contradicente aut proteſtante, rituque ac more ſolenni de Ducatu in Pruſſia inveſtiviſſet, ejusdemq; Serenitatis proximos Agnatos Principes Illuſtriſſimum ERNESTUM Marchionem Brandeburgenſem Illuſtriſſimi JOANNIS GEORGII Marchionis Brandebugenſis, in Sileſia Carnoviæ Ducis, in primævo Sereniſſimo JOANNI SIGISMUNDO Electori dato Diplomate nominati & admiſſi Filium, & Illuſtriſſimum CHRISTIANUM GUILHELMUM Marchionem Brandeburgenſem, Adminiſtratorem, ſimiliter in eodem Diplomate nominatum ſecundum, per prædicta pacta vetera, transactionemq; ultimam, cum Avo ſuæ Serenitatis initam, per contactum Vexilli ad ſimultaneam Inveſtituram admiſiſſet. Nos quoque poſt Sereniſſimi olim

ANNO 1649. olim Fratris noſtri VLADISLAI IV. Poloniæ & Sueciæ Regis deceſſum, liberis ac concordibus omnium Ordinum Regni votis & ſuffragiis, ad Regni hujus gubernacula feliciter evecti, cum ſua Serenitas Electoralis per Legatos ſuos Illuſtres: Volffgangum a Kreutzen Terreſtrem, Præfectumque Schakenſem, & Joannem ab Hoverberg intimum Status Conſiliarios, nec non Carolum Fridericum ab Olsnicz ſolenni more ſuo nomine primævi feudi renovationem pro ſe, Patruoque ſuo Illuſtriſſimo CHRISTIANO GUILHELMO Marchione Brandeburgenſi, Adminiſtratore olim Archiepiſcopatus Magdeburgenſis ſimultaneam Inveſtituram petiiſſet, Nos renovationem prædictæ primaevae Inveſtiturae auctoritate noſtra Regia peragentes, eundem Sereniſſimum Principem Dominum FRIDERICUM GUILHELMUM Marchionem Brandeburgenſem, S. Rom. Imperii Archicamerarium et Electorem, in Pruſſia &c. Ducem etc. Dominum Cognatum et Affinem, uti Fratrem chariſſimum, ejusdem haeredes maſculos, legitimos feudi Ducatus in Pruſſia ſucceſſores, pactis cum Serenitatis ſuae Praedeceſſoribus Majoribusque, praecipue vero ultimæ cum Avo ſuae Serenitatis Anno milleſimo ſexcenteſimo undecimo initae transactioni inhaerentes, Anno praeſenti milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo nono, die duodecima quinta Februarii, in perſona primi Legati Illuſtris Volffgangi a Kreutzen, homagio ac juramento in animam ſuae Serenitatis a dicto Legato, ſufficienti ſpeciali mandato ſeu plenipotentia ad id inſtructo, praeſtito in Aula publici Conſilii Arcis noſtrae Cracovienſis, Senatoribus lateri noſtro aſſidentibus, Officialibus et Aulicis noſtris, magnaque praeſentia Nobilitatis praeſentibus (nemine circa totum actum contradicente vel proteſtante) per novi Vexilli traditionem inveſtivimus, inſtituimusque, ejusdem Patruo Illuſtriſſimo CHRISTIANO GVILHELMO, Marchioni Brandeburgenſi, in Pruſſia Duci, ejusque haeredibus maſculis, per admiſſionem ejus ad contactum Vexilli in perſona alterius Legati Illuſtris Joannis ab Hoverberk, ſimultaneam Inveſtituram dedimus; prout etiam hiſce ſecundum pacta vetera, transactionem ultimam Anni milleſimi ſexcenteſimi undecimi, prioriſque a Sereniſſimo olim Fratre noſtro datæ, a Nobis renovatae modernæ Inveſtituræ, Diplomatisque hujus tenore, eidem Sereniſſimo Electori & Marchioni Brandeburgenſi, in Pruſſia Duci, ejusque hæredibus maſculis legitimis feudi Ducatus in Pruſſia ſucceſſoribus, in perpetuum & individuum feudum omnes Ducatus Pruſſiæ terras, civitates, oppida, & arces, videlicet arcem Konigsperg cum tribus civitatibus, item arces & oppida Lochſteten, Vargen, Gernau, Pobeten, Rudau, Schaken, Laymen, Vomiten, Valdau, Tapiau, Taplauken, Narkiten, Inſterburg, Aldenburg, Vondorff, Gerdaven, Angerburg, Nordenburg, Labiau, Laukiſken, Tylſe, Ragnet, Ropiten, Villenberg, Memel, Brandeburg, Kreutzburg, Frodlant, Dominau, Barten, Lecen, Balge, Heiligembeill, Cinten, Landsberg, Preuſcheilau, Bartenſtain, Seſten, Seensburg, Rein, Raſtenburg, Lik, Stradaun, Joansburg, Holland, Libſtid, Milhauſen, Morungen, Baſſenheim, Ortelsburg, Oſterode, Holenſtain, Naydenburg, Soldau, Gilgenburg, Schipenpeil, Oteroslau alias Deuſzeylau, Preusmark, Libemul, Salfeld, Ryſemburg, Marieverder, Tyrenberg, Powanden, Gergenburg, Roſenberg, Gardenſche, Neuchaut, Freiſtad, Salau, Fiſchauſen, Biſſchofsverder, Medenau, cum omnibus & ſingulis ſubditis, vaſallis, fructibus, dominiis, ſuperioritatibus, libertatibus & juribus, una cum omnibus arcibus, civitatibus, foris, villis, manſis, curiis, molendinis, molendinorum locis, cenſibus, vectigalibus, redditibus, theloneis, ſervitiis, feudis ſpiritualibus & ſæcularibus, lacubus, fluminibus, piſcationibus, aquis, aquarum decurſibus, ferarum luſtris, ferarum meatibus, venationibus, ſylvis, nemoribus, paſcuis, pratis, actibus, etiam cum omnibus metallis, quæ modo ſunt, ſeu in futuro fieri poſſunt, auro, argento, cupro, ſtanno, plumbo, & ſalinis, ſupra & ſubtus terram, ſimiliter una cum omnibus juribus, eminentiis & pertinentiis univerſis, nullis penitus exceptis, ſiccut ejusmodi terras quondam Magiſtri Generales & Ordo habuere, & usq; ad Ducem in locum Magiſtrorum creatum, uſu & fructu tenuerunt, inpoſterum perpetue & hæreditarie, in commune & individuum feudum tenendas, fruendas, utendas & poſſidendas concedimus, tribuimus & conferimus. Ubi vero ipſe Sereniſſimus FRIDERICUS GVILHELMUS Elector, Marchio & Dux in Pruſſia, ſine legitimis hæredibus maſculis, vel ipſius hæredes poſt obitum ejus ſine legitimis maſculini generis feudi hæredibus ex humanis concederent, dictæ terræ, civitates, oppida & arces ad ipſius Sereniſſimum Patruum ſupra nominatum, nimirum Illuſtriſſimum CHRISTIANUM VILHELMUM Marchionem Brandeburgenſ. olim Adminiſtratorem Archiepiſcopatus Magdeburgenſis, ejusque legitimos poſteros

ANNO 1649.

ANNO 1649. steros masculos, ex lumbis ejus descendentes, prout quisque eorum in Electoratu sibi successerit, cujus nomine alterum supramemoratum Electoralem Legatum, legitimo quoque ad id mandato instructum, prout in prioribus Investituris & Inaugurationibus admissus fuerat, ita & in hac renovatione feudi ex singulari nostra gratia, benignitateque, ac postrema cum Serenissimo JOANNE SIGISMUNDO transactione ad contactum Vexilli admisimus, (ita tamen, ut postquam alicui ex illis aperiretur suo ordine feudum Ducatus in Prussia, ne per assecutionem priorem Electoratus aliqua in re præjudicaret juribus nostris & Regni nostri, quod habemus legitime hæreditarium ad Terras Prussiæ) derivari & devolvi debent, ita, ut dictæ terræ, civitates, oppida & arces, ut divina ordinatione ejusmodi casus futuris temporibus acciderent, de uno in alium, & eorum feudi legitimos hæredes masculos in ipso ordine, qui superius expressus est, cedent & devolvantur, sine nostro, Hæredumq; & Regni Poloniæ impedimento & præjudicio, ea ratione, ut quoties se obtulerit ejusmodi casus devolutionis de uno in alium Marchiones prædictos, & eorum legitimos feudi hæredes masculos, debebunt illi, & quisquis eorum debebit Nobis & Successoribus nostris Regibus & Regno Poloniæ, infra tempus debitum ac legitimum, debitam subjectionem & feudi obligationem, homagium præstare, neque prius feudum Ducatus in Prussia accipere aut susceptum adire, a subditisve juramentum exigere poterunt aut debebunt, quam Nobis, Successoribusque nostris Regibus & Regno Poloniæ in propria persona juramentum fidelitatis, homagium præstiterint, præstiturosve idonea sponsione caverint. Quod si prædicti Marchiones, divina voluntate sic disponente, sine masculæ prole feudi hærede legitima, ex lumbis eorum ordine supra scripto procedente, decederent, tunc omnes & singulæ terræ, civitates, oppida, bona & arces suprascriptæ ad Nos, Successoresque nostros Reges & Regnum Poloniæ, sine omni impedimento & contradictione, (incolarum tamen privilegiis & juribus salvis) devolvi debent & redire. Debebit item Serenissimus Marchio Elector & Dux in Prussia, ejusque prænominati successores & feudi haeredes pro hac nostra in se beneficentia, Nobis & Regno nostro tale obsequium præstare. Quod ubi ratione concordiæ & concessionis feudi a quocunque, cujusvis eminentiæ & conditionis Principe seu Potentatu impeteremur, aut Successores nostri impeterentur, tenebitur ipse Serenissimus Marchio Elector & Dux in Prussia, aut ejus prædicti feudi successores Duces in Prussia, in propria persona, ubique una cum omnibus subditis suis pro summis viribus adesse. Quod vicissim & Successores nostri Reges & Regnum Poloniæ in eodem casu facere debebimus & debebunt. Quodsi quando Nos, & Successores nostri Reges & Regnum Poloniæ, alia quavis ex causa, tam ab infidelibus, quam a quopiam alio impeteremur, & ipsi in propria persona ad bellum cum subditis nostris proficiscemur, aut Successores nostri proficiscerentur, debebit dictus Serenissimus Marchio Elector & Dux in Prussia, & ejus prænominati feudi successores Duces in Prussia, Nobiscum cum centum equitibus armatis proficisci, & intra limites Terrarum Prussiæ Nobis servire. Quodsi educere extra terminos Prussiæ illum, aut ejus successores in Prussia cum ipso equitatu voluerimus, aut Successores nostri voluerint, debebimus Nos & Successores nostri in eosdem centum equites stipendium tale præbere, quale aliis mercenariis equitibus nostris dari solet, si vero Nos vel Successores nostri vellemus ipsum Marchionem Serenissimum, aut ejus nominatos posteros, Nobis & Successoribus nostris majori comitatu servire, debebimus Nos & Successores nostri his omnibus militibus, quos ultra centum prædictos conducere posset, mox post egressum a domibus eorum stipendium, quod nostris militibus dabitur, quamdiu servierint, persolvere; si autem plures, quam centum prædictos equites, ipse Serenissimus Marchio Elector, aut ejus successores Duces in Prussia educere non possent, non debebimus Nos & Successores nostri ab illo, aut successoribus ejus Ducibus in Prussia plures exigere. Præter hæc ex postrema transactione cum Seren. JOANNE SIGISMUNDO Electore Avo ipsius Serenitatis inita, et conditionibus ejus, idem Serenissimus Marchio Elector, legitimique ejus feudi Successores, in aerarium publicum quotannis inferre tenebitur et tenebuntur, triginta millia annua florenorum Polonicalium, triginta grossis unumquemque computando. Quoties vero, publica aliqua necessitate postulante, in Regno publice tributum decretum fuerit, totidem alia, nimirum triginta millia, ejusdem valoris ac monetae, ita, ut cum tributum in Regno scitum fuerit, sexaginta millia ab eis dependantur. Quarum quidem summarum nomine, quoties numerata fuerit, Thesaurarius Regni nostri, vel ad quos

ANNO 1649.

ANNO 1649. ea res pertinuerit idonee praedictum Sereniſſiimum Marchionem Electorem, Succeſſoresque ejus in Pruſſia *Duces*, Miniſtrosve eorum liberare ſeu quietare tenebuntur. Quoties etiam neceſsitas poſtulaverit, quatuor naves tam Sereniſſ. Marchio Elector, quam Succeſſores ipſius legitimi in Pruſsia *Duces*, ad tuendam oram maritimam Pruſſiae, ſuo ſumptu habebunt. Quodſi Nos ipſi aut Succeſſores noſtri uti illis voluerimus, aut voluerint, de ſumptu in illas faciendo cum iisdem tractabimus, aut Succeſſores noſtri tractabunt, conſtituentque. Alias etiam condtiones, de quibus inter Sereniſſ. Parentem noſtrum & Avum Serenitatis ejus convenit, quaeq; peculiari ſcripto commemorati Sereniſſ. Principis JOANNIS SIGISMUNDI Electoris, ſub ipſius chyrographo & ſigillo continentur, debebit ipſe Sereniſſimus Elector ac ejus Succeſſores adimplere. Praeterea non debebit ipſe Sereniſſimus Marchio Elector, ac ejus feudi prænominati ſucceſſores Duces in Pruſſia quidquam ex terris, civitatibus, oppidis, arcibus & bonis prædictis vendere, verum ſi adhoc illum, aut ſucceſſores ejus ingens urgeret neceſſitas, tenebuntur Nobis & Succeſſoribus noſtris, tanquam Dominis ſuis hæreditariis, ante omnia denuntiare. Quodſi nos ipſi emere non curaverimus, aut Succeſſores noſtri non curaverint, in hoc caſu ipſe Sereniſſimus Marchio Elector & Dux in Pruſſia, aut ejus legitimi feudi hæredes ſeu ſucceſſores, cui voluerint vel potuerint, liberam vendendi habebunt facultatem, Regalibus tamen noſtris feudi & obſequiorum juribus ſemper ſalvis permanentibus. Poterit autem ipſe Dux in Pruſſia & ejus feudi hæredes, ubi neceſſitas urgens præmeret, ex bonis prædictis, quantum opus foret, impignorare, ſuis duntaxat vaſallis & ſubditis, ut eadem bona unita & indiviſa permaneant. Quæ omnia & ſingula ſubſcripta, & quæcunque alia, quæ Vaſallus & feudalis Princeps erga ſuum naturalem & hæreditarium ac ſuperiorem Dominum præſtare ac obſervare tenetur, quæque ſpontanea voluntate ſe præſtiturum ſpondet ac recipit, debebit ipſe Sereniſſimus Marchio Elector & Dux in Pruſſia, ac ejus feudi hæredes legitimi ſucceſſores firmiter & inviolabiliter adimplere. Nosque viciſſim illum & Succeſſores ejus omni gratia & favore Regio complecti ac illos in juribus & immunitatibus eorum conſervare pro Nobis & Succeſſoribus noſtris Regibus & Regno Poloniæ pollicemur: juribus noſtris Regalibus directiq; & ſupremi dominii noſtri ac Regni noſtri & incolarum Ducatus ſalvis per omnia manentibus. In quorum omnium fidem & teſtimonium præſentes manu noſtra ſubſcripſimus & ſigillo Regni communiri mandavimus. Datum Cracoviæ decima quinta Februarii Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo nono, Regnorum noſtrorum Poloniæ & Sueciæ Anno primo. Præſentibus Reverendiſſimo, Reverendis, Magnificis, Venerabilibus & Generoſis Matthia Łubienſki Archiepiſcopo Gneſnen. Legato Nato; Regni Primate, Primoq; Principe, Petro Gembicki Epiſcopo Cracovienſi, Duce Severiæ, Nicolao de Olexow Gniewoſz Vladislavienſi & Pomeraniæ, Andrea Szołdrſki Poſnanienſi, Paulo Piaſecki Præmislienſi Adminiſtratore Abbatiæ Claræ Tumbæ, Georgio Tyſzkiewicz Samogitiæ, Andrea de Leſno Leſzczynſki Culmenſi & Pomeſaniæ, Procancellario Regni, Stanislao a Burzenin Pſtrokonſki Chełmenſi, Adminiſtratore Abbatiæ Tynecenſis, Epiſcopis; Vladislao Dominico Duce in Oſtrog & Zaſtaw Palatino Sandomirienſi Luceorienſi Capitaneo, Nicolao Abrahamowicz Trocenſi, Simone Szczawinſki, Breſtenſi Cujavienſi, Łancicienſi, Januſſio Tyſzkiewicz Kijovienſi, Zytomirienſi, Jeremia Michaele Korybuth Duce in Wiſniowiec, Terrarum Ruſſiæ, Kanioviensi, Georgio Chlebowicz Smolenſcenſi, Petro Tarło de Szczekarzowice Lublinenſi, Stanislao Warſzycki Maſoviæ, Paulo Warſzycki Podlachiæ, Palatinis & Capitaneis; Stanislao Witowſki Sandomirienſi, Knyſzynenſi, Zwolenſi, Michaele Comite in Tarnow Woynicienſi, Alberto Łubienſki Siradienſi, Prædecenſi, Nicolao Duce in Klevan Czartoryſki Wołhyniæ, Stanislao a Brzezie Lanckoronſki Camenecenſi, Skalenſi, Franciſco de Zebrzydovice Zebrzydowſki Lublinenſi, Korczynenſi, Szereſzovienſi, Gabriele Stępkowſki Braclavienſi, Franciſco Mniſzech a Magna Konczyce Sandecenſi, Sanocenſi, Andrea Koryciński Wislicienſi, Mathia Pękoſławſki Radomienſi, Zbigneo Gorayſki Chełmenſi, Boleslao Cieklenſki Czechovienſi, ... Charbicki Brzezinenſi, Achacio Przyłęcki Oſwiecimenſi, Nicolao Łaſciſzewſki Sochaczovienſi, Stanislao Cieciſzewſki Livenſi, Caſtellanis & Capitaneis; Luca de Bnin Opalinſki ſupremo Regni Mareſchalco, Lezayſcenſi, Georgio a Tenczyn Duce in Oſſolin, Sacri Romani Imperii Principe, ſupremo Regni Cancellario, Lublinenſi, Brodnicenſi, Lubaczovienſi, Lubovienſi, Rycenſi, Bohuſtavienſi, Adzelenſi, Stanislao Alberto Duce in Ołyka & Nieſwież,

ANNO 1649.

ANNO 1649. świeł, Supremo Magni Ducatus Lituaniæ Cancellario, Mevenſi, Tucholienſi, Pinſcenſi, Caſimiro Leone Sapieha Procancellario Magni Ducatus Lituaniæ, Słonimenſi, Wołpinenſi, Luboſzunenſi, Joanne Nicolao a Zurow Daniłowicz Theſaurario Regni, Premislienſi, Samborienſi, Drohobicenſi, Rutnenſi, Bolinenſi, Kolenſi, Czerwonenſi, Blonenſi, Michaele Gedeone Tryzna Theſaurario Supremo Magni Ducatus Lithuaniæ, Surażenſi, Mochilovienſi, Grodzinenſi Adminiſtratore, Adamo in Czaſniki Kazanowſki Mareſchalco Curiæ Regni, Bielſcenſi, Warecenſi, Kozienſi, Solecenſi, Boryſzovienſi, Neoforienſi, Joanne Antonio Tyſzkiewicz Mareſchalco Curiæ Magni Ducatus Lithuaniæ, Joanne Gembicki Supremo Regni Secretario, Præpoſito Miechovienſi, Decano Cracovienſi, Cancellario Reginalis Majeſtatis, Martino Starczewſki Abbatiæ Trzemeſnenſis Adminiſtratore, Cracovienſi, Varſavienſi Canonico, Franciſo Dołmat Iſaykowſki Vilnenſi, Geranenſi, Grodnenſi Præpoſito, Alexandro de Otok Zaleſki, Stanislao Naruſzewicz Regni & Magni Ducatus Lithuaniæ Referendariis, Maximiliano a Tenczyn Oſſolinſki Theſaurario Curiæ Regni, Samuele Rylſki Rapſtinenſi, Kapinoſenſi, Felice Pac Magni Ducatus Lithuaniæ, Braclavienſi, Dorogalienſi, Succamerariis; Caſimiro Tyſzkiewicz Pocillatore Magni Ducatus Lithuaniæ, Chriſtophoro Gembicki Inciſore Regni, Nicolao Daniłowicz *Subdapifero* Regni, Chriſtophoro Potocki *Subdapifero* Magni Ducatus Lithuaniæ, Chriſtophoro Zawiſza Notario Magni Ducatus Lithvaniæ, Alexandro Lubomirſki Comite in Wiſnicz Stabuli Regni Præfecto, Sandomirienſi, Zatorienſi, Niepołomicenſi, Boguslao Radziwiłł Duce in Bierze & Dubinki Stabuli Magni Ducatus Lithuaniæ Præfecto, Poſsevienſi, Alexandro a Koniecpole Koniecpolſki ſupremo Regni Vexillifero, Pieſſavienſi, Korſzunenſi, Płockirovienſi, Chriſtophoro Pac Magni Ducatus Lithuaniæ Vexillifero, Bogdano Oginſki Vexillifero Curiæ Magni Ducatus Lithuaniæ, Michaele a Zebrzydovice Zebrzydowſki Enſifero Regni Lanckoronenſi, Sniatinenſi, Franciſco Dubrawſki Succamerario Premislienſi, Nuntiorum Terreſtrium in his Coronationis noſtræ Comitiis Mareſchalco, Andrea a Magna Konczyce Mniſzech Culinæ Regni Præfecto, Oſicenſi, Stanislao Skarſzewſki Regente Cancellariæ majoris, Stężycenſi, Waſilcovienſi, Remigiano Piaſecki Regente Cancellariæ minoris, Cantore Premislienſi, Thoma Leżynſki Abbate Wąchocenſi Supremo Theſauri Notario, Stephano Wyżga Adminiſtratore Abbatiæ Sieciechovienſis, Præpoſito Leopolienſi, Concionatore noſtro, Carolo Czołanſki Abbate Coronovienſi, Zbigneo Oſſolinſki Abbate Pokriwnicenſi, Alexandro Głembocki Archidiacono Gneſnenſi, Canonico Cracovienſi, Præpoſito Piotrkovienſi, Andrea Trzebicki, Scholaſtico Plocenſi, Gneſnenſi, Cracovienſi Canonico, Caſimiro Duce in Klewan Czartoryſki Canonico Cracovienſi, Thoma de Rupniow Ujeyſki Cuſtode Gneſnenſi, Præpoſito Varſavienſi, Canonico Plocenſi, Franciſco Dembinſki Cracovienſi, Luca a Bnin Opalinſki, Poſnanienſi Succamerariis; Georgio Lubomirſki Comite in Wiſnicz Generali Cracovienſi, Chmielnicenſ. Boguslao a Leſno Leſzczyńſki Generali Majoris Poloniæ Præfecto, Conſtantino Comite in Wiſnicz Lubomirſki Sandecenſi, Białocerkievienſi, Hieronymo a Radziejowice Radziejowſki Łamzenſi, Kamionacenſi, Stephano Korycinſki Oſwiecimenſi, Marco Sobieſki Kraſnoſtavienſi, Joanne Wielopolſki Biecenſi, Salinarum Adminiſtrare, Vladislao Marchione a Mirow Myſzkowſki Grodecenſi, Drahimenſi, Miſcienſi, Zbigneo Olesnicki Opoczynenſi, Joanne Zamoyſki Kałuſzyenſi, Joanne Sobieſki Jaworovienſi, Baldovino a Tenczyn Oſſolinſki Vislicensi, Stobnicensi, Jacobo Comite a Rozrażew Rozrażewſki, Kuninensi, Stanislao Sarbiejewſki Grabovecensi, Stephano Oborſki Livensi, Andrea Koniecpolſki Notario Campeſtri Regni, Martino Dembicki Pocillatore Sandomiriensi, Aulico noſtro, Cubiculario, *Samuele* Lipſki a Lipie Ravensi, Stanislaviensi, Joanne Alberto Lipſki Succamerario Ravensi, Junivladislaviensi, Martino Nieborowſki Succamerario *Sochacoviensi*, *Sigismundo* Donhoff *Sokaliensi*, Capitaneis; Joanne Wąglikowſki Terrarum Pruſſiæ Enſifero, Gotfrido Buthler Capitaneo Prænensi, intimo & primario Cubiculi noſtri Familiari, Adamo Działyńſki Capitaneo Białycinensi, *Samuele* Bal Vexillifero Premisliensi, Carolo Franciſco Comiatk Aulico noſtro, Theodoro Donhoff Cubiculi noſtri Familiari, Joanne Theodoro Maydel Venatore Magni Ducatus Lithuaniæ, Capitaneo Rigensi, Stanislao Leżynſki Metricante Cancellariæ majoris, Andrea Stanislawſki Pocillatore Leopoliensi, Alexandro Nieborowſki Archidiacono Łoviciensi, Canonico Gneſnensi, Gabriele Liłoſzowſki Gneſnensi, Vladislaviensi Canonico, Secretariis; aliisque quam plurimis Senatoribus, Officialibus Cameranariis,

ANNO rariis, Aulicis & Secretariis noſtris. Datum per manus Magnifici Georgii a Tenczyn Ducis in Oſſolin, Sacri Romani Imperii Principis, ſupremi Regni Cancellarii, Lublinenſis, Brodnicenſis, Lubaczovienſis, Zabomlenſis, Rycenſis, Bohuslavienſis, Capitanei noſtri.

1649. JOANNES CASIMIRUS Rex.

Staniſlaus Skarzewſki Regens Cancellariæ Regiæ Mttis.

1656. *Pacta inter* CAROLUM GUSTAVUM *Sueciæ Regem, &* FRIDERICUM VILHELMUM *Electorem Brandeburgenſem, quibus hic Ducatum Pruſſiæ pro Feudo Regni Sueciæ recognoſcit.* Dat. Regiomonti 17. Januarii 1656. *Vid. Tom. II. Part. I. Tit.* Suecia. *ad An. 1656.*

Fœdus inter Eosdem contra quosvis, tam in Terris Eorum propriis, quam in illis, quas ſibi in Polonia appropriaverant, militantes. Datum Marienburgi 15. Junii 1656. *Vid. ib*

CCCXXVI.

Excerptum Fœderis inter CAROLUM GUSTAVUM *Sueciæ Regem ab una, & Belgium Fœderatum parte ab altera concluſi.* Elbingæ 11. Sept. 1656. *Ex Archivo Neſuiſienſi Principum Radiviliorum.*

Omnibus iis conditionibus & commodis, de quibus in præſenti Inſtrumento inter Confœderatos convenit, gaudeat Civitas quoque Gedanenſis, ſalva atque integra fide, quam prædicta Civitas Regi Poloniæ debet, ita, ut ceſſet inter S. Regiam Majeſtatem & Civitatem Gedanenſem omnis hoſtilitas.

Fœdus inter CAROLUM GUSTAVUM & FRIDERICUM VILHELMUM, *quo Pacta feudalia abolentur, atque Domui Brandeburgicæ abſolutum in Ducatu Pruſſiæ dominium attribuitur* Datum Labiaviæ ult. Oct. 1656. *Vid. Tom. II. Part. I. Tit.* Suecia. *Anno 1656,*

Dilucidatio quorundam Articulorum in præmiſſo Fœdere contentorum. Dat. eodem die & Anno. *Vid. ibid.* ANNO 1657.

CCCXXVII.

Fœdus perpetuum, quo Domui Brandenburgicæ Ducatus Pruſſiæ in ſupremum & abſolutum, certis conditionibus, dominium ceditur. Datum Velaviæ 19. Septembris Anno 1657. *Ex Originali. Extat in Archivo Regni Libr. 167. ſub Litt. SN. num. 168. fol. 40.* 1657.

In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, unici verique DEI Amen.

Notum ſit omnibus; quod cum ſuperioribus annis, eoque ipſo tempore, quo Sereniſſimus, Potentiſſimus Princeps ac Dominus, Dominus JOANNES CASIMIRUS Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolenſciae, Czernichoviaeque, nec non Suecorum, Gothorum, Vandalorumque haereditarius Rex, inclytumque Poloniæ Regnum, & M. Lithuaniae Ducatus Moſcovitico bello, Coſacisque implicarentur turbis, Sueci infeſtis pariter armis eandem peterent Poloniam, tandemque in Pruſſiam Regiam ac Ducalem irrumperent, ita, ut ipſe Sereniſſimus Princeps ac Dominus, Dominus FRIDERICUS WILHELMUS, Marchio Brandeburgenſis, Sacri Romani Imperii Archicamerarius & Princeps Elector, Magdeburgi, Juliae, Cliviae, Montium, Stetini, Pomeraniae, Caſſubiorum, Vandalorumque, nec non in Sileſia Croſnae & Carnoviae Dux, Burgravius Norinbergenſis, Princeps Halberſtadi & Mindae, Comes Marcae & Ravensburgi, Dominus in Ravenſtein, ejusque ditiones & ſubditi infeſtis Suecorum armis ac hoſtilitatibus, convocatis undequaq; contra ipſum Suecicis copiis, ita peteretur ac urgeretur, ut cum ipſis ad pacta quædam, premente neceſsitate, fuerit adactus; unde hoſtilia quaedam inter Sereniſsimum Poloniae Regem & Sereniſsimum Electorem Brandeburgicum inſecuta patrataque fuerint; tantum per ſingularem Dei gratiam clementiamque, interveniente & mutuam concordiam Sereniſsimo ac Potentiſsimo Principe Domino D. LEOPOLDO, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae; Sclavoniaeq; Rege, Archiduce Auſtriae, Duce Burgundiae,

Anno 1657. diae, Styriae, Carinthiae Karniolaeq;, per ipsius Consiliarium Camerae Aulicae, & ad hosce Tractatus Ablegatum, Illustrissimum & Excellentissimum Dominum Franciscum de Lisola, Dominum in Tyssen & Marienfeld, conciliante: tam Sac. Reg. Majestatis, quam suae Serenitatis Electoralis Plenipotentiarii, ex parte quidem suae Regiae Majestatis Poloniae, Revernd. Illustr. & Excellentissimus Dominus Venceslaus Comes in Leszno Leszczynski Episcopus Varmiensis, & Dominus Vincentius Corvinus Gonsiewski supremus Thesaurarius, & Campiductor M. D. Lithuaniae, Vielisensis, Punensis, Marcoviensis Gubernator, Oeconomiarum Olitensis & Graudentensis Administrator; ex parte vero Serenitatis Electoralis Illustr. & Excell. Domini, Dominus Otho liber Baro a Suerin, Dominus in Landsberg, Oldeviquehagen & Drevitz, haereditarius Electoratus Brandeburgensis Camerarius, Seren. Electoris Brandeburgensis Consiliarius status intimus, & negotiorum feudalium Director, nec non Serenissimae Electricis supremus Aulae Praefectus, Capitaneus in Oranienburg, & Dominus Christophorus a Somnitz, haereditarius Camerarius in Ducatu Pomeraniae, ejusdem Serenitatis Electoralis Consiliarius status intimus, Cancellarius in Pomerania Ducali, & Capitaneus Neostetinensis, necessariis ad hoc instructi mandatis, perpetuam Pacem, concordiam atque amicitiam inter praedictum Serenissimum ac Potentissimum Regem, Magnumque Lituaniae Ducem, ejusque Successores, & Regnum Poloniae, Magnumque Ducatum Lithuaniae; tum Serenissimum Electorem Brandeb. qua Prussiae Ducem, ejusque Successores his, quae sequuntur, conditionibus pacti sint, instaurarint atque concluserint.

I. Praedicta pax, quemadmodum in perpetuum fida & sincera erit, ita hoc ipso momento omnis inter utramque partem utriusque partis copias, milites, subditosque hostilitas cessabit, neutra pars in alterius damnum quicquam tentabit, aut tentari patietur, sed alter alterius gloriam, utilitatem & securitatem modis omnibus promovere studebit. Quicquid vero durantibus hisce bellis uni vel alteri parti tam in Regno Poloniae, quam in Prussia Ducali, aut singulis eorum incolis ab una vel altera parte, damnorum, injuriarum, molestiarumve, sive per vim atque expeditiones militares, sive per exactiones, ablationes, aut alios modos illatum fuisset, illud omne, utpote perpetua oblivione sepultum, nunquam exsuscitabitur, nec eo nomine tam Sacra Regia Majestas, Regnumque Poloniae, aut Provincia aliqua eidem unita, aut subditorum quisquam, cujuscunq; gradus, dignitatis aut conditionis fuerit, quam Serenitas sua Electoralis, ejusque subditi, milites & ministri poterunt se invicem, aut singulorum haeredes vel terras, ditiones, belli duces, milites, subditos convenire, compellare, aut quidquam ab iis petere aut postulare, multo minus vi extorquere, sed ista omnia utrinque abolita erunt: ac deinceps alter alterius commodum promovebit, damna autem mutuo avertet, salvis nominibus & debitis civilibus inter Regni, Magni Ducatus Lithuaniae, & hujus Ducatus incolas ante vel durante hoc bello contractis, quibus solvendis unusquisque teneatur, neque iis, qui praesidia Electoralia per hoc bellum habuerunt, aut quovis modo cum Serenissimo Electore, aut ejus Officiariis in Regno Poloniae contraxerunt, hoc omne respectu amicitiae & intercessionis suae Serenitatis Electoralis, a sua Regia Majestate indulgebitur, & nulla in re ipsis contra pristina jura, reliquasque libertates omnes, qualescunque sint, absque ulla exceptione aut reservatione, quibus antea fruebantur, praejudicio erit. Anno 1657.

II. Qui hujus belli causa a Polonis & Electoralibus capti fuerunt, sine lytro, & relicta ipsis suppellectile, quae exstabit, pristinae libertati reddantur; si qui vero alterius signa secuti fuerint, atque militiae se addixerint, isti relinquantur parti, nec reposcantur, bona immobilia & literaria documenta, quae ab utraque parte ratione hujus dissensionis arrestata, vel fisco addicta fuerunt, legitimis eorum Dominis restituantur, non obstantibus quibusvis donationibus, a quocunque vel quovis titulo factis.

III. Utraque Pars in modernis hisce bellorum tempestatibus sedulo communi saluti & defensioni intenta erit, contra quoscunque illius perturbatores, pacique & mutuae securitati stabiliendae, pellendisque e Regno Poloniae, Magno Ducatu Lithuaniae, & Ducatu Prussiae hostibus, unitis consiliis, viribus ac conatibus incumbet; non obstante quovis alio nexu aut conjunctione, quae huic aequissimae intentioni & reciprocae obligationi obstare posse viderentur, vigore autem hujus pacti pro rescissis habentur.

IV. Serenissimus Elector omnia, quæ universum Poloniæ Regnum, Magnumque Ducatum Lithuaniæ & Episcopatum Varmiensem per hoc bellum, aut per

ANNO 1657. Tractatus Suecicos quocunque titulo occupavit, ac ipso facto possidet, statim atque hæc conventio a sua Regia Majestate & Senatoribus ac præcipuis Regni Aulæque Officialibus eidem assistentibus ratihabita fuerit, restituet plenarie & absque ulla reservatione. Evacuatio locorum fiat per Commissarios utriusque partis communi consilio juxta solitam belli rationem, absque injuria & molestia ulla incolarum, & sine demolitione fortalitiorum novorum & antiquorum, nisi id ex communi partium consensu quibusdam in locis expedire videatur, & sine ablatione rei tormentariæ ad Episcopatum spectantis. Quorum intuitu, & aliorum præsertim infra specificatorum, & aliis justis de causis, Ducatum Prussiæ iis finibus circumscriptum, quibus Serenissimus Elector illum olim jure feudali ante bellum exortum possidebat, ipse deinceps & descendentes ejusdem masculi, ex toro ejus legitime provenientes, indeque descendentes omnes, donec quis quam supererit ex descendentibus masculis suæ Serenitatis Electoralis, jure supremi dominii cum summa atque absoluta potestate sibi habebunt, possidebunt, regentque absque omnibus ante hac præstitis oneribus.

V. Quanquam vero Serenissimus Elector, ejusque descendentes omnes masculi omni prorsus vasallagii nexu, quo hactenus Regi & Reipublicæ Poloniæ obstricti fuerunt, iisque omnibus, quæ inde dependent, liberentur, non tamen perpetua feudi alienatio inde sequitur; sed deficientibus masculis ex præmemorata linea legitima Electorali descendentibus, Serenissimis Regibus & Reipublicæ Poloniæ jus suum integrum in præfatum Ducatum reservatur, & tali pacto præfatus Ducatus a Republica Poloniae non avelletur, quae tamen reservatio interim ante casum existentem juri supremi dominii Serenitatis suae Electoralis, ejusque descendentium nullo modo praejudicabit.

VI. Promittit etiam sua Regia Majestas tam pro se, quam pro Successoribus suis, se in casu non existentium descendentium specialem habituros rationem Agnatorum Serenitatis suae Electoralis, nimirum Domus Culmbacensis & Onolsbacensis, & officia collaturum apud Regni Comitia, ut casu caducitatis existente, illi aliis praeferantur, & ad successionem praefati Ducatus admittantur, sub iisdem feudi conditionibus & obligationibus, quibus antehac Serenissimus Elector ejusque Antecessores illum vigore Investiturae possederunt.

VII. Sua Regia Majestas atque Respublica Poloniae hoc ipso exsolvunt status, Officiales, omnesque Prussiae Ducalis subditos priori juramento, quo hactenus obstricti fuerunt: cujus loco Serenissimus Elector juramento se ac subditos omnes Prussiae obstringet ad observantiam horum pactorum & fœderis perpetui in termino extradendae ratificationis: & praeterea universi Prussiae Ordines, Magistratus, Officiales, arcium, portuum; fortalitiorum, civitatum Praefecti jurabunt, se, casu caducitatis existente, Serenis. Regem ac Rempublicam Poloniae pro solis & immediatis Dominis agnituros, eisque omnem obedientiam fidemque debitam praestituros, idque in singulis Ducum Prussiae homagiis coram Deputatis Serenissimi Regis ac Reipublicae Poloniae repetent, juxta formulam juramenti specialem, quae hic sequitur, de die vero ad praefatum juramentum decernenda cum sua Regia Majestate, vel ejusdem Legatis conveniet. ANNO 1657.

Ego N. N. juro, quod casu caducitatis existente, quo possessio plenumque dominium Ducatus Prussiæ ad suam Regiam Majestatem Poloniæ & Rempublicam pertinebit, juxta tenorem tractatus inter suam Regiam Majestatem & Serenitatem suam Electoralem die decima nona Mensis Septembris Anno 1657. initi, Serenissimum Regem Poloniæ ejusque Successores & Rempublicam pro solis & legitimis ac immediatis Dominis meis agnoscam, eisque debitam fidem & obedientiam præstabo. Sic me Deus adjuvet per Jesum Christum, Amen.

VIII. Deficientibus masculis descendentibus ex Linea Electorali praesenti, superstitibus faeminei sexus Marchionissis descendentibus, aut his non existantibus, propinquo gradu agnationis suam Serenitatem Electoralem, ejusque posteros attingentibus, quisquis in Prussiae Ducatu tum temporis succedet, summam persolvet, de qua inter Sacram Regiam Majestatem & Serenitatem suam Electoralem conveniet in ipsa ratificatione, quaeque ibidem exprimetur, donec autem exsoluta fuerit, occupare aut possidere dictis Marchionissis, aut supra dictis proximis haeredibus, licebit Praefecturam Insterburgensem cum omnibus eo spectantibus praediis & Praefecturis Camerae, quas vocant vulgo Kammer-Ambter dictis, iisque omnibus omni meliori modo uti frui debebunt, hac tamen lege, ut quiquid ex fructibus dictae Praefecturae percipient, illud in defalcationem & extenuationem praefatae

ANNO 1657. fatae ſummae capitalis imputetur, quae perſoluta, tenebuntur illam Praefecturam cedere legitimis Pruſſiae Poſſeſſoribus, nec ultra quicquid praetendere.

IX. Sereniſſimus Elector ejusque deſcendentes maſculi, Barones, Nobiles, Civitates & Magiſtratus, ac ſubditos omnes Pruſſiae, cujuscunque gradus & conditionis ſint, in avitis receptisque ſtatutis, juribus & libertatibus, huic conventioni non derogantibus, conſervabunt, manutenebunt, nec quidquam in contrarium attentabunt aut innovabunt vel a quovis attentari aut innovari patientur, ipſis quoque juſtitiam juxta jus Pruſſiae uſitatum & receptum, caeteraque ſtatuta & conſuetudines adminiſtrari curabunt, ſi quis in inferioribus inſtantiis gravatum ſe praetenderit, ad ſupremum Tribunal appellationum a Serenitate ſua Electorali in Pruſſia Ducali erigendum provocare poterit, ibidemque decenti modo jus ſuum perſequi, ulterior provocatio, ſive ordinaria, ſive extraordinaria, aut quocunque nomine veniat, nullum inveniat locum, Praeſes autem & Aſſeſſores iſtius Appellationis, Judicii a Serenitate ſua Electorali ejusdemq; deſcendentibus maſculis conſtituentur ex Pruſſiae Ducalis indigenis & terrigenis, iisque illi juramentum praeſtabunt, nec ſubditi querelas ſuas ad Regem Regnumque Poloniae ullo modo deferre poterunt, aut ab iis admitti; ſimiliter ſua Regia Majeſtas ac Respublica Poloniae promittunt, caſu devolutionis exiſtente ſe praememoratas Statuum Pruſſiae libertates, privilegia, ſtatuta, conſuetudines, juraque recepta integra atque ſalva, dictis Statibus deinceps ſemper conſervaturas, illosque in quieta & tranquilla poſſeſſione eorum omnium manutenturos, nihilque in iis omnibus innovaturos.

X. Loco vaſallagii priſtini Sereniſſimus Elector ejusque deſcendentes perpetuo ac inviolabili fœdere Sereniſſimo Regi ac Regno Poloniae conjungentur, per quod utriusque partis ſtabiliatur in perpetuum ſecuritas, in eum, qui ſequitur, modum.

XI. Sereniſſimus Elector ejusque deſcendentes fidam cum Sereniſſimis Regibus Regnoque Poloniae & Magno Ducatu Lithuaniae colent amicitiam & unionem: nunquam cum Sereniſſimorum Regum vel Regni hoſtibus aliquod fœdus directe vel indirecte inibunt in praejudicium Regis & Reipublicae, tranſitum hoſtibus per ditiones ſuas, portus & propugnacula, annonam quoque & commeatum, ac qualecunque ſubſidii genus ipſis denegabunt, nec portus ſuos ac munitiones ipſis quocunque modo vel titulo in poſſeſſionem tradent. ANNO 1657.

XII. Subſidia, quae in hoc praeſenti bello Serenitas ſua Electoralis Sereniſſimo Regi ac Reipublicae Poloniae conferre tenebitur, illa in particulari tractatu, ea de re inito, ſpecifice deſignata ſunt ac limitata, quae conventio vigore praeſentis pacti per omnia ſervanda erit: quoties autem finito hoc bello, novum aliquod aliud bellum contra Sereniſſimum Regem ac Rempublicam Poloniæ oriretur, ſua Electoralis Serenitas ejusque deſcendentes tenebuntur 1500. pedites & 500. Equites Sereniſſimo Regi ac Regno Poloniae ſubminiſtrare, quibus, poſtquam ex Ducatu Pruſſiae Ducalis educti fuerint, Rex Regnumque Poloniae ſuſtentationem ſubminiſtrabunt.

XIII. Viciſſim vero Sereniſsimus Rex ejusque Succeſſores & Regnum Poloniae, ac Magnus Ducatus Lithuaniae reciprocam cum Serenitate ſua Electorali ejusque Succeſſoribus ſervabunt amicitiam, nullum hoſtibus ipſius aditum in ſuae Serenitatis Electoralis terras concedere, ſed potius defenſioni, conſervationi ac ſecuritati Ducatus Pruſſiae omnibus modis conſulere debebunt, praeſertim ſi hujus conventionis vel ſubſidii miſſi cauſa (de quo ſupra) Sereniſſimo Electori ejusque Succeſſoribus quisquam & quicunque fuerit, ſive in præſenti, ſive deinceps, bellum indicere, aut Ducatui Pruſſiæ inferre voluerit, Sereniſſimus Rex & Regnum Poloniæ adaequato ipſi ſubſidio ſubvenire tenebuntur.

XIV. Copiis Regiis, per Pruſſiam Ducalem, quando opus fuerit, iter patebit: ſine maleficio tamen, noxa aut damno ullo incolarum, ordinabit quoque Sereniſſimus Elector ejusque deſcendentes, itinerum rationes, & quidquid inde dependet, idque ut eo rectius fieri poſſit, mature adventus exercitus Polonici aut turmarum, Sereniſſimo Electori aut Poſteris ejus, vel in abſentia eorum iis, quibus gubernatio Ducatus commiſſa fuerit, a ſua Regia Majeſtate vel a Regni Generalibus vulgo Feldherren indicandus erit; ordinationi autem praedictae exercitus Polonicus ejusque Duces parere neceſſe habebunt: pariter liberum erit Serenitati ſuae Electorali ejusque poſteris Pruſſiae Ducibus, eadem ratione & cautelis ſupra memoratis, per Poloniam & Pruſſiam Regalem, copias militares ducere.

XV. Navibus utriusque partis propriis ſit liber cum omnimoda ſecuritate praeſtanda aditus atque tranſitus per portus,

ANNO 1657. tus, qui sunt in alterutrius partis dominio, absque præjudicio commerciorum atque fortalitiorum & cum omnimoda eorumdem securitate, de qua inter partes deinceps conveniet. Libera quoque erit utrique parti in alterius ditionibus annona, commeatus, ac omnis subsidii bellici coëmptio, utraque pars in alterius partis terris militem conducere poterit; illam tamen eo nomine amice prius compellabit, atque desuper inter utramque partem de modo conveniet, prout fœderis atque amicitiæ ac temporum ratio expostulabit, & hoc semper observabitur, ne ullum partibus incommodum, aut subditis damnum afferatur.

XVI. Exercitium Religionis Cathol. Romanae, prout ante hoc bellum *Suet*icum, juxta antiqua & recentia pacta, in Prussia viguit, aut vigere debuit, conservabitur aut restituetur: liberum erit eam profiteri volentibus, nec ullus unquam ex Ducalibus subditis jam eam profitentibus, aut inposterum eam professuris eam ob rem interpellabitur: Sacella itidem & Oratoria, ac bona omnia Ecclesiastica ipsis appertinentia ubivis, tam in confinibus quam alibi, integra, tuta & concessa illis erunt, in iisdemque liberum ex doctrina institutisque Catholicæ Romanæ Religionis exercitium habebunt: eo nomine turbabitur, perdeturve nemo Religionis Catholicæ causa, ullam vim, injuriam, contumeliam, molestiamve perferet, & quicunque eos aliqua injuria affecerit, severe punietur: ad munera & honores iis, qui ex Catholicis idonei fuerint, liber erit aditus: quicunque etiam in Ducatu Catholici Barones, Nobiles, Civitates, jura patronatus legitimis acquisiverint modis, in locis, ubi jura illa ipsis competunt, iisdem uti ac frui absque impedimento ac contradictione poterunt. Si vero alii Compatroni non Romanæ Religioni addicti fuerint, inibi interque eos lis super ejus exercitio oriatur, a Commissariis, a Serenitate sua Electorali ex utraque Religione pari numero constituendis, componetur vel decidetur, juxta præscriptum Juris Canonici: Templum quoque Regiomontanum, cum suo Cœmeterio & locis ad id pertinentibus, ac fundatione, aliisque juribus receptis in eo statu, quo ante hoc bellum fuerunt, aut esse debuerunt, conservabitur. Personæ Ecclesiasticæ iis immunitatibus & foro in posterum gaudebunt, quibus hactenus gavisæ sunt, aut gaudere debuerunt juxta pacta priora. Jurisdictio spiritualis Reverendissimi & Excellentissimi D. Episcopi Varmiensis, juxta pacta, intacta & integra conservabitur, in Parochum & omnes alias Ecclesiasticas personas, Catholicæ Religioni addictas, omnibus denique juribus, prærogativis ac libertatibus fruentur, quæ tam in antiquis quam recentibus pactis & fundationibus contenta sunt, quæ hic in hac solum materia, denuo confirmantur, ac pro specifice expressis & declaratis habentur. Calendarium (novum) hactenus usitatum & receptum pariter retinebitur, similiter Sereniss. Rex Poloniæ & Respublica pro se & Successoribus suis promittunt, quod in casu devolutionis nihil in præjudicium tam Augustano-Lutheranæ, quam Augustano-Reformatæ Religionis innovabunt aut attentabunt. ANNO 1657.

XVII. Commercia inter Regni Poloniae, M. D. Litu. & Ducatus Prussiae incolas libera erunt ac secura. Circa controversias vero quascunque ratione commercii & omnium inde dependentium, vel eos spectantium, aut quae ad illud quocunque modo referri possunt, Commissio instituetur ad instantiam partis poscentis, & omnia per Commissarios ex utraque parte, ad instantiam sive suae Regiae Majestatis, sive suae *Sereniss*imae Electoralis Celsitudinis, pari numero intra spatium duorum mensium nominandos, amicabiliter componentur. In dominiis vero utriusque partis nulla nova theloneorum onera, tam terrestria, quam maritima, quae ante hoc bellum non fuerunt, in gravamen cujuslibet imponantur, quod si aliqua e re communi de novo imponenda aut augenda videbuntur, id partium consensu fiet.

XVIII. *Si* super limitibus inter utramque partem, aut subditos utriusque partis, ratione videlicet limitum, aut etiam inter suam Regiam Majestatem ac *Suc*cessores Reges, Regnum Poloniae ac M. D. Lithuaniae, & *Se*renitatem suam Electoralem, ejusque *Succ*essores circa observationem ac executionem fœderis ac praesentis Conventionis, aliave quavis de causa aliqua dubitatio aut controversia exoriatur, per Commissarios ad instantiam tam suae Reg. Majestatis, quam suae *Se*renitatis Electoralis, intra * bimestre spatium ab utraque parte aequali numero nominandos, quique, si opus sit, in rem praesentem jurent, amice componantur ac definiantur.

XIX. De pretio, valore, ac æstimatione monetæ, liberoque ejusdem cursu per utriusque ditiones, quoties opus fuerit, amicabiliter conveniendum erit.

XX. Ad interceſſionem Sereniſſimi ac Potentiſſimi Ungariæ & Bohemiæ Regis, per

* Alibi legitur *trimestre*.

ANNO 1657. per præmemoratum Dominum Ablegatum suum interpositam, nec non Serenissimi Electoris Brandeburgici pro plenaria restitutione, & omnimoda securitate cognati Principis majorem in modum instante: Serenissimi Regis Poloniæ Plenipotentiarii perspectam & exploratam habentes suæ Regiæ Majestatis, cum erga cæteros omnes ad obsequium redeuntes, tum specialiter erga Illustrissimum Principem Dominum Boguslaum Radziwiłł, Ducem Bierzarum, Dobinkorum & Sluciæ, Sac. Rom. Imperii Principem, non uno documento literario testatam benignitatem, annuerunt & consenserunt, ut præfatus Princeps tanquam is, qui de facto cum debita submissione ad pristinam obedientiam, fidem & obsequium una cum suis omnibus jam redierit, & omni cum hostibus commercio renunciarit, atque in posterum Serenissimo Regi & Reipublicæ obsequium suum fidele voverit, non modo generalis amnistiæ beneficio frui & gaudere possit, sed etiam speciali præsentis transactionis vigore in Ducatuum suorum patrimonia & omnia bona ac jura, ipsi legitime competentia, in forma plenissima una cum suis restitutus ac restituendus intelligatur, neque ratione injuriarum, damnorum ac hostilitatum, quæ in hoc bello vel per ipsum, vel per ejus ministros aut milites acciderunt, per viam juris aut facti quisquam negotium aut molestiam ipsi, aut partes ipsius sequentibus facessere possit; sed omnia fideli amnestia & præteritorum oblivione, hujus quoque pacificationis vigore sepulta censeantur, salvis nominibus & debitis civilibus, quæ nihilominus persolvenda erunt.

XXI. Fœdus hoc, & omnia in hoc Instrumento contenta sancte servatum iri utraque pars juramento promittet & in præsenti quidem Sereniss. Rex Poloniæ, ac Senatores eidem assidentes hanc conventionem solenniter ratihabebunt, ac juramento firmabunt, promittentque in proximis Comitiis, aut proximo Conventu Comitiorum potestatem habente omnia, quæ his concluſa sunt, ratihabitum iri, similiter Serenitas sua Electoralis illam pari modo ratificabit, ac juramento firmabit, atque hoc fœdus perpetuum, quotiescunque novus Rex Poloniæ electus fuerit, aut Dux Prussiæ in Ducatum succesſerit, ab utraque parte renovabitur confirmabiturque juramento desuper præstito, per Deputatos in animam Principalium jurantes, & si pars alterutra huic conventioni & fœderi contravenerit, & decenter admonita satisfacere neglexerit, pars læsa monere tenebitur Mediatores, ac Serenissimos Reges & Status in Articulo sequenti nominatos, & eorum curam adhibere procurandæ satisfactioni, & huic stabiliendæ concordiæ rationi, utraque Pars sedulo insistet, ut omnia amicabiliter æquis modis componantur. ANNO 1657.

XXII. Pro securitate, & horum pactorum firmitudine fidem suam quoque ut interponant Serenissimi ac Potentissimi Reges Hungariæ & Bohemiæ, item Daniæ Norvegiæque, denique Præpotentes Fœderati Belgii Ordines rogabuntur, ut injuriam aut vim contra hanc conventionem per se omni meliori modo consulant; atque debita ipsis satisfactio procuretur. Confecta autem sunt a supra nominatis Dominis Plenipotentiariis hujus pacificationis & fœderis duo ejusdem tenoris exemplaria, a sua Regia Majestate Poloniæ, & Senatoribus eidem assidentibus, atque a sua Serenissima Electorali Celsitudine Brandeburgensi intra sex septimanas ab infra scripto die ratificanda, & juramento firmanda, atque utrinque permutanda: quorum unum suæ Reg. Majestatis Dominis Plenipotentiariis exhibitum, alterum vero suæ Serenitatis Electoralis Dominis Plenipotentiariis traditum, utcunque autem in majorem Fidem majusque robur a sæpe dictis Dominis Plenipotentiariis utriusque partis propriarum manuum subscriptione, sigillorumque appositione munitum & roboratum est. Acta sunt hæc Welaviæ Prussorum die decima nona Mensis Septembris, Anno salutis humanæ 1657.

VENCESLAUS de LESZNO, *Episcopus Varmiensis, S. R. Majestatis Poloniæ & Sueciæ Plenipotentiarius. mppr.*
(L.S.)

VINCENTIUS CORVINUS GONSIEWSKI, *Supremus Thesaurarius & Campiductor M. D. Lit. S. R. Majest. Poloniæ & Sueciæ Plenipotentiarius. mpr.*
(L.S.)

FRANCISCUS de LISOLA, *Serenissimi Ungariæ & Bohemiæ Regis Consiliarius, & ad hosce Tractatus pro mediatione Ablegatus. mppr.*
(L.S.)

OTTO Liber Baro a SUERIN, *Plenipot. Electoralis. mppr.*
(L.S.)

LAURENTIUS CHRISTOPHORUS SOMNITZ, *Plenipotentiarius Electoralis. mppr.*
(L.S.)

ANNO 1657. CCCXXVIII.

Specialis Conventio inter Poloniæ Regem & Brandeburgi Marchionem de conjungendis armis ad expurgandam quibusvis hoſtibus Poloniam, Pruſſiasque Regiam & Ducalem, per eosdem Plenipotentiarios, iisdem loco, anno & die tractata & concluſa. Ex Archivo Regni Libr. SK. fol. 153.

Quandoquidem, Deo clementer annuente, Sereniſſimus Elector Brandeburgenſis ad ſinceram pacem & amicitiam cum Sereniſſimo Rege ac Regno Poloniæ & Magno Ducatu Lituaniæ, a quibus violento bellorum ingruentium ac neceſſitatis inevitabilis impulſu, invitus avulſus erat, feliciter redierit, ac perpetuo fœdere ita ſe Sereniſſimo Regi ac Regno Poloniæ, & M. D. Lithuaniæ conjunxerit, ut mutuam utilitatem, commodum ac ſecuritatem ſincere procurare, ac promovere teneantur. Ad quem ſcopum attingendum nil expeditius viſum fuit, quam ſi communi ope, viribus ac conſilio arma & ſtudia conjungerentur, ad expurgandum quibusvis hoſtibus Poloniam, & totam Pruſſiam Regiam & Ducalem periculo liberandam, ac removenda omnia obſtacula, quæ communem utriusque partis tranquillitatem impediunt, & optatam pacem eo citius ac efficacius conſequendum: circa quod ſpecialis conventio inter partes, per eosdem Reverendiſſimum, Illuſtriſſimos & Excellentiſſimos DD. utriusque partis Plenipotentiarios, nominatos in pacis Inſtrumento ſtabilita fuit, in eum, qui ſequitur, modum:

I. *S*ereniſſimus Rex Regnumque Poloniæ & Magnus Ducatus Lithuaniæ, durante hoc bello, requiſito armorum ac militum præſidio Sereniſſimo Electori Brandeburgenſi, ejusque Statibus ac Provinciis tam in Imperio, quam hic in Pruſſia contra præmemoratos hoſtes, vel quoscunque eorum confœderatos & adhærentes, quoties neceſsitas exiget, ſuccurrent: quibus Sereniſsimus Elector, quoties pro ſua defenſione in propriis ipſius Provinciis militabunt, victum & ſubſiſtentiam, prout proprio ſuo militi, ſuppeditabit.

II. Similiter Sereniſsimus Elector Brandeburgenſis pro communi partium utilitate, toto hoc bello durante, inſtructum cum omnibus pertinentiis & re tormentaria habebit exercitum ſex millium militum, partim equitum partim peditum, quibuscum vel ipſe contra ſuper deſcriptum hoſtem aget, aut cum Polonis conjunget, juxta rerum exigentiam, habito deſuper communi conſilio, quibus, etiamſi plures fuerint, ſimiliter Sereniſsimus Rex ac Respublica Poloniæ victum & ſubſiſtentiam, quamdiu pro ipſis & in ipſorum territoriis ſunt militaturi, ſubminiſtrare debebunt: nec Serenitas ſua Electoralis, pendente hoc bello quidquam ultra prædictum numerum militum ſubminiſtrare tenebitur, niſi ſponte volet. ANNO 1657.

III. Si *S*ueci aut eorum aſſeclæ conjunctionis odio, vel alio quovis colore intra decennium poſt hoc bellum finitum Sereniſsimum Electorem non ſolum in Ducatu Pruſsiæ, ſed & in Imperio, armis ſuis infeſtare tentaverint, *S*ereniſsimus Rex Poloniæ & Respublica tenebuntur ipſi ſubvenire, & viciſsim eodem caſu Serenitas ſua Electoralis per totum illud decennium poſt confectam pacem tenebitur ſubſidium *S*ereniſsimo Regi ac Reipublicæ ad ipſorum defenſionem, iisdem ut ſupra conditionibus, ſuppeditare. De quibus auxiliis ſibi mutuo ferendis ſpecialis declaratio fiet inter ſuam Regiam Majeſtat. & *S*erenitatem ſuam Electoralem in ipſa ratihabitione. Liberum quoque erit Sereniſsimo Electori amplecti fœdus inter *S*ereniſsim. Domum Auſtriacam & *S*ereniſsim. Regem ac Rempublicam Poloniæ initum, ac ſecuritatibus omnibus in illo comprehenſis frui.

IV. Quando utriusque partis conjunctæ fuerint copiæ, expeditiones militares omnes communi conſilio, & utriusque partis Generalium conſenſu ſuſcipientur, ſi in terris, ad Serenitatem ſuam Electoralem ſpectantibus, aut aliis in locis ſuæ *S*eren. Electoralis cauſa tantum bellum geratur, belli directio ad *S*erenitatem ſuam Electoralem ſpectabit. *S*erenitate ſua Electorali vero abſente, omnia fient communi conſilio, & ſi opus fuerit, de directione inter principales conveniat, habito reſpectu ad diſcrimina Generalium. *S*imiliter etiam quando copiæ Electorales pro *S*ereniſsimo Rege aut Republic. Poloniæ certabunt, idem juris ſtatuetur, de cætero ſalva erit utriusque partis Generalis in milites ſuos jurisdictio, & æqualis, ſemper inter milites utriusque partis laborum, ſecundum numerum eorundem proportionata diſtributio; in quocunque autem territorio copiæ tam Regiæ quam Electorales fuerint, ii, quibus annonæ commeatusque cura commiſſa fuerit, ex æquo utriusque partis militibus, ſecundum eorum numerum, de ſuſtefitatione proſpicient.

V Neutra pars poterit ſine alterius ſcitu, conſenſu, ac præſentia Deputatorum

Annorum pacem, induciasve cum hostibus paciſci, nec arma deponere, antequam utrique parti de ſecuritate omnimoda proſpiciatur, ad plenariam partium ſatisfactionem. Sereniſsimus Elector Brandeburgenſis in pace cum Sereniſsimo Magno Moſchoviæ Care includetur, cum omnimoda ſua ſecuritate & obſervatione fœderis perpetui & conventionis cum Sereniſsimo Rege ac Regno Poloniæ & Magno Duce Lithuaniæ initæ. 1657.

VI. Cæterum quum intuitu damnorum, periculorumq; quæ pendente bello Ser. ſuæ Electorali ſubeunda erunt, aliisque de cauſis æquum viſum fuerit, ſuæ Regiæ Majeſtati & Reipublicæ, ut propenſionem ſuam & Regni erga Serenitatem ſuam Electoralem, ejusque inclytam Domum re ipſa demonſtrarent, & illorum omnium dignam haberent rationem, aliquam ipſi congruam ſatisfactionem concedere. Et præterea ſua Serenitas Electoralis certam pecuniæ ſummam, vel contributiones ad belli ſumptus, & neceſſarios militum delectus prætenderit, Reverendiſſimus, Illuſtriſſimi & Excellentiſſimi Domini Plenipotentiarii ſuæ Serenitatis Electoralis deſiderio plene ſatisfacere ſumme optaverint, atque nonnulla, quæ circa hoc pactum in mandatis habuerunt, declararint, tamen quum ad complanandum hoc negotium penitus atque ſufficienter inſtructi non fuerint, res iſta ad ulteriorem ſuæ Regiæ Majeſtatis declarationem aut conventionem in ipſa ratihabitione faciendam remiſſa eſt, ita, ut nihilominus pax interea concludatur. Interea vero Serenitas ſua Electoralis declarat ac proteſtatur, ſe ante dictam declarationem ſeu ratihabitionem nullo modo velle obligari ad executionem eorum, quæ in articulo quarto conventionis principalis de evacuatione locorum conventa ſunt. Quæ omnia ſancte & inviolabiliter obſervatum iri pars utraque ſub fide ſua & juramento promittet, prout ex nunc Reverendiſſimus, Illuſtriſſimi & Excellentiſſimi Domini Plenipotentarii, nomine Sereniſſimorum ſuorum Principalium, de facto promittunt, ſeque intra ſex hebdomadas Sereniſſimi Regis ac Senatorum eidem aſſidentium uti & Serenitatis ſuæ Electoralis ratihabitionem, nec non etiam in proximis Regni Comitiis eorum omnium, quæ hic acta & concluſa ſunt, plenam confirmationem procuraturos. In quorum fidem hæc a ſæpe dictis Plenipotentiariis propriarum manuum ſubſcriptione, ſigillorumque appoſitione munita roborataque ſunt. Welaviæ Pruſſorum, die decima nona Menſis Septembris. Anno ſalutis humanæ milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo, ſeptimo. Anno 1657.

Venceslaus de Leszno, *Epiſcopus Varmienſis, S. R. Majeſtatis Poloniæ & Sueciæ Plenipotentiarius. mppr.*
(L.S.)

Vincentius Corvinus Gonśiewski, *Supremus Theſaurarius & Campiductor M. D. Lith. ſuæ Majeſt. Poloniæ & Suæciæ Plenipotent. mppr.*
(L.S.)

Franciscus de Lisola, *Sereniſſimi Ungariæ & Bohemiæ Regis Conſiliarius, & ad mediationem horum Tractatuum Ablegatus. mppr.*
(L.S.)

Otto Liber Baro a Suerin, *Plenipot. Electoralis. mppr.*
(L.S.)

Laurentius Christophorus Somnitz, *Plenipotentiarius Electoralis. mppr.*
(L.S.)

CCCXXIX.

Confirmatio Pactorum Velavienſium; ubi quoque Præfecturæ Bytow & Lavenburg Duci Pruſſiæ in Feudum conferuntur, atque Elbinga cum territerio in poſſeſſionem ceditur. Dat. Bidgoſtiæ 6. Novembris. 1657. *Ex Originali.*

Nos Joannes Casimirus Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Smolenſciæ, Czerniechoviæque, nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque Rex hæreditarius. Teſtamur præſentibus pro Nobis Succeſſoribusque noſtris Regibus & Regno Poloniæ ac Magno Ducatu Lithuaniæ, Nos univerſa & ſingula capita, pactis ſupra ſcriptis comprehenſa, bona fide ex Senatus Conſulto approbaſſe, confirmaſſe & ratihabuiſſe, prout ea hiſce nunc ex Senatus Conſulto approbamus, confirmamus, & ratihabemus, promittentes verbo Regio, & ſub fide præſtiti tam a Nobis, quam Conſiliariis noſtris, Officialibusque, lateri noſtro aſſidentibus, juramenti, Nos prædictis pactis poſthac conſtanter inhæſuros, curaturosque, ut omnia & ſingula pactorum capita, quæ a noſtra parte, ac Reipublicæ Poloniæ nomine promiſſa ſunt, ſancte & religioſe obſerventur, imo impedituros, ne a quopiam violentur, &

ANNO 1657. quoniam nonnulla ad Nos in negotio conjunctionis armorum & aliis remissa sunt, atque super iis sequenti ratione inter Nos & Serenissimum Principem Electorem super memoratum conventum est modo infra scripto, ea secundum conventionem initam addimus, illaque eandem vim atque vigorem cum superioribus articulis & Senatus Consulto habere volumus, atque hisce tribuimus, pollicemurque eadem fide jurata, in proximis Comitiis omnia, quæ superioribus articulis continentur, & quæ hic sequuntur, omnium Ordinum consensu confirmatum & ratihabitum iri. Igitur probe perpendentes, cum pericula, quæ suæ Serenitati Elect. terrisque ipsius per ipsam separationem a partibus Suecicis imminent, tum quantum interfit nostri atque Reipublicæ, vicinum Nobis Principem justis devincire modis, tum inprimis quanta quamq; utilia Nobis Regnoq; Polon. per effectivam & actualem armorum Nobiscum conjunctionem, præstare sua Serenitas Electoralis deinceps possit officia, tam belli quam pacis tempore. Ad demonstrandam præterea singularem propensionem nostram, Regnique nostri erga suam Serenitatem Elect., ejusque Domum Inclytam, suæ Serenitati Electorali ejusdemque posteris masculis, ex legitimo thoro ejusdem descendentibus, pariter ex Senatus Consulto & consilio Dominorum Consiliariorum tam spiritualium, quam sæcularium Regni nostri, duas Præfecturas Luneburgensem & Bitovienſem, cum omnibus & singulis eorum subditis, vasallis, fructibus, libertatibus, eminentiis, censibus, proventibus, juribus & pertinentiis universis tenendas, habendas, fruendas, utendas, & possidendas in perpetuum jure feudi pro Nobis & Successoribus nostris Regibus Poloniæ dedimus, concessimus, ac illum de eis ipsis arcibus & oppidis Bytau & Lunenburg investivimus, & tenore præsentium damus & concedimus, & investimus. Officiales nostros & incolas quoscunque ibidem juramentis & subjectionibus, quibus hactenus Nobis & Reipubl. obstricti fuerant, hoc ipso exolventes. Præterea de ampliori gratia & benevolentia nostra Serenitatem ejus ac illius hæredes ab omni juramento, nec non tributis & exactionibus quibuscunque, Nobis & Posteris nostris, ratione prædictarum arcium & oppidorum præstandis, dimittimus, & liberos facimus, prout olim a Ducibus Pomeraniæ eædem Præfecturæ Bytau & Lunenburg tenebantur. Pollicemur præterea pro Nobis & Successoribus nostris, dictum Serenis. Principem ac ejus Hæredes in prædictis arcibus & earum pertinentiis, quantum in Nobis est, defendere ac tueri. Tenebitur autem, & obligatus esse debebit præfatus Serenis. Elector ejusque Successores, ad singulas Successorum nostrorum Regum Poloniæ Coronationes Consiliarios aut Officiales suos mittere, qui hoc ipsum jus feudale de præfatis arcibus & oppidis ad Regnum pertinens recognoscent, & literas ejus recognitionis & renovationis feudi, quæ gratis illis debent dari, a novis Regibus accipient. Quodsi aliqua legitima causa impediet, ut hoc officium & debitum in Coronationibus Successorum nostrorum non fecerint, nil ea negligentia illis detrimenti afferre debebit, dummodo alio brevi tempore post Coronationem id præstare curaverint. Ubi vero ipse Serenissimus Princeps Dominus FRIDERICUS WILHELMUS, Marchio & Elector Brandeburgicus, in Prussia Dux &c. sine legitimis masculis feudi hæredibus, vel eorum legitimi masculi feudi hæredes non relicta prole virili decederent, stirpsque & progenies eorum mascula & legitima deficeret, extunc prædictæ arces & oppida Bytau & Lunenburg, cum omnibus suis bonis, subditis, vasallis, fructibus, libertatibus, juribus, eminentiis & pertinentiis universis, ac cum pleno jure & possessione citra omnem difficultatem ad Nos & Posteros nostros Reges Poloniæ redibunt. Etsi quidem ad præsens Præfecturæ istæ a Donatariis nostris possidentur, ideo usum fructum, ante hanc cessionem ipsis debitum, atq; quidquid juris in illis habuerunt unquam, alia ratione dignisq; modis compensabimus, ita, ut vacua omnino possessio, & plena fructuum perceptio suam Serenitatem Electoralem ex hoc ipso tempore manere, neque quisquam ipsi ratione satisfactionis suæ negotium facessere debeat. Religionis Catholicæ exercitium in præfatis Præfecturis Lunenburg & Bytau, prout ad hanc usque diem fuit, liberum erit. Jurisdictio Episcopi Vladislaviensis in Templa Catholica Sacerdotesque integra maneat, proventus videlicet, decimæ, census, & si qui sint alii, Parochis & Ecclesiis suis extradentur, & renuentes ad extradendum a Præfectis ejusdem Serenitatis cogentur. Causæ tam Nobilium, quam plebejorum matrimoniales ad Forum Ecclesiasticum pertinebunt, Nobilitas juribus, privilegiis bonisque suis eodem modo, ac sub immediato dominio nostro utebatur, utetur, frueturque sub sua Serenitate Electorali. Decreta rerum judicatarum, prout sub immediato dominio nostro lata sunt, inviolata

ANNO 1657.

ANNO 1657. violata maneant, gubernationis & appellationum ratio eadem erit, quæ fuit ſub Ducibus Pomeraniæ, ſalvis privilegiis. Jura patronatus Regia reſervantur ejus Serenitati Electorali, & Nobilibus, ſi quæ habent, juxta privilegia & uſum eorumdem, ita tamen, quod juxta declarationem, circa hanc conventionem ab ejus Serenitate factam, ad Eccleſias Catholicas Parochiales præſentabit ejus Serenitas Electoralis Sacerdotes Catholicos, ad commendationem Epiſcoporum Vladislavienſium, ab iisdem Epiſcopis Vladislavienſibus inſtituendos, ita, ne Eccleſia ultra duorum menſium ſpatium vacare poſſit.

Propter eandem armorum conjunctionem, & ſupra memoratas alias rationes ſuæ Seren. Elect. Civitatem Elbingenſem, cum toto ejusdem diſtrictu & territorio, pleno dominii jure ſibi habendam, poſſidendamque una cum reditibus, qui inde ad Reges Regnumque Poloniæ olim deferebantur, concedimus, promittimusque, quod, quamprimum ex poteſtate Suecorum erepta, aut recuperata fuerit, nemini, quam ſuæ Serenitati Electorali vacua ejus poſſeſſio tradi debeat, citra ullas pœtenſiones, vel dilationes, præſidio ſuæ Serenitatis munienda, ſine ullo ſumptu Regis & Regni.

Quam quidem Civitatem Elbingenſem eodem modo poſſidebit, tenebitq; & ea fruetur ſua Serenitas ejusque poſteri, atque a Nobis & Regno Poloniæ, ad hoc ultimum bellum Sueticum 1655. tenebatur & poſſidebatur, etiam quoad commercia, & jura aliarum civitatum noſtrarum Pruthenicarum, nulla præterea nova telonea inſtituendo.

Commiſſio, quoties opus fuerit, inſtituetur ab utraque parte pari numero Commiſſariorum, omnium intereſſe habentium, ac imprimis civitatum noſtrarum Pruthenicarum habeatur ratio, ne illæ in ſuis commerciis, omnibusque inde dependentibus præjudicium patiantur, utque gravamina ac prætenſiones, quas inter ſe habere prætendunt, per Commiſſionem aboliantur, vocatis ad diem Commiſſionis civitatum earundem Pruthenicarum Deputatis.

Religionis Catholicæ & Auguſtanæ exercitium Elbingæ liberum ſit, ſtatusque ejusdem Religionis Catholicæ idem erit, prout ante hoc bellum fuit. Juriſdictio Epiſcopi in Sacerdotes Catholicos, prout ante, integra maneat. Jus patronatus ejusdem Eccleſiæ Elbingenſis Catholicæ ad Nos ſpectabit, Templum Catholicis ademptum reſtituetur, proventusque & fundi omnes Eccleſiæ Catholicæ, quibus ante hoc ultimum bellum Sueticum utebatur fruebaturque, reddentur, Catholicis præterea ad Magiſtratum acceſſus patebit. De ſumma juxta Articulum octavum fœderis perpetui exolvenda conventum eſt, quod haeredibus in dicto Articulo deſignatis & deſcriptis, in caſu ibidem expreſſo, ſumma centum quinquaginta millium Talerorum Imperialium ſolvi debeat. Quæ omnia cum bene expenſa, ex Senatus Conſulto peracta atque concluſa ſint, in eorum fidem & majus robur, hoc inſtrumentum manu noſtra ſubſcriptum, ſigillo inſuper Regni noſtri muniri juſſimus. Actum Bidgoſtiæ die ſexta Menſis Novembris, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo ſeptimo, Regnorum noſtrorum Poloniæ nono, Sueciæ vero decimo Anno. Præſentibus ut ſupra. ANNO 1657.

CCCXXX.

Literæ JOANNIS CASIMIRI *Poloniæ Regis, quibus de ſubſidio bellico ſibi invicem per decennium dando cum Duce Pruſſiæ convenitur, Eique Præfectura Drahimenſis ceditur pro centum viginti millibus Talerorum Imperialium. Datum* Bidgoſtiæ 6. Novembris 1657. *Ex Archivo Regni Lib. SK. fol. 170.*

JOANNES CASIMIRUS DEI Gratia Rex Poloniæ, M. D. L. Ruſſiæ, Pruſſiæ, &c. Significamus &c. Quod ad tractandum cum Sereniſſimo Principe Domino FRIDERICO GUILHELMO Marchione Brandeburgico, S. R. Imperii Archicamerario & Principe Electore, Magdeburgenſi, in Pruſſia, Juliæ, Cliviæ, Montium, Stetini, Pomeraniæ, Caſſubiorum, Vandalorumque, nec non in Sileſia Croſnæ Carnoviæque Duce, Burgrabio Norinbergenſi &c. certos deputavimus Plenipotentiarios, illique cum ſuæ Serenitatis Electoralis Plenipotentiariis congreſſi, poſt conſtituta pacificationis & perpetui fœderis, inter Nos, Regnumque noſtrum Poloniæ, ac ejus Serenitatem Electoralem Pacta, præterea in alios de conjunctione armorum articulos, quos pactis perpetui fœderis adjunctos hic pro inſertis haberi volumus, convenerunt, ac denique nonnullos ex iisdem ad noſtrum mutuum congreſſum & colloquium diſtulerunt. Inter alia, quæ ad Nos ſupradicti Plenipotentiarii utrinque deputati rejecerunt, & remiſerunt, illud quoque Articulo tertio, de

Anno 1657. conjunctione armorum rejectum & remissum est, ut mutuo consensu determinaremus cum ejus Serenitate Elect. & quantitatem & qualitatem copiarum, quibus intra decennium, post hoc bellum finitum alter alteri subvenire teneatur. Itaque in hunc modum inter Nos convenimus, videlicet: quod Nos, seu Successores nostri Reges & Regnum Poloniae octo millia militum, hoc est, quinque millia equitum, tria vero millia peditum, ejus Serenitati Electorali, seu Serenitatis ejus Successoribus auxilii nomine submittere debebimus. *S*ereniss. vero Elector Nobis ac *S*uccessoribus nostris & Regno Poloniae medietatem harum copiarum, hoc est: duo millia equitum & duo millia peditum submittere debebit. Quod vero attinet summam pecuniae, quam a Nobis et Regno ejus *S*erenitas Electoralis ad belli sumptus et necessarios militum delectus poposcit, quoniam id quoque ad Nos, Articulo sexto Tractatus de conjunctione armorum, rejectum & dilatum est, concessimus & concedimus ejus *S*erenitati Electorali ad sumptus belli et delectus militum, quos toto hoc bello, sive citius sive tardius finiendo, faciet, summam centum viginti millium Talerorum semel pro semper, intra tres annos, a data praesentium, exolvendam, ita, ut quolibet anno per hoc triennium quadraginta millia Talerorum Imperialium Nos et Respublica solvere teneatur. Majoris autem securitatis causa, et in eventum non solutionis summæ praefatae centum viginti millium Talerorum, cum consilio DD. Consiliariorum nostrorum, tam spiritualium quam saecularium, et ex *S*enatus Consulto, inscribimus et obligamus arcem et oppidum Drahim, vigoreque praesentium in eundem Capitaneatum Drahimensem intromittimus ejus *S*erenitatem Electoralem, cum omnibus ejusdem Praefecturae Drahimensis vasallis, subditis, fructibus, libertatibus, eminentiis, censibus, proventibus et pertinentiis universis ac singulis, nihil excipiendo, vel Nobis et Regno, aut *S*uccessoribus nostris reservando, pleno dominii jure, cum omnibus utilitatibus inde venientibus tenenda, habenda et possidenda eousque, quoad praedicta centum viginti millium Talerorum Imperialium summa suae *S*erenitati Electorali, vel ejusdem posteris realiter pleneque exoluta fuerit. Et quidem tali ratione, ut post exitum triennii, a data praesentium, in casum non subsecutae solutionis, supra memorata sua *S*erenitas Electoralis, vel ejusdem Posteri, praedictam Praefecturam Drahimensem, cum omnibus ejusdem pertinentiis, supra expressis, propria auctoritate, facta tamen prius solutionis requisitione et denuntiatione, sine additione alicujus officii, in possessionem accipere, indeque omnes fructus percipere, usque ad plenariam inscriptae summae solutionem, jus, potestatemque habeat. In quem casum Nos, *S*uccessoresque nostri tenebimur et tenebuntur, possessorem vel tenutarium, sive donatarium praedictae Praefecturae alia condigna ratione compensare, suam *S*erenitatem et ejusdem Haeredes circa hanc inscriptionem tueri, et contra quemcunque evincere. Et hanc quidem conventionem, hisce literis comprehensam, superioribus pactis et articulis, generali ratificatione descriptis, addimus, eandemque vim et vigorem cum illis ex *S*enatus Consulto habere volumus. Quodsi ob non solutam praefatam summam intra decursum triennii, ejus *S*erenitas Electoralis supra dictam Praefecturam Drahimensem in possessionem suam acceperit, tunc Religionem Catholicam Romanam in eo statu, in quo nunc est, in eadem Praefectura Drahimensi conservabit. Jus patronatus autem ad Beneficia Ecclesiastica, in eadem Drahimensi Praefectura sita, Nobis, *S*uccessoribusque nostris Regibus Poloniae reservamus. In cujus rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo Regni communiri jussimus. Datum Bidgostiae die sexta Mensis Novembris, Anno Domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo septimo, Regnorum nostrorum Poloniae et *S*ueciae decimo Anno. Anno 1657.

JOANNES CASIMIRUS Rex.

(L.S)

Major. Canc. Regni.

CCCXXXI.

Cautio juris in Ducalem Prussiam Illustrissimo Principi Domino Christiano Wilhelmo *Marchioni Brandeburgensi.* Dat. Bidgostiæ 6. Nov. 1657. *Indid. fol. 174.*

Joannes Casimirus Dei Gratia Rex Poloniae &c. *S*ignificamus etc. Quod posteaquam Ducalem Prussiam concessimus, jure supremi dominii, cum summa atque absoluta potestate *S*ereniss. Friderico Guilhelmo Marchioni Brandeburgico, S. R. Imperii Archicamerario, et Principi Electori, Magdeburgensi, in Prussia, Juliae, Cliviae, Montium etc. Duci

ANNO 1657. Duci &c. Domino in Ravenſtein ejusque deſcendentibus maſculis, ex thoro ejus legitime procreatis, nihil per haec perpetui fœderis pacta, die decima nona Septembris Velaviae inita, & die ſexta Novembris eodem Anno MDCLVII. a Nobis confirmata, derogare voluimus, nec derogatum quidquam eſſe hiſce literis noſtris declaramus juri feudali, quod in eandem Ducalem Pruſſiam Illuſtriſſimus Princeps Dominus CHRISTIANUS GUILHELMUS Marchio Brandeburgen. pro ſe, legitimisque ſuis haeredibus maſculis, pactis, Anno milleſimo ſexcenteſimo undecimo cum *Sereniſſimo* glorioſiſſimae recordationis Domino SIGISMUNDO III. Rege Poloniae & Sueciae, Parente noſtro colendiſſimo, & Regno Poloniae initis, legitime acquiſitum habet. Quod quidem jus ipſius inviolatum illi ſervatum iri, pro Nobis & Sereniſſimis *Succeſſoribus* noſtris pollicemur. In quorum fidem præſentes manu noſtra ſubſcriptas ſigillo Regni communiri juſſimus. Datum Bidgoſtiae die ſexta Menſis Novembris, Anno Domini MDCLVII. Regnorum noſtrum Poloniae & Sueciae decimo Anno.

JOANNES CASIMIRUS Rex.

CCCXXXII.

Exemptio Incolarum Ducalis Pruſſiæ a priori juramento. Ibid. Eodem die & Anno. *Ind. fol. 175.*

JOANNES CASIMIRUS Rex Poloniæ, &c. Significamus, quorum intereſt, univerſis & ſingulis. Quod omnes & ſingulos Ducalis Pruſſiæ incolas, cujuscunque ſtatus, dignitatis, præeminentiæ, conditionisque fuerint, pro Nobis & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris Regibus Poloniæ, & inclyto Regno Poloniæ, a præſtitis ſeu Nobis, ſeu Anteceſſoribus noſtris Regnoque Poloniæ, ſuper pace perpetua Anni 1525. tum & tranſactione Anni 1611. juramentis, homagiis, ſponſionibus cautionibusque quibuscunque, ſponte, libere & de certa ſcientia abſolvimus, dimiſimus, relaxavimus, præſentiumque vigore abſoluimus, dimittimus, relaxamusque, ita tamen, ut ad obſervationem pactorum, fœderisque perpetui, cum Sereniſſimo Principe Domino FRIDERICO GUILHELMO Marchione Brandeburgico, Sacr. Rom. Imperii Archicamerario, & Principe Electore, Magdeburgen. Pruſſiæ, Juliæ, Cliviæ, Montium, Stetini, &c. Duce &c. Domino in Ravenſtein, per Commiſſarios Plenipotentiarios utriusque noſtrum die decima nona Septembris Anni præſentis Velaviæ initi & concluſi, ac a Nobis cum conſenſu Dominorum Conſiliariorum noſtrorum, tam ſpiritualium, quam ſæcularium, & ex Senatus Conſulto die ſexta Novembris Anno præſenti Bidgoſtiæ additis certis articulis ratihabiti, noſtroque & Senatorum ac Officialium, lateri noſtro aſſidentium, juramentis confirmati, pro ſe, poſteris, Succeſſoribusque ſuis ſeſe obſtringant, & jurent coram Commiſſariis noſtris, ea forma juramenti, quæ in præfatis pactis Fœderis perpetui præſcripta eſt, juxta quæ eadem pacta ſuæ Sereniati Electorali, ac ejusdem poſteris maſculini ſexus, ejusdem feudi hæredibus, quousque ullus eorum extiterit, omnem fidem obedientiamque præſtent, & ſi illorum nulli amplius extiterint, tunc demum Illuſtriſſimo Domino CHRISTIANO VILHELMO Marchioni Brandeburgico, (ſi tunc ſupervixerit) ultimo ex tribus olim Fratribus, ſimultanee Anno 1611. cum Sereniſſimo Principe Domino JOANNE SIGISMUNDO Marchione Brandeburgen. &c. Duce in Pruſſia inveſtitis, fidem obedientiamque juxta priora pacta præſtabunt. In quorum fidem &c. Datum Bidgoſtiæ die 6. Novembris 1657. ANNO 1657.

CCCXXXIII.

Reverſales Electoris Brandeburgici FRIDERICI VILHELMI *Regi Poloniæ traditæ, quod ſolutis ſibi a Rege & Regno Polon. quadringentis millibus Thalerorum Imperialium Urbem Elbingam retradere debeat.* Bidgoſtiæ die 6. Novembris 1657. *Indid. Lib. SN. fol. 40.*

FRIDERICUS GUILHELMUS Dei gratia Marchio Brandeburgen. Sacr. Rom. Imperii Archicamerarius & Princeps Elector, Magdeburgi, Pruſſiæ, Juliæ, Cliviæ, Montium, Stetini, Pomeraniæ, Caſſubiorum, Vandalorumque nec non in Sileſia Croſnæ, Carnoviæque Dux, Burgrabius Norimberg. &c. Princeps Halberſtadi & Mindæ, Comes Marcæ & Ravensbergi, Dominus in Ravenſtein. Notum teſtatumque facimus hiſce Reverſalibus noſtris; quod quanquam ſua Regia Majeſtas Poloniæ & Sueciæ in ratificatione & declaratione pactorum, inter ſuam Regiam Majeſtatem & Rempublicam Poloniæ ac Nos Welaviæ die decima nona Septembris Anni praeſentis initorum, & poſtea Bidgoſtiae confirmatorum & juratorum, in ſatisfactionem Nobis pleno jure dominii Urbem

ANNO 1657. Elbingenſem conceſſerit: Nos tamen intuitu, & ratione factae Nobis remiſſionis quingentorum equitum de ſubſidio duorum millium vigore ſupra dictorum pactorum fœderis perpetui Reipublicæ Poloniae alias praeſtandorum, tum reſpectu declarationis nomine ſuae Regiae Majeſtatis & Reipublic. factae, quod muri, atque fortificationes omnes dictae Urbis Elbingenſis ante retraditionem per noſtros praeſidiarios deſtrui debeant, promiſiſſe, & Nos haeredesque noſtros obſtrinxiſſe, quemadmodum hiſce promittimus & obſtringimus, quod dictam Urbem cum territorio, ſolutis Nobis a ſua Regia Majeſtate & Regno Poloniae, ex propria pecunia publica quadringentis millibus Talerorum Imperialium a ſua Majeſtate oblatis, iterum ſuae Regiæ Majeſtati, ejusdemque Succeſſoribus & Regno in proprium uſum, pro ſe tantum eam redimentibus cedere, & retradere tenebimur, & poſteri noſtri tenebuntur. In cujus rei fidem haec manu noſtra ſubſcripſimus, & ſigillo noſtro Electorali firmari juſſimus. Datae Bidgoſtii die ſexta Menſis Novembris, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo ſeptimo.

FRIDERICUS VILHELMUS
Elector.

(L.S.)

CCCXXXIV.

Formulæ jurisjurandi, quo tam a Rege & Electore, quam a Senatoribus Poloniæ, omnia Pacta præmiſſa firmata ſunt. Ex Archivo Regni Libr. SN. fol. 41.

Ego JOANNES CASIMIRUS *Rex Poloniæ &c. juro ſuper hæc Sancta Evangelia pro me & Succeſſoribus meis Regibus Poloniæ, Magnisque Ducibus Lithuaniæ &c. quod Pacta fœderis perpetui cum Sereniſſimo Principe Domino* FRIDERICO WILHELMO *(tit. tot.) ejusdemq; Succeſſoribus Marchionibus Brandenburgicis in Pruſſia Ducibus, per Commiſſarios meos die 19. Septembris Anno 1657. Welaviæ inita & tranſacta, in ſpecie vero ea, quæ ad Tractatum cum Nobiſmet ipſis remiſſa, atque hic concluſa ſunt, in omnibus articulis, punctis & clauſulis obſervabo & manutenebo, eaque ab omnibus ſubditis meis obſervari faciam, nec eisdem ſive directe vel indirecte contraveniam, aut contravenire patiar; Promittoque in proximis Comitiis omnia, quæ iisdem contenta ſunt, ratihabitum iri. Sic me Deus adjuvet.*

Senatorum vero Poloniæ talis erat: ANNO 1657.

Ego N. Senator Regni Poloniæ, juro ſuper S. Dei Evangelia, quod pro poſſe curabo, ut Pacta fœderis perpetui cum Sereniſſimo Principe ac Domino &c. per Commiſſarios S. R. Majeſt. &c. obſerventur, nec iisdem a quopiam contraveniatur, utque in proximis Comitiis omnia, quæ iisdem contenta ſunt, ratihabeantur.

Juramentum Sereniſſimi Electoris Brandeburgici.

Ego FRIDERICUS WILHELMUS *Marchio & Elector Brandeburgicus, in Pruſſia Dux, juro ſuper hæc Sancta Dei Evangelia pro me, & Succeſſoribus meis Marchionibus Electoribus Brandeburgicis, in Pruſſia Ducibus, quod Pacta fœderis perpetui cum Sereniſſimo & Potentiſſimo Principe Domino* JOANNE CASIMIRO *Rege Poloniæ &c. &c. Ejusdemque Succeſſoribus Regibus Poloniæ, Magnis Ducibus Lithuaniæ, per Commiſſarios meos die decima nona Menſis Sept. An. Dom. 1657. Velaviæ inita & transacta, in ſpecie vero ea, quæ ad Tractatum cum ſua R. Majeſt. remiſſa, atque hic concluſa ſunt, in omnibus articulis, punctis, clauſulis obſervabo, & manutenebo, nec eisdem directe ſive indirecte contraveniam, aut contravenire patiar, ſubditosque meos omnes Ducatus Pruſſiæ corporali juramento obſtringam ad obſervantiam ſupra dictorum Pactorum & Fœderis perpetui. Sic me Deus adjuvet.*

CCCXXXV.

Puncta duo ex Tractatu LEOPOLDI *Hungariæ & Bohemiæ Regis, atque* FRIDERICI VILHELMI *Electoris Brandeburg. Poloniam concernentia.* Dat. Coloniæ ad Spream die 30. Januarii 1658. *Ex Archivo Neſviſ. Principum Radivilorum.* 1658.

I. Inprimis fœdera defenſiva, jam ante tam inter dictos Sereniſſimos & Potentiſſimos Hungariæ & Bohemiæ, Poloniæque Reges, quam eosdem etiam & Sereniſſimum Electorem Brandenburg. recenter * inita, in ſuo vigore maneant, prouti per hanc Conventionem corroborantur.

II. In præſenti vero, cum dictus Rex Sueciæ, contra jus induciarum, Regi, Regnoque Poloniæ, in Inſtrumento Pacis Monaſterienſis & Osnabrugenſis compre-

* Tom. I. pag. 317.

Anno 1658. prehenſo, bellum intulerit, ac Serenitatem ſuam Electoralem in Ducatu ejusdem Pruſſiæ infeſtis aggreſſus ſit armis: Tum denique Regiam quoque Hungariæ & Bohemiæ Majeſtatem eodem involverit bello, illudque adhuc trahat, & arma ſua tam in dicto Regno Poloniae. quam alibi etiam teneat, ejusque infeſta, tam in Suam Regiam Hungariae & Bohemiae Majeſtatem, quam Serenitatem ſuam Electoralem molimina & apparatus, ex authenticis documentis abunde pateant, atque hinc ex communis dictamine rationis nulla ſecura pax ſperanda, ſed certae hoſtilitates expectandae ſint, ideo conventum eſt, quod Fœderati pactis inter ſe initis inſiſtendo, & copiis ſuis certum numerum, ſcilicet Sereniſſimus & Potentiſſimus Hungariae & Bohemiae Rex ſex mille equites, & quatuor mille pedites, qui huic operationi juxta rationem bellicam & communia conſilia operam navabunt. Poſtquam vero communibus armis hoſtis vires eo redactæ fuerint, ut libera communicatio cum Sereniſſimo Daniae Rege pateat, ita ut Fœderati, quoties opus fuerit, copiarum ſupplementa a praefato Sereniſſimo Rege Daniae percipere, cum eodemqne ſe pro libitu conjungere valeant, tunc liberum erit, ſuae Regiae Majeſtati Hungariae & Bohemiae quatuor millia, ex praememorato decem millium numero, ſi res ipſius ita poſtulaverint, ad alios uſus revocare: Sereniſſimus autem & Potentiſsimus Poloniae & Sueciae Rex quatuor mille equites, tres mille dragornes & pedites, ſic tamen, ut ſi ratio belli et neceſsitas majores vires & numerum poſtulaverit, is numerus ac vires ad tria vel quatuor millia augebuntur: Sereniſſimus vero Elector equites quatuor mille quingentos, & pedites bis mille & quingentos, cum conveniente utrinque tormentorum bellicorum apparatu, inter ſe conjungere, & hunc exercitum in dictum Regem Sueciae ejusque copias educere, & bellum ab ipſo inchoatum contra eundem, ſive in Polonia, ſive alibi, ubicumque locorum, id, cum ejusdem belli ratio, tum pacis reducendae conſilia requirent, gerere, idque ita junctis viribus tamdiu proſequi velint, donec deſiderata communibus votis pax & ſecuritas conſtituatur. Si copiae praedictae bello huic patrando non ſuffecerint, de majoribus comparandis, pro temporum rerumque conditione inter partes conveniet, & tenebuntur interim iſtae omnibus ſibi viribus, ubi opus erit, mutuo aſſiſtere.

CCCXXXVI.

Anno 1658.

Approbatio per Leſzczynium Poſnanienſem Palatinum, nomine Regis Poloniæ facta. Absque Dato. *Indidem.*

Cum ad inſtantiam Sereniſſ. ac Potent. Poloniae ac Sueciae Regis, Domini mei Clement. ac Reipubl. hodierna die Conventio inter Seren. & Potentiſſ. Hungariae & Bohemiae Regem, & Ser. Electorem Brandeburgicum de operationibus bellicis contra Regem Sueciae, & mutuam omnium defenſionem, & ſecuritatem ſtabiliendam, ac inprimis ad pacem reſtaurandam facta ſit, idcirco ego infra ſcriptus fidem facio, hanc praedictam Conventionem Sereniſſ. ac Potent. Regi, Domino meo clementiſsimo, gratam fore, eamque in iis, quae ſuam R. Majeſt. concernunt, approbandam & acceptandam eſſe, hoc ſcripto meo promitto.

CCCXXXVII.

1660.

Declaratio, quod Pax Olivenſis juribus Ducis Pruſſiæ, præcipue quoad traditionem Elbingæ, nocere non debeat. Dat. Varſaviæ 26. Jun. 1660. *Ex Archivo Neſviſienſi Principum Radiviliorum.*

Nos Joannes Casimirus DEI Gratia Rex Poloniae, &c. Significamus &c. Quod cum Illuſtriſsimi, Illuſtres, Magnifici & Generoſi, noſtri & Reipublicae Commiſſarii, ad Tractatus pacis perpetuae inter Nos, Regnumque noſtrum Poloniae, & M. D. Lithuaniae, noſtrosque Fœderatos & belli Socios ab una, & Sereniſsimum Regem Regnumque Sueciae parte ab altera, Olivae inſtitutos, Illuſtriſsimis, Illuſtribus, Magnificis & Generoſis, Sereniſsimi Electoris Brandeburgici Commiſſariis Articulum ſeparatum, declaratorium Articuli ſecundi, qui de Amneſtia & Redintegratione jurium in Inſtrumento pacis habetur, ut ſequitur, ediderint, isque a Partibus acceptatus ſit.

„ Nos infra ſcripti *S.* R. Majeſt. Reipublicaeque Polonae ad Tractatus Polono-Sueticos Legati Plenipotentiarii, notum facimus, quorum intereſt, vel ulla ratione intereſſe poterit, univerſis et ſingulis. Quandoquidem Inſtrumento pacis principali hodie ſubſcripto Articulus Amneſtiae, in quo tam communitatum, quam ſingulorum jura redintegrantur, forma generali conceptus eſt, et nulla ſpecialis

ANNO 1660. acquiſitorum tam in Pruſsia Ducali, quam extra eandem *Sereniſsimo* Electori Brandeburgico per Pacta cum *S.* R. Majeſtate Reque publica primum Velaviae, demum Bydgoſtiae inita, ac Conſtitutione Generali Comitiali approbata, ſuae *Sere*nitatis Electoralis jurium, utpote independentiae Ducatus Pruſsiae, condeſcenſionisque in feudum Bythovienſis et Leoburgenſis Diſtrictuum, in Palatinatu Pomeraniae exiſtentium, tum et juris competentis in Civitatem Elbingenſem, nec non Praefecturam Drahimenſem, in eodem facta eſt mentio, ne id in praejudicium memoratorum ſuae *Se*renitatis Electoralis jurium trahi poſſet, plures modi ratione incluſionis praedictorum in praefato Articulo Amneſtiae propoſiti fuere. Cum autem partibus nequaquam ſatisfacere tuto potuiſſent, tandem prudenti Illuſtriſsimi & Excellentiſſ. Domini Chriſtianiſsimi Regis Legati mediatione, ac indefeſſo ſtudio maturandae pacis gratia convenit, ut peculiari Articulo, qui tamen pro inſerto pacis Inſtrumento haberi, ejusdemque valoris eſſe debet, ea ipſa jura *Sereniſsimo* Electori Brandeburgico caverentur, quod et factum eſt a Legatione *Suetica* per ſequentem Articulum, tenoris eiusmodi:

„ Legatio Suetica declarat Sereniſſimi Regis Regnique Sueciae nomine, ea, quae in Inſtrumento pacis, Articulo ſecundo de redintegratione jurium diſponuntur, non debere concernere ditiones, ſtatus, civitates, terras & loca, quae a ſua Serenitate Electorali poſſidentur, nec eo trahenda; neque obſtare eundem Articulum, quo minus ſuae Serenitati Electorali Elbinga, jure, quod eidem ſuae Serenitati Electorali competere poteſt, tenenda tradatur, ſalvis de cætero ejusdem civitatis privilegiis, & immunitatibus, tam in Eccleſiaſticis quam politicis, ſalvo itidem jure retractus conventionalis Sereniſſimo Regi & Reipubl. Poloniae quoad Elbingam. Qui quidem Articulus tanquam ſi in ipſo Inſtrumento pacis eſſet inſertus, ibidemque cum aliis appoſitus, ejusdem cum eo valoris (ut ſupra dictum eſt) eſſe haberique debeat.

Proinde & Nos infra ſcripti Legati Commiſſarii cum plena poteſtate Sac. Reg. Majeſtatis & Statuum Reipub. eorundem nomine mentem noſtram praeſenti itidem Articulo, quem pro inſerto, & ejusdem cum Inſtrumento pacis valoris haberi volumus, declaramus, palamque facimus, Articulum Amneſtiae generalis in Inſtrumento pacis contentum, nullatenus poſſe vel debere juribus ſuae Serenitatis Electoralis, tam antiquis, quam noviter acquiſitis, & in ſpecie traditioni Elbingenſis civitatis juxta pacta cum ſua Serenitate Electorali inita derogare & praejudicare, imo eadem pacta in omnibus eorundem articulis, punctis & clauſulis, ſalva & integra conſervare, & manutenere. In cujus rei fidem praeſentem declarationem manibus noſtris ſubſcripſimus, ſigillisque noſtris gentilitiis roboravimus die tertia Maji, Anno Domini 1660. in Monaſterio Olivenſi. ANNO 1660.

Georgius Lubomirſki Supremus Mareſchalcus, Generalisque exercituum Regni, Joannes Comes de Leſzno, Palatinus Poſnaniae, Majoris Poloniae Generalis, Mariæburg. Korſunenſis Capitaneus, Nicolaus Prażmowſki Epiſcopus Luceorienſis & Breſtenſis, Regni Cancellarius Supremus, Chriſtophorus Pac Suprem. Magni Ducatus Lithuaniae Cancellarius; Joannes Andreas Morſztin Referendarius Regni, Vladislaus Reji Theſaurarius Curiae Regni, Joannes Gninſki Succamerarius Pomeraniae, Capitaneus Gneſnenſis. „

Nos itaq; JOANNES CASIMIRUS eadem gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae &c. Promittimus & recipimus Regio noſtro, Succeſſorum ac Poſterum noſtrorum & Reipublicae Poloniae nomine, Nos praemiſſum Articulum, omniaque & ſingula in eo comprehenſa capita approbare & ratihabere, ſicuti vigore quoque praeſentium approbamus & ratihabemus, ita, ut ejusdem auctoritatis, cum Inſtrumento principali eſſe debeat & haberi, nec paſſuros, ut ab ullo Reipubl. Statu, vaſallo, Officiali aut ſubdito quovis modo violetur: cavemusque Diplomata ratificationis hujus pacis, tam hoc noſtrum, quam Senatorum & Equeſtris Ordinis a Nobis & Republica Poloniae Lege comitiali Delegatorum in proximis Comitiis Regni Generalibus Conſtitutionibus & Volumini Legum Reipublicae inſertum iri. In cujus rei fidem & certitudinem haſce manu noſtra ſubſcripſimus, & ſigillo Regni communiri juſſimus. Dabantur Varſaviae in Convocatone ſolenni die 26. Menſis Junii, Anno 1660. Regnorum noſtrum Poloniae & Sueciae decimo tertio.

JOANNES CASIMIRUS Rex.
(L.S.)
Stephanus Hankiewicz Secretarius Reg. Majeſt.

CCCXXXVIII.

Ratificatio ejusdem Articuli per Ordines Reipubl. Dat. Varſaviae eodem die & Anno. *Indidem.*

Nos

Anno 1660. Nos Senatores & Equeſtris Ordinis a Sereniſſimo Rege & Republica Poloniæ Lege Comitiali Delegati Commiſſarii conſtare volumus, quorum intereſt univerſis & ſingulis. Quod cum Illuſtriſſimi atque Excellentiſſimi Domini S. R. M. Domini noſtri Clementiſſimi & Reipublicæ Commiſſarii, ad Tractatus pacis perpetuæ inter Sacr. Reg. Majeſtatem, Dominum noſtrum Clementiſſimum, Regnumque Poloniæ & Magnum Ducatum Lithuaniæ, eorundem Fœderatos & belli ſocios, ab una, & Sereniſſimam Regiam Majeſtatem, Regnumque Sueciæ, parte ab altera: Olivæ inſtitutos, virtute poteſtatis a Sacr. Reg. Majeſtate, tum & a Republica illis facta Illuſtriſſimis & Excellentiſſimis Dominis Sereniſſimi Electoris Brandeburgici Commiſſariis articulum ſeparatum declaratorium articuli ſecundi, qui de Amneſtia & de Redintegratione jurium in Inſtrumento pacis habetur, ut ſequitur, ediderint, isque a partibus acceptus ſit.

Nos infra ſcripti Sacr. Reg. Majeſtatis Reipublicæque Poloniæ &c. ut ſupra *pag. 499. & ſeq.*

Nos Senatores & Equeſtris Ordinis a Sereniſſimo Rege & Republica Poloniæ Lege Comitiali Delegati Commiſſarii promittimus, recipimus, vi poteſtatis Nobis a Republica conceſſæ, nomine ejusdem, Nos præmiſſum articulum, omniaque & ſingula in eo comprehenſa capita juxta Conſtitutionem Regni Anni 1659. approbare & ratihabere, ſicut vigore quoque præſentium approbamus & ratihabemus, ita, ut ejusdem authoritatis cum Inſtrumento principali eſſe debeat, & haberi. Nec paſſuros, ut ab ullo Reipubl. Statu, Vaſallo, Officiali, aut ſubdito quovis modo violentur. Cavemusque & promittimus, Diplomata Ratificationis hujus pacis tam Sacr. Reg. Majeſtatis, quam hoc noſtrum in proximis Comitiis Regni Generalibus Conſtitutionibus & Volumini Legum noſtrarum inſertum iri.

In quorum omnium fidem præſens hæc approbatio manuum noſtrarum ſubſcriptione ſigillisque, nomine Senatus, Celſiſſimi Primatis Regni, nomine vero Deputatorum ex Ordine Equeſtri, Illuſtriſſimi Domini Succamerarii Pomeraniæ, tanquam proxime præteritorum Comitiorum Mareſchalci, firmata & roborata, eaque eandem vim atque robur, ac ſi omnium atque ſingulorum Deputatorum appenſa eſſent ſigilla, habitura eſt. Datum Varſaviæ in Convocatione ſolenni die 26. Menſis Junii Anno Domini 1660.

Venceslaus Comes de Leſzno Archiepiſcopus Gneſnenſis, Caſimirus Dux Czartoryſki Epiſcopus Vladislavienſis, Joannes Stephanus Wydżga Epiſcopus Varmienſis, Thomas de Leżenice Epiſcopus Chełmenſis, Thomas Vieyſki Epiſcopus Kiovienſis, Georgius Białłozor Epiſcopus Smolenſcenſis, Severiæ & Czerniechovienſis, Joannes Carolus Kopec Palatinus Płocenſis, Caſimirus Iwlaſzewſki Palatinus Breſtenſis, Andreas Trzebicki Epiſcopus Cracovienſis, Dux Severiæ, Joannes Zawiſza Epiſcopns Vilnenſis, Joannes Gembicki Epiſcopus Plocenſis, Nicolaus Stephanus Pac Palatinus Trocenſis, Vladislaus Comes de Leſno Palatinus Lancicienſis, Adamus Matthias Sakowicz Palatinus Smolenſcenſis, Adminiſtrator Theſaur. Magni Ducatus Lithuaniæ, Joannes Tarło Palatinus Lublinenſis, Stanislaus Laſkowſki Palatinus Plocenſis, Alexander Naruſzowicz Procancellarius Magni Ducatus Lithuaniæ, Joannes Caſimirus in Craſne Supremus Regni Poloniæ Theſaurarius, Łomzenſis, Praſnicenſis Gubernator, Lucas Opalinſki Mareſchalcus, Chriſtophorus de Grzymultowice Grzymultowſki Caſtellanus Poſnanienſis, Alexander Sielſki a Sieloſz Caſtellanus Gneſnenſis, Joannes Wielopolſki Caſtellanus Woynicenſis, Varſavienſis Gubernator, Sigismundus de Pleſzowice Fredro Caſtellanus Sanocenſis, Andreas a Przyima Przyjemſki Caſtellanus Lenczycienſis, Albertus de Mokronow Mokronowſki Caſtellanus Ravenſis, Eremianus Dembinſki Caſtellanus Rogozinenſis Capitaneus Freydinenſis, Joannes Lubowicki Caſtellanus Chełmenſis, Joannes Lenowicz Mareſchalcus Oſmianenſis Deputatus, Nicolaus Roſochacki Judex Terreſtris, Palatinatus Trocenſis Deputatus, Joannes Chrapowicki Succamerarius Smolenſcenſis Deputatus, Vladislaus Sycinſki Dapifer Upitenſis Deputatus, Stanislaus Domaſzewſki Widlica Capitaneus Lukovienſis, Rotmagiſter Sacræ Regiæ Majeſtatis, Albertus Opadſki Succamerarius Varſavienſis, Capitaneus Latovicenſis Deputatus Terræ Varſavienſis, Albrachtus Laſocki Dapifer Terræ Wyſzogrodenſis, Deputatus Ducatus Maſoviæ, Joannes Albertus Lipſki Succamerarius Ravenſis, Inowlodienſis, Stanislavienſis Capitaneus, Georgius Tyſnicki Sacræ Regiæ Majeſtatis Secretarius, Ducatus Oſwiecimenſis & Zatoryenſis Deputatus, Conſtantinus Alexandrowicz Subjudex Grodnenſis Deputatus, Samuel a Rudno Rudzienſki Vexillifer Czernenſis, Deputatus Ducatus

ANNO 1660. Maſoviæ, Terræ Czernenſis, Joannes Korſak Succamerarius Polocenſis Deputatus, Chriſtoph. Ant. Obrinſki Succamerarius Nowogrodnenſ. Palatinat. Deputatus, Martinus a Obory Oborſki Succamerarius Terræ Livenſis, & ejusdem in Ducatu Maſoviæ Deputatus, Valerianus Petrikowſki Succamerarius Rozanenſis, Deputatus Ducatus Maſoviæ, Alexander a Bodżisław Wyſocki Venator Palatinatus Breſtenſis, Deputatus Palatinatus Inovladislavienſis, Joan. Ignatius Bakowſki Succamerarius Culmenſis, Conſiliarius Terrarum Pruſſiæ Deputat. Nicolaus Radzanow Łabicki Succamerarius Goſtinenſis, & Deputatus Palatinatus Ravenſis, Joannes Albertus in Mazenin Opacki Succamerarius Terræ Viſnenſ. Deputatus, Joannes Petrus Tucholka Notarius Terreſtris Palatinatus Pomeraniæ Deputatus.

CCCXXXIX.

1661. CAROLI II. *Magnæ Britanniæ Regis Privilegium, Civitati Gedan. conceſſum, de commercio libere in Anglia ejusdemque portubus exercendo.* Datum Weſtmonaſterii die 10. Auguſti 1661. *Ex Tabulario Illuſtr. Comitis Załuſki Epiſcopi Kiovienſis.*

CAROLUS, &c. Omnibus ad quos &c. Cum Proconſules Civitatis Gedanenſis literis ſuis ad Nos 28. die Menſis &c. a Nobis petierint, ut Statutum a Nobis promulgatum, quo prohibetur, ne ulla poſthac mercimonia in Regna noſtra invehantur, præterquam in navibus vel noſtratibus, vel eorum locorum propriis, ubi dicta mercimonia creſcunt, aut fiunt; non extendatur ad præjudicium dictæ civitatis, naviumque inde in Angliam commercia agentium: Nos ex gratia noſtra ſingulari, & in teſtimonium amicitiæ noſtræ erga dictam civitatem declaravimus, ac præſentibus hiſce declaramus, licere omnino dictis Gedanenſibus nautis ac mercatoribus impoſterum, ſicut hactenus conſueverunt, in portus & loca Regnorum noſtrorum navigare, & ibi commercia agere. Proviſo, quod dicti nautæ & mercatores, vel eorum factores, juramento coram Officiariis noſtris præſtito confirment, naves, quibus utuntur, aut uſuri ſunt, ad Gedanenſes proprie, abſolute & in perpetuum pertinere, eſſeq; ab ipſis fabrefactas, aut pretio emptas, non mercede ſolum conductas, quodq; nautæ ſupradictarum navium, aut major eorum numerus, dictæ Civitatis Gedanenſis incolæ ſint. Proviſo etiam, quod mercimonia, in dictis navibus onerata, vel oneranda, in territoriis dictæ Civitatis, vel in Boruſſia creſcant aut fiant, vel ſaltem aliunde in Portum Gedan. communiter primo advehantur, ut inde in alia loca & regiones tranſportentur. Quibus ſingulis rite præſtitis & obſervatis, volumus, ut dicti nautæ & mercatores Gedanenſes libere navigent in Regna noſtra, ibique commercia agant, abſque metu confiſcationis, moleſtationis, aut ullius periculi, non obſtante prædicto Statuto. In cujus rei teſtimonium haſce Literas noſtras Regali ſigillo noſtro muniri fecimus, & manu noſtra ſubſignavimus. Datæ &c. ANNO 1660.

CAROLUS Rex.

CCCXL.

1667. *Literæ* JOANNIS CASIMIRI *Regis Poloniæ ad Electorem Brandeburgicum, de cauſis dilatæ reſtitutionis Summæ Elbingenſis & Drahimenſis.* Dat. 20. Apr. 1667. *Ex Archivo Capituli Cracovienſis.*

Quæ Bydgoſtiæ inter Nos & Serenitatem Veſtram pacta, & juramentis confirmata fuerunt, ea Nos omnia (præter Elbingenſis & Drahimenſis ſummæ reſtitutionem, ex cauſis rationabilibus dilatam) prompte & benevole adimplevimus, noſtrumque Regium affectum non ignotis Orbi documentis plus quam abunde conteſtati ſumus. Quod vero in traditione Elbingæ & Drahimi, vel potius ſummarum non pari ſtatim promptitudine reſpondeamus, ea Nobis taliter imputari non debent, quaſi pactorum obſervationi minus a Nobis tribuatur; ſed cum a Serenitate Veſtra non adimpletas aliquas eorundem pactorum leges quivis facile dijudicaverit, hoc agebamus primum cum Legato Serenitatis Veſtræ in Aula noſtra reſidente, poſtmodum per Ablegatum noſtrum Extraordinarium, ut ſuper hiſce intervenientibus opportuna tractatione, & decentibus officiis ultimarie componeremus. Æquo animo ferat Serenitas Veſtra, paucis memorari, Brunsbergam ultra & præter pacta Serenitatis Veſtræ præſidio detentam, & gravibus contributionibus exhauſtam fuiſſe, continuato aliquot annis bello Polono Moſchovitico, in quo juxta pactorum tenorem Serenitas Veſtra arma & ſtudia, nempe ad expurgandam hoſte Poloniam No-

Anno 1667. Nobiſcum conjungere obligata erat, tali officio Serenitatem Veſtr. defuiſſe, novo poſtmodum exorto bello Coſatico, debitas equitum & peditum ſuppetias, quæ ſumptus noſtros relevaſſent, & laborantem rem Polonam adjuviſſent, non ſubminiſtraſſe. Exinde minus cauſæ habet Serenitas Veſtra, quod frequentius expoſtulationibus exiſtimationi noſtræ oneroſis utatur, quod aliquos quaſi malevolos, & affectibus ſuis obſequentes, a juſtitia transverſos in Aula noſtra, & gente Polona ſupponat, quod non oblatam, ſed obtruſam a Nobis bene merito Senatori Præfecturam Drahimenſem, Nosq; pactorum vel immemores Ananiæ & Saphiræ exemplis perſtringat. Hiſce talibus, aliisque diverſis attentatis dignitatem & decus noſtrum gravari, data hac literaria a Serenitate Veſtra occaſione, taciti præterire non poſſumus, conſcientia noſtra & judicio Orbis freti, Nos eximia, & ſæculo iſti rara amoris & benevolentiæ noſtræ teſtimonia erga Serenitatem Veſtram dediſſe, ejusque commodo & utilitatibus ad ſummum promovendis, re ipſa faviſſe. Porro quod per Ablegatum noſtrum nuper Serenitati Veſtræ nomine noſtro propoſitum eſt, idem nunc amanter repetimus, & cupimus, ut Serenitas Veſtra revocatis in memoriam tot officiis, a Sereniſſimis Regibus Poloniæ, Majoribus noſtris, erga Majores ſuos, atque a Nobis ipſis nuper erga Serenitatem Veſtram cumulatis, ea Nobis rigidius exigere deſiſtat, quæ difficillimo iſto tempore præſtare non valemus. Vel ſi poſtulatis noſtris nullum locum relinquere, ac gratificationem ſuam penitus denegare collibuerit, ut compenſatis, quæ ſuperius attigimus diſpendiis noſtris, in eum inſuper modum Nobiſcum convenire velit, ut parte aliqua copiarum auxiliarium, quas Nobis Serenitas Veſtra ex pactis juratis ſubmittere ad bella tenetur, eadem ac ejus poſteri in perpetuum exſolvantur. Nos vero viciſſim ab obligatione, tradendæ Elbingæ & Drahimenſis Præfecturæ, vel eorum potius loco numerandæ ſummæ conventæ liberemur. Tali ratione Serenitas Veſtra propenſi erga Nos, Remque publicam Polonam, & pactorum integritati, bonæque correſpondentiæ conſulentis animi reale documentum faciet, Nosque porro arctius ſibi ac Domui ſuæ Electorali obſtrictura eſt. Interim Serenitati Veſtræ longaevam valetudinem, & proſperos ſucceſſus a Deo precamur.

CCCXLI.

Anno 1670.

Renovatio Feudi ſuper Lavenburg & Bütaw. Dat. Varſaviæ die 5. Jul. Anno 1670. *Ex Archivo Regni Libr. RC. fol. 89.*

Michael Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Kioviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolenſciae, Severiae, Czernichoviaeque. Univerſis et ſingulis manifeſtum facimus & conteſtamur. Quod cum Anteceſſor noſter in Regno, Sereniſſimus & Potentiſſimus Princeps Dominus Joannes Casimirus Rex Poloniae & Sueciae, Sereniſſimo Principi Domino Friderico Vilhelmo, Marchioni Brandeburgenſi, Sacri Romani Imperii Archicamerario, & Principi Electori, in Pruſſia, Magdeburgi, Juliae, Cliviae, Montium, Stetini, Pomeraniae, Caſſubiorum, Vandalorumque, nec non in Sileſia Croſnae & Carnoviae Duci, Burgrabio Norimbergenſi, Principi Halberſtadii, Mindae & Camini, Comiti Marcae & Ravensbergi, Domino in Ravenſtein, in Lavenburg & Bytau, Pactis Bydgoſtienſibus die ſexta Novembris Anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo ſeptimo confectis, & poſtmodum ab Ordinibus Reipublicæ in Comitiis generalibus Varſaviæ Anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo octavo confirmatis, ex cauſis in prædictis pactis expreſſis, ſuæ Serenitati Electorali ejusdemque Poſteris maſculis duas præfecturas Lavenburgen. & Bitovien. cum pertinentiis, jure feudi pro ſe & Succeſſoribus ſuis Regibus Poloniæ dederit, conceſſerit, ac illam de prædictis arcibus & oppidis cum pertinentiis inveſtiverit, atque per Commiſſarium ſuum in quietam poſſeſſionem miſerit, eisdemque pactis cautum ſit, ut idem Sereniſſimus Elector ejusque ſucceſſores, a novo Poloniæ Rege per Conſiliarios ſuos, aut Officiales jus illud feudale de præfatis arcibus & oppidis, ad Regnum Poloniæ pertinentibus, recognoſcant, atque literas recognitionis & renovationis feudi a novis Regibus accipiant. Cumque Sereniſſimus Elector Brandeburgen. quæ ipſi ex pactis illis præſtanda incumbebant, præſtiterit, ac per Conſiliarium ſuum intimum Magnificum Joannem Liberum Baronem ab Howerbecke in Eichmedien, in Baranowo & Geyerswalde, Electoratus Dapiferum hæreditarium, jus iſtud feudale recognoverit tenore tali. „ Ego Sereniſſimi Electoris

ANNO 1670. Brandeburgici Conſiliarius & Officialis ad recognoſcendum juxta tenorem pactorum Bydgoſtienſium jus feudale de duabus Præfecturis Lavenburg & Bytau, cum omnibus & ſingulis earum pertinentiis, juribus, reditibus, & eminentiis, Delegatus Plenipotentiarius nomine ſuæ Serenitatis Electoralis, hoc ipſum jus feudale, ad Regnum Poloniæ pertinens, a Sacr. Reg. Majeſtate Veſtra, uti earundem Arcium & Oppidorum directo Domino recognoſco, literasque ejusdem recognitionis & renovationis feudi, prædictis pactis conformes, a Sac. Reg. Majeſtate Veſtra mihi extradi peto. „ Nos ratione habita pactorum ſæpius memoratorum, ſuamque Serenitatem Electoralem, Sereniſſimamque ejus Domum pari affectu proſequentes, vigore præſentium prædicto Sereniſſimo Electori, ejusdemque Poſteris maſculis, ex legitimo thoro ejusdem deſcendentibus, duas memoratas Præfecturas, Lavenburgenſem & Bitovienſem, cum omnibus & ſingulis earum ſubditis, vaſallis, fructibus, libertatibus, eminentiis, cenſibus, proventibus, juribus, & pertinentiis univerſis, tenendas, habendas, fruendas, utendas, & poſſidendas, in perpetuum jure feudi, pro Nobis & Succeſſoribus noſtris Regibus Poloniæ, damus, concedimus, & de arcibus iſtis & oppidis Bytau & Lavenburg tenore præſentium inveſtimus. Præterea de ampliori gratia & benevolentia noſtra, Serenitatem ejus, ac illius hæredes, ab omni juramento, necnon tributis & exactionibus quibuscunque Nobis & Succeſſoribus noſtris ratione dictarum arcium & oppidorum præſtandis, dimittimus & liberos facimus, prout olim a Ducibus Pomeraniæ eædem Præfecturæ Bytau & Lavenburg tenebantur. Pollicemur præterea pro Nobis & Succeſſoribus noſtris, dictum Sereniſſimum Principem, ac ejus hæredes in prædictis arcibus, & earum pertinentiis, quantum in Nobis eſt, defendere ac tueri. Tenebitur autem & obligatus eſſe debebit præfatus Sereniſſimus Elector, ejusque Succeſſores, ad ſingulas Succeſſorum noſtrorum Regum Poloniæ Coronationes Conſiliarios & Officiales ſuos mittere, qui hoc ipſum jus feudale de præfatis arcibus & oppidis, ad Regnum noſtrum pertinentibus, recognoſcant, & literas ejus recognitionis & renovationis feudi, quæ gratis illis debent dari, a novis Regibus accipaint. Quodſi aliqua legitima cauſa impediti, hoc officium & debitum in Coronationibus Succeſſorum noſtrorum non fecerint, nihil ea negligentia illis detrimenti afferre debebit, dummodo alio brevi tempore, poſt Coronationem præſtare id curaverint. Ubi vero ipſe Sereniſſimus Princeps Dominus FRIDERICUS VILHELMUS Marchio & Elector Brandeburgenſis, in Pruſſia Dux, ſine legitimis maſculis feudi hæredibus vel eorum legitimi maſculi feudi hæredes non relicta prole virili decederent, ſtirpsque & progenies eorum maſcula & legitima deficeret, extunc prædictæ arces & oppida Bytau & Lavenburg, cum omnibus ſuis bonis, ſubditis, vaſallis, fructibus, libertatibus, juribus, eminentiis & pertinentiis univerſis, ac cum pleno jure & poſſeſſione, citra omnem difficultatem, ad Nos, Succeſſores noſtros Reges Poloniæ redibunt. Religionis Catholicæ exercitium in præfatis Præfecturis Lavenburgenſi & Bitovienſi, prout ad hunc usque diem fuit, liberum erit. Jurisdictio Epiſcopi Vladislavienſis in Templa Catholica Sacerdotesque integra manere, & proventus, videlicet decimæ, cenſus, & ſi quæ ſunt aliæ, Parochis & Eccleſiis ſuis extradi, & renuentes ad extradendum a Præfectis ſuæ Serenitatis cogi debebunt. Cauſæ tam Nobilium quam Plebejorum matrimoniales ad forum Eccleſiaſticum pertinebunt. Nobilitas juribus, privilegiis, bonisque ſuis eodem modo, ac ſub immediato Dominio Regum Poloniæ utebatur, utetur, frueturq; ſub ſua Serenitate Electorali. Gubernationis & appellationum ratio eadem erit, quæ fuit ſub Ducibus Pomeraniæ, ſalvis privilegiis. Iura Patronatus Regii reſervantur ejus Serenitati Electorali & Nobilibus, ſi quæ habent, juxta privilegia & uſum eorundem, ita tamen, quod juxta declarationem circa Bidgoſtienſem Conventionem, ab ejus Serenitate factam, ad Eccleſias Catholicas Parochiales præſentabit ejus Serenitas Electoralis Sacerdotes Catholicos, ad commendationem Epiſcoporum Vladislavienſium, ab iisdemque Epiſcopis inſtituendos, ita, ne Eccleſia ultra duorum Menſium ſpatium vacare poſſit. In cujus rei fidem præſentes recognitionis & renovationis ac conceſſionis feudi literas Regia manu noſtra ſubſcripſimus & ſigillo Regni communiri juſſimus. Datum per manus Reverendi in Chriſto Patris Domini Andreæ Olſzowſki Epiſcopi Culmenſis & Pomeſaniae, Vicecancellarii Regni. Varſaviae die quinta Menſis Julii Anno Domini MDCLXX. Regni vero noſtri primo Anno. Praeſentibus Reverendis, Magnificis, Generoſis & Nobilibus, Joanne Gembicki Plocenſis, Andrea Olſzowſki Culmenſi & Pomeſaniae, Vicecan-

ANNO 1670.

ANNO 1670. cecancellario Regni, Episcopis; Joanne Tarło Sandomirienſi, Vladislao Leſzczyńſki Lancicienſi, Vladislao Rey Lublinenſi, Alberto Kraſińſki Maſoviæ, Joanne Gninſki Culmenſi, Palatinis; Caſimiro Joanne Męcińſki Siradienſi, Alberto Mokranowſki Ravenſi, Alexandro Ludovico Niezabitowſki Bełzenſi, Rudzinſki Czerſcenſi, Joanne Oborſki Varmienſi, Caſtellanis; Joanne Clemente Branicki Curiae Regni Mareſchalco, Cypriano Paulo Brzoſtowſki M. D. L. Referendario & Notario, Theodoro Donhoff Regni Succamerario, Venceslao Leſzczyńſki Regni Inciſore, Joanne Friderico ab Alten Bokun M. D. L. Pincerna, Generali Majore, Joanne Zaleſki Praefecto Culinae Regni, Andrea Gembicki Curiae Regni Venatore, Stanislao Lipſki Cracovienſi & Plocenſi Canonico, Majoris, Stanislao Bużeńſki Gneſnenſi & Varmienſi Canonico, Minoris Cancellariarum Regni Regentibus, Joanne Stanislao Zbąſki Decano Lovicienſi, Gneſnenſi, Varſavienſi Canonico, Joſepho Bernardo Zebrzydowſki Canonico Cracovienſi, Camerae noſtrae Notariis, Andrea Leſzczyńſki Abbate Czervinenſi, Hieronymo Olſzowſki Vielunenſi, Kapinoſenſi Capitaneo, Reginalis Majeſtatis Stabuli Praefecto Generali, Alberto Opacki Varſavienſi, Capitaneo Połocenſi, Vladislao Donhoff Pomeraniae, Joanne Tetwin Derpatenſi, Succamerariis; Petro Kochanowſki Radomienſis & Camerae noſtrae Notario, Franciſco Weſel Rożanenſi; Joanne Peſzczyńſki Oſtrzeſzovienſi, Capitaneis; Joanne Witwicki Gneſnenſi, Conſtantino Brzoſtowſki Vilnenſi, Canonicis; Dębſki Decano Praemislienſi, Stanislao Węgierſki Praepoſito Kijovienſi, Joanne Wołowſki Varmienſi & Culmenſi, Georgio Donhoff Varſavienſi, Canonicis Secretariis noſtris; Stronſki Lublinenſi, Nicolao Narzyńſki Plocenſi Vexilliferis; Stanislao Zurowſki Dapifero Czerſcenſi & decretorum noſtrorum Curiae Regni Notario, Feliciano Wąſowicz Narvenſi, Alexandro Wolff Piaſecenſi, Obornicenſi, Ioanne Korzeniowſki Koſtenenſi, Grzybowſki Grodzicenſi, Stanislao Weſel Oſtrovienſi Capitaneis; Boguslao Ioanne Horain Iudice Generali, Ioanne Suſzczanſki Proſkura Pocillatore, Stanislao Kowalowſki Venatore & Nuntiis Kijovien. Martino Roſtocki Theſaurario Leopolienſi, Ioanne Georgio Przepędowſki Gvardiae noſtrae Capitaneo, Mathia Cielecki Iudice Marſchalcali, Stanislao Poniatowſki, ... Cerekwicki, Stephano Hankiewicz Decretorum Volhyniae Notario, Hieronymo Pinozi, Secretariis noſtris; Goſiewſki, Połubińſki, Wołowicz, Słuſzka, Szczuka, Martino Strońſki, Camerae noſtrae Familiaribus, Chriſtophoro Orłowſki Theſaurario Viſznenſi, Nicolao Wołowſki, Joanne Mniſzek, Franciſco Chynowſki Menſae noſtrae Dapiferis; Gaſparo Siemianowſki, Ioanne Pokrzywnicki, Andrea Caſimiro Dunin, Regni Notariis; Zairſki Linguarum Orientalium Interprete, Stanislao Baczyńſki Secretario noſtro & Cancellariae Regni, actusque praeſentis Notario, aliisque plurimis Nobilibus Incolis Regni & Magni Ducatus Lithuaniae. ANNO 1670.

Poſt Recognitionem feudalem per Illuſtriſſimum Dominum Ioannem ab Howerbecke Deputatum Electoralem factam, Illuſtriſſimus & Reverendiſſimus in Chriſto Pater Dominus Andreas Olſzowſki Epiſcopus Culmenſis & Pomeſaniae Procancellarius Regni, infraſcripta legit.

Sacra Regia Majeſtas, Dominus noſter Clementiſſimus, nihil ſanctius ducit, quam ut antiquae neceſſitudinis, bonae amicitiae, & pactorum jura & nexus cum Sereniſſimo Electore Brandeburgico Duce in Pruſſia integre & inviolabiliter obſerventur. Cum igitur vigore pactorum Bydgoſtienſium, Gratitudo Veſtra, uti ejus Serenitatis Conſiliarius & Officialis, atque ad hunc Actum ſpecialis Plenipotentiarius, jus feudale, ſuper Praefecturas Lavenburg & Bytau, cum earum omnibus pertinentiis a Sacr. Reg. Majeſtate tanquam earundem Praefecturarum naturali & directo Domino, ad praeſens recognoſcat, ejusmodi recognitionem Sacr. Reg. Majeſtas de Ampliſſimi Conſilii ſententia admittit, ac literas recognitionis ac renovationis ejus feudi, ex Cancellaria Regni extradi mandat: non derogando in futurum pactis, quae plures Conſiliarios aut Officiales ad talem Actum requirunt, quam praecautionem Gratitudo Veſtra admittit, tum & ſalvo juramento, quod per Conſiliarios aut Officiales futuris temporibus, circa tales Actus praeſtari debere Sacr. Reg. Majeſtas & Senatus exiſtimant, quae dubitatio ad Commiſſarios invicem nominandos, ſive ad Mediatores juxta pacta pro amica compoſitione, ac definitione refertur. Denique ut ejusmodi Recognitiones in Coronationibus Regum Poloniae peragantur, neque ſine legitima cauſa in aliud tempus differri poſſint.

ANNO CCCXLIII.

1672. *Oblata Renovationis Pactorum cum Sereniſſimo Electore Brandeburgico.* Varſaviæ die 28. Menſis Martii Anno Domini 1672. *Ex Arch. Regni Libr. RB. fol. 79.*

MICHAEL Dei Gratia Rex Poloniae &c. Significamus etc. Oblatas eſſe ad Acta praeſentia Metrices Regni Cancellariæ majoris Literas infra ſcriptas papyraceas quatuor chartarum, ſigillis 4. obſignatas et ſubſcriptas, continentes in ſe Renovationem et Confirmationem Pactorum ſeu Fœderum infra ſcriptorum, ſanas, ſalvas et illaeſas, omnique ſuſpicione vacuas. Quarum tenor ſequitur, eſtque talis.

„ *In Nomine Sacroſanctæ & Individuæ Trinitatis.*

Notum ſit univerſis et ſingulis, quorum intereſt, vel quomodolibet intereſſe poteſt. Quod deducendo ad executionem perpetui inter Sereniſſimos et Potentiſſimos Reges et Rempublicam Poloniae ab una, Electoresque Brandeburgicos, in Pruſſia etc. Duces parte ab altera, Fœderis, inconcuſſum robur firmitatemque habentia Pacta, et inprimis Articulum, quo diſponitur: ut quotiescunque novus Rex Poloniae electus fuerit, aut Dux Pruſſiae in Ducatu ſucceſſerit, idem Fœdus ab utraque parte renovetur, confirmeturque juramentis deſuper praeſtitis per Deputatos, in animam Principalium jurantes. Exiſtente nunc caſu novae in Republica Polona Electionis (conſtitutis prius ex mutua conventione eidem actui die locoque infra expreſſis) alte memoratorum tam Regiae Majeſtatis, quam Serenitatis Electoralis Deputati Plenipotentiarii. A parte quidem Regia Magnifici et Generoſi: Adrianus Zochowſki Caſtellanus Viſnenſis, et Albertus Opacki Succamerarius Varſavienſis, Sacrae Reginalis Majeſtatis Pocillator, ac Camerarius Regius, et Capitaneus Latovienſis; a parte vero Electorali Joannes Liber Baro ab Hoverbecke in Eichmedien, Baranowo, Geyerswalde et Domkau Dominus et Haeres, Sereniſſimi Electoris Brandeburgici Conſiliariarius Status intimus, Electoratusque Dapifer haereditarius, Drahimenſis, Hohenſteinenſis Praefectus, Daniel a Tettau in Powarſchen, Marzhauſen Dominus et Haeres, Sereniſſ. Electoris Brandeburgici Aulae et Legationum Conſiliarius, et Loricenſis Capitaneus. praeſtituta die in Arce Varſavienſi comparuerunt, poſt mutuasque Plenipotentiarum tabulas, (quarum Apographa ſub finem hujus Inſtrumenti de verbo ad verbum ſunt inſerta) rite commutatas, ſequenti tenore in animas Principalium jurarunt. ANNO 1672.

Nos Adrianus Zochowſki Caſtellanus Viſnenſis, & Albertus Opacki Succamerarius Varſavienſis, Sacræ Reginalis Majeſtatis Pocillator, ac Camerarius Regius, & Capitaneus Latovienſis, a Sereniſſimo & Potentiſſimo Principe Domino, Domino MICHAELE *Dei Gratia Rege Poloniæ, Magno Duce Lithuaniæ, &c. &c. ad Renovationem & Confirmationem Pactorum, quæ die 19. Septembris Velaviæ, tum die 6. Novembris Bydgoſtiæ Anno 1657. cum Sereniſſimo Principe Domino* FRIDERICO VILHELMO *Marchione Brandeburgico, S. R. Imperii Archicamerario & Principe Electore, in Pruſſia &c. Duce &c. &c. nomine Inclyti Regni Poloniæ & M. D. L. concluſa & ſtabilita, & per Conſtitutionem omnium Ordinum totius Reipublicæ approbata & confirmata ſunt, Deputati Commiſſarii, nomine ejusdem S. R. Majeſtatis Polonæ, ejusque Succeſſorum Regum. Quandoquidem præfata Pacta ſua Electoralis Serenitas per Illuſtriſſimos & Excellentiſſimos Dominos, Joannem Liberum Baronem ab Hoverbecke, & Danielem a Tettau, Deputatos ſuæ Ser. Electoralis Plenipotentiarios, in inſtanti quoque ratihabet, & juramento confirmat. Nos ex vi ſpecialis mandati in animam S. R. Majeſtatis juramus, quod S. R. Majeſtas prædicta Pacta in omnibus articulis, punctis & clauſulis obſervatura ſit, nec iisdem ſive directe ſive indirecte contraventura, aut contraveniri a ſubditis paſſura ſit. Sic Ipſam & nos Deus adjuvet per hæc Sancta Dei Evangelia. Amen.*

Joannes L. B. ab Hoverbecke, Sereniſſimi Electoris Brandeburgici Conſiliarius Status intimus et Deputatus Plenipot.

Daniel a Tettau, Sereniſ. Electoris Brandeburg. Conſiliarius Aulae Legationum, et Deputatus Plenipo.

Formula Juramenti Deputatorum Electoralium.

Nos Joannes Liber Baro ab Hoverbecke, & Daniel a Tettau, a Sereniſſimo Principe ac Domino, Domino FRIDERICO VILHELMO *Marchione Brandeburgico, S. R. Imperii Archicamerario & Principe Electore, in Pruſſia &c. Duce &c. &c, ad Renovationem & Confirmationem Pactorum, quæ die 19. Septembris Velaviæ, tum die 6. Novembris Bydgoſtiæ Anno 1657. cum Rege & Regno Poloniæ, item*

cum

ANNO 1672. *cum Magno Ducatu Lithuaniæ ſua Sereni-tas Electoralis iniit, quæque Reipubl. poſtmodum in Comitiis Regni Anno 1658. ſicuti nunc quoque Sereniſſimus & Potentiſſimus Princeps ac Dominus, Dominus* MICHAEL *Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ &c. &c. ratihabuit & confirmavit, Deputati Commiſſarii, nomine Serenitatis Electoralis pro Ipſa, ipſiusque Succeſſoribus Marchionibus Electoribus Brandeburgicis, in Pruſſia Ducibus, in animam ſuæ Serenitatis Electoralis vi ſpecialis mandati juramus: quod ſua Serenitas Electoralis prædicta Pacta in omnibus articulis, punctis & clauſulis obſervatura ſit, nec iisdem ſive directe ſive indirecte contraventura aut contraveniri a ſubditis paſſura ſit. Sic Ipſam & nos Deus adjuvet per hæc Sancta Dei Evangelia. Amen.*

Adrianus de Krajewo Zochowſki Caſtellanus Terrarum Viſnenſ. *mppr.*
Albertus Opacki Succamerarius Varſavienſis. *mppr.*

Utque hujus rei ad poſteritatem conſtet memoria fidesque, duo exemplaria ejusdem tenoris confecta, manibusque ac ſigillis propriis partium munita ac firmata ſunt.

Sequitur Apographum Mandatorum tam S. R. Majeſt. quam ſuæ Serenitatis Electoralis.

MICHAEL Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae etc. etc. Notum teſtatumque facimus per praeſentes. Quod cum Pactis Bydgoſtienſibus cautum ſit, ut Pacta illa, quae Nobis et Regno Poloniae, ac Magno Ducatui Lithuaniae cum Sereniſſimo Principe Domino FRIDERICO VILHELMO Marchione Brandeburgico, *S.* R. Imperii Archicamerario et Principe Electore, in Pruſſia etc. Duce etc. etc. intercedunt, quotiescunque novus Rex Poloniae electus fuerit, ab utraque Parte renoventur et confirmentur, juramento deſuper praeſtito, per Deputatos in animam Principalium jurantes; Nos praedictis Pactis ſatisfaciendo, Magnificis et Generoſis Adriano Zochowſki Caſtellano Viſnenſi, et Alberto Opacki *S*uccamerario Varſavienſi, *S*ereniſſimae et Potentiſſimae Reginae, Conſortis noſtrae Chariſsimae, Pocillatori et Camerario noſtro, Capitaneo Latovicenſi, in mandatis dederimus, ut ſuper memoratis Pactis Bydgoſtienſibus juramentum in animam noſtram praeſtent, atque ex altera parte per Deputatos Electorales praeſtandum audiant et excipiant. Quemadmodum praeſentibus hiſce ipſis injungimus: ut mediante tali juramento Pacta iſta renovent, confirment, eorundemque obſervantiam a parte noſtra promittant: prout et hiſce praeſentibus illam facultatem et plenipotentiam praedictis Legatis noſtris damus et concedimus. Ratihabentes omnia, quae hac in parte juxta Pactorum tenorem acturi ſunt. In cujus rei fidem hanc noſtram Plenipotentiam manu noſtra ſubſcriptam ſigillo Regni communiri juſſimus. Datum Varſaviae die 22. Menſis Martii Anno Domini 1672. Regni noſtri tertio Anno. ANNO 1672.

MICHAEL Rex (L.S.)

Nos FRIDERICUS VILHELMUS Dei Gratia Marchio Brandeburgicus, *S.* R. I. Archicamerarius et Princeps Elector, Pruſſiae etc. Dux etc. etc. Manifeſtamus praeſentibus et conteſtamur. Quod cum pactis Bydgoſtienſibus cautum ſit, ut Pacta illa, quae Nobis cum *S*ereniſsimo et Potentiſsimo Rege & Regno Poloniae ac M. D. Lit. intercedunt, quotiescunque novus Rex Poloniae electus fuerit, ab utraque parte renoventur et confirmentur, Juramento deſuper praeſtito per Deputatos in animam Principalium jurantes: Nos praedictis pactis ſatisfaciendo, Magnificis et Generoſis Conſiliario noſtro *S*tatus intimo, Aulae, et Legationum Conſiliario et Capitaneo Locenſi, ſincere et fideliter Nobis dilectis, Joanni Libero Baroni ab Hoverbecke in Eichmedien, Baranowo et Geyerswalde, Electoratus noſtri Dapifero haereditario, et Danieli a Tettau in mandatis dederimus, ut praeſtito prius juramento ſuper pactis a *D*eputatis Regiis in animam ſuae Reg. Majeſtatis juramentum iſtud, a parte noſtra in animam noſtram praeſtent. Quemadmodum praeſentibus hiſce ipſis injungimus, ut mediante tali juramento pacta iſta renovent, confirment, eorundemque obſervantiam a parte noſtra promittant. Prout et hiſce praeſentibus illam facultatem et plenipotentiam praedictis Deputatis noſtris damus et concedimus. Ratihabentes omnia, quae hac in parte juxta pactorum tenorem acturi ſunt. In cujus rei fidem hanc noſtram Plenipotentiam manu noſtra ſubſcripſimus, ſigilloque noſtro Electorali firmari juſsimus. Dabatur in Arce noſtra Coloniae ad *S*pream die 9. Dec. An. 1671.

FRIDERICUS WILHELMUS
Elector. (L.S.)

ANNO 1672. Actum et datum in Arce noſtra Varſavienſi die 22. Menſis Martii, Anno Domini 1672.

Adrianus Zochowſki a Kraſowo Caſtellanus Terrarum Visnenſ. mppr.
(L.S.)
Albertus Opacki ut ſupra. mppr.
(L.S.)
Joannes Liber Baro a Hoverbecke, Seren. Electoris Brandeburgici Deputatus Plenipotentiarius. mppr.
(L.S.)
Daniel a Tettau, Seren. Electoris Brandeb. Deputatus Plenipotentiarius. mppr."
(L.S.)

Quas quidem Literas, ut ſupra oblatas, Nos ad Acta praeſentia ſuſcipi, inſcribi, et ex eisdem fideliter de verbo ad verbum depromptas, parti poſtulanti in forma authentica ea extradi permiſimus. In cujus rei fidem etc. Actum et Datum etc. ut ſupra.

CCCXLIV.

1677. *Oblata Recognitionis Feudi ſuper Præfecturas Lavenburg. & Bitovien.* Varſaviæ 19. Maji 1677. *Acta inſcriptionum. Tom. I. fol. 148.*

Oblatas eſſe ad Acta Metrices Regni Cancellariæ noſtræ minoris literas pergameneas, manu noſtra ſubſcriptas & ſigillo penſili Regni Cancellariæ minoris in pixide argentea munitas, continentes in ſe recognitionem feudi, ſuper Præfecturas Lavenburgenſ. & Bytovien. ſanas, ſalvas, illæſas, omnique ſuſpicionis nota carentes. Quarum tenor ſequitur & eſt talis.

„JOANNES Tertius Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, &c. Univerſis & ſingulis manifeſtum facimus, & conteſtamur. Quod cum Anteceſſor noſter in Regno Sereniſſimus & Potentiſſimus Princeps Dominus IOANNES CASIMIRUS Rex Poloniæ & Sueciae, Sereniſſimo Principi Domino FRIDERICO VILHELMO Marchioni Brandeburgensi, Sacri Romani Imperii Archicamerario, & Principi Electori, in Pruſſia, Magdeburgi, &c. &c. Pactis Bydgoſtienſibus die ſexta Novembris Anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo ſeptimo, confectis & poſtmodum ab Ordinibus Reipublicæ in Comitiis Generalibus Varſaviæ, Anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo octavo confirmatis, ex cauſis in præ- ANNO 1677. dictis pactis expreſſis, ſuæ Serenitati Electorali, ejusdemque poſteris maſculis, duas Præfecturas Lavenburgenſem & Bitavienſem cum pertinentiis, jure feudi pro ſe & Succeſſoribus ſuis Regibus Poloniæ dederit, conceſſerit, & illam de prædictis arcibus & oppidis cum pertinentiis inveſtiverit, atque per Commiſſarium ſuum, in quietam poſſeſſionem miſerit, eisdemque pactis cautum ſit, ut idem Sereniſſimus Elector, ejusque Succeſſores, a novo Poloniæ Rege per Conſiliarios ſuos, aut Officiales, jus illud feudale de præfatis arcibus & oppidis, ad Regnum Poloniæ pertinentibus, recognoſcant, atque literas recognitionis & renovationis feudi a novis Regibus accipiant, cumque Sereniſſimus Elector Brandeburgens. quæ ipſi ex pactis iſtis præſtanda incumbebant, præſtiterit, ac per Magnificum & Generoſum Ioannem Liberum Baronem de Howerbeck Conſiliarium Status intimum, Electoratusque Dapiferum hæreditarium, jus iſtud feudale recognoverit, tenore tali.

Ego Sereniſſimi Electoris Brandeburgici Conſiliarius, &c. ut ſupra *pag. 504.*

In cujus rei fidem præſentes renovationis ac conceſſionis feudi literas, Regia manu noſtra ſubſcripſimus, & ſigillo Regni communiri juſſimus. Datum per manus Reverendi in Chriſto Patris Domini Ioannis Stephani Wydzga Epiſcopi Varmienſis, Procancellarii Regni, Varſaviæ die XVIII. Menſis Maji Anno Domini MDCLXXVII. Regni vero noſtri Anno III. Præſentibus Reverendiſſimo, Reverendis, Magnificis, Generoſis & Nobilibus. Andrea Olſzowſki Archiepiſcopo Gneſnenſi Legato Nato, Regni Poloniæ Primate, Primoque Principe, Andrea Trzebicki Cracovienſi, Duce Severiæ, Stephano Wierzbowſki Poſnanienſi, Ioanne Stephano Wydzga Varmienſi, Procancellario Regni, Stanislao Dąbſki Luceorienſi, Stanislao Hiacintho Swięcicki Chełmenſi Epiſcopis, Michaele Caſimiro Pac Vilnenſi, Supremo Exercituum Magni Ducatus Lithuaniæ Duce, Ioanne Tarło Sandomirienſi, Andrea Kotowicz Caſtellano Vilnenſi, Felice Caſimiro Potocki Siradienſi, Andrea Potocki Kiovienſi, Stanislao Ioanne Iabłonowſki Ruſſiæ, Regni Campiductore, Michaele Duce in Klewan Czartoryſki Volhyniæ, Vladislao Rey Lublinenſi, Demetrio Georgio Korybuth Duce in Wiſniowiec & Zbaraż Bełzenſi, Exercituum Regni Supremo Ductore, Ioanne Gninſki Culmenſi, Ioanne Stephano Bąkowſki Pomeraniæ, Palatinis; Chriſtophoro Grzymultowſki Poſnanienſi,

Anno 1677. ensi, *Stanislao Skarszewski* Voinicensi, *Stephano* Ledochowski Volhyniæ, Carolo Lużecki Podlachiæ, Castellanis; *Stanislao* Comite in Wisnicz & Iaroslaw Lubomirski *Supremo* Regni Mareschalco, Prophoro Pac Magni Ducatus Lithuaniæ Supremo Cancellario, Michaele Casimiro Duce Radziwiłł Procancellario & Campiductore Magni Ducatus Lithuaniæ, Andrea Morsztyn Regni, Benedicto Paulo Sapieha Magni Ducatus Lithuaniæ Supremis Thesaurariis, Nicolao Hieronymo a Granow Sieniawski Curiæ Regni Mareschalco, Francisco Prażmowski Regni, Constantino Brzostowski Magni Ducatus Lithuaniæ Supremis Secretariis, Gninski Abbate Wągrovecensi Spirituali, Joanne Bonaventura Krasiński Sæculari Regni, Cypriano Brzostowski Magni Ducatus Lithuaniæ, Referendariis; Theodoro Denhoff Succamerario Regni, Joanne Szomowski Curiæ Regni Thesaurario, Hieronymo Comite in Wisnicz & Jaroslaw Lubomirski Equite Melitensi Regni, Josepho Boguslao Służka Magni Ducatus Lithuaniæ Vexilliferis, Joanne Francisco Bieliński Regni, Georgio Thyzenhauz Magni Ducatus Lithuaniæ Ensiferis, Stephano Stanislao Czarniecki Campestri Notario Regni, Stephano Bidziński Regni Supremo Excubiarum Præfecto, Marco Matczynski Regni, Francisco Sapieha Magni Ducatus Lithuaniæ, Stabuli Supremis Præfectis, Joanne Zbaski Archidiacono Gnesnensi, Nominato Episcopo Præmislien si, Joanne Stanislao Witwicki Abbate Plocensi, Infulato Olicensi & Varmiensi Canonico, Regni, Andrea Ossowski Magni Ducatus Lithuaniæ Cancellariarum Regentibus, Michaele Radziejowski Præposito S. Michaelis Cracovien si, Gnesnensi, Varmiensi Canonico, Joanne Grabowski Cancell. Lepolien si, Archidiacono Uniejovien si; Nicolao Swięcicki Officiali Generali Ducatus Masoviæ, Stanislao Krajewski Præposito Calissien si, Custode Lovicien si, Alexandro Koszonowski Canonico Posnanien si, Stanislao Krzycki Calissien si, Stephano Sarnowski Lancicien si, Carolo Romanowski Chełmensi, Theophilo Grzybowski Czernensi, Succamerariis; Petro Kochanowski Radomien si, Vladislao Morsztyn Kovalien si, Martino Katski Premislien si Artilleriæ Regni Generali Præfecto, Martino Oborski Liven si, Alberto Constantino Brzeza Novodvoren si, Capitaneis nostris, Vladislao Skoroszewski Vexillifero Posnanien si, Nunciorum Terrestrium in Comitiis proxime præsentibus Marschalco, Stanislao Sicinski Judice Premislien si, Iacobo Rokitnicki Dobrinen si, Nicolao Narzymski Plocen si, Vexilliferis; Athanasio Miączynski Colonello & Intimo Cubiculi nostri Familiari, Remigiano Strzałkowski Venatore Leopolien si, Stephano Stankiewicz Decretorum Regni, Francisco Płaskowski Thesauri Regni Notariis, Matthia Martino Ładowski majoris, Nicolao Szulc minoris Metrices Actorum Regni Notariis & Secretariis nostris. Aliisque quam plurimis Dignitariis, Officialibus, Equitibus Regni & Magni Ducatus Lithuaniæ. Anno 1677.

JOANNES Rex

Sigillum pensile Regni Cancellariæ Minoris.

Joannes Stanislaus Witwicki Abbas Plocen. Inful. Olicen. Regens Cancellariæ Regni."

Quam supra scriptam recognitionem feudi Nos in Acta presentia suscipi, iisdem inseri, & parti postulanti authentice extradi mandavimus. In cujus rei fidem &c. Actum & Datum Varsaviæ Feria tertia post Dominicam *Cantate* proxima, die 19. Mensis Maji, Anno Domini millesimo sexcentesimo septuagesimo septimo, Regni nostri Anno quarto.

Relatio Illustrissimi & Reverendissimi Vicecancellarii Regni.

CCCXLIV.

Oblata Ratificationis Pactorum Velavien sium & Bydgostien sium, sub Joanne III. *Rege Poloniæ.* Varsaviæ 29. Jul. 1688. *Acta Inscript. Tom. III. fol. 43.* 1688.

Joannes III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ &c. Significamus &c. Oblatas esse ad Acta Metrices Regni Cancellariæ minoris, Literas infra scriptas, continentes in se Renovationem seu Ratificationem Pactorum perpetui fœderis nostri, cum Serenissimo Principe Domino Friderico III. Marchione Brandeburgen si, S. R. Imperii Archicamerario & Principe Electore, Prussiæ &c. Duce &c. Cognato & Fratre nostro Charissimo, manibus infrascriptorum Magnificorum & Generosorum Plenipotentiariorum subscriptas, ac sigillis munitas, sanas, salvas, illæsas, omnique suspicionis nota carentes, quarum tenor sequitur, estque talis.

ANNO 1688. „ *In Nomine Sacroſanctæ & Individuæ Trinitatis.*

Notum ſit univerſis et ſingulis, quorum intereſt, vel quomodolibet intereſſe poteſt. Quod deducendo ad executionem perpetui inter *Sereniſſimos* et Potentiſſimos Reges et Rempublicam Poloniae ab una, Electoresque Brandeburgicos, in Pruſſia Duces &c. parte ab altera, Fœderis, inconcuſſum robur firmitatemque habentia Pacta, et inprimis Articulum, quo diſponitur: ut quotiescunque novus Rex Poloniae electus fuerit, aut Dux Pruſſiae in Ducatu ſucceſſerit, idem Fœdus ab utraque parte renovetur, confirmeturque juramentis deſuper praeſtitis per Deputatos, in animas Principalium jurantes. Exiſtente nunc caſu novae in Ducatu Pruſſiæ ſucceſſionis (conſtitutis prius ex mutua conventione eidem actui die locoque infra expreſſis) alte memoratorum tam Regiae Majeſtatis, quam *Serenitatis* Electoralis Deputati Plenipotentiarii. A parte quidem Regia Magnificus Otto Fridericus Fölkerſamb Palatinus Czernichovienſis, & Generoſus Joannes Bonaventura Kraſinſki Referendarius Regni, Capitaneus Varſavienſis, Stumenſis, Praſnicenſis, a parte vero Electorali, Illuſtris Alexander Sacri Romani Imperii Burgravius & Comes a Dhona, Sereniſſimi Electoris Brandeburgici Conſiliarius Status intimus, Monungenſis & Lipſtadienſis Capitaneus, & Generoſus Chriſtophorus a Wichert, Sereniſſimi Electoris Brandeburgici Aulæ & Legationum Conſiliarius, præſtituta die in Palatio Regio Villanovienſi ad Varſaviam comparuerunt, poſt mutuasque Plenipotentiarum tabulas, (quarum Authographa ſub finem hujus Inſtrumenti de verbo ad verbum ſunt inſerta) rite commutatas, ſequenti tenore in animas Principalium jurarunt.

Nos Otto Fridericus, & Joannes Bonaventura, a Sereniſſimo & Potentiſſimo Principe Domino, Domino JOANNE *Tertio DEI Gratia Rege Poloniæ, Magno Duce Lithuaniæ, &c. &c. ad Renovationem & Confirmationem Pactorum, quæ die 19. Septembris Velaviæ, tum die 6. Novembris Bydgoſtiæ Anno 1657. cum Sereniſſimo Principe Domino* FRIDERICO VILHELMO *Marchione Brandeburgico, S. R. Imperii Archicamerario & Principe Electore, in Pruſſia &c. Duce &c. &c. nomine Inclyti Regni Poloniæ & M. D. L. concluſa & ſtabilita, & per Conſtitutionem omnium Ordinum totius Reipublicæ approbata & confirmata ſunt, Deputati Commiſſarii, nomine ejusdem S. R. Majeſtatis Poloniæ, ejusque Succeſſorum Regum. Quandoquidem præfata Pacta Elect. ſua Seren. per ſupra memoratos Deputat. Plenipotentiarios in inſtanti quoque ratihabet, & juramento confirmat, Nos ex vi ſpecialis mandati in animam S. R. Majeſtatis juramus, quod S. R. Majeſtas prædicta Pacta in omnibus articulis, punctis & clauſulis obſervatura ſit, nec iisdem ſive directe ſive indirecte contraventura, aut contraveniri a ſubditis paſſura ſit. Sic Ipſam & nos Deus adjuvet per hæc Sancta Dei Evangelia. Amen.* ANNO 1688.

Formula Juramenti Deputatorum Electoralium.

Nos Alexander Sacri Romani Imperii Burgrabius & Comes a Dhona, & Chriſtophorus a Wichert, a Sereniſſimo Principe ac Domino, Domino FRIDERICO III. *Marchione Brandeburgico, Sacri R. Imperii Archicamerario & Principe Electore, in Pruſſia &c. Duce &c. &c, ad Renovationem & Confirmationem Pactorum, quæ die 19. Septembris Velaviæ, tum die 6. Novembris Bydgoſtiæ Anno 1657. cum Rege & Regno Poloniæ, item cum Magno Ducatu Lithuaniæ ſua Serenitas Electoralis iniit, quæque Reſpubl. poſtmodum in Comitiis Regni Anno 1658. ſicuti nunc quoque Sereniſſimus & Potentiſſimus Princeps ac Dominus, Dominus* JOANNES III. *Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ &c. &c. ratihabuit & confirmavit, Deputati Commiſſarii, nomine Serenitatis Electoralis, vi ſpecialis mandati juramus: quod ſua Serenitas Electoralis prædicta Pacta in omnibus articulis, punctis & clauſulis obſervatura ſit, nec iisdem ſive directe ſive indirecte contraventura aut contraveniri a ſubditis paſſura ſit. Sic Ipſam & nos Deus adjuvet per hæc Sancta Dei Evangelia. Amen.*

Utque hujus rei poſteritati conſtet memoria fidesque, duo exemplaria ejusdem tenoris confecta, manibusque ac ſigillis propriis partium munita ac firmata ſunt.

Sequitur Authographum Mandatorum tam S. R. Majeſt. quam ſuæ Serenitatis Electoralis.

JOANNES III. Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae etc. etc. Notum teſtatumque facimus per praeſentes. Quod cum Pactis Bydgoſtienſibus cautum ſit, ut Pacta illa, quae Nobiſcum et cum Regno Poloniae, ac M. D. Lithuaniae cum Sereniſſimo Principe Domino

FRI-

ANNO 1688. FRIDERICO VILHELMO Marchione Brandeburgico, *S.* R. Imperii Archicamerario et Principe Electore, in Prussia etc. Duce etc. etc. intercedunt, quotiescunque novus Rex Poloniae electus fuerit, aut Dux Prussiæ in Ducatum succesſerit, ab utraque Parte renoventur et confirmentur, juramento desuper praestito, per Deputatos in animam Principalium jurantes. Cum itaque post obitum memorati Sereniſſimi Electoris Sereniſſimus Princeps Dominus FRIDERICUS III. Marchio Brandeburgenſis, S. R. Imperii Archicamerarius & Princeps Elector, Pruſſiæ &c. &c. Cognatus & Frater noſter Chariſſimus, in prætactum Ducatum Pruſſiæ ſuccedat; Nos prædictis Pactis ſatisfaciendo, Magnifico Ottoni Friderico de Fölkerſamb Palatino Czernichovienſi, & Generoſo Joanni Bonaventuræ in Kraſne Kraſinſki Referendario Regni, Capitaneo noſtro Varſavienſi, Sztumenſi, Praſnicenſi &c. in mandatis dedimus, ut ſuper memoratis Pactis Bydgoſtienſibus juramentum in animam noſtram praeſtent, atque ex altera parte per Deputatos Electorales praeſtandum audiant et excipiant. Quemadmodum praeſentibus hiſce ipſis injungimus: ut mediante tali juramento Pacta iſta renovent atq; confirment, eorundemq; obſervantiam a parte noſtra promittant: prout et hiſce praeſentibus illam facultatem et plenipotentiam praedictis Legatis noſtris damus et concedimus. Ratihabentes omnia, quae hac in parte juxta Pactorum tenorem acturi ſunt. In cujus rei fidem hanc noſtram Plenipotentiam manu noſtra ſubſcriptam ſigillo Regni communiri juſſimus. Datum in Palatio noſtro Villanovienſi ad Varſaviam die vigeſima prima Menſis Julii, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo octuageſimo octavo, Regni vero noſtri decimo quarto.

JOANNES Rex (L.S.)

Stanislaus Szczuka Regens Cancellar. Regni, Capitaneus Lublinenſ.

Nos FRIDERICUS Tertius Dei Gratia Marchio Brandeburgicus, *S.* R. I. Archicamerarius et Princeps Elector, Pruſſiae etc. Dux etc. etc. Notum facimus & teſtatum praeſentibus. Quod cum pactis Bydgoſtienſibus cautum ſit, ut Fœdus illud perpetuum, quod Nobis cum *S*er. et Pot. Rege inclytaq; Republ. Pol. ac M. D. Lit. intercedit, quotiescunque novus Rex Poloniae electus fuerit, aut Dux Pruſſiæ in Ducatum ſucceſſerit, ab utraq; parte renovetur et confirmetur, Juramento deſuper praeſtito per Deputatos in animam Principalium jurantes: Nos poſt luctuoſiſſima Divi Parentis noſtri fata, & ſuſcepta in Ducatu noſtro Pruſſiæ rerum gubernacula, prædictis Pactorum legibus quam exactiſſima fide ſatisfacere cupientes, Illuſtri & Generoſo Conſiliariis noſtris Status intimis, & Aulicis ſingulariter Nobis dilectis & fidelibus, Alexandro Burgravio & Comiti a Dhona, & Chriſt. a Vichert mandatum dedimus, ut praeſtito prius juramento ſuper pactis a *D*eputatis Regiis in animam ſuae Reg. Maj. juramentum iſtud quoq; a parte, noſtra in animam noſtram praeſtent. Quemadmodum praeſentibus hiſce ipſis injungimus, plenamque poteſtatem largimur ac concedimus, ut mediante tali juramento Pacta iſta renovent, confirment, eorundemq; obſervantiam a parte noſtra ſpondeant & promittant. Quidquid etiam a memoratis Deputatis noſtris, ſive ab utroque, ſive ab uno eorum, ſolum in hoc negotio, agi concludique contigerit, id omne Nos gratum, ratum & acceptum habituri ſumus eodem prorſus modo, ac ſi Nos ipſi coram illud feciſſemus, aut egiſſemus. In quorum omnium fidem majorem haſce manu noſtra ſubſcripſimus, ſigilloque noſtro Electorali communiri juſſimus. Dabantur Coloniæ ad Spream die 30. Junii An. Dom. 1688.

FRIDERICUS Elector. (L.S.)

ANNO 1688. Tandem Nos a Sacra Regia Majeſtate, Domino noſtro Clementiſſimo, ad renovationem Pactorum alte memoratorum Deputati Commiſſarii, quemadmodum circa inchoationem Actus præſentis ſolenniter & clara voce manifeſtaturi ſumus, juramentum præſtandum nihil præjudicare Reipublicæ debere, neque poſſe; quo minus Respublica & Sacra R. Majeſtas, Dominus noſter Clementiſſimus, prætenſiones omnes, ob non ſatisfactionem Pactis Bydgoſtienſibus in nonnullis articulis, punctis & clauſulis a ſua Ser. Elect. mediis iis, quæ in Pactis extant ſpecificata, ſervatis gradibus in iisdem expreſſis, requirere poſſit; ita nunc præſtito juramento iterato præſenti ſcripto proteſtamur & manifeſtamus.

Quam quidem manifeſtationem, propter memoriam & fidem majorem, circa concluſionem iſtius Inſtrumenti, rite inter Nos commutati, inſeri curavimus.

Viciſſim Nos a Sereniſſimo Electore Brandeburgico, Domino noſtro Clementiſſimo, ad Renovationem Pactorum alte moratorum Deputati Commiſſarii, quemadmodum circa inchoationem Actus præſentis ſolenniter & clara voce remanifeſtati ſumus, juramentum præſtandum nihil præjudicare debere Sereniſſimo Elector,

Anno 1688. ctori, neque poſſe, quominus ſua Sereni-
tas Electoralis, Dominus noſter Clementiſſimus, prætenſiones omnes, ob non ſatisfactionem Pactis Bidgoſtienſibus in nonnullis articulis, punctis & clauſulis a Republica Poloniae, mediis iis, quæ in Pactis extant ſpecificata, ſervatis gradibus in iisdem expreſſis, requirere poſſit; ita nunc præſtito juramento iterato præſenti ſcripto proteſtamur & manifeſtamus. Quam quidem manifeſtationem propter memoriam & fidem majorem, circa concluſionem iſtius juramenti. rite inter nos commutati, inſeri curavimus. Datum in Palatio *R*egio Villanovienſi ad Varſaviam die 29. Menſis Julii, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo octuageſimo octavo.

Otto Fridericus de Fölkerſamb Palatinus Czernichovienſis.
(L.S.)
Alexander S. R. Imp. Burgravius & Comes de Dhona.
(L.S.)
Joannes Kraſinſki Referendarius Regni. mppr.
(L.S.)
Chriſtoph. a Wichert mppr.“
(L.S.)

Quam ſupraſcriptam ratificationem Pactorum Nos gratam & firmam habentes, haberique ab omnibus volentes, ad Acta præſentia ſuſcipi, iisdem inſcribi & ingroſſari, authoritate extradi mandavimus. in cujus rei fidem &c. Actum & Datum Varſaviæ Feria quinta poſt Feſtum S. Annæ Matris B. V. Mariæ, proxima die 29. Menſis Julii, Anno Domini 1688. Regni noſtri 14. Anno.

Relatio Eminentiſſimi ac Reverendiſſimi in Chriſto Domini, D. Cardinalis Radziejowski.

CCCXLV.

1698. *Renovatio Recognitionis Feudi ſuper Præfecturas Lavenburgenſem & Bytovienſem.* Dat. Varſaviæ 11. Septembris 1698. *Acta Inſcript. Tom. III. fol. 141.*

Augustus II. Dei Gratia Rex Poloniæ. Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, &c. Nec non hæreditarius Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ, Montium, Angriæ, & Veſtphaliæ, Dux, Sacri Romani Imperii Archimareſchalcus & Elector, Landgravius Turingiæ, Marchio Miſniæ, nec non Superioris ac Inferioris Luſatiæ, Burgravius Magdeburgenſis, Princeps Hennebergenſis, Comes Marcæ, Ravensbergæ & Barbii, Dominus in Ravenſtein. Univerſis & ſingulis manifeſtum facimus & conteſtamur. Quod cum Anteceſſor noſter in Regno *S*ereniſſimus Princeps Dominus Joannes Casimirus Rex Poloniæ & *S*ueciæ, *S*ereniſſimo Principi Domino Friderico Vilhelmo Marchioni Brandeburgenſi, *S*acri Romani Imperii Archicamerario & Principi Electori, in Pruſſia, &c. Duci, &c. Pactis Bydgoſtienſibus die ſexta Novembris, Anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo ſepti. mo confectis, & poſtmodum ab Ordinibus Reipublicæ in Comitiis Generalibus Varſaviæ, Anno milleſſimo ſexcenteſimo quinquageſimo octavo confirmatis, ex cauſis in prædictis pactis expreſſis, ſuæ *S*erenitati Electorali, ejusdemque Poſteris maſculis, duas Præfecturas Lavenburgenſem & Bytovienſem, cum pertinentiis, jure feudi pro ſe & *S*ucceſſoribus ſuis Regibus Poloniæ dederit, conceſſerit, ac illam de prædictis arcibus & oppidis cum attinentiis inveſtiverit, atque per Commiſſarium ſuum in quietam poſſeſſionem miſerit, eisdemq pactis cautum ſit, ut idem *S*ereniſſimus Elector, ejusque *S*ucceſſores a novo Poloniæ Rege per Conſiliarios ſuos, aut Officiales, jus illud feudale de præfatis arcibus & oppidis, ad Regnum Poloniæ pertinentibus, recognoſcant, atque literas recognitionis & renovationis feudi a novis Regibus accipiant. *C*umque *S*ereniſſimus Princeps Dominus Fridericus Tertius Marchio Brandeburgenſis, *S*acri Romani Imperii Archicamerarius & Elector in Pruſſia, &c. quæ ipſi ex pactis iſtis præſtanda incumbebant, præſtiterit, ac per *C*onſililiarium ſuum intimum Magnificum Ioannem Ditericum Liberum Baronem ab Hoverbeck in Eychmedien, Baranowo, Damkow & Geierſvaltt, Electoratus Dapiferum hæreditarium, jus iſtud feudale rocognoverit tenore tali. „ Ego *S*ereniſſimi Electoris Brandeburgici *C*onſiliarius & Officialis ad recognoſcendum, juxta tenorem pactorum Bydgoſtienſium, jus feudale de duabus Præfecturis Lavenburg & Bytau cum omnibus & ſingulis earum pertinentiis, juribus, reditibus, eminentiis, Deputatus Plenipotentiarius, nomine ſuæ *S*erenitatis Electoralis, hoc ipſum jus feudale, ad Regnum Poloniæ pertinens a *S*acra Regia Majeſtate Veſtra, uti earundem arcium & oppidorum directo Domino, recognoſco, literasque ejusdem recognitionis & renovationis feudi, prædictis pactis conformes,

Anno 1698.

Anno 1698. mes, a Sacra Regia Majestate Vestra mihi extradi peto. „ Nos ratione habita pactorum sæpius memoratorum, suamque Serenitatem Electoralem, Sereniſſimamque ejus Domum pari affectu prosequentes, vigore præsentium prædicto Sereniſſimo Electori, ejusdemque posteris masculis, ex legitimo thoro ejusdem descendentibus, duas memoratas Præfecturas Lavenburgensem & Bytovienſem, &c. ut supra *pag. 504.*

In cujus rei fidem præsentis recognitionis & renovationis, ac conceſſionis feudi literas Regia manu nostra subscripsimus, & sigillo Regni communiri jussimus. Datum per manus Reverendi in Christo Patris Domini Georgii Albrachti Denhoff Episcopi Premislienſis, Præpositi Plocenſis, perpetui Abbatiæ Vitovienſis Administratoris, Supremi Regni Cancellarii, Varsaviæ die XXII. Mensis Iulii Anno Domini MDCXCVIII. Regni vero nostri Anno secundo. Præsentibus Illustriſſimo & Reverendiſſimo in Christo Patre, Reverendis in Christo Patribus, Dominis, Reverendis, Magnificis, Generosis, & Nobilibus, Michaele *S.* R. E. *C*ardinali Radziejowski Archiepiscopo Gnesnenſi, Legato Nato, Regni nostri Primate, primoque Principe, *S*tanislao Dabski Vladislavienſi, Andrea Załuski Plocenſi, Nominato Varmienſi, Georgio Albrachto Denhoff Premislienſi, Supremo Regni Cancellario, Nicolao Swięcicki Kijoviae & Czerniechoviæ, Nominato Posnanienſi, Nicolao Popławski Livoniæ, Episcopis; Casimiro Sapieha Vilnenſi Palatino, Supremo; Iosepho Boguslao Słuszka Castellano Vilnenſi, Campestri Exercituum Magni Ducatus Lithuaniæ Ducibus, Ioanne Odrowąż Pieniążek *S*iradienſi, Raphaele Leszczyński Lancicienſi, Majoris Poloniæ Generali; Martino Kątski Kijoviae, & Artilleriae Regni Generali, Francisco Gałecki Iunivladislavienſi, Dominico *S*łuszka Połocenſi, Joanne Bonaventura Krasiński Płocenſi, Alexandro Załuski Ravenſi, Ioanne Georgio *P*rzebendowski Mariaeburgenſi, Ioanne Gninski *P*omeraniae, Francisco Załuski *C*zerniechovienſi, Ottone Felkierzam Livoniae, *P*alatinis; Alexandro Lipski *S*iradienſi, Georgio Towjański Lancicienſi, Eustachio Grothauz *S*amogitiae ..... Grzybowski Iunivladislavienſi, ... Niszczycki *S*ierpienſi, *C*astellanis; *S*tanislao Lubomirski Mareschalco, Hieronymo Lubomirski Thesaurario *S*upremis Regni, Benedicto *S*apieha *S*upremo Thesaurario & Notario Terrestri Magni Ducatus Lithuaniae, Alexandro *S*apieha Marschalco *C*uriae Magni Ducatus Lithuaniae, ... Wyszycki *S*ecretario Regni *S*upremo, nominato Episcopo *C*hełmenſi, *S*tanislao *S*zczuka Referendario Regni, ... Wykowski Referendario Magni Ducatus Lithuaniae, *C*asimiro Bieliński *S*uccamerario, *S*tanislao Warszycki Ensifero, ... Lubomirski *S*ubdapifero Regni, Michaele *S*apieha *P*raefecto *S*tabuli, ... Ogiński *S*ubdapifero, Michaele *S*apieha Vigiliarum *P*raefecto, Ioanne *C*asimiro Wołkowicz *C*astrorum *P*raefecto, ... Frąckiewicz Vexillifero *C*uriae Magni Ducatus Lithuaniae, Theodoro *P*otocki *C*anonico *C*racovienſi, nominato Episcopo *C*ulmenſi, Adamo *R*ostkowski Archidiacono Dobrinenſi, *P*raepositio Varsavienſi, ... Olszewski *C*anonico Varsaviensi, & *C*ulmensi, Nicolao Tomisławski Varsaviensi, Secretario minoris *C*ancellariae *R*egni, ... Broliński Varsaviensi, *C*anonicis; Joanne de Tęczyn Ossoliński *C*oadjutore Abbatiæ Vitovienſis, Georgio Warszycki *P*etricoviensi & Bolesłaviensi, Georgio Kirsenstein Kryszpin Orsanensi, ... *C*halecki Mosiriensi, ... Lubomirski Olstinensi, Samuele Potocki *S*calensi, *C*asimiro Principe *C*zartoryski *C*remenecensi, ... Lubomirski Praesłaviensi, Michaele de Kozielsko Puzyna Werbkoviensi, ... Grothauz Vilkinensi, *C*apitaneis; Ludovico Pociey Brestensi Magni Ducatus Lithaniae, Ioanne *C*asimiro Brzeziński Nurensi, Succamerariis: Maximiliano de Tęczyn Ossoliński Drohicensi, Sigilli Majoris Cancellariae Regni Præfecto, Casimiro Zaranek Samogitiæ, Vexilliferis; Jacobo Pruszewski Samogitiæ, Procopio Lipski Schovienſi, Joanne Wołczyński Mielnicenſi, Michaele Strutyński Starodubovienſi, ... Lenkiewicz Mozyrenſi, Dapiferis; Casimiro de Tęczyn Ossolinski Drohicenſi, Francisco Łoski Zacrocimensi, & Judice Castrensi Varsaviensi, Francisco Laskowski Mielnicenſi, Pocillatoribus; Joanne Casimiro Belski Varsaviensi, & Notario Castrensi Lublinensi, Joanne Strutynski Vilcomiriensi, Pincernis; Francisco Dubrawski Thesaurario Terræ Sanocenſis, ... Szembek, Stanislao Borek, Michaele Puzyna, Nicolao Michałowski, Matthia Valentino Strzemberski, Martino Kierski Aulicis nostris, Stephano Hankiewicz Decretorum Regni Notario, ... Denhoff Gwardiæ nostræ Generali, ... Burnowski Linguarum Orientalium Interprete, Gabriele Petro Szpilkowski Secretario nostro, & Cancellariæ Majoris Regni, Actusque præsentis Notario,

Anno 1698. rio, aliisque plurimis Nobilibus Incolis Regni & Magni Ducatus Lithuaniæ.

AUGUSTUS Rex.

(*Locus Sigilli Maj. in pixide argentea penſili cera rubra expreſſi.*)

Maximilianus de Tenczyn Oſſolinſki Vexillifer Drohicienſis, Sigilli M. R. Secretar. mpr.

Actum Varſaviæ feria quinta poſt Feſtum Nativitatis Beatiſſimæ Mariæ Virginis proxima, die ſcilicet undecima Menſis Septembris, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo nonageſimo octavo.

Ad Relationem Illuſtriſſimi & Reverendiſſimi in Chriſto Patris Domini, Domini Georgii Albrachti Denhoff Epiſcopi Premiſlien. Abbatiæ Vitovienſis perpetui Adminiſtr. Præpoſiti Cathedr. Plocens. Supremi Regni Cancellarii.

CCCXLVI.

Literæ ad Sereniſſimum ac Potentiſſimum Poloniæ Regem ac M. Ducem Lithuaniæ, a Sereniſſimo Electore Brandeburgico datæ, de occupatione Urbis Elbingæ. Coloniæ ad Spream 7. Octobris 1698. *Sylloge Tom. II. fol. 144.*

Sereniſſime & Potentiſſime Rex, Domine Cognate, & Frater Colendiſſime.

Non poteſt latere Regiam Majeſtatem Veſtram, quibus olim conditionibus coaluerint ſacri & æterni fœderis Pacta, Velaviæ atque Bydgoſtiæ, Sereniſſimum Poloniæ Regnum inter & Nos confecta, nec ita pridem a Regia Majeſtate Veſtra more ſolito renovata ac confirmata, quas inter præcipua eſt, ut pro præſtita fideli opera & ſociatis armis, quibus inclyta Reſpublica ab interitu vindicata, ac in priſtinum ſtatum & libertatem reſtituta, Urbs Elbinga Nobis traderetur. Quadraginta & aliquot excurrit annis, longum patientiæ documentum dedimus, expectantes, ut juſtiſſima iſta adimpleretur conditio. Sed cum poſt tot inanes preces & ſollicitudines ne ſpes quidem Nobis reliqua eſſet, traditionem iſtam ſponte & ex præſcripto Pactorum ſubſequuturam, facimus tandem, quod optimo Nobis dudum licuit jure, & quæ Nobis hactenus indebite negata fuit poſſeſſio iſtius Urbis, quamvis juſtiſſime, & ex fide jurata debita, eam ipſi, citra animum hoſtilem, imo & jam citra vim, ſi fieri poteſt, apprehendere conabimur. Sed ne Regiam Majeſtatem Veſtram, tot ac tantis gravioribus intentam rebus, longa juris ac facti enarratione diſtineamus, rogatam Eandem volumus, ut quo jure, quave juſtitia Urbis dictæ poſſeſſionem arripere ſtatuerimus, & quæ ſit mens atque intentio noſtra, ex ſcripto, literis hiſce adjuncto, perſpicere ſuſtineat; de cujus veritate ut liquidius conſtet, non veremur paucis heic repetere, quæ de mente ac deſtinatione noſtra ibi habentur, & coram Reg. Majeſtate Veſtra ſancte teſtari, Nos Fœdus iſtud æternum, nuper renovatum, quod cum Regia Majeſtate Veſtra & Inclyta Republica Nobis intercedit, inviolabiliter ſervaturos, & ex eodem præſtanda præſtituros, privilegia & jura Urbis Elbingenſis ex præſcripto Pactorum religioſe conſervaturos, ne ex eadem Urbe, quamdiu præſidio noſtro inſidebitur, quies ac ſecuritas Reipublicæ, inprimis Vicinorum, turbetur, aut vel minimum iisdem periculum etiam ab hoſte externo inde creetur, ſumma ope curaturos: nec alio denique titulo Urbem Nos poſſeſſuros, niſi pignoratitio aut hypothecario, & cum Nobis de eo, quod juſte debetur, ſatisfactum fuerit, ſtatim & absque ulla mora Urbem Regiæ Majeſtati Veſtræ atque Inclytæ Reipublicæ, juxta pactum conventum, Nos reſtituturos.

Anno 1698.

De cætero veneramur Deum, ut Regiam Majeſtatem Veſtram omni felicitatis incremento quam diutiſſime ſervet incolumem ac florentem. Dabantur ex Arce noſtra Coloniæ ad Spream, die 7. (17.) Octobr. 1698.

FRIDERICUS *Elector.*

CCCXLVII.

Literæ ejusdem ad Cardinalem Primatem, ut & ad ſingulos Senatores Regni Poloniæ & Magni Ducatus Lithuaniæ, Elbingam occupatam concernentes, Dat. ibid. eodem die & Anno. *Indidem fol. 175.*

Eodem Anno, quo in lucem editi ſumus, æternum etiam Fœdus iſtud, quod cum Sereniſſima Republica indiſſolubili Nos conjungit vinculo, Velaviæ ac Bydgoſtiæ confectum eſt; ita diſpenſante rem tanti momenti divina providentia, ut non prius diei, quo vitæ uſuram

ANNO 1698. ram accepimus, quam Fœderis iſtius & eorum, quæ ex eo utrinque debentur, memoriam deponere queamus. Et quidem, quanta cura ac ſolicitudine tum Divus Parens noſter, tum Noſmet ipſi Fœderis iſtius leges, quæ quidem ad Nos ſpectant, expleverimus, quodnam juvandæ Reipublicæ fuerit ſtudium, quæ pro ſalute ac conſervatione ejusdem opera ac fides intemerata, nemo rerum gnarus geſtarum ignorare poteſt. Nec & Inclyta Respublica aliud a ſe deſiderari paſſa eſt, niſi quod præcipuam Fœderis conditioem, qua Urbs Elbinga Nobis debetur, ac tradi debeat, hactenus, quo maligno neſcimus fato, inexpletam reliquerit. Non poteſt latere Dilectionem Veſtram (Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. *D*ominationem Veſtram, vel Illuſtriſſ. Dominationem Veſtram) tum clariſſima circa eandem urbem pactorum diſpoſitio, tum fruſtra per quadraginta, & quod excurrit annos, *D*ivi Parentis ac noſtra expectatio & patientia, aut ſi forte quid ea de re geſtum ſit, memoria exciderit, ſubjectum hiſce ſcriptum, quod fide actorum publica nititur, Eandem id luce meridiana clarius docebit. Sed cum ne quidem ſpes Nobis relicta eſſet, urbem ſponte & ex præſcripto pactorum traditum iri, facimus tandem, quamvis inviti ac reluctantes, quod jura divina ac humana non tantum permittunt, ſed et jubent; ut nimirum poſſeſſionem urbis, ex æterno ac jurato Fœdere Nobis debitam, ſed tanto temporis ſpatio negatam, ac fruſtra petitam, ipſimet, utendo jure noſtro, apprehendamus. Quid ſupereſt, quam ut pietatem, fidem æquitatem *D*ilectionis Veſtræ, Illuſtr. ac Reverend. *D*ominationis (vel Illuſtriſſ. *D*ominationis Veſtræ) appellemus, quibus freti non dubitamus, quin ipſamet factum ſit approbatura, quo Sereniſsimus *R*ex ac Inclyta Reſpublica a dedecore fidei non præſtitæ, ac æterni & jurati Fœderis violati liberantur. Quod quidem eo libentius *D*ilectionem Veſtram (&c. &c.) facturam ſperamus, quo certius de mente ac intentione noſtra edocta fuerit, quæ nimirum hæc eſt: Quod æternum iſtud cum Inclyta *R*epublica pactum Fœdus ſancte ac inviolabiliter ſervare, quæ Nobis ex eodem præſtanda incumbunt, religioſe præſtare, privilegia ac jura Urbis Elbingenſis integra conſervare, ſecuritati Optimæ Reipublicæ, quamdiu Urbs in noſtra poteſtate erit, ex eadem proſpicere, nec alio eandem poſsidere titulo ac jure velimus, quam hypothecario aut pignoratitio; ex quo conſequitur, ut ſi de eo, quod juſte Nobis debetur, ſatisfactum Nobis fuerit, Urbs illa ſtatim & ſine mora ex lege conventa reſtitui debeat, quod & ſancte ſpondemus. Qui de cætero *D*ilectioni Veſt. (&c. &c.) proſperrima quævis ex animo apprecamur. *D*abantur ex Arce noſtra Coloniæ ad Spream die 7. (17.) Octobr. 1698. ANNO 1698.

FRIDERICUS *Elector.*

CCCXLVIII.

Reſponſum Regis Poloniæ ad Electorem Brandeburgicum, in cauſa Elbingenſi. Dat. Varſaviæ 17. Nov. 1698. *Indidem fol. 146.*

LIterae Serenitatis Veſtrae die 17. elapſi datae, & multo magis nunquam ſperata Civitatis noſtræ Regiæ Elbingenſis aggreſſio, merebantur antequam reſponderemus, Senatus Conſultum, quo illico huc convocato, atque intra hoſce dies expedito, quid aliud reſpondere poſſumus, quam quod univerſi ſtupeant, Serenitatem V. rem attentaſſe etiam poſteritati non credendam, fateri & ipſam, quadraginta & ultra annorum reſuſcitaſſe emortuam, imo tot, tantisque Reipublicæ prætenſionibus ſepultam hypothecam, tam crudis prius inſidiis, mox apertis armis, & quaſi nunquam, pro remiſſo Vaſallagio, conceſſum habuiſſet Fœdus hoſtium loco ſuorum, hoſtes Reipublicæ reputaturum, ipſa infeſtas copias innocuæ admovit, eandemque vi in ſuam ditionem cöëgit. Jus hoc, quod Serenitas Veſtra ſcripto ſuo typis vulgato ſolenne vult facere, utique melius notum fuiſſe, glorioſæ memoriæ magno Parenti ſuo, tanquam primo Quæſitori, & tamen nunquam auſum quicquam ſimile præſenti caſui, imo maluiſſe illum Brunsbergam, & Travensburgam, loco non traditæ Elbingae, uti praetenderat, ex pactis Velavienſibus poſſeſſas evacuere ac reſtituere in manus Reipublicae, quam primo illi actui, qui procul dubio magis ſuberat, Proteſtantium in Republica difficultatibus, tradendae ſibi in Pruſſiam ſupremitati, derogare. Fuiſſe poſt haec toties ab eodem & Serenitate Veſtra, ſupra memoratis pactis repetita juramenta, ac quidem aequa ex parte Reipublicae, nolente MICHAELE, recuſante ultima vice per aliquot dies JOANNE III. Sereniſſimis divae memoriae Praedeceſſoribus noſtris, ob validas atque graviſſimas Reipublicae praetenſiones. Et cur non eo potius tempore ſuſpenſis juramentis opponenda erat iſta praetenſio? Cur non ſaltem aliqua ante immediatum nuper Nobis, cum ſuper iisdem factum juramentum, injecta

Anno 1698. mentio? Praeſertim cum Miniſtri a Nobis deſignati, diſtincte ſatis ad praetenſiones quasdam in ſcripto deſiderarent reſponſum, nec obtinuerant a Miniſtris Serenitatis Veſtrae. Nam quis crederet, Republica cum hoſte Chriſtianorum communi cruento implicita ac diſtenta bello, turbari illam ac vexari a tali Principe, qui bona malaque ejus pro ſuis propriis habere aeterno faedere, ac jurejurando obligatus erat? Denique ſi omnes circumſtantiae acerbiſſimae rei geſtae anteriores revocandae forent, factum hoc nemini placitum iri, niſi hoſtibus, cum quibus tam bellum atrox gerimus. Hanc etiam turbam, ac violatam Reipublicae a faederato Principe ſecuritatem, illis ſolis gaudio futuram, qui Nos undique & Patriam anguſtiatam cuperent. Haec non alio fine Serenitati Veſtrae omni fiducia inſinuanda cenſuimus, quam ut intelligere velit, illam exceſſiſſe metam debiti ſui erga Rempublicam hanc, cujus ſumma ſemper in Domum ejus, univerſo teſte Orbe, extitere beneficia; impegiſſe contra perpetui Fœderis pacta, jureque ſuo ex eis cecidiſſe, taleque auſum non modo ad intima usque hujus Patriæ penetraſſe, ſed noſtrum quoque honorem, ac prima Regni auſpicia, ſine omni praemiſſa amicabili requiſitione, extreme impugnaſſe, adeoque cunctos deſiderare, ut caſum iſtum ſummopere Reipublicae ac praeprimis Nobis gravem, Serenitas Veſtra quantocius redintegrandum, immediatumque Statum civitati reſtituendum curet & annitatur, vel id ſi minime libuerit, ſaltem nullius offenſae ac hoſtiſtilitatis loco ſit acceptum, ſi juſta laeſionis tantae reparatio quaeri, ac miniſtrari non intermittatur. De reliquo Serenitati Veſtrae bonam valetudinem intra proſperos faederum amicitiarumque ſucceſſus, precamur. Dabantur in Regia Varſaviae, die 17. Novembris 1698. Regni noſtri ſecundo.

CCCXLIX.

1699. *Declaratio Conſilii Varſavienſis ſuper negotio Elbingenſi* die 10. Novembris 1699. *Sylloge Tom. VII.*

Conſilium præſens Senatus, & Ordinis Equeſtris Regni, & Magni Ducatus Lithuaniæ, lege publica ad negotium Elbingenſe deſignatum literis ſuæ Celſitudinis Primatialis Illuſtriſſimi & Reverendiſſimi in Chriſto Patris Domini Michaelis Cardinalis Radziejowſki, Archiepiſcopi Gneſnenſis, Primatis Regni & Magni Ducatus Lithuaniæ, poteſtate ſibi a Sacr. Reg. Majeſtate, Domino noſtro Clementiſſimo, pro tunc a finibus Regni abſente, convocatum, unanimi concordia, poſt plurimas prægrandes reflexiones ſenſit, concluſit, ac determinavit, cum ad perfectam undequaque Regni tranquillitatem immenſam S. R. M. D. noſtro, cujus auſpiciis omnia geruntur, gloriam poſt rehabitam ab Oriente quietem & pacem, domeſticum ac fere internum, utpote cum perpetuo fœderato Sereniſſimo Electore Brandeburgico, occaſione nuper captæ, validius quam juſtius Elbingæ, diſſidium plurimum interſit, omni meliori modo, donec in bella ſanguinisque effuſionem deſcendatur, ſervato S. R. Majeſtatis & Reipublicae honore aſſopire, eoque fine Conſilium præſens convocatum, nullatenus cum Miniſtris Sereniſſimi Electoris Brandeburgici, donec rationibus ſatisfactoriis qualitercunque læſæ Reipublicae proviſum fuerit, congredi voluerit, inſumptis tamen per decem dies conſultationibus ſingulari ac prudentiſſima opera ſuæ Celſitudinis Primatialis, in explorandis & reducendis mentibus dictorum Miniſtrorum allaboravit, aſt cum nil elicere potuiſſet, quam quod iidem Miniſtri ſummam ſibi integram quadringentorum millium Tallerum titulo hypothecæ Elbingenſis aſſecuratorum reluendam, & exolvendam, ante retraditionem Elbingæ indebite prætendant, nec id rationibus ullis, vel gradibus inſtructionis, ex primo conſilio promanatis, retundi voluiſſent, ſed tantummodo ad repetitas Principali ſuo inſinuationes ſeſe reciperent, ſpatium quindenæ requirerent; Conſilium vero præſens diutius fruſtra immorari contra dignitatem duceret, ſine tamen concluſione facta, ne occaſio abrupti negotii in Rempublicam rejiceretur, dilabi, & diſſolvi non expediret, ideo conſtanter ſtandum eſſe ultimo gradui inſtructionis ſuæ, non poſſe declarari majorem ſummam, niſi 300000. Talerorum Imperialium, cumque prompta pecunia non adſit, tali modo aſſecurandam praevia reſtitutione Civitatis Elbingenſis, integra danda eſſe in pignus clenodia ex theſauro Reipublicae Cracovienſi, utpote adamas magnus, & garnitura, tum Corona Czarea, Moſchovitica vocata, absque omni periculo vel mora quovis prætextu injicienda reſtituendi hujus pignoris, quamprimum praemiſſa ſumma exſoluta fuerit, exſolvenda autem praeſenti Conſilio aſſecuratum poſt immediata, Deo dante futura Comitia trimeſtri elapſo. Ne vero quaepiam inſufficientia pigno-

ANNO 1699. gnori huic praestando obiici possit, casu quo in tempore praefixo summa exsoluta non fuerit, aliud subalternum pignus, nempe Territorium totum patronymicum Civitatis Elbingensis apprehendendum suae Serenitati Electorali permittitur, retinendum tamen in statu quo una cum clenodiis conceditur, donec summa praedicta 300000. Talerorum exsoluta fuerit, ea si a Ministris Brandenburgicis, postquam a suo Principali resolutionem habuerint, acceptata fuerint, sua Celsitudo Primatialis curabit praedicta clenodia, omni securitate servata, Varsaviam deportari, Consilium praesens ad conficienda Instrumenta quietationis a Serenissimo Electore Brandenburgico de hypotheca Elbingensi, & inde emergentibus, & vicissim a Republica assecurationis summae, supra expressis mediis exsolvendae, obdestinare, ac invitare, non intermittet; quodsi vero tum aeque ac juste declarata prosperam non reportarint resolutionem, Consilium praesens nunc pro tunc protestari, quemadmodum amissae vicinitatis tranquillitatem antea, ita & inpraesentiarum, negotium restabiliendae ejusdem non ex parte Reipublicæ sed a Serenissimo Electore Brandenburgico violari, & abrumpi, Rempublicam totam ad terminos, in quibus erat, antequam Minister vel Ministri Serenissimi Electoris Brandeburgici ad dandas rationes satisfactorias admissi fuissent, redire, ipsosque Ministros abire debere, praesentis Consilii Reipublicæ vigore.

CCCL.

1700. *Tractatus cum Serenissimo Prussiæ Duce de retraditione Elbingæ, & solutione 300. millium Talerorum per Rempubl. initus, Varsaviæ 12. Decembris 1699. confirmatus a S. R. M.* Dresdæ 9. Januarii 1700. *Sylloge Tom. VII.*

NOS AUGUSTUS Secundus Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, &c. Notum facimus universis, & singulis, quorum intereſt, aut quomodolibet intereſſe poterit. Cum populorum salus suprema lex sit, cui parere, regnare est, & a Nobis merito censeatur: salutis vero basis inconcussa stet publica pace, atque inviolata tum interna, tum externa tranquillitate. Hinc est, ut ad regimen Regni nostri, divino nutu ductuque evecti, nihil antiquius habeamus, quam pacato coelesti ope intrinsecus Regno, perpetuo paci, ac quieti, & mutuae benevolentiae cum vicinis Principibus, uti nominatim cum Serenitate Electorali Brandenburgica, servandae studeamus. Quapropter nascentis nuper dissidii flammis, occasione occupatae Elbingae, propediem erupturis, opportune occurrentes, nostris, ac Reipublicae, ex Consilio per legem publicam designato, Commissariis plenipotentiariis omnimodam facultatem dedimus & concessimus, cum Ministris suae Serenitatis conveniendi, remque amicabiliter discutiendi, & pro jure, & dignitate, ut par est, componendi. Qui ad infra scriptas conditiones & puncta unanimiter devenerunt, omniaque, & singula utrinque firmarunt, in hunc, qui sequitur, modum. ANNO 1700.

In Nomine Domini Amen.

Notum sit universis & singulis, quorum intereſt, aut quomodolibet intereſſe poterit. Fœdus perpetuum, atque amicitia Serenissimum & Potentissimum Principem Dominum AUGUSTUM Secundum Dei Gratia Regem Poloniae, Magnum Ducem Lithuaniae, Russiae, Prussiae, &c. Atque Regnum Poloniae, & Magnum Ducatum Lithuaniae inter, & Serenissimum Principem Dominum FRIDERICUM Tertium Marchionem Brandenburgensem, Sacri Romani Imperii Archicamerarium & Electorem, in Prussia, &c. insperata nuper occasione, occupatae per suam Serenitatem Elbingae, in tanto infensius proruperat dissidium, quanto minus haec olim praevisa erant. Isset procul dubio ardens mali sensus in flammas atrocis belli, ni divina bonitas, vicibus meriti, vel demeriti Regnis pacem ac tranquillitatem adimens & restituens, prius mediatorias vicinorum, & amicorum Principum auctoritates, mox Consilia Generalia Regni Comitiorum interjecisset, iisque moderamen ad res amice assopiendas, permissum fuisset, ac tandem a sua Serenitate Electorali, admissio Ministrorum ejus, ad dandas rationes explicatorias, praetensae laesae Reipublicae indemnitati constanter expetita fuisset. Ii demum, postquam assensu Sacrae Regiae Majestatis hic Varsaviae redintegrandae amicitiae sincera declaratione, quod non animo laedendi, nec offendendi Rempublicam, praemissa facta fuerint, nomine Principalis sui comparuissent, debite ad id instructi, literisque mandati muniti, atque ultimariam nuper congregati Reipublicae Consilii declarationem a sua Serenitate Electorali acceptatam esse declarassent, Consilium Senatus, & Ordinis Equestris Regni, & Ma-

ANNO 1700. gni Ducatus Lithuaniae, lege publica Generalium Regni Comitiorum, proxime praeteritorum, deſignatum, facultateque a Sacra Regia Majeſtate praemunitum, in abſentia ejusdem de Regno, ſub felici directione ſuae Celſitudinis Primatialis, Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi in Chriſto Patris Domini Michaelis Cardinalis Radziejowſki, Archiepiſcopi Gneſnenſis, Primatis Regni Poloniae, & Magni Ducatus Lithuaniae, convocatum, cum iisdem Miniſtris, utpote Illuſtri, & Magnifico Joanne Dieterico Libero Barone ab Hoverbeck, in Eichmediens, Baranowo, Damkau, & Geyerwalde, Electoratus Brandeburgenſis Dapifero haereditario, Conſiliario ſtatus intimo, atque Ablegato Extraordinario, & Generoſo, ac Magnifico Godofredo Wernero Conſiliario Aulico, & Reſidente in Polonia ſuae Serenitatis Electoralis, in ſequentes deſcendit, & conceſſit tabulas.

I. Poſt factam modo præmiſſo mutuæ amicitiæ redintegrationem, omnis apprehenſæ Elbingæ, emanatorumque quorumvis inde ſcriptorum, & exacerbationum ab utrinque aboletur memoria; fœdus vero perpetuum, atque firma & ſecura amicitia ad terminos tum veterum, tum recentium Velavienſium pactorum integre ac inviolabiliter, indiſſolubili nexu & vinculo conſervanda reducitur, & reſtituitur.

II. Civitas Elbingenſis, prout recenter accepta, integre, ſine quavis demolitione repertorum ibi mœniorum ac fortificationum, quovis deinceps jure & prætenſione hypothecæ Elbingenſis, aliisque inde emergentibus in perpetuum abolitis, evacuato milite, retradenda erit die prima Menſis Februarii, Anno Domini 1700. præſentibus Commiſſariis, ad id muneris deſignatis, ſine ulla difficultate, & ſine quavis negotii exequendi protractione.

III. Præſidiarii ſuæ Serenitatis Electoralis omnia tormenta, mortaria, ſclopeta, bombardas, aliaque bellica inſtrumenta, tam munitiones quascunque proprias in civitatem importatas, libere, & abſq; cujusvis præpeditione aſportabunt, & avehent; quæcunque vero ad civitatem pertinent, nullo prætextu inde amovebuntur.

IV. Viciſſim a S. R. Majeſtate, & Republica Poloniæ, & Magno Ducatu Lithuaniae neglecta quovis caſu ſumma trecentorum millium Thalerorum Imperialium, in vim reluitionis hypothecae Elbingenſis quadringentorum millium Thalerorum Imperialium, inde omnium emergentium, fide bona ſuae Serenitati Electorali, poſt Comitia Deo dante immediate proxime finita, vel non finita, elabente trimeſtri realiter hic Varſaviae exſolvenda declaratur, atque in majorem fidei publicae ſecuritatem certa clenodia ex Theſauro Regni, ſub ſigillis ejusdem Conſilii, atque Miniſtrorum regiſtro, in vim Reverſalium authentice ſpecificato, loco pignoris poſt evacuationem Elbingae inchoatam, poſtera die in manus Commiſſarii ſuae Serenitatis Electoralis ad id Plenipotentiam habentis, jure ſolennis depoſiti concedenda & tradenda erunt. Quae quidem clenodia integre, ac ſub ſigillis ſpecificatis, juxta regiſtrum reverſale, quamprimum ſumma praetacta exſoluta fuerit, absque omni mora, praetextu, vel quaſi imaginabili pro ſe, aut quapiam alia praetenſione, veluti ſolenne Reipublicae depoſitum, totaliter reſtituenda erunt. ANNO 1700.

V. Quodſi ſtato tempore ob aliquos caſus ſumma praedicta exſoluta non fuerit, facultas permittitur ſuae Serenitati Electorali, integrum territorium patronymum Civitatis Elbingenſis pacifice, ſine quovis impedimento, una cum uſu fructu ſolito ejusdem territorii occupandi, illudque tamen ſine quavis innovatione, aut quocunque colore, fortalitii extructione, verum in ſtatu quo, una cum clenodiis tam diu poſſidendi, donec ſumma ſaepe dicta trecentorum millium thalerorum exſoluta fuerit. Quamprimum vero eadem exſolvetur, tam dictum territorium integrum, quam et memorata clenodia, ſub eadem, ut ſupra, cautela, nullam ſcilicet humanitus excogitandam injiciendo difficultatem, inviolabiliter reſtituenda & reddenda erunt ad manus ad id a Republica Deputatorum.

VI. Trajectum ſuper Viſtulam, uti & certa per ſuam Serenitatem Electoralem exactio, Strumgeld dicta, Commiſſione mutua, ſi, & in quantum contraria pactis, examinanda & ſopienda.

VII. In majorem affectus erga Regiam Majeſtatem & Rempublicam teſtificationem, a ſua Serenitate Electorali, ſumma quaevis, quocunque titulo apud Rempublicam, ex capite Sereniſſimi olim Domini Principis de Croje praetenſa, vel praetendenda, indeque emergentia perpetuo caſſantur, & annihilantur, nil juris inde ſibi, aut cuiquam nunc & inpoſterum reſervando.

VIII. Teſtimoniales ſuae Serenitatis Electoralis, pro Hetſchero valiturae, ad ipſius debitam exculpationem & libertatem in proximis, Deo favente, Comitiis omni

ANNO 1700. omni meliori reſpectu in manus ſuae Celſitudinis Primatialis depoſitae, acceptantur.

IX. Reliqua omnia, ſublatis ab utrinque praetenſionibus, in vigore veterum & recentiorum Pactorum Velavienſium conſtituta firmiter permaneant, amicitia vera & indiſſolubilis, ad mutua partium utrarumque commoda perpetuo colatur & augeatur, & ſuper haec omnia ratificatoriae tam S. R. Majeſtatis, quam ſuae Serenitatis Electoralis, mutuae pro termino evocationis comportabuntur. In quorum fidem duo exemplaria ejusdem tenoris confecta, & ad invicem commutata, manibus propriis ſubſcripta, & ſigillis communita ſunt. Varſaviae die 12. Menſis Decembris 1699.

M. Cardinalis Radziejowſki Primas Regni & M. D. L.
(L.S.)
Nicolaus Swięcicki Epiſcopus Poſnanienſis.
(L.S.)
Andreas Zatuſki Epiſcop. Varmienſis & Sambienſis.
(L.S.)
Georgius Albrachtus a Denhoff Epiſcopus Premyslienſis Supremus Regni Cancellarius, S. R. Imperii Princeps.
(L.S.)
S. Jablonowſki C. C. E. R. P. Dux Supremus.
(L.S,)
Joſephus Boguslaus Słuſzka Caſtellanus Vilnenſis, M. D. Lithuaniæ Dux Campeſtris.
(L.S.)
Georgius Towianſki Caſtellanus Lancicienſis.
(L.S.)
Franciſcus Grzybowſki Caſtellanus Junivladislavienſis.
(L.S)
Stephanus de Rychty Humiecki Dapifer Podoliæ, Colon. R. M.
(L.S.)
Lubomirſki Supremus Regni Poloniæ Mareſchalcus.
(L.S.)
Stanislaus Szczuka Procancellarius M. D. L.
(L.S)
Benedictus Sapieha Theſaurarius Supremus M. D. Lithuaniæ.
(L.S)
Michael de Kozielſko Puzyna, Viſtinenſis, Verbkovienſis Capitaneus.
(L.S.)
Franciſcus Loſki Pocill. Zakroczym. Judex & Vicecapitaneus Varſavienſis. ANNO 1700.
(L.S.)

Joannes Dietericus L. B. ab Hoverbeck, Sereniſſimi Electoris Brandeburgici Ablegatus Plenipotentiarius.
(L.S.)
Godofredus Werner, Sereniſſ. Electoris Brandeburgici Reſidens Plenipotentiarius.
(L.S.)

Ad firmandam itaque eandem pacem & tranquillitatem inter Nos, Regnumq; noſtrum ac M. Ducatum Lithuaniae, atque ſuam Seren. veteremque & ſinceram amicitiam ſtabiliendam, tum bonam vicinitatem conſervandam, hos omnes memoratos & ſingulos Articulos, in praeinſerto retradendae Elbingae Tractatu actos, conditos & concluſos, in omnibus & ſingulis eorum punctis, clauſulis & continentiis acceptamus, ratificamus, approbamus & confirmamus. Promittentes verbo noſtro Regio pro Nobis, ac Succeſſoribus noſtris Regibus Poloniae, ac Regno noſtro, Magnoque Ducatu Lithuaniae, Nos omnia ſupraſcripta, in praeinſertis literis atque articulis conditis & concluſis expreſſa, firmiter & inviolabiliter obſervare, exequi & adimplere, neque illis quoquomodo contravenire, omni fraude & dolo penitus ſecluſis. In quorum omnium & ſingulorum fidem, majusque robur & teſtimonium, praeſentes Literas manu noſtra propria ſubſcripſimus, illasque ſigillo noſtri Regni communiri mandavimus. Dabantur Dresdae die 9. Menſis Januarii, Anno Domini 1700. Regni vero noſtri Anno tertio.

AUGUSTUS Rex.

Venceslaus Franciſcus Trzcinſki Pincerna Ravenſis, S. R. M. Secretarius.

CCCLI.

Commiſſariorum Reipublicæ Polonæ Recognitio de Clenodiis ex Theſauro Regni acceptis, atque in hypothecam Sereniſſimo Electori Brandeburgico tradendis, juxta Tractatum, pro retraditione Elbingæ inſtitutum. Actum Cracoviæ in Theſauro Re-

Anno 1700. gni die 9. Januarii 1700. *Ex Originali.*

Nos Commiſſarii Reipublicae ex Conſilio Senatus & Ordinis Equeſtris, in Comitiis proxime praeteritis in Anno 1699. ad Tractatum cum Sereniſſimo Electore Brandeburgico de retraditione Elbingae inſtituto, & feliciter, divina ope, ſub auſpiciis & preſidentia Eminen. Cardinalis Radziejowſki, Archiepiſcopi Gneſ. Primatis Regni & Magni Ducatus Lithuaniae (cui ſit perennis exinde honor & gloria) in facultate, a Sacra Reg. Majeſtate, Domino noſtro Clementiſſimo, pro tunc extra fines Regni exiſtente, ad id operis ſpeciali Diplomate conceſſa, Varſaviae determinato, ad Theſaurum Regni pro clenodiis in hypothecam loco reluitionis ſummae, in eliberationem Elbingae condictae, deſignatis, Delegati, convenientes Cracoviam, & ſatisfaciendo commiſſo Nobis negotio, ad praeſentiam Magnifici Franciſci Comitis in Pieſkowaſkala Wielopolſki Capitanei Cracovienſis, & Perilluſtris Admodum Reverendi Pakoslai Lanckoronſki Canonici Cracovienſis, in loco & munere Perilluſtris Admodum Reverendi Hyacinthi Ruſocki Cuſtodis Theſauri Regni, protunc penes Theſaurum exiſtentis, accedentes ad dictum Theſaurum Regni, cum clavibus, ab Illuſtribus Senatoribus convectis, eundem Theſaurum aperuimus, in eoque, reſeratis ſeris arcae ferreae, extraximus inde, juxta inſtructionem noſtram, pixidem unam cum Adamante intus magno filis colligatam, & duobus ſigillis, uno Illuſtriſſimi olim Stanislai Małachowſki Palatini Poſnanienſis, altero Illuſtriſſimi Joſephi Słuſzka Caſtellani Vilnenſis ſignatam, & intactam, alteram pixidem cum ſigillis etiam integris, ſed filis diſciſſis, in qua inventa ſunt duo clenodia adinſtar inaurium antiquarum, variis lapidibus diſtinctarum, ex quibus adamantes locati facile excidere poſſunt, & una ex eis abſque pendente unione, & ſine auricula papyro involuta, & ſigillis cum ſubſcriptione Commiſſariorum Skarſzowys ſigillata, ſed diſciſſa, ſeparatim quatuor adamantes minuti, in ſacculo coriaceo involuti. Praeterea in eadem pixide repertae ſunt tres chartae, in duabus haec duo clenodia ſunt delineata; tertia vero charta diverſae figurae, cujus nullum ibi extabat clenodium. Praeterea exemimus Coronam Caream, ſive Moſchoviticam vulgo dictam, in ſua vagina, quae forſan erat ſupra filis leviter & duobus ſigillis ſignata, ſed haec fila invenimus diſciſſa. Et ita expedito hoc negotio juxta inſtructionem noſtram, & haec ſuperius ſpecificata clenodia extrahentes, arcam cum aliis variis intus clenodiis, iisdem ſeris, quibus erat clauſa, occluſimus, & ſigillis noſtris obſigillavimus. Clenodia vero ſigillis tam noſtris, quam Magnifici Capitanei Cracovienſis, & Perilluſtris Lanckoronſki Canonici Cracovienſis, locum tenentis Perilluſtris Cuſtodis Theſauri Regni, obſignata ad manus noſtras recepimus, & Theſaurum Regni, ut erat clauſus, & debite communitus, nihil omnino amplius praeter commiſſa et deſcripta clenodia ex eo deſumentes, in cuſtodia de lege praeſcripta reliquimus. In vim vero quietationis de receptis clenodiis praetactis, hanc noſtram relationem expreſſam ad manus Perilluſtris Cuſtodis damus, et ſimilem aliam in vim reverſalis in eodem tenore, cum ſubſcriptionibus Magnifici Capitanei Cracovienſis, et Perilluſtris Lanckoronſki Canonici Cracovienſis, locum tenentis pro tunc Perilluſtris Cuſtodis actualis, cum deſcriptione dictorum clenodiorum recipimus. Quod ſcriptum, in vim majoris roboris et firmitatis, manibus noſtris ſubſcribimus, et ſigillis noſtris communimus. Datum Cracoviae in Theſauro Regni die nona Menſis Januarii, Anno Domini 1700. Anno 1700.

Franciſcus de Windiki Grzybowſki Caſtellanus Inovladislavienſis, Commiſſarius. mpp.

(L.S.)

Franciſcus Lanckoronſki Succamerarius Cracovienſis, Wielicenſis, Bochnenſis, Stobnicenſis Capitaneus, Commiſſarius ex Minori Polonia mppr.

(L.S.)

Caſimirus Pakoslaus Lanckoronſki Canonicus Cracovienſis, pro tunc locum tenens Perilluſtris Cuſtodis.

(L.S.)

Franciſcus Loſki Pocillator Zakroczymenſis, Judex Caſtrenſis Varſavienſis, Commiſſarius ex Majori Polonia.

(L.S.)

Quod depoſitum integrum prout ſpecificatum ad manus meas receptum, Magnificis Commiſſariis Elbingam pro retraditione ejusdem Civitatis, a Conſilio Deputatis remitto. Varſaviae 20. Januarii Anno 1700.

Michael *Cardinalis* Radziejowski *Primas Regni & Magni Ducatus Lithuaniæ. mppr.*

CCCLII.

ANNO 1700. CCCLII.

Statuta Commiſſionis Elbingenſis. Actum in Præpoſitorio Civitatis Elbingenſis Feria ſexta poſt Feſtum Purificationis Beatiſſimæ Virginis MARIÆ proxima 1700. *Sylloge negot. publ. Tom. II. fol. 290.*

In præſentia Nobilium & ſpectabilium Bartholomæi Mejenreiſs Burgrabii, Theophili Helroingk Præſidentis, Alberti Stiemer, Caroli Ramſey, Eliæ Heine, Jacobi Braun, Joannis Rogge, Andreæ Brakienhaus, Iſaac Felerabent, Dominici Mejer, Jacobi Raule, Danielis Holet, Jacobi Wingk, Jacobi Lange, Chriſtiani Freschvenbergk, Erneſti Horn, Conſulum, tum ſpectabilium Franciſci Adæ Rohde Advocati, Abraami Lange, Israelis Hoppe, Joannis Alexandri Miller, Henrici Braun, Israelis Pain, Chriſtophori Langa, Sibaldi Barthzembergk, Danielis Fuchs, Davidis Rachſau, Auguſtini Niſtalgen, Eliæ Sachard, Danielis Ridchersdorff, Andreæ Jungschultz, Friderici Szubert, Jacobi Szreyter, Caroli Horn, Danielis Uterbergk, Chriſtiani Gooſe, Michaelis Szhultz, Petri Strezau, Andreæ Herman, Michaelis Lingk, Henrici Stoltz, Chriſtophori Szopp, Balthazari Puſerl, Samuelis Woitt, triginta duum Virorum. Nec non ſpectabilium Petri Poſſelier, Franciſci Eſchi, Alberti Stimer, Michaelis Willer, Secretariorum; coram Nobis Andrea in Załuſkie Kozietuły & Błędow Załuſki Epiſcopo Varmienſi & Sambienſi, Præſide Terrarum Pruſſiæ, Sacr. Rom. Imperii Principe, Georgio Towjańſki Caſtellano Lancicienſi, Radzicenſi, Stanislao in Szczuczyn & Radzin Szczuka Procancellario Magni Ducatus Lithuaniæ, Lublinenſi, Michaele de Kozielſko Puzyna Regente minoris Cancellariæ Magni Ducatus Lithuaniæ, Viſtinenſi, Verkonienſi Capitaneis; Vladislao Czarnkowſki Sacræ Regiæ Majeſtatis & Reipublicæ ad evacuandam Præſidio ſuæ Serenitatis Electoralis Brandeburgicæ Civitatem Elbingenſem, tam ad cætera Commiſſionis negotia, Civitatem ipſam concernentia, examinanda, nec non ex Conſilio Generali lege publica concluſo exequenda vigore ſequentis Plenipotentiæ de tenore tali.

„ AUGUSTUS II. Dei Gratia Rex Poloniæ Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, &c. Nec non hæreditarius Dux Saxoniæ, & Princeps Elector &c. Notum teſtatumque facimus, quorum intereſt, aut intereſſe poterit. Quomodo Reverendiſſimus in Chriſto Pater, Illuſtriſſimi Magnifici & Generoſi Domini ex Senatu, Andreas in Załuſkie, Kozietuły & Błędow Załuſki Epiſcopus Varmienſis & Sambienſis, Præſes Terrarum Pruſſiæ, Sacr. Rom. Imperii Princeps, Joannes in Prebendow & Lezenko Przebendowſki Palatinus Mariæburgenſis, Kiſzporienſis, Pokrzywnicenſis, Mirachovienſis, Georgius Towjańſki Caſtellanus Lancicienſis, Radzicenſis, Stanislaus in Szczuczyn & Radzin Szczuka Procancellarius Magni Ducatus Lithuaniæ, Lublinenſis Capitanei, ex Equeſtri Ordine ex Majori Polonia, Michael de Kozielſko Puzyna Regens minoris Cancellariæ M. D. L. Viſtinenſis, Verbovienſis Capitaneus, Vladislaus Czarnkowſki ex Minori Polonia, Stephanus Humiecki Dapifer Podoliæ, Caſimirus Dłuſzewſki Pocillator Chełmenſis, ex Magno Ducatu Lithuaniæ, Michael Sapieha Notarius Campeſtris Magni Ducatus Lithuaniæ, Chriſtophorus Niemirowicz Szczyt Vexillifer Połocenſis Jaſvonnenſis Capitaneus, robore & vigore Conſilii Reipublicæ immediatis Regni Comitiis in negotio Elbingenſi declarati, Varſaviæ die decima Menſis Decembris Anno præterito celebrati & expediti, ad rehabendam & recipiendam de manibus Sereniſſimi Electoris Brandeburgici Civitatem Elbingenſem Commiſſarii Plenipotentiarii ſint deſignati & deputati, habituri plenariam & omnimodam facultatem. dictam Civitatem Elbingenſem ex poſſeſſione, & prætenſionibus quibusvis memoratæ ſuæ Serenitatis Electoralis Brandeburgicæ eliberandi, recipiendi, Clenodia certa Reipublicæ in pignus deponendi, literas noſtras ratificatorias Tractatus de negotio Elbingenſi ratificatoriis ſuæ Serenitatis Electoralis Brandeburgicæ ccmmutandi, copias militares Brandeburgicas expediendi, Præſidium vero Reipublicæ imponendi, Civitatem in meliorem Ordinem & ſecuritatem reducendi & redigendi, in præterita animadvertendi, diſcordias de Religione componendi & determinandi, totum denique juxta memoratum Contractum ſcriptum ad Archivum & inſtructionem ſibi datam peragendi, obſervandi & exequendi. Quidquid vero per eos factum, geſtum, conſtitutum, exequutumque fuerit, totum id a Nobis, ab omnibusque Ordinibus Regni & Magni Ducatus Lithuaniæ, gratum & acceptum fore, uti in fundamento prædicti Reipublicæ Conſilii. In quorum fidem præſentes Sigillo Regni communiri juſſimus. Dabantur Dubenii die IX.

ANNO 1700.

ANNO IX. Menſis Januarii Anno MDCC. Re-
1700. gni vero noſtri Anno III.

Ad Mandatum Sacræ Regiæ Majeſtatis Proprium. Venceſlaus Franciſcus Trzcinſki Pincerna Raven. Sacræ Regiæ Majeſtatis Secretarius. mpr.
(L.S.)

Deſignatis Commiſſariis comparuerunt perſonaliter Nobiles & Spectabiles Burgrabius, Proconſules, Conſules totusque Magiſtratus, Advocatus ac Communitas Elbingenſis, ad dandas rationes ſufficientes de ditione Civitatis iſtius in poteſtatem præſidii ſuæ Serenitatis Electoralis Brandeburgicæ. Quibus omnibus & ſingulis probe & diligenter auditis & bene examinatis, atque circumſtantiis locorum & fortificationum per Nos luſtratarum confrontatis, Nos Commiſſarii Sacræ Regiæ Majeſtatis, & Reipublicæ eo vel maxime conſiderato, quod Civitatis iſtius deditionem poſt ſuſtentam per quatuor ſeptimanas obſidionem, & continuas Civium in vallis vigilias, ex hac præcipue ratione Ordines Civitatis prædictæ conſenſerint, quia verendum erat, ne Respublica ægre ferret, ſi illam in atrox & diuturnum bellum protraxiſſent per ſangvineam oppoſitionem, quod tamen nunquam ſufficerent retinendæ Civitati ex defectu ſui Præſidii, & quidem tempore altæ ſcilicet pacis, ſufficientis, belli vero multum exigui & imparis, nullo quoque ſubſequente juvamine, quamvis inſtantiſſime & multifariam implorato; in talia Pacta & Statuta ſalvo Reipublicæ beneplacito deſcendimus.

I. Quoniam ex teneritudine in Rempublicam & pro maturanda eliberatione ab onere ſubſidialis hyppothecæ Brandeburgicæ territorii patronymici Civitatis, atque ob avertenda multa alia mala, quæ Civitatem in ſtatu ejusmodi dubio & periculoſo permanentem premere poſſent, Nobilis & Spectabilis Magiſtratus ac Communitas Civitatis ſummam trecentorum millium Tynfonum Polonicarum in ſpecie Taleris Imperialibus, quemlibet per ſex Tynfones computando, benevole & ultronee in ſe ſuſcepit, ideo in ſupplementum & pro termino reluendæ Serenitati Electorali Brandeburgicæ ſummæ trecentorum millium Talerorum Imperialium realiter & effective exſolvet; pro colligenda vero dicta ſumma habebit idem Magiſtratus cum ſcitu Communitatis plenam facultatem modos, media, ac contributiones oneri conformes adinveniendi & ſtatuendi, ſine ulla cujusque præpeditione ſub pænis arbitrariis in contravenientes. ANNO 1700.

II. Loco ducentorum militum præſidiariorum, quos hactenus Civitas iſta ſuſtentavit, abhinc tenebitur præſidium numeroſius de trecentis militibus pedeſtribus & triginta equitibus ſelectis, pro luſtrandis de mane & veſpere extra mænia & ſuburbiis locis, ſemper & continuo habere & conſervare, ingruente autem quocunque hoſtilitatis caſu, & præcipue extremo periculo idem omni diligentia & cura ad duo millia militum pedeſtrium augere & tenere usque ad Provinciæ vel Reipublicæ ſuccurſum. Quorum Præfectus debebit eſſe ſemper vir gnarus artis bellicæ & odſidionum, fortis & ſtrenuus, juratus rotha conſveta, ſed additis hiſce formalibus, quod Sacræ Regiæ Majeſtati Domino noſtro Clementiſſimo, & Reipublicæ Polonæ fidelis ero.

III. Præſidentes vero atque totus Magiſtratus & Communitas in caſu ingruentis hoſtilitatis ſine ſcitu Sereniſſimi Regis & Reipublicæ, Terrarumque Pruſſiæ, Civitatem nemini tradent, eandemque defenſuri ſint usque ad extremam neceſſitatem, quantum in ipſis erit ſub pænis contra convulſores Decretorum Reipubl.

IV. Negotium Religionis Romano Catholicæ, juxta ſeorſivam a Nobilitate & Spectabili Magiſtratu datam ad præſens in manus Illuſtriſſimi Loci Ordinarii in viſitatione compoſitionem, firmiter in omnibus punctis & articulis conſervandum, manutenendum & exequendum eidem Nobili & ſpectabili Magiſtratui injungitur, ſub rigore jurium ejusdem Religionis in eadem Civitate habitorum. Cum vero hucusque juxta articulum Pactorum Bydgoſtienſ. unus ex Catholicis in Magiſtratum inductus non ſit, proxime vacaturo loco in Magiſtratu eligetur vir quipiam probus & idoneus Religionis Catholicæ, ſalvo ſecundo Ordinis gradu.

V. Quibus ſic Pactis uterque Ordo Civitatis cum omnibus & ſingulis civibus & incolis, in omnibus juribus, privilegiis, immunitatibus, libertatibus, jurisdictionibus & conſvetudinibus, tam generalibus Terrarum Pruſſiæ, quam ſpecialibus, & municipalibus ſine ulla exceptione, quibus ante hanc ſui occupationem ab antiquis retro temporibus ad hæc usque potitus & fruitus eſt, tam ante incorporationem Pruſſiæ Regno, quam a divis Regibus Poloniæ & moderna Sac. Reg. Majeſtate feliciter Regnante conceſſis tam quo ad perſonas, quam quo ad bona perpetuo ac inviolabiliter conſervatur, nec ob factam per ſuæ Serenitatis Electoralis Brandeburgicæ militem urbis

occu-

Anno 1700. occupationem sive judicialiter sive extrajudicialiter ullo tempore vel loco inquietari, turbari aut infestari debet. In quorum omnium fidem majorem supra scripta Puncta & Statuta manibus propriis subscripsimus, & sigillis nostris communiri fecimus. Dat. & Actum ut supra.

CCCLIII.

Literæ Regis Poloniæ, ad Electorem Brandeburgicum, auxilium contra Suecos petentis. Dat. Varsaviæ Mense Maji 1700. *Indidem fol. 293.*

Augustus Dei Gratia Rex Poloniæ, &c. Serenissimo Principi, D. Friderico III. Marchioni Brandenburgensi &c. Salutem! Quemadmodum non dubitamus, Serenitatem Vestram inita nostra & Reipublicæ cum eadem pacta & fœdera indissolubili vinculo manutenturam esse, ita, ut in contingenti Suecorum molimine, si forte quicquam contra Nos, & Regnum nostrum Poloniæ attentaverint, & excurrere in Poloniam ex Pomerania per ditiones Serenitatis Vestræ, præsumpserint, pro nexu eorundem Pactorum obstituram, omnemque hostilem impetum pro virili impedituram, firmissime Nobis pollicemur. Cum vero læsiones Regni nostri & illatæ a Suecis injuriæ, orbi universo sint manifestæ, ad quas repellendas, cum tempus & rerum momenta favent, auxiliares Serenitatis Vestræ copias, vigore prædictorum Pactorum, ipsa postulet necessitas, fraterne Serenitatem Vestram convenimus, quatenus mille & quingentos armatos, in subsidium nostrum & Reipublicæ, ut præsto adsint, disponere velit, quibus post acceptam super id a Serenitate Vestra declarationem ad limites Livoniæ deducendis Commissarios nostros destinabimus. Porro & Saxonia certam militiæ nostræ partem pro tuitione & securitate limitum Regni nostri designare proposuimus, cui cum per territoria Serenitatis Vestræ recte pateat transitus, facile & in hoc ipsam consensuram speramus Serenitatem Vestram, dum vicissim per Provincias Regni nostri suum quandoque Serenitas Vestra exercitum transire ex Pactis licitum habeat, &c. Dabantur Varsaviæ die .... Mensis Maji 1700.

CCCLIV.

Aliæ Regis Poloniæ ad Electorem Brandeburgicum Literæ circa transitum militiæ Majestatis suæ. Dat. Varsaviæ d. 8. Maji 1700. *Indidem fol. 297.*

Augustus Dei Gratia Rex Poloniæ &c. Anno 1700. Serenissimo Principi, &c. salutem! Quo fine in antecessum literis ad Serenitatem Vestram exaratis Eandem peramanter amplexi sumus, ut in transitum militiæ nostræ, qui hostium impetus per ditiones Serenitatis Vestræ, vigore Pactorum nostrorum & Reipublicæ, cum Serenitate Vestra initorum, assentire velit. Et ecce! diuturna in uno eodemq; loco subsistentia pertæsus miles noster anticipavit desiderabiles Serenitatis Vestræ responsorias, ut jam omnino Dominia Serenitatis Vestræ ingrederetur, & ad destinatum sibi locum tenderet; ne itaque circa transeuntem eandem militiam nostram aliquis apud Serenitatem Vestram moveatur scrupulus, aut quæpiam exoriatur difficultas, repetitis literis apud Eandem necessitatem præsentem excusari cupimus, præcipue cum sæpe contingat, exercitum Serenitatis Vestræ, prævia sola denuntiatione, per Provincias Regni nostri transgredi. Optima interim &c. Varsaviæ die 8. Maji 1700.

CCCLV.

Reversales Reipublicæ Poloniæ ab Electore Brandeburgico datæ, Quod Regalis, quem assumsit Titulus, nullum Reipublicæ adferet præjudicium. Coloniæ ad Spream 8. Jun. 1700. *Indidem.*

Fridericus Tertius DEI Gratia &c. Omnibus, quorum interest, notum facimus, cum Titulum & Dignitatam Regalem, quibus ante plura sæcula fulgebat Ducalis nostra Prussia, reassumendum merito censeamus, nihil ex hac Majestatica Prærogativa Prussiæ nostræ, quæ nunc Ducalis appellatur, præjudicii inferendum, nec inferri posse juri ac possessioni Regalis Prussiæ, qua Serenissimus Rex & Respublica Poloniæ gaudent, neque ullam in eandem Prussiam Regalem prætensionem a Nobis & Successoribus nostris inde vindicandam; Pacta quoque Bydgostiensia perpetui Fœderis Serenissimam Regiam Majestatem, Inclytamque Rempublicam & Nos inter, præcipue vero Art. VI. quo cautum est, ut deficientibus masculis ex linea legitima Divi quondam Parentis nostri descendentibus, Serenissimis Regibus & Reipubl. Poloniæ jus suum integrum in alte memoratam Prussiam Ducalem reservatur, plene ac sacrosancte servanda, neque ullatenus vel in toto vel in parte a Nobis, ac Successoribus nostris infringenda ac violanda. In quorum fidem &c. Dat. Coloniæ ad Spream die 8. Junii 1700.

ANNO 1701.

CCCLVI.

Declaratio Electoris Brandeburgici Polonis ratione Regni Boruſſiæ facta. Regiomonti 21. Febr. 1701. *Indidem Tom. III.*

NOS FRIDERICUS, Dei Gratia Rex &c. notum teſtatumque facimus omnibus, quorum intereſt, aut quomodolibet intereſſe poteſt: Cum Regium Diadema, quo olim Pruſſiæ hujus noſtræ Domini decorabantur, nuper poſtliminio quaſi Nobis reimpoſitum ſit, & inter cæteros Europæ Reges, Regiæ huic noſtræ dignitati applaudentes, Sereniſſimus & Potentiſſimus Poloniæ Rex, Frater noſter chariſſimus, facta eidem ea de re notificatione, non per Literas tantum, ſed per ſuum quoque ad Nos Ablegatum Extraordinarium, Illuſtrem & Magnificum Comitem Towianſki, Supremum Regni Pocillatorem, Nos pro Rege agnoverit & honores, Dignitati huic noſtræ debitos exhiberi Nobis fecerit, Nos cupientes omnem ſcrupulum, ſiniſtrasque opiniones, quæ ab inclyta Republ. propter Regium, quem nunc adepti ſumus, Titulum forſan moveri poſſent, optimo pleriſſimoque, quo id fieri poteſt, modo tollere & ſubmovere, eum in finem non tantum Regiæ ſuæ Majeſtati certas extradiderimus Literas Reverſales, tenoris ſequentis.

Cum Titulum ac dignitatem Regalem &c. *vide ſupra pag.*

Sed pro majore etiam prælaudatæ Reipublicæ ſecuritate denuo promittendum Eidem duxerimus, prout hiſce fide, verboque noſtro Regio, pro Hæredibus, Succeſſoribusque noſtris futuris in Pruſſia Regibus ſpondemus & promittimus, Nos non tantum ea, quæ prædictis literis reverſalibus, quarum novum exemplar omni, quo id deſiderabitur, tempore Reipublicæ exhibebimus, continentur, ſancte ſervaturos, & Regia, qua nunc gaudemus, dignitate nunquam & ſub nullo prætextu ita uſuros eſſe, ut exinde quicquam Reipublicæ damnoſum, pactis, quæ eandem inter & Nos intercedunt, contrarium, aut ad preſentem Reipublicæ ſtatum ullatenus immutandum, juraque ejus imminuenda pertinet, provenire poſſit, quin potius, ſi hæc declaratio noſtra cuipiam haud ſufficiens videatur, de majore etiam ſecuritate, inclytæ Reipublicæ circa hanc Dignitatem noſtram præſtanda, cum eadem eo modo, iisque conditionibus conventuros eſſe, ut exinde novum arctiusque bonæ vicinitatis, amicitiæ, mutuæque ſalutis invicem procurandæ vinculum ſtimuluſque exurgat. In quorum omnium fidem &c. Dab. Regiomonti die 21. Febr. 1701.

ANNO 1601.

CCCLVII.

Confirmatio generalis jurium Terrarum Pruſſiæ. Dat. Cracoviæ 20. Januarii 1734. *Libr. IV. Metrices Regni.*

1734.

AUGUSTUS III. Dei Gratia Rex Poloniæ &c. Significamus &c. Oblatas eſſe ad Acta præſentia Metrices Regni Cancellariæ noſtræ Majoris infra ſcriptas literas authenticas, oblati privilegii noſtri confirmationis generalis jurium Terrarum Pruſſiæ, ex Actis Caſtrenſibus Capitanealibus Cracoviens. extracti, manibus Generoſorum, Morawſki & Makowſki ſubſcriptas, ſigilloque Capitaneali Cracovienſi communitas, ſanas, ſalvas, & illæſas, omnique prorſus ſuſpicione carentes, tenoris ſequentis: Ad Officium & Acta præſentia Caſtrenſia Capitanealia Cracovienſia perſonaliter veniens Generoſus Alexander Huſarzewſki, nomine cujus intereſt, infra ſcriptas Sacræ Regiæ Majeſtatis literas privilegii, confirmationis generalis jurium Terrarum Pruſſiæ Officio, & Actis præſentibus Caſtrenſibus Capitanealibus Cracovienſibus ad acticandum obtulit, petens easdem literas Sacræ Regiæ Majeſtatis privilegii a ſe offerente ſuſcipi, & in Acta præſentia inſcribere permitti. Cujus affectationi officium præſens annuendo, præfatas Sacrae Regiae Majeſtatis privilegii literas ab eodem offerente ſuſcepit, & in Acta praeſentia Caſtrenſia Capitanealia Cracovienſia inſcribere permiſit de tenore ſequenti. „AUGUSTUS III. Dei Gratia Rex Poloniae, M. D. L. Ruſſiae, Pruſſiae, &c. Nec non haereditarius Dux Saxoniae, Princeps, & Elector &c. Significamus praeſentibus literis noſtris univerſis & ſingulis, quorum intereſt, tametſi jam juribus, privilegiis, ac immunitatibus Terarum Pruſſiae ſpeciali articulo Pactorum Conventorum ſub numero trigeſimo nono & quadrageſimo, ſolenni juramento per Nos confirmatorum, abunde caverimus, inſiſtentes tamen Divorum Prædeceſſorum noſtrorum Sereniſſimorum Regum Poloniae, Magnorum Ducum Lituahniae, Ruſſiae &c. qui jura, & privilegia earundem Terrarum, ac ſpecialiter jus avitum indigenatus ſeorſivo Diplomate, ſalva & integra eſſe voluerunt, tum fidiſſimo ad Majeſtatem noſtram recnrſui Statuum & Ordinum Terrarum Pruſſiæ meritis, & illibata erga Reges Dominos ſuos fide clementer annuentes, ex certa noſtra ſcientia, praehabitaque matu-

ANNO 1734. matura deliberatione, animo benevolo, & de voluntate expreſſa omnia jura, privilegia Eccleſiaſtica & ſæcularia, quaecunque tam a Divis Praedeceſſoribus noſtris Regibus Poloniae, quam etiam ab Ordine Theutonico, aliisque Principibus ſpiritualibus, & ſæcularibus earundem Terrarum, prioribus Dominis, Terris Pruſſiae, earumque Praelatis, Dignitariis, Officialibus, Nobilibus, Civitatibus majoribus, & minoribus, earumque communitatibus, cæterisque ſubditis & incolis, cujuscunque ſtatus & conditionis exiſtant, juſte & legitime data, collata, ac conceſſa eſſe dignoſcuntur, omnesque libertates, praerogativas, immunitates, etiam uſus, & obſervationes boni ordinis, reſcripta publica, cautiones, & aſſecurationes, ac praeſertim privilegium incorporationis in Anno Domini milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo quarto, hic Cracoviae Terrarum Pruſſiae Incolis ratione aviti juris indigenatus, per olim Sereniſſimum Praedeceſſorem noſtrum CASIMIRUM IV. Regem Poloniae datum, Conſtitutione Regni An. milleſimi ſexcenteſimi trigeſimi octavi, ac praeſertim Anni milleſimi ſexcenteſimi quadrageſimi ſeptimi in Comitiis Regni Varſavienſibus, tempore Regiminis olim Regis Poloniae VLADISLAI IV. de conſenſu omnium Ordinum Regni approbatum in omnibus, prout ſingula ſunt in ſe, verbisque ſuis ſonantia, & qualiter a Nobis deſideratur, juxta tenorem, & ſenſum illorum genuinum, competentiam, & conſervationem ſtatus ſaepe dictarum Terrarum Pruſſiae confirmamus, approbamus, & ratificamus praeſentibus literis noſtris, decernentes easdem, eademque robur perpetuae & inviolabilis firmitatis habere debere, non obſtante, neque ullatenus impediente abuſu in contrarium, & injuriis, eisdem juribus & privilegiis aliquando illatis, tanquam publicis querelis Statuum, & Ordinum Terrarum Pruſſiae continuo reclamatis, invalidatis, & illegitimatis. Promittimus inſuper verbo noſtro Regio, & praeſentium tenore ſpondemus, eadem jura & privilegia publica, privatorum libertates & immunitates, laudabilesque conſvetudines, rata & grata habere, illaque omnia inconcuſſe, inviolabiliter, & perpetuo gratioſe manutenere & conſeruare, ſpecialiter vero cavemus, & ſpondemus, quod dignitates tam ſpirituales, quam ſæculares, caſtra, officia, & beneficia, tenutas civitatum, pagorum, omniaque bona in Terris Pruſſiae exiſtentia, vacantia, & vacativa, nonniſi veris, nativis, propriis, & indubitatis indigenis Terrarum Pruſſiae, de Nobis, & Republica bene meritis, dabimus, & conferemus, idque ſub nullitate privilegiorum noſtrorum, ipſaque incapacitate ad malam informationem ſecus obtinenda. Ad extremum ob firmius, & validius robur contrarias a Divis Praedeceſſoribus noſtris ad malam informationem datas collationes in ſequelam, exemplum, & allegationem a nemine trahi debere, nec in quopiam juribus indigenatus praejudicare poſſe, & derogare, firmiter cavemus, & declaramus; omnia etiam illicite a dictis terris alienata aut diſtracta ad proprietatem earundem Terrarum recuperare, terminos earum non minuere, ſed pro virili defendere, ac tandem omnium jurium Terrarum Pruſſiae juſtum reſpectum non remittere, earumque deſideriis, & ad Nos legitimo refugio, authoritate, ac protectione noſtra Regia jugiter adeſſe promittimus, & declaramus. In quorum fidem praeſentes manu noſtra ſubſcriptas ſigillo Regni communiri juſſimus. Dat. Cracoviæ in Conventu felicis Coronationis noſtrae die XX. Menſis Januarii Anno Domini MDCCXXXIV. Regni vero noſtri Anno primo. Praeſentibus admodum Reverendo in Chriſto Patre Joanne Alexandro Lipſki Epiſcopo Cracovienſi, Duce Severiae, Procancellario Regni, Reverendiſſimo in Chriſto Patre Stanislao Joſepho de Bezdan Hoſio Epiſcopo Poſnanienſi, Abbate Cervenenſi, nec non Magnificis; Theodoro Lubomirſki Cracovienſi, Georgio Lubomirſki Sendomirienſi; Alexandro a Słupow Szembek Sieradzienſi, Ludovico Szołdrſki Junivladislavienſi, Majoris Poloniae Capitaneo noſtro Generali, Joanne Ansgario Czapſki Culmenſi, & Joſepho Potulicki Czerniechoviae, Palatinis. Tum Magnificis & Generoſis Caſimiro Lubińſki Sendomirienſi, Sigismundo Skarbek Lancicienſi, Petro a Skrynno Dunin Radomienſi, Petro Alberto a Słupow Oświecímenſi, Caſtellanis; Michaele Korybuth Duce Wiśniowiecki Supremo Cancellario, ac Exercituum Regimentario Generali, Paulo Lubarthio Duce Sanguſzko Mareſchalco Curiae Magni Ducatus Lithuaniæ, atque Reverendis Michaele Kunicki Epiſcopo Arſionenſi, Archidiacono & Suffraganeo Cracovienſi, Franciſco Kobielſki Epiſcopo Antinopolitano, Praepoſito Cracovienſi, Suffraganeo & Archidiacono Vladislavienſi, Adamo Grabowſki Epiſcopo Nilapolitano, Vicario in ſpiritualibus Generali, & Suffraganeo Poſnanienſi, Nicolao Wyżycki Eccleſiae Cathedralis Cracovienſis Decano, Generoſis; Antonio Łodzia Poninſki Inſtigatore

ANNO 1734.

Anno 1734. re Regni, Comitiorum Electionis noſtræ, & Confederationis Generalis Mareſchalco, Sebaſtiano Antonio Dębowſki Referendario Regni, Joanne Cantio Moſzyńſki Theſaurario Curiae noſtrae, Joanne Branicki Vexillifero, & Supremo rei armamentariae Praefecto, Michaele Rzewuſki Inciſore Regni, Carolo Sapieha Notario Magni Ducatus Lithuaniæ, Franciſco a Słupow Szembek Vexillifero Curiae Regni, Joanne Odrowąż Siedlnicki Vicepraefecto Stabuli Magni Ducatus Lithuaniae, Antonio a Słupow Szembek Palatinatus Cracovienſis Generali, Michaele Nieborſki Ciechanovienſi, Jacobo Narzymſki Nurenſi, Ferdinando Plater Vilcomirienſis, Terrarum Succamerariis; Joanne Małachowſki Opocznenſi, Joanne Morſztyn Sieradienſi, Joanne a Kurozwęki Męcińſki Vielunenſi, Antonio a Lubraniec Dąbſki Breſtenſi, Cujavienſi, Matthia Szymanowſki Wyſſogrodenſi, Capitaneis noſtris; Matthia Poniatowſki, & Thoma Grabowſki Vexilliferis Lancicienſi. Michaele Słucki Judice Terreſtri Palatinatus Lancicienſis, Alexandro Kicki Subjudice Ciechanovienſi, Franciſco Nakwaſki Notario Terreſtri, & Caſtrenſi Wyſſogrodienſi, Melchiore Kalſtein Stolińſki Notario Caſtrenſi Culmenſi, Michaele Suſki Venatore Terrae Łomzenſis, Matthia Grabowſki, Georgio Laurentio Perch Camerario noſtro Aulico, MichaeleBrzozowſki Burgrabio Caſtrenſi Kovalovienſi, Caſimiro Błeſzynſki Pincerna Petricovienſi, aliisque plurimis Officialibus & Secretariis noſtris, ad praemiſſa teſtibus fide dignis.

AUGUSTUS Rex.
Minoris Cancellariæ Regni. (L.S.)
Nicolaus Dębowſki Canon. Cracov. & Varſav. S. R. M. Secr. mppr.

Quarum quidem literarum Sacræ Regiæ Majeſtatis privilegii Originale idem offerens illico ab Officio præſenti recepit, & de recepto officium præſens quietavit. Actum in Caſtro Cracovienſi Feria ſecunda ante Feſtum Sancti Caſimiri Confeſſoris proxima Anno Domini 1734.

Correxit Morawſki. mppr. Lectum per Markowſki Capit. Caſtr. Cracov. (L.S.)

Quas ejusmodi literas ſic, ut praemiſſum, ad Acta hæc Metrices Regni per oblatam porrectas, Nos ad eadem Acta ſuſcipi, inſcribi, & ex iisdem fideliter deſcriptas parti poſtulanti authentice extradi permiſimus. In quorum fidem &c. Actum, ut ſupra.

CCCLVIII.

Anno 1739.

Confirmatio Privilegii omnibus minoribus Civitatibus in Pruſſia ſervientis. Dat. Varſav. 5. April. 1739. *Indidem.*

Augustus III. &c. Significamus &c. Oblatas eſſe ad Acta praeſentia Metrices Regni Cancellariae noſtrae majoris literas pargameneas infra ſcriptas originales confirmationis privilegii omnibus in univerſum minoribus Civitatibus in Pruſſia ſituatis ſervientes, manu noſtra Regia ſubſcriptas, & ſigillo Regni majori penſili communitas, ſanas, ſalvas, & illæſas, omnique prorſus ſuſpicione carentes tenoris ſequentis.

„ Augustus III. Dei Gratia Rex Poloniæ &c. Reproductas eſſe coram Nobis literas pargameneas authenticas manu Sereniſſimi olim divæ memoriæ Sigismundi III. Regis Prædeceſſoris noſtri ſubſcriptas, ſigilloque minoris Cancellariæ Regni communitas, ſanas, ſalvas, & illæſas, omnique ſuſpicionis nota carentes, continentes in ſe privilegium omnibus in univerſum minoribus Civitatibus in Pruſſia ſitis ſerviens, ſupplicatumque Nobis eſt nomine, & pro parte earundem omnium Civitatum, quatenus easdem literas authoritate noſtra Regia approbare, confirmare, & ratificare dignaremur. Quarum quidem tenor de verbo ad verbum ſequitur. „ Sigismundus III. Dei Gratia Rex Poloniæ, &c. Significamus præſentibus literis noſtris, quorum intereſt, univerſis, & ſingulis. Quod cum minores Civitates Terrarum noſtrarum Pruſſiæ aliquoties apud Nos per internuntios conqueſtæ eſſent ut ſupra *p. 408.*

Nos itaque AUGUSTUS III. Rex præfatæ ſupplicationi, uti juſtæ ad Nos factæ, benigne annuentes, prætactas literas in omnibus earum punctis, clauſulis, articulis, conditionibus, nexibus, & ligamentis (in quantum juris ſunt, & uſus earum habetur) approbamus, confirmamus, ratificamus, & innovamus. Decernentes easdem vim & robur debitæ & inviolabilis firmitatis obtinere debere. In quorum fidem præſentes manu noſtra ſubſcriptas ſigillo Regni communiri juſſimus. Dat. Varſaviæ die V. Menſis Aprilis, Anno Domini MDCCXXXIX. Regni vero noſtri VI. Anno. AUGUTSTUS Rex. Confirmatio privilegii omnibus in univerſum minoribus Civitatibus in Pruſſia ſitis ſerviens. Theodorus de Howel Schol. Cathedr. Liv. Canon. Pultov. S. R. M. & ſigilli Majoris Regni Secret. Quas ejusmodi literas privilegii ſupra ſcripti ſic, ut præmiſſum, oblatas Nos ad Acta præſentia ſuſcipi, inſcribi, & ex iisdem fideliter deſcriptas parti poſtulanti authentice extradi, Originale vero rurſus offerenti reſtitui (de quo recepto Cancellaria præſentibus quietatur) permiſimus. In quorum &c. Actum ut ſupra.

Finis Tom. IV.

Mus. № 292

[illegible]

L-18
2-44/A

L-18
244

Lietuvos TSR Mokslų Akademijos
CENTRINĖ BIBLIOTEKA
L-18
2-44/4